Sinteze de Procedură penală
Partea generală

Ediţia 4 • Volumul II

Mihail Udroiu

SINTEZE

C.H. Beck

SINTEZE

Sinteze de Procedură penală. Partea generală

Volumul II

UDROIU, Mihail

S-a născut la 20 martie 1977, în Bumbești-Jiu, jud. Gorj.

Studii: Facultatea de Drept, Universitatea din București (1999); Facultatea de Drept, Universitatea București – Studii postuniversitare: Științe penale – criminologie (2000); Institutul Național al Magistraturii (2002); doctor în drept, Facultatea de Drept, Universitatea din București, Școala Doctorală (iulie 2011, teză: „Administrarea probelor în procesul penal", coordonarea științifică: prof.univ.dr. Nicolae Volonciu).

Activitate profesională: judecător Curtea de Apel Oradea (din iunie 2015), judecător în cadrul Tribunalului București, Secția penală (2006 - februarie 2015); consilier al procurorului-șef D.I.I.C.O.T. (1 iulie 2013 - 27 noiembrie 2014); judecător detașat în cadrul Ministerului Justiției, membru al Comisiei de elaborare a proiectului Legii pentru punerea în aplicare a Codului de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procedural penale; membru al Comisiei de elaborare a proiectului Legii pentru punerea în aplicare a Codului penal și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții penale; membru al Comisiei de elaborare a proiectului noului Cod penal și al proiectului noului Cod de procedură penală (iulie 2007 - septembrie 2011); procuror (2003-2006); formator în cadrul Institutului Național al Magistraturii la disciplina drept penal și drept procesual penal (din 2006).

Publicații: autor a peste 60 de studii și articole publicate în reviste de specialitate.

Autor al lucrărilor: *Sinteze de Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Sinteze de Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Sinteze de Procedură penală. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Sinteze de Procedură penală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Fișe de Drept penal. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Fișe de Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Fișe de Procedură penală. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Fișe de Procedură penală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Teste grilă. Drept penal. Procedură penală*, Ed. C.H. Beck, 2020 (ediția 1), 2021 (ediția 2), 2022 (ediția 3); *Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5), 2019 (ediția 6); *Fișe de Drept penal. Partea generală, Noul Cod penal*, Ed. Universul Juridic, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5), 2019 (ediția 6); *Fișe de Drept penal. Partea specială, Noul Cod penal*, Ed. Universul Juridic, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5); *Fișe de Procedură penală. Partea generală și Partea specială. Noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5); *Drept penal. Partea generală. Noul Cod penal*, Ed. C.H. Beck, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5), 2019 (ediția 6); *Drept penal. Partea specială. Noul Cod penal*, Ed. C.H. Beck, 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5), 2019 (ediția 6); *Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală*, Ed. C.H. Beck 2014 (ediția 1), 2015 (ediția 2), 2016 (ediția 3), 2017 (ediția 4), 2018 (ediția 5), 2019 (ediția 6); *Fișe de Drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, 2012 (ediția 1), 2013 (ediția 2); *Fișe de Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, 2012; *Fișe de Procedură penală*, Ed. Universul Juridic, 2012 (ediția 1), 2013 (ediția 2); *Teste grilă. Drept penal și procedură penală*, Ed. Universul Juridic, 2011 (ediția 1), 2011 (ediția 2), 2012 (ediția 3), 2013 (ediția 4); *Procedură penală. Partea generală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2010 (ediția 1), 2011 (ediția 2), 2013 (ediția 3); *Drept penal. Partea generală. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, 2010 (ediția 1), 2011 (ediția 2), 2011 (ediția 3), 2013 (ediția 4); *Dicționar de drept penal și de procedură penală*, Ed. C.H. Beck, 2009.

Coautor al lucrărilor: Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, 2015 (ediția 1), 2017 (ediția 2), 2020 (ediția 3); *Noul Cod penal – Codul penal anterior. Prezentare comparativă, Observații. Ghid de aplicare. Legea penală mai favorabilă*, Ed. Hamangiu, 2014 (împreună cu Victor Constantinescu); *Tehnici speciale de investigare în justiția penală*, Ed. C.H. Beck, 2009 (împreună cu Ovidiu Predescu și Radu Slăvoiu); *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat*, Ed. C.H. Beck, 2008 (împreună cu Ovidiu Predescu); *Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal român*, Ed. C.H. Beck, 2007 (împreună cu Ovidiu Predescu).

Premii: premiul „Vintilă Dongoroz" al Uniunii Juriștilor din România (2015) pentru lucrarea „Codul de procedură penală. Comentariu pe articole"; premiul „Simion Bărnuțiu" al Academiei Române (2010) pentru lucrarea „Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat"; premiul „Vintilă Dongoroz" al Uniunii Juriștilor din România (2009) pentru lucrarea „Dicționar de drept penal și de procedură penală"; premiul „Ion Tanoviceanu" al Uniunii Juriștilor din România (2008) pentru lucrarea „Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român. Tratat"; premiul „Vintilă Dongoroz" al Uniunii Juriștilor din România (2007) pentru lucrarea „Convenția europeană a drepturilor omului și dreptul procesual penal român".

Mihail Udroiu

Sinteze de Procedură penală
Partea generală

Volumul II

Ediția 4
- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2023

AVERTISMENT!

Având în vedere amploarea luată de fenomenul fotocopierii lucrărilor de specialitate, mai ales în domeniul Dreptului, atragem atenția că, potrivit art. 14 și 196 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, republicată, reproducerea operelor sau a produselor purtătoare de drepturi conexe, dacă respectiva reproducere a fost efectuată fără autorizarea sau consimțământul titularului drepturilor recunoscute de legea menționată, constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare sau cu amendă. Prin *reproducere*, conform legii, se înțelege realizarea, integrală sau parțială, a uneia ori a mai multor copii ale unei opere, direct sau indirect, temporar ori permanent, prin orice mijloace și sub orice formă.

Nu vă faceți părtași la distrugerea cărții!

Editura C.H. Beck este acreditată CNATDCU și este considerată editură cu prestigiu recunoscut.

Sinteze de Procedură penală. Partea generală. Volumul II
Mihail Udroiu

Copyright © 2020, 2021, 2022, 2023 – Editura C.H. Beck

Toate drepturile rezervate Editurii C.H. Beck.
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii C.H. Beck.
Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
UDROIU, MIHAIL
Sinteze de procedură penală - Partea generală / Mihail Udroiu. - Ed. a 4-a, reviz. şi adăug.. - Bucureşti : Editura C.H. Beck, 2023
2 vol.
ISBN 978-606-18-1320-9
Vol. 2. - 2023. - Conţine bibliografie. - Index. - ISBN 978-606-18-1322-3
34

Editura C.H. Beck
Calea Plevnei nr. 172, et. 3-4, Sector 6, București, 060015
Tel.: 021.410.08.47; 021.410.08.73
Fax: 021.410.08.48
E-mail: comenzi@beck.ro

Redactor: Diana Andrei
Tehnoredactor: Cătălin Mantu

Pentru Delia, sursa mea de serenitate,
creativitate și antifragilitate

Cuprins

Abrevieri ..... **XVII**

Volumul I

Capitolul I. Noţiuni de bază **1**

Capitolul II. Principiile fundamentale ale procesului penal **14**
Secţiunea 1. Principiul legalităţii procesului penal 16
Secţiunea a 2-a. Principiul separării funcţiilor judiciare 20
§1. Funcţiile judiciare 20
§2. Efectele separaţiei funcţiilor judiciare 26
Secţiunea a 3-a. Prezumţia de nevinovăţie 29
§1. Prezumţia de nevinovăţie – garanţie procedurală (preponderent de probă) 30
§2. Prezumţia de nevinovăţie – drept subiectiv civil 35
Secţiunea a 4-a. Principiul aflării adevărului 41
Secţiunea a 5-a. *Ne bis in idem* 49
Secţiunea a 6-a. Principiul oficialităţii procesului penal 72
Secţiunea a 7-a. Caracterul echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal 75
§1. Garanţii procedurale ale dreptului la un proces echitabil 76
§2. Noţiunea de termen rezonabil 77
§3. Criterii de apreciere a termenului rezonabil al procedurilor 78
Secţiunea a 8-a. Garantarea dreptului la libertate şi siguranţă 81
Secţiunea a 9-a. Garantarea dreptului de apărare 84
Secţiunea a 10-a. Respectarea demnităţii umane 92
Secţiunea a 11-a. Respectarea vieţii private 96
Secţiunea a 12-a. Desfăşurarea procedurilor penale în limba română. Dreptul la asistenţă gratuită din partea unui interpret 99

Capitolul III. Acţiunea penală şi acţiunea civilă în procesul penal **110**
Secţiunea 1. Noţiunea de acţiune penală şi acţiune civilă. Scopul şi obiectul acestora 110
Secţiunea a 2-a. Raportul dintre acţiunea penală şi acţiunea civilă exercitate în procesul penal 116
Secţiunea a 3-a. Trăsăturile acţiunii penale şi ale acţiunii civile 118
Secţiunea a 4-a. Subiecţii acţiunii penale 121
§1. Subiecţii activi ai acţiunii penale 121
§2. Persoana vătămată 133
§3. Subiecţii pasivi ai acţiunii penale 139
Secţiunea a 5-a. Subiecţii acţiunii civile 161
§1. Subiecţii activi ai acţiunii civile 161

§2. Subiecţii pasivi ai acţiunii civile ... 188
Secţiunea a 6-a. Punerea în mişcare şi exercitarea acţiunii penale ... 214
§1. Consideraţii generale ... 214
§2. Punerea în mişcare a acţiunii penale ... 214
§3. Exercitarea acţiunii penale ... 225
§4. Cazurile care împiedică punerea în mişcare acţiunii penale sau care conduc la stingerea acţiunii penale ... 226
§5. Epuizarea şi stingerea acţiunii penale ... 277
§6. Continuarea procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului ... 278
Secţiunea a 7-a. Exercitarea acţiunii civile ... 285
§1. Dreptul de opţiune al persoanei prejudiciate prin săvârşirea unei infracţiuni ... 286
§2. Condiţii pentru exercitarea acţiunii civile în procesul penal ... 289
§3. Repararea prejudiciului produs prin infracţiune în procesul penal ... 307
§4. Exercitarea acţiunii civile la instanţa civilă ... 332
§5. Cazuri speciale de exercitare a acţiunii civile la instanţa civilă ... 341
§6. Soluţii cu privire la acţiunea civilă exercitată în procesul penal ... 344

Capitolul IV. Competenţa ... 351
Secţiunea 1. Noţiune, feluri ... 351
Secţiunea a 2-a. Competenţa funcţională ... 354
§1. Competenţa funcţională a organelor de urmărire penală ... 354
§2. Competenţa funcţională a instanţelor judecătoreşti ... 355
§3. Competenţa funcţională a instanţelor militare ... 358
§4. Competenţa funcţională a judecătorului de drepturi şi libertăţi ... 358
§5. Competenţa funcţională a judecătorului de cameră preliminară ... 360
Secţiunea a 3-a. Competenţa materială ... 362
§1. Competenţa materială a organelor de cercetare penală ... 362
§2. Competenţa materială a Ministerului Public ... 362
§3. Competenţa materială a instanţelor judecătoreşti ... 369
Secţiunea a 4-a. Competenţa personală ... 378
§1. Competenţa personală a organelor de urmărire penală ... 382
§2. Competenţa personală a instanţelor judecătoreşti ... 389
Secţiunea a 5-a. Competenţa teritorială ... 396
§1. Competenţa teritorială a organelor judiciare cu privire la infracţiunile săvârşite pe teritoriul României ... 396
§2. Competenţa teritorială a organelor judiciare cu privire la infracţiunile săvârşite în străinătate ... 401
§3. Competenţa teritorială a judecătorului de drepturi şi libertăţi şi a judecătorului de cameră preliminară ... 403
Secţiunea a 6-a. Prorogarea de competenţă ... 403
§1. Cauzele de reunire ... 404
§2. Chestiunile prealabile ... 415
§3. Schimbarea calificării faptei ... 426
§4. Schimbarea încadrării juridice a faptei ... 426
§5. Disjungerea ... 431

Secţiunea a 7-a. Verificarea competenţei de către organele judiciare 435
Secţiunea a 8-a. Excepţia de necompetenţă 436
Secţiunea a 9-a. Declinarea de competenţă 439
Secţiunea a 10-a. Conflictul de competenţă 443
§1. Soluţionarea conflictului de competenţă în faza de judecată şi în faza de executare 445
§2. Rezolvarea conflictului de competenţă în faza de urmărire penală 449
§3. Soluţionarea conflictului de competenţă între judecătorii de drepturi şi libertăţi, respectiv şi cei de cameră preliminară 451

Capitolul V. Incompatibilitatea 453
Secţiunea 1. Incompatibilitatea judecătorului 453
§1. Cazuri de incompatibilitate a judecătorului 453
§2. Aspecte procedurale 477
Secţiunea a 2-a. Incompatibilitatea procurorului 484
§1. Cazuri de incompatibilitate a procurorului 484
§2. Aspecte procedurale 487
Secţiunea a 3-a. Incompatibilitatea organului de cercetare penală 489
§1. Cazuri de incompatibilitate a organului de cercetare penală 489
§2. Aspecte procedurale 490
Secţiunea a 4-a. Incompatibilitatea magistratului-asistent sau a grefierului de şedinţă 491
§1. Cazuri de incompatibilitate a magistratului-asistent sau a grefierului de şedinţă 491
§2. Aspecte procedurale 492
Secţiunea a 5-a. Incompatibilitatea expertului/specialistului 493
§1. Cazuri de incompatibilitate a expertului şi a specialistului 493
§2. Aspecte procedurale 494

Capitolul VI. Strămutarea 496
Secţiunea 1. Noţiune 496
Secţiunea a 2-a. Cazuri 498
Secţiunea a 3-a. Aspecte procedurale 504
§1. Formularea cererii de strămutare în faza de judecată 504
§2. Procedura de informare 505
§3. Soluţionarea cererii de strămutare în faza de judecată 505
§4. Efecte subsecvente admiterii cererii de strămutare în faza de judecată 509
§5. Strămutarea în procedurile desfăşurate de judecătorul de cameră preliminară 510
Secţiunea a 4-a. Desemnarea altei instanţe pentru judecarea cauzei 511
Secţiunea a 5-a. Trimiterea cauzei la un alt parchet 513
Secţiunea a 6-a. Trimiterea cauzei la Parchetul European. Dreptul de evocare al EPPO 515

Capitolul VII. Probele, mijloacele de probă şi procedeele probatorii 519
Secţiunea 1. Noţiuni 519
Secţiunea a 2-a. Proba în contextul aflării adevărului 526

Secțiunea a 3-a. Obiectul probei 528
§1. Faptele şi propoziţiile factuale care fac obiectul probei 531
§2. Categorii particulare de fapte de care depinde aplicarea legii ori de fapte relevante față de faptele în litigiu 534
§3. Faptele care nu trebuie dovedite 537
§4. Faptele care nu pot fi dovedite 539
Secțiunea a 4-a. Clasificarea probelor 540
Secțiunea a 5-a. Indici temeinici. Date 544
Secțiunea a 6-a. Administrarea probelor 547
§1. Precizări conceptuale. Reguli generale aplicabile 547
§2. Sarcina probei (*onus probandi*) 560
§3. Procedura de administrare a probelor 573
§4. Consultarea dosarului 575
§5. Principiile legalității şi loialității administrării probelor 581
Secțiunea a 7-a. Aprecierea probelor 607
§1. Noțiune 607
§2. Configurația libertății de apreciere a valorii probante, în contextul evoluției de la intima convingere către standardul „dincolo de orice îndoială rezonabilă" 608
§3. Sfera de aplicare a standardului probatoriu dincolo de orice îndoială rezonabilă 612
§4. Funcțiile standardului probatoriu dincolo de orice îndoială rezonabilă 613
§5. Taxonomia sintagmei dincolo de orice îndoială rezonabilă 617
§6. Evaluarea credibilității probelor 618
§7. Raportul dintre standardul probatoriu dincolo de orice îndoială rezonabilă şi regula decizională *in dubio pro reo* 622
§8. Ipoteze particulare de aplicare a principiului liberei aprecieri a valorii probante 623
§9. Valoarea probantă condiționată probelor testimoniale furnizate de martorii anonimi 626
§10. Testul exclusiv sau determinant în materia declarațiilor 629
Secțiunea a 8-a. Declarația suspectului sau a inculpatului 637
§1. Noțiune 637
§2. Dreptul de a păstra tăcerea şi privilegiul împotriva autoincriminării, garanții fundamentale ale suspectului sau inculpatului 637
§3. Procedura obținerii declarațiilor suspectului sau inculpatului şi valoarea probantă a acestora 648
Secțiunea a 9-a. Declarația persoanei vătămate 664
§1. Noțiune 664
§2. Procedura obținerii declarațiilor persoanei vătămate şi valoarea probantă a acestora 665
§3. Standarde europene în materia audierii victimelor infracțiunilor 677
Secțiunea a 10-a. Declarația părții civile şi părții responsabile civilmente 684
§1. Noțiune 684

§2. Procedura obținerii declarațiilor părții civile și părții responsabile civilmente și valoarea probantă a acestora 684
Secțiunea a 11-a. Protecția persoanei vătămate și a părții civile 688
Secțiunea a 12-a. Declarația martorului 691
§1. Noțiune 691
§2. Procedura obținerii declarațiilor martorului și valoarea probantă a acestora 696
§3. Protecția martorilor 725
Secțiunea a 13-a. Confruntarea 737
Secțiunea a 14-a. Înscrisurile 738
Secțiunea a 15-a. Mijloacele materiale de probă 740
Secțiunea a 16-a. Identificarea persoanelor și a obiectelor 742
§1. Identificarea persoanelor 742
§2. Identificarea obiectelor 743
§3. Pluralitatea de identificări 744
§4. Alte identificări 744
Secțiunea a 17-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri 744
Secțiunea a 18-a. Percheziția 752
§1. Percheziția corporală 752
§2. Percheziția unui vehicul 757
§3. Percheziția domiciliară 762
§4. Percheziția informatică 784
Secțiunea a 19-a. Metode speciale de supraveghere sau cercetare 800

Volumul II

§1. Supravegherea tehnică 803
§2. Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale 856
§3. Utilizarea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor 862
§4. Participarea autorizată la anumite activități 875
§5. Livrarea supravegheată 878
§6. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului 881
§7. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare 889
§8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane 904
§9. Conservarea datelor informatice 908
§10. Fotografierea și amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane 915
§11. Fotografiile 918
§12. Cercetarea la fața locului 918
§13. Reconstituirea 924
§14. Constatarea de specialitate 927
§15. Expertiza 938
§16. Expertiza toxicologică 959
§17. Examinarea fizică 963

§18. Expertiza genetică judiciară 972
§19. Autopsia medico-legală 985
§20. Examinarea medico-legală a persoanei 993
§21. Martorii asistenți 994
§22. Comisia rogatorie 995
§23. Delegarea 998

Capitolul VIII. Măsuri preventive şi alte măsuri procesuale penale 1001
Secţiunea 1. Noţiuni 1001
Secţiunea a 2-a. Reţinerea 1005
§1. Luarea măsurii reţinerii 1006
§2. Plângerea împotriva ordonanţei organului de cercetare penală sau a procurorului prin care se dispune măsura reţinerii 1016
§3. Revocarea măsurii reţinerii 1017
§4. Înlocuirea măsurii reţinerii cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune 1017
§5. Încetarea de drept a măsurii reţinerii 1018
Secţiunea a 3-a. Arestarea preventivă 1018
§1. Luarea măsurii arestării preventive 1019
§2. Prelungirea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale 1084
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în faza de cameră preliminară 1100
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în cursul judecăţii 1110
§5. Termenul rezonabil al arestării preventive 1121
§6. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive 1127
§7. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive 1136
Secţiunea a 4-a. Arestul la domiciliu 1142
§1. Luarea măsurii arestului la domiciliu 1144
§2. Prelungirea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale 1173
§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în faza de cameră preliminară 1179
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în cursul judecăţii 1184
§5. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu 1188
§6. Încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu 1194
Secţiunea a 5-a. Controlul judiciar 1198
§1. Noţiune 1198
§2. Luarea măsurii controlului judiciar 1199
§3. Prelungirea controlului judiciar în cursul urmăririi penale 1222
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în faza de cameră preliminară 1226
§5. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cursul judecăţii 1230
§6. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial 1232

§7. Încuviinţarea depăşirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar 1236
§8. Revocarea măsurii controlului judiciar. Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o altă măsură preventivă 1237
§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar 1247
Secţiunea a 6-a. Controlul judiciar pe cauţiune 1250
§1. Noţiune 1250
§2. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune 1250
§3. Prelungirea controlului judiciar pe cauţiune în cursul urmăririi penale 1276
§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în faza de cameră preliminară 1279
§5. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în cursul judecăţii 1283
§6. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial 1285
§7. Încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale fixate de organul judiciar 1287
§8. Revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune. Înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu o altă măsură preventivă 1288
§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune 1289
Secţiunea a 7-a. Măsuri preventive aplicabile persoanelor juridice 1292
§1. Noţiune. Categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice 1292
§2. Condiţii 1295
§3. Aspecte procedurale 1298
Secţiunea a 8-a. Măsurile de ocrotire 1304
Secţiunea a 9-a. Internarea medicală provizorie 1306
§1. Noţiune 1306
§2. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară 1309
§3. Confirmarea măsurii internării medicale provizorii luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată 1313
§4. Luarea măsurii internării medicale după dispunerea unei soluţii de netrimitere în judecată 1317
§5. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul judecăţii 1320
§6. Punerea în executare a măsurii internării medicale provizorii 1321
§7. Ridicarea măsurii internării medicale provizorii. Înlocuirea acesteia cu măsura obligării provizorii la tratament medical 1321
Secţiunea a 10-a. Obligarea provizorie la tratament medical 1323
§1. Noţiune 1323
§2. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară 1324
§3. Confirmarea măsurii obligării provizorii la tratament medical luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată 1327

§4. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical după dispunerea unei soluţii de netrimitere în judecată ... 1330
§5. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul judecăţii ... 1333
§6. Punerea în executare a măsurii obligării provizorii la tratament medical ... 1333
§7. Ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical ... 1335
Secţiunea a 11-a. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice ... 1336
§1. Noţiune ... 1336
§2. Condiţii ... 1337
§3. Durata ... 1339
§4. Aspecte procedurale ... 1340
Secţiunea a 12-a. Măsurile asigurătorii ... 1345
§1. Particularităţile procedurale ale luării măsurilor asigurătorii ... 1345
§2. Modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii ... 1387
§3. Contestarea măsurilor asigurătorii ... 1389
§4. Măsuri procesuale în legătură cu măsurile asigurătorii ... 1399
Secţiunea a 13-a. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile şi imobile sechestrate ... 1418
§1. Condiţii necesare pentru a se dispune valorificarea ... 1418
§2. Dispunerea valorificării bunurilor mobile în cursul urmăririi penale ... 1419
§3. Dispunerea valorificării a bunurilor mobile în faza camerei preliminare şi în cursul judecăţii ... 1420
§4. Procedura de valorificare a bunurilor mobile sechestrate ... 1421
§5. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate ... 1422
Secţiunea a 14-a. Restituirea lucrurilor ... 1423
Secţiunea a 15-a. Restabilirea situaţiei anterioare ... 1426

Capitolul IX. Modalităţi de exercitare a dreptului la apărare. Asistenţa juridică. Reprezentarea ... 1430
Secţiunea 1. Asistenţa juridică ... 1430
§1. Asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului ... 1438
§2. Asistenţa juridică a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente ... 1451
§3. Apărarea prin propria persoană ... 1454
§4. Exercitarea dreptului la apărare ... 1456
Secţiunea a 2-a. Reprezentarea ... 1462
Secţiunea a 3-a. Substituitul procesual ... 1467

Capitolul X. Actele procesuale şi procedurale comune ... 1468
Secţiunea 1. Actul procesual ... 1468
Secţiunea a 2-a. Actul procedural ... 1469
Secţiunea a 3-a. Citarea ... 1470
§1. Noţiune. Conţinut ... 1470
§2. Locul de citare ... 1473

§3. Înmânarea citaţiei 1479
Secţiunea a 4-a. Comunicarea actelor procedurale 1486
Secţiunea a 5-a. Înştiinţarea 1486
Secţiunea a 6-a. Mandatul de aducere 1487
Secţiunea a 7-a. Termenele 1496
§1. Categorii 1496
§2. Act considerat ca fiind făcut în termen 1503
§3. Luarea în cunoştinţă a termenului de judecată 1506
Secţiunea a 8-a. Sancţiunile procesual penale 1507
§1. Inadmisibilitatea 1508
§2. Decăderea 1511
§3. Nulitatea 1512
§4. Excluderea probelor şi mijloacelor de probă nelegal sau neloial administrate 1554
§5. Neregularitatea rechizitoriului 1586
§6. Inexistenţa 1601
Secţiunea a 9-a. Amenda judiciară 1603
Secţiunea a 10-a. Cheltuielile judiciare 1607
§1. Cheltuielile judiciare avansate de stat (cheltuielile de procedură) 1611
§2. Cheltuielile judiciare avansate de persoana vătămată sau de partea civilă (cheltuielile de judecată) 1617
§3. Cheltuielile judiciare avansate de inculpat sau de partea responsabilă civilmente 1621
Secţiunea a 11-a. Modificarea şi îndreptarea actelor procedurale 1622

Bibliografie generală 1629

Index 1641

Abrevieri

I. Abrevieri uzuale

alin.	= alineat (ul)
art.	= articol (ul)
ANABI	= Agenţia Naţională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate
ANAF	= Agenţia Naţională de Administrare Fiscală
BAAR	= Biroul Asigurătorilor de Autovehicule din Romania
B.C.A.	= Revista „Buletinul Curţilor de Apel"
B.Of.	= Buletinul Oficial al României, Partea I
c.	= contra
C.A.	= Curtea de Apel
Carta	= Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene
C.civ.	= Noul Cod civil (Legea nr. 287/2009)
C.D.P.	= Revista „Caiete de Drept Penal"
Curtea Europeană/ CtEDO	= Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Convenţia europeană/ CEDO	= Convenţia Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului şi a Libertăţilor Fundamentale
CJUE	= Curtea de Justiţie a Uniunii Europene
C.J.	= Revista „Curierul Judiciar"
C.proc.civ.	= Noul Cod de procedură civilă (Legea nr. 134/2010)
C.pen.	= Noul Cod penal (Legea nr. 286/2009)
C.pen. din 1969	= Codul penal din 1969 (Legea nr. 15/1968)
C.proc.pen.	= Noul Cod de procedură penală (Legea nr. 135/2010)
C.proc.pen. din 1968	= Codul de procedură penală din 1968 (Legea nr. 29/1968)
C.S.J.	= Curtea Supremă de Justiţie
C.S.M.	= Consiliul Superior al Magistraturii
Convenţia europeană	= Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale
D.I.I.C.O.T.	= Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism
D.N.A.	= Direcţia Naţională Anticorupţie
DCC	= Decizia Curţii Constituţionale
ed.	= ediţia
Ed.	= Editura
EPPO	= Parchetul European
HP	= decizie pronunţată de Completul pentru dezlegarea unor probleme de drept în materie penală

I.C.C.J.	= Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie
ibidem	= aceeaşi citare (aceeaşi lucrare, aceeaşi pagină)
idem	= aceeaşi citare (aceeaşi lucrare, altă pagină)
Jud.	= judecătoria
lit.	= litera
L.G.D.J.	= Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence
LPACP	= Legea de punere în aplicare a Codului penal (Legea nr. 187/2012)
LPACPP	= Legea de punere în aplicare a Codului de procedură penală (Legea nr. 255/2013)
loc. cit.	= articol citat
M.Of.	= Monitorul Oficial al României, Partea I
n.n.	= nota noastră
nr.	= număr (ul)
O.G.	= ordonanţa Guvernului
O.U.G.	= ordonanţa de urgenţă a Guvernului
OSIM	= Oficiului de Stat pentru Invenţii şi Mărci
op. cit.	= opera citată
p.	= pagina
parag.	= paragraf (ul)
pct.	= punct (ul)
P.R.	= Revista „Pandectele Române”
Regulamentul EPPO	= Regulamentul (UE) 2017/1939 al Consiliului din 12 octombrie 2017 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în ceea ce priveşte instituirea Parchetului European (EPPO)
RIL	= decizie pronunţată de Completul competent să judece recursul în interesul legii
R.D.P.	= Revista de Drept Penal
R.R.D.J.	= Revista Română de Jurisprudenţă
R.R.D.P.	= Revista Română de Drept Privat
RTD civ.	= Revue Trimestrielle de Droit civil
ş.a.	= şi altele/alţii
SIIJ	= Secţia pentru investigarea infracţiunilor din justiţie
SRI	= Serviciul Român de Informaţii
Trib.	= Tribunalul
Trib. Suprem	= Tribunalul Suprem
TFUE	= Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene
UE	= Uniunea Europeană
urm.	= următoarele
U.N.B.R.	= Uniunea Naţională a Barourilor din România
vol.	= volum (ul)

II. Lucrări citate frecvent

B.J. ...	Buletinul jurisprudenţei. Culegere de decizii pe anul ..., Ed. C.H. Beck, Bucureşti
B.J. 2009	Buletinul Jurisprudenţei 2009, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2010
B.J. 2010	Buletinul Jurisprudenţei 2009, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2011
C.D. ...	Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul ...
C.P.J.P. 1990-1992	Tribunalul Municipiului Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 1990, 1991, 1992, Casa de Editură şi Presă „Şansa", Bucureşti, 1992
C.P.J.P. 1993	Tribunalul Municipiului Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 1993, Casa de Editură şi Presă „Şansa", Bucureşti, 1994
C.P.J.P. 1994	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară penală 1994, Ed. Continent XXI, Bucureşti, 1995
C.P.J.P. 1998	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 1998, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999
C.P.J.P. 1999	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 1999, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2001
C.P.J.P. 2000	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 2000, Ed. Rosetti, Bucureşti, 2002
C.P.J.P. 2000-2004	Tribunalul Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 2000-2004, Ed. Wolters Kluwer, Bucureşti, 2007
C.P.J.P. 2003-2004	Tribunalul Braşov. Culegere de practică judiciară în materie penală 2003-2004, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2006
C.P.J.P. 2005	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 2005, Ed. Universul juridic, Bucureşti, 2006
C.P.J.P. 2007	Curtea de Apel Bucureşti. Culegere de practică judiciară în materie penală 2007, Ed. Wolters Kluwer, Bucureşti, 2008
CP comentat	*G. Bodoroncea, V. Cioclei, I. Kuglay, L. Lefterache, T. Manea, I. Nedelcu, F.-M. Vasile*, Codul penal comentat, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014
Cpp Ad. 1	*G. Antoniu, A. Vlăsceanu, A. Barbu*, Codul de procedură penală, Ed. Hamangiu, 2006

Cpp Ad. 2	*L. Mera, L. Rog, L. Savonea, R. Budăi*, Codul de procedură penală, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008
Cpp Ad. 3	*I. Neagu, M. Damaschin, A. Iugan*, Codul de procedură penală adnotat, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2021
I. Neagu, A. Crişu	*I. Neagu, A. Crişu*, Codul de procedură penală adnotat, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003
M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 2-a	*M. Udroiu* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2017
M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 3-a	*M. Udroiu* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2020
M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 4-a	*M. Udroiu* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2022
P.J.P. 2001-2002	Curtea de Apel Bucureşti. Practică judiciară penală 2001-2002, Ed. Brilliance, Piatra-Neamţ, 2004
P.J.P. 2003-2004	Curtea de Apel Bucureşti. Practică judiciară penală 2003-2004, Ed. Brilliance, Piatra-Neamţ, 2006
Probleme de drept... 1990-1992	*V. Bogdănescu, L. Pastor*, Probleme de drept din deciziile Curții Supreme de Justiție 1990-1992, Ed. Orizonturi, București, 1993
Probleme de drept... 1990-2000	*G. Ionescu, I. Ionescu*, Probleme de drept din jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală 1990-2000, Ed. Juris Argessis, Curtea de Argeş, 2002
Repertoriu 1969-1975	*V. Papadopol, M. Popovici*, Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977
Repertoriu 1976-1980	*V. Papadopol, M. Popovici*, Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1976-1980, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1982
Repertoriu 1981-1985	*V. Papadopol, Șt. Daneș*, Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1985, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1989

III. Baze de date juridice

www.sintact.ro	Softul legislativ Sintact, Wolters Kluwer Romania
www.idrept.ro	Softul legislativ Wolters Kluwer Romania
www.rolii.ro	Romanian Legal Information Institute
jurindex	Indexul jurisprudenței naționale (www.jurisprudenta.org)

portal.just.ro	Portalul instanțelor de judecată – bază de date online aparținând Ministerului Justiției
www.legalis.ro	Bibliotecă juridico-economică on-line, Editura C.H. Beck
www.scj.ro	Site-ul oficial al Înaltei Curți de Casație și Justiție
www.hudoc.echr.coe.int	Site-ul oficial al Curții Europene a Drepturilor Omului
www.curia.europa.eu	Site-ul oficial al Curții de Justiție a Uniunii Europene

§1. Supravegherea tehnică

Constituie ***supraveghere tehnică*** utilizarea uneia dintre următoarele metode: interceptarea comunicațiilor sau a oricărui tip de comunicare la distanță; accesul la un sistem informatic; supravegherea video, audio sau prin fotografiere şi localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice.

1.1. Noțiuni

1. ***Interceptarea comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare*** reprezintă *interceptarea propriu-zisă a comunicărilor, cât şi activitățile conexe acesteia* [*accesul* (vizualizarea sau ascultarea comunicării înainte ca aceasta să fi ajuns sub controlul organelor judiciare prin colectare sau înregistrare), *monitorizarea* (supravegherea în timp real), *colectarea* (preluarea unei comunicări deja interceptate) *sau înregistrarea* (copierea comunicărilor interpretate pe un suport de stocare) comunicărilor], atunci când comunicările sunt efectuate *prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare*[1];

---

[1] În doctrină [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a apreciat că: *„Înregistrarea comunicărilor.* Trimiterea făcută la acţiunea de înregistrare era necesară pentru a nu se genera probleme de interpretare în ceea ce priveşte activitatea de interceptare propriu-zisă urmată de copierea comunicărilor interceptate pe un mijloc de stocare a datelor informatice sau orice alt suport de stocare a unei comunicări. Înregistrarea constă în copierea comunicărilor „captate" la momentul interceptării propriu-zise. Deşi este posibilă o supraveghere în timp real, prin interceptarea comunicărilor efectuate prin mijloace de comunicare la distanţă fără ca acestea să fie înregistrate (copiate) pe un mijloc de stocare, scopul supravegherii tehnice este, în primul rând, obţinerea unor mijloace de probă, ceea ce justifică raportarea la aceste activităţi conexe interceptării. Interceptarea unei comunicări se poate realiza prin mijloace tehnice diferite precum: utilizarea unui program maliţios instalat pe sistemul informatic folosit pentru transmiterea comunicării; accesarea unei reţele wireless şi interceptarea pachetele de date ce se propagă prin aceasta prin intermediul unui program informatic instalat pe sistemul folosit la interceptare; secţionarea firelor unui cablu dintr-o reţea locală (*LAN – Local Area Network*) şi legarea acestora în paralel cu cablul conectat la sistemul folosit pentru interceptare duce la „captarea" în timp real a tuturor pachetelor de date ce tranzitează respectiva reţea; clonarea unei cartele SIM ce oferă posibilitatea recepţionării tuturor apelurilor ori SMS-urilor primite de persoana supravegheată; interceptarea emisiei electromagnetice provenită dintr-un sistem informatic ori o parte din acesta (de exemplu, un monitor, o imprimantă etc.) şi convertirea acestora în date informatice etc. *Colectarea comunicărilor.* Atunci când nu este vorba despre înregistrarea unei comunicări interceptate, ci despre copierea unei comunicări deja stocate pe un sistem informatic ori un mijloc de stocare a datelor informatice, putem discuta despre acţiunea de colectare. Această colectare are ca premisă accesul la sistemul informatic ori la mijlocul de stocare a datelor informatice ce fac obiectul măsurii de supraveghere tehnică. Se pune problema în ce măsură această colectare acoperă şi ipoteza în care o comunicare în format electronic este tipărită direct de la sistemul informatic ce face obiectul măsurii de supraveghere tehnică. Având în vedere că noţiunea de colectare nu beneficiază de o definiţie legală, apreciem că aceasta acoperă orice metodă prin care organele de urmărire penală ajung să deţină controlul asupra unei comunicări. *Accesarea comunicărilor* reprezintă vizualizarea (fişiere tip text, video, imagine etc.) ori ascultarea (fişiere audio) prin interacţiunea cu datele informatice stocate

- astfel, cu ajutorul unor mijloace tehnice, pe de o parte, sunt surprinse şi luate sub control convorbirile sau comunicările private efectuate *prin telefon, sistem informatic ori prin orice alt mijloc de comunicare de către o anumită persoană (comunicări la distanţă)* şi, pe de altă parte, este stocat fidel pe un suport conţinutul convorbirii ori comunicării interceptate, astfel încât să permită ascultarea, vizualizarea şi redarea ulterioară exactă a acestuia;

- pentru realizarea interceptării comunicărilor este utilizată o gamă variată de sisteme, echipamente şi dispozitive, fiecare particularizat în raport de tipul de comunicare interceptat (spre exemplu, în cazul convorbirilor telefonice sunt cunoscute metodele interceptării prin derivare, prin releu, prin inducţie, prin sisteme radio, prin scanare sau clonarea unei cartele SIM; pentru interceptarea convorbirilor purtate nemijlocit se folosesc diferite tipuri de microfoane cu fir, microemiţătoare disimulate ori sistemele direcţionale optice; în cazul comunicărilor scrise efectuate printr-un sistem informatic se poate instala un program de tip *malware* pe sistemul a cărui interceptare se urmăreşte; totalitatea aparaturii necesare desfăşurării operaţiunii este cunoscută sub denumirea specifică de „tehnică operativă");

- înregistrarea comunicărilor constituie o activitate subsecventă interceptării, sub aspectul succesiunii lor în timp, ce are ca premisă absolut necesară interceptarea;

- în cazul în care se procedează la înregistrarea convorbirilor purtate nemijlocit de anumite persoane în spaţiile publice sau private, procedeul probatoriu folosit nu va fi interceptarea comunicaţiilor, ci supravegherea video sau audio.

într-un sistem informatic ori mijloc de stocare a datelor informatice. De exemplu, deschiderea unui fişier digital stocat pe un sistem informatic ori pe un mijloc de stocare a datelor informatice reprezintă un acces la acestea. Accesarea comunicării reprezintă şi un acces la sistemul informatic ori mijlocul de stocare a datelor informatice pe care acestea sunt stocate. Accesarea unei comunicări ulterior înregistrării ori colectării acesteia nu se mai află sub incidenţa art. 138 alin. (3) C.proc.pen. Astfel, după ce comunicarea a intrat în sfera de control a organului de urmărire penală (prin înregistrarea ori colectarea comunicării în cauză), acesta poate accesa în orice moment respectiva comunicare fără a fi necesară vreo autorizare din partea judecătorului de drepturi şi libertăţi. Ipoteza este similară cu cea în care organul de urmărire penală accesează datele informatice obţinute în baza unui mandat de percheziţie informatică în vederea analizării acestora, interacţiune ce este parte componentă a unei etape ulterioare încheierii percheziţiei informatice. Înainte ca datele informatice să intre în sfera de control a organului de urmărire penală, accesul are ca scop obţinerea de probe. Ulterior acestui moment, accesarea datelor informatice are ca scop analiza unei probe ce face deja obiectul cauzei. *Monitorizarea* reprezintă practic componenta de supraveghere în timp real fără ca aceasta să implice *per se* obţinerea unei copii ale informaţiei interceptate. De exemplu, prin intermediul unor programe informatice se pot monitoriza în timp real pachetele de date ce sunt transmise printr-o reţea wireless, putându-se cunoaşte aşadar activitatea desfăşurată în cadrul acelei reţele. Ulterior înregistrării ori colectării comunicărilor în baza art. 138 alin. (2), activitatea de accesare a acestora nu se mai circumscrie vreunui mijloc special de supraveghere ori cercetare. Practic, de la acest moment, organele de urmărire penală nu mai sunt ţinute de limitările impuse de mandatul de supraveghere tehnică, putând analiza datele obţinute în orice moment şi fără a fi necesară o nouă autorizare din partea judecătorului de drepturi şi libertăţi".

2. *Accesul la un sistem informatic*[1] reprezintă *pătrunderea* într-un sistem informatic [sau într-o parte a acestuia (de pildă, accesarea e-mailului)] sau într-un mijloc de

[1] În doctrină [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a arătat: „Cu toate că măsura de supraveghere este denumită în mod generic «accesul la un sistem informatic», din formularea art. 138 alin. (3) C.proc.pen. rezultă că accesul se poate realiza şi asupra unui mijloc de stocare a datelor informatice. Se observă o necorelare legislativă la nivel terminologic, deoarece legiuitorul a folosit noţiunea de mijloc de comunicare în conţinutul art. 138 alin. (3) C.proc.pen. şi noţiunea de suport de stocare a datelor informatice în conţinutul art. 168 alin. (1) C.proc.pen. Deşi era preferat să se utilizeze aceeaşi terminologie, facem precizarea că noţiunile folosite nu au o sferă diferită de aplicabilitate, acestea fiind practic interschimbabile. În afară de aceste noţiuni se mai poate utiliza şi noţiunea dispozitiv ori mediu de stocare a datelor informatice, cu observaţia că un CD este un suport ori mijloc de stocare, dar nu este un dispozitiv. Mijlocul de stocare a datelor informatice poate să nu fie o parte componentă a sistemului informatic, putând avea o autonomie din acest punct de vedere (de exemplu, un CD ori un memory stick). Legiuitorul nu s-a raportat însă şi la accesarea unei reţele, motiv pentru care se poate pune problema în ce măsură accesarea unei reţele wireless ori conectarea la o reţea LAN (*Local Area Network*) în care se află şi sistemul informatic al persoanei supravegheate, prin conectarea cablului de reţea la sistemul informatic aparţinând persoanei care pune în executare măsura de supraveghere, se identifică cu procedura prevăzută la art. 138 alin. (3) C.proc.pen. În mod evident, din moment ce legiuitorul a prevăzut că accesul se poate realiza la un sistem informatic ori la un mijloc de stocare a datelor informatice, necesită analizat în ce măsură accesarea unei reţele în scopul obţinerii de probe reprezintă o măsură de supraveghere prevăzută de lege. Accesul se poate realiza atât de la distanţă (*remote access*), cât şi de la locaţia unde se află sistemul informatic, printr-un acces direct şi nemijlocit la acesta. (...) accesul de la distanţă se poate realiza nu doar prin intermediul conexiunii la Internet, ci şi prin accesarea unei reţele wireless ori cu fir (*LAN – Local Area Network*). Diferenţa dintre accesul la distanţă şi cel direct este existenţa ori inexistenţa unui contact fizic nemijlocit cu sistemul informatic ori mijlocul de stocare a datelor informatice ce face obiectul măsurii de supraveghere tehnice. Dacă acest contact nemijlocit (fizic) lipseşte, accesul este unul de la distanţă. Distincţia nu prezintă o mare relevanţă din perspectiva dreptului procesual penal, din moment ce legiuitorul a tratat unitar această măsură de supraveghere tehnică. Spre deosebire de interceptarea comunicaţiilor, în cazul accesului sunt vizate date aflate în sistemul sau suportul informatic şi care nu formează obiectul unei comunicări. Accesarea acestora din urmă se circumscrie activităţilor de la art. 138 alin. (2), cu toate că, din punct de vedere conceptual, interceptarea unei comunicări implică un procedeu prin care informaţia este «captată» în timp real, la momentul în care aceasta se află în tranzit (...) Aşadar, terminologia folosită de legiuitor este improprie raportat la definiţia adoptată. Deopotrivă, nu se poate reţine nici existenţa unei coerenţe între ipotezele vizate de procedeul probatoriu al accesului la un sistem informatic şi conţinutul constitutiv al unor infracţiuni prevăzute de Codul penal potrivit cărora accesarea unei comunicări deja stocate pe un sistem informatic reprezintă un acces neautorizat la un sistem informatic (art. 360 C.pen.) şi nu o interceptare a datelor informatice (art. 361 C.pen.). Conform dispoziţiilor procedurale, art. 138 alin. (3) C.proc.pen. nu acoperă însă accesarea conţinutului unei comunicări, chiar dacă aceasta se regăseşte sub forma unor date informatice stocate pe dispozitivul accesat, de exemplu, sub forma unei arhive unde se regăsesc discuţiile purtate prin intermediul Whatsapp. O asemenea supraveghere nu se poate realiza decât cu respectarea dispoziţiilor procedurale referitoare la interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui alt tip de comunicare".

stocare a datelor informatice fie direct, fie de la distanță, prin intermediul unor programe specializate ori prin intermediul unei rețele, în scopul de a identifica probe[1];

---

[1] În literatura de specialitate [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a arătat că „asemănarea generatoare de confuzii dintre *accesul într-un sistem informatic și percheziția informatică* este aceea că ambele reprezintă procedee probatorii ce au ca scop obținerea de probe (date informatice relevante cauzei), iar acest lucru nu se poate realiza decât printr-un proces de cercetare a unui sistem informatic ori mijloc de stocare a datelor informatice în vederea descoperirii/identificării acestora. Din acest punct de vedere reiese o aparentă suprapunere între cele două instituții, cu mențiunea că accesul la un sistem informatic poate implica și activități conexe precum suprimarea accesării datelor informatice sau îndepărtarea acestora din sistemul informatic în care au fost identificate [a se vedea, *în acest sens*, art. 141 alin. (5) C.proc.pen.]. Cu toate acestea, este deosebit de relevant în a putea face distincția între măsura de supraveghere tehnică prevăzută la art. 138 alin. (3) C.proc.pen. (accesul la un sistem informatic) și percheziția informatică (art. 168 C.proc.pen.). (...) Pentru a încerca să evidențiem mai clar diferența dintre o percheziție informatică și un acces la un sistem informatic considerăm oportun să ne referim la următoarele exemple:

1. accesarea de la distanță a unui serviciu de poștă electronică în vederea identificării și obținerii unor comunicări (corespondență electronică) relevante cauzei implică un acces la sistemul informatic prin care se furnizează respectivul serviciu. De cele mai multe ori accesul la respectivul sistem informatic se va transpune într-un acces la un cont de utilizator, fără a fi exclusă totuși posibilitatea de a accesa întreaga bază de date unde sunt stocate datele informatice de interes. Menționăm de asemenea că în ipoteza accesării unei comunicări putem discuta inclusiv despre activitățile conexe măsurii de supraveghere tehnică prevăzută la art. 138 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. Astfel, accesarea contului de poștă electronică aparținând suspectului ori inculpatului nu poate avea loc decât printr-un acces la un sistem informatic. Ne referim însă aici la ipoteza în care contul accesat este găzduit la distanță pe un sistem informatic (server de mail) dedicat să susțină serviciul de poștă electronică. În măsura în care serviciul de poștă electronică este găzduit pe un sistem informatic (server) ridicat cu ocazia unei percheziții domiciliare, nu este exclusă posibilitatea efectuării unei percheziții informatice asupra acestuia fără a discuta și despre măsura de supraveghere tehnică constând într-un acces la respectivul sistem informatic.

2. situația este identică în ceea ce privește accesarea unor conturi pe diferite rețele de socializare (Facebook, Linkedin, Instagram etc.). Astfel, chiar dacă în contextul efectuării unei percheziții informatice specialistul ori lucrătorul de poliție specializat are acces nemijlocit la telefonul inteligent pe care este instalată aplicația (program informatic) Facebook, deschiderea acesteia în vederea vizualizării comunicărilor transmise ori recepționate implică un acces la distanță la serverul Facebook ce găzduiește serviciul în cauză. Așadar, dincolo de problemele legate de legalitatea unei acces transfrontalier la un terț sistem informatic (serverul Facebook), se adaugă utilizarea unei măsuri de supraveghere tehnică constând într-un acces la distanță a unui sistem informatic. Trebuie înțeles așadar că accesarea unui cont aferent unui serviciu de poștă electronică (Gmail, Yahoo etc.) ori a unei rețele de socializare (Facebook, Linkedin etc.) nu poate lua forma unei percheziții informatice. Vom discuta în schimb despre o percheziție informatică atunci când comunicările electronice (tip e-mail ori chat) au fost arhivate (stocate) local pe sistemul informatic ridicat de organele de urmărire penală și supus ulterior unei analize în conformitate cu dispozițiile art. 168 C.proc.pen.

3. activitatea care ar putea fi catalogată drept o percheziție informatică la distanță nu este nimic altceva decât un acces la un sistem informatic ori la un mijloc de stocare a datelor informatice cu toate consecințele ce derivă din această calificare juridică. Cu alte cuvinte, atunci când discutăm despre art. 168 C.proc.pen., activitatea de cercetare, descoperire, identificare și strângere a probelor nu poate avea loc la distanță.

- noţiunea de pătrundere trebuie înţeleasă în sensul oferit de instanţa supremă în decizia pronunţată în recurs în interesul legii nr. 15/2013) ca *o interacţiune logică prin care se beneficiază de resursele ori/şi funcţiile sistemului informatic*;

- accesul presupune cercetarea resurselor sistemului informatic [de pildă, a dispozitivului de prelucrare automată a datelor (calculator, tabletă, telefon mobil) sau a mediului de stocare (hard drive, CD/DVD, stick de memorie)] în scopul descoperirii de informaţii (existente în sistemul informatice sau cele generate pe parcursul supravegherii tehnice) sau pentru obţinerea reprezentării sistemului;

- accesul în sistemul informatic are caracter confidenţial, nepresupunând încunoştinţarea persoanei în al cărei sistem informatic are loc accesul şi nici participarea acesteia la procedeul probator;

---

4. interacţiunea nemijlocită cu un telefon mobil ori o tabletă (de exemplu, cercetarea conţinutului prin utilizarea ecranului tactil al dispozitivului), chiar în contextul efectuării unei percheziţii informatice, reprezintă un acces la un sistem informatic. Nu este deloc lipsită de importanţă calificarea procedeului probator ca fiind un acces la un sistem informatic [art. 138 alin. (3) C.proc.pen.] sau o percheziţie informatică (art. 168 C.proc.pen.). Dincolo de activităţile conexe specifice accesului la un sistem informatic constând în posibilitatea suprimării accesării datelor informatice sau îndepărtarea acestora din sistemul informatic în care au fost identificate [art. 141 alin. (5) C.proc.pen.], se pot identifica alte diferenţe importante, dintre care putem enumera următoarele: *i.* accesul la un sistem informatic, ca măsură de supraveghere tehnică, poate fi autorizat în mod excepţional şi de către procuror, pe o durată de maximum 48 de ore [art. 141 alin (1) C.proc.pen.]. În schimb, percheziţia informatică poate fi autorizată doar de un judecător de drepturi şi libertăţi ori instanţa de judecată [art. 168 alin. (2) C.proc.pen.]; *ii.* accesul la un sistem informatic are de principiu un caracter secret/confidenţial, nefiind un act de urmărire penală ce necesită încunoştinţarea avocatului suspectului ori inculpatului [art. 92 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.], spre deosebire de percheziţia informatică unde potrivit art. 168 alin. (11) C.proc.pen. prezenţa suspectului ori inculpatului este obligatorie. Se observă aşadar că în cazul percheziţiei informatice, nu doar că sunt incidente drepturile avocatului prevăzute de art. 92 C.proc.pen., fiind de asemenea obligatorie prezenţa suspectului ori inculpatului (asistaţi sau nu de un apărător ales sau din oficiu) la efectuarea actului de urmărire penală; *iii.* accesul la un sistem informatic se poate efectua potrivit art. 138 alin. (3) C.proc.pen. şi de la distanţă (*remote access*), ceea ce se transpune în faptul că procurorul, organul de cercetare penală ori lucrătorul de poliţie specializat [persoane enumerate în cuprinsul art. 142 alin. (1) C.proc.pen.] nu trebuie să aibă acces direct/mijlocit la sistemul informatic cu care interacţionează din punct de vedere logic. Trimiterea făcută în cuprinsul art. 138 alin. (3) C.proc.pen. la accesul la distanţă prin intermediul unui reţele are în vederea posibilitatea de a interacţiona logic cu sistemul informatic ţintă prin intermediul unei reţele locale WiFi, printr-o reţea cablată ori chiar prin intermediul unei conexiuni la Internet – privită ca şi o reţea globală. În schimb, regula în materia percheziţiei informatice este interacţiunea nemijlocită cu mijlocul de stocare a datelor informatice (identificat sau nu într-un sistem informatic) ce face obiectul mandatului de percheziţie. Este adevărat însă că excepţia prevăzută la art. 168 alin. (8) C.proc.pen. ridică probleme în ceea ce priveşte diferenţierea accesului la un sistem informatic de percheziţionarea acestuia; *iv.* percheziţia informatică nu este condiţionată de cercetarea unor infracţiuni specifice ori în cazul unor infracţiuni apreciate ca fiind grave raportat la limitele de pedeapsă prevăzute de lege, spre deosebire de prevederile art. 139 alin. (2) C.proc.pen. Astfel, potrivit art. 168 alin. (2) C.proc.pen. judecătorul de drepturi şi libertăţi ori instanţa de judecată poate dispune efectuarea unei percheziţii informatice atunci când pentru descoperirea şi strângerea de probe (date informatice relevante cauzei) este necesară cercetarea unui sistem informatic sau a unui suport de stocare a datelor informatice".

- pătrunderea se efectuează *fie direct* (contact fizic nemijlocit cu sistemul informatic ori mijlocul de stocare a datelor informatice), *fie de la distanță* [prin intermediul conexiunii la Internet, ori prin accesarea unei rețele wireless ori cu fir (*LAN – Local Area Network*)] în condiții de confidențialitate. Accesul fizic se desfășoară în locul în care se află sistemul informatic sau mijlocul de stocare a datelor informatice. Accesul de la distanță se realizează prin intermediul unei rețele de comunicații, utilizându-se soft-uri specializate[1];

---

[1] În literatura de specialitate [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că „problema utilizării unor asemenea programe informatice, în scopul înlesnirii sau punerii în executare efective a măsurii de supraveghere (*e.g.*, interceptarea comunicațiilor), a generat și generează în continuare dezbateri în plan juridic (de pildă, cu privire la sistemul de supraveghere Pegasus). Cert este faptul că, la nivel internațional, utilizarea pe scară largă a criptării *end-to-end* ori posibilitatea efectuării unei comunicări de la o varietate de puncte de acces (*e.g.*, cafenele, parcuri, aeroporturi etc.), a determinat autoritățile să apeleze la astfel de programe informatice instalate pe dispozitivele ce fac obiectul supravegherii tehnice. Având în vedere acest context, raportat la dispozițiile Codului de procedură penală și exigențele ce derivă din prevederile art. 8 parag. 2 din Convenție, se pune problema în ce măsură în dreptul intern există o bază legală pentru instalarea și executarea (folosirea) acestor programe informatice. O primă constatare ar fi aceea că instalarea unor programe informatice pe sistemul informatic (laptop, telefon mobil inteligent etc.) folosit de persoana supravegheată se transpune, de regulă, într-un acces la un sistem informatic. Prin urmare, dincolo de autorizarea activității prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., ar fi necesar să discutăm inclusiv despre autorizarea unei activități mijloc, constând în accesarea sistemului informatic [art. 138 alin. (1) lit. b) C.proc.pen.]. În unele situații, devine totuși discutabil în ce măsură această activitate mijloc are la bază un acces la un sistem informatic. În context, prezintă relevanță următoarele situații: *i.* Persoana care realizează activitatea de supraveghere tehnică are acces direct și nemijlocit (fizic) la sistemul informatic aparținând persoanei supravegheate. În acest caz discutăm despre o interacțiune la nivel logic care va echivala cu un veritabil acces la respectivul sistem informatic, instalarea programului informatic fiind doar o formă de exploatare a accesului obținut anterior; *ii.* În măsura în care accesul direct și nemijlocit la sistemul informatic nu este posibil (*e.g.*, sistemul informatic se află tot timpul asupra persoanei supravegheate ori într-o locație inaccesibilă), instalarea programului informatic se va putea realiza prin accesarea de la distanță [în eng., *remote access*] a sistemului informatic. În acest caz, analiza este identică cu cea realizată *supra*, la pct. *i*; *iii.* O situație atipică este cea în care se procedează la o formă de *inginerie socială*, inducând în eroare persoana supravegheată să utilizeze un mijloc de stocare a datelor informatice (*e.g.*, un card de memorie, un memory stick etc.) infectat cu un program informatic malițios. În acest caz, conectarea mijlocului de stocare la sistemul informatic al persoanei supravegheate va avea ca și consecință directă propagarea programului malițios. Este discutabil în ce măsură într-o asemenea ipoteză discutăm despre un acces la un sistem informatic sau doar despre o inducere în eroare a persoanei supravegheate, instalarea programului informatic malițios fiind realizată în mod nemijlocit de către aceasta; *iv.* Infectarea de la distanță a sistemului informatic, prin transmiterea programului informatic malițios prin mijloace de comunicare la distanță. Această situație este asemănătoare cu ipoteza analizată *supra*, la pct. *iii*, deoarece persoana supravegheată ar putea fi indusă în eroare să acceseze un fișier anexat unei corespondențe electronice. În materia dreptului penal substanțial, apreciem că simpla transmitere de date informatice (inclusiv malițioase) nu se transpune într-o conduită relevantă pentru reținerea art. 360 C.pen., fiind aplicabile alte texte de incriminare (*e.g.*, art. 365 C.pen.). Raportat la toate aceste aspecte, se

pune problema în ce măsură în dreptul intern este recunoscută sau autorizată activitatea referitoare la utilizarea programelor informatice malițioase de către autorități. Potrivit art. 138 alin. (3) C.proc.pen., scopul măsurii de supraveghere constând în accesarea unui sistem informatic este cel de a identifica probe. Or, accesarea sistemului informatic cu scopul de a cerceta, identifica și a obține probe digitale relevante cauzei se diferențiază semnificativ de accesarea sistemului informatic cu scopul de a instala și executa un program informatic prin intermediul căruia să se înlesnească ori să se efectueze activitatea de interceptare propriu-zisă a comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare. În context, s-ar putea susține că în cea din urmă situație nu discutăm despre scopul identificării de probe, ci despre scopul înlesnirii activității de strângere de probe. Această circumscriere a scopului măsurii de supraveghere tehnică, constând în accesarea unui sistem informatic, se transpune așadar într-un potențial impediment în ceea ce privește folosirea programelor informatice malițioase de către organele de urmărire penală în scopul interceptării propriu-zise a comunicațiilor ori a oricărui tip de comunicare. Am putea realiza în acest sens o distincție între utilizarea unui program informatic pentru a depăși un mecanism de securitate în scopul consumării accesului (*e.g.*, obținerea parolei de acces printr-un atac informatic), procedând ulterior la identificarea de probe digitale, și utilizarea unui program spion (în eng., *spyware*) ce permite captarea în timp real a informațiilor introduse sau transmise de către persoana supravegheată. Dincolo de circumscrierea scopului special, s-ar putea argumenta că printre activitățile conexe accesului la un sistem informatic nu se regăsește instalarea ori executarea de programe informatice. Astfel, în cuprinsul art. 141 alin. (5) C.proc.pen. legiuitorul a făcut vorbire doar despre următoarele activități conexe accesului: a) realizarea și conservarea unei copii după datele informatice identificate; b) suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic. Având în vedere că enumerarea este una exhaustivă, ne punem întrebarea în ce măsură s-ar putea concluziona că instalarea și executarea în mod clandestin a unor programe informatice pe sistemul informatic aparținând persoanei supravegheate, în scopul înlesnirii sau efectuării activității de interceptare propriu-zisă a comunicațiilor ori a comunicărilor, are o bază legală. Argumentul potrivit căruia o interpretare restrictivă ar conduce implicit la imposibilitatea punerii în executare a măsurii de supraveghere constând în accesarea unui sistem informatic, nu ar putea fi acceptat. Dincolo de faptul că accesarea unui sistem informatic nu necesită întotdeauna instalarea și executarea unui program informatic, la art. 138 alin. (3) C.pen. legiuitorul a menționat în mod explicit că accesul se poate realiza prin intermediul unor *programe specializate*. Rezultă de aici că, în ceea ce privește această măsură de supraveghere tehnică, există o bază legală ce conferă o previzibilitate sporită cu privire la mecanismul prin intermediul căruia se realizează ingerința în dreptul la viață privată. În schimb, la art. 138 alin. (2) C.pen. nu se face vorbire despre utilizarea unor programe informatice «specializate». În jurisprudența italiană (Curtea de Casație, secția a V-a, hot. nr. 48370/2017, disponibilă pe *www.italgiure.giustizia.it*) s-a statuat în sensul că este legală interceptarea comunicațiilor, în temeiul art. 266-bis C.proc.pen. italian, realizată prin intermediul unui program informatic tip *cal troian*, instalat pe sistemul informatic aparținând persoanei supravegheate. Totuși, spre deosebire de 138 C.proc.pen., ulterior unei modificări legislative, teza instalării unui program informatic spion într-un sistem informatic a fost stipulată în mod explicit în cuprinsul art. 266 parag. 2-2bis C.proc.pen. italian. În doctrina anterioară acestei intervenții legislative, s-a statuat inclusiv faptul că lipsa unei prevederi legale cu privire la posibilitatea utilizării unor asemenea programe informatice nu afectează admisibilitatea acestui procedeu probatoriu. De asemenea, în dreptul german, secțiunea 100a (1) C.proc.pen. prevede în mod explicit posibilitatea utilizării unor mijloace tehnice asupra sistemului informatic utilizat de către persoana supravegheată, dacă o asemenea conduită este necesară pentru a permite interceptarea și înregistrarea într-o formă necriptată".

- accesul într-un sistem informatic se realizează de către organele de urmărire penală, cu sprijinul unor persoane specializate, care sunt obligate să păstreze secretul operațiunii efectuate;

- în practică procedeul probatoriu este utilizat pentru accesarea sistemelor informatice în care sunt stocate e-mail-urile. Odată cu accesarea sistemului informatic organele de urmărire penală pot: realiza și conserva copii[1] ale datelor informatice identificate; suprima accesarea acestor date ori îndepărta aceste date din sistemul informatic. Organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri ca accesul într-un sistem informatic să fie efectuat fără ca faptele și împrejurările din viața personală a celui la care se efectuează accesul să devină, în mod nejustificat, publice;

- prin *sistem informatic* se înțelege orice dispozitiv sau ansamblu de dispozitive interconectate ori aflate în relație funcțională, dintre care unul sau mai multe asigură prelucrarea automată a datelor, cu ajutorul unui program informatic (de pildă, telefon/ceas/ televizor inteligent, fax, tabletă, laptop/PC, aparat foto digital, copiator/ imprimantă etc.);

- prin *date informatice* se înțelege orice reprezentare de fapte, informații sau concepte sub o formă adecvată prelucrării într-un sistem informatic, inclusiv un program capabil să determine executarea unei funcții de către un sistem informatic (de pildă, un program informatic/sistem de operare sau fișiere text, audio, video, audiovideo).

3. *Supravegherea video, audio sau prin fotografiere* presupune fotografierea persoanelor, observarea sau înregistrarea conversațiilor nemijlocite, mișcărilor ori a altor activități ale acestora;

- nu prezintă importanță dacă persoanele supravegheate se află în spații publice sau private (de pildă, pe strada din fața casei, în parcarea subterană a locuinței, în biroul amenajat în cadrul locuinței etc.);

- prin acest procedeu probatoriu pot fi autorizate: activitățile de filaj (care implică și obținerea de fotografii sau supravegherea video), monitorizarea și înregistrarea conversațiilor ambientale purtate în public sau spații private[2], înregistrarea de imagini din spații publice sau private etc.;

- înregistrarea conversațiilor purtate în mediul ambiental de anumite persoane intră tot în sfera acestui procedeu probatoriu, interceptarea vizând numai convorbirile purtate mijlocit printr-un mijloc de comunicare; în acest sens, în doctrină[3] s-a arătat că „nu trebuie făcută confuzie între acest procedeu probatoriu și cel constând în interceptarea unei comunicări. Astfel, în măsura în care persoana supravegheată este înregistrată ambiental în timp ce comunică la telefon cu o terță persoană, vom discuta despre o supraveghere audio sau audiovideo potrivit art. 138 alin. (6) C.proc.pen. În

---

[1] Copiile trebuie realizate cu mijloace tehnice și proceduri adecvate de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea.

[2] În doctrină (*M. Suian*, Metode speciale de supraveghere sau cercetare, Ed. Solomon, București, 2021, p. 288) s-a arătat că supravegherea poate avea loc inclusiv prin intermediul sistemului informatic folosit de către persoana supravegheată (*e.g.*, prin intermediul camerei web ori a microfonului sistemului informatic). Într-o asemenea ipoteză trebuie să existe însă o autorizare inclusiv cu privire la accesarea sistemului informatic folosit ulterior ca mijloc de înregistrare ambientală sau observare a persoanei supravegheate.

[3] *G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a.

schimb, dacă se procedează la interceptarea efectivă a comunicării (*e.g.*, interceptarea pachetelor de date), vom discuta despre procedeul probatoriu prevăzut la art. 138 alin. (2) C.proc.pen."

4. ***Localizare sau urmărire prin mijloace tehnice*** implică folosirea unor dispozitive care determină locul unde se află persoana sau obiectul la care sunt ataşate;

- prin acest procedeu probatoriu se poate ajunge la determinarea locului sau a itinerariului unei persoane prin mijloace tehnice (de pildă, prin montarea pe autoturismul acestuia a unei balize care să determine în permanenţă locul unde se află făptuitorul), iar nu realizarea unei înregistrări audiovideo; astfel, în ipoteza în care organele de urmărire penală doresc obţinerea atât a înregistrării comunicaţiilor, cât şi localizarea, trebuie solicitată obţinerea ambelor forme de supraveghere tehnică, deoarece interceptarea comunicaţiilor nu conferă implicit şi accesul la datele de localizare;

- nu intră în sfera supravegherii tehnice urmărirea unei persoane realizată altfel decât prin mijloace tehnice, cu condiţia ca în cadrul urmăririi să nu se procedeze la realizarea efectivă a unor activităţi de captare de imagini sau de voce.

1.2. Condiţii

- pentru a se putea dispune supravegherea tehnică trebuie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

a) *să fi fost începută urmărirea penală;*

- potrivit Codului de procedură penală, supravegherea tehnică poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune începerea etapei de investigare a faptelor;

- nu este necesar pentru dispunerea măsurii supravegherii tehnice ca procurorul să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect.

În primul rând, se observă că dispoziţiile art. 139 C.proc.pen. care reglementează condiţiile în care supravegherea tehnică poate fi dispusă de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, dar şi cele ale art. 140 C.proc.pen. referitoare la procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică se referă doar la existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni, dintre cele expres prevăzute de lege – deci cu privire la o faptă penală, şi nu la autorul acesteia. Împrejurarea că este obligatorie indicarea numelui persoanei împotriva căreia se dispune măsura, în cazul în care acesta este cunoscut, nu conduce la concluzia necesităţii existenţei unei urmăririi penale desfăşurate *in personam*. Simpla cunoaştere a numelui unui posibil autor sau participant la săvârşirea unei infracţiuni (chiar în cazul existenţei unei suspiciuni rezonabile cu privire la faptă) nu este suficientă pentru ca această persoană să dobândească calitatea de suspect şi nici pentru a considera că urmărirea penală o vizează. Concluzia este şi mai evidentă dacă se analizează cea de-a doua ipoteză avută în vedere de legiuitor care permite dispunerea supravegherii tehnice, cazul în care **există** suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea unei infracţiuni (de regulă actele de pregătire nefiind sancţionate penal, în foarte puţine cazuri sunt asimilate tentativei sau incriminate distinct ca infracţiuni). Astfel cum prevăd dispoziţiile art. 305 alin. (3) C.proc.pen., procurorul dispune ca urmărirea penală să se

efectueze în continuare faţă de o anumită persoană doar atunci când din datele şi probele existente în cauză rezultă indici rezonabile că această persoană a săvârşit fapta pentru care s-a început urmărirea penală. Menţionarea făptuitorului, dacă acesta este cunoscut, este, de altfel, şi una din condiţiile art. 289 alin. (2) C.proc.pen., care reglementează conţinutul plângerii ca mod de sesizare a organelor de urmărire penală. Or, chiar şi în aceste circumstanţe, în care autorul este indicat încă de la momentul sesizării sau când acesta permite identificarea sa, începerea urmăririi penale se dispune obligatoriu numai cu privire la faptă, potrivit art. 305 alin. (1) C.proc.pen., iar ulterior, dacă din probele administrate în cadrul procesual deschis de cercetările desfăşurate *in rem* rezultă indicii rezonabile că persoana respectivă a săvârşit fapta, procurorul dispune ca urmărirea penală să se desfăşoare în continuare faţă de aceasta, care dobândeşte calitatea de suspect. În concluzie, din perspectiva momentului procesual în care o cerere întemeiată pe dispoziţiile art. 139 C.proc.pen. poate fi formulată şi încuviinţată, singura exigenţă a legii o reprezintă începerea urmăririi penale cu privire la faptă, procedura nefiind condiţionată, în nicio situaţie, de efectuarea urmăririi penale faţă de o persoană *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 155/2015, în C. Ghigheci, Cereri şi excepţii de cameră preliminară, vol. II, op. cit., p. 209).*

b) *să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, a unei infracţiuni de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011), infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede, timbre sau de alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, infracţiunilor contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate în mod ilegal, de evaziune fiscală (prevăzute de Legea nr. 241/2005), a unei infracţiuni de corupţie sau a unei infracţiuni asimilate infracţiunilor de corupţie (prevăzute de Codul penal sau de Legea nr. 78/2000), a unei infracţiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene (art. 18^1-18^5 din Legea nr. 78/2000), ori a unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 5 ani sau mai mare****;*

- astfel, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care se poate dispune emiterea unui mandat de supraveghere tehnică, fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011, republicată), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 5 ani[1];

---

[1] De pildă, potrivit art. 16 alin. (2) din Legea nr. 194/2011, republicată, fapta persoanei care, fără a deţine autorizaţie eliberată în condiţiile prezentei legi, efectuează operaţiuni cu produse despre care trebuia sau putea să prevadă că sunt susceptibile de a avea efecte psihoactive constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la unu la 3 ani.

- reglementarea cuprinde şi o dispoziţie lipsită de previzibilitate, respectiv cea a *infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică*; având în vedere standardul convenţional referitor la existenţa unei baze legale naţionale previzibile în privinţa ingerinţelor în dreptul al viaţă privată, apreciez că această noţiune trebuie restrânsă la sfera infracţiunilor contra siguranţei şi integrităţii sistemelor şi datelor informatice stipulate capitolul VI al titlului VII din Codul penal, neputând fi aplicabilă în cazul oricăror infracţiuni, indiferent de gravitatea acestora, care au fost comise prin sisteme informatice;

- cerinţa ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare nu se aplică şi cu privire la infracţiunile enumerate limitativ mai sus, în aceste ipoteze pericolul generic al infracţiunilor putând justifica ingerinţa în dreptul la viaţa privată;

- în privinţa autorizării ingerinţei în cazul existenţei unei suspiciuni cu privire la pregătirea unei infracţiuni, legiuitorul român a dat eficienţă principiilor *anchetei pro-active* ce cunosc o largă aplicare şi în alte sisteme de drept (de exemplu, sistemul procedural penal italian sau cel belgian, francez, olandez) şi care nu sunt incompatibile cu drepturile garantate de art. 6 sau de art. 8 din Convenţia europeană. Această formă de anchetă poate fi definită drept ansamblul investigaţiilor ce utilizează, cel mai adesea, tehnici speciale pentru prevenirea comiterii probabile de infracţiuni sau pentru descoperirea infracţiunilor deja comise, dar nedescoperite încă; în acest sens, prin modificarea art. 305 alin. (1) C.proc.pen. operată prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a prevăzut în mod explicit că organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale *cu privire la fapta săvârşită ori a cărei săvârşire se pregăteşte*;

- referitor la datele ce trebuie să existe *în legătură cu săvârşirea unei infracţiuni*, legiuitorul român a dat eficienţă principiilor *anchetei reactive*, fără să facă însă vreo referire cu privire la formele infracţiunii. Cu toată imperfecţiunea reglementării, consider că, în raport de necesitatea asigurării proporţionalităţii ingerinţei cu scopul urmărit, autorizarea trebuie permisă numai în cazurile în care există o suspiciune rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune, o tentativă pedepsibilă la o infracţiune sau acte preparatorii asimilate tentativei pedepsibile, fiind consacrat, de această dată, caracterul *reactiv al anchetei*, ce presupune efectuarea investigaţiilor după săvârşirea infracţiunii;

- *în mod excepţional*, procurorul, ***la cererea motivată a persoanei vătămate***, poate solicita judecătorului (*măsura facultativă, iar nu obligatorie*) autorizarea interceptării şi înregistrării convorbirilor ori comunicărilor efectuate *de aceasta* prin telefon sau orice mijloc electronic de comunicare, indiferent de natura şi gravitatea infracţiunii ce formează obiectul cercetării; implicit, vor fi înregistrate şi comunicările interlocutorilor persoanei vătămate; nu poate fi utilizată această procedură pentru a se obţine înregistrarea comunicărilor altor subiecţi procesuali sau pentru a se solicita încuviinţarea altor modalităţi de supraveghere tehnică decât interceptarea comunicărilor persoanei vătămate prin extinderea cadrului infracţiunilor care pot justifica procedeul probatoriu.

Curtea a apreciat că monitorizarea prin GPS, precum şi utilizarea în procesul penal a datelor astfel obţinute constituie o ingerinţă în dreptul la viaţă privată a reclamantului. Însă, în speţă, ingerinţa este justificată de

existența unor garanții suficiente oferite de dreptul german, în special prin faptul că această supraveghere nu poate fi dispusă decât cu privire la persoane suspectate de comiterea unor infracțiuni grave *(CtEDO, hotărârea din 2 septembrie 2010, în cauza Uzun c. Germaniei).*

c) *măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, evaluată prin unul dintre următoarele criterii alternative: particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii;*

- astfel, a fost reglementat ***principiul proporționalității*** măsurii supravegherii tehnice cu restrângerea dreptului la viață privată, prin raportare la particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii; în același sens art. 5 din Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de investigare" în legătură cu infracțiuni grave, inclusiv acte de terorism prevede că, în vederea garantării principiului proporționalității, la momentul în care se dispune utilizarea „tehnicilor speciale", această utilizare trebuie evaluată în funcție de gravitatea infracțiunilor și ținând cont de caracterul intruziv al tehnicii utilizate.

d) *probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.*

- este consacrat astfel ***principiul subsidiarității***, reliefând caracterul de excepție al ingerinței în dreptul la viață privată, în vederea asigurării echitabilității procedurii, prin evitarea ca o parte însemnată a probațiunii ce se efectuează într-o cauză să constea în măsuri de supraveghere tehnică;

- măsurile de supraveghere tehnică pot fi dispuse numai dacă alte procedee probatorii sau mijloace de probă a căror administrare nu presupune o ingerință atât de gravă în viața privată, nu sunt de natură să contribuie eficient la prevenirea sau descoperirea unei infracțiuni, la stabilirea situației de fapt, identificarea sau localizarea participanților ori la desfășurarea cu celeritate a urmăririi penale (spre exemplu, în cazul în care au fost folosite deja, însă fără succes, alte procedee probatorii sau dacă este probabil că folosirea unor asemenea procedee nu ar fi eficientă, ori dacă folosirea altor procedee ar periclita conservarea probelor etc.); în această privință, în cauza *Dragojević c. Croației* CtEDO a arătat că nu este suficient ca procurorul să solicite autorizarea supravegherii tehnice, învederând, fără alte precizări, că cercetarea penală nu poate fi realizată folosind alte procedee probatorii, sau că în lipsa supravegherii tehnice aceasta ar fi mult îngreunată, fiind necesar să se detalieze motivele pentru care alte procedee probatorii, mai puțin intruzive, nu ar fi eficiente;

- Codul de procedură penală nu prevede nicio limitare cu privire la persoanele care pot fi supuse supravegherii tehnice; în cazul interceptării comunicațiilor, în principiu, măsura se poate dispune cu privire la orice persoană sau chiar cu privire la un anumit număr de telefon (de pildă, cel aferent unei cartele *pre-pay*), la un anumit telefon (identificat după seria IMEI[1]) sau la un anumit sistem informatic ori de

[1] International Mobile Equipment Identity (IMEI) reprezintă codul unic de identificare a unui telefon mobil („CNP-ul" telefonului).

comunicaţii, chiar dacă utilizatorul acestora nu este cunoscut; trebuie totuşi verificat dacă persoana supusă supravegherii tehnice nu beneficiază de vreo imunitate de jurisdicţie sau dacă legislaţia internă sau standardul CtEDO impun îndeplinirea unor alte cerinţe speciale cu privire la subiectul supravegherii tehnice;

- Codul de procedură penală stipulează şi ***o limită în materia supravegherii tehnice în vederea garantării dreptului la apărare***: *raportul dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice;* astfel, discuţiile purtate prin telefon sau în mediu ambiental între avocat şi clientul său în vederea pregătirii apărării nu pot fi folosite ca probe în procesul penal chiar dacă din acestea rezultă date cu privire la comiterea infracţiunii de către clientul avocatului, cu excepţia situaţiei în care însuşi avocatul este un participant la comiterea infracţiunii; această dispoziţie trebuie interpretată în sensul că, pe de o parte, nu se poate dispune *ab initio* supravegherea tehnică a raportului dintre avocat şi partea pe care o reprezintă, iar, pe de altă parte, în cazul în care în mod accidental au fost supuse supravegherii tehnice aceste raporturi (de exemplu, în situaţia în care nu s-a putut stabili în funcţie de numerele de telefon utilizate că este vorba de o convorbire avocat-client), acestea nu pot fi redate în cadrul unui proces-verbal pentru a fi folosite ca mijloc de probă (în cauză sau într-o altă cauză), impunându-se *distrugerea lor imediată*;

- în toate situaţiile trebuie să existe se dovedească existenţa unei *relaţii avocat – client* fie că aceasta este consfinţită printr-un contract de asistenţă şi reprezentare într-o cauză (penală sau nepenală) sau printr-un contract-cadru, fie că aceasta rezultă dintr-o relaţie de durată în cadrul căreia în mod constant clientul a apelat la acelaşi avocat/cabinet de avocatură în cauzele pe care le-a avut sau pentru prestarea unor servicii de consultanţă juridică având în vedere că încheierea contractului de asistenţă juridică poate avea loc pe cale verbală prin mijloace de comunicare la distanţă[1];

Împrejurarea că, la data interceptării celor patru convorbiri telefonice analizate, cei doi avocaţi nu acordau asistenţă juridică inculpatului Y.R. în cauza în care se dispusese supravegherea tehnică, ci într-o cauză conexă reunită ulterior la cea dintâi, nu are relevanţă sub aspectul incidenţei în speţă a interdicţiei legale enunţate. (...) Teza a II-a a art. 139 alin. (4) C.proc.pen. nu prevede o restrângere a sferei sale de aplicare de natura celei invocate de procuror, ci acoperă toate situaţiile de interceptare accidentală a convorbirilor purtate de o persoană supusă măsurilor de supraveghere cu apărătorul său (terţ), indiferent dacă, la data purtării discuţiilor, asistenţa juridică viza una, şi nu toate cauzele în care ea era cercetată penal. Hotărârea Curţii Europene în cauza *Versini Campinchi* nu justifică interpretarea contrară, raţionamentul propriu instanţei europene neevidenţiind distincţii de natura celor invocate în actuala contestaţie.

[1] Potrivit art. 121 alin. (2) şi (4) din Statutul profesiei de avocat, contractul de asistenţă juridică poate fi încheiat *şi prin orice mijloc de comunicare la distanţă*. Contractul de asistenţă juridică se consideră a fi fost încheiat *în mod tacit* dacă clientul a achitat onorariul menţionat în cuprinsul acestuia, achitarea acestui onorariu semnificând acceptarea contractului de către client, caz în care data încheierii contractului este considerată a fi data menţionată în cuprinsul contractului. Contractul de asistenţă juridică *poate fi încheiat, în mod excepţional, şi în formă verbală*, contractul în formă scrisă urmând a fi încheiat în cel mai scurt timp posibil.

(...) Esențială pentru valorificarea dispoziției art. 139 alin. (4) teza a II-a C.proc.pen. este constatarea că supravegherea tehnică a inclus comunicări efectuate în cadrul raporturilor avocat-client stabilite în cauza dedusă judecății, chiar dacă aceste raporturi au fost limitate, fie din punct de vedere temporal (la o anumită durată a anchetei), fie din punct de vedere al obiectului lor (la unele proceduri jurisdicționale sau acte de urmărire penală). Comunicările dintre inculpat și avocatul său, neechivoc circumscrise pregătirii apărării într-o cauză penală, trebuie să beneficieze de toate garanțiile inerente exercitării efective a acestui drept, indiferent de parcursul ulterior al cauzei, iar probele obținute cu încălcarea acestor garanții nu pot fi folosite în proces împotriva inculpatului. (...) Excluderea probelor rezultate din cele patru procese-verbale contestate este, prin urmare, unicul remediu pentru înlăturarea vătămării produse, dată fiind importanța dreptului astfel protejat, dar și caracterul imperativ al obligației impuse organului judiciar de art. 139 alin. (4) C.proc.pen. în ipoteza textului. Din această ultimă perspectivă, este irelevant în ce măsură probele sancționate cu excluderea conform art. 102 alin. (2) C.proc.pen. puteau fi obținute și prin alte mijloace de probă *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 1531 din 12 decembrie 2016, în Cpp Ad. 3, p. 260)*.

- potrivit art. 89 alin. (2) C.proc.pen., persoana reținută sau arestată are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; dacă, totuși, se procedează la înregistrarea acestor convorbiri, probele astfel opțiune *se exclud (caz de excludere automată a probelor)*;

- ***ca excepție***, măsura supravegherii tehnice poate viza și raportul dintre avocat și clientul său dacă există date că avocatul săvârșește ori pregătește săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, a unei infracțiuni de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, a unei infracțiuni de corupție sau a unei infracțiuni asimilate infracțiunilor de corupție, a unei infracțiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, a unei infracțiuni care se săvârșește prin sisteme informatice sau mijloace de comunicații electronice ori a unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare; prin urmare, supravegherea tehnică nu se poate dispune pentru a fi descoperite aceste date, ci ele trebuie să existe la momentul în care se dispune procedeul probatoriu; o reglementare similară existentă în procedura penală franceză a fost apreciată ca fiind compatibilă cu exigențele art. 8 din Convenția europeană. Astfel, Curtea de la Strasbourg a arătat în cauza *Versini-Campinchi și Crasnianski c. Franței* (hotărârea din 16 iunie 2016) că secretul profesional al avocatului, care își are fundamentul în respectarea dreptului la apărare al clientului, nu constituie un obstacol la transcrierea unei convorbiri purtate între avocat și clientul său în condițiile în care erau autorizate înregistrarea convorbirilor acestuia din urmă dacă din conținutul lor rezultă o suspiciune rezonabilă cu privire la participarea avocatului la comiterea unei infracțiuni, dacă această redare nu afectează dreptul la apărare al clientului;

- dacă, pe parcursul sau după executarea măsurii, rezultă că activităţile de supraveghere tehnică au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror; faţă de scopul urmărit prin instituirea limitării legale, respectiv protecţia privilegiului avocat – client, consider că, indiferent de calitatea procesuală avută de clientul avocatului într-o cauză penală, se impune excluderea probelor obţinute prin supravegherea tehnică a raporturilor avocat – client[1]; judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. Atunci când apreciază necesar, judecătorul dispune informarea avocatului;

- în privinţa supravegherii tehnice a convorbirilor purtate de avocat cu clientul său în cauza *Pruteanu c. României* Curtea Europeană a subliniat că această interceptare afectează secretul profesional, care constituie baza relaţiei de încredere care trebuie să existe între cele două persoane, chiar dacă nu avocatul, ci clientul său a făcut obiectul mandatului de supraveghere tehnică. Însă, Curtea de la Strasbourg a arătat că şi în acest caz avocatul are dreptul de a formula o plângere cu privire la încălcarea dreptului său la respectarea vieţii private şi a corespondenţei din cauza interceptării convorbirilor sale, deoarece atunci când convorbirile unei persoane sunt înregistrate şi utilizate în cadrul unui dosar penal, persoana trebuie să aibă „un control efectiv", în scopul de a contesta respectivele interceptări. Lipsa posibilităţii concrete a avocatului de a supune unui control judiciar măsura de supraveghere tehnică (deoarece nu fusese obiectul direct acesteia, iar faţă de avocat nu s-a dispus o soluţie de trimitere în judecată) a condus la concluzia că ingerinţa a fost, în circumstanţele cauzei, disproporţionată în raport cu scopul urmărit şi că, prin urmare, persoana nu a beneficiat de un „control efectiv", cerut de statul de drept, apt să limiteze ingerinţa la ceea ce este „necesar într-o societate democratică.

- în acest sens, prin Legea nr. 25/2017 a fost introdus un nou alineat la art. 34 din Legea nr. 51/1995 în care au fost transpuse standardele europene în materia protecţiei secretului profesional al avocatului, astfel cum rezultă din cauzele *Pruteanu c. României* sau *Versini-Campinchi* şi *Crasnianski c. Franţei* ori *Michaud c. Franţei.* În acest sens, s-a prevăzut că „raportul dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă nu poate forma obiectul supravegherii tehnice decât dacă există date că avocatul săvârşeşte ori pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 139 alin. (2) C.proc.pen. Dacă pe parcursul sau după executarea măsurii rezultă că activităţile de supraveghere tehnică au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, *urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror.* Judecătorul care a dispus măsura este informat, de îndată, de către procuror. *Judecătorul dispune informarea avocatului*".

Confidenţialitatea relaţiei avocat-client nu reprezintă un drept absolut, ci este limitat de onestitatea şi buna-credinţă a avocatului. Principiul confidenţialităţii şi, implicit, respectarea acestuia este legat de secretul profesional, fiind raportat exclusiv la acordarea de către avocat a asistenţei juridice şi de consi-

[1] *În acelaşi sens*, a se vedea *R. Slăvoiu*, Protecţia penală a vieţii private, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016, p. 288.

liere, în limitele normale de desfășurare a activității profesionale și dacă este desfășurată în scopul și în interesele dreptului la apărare al clientului. În acest sens este și jurisprudența CtEDO care a stabilit că în sfera de protecție intră interceptările privind practica juridică normală a cabinetului și care nu au legătură cu activitatea infracțională. Atunci când există indicii referitoare la comiterea unei infracțiuni sau la pregătirea săvârșirii unei infracțiuni de către avocat, acesta nu se mai află în sfera de protecție a legii și nu mai este apărat de principiul confidențialității. (...). În prezenta cauză înregistrările discuțiilor ambientale au fost efectuate de către inculpatul S.P. fiind descoperite de către organele de urmărire penală cu ocazia efectuării percheziției domiciliare și a celei informatice și administrate astfel în cursul urmăririi penale. Noțiunea de *„terț"* folosită de legiuitor are înțelesul de orice altă persoană, indiferent dacă aceasta are sau nu o calitate procesuală în cauză. De asemenea, art. 139 alin. (3) C.proc.pen. nu condiționează nicidecum prezentarea înregistrării de către persoana ce a efectuat-o, astfel cum susține apărarea, și nici certificarea sa anterioară printr-o expertiză, ca și condiție de legalitate. Bineînțeles că, în ipoteza în care se contestă autenticitatea acestor înregistrări, în cursul cercetării judecătorești poate fi dispusă efectuarea unei expertize tehnice *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 155/2015, în C. Ghigheci, Cereri și excepții de cameră preliminară, vol. II, op. cit., p. 320)*.

1.3. Procedura autorizării

1.3.1. Emiterea mandatului de supraveghere tehnică

- supravegherea tehnică poate fi dispusă în cursul urmăririi penale la cererea procurorului, *de judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea;

- prin urmare, față de categoriile de competență vom reține:

a) competența funcțională: judecătorul de drepturi și libertăți; în cazul în care obiectul cauzei îl constituie o infracțiune de corupție, nu este necesar ca judecătorul de drepturi și libertăți să aibă o specializare în această materie, dispozițiile art. 29 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 privind doar completurile specializate din faza de judecată;

b) competența materială sau personală: judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală la data sesizării[1]; judecătorul nu este ținut decât de situația de fapt care face obiectul investigației, nu și de înca-

[1] Nu va fi afectată legalitatea încheierii de autorizare a supravegherii tehnice dispuse de o instanță dacă, în urma continuării investigației penale, organele de urmărire extind urmărirea penală și cu privire la faptele susceptibile de a fi comise de alte persoane pentru care legea prevede competența personală a altei instanțe (de pildă, în cazul în care mandatul de supraveghere tehnică este emis de tribunal, iar ulterior se constată că grupul infracțional investigat este favorizat de un chestor de poliție, impunându-se supravegherea tehnică să fie instituită și față de acesta de către curtea de apel).

drarea juridică dată acesteia de către procuror, putând constata în baza propriei evaluări că fapta investigată are o altă încadrare juridică în raport de care nu se poate dispune ori nu este proporţional să se dispună supravegherea tehnică (de pildă, atunci când fapta investigată întruneşte elementele constitutive doar ale infracţiunii de ameninţare, iar nu ale celei de şantaj cum în mod eronat s-a reţinut de procuror);

- nu vor fi aplicate regulile competenţei personale, ci cele ale competenţei materiale în ipoteza în care mandatul de supraveghere tehnică este solicitat cu privire la o persoană care are o anumită calitate (de pildă, membru al guvernului, parlamentar, avocat etc.), dacă din actele de urmărire penală nu rezultă că acesta a participat la comiterea faptelor investigate la momentul solicitării; în ipoteza în care obiectul investigaţiei *in rem* vizează şi o persoană care are o calitatea specială se vor aplica regulile competenţei personale chiar dacă această persoană este doar făptuitor, iar nu suspect sau inculpat;

c) competenţa teritorială alternativă: *judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea[1].

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală stabileşte posibilitatea ca orice judecător din cadrul instanţei, atunci când îndeplineşte funcţia de judecător de drepturi şi libertăţi, să se pronunţe cu privire la încuviinţarea supravegherii tehnice, iar nu doar preşedintele instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau al instanţei corespunzătoare în grad acesteia, în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul sau, în lipsa preşedintelui, judecătorul desemnat de acesta;

- cererea (referatul) trebuie formulată de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală şi trebuie să cuprindă: indicarea măsurilor de supraveghere tehnică care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute[2], indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei şi a încadrării juridice, iar în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere, dacă se solicită şi încuviinţarea ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private indicate pentru a activa sau a dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice, motivarea caracterului proporţional şi subsidiar al măsurii;

---

[1] În acest ultim caz sunt avute în vedere situaţiile în care urmărirea penală este realizată de un parchet care funcţionează pe lângă o altă instanţă decât cea care va judeca în primă instanţă, dar egală în grad cu aceasta, sau atunci când urmărirea penală este efectuată de un parchet care funcţionează pe lângă o instanţă superioară în grad cu cea care va judeca în primă instanţă şi care are o competenţă teritorială mai extinsă.

[2] Se poate solicita încuviinţarea supravegherii tehnice şi dacă persoana vizată de aceasta nu a fost identificată (de pildă, atunci când nu se cunoaşte identitatea utilizatorului telefonului activat cu o cartelă pre-pay, când supravegherea tehnică poate fi solicitată în funcţie de IMEI-ul telefonului sau doar după numărul de telefon). Tot astfel, se poate solicita înregistrarea audiovideo într-un spaţiu privat unde există suspiciunea că se discută detalii cu privire la comiterea unei infracţiuni.

- potrivit art. 140 alin. (2) teza finală C.proc.pen., procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi şi libertăţi. Acest articol trebuie coroborat cu dispoziţiile art. 287 alin. (2) C.proc.pen. potrivit căruia, în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi (...) în vederea soluţionării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale;

- cererea prin care se solicită încuviinţarea supravegherii tehnice se soluţionează ***în aceeaşi zi*[1]*, în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului este obligatorie***;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul de supraveghere tehnică *pe o durată de cel mult 30 de zile (termen substanţial, iar nu procedural, calculat pe zile pline)*; *întocmirea minutei este obligatorie;*

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat încheierea şi a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare;

h) în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, menţiunea privind încuviinţarea solicitării ca organele de urmărire penală să pătrundă în spaţii private pentru a activa sau dezactiva mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice; pătrunderea în spaţii private nu se va putea încuviinţa în legătură cu alte forme de supraveghere tehnică (de pildă, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică emis în vederea localizării sau urmăririi persoanei prin mijloace tehnice) sau accesul într-un sistem informatic[2];

---

[1] Nerespectarea acestui termen de soluţionare nu atrage nelegalitatea încuviinţării procedeului probatoriu, însă poate conduce la aplicarea unei sancţiuni disciplinare.

[2] În literatura de specialitate [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că: „Spre deosebire de măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere, legiuitorul nu a făcut vorbire în conţinutul art. 140 alin. (5) lit. h) C.proc.pen. despre încuviinţarea pătrunderii în spaţii private în scopul accesării unui sistem informatic ori a unui mijloc de stocare a datelor informatice. Această omisiune a legiuitorului poate prezenta o relevanţă deosebită, având în vedere că potrivit art. 138 alin. (3) C.proc.pen.,

i) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul de supraveghere tehnică nu trebuie să aibă un conţinut general, vag şi imprecis, de natură să permită speculaţii cu privire la activităţile autorizate sau identitatea persoanei ce face obiectul supravegherii, astfel cum a reţinut CtEDO în cauza *Hambardzumyan c. Armeniei*; tot astfel, instanţa de contencios european a opinat că nu sunt respectate exigenţele art. 8 CEDO în condiţiile în care prin mandat se autoriza interceptarea convorbirilor telefonice ale „contactelor" unei anumite persoane, fără a se menţiona numele acestora sau numerele de telefon, apreciindu-se că neindicarea numerelor de telefon ce urmează, ce fac obiectul supravegherii tehnice, ori omisiunea de a stabili legătura dintre numerele de telefon şi o persoană suspectată de săvârşirea unei infracţiuni conduce la concluzia caracterului larg şi imprecis al mandatului prin care s-a realizat ingerinţa în dreptul la viaţă privată (*Azer Ahmadov c. Azerbaijanului*);

- va fi incidentă sancţiunea *nulităţii relative* în condiţiile art. 282 C.proc.pen. dacă mandatul de supraveghere tehnică are un conţinut mai extins decât încheierea judecătorului care reprezintă actul procesual prin care s-a încuviinţat procedeul probatoriu ori dacă acest are caracter vag şi imprecis;

- atunci când judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile legale dispune, prin încheiere, ***respingerea cererii de încuviinţare a măsurii supravegherii tehnice***; în acest caz o nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit *fapte noi cu privire la condiţiile încuviinţării procedeului probator*, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi; chiar dacă se menţine acelaşi cadru de fapt sau de drept al investigaţiei, se poate formula şi admite o nouă cerere de supraveghere tehnică, dacă din activităţile desfăşurate ulterior respingerii primei cereri rezultă întrunirea condiţiilor procedeului probator, avându-se totodată în vedere şi considerentele pentru care anterior judecătorul nu a încuviinţat supravegherea tehnică;

- o nouă cerere formulată în considerarea aceloraşi temeiuri şi în baza aceluiaşi material probator va trebui respinsă ca inadmisibilă;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor de supraveghere tehnică *nu este supusă căilor de atac indiferent de soluţia pronunţată*;

---

măsura de supraveghere se poate realiza fie printr-o interacţiune directă, fie de la distanţă. Or, în măsura în care accesarea sistemului informatic nu se poate realiza de la distanţă (*e.g.*, acesta nu este conectat la serviciul de Internet sau la reţeaua wireless), va fi necesară pătrunderea în spaţiul în care se află acesta. În acest context, o posibilă soluţie ar fi obţinerea unui mandat de percheziţie domiciliară. Potrivit art. 157 alin. (1) C.proc.pen., o percheziţie domiciliară se efectuează atunci când finalitatea acesteia este descoperirea şi strângerea de probe. Aşadar, această dispoziţie legală s-ar putea interpreta în sensul că scopul percheziţiei domiciliare este inclusiv acela de a strânge probe digitale descoperite într-un sistem informatic ori într-un mijloc de stocare a datelor informatice. Totuşi, efectuarea unei percheziţii domiciliare pare să fie incompatibilă cu caracterul secret al supravegherii tehnice constând în accesarea unui sistem informatic".

- în ipoteza în care soluţia de clasare s-a dispus faţă de un inculpat, verificarea *a posteriori* a legalităţii luării ori a modalităţilor de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică se poate realiza de judecătorul de cameră preliminară învestit cu plângerea formulată împotriva soluţiei de clasare.

Examinând motivarea contestaţiei care a generat prezentul conflict de competenţă, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că aceasta are la bază critici asupra soluţiei dispuse de judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul Tribunalului Iaşi, arătându-se expres că se critică dispunerea măsurii de supraveghere tehnică faţă de contestatorul A. fără a fi îndeplinite condiţiile prevăzute în art. 139 alin. (1) C.proc.pen., referitoare la existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la alin. (2), precum şi la proporţionalitatea măsurii cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor ori a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea faptei. Astfel, pe fondul contestaţiei se susţine că, în mod nelegal şi netemeinic, judecătorul de drepturi şi libertăţi a admis cererea procurorului şi a dispus emiterea mandatului de supraveghere tehnică faţă de A. fără să existe o suspiciune rezonabilă bazată pe probe concludente (în speţă existând doar nişte bănuieli expuse în cuprinsul unei sesizări de către numita B.) şi fără ca măsura să respecte cerinţa de proporţionalitate cu restrângerea dreptului la viaţă privată, în condiţiile în care a fost luată doar în baza unei sesizări care nu conţinea detalii concrete şi pertinente privind presupusa comitere a unor fapte penale. În acest context, reţinând că natura cererii petentului, adresată iniţial judecătorului de cameră preliminară din cadrul Tribunalului Iaşi, este aceea a unei căi de atac împotriva soluţiei dispusă de către un judecător de drepturi şi libertăţi, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că, deşi în cauză este pronunţată o soluţie definitivă de netrimitere în judecată, judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul Tribunalului Iaşi şi-a declinat, în mod corect, competenţa de soluţionare a cauzei în favoarea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, completul de contestaţii, în speţă Curtea de Apel Iaşi. De altfel, o atare soluţie referitoare la competenţa de soluţionare a contestaţiilor împotriva încheierilor pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi cu privire la măsurile de supraveghere tehnică este reflectată şi de către practica judiciară a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, astfel de cereri fiind soluţionate de către completele competente de judecători de drepturi şi libertăţi în materia contestaţiei din cadrul Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, chiar dacă în cauzele în care au fost formulate se pronunţase o soluţie definitivă de netrimitere în judecată. În consecinţă, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a stabilit competenţa de soluţionare a cauzei privind pe petentul A. în favoarea completului competent de drepturi şi libertăţi în materia contestaţiei din cadrul Curţii de Apel Iaşi, instanţă căreia i s-a trimis dosarul *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 107 din 27 februarie 2020, www.scj.ro).*

1.3.2. Prelungirea măsurii supravegherii tehnice

- **măsura supravegherii tehnice poate fi *prelungită***, *pentru motive temeinic justificate*, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, la

cererea motivată a procurorului, *fiecare prelungire neputând depăşi 30 de zile (termen substanţial)*;

- prelungirea supravegherii tehnice nu poate viza decât procedeele probatorii autorizate prin încheierea de luare a măsurii, respectiv posturile telefonice indicate în mandatul de supraveghere tehnică, persoanele cu privire la care s-a dispus localizarea prin mijloace tehnice supravegherea video/audio şi prin fotografiere; în cazul în care procurorul opinează că este necesar pentru efectuarea investigaţiei să fie extins cadrul supravegherii tehnice (de pildă, prin includerea unui nou post telefonic pe care recent îl foloseşte o persoană) trebuie să solicite pentru toate elementele de noutate luarea măsurii şi emiterea unui nou mandat de supraveghere tehnică, referatul prin care se solicită doar prelungirea acesteia neputând depăşi limitele mandatului de supraveghere emis anterior;

- pot constitui *motive temeinic justificate* menţinerea temeiurilor iniţiale ce au fost avute în vedere la dispunerea autorizării şi necesitatea obţinerii de noi informaţii, pe lângă cele obţinute deja din supravegherea tehnică pusă în executare; judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să acorde o atenţie deosebită evaluării testului de proporţionalitate şi subsidiaritate a ingerinţei în dreptul la viaţă privată neputând dispune prelungirea procedeului probatoriu printr-o motivare stereotipă fără a avea în vedere rezultatele obţinute de procuror din supravegherea tehnică deja executată, mijloacele investigative suplimentare folosite pentru a-i spori eficienţa probatorie, durata de ansamblu a ingerinţei în viaţa privată etc. (de pildă, cred că trebuie analizată cu maximă atenţie o propunere de prelungire a supravegherii tehnice în condiţiile în care în baza mandatului deja emis nu a fost obţinută nicio informaţie suplimentară cu privire la fapta investigată);

- regulile de competenţă din materia emiterii mandatului de supraveghere tehnică se aplică în mod corespunzător şi în procedura prelungirii procedeului probator;

- dacă după emiterea mandatului de supraveghere tehnică, din investigaţiile efectuate rezultă noi fapte sau participarea la comiterea faptei investigate a unor persoane care au o anumită calitate, iar acestea atrag competenţa materială sau personală a unei instanţe superioare, procurorul care a dispus extinderea urmăririi penale pentru noile fapte sau persoane va solicita prelungirea supravegherii tehnice judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă să judece în primă instanţă faptele astfel cum rezultă din actele de urmărire penală de la momentul solicitării prelungirii;

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală nu mai prevede instituţia reînnoirii mandatului de supraveghere tehnică după expirarea acestuia, ceea ce conduce la următoarele două concluzii:

a) pentru a se dispune prelungirea măsurii supravegherii tehnice este necesar ca mandatul anterior să nu îşi fi încheiat încă efectele;

b) în cazul în care supravegherea tehnică autorizată/prelungită anterior şi-a încetat efectele, iar durata maximală a supravegherii tehnice nu a fost atinsă încă în cauză, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi **emiterea unui nou mandat de supraveghere tehnică** în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile prevă-

zute de art. 139 C.proc.pen., iar nu prelungirea mandatului de supraveghere tehnică ale cărui efecte au încetat anterior.

- în cazul în care se solicită prelungirea măsurii supravegherii tehnice, judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în camera de consiliu, fără citarea părţilor, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac; participarea procurorului nu este obligatorie; întocmirea minutei este obligatorie;

- faţă de considerentele din *DCC nr. 244/2017* trebuie asigurat un control *a posteriori* al prelungirii duratei supravegherii tehnice, urmând a fi verificate toate condiţiile prevăzute de lege pentru dispunerea prelungirii ingerinţei în dreptul la viaţă privată; aşadar, judecătorul de cameră preliminară are competenţa de a verifica legalitatea (inclusiv prin raportare la condiţiile de fond) prelungirii măsurii supravegherii tehnice;

- ***durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică*** (toate măsurile de supraveghere tehnică cumulate, nu fiecare măsură în parte) ***cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă*** nu poate depăşi, în aceeaşi cauză, ***6 luni (termen substanţial)***; este posibilă în aceeaşi cauză şi cu privire la aceeaşi persoană obţinerea unei noi autorizaţii de interceptare, chiar şi după depăşirea limitei de 6 luni, dar pentru o altă faptă (de pildă, după începerea urmăririi penale pentru săvârşirea infracţiunii de luare de mită şi dispunerea interceptării convorbirilor telefonice pentru o durată de 6 luni, se constată că există date şi indicii temeinice cu privire la săvârşirea de către aceeaşi persoană a unei infracţiuni de trafic de influenţă; pentru această ultimă infracţiune se poate solicita şi obţine o nouă autorizare de interceptare a convorbirilor inculpatului); tot astfel, este posibil ca durata supravegherii tehnice într-o cauză să fie mai mare de 6 luni atunci când procedeul probator a vizat persoane diferite;

- ca excepţie, faţă de caracterul extrem de intrusiv în viaţa privată, *măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spaţii private, nu poate fi dispusă în aceeaşi cauză cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă pe o perioadă mai mare* ***120 de zile (termen substanţial)***; *însă, dacă măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere priveşte spaţii publice, poate fi dispusă în aceeaşi cauză cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă pe o perioadă de* ***cel mult 6 luni (termen substanţial)***;

- termenele prevăzute de lege pentru luarea sau prelungirea (inclusiv durata maximă) măsurii supravegherii tehnice sunt reglementate de lege pentru a apăra drepturi extraprocesuale, cum este dreptul la viaţă privată. Prin urmare, dispoziţiile art. 271 C.proc.pen. se aplică şi în acest domeniu, termenele calculându-se pe zile/luni pline.

1.3.3. Autorizarea supravegherii tehnice de procuror

- *ca excepţie, în caz de urgenţă*[1], când întârzierea obţinerii mandatului de supraveghere tehnică din partea judecătorului ar conduce la o întârziere substanţială a cerce-

[1] În *DCC nr. 261/2018* Curtea Constituţională a arătat că „deşi prevederile art. 141 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. nu definesc *«urgenţa»*, acestea oferă criterii pentru a putea fi determinată în concret, respectiv faptul că obţinerea mandatului de supraveghere tehnică pe căile normale, aşadar prin solicitarea de la judecătorul de drepturi şi libertăţi, ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa persoanei vătămate, a martorului sau a membrilor familiilor acestora. Urgenţa măsurii se referă la oricare dintre criteriile menţionate raportate la timpul necesar pentru

tărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa persoanei vătămate, a martorului sau membrilor familiilor acestora, Codul de procedură penală a prevăzut posibilitatea ca ***procurorul să poată autoriza supravegherea tehnică***[1]***, pe o durată de maximum 48 de ore*** (de pildă, în ipoteza în care membrii unei grupări infracţionale organizate decid intempestiv să îşi schimbe telefoanele şi cartele pe care le foloseau pentru a comunica şi să ţină legătura între ei pentru finalizarea activităţii infracţionale prin intermediul noilor numere de telefon; ori în ipoteza în care, pe parcursul supravegherii tehnice, se constată că persoana monitorizată foloseşte şi un alt telefon de care organele de urmărire penală nu avuseseră cunoştinţă până în acel moment etc.);

- procedeul probatoriu poate fi autorizat fie din oficiu, fie ca urmare a unei cereri formulate de persoana vătămată referitoare la interceptarea şi înregistrarea propriilor comunicări;

- Curtea Europeană a apreciat în cauza *Blaj c. României* că nu se poate reţine o încălcare a dreptului la viaţă privată prin rapoarte doar la faptul că măsura supravegherii tehnice a fost dispusă în situaţii de urgenţă de către procuror, măsura sa fiind supusă controlului judiciar *a posteriori*;

- *ordonanţa procurorului prin care se autorizează* măsura de supraveghere tehnică trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat ordonanţa;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura[2];

f) numele persoanei supuse măsurii de supraveghere tehnică ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar faţă de natura măsurii încuviinţate, a elementelor de identificare a fiecărui telefon, a punctului de acces la un sistem informatic, a oricăror date cunoscute pentru identificarea căii de comunicare;

h) semnătura procurorului şi ştampila unităţii de parchet.

---

obţinerea mandatului de la judecătorul de drepturi şi libertăţi. Totodată, urgenţa ar putea fi determinată de realizarea unui eveniment care ar impieta asupra bunei desfăşurări a procesului penal, respectiv o comunicare între autorii infracţiunii, transferul unor sume de bani, mutarea unor bunuri. În aceste condiţii, Curtea constată că justificarea existenţei *«urgenţei»* pentru autorizarea de către procuror a măsurilor de supraveghere tehnică priveşte prevenirea situaţiilor în care probatoriul ar putea fi alterat, persoana vătămată sau alţi subiecţi procesuali s-ar afla în pericol ori alte ipoteze în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna şi corecta desfăşurare a procesului penal".

[1] Dacă în cazul judecătorului de drepturi şi libertăţi art. 140 C.proc.pen. prevede că acesta dispune măsura supravegherii tehnice, în ceea ce priveşte competenţa procurorului, art. 141 C.proc.pen. stipulează că acesta autorizează măsura de supraveghere tehnică în cazuri urgente.

[2] Ora de la care este autorizată supravegherea tehnică poate fi ulterioară orei emiterii ordonanţei de către procuror (cum se întâmplă de cele mai multe ori în practică).

- cerința generală prevăzută la art. 286 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu privire la motivarea ordonanței se aplică și în această materie, procurorul având obligația de a motiva necesitatea dispunerii măsurii;

- durata pentru care se poate dispune supravegherea tehnică de către procuror este *maximală*, ceea ce înseamnă că procurorul poate lua această măsură și pe o durată mai scurtă de 48 de ore (*termen substanțial*); în toate cazurile durata pentru care a fost dispusă măsura se calculează potrivit art. 271 C.proc.pen., ora la care aceasta începe și ora la care se termină intrând în durata măsurii; deopotrivă, perioada de timp pentru care se dispune măsura trebuie să fie *neîntreruptă* (nu se poate autoriza provizoriu de pildă, înregistrare discuțiilor ambientale purtate pe parcursul unei săptămâni, câte 5 ore pe zi);

- în cazul în care procurorul dispune supravegherea tehnică, nu se emite un mandat de supraveghere tehnică de către acesta, ordonanța procurorului urmând a fi pusă în executare;

- având în vedere că procurorul poate autoriza, în caz de urgență, în aceleași condiții ca și judecătorul de drepturi și libertăți, orice măsură de supraveghere tehnică, rezultă că procurorul poate dispune provizoriu și cu privire la toate elementele necesare punerii în executare eficientă a măsurii (de pildă, în cazul măsurii supravegherii video, audio sau prin fotografiere în spații private, procurorul poate încuviința ca organele de urmărire penală să pătrundă în spații private *pentru a activa sau dezactiva* mijloacele tehnice ce urmează a fi folosite pentru executarea măsurii supravegherii tehnice);

- procurorul nu poate dispune autorizarea, în caz de urgență, a tehnicii speciale de investigare, dacă, anterior, măsura fusese dispusă și prelungită de judecător cu privire la *aceeași persoană și la aceeași faptă* până la limita de 6 luni/120 de zile, deoarece această autorizare cu caracter excepțional este permisă de legiuitor numai atunci când întârzierea obținerii autorizării din partea judecătorului ar aduce grave prejudicii activității de urmărire penală; or, în aceste circumstanțe, nu se mai poate dispune autorizarea măsurii de către judecător;

- după dispunerea măsurii, ***procurorul are obligația de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore calculat de la expirarea măsurii***[1], judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, *în vederea confirmării măsurii*, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităților de supraveghere tehnică efectuate (în mare sunt evidențiate faptele relevante sub aspect probatoriu) și dosarul cauzei;

- pentru determinarea *competenței materiale* se va avea în vedere *fapta* cu privire la care există suspiciunea rezonabilă că urmează a fi comisă sau că a fost comisă, pentru care s-a emis, în condiții de urgență, ordonanța procurorului, indiferent dacă

---

[1] Sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți poate fi realizată și pe durata măsurii în condițiile în care procurorul urmărește atât confirmarea măsurii, cât și emiterea unui mandat de supraveghere tehnică de către judecător care să se plaseze în continuarea măsurii încuviințate de procuror.

din conţinutul supravegherii tehnice rezultă comiterea şi a unor alte fapte (nevizate de investigaţia penală la momentul punerii în executare a supravegherii tehnice) pentru care, în măsura în care s-ar dispune extinderea urmăririi penale, s-ar ajunge la reţinerea competenţei materiale a altei instanţe (de pildă, dacă supravegherea tehnică este dispusă cu privire la o bandă de spărgători de locuinţe şi după comiterea furtului sunt săvârşite şi acte de violenţă pentru păstrarea bunurilor care îmbracă forma unei tentative de omor sau chiar a unui omor, iar această din urmă faptă rezultă şi din conţinutul convorbirilor telefonice înregistrate, competenţa confirmării supravegherii tehnice dispuse provizoriu de către procurorul de la parchetul de pe lângă judecătorie va aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi din cadrul judecătoriei, iar nu celui din cadrul tribunalului; ulterior, procurorul poate dispune extinderea urmăririi penale şi pentru tentativa de omor/omor şi declina competenţa de efectuare a urmăririi penale parchetului de pe lângă tribunal sau celui de pe lângă tribunalul militar în funcţie de calitatea persoanei);

- termenul de 24 de ore este *un termen procedural de decădere* care se calculează pe ore libere (în concret vor fi 26 de ore) şi care nu este susceptibil de prorogare în ipoteza în care expiră într-o zi nelucrătoare; depăşirea acestui termen va atrage respingerea cererii procurorului de confirmare a măsurii supravegherii tehnice; în această ipoteză ordonanţa procurorului nu va fi nici confirmată şi nici infirmată, situaţia fiind echivalentă cu cea în care procurorul nu sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea confirmării procedeului probator; în acest caz, se poate dispune anularea ordonanţei prin care a fost încuviinţat procedeul probator de procuror şi a probelor obţinute în urma acestuia în condiţiile art. 282 C.proc.pen.;

- obligaţia de sesizare a judecătorului de drepturi şi libertăţi subzistă indiferent de rezultatele obţinute în urma supravegherii tehnice dispuse de procuror, nu doar atunci când în urma procedeului probatoriu dispus au rezultat probe cu privire la activitatea infracţională investigată; odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi *luarea măsurii supravegherii* tehnice în condiţiile art. 140 C.proc.pen.;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra legalităţii şi temeiniciei ordonanţei procurorului; în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că au fost îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, *confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunţată în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului nu este obligatorie*;

- dacă procurorul a solicitat, totodată, judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune luarea măsurii supravegherii tehnice pe o durată de 30 de zile sau poate dispune respingerea acestei din urmă solicitări dacă supravegherea tehnică nu este necesară şi proporţională cu scopul urmărit*; în acest caz procedura se desfăşoară în camera *de consiliu, fără citarea părţilor, dar cu participarea obligatorie a procurorului*;

- în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu au fost respectate condiţiile prevăzute de lege, *infirmă măsura luată de către procuror şi dispune distrugerea probelor obţinute în temeiul acesteia* (de pildă, în cazul în care se constată că dispunerea măsurii de supraveghere tehnică de către procuror nu a justificat urgenţa în condiţiile în care procurorul cunoştea numărul de telefon al per-

soanei supravegheate cu mai mult timp înainte de dispunerea măsurii, iar la data emiterii ordonanței nu au survenit împrejurări de natură a impune o supraveghere tehnică imediată a acestei persoane). Procurorul distruge probele astfel obținute (inclusiv procesul-verbal de redare rezumativă) și întocmește un proces-verbal în acest sens; încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac;

- chiar și în cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți a infirmat măsura supravegherii tehnice dispusă de procuror, acesta poate solicita și obține (în aceeași zi sau ulterior) încuviințarea procedeului probatoriu, dacă sunt îndeplinite condițiile generale prevăzute de art. 139 C.proc.pen.

Ordonanța nu cuprinde motivarea urgenței, condiție necesară pentru ca procurorul să dispună, în mod provizoriu, interceptarea și înregistrarea convorbirilor sau comunicărilor. Împrejurarea că ulterior înregistrarea a fost confirmată de judecător nu înlătură nelegalitatea modului în care proba a fost obținută. De asemenea, ordonanța menționată privește exclusiv convorbirile inculpatului B., or acesta s-a îndepărtat de la locul în care se afla, iar în acel loc a rămas martorul denunțător D. și inculpatul A., așa încât, din acel moment, interceptarea și înregistrarea discuțiilor purtate între cei doi nu se mai realiza pe baza unui act procesual valabil și, în consecință, conținutul convorbirii nu poate servi ca probă. Proba nu poate fi folosită în altă cauză, deoarece dispoziția legală se referă la convorbirile interceptate și înregistrate în mod legal într-o cauză și care pot fi folosite în altă cauză, or în prezenta cauză interceptarea și înregistrarea are caracter nelegal. Prin urmare, se constată că prin încălcarea dispozițiilor legale menționate proba constând în interceptarea și înregistrarea convorbirilor în mediu ambiental este nelegală și în mod corect a fost exclusă *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 1697/2014, www.scj.ro)*.

Interpretând strict dispoziția art. 141 alin. (3) C.proc.pen. ce prevede că „procurorul are obligația de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii, judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța", concluzia strictă care se desprinde este aceea că instanța competentă să judece cauza este aceea determinată în raport de fapta a cărei pregătire a justificat emiterea de urgență de către procuror a mandatului de supraveghere, nu în raport de o altă faptă descoperită cu ocazia supravegherii. Dacă nu ar fi așa, ar însemna că dacă supravegherea de urgență a fost justificată de pregătirea unei fapte de competența unei instanțe situate spre vârful organizării judiciare, însă cu ocazia supravegherii se descoperă o infracțiune de competența judecătoriei, confirmarea mandatului ar reveni judecătorului de drepturi și libertăți de la judecătorie, și nu de la instanța competentă să judece fapta ce a determinat urgența emiterii mandatului de supraveghere de către procuror. În plus, interpretarea strictă este în acord cu art. 142 alin. (5) C.proc.pen. care prevede că datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite și în altă cauză penală dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea ori săvârșirea unei alte infracțiuni, fără a se pretinde condiția că mandatul trebuie

emis sau confirmat şi de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă să judece această infracţiune *(C.A. Cluj, secţia penală, încheierea nr. 86 din 12 martie 2015, în Cpp Ad. 3, p. 333).*

1.3.4. Înregistrările private

- *părţile procesuale, subiecţii procesuali principali sau orice alte persoane (de pildă denunţători) pot efectua înregistrări* ale convorbirilor sau comunicărilor private purtate *de acestea cu terţii*[1] (inclusiv în ipoteza în care terţul are calitatea de avocat), *fără autorizare din partea procurorului sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi, indiferent de natura infracţiunii sau de existenţa sau inexistenţa unui proces penal*; astfel, pot fi folosite ca probe înregistrările comunicărilor în care partea sau subiectul procesual este implicat, nu şi cele la care acesta doar asistă fără a participa activ;

- această ipoteză prevăzută de art. 139 alin. (3) teza I C.proc.pen. asumă faptul că subiecţii acţionează din proprie iniţiativă sau la indicaţiile unei alte persoane, înregistrându-şi propriile comunicări, iar nu la iniţiativa sau sub coordonarea organelor de urmărire penală, caz în care aceştia, plasându-se în postura unor agenţi ai statului, este necesară autorizarea procurorului (în cazuri urgente) sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi, în lipsa căreia proba este nelegal obţinută[2];

- înregistrările private pot fi făcute anterior începerii urmăririi penale (de pildă, în cazul în care o persoană surprinde comiterea de un funcţionar vamal a infracţiunii de luare de mită prin pretinderea unei sume de bani în legătură cu atribuţiile de serviciu în cadrul discuţiei avute cu aceasta; această înregistrare poate fi ataşată ca mijloc material de probă denunţului formulat de persoana care a făcut înregistrarea[3]) sau chiar după declanşarea procesului penal (de exemplu, înregistrarea făcută de un inculpat a discuţiei purtate cu un coinculpat în care acesta din urmă îi mărturiseşte presiunile la care a fost supus de organele de urmărire penală pentru a-l denunţa pe interlocutor, sau înregistrarea discuţiei purtate de un inculpat cu procurorul care îl anchetează, în care acesta din urmă îi comunică ce acte false trebuie să producă în scopul de a susţine acuzarea unei alte persoane);

---

[1] Permisiunea art. 139 alin. (3) C.proc.pen. vizează propriile conversaţii, nu şi pe cele purtate de terţi, în care nu este implicată persoana care face înregistrarea (de pildă, nu este permisă în baza acestei norme procedurale înregistrarea discuţiei purtate într-o zonă privată a unui hotel, de o persoană aflată la altă masă decât cea la care are loc discuţia). O astfel de discuţie nu poate fi folosită ca probă în acuzare nici de persoana care a făcut înregistrarea, şi nici de către organele judiciare care au ridicat suportul pe care era stocată proba în urma unei percheziţii domiciliare.

[2] *În acelaşi sens*, *R. Slăvoiu*, op. cit., p. 303.

[3] În jurisprudenţă s-a reţinut că proba a fost legal obţinută atunci când, anterior urmăririi penale, denunţătorul a înregistrat din proprie iniţiativă şi fără vreo implicare a organului judiciar discuţia cu funcţionarul care i-a pretins mită, iar ulterior a pus-o la dispoziţia organelor de urmărire penală care au dispus începerea urmăririi penale *in rem*, au audiat denunţătorul în calitate de martor şi au autorizat folosirea acestuia drept colaborator cu identitate reală, care a înregistrat discuţiile cu funcţionarul în temeiul mandatului emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi (*C.A. Iaşi, secţia penală, încheierea din 5 septembrie 2016,* în *C. Moisă*, Probele în procesul penal. Practică judiciară comentată, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, 2019, p. 203-207).

- relevantă în privința înregistrărilor private în acest sens este cauza *M.M. c. Olandei*[1] în care conversațiile reclamantului au fost înregistrate, la sugestia procurorului, de către o persoană ce se considera victima infracțiunii de atentat la pudoare săvârșită de către reclamant. Astfel, la telefonul victimei a fost branșat de organele de poliție un sistem de înregistrare, iar în locuința sa a fost instalat un sistem de înregistrare, fiindu-i sugerat acesteia să canalizeze discuțiile cu reclamantul către avansurile sexuale pe care acesta i le făcea, în vederea obținerii de probe în acuzarea reclamantului. În acest context (asemănător ca problematică cu cel din cauza *A c. Franței*), Curtea Europeană a apreciat că „există o ingerință a autorităților în dreptul la viață privată, prin utilizarea persoanelor private în scopul obținerii de probe în procesele penale, chiar dacă acestea aveau posibilitatea de opțiune cu privire la efectuarea înregistrării fără implicarea autorităților, dispuneau de dreptul de dispoziție asupra materialelor înregistrate sau aveau controlul desfășurării discuțiilor. S-a apreciat că, în acest context, o concluzie contrară ar permite autorităților ce efectuează ancheta să evite responsabilitățile ce le incumbă potrivit Convenției europene prin utilizarea agenților privați". Curtea Europeană a constatat că ingerința „nu era prevăzută de lege", întrucât dreptul intern impunea ca pentru înregistrarea sau interceptarea datelor transmise prin intermediul infrastructurii de telecomunicații să existe o anchetă preliminară, precum și un mandat emis de judecătorul de instrucție, condiții care nu erau satisfăcute în cauză. Tot astfel, în cauza *Van Vondel c. Olandei*[2], instanța europeană a reținut că înregistrarea convorbirilor telefonice private purtate de reclamant cu un terț (partener de afaceri), efectuată de către acesta din urmă, prin folosirea echipamentelor tehnice ale poliției, constituie o ingerință în viața privată și/sau a corespondenței (în sensul de comunicare telefonică), ce este imputabilă autorităților, dacă nu este prevăzută de lege. Curtea Europeană a reiterat că înregistrarea convorbirilor telefonice particulare de către partenerul de discuție și utilizarea, cu caracter privat, a acestora nu este *per se* incompatibilă cu prevederile art. 8, dacă este efectuată cu mijloace private. Această situație trebuie distinsă de monitorizarea și înregistrarea convorbirilor efectuate de către o persoană privată, cu conivența și suportul tehnic din partea autorităților, în scopul folosirii acestor date într-o anchetă penală;

- în temeiul art. 139 alin. (3) teza finală C.proc.pen., poate fi folosită în procesul penal orice înregistrare (altele decât cele care intră în categoria metodelor speciale de supraveghere sau cercetare sau de cele efectuate de părți sau de alte persoane referitoare la propriile convorbiri sau comunicări) care nu sunt interzise de lege[3]; astfel, pot fi folosite în procesul penal înregistrările de imagini efectuate de camerele de luat vederi ale unui supermarket/bănci sau cele plasate în holul unui bloc de locuințe, de camerele de supraveghere a traficului utilizate de organele poliției rutiere sau de

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 8 aprilie 2003, în cauza *M.M. c. Olandei*, parag. 36-46.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 25 octombrie 2007, în cauza *Van Vondel c. Olandei*, parag. 49-55.

[3] În practica judiciară a fost reținută legalitatea probei constând într-o înregistrare audio-video efectuată cu sistemul *Blur* (încețoșat), cuprinzând un interviu pe care o persoană, a cărei identitate a rămas necunoscută, l-a dat unui jurnalist, în legătură cu condițiile în care a avut loc un accident rutier, imediat după producerea acestuia (*Trib. Timiș, secția penală, decizia nr. 254/2015*, în *C. Moisă*, op. cit., ed. a 2-a, p. 253-258).

camera instalată în interiorul taxiului, ori înregistrările efectuate de martorii la un incident rutier sau la un act de violență etc.;

- prin *DCC nr. 55/2020* s-a apreciat că dispozițiile art. 139 alin. (3) teza finală C.proc.pen. sunt constituționale în măsura în care nu privesc înregistrările rezultate ca urmare a efectuării activităților specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului desfășurate cu respectarea prevederilor legale, chiar dacă au fost autorizate de judecător potrivit Legii nr. 51/1991[1]; practic informațiile rezultate din procedeul probatoriu al

[1] Curtea Constituțională a constatat că dispozițiile Legii nr. 51/1991 se referă la „date și informații", iar din analiza coroborată a dispozițiilor art. 7 lit. a), ale art. 8 alin. (1), ale art. 12 alin. (2) și ale art. 20 alin. (1) din Legea nr. 51/1991 rezultă că dispozițiile acestui act normativ se referă la date și informații din domeniul securității naționale, instituind posibilitatea transmiterii acestora organului de urmărire penală, dacă sunt indicii referitoare la pregătirea sau săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală, fără ca în cuprinsul acestuia să fie reglementată vreo dispoziție care să confere calitatea de mijloc de probă acestor date și informații. S-a mai reținut că dispozițiile legii privind securitatea națională nu conferă calitatea de probă/mijloc de probă datelor și informațiilor rezultate din activități specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale ale omului, autorizate potrivit Legii nr. 51/1991. În acest context, instanța de contencios constituțional a constat că *includerea unui element în categoria mijloacelor de probă trebuie însoțită de garanțiile necesare respectării drepturilor și libertăților fundamentale. În materia analizată, reglementarea garanțiilor specifice se circumscrie, printre altele, legiferării unei proceduri clare și efective care să permită analiza legalității mijlocului de probă și a procedeului probatoriu prin care au fost obținute înregistrările.* Lipsa unei astfel de proceduri determină, în fapt, lipsa garanțiilor specifice, și, implicit, neconstituționalitatea includerii anumitor elemente în categoria mijloacelor de probă. Cu alte cuvinte, *conferirea calității de mijloc de probă în procesul penal anumitor elemente este intrinsec legată de crearea cadrului adecvat care să confere posibilitatea contestării legalității acestora.*

În acest cadru, Curtea Constituțională a reiterat faptul că *Legea nr. 51/1991 și Codul de procedură penală au finalități diferite, care se reflectă și în scopul pentru care este dispusă autorizarea unor activități specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau libertăți fundamentale ale omului/măsura supravegherii tehnice.* Cu alte cuvinte, existența unei situații care constituie amenințare la adresa securității naționale nu presupune în mod automat și necesar pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni contra securității naționale, mijloacele de preîntâmpinare a amenințărilor la adresa securității naționale neputându-se rezuma la combaterea infracțiunilor.

Curtea Constituțională a reținut faptul că în cazul înregistrărilor – mijloace de probă ce rezultă din activitățile specifice culegerii de informații, care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale ale omului, legiuitorul nu a reglementat o procedură specifică aplicabilă în cazul contestării legalității acestora.

În consecință, s-a apreciat că reglementarea posibilității conferirii calității de mijloc de probă înregistrărilor ce rezultă din activitățile specifice culegerii de informații care presupun restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți fundamentale ale omului nu este însoțită de un ansamblu de norme care să permită contestarea legalității acestora în condiții de efectivitate. *Prin simpla reglementare a posibilității conferirii calității de mijloc de probă acestor înregistrări, fără crearea cadrului adecvat care să confere posibilitatea contestării legalității acestora, legiuitorul a legiferat fără a respecta cerințele de claritate și previzibilitate.*

supravegherii tehnice încuviinţate de un judecător pentru raţiuni de securitate naţională nu vor putea fi administrate şi evaluate ca probe în procesul penal[1];

Pe lângă înregistrările efectuate de organele judiciare, dispoziţiile legale prevăd că înregistrările efectuate de părţi sau de alte persoane constituie mijloace de probă când privesc propriile convorbiri sau comunicări pe care le-au purtat cu terţii, dar şi că orice alte înregistrări pot constitui mijloace de probă, dacă nu sunt interzise de lege [art. 139 alin. (3) C.proc.pen.]. Se observă că legiuitorul a admis posibilitatea ca înregistrările să privească propriile convorbiri sau comunicări pe care le-a purtat o parte cu terţii, iar partea care efectuează înregistrarea trebuie să fie parte activă a conversaţiei, nu doar un simplu observator în cauza de faţă, se constată că înregistrarea a fost realizată de persoana vătămată B cu telefonul mobil, a fost transcrisă de organul judiciar şi depusă la dosarul de urmărire penală, existând în acelaşi timp şi suportul optic care a fost pus la dispoziţia inculpatului, la cererea acestuia şi, astfel cum a reţinut şi

---

[1] Prin Legea de modificare a Codului de procedură penală a fost introdus un articol nou, art. 139[1] C.proc.pen. intitulat Înregistrările obţinute din activităţi specifice culegerii de informaţii, potrivit căruia: (1) Înregistrările rezultate din activităţile specifice culegerii de informaţii care presupun restrângerea exerciţiului unor drepturi sau al unor libertăţi fundamentale ale omului pot fi folosite ca mijloace de probă în procesul penal dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii privitoare la pregătirea ori săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) şi au fost respectate prevederile legale care reglementează obţinerea acestor înregistrări. (2) Legalitatea încheierii prin care s-au autorizat activităţile respective, a mandatului emis în baza acesteia, a modului de punere în executare a autorizării, precum şi a înregistrărilor rezultate se verifică în procedura de cameră preliminară de către judecătorul de cameră preliminară de la instanţa căreia îi revine, potrivit legii, competenţa să judece cauza în primă instanţă. Constituţionalitatea acestui articol a fost contestată de instanţa supremă la Curtea Constituţională învederându-se că prin această normă este creată premisa ca un judecător de cameră preliminară de la o instanţă ierarhic inferioară ar urma să verifice legalitatea înregistrărilor ce rezultă din activităţi specifice culegerii de informaţii şi a procedeelor probatorii prin care înregistrările au fost obţinute în temeiul mandatului emis de instanţa supremă. În legătură cu acest articol prin *DCC din 17 mai 2023* s-a apreciat că legiuitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia constituţională, în sensul punerii de acord a prevederilor declarate neconstituţionale prin *DCC nr. 55/2020* cu dispoziţiile Constituţiei. În acest sens, Curtea Constituţională a constatat că legiuitorul nu a reglementat un control efectiv al elementelor ce ţin de legalitatea înregistrărilor – mijloc de probă în procesul penal – rezultate din activităţile specifice culegerii de informaţii care presupun restrângerea exerciţiului unor drepturi sau al unor libertăţi fundamentale ale omului, desfăşurate cu respectarea prevederilor legale, autorizate potrivit Legii nr. 51/1991, cu consecinţe în planul respectării accesului liber la justiţie şi dreptului la un proces echitabil. Totodată, Curtea a constatat că este necesar ca legiuitorul să reglementeze, în Codul de procedură penală, o formă de control *a posteriori* în cazul înregistrărilor ce rezultă din activităţile specifice culegerii de informaţii, care sunt comunicate organelor de urmărire penală şi care dobândesc calitatea de mijloace de probă în dosarul penal în care nu s-a dispus trimiterea în judecată, pentru ca persoana vizată de aceste activităţi, care nu a dobândit în acea cauză calitatea de parte, precum şi inculpatul faţă de care s-a dispus renunţarea la urmărirea penală sau clasarea să poată contesta legalitatea acestor înregistrări, precum şi elementele ce ţin de legalitatea mijlocului de probă. De asemenea, Curtea a constatat că legiuitorul are obligaţia de a reglementa şi procedura aplicabilă conservării şi/sau distrugerii acestor înregistrări.

judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă, inculpatul nu a contestat că unul dintre interlocutori este persoana vătămată. De altfel, şi persoana vătămată a confirmat în faţa judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă că a efectuat înregistrarea personal. Conform actelor existente la dosarul de urmărire penală, nu există niciun motiv pentru a se constata nelegalitatea înregistrărilor efectuate de către persoana vătămată, prin criticile invocate, inculpatul A urmărind, de fapt, să supună atenţiei împrejurarea că a fost pusă în pericol acurateţea şi fiabilitatea probei, însă aceste aspecte nu se analizează în procedura camerală în faţa judecătorului de cameră preliminară, ci intră în atribuţiile instanţei de judecată competente să soluţioneze fondul cauzei *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 578 din 27 septembrie 2022 a completului de 2 judecători de cameră preliminară, www.scj.ro).*

1.4. Efectuarea, certificarea, arhivarea şi conservarea supravegherii tehnice

- procurorul *pune în executare supravegherea tehnică* ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de organul de cercetare penală sau de lucrători specializaţi din cadrul poliţiei *ori de alte organe specializate ale statului*;

- prin DCC nr. 51/2016 instanţa de contencios constituţional a apreciat că dispoziţiile art. 142 alin. (1) C.proc.pen. ***sunt neconstituţionale, întrucât permit punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică de alte organe specializate ale statului care nu sunt organe de urmărire penală***[1]; astfel, s-a apreciat că este justifi-

[1] În literatura de specialitate [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că „în practica judiciară se procedează în mod frecvent la solicitarea sprijinului ORDA (Oficiul Român pentru Drepturile de Autor) în vederea identificării unor urme digitale din care să rezulte o încălcare a drepturilor de autor relevantă pentru reţinerea unei infracţiuni prevăzute în Legea nr. 8/1996. În acest sens, sunt desemnaţi specialişti din cadrul ORDA care participă la activitatea de percheziţie domiciliară şi accesează în mod nemijlocit sistemele informatice identificate, în scopul obţinerii de probe digitale. O asemenea abordare este vădit incompatibilă cu Decizia CCR nr. 51/2016 şi dispoziţiile art. 142 alin. (1) C.proc.pen. În mod evident, interacţiunea nemijlocită cu un sistem informatic în scopul cercetării, identificării şi obţinerii de probe digitale echivalează cu un act de urmărire penală. Or, specialistul ORDA nu este nici organ de cercetare penală, nici lucrător de poliţie specializat. De altfel, potrivit art. 181 alin. (1) din Legea nr. 8/1996, colaborarea ORDA cu organele judiciare se rezumă la efectuarea de constatări tehnico-ştiinţifice sau expertize. Prin urmare, inclusiv raportat la competenţele prevăzute în legislaţia specială, accesarea unui sistem informatic de către specialistul ORDA se transpune într-o încălcare a competenţei funcţionale sancţionabilă cu nulitatea absolută, raportat la prevederile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. Dacă ar fi să discutăm despre un concurs/sprijin tehnic din partea specialiştilor ORDA, acesta ar trebui să se limiteze la una dintre următoarele activităţi: oferirea de consultanţă tehnică cu privire la urmele digitale create de executarea unor programe informatice pirat şi locaţia în care pot fi identificate acestea; punerea la dispoziţie de programe informatice care ar putea fi utilizate în procesul de cercetare, identificare şi obţinere de probe digitale relevante cauzei etc. Oricum, în ceea ce priveşte sprijinul/concursul tehnic, art. 142 alin. (2) C.proc.pen. se referă în mod explicit şi limitativ la furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi la furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului. Această abordare întâlnită la nivelul practicii judiciare ridică şi alte probleme. Dincolo de încălcarea competenţei funcţionale, se pune problema în ce măsură ar putea fi utilizat acest procedeu probatoriu

cată opțiunea legiuitorului ca mandatul de supraveghere tehnică să fie pus în executare de procuror și de organele de cercetare penală, care sunt organe judiciare, conform art. 30 C.proc.pen., precum și de către lucrătorii specializați din cadrul poliției, în condițiile în care aceștia pot deține avizul de ofițeri de poliție judiciară, în condițiile art. 55 alin. (5) C.proc.pen.; *această opțiune nu se justifică, însă, în privința includerii, în cuprinsul art. 142 alin. (1) C.proc.pen., a sintagmei „alte organe specializate ale statului", neprecizate în cuprinsul Codului de procedură penală sau în cuprinsul altor legi speciale*;

- deși prin DCC nr. 51/2016 instanța de contencios constituțional a admis o excepție de neconstituționalitate inadmisibilă[1], nu poate fi ignorat faptul că atât considerentele, cât și dispozitivul deciziei prin care Curtea Constituțională admite o excepție de neconstituționalitate sunt general obligatorii și se impun cu aceeași forță tuturor subiectelor de drept[2]; deopotrivă, trebuie avut în vedere că în urma DCC nr. 302/2017 a Curții Constituționale (decizie interpretativă cu caracter obligatoriu), nerespectarea dispozițiilor de competență a organului de urmărire penală este sancționată cu nulitatea absolută, efectele fiind cele reglementate de art. 281 C.proc.pen.; astfel, prin raportare la această ultimă decizie trebuie reevaluate cele reținute de Curtea Constituțională prin DCC nr. 51/2016, unde a constatat că „*nelegalitatea dispunerii, autorizării, consemnării sau administrării actului atrage sancțiunea*

în contextul efectuării unei percheziții domiciliare. Dincolo de faptul că într-o asemenea situație nu am mai discuta despre o activitate de supraveghere tehnică, ci despre o cercetare a sistemului informatic în prezența persoanei percheziționate, ne întrebăm dacă își mai găsește aplicabilitate art. 92 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. Rațiunea pentru care avocatul suspectului ori inculpatului nu are dreptul să asiste la activitățile specifice supravegherii tehnice nu necesită explicații. În situația analizată este totuși dificil în a identifica o asemenea rațiune. În context, am putea discuta inclusiv despre o diferență de tratament juridic, deoarece persoana percheziționată va avea dreptul de a fi asistată de un apărător ales în temeiul art. 159 alin. (9) C.proc.pen. În schimb, în măsura în care, cu ocazia efectuării percheziției domiciliare sunt accesate sisteme informatice aparținând unui alt suspect sau inculpat decât cel percheziționat, participarea apărătorului acestuia la efectuarea actului de urmărire penală va putea fi restricționată în temeiul art. 92 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. Așadar, dincolo de implicarea specialiștilor ORDA într-o activitate de strângere de probe, apreciem criticabilă inclusiv utilizarea procedeului probatoriu prevăzut la art. 138 alin. (3) C.proc.pen. În contextul identificării unor sisteme informatice cu ocazia efectuării percheziției domiciliare, soluția de urmat ar fi ridicarea sistemelor informatice și obținerea unui mandat de percheziție informatică. Utilizând acest procedeu probatoriu s-ar evita problemele analizate *supra*. În mod paradoxal, în practica judiciară este întâlnită situația în care procurorul evită să apeleze la instituția percheziției informatice invocând uneori interesul persoanei percheziționate de a nu-i fi indisponibilizate sistemele informatice ori mijloacele de stocare a datelor informatice. Apreciem însă că o asemenea construcție nu își găsește justificarea în contextul existenței art. 168 alin. (10) C.proc.pen. Astfel, în măsura în care ridicarea sistemelor informatice ar afecta grav desfășurarea activității titularului acestora, procurorul poate dispune direct efectuarea de copii".

[1] În cauză, supravegherea tehnică fusese efectuată în anii 2004-2006 în temeiul art. 91^1 și art. 91^2 C.proc.pen. din 1968, iar nu în baza Codului de procedură penală; dispozițiile art. 91^1 și art. 91^2 C.proc.pen. din 1968 fuseseră constatate drept constituționale prin DCC nr. 410/2008 și nr. 962/2009. În plus, aceste norme nu mai erau în vigoare începând cu data de 1 februarie 2014 și nici nu se poate considera că au fost modificate prin Codul de procedură penală.

[2] A se vedea, *în acest sens*, DCC nr. 265 din 6 mai 2014 (M.Of. nr. 372 din 20 mai 2014).

nulității absolute sau relative, potrivit distincțiilor prevăzute la art. 281 și art. 282 C.proc.pen." În această privință, în DCC nr. 26/2019 Curtea Constituțională a arătat că: „prin deciziile nr. 51 din 16 februarie 2016 și nr. 302 din 4 mai 2017 a constatat că soluțiile legislative care reglementau competența altor organe specializate ale statului de a pune în executare mandatul de supraveghere tehnică, eliminarea din categoria nulităților absolute a nerespectării dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală contraveneau dispozițiilor art. 1 alin. (3) privind statul de drept și alin. (5) în componenta sa de calitate a legilor, respectiv ale art. 1 alin. (3) privind statul de drept și alin. (5) privind principiul legalității și art. 21 alin. (3) privind dreptul la un proces echitabil. Raportat la cauza de față, Curtea constată *eadem ratio* că prevederile protocolului au încălcat o sferă largă de drepturi și libertăți fundamentale, în special cele privind dreptul la un proces echitabil [art. 21 alin. (3)], dar și cele privind dreptul la viață intimă, familială și privată [art. 26] și libertatea individuală [art. 23 alin. (1)], întrucât, sub aparența legalității, au pus instanțele judecătorești în situația de a le aplica *tale quale*, ceea ce a făcut dificilă verificarea dispozițiilor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală și aplicarea sancțiunii nulității absolute mai ales că legea, de la intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală și până la intervenirea Deciziei Curții Constituționale nr. 302 din 4 mai 2017, nici nu cuprindea posibilitatea aplicării unei asemenea sancțiuni";

- așa fiind, executarea supravegherii tehnice, ca procedeu probator, cu încălcarea condițiilor legale prevăzute la art. 138-146 C.proc.pen., inclusiv a celor referitoare la organele abilitate să pună în executare mandatul de supraveghere, are ca efect nulitatea actelor de punere în executare și excluderea probelor astfel obținute, care nu vor mai putea fi folosite în procesul penal; în consecință, în prezent, încălcarea dispozițiilor art. 142 alin. (1) teza a II-a C.proc.pen. prin *punerea în executare* a măsurilor de supraveghere[1] de către alte organe decât procurorul sau organele de cercetare

---

[1] Curtea Constituțională nu a explicitat nici prin DCC nr. 51/2016 și nici prin DCC nr. 26/2019 sensul noțiunilor de executare, punere în executare sau suport tehnic, precizând însă în DCC nr. 26/2019 că sprijinul/suportul/concursul tehnic nu poate fi echivalat cu o activitate de cercetare penală, specifică organelor de urmărire penală. Deopotrivă, se remarcă și folosirea incongruentă atât de către legiuitor, cât și de Curtea Constituțională a noțiunilor de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică și de punere în executare a supravegherii sau de executare a măsurilor de supraveghere (a se vedea DCC nr. 51/2016, parag. 26, 29, 32-36, 38, 47, 49 sau DCC nr. 26/2019, parag. 156, 163, 164, 195).

În această situație echivocă cred că trebuie avute în vedere următoarele *repere*:

1. este în competența judecătorului de a decide în fiecare caz în parte dacă contribuția organelor extrajudiciare depășește limita unui sport tehnic *stricto sensu*, având natura unei veritabile executării a supravegherii tehnice;

2. necesitatea protecției dreptului la viață privată impune adoptarea unei soluții protecționiste proporțională cu scopul urmărit prin ingerința în viața privată. Astfel, *existența unui dubiu* cu privire la punerea în executare a supravegherii tehnice de către organele judiciare, naște suspiciunea realizării de acte procedurale de către organe ale statului necompetente funcțional, care va trebui să conducă la reținerea incidenței nulității absolute; în acest cadru un indiciu poate fi existența echipelor comune de anchetă;

3. punerea în executare a supravegherii tehnice, integral de către Serviciul Tehnic din cadrul Direcției Naționale Anticorupție, nu este apță în sine să afecteze legalitatea probei,

penală ale poliţiei judiciare[1] atrage ***nulitatea absolută*** a actelor astfel efectuate ca urmare a *încălcării normelor ce reglementează competenţa funcţională a organelor de urmărire penală*, fiind incidente dispoziţiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., interpretate în lumina *DCC nr. 302/2017*, vătămarea drepturilor fundamentale fiind prezumată *iuris et de iure*; nu trebuie omis faptul că în urma constatării nulităţii absolute a punerii în executare a măsurii de supraveghere tehnică se impune şi ***constatarea nulităţii absolute a probelor astfel obţinute şi excluderea juridică şi materială a proceselor-verbale de consemnare a rezultatelor activităţilor de supraveghere tehnică***, chiar dacă nu se constată încălcarea legii cu privire la activităţile ulterioare efectuate de organele de urmărire penală (ascultarea convorbirilor înregistrate sau vizionarea imaginilor surprinse în cadrul supravegherii tehnice ambientale puse în executare în mod nelegal, selecţia şi redarea în procese-verbale a rezultatelor supravegherii tehnice nelegal executate, imprimarea pe suporţi optici a rezultatelor procedeului probator pus în executare în mod nelegal);

- faţă de sancţiunea incidentă în această materie în urma DCC nr. 302/2017, cred că trebuie reevaluate ipotezele de aplicare în timp a efectelor DCC nr. 51/2016 (parag. 52), potrivit cărora „decizia nu se va aplica în privinţa cauzelor definitiv soluţionate până la data publicării sale, *aplicându-se însă în mod corespunzător în cauzele aflate pe rolul instanţelor de judecată [a se vedea decizia nr. 895 din 17.12.2015, (parag. 28)*[2]]"; prin urmare, se poate constata, pe de o parte, că efectele

---

chiar dacă serverul a fost pus la dispoziţie de către SRI, această din urmă activitate putând fi catalogată ca suport tehnic;

4. se va dispune excluderea probelor obţinute ori de câte ori procurorul a solicitat unor organe extrajudiciare (SRI/DIPI/SIPI) punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică şi a delegat ofiţerii de poliţie judiciară numai în vederea transcrierii rezultatelor supravegherii tehnice.

[1] De pildă, nu se poate reţine că se încadrează în aceste organe judiciare strict şi limitativ prevăzute de lege *Serviciul Român de Informaţii (SRI)*, deoarece această instituţie are atribuţii exclusiv în ceea ce priveşte mandatele de interceptare emise în baza Legii nr. 51/1991, neavând competenţe de organ de urmărire penală care să îi permită să efectueze acte procedurale pe parcursul acestei faze procesuale. Astfel, chiar dacă implicarea SRI este cantonată la nivelul „concursului/suportului tehnic", această activitate are natura unui act procedural prin care se pune în executare actul procesul prin care s-a încuviinţat ingerinţa în viaţa privată, şi are legătură directă cu obţinerea probelor prin intermediul procedeului probator al supravegherii tehnice. Cum punerea în executare a măsurilor de supraveghere tehnică trebuia să se realizeze numai de către procuror sau de către organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare, va fi incidentă sancţiunea *nulităţii absolute* chiar dacă organele de urmărire penală au efectuate ulterior în mod legal unele activităţi procesuale prin care au valorificat rezultatele supravegherii tehnice puse în mod nelegal în executare. Cred că o situaţie similară celei învederate în privinţa SRI se regăseşte şi în ceea ce priveşte mandatele de supraveghere tehnică puse în executare înainte de 14 martie 2016 de către *Departamentul de Informaţii şi Protecţie Internă (DIPI)*, deoarece funcţionarii publici cu statut special din cadrul acestei unităţi nu aveau calitatea de organ de cercetare penală.

[2] În DCC nr. 895/2015, parag. 28, s-a reţinut că aplicabilitatea efectelor soluţiei instanţei de contencios constituţional „în privinţa contestaţiilor la executare formulate împotriva încheierii de încuviinţare a executării silite date de executorul judecătoresc *aflate pe rolul instanţelor judecătoreşti* la data publicării prezentei decizii, precum şi în cele în care a fost invocată excepţia de neconstituţionalitate până la data susmenţionată".

DCC nr. 51/2016 nu vizează toate măsurile de supraveghere tehnică puse în executare în temeiul art. 91^1 şi art. 91^2 C.proc.pen. din 1968, respectiv art. 142 alin. (1) C.proc.pen., deoarece soluţia Curţii Constituţionale nu produce efecte în cauzele soluţionate definitiv, iar pe de altă parte, că instanţa de contencios constituţional nu a restrâns efectele acestei decizii numai cu privire la măsurile de supraveghere dispuse după publicarea deciziei în Monitorul Oficial (14 martie 2016), considerând că ***aceste efecte se produc în toate cauzele pendinte, deci şi în ce priveşte măsuri de supraveghere tehnică deja dispuse şi puse în executare până la data publicării deciziei în Monitorul Oficial***; în acest sens, prin DCC nr. 26/2019 s-a arătat că „(...) prin deciziile nr. 51 din 16 februarie 2016 şi nr. 302 din 4 mai 2017, li s-au conferit instanţelor judecătoreşti suficiente mijloace de natură a remedia starea de neconstituţionalitate creată în derularea urmăririi penale, astfel încât anacronismul creat de protocolul menţionat – valorificat drept lege de organele de urmărire penală – putea fi eliminat de instanţele judecătoreşti pe măsura publicării acestor decizii ale Curţii Constituţionale. Prezenta decizie nu face decât să întărească cele rezultate din jurisprudenţa deja consolidată a Curţii Constituţionale şi să puncteze din nou obligaţia instanţelor judecătoreşti de a respecta deciziile Curţii Constituţionale şi legea în vigoare, după publicarea celor două decizii, ceea ce înseamnă că, ţinând cont de art. 147 alin. (4) din Constituţie referitor la aplicarea pentru viitor a prezentei decizii, au obligaţia de verifica *în cauzele pendinte*, în ce măsură s-a produs o încălcare a dispoziţiilor referitoare la competenţa materială şi după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, şi să dispună măsurile legale corespunzătoare. Totodată, *eadem ratio* aceeaşi obligaţie de ordin constituţional incumbă şi Ministerului Public";

Punerea în executare a mandatelor de supraveghere emise în baza încheierilor pronunţate de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, precum şi activitatea de consemnare a rezultatului acesteia, s-au realizat de către Serviciul Român de Informaţii, respectiv de un organ necompetent (...), implicarea directă a acestuia în activitatea de urmărire penală efectuată în cauza nr. x/2010 a respectivei unităţi de parchet fiind confirmată şi de alte înscrisuri ataşate la dosarul de urmărire penală. În acest sens, este de menţionat adresa D.N.A. către Serviciul Român de Informaţii, în care se arată că „în continuarea corespondenţei purtate anterior, vă trimitem, alăturat, pentru punerea în executare, un exemplar, în copie conformă, după încheierea nr. x din 15.02.2011 a I.C.C.J., prin care s-a dispus prelungirea pe o perioadă de 30 de zile a autorizaţiilor nr. x-x, emise în baza încheierii nr. x din 18.11.2010". De asemenea, în cuprinsul unei alte adrese din aceeaşi dată trimise Serviciului tehnic, procurorul-şef al secţiei de combatere a infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie împreună cu procurorul de caz arată că „în completarea adresei noastre nr. x/2010 din ianuarie 2011, cu privire la punerea în executare a autorizaţiilor de interceptare nr. x din 18.11.2010, vă trimitem, alăturat, în copie conformă, încheierea I.C.C.J. nr. x din 15.02.2011 prin care s-a dispus prelungirea pe o perioadă de 30 de zile a acestor autorizaţii. Precizăm că notele de redare urmează a fi efectuate de SRI, aspect care deja a fost comunicat prin corespondenţa anterioară". Relevant sub acelaşi aspect este şi conţinutul adresei D.N.A. nr. x/2010 din 29 noiembrie 2010, prin care se solicită următoarele: „În completarea adresei noastre nr. x/2010 din 18.11.2010, în vederea

asigurării unei continuităţi în activitatea de punerea în executare, ţinând cont de faptul că pentru autorizaţia nr. x/2010 privind pe utilizatorul F., notele de redare a convorbirilor şi comunicărilor de tip SMS şi MMS sunt întocmite de SRI (în baza corespondenţei anterioare), vă rugăm să ne sprijiniţi pentru ca, pentru toate autorizaţiile din dosarul nr. x/2010 (obţinute în baza încheierii din 18.11.2010, cu referire la: x-x din 18.11.2010, notele de redare să fie efectuate de SRI". În acelaşi sens este şi adresa din 4 ianuarie 2011, în care se menţionează că „în completarea adresei noastre x/2010 din decembrie 2010, cu privire la punerea în executare a autorizaţiilor de interceptare nr. x din 18.11.2010, astfel cum au fost prelungite prin încheierea I.C.C.J. din 16.12.2010 (dosar nr. x/2010), vă rugăm să comunicaţi SRI (instituţie care, conform corespondenţei, efectuează notele de redare) să ne trimită notele de redare şi în format electronic". Deopotrivă, prin intermediul adresei nr. x/2010 din 14 ianuarie 2011, D.N.A. a comunicat Serviciului Român de Informaţii, „urmare a corespondenţei purtate anterior", „pentru a fi puse în executare, în copie conformă, încheierea nr. x din 14.01.2011 a I.C.C.J., secţia penală, prin care s-au prelungit, pe o perioadă de 30 de zile, de la 17.01.2011 la 15.02.2011 inclusiv, autorizaţiile nr. x din 18.11.2010". Nu în ultimul rând, este de menţionat şi conţinutul adresei trimise de Direcţia Naţională Anticorupţie aceleiaşi instituţii (Serviciul Român de Informaţii) în data de 19 ianuarie 2011, în care se menţionează următoarele: „În continuarea corespondenţei purtate anterior, vă trimitem, alăturat, trei DVD-uri (inscripţionate x/2010), pe care să ne transferaţi (în format electronic) notele de redare ale convorbirilor telefonice interceptate în baza autorizaţiilor nr. x-x din 18.11.2010, astfel cum au fost prelungite prin încheierile I.C.C.J. nr. x din 16.12.2010, nr. x din 14.01.2011 şi nr. x din 15.02.2011". Rezultă, aşadar, că obţinerea mijloacelor de probă în cazul măsurilor de supraveghere autorizate de Înalta Curte prin încheierile nr. x din 18 noiembrie 2010, nr. x din 16 decembrie 2010, nr. x din 14 ianuarie 2011 şi nr. x din 15 februarie 2011, pronunţate în dosarul nr. x/2010, s-a realizat prin implicarea Serviciului Român de Informaţii (...), fapt ce atrage nulitatea absolută a mijloacelor de probă astfel obţinute, în conformitate cu dispoziţiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., în forma stabilită ca fiind conformă cu legea fundamentală prin decizia nr. 302 din 4 mai 2017 a Curţii Constituţionale" *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 346/A/2018, www.scj.ro)*.

Referitor la interceptarea convorbirilor telefonice, Înalta Curte – Completul de 5 judecători constată că nu există niciun dubiu cu privire la faptul că acestea au fost realizate integral de către Serviciul tehnic din cadrul Direcţiei Naţionale Anticorupţie. În ceea ce priveşte punerea în executare a măsurilor de supraveghere tehnică constând în interceptarea celor 11 convorbiri purtate în mediu ambiental în perioada 21 august 2014 - 25 septembrie 2014, Înalta Curte – Completul de 5 judecători constată că acestea au fost realizate folosind echipamentele Serviciului Român de Informaţii, în considerarea calităţii acestuia de autoritate naţională în domeniul realizării interceptărilor, iar punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică s-a realizat de beneficiarul secundar, respectiv UM 0676 Craiova. Deşi reprezentantul Ministerului Public, în şedinţa publică din 21 mai 2018, a precizat că mandatele de supraveghere tehnică au fost puse în executare de către Serviciul tehnic al Direcţiei Naţionale Anti-

corupţie, Înalta Curte – Completul de 5 judecători constată că nu există o dovadă certă în acest sens. Dimpotrivă, contrariul rezultă din pct. 2 al adresei nr. x din data de 14 mai 2018 emisă de Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Direcţia Naţională Anticorupţie. În atare situaţie, Înalta Curte – Completul de 5 judecători constată că interceptările şi înregistrările convorbirilor ambientale au fost efectuate de către un organ necompetent material şi după calitatea persoanei să efectueze acte de urmărire penală, respectiv de SRI Craiova, constatare în raport cu care devin aplicabile dispoziţiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. Faţă de împrejurarea că interceptările din mediu ambiental sunt lovite de nulitate, conform Deciziei Curţii Constituţionale nr. 302 din data de 4 mai 2017, Înalta Curte – Completul de 5 judecători constată ca fiind lovite de nulitate şi actele subsecvente, respectiv notele de interceptări, procesele-verbale de redare a convorbirilor interceptate în mediu ambiental, precum şi a înregistrărilor acestora fixate pe suporţii optici. În raport cu aceste considerente, în analiza acuzaţiei privind infracţiunea de trafic de influenţă reţinută în sarcina inculpatului A., Înalta Curte – Completul de 5 judecători nu va avea în vedere interceptările efectuate în mediu ambiental şi procesele-verbale de redare a acestor interceptări, soluţia urmând a fi fundamentată pe celelalte mijloace de probă administrate în cauză, respectiv declaraţiile inculpatului, declaraţiile martorilor, înscrisurile aflate la dosar (mai puţin cele referitoare la interceptările din mediu ambiental) şi interceptările convorbirilor telefonice *(I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 92/2018, www.scj.ro)*.

În cauză se impune excluderea probelor constând în supravegherea tehnică în condiţiile în care ofiţerii SRI nu s-au limitat la un sprijin tehnic, întrucât activitatea lor s-a dovedit a nu fi doar una de ordin pasiv, ci aceştia au avut posibilitatea de a asculta convorbirile înregistrate şi de a întocmi notele de transcriere, iar, pe de altă parte, din chiar adresele emise de procurorul-şef direcţie al D.N.A. către Serviciul Tehnic al D.N.A. a rezultat că desemnarea, în calitate de beneficiari secundari, a două unităţi militare din cadrul SRI, s-a dispus *în vederea efectuării în condiţii optime a urmăririi penale (C.A. Iaşi, secţia penală şi pentru cauze cu minori, încheierea din 16 iulie 2021, nepublicată)*.

Apărarea a solicitat excluderea tuturor interceptărilor de convorbiri şi comunicări, pe motiv că acestea ar fi fost efectuate de către sau, cel puţin, cu suportul tehnic al Serviciului Român de Informaţii, fiind încălcate astfel dispoziţiile legale referitoare la executarea măsurilor de supraveghere tehnică ce ar fi fost realizată de către un organ fără atribuţii de cercetare/urmărire penală, cu încălcarea normelor de competenţă, care este sancţionată cu nulitatea absolută. Referitor la această solicitare, apărarea a arătat că Serviciul Român de Informaţii nu are atribuţii de organ de cercetare/urmărire penală, că, la dosar, nu se găsesc cereri prin care organul de urmărire penală din prezenta cauză (Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism) să fi solicitat, pentru fiecare mandat de supraveghere tehnică, accesul nemijlocit la aparatura de interceptare şi că, deşi Centrul Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor deţine şi administrează infrastructura tehnică destinată interceptării şi înregistrării comunicaţiilor electronice, care este unică la nivel naţional, programul

folosit pentru transcrierea conţinutului interceptărilor, denumit iSigma, este realizat şi utilizat de Serviciul Român de Informaţii şi nu este înregistrat în registrele naţionale administrate de Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, astfel că Direcţia de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism nu putea avea acces la acel program, fiind invocată şi recunoaşterea de către această structură de parchet a colaborării cu Serviciul Român de Informaţii, în baza unor protocoale. Completul de cameră preliminară al Curţii constată că, în prezenta cauză, toate interceptările de convorbiri şi comunicări la distanţă, ca metode de supraveghere tehnică, prevăzute de art. 138 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., au fost realizate ulterior Deciziei Curţii Constituţionale nr. 51/2016 (M.Of. nr. 190 din 14 martie 2016), referindu-se la fapte pretins comise începând cu luna august 2017. Potrivit art. 142 alin. (1) C.proc.pen. (astfel cum a fost modificat, urmare tocmai a acelei decizii, prin O.U.G. nr. 6/2016), procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de către organul de cercetare penală sau de către lucrători specializaţi din cadrul poliţiei, iar, conform alin. (1^1) al aceluiaşi articol (introdus tot prin O.U.G. nr. 6/2016), pentru realizarea activităţilor prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a)-d) (între care se află interceptarea comunicaţiilor şi a oricărui tip de comunicare la distanţă), procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializaţi din cadrul poliţiei folosesc nemijlocit sistemele tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea şi confidenţialitatea datelor şi informaţiilor colectate. În acelaşi timp, potrivit art. 13 teza I din Legea nr. 14/1992 (astfel cum a fost modificată şi completată tot prin O.U.G. nr. 6/2016), organele Serviciului Român de Informaţii nu pot efectua acte de cercetare penală, iar, conform art. 8 alin. (2) teza a II-a din aceeaşi lege, Centrul Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor din cadrul Serviciului Român de Informaţii, la cererea organelor de urmărire penală, asigură accesul nemijlocit şi independent al acestora la sistemele tehnice, în scopul executării supravegherii tehnice prevăzute la art. 138 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. De asemenea, potrivit art. 8 alin. (2) teza a III-a din legea anterior menţionată, verificarea modului de punere în aplicare, în cadrul Centrului Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor, a executării acestor supravegheri tehnice se realizează în condiţiile art. 30^1 din Legea nr. 304/2004 (privind organizarea judiciară) – care, la alin. (1), prevede că, semestrial sau ori de câte ori este nevoie, preşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie sau unul dintre judecătorii anume desemnaţi de acesta verifică modul de punere în aplicare, în cadrul acelui centru, a supravegherilor tehnice realizate de către organele de urmărire penală. Totodată, conform art. 8 alin. (3) teza I din aceeaşi lege, condiţiile concrete de acces la sistemele tehnice ale organelor judiciare se stabilesc prin protocoale de cooperare încheiate de Serviciul Român de Informaţii, între alţii, cu Ministerul Public. În speţă, nu există date că dispoziţiile legale anterior citate ar fi fost încălcate, în sensul implicării Serviciului Român de Informaţii, în lipsa oricăror atribuţii de cercetare/urmărire penală, în punerea în executare a supravegherii tehnice constând în interceptarea convorbirilor şi comunicărilor contestate de apărare, nici prin efectuarea acesteia, nici prin acordarea de suport tehnic pentru realizarea ei nemijlocită de către organele competente, care s-a produs fără vreo intervenţie din partea sa, rolul acelui serviciu, prin structurile sale, limitându-se la menţinerea în parametri optimi de

funcţionare a echipamentelor şi sistemelor aferente funcţiei de interceptare şi la realizarea aplicaţiilor software, prin intermediul cărora s-a derulat activitatea de interceptare, efectuată, însă, în mod efectiv şi independent, exclusiv de către acele organe. În acest sens, din adresa din data de 25.11.2019 a Direcţiei de Investigare a Infracţiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism, Structura Centrală, Secţia de Combatere a Criminalităţii Organizate şi înscrisurile ataşate acelei adrese, rezultă următoarele aspecte: pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică emise de către judecători de drepturi şi libertăţi din cadrul Tribunalului Bucureşti – Secţia I Penală au fost delegaţi, prin ordonanţe ale procurorului, ofiţeri de poliţie din cadrul Biroului Tehnic şi de Criminalistică al acelei unităţi de parchet; activităţile specifice de punere în aplicare a măsurilor de supraveghere tehnică au fost efectuate de către lucrători de poliţie judiciară detaşaţi la D.I.I.C.O.T. – Biroul Tehnic şi de Criminalistică, prin intermediul aplicaţiilor dedicate în acest sens, Centrul Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor (CNIC) asigurând accesul nemijlocit şi independent la sistemele tehnice aparţinând acelui centru; preluarea fluxului de date rezultat în urma punerii în executare a măsurilor de supraveghere tehnică s-a efectuat prin intermediul aplicaţiilor anterior menţionate, iar fixarea acestuia pe suporturile optice s-a realizat fără a fi modificată în vreun fel componenţa metadatelor aferente acelui flux. Centrul Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor (CNIC) deţine şi administrează infrastructura tehnică destinată interceptării şi înregistrării comunicaţiilor electronice, care este unică la nivel naţional; în cadrul CNIC, toate sesiunile de comunicaţii interceptate sunt semnate electronic, în timp real şi în mod automat, fără intervenţie umană, pentru a certifica, pe de o parte, realizarea lor prin intermediul sistemelor tehnice ale CNIC, iar, pe de altă parte, integritatea datelor colectate în format electronic; după publicarea Deciziei Curţii Constituţionale nr. 51/2016, actele de autorizare a măsurilor de supraveghere tehnică nu au mai fost înaintate, pentru punere în aplicare, către Serviciul Român de Informaţii, deoarece organele de urmărire penală au acces nemijlocit şi independent la sistemele tehnice ale CNIC; în aplicarea dispoziţiilor art. 8 alin. (2) teza a II-a din Legea nr. 14/1992 (anterior citate), structurile specializate ale organelor de urmărire penală sunt conectate direct la sistemele tehnice din cadrul CNIC, îşi marchează în sistemul centralizat criteriile de interceptare proprii, accesează în mod exclusiv conţinutul interceptărilor efectuate şi pot să-şi exporte, pe serverele proprii, traficul interceptat, aşa-zisul sprijin tehnic acordat de Serviciu constând în menţinerea în parametrii optimi de funcţionare a echipamentelor şi sistemelor aferente funcţiei de interceptare; interceptarea şi înregistrarea comunicaţiilor se realizează în sistem digital, configurat într-o structură unitară, iar sistemul folosit, denumit generic iSigma, este compus din echipamente implicate în interceptarea tuturor ţintelor active, nefiind alocat pentru fiecare persoană şi telefon interceptat un set propriu de capacităţi tehnice; programele destinate funcţionării sistemului digital sunt realizate şi utilizate în cadrul instituţiei, nefiind identificată în legislaţia naţională prevederi care să stipuleze necesitatea obţinerii de licenţe pentru astfel de programe, cu menţiunea că, potrivit art. 31 alin. (1), (2) din O.G. nr. 25/2006, sunt exceptate de la obligativitatea înscrierii în registrele naţionale administrate de Oficiul Român pentru Drepturile de Autor programele pentru calculator destinate utilizării interne de

către instituții; interceptarea unei comunicații presupune tranzitarea semnalului interceptat, prin intermediul mai multor echipamente tehnice care funcționează interdependent, din rețeaua operatorului de comunicații în sistemul de interceptare, unde este stocat temporar, pe un server dedicat, iar, în perioada de stocare temporară (de 30 de zile), înregistrările pot fi exportate din sistem și stocate de beneficiari pe proprii suporți de memorie, după care traficul interceptat este radiat automat și ireversibil din sistem; toate aplicațiile software prin intermediul cărora se derulează aceste activități sunt realizate în cadrul SRI (Institutul pentru Tehnologii Avansate) și sunt destinate strict utilizării în cadrul instituțiilor cu atribuții în domeniul interceptării comunicațiilor; apariția mențiunii SRI în descrierea fișierului „xml" certifică doar faptul că înregistrarea a fost efectuată prin sistemele tehnice ale CNIC, conectate direct la operatorii de comunicații electronice *(C.A. București, secția I penală, încheierea nr. 47 din 12 februarie 2020, în Cpp Ad. 3, p. 338-340).*

- potrivit art. 142 alin. (1) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 6/2016, procurorul pune în executare supravegherea tehnică ori poate dispune ca aceasta să fie efectuată de *organele de cercetare penală (speciale sau ale poliției judiciare) sau de lucrători specializați din cadrul poliției (desemnați ca organe de cercetare penală*[1]*)*; în cazul în care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu

---

[1] Ulterior reorganizării Departamentului de Informații și Protecție Internă (DIPI) prin O.U.G. nr. 76/2016 și înființării Direcției Generale de Protecție Internă (DGPI) ca structură specializată cu atribuții în domeniul securității naționale, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, cu personalitate juridică, care desfășoară activități de identificare, contracarare și înlăturare a amenințărilor, vulnerabilităților și factorilor de risc la adresa informațiilor, patrimoniului, personalului, misiunilor, procesului decizional și capacității operaționale ale structurilor Ministerului Afacerilor Interne, precum și a celor care pot duce la tulburarea gravă a ordinii publice, este și mai neechivoc că această structură nu are competența de a pune în executare măsurile de supraveghere tehnică. Astfel, potrivit art. 10 și 16 din O.U.G. nr. 76/2016, DGPI se compune din cadre militare și personal contractual, iar direcția are următoarele atribuții: a) desfășoară activități de informații, contrainformații și de protecție în scopul identificării, prevenirii și contracarării amenințărilor, vulnerabilităților și factorilor de risc care pot conduce la tulburarea gravă a ordinii publice sau care vizează informațiile, patrimoniul, personalul, misiunile, procesul decizional și capacitatea operațională ale structurilor Ministerului Afacerilor Interne; b) asigură coordonarea și controlul activităților pentru protecția informațiilor clasificate naționale, ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord și ale Uniunii Europene, precum și pentru securitatea cibernetică, la nivelul structurilor Ministerului Afacerilor Interne.

În această privință, în doctrină [*M. Bulancea, R. Slăvoiu*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 691] s-a arătat că: „pot pune în executare mandate de supraveghere tehnică lucrătorii de poliție judiciară din cadrul Poliției Române [spre exemplu, din cadrul Direcției de Investigații Criminale, Direcției de Investigare a Criminalității Economice, Direcției de Combatere a Criminalității Organizate, Direcției de Operațiuni Speciale (DOS), precum și din cadrul structurilor subordonate acestora (SOS)], lucrătorii poliției judiciare din cadrul Direcției Generale Anticorupție [potrivit art. 1 alin. (2) din O.U.G. nr. 120/2005 privind operaționalizarea Direcției Generale Anticorupție din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, aceștia au competența să efectueze actele de cercetare penală dispuse de procurorul competent privind infracțiunile prevăzute de Legea nr. 78/2000, săvârșite de personalul MAI], lucrătorii de poliție judiciară din cadrul Poliției de Frontieră [desemnați în condițiile art. 23 din O.U.G.

de procuror, acesta poate dispune delegarea activităţii de punere în executare a mandatelor de supraveghere tehnică organelor de cercetare penală [de pildă, poate fi delegată punerea în executare unui poliţist care are calitatea de organ de cercetare penală şi care funcţionează în structura Direcţiei de operaţiuni speciale (DOS/SOS) din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, sau ofiţerilor de poliţie judiciară din cadrul D.N.A. când serviciul tehnic al acestei unităţi de parchet]; de principiu, ofiţerii de poliţie din cadrul Unităţii Centrale de Analiza Informaţiilor (UTAI) din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române, ca şi cei din structurile subordonate, nu pun în executare mandatele de supraveghere tehnică având atribuţii în domeniul colectării, prelucrării, stocării, analizei şi valorificării informaţiilor cu privire la fenomenul criminal; în măsura în care aceştia au calitatea de ofiţeri de poliţie judiciară nu există niciun impediment legal ca procurorul să le delege punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică; prin urmare, în cazurile în care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror, punerea în executare a supravegherii tehnice de către ofiţerii şi agenţii de poliţie în lipsa unei ordonanţe de delegare este sancţionată cu nulitatea absolută;

- astfel, pentru realizarea activităţilor de supraveghere tehnică în cadrul Ministerului Public pot funcţiona, *prin detaşare*, ofiţeri sau agenţi de poliţie judiciară, sub directa conducere şi controlul nemijlocit al procurorilor, în limita posturilor aprobate potrivit legii;

- potrivit art. 13 din Legea nr. 14/1992, organele Serviciului Român de Informaţii nu pot efectua acte de cercetare penală, dar pot fi desemnate organe de cercetare penală speciale pentru punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică;

- potrivit art. 15^1 din O.U.G. nr. 43/2002, D.N.A. este autorizată să deţină şi să folosească mijloace adecvate pentru obţinerea, verificarea, prelucrarea şi stocarea informaţiilor privitoare la faptele de corupţie prevăzute în Legea nr. 78/2000, cu modificările ulterioare, în condiţiile legii. În cadrul D.N.A. funcţionează un serviciu tehnic care are în componenţă Biroul tehnic şi Biroul de telecomunicaţii, având,

---

nr. 104/2001 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei de Frontieră Române]. Legea nu impune ca organul care pune în executare supravegherea tehnică să facă parte din aceeaşi structură cu cel care instrumentează cauza, pentru această activitate procurorul apelând la mecanismul procesual al delegării (spre exemplu, procurorul poate dispune ca supravegherea tehnică într-o cauză instrumentată la nivelul Direcţiei de Investigare a Criminalităţii Economice să fie efectuată, prin delegare, de un lucrător de poliţie judiciară, specializat, din cadrul Direcţiei de Operaţiuni Speciale). La nivelul D.N.A., mandatele de supraveghere tehnică se pun în executare de ofiţerii şi agenţii de poliţie judiciară din cadrul Direcţiei. Punerea în executare a mandatelor de supraveghere tehnică obţinute de procurorii D.I.I.C.O.T. se realizează fie de ofiţeri şi agenţi detaşaţi la Direcţie special în acest scop [art. 7 alin. (1) din O.U.G. nr. 78/2016 pentru organizarea şi funcţionarea D.I.I.C.O.T., precum şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative], fie de ofiţerii şi agenţii de poliţie judiciară din cadrul structurilor specializate în combaterea criminalităţii organizate din cadrul Poliţiei Române. Apreciem că personalul Direcţiei Generale de Protecţie Internă nu poate dobândi calitate de organ al poliţiei judiciare, întrucât nu poate efectua acte de cercetare penală [art. 15 alin. (1) din O.U.G. nr. 76/2016 privind înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Direcţiei Generale de Protecţie Internă a Ministerului Afacerilor Interne]. Prin urmare, ofiţerii acestei Direcţii nu pot pune în executare nici mandatele de supraveghere tehnică emise în cauze penale".

printre altele, următoarele atribuții: asigurarea punerii în executare, inclusiv prin serviciile și structurile specializate, a autorizațiilor de interceptare și înregistrare a convorbirilor, comunicărilor și imaginilor sau întreținerea mijloacelor tehnice proprii;

- pentru realizarea activităților de supraveghere tehnică procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției folosesc nemijlocit sistemele tehnice și proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea și confidențialitatea datelor și informațiilor colectate;

- furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului sau de orice tip de comunicare de pildă, Orange, T-Mobile, Digi, Vodafone etc.) sunt obligați să colaboreze cu procurorul, organele de cercetare penală sau lucrătorii specializați din cadrul poliției, în limitele competențelor acestora, pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică;

- serviciile și organele specializate în culegerea, prelucrarea și arhivarea informațiilor au obligația de a pune, de îndată, la dispoziția parchetului competent, la sediul acestuia, toate datele și toate informațiile, neprelucrate, deținute în legătură cu săvârșirea infracțiunilor;

- pentru relația cu furnizorii de comunicații electronice destinate publicului, Centrul Național de Interceptare a Comunicațiilor din cadrul Serviciului Român de Informații este desemnat cu rolul de a obține, prelucra și stoca informații în domeniul securității naționale. La cererea organelor de urmărire penală, Centrul *asigură accesul nemijlocit și independent* al acestora la sistemele tehnice în scopul executării supravegherii tehnice constând în interceptarea comunicațiilor. Condițiile concrete de acces la sistemele tehnice al organelor judiciare se stabilesc prin protocoale de cooperare încheiate de Serviciul Român de Informații cu Ministerul Public, Ministerul Afacerilor Interne, precum și cu alte instituții în cadrul cărora își desfășoară activitatea organe de cercetare penală speciale[1];

- din punct de vedere tehnic trebuie avute în vedere următoarele:

i. interceptarea și înregistrarea comunicațiilor sunt realizate în centrele operatorilor de telecomunicații;

ii. datele stocate (fluxul de comunicații) sunt transferate online către C.N.I.C.;

---

[1] În luna decembrie 2016 a fost încheiat Protocolul privind cooperarea între Serviciul Român de Informații și Ministerul Public pentru stabilirea condițiilor concrete de acces la sistemele tehnice ale Centrului Național de Interceptare a Comunicațiilor.

Potrivit art. 3 din Protocolul sus-menționat, accesul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, al Direcției Naționale Anticorupție, respectiv al Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism din cadrul Ministerului Public („autoritățile judiciare") la sistemele tehnice se realizează direct, nemijlocit și independent prin: (i) utilizarea aplicațiilor informatice de interceptare specifice; (ii) managementul țintelor, al mandatelor de supraveghere tehnică și al utilizatorilor conectați la sistem din cadrul structurii; (iii) direcționarea semnalului interceptat și/sau recepționarea acestuia către/de către structuri stabilite de Ministerul Public; (iv) exportarea produselor interceptării prin intermediul aplicațiilor informatice specifice; (v) exploatarea traficului interceptat exclusiv din locațiile proprii și prin intermediul personalului specializat desemnat la nivelul fiecărei autorități judiciare.

iii. C.N.I.C asigură accesul autonom şi exclusiv al organelor judiciare la datele stocate în urma înregistrării potrivit obiectului mandatului de supraveghere tehnic; deopotrivă, C.N.I.C. nu are acces la fluxul de comunicaţii interceptat;

- cred că *DCC nr. 55/2022* nu afectează accesul nemijlocit al organelor de urmărire penală la echipamentele tehnice ale Centrului Naţional de Interceptare a Comunicaţiilor (C.N.I.C.), carenţele legislative constatate de instanţa de contencios constitutional nefind apte să conducă la incidenţa sancţiunii nulităţii cu privire la procedeul probatoriu al supravegherii tehnice, în condiţiile în care C.N.I.C., unitate din structura S.R.I., oferă doar suport tehnic pentru desfăşurarea procedeului probatoriu, organele de urmărire penală fiind cele care participă la punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică;

- persoanele care sunt chemate să dea concurs tehnic la executarea măsurilor de supraveghere au obligaţia să păstreze secretul operaţiunii efectuate, sub sancţiunea legii penale;

- supravegherea tehnică poate fi *continuă* (de pildă, în cazul interceptării şi înregistrării convorbirilor telefonice) *sau secvenţială* (cum ar fi în cazul înregistrărilor audio sau audiovideo efectuate în mediul ambiental de organele de urmărire penală pentru valorificarea momentelor operative);

- pe parcursul perioadei autorizate pot fi puse în aplicare tehnicile speciale de supraveghere; în cazul în care prin mandatul de supraveghere tehnică s-a dispus accesul la un sistem informatic în perioada prevăzută în mandat, pot fi obţinute atât datele informatice existente (trecute sau prezente), cât şi cele viitoare, în limita mandatului;

- în cazul supravegherii tehnice în mediu ambiental este posibil ca tehnica să fie montată pe corpul sau îmbrăcămintea unuia dintre participanţii la discuţie cu acceptul acestuia (martor denunţător, colaborator, investigator sub acoperire etc.); în această ipoteză este necesară întocmirea unui proces-verbal cu privire la operaţiunea de instalare a dispozitivelor de înregistrare;

- exportul rezultatelor activităţii de supraveghere tehnică de la furnizor către organele judiciare se poate realiza zilnic sau la un interval de timp pe parcursul mandatului ori chiar la finalul mandatului; nu este exclus ca organele judiciare să poată urmări în timp real activităţile sau convorbirile persoanei supravegheate tehnic în scopul conturării operative în mod eficient a planului de acţiune;

- ***procurorul*** are *obligaţia de a înceta imediat supravegherea tehnică*, înainte de expirarea duratei mandatului, dacă nu mai există temeiurile care au justificat măsura, ***informând de îndată*** despre aceasta judecătorul care a emis mandatul (de pildă, în cazul în care un traficant internaţional de droguri cu privire la care exista o suspiciune rezonabilă că va aduce în ţară o cantitate importantă de cocaină, decide să renunţe temporar la această activitate ca urmare a intervenţiei unor probleme serioase de sănătate);

- în vederea asigurării integrităţii datelor obţinute prin procedeul probatoriu al supravegherii tehnice, Codul de procedură penală prevede că orice persoană autorizată care realizează activităţi de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea de a asigura semnarea electronică a datelor rezultate din activităţile de

supraveghere tehnică, utilizând o *semnătură electronică extinsă*[1] bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; tot astfel, orice persoană autorizată care transmite date rezultate din activităţile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să semneze datele transmise, utilizând şi o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor transmise; deopotrivă, orice persoană autorizată care primeşte date rezultate din activităţile de supraveghere tehnică, în baza prezentei legi, are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite şi să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate; fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru securitatea şi integritatea acestor date; procedura este facultativă, fiind condiţionată de deţinerea de către organul judiciar a unui certificat eliberat de către un furnizor de servicii de certificare acreditat;

- în cazul în care, cu ocazia accesului la un sistem informatic, au fost identificate date informatice, procurorul poate dispune, prin ordonanţă: *a)* realizarea şi conservarea unei copii a acestor date informatice; *b)* suprimarea accesării sau îndepărtarea acestor date informatice din sistemul informatic. Copiile se realizează cu mijloace tehnice şi proceduri adecvate, de natură să asigure integritatea informaţiilor conţinute de acestea;

- potrivit art. 143 alin. (1) C.proc.pen., în cazurile în care procurorul supraveghează activitatea de urmărire penală, acesta sau organul de cercetare penală întocmeşte ***un proces-verbal pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică*** (încuviinţată de judecător sau dispusă de procuror), în care sunt consemnate ***rezultatele activităţilor efectuate*** care privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, datele de identificare ale suportului care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică, numele persoanelor la care se referă, dacă sunt cunoscute sau alte date de identificare, precum şi, după caz, data şi ora la care a început activitatea de supraveghere şi data şi ora la care s-a încheiat; *acest proces-verbal nu este supus obligaţiei certificării pentru autenticitate de către procuror*;

- în cazurile în care procurorul are obligaţia de a efectua urmărirea penală, trebuie să întocmească personal ***un proces-verbal*** pentru fiecare activitate de supraveghere tehnică; procurorul poate delega această activitatea organului de cercetare penală; întocmirea proceselor-verbale de redare a activităţii de supraveghere tehnică de organele de cercetare penală în lipsa delegării dispuse de procuror poate atrage incidenţa sancţiunii nulităţii absolute;

---

[1] Potrivit art. 4 pct. 4 din Legea nr. 455/2001, republicată: „*semnătură electronică extinsă* reprezintă acea semnătură electronică care îndeplineşte cumulativ următoarele condiţii: *a)* este legată în mod unic de semnatar; *b)* asigură identificarea semnatarului; *c)* este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar; *d)* este legată de datele în formă electronică, la care se raportează în aşa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă".

- la procesul-verbal în care sunt consemnate rezultatele activităţilor de supraveghere tehnică efectuate se ataşează, în plic sigilat, o copie a suportului[1] care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică care au legătură cu cauza[2]. Suportul sau o copie certificată[3] a acestuia se păstrează la sediul parchetului, în locuri speciale, în plic sigilat, şi va fi pus la dispoziţia instanţei, la solicitarea acesteia. După sesizarea instanţei, ***copia suportului*** care conţine activităţile de supraveghere tehnică şi copii de pe procesele-verbale se păstrează la grefa instanţei, în locuri speciale, în plic sigilat, la dispoziţia exclusivă a judecătorului sau completului învestit cu soluţionarea cauzei;

- orice persoană autorizată care realizează copii ale unui suport de stocare a datelor informatice care conţine rezultatul activităţilor de supraveghere tehnică are posibilitatea să verifice integritatea datelor incluse în suportul original şi, după efectuarea copiei, să semneze datele incluse în aceasta, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat şi care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-şi astfel responsabilitatea în ceea ce priveşte integritatea datelor;

- potrivit art. 143 alin. (4) C.proc.pen., ***convorbirile, comunicările sau conversaţiile interceptate şi înregistrate***, care privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor, ***sunt redate*** de către procuror sau organul de cercetare penală într-un ***proces-verbal*** în care se menţionează mandatul emis pentru efectuarea acestora, numerele posturilor telefonice, datele de identificare ale sistemelor informatice ori ale punctelor de acces, numele persoanelor ce au efectuat comunicările, dacă sunt cunoscute, data şi ora fiecărei convorbiri sau comunicări. ***Procesul-verbal este certificat pentru autenticitate de către procuror***[4]; lipsa certificării pentru autenticitate poate atrage sancţiunea nulităţii relative în condiţiile art. 282 C.proc.pen.;

- înregistrările audio sunt redate numai în măsura în care acestea sunt clare, inteligibile (în celelalte cazuri se va face menţiunea „neinteligibil");

---

[1] Potrivit Codului de procedură penală, *suportul* care conţine rezultatul tuturor activităţilor de supraveghere tehnică se poate obiectiva în orice mijloc de stocare (de pildă, disc optic, memory stick). În cazul în care se dispune trimiterea în judecată prin rechizitoriu sau acord de recunoaştere a vinovăţiei, *suportul* va rămâne la unitatea de parchet până la pronunţarea unei hotărâri definitive. Dacă procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală, suportul este trimis spre arhivare la sediul instanţei.

[2] Datele cu privire la care organul de urmărire penală apreciază că nu au legătură cu cauza (de pildă, cele care ţin strict de viaţa privată) se păstrează la sediul parchetului. Instanţa poate solicita înaintarea acestora în vederea analizării în cazul în care există suspiciunea că acestea pot conţine probe relevante în apărare.

[3] *Copia certificată a suportului* va conţine rezultatul tuturor activităţilor de supraveghere tehnică (copie integrală a suportului). Codul de procedură penală a stipulat necesitatea efectuării unei copii certificate a suportului având în vedere că datele cu privire la supravegherea tehnică aflate pe copia certificată pot fi folosite în altă cauză sau într-un dosar disjuns din cauza în care s-a emis mandatul de supraveghere tehnică.

[4] În cazul înregistrărilor efectuate de părţi cu privire la propriile comunicări, procesul-verbal de redare atestă constatările persoanele ale organului de urmărire penală cu privire la conţinutul datelor stocate, neexistând o obligaţie legală de certificare a autenticităţii de către procuror.

- înregistrările de imagini (atât cele efectuate prin filmare, cât şi cele prin fotografiere) sunt redate în planşe foto, care fac parte integrantă din procesul-verbal întocmit de organele de urmărire penală;

- în cazul în care convorbirile sau comunicările sunt efectuate în altă limbă decât cea română, redarea în procesul-verbal trebuie efectuată numai în limba română, prin intermediul unui interpret, care are obligaţia păstrării confidenţialităţii informaţiilor traduse;

- după încetarea măsurii de supraveghere, procurorul *informează judecătorul de drepturi şi libertăţi* despre activităţile efectuate, având în vedere că acesta este organul care a autorizat supravegherea tehnică;

- în cazul în care într-o cauză au fost depuse la dosar înregistrări audio/video, în vederea respectării dreptului la apărare, instanţa poate încuviinţa la solicitarea părţilor sau a persoanei vătămate eliberarea unor copii a informaţiilor de pe suportul de stocare; probele aflate pe suportul de stocare pot fi indicate în cadrul concluziilor formulate de procuror sau de părţi ori de persoana vătămată; instanţa poate încuviinţa audierea sau vizionarea în şedinţă publică a înregistrărilor în măsura în care apreciază că această modalitate de percepere a probelor este relevantă pentru soluţionare cauzei; o astfel de vizionare/audiere nu poate fi echivalată însă cu efectuarea unui procedeu probatoriu de administrare a probei, aceasta aflându-se deja pe suportul de stocare;

- dacă în cauză s-a dispus o soluţie de *clasare*, împotriva căreia nu a fost formulată plângere în termenul legal prevăzut la art. 340 C.proc.pen. sau plângerea a fost respinsă, *procurorul înştiinţează, de îndată, despre aceasta pe judecătorul de drepturi şi libertăţi* care a autorizat supravegherea tehnică; judecătorul de drepturi şi libertăţi ***dispune conservarea*** suportului material sau a copiei certificate a acestuia, ***prin arhivare la sediul instanţei*** în locuri speciale, în plic sigilat, cu asigurarea confidenţialităţii;

Dispoziţiile art. 146 C.proc.pen., în temeiul cărora a fost formulată cererea iniţială, de către Parchet, nu prevăd o procedură de judecare, de soluţionare jurisdicţională a cererii, ci reglementează o procedură administrativă, ulterioară şi subsecventă pronunţării unei soluţii de clasare în cursul urmăririi penale. Se reţine că scopul acestor dispoziţii legale este conservarea, păstrarea în condiţii de securitate şi confidenţialitate a suporturilor materiale, pe care sunt stocate rezultatele mandatelor de supraveghere tehnică. Analizând dispoziţiile art. 146 alin. (2) C.proc.pen. se constată că instanţa la care se face referire este instanţa care a autorizat şi a emis mandatele de interceptare, adică, în concret, instanţa din care face parte judecătorul de drepturi şi libertăţi care a emis mandatele de supraveghere tehnică. Din această perspectivă, a scopului acestei măsuri, cu caracter administrativ, se constată că se urmăreşte a se asigura posibilitatea unui control ulterior al înregistrărilor convorbirilor telefonice, astfel încât apare ca fiind firesc ca instanţa care a autorizat supravegherea tehnică să fie cea care conservă materialele rezultate *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 450 din 9 august 2018, în Cpp Ad. 3, p. 347).*

- potrivit art. 146 alin. (3) C.proc.pen. dacă în cauză instanţa a pronunţat o hotărâre de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei, de achitare ori încetare a procesului penal, rămasă definitivă, *suportul*

material sau copia acestuia se conservă prin arhivare odată cu dosarul cauzei, la sediul instanţei, în locuri speciale, cu asigurarea confidenţialităţii;

- datele rezultate din măsurile de supraveghere *care nu privesc fapta ce formează obiectul cercetării sau care nu contribuie la identificarea ori localizarea persoanelor*, dacă nu sunt folosite în alte cauze penale ***se arhivează la sediul parchetului***, în locuri speciale, cu asigurarea confidenţialităţii. Din oficiu sau la solicitarea părţilor, judecătorul ori completul învestit poate solicita datele sigilate dacă există indicii din care rezultă că totuşi o parte dintre acestea privesc fapta ce formează obiectul cercetării ori dacă acestea servesc la exercitarea efectivă a dreptului la apărare (de pildă, în cazul în care inculpatul arată că nu au fost depuse la dosar toate înregistrările convorbirilor telefonice purtate pentru ca instanţa să îşi formeze o imagine de ansamblu cu privire la situaţia de fapt din cauză); în acest sens, CtEDO a apreciat în cauza *Mirilashvili c. Rusiei* (hotărârea din 11 decembrie 2008) că trebuie puse la dispoziţia apărării nu numai probele constând în rezultatele supravegherii tehnice relative la faptele investigate, ci şi orice alte probe rezultate din acest procedeu probatoriu care pot servi la dovedirea tezelor relative la admisibilitatea, credibilitatea sau caracterul complet al probatoriului. Orice restrângere a accesului apărării la aceste probe, care nu este însoţită de garanţii procedurale adecvate, afectează echitabilitatea procesului penal; aşadar, *de lege lata*, părţile au posibilitatea de a solicita şi obţine accesul la toate datele de supraveghere tehnică, evaluarea procurorului cu privire la relevanţa acestora neputând conduce la restrângerea vreunei prerogative a dreptului la apărare şi nici nu se poate impune cu caracter obligatoriu jurisdicţiei abilitate să procedeze la reconstrucţia adevărului;

- *după un an de la soluţionarea definitivă a cauzei, rezultatele din măsurile de supraveghere arhivate la sediul parchetului sunt distruse de către procuror, care întocmeşte un proces-verbal în acest sens.*

În cazul înregistrărilor efectuate de părţi sau de alte persoane privind propriile convorbiri sau comunicări cu terţii, care, în baza art. 139 alin. (3) C.proc.pen., constituie mijloace de probă, nu sunt incidente dispoziţiile art. 143 C.proc.pen. referitoare la consemnarea, transcrierea şi certificarea pentru autenticitate de către procuror, aceste dispoziţii fiind aplicabile numai în cazul supravegherii tehnice autorizate şi realizate de organele judiciare *(I.C.C.J., secţia penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 31/C din 4 decembrie 2020, www.scj.ro).*

1.5. Informarea persoanei supravegheate

- după încetarea măsurii de supraveghere tehnică, procurorul are, în principiu, obligaţia procedurală pozitivă de a informa, în scris, în cel mult 10 zile (*termen substanţial*), pe fiecare persoană supravegheată, despre măsura de supraveghere tehnică ce a fost luată în privinţa sa;

- potrivit art. 145 alin. (2) C.proc.pen., după momentul informării, persoana supravegheată are *dreptul de a solicita procurorului să-i aducă la cunoştinţă* conţinutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activităţile de supraveghere tehnică efectuate, *precum şi să-i asigure* ascultarea convorbirilor, comunicărilor sau conversaţiilor ori vizionarea imaginilor rezultate din activitatea de supraveghere tehnică;

- termenul de formulare a cererii este de 20 de zile (termen procedural) de la data comunicării informării scrise; acest drept aparţine numai persoanei supravgheate tehnic;

- ca excepţie, potrivit art. 145 alin. (4) C.proc.pen., *procurorul poate dispune, prin ordonanţă motivată, în termenul de 10 zile de la încetarea măsurii de supraveghere tehnică,* ***amânarea efectuării informării*** *sau, după efectuarea informării,* ***amânarea prezentării suporturilor*** *pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare ca urmare a formulării unei cereri de consultare a dosarului, dacă aceasta ar putea conduce la*:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranţei victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăţi în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

- *amânarea informării/prezentării suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare se poate dispune cel mai târziu până la rezolvarea cauzei*; aşadar, cel târziu înainte de dispunerea unei soluţii în cauză, procurorul are obligaţia de a informa persoana care a fost supravegheată tehnic şi de a-i pune acesteia la dispoziţie, pentru consultare, *activităţile de supraveghere tehnică ori procesele-verbale de redare a supravegherii tehnice*[1];

- amânarea prezentării *suporturilor pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică ori a proceselor-verbale de redare ca urmare a cererii de consultare a dosarului formulată de inculpat* constituie o excepţie şi de la regula generală referitoare la dreptul la consultarea dosarului prevăzută de art. 94 alin (4) teza a II-a C.proc.pen. Această excepţie este conformă cu jurisprudenţa Curţii Europene. În acest sens, în cauza *Asociaţia pentru Integrarea Europeană şi Drepturile Omului şi Ekimdzhiev c. Bulgariei*[2], s-a arătat că autorităţile trebuie să informeze persoana supusă măsurii de supraveghere de îndată ce informarea poate fi efectuată după terminarea supravegherii, fără însă a prejudicia scopul pentru care aceasta a fost dispusă.

1.6. Controlul *a posteriori* a legalităţii supravegherii tehnice

- asigurarea compatibilităţii legislaţiei naţionale cu standardele europene în materia protecţiei dreptului la viaţă privată impun *existenţa unei control efectiv a posteriori* a respectării condiţiilor în care a fost dispusă măsura de supraveghere tehnică; în cazul în care instanţa este sesizată cu rechizitoriu sau când se formulează o plângere împotriva unei soluţii de clasare dispuse faţă de un inculpat, această competenţă va aparţine judecătorului de cameră preliminară; astfel, intră în competenţa judecătorului de cameră preliminară analiza îndeplinirii tuturor condiţiilor legale

---

[1] În cazul în care s-a dispus o clasare în temeiul art. 16 alin. (1) lit. c) C.proc.pen., într-o cauză în care investigaţia viza un act de terorism, prin art. 38 Codul de procedură penală a prevăzut inaplicabilitatea dispoziţiilor art. 145 C.proc.pen. relativă la informare având în vedere natura infracţiunii, cât şi obligaţia organelor de urmărire penală de a continua urmărirea penală în scopul identificării făptuitorului.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 28 iunie 2007, în cauza *Association for European Integration and Human Rights şi Ekimdzhiev c. Bulgariei*, parag. 90.

pentru încuviințarea procedeului probatoriu (de pildă, existența la momentul luării măsurii de probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la pregătirea sau comiterea unei fapte tipice, ori analiza testului de proporționalitate și subsidiaritate al măsurii supravegherii tehnice cu scopul urmărit prin acesta; deopotrivă, se poate constata nulitatea procedeului probatoriu încuviințat de un judecător de drepturi și libertăți cu încălcarea normelor de competență materială sau personală) *ori pentru punerea acestuia în executare* (existența încheierii și a mandatului emis de judecătorul de drepturi și libertăți, durata totală a supravegherii tehnice prin raportare la limitele legale, efectuarea activităților de supraveghere tehnică în perioada de timp pentru care a fost emis mandatul etc.);

- necesitatea unui control *a posteriori* în care să fie verificate toate condițiile de legalitate a luării măsurii supravegherii tehnice a fost recunoscută și de Curtea Constituțională în DCC nr. 244/2017, în care a arătat că *dispozițiile constituționale și convenționale, precum și jurisprudența instanței de contencios constituțional și a celei europene impun o obligație pozitivă din partea statului ce are ca obiect reglementarea, în cadrul legislației interne, a unui „recurs efectiv" care să permită înlăturarea eventualei încălcări a drepturilor și libertăților fundamentale*; astfel, „în măsura în care persoanele prevăzute de art. 344 alin. (2) C.proc.pen. formulează cereri și excepții referitoare la nelegalitatea probelor obținute prin procedeul supravegherii tehnice, judecătorul învestit cu soluționarea cauzei *va putea verifica îndeplinirea tuturor condițiilor legale relative la procedura supravegherii tehnice* (s.n., M.U.); concluzia care se impune este aceea că, în materia măsurilor de supraveghere tehnică, care constituie o ingerință în viața privată a persoanelor supuse acestor măsuri, trebuie să existe un control *a posteriori* încuviințării și punerii în executare a supravegherii tehnice. Astfel, *persoana supusă măsurilor de supraveghere tehnică trebuie să poată exercita acest control în scopul verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru luarea măsurii, precum și a modalităților de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică, procedură reglementată de dispozițiile art. 142-144 C.proc.pen.* Din această perspectivă, controlul *a posteriori* în materie trebuie să se refere la analiza legalității măsurii supravegherii tehnice, indiferent dacă această verificare se realizează în cadrul procesului penal sau independent de acesta. Curtea apreciază că existența unui control *a posteriori* ce are în vedere aceste aspecte se constituie într-o garanție a dreptului la viață privată, care conturează și, în final, pe lângă celelalte elemente necesare și recunoscute la nivel constituțional și convențional, determină existența proporționalității între măsura dispusă și scopul urmărit de aceasta, precum și necesitatea acesteia într-o societate democratică";

- instanța de contencios constituțional a mai constatat că, în ceea ce privește persoanele supuse măsurilor de supraveghere tehnică, altele decât inculpatul, *statul nu și-a respectat obligația pozitivă de a reglementa o formă de control a posteriori, pe care persoana în cauză să îl poată accesa în scopul verificării îndeplinirii condițiilor și, implicit, a legalității acestei măsuri* și că acest fapt determină încălcarea prevederilor art. 26 și art. 53 din Constituție, precum și a celor ale art. 8 și art. 13 CEDO; deopotrivă, s-a mai apreciat că, pe lângă obligația pozitivă de a reglementa o formă de control *a posteriori*, pe care persoana în cauză să îl poată accesa în scopul verificării îndeplinirii condițiilor și, implicit, a legalității măsurii supravegherii

tehnice, *legiuitorul are obligația de a reglementa și procedura aplicabilă conservării și/sau distrugerii datelor interceptate prin punerea în executare a măsurii contestate*;

- din examinarea coroborată a celor reținute de instanța europeană în hotărârea din 16 iulie 2013, pronunțată în cauza *Bălteanu c. României,* și decizia din 17 ianuarie 2012, pronunțată în cauza *Patriciu c. României*, Curtea Constituțională a conchis *că eficiența căii de atac exercitate împotriva măsurilor de supraveghere tehnică se analizează în funcție de posibilitatea petentului de a solicita, pe de o parte, declararea interceptării ca nelegală, iar pe de altă parte, acordarea de despăgubiri pentru ingerința suferită;*

- în ipoteza în care s-a dispus o soluție de trimitere în judecată prin rechizitoriu controlul *a posteriori* cu privire la **legalitatea măsurii de supraveghere tehnică** (respectarea condițiilor, prevăzute de art. 139-141 și art. 144 C.proc.pen.) și/sau cu privire la **legalitatea punerii în executare a măsurii de supraveghere tehnică** (respectarea condițiilor prevăzute la art. 142 C.proc.pen) se realizează în faza de cameră preliminară; deopotrivă, dacă trimiterea în judecată s-a realizat prin încheierea judecătorului de cameră preliminară controlul de legalitate se realizează de judecătorul de cameră preliminară care soluționează plângerea;

- atunci când s-a dispus o soluție de clasare sau de renunțare la urmărirea penală, până la intrarea în vigoare a Legii de modificare a Codului de procedură penală verificarea *a posteriori* a legalității luării ori a modalităților de punere în executare a mandatului de supraveghere tehnică se putea realiza în temeiul art. 21 din Constituție și art. 13 CEDO, *competența funcțională aparținând* ***judecătorului de cameră preliminară*** de la instanța căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță;

- prin Legea de modificare a Codului de procedură penală a fost reglementată procedura plângerii împotriva măsurii supravegherii tehnice în cadrul unui articol nou introdus (art. 145^1 C.proc.pen.); deși reglementarea nu excelează în coerență și claritate, Curtea Constituțională a apreciat prin DCC din 17 mai 2023 că art. 145^1 C.proc.pen. satisface exigențele de constituționalitate;

- după intrarea în vigoare a Legii de modificare a Codului de procedură penală în cauzele în care s-a dispus o soluție de clasare sau de renunțare la urmărirea penală verificarea legalității **măsurii** de supraveghere tehnică și/sau a legalității **punerii în executare** a măsurii de supraveghere tehnică se poate realiza pe calea ***plângerii la judecătorul de cameră preliminară*** după următoarele ***reguli:***

a. calitate procesuală activă are persoana față de care s-a **dispus de judecător sau procuror** sau **confirmat** de judecător (în ipoteza dispunerii de procuror) o măsură de supraveghere tehnică și cu privire la care s-a adoptat o soluție de netrimitere în judecată prin ordonanță/rechizitoriu; nu pot formula plângere persoanele ale căror convorbiri/comunicări au fost înregistrate ca urmare a întâlnirilor/discuțiilor cu persoana supravegheată, ori cei supuși supravegherii tehnice dispuse de procuror care a fost infirmată de judecătorul de drepturi și libertăți, sau cei față de care nu s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată, ci numai disjungerea cauzei și continuarea cercetărilor consecutiv rezolvării cauzei față de alte persoane prin trimitere/netrimitere în judecată;

b. controlul *a posteriori* în temeiul art. 145[1] C.proc.pen. ***nu poate fi realizat mai înainte de a fi dispusă clasarea sau renunţarea la urmărirea penală, in rem sau in personam***, în privinţa faptei şi persoanei pentru care supravegherea a fost autorizată; este posibil şi ca acest control să nu mai poată fi realizat dacă judecătorul care a soluţionat plângerea împotriva soluţiei de clasare dispuse faţă de un inculpat a constatat legalitatea probelor administrate în cursul urmăririi penale prin raportare la aceleaşi critici;

c. procurorul ***are obligaţia*** ca, după rezolvarea cauzei, să încunoştinţeze în scris persoana supravegheată cu privire la emiterea rechizitoriului sau a ordonanţei prin care s-a dispus soluţia de clasare ori de renunţare la urmărirea penală;

d. plângerea poate fi formulată într-un termen de **20 de zile (termen procedural)**, calculat: *i) de la data primirii informării scrise* privitoare la supraveghere, sau, după caz, ulterior informării *de la data prezentării conţinutului suporturilor* pe care sunt stocate activităţile de supraveghere tehnică *ori a proceselor-verbale de redare când aceasta are loc după rezolvarea cauzei*; dacă luarea la cunoştinţă despre conţinutul suporturilor/procesele-verbale de redare are loc pe parcursul mai multor zile, termenul se va considera că începe să curgă de la data finalizării încunoştiinţării, iar nu succesiv în funcţie de zilele şi conţinutul luat la cunoştinţă;

ii) *de la data primirii încunoştinţării scrise* despre clasarea/renunţarea la urmărirea penală dispusă prin ordonanţă/rechizitoriu în cauza în care s-a dispus supravegherea atunci când informarea despre supraveghere, cât şi prezentarea conţinutului supravegherii *a avut loc în timpul urmăririi penale*; astfel, de la data încunoştiinţării începe să curgă termenul de contestare atât a supravegherii, cât şi a modului de punere în executare a supravegherii;

e. atât în cazul în care se contestă legalitatea măsurii supravegherii tehnice, cât şi atunci când este contestată legalitatea punerii ei în executare, ***plângerea se adresează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa căreia i-ar reveni, potrivit legii, competenţa să judece cauza în primă instanţă***; plângerea greşit îndreptată se trimite pe cale administrativă instanţei competente şi se consideră valabilă dacă a fost introdusă în termen *la organul judiciar necompetent*; dacă plângerea a fost introdusă la un organ nejudiciar, se va avea în vedere data înregistrării la organul judiciar;

f) procedura de soluţionare a plângerii se desfăşoară ***în camera de consiliu***, cu participarea procurorului şi cu citarea petentului;

g) pe baza lucrărilor şi a materialului din dosarul de urmărire penală şi a oricăror alte mijloace de probă, judecătorul de cameră preliminară verifică **legalitatea măsurii de supraveghere tehnică** (respectarea condiţiilor, prevăzute de art. 139-141 şi art. 144 C.proc.pen.) şi/sau cu privire la **legalitatea punerii în executare a măsurii de supraveghere tehnică** (respectarea condiţiilor prevăzute la art. 142 C.proc.pen); se vor evalua astfel toate condiţiile procedurale şi de fond referitotare la supravegherea tehnică sau executarea acesteia (competenţă de a dispune/prelungi/ pune în executare, existenţa suspiciunii rezonabile că s-a comis o infracţiune, testul de proporţionalitate, durata etc.);

h) judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, prin încheiere motivată, care ***nu este supusă niciunei căi de atac***, putând dispune următoarele ***soluții:***

h1) respinge plângerea ca inadmisibilă dacă este formulată cu încălcarea art. 145^1 alin. (1) C.proc.pen. (de pildă, de o persoană care nu a fost vizată de mandatul de supraveghere tehnică), ca tardivă dacă este formulată cu încălcarea art. 145^1 alin. (3) C.proc.pen. sau ca neîntemeiată (când măsura de supraveghere tehnică a fost autorizată şi executată cu respectarea dispoziţiilor legale);

h2) admite plângerea și constată nelegalitatea măsurii de supraveghere tehnică, dacă aceasta a fost dispusă, confirmată, prelungită ori, după caz, pusă în executare în mod nelegal; judecătorul poate admite și în parte plângerea formulată atunci când nelegalitatea este localizată numai la anumite componente ale supravegherii tehnice;

i) în cazul admiterii plângerii, judecătorul dispune distrugerea datelor și a înregistrărilor rezultate din activitățile de supraveghere tehnică nelegal efectuate. Procurorul distruge probele astfel obținute și întocmește un proces-verbal în acest sens, care se depune la dosarul cauzei; procurorul poate delega activitatea de distrugere organelor de cercetare penală;

j) încheierea prin care, în urma admiterii plângerii, s-a stabilit caracterul nelegal al măsurii de supraveghere tehnică constituie temeiul pentru promovarea unei acţiuni pentru repararea pagubei suferite de persoana îndreptăţită, conform art. 539^1 şi art. 541 C.proc.pen.

1.7. Valoarea probantă a supravegherii tehnice

- mijlocul de probă care rezultă în urma procedeului probatoriu al supravegherii tehnice este procesul-verbal în care sunt redate activitățile de supraveghere tehnică efectuate;

- *suportul care conține rezultatul activităților de supraveghere tehnică constituie mijlocul material de probă;*

- procesele-verbale în care sunt redate convorbirile telefonice dintre avocat şi partea pe care o reprezintă sau o asistă în proces nu pot fi folosite ca mijloace de probă decât dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea sau săvârşirea de către avocat a unei infracţiuni dintre cele pentru care se poate dispune supravegherea tehnică, deoarece, în acest caz, nu se mai poate vorbi de o activitate desfăşurată de avocat în limitele legale ale exercitării dreptului la apărare;

- procesele-verbale de redare a activității de supraveghere tehnică sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor; au aceeaşi valoare probantă ca orice alt mijloc de probă, putând fi reținute de către organele judiciare la stabilirea situației de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate motivat;

- datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică pot fi folosite în cauza în care au fost dispuse fie în acuzarea/apărarea subiectului mandatului de supraveghere tehnică, *fie în privinţa unei alte persoane*, care deşi nu a fost subiect al mandatului de supraveghere tehnică, a avut comunicări cu subiectul mandatului;

- datele rezultate din măsurile de supraveghere tehnică ***pot fi folosite şi în altă cauză penală, indiferent dacă aceasta îl privește pe subiectul mandatului de supra-***

veghere tehnică ori pe o altă persoană, dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea ori săvârşirea unei alte infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) C.proc.pen.; în acest caz, procurorul va dispune, prin ordonanţă, ca datele obţinute prin supravegherea tehnică dispusă într-un dosar să fie trimise în scopul de a fi folosite şi în cealaltă cauză, fie că aceasta se află pe rolul aceleiaşi unităţi de parchet sau la altă unitate de parchet (de pildă, procurorul din cadrul parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie poate dispune ca datele rezultate din supravegherea tehnică dispusă într-un dosar al său să fie trimise la o cauză înregistrată pe rolul D.I.I.C.O.T., deoarece au legătură cu investigaţia efectuată de acest parchet specializat; sau într-un dosar de crimă organizată şi contrabandă instrumentat de D.I.I.C.O.T., cu ocazia interceptărilor de convorbiri telefonice rezultă date cu privire la comiterea unor acte de corupţie de diferiţi funcţionari din cadrul administraţiei publice centrale; aceste date pot fi puse la dispoziţia D.N.A. pentru ca această unitate specializată să desfăşoare activităţile investigative referitoare la infracţiunile de corupţie);

- în ipoteza în care, din informaţiile rezultate în urma supravegherii tehnice reiese comiterea şi unei alte infracţiuni pentru care nu era posibilă autorizarea supravegherii tehnice, acestea nu vor putea avea valoare probantă nici în aceeaşi cauză şi nici într-o altă cauză constituită distinct cu privire la infracţiunea nou constatată sau ca urmare a disjungerii cauzei în ipoteza în care s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată pentru fapta care a justificat autorizarea supravegherii tehnice;

- tot astfel, *nu pot fi folosite* probele rezultate din supravegherea tehnică şi atunci când:

a) urmărirea penală era efectuată pentru un concurs de infracţiuni, din care numai pentru una dintre ele se poate autoriza supravegherea tehnică, iar pentru aceasta se dispune o soluţie de netrimitere în judecată; în acest caz, dacă pentru celelalte infracţiuni se dispune o soluţie de trimitere în judecată, probele rezultate din supravegherea tehnică nu pot fi folosite pentru susţinerea acuzării, întrucât pentru aceste infracţiuni era exclusă *ab initio* obţinerea mandatului de supraveghere tehnică;

b) mandatul de supraveghere tehnică este emis în considerarea unei infracţiuni complexe, iar ulterior se constată că nu se poate reţine unitatea legală, fiind schimbată încadrarea juridică şi reţinut un concurs de infracţiuni, pentru care nu se putea autoriza *ab initio* supravegherea tehnică; o situaţie similară este cea în care, în urma schimbării încadrării juridice, se dispune clasarea pentru infracţiunea pentru care s-ar fi putut emite mandat de supraveghere, iar pentru cealaltă o soluţie de trimitere în judecată (de pildă, autorizare de supraveghere tehnică pentru tâlhărie, iar ulterior se schimbă încadrarea juridică în furt şi ameninţare, survine împăcarea pentru furt şi trimiterea în judecată pentru ameninţare; în acest caz probele rezultate din supravegherea tehnică nu pot servi la susţinerea acuzării pentru ameninţare);

- instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului ori a părţilor, poate dispune expertiza tehnică a echipamentelor folosite pentru realizarea interceptării sau a înregistrării, respectiv expertiza criminalistică a vocii şi vorbirii ori a imaginilor înregistrate.

§2. Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale

2.1. Noțiune. Condiții

- este procedeul probatoriu prin care sunt reținute, predate sau percheziționate scrisorile, trimiterile poștale sau obiectele[1] trimise (din țară sau străinătate) ori primite de făptuitor, suspect, inculpat sau de orice persoană care este bănuită că primește ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia;

- procedeul probator poate fi autorizat indiferent dacă serviciul de curierat funcționează legal sau nu are autorizațiile necesare;

- pot fi reținute, predate sau percheziționate fie scrisorile, trimiterile poștale sau obiectele trimise de făptuitor, suspect sau inculpat, fie cele al cărei destinatar este făptuitorul, suspectul sau inculpatul, în acest din urmă caz neprezentând importanță cine este expeditorul corespondenței (de pildă, un coinculpat, un martor, chiar persoana vătămată etc.); deopotrivă, pot fi reținute și predate sau percheziționate fie scrisorile, trimiterile poștale sau obiectele trimise sau primite de orice persoană care este bănuită că primește ori trimite prin orice mijloc aceste bunuri de la făptuitor, suspect sau inculpat ori bunuri destinate acestuia;

- pentru a se dispune reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței sau a obiectelor trebuie îndeplinite următoarele ***condiții***:

(i) *să existe o* ***suspiciune rezonabilă*** *cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;*

- această măsură se poate dispune *numai în cursul urmăririi penale*; potrivit Codului de procedură penală, în condițiile în care sesizarea îndeplinește condițiile

---

[1] Art. 2 din O.U.G. nr. 13/2013 privind serviciile poștale (M.Of. nr. 139 din 15 martie 2013) definește în materia serviciilor poștale noțiunile de: *a) servicii poștale* – serviciile ce constau în colectarea, sortarea, transportul și livrarea trimiterilor poștale; *b) furnizor de servicii poștale* – orice persoană fizică autorizată, întreprindere individuală, întreprindere familială sau orice persoană juridică a cărei activitate constă, în tot ori în parte, în furnizarea unuia sau a mai multor servicii poștale; (...) *e) trimitere de corespondență* – comunicare în formă scrisă pe orice fel de suport fizic, care urmează să fie transportată și livrată la adresa indicată de expeditor chiar pe trimiterea în sine sau pe ambalajul acesteia. Cărțile, cataloagele, ziarele, periodicele nu sunt considerate trimiteri de corespondență. (...) *g) trimitere poștală* – bun adresat, aflat în forma finală în care urmează să fie transportat și livrat la adresa indicată de expeditor. Pe lângă trimiterile de corespondență, în această categorie sunt incluse, de exemplu, cărțile, cataloagele, ziarele, periodicele, coletele poștale care conțin bunuri cu sau fără valoare comercială și mandatele poștale pe suport hârtie; *h) trimitere poștală internațională* – trimitere poștală expediată de pe teritoriul României către o adresă care nu se află pe acest teritoriu sau expediată din afara teritoriului României către o adresă aflată pe teritoriul acesteia și trimiterea poștală expediată din afara teritoriului României către o adresă care nu se află pe acest teritoriu, dar aflată în tranzit pe teritoriul României; (...) *j) colet poștal* – trimitere poștală cu greutatea maximă de 50 kg, ce conține bunuri cu sau fără valoare comercială; *k) expeditor* – persoana fizică sau juridică ce inițiază trimiterea poștală și, personal sau prin intermediul unui terț, o introduce în rețeaua poștală; *l) destinatar* – persoana căreia îi este adresată trimiterea poștală; *m) utilizator* – orice persoană fizică sau juridică ce beneficiază de furnizarea unui serviciu poștal în calitate de expeditor sau destinatar.

prevăzute de lege, organele de urmărire penală dispun începerea urmăririi penale cu privire la faptă;

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care a fost comisă infracţiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanţă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiune.

(ii) *reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a obiectelor să fie necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale (principiul proporţionalităţii);*

- pentru a se aprecia exigenţa de necesitate şi proporţionalitate trebuie avute în vedere particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii.

(iii) *probele să nu poată fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor să presupună dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare (principiul subsidiarităţii).*

- legiuitorul impune autorităţilor să verifice dacă alte mijloace, mai puţin intruzive în viaţa privată, ar putea să fie utilizate pentru stabilirea situaţiei de fapt ori pentru identificarea sau localizarea participanţilor la infracţiune, dacă sunt apte să conducă la aceleaşi rezultate şi dacă folosirea acestora nu ridică obstacole semnificative de ordin practic;

- ca excepţie, în vederea asigurării confidenţialităţii raportului avocat-client, precum şi a dreptului la apărare, art. 147 alin. (2) C.proc.pen. prevede că este interzisă reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale trimise ori primite în *raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără*. Totuşi, se va putea dispune reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale trimise ori primite în *raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără dacă în cauză* există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea uneia dintre următoarele infracţiuni [prevăzute de art. 139 alin. (2) C.proc.pen.]: infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicaţii electronice ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa **închisorii de 5 ani sau mai mare**; această excepţie este eclectic reglementată permiţând utilizarea probatoriului în cazul pregătirii sau comiterii unui set limitativ de infracţiuni de către avocat, în condiţiile în care legea nu instituie o astfel de condiţie pentru aplicarea generală a instituţiei care se realizează indiferent de natura infracţiunii comise conform art. 147 alin. (1) C.proc.pen.

2.2. Procedura de emitere a mandatului de reținere, predare și percheziționare a trimiterilor poștale de judecătorul de drepturi și libertăți

- *competența dispunerii măsurii reținerii, predării și percheziționării corespondenței* aparține *judecătorului de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea;

- prin urmare, față de categoriile de competență vom reține:

a) competența funcțională: judecătorul de drepturi și libertăți;

b) competența materială sau personală: judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală; nu vor fi aplicate regulile competenței personale, ci cele ale competenței materiale în ipoteza în care reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale este solicitată cu privire la o persoană care are o anumită calitate (de pildă, membru al guvernului, parlamentar, avocat etc.), dacă din actele de urmărire penală nu rezultă că acesta a participat la comiterea faptelor investigate la momentul solicitării; în ipoteza în care obiectul investigației *in rem* vizează și o persoană care are o calitatea specială se vor aplica regulile competenței personale, chiar dacă această persoană este doar făptuitor, iar nu suspect sau inculpat;

c) competența teritorială alternativă: *judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea[1].

- autorizarea procedeului probatoriu se dispune la cererea *procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, care trebuie să cuprindă:* numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni pentru care se poate dispune măsura, indicarea faptei și a încadrării juridice, motivarea caracterului proporțional și subsidiar al măsurii. Procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi și libertăți;

- cererea prin care se solicită încuviințarea reținerii, predării și percheziționării trimiterilor poștale se soluționează de judecătorul de drepturi și libertăți în aceeași zi, în camera de consiliu, fără citarea părților, însă cu participarea obligatorie a procurorului, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac, indiferent de soluția dispusă; întocmirea minutei este obligatorie;

- în cazul în care apreciază că cererea *este întemeiată*, judecătorul de drepturi și libertăți dispune *admiterea cererii procurorului și emite de îndată mandatul de reținere, predare și percheziționare a trimiterilor poștale*;

---

[1] În acest ultim caz sunt avute în vedere situațiile în care urmărirea penală este realizată de un parchet care funcționează pe lângă o altă instanță decât cea care va judeca în primă instanță, dar egală în grad cu aceasta, sau atunci când urmărirea penală este efectuată de un parchet care funcționează pe lângă o instanță superioară în grad cu cea care va judeca în primă instanță, care are o competență teritorială mai extinsă.

- reţinerea, predarea şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale poate fi dispusă în cursul urmăririi penale, *pe o durată de cel mult **30 de zile***;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi şi mandatul trebuie să cuprindă:

a) denumirea instanţei;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat încheierea şi a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) semnătura judecătorului şi ştampila instanţei.

- dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, dispune, prin încheiere, *respingerea cererii de încuviinţare* a reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale; în acest caz, o nouă cerere de încuviinţare a aceleiaşi măsuri poate fi formulată *numai dacă au apărut ori s-au descoperit fapte sau împrejurări noi, necunoscute la momentul soluţionării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi*;

- măsura reţinerii, predării şi percheziţionării corespondenţei sau a trimiterilor *poştale poate fi prelungită*, pentru motive temeinic justificate, de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, la cererea motivată a procurorului, *fiecare prelungire neputând depăşi **30 de zile (termen substanţial)***; judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în camera de consiliu, fără citarea părţilor, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac. Întocmirea minutei este obligatorie; durata totală a măsurii, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, nu poate depăşi, în aceeaşi cauză, ***6 luni (termen substanţial)***.

2.3. Autorizarea reţinerii, predării şi percheziţionării trimiterilor poştale de către procuror în cazuri urgente

Ca şi în cazul supravegherii tehnice, cu caracter de excepţie, ***procurorul*** care supraveghează sau efectuează urmărirea penală *poate autoriza*, pe o durată de *maximum 48 de ore (termen substanţial)*, reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale atunci când sunt îndeplinite următoarele **condiţii**:

a) *să existe o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;*

b) *măsura să fie necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;*

c) *probele să nu poată fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor să presupună dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori ar exista un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare;*

d) *să existe o situație de urgență, iar obținerea mandatului judecătorului de drepturi și libertăți de reținere, predare și percheziționare a trimiterilor poștale ar conduce la o întârziere substanțială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranța victimei sau a altor persoane.*

- și în ipoteza în care măsura este autorizată de procuror, este interzisă reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței sau a trimiterilor poștale trimise ori primite în raporturile *dintre avocat și suspectul, inculpatul sau orice altă persoană pe care acesta o apără*, cu excepția situațiilor în care există date că avocatul săvârșește sau pregătește săvârșirea uneia dintre următoarele infracțiuni: infracțiuni contra securității naționale prevăzute de Codul penal și de legi speciale, precum și în cazul infracțiunilor de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de șantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală, în cazul infracțiunilor de corupție și al infracțiunilor asimilate infracțiunilor de corupție, infracțiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, al infracțiunilor care se săvârșesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicații electronice ori în cazul altor infracțiuni pentru care legea **prevede pedeapsa închisorii de 5 ani sau mai mare**.

- *ordonanța procurorului prin care se autorizează reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței sau a trimiterilor poștale trebuie să cuprindă:*

a) denumirea parchetului;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a dat ordonanța;

d) indicarea măsurii concrete încuviințate;

e) perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) semnătura procurorului și ștampila parchetului.

- cerința generală prevăzută art. 286 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu privire la motivarea ordonanței se aplică și în această materie, procurorul având obligația de a motiva necesitatea dispunerii măsurii dispuse;

- durata pentru care se poate dispune reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale de către procuror este *maximală*, ceea ce înseamnă că procurorul poate lua această măsură și pe o durată mai scurtă de 48 de ore; în toate cazurile durata pentru care a fost dispusă măsura se calculează potrivit art. 271 C.proc.pen., ora la care aceasta începe și ora la care se termină intrând în durata măsurii; deopotrivă, perioada de timp pentru care se dispune măsura trebuie să fie *neîntreruptă*;

- în cazul în care procurorul dispune reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale nu se emite un mandat de către acesta, ordonanța procurorului urmând a fi pusă în executare;

Procurorul *are obligația de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore de la expirarea măsurii (termen procedural de decădere), judecătorul de drepturi și libertăți*

de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanţa, în vederea confirmării măsurii, înaintând totodată un proces-verbal de redare rezumativă a activităţilor efectuate şi dosarul cauzei.

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că au fost îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunţată în camera de consiliu, fără citarea părţilor;

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu au fost respectate condiţiile prevăzute de lege, infirmă măsura luată de către procuror şi dispune distrugerea probelor obţinute în temeiul acesteia. Procurorul distruge probele astfel obţinute şi întocmeşte un proces-verbal în acest sens;

- odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi autorizarea reţinerii, predării şi percheziţionarea corespondenţei sau a trimiterilor poştale, care urmează să fie trimise sau primite;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac.

2.4. Punerea în executare a mandatului de reţinere, predare şi percheziţionare a trimiterilor poştale

- unităţile poştale sau de transport şi orice alte persoane fizice sau juridice care efectuează activităţi de transport sau transfer de informaţii sunt obligate să reţină şi să predea procurorului scrisorile, trimiterile poştale ori obiectele la care se face referire în mandatul dispus de judecător sau în autorizaţia emisă de procuror;

- corespondenţa, trimiterile poştale sau obiectele ridicate şi percheziţionate care nu au legătură cu cauza se restituie destinatarului;

- în lipsa unei dispoziţii procedurale explicite cred că nu pot fi aplicate prin analogie dispoziţiile art. 142 alin. (5) C.proc.pen. care, cu caracter de excepţie (de strictă interpretare), prevăd posibilitatea folosirii şi în alte cauze a rezultatelor procedeului probatoriu al supravegherii tehnice;

2.5. Informarea persoanei ale cărei corespondenţă, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziţionate

- după efectuarea activităţilor autorizate, procurorul trebuie să informeze, în cel mult 10 zile (termen substanţial), în scris, pe fiecare persoană a cărei trimitere poştală a făcut obiectul procedeului probatoriu, despre măsura ce a fost luată în privinţa sa;

- după momentul informării, persoana ale cărei corespondenţă, trimiteri poştale sau obiecte au fost ridicate şi percheziţionate are dreptul de a solicita procurorului să-i aducă la cunoştinţă conţinutul proceselor-verbale în care sunt consemnate activităţile efectuate;

- procurorul poate să amâne motivat efectuarea informării sau a prezentării rezultatelor activităţii investigative ori a proceselor-verbale, dacă aceasta ar putea conduce la:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranței victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăți în supravegherea tehnică asupra altor persoane implicate în cauză.

- amânarea se poate dispune cel mai târziu până larezolvarea cauzei prin dispunerea unei soluţii de către procuror.

§3. Utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor

3.1. Noțiune. Condiții

- prin utilizarea **investigatorului sub acoperire şi a colaboratorilor** se înțelege folosirea unei persoane cu o altă identitate decât cea reală în scopul obținerii de date şi informații cu privire la săvârşirea unei infracțiuni;

- ***investigatorii sub acoperire*** sunt lucrători operativi din cadrul poliției judiciare (de pildă, din cadrul Direcției de Operațiuni Speciale sau a Direcției Generale Anticorupție).;

- Codul de procedură penală prevede că, în cazul investigării infracțiunilor contra securității naționale şi infracțiunilor de terorism (art. 394-410 C.pen. şi la art. 32-38 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului), pot fi folosiți ca investigatori sub acoperire şi ***lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfăşoară, potrivit legii, activități de informații în vederea asigurării securității naționale*** (ofiţeri ai Serviciului Român de Informaţii, Serviciului de Informaţii Externe, Direcţiei de Informaţii şi Protecţie Internă din Ministerul Afacerilor Interne, Direcției Generale de Informații a Apărării din cadrul Ministerului Apărării Naționale, Serviciului de Protecție şi Pază)[1];

- ***colaboratori*** pot fi orice persoane (de pildă, inculpaţi, martori-denunțători, lucrători operativi din cadrul organelor de stat care desfăşoară, potrivit legii, activități de informații în vederea asigurării securității naționale, foşti consumatori de droguri etc.) care înțeleg să ajute organele judiciare în activitățile investigative desfăşurate în vederea descoperirii infracțiunilor; nu este exclus ca activitatea de colaborator să fie efectuată chiar de către un procuror;

În ceea ce priveşte pretinsa incompatibilitate dintre calitatea de inculpat şi cea de colaborator, trebuie remarcat că orice persoană poate avea calitatea de colaborator în cadrul unui dosar penal, indiferent de calitatea procesuală pe care o are în cauză, având în vedere că nu există niciun text legal care să limiteze câmpul de aplicabilitate al acestei instituții juridice. Prevederile art. 148 alin. (8) C.proc.pen. nu instituie obligaţia audierii colaboratorului în calitate de martor, ci doar permit folosirea măsurilor de protecţie reglementate pentru martorii ameninţaţi cu privire la colaboratori, iar situaţia favorabilă sau

[1] A se vedea, *în acest sens*, şi *M. Suian*, Unele aspecte privind folosirea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor, în Penalmente Relevant nr. 2/2016, p. 15-16.

mai puţin favorabilă a unor inculpaţi este determinată de contribuţia concretă a acestora la săvârşirea faptei şi de atitudinea pe care au avut-o pe parcursul urmăririi penale *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea din data de 10 decembrie 2019, în Cpp Ad. 3, p. 353).*

- spre deosebire de investigatorii sub acoperire, colaboratorii nu trebuie să fie în mod necesar lucrători operativi din cadrul poliţiei judiciare;

- potrivit Codului de procedură penală, colaboratorii pot fi folosiţi în cadrul investigaţiilor penale vizând aceleaşi categorii de infracţiuni cu privire la care pot fi autorizaţi şi investigatorii sub acoperire.

Autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, dacă sunt îndeplinite următoarele condiţii:

a) *a fost începută urmărirea penală;*

- potrivit Codului de procedură penală, autorizarea investigatorilor sub acoperire poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale care, în condiţiile noii codificări, presupune etapa de investigare a faptelor.

b) *există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de alte legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanţare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, şantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 7 ani sau mai mare*** *ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activităţi infracţionale ce au legătură cu infracţiunile enumerate mai sus.*

- prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care se poate dispune autorizarea investigatorilor sub acoperire fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011, republicată), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 7 ani;

- pe de o parte, trebuie să existe indicii temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni (tentativă pedepsibilă, fapt consumat sau fapt epuizat) sau, pe de altă parte, indicii temeinice care să conducă la concluzia pregătirii săvârşirii unei infracţiuni;

- în acest ultim caz, Codul de procedură penală, legitimând caracterul *pro-activ* al anchetei, nu face nicio referire cu privire la formele infracțiunii, astfel că, și în cazul existenței unor indicii temeinice privind pregătirea săvârșirii unor acte preparatorii sau a unei tentative neincriminate, s-ar putea autoriza folosirea investigatorilor sub acoperire[1];

- nu prezintă importanță dacă infracțiunea a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată;

- potrivit art. 32 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea și funcționarea Poliției Române, republicată[2], în vederea obținerii de date și informații cu privire la activitatea persoanelor sau grupurilor de persoane suspectate de pregătirea sau săvârșirea unor infracțiuni grave sau cu moduri de operare deosebite, precum și pentru identificarea, căutarea, localizarea și/sau prinderea persoanelor date în urmărire potrivit legii, Poliția Română poate folosi *informatori*; sursele de informare, metodele și mijloacele activității de culegere a informațiilor au caracter confidențial și nu pot fi dezvăluite de nimeni în nicio împrejurare. Excepție fac cazurile în care îndatoririle funcției, nevoile justiției sau legea impune dezvăluirea lor. În aceste situații dezvăluirea se va face, după caz, cu asigurarea protecției necesare;

- această condiție *este expresia principiului proporționalității* ce trebuie să existe între gravitatea infracțiunii ce s-a săvârșit sau se pregătește a fi săvârșită, pentru care se desfășoară ancheta și utilizarea investigatorilor sub acoperire.

c) *măsura este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute ori gravitatea infracțiunii;*

d) *probele sau localizarea și identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.*

- este astfel reglementat *principiul subsidiarității* măsurii, subliniind caracterul de excepție al acesteia, întrucât nu este adecvat ca o parte însemnată a probațiunii dintr-o cauză să fie reprezentată de acte ale investigatorilor sub acoperire;

- autorizarea investigatorilor sub acoperire este subsidiară și prin raportare la alte procedee probatorii supuse ele însele testului subsidiarității (de pildă, supravegherea tehnică);

- alte mijloace mai puțin intruzive trebuie să fie utilizate pentru descoperirea infracțiunii sau identificarea făptuitorilor, dacă sunt apte să conducă la aceleași rezultate și dacă folosirea acestora nu ridică obstacole semnificative de ordin practic;

---

[1] *În acest sens*, pct. 45 din Raportul explicativ la Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de investigare" prevede că referirea la „pregătirea săvârșirii unei infracțiuni" acoperă acele situații în care, deși nu a fost comisă nicio infracțiune, o persoană a efectuat sau efectuează acte care pot fi în mod obiectiv considerate a contribui la pregătirea săvârșirii unei infracțiuni.

[2] M.Of. nr. 170 din 2 martie 2020.

Autorizarea colaboratorilor se poate dispune de procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, dacă:

a) *există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de alte legi speciale, precum şi în cazul infracţiunilor de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanţare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, falsificare de instrumente de plată electronică, în cazul infracţiunilor care se săvârşesc prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, şantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, ori în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 7 ani sau mai mare*** *ori există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activităţi infracţionale ce au legătură cu infracţiunile enumerate mai sus;*

- prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care se poate dispune autorizarea colaboratorilor fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011, republicată), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 7 ani.

b) *măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii (principiul proporţionalităţi);*

c) *probele sau localizarea şi identificarea făptuitorului, suspectului ori inculpatului nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare (prima cerinţă de subsidiaritate);*

d) *folosirea investigatorului sub acoperire nu este suficientă pentru obţinerea datelor sau informaţiilor ori nu este posibilă (cea de-a doua cerinţă de subsidiaritate).*

- din această ultimă condiţie rezultă că, în principiu, pot fi autorizaţi într-o cauză colaboratori în vederea conlucrării cu investigatorul sub acoperire pentru a asigura eficienţa activităţii investigative; nu este exclusă, însă, autorizarea în cauză numai a colaboratorilor, în ipoteza în care nu este posibilă autorizarea unui investigator sub acoperire;

- în această privinţă, Curtea Europeană a arătat în cauza *Lagutin ş.a. c. Rusiei* că utilizarea agenţilor sub acoperire ca o tehnică de investigaţie legitimă de combatere a infracţiunilor grave, impune existenţa garanţiilor adecvate împotriva abuzurilor, pentru că interesul public nu poate justifica folosirea probelor obţinute ca rezultat al

provocării poliției. Atunci când dovezile principale provin dintr-o operațiune sub acoperire, cum ar fi o cumpărare autorizată de droguri, ***autoritățile trebuie să fie în măsură să demonstreze că au avut motive întemeiate pentru organizarea operațiunii sub acoperire***. În special, acestea ar trebui să fie în posesia unor probe concrete şi obiective care să demonstreze că fuseseră făcuți deja pașii inițiali pentru comiterea faptelor care constituie infracțiunea pentru care reclamantul este ulterior urmărit penal. Curtea a precizat că orice informație pe care autoritățile se bazează trebuie să poată fi verificată. În plus, orice operațiune sub acoperire trebuie să respecte cerința ca ancheta să se desfășoare într-un mod esențialmente pasiv. Prin urmare, este esențial în fiecare caz a se stabili dacă fapta penală era deja în curs de desfășurare în momentul în care poliția a intervenit.

3.2. Autorizarea investigatorilor sub acoperire/colaboratorilor

- autorizarea folosirii investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor se poate dispune de *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pe o perioadă de cel mult ***60 de zile***;

- măsura se dispune de procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, *prin ordonanță* care trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) indicarea activităților pe care investigatorul sub acoperire/colaboratorul este autorizat să le desfăşoare;

e) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

f) identitatea atribuită investigatorului sub acoperire/colaboratorului[1];

---

[1] Prin *DCC nr. 323/2017* s-a arătat că „ținând seama de rațiunea necesității utilizării unui investigator sub acoperire, adică a unui polițist din cadrul poliției judiciare, este evident că acesta va avea o identitate fictivă, sens în care, potrivit dispozițiilor art. 148 alin. (2) lit. c) C.proc.pen., ordonanța procurorului care dispune măsura trebuie să cuprindă, pe lângă mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) C.proc.pen., atât activitățile pe care investigatorul sub acoperire este autorizat să le desfășoare și perioada pentru care s-a autorizat măsura, *cât și identitatea atribuită investigatorului sub acoperire*. Identitatea fictivă presupune, în mod obiectiv și rațional, nu numai o identitate referitoare la nume ori date de stare civilă, ci și un anumit statut profesional sau social, în absența căruia devine imposibil de realizat obiectivul pentru care s-a procedat la o astfel de măsură de cercetare. Practic, este un nonsens să se utilizeze un investigator sub acoperire cu nume ireal, dar despre care se cunoaște că este polițist. Conferirea unui statut profesional și social fictiv reprezintă alături de o identitate, de asemenea, fictivă, instrumentele necesare puse la îndemâna investigatorului sub acoperire pentru a folosi – în vederea strângerii probelor necesare în condiții care să asigure atât siguranța acestora, cât și confidențialitatea investigației – anumite înscrisuri contrafăcute sau alterate în orice mod (acte de identitate, diplome de studiu, certificate de înregistrare a unei societăți) sau anumite obiecte (autoturisme, arme, substanțe interzise), întrucât, potrivit art. 148 alin. (7) C.proc.pen., investigatorii și colaboratorii pot folosi orice înscrisuri sau

g) semnătura procurorului.

- necesitatea motivării ordonanței procurorului se impune față de prevederile art. 286 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. Motivarea trebuie să se axeze pe dovedirea întrunirii condițiilor prevăzute de art. 148 C.proc.pen., fiind necesar să cuprinsă o prezentare clară a activităților pe care investigatorul sub acoperire/colaboratorul este autorizat să le desfăşoare. Prin raportare la acestea se poate stabili ulterior dacă investigatorul sub acoperire/colaboratorul a acționat în cadrul autorizat de procuror; nu este afectată legalitatea ordonanței de autorizare a investigatorului sub acoperire/colaboratorului dacă activitățile pe care aceştia sunt autorizați să le desfăşoare sunt menționate numai în considerentele ordonanței, fără a fi consemnate şi în dispozitivul actului procesual;

- lipsa autorizării folosirii investigatorului sub acoperire sau a colaboratorului nu poate fi contrabalansată prin ordonanța procurorului prin care este delegată efectuarea unor activități care intră în competența exclusivă a acestuia către organele de cercetare penală, această delegare de competență neputând echivala şi cu încuviințarea unui procedeu probatoriu;

- respectarea cerințelor prevăzute de art. 148 C.proc.pen. poate fi supusă cenzurii judecătorului de cameră preliminară; în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară constată nelegalitatea autorizării folosirii investigatorului sub acoperire, nulitatea ordonanței va produce efecte şi cu privire la probele obținute în baza acesteia, care urmează a fi excluse;

- potrivit art. 149 alin. (2) C.proc.pen. procurorul, judecătorul de drepturi şi libertăți (de pildă, în ipoteza în care autorizează un procedeu probatoriu la care participă un investigator sub acoperire), judecătorul de cameră preliminară (pe parcursul procedurii de cameră preliminară) sau instanța de judecată are dreptul de a cunoaşte adevărata identitate a investigatorului sub acoperire şi a colaboratorului, cu respectarea secretului profesional; identitatea reală a investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor cu o altă identitate decât cea reală nu poate fi dezvăluită în timpul ori după terminarea acțiunii acestora;

- investigatorul sub acoperire, colaboratorul, informatorul, precum şi membrii de familie ai acestora sau alte persoane supuse amenințărilor, intimidărilor sau actelor de violență, în legătură cu activitatea desfăşurată de investigatorul sub acoperire, informator sau colaborator, pot beneficia de măsuri specifice de protecție a martorilor amenințați prevăzute de art. 126 C.proc.pen.;

- în cadrul unităților de parchet specializate în folosirea investigatorilor sub acoperire există şi *persoane de legătură* care au obligația de a prezenta procurorului de caz rapoarte periodice referitoare la activitățile desfăşurate de investigatorii sub acoperire; persoanele de legătură vor fi informate de investigator cu privire la activitățile efectuate, precum şi ori de câte ori este necesar să fie desfăşurate şi alte activi-

---

obiecte necesare pentru acoperire, iar activitatea persoanei care pune la dispoziție sau folosește înscrisurile ori obiectele nu constituie infracțiune. Prin urmare, din interpretarea sistematică a dispozițiilor mai sus-menționate rezultă că sintagma *«identitatea investigatorului sub acoperire»* are un înțeles univoc, neputându-se susține că sunt încălcate dispozițiile constituționale ale art. 1 alin. (5)".

tăți decât cele autorizate în vederea strângerii de probe ori atunci când există informații referitoare la posibilitatea survenirii unui pericol imediat; aceste informații sunt aduse de îndată la cunoștința procurorului care a emis autorizația de către persoanele de legătură;

- în cazul în care, pe parcursul activităților desfășurate, se constată că este necesară efectuarea și a altor activități de către investigatorii sub acoperire pentru buna desfășurare a anchetei, procurorul poate dispune, prin ordonanță motivată, autorizarea desfășurării acestora de investigatorul sub acoperire, extinzând astfel sfera activităților autorizate; nu este posibil ca investigatorul sub acoperire să efectueze alte activități decât cele autorizate, nici chiar în cazuri urgente, dispozițiile art. 60 C.proc.pen. neputând fi aplicate prin analogie;

- dacă există *motive justificate* ce impun folosirea în continuare a investigatorului sub acoperire/colaboratorului, procurorul poate *prelungi* autorizația inițială, *fiecare prelungire neputând depăși* ***60 de zile***. Prin „motive justificate" înțelegem menținerea temeiurilor inițiale ce au fost avute în vedere la dispunerea autorizării, dar și necesitatea obținerii de noi informații sau a tuturor informațiilor necesare ori a eșecului înregistrat în încercarea de a obține unele informații. Procurorul trebuie să ofere o motivare rezonabilă cu privire la necesitatea prelungirii autorizării folosirii investigatorului sub acoperire;

- durata totală a măsurii, ***în aceeași cauză*** *și cu privire la aceeași persoană*, nu poate depăși **un an**; analiza limitei temporale nu se face prin raportare la *unitatea de faptă și persoană*, ci prin raportare la *unitatea de cauză și persoană; excepție* fac infracțiunile contra vieții, securității naționale, infracțiunile de trafic de droguri, nerespectarea regimului armelor, munițiilor, materialelor nucleare și al materiilor explozive, trafic și exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanțare a terorismului, spălare a banilor, precum și infracțiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, pentru investigarea cărora Codul de procedură penală *nu prevede o limită de timp a duratei* pentru care poate fi autorizat investigatorul sau colaboratorul.

În calitate de colaborator cu identitate reală M.G., procuror în cadrul Direcției Naționale Anticorupție a procedat, în temeiul ordonanței din data de 7 decembrie 2017, la emiterea unui înscris care are aparența unei adrese de restituire a dosarului penal înregistrat la Parchetul de pe lângă Judecătoria Sectorului 1 București, dosar penal care a fost înregistrat la nivelul Direcției Naționale Anticorupție, Secția de combatere a corupției, precum și la emiterea unui înscris care are aparența unei ordonanțe de clasare și care să prezinte aparență de oficialitate și legalitate, în cauza înregistrată la nivelul Direcției Naționale Anticorupție, Secția de combatere a corupției. Raportat la dispozițiile art. 148 alin. (10) C.proc.pen., această categorie *sui generis* de colaboratori ai organelor de urmărire penală nu este reglementată nici de Codul de procedură penală sau de vreo altă lege specială, astfel încât se poate aprecia că orice persoană poate dobândi această calitate, indiferent de calitate sau funcție. Legiuitorul nu reglementează în mod expres, de asemenea, limitele colaborării, iar completul de judecători de cameră preliminară observă că ordonanțele din 7

decembrie 2017 emisă de Direcția Națională Anticorupție, Secția de combatere a corupției, respectiv din 12 decembrie 2017 emisă de Direcția Națională Anticorupție, Secția de combatere a corupției, sunt ordonanțe cu dispozitiv complex, prin care pe de o parte se autorizează folosirea colaboratorului (pct. 1 din dispozitiv), iar pe de altă parte se autorizează activitatea de întocmire a unor înscrisuri de către colaborator (pct. 2 din dispozitiv). În realitate, această din urmă activitate, emiterea unor înscrisuri care să aibă aparență de oficialitate și legalitate, chiar dacă nu este reglementată în mod expres de art. 148 C.proc.pen., este prevăzută de lege în condițiile stipulate de art. 138 alin. (11) C.proc.pen. și art. 150 C.proc.pen., la care face trimitere art. 148 alin. (6) C.proc.pen. Neindicarea tuturor temeiurilor de drept în cuprinsul ordonanțelor de autorizare a folosirii colaboratorului cu identitate reală, în care s-a dispus și autorizarea expresă de participare autorizată la anumite activități (emiterea unor înscrisuri care să aibă aparență de oficialitate și legalitate) nu atrage nulitatea relativă a celor două acte procesuale prin care s-a dispus autorizarea metodelor speciale de cercetare, întrucât considerentele celor două ordonanțe realizează exigențele art. 150 C.proc.pen., întrucât acest din urmă text de lege nu stipulează necesitatea analizei unor condiții suplimentare față de cele prevăzute de art. 148 C.proc.pen., în speță neexistând o vătămare procesuală pentru inculpat *(C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 253/CO-CP din data de 2 iunie 2021, www.sintact.ro).*

3.3. Activitatea investigatorilor sub acoperire/colaboratorilor

- investigatorul sub acoperire/colaboratorul ***culege date şi informaţii*** în baza ordonanței prin care a fost autorizat, pe care le pune, în totalitate, la dispoziția procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, întocmind un proces-verbal;

- organele judiciare *pot folosi sau pune la dispoziția* investigatorului sub acoperire orice înscrisuri ori obiecte necesare pentru desfăşurarea activității autorizate. Activitatea persoanei care pune la dispoziție sau folosește înscrisurile ori obiectele nu constituie infracțiune; astfel, prin ordonanţa de autorizare a investigatorului sub acoperire sau colaboratorului, procurorul nu poate dispune şi întocmirea unor înscrisuri de către colaborator sau de investigatorul sub acoperire (de pildă, falsificarea unor înscrisuri), aceste activităţi nefiind idonee pentru acest procedeu probatoriu, nefiind stipulate de art. 148 C.proc.pen.; totuşi, în anumite limite stipulate de lege [art. 138 alin. (11) C.proc.pen.], o astfel de activitatea poate fi autorizată în condiţiile art. 150 C.proc.pen. la care face trimitere art. 148 alin. (6) C.proc.pen.;

- în cazul în care desfăşurarea activității investigatorului sau a colaboratorului impune participarea autorizată la anumite activități (de pildă, organizarea unui flagrant la o infracțiune de corupție sau de trafic internațional de droguri etc.), procurorul va dispune prin aceeași ordonanță sau printr-o ordonanță distinctă autorizarea acestui procedeu probatoriu în condițiile art. 150 C.proc.pen.; fără o astfel de autorizare colaboratorul sau investigatorul nu poate simula comiterea unei infracțiuni sau încheierea unei tranzacții (de pildă, nu poate realiza acțiuni similare infracțiunilor de corupție);

- pentru anumite activități este posibil să fie necesară pe lângă autorizația procurorului și autorizarea judecătorului de drepturi și libertăți (spre exemplu, investigatorul

sub acoperire autorizat în cauză de procuror poate să efectueze anumite activități ce presupun accesul într-un sistem informatic sau copierea datelor informatice descoperite într-un computer în urma accesului, dacă această măsură a fost autorizată, la rândul ei, de judecător; tot astfel, în cazul investigării unor infracțiuni referitoare la pedo-pornografie, comise prin internet, investigatorul sub acoperire poate fi autorizat să intre în contact cu persoanele suspectate de săvârşirea infracțiunilor, să acceseze, prin mijloace specializate, de la distanță computerul făptuitorului în scopul obținerii de date şi informații); în acest cadru trebuie să precizăm că este necesar a se constata că nu în cazul tuturor infracțiunilor pentru care poate fi emis un mandat de supraveghere tehnică poate fi autorizată şi folosirea investigatorilor sub acoperire;

- potrivit art. 148 alin. (3) C.proc.pen. în cazul în care procurorul apreciază că este necesar ca investigatorul sub acoperire să poată folosi dispozitive tehnice pentru a obține fotografii sau înregistrări audio şi video, sesizează judecătorul de drepturi şi libertăți în vederea emiterii mandatului de supraveghere tehnică; în cazuri de urgență procurorul poate dispune autorizarea pentru o durată de 48 de ore a măsurilor de supraveghere tehnică; art. 148 alin. (3) C.proc.pen. trebuie interpretat în sensul că în situația în care ulterior emiterii mandatului de supraveghere tehnică prin care s-a autorizat măsura supravegherii video, audio sau prin fotografiere, procurorul dispune autorizarea folosirii investigatorului sub acoperire sau a colaboratorului nu este necesară obținerea unui nou mandat de supraveghere tehnică pentru ca investigatorul/colaboratul să poată proceda la obținerea de fotografii sau înregistrări audio şi video, supravegherea tehnică încuviințată anterior nesuferind nicio modificare şi putând fi pusă în executare în limitele autorizate de judecător în cadrul activităților stabilite prin ordonanța procurorului; astfel, având în vedere că judecătorul de drepturi şi libertăți a autorizat supravegherea audio, video sau prin fotografiere, iar nu o anumită modalitate de punere în executare a acesteia, introducerea în cauză ulterior a investigatorului/colaboratorului care acționează în limitele mandatului de supraveghere tehnică emis anterior, nu justifică declanşarea unei noi proceduri de autorizare;

- în ipoteza în care în urma activităților autorizate efectuate de investigator rezultă pagube materiale pentru persoanele (fizice sau juridice) care nu au legătură cu activitățile infracționale investigate, plata despăgubirilor se asigură din fonduri speciale constituite în acest sens;

- activitatea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor trebuie desfăşurată în aşa fel încât să nu conducă la provocarea săvârşirii unei infracțiuni, în cazurile în care aceştia acționează pe baza unor indicii temeinice că se pregăteşte săvârşirea unei fapte penale, întrucât, potrivit art. 101 alin. (3) C.proc.pen., este interzis a determina o persoană să săvârşească sau să continue săvârşirea unei infracțiuni în scopul obținerii de probe; rațiunea acestei interdicții constă în aceea că statul, prin agenții săi, nu poate să-şi depăşească competența de a aplica legea, prin instigarea unei persoane să săvârşească o infracțiune, pe care altfel nu ar fi comis-o, pentru ca apoi să declanşeze împotriva acestei persoane mecanismele procesului penal, în vederea

tragerii la răspundere[1]; sunt, astfel, create limite ale exercitării activităţilor de urmărire penală în cadrul unei anchete pro-active, în vederea protecţiei cetăţenilor împotriva provocărilor provenite de la agenţii statului, precum şi în scopul protecţiei integrităţii sistemului justiţiei penale, care altfel ar fi compromisă dacă instanţele ar trebui să ţină seama de probele rezultate din aceste practici vădit inacceptabile ale reprezentanţilor statului însărcinaţi cu aplicarea legii[2];

- dacă persoana suspectată de săvârşirea sau pregătirea săvârşirii unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 148 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. profită de „oportunitatea" oferită de investigatorii sub acoperire, în împrejurări în care rezultă că aceasta ar fi acţionat în acelaşi fel dacă „oportunitatea" ar fi fost oferită de o altă persoană, nu se poate reţine existenţa provocării; în schimb, dacă prin activitatea desfăşurată de către investigatorii sub acoperire, făptuitorul a fost determinat să comită o infracţiune pe care altfel, în absenţa manoperelor utilizate de investigatori, nu ar fi săvârşit-o, probele astfel obţinute de procuror nu vor putea fi folosite în cadrul procesului penal.

Folosirea unui investigator sub acoperire în scopul surprinderii făptuitorului în flagrant delict de trafic de droguri nu constituie provocare, de vreme ce o persoană, consumatoare de droguri, a comis în mod repetat acţiuni specifice traficului ilicit de droguri, nu agentul sub acoperire a fost cel care a determinat-o să săvârşească sau să continue săvârşirea acestora, rezoluţia în acest sens fiind luată anterior de făptuitor. În atare caz, investigatorul acoperit acţionează numai în vederea strângerii datelor privind existenţa infracţiunii şi identificarea făptuitorilor, prin activităţi precum participarea sa la surprinderea acestora în flagrant delict *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5169/2003, www.scj.ro).*

În cauză, folosirea investigatorului sub acoperire a fost autorizată de procuror întemeiat pe faptul că din verificările efectuate până la acel moment procesual existau indicii ale comiterii unei infracţiuni de corupţie de către avocatul T.S. Existenţa indiciilor temeinice privind comiterea unei fapte penale nu presupune certitudinea comiterii faptei, ci presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care se efectuează acte premergătoare a săvârşit fapta, rolul investigatorului sub acoperire fiind tocmai acela de a strânge date şi informaţii care să confirme existenţa infracţiunilor şi să permită identificarea persoanelor faţă de care există presupunerea că au săvârşit infracţiunile, fără ca prin aceasta să fie exclusă ipoteza ca aceste date şi informaţii să infirme existenţa infracţiunilor pentru care a existat anterior o presupunere rezonabilă privind comiterea lor. Dacă aceste date şi informaţii sunt concludente şi utile în procesul de probaţiune, procurorul poate să le includă în procesul-verbal sau poate să procedeze la audierea investigatorului sub acoperire în calitate de martor sub o altă identitate, activitate realizată în cauză la data de 17 noiembrie 2009, deci după data începerii urmăriri penale prin rezoluţia din 6 noiembrie 2009. În practica instanţei supreme s-a reţinut că declaraţia investigatorului sub acoperire ascultat

---

[1] A se vedea *A. Ashworth, M. Redmayne*, The criminal process, 3rd edition, Oxford University Press, 2005, p. 260.

[2] Idem, p. 261.

de procuror şi care a servit ca temei pentru întocmirea rechizitoriului are valoare doveditoare dacă persoana este ascultată şi în cursul judecăţii, ascultarea investigatorului sub acoperire fiind realizată în cauză de către instanţă la data de 6 octombrie 2009. Totodată, instanţa mai reţine că activitatea investigatorilor sub acoperire se circumscrie numai cauzei şi persoanei la care se referă autorizaţia emisă de procuror, or, în cauză procurorul, prin ordonanţa din 24 septembrie 2009, a autorizat folosirea investigatorului sub acoperire în dosarul nr. 82/P/2009, în legătură cu activitatea infracţională desfăşurată de inculpat, cu respectarea dispoziţiilor legale. Potrivit Codului de procedură penală, investigatorul sub acoperire este obligat să pună la dispoziţia procurorului, în totalitate, datele şi informaţiile culese, obligaţie realizată de investigator în prezenta cauză. Folosirea aceluiaşi investigator sub acoperire în scopul surprinderii în flagrant a inculpatului T.S. la data de 5 noiembrie 2009 nu reprezintă decât o continuare a activităţilor judiciare pentru care a fost autorizat de către procuror în limitele impuse de textele legale menţionate şi nu constituie o provocare, deoarece făptuitorul comisese şi anterior acţiuni specifice traficului de influenţă, astfel că nu se poate susţine că investigatorul sub acoperire l-a determinat să săvârşească sau să continue săvârşirea infracţiunii. Faţă toate aceste considerente, instanţa apreciază că mijloacele de probă au fost obţinute legal, urmând a fi analizate de instanţă prin coroborare cu ansamblul probator administrat în cauză *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 51/2011, nepublicată)*.

3.4. Valorificarea probatorie a activităţii investigatorilor sub acoperire/ colaboratorilor

- datele şi informaţiile obţinute de investigatorul sub acoperire/colaborator sunt consemnate într-un proces-verbal şi pot fi folosite în cauza penală şi în legătură cu persoanele la care se referă autorizaţia emisă de procuror ori în alte cauze sau în legătură cu alte persoane, dacă sunt concludente şi utile;

- în vederea aprecierii legalităţii şi loialităţii activităţii investigatorului, precum şi a posibilităţii părţilor de a adresa întrebări acestuia, instanţele pot dispune audierea acestuia ca martor, în aceleaşi condiţii ca şi martorii ameninţaţi;

- în cauza *Lagutin ş.a. c. Rusiei*, Curtea Europeană a oferit un set de reguli de care instanţele trebuie să ţină seama în cauzele în care în cadrul anchetei au fost utilizaţi investigatori sub acoperire subliniind următoarele:

a) nu este incompatibilă cu standardul convenţional întemeierea, în etapa preliminară de investigare şi atunci când natura infracţiunii o poate justifica, pe surse precum informatorii anonimi. Cu toate acestea, utilizarea ulterioară a acestor surse de către instanţa de judecată pentru a dispune o condamnare este o chestiune diferită şi este acceptabilă *numai dacă există garanţii adecvate şi suficiente împotriva abuzurilor, în special o procedură clară şi previzibilă de autorizare, punere în aplicare şi supraveghere a măsurilor investigative în cauză*;

b) orice apărare prin care se invocă provocarea impune instanţelor obligaţia de a-l examina într-un mod compatibil cu dreptul la un proces echitabil. Procedura trebuie să fie contradictorie, aprofundată, cuprinzătoare şi concludentă cu privire la problema provocării, impunând procurorului sarcina demonstrării că nu a existat nicio provocare.

Domeniul de aplicare al controlului judiciar trebuie să includă motivele pentru care a fost organizată operaţiunea sub acoperire, gradul de implicare a poliţiei în comiterea infracţiunii şi natura oricărei incitări sau presiuni la care reclamantul a fost supus;

c) recunoaşterea acuzaţiilor formulate de procuror nu înlătură obligaţia instanţei de judecată de a examina acuzaţiile de provocare;

d) problema provocării, dacă este decisă de judecătorul care se pronunţă, de asemenea, asupra vinovăţiei sau nevinovăţiei acuzatului, este prea strâns legată de esenţa acuzaţiei penale pentru a exclude apărarea de la un deplin acces la toate materialele la care procurorul a avut acces;

e) incumbă instanţei obligaţia de a examina susţinerile cu privire la existenţa provocării şi de a asigura corectitudinea generală a procesului; astfel, toate informaţiile relevante, în special cele cu privire la suspiciunile cu privire la comportamentul anterior al reclamantului, trebuie să fie puse în discuţie într-o procedură contradictorie în faţa instanţei de judecată;

f) agenţii sub acoperire şi alţi martori care ar putea depune mărturie cu privire la problema provocării trebuie să fie audiaţi în instanţă astfel ca apărarea să le poată formula întrebări; în caz contrar trebuie să fie prezentate motive detaliate ale imposibilităţii folosirii unei asemenea proceduri;

g) examinarea în faţa instanţei a apărărilor referitoare la provocare oferă singurul mijloc eficient de verificare a valabilităţii motivelor operaţiunilor sub acoperire şi al caracterului pasiv al agenţilor pe parcursul operaţiunilor;

h) revine acuzării, iar nu inculpatului sarcina de a demonstra că nu există provocare;

i) în cauzele în care organele de urmărire penală se bazează pe informaţii clasificate din surse nedezvăluite care îi implicau pe reclamanţi în traficul de droguri, revine instanţei obligaţia de a verifica existenţa acestor informaţii înainte de primul contact dintre agentul sub acoperire şi suspect, pentru a evalua conţinutul acestor informaţii şi pentru a decide dacă pot sau nu fi cunoscute de apărare;

j) stabilirea provocării este inseparabilă de problema vinovăţiei inculpatului, iar nesoluţionarea ei compromite dreptul la un proces echitabil;

k) acuzaţii nu trebui plasaţi în dezavantaj faţă de acuzare, iar în absenţa unor elemente de contrabalansare în sensul restabilirii egalităţii armelor şi atingerii corectitudinii generale a procedurilor penale dreptul la un proces echitabile este afectat.

- potrivit art. 103 alin. (3) C.proc.pen., hotărârea de condamnare, de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei nu se poate întemeia în măsură determinantă pe declaraţiile investigatorului ori ale colaboratorilor; prin urmare, declaraţiile investigatorilor sub acoperire şi ale colaboratorilor au o valoare probatorie condiţionată; în acest context trebuie subliniat că în cauza *Văduva c. României (hotărârea din 25 februarie 2014)*, Curtea Europeană a apreciat că a fost încălcat dreptul la un proces echitabil al inculpatului, deoarece dispunând condamnarea acestuia fără dovezi administrate direct şi fără a da atenţie adecvată cererilor inculpatului în sensul efectuării expertizei înregistrării convorbirilor telefonice şi audierii investigatorilor sub acoperire şi colaboratorului în mod corespunzător,

autoritățile naționale nu au reușit să asigure, în practică, suficiente garanții pentru a contrabalansa orice dificultăți cauzate apărării prin limitarea drepturilor sale.

Curtea a folosit același standard de analiză și în cazul în care nu a putut fi obținută audierea în condiții de contradictorialitate a unui *investigator sub acoperire* în cazul unor acuzații de vânzare a drogurilor de mare risc. Considerând că este relevant că martorul s-a prezentat la unul dintre termene, însă nu a putut fi audiat din cauza absenței avocaților, Curtea a arătat că această conduită a apărării nu exonerează instanțele naționale de obligația de a efectua demersurile necesare pentru a asigura prezența investigatorului sub acoperire. Absența martorului a fost justificată de către Ministerul Public prin aceea că acesta trebuia să participe la misiuni urgente, iar ulterior, pentru că acesta nu mai lucra pentru respectiva structură teritorială. Curtea și-a exprimat dubiile cu privire la temeinicia acestor motive pentru a justifica absența martorului, însă a arătat că numai acest element nu poate atrage inechitatea procedurii. Constatând de asemenea că, având în vedere probatoriul administrat în cauză, în special interceptările convorbirilor, declarația agentului nu era nici exclusivă, nici determinantă pentru soluția de condamnare, Curtea a arătat că instanțele naționale au realizat un examen detaliat al mijloacelor de probă, iar declarațiile agentului au putut fi comparate cu convorbirile telefonice purtate de către reclamant, iar acesta din urmă a putut relata propria sa versiune asupra faptelor și a putut contesta credibilitatea investigatorului sub acoperire *(CtEDO, cauza Virgil Dan Vasile c. României, hotărârea din 15 mai 2018)*.

Nu poate fi reținută vinovăția unui inculpat dacă între declarațiile investigatorului sub acoperire și ale colaboratorului, date în cursul urmăririi penale, și cele date de aceștia în cursul cercetării judecătorești, există contradicții care creează dubii privind situația de fapt cu care a fost sesizată instanța de judecată, iar în afara acestor declarații nu există nicio probă din care să rezulte participarea inculpatului la săvârșirea infracțiunii *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 4915/2004, www.scj.ro)*.

În conformitate cu jurisprudența CtEDO referitoare la art. 6 parag. 1 și 3 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care garantează dreptul la un proces echitabil, nicio condamnare nu poate fi întemeiată în mod decisiv sau exclusiv pe declarația unui martor, fără ca persoana acuzată să fi avut posibilitatea de a contesta declarația și de a pune întrebări martorului. Prin urmare, condamnarea nu poate fi întemeiată în mod decisiv sau exclusiv pe declarația investigatorului sub acoperire și a colaboratorului cu identitate protejată, fără ca aceștia să fi fost ascultați de către instanță și fără ca inculpatul să fi avut posibilitatea de a contesta declarațiile date de aceștia în cursul urmăririi penale și de a le pune întrebări. În virtutea rolului activ, instanța are obligația de a lua măsuri pozitive pentru ascultarea investigatorului sub acoperire și a colaboratorului cu identitate protejată, în astfel de condiții încât să le asigure protecția *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 1687 din 29 aprilie 2010, www.legalis.ro)*.

§4. Participarea autorizată la anumite activităţi

4.1. Definiţie

- prin **participarea autorizată la anumite activităţi** se înţelege:

a) comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni de corupţie (de pildă, organizarea unui flagrant la o infracţiune de luare de mită);

b) efectuarea de tranzacţii, operaţiuni sau orice fel de înţelegeri privind un bun sau privind o persoană despre care se bănuieşte că ar fi dispărută, că este victima traficului de persoane ori a unei răpiri (de pildă, realizarea unui flagrant la o infracţiune de trafic de persoane);

c) efectuarea de operaţiuni privind droguri (de exemplu, realizarea unui flagrant la infracţiunea de trafic de droguri);

d) prestarea unui serviciu (de pildă, efectuarea unui schimb de monede sau bancnote etc.).

- nu pot fi autorizate alte activităţi decât cele prevăzute explicit de lege (de exemplu, nu poate fi autorizată comiterea unei fapte similare laturii obiective a unei infracţiuni contra vieţii sau integrităţii corporale);

- toate aceste activităţi trebuie să fie desfăşurate cu autorizarea organului judiciar competent, în scopul obţinerii de mijloace de probă;

- spre deosebire de activităţile pentru care sunt autorizaţi investigatorii sub acoperire sau colaboratorii, activităţile pentru care este necesară autorizarea în condiţiile art. 150 C.proc.pen. ar putea constitui infracţiuni în lipsa acestei autorizări.

4.2. Condiţii

- participarea autorizată la anumite activităţi se poate dispune de către *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pe o perioadă **de cel mult 60 de zile**, dacă sunt îndeplinite următoarele *condiţii:*

a) *a fost începută urmărirea penală;*

- potrivit Codului de procedură penală, participarea autorizată la anumite activităţi poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune etapa de investigare a faptelor.

b) *există o* ***suspiciune rezonabilă*** *cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni de trafic de droguri, de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanţare a terorismului, spălare a banilor, falsificare de monede, timbre sau de alte valori, unei infracţiuni care se săvârşeşte prin sisteme informatice sau mijloace de comunicare electronică, şantaj, lipsire de libertate în mod ilegal, evaziune fiscală, în cazul infracţiunilor de corupţie, al infracţiunilor asimilate infracţiunilor de corupţie şi al infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene sau în cazul altor infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa*

*închisorii **de 7 ani sau mai mare** ori dacă există o suspiciune rezonabilă că o persoană este implicată în activităţi infracţionale care au legătură, potrivit art. 43 C.proc.pen.*[1]*, cu infracţiunile enumerate mai sus*[2];

- prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care se poate dispune participarea autorizată la anumite activităţi fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011, republicată), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 7 ani.

c) *măsura este necesară şi proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute ori gravitatea infracţiunii;*

d) *probele nu ar putea fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare.*

Prin reglementarea detaliată a condiţiilor în care poate fi autorizată participarea la anumite activităţi legiuitorul a urmărit, în principal, respectarea principiului loialităţii procesuale şi crearea unui cadru adecvat în care să fie evitat cât mai mult riscul provocării.

4.3. Autorizarea procedeului probatoriu

- participarea autorizată la anumite activităţi se poate dispune de către *procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală*, pentru o perioadă de maximum 60 de zile;

- măsura se dispune de către procuror, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, prin *ordonanţă* care trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) indicarea activităţilor autorizate;

---

[1] Potrivit art. 43 C.proc.pen.: „*(1)* Instanţa dispune reunirea cauzelor în cazul infracţiunii continuate, al concursului formal de infracţiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracţiune. *(2)* Instanţa poate dispune reunirea cauzelor, dacă prin aceasta nu se întârzie judecata, în următoarele situaţii: *a)* când două sau mai multe infracţiuni au fost săvârşite de aceeaşi persoană; *b)* când la săvârşirea unei infracţiuni au participat două sau mai multe persoane; *c)* când între două sau mai multe infracţiuni există legătură şi reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiţiei".

[2] Se remarcă faptul că, deşi art. 150 C.proc.pen. face referire la infracţiunile pentru care legea prevede pedeapsa închisorii de 7 ani sau mai mare ca şi în cazul autorizării investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor, lista infracţiunilor determinate explicit este mai redusă.

e) perioada pentru care s-a autorizat măsura;

f) persoana care desfăşoară activităţile autorizate;

g) semnătura celui care a întocmit-o.

- lipsa autorizării participării autorizate la anumite activităţi nu poate fi contrabalansată prin ordonanţa procurorului prin care este delegată efectuarea unor activităţi către organele de cercetare penală, această delegare de competenţă neputând echivala cu încuviinţarea unui procedeu probatoriu;

- măsura dispusă poate fi prelungită de către procuror, pentru motive temeinic justificate, în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege, *fiecare prelungire neputând depăşi 60 de zile*;

- durata totală a măsurii, cu privire la aceeaşi persoană şi aceeaşi faptă, *nu poate depăşi* ***un an, indiferent de natura şi gravitatea avută în vedere de procuror***; astfel, în cazul infracţiunilor grave (contra vieţii, securităţii naţionale, infracţiunilor de trafic de droguri, nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile, acte de terorism sau asimilate acestora, de finanţare a terorismului, spălare a banilor, precum şi infracţiunilor împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene) este posibilă numai autorizarea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor după trecerea unui an, nu şi participarea autorizată la diferite activităţi;

4.4. Executarea măsurii speciale de cercetare

- activităţile autorizate pot fi desfăşurate de un organ de cercetare penală, de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator;

- în ipoteza în care participarea autorizată este efectuată de un investigator cu identitate reală, de un investigator sub acoperire sau de un colaborator este necesar ca procurorul, prin aceeaşi ordonanţă sau printr-o ordonanţă separată, să fi autorizat folosirea acestora, deoarece participarea autorizată la anumite activităţi nu echivalează prin ea însăşi cu autorizarea acestora;

- desfăşurarea activităţilor autorizate nu constituie contravenţie sau infracţiune;

- punerea în executare a acestor măsuri se consemnează într-un ***proces-verbal*** (mijlocul de probă) care conţine: datele la care măsura a început şi s-a încheiat, date cu privire la persoanele care au desfăşurat activităţile autorizate, descrierea dispozitivelor tehnice utilizate în cazul în care s-a autorizat de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, folosirea mijloacelor tehnice de supraveghere, identitatea persoanelor cu privire la care a fost pusă în aplicare măsura[1];

---

[1] În doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 728) s-a apreciat că „procesul-verbal nu poate fi mijloc de probă, deoarece conţine informaţii, nu probe. (...) numai declaraţia care se obţine prin audierea în calitate de martor a persoanei care a desfăşurat activităţile autorizate poate avea valoarea unui mijloc de probă legal obţinut. Conform art. 150 alin. (6) C.proc.pen. audierea acestei persoane se realizează cu respectarea regulilor privind audierea martorilor ameninţaţi, «dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară». (...) în pofida modului de exprimare utilizat la redactarea textului, audierea persoanei respective în cadrul procesului penal reprezintă unica modalitate de obţinere a mijlocului de probă, ea fiind

- persoana care a desfăşurat activităţile autorizate poate fi audiată ca *martor* în cadrul procesului penal, *cu respectarea dispoziţiilor privind audierea martorilor ameninţaţi*, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară;

- organele judiciare pot folosi sau pune la dispoziţia persoanei care desfăşoară activităţile autorizate orice înscrisuri sau obiecte necesare pentru desfăşurarea activităţii autorizate. Persoana care pune la dispoziţie sau foloseşte înscrisurile ori obiectele nu va comite o infracţiune prin desfăşurarea acestor activităţi, în cazul în care acestea constituie infracţiuni (de pildă, în ipoteza punerii la dispoziţia investigatorului sub acoperire de înscrisuri falsificate în vederea destructurării unor reţele de emitere ilegală de permise de conducere).

§5. Livrarea supravegheată

5.1. Definiţie

- ***prin livrare supravegheată*** se înţelege tehnica de supraveghere şi cercetare prin care se permit intrarea, **circulaţia** sau ieşirea de pe teritoriul ţării a unor bunuri în privinţa cărora există ***o suspiciune*** cu privire la caracterul ilicit al deţinerii sau obţinerii acestora, sub supravegherea ori cu autorizarea autorităţilor competente, în scopul investigării unei infracţiuni sau al identificării persoanelor implicate în săvârşirea acesteia;

- *livrarea supravegheată* poate privi ***intrarea*** *bunurilor în ţară* (de pildă, o cantitate de arme care se află în zona liberă şi care urmează să fie introdusă în ţară), *circulaţia bunurilor pe teritoriul ţării* (de exemplu, fie ipoteza în care o cantitate de droguri este introdusă pe teritoriul ţării în scopul tranzitării acesteia, fie cazul în care drogurile se aflau deja pe teritoriul ţării şi acestea urmează să fie livrate într-o altă zonă a ţării) sau *ieşirea bunurilor de pe teritoriul ţării* (de exemplu, o cantitate de bunuri furate intrată/aflată pe teritoriul ţării ce urmează a fi transportată în străinătate); deopotrivă, vor putea fi realizate cumulativ două sau chiar toate modalităţile alternative ale livrării enumerate mai sus;

- indiferent dacă este vorba de o livrare supravegheată efectuată doar pe teritoriul ţării sau de o livrare supravegheată transnaţională, aceasta poate fi realizată cu sau fără sustragerea ori substituirea totală sau parţială a bunurilor care fac obiectul livrării (de pildă, în scopul evitării dispariţiei bunurilor sustrase dintr-un magazin de lux aflate în posesia hoţilor, organele de urmărire penală pot, în mod confidenţial, să înlocuiască bunurile sustrase de hoţi cu alte bunuri, fără ştirea detentorilor acestora, iar ulterior să monitorizeze activităţile efectuate de aceştia în vederea valorificării).

---

obligatorie, nu facultativă, neputând fi lăsată la aprecierea organului judiciar, aşa cum lasă să se înţeleagă textul legal". *Cred că această opinie nu poate fi primită, pe de o parte, întrucât procesul-verbal întocmit poate face proba unor fapte şi împrejurări de fapt de care depinde aplicarea legii, iar pe de altă parte, deoarece caracterul facultativ al audierii prevăzut de lege ţine seama de subiecţii care participă la efectuarea procedeului probatoriu, care pot acţiona în calitate de organe judiciare de urmărire penală, iar nu de martori.*

5.2. Condiţii

- livrarea supravegheată poate fi autorizată *de procuror* numai în următoarele **cazuri**:

a) dacă descoperirea sau arestarea persoanelor implicate în transportul ilegal de droguri, arme, obiecte furate, materiale explozive, nucleare, alte materiale radioactive, sume de bani şi alte obiecte care rezultă din activităţi ilicite ori obiecte utilizate în scopul comiterii de infracţiuni nu ar putea fi făcută în alt mod sau ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare;

b) dacă descoperirea ori dovedirea infracţiunilor săvârşite în legătură cu livrarea de transporturi ilegale sau suspecte ar fi imposibilă ori foarte dificilă în alt mod (de pildă, în ipoteza în care un transport de droguri efectuat de cetăţeni români este preluat din Turcia, urmând ca o parte a stupefiantelor să fie valorificate pe piaţa internă, iar altă parte în alte state).

5.3. Autorizarea livrării supravegheate

- livrarea supravegheată poate fi autorizată, *prin ordonanţă motivată*, de către procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală, la solicitarea instituţiilor sau organelor competente (de pildă, la solicitarea procurorilor din alte state) în cazurile enumerate mai sus; procurorul trebuie să precizeze în ordonanţă dacă livrarea supravegheată se va realiza cu sau fără sustragerea ori substituirea totală sau parţială a bunurilor care fac obiectul livrării;

- procurorul nu poate autoriza în mod global sau pe un anumit interval de timp desfăşurarea procedeului probator, ci trebuie să autorizeze fiecare livrare supravegheată în parte;

- ordonanţa procurorului trebuie să cuprindă pe lângă menţiunile prevăzute la art. 286 alin. (2) C.proc.pen.:

a) numele suspectului sau inculpatului, dacă sunt cunoscute;

b) motivele concrete care justifică măsura;

c) indicarea bunurilor care fac obiectul livrării supravegheate şi a dovezilor din care rezultă caracterul ilicit al acestora, *a bunurilor care urmează a fi sustrase sau substituite, precum şi a bunurilor care urmează a le înlocui pe acestea*, după caz;

d) timpul şi locul efectuării livrării sau, după caz, itinerariul ce urmează a fi parcurs în vederea efectuării livrării, dacă acestea sunt cunoscute;

e) modalităţile în care va fi efectuată supravegherea;

f) datele de identificare a persoanelor autorizate să supravegheze livrarea".

- prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a prevăzut că ***livrarea supravegheată poate fi realizată pe teritoriul ţării*** numai dacă **procurorul** care supraveghează sau efectuează urmărirea penală **se asigură** că autorităţile care au, potrivit legii, atribuţii în legătură cu verificarea sau supravegherea intrării, circulaţiei sau ieşirii de pe teritoriul ţării a bunurilor vizate:

a) păstrează confidenţialitatea activităţilor desfăşurate;

b) garantează supravegherea permanentă a transportului ilegal sau suspect.

- în situația în care ***livrarea supravegheată presupune activități transfrontaliere***, aceasta poate fi realizată numai dacă **procurorul** care supraveghează sau efectuează urmărirea penală **ia măsuri şi se asigură** ca autoritățile statelor tranzitate:

a) să fie de acord cu intrarea pe teritoriul acestora a transportului ilegal sau suspect şi cu ieşirea acestuia de pe teritoriul statului;

b) să garanteze faptul că transportul ilegal sau suspect este supravegheat permanent de către autoritățile competente;

c) să garanteze faptul că procurorul, organele de poliție sau alte autorități de stat competente sunt înştiințate în ceea ce priveşte rezultatul urmăririi penale împotriva persoanelor acuzate de infracțiuni care au constituit obiectul metodei speciale de cercetare.

Aceste ultime condiții nu se aplică în cazul în care un tratat internațional la care România este parte are dispoziții contrare.

5.4. Executarea măsurii speciale de cercetare

- livrarea supravegheată *este pusă în aplicare de către poliție sau de altă autoritate competentă* (de pildă, autoritatea vamală) şi poate fi realizată cu sau fără substituirea bunurilor ce fac obiectul livrării (de pildă, înlocuirea drogurilor livrate supravegheat cu făină înainte de capturarea transportului şi organizarea flagrantului pentru a evita pierderea/distrugerea acestora);

- procurorul stabileşte, coordonează şi controlează modul de punere în aplicare a livrării supravegheate; pe lângă livrarea supravegheată procurorul poate autoriza şi folosirea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor, ori participarea autorizată la anumite activități sau poate solicita autorizarea de judecătorul de drepturi şi libertăți a unei măsuri de supraveghere tehnică [de pildă, în ipoteza unui trafic internațional de droguri procurorul poate autoriza livrarea supravegheată cu substituirea drogurilor, precum şi folosirea investigatorilor sub acoperire sau a colaboratorilor pentru a strânge informații cu privire la activitatea traficantului şi la locul unde acesta va depozita drogurile, participarea autorizată la diferite activități (de pildă, cumpărarea unei mostre de drog de către investigator), poate solicita şi obține de la judecătorul de drepturi şi libertăți supravegherea audio şi video în spații private (pentru a filma şi fotografia activitățile din spațiul privat în care au fost depozitate drogurile) şi, nu în ultimul rând, procurorul poate autoriza substituirea drogurilor (chiar dacă acestea se află într-un spațiu privat, cu condiția existenței unei autorizări prealabile a judecătorului de a pătrunde în acel spațiu)];

- punerea în aplicare a livrării supravegheate nu constituie infracțiune (de pildă, introducerea supravegheată a unei cantități de droguri în țară în cadrul procedeului probatoriu al livrării supravegheate nu constituie infracțiunea de trafic internațional de droguri, fiind incidentă cauza justificativă prevăzută de art. 21 C.pen.);

- organele care au efectuat livrarea supravegheată au obligația de a întocmi, la finalizarea livrării supravegheate pe teritoriul României, *un proces-verbal* cu privire la activitățile desfăşurate, pe care îl înaintează procurorului.

§6. Obţinerea datelor de trafic şi de localizare prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului

- reprezintă procedeul probatoriu prin care organele judiciare pot intra în posesia datelor de trafic (*nu a conţinutului comunicaţiilor*), datelor de identificare a echipamentului tehnic sau de localizare pe care furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului ***aveau obligaţia de a le reţine***, potrivit art. 3 din Legea nr. 82/2012, republicată;

- Directiva 2006/24/CE CJUE a fost anulată prin decizia CJUE pronunţată în 8 aprilie 2014 în cauzele reunite, *Digital Rights Ireland Ltd c. Minister for Communications, Marine and Natural Resources, Minister for Justice, Equality and Law Reform, Commissioner of the Garda Síochána, Irlandei, The Attorney General, cu participarea Irish Human Rights Commission, Kärntner Landesregierung, Michael Seitlinger, Christof Tschohl ş.a.* (C-293/12 şi C-594/12) în care Curtea de la Luxembourg a considerat că obligaţia impusă de art. 3 şi art. 6 din Directiva furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice accesibile publicului sau de reţele de comunicaţii publice *de a păstra* pentru o anumită perioadă date referitoare la viaţa privată a unei persoane şi la comunicaţiile sale, precum cele prevăzute la art. 5 din această directivă, constituie *per se* o ingerinţă în drepturile garantate de art. 7 din Cartă. S-a mai reţinut că Directiva 2006/24 *nu prevede norme clare şi precise* care reglementează întinderea ingerinţei în drepturile fundamentale consacrate la art. 7 şi art. 8 din Cartă. Prin urmare, trebuie să se constate că această directivă conţine o ingerinţă în aceste drepturi fundamentale, care este de o mare amploare şi de o gravitate deosebită în ordinea juridică a Uniunii, fără ca o astfel de ingerinţă să fie încadrată în mod precis de dispoziţii care să permită garantarea faptului că ea este limitată efectiv la strictul necesar. În consecinţă, CJUE a apreciat că prin adoptarea Directivei 2006/24 legiuitorul Uniunii a depăşit limitele impuse de respectarea principiului proporţionalităţii în lumina art. 7 şi art. 8 şi a art. 52 alin. (1) din Cartă;

- ulterior acestei decizii a CJUE, *prin DCC nr. 440 din 8 iulie 2014* s-a constatat neconstituţionalitatea Legii nr. 82/2012, republicată (care constituia o transpunere a Directivei 2006/24/CE privind păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicaţii electronice accesibile publicului sau de reţele de comunicaţii publice). Pe de o parte, instanţa de contencios constituţional a apreciat că **retenţia şi stocarea datelor** nu ridică o problemă de constituţionalitate, deoarece *nici Constituţia şi nici jurisprudenţa Curţii Constituţionale nu interzic stocarea preventivă, fără o ocazie anume a datelor de trafic şi de localizare, cu condiţia însă ca accesul la aceste date şi utilizarea lor să fie însoţite de garanţii şi să respecte principiul proporţionalităţii.* Pe de altă parte, Curtea Constituţională a considerat că elementele de neconstituţionalitate se cantonează numai în sfera **accesului şi utilizării datelor reţinute şi stocate**, deoarece dispoziţiile legale nu ofereau garanţiile necesare protecţiei dreptului la viaţă intimă, familială şi privată, a secretului corespondenţei şi a libertăţii de exprimare a persoanelor ale căror date stocate sunt accesate. Curtea Constituţională a arătat că, deşi dispoziţiile art. 152 C.proc.pen. referitoare la procedura de autorizare sunt constituţionale, acestea rămân fără aplicabilitate

practică până la adoptarea unei noi legi speciale având ca obiect reținerea datelor generate de furnizorii de comunicații sau până la modificarea dispozițiilor Codului de procedură penală într-o modalitate care să nu mai condiționeze această metodă de cercetare de existența unei legi speciale; practic, Curtea Constituțională a apreciat ca fiind compatibilă cu exigențele constituționale utilizarea acestui procedeu probatoriu dacă condițiile de acces și utilizare a datelor reținute sunt modificate în acord cu standardele protecției dreptului la viață privată;

- în prezent, **retenția și stocarea** acestor date este stipulată de Legea nr. 506/2004 în sarcina **furnizorilor** de rețele publice și de servicii de comunicații electronice destinate publicului, fiind astfel transpus în dreptul intern art. 15 din Directiva 2002/58/CE privind prelucrarea datelor personale și protejarea confidențialității în sectorul comunicațiilor publice;

- **începând cu data de 21 decembrie 2016**, reglementarea națională a reținerii datelor contravine celor statuate de CJUE prin hotărârea din Marea Cameră a CJUE în cauzele conexate C-203/15 (*Tele2 Sverige AB*) și C-698/15 (*Secretary of State for the Home Department/Tom Watson ș.a.*), deoarece reținerea datelor astfel cum este reglementată de Legea nr. 506/2004 este continuă, generalizată și afectează toți abonații; astfel, CJUE a considerat că, lecturat în lumina art. 7 și 8, precum și a art. 52 alin. (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, art. 15 din Directiva 2002/58/CE trebuie interpretat în sensul că *se opune unei reglementări naționale care prevede, în scopul combaterii infracționalității, o păstrare generalizată și nediferențiată a ansamblului datelor de transfer și al datelor de localizare ale tuturor abonaților și utilizatorilor înregistrați* în ceea ce privește toate mijloacele de comunicare electronică; prin urmare, o reglementare națională precum cea în discuție în litigiul principal *depășește limitele strictului necesar și nu poate fi considerată justificată, într-o societate democratică;*

- constatăm, totodată, că și considerentele DCC nr. 440 din 8 iulie 2014 prin care s-a apreciat că **retenția și stocarea datelor** nu ridică o problemă de constituționalitate nu mai sunt compatibile cu decizia CJUE în cauzele conexate C-203/15 (*Tele2 Sverige AB*) și C-698/15 (*Secretary of State for the Home Department/Tom Watson ș.a.*) **în care s-a arătat că nu este compatibilă cu exigențele Cartei retenția și stocarea generalizată a datelor** pentru „toate persoanele și toate mijloacele de comunicare electronică, precum și ansamblul datelor de trafic, fără a face vreo diferențiere, limitare sau excepție în funcție de obiectivul combaterii infracțiunilor grave" și fără ca „persoanele ale căror date sunt păstrate să se regăsească, fie și în mod indirect, într-o situație susceptibilă să declanșeze începerea urmăririi penale"; în această privință, în mod întemeiat s-a apreciat în doctrină[1] că, „având în vedere că prin această hotărâre CJUE a statuat practic că un asemenea mecanism contravine dreptului european, Curtea Constituțională este nevoită să își reconsidere poziția adoptată. Până la o decizie a Curții Constituționale prin care să se constate neconstituționalitatea Legii nr. 504/2006, urmează să își găsească aplicabilitatea în dreptul intern jurisprudența CJUE în materie. Din moment ce prin hotărârea citată Curtea a statuat faptul că legislația în materia retenției datelor își poate găsi justificarea în dreptul intern

[1] *G. Zlati*, Comentariu art. 152, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a.

doar prin raportare la art. 15 alin. (1) din Directiva 2002/58/CE, devine evident faptul că modul în care CJUE a ajuns să interpreteze art. 15 alin. (1) din Directivă prin raportare la dreptul uniunii produce efecte directe în dreptul intern";

- având în vedere cele arătate mai sus și constatând inerția instanței de control constituțional în analiza acestei problematici voi prezenta în continuare reglementarea internă cu mențiunea că asupra acesteia planează serioase dubii de compatibilitatea cu exigențele Cartei; astfel, prin Legea nr. 235/2015 a fost modificată Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice s-a permis stocarea datelor de trafic pentru o perioadă de 3 ani de la data efectuării comunicării;

- potrivit art. 12^1 din Legea nr. 506/2004[1], furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului și furnizorii de rețele publice de comunicații electronice pun la dispoziția organelor judiciare, de îndată, dar nu mai târziu de 48 de ore, datele de trafic, datele de identificare a echipamentului și datele de localizare; deopotrivă, prin Legea nr. 75/2016 a fost radical modificat conținutul art. 152 C.proc.pen.[2]; în această privință, în doctrină[3] s-a arătat că mecanismul de obținere a datelor prin intermediul procedeului probatoriu prevăzut la art. 152 C.proc.pen. implică două etape distincte: „**prima etapă** constă în retenția și stocarea datelor prelucrate, iar cea de **a doua etapă** constă în accesarea acestora, prin transmiterea datelor organelor de urmărire penală ce au făcut această solicitare (...) cu toate că de *lege lata* nu mai există obligația legală de a reține date de trafic, de localizare ori de identificare pentru o perioadă determinată [art. 3 alin. (2) din Legea nr. 82/2012 stabilea un termen de 6 luni pentru păstrarea datelor, de la data efectuării comunicării], art. 5 din Legea nr. 506/2004 permite în continuare retenția datelor de trafic pentru o perioadă de cel mult 3 ani. De asemenea, art. 12^1 alin. (5) din lege creează obligația suplimentară de a reține în continuare datele de trafic, de localizare ori de identificare a echipamentului pentru o perioadă de cel mult 5 ani, sau chiar până la pronunțarea unei hotărâri definitive. Discutăm, așadar, despre un cadru normativ ce permite în continuare retenția anumitor date pentru o perioadă de până la trei ani și care stabilește o obligație legală a de reținere în continuare datele de trafic, de identificare a echipamentului și cele de localizare pentru o perioadă de încă 5 ani de la data solicitării acestor date de către entitățile prevăzute la art. art. 12^1 alin. (1) din lege";

- *DCC nr. 295/2022* nu a produs niciun efect cu privire la procedeul probatoriu prevăzut de art. 152 C.proc.pen., consecința acesteia fiind strict obligația Parlamentului de a reexamina legea a cărei neconstituționalitate a fost constatată, precum și

---

[1] Prin *DCC nr. 589/2017* a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 12^1 din Legea nr. 506/2004 (*control a posteriori*).

[2] Prin *DCC nr. 504/2020* a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a art. 152 C.proc.pen. (*control a posteriori*).

[3] Ibidem. Autorul mai arată că accesarea datelor implică transmiterea acestora de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului. Transmiterea trebuie să aibă loc de îndată, dar nu mai târziu de 48 de ore de la momentul primirea solicitării împreună cu mandatul emis de către judecătorul de drepturi și libertăți.

obligația Președintelui de a nu promulga legea până la realizarea acestei activități de către Parlament;

- procedeul probatoriu prevăzut de art. 152 C.proc.pen. nu intră în noțiunea de supraveghere tehnică și nu poate fi autorizat provizoriu de procuror în cazuri de urgență;

- având în vedere dezvoltările actuale din materia tehnologiei comunicațiilor, măsura reținerii datelor vine să contribuie la înlăturarea dificultăților pe care le întâmpină autoritățile în exercitarea atribuțiilor de prevenire și de luptă împotriva criminalității organizate, a terorismului sau a altor infracțiuni grave;

- *datele referitoare la trafic* facilitează identificarea abonatului sau utilizatorului serviciului, permițând organelor competente ale statului să acționeze eficient pentru prevenirea, identificarea și cercetarea unor infracțiuni grave, cum ar fi terorismul sau criminalitatea organizată. Experții[1] în criminalitate informatică apreciază că datele de trafic din lumea virtuală reprezintă echivalentul amprentelor ridicate cu ocazia cercetării la fața locului[2];

- *datele de localizare* se pot referi la latitudinea, longitudinea și altitudinea echipamentului terminal al utilizatorului, la direcția de comunicare, la nivelul de acuratețe al informațiilor de localizare, la identificarea celulei de rețea în care este situat echipamentul terminal la un moment dat și la momentul în care a fost înregistrată informația referitoare la localizare[3];

---

[1] A se vedea declarația lui *J. Abbott*, la prima reuniune a Forumului UE în materia criminalității informatice.

[2] În doctrină (*M. Suian*, op. cit., p. 378), s-a apreciat că pentru interpretarea corectă a noțiunii de „date de trafic" prezintă relevanță inclusiv definiția cuprinsă în art. 35 alin. (1) pct. 1 lit. f) din Legea nr. 161/2003. Astfel, *datele referitoare la traficul informațional* sunt definite ca fiind „o parte din lanțul de comunicare, indicând originea, destinația, ruta, ora, data, mărimea, volumul și durata comunicării, precum și tipul serviciului utilizat pentru comunicare".

În Raportul explicativ al Convenției privind criminalitatea informatică, în conținutul căruia (a se vedea parag. 30) se regăsesc următoarele clarificări referitoare conținutului datelor de trafic:

(i) „Originea" se referă la numărul de telefon, o adresă IP sau o identificare similară a unei modalități de comunicare;

(ii) „Destinația" are în vedere o indicație comparabilă a unei facilități de comunicații către care se transmit comunicări;

(iii) „Tipul de serviciu" vizează servicii precum transfer de fișiere, poștă electronică sau mesaje instantanee.

[3] În literatura de specialitate [*M. Bulancea, G. Zlati, R. Slavoiu*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 660] s-a subliniat că: „obținerea datelor de localizare, în temeiul art. 152 C.proc.pen. nu echivalează cu măsura localizării sau urmăririi prin mijloace tehnice, prevăzută de art. 138 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. Între cele două procedee există diferențe esențiale din perspectiva ingerinței în viața privată. Astfel, datele de localizare permit numai stabilirea unei anumite *celule* în care se inițiază sau se finalizează un apel de telefonie mobilă, corespunzătoare unui anumit releu de comunicații, care cuprinde o suprafață cu dimensiuni variabile (uneori cu o rază de mai mulți kilometri) în care s-a aflat *în trecut* echipamentul de comunicații. În schimb, localizarea prin mijloace tehnice permite determinarea cu precizie a *locului* în care se află *în prezent* subiectul vizat, datorită atașării dispozitivului tehnic de un anumit obiect aflat în posesia acestuia. În consecință, pentru localizarea unei persoane, în sensul Codului de procedură penală, nu este necesar să se obțină datele de localizare. Pe de altă parte,

- *datele de identificare a echipamentului* cuprind acele date tehnice care permit identificarea amplasamentului echipamentelor de comunicaţii ale acestora, prelucrate în scopul transmiterii unei comunicări printr-o reţea de comunicaţii electronice sau în scopul facturării contravalorii acestei operaţiuni[1];

- în ipoteza în care organele judiciare doresc să obţină date cu privire la conţinutul traficului vor trebuie să apeleze la alte procedee probatorii mai intrusive din sfera supravegherii tehnice (de pildă, accesul la sisteme informatice sau interceptarea convorbirilor telefonice);

- potrivit art. 152 alin. (1) C.proc.pen. şi art. 12[1] din Legea nr. 506/2004, în vederea intrării în posesia datelor de trafic reţinute *organele de urmărire penală, cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi*, pot solicita date de trafic şi localizare prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului;

- stabilirea persoanei care este beneficiara serviciilor de comunicaţii şi căreia, în cadrul acestor servicii, i s-a alocat un anume IP, trebuie realizată în cadrul procedurii prevăzute de art. 152 C.proc.pen., iar nu în temeiul procedeului probatoriu al ridicării de date informatice prevăzut la art. 170 alin. (2) lit. b) C.proc.pen.; pe de o parte, trebuie avut în vedere că în cauza *Bendik c. Sloveniei*, obţinerea datelor de identificare ale utilizatorului (inclusiv în cazul solicitării informaţiilor asociate unui IP static folosit pentru comiterea activităţilor ilicite) doar în temeiul unei solicitări scrise a organelor de urmărire penală (predare de date informatice) a fost considerată că încalcă art. 8 din Convenţia europeană; pe de altă parte, nu trebuie omis că atunci când este utilizat un IP dinamic, identificarea utilizatorului nu poate avea loc decât ca urmare a examinării datelor de trafic prelucrate de furnizorul de comunicaţii, adică doar potrivit art. 152 C.proc.pen.; deopotrivă, nu trebuie confundată adresa de email sau numele folosit pentru contractarea serviciului care pot fi obţinute prin procedeul predării de înscrisuri (de pildă, comunicarea contractului cu privire la o adresă de IP static folosită pentru un server web sau mail), cu solicitarea de a stabili o legătură între o anumită persoană şi activităţile desfăşurate prin folosirea unei adrese de IP;

împrejurarea că, prin interpretarea datelor de localizare şi de trafic, organul de cercetare penală determină cu precizie locul unde s-a aflat o anumită persoană într-un anumit moment nu înseamnă că s-a folosit metoda localizării prevăzută de art. 138 alin. (1) lit. d) C.proc.pen."

[1] Prin DCC nr. 255 din 4 iunie 2020 (M.Of. nr. 636 din 20 iulie 2020), Curtea Constituţională a respins ca neîntemeiată excepţia de neconstituţionalitate ridicată în legătură cu sintagma „în scopul facturării contravalorii acestei operaţiuni" din cuprinsul art. 2 alin. (1) lit. b) teza finală din Legea nr. 506/2004. În considerentele acestei decizii s-a reţinut că datele de trafic sunt cele prevăzute la art. 1 lit. d) din Convenţia privind criminalitatea informatică, în sensul că acestea desemnează *orice date având legătură cu o comunicare transmisă printr-un sistem informatic, produse de acest sistem în calitate de element al lanţului de comunicare, indicând originea, destinaţia, itinerarul, ora, data, mărimea, durata sau tipul de serviciu* (parag. 14). De asemenea, Curtea a făcut trimitere la parag. 30 din Raportul explicativ al Convenţiei privind criminalitatea informatică, în sensul că (parag. 15): *[1]* „Originea" se referă la numărul de telefon, o adresă IP sau o identificare similară a unei modalităţi de comunicare; *[2]* „Destinaţia" are în vedere o indicaţie comparabilă a unei facilităţi de comunicaţii către care se transmit comunicări; *[3]* „Tipul de serviciu" vizează servicii precum transfer de fişiere, poştă electronică sau mesaje instantanee.

- deşi legea face referire la organele de urmărire penală, cred că sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi va putea fi făcută numai de un procuror, iar nu şi de organele de cercetare penală[1];

- pentru a fi obţinută autorizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi trebuie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

a) *să fi fost începută urmărirea penală;*

- potrivit Codului de procedură penală, obţinerea datelor de trafic şi de localizare poate fi dispusă numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune începerea etapei de investigare a faptelor;

- nu este necesar pentru dispunerea măsurii obţinerii datelor de trafic şi de localizare ca procurorul să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect.

b) *să existe* ***o suspiciune rezonabilă*** *cu privire la* ***săvârşirea*** *unei infracţiuni dintre cele enumerate de art. 139 alin. (2) C.proc.pen. în materia supravegherii tehnice*[2] *sau a unei infracţiuni de concurenţă neloială, de evadare, de fals în înscrisuri, infracţiuni privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive, a unei infracţiuni privind nerespectarea dispoziţiilor privind introducerea în ţară de deşeuri şi reziduuri, a unei infracţiuni privind organizarea şi exploatarea jocurilor de noroc ori a unei infracţiuni privind regimul juridic al precursorilor de droguri, şi infracţiuni referitoare la operaţiuni cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive asemănătoare celor determinate de substanţele şi produsele stupefiante sau psihotrope;*

- spre deosebire de supravegherea tehnică, unde art. 139 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. face referire la existenţa unei suspiciuni referitoare atât la pregătirea, cât şi la comiterea unei infracţiuni, în cazul procedeului probator prevăzut de art. 152 C.proc.pen. trebuie să existe date cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, legiuitorul părând să excludă posibilitatea de a solicita datele de trafic proactiv, atunci când există doar suspiciunea pregătirii comiterii unei infracţiuni; în plus, trebuie avut în vedere că în cadrul acestui procedeu probatoriu prevăzut de art. 152 C.proc.pen., datele de trafic şi localizare se află în posesia furnizorilor de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului şi permit determinarea locului unde s-a aflat echipamentul tehnic vizat în trecut, în vreme ce supravegherea tehnică prin localizare are ca scop determinarea actuală (în timp real) a locului sau a itinerariului unei persoane prin mijloace tehnice, care, de regulă, nu implică participarea funizorilor mai sus menţionaţi;

---

[1] *În acelaşi sens*, *M. Suian*, op. cit., p. 394; *G. Mateuţ*, op. cit., p. 735.

[2] Infracţiuni contra securităţii naţionale prevăzute de Codul penal şi de legi speciale, a unei infracţiuni de trafic de droguri, de trafic de arme, de trafic de persoane, acte de terorism, de spălare a banilor, de falsificare de monede ori alte valori, de falsificare de instrumente de plată electronică, contra patrimoniului, de şantaj, de viol, de lipsire de libertate, de evaziune fiscală (prevăzute de Legea nr. 241/2005), a unei infracţiuni de corupţie sau a unei infracţiuni asimilate infracţiunilor de corupţie (prevăzute de Codul penal sau de Legea nr. 78/2000), a unei infracţiuni împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene (art. 18^1 - art. 18^5 din Legea nr. 78/2000), a unei infracţiuni care se săvârşeşte prin sisteme informatice sau mijloace de comunicaţii electronice ori a unei infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa închisorii *de 5 ani sau mai mare*.

- cerința ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare prevăzută de art. 139 alin. (2) C.proc.pen. nu se aplică şi cu privire la infracțiunile enumerate limitativ de art. 152 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., în aceste ipoteze pericolul generic al infracțiunilor putând justifica ingerința în dreptul la viața privată;

- în hotărârea Marii Camere a CJUE din 2 octombrie 2018, pronunțată în cauza C-207/16 [având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul art. 267 TFUE de Audiencia Provincial de Tarragona (Curtea Provincială din Tarragona, Spania), prin decizia din 6 aprilie 2016, primită de Curte la 14 aprilie 2016, în procedura declanșată de Ministerio Fiscal], instanța de contencios european a arătat că „în conformitate cu principiul proporționalității, o ingerință gravă nu poate fi justificată, în materie de prevenire, de investigare, de detectare şi de urmărire penală a infracțiunilor, decât prin obiectivul privind combaterea infracționalității care trebuie calificată drept «gravă». În schimb, dacă ingerința pe care o implică un asemenea acces nu este gravă, respectivul acces este susceptibil să fie justificat de un obiectiv privind prevenirea, investigarea, detectarea şi urmărirea penală a unor «infracțiuni» în general. Prin urmare, este necesar în primul rând să se stabilească dacă în speță, în funcție de circumstanțele cauzei, ingerința în drepturile fundamentale consacrate la art. 7 şi 8 din Cartă pe care ar implica-o un acces al poliției judiciare la datele în discuție în litigiul principal trebuie considerată ca fiind «gravă». În această privință, cererea în discuție în litigiul principal, prin care poliția judiciară solicită, pentru nevoile unei anchete penale, autorizarea judiciară de a avea acces la date cu caracter personal păstrate de furnizorii de servicii de comunicații electronice, are drept unic obiect să identifice titularii cartelelor SIM activate, într-o perioadă de douăsprezece zile, cu codul IMEI al telefonului mobil furat. Astfel cum s-a arătat la pct. 40 din prezenta hotărâre, această cerere vizează numai accesul la numerele de telefon corespunzătoare acestor cartele SIM, precum şi la datele referitoare la identitatea civilă a titularilor cartelelor menționate, cum ar fi numele, prenumele şi, dacă este cazul, adresa lor. În schimb, aceste date nu privesc, după cum au confirmat în şedință atât guvernul spaniol, cât şi Ministerul Public, comunicațiile efectuate cu telefonul mobil furat şi nici localizarea acestuia"; CJUE a conchis că „art. 15 alin. (1) din Directiva 2002/58/CE (...) citit în lumina art. 7 şi 8 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, trebuie interpretat în sensul că accesul unor autorități publice la datele care vizează identificarea titularilor cartelelor SIM activate cu un telefon mobil furat, cum ar fi numele, prenumele şi, dacă este cazul, adresa acestor titulari, implică o ingerință în drepturile fundamentale ale acestora din urmă, consacrate la articolele menționate din Carta drepturilor fundamentale, care nu prezintă o asemenea gravitate încât să fie necesar ca acest acces să fie limitat, în materie de prevenire, de investigare, de detectare şi de urmărire penală a infracțiunilor, la combaterea infracționalității grave";

- în cauza *H.K.* (*C-745/18*, hotărârea din 2 martie 2021), CJUE a statuat în sensul că dreptul european se opune unei legislații naționale ce permite autorităților publice să aibă acces la un set de date de trafic sau de localizare pentru prevenirea, investigarea, identificarea şi tragerea la răspundere pentru săvârşirea unor infracțiuni care nu sunt grave; consecutiv acestei hotărâri, trebuie regândită sfera infracțiunilor ce permit utilizarea procedeului probatoriu prevăzut la art. 152 C.proc.pen.

c) *să existe temeiuri justificate pentru a se crede că datele solicitate constituie probe în cadrul procesului penal;*

d) *probele să nu poată fi obţinute în alt mod sau obţinerea lor ar presupune dificultăţi deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranţa persoanelor sau a unor bunuri de valoare;*

- este consacrat astfel *principiul subsidiarităţii*, reliefând caracterul de excepţie al ingerinţei în dreptul la viaţă privată, în vederea asigurării echitabilităţii procedurii.

e) *măsura să fie proporţională cu restrângerea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, date fiind particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor ori a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea infracţiunii.*

- astfel, a fost reglementat *principiul proporţionalităţii* măsurii obţinerii datelor de trafic şi de localizare cu restrângerea dreptului la viaţă privată, prin raportare la particularităţile cauzei, importanţa informaţiilor sau a probelor ce urmează a fi obţinute sau gravitatea infracţiunii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă în termen de 48 de ore cu privire la solicitarea organelor de urmărire penală de autorizare a transmiterii datelor, în şedinţă desfăşurată în camera de consiliu, prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu; participarea procurorului nu este obligatorie;

- în cazul în care judecătorul autorizează obţinerea datelor, nu se va dispune şi emiterea unui mandat de supraveghere tehnică, procedura prevăzută de art. 152 C.proc.pen. fiind distinctă de cea a supravegherii tehnice; în această ipoteză, după obţinerea autorizării prealabile a judecătorului de drepturi şi libertăţi, organele de urmărire penală vor dispune prin ordonanţă ca furnizorii să transmită datele reţinute;

- *în cursul judecăţii* instanţa poate solicita datele de trafic, datele de identificare a echipamentului şi datele de localizare de la furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului şi furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice atunci când apreciază că aceste probe sunt pertinente, concludente şi utile cauzei; instanţa, în urma dezbaterii contradictorii, dispune comunicarea datelor prin încheiere pronunţată în şedinţă publică;

- furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului şi furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice *au obligaţia* de a pune la dispoziţia organelor judiciare, de îndată, dar nu mai târziu de 48 de ore, datele de trafic, datele de identificare a echipamentului şi datele de localizare solicitate;

- în vederea asigurării integrităţii datelor, furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului *au obligaţia să asigure semnarea datelor solicitate, utilizând o semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat. Semnarea electronică a datelor se va face în mod automat în momentul extragerii lor din bazele de date;

- furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului care colaborează cu organele de urmărire penală au obligaţia de a păstra secretul operaţiunii efectuate.

§7. Obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare

7.1. Noţiune

- prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost modificată natura juridică a procedeului probatoriu al obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare, *acesta fiind scos din sfera noţiunii de supraveghere tehnică şi plasat în categoria metodelor speciale de cercetare*; pe cale de consecinţă, a fost introdus art. 146[1] C.proc.pen., prin care a fost reglementată procedura autorizării şi prelungirii metodei speciale de cercetare, durata şi limitele acesteia;

- obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare vizează:

a) operaţiunile prin care se asigură cunoaşterea conţinutului tranzacţiilor financiare şi al altor operaţiuni *efectuate (indiferent de perioada de timp anterioară în care au fost efectuate*[1]*) sau care urmează să fie efectuate pe o durată de cel mult 30 de zile* prin intermediul unei instituţii de credit ori al altei entităţi financiare (de pildă, tranzacţiilor efectuate prin Western Union)[2];

---

[1] De pildă, tranzacţiile financiare efectuate în ultimii cinci ani anterior momentului sesizării judecătorului de drepturi şi libertăţi.

[2] În doctrină [*G. Zlati, R. Slăvoiu*, Comentariu art. 138, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a analizat în ce măsură organele de urmărire penală pot efectua în mod nemijlocit o analiză la nivel de *blockchain*, fără a fi necesară o autorizare din partea judecătorului de drepturi şi libertăţi. În context, ar necesita lămuriri următoarele aspecte: *(i)* în ce măsură tranzacţiile cu monedă virtuală pot fi asimilate tranzacţiilor financiare sau altor operaţiuni; *(ii)* în ce măsură atunci când discutăm despre tranzacţii cu monedă virtuală în *blockchain* ne putem raporta la o instituţie de credit sau la o altă entitate financiară. În primul rând, este discutabil în ce măsură tranzacţiile cu monedă virtuală pot fi asimilate tranzacţiilor financiare. În mod regretabil, prin Legea nr. 207/2021 legiuitorul penal a operat modificări asupra art. 250 C.pen. pentru a extinde sfera de aplicabilitate a textului de incriminare şi cu privire la transferul de monedă virtuală, păstrând, însă, denumirea marginală „Efectuarea de operaţiuni financiare în mod fraudulos". Preferabil ar fi fost ca legiuitorul să modifice inclusiv denumirea marginală a textului de incriminare, ce acoperea anterior intervenţiei legislative doar operaţiunile bancare sau cu monedă electronică. Cu toate acestea, s-ar putea susţine că există o diferenţă între tranzacţiile financiare şi operaţiunile financiare. De altfel, legiuitorul operează cu această distincţie în cuprinsul art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie. Discutăm, aşadar, despre necesitatea clarificării raportului dintre următoarele sintagme: tranzacţie financiară, operaţiune financiară şi tranzacţie cu monedă virtuală. De asemenea, din cuprinsul art. 138 alin. (9) C.proc.pen. rezultă că sintagma „alte operaţiuni" are în vedere tot tranzacţiile financiare. Prin urmare, s-ar putea argumenta că tranzacţiile cu monedă virtuală nu ar putea intra nici în categoria de „alte operaţiuni". În măsura în care aceste alte operaţiuni trebuie să fie calificate drept financiare, art. 12 alin. (2) din Legea nr. 78/2000 le defineşte pe acestea ca fiind acele *operaţiuni care antrenează circulaţia de capital, operaţiuni de bancă, de schimb valutar sau de credit, operaţiuni de plasament, în burse, în asigurări, în plasament mutual ori privitor la conturile bancare şi cele asimilate acestora, tranzacţii comerciale interne şi internaţionale.* Dincolo de aceste controverse, se pune problema în ce măsură tranzacţiile cu monedă virtuală pot fi atribuite unei instituţii de credit ori unei alte entităţi financiare. Prima observaţie este aceea că atât instituţiile de credit, cât şi alte entităţi financiare pot tranzacţiona sau vor tranzacţiona în viitor inclusiv monedă virtuală. Tocmai de aceea, este imperios necesar de clarificat în ce măsură verifi-

carea acestor tranzacții intră sub incidența art. 138 alin. (9) C.proc.pen. Mult mai controversat, însă, este în ce măsură emitenții de monedă virtuală, platformele de schimb centralizate (*e.g.*, Binance, Coinbase, Kraken etc.) sau platformele de schimb descentralizate (*e.g.*, Maiar Exchange, Uniswap, SushiSwap etc.) pot intra în categoria altor entități financiare. Faptul că acestea nu sunt instituții de credit, credem că *de lege lata* este dincolo de orice dubiu. Calificarea lor drept entități financiare poate genera însă o veritabilă dezbatere în plan juridic. În doctrină (*G. Zlati*, Blockchain..., op. cit., p. 34) s-a arătat deja că platformele de schimb prin intermediul cărora se poate tranzacționa monedă virtuală nu pot fi calificate drept instituții financiare nebancare, deoarece activitățile prevăzute la art. 14 alin. (1) din Legea nr. 93/2009 sunt *de plano* incompatibile cu monedele virtuale. Tot în doctrină (*M. Suian*, Metode speciale..., op. cit., p. 322) s-a statuat în sensul că o entitate financiară are ca obiect de activitate efectuarea de operațiuni financiare cu monedă (inclusiv monedă electronică) sau operațiuni cu instrumente financiare. Or, dacă *de lege lata* o monedă virtuală nu poate fi asimilată monedelor fiduciare (incluzând aici inclusiv moneda electronică), am arătat deja *supra* cum legiuitorul a extins conceptul de operațiune financiară inclusiv cu privire la tranzacțiile cu monedă virtuală. Cu privire la emitenții de monedă virtuală, avem serioase rezerve că aceștia pot fi calificați drept entități financiare. În primul rând, în cazul *bitcoin* nici nu putem discuta despre un emitent de monedă virtuală (unitățile de valoare nou introduse în „masa monetară" fiind generate automat prin activitatea de „minerit") și nu ne putem raporta la o anumită entitate juridică. Inclusiv în acele situații în care în spatele unui proiect *blockchain* se află o entitate juridică, care poate fi calificată drept emitent de monedă virtuală, aceasta nu devine automat o entitate financiară. Tocmai de aceea necesită făcută o distincție clară între moneda virtuală (inclusiv cea non-volatilă – în eng., *stablecoin*) și cea electronică, emitentul de monedă electronică fiind o veritabilă entitate financiară.

Raportat la toate aceste chestiuni se vor ridica două probleme:

i. În ce măsură organele de urmărire penală vor putea analiza în mod nemijlocit datele din *blockchain* pentru obține informații (adrese publice și date referitoare la tranzacțiile cu monedă virtuală) relevante sub aspect probatoriu. La prima vedere, o asemenea activitate pare să facă parte din categoria *OSINT* (*Open Source Intelligence*). Dacă analiza efectuată de către un particular, cu privire la informațiile publice disponibile în *blockchain*, nu se transpune într-o ingerință în dreptul la viață privată, aceeași concluzie ar putea fi menținută și în ceea ce privește o analiză efectuată de către organul de urmărire penală. De altfel, cu privire la activitățile investigative ce fac parte din categoria *OSINT*, în doctrină s-a statuat deja că nu discutăm automat despre o ingerință în dreptul la viață privată. Cu toate acestea, inclusiv în cauza *Rotaru c. României*, Curtea a statuat faptul că informațiile publice pot intra sub sfera de protecția a art. 8 din Convenție în măsura în care discutăm despre o colectare sistematică a acestor informații și stocarea lor de către autorități. Prin urmare, în măsura în care organele de urmărire penală folosesc mijloace tehnice (*e.g.*, inteligență artificială sau programe informatice capabile să facă o analiză avansată la nivel de *blockchain*) pentru o analiză sistematică și automată, se pune problema în ce măsură discutăm sau nu despre o activitate care ar trebui să fie supusă unor limitări ori autorizări prealabile.

ii. De cele mai multe ori, organele de urmărire penală nu vor avea însă la dispoziție mijloacele tehnice necesare pentru a efectua o analiză sistematică și automată la nivel de *blockchain*, iar o analiză secvențială efectuată în mod nemijlocit de către o persoană delegată în acest sens se va dovedi mult prea complexă. Având în vedere că pentru crearea unui portofel digital personal nu este necesară introducerea unor date cu caracter personal susceptibile să conducă la identificarea titularului, iar autentificarea la platformele de schimb descentralizate se realizează prin intermediul acestui tip de portofel digital, organele de urmărire penală vor avea interesul să identifice pe lanțul tranzacțiilor cu monedă virtuală o adresă publică asociată unei platforme de schimb centralizate (*e.g.* Binance, Coinbase

b) obținerea de la o instituție de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informații aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacțiile sau operațiunile unei persoane (de pildă, înscrisurile folosite pentru a realiza o tranzacție, numărul de accesări în sistemul internet Banking etc.).

- tranzacțiile financiare care pot face obiectul procedeului probatoriu sunt cele efectuate sau care urmează a fi efectuate de:

a) făptuitor, suspect sau inculpat;

b) orice persoană care este bănuită că realizează tranzacții financiare cu făptuitorul, suspectul sau inculpatul.

- acest procedeu probatoriu reprezintă, în materia tranzacțiilor financiare aflate în curs de desfășurare sau care urmează a fi efectuate, echivalentul înregistrărilor convorbirilor telefonice sau al conservării ori reținerii datelor informatice;

- din interpretarea coroborată a dispozițiilor art. 347 din Legea nr. 302/2004, republicată, și art. 146[1] C.proc.pen. rezultă că este posibilă obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, chiar dacă aceasta nu are calitatea de cetățean român, fiind străin sau apatrid cu domiciliul stabilit legal în străinătate;

- reprezintă un procedeu probatoriu distinct de cel al *obținerii de date privind situația financiară a unei persoane* (art. 153 C.proc.pen.), care constituie tot o metodă specială de cercetare (nu o măsură de supraveghere tehnică), ce poate fi dispusă de procuror, și care constă doar în obținerea de la o instituție de credit sau de la oricare instituție care deține date privind situația financiară a unei persoane a comunicării *doar a datelor privind existența și conținutul conturilor* unei persoane (la momentul solicitării), nu și a conținutului tranzacțiilor financiare și al altor operațiuni *efectuate în trecut (indiferent de perioada de timp în care au fost efectuate) sau care urmează să fie efectuate în viitor, pe perioada autorizată*;

- *obținerea* extraselor de cont bancar intră în sfera *obținerii datelor privind tranzacțiile financiare* (art. 146[1] C.proc.pen.) indiferent de perioada vizată, instituția prevăzută de art. 153 C.proc.pen. aplicându-se doar pentru obținerea soldului contului bancar la un anumit moment, nu și a informațiilor referitoare la tranzacțiile pe baza cărora a fost obținut acest sold;

---

etc.). Aceasta întrucât, majoritatea platformelor de schimb centralizate au implementat proceduri de cunoaștere a clientelei (*KYC – Know Your Customer*), raportat la dispozițiile legale privind prevenirea și combaterea spălării banilor. Este așadar posibil ca făptuitorul să fi efectuat multiple tranzacții cu monedă virtuală, la diferite adrese publice din *blockchain*, una dintre acestea fiind asociate unei platforme de schimb centralizate. În acest caz, furnizorul serviciului de schimb respectiv ar putea deține informații cu privire la identitatea clientului. Acest proces implică însă o analiză în lanț la nivel de *blockchain*. ce necesită cunoștințe avansate sau utilizarea unor mijloace tehnice avansate (*e.g.*, programe informatice specifice). Prin urmare, o posibilă soluție ar fi aceea de a solicita direct entității juridice care gestionează rețeaua *blockchain* să identifice în ce măsură în procesul de tranzacționare cu monedă virtuală a fost sau nu implicată inclusiv o adresă publică asociată unei platforme de schimb centralizate. În măsura în care o asemenea entitate juridică există, iar aceasta are posibilitatea tehnică de a efectua o asemenea analiză, se pune problema în ce măsură organul de urmărire penală poate solicita datele informatice de interes în temeiul art. 170 C.proc.pen. sau ar fi necesară o autorizare din partea judecătorului de drepturi și libertăți".

- procedeul probator al obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare trebuie utilizat şi în ipoteza în care se urmăreşte obţinerea de la ANAF a datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane, deoarece dispoziţiile art. 267 C.proc.pen. referitoare la accesul direct la bazele electronice de date deţinute de organele administraţiei de stat au ca unic scop obţinerea de informaţii necesare în vederea realizării procedurii de citare, a comunicării actelor de procedură sau a aducerii cu mandat la desfăşurarea procedurilor, aplicarea acestuia neputând fi extinsă şi în vederea administrării de probe;

- aşa cum în mod întemeiat s-a arătat în literatura de specialitate[1], dacă *instituţia de credit* justifică un interes legitim în baza art. 113 alin. (2) lit. b) din O.U.G. nr. 99/2006, poate furniza orice informaţii financiare, fie din oficiu, fie la simpla cerere a organelor judiciare în susţinerea pretenţiilor civile sau a oricărui alt interes legitim în cursul procesului penal; deopotrivă, s-a subliniat[2] că, pentru cazurile în care *instituţia de credit* nu justifică un interes legitim în comunicarea informaţiilor şi este ţinută de respecte, în condiţiile legii, secretul bancar, i se pot solicita informaţii de natură financiară de organele judiciare în următoarele condiţiile:

a) în cadrul procedeului probator al predării înscrisurilor, obiectelor sau al datelor informatice prevăzut de art. 170 C.proc.pen. în baza ordonanţei emise de procuror (pentru datele acoperite de secretul bancar) sau de organul de cercetare penală (pentru datele care nu sunt acoperite de secretul bancar) ori în baza încheierii emise de instanţa de judecată: *1. date privind documentele care au stat la baza deschiderii conturilor bancare ale unei persoane* (de pildă, următoarele date *acoperite de secretul bancar*: copie a actului de identitate, actul constitutiv al societăţii, hotărârea/rezoluţia Oficiului Registrului Comerţului privind constituirea societăţii, certificatul de înregistrare la Registrul Comerţului, actele de identitate ale persoanelor cu drept de reprezentare etc. Totodată, la dosarul clientului se pot afla şi alte documente, precum cererea de deschidere de cont, specimenul de semnătură etc.); *2. documente care au stat la baza acordării/ derulării unui credit; 3. imaginile video surprinse de o cameră aflată în interiorul/exteriorul unei unităţi bancare;*

b) în cadrul procedeului probator al obţinerii datelor privind situaţia financiară a unei persoane prevăzute de art. 153 C.proc.pen. în baza ordonanţei emise de procuror (nu de organul de cercetare penală) ori în baza încheierii emise de instanţa de judecată: *1. date cu privire la existenţa conturilor, numărul de cont/conturi pe care persoana respectivă le deţine* (IBAN-ul acestuia/acestora) *şi indicarea soldului; 2. date privind calitatea suspectului sau inculpatului de împuternicit pe conturile altor persoane existenţa unor împuterniciţi pe cont;* sunt informaţii cu caracter de secret profesional bancar;

c) la solicitarea procurorului formulată în temeiul art. 306 C.proc.pen., în temeiul ordonanţei emise în acest sens: *1. date privind existenţa unor împuterniciţi pe contul suspectului sau inculpatului* (persoana fizică, majoră, desemnată de către titular să efectueze operaţiuni în numele acestuia); sunt informaţii cu caracter de

---

[1] *A.-R. Trandafir, G. Marin*, Obţinerea de informaţii ori înscrisuri de la instituţiile de credit în cursul urmăririi penale, în *In honorem N. Volonciu*, op. cit., p. 182-222, studiul a fost publicat şi pe (*www.juridice.ro*) în data de 10 august 2017.

[2] Ibidem.

secret profesional bancar; *2. date* privind existenţa unei ipoteci pe sumele de bani aflate în cont; sunt informaţii cu caracter de secret profesional bancar; *3. datele personale ale utilizatorului unui card bancar;*

d) în cadrul procedeului probator al obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare, în baza mandatului emis în temeiul încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi ori, în situaţii excepţionale, în baza ordonanţei emise de procuror[1]: *1. date privind tranzacţiile financiare efectuate de o anumită persoană – extrasul de cont* [nume/denumire titular, CUI/CNP, număr de identificare a titularului în sistemul informatic al băncii, număr de cont, sold, detalii privind fiecare tranzacţie – sumă, dată, persoana cu care s-a desfăşurat tranzacţia, ce reprezintă respectivele sume, existenţa unor popriri/sume blocate etc., limită credit/overdraft, suma creditului neutilizată, informaţii cu privire la soldul contului unei persoane în diferite momente, plăţile şi încasările pe respectivul cont, împuterniciţii pe acel cont, descrierea operaţiunilor de creditare şi debitare a contului (inclusiv creditele primite ori împrumuturile acordate altor persoane)]*; 2. documentele care au stat la baza retragerilor de sume de bani din cont ori a tranzacţiilor/operaţiunilor efectuate, inclusiv un contract de credit* (un contract de vânzare care a stat la baza unei tranzacţii, o factură fiscală, borderouri de achiziţie materiale, mandatul prin care o persoană a fost autorizată să efectueze o anumită plată, certificatul de moştenitor al persoanei care a retras sume de bani din contul persoanei decedate[2], un stat de plată a salariilor, un formular completat la ghişeul unei bănci pentru retragerea/depunerea de numerar ori formularul primit pentru schimbul valutar etc.); *3. informaţii cu privire la tranzacţiile care urmează a fi efectuate; 4. datele reţinute de bancomate.*

7.2. Condiţii

- pentru a se putea dispune **obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare** trebuie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

a) *să fi fost începută urmărirea penală;*

- potrivit Codului de procedură penală, metodele speciale de supraveghere şi cercetare pot fi dispuse numai după începerea urmăririi penale, care, în condiţiile noii codificări, presupune începerea etapei de investigare a faptelor;

- nu este necesar pentru dispunerea obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare ca organul de urmărire penală să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect.

---

[1] Posibilitatea utilizării probelor obţinute în baza ordonanţei procurorului fiind condiţionată de confirmarea ulterioară a acesteia de judecătorul de drepturi şi libertăţi.

[2] De exemplu, printr-o solicitare a organelor de poliţie, au fost cerute *„datele de identificare ale persoanei care a ridicat pensia de urmaş veteran de război"* în numele titularului de cont, decedat înainte de momentul virării pensiei şi *„modalitatea de extragere a acestei sume"*. Într-o astfel de situaţie, este evident că solicitarea conducea la aflare informaţiilor referitoare la conţinutul tranzacţiei respective (cine a realizat-o, care era suma retrasă, data retragerii etc.), dar şi a înscrisurilor care au stat la baza retragerii (ex. certificat de moştenitor).

Metoda specială de cercetare constând în obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane, reglementată în art. 146[1] C.proc.pen., dispusă de către judecătorul de drepturi și libertăți cu respectarea prevederilor art. 146[1] alin. (1) C.proc.pen., nu este condiționată de efectuarea urmăririi penale *in personam*. Prin urmare, obținerea datelor privind tranzacțiile financiare poate fi dispusă înainte de dobândirea calității de suspect sau de inculpat de către o persoană și, în consecință, înainte de informarea acesteia cu privire la acuzația penală, obligația de informare menționată neexistând în cazul începerii urmăririi penale *in rem (I.C.C.J., secția penală, Completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 8/C din 19 februarie 2020, www.scj.ro).*

b) *să existe* ***o suspiciune rezonabilă*** *cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni;*

- nu prezintă importanță forma de vinovăție cu care a fost comisă infracțiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanță pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiune;

- prin modificarea art. 305 alin. (1) C.proc.pen. operată prin O.U.G. nr. 18/2016 s-a prevăzut în mod explicit că organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire *la fapta săvârșită ori a cărei săvârșire se pregătește.*

c) *măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale, date fiind particularitățile cauzei, importanța informațiilor ori a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii;*

- astfel, a fost reglementat ***principiul proporționalității*** măsurii speciale de cercetare cu restrângerea dreptului la viață privată, prin raportare la particularitățile cauzei, importanța informațiilor sau a probelor ce urmează a fi obținute sau gravitatea infracțiunii; în același sens art. 5 din Recomandarea (2005) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind „tehnicile speciale de investigare" în legătură cu infracțiuni grave, inclusiv acte de terorism prevede că, în vederea garantării principiului proporționalității, la momentul în care se dispune utilizarea „tehnicilor speciale", această utilizare trebuie evaluată în funcție de gravitatea infracțiunilor și ținând cont de caracterul intruziv al tehnicii utilizate.

d) *probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor sau a unor bunuri de valoare.*

- este consacrat astfel ***principiul subsidiarității***, reliefând caracterul de excepție al ingerinței în dreptul la viață privată, în vederea asigurării echitabilității procedurii, prin evitarea ca o parte însemnată a probațiunii ce se efectuează într-o cauză să constea în metode speciale de cercetare;

- obținerea datelor privind tranzacțiile financiare poate fi dispusă numai dacă alte procedee probatorii sau mijloace de probă a căror administrare nu presupune o ingerință atât de gravă în viața privată, nu sunt de natură să contribuie eficient la prevenirea sau descoperirea unei infracțiuni, la stabilirea situației de fapt, identificarea participanților ori la desfășurarea cu celeritate a urmăririi penale (spre exemplu, în

cazul în care au fost folosite deja, însă fără succes, alte procedee probatorii sau dacă este probabil că folosirea unor asemenea procedee nu ar fi eficientă, ori dacă folosirea altor procedee ar periclita conservarea probelor etc.);

- art. 146[1] alin. (1) C.proc.pen. prevede ***o limitare*** a sferei persoanelor care pot fi vizate de această măsură, stipulând că obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare efectuate se poate dispune cu privire la tranzacţiile financiare ale făptuitorului, suspectului, inculpatului sau ale oricărei persoane care este bănuită că realizează asemenea operaţiuni cu făptuitorul, suspectul sau inculpatul;

- art. 146[1] alin. (6) C.proc.pen. mai prevede ***încă o limită*** a acestei metode speciale de cercetare tehnică în vederea garantării dreptului la apărare, stabilind cu titlu de principiu că este interzisă obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare dintre avocat şi suspect, inculpat sau orice altă persoană pe care acesta o apără; **ca excepţie**, poate fi încuviinţat procedeul probatoriu dacă există date că avocatul săvârşeşte sau pregăteşte săvârşirea unei infracţiuni dintre cele prevăzute la art. 139 alin. (2) C.proc.pen. (pentru care este permisă şi supravegherea tehnică a raporturilor avocat – client), iar nu pentru a fi descoperite aceste date care trebuie să existe la momentul în care se dispune procedeul probatoriu; consider că, pe de o parte, nu se poate dispune *ab initio* obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare derulate în raporturile dintre avocat şi partea pe care o reprezintă, iar pe de altă parte, în cazul în care în mod accidental au fost supuse procedeului probatoriu aceste raporturi acestea nu pot fi folosite ca mijloc de probă (în cauză sau într-o altă cauză); această excepţie, aşadar, este eclectic reglementată permiţând utilizarea probatoriului în cazul pregătirii sau comiterii unui set limitativ de infracţiuni de către avocat, în condiţiile în care legea nu instituie o astfel de condiţie pentru aplicarea generală a instituţiei care se realizează indiferent de natura infracţiunii comise conform art. 153 alin. (1) C.proc.pen.; în toate situaţiile trebuie să existe se dovedească existenţa unui *relaţii avocat – client* fie că aceasta este consfinţită printr-un contract de asistenţă şi reprezentare într-o cauză (penală sau nepenală) sau printr-un contract-cadru, fie că aceasta rezultă dintr-o relaţie de durată în cadrul căreia în mod constant clientul a apelat la acelaşi avocat/cabinet de avocatură în cauzele pe care le-a avut sau pentru prestarea unor servicii de consultanţă juridică;

- dacă pe parcursul sau după executarea procedeului probatoriu, rezultă că activităţile de obţinere a datelor privind tranzacţiile financiare au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul, inculpatul ori persoana pe care acesta o apără, probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal, urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror; faţă de scopul urmărit prin instituirea limitării legale, respectiv protecţia privilegiului avocat – client, apreciez că, indiferent de calitatea procesuală avută de clientul avocatului într-o cauză penală, se impune excluderea probelor obţinute în cadrul procedeului probatoriu al obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare care a vizat raporturile avocat – client.

7.3. Procedura autorizării

7.3.1. Emiterea mandatului cu privire la obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare

- obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare poate fi dispusă în cursul urmăririi penale la cererea procurorului, *de judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea;

- prin urmare, faţă de categoriile de competenţă vom reţine:

a) competenţa funcţională: judecătorul de drepturi şi libertăţi;

b) competenţa materială sau personală: judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă prin raportare la situaţia de fapt reţinută în actele de urmărire penală; nu vor fi aplicate regulile competenţei personale, ci cele ale competenţei materiale în ipoteza în care mandatul este solicitat cu privire la o persoană care are o anumită calitate (de pildă, membru al guvernului, parlamentar, avocat etc.), dacă din actele de urmărire penală nu rezultă că acesta a participat la comiterea faptelor investigate la momentul solicitării; în ipoteza în care obiectul investigaţiei *in rem* vizează şi o persoană care are o calitatea specială se vor aplica regulile competenţei personale, chiar dacă această persoană este doar făptuitor, iar nu suspect sau inculpat;

c) competenţa teritorială alternativă: *judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a formulat cererea[1].

Având în vedere calitatea specială deţinută de suspectul V.A. la momentul presupuselor infracţiuni pentru care a fost începută urmărirea penală împotriva sa şi, ulterior, s-au continuat cercetările în cauză, infracţiuni care, potrivit situaţiei de fapt reţinută de organul judiciar, ar fi fost comise în legătură cu atribuţiile de serviciu ale acestuia exercitate în funcţia de ministru al economiei, Judecătorul de cameră preliminară constată că, la datele la care s-a solicitat de către procuror încuviinţarea procedeelor probatorii, competenţa personală de soluţionare a cauzei în primă instanţă ar fi revenit Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, în conformitate cu dispoziţiile art. 40 alin. (1) raportat la art. 48 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., şi nu Tribunalului Bucureşti. Ca atare, în temeiul prevederilor art. 140 alin. (1) C.proc.pen., şi competenţa de a se pronunţa asupra cererilor parchetului de încuviinţare a măsurii prevăzută de art. 138 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. revenea judecătorului de drepturi şi libertăţi

---

[1] În acest ultim caz sunt avute în vedere situaţiile în care urmărirea penală este realizată de un parchet care funcţionează pe lângă o altă instanţă decât cea care va judeca în primă instanţă, dar egală în grad cu aceasta, sau atunci când urmărirea penală este efectuată de un parchet care funcţionează pe lângă o instanţă superioară în grad cu cea care va judeca în primă instanţă şi care are o competenţă teritorială mai extinsă.

din cadrul instanţei supreme, iar nu celui de la tribunal, neavând nicio relevanţă, sub acest aspect, împrejurarea că autorizarea solicitată de procuror nu a vizat supravegherea suspectului V.A., cel care, prin calitatea sa, atrăgea competenţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea judecătorului de cameră preliminară din 22 ianuarie 2018, în Cpp Ad. 3, p. 350).*

- cererea (referatul) trebuie formulată de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală şi trebuie să cuprindă: indicarea măsurii care se solicită a fi dispuse, numele sau alte date de identificare a persoanei împotriva căreia se dispune măsura, dacă sunt cunoscute, indicarea probelor ori a datelor din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, indicarea faptei şi a încadrării juridice, motivarea caracterului proporţional şi subsidiar al măsurii;

- consider că trimiterea realizată de art. 146[1] alin. (3) C.proc.pen. la dispoziţiile art. 140 alin. (9) C.proc.pen. este inutilă[1] în condiţiile în care procedeul probatoriu al obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare nu este limitat la vreo categorie de infracţiuni cum este cazul supravegherii tehnice, iar datele privind tranzacţiile financiare ale persoanei vătămate pot fi accesate de aceasta în mod facil, orice instituţie de credit sau entitate financiară având obligaţia de a pune la dispoziţia celui care a fost parte într-o tranzacţie financiară datele referitoare la acea tranzacţie;

- potrivit art. 146[1] alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 140 alin. (2) teza finală C.proc.pen., procurorul trebuie să înainteze dosarul judecătorului de drepturi şi libertăţi. Acest articol trebuie coroborat cu dispoziţiile art. 287 alin. (2) C.proc.pen. potrivit căruia, în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi (...) în vederea soluţionării propunerilor ori cererilor formulate în cursul urmăririi penale, va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată. Organul de urmărire penală păstrează originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale;

- cererea prin care se solicită încuviinţarea obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare se soluţionează în aceeaşi zi, ***în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului este obligatorie***;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune, prin încheiere, admiterea cererii procurorului şi emite de îndată mandatul[2] prin care este autorizată obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare; *întocmirea minutei este obligatorie*;

- în cazul în care mandatul vizează obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare *deja efectuate*, nu este necesară precizarea duratei de valabilitate a acestuia în cuprinsul actului procedural; astfel, trebuie observat că art. 146[1] alin. (2) C.proc.pen. stipulează o durată a mandatului numai în ceea ce priveşte tranzacţiile financiare ce

---

[1] Această normă de trimitere reflectă automatismul creării normei prevăzute de art. 146[1] C.proc.pen. prin raportare la procedura supravegherii tehnice.

[2] În acest caz, nu se emite un mandat de supraveghere tehnică, ci un mandat pentru obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare, specific operaţiunilor prevăzute de art. 146[1] C.proc.pen.

urmează a fi efectuate, iar art. 146[1] alin. (3) C.proc.pen. face referire doar la dispozițiile art. 140 alin. (2)-(9) C.proc.pen., nu și la alin. (1) al acestui articol; așadar, pentru obținerea datelor privind tranzacțiile deja efectuate nu este aplicabil termenul de 30 de zile prevăzut de art. 146[1] alin. (2) C.proc.pen., procedeul probatoriu putând viza tranzacțiile efectuate oricând în trecut; în vederea asigurării proporționalității ingerinței în dreptul la viață privată este necesar ca ingerința să fie autorizată prin raportare la perioada de timp investigată astfel cum este determinată prin ordonanța de începere a urmăririi penale;

- în ipoteza în care se solicită obținerea datelor privind tranzacțiile financiare *ce urmează a fi efectuate* (împreună sau separat de cele deja efectuate) mandatul se emite *pe o durată de cel mult 30 de zile (termen substanțial, iar nu procedural)*;

- ***încheierea judecătorului de drepturi și libertăți și mandatul trebuie să cuprindă:***

a) denumirea instanței;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a dat încheierea și a emis mandatul;

d) indicarea măsurii concrete încuviințate;

e) perioada și scopul pentru care s-a autorizat măsura referitoare la datele privind tranzacțiile financiare *ce urmează a fi efectuate*;

f) numele persoanei supuse procedeului probatoriu ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea, în cazul în care este necesar, a oricăror date cunoscute pentru identificarea numărului de cont;

h) semnătura judecătorului și ștampila instanței.

- prin mandatul emis de judecător nu poate fi limitată prin instituirea unui termen perioada de timp în care organele de urmărire penală pot obține tranzacțiile deja efectuate, deoarece consecutiv autorizării judiciare organele de urmărire penală trebuie să poată să acceseze oricând datele referitoare la aceste tranzacții în legătură cu faptele care fac obiectul urmăririi penale;

- atunci când judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile legale dispune, prin încheiere, ***respingerea cererii de încuviințare a măsurii*** obținerii datelor privind tranzacțiile financiare; în acest caz, o nouă cerere de încuviințare a aceleiași măsuri poate fi formulată numai dacă au apărut ori s-au descoperit *fapte sau împrejurări noi cu privire la condițiile încuviințării procedeului probator*, necunoscute la momentul soluționării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi și libertăți; chiar dacă se menține același cadru de fapt sau de drept al investigației, se poate formula și admite o nouă cerere de obținere a datelor privind tranzacțiile financiare, dacă din activitățile desfășurate ulterior respingerii primei cereri rezultă întrunirea condițiilor procedeului probator, avându-se totodată în vedere și considerentele pentru care anterior judecătorul nu a încuviințat măsura;

- o nouă cerere formulată în considerarea acelorași temeiuri și în baza aceluiași material probator va trebui respinsă ca inadmisibilă;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra obținerii datelor privind tranzacțiile financiare *nu este supusă căilor de atac indiferent de*

soluţia pronunţată; asigurarea compatibilităţii legislaţiei naţionale cu standardele europene în materia protecţiei dreptului la vieţii privată impun *existenţa unei control efectiv a posteriori* a respectării condiţiilor în care a fost dispusă măsura specială de cercetare; în cazul în care instanţa este sesizată cu rechizitoriu sau când se formulează o plângere împotriva unei soluţii de clasare dispuse faţă de un inculpat, această competenţă va aparţine judecătorului de cameră preliminară; astfel, intră în competenţa judecătorului de cameră preliminară analiza îndeplinirii tuturor condiţiilor legale pentru încuviinţarea procedeului probatoriu (de pildă, existenţa la momentul luării măsurii de probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la pregătirea sau comiterea unei fapte tipice[1], ori analiza testului de proporţionalitate şi subsidiaritate al măsurii cu scopul urmărit prin acesta; deopotrivă, se poate constata nulitatea procedeului probatoriu încuviinţat de un judecător de drepturi şi libertăţi cu încălcarea normelor de competenţă materială sau personală).

- necesitatea unui control *a posteriori* în care să fie verificate toate condiţiile de legalitate a luării măsurii de obţinere a datelor privind tranzacţiile financiare a fost recunoscută şi de Curtea Constituţională în DCC nr. 421/2020, prin care s-a apreciat că soluţia legislativă cuprinsă în dispoziţiile art. 146[1] C.proc.pen., care nu permite contestarea legalităţii măsurii referitoare la obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane de către persoana vizată de aceasta, care nu are calitatea de inculpat, este neconstituţională. În considerentele acestei decizii, instanţa de contencios constituţional a arătat că „tranzacţiile financiare ale unei persoane sunt de natură a oferi date despre încasările, plăţile, achiziţiile de bunuri şi servicii pe care o persoană le face cu titlu obişnuit sau doar în anumite perioade de timp, informaţii inclusiv cu privire la sănătatea (dacă ne gândim la servicii cu caracter medical) sau, cum este cazul în speţă, cu privire la localizarea persoanei la un moment dat. *Având în vedere acest evident şi pregnant caracter intruziv al măsurilor reglementate de art. 146[1] C.proc.pen., precum şi identitatea de regim juridic cu cele la care se referă DCC nr. 244/2017, Curtea constată că se impune, şi în acest caz, o obligaţie pozitivă din partea statului ce are ca obiect reglementarea, în cadrul legislaţiei interne, a unui „recurs efectiv" care să permită înlăturarea eventualei încălcări a drepturilor şi a libertăţilor fundamentale. Procedura de contestare a posteriori a legalităţii şi temeiniciei acestui procedeu probatoriu este similară cu cea din materia supravegherii tehnice.*

7.3.2. Prelungirea măsurii obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare

- măsura obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare (iar nu mandatul) ***poate fi prelungită***, *pentru motive temeinic justificate* (menţinerea temeiurilor iniţiale ce au fost avute în vedere la dispunerea autorizării, dar şi necesitatea obţinerii de noi informaţii sau a tuturor informaţiilor necesare ori a eşecului înregistrat în încercarea

[1] De pildă, se poate constata că nu este îndeplinită această cerinţă atunci când procedeul probatoriu a fost încuviinţat reţinându-se că există suspiciunea rezonabilă a comiterii infracţiunii de spălare a banilor, iar judecătorul de cameră preliminară constată că la momentul încuviinţării procedeului probator nici din actele dosarului şi nici din conţinutul propunerii formulate de procuror nu rezulta nicio probă sau dată din care să poată fi identificată infracţiunea din care se presupunea că proveneau banii „spălaţi".

de a obține unele informații), de către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța competentă, la cererea motivată a procurorului, *fiecare prelungire neputând depăși 30 de zile (termen substanțial)*;

- regulile de competență din materia emiterii mandatului prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare se aplică în mod corespunzător și în procedura prelungirii procedeului probator;

- dacă, după emiterea mandatului prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare, din investigațiile efectuate rezultă noi fapte sau participarea la comiterea faptei investigate a unor persoane care au o anumită calitate, iar acestea atrag competența materială sau personală a unei instanțe superioare, procurorul care a dispus extinderea urmăririi penale pentru noile fapte sau persoane va solicita prelungirea măsurii speciale de cercetare judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța competentă să judece în primă instanță faptele astfel cum rezultă din actele de urmărire penală de la momentul solicitării prelungirii;

- în cazul în care se solicită prelungirea măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare, judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților, prin încheiere care nu este supusă căilor de atac; participarea procurorului nu este obligatorie; întocmirea minutei este obligatorie;

- durata totală a măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ***în aceeași cauză și cu privire la aceeași persoană*** nu poate depăși, în aceeași cauză, ***6 luni (termen substanțial)***; acest termen nu va fi inclus în durata totală a măsurilor de supraveghere tehnică, și nici durata măsurilor de supraveghere tehnică nu va fi avută în vedere la calculul duratei maximale a măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare;

- este posibilă în aceeași cauză și cu privire la același persoană obținerea unui nou mandat prin care este autorizată obținerea datelor privind tranzacțiile financiare, chiar și după depășirea limitei de 6 luni, dar pentru o altă faptă; tot astfel, este posibil ca durata măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare într-o cauză să fie mai mare de 6 luni atunci când procedeul probator a vizat persoane diferite;

- termenele prevăzute de lege pentru luarea sau prelungirea (inclusiv durata maximă) măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare sunt reglementate de lege pentru a apăra drepturi extraprocesuale, cum este dreptul la viață privată. Prin urmare, dispozițiile art. 271 C.proc.pen. se aplică și în acest domeniu, termenele calculându-se pe zile/luni pline;

- față de considerentele din *DCC nr. 421/2020*, trebuie asigurat un control *a posteriori* al prelungirii duratei procedeului probatoriu, urmând a fi verificate toate condițiile prevăzute de lege pentru dispunerea prelungirii ingerinței în dreptul la viață privată; așadar, judecătorul de cameră preliminară are competența de a verifica legalitatea (inclusiv prin raportare la condițiile de fond) prelungirii măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare.

7.3.3. Autorizarea măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare de procuror

- *potrivit art. 146[1] alin. (5) C.proc.pen., ca excepție, în caz de urgență*, când întârzierea obținerii mandatului privind datele financiare din partea judecătorului ar

conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor ori ar pune în pericol siguranţa victimei sau a altor persoane, art. 146[1] alin. (5) C.proc.pen. a prevăzut posibilitatea ***procurorului de a dispune obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare efectuate sau care urmează a fi efectuate, pe o durată de maximum 48 de ore***;

- *ordonanţa procurorului prin care se autorizează* procedeul probator trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului;

b) data, ora şi locul emiterii;

c) numele, prenumele şi calitatea persoanei care a dat ordonanţa;

d) indicarea măsurii concrete încuviinţate;

e) perioada şi scopul pentru care s-a autorizat măsura;

f) numele persoanei supuse măsurii ori datele de identificare ale acesteia, dacă sunt cunoscute;

g) indicarea oricăror date cunoscute pentru identificarea numărului de cont;

h) semnătura procurorului şi ştampila unităţii de parchet.

- cerinţa generală prevăzută art. 286 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu privire la motivarea ordonanţei se aplică şi în această materie, procurorul având obligaţia de a motiva necesitatea dispunerii măsurii;

- durata pentru care se poate dispune obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare de către procuror este *maximală*, ceea ce înseamnă că procurorul poate lua această măsură şi pe o durată mai scurtă de ***48 de ore (termen substanţial)***; în toate cazurile, durata pentru care a fost dispusă măsura se calculează potrivit art. 271 C.proc.pen., ora la care aceasta începe şi ora la care se termină intrând în durata măsurii; deopotrivă, perioada de timp pentru care se dispune măsura trebuie să fie *neîntreruptă*;

- în cazul în care procurorul dispune obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare, *nu se emite un mandat de către acesta, ordonanţa procurorului urmând a fi pusă în executare*;

- procurorul nu poate dispune, în caz de urgenţă, autorizarea obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare, dacă, anterior, măsura fusese dispusă şi prelungită de judecător cu privire la *aceeaşi persoană şi la aceeaşi faptă* până la limita de 6 luni, deoarece această autorizare cu caracter excepţional este permisă de legiuitor numai atunci când întârzierea obţinerii autorizării din partea judecătorului ar aduce grave prejudicii activităţii de urmărire penală; or, în aceste circumstanţe, nu se mai poate dispune autorizarea măsurii de către judecător;

- după dispunerea măsurii, ***procurorul are obligaţia de a sesiza, în termen de cel mult 24 de ore calculat de la expirarea măsurii***[1], judecătorul de drepturi şi libertăţi

---

[1] Sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi poate fi realizată şi pe durata măsurii în condiţiile în care procurorul urmăreşte atât confirmarea măsurii, cât şi emiterea unui mandat privind obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare de către judecător care să se plaseze în continuarea măsurii încuviinţate de procuror.

de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care a emis ordonanța, *în vederea confirmării măsurii*, înaintând totodată și dosarul cauzei;

- termenul de 24 de ore este *un termen procedural de decădere* care se calculează pe ore libere (în concret vor fi 26 de ore) și care nu este susceptibil de prorogare în ipoteza în care expiră într-o zi nelucrătoare; depășirea acestui termen va atrage respingerea cererii procurorului de confirmare a măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare; în această ipoteză ordonanța procurorului nu va fi nici confirmată și nici infirmată, situația fiind echivalentă cu cea în care procurorul nu sesizează judecătorul de drepturi și libertăți în vederea confirmării procedeului probator; în acest caz, orice parte sau subiect procesual poate cere anularea ordonanței prin care a fost încuviințat procedeul probator de procuror și a probelor obținute în urma acestuia în condițiile art. 282 C.proc.pen.;

- obligația de sesizare a judecătorului de drepturi și libertăți subzistă indiferent de rezultatele obținute în urma măsurii dispuse de procuror, nu doar atunci când în urma procedeului probatoriu dispus au rezultat probe cu privire la activitatea infracțională investigată; odată cu cererea de confirmare a măsurii sau separat, procurorul poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți *luarea măsurii* obținerii datelor privind tranzacțiile financiare în condițiile art. 146^1 C.proc.pen.;

- judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra legalității și temeiniciei ordonanței procurorului; în cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că au fost îndeplinite condițiile prevăzute de art. 146^1 C.proc.pen., *confirmă în termen de 24 de ore măsura dispusă de procuror, prin încheiere, pronunțată în camera de consiliu, fără citarea părților; participarea procurorului nu este obligatorie*;

- dacă procurorul a solicitat, totodată, și luarea măsurii speciale de cercetare, judecătorul de drepturi și libertăți poate *dispune luarea măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare pe o durată de 30 de zile sau poate dispune respingerea acestei din urmă solicitări dacă măsura specială de cercetare nu este necesară și proporțională cu scopul urmărit*; în acest caz procedura se desfășoară în camera *de consiliu, fără citarea părților, dar cu participarea obligatorie a procurorului*;

- în ipoteza în care judecătorul de drepturi și libertăți apreciază că nu au fost respectate condițiile prevăzute de lege, *infirmă măsura luată de către procuror și dispune distrugerea probelor obținute în temeiul acesteia*. Procurorul distruge probele astfel obținute și întocmește un proces-verbal în acest sens; încheierea prin care judecătorul de drepturi și libertăți se pronunță asupra măsurilor dispuse de procuror nu este supusă căilor de atac;

- chiar și în cazul în care judecătorul de drepturi și libertăți a infirmat măsura *obținerii datelor privind tranzacțiile financiare* dispusă de procuror, acesta poate solicita și obține (în aceeași zi sau ulterior) încuviințarea procedeului probatoriu, dacă sunt îndeplinite condițiile generale prevăzute de art. 146^1 C.proc.pen.

7.4. Punerea în executare a măsurii obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare

- procurorul pune în executare procedeul probatoriu ori poate dispune delegarea organului de cercetare penală în acest scop;

- instituţiile de credit sau entităţile financiare (de pildă, băncile, Western Union, MoneyGram etc.) care efectuează tranzacţiile financiare sunt obligate să predea înscrisurile sau informaţiile la care se face referire în *mandatul dispus de judecător sau în ordonanţa emisă de procuror (în cazuri excepţionale, când există urgenţă)*; pentru a se putea realiza comunicarea datelor financiare în limitele în care a fost încuviinţat procedeul probatoriu instituţiei de credit, trebuie să îi fie comunicat *mandatul emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv ordonanţa procurorului (emisă în condiţii de urgenţă)* sau o copie certificată pentru conformitate cu originalul a acestor acte; cu ocazia punerii în executare a procedeului probator, procurorul poate stabili ritmicitatea comunicării informaţiilor de către instituţiile de credit sau entităţile financiare (zilnic, de mai multe ori într-o săptămână, săptămânal etc.);

- instituţia de credit nu are obligaţia de a se conforma solicitării procurorului în măsura în care acesta nu comunică actele sus-menţionate, ci doar emite o adresă prin intermediul căreia sunt menţionate actele ce urmează a fi înaintate; deopotrivă, instituţia de credit are dreptul să refuze transmiterea informaţiilor pentru care nu a fost încuviinţat procedeul probatoriu, dar care, totuşi, sunt menţionate în adresa transmisă de organele de urmărire penală.

7.5. Informarea persoanei supravegheate

- dispoziţiile referitoare la informare din materia supravgherii tehnice se aplică în mod corespunzător şi în cazul acestui procedeu probatoriu; astfel, după efectuarea activităţilor autorizate, procurorul îl informează, în cel mult 10 zile (**termen substanţial**), în scris, pe fiecare persoană ale cărei tranzacţii financiare au fost vizate de această măsură despre măsura ce a fost luată în privinţa sa;

- după momentul informării, persoana ale cărei tranzacţii financiare au fost vizate de această măsură are dreptul de a lua cunoştinţă de activităţile efectuate.

- ca excepţie, potrivit art. 146^1 alin. (9) C.proc.pen. raportat la art. 145 alin. (4) C.proc.pen., *procurorul poate dispune, prin ordonanţă motivată, în termenul de 10 zile de la încetarea măsurii,* ***amânarea efectuării informării*** *sau, după efectuarea informării,* ***amânarea prezentării rezultatelor activităţilor efectuate*** *ca urmare a formulării unei cereri de consultare a dosarului, dacă aceasta ar putea conduce la*:

a) perturbarea sau periclitarea bunei desfăşurări a urmăririi penale în cauză;

b) punerea în pericol a siguranţei victimei, a martorilor sau a membrilor familiilor acestora;

c) dificultăţi în monitorizarea tranzacţiilor financiare ale altor persoane implicate în cauză.

- *amânarea informării/prezentării rezultatelor activităţilor efectuate se poate dispune cel mai târziu până la rezolvarea cauzei de către procuror*; aşadar, cel târziu

înainte de dispunerea unei soluții în cauză, procurorul are obligația de a informa persoana care a fost subiectul măsurii obținerii datelor privind tranzacțiile financiare și de a-i pune acesteia la dispoziție, pentru consultare, *rezultatelor activităților efectuate*;

- dispozițiile art. 146[1] alin. (9) C.proc.pen. raportat la art. 145 alin. (4) C.proc.pen. constituie o excepție și de la regula generală referitoare la dreptul la consultarea dosarului prevăzută de art. 94 alin (4) teza a II-a C.proc.pen. în ceea ce privește componenta *prezentării rezultatelor activităților de obținere a datelor privind tranzacțiile financiare urmare a cererii de consultare a dosarului formulată de inculpat.*

7.6. Valoarea probantă a obținerii datelor privind tranzacțiile financiare

- mijlocul de probă care rezultă în urma procedeului probatoriu sunt înscrisurile comunicate de instituțiile de credit sau entitățile financiare;

- înscrisurile sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor; au aceeași valoare probantă ca orice alt mijloc de probă, putând fi reținute de către organele judiciare la stabilirea situației de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate motivat;

- deși art. 146[1] C.proc.pen. nu prevede în mod explicit posibilitatea folosirii înscrisurilor rezultate din procedeul probatoriu al obținerii datelor privind tranzacțiile financiare în alte cauze, consider că față de natura mijlocului de probă rezultat nu există vreun impediment legal pentru organele de urmărire penală de a folosi înscrisurile obținute în mod legal și în alte cauze dacă din cuprinsul acestora rezultă date sau informații concludente și utile privitoare la pregătirea ori săvârșirea unei alte infracțiuni; în acest caz, procurorul va dispune, prin ordonanță, ca înscrisurile obținute prin procedeul probatoriu să fie trimise în scopul de a fi folosite și în cealaltă cauză, fie că aceasta se află pe rolul aceleiași unități de parchet sau la altă unitate de parchet.

§8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane

- constituie procedeul probatoriu prin care organele judiciare pot obține de la instituțiile de credit sau de la oricare altă instituție care deține date privind situația financiară a unei persoane comunicarea datelor *privind existența și conținutul conturilor unei persoane fizice sau juridice*;

- procedeul probatoriu prevăzut de art. 153 C.proc.pen. nu intră în noțiunea de „supraveghere tehnică";

- potrivit noii orientări legislative, ***situația financiară a persoanei*** care face obiectul procedeului probatoriu prevăzut de art. 153 C.proc.pen. ***echivalează doar cu existența și conținutul conturilor***;

- ca urmare a modificării art. 153 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, pe de o parte, a fost exclus din domeniul de aplicare a procedeului probatoriu un element de o mare imprevizibilitate conținut de vechea reglementare, respectiv noțiunea de *„alte situații financiare"*, care a generat interpretări contradictorii în practica judiciară; pe de altă parte, a fost înlăturată o incoerență evidentă a normei procedurale care, deși făcea trimitere la autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și liber-

tăți, nu reglementa procedura care trebuia parcursă și prevede, în același timp, posibilitatea dispunerii de către procuror în alin. (2) al art. 153 C.proc.pen.;

- reglementarea ***competenței procurorului de a solicita datele privind existența și conținutul conturilor unei persoane fizice sau juridice*** este proporțională cu gradul extrem de redus de intruziune în viața privată pe care o are o astfel de măsură;

- art. 61 alin. (1) și (2) din Legea nr. 207/2015 (actualul Cod de procedură fiscală) stipulează obligația ***instituțiilor de credit ca, la solicitarea organului fiscal central, să comunice***, pentru fiecare titular care face subiectul solicitării, toate rulajele și/sau soldurile conturilor deschise[1] la acestea, precum și informațiile și documentele privind operațiunile derulate prin respectivele conturi; în plus, instituțiile de credit sunt obligate să comunice organului fiscal central, zilnic, următoarele informații: **a)** lista titularilor persoane fizice, juridice sau orice alte entități fără personalitate juridică ce deschid ori închid conturi, precum și datele de identificare ale persoanelor care dețin dreptul de semnătură pentru conturile deschise la acestea; **b)** lista persoanelor care închiriază casete de valori, precum și încetarea contractului de închiriere; deopotrivă, în ceea ce privește contribuabilii nerezidenți, art. 62 din Legea nr. 207/2015 prevede că în scopul realizării schimbului de informații privind contribuabilii rezidenți ai statelor cu care România s-a angajat printr-un instrument juridic de drept internațional și pentru îmbunătățirea conformării fiscale internaționale, instituțiile financiare, inclusiv instituțiile de credit, au obligația să declare anual organului fiscal din cadrul ANAF informații de natură financiară referitoare la conturile deschise și/sau închise de contribuabilii menționați în acest alineat la astfel de instituții;

- față de domeniul de aplicare al procedeului probatoriu al obținerii datelor privind situația financiară a persoanei consider că dispozițiile art. 153 C.proc.pen. nu sunt aplicabile:

a) pentru obținerea unor date care pot fi cerute în condițiile Legii nr. 544/2001 de orice persoană care solicită accesul la informații de interes public de la deținătorul acestora sau prin accesarea directă a unei baze electronice de date prin intermediul internetului;

b) pentru ca organele de urmărire penală să obțină de la Oficiul Național pentru Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor informațiile cu privire la tranzacțiile financiare suspecte având în vedere că, Oficiul are atât *obligația de colectare* a acestor informații [art. 39 alin. (3) lit. b) din Legea nr. 129/2019], cât și pe cea *de a informa organele de urmărire penală* [art. 34 alin. (3) din Legea nr. 129/2019];

- deopotrivă, consider că procurorul poate solicita în vederea bunei desfășurări a urmăririi penale în temeiul art. 170 C.proc.pen., iar nu al art. 153 C.proc.pen.:

a) bilanțul, contul de profit și pierdere, situația modificărilor de *capital propriu*;

---

[1] Potrivit pct. 2 din Ordinul președintelui ANAF nr. 3770/2015 prin care a fost aprobată Procedura de furnizare de informații conform art. 61 din Legea nr. 207/2015 *prin conturi deschise* se înțelege toate tipurile de conturi de care poate dispune un client, indiferent de monedă și dacă acestea sunt deschise sau au fost deschise și figurează închise la momentul efectuării solicitării.

b) *declarațiile* fiscale sau bunurile mobile sau imobile ce constituie capitalul social al unei *persoane juridice; acestea din urmă, chiar dacă* sunt reflectate în bilanțul persoanei juridice, nu sunt solicitate pentru a fi folosite ca probă în procesul penal, ci pentru a constitui obiectul unei viitoare măsuri asigurătorii;

c) datele despre desfășurarea unei proceduri de insolvență.

- măsura specială de cercetare prevăzută de art. 153 C.proc.pen. nu trebuie confundată cu *măsura obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane* [art. 138 alin. (1) lit. e) și alin. (9) C.proc.pen.] care este autorizată de judecătorul de drepturi și libertăți și constă în operațiunile prin care se asigură *cunoașterea conținutului tranzacțiilor financiare și al altor operațiuni efectuate sau care urmează să fie efectuate* prin intermediul unei instituții de credit ori al altei entități financiare, precum și obținerea de la o instituție de credit sau de la altă entitate financiară de înscrisuri ori informații aflate în posesia acesteia referitoare la tranzacțiile sau operațiunile unei persoane;

- obținerea extraselor de cont bancar intră în sfera procedeului probatoriu prevăzut de art. 146[1] C.proc.pen., indiferent de perioada vizată, instituția prevăzută de art. 153 C.proc.pen. aplicându-se doar pentru obținerea datelor cu privire la existența conturilor, numărul de cont/conturi pe care persoana respectivă le deține și indicarea soldului, nu și la informațiile referitoare la tranzacțiile pe baza cărora a fost obținut acest sold;

- nu poate fi utilizată procedura obținerii de date privind situația financiară a unei persoane (art. 153 C.proc.pen.) pentru a obține rulajul contului[1] deținut de o persoană pentru o anumită perioadă de timp și nici a documentelor care au stat la baza efectuării operațiunilor și tranzacțiilor financiare prin intermediul instituției de credit/a oricărei altei entități financiare (înscrisuri, ordine de plată, facturi fiscale, documente care atestă primirea mărfurilor, declarația de plată valutară externă etc.), în acest caz trebuind să fie obținut un mandat de la judecătorul de drepturi și libertăți în condițiile art. 146[1] C.proc.pen.;

- ***procurorul poate solicita, fără autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți***, comunicarea datelor privind existența și conținutul conturilor unei persoane fizice sau juridice dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

a) să fi fost începută urmărirea penală;

b) să existe indicii temeinice cu privire la săvârșirea unei infracțiuni;

- nu prezintă importanță forma de vinovăție cu care a fost comisă infracțiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanță pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiune.

c) să existe temeiuri pentru a se crede că datele solicitate constituie probe.

---

[1] În practica organelor de urmărire penală se constată o deformare a înțelesului noțiunii de *extras de cont*, acesta fiind deseori asimilat în privința conținutului noțiunii de *rulaj al conturilor*; în realitate, rulajul conturilor este una dintre informațiile conținute *în extrasul de cont*, care se referă doar la sumele de bani care au ieșit, respectiv intrat în contul în unei persoane ca urmare a efectuării unei sau mai multor tranzacții.

- procurorul, din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, va dispune *prin ordonanţă* comunicarea datelor; ordonanţa procurorului trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) obiectul măsurii procesuale;

e) instituţia care este în posesia ori care are sub control datele;

f) numele suspectului sau inculpatului, dacă există în cauză;

g) motivarea existenţei indiciilor temeinice cu privire la săvârşirea unei infracţiuni şi a temeiurilor pentru a se crede că datele solicitate constituie probe;

h) menţionarea obligaţiei instituţiei de a comunica imediat, în condiţii de confidenţialitate, datele solicitate;

i) semnătura celui care a întocmit-o.

- procurorul pune în executare procedeul probatoriu ori poate dispune delegarea organului de cercetare penală în acest scop;

- instituţia de credit sau instituţia care deţine date privind situaţia financiară a persoanei în cauză este obligată să pună la dispoziţie datele solicitate de îndată ce li se comunică ordonanţa procurorului prin care a fost dispusă măsura sau o copie certificată pentru conformitate cu originalul a acesteia;

- instituţia de credit nu are obligaţia de a se conforma solicitării procurorului în măsura în care acesta nu comunică ordonanţa prin care s-a dispus măsura ori copia acesteia, ci doar emite o adresă prin intermediul căreia sunt menţionate actele ce urmează a fi înaintate; deopotrivă, instituţia de credit are dreptul să refuze transmiterea informaţiilor pentru care nu a fost încuviinţat procedeul probatoriu, dar care totuşi sunt menţionate în adresa transmisă de organele de urmărire penală, respectiv să nu comunice actele care nu fac obiectul acestui procedeu probatoriu, ci al celui prevăzut de art. 146^1 C.proc.pen., dacă prin ordonanţa procurorului s-a încuviinţat numai procedeul prevăzut de art. 153 C.proc.pen.;

- în baza datelor privind situaţia financiară obţinute procurorul poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi încuviinţarea măsurii obţinerii datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane sau poate institui o măsură asigurătorie cu privire la sumele de bani aflate în conturile comunicate;

- în cazul în care în cuprinsul ordonanţei emise în baza art. 153 C.proc.pen. procurorul solicită date care fac obiectul procedeului probatoriu prevăzut de art. 146^1 C.proc.pen., iar aceste date sunt comunicate de instituţia de credit, judecătorul de cameră preliminară poate sancţiona această nelegalitate şi dispune nulitatea parţială sau, după caz, totală a ordonanţei procurorului şi excluderea datelor care fac obiectul procedeului probatoriu prevăzut de art. 146^1 C.proc.pen., deoarece acestea din urmă au fost obţinute fără existenţa unui mandat emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi; deopotrivă, consider că ordonanţa emisă în baza art. 153 C.proc.pen. nu poate fi echivalată din punct de vedere al efectelor cu ordonanţa prin care, în cazuri excepţionale,

în care există urgență, procurorul autorizează, în temeiul art. 146[1] alin. (5) C.proc.pen., măsura obținerii datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane.

§9. Conservarea datelor informatice

9.1. Noțiune

- procedeul probatoriu al conservării datelor informatice presupune *păstrarea datelor deja existente în posesia sau sub controlul furnizorilor de servicii*, obținute prin intermediul unui sistem informatic și care sunt înregistrate pe un anumit suport, în scopul evitării alterării, degradării sau ștergerii acestora;

- procedeul vizează datele informatice, inclusiv datele referitoare la traficul informațional, ***care au fost stocate*** prin intermediul unui sistem informatic și care se află în posesia sau sub controlul unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori a unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului; nu se pot obține prin intermediul acestui procedeu probatoriu date informatice intrate în posesia sau sub controlul furnizorilor de servicii, ulterior datei încuviințării procedeului probatoriu, acestea fiind *date viitoare, iar nu date colectate și reținute* și *nici date informatice în timp real*, pentru aceste două categorii fiind necesară obținerea unui mandat de supraveghere tehnică;

- prin alin. (7[1]) al art. 154 C.proc.pen., introdus prin Legea nr. 75/2016, s-a urmărit extinderea domeniului de aplicare a procedeului probatoriu, în sensul că acesta poate viza și datele informatice, inclusiv la *datele referitoare la traficul informațional*, stocate prin intermediul unui sistem informatic care se află în posesia sau sub controlul ***altor persoane***[1];

- conservarea datelor informatice constituie un procedeu probatoriu extrem de important, în special în cadrul investigațiilor referitoare la infracțiuni comise prin internet, având în vedere volatilitatea probelor electronice;

---

[1] În doctrină [*G. Zlati*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 766] s-a arătat că „modul deficitar în care legiuitorul a reglementat art. 154 C.proc.pen. devine cu atât mai evident dacă ne raportăm la dispozițiile art. 154 alin. (7[1]) ce stipulează faptul că dispozițiile alin. (1)-(7) se aplică în mod corespunzător și cu privire la *datele informatice, inclusiv la datele referitoare la traficul informațional*, stocate prin intermediul unui sistem informatic care se află în posesia sau sub controlul altor persoane. Astfel, deși art. 154 alin. (7[1]) C.proc.pen. avea scopul de a extinde aplicabilitatea art. 154 C.proc.pen. și în ceea ce privește «alte persoane» decât cele care furnizează rețele publice de comunicații electronice sau servicii de comunicații electronice destinate publicului, acesta pune sub semnul întrebării inclusiv datele ce pot fi conservate de către aceste *alte persoane*. Cert este faptul că, spre deosebire de art. 154 alin. (1) C.proc.pen., art. 154 alin. (7[1]) C.proc.pen. nu restrânge sfera datelor informatice ce pot fi conservate prin intermediul atributului «anumite». Este discutabil în ce măsură legiuitorul a dorit o extindere a sferei de aplicabilitate a art. 154 alin. (7[1]) C.proc.pen., inclusiv sub acest aspect ori, în realitate, aceasta este *doar o necorelare legislativă* raportat la prevederile art. 154 alin. (1) C.proc.pen. Argumentul în favoarea unei necorelări legislative se bazează pe faptul că datele informatice în sens larg acoperă și *datele referitoare la traficul informațional*, ceea ce ar face ca enumerarea din conținutul art. 154 alin. (7[1]) C.proc.pen. să fie una redundantă".

- procedeul probatoriu este intruziv în viaţa privată a persoanei, întrucât presupune conservarea datelor, chiar şi fără cercetarea acestora; scopul instituţiei este acela de a permite procurorului ca, încă de la primele acte de cercetare, să poată dispune măsura conservării datelor informatice ori a datelor referitoare la traficul informaţional, înainte de a fi obţinută autorizaţia de percheziţie a sistemului informatic. Persoana ale cărei date sunt conservate le poate accesa, dacă o asemenea posibilitate este conferită prin ordonanţa procurorului;

- deşi art. 154 alin. (1) C.proc.pen. face referire în mod nefericit la „anumite date informatice"[1], această noţiune trebuie înţeleasă în sensul dat de Raportul explicativ al

---

[1] În literatura de specialitate [*G. Zlati*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 768] s-a arătat că „legiuitorul a simţit nevoia să completeze cu sintagma *inclusiv a datelor referitoare la traficul informaţional*". În măsura în care aceste *anumite* date informatice acoperă orice fel de date informatice, precizarea ulterioară nu era necesară din moment ce datele referitoare la traficul informaţional se regăsesc sub forma unor date informatice stocate în sistemul informatic ce le-a prelucrat. Cu alte cuvinte, *datele informatice în sens larg acoperă inclusiv datele referitoare la traficul informaţional*. Aşadar, discuţia referitoare la înţelesul sintagmei *„anumite date informatice"* devine problematică, deoarece *legiuitorul nu s-a raportat la orice fel de date informatice, ci doar la anumite astfel de date*, fără a există însă vreo dispoziţie care să lămurească conţinutul acestora. În măsura în care aceste date informatice includ şi datele de trafic, dar nu se rezumă doar la acestea, ar reieşi că sunt acoperite inclusiv datele de conţinut. Acceptându-se însă o asemenea teză, ar deveni discutabil dacă sunt avute în vedere toate datele de conţinut, doar cele care au natura unor comunicări ori alte asemenea date. Din moment ce art. 154 C.proc.pen. reprezintă o transpunere în dreptul intern a prevederilor art. 16 din Convenţia europeană privind criminalitatea informatică, devin relevante explicaţiile regăsite în conţinutul Raportului explicativ al Convenţiei privind criminalitatea informatică unde se menţionează în mod explicit că *datele ce fac obiectul conservării vizează strict datele deja colectate şi reţinute de către furnizorii de servicii* (a se vedea parag. 149-152 din Raportul explicativ). Într-o asemenea interpretare, din moment ce, conform Legii nr. 504/2006, se pot reţine doar alte date decât cele de conţinut, sintagma „anumite date informatice" ar trebui interpretată în mod restrictiv, excluzând datele de conţinut. Inclusiv în literatura de specialitate s-a evidenţiat faptul că prevederile Convenţiei privind criminalitatea informatică nu impun furnizorilor de servicii să reţină anumite date informatice, obligaţiile stipulate vizând în mod exclusiv conservarea datelor deja reţinute şi stocate (*J. Clough*, A World of Difference: The Budapest Convention of Cybercrime and the Challenges of Harmonisation, în Monash University Law Review, vol. XL, nr. 3/2014, p. 713). Cu alte cuvinte, *conservarea nu poate viza date din viitor, ci doar din trecut, adică date deja existente şi aflate în posesia ori sub controlul furnizorilor de servicii.* Or, pentru existenţa acestor date trebuie în primul rând să discutăm despre reţenţia şi stocarea acestora, activităţi ce se află sub incidenţa Legii nr. 506/2004. Faptul că nu putem discuta despre o conservare a datelor ce urmează a exista în viitor, rezultă şi din prevederile art. 154 alin. (1) C.proc.pen. În conţinutul acestui alineat se face trimitere la anumite date informatice *care au fost stocate* prin intermediul unui sistem informatic, adică date informatice deja stocate la momentul formulării cererii de conservare. Dacă legiuitorul îşi propunea să acopere şi ipoteza conservării datelor ce urmează a exista în viitor se raporta nu doar la datele stocate prin intermediul unui sistem informatic, ci şi la datele ce urmează a fi stocate ori prelucrate printr-un astfel de sistem. Or, o asemenea dispoziţie ar echivala mai degrabă cu o formă de interceptare a comunicaţiilor prin intermediul furnizorilor de servicii, măsură de supraveghere ce face obiectul art. 138 alin. (2) C.proc.pen. Aceste inconsistenţe în plan legislativ se datorează inclusiv lipsei de coerenţă la nivelul instrumentelor juridice europene ce au fost transpuse ori au influenţat cadrul normativ

Convenției privind criminalitatea informatică, unde se menționează în mod explicit că *datele ce fac obiectul conservării vizează strict datele deja colectate și reținute de către furnizorii de servicii*, date care nu vizează conținutul comunicărilor; prin urmare, datele informatice viitoare ori cele referitoare la conținutul comunicărilor pot fi obținute prin alte procedee probatorii specifice supravegherii tehnice (de pildă, interceptarea comunicațiilor), nu și prin cel al conservării datelor informatice;

- *noțiunea de date referitoare la traficul informațional* coincide cu cea de *date de trafic* definită în art. 2 alin. (1) lit. b) Legea nr. 506/2004 ca fiind *„orice date prelucrate în scopul transmiterii unei comunicări printr-o rețea de comunicații electronice sau în scopul facturării contravalorii acestei operațiuni"*;

- datele informatice sau cele referitoare la traficul informațional trebuie *să fie posesia* furnizorului ori a altor persoane, adică să fie stocate și să se afle la dispoziția directă a acestora; în această situație posesorul datelor este și cel care are controlul asupra acestora; deopotrivă, pot face obiectul procedeului probatoriu și datele care, deși nu se află în posesia furnizorului, ci a altor persoane care realizează în țară sau în străinătate activitățile de reținere și stocare pentru furnizor, totuși se găsesc *sub controlul* acestuia din urmă;

- față de definiția dată de art. 4 alin. (1) pct. 9 din O.U.G. nr. 111/2011 noțiunii de ***serviciu de comunicații electronice*** (un serviciu, furnizat, de regulă, contra cost, care constă, în întregime sau în principal, în transmiterea semnalelor prin rețelele de comunicații electronice, incluzând serviciile de telecomunicații și pe cele prin rețelele utilizate pentru transmisia serviciilor de programe audiovizuale, ***dar fără a include serviciile prin care se furnizează conținutul informației transmise prin intermediul rețelelor ori serviciilor de comunicații electronice sau se exercită controlul editorial asupra acestui conținut***) acest procedeu probatoriu nu poate fi utilizat cu privire la furnizorii de servicii de comunicații electronice care furnizează conținutul comunicărilor transmise (de pildă, Facebook, având în vedere serviciul de mesagerie care este încorporat și care vizează conținutul datelor transmise prin internet).

9.2. Condiții

Pentru a se dispune măsura conservării datelor informatice trebuie îndeplinite următoarele ***condiții***:

a) să fi fost începută urmărirea penală;

- nu este necesar pentru dispunerea măsurii ca urmărirea penală să fie în etapa *in personam*, procedeul probatoriu putând fi încuviințat și în etapa investigativă *in rem*.

---

din dreptul intern. Astfel, procedeul probatoriu constând în conservarea datelor reprezintă o transpunere în dreptul intern a art. 16 din Convenția privind criminalitatea informatică din 2003, dată la care măsura specială de cercetare constând în reținerea datelor de către furnizori nu era reglementată la nivel european. Doar în Directiva 2006/24/CE s-a reglementat păstrarea datelor generate sau prelucrate în legătură cu furnizarea serviciilor de comunicații electronice accesibile publicului sau de rețele de comunicații publice, fără a se clarifica raportul dintre cele două procedee probatorii. În aceste condiții, rămâne în sarcina legiuitorului național de a soluționa raportul problematic dintre aceste două procedee probatorii".

b) să existe ***o suspiciune rezonabilă*** *cu privire la pregătirea sau săvârşirea unei infracţiuni;*

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care a fost comisă infracţiunea, nici dacă aceasta a rămas în fază tentată, ori a fost consumată sau comisă în formă continuată. Deopotrivă, nu prezintă importanţă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiune.

c) măsura să fie necesară în vederea strângerii de probe ori identificării făptuitorului, suspectului sau a inculpatului;

- indiferent de etapa investigativă, acest procedeu probatoriu poate servi fie la identificarea autorului sau a participanţilor la comiterea infracţiunii, fie la stabilirea unei legături între aceştia şi faptele care formează obiectul acuzaţiei *in personam.*

d) să existe pericolul pierderii sau modificării datelor informatice.

9.3. Autorizarea măsurii conservării datelor informatice

- dacă sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, *procurorul,* din oficiu sau la cererea organului de cercetare penală, dispune *prin ordonanţă*, conservarea datelor informatice pe o durată de cel mult **60 de zile** (*termen substanţial*); necesitatea unei reacţii rapide a autorităţilor în vederea prevenirii modificării, alterării sau ştergerii acestor date justifică opţiunea legiuitorului român de a stabili competenţa procurorului pentru luarea acestei măsuri în cursul urmăririi penale; însă, pentru ca organele de urmărire penală să intre în posesia datelor informatice conservate, este necesară autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- *ordonanţa* procurorului prin care se dispune procedeul probatoriu trebuie să cuprindă:

a) denumirea parchetului şi data emiterii;

b) numele, prenumele şi calitatea celui care o întocmeşte;

c) fapta care face obiectul urmăririi penale, încadrarea juridică a acesteia şi, după caz, datele privitoare la persoana suspectului sau inculpatului;

d) furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului în posesia cărora se află datele informatice ori care le au sub control;

e) numele făptuitorului, suspectului sau inculpatului, dacă este cunoscut;

f) descrierea datelor ce trebuie conservate;

g) motivarea îndeplinirii condiţiilor prevăzute la art. 154 alin. (1) C.proc.pen.;

h) durata pentru care a fost emisă;

i) menţionarea obligaţiei persoanei sau furnizorilor de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorilor de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului de a conserva imediat datele informatice indicate şi de a le menţine integritatea, în condiţii de confidenţialitate;

j) semnătura celui care a întocmit-o.

- având în vedere specificul acestei măsuri, Codul de procedură penală a prevăzut posibilitatea ca măsura conservării datelor informatice să poată fi *prelungită de*

procuror ***o singură dată***, pentru motive temeinic justificate, pe o durată de *cel mult 30 de zile (termen substanțial)*; aceste limite temporale nu trebuie să conducă la concluzia că legiuitorul a stabilit implicit o durată maximală pentru care poate fi dispusă măsura, respectiv 90 de zile, indiferent de numărul de prelungiri dispuse; prin urmare, indiferent de durata inițială pentru care a fost instituită conservarea datelor (60 de zile sau mai puțin), este posibilă dispunerea *unei singure prelungirii* a duratei procedeului probatoriu; diferențele existente între procedeul probatoriu al supravegherii tehnice [unde legea stabilește o durată maximă a intruziunii în viața privată, iar, în această limită, ingerința inițială poate fi prelungită (dacă mai este încă în ființă) sau se poate obține un nou mandat de supraveghere tehnică (dacă măsura inițială a expirat și nu s-a solicitat o nouă prelungire din considerente operative)] și acest procedeu probatoriu conduc la concluzia că pentru a se dispune prelungirea conservării datelor informatice nu trebuie să existe vreun element de discontinuitate pe parcursul punerii în executare a procedeului probatoriu; așadar, nu se mai poate dispune în mod legal prelungirea măsurii conservării datelor dacă durata inițială a expirat și procedeul probatoriu nu a fost prelungit din ziua imediat următoare celei pentru care a fost inițial instituit.

9.4. Executarea măsurii conservării datelor

- ordonanța procurorului prin care s-a dispus conservarea datelor informatice se transmite, de îndată, oricărui furnizor de rețele publice de comunicații electronice ori furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului în posesia căruia se află datele ori care le are sub control, acesta fiind obligat să le conserve imediat, în condiții de confidențialitate;

- există astfel o dublă obligație, pe de o parte *de a păstra* datele în condiții de siguranță și, pe de altă parte, *de a păstra confidențialitatea* luării măsurii conservării cu privire la aceste date, ce contribuie la garantarea respectării vieții private a persoanei vizate de o asemenea măsură sau a altor persoane care ar fi putut fi menționate sau identificate în aceste date;

- datele informatice sau datele privind traficul informațional se conservă în forma originală ce este generată de sistemul informatic;

- în cazul în care datele referitoare la traficul informațional se află în posesia mai multor furnizori de rețele publice de comunicații electronice ori furnizori de servicii de comunicații electronice destinate publicului, furnizorul în posesia sau sub controlul căruia se află datele informatice are obligația de a pune, de îndată, la dispoziția organului de urmărire penală informațiile necesare identificării celorlalți furnizori, în vederea cunoașterii tuturor elementelor din lanțul de comunicare folosit;

- *procurorul poate dispune, înainte de expirarea perioadei pentru care a fost dispusă,* ***ridicarea măsurii conservării imediate*** *a datelor atunci când aceasta nu mai este necesară;*

9.5. Încuviințarea transmiterii datelor conservate

- pentru a avea acces la datele informatice conservate procurorul trebuie să solicite încuviințarea judecătorului de drepturi și libertăți pentru ***transmiterea datelor*** înainte de expirarea duratei pentru care s-a luat/prelungit procedeul probatoriu;

- competența: încuviințarea poate fi dispusă în cursul urmăririi penale la cererea procurorului, *de judecătorul de drepturi şi libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță;

- prin urmare, față de categoriile de competență vom reține:

a) competența funcțională: judecătorul de drepturi şi libertăți;

b) competența materială sau personală: judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală; nu vor fi aplicate regulile competenței personale, ci cele ale competenței materiale, în ipoteza în care datele informatice conservate privesc o persoană care are o anumită calitate (de pildă, membru al guvernului, parlamentar, avocat etc.), dacă din actele de urmărire penală nu rezultă că acesta a participat la comiterea faptelor investigate la momentul solicitării; în ipoteza în care obiectul investigației *in rem* vizează şi o persoană care are o calitate specială, se vor aplica regulile competenței personale, chiar dacă această persoană este doar făptuitor, iar nu suspect sau inculpat;

c) competența teritorială: *judecătorul de drepturi şi libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

- deşi art. 154 C.proc.pen. nu cuprinde nicio referință, consider că evitarea arbitrariului în dispunerea măsurii impune ca judecătorul de dreptul şi libertăți să aibă la dispoziție dosarul de urmărire penală sau copii certificate ale acestuia;

- cererea prin care se solicită autorizarea transmiterii datelor conservate se soluționează în termen de 48 de ore de la data sesizării, ***în camera de consiliu, fără citarea părților; participarea procurorului nu este obligatorie***;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăți dispune, prin încheiere, **admiterea**, în tot sau în parte, a cererii procurorului; *întocmirea minutei este obligatorie*;

- atunci când judecătorul de drepturi şi libertăți apreciază că nu sunt îndeplinite condițiile legale pentru luarea sau prelungirea procedeului probatoriu ori atunci când constată că durata conservării datelor a expirat la momentul soluționării cererii procurorului, ori că transmiterea acestora nu este proporțională cu scopul urmărit, dispune, prin încheiere, ***respingerea cererii de încuviințare a transmiterii datelor informatice conservate***; în lipsa unei reglementări explicite care să permită reiterarea cererii de autorizare a transmiterii datelor, apreciez că o nouă cerere de încuviințare a aceleiaşi măsuri nu poate fi formulată, chiar dacă că au apărut ori s-au descoperit *fapte sau împrejurări noi*, necunoscute la momentul soluționării cererii anterioare de către judecătorul de drepturi şi libertăți; prin urmare, o nouă cerere formulată fie în considerarea acelorași temeiuri şi în baza aceluiași material probator, fie în baza unor fapte sau împrejurări noi, va trebui respinsă ca inadmisibilă;

- încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăți se pronunță asupra solicitării procurorului de autorizare a transmiterii datelor conservate *nu este supusă căilor de atac, indiferent de soluția pronunțată*; cu toate acestea, apreciez că intră în competența judecătorului de cameră preliminară analiza legalității încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăți a încuviințat transmiterea datelor conservate

(de pildă, se poate constata nulitatea procedeului probatoriu încuviințat de un judecător de drepturi și libertăți cu încălcarea normelor de competență materială sau personală, ori nelegalitatea obținerii probelor atunci când solicitarea parchetului a fost admisă după expirarea duratei pentru care fuseseră conservate datele informatice);

- încheierea judecătorului de drepturi și libertăți prin care a autorizat transmiterea datelor informatice trebuie să cuprindă: numele și semnătura persoanei care a autorizat transmiterea datelor informatice, numele persoanei ce este obligată să predea datele informatice, descrierea datelor informatice ce trebuie predate, precum și data și locul unde trebuie să fie predate;

- persoanele fizice sau juridice, inclusiv furnizorii de rețele publice de comunicații electronice sau furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului, au posibilitatea să asigure semnarea datelor solicitate, utilizând o *semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat; orice persoană autorizată *care transmite* date solicitate are posibilitatea să semneze datele transmise utilizând o *semnătură electronică extinsă* bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate, aceasta asumându-și astfel responsabilitatea în ceea ce privește integritatea datelor transmise; orice persoană autorizată *care primește* date solicitate are posibilitatea să verifice integritatea datelor primite și să certifice această integritate prin semnarea datelor, utilizând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat eliberat de un furnizor de servicii de certificare acreditat și care permite identificarea neambiguă a persoanei autorizate; fiecare persoană care certifică datele sub semnătură electronică răspunde potrivit legii pentru integritatea și securitatea acestor date;

- dacă organul de urmărire penală sau instanța de judecată apreciază că și o copie a datelor informatice poate servi ca mijloc de probă, reține numai copia;

- accesul la datele conservate transmise se poate realiza de procuror în temeiul autorizării dispuse de judecătorul de drepturi și libertăți, care acordă, în mod implicit, și dreptul de acces la datele conservate; prin urmare, consider că nu mai este necesar ca după primirea datelor informatice procurorul să sesizeze din nou judecătorul de drepturi și libertăți pentru a obține un mandate de percheziție informatică.

9.6. Informarea persoanelor ale căror date au fost conservate

- potrivit art. 154 alin. (8) C.proc.pen., până la terminarea urmăririi penale, procurorul este obligat să încunoștințeze, în scris, persoanele față de care se efectuează urmărirea penală și ale căror date au fost conservate; deși dispozițiile legale fac referire numai la încunoștințarea persoanelor față de care s-a efectuat urmărirea penală, făcând astfel trimitere la etapa *in personam* a acestei faze procesuale, consider că standardul de informare dezvoltat de Curtea Europeană în interpretarea art. 8 din Convenție, în scopul protecției vieții private, impune ca orice persoană ale cărei date informatice au fost conservate trebuie să fie informată despre ingerința în dreptul său, indiferent dacă a avut sau nu vreo calitate în cadrul procesului penal.

§10. Fotografierea şi amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane

- Codul de procedură penală a reglementat în mod detaliat activităţile procesuale, incluzând în cadrul dispoziţiilor procedurale şi aspecte ce ţin de domeniul criminalisticii, cum sunt cele referitoare al fotografierea sau amprentarea persoanelor;

- organele de urmărire penală pot dispune *prin ordonanţă* fotografierea şi amprentarea suspectului, inculpatului sau a altor persoane cu privire la care există o suspiciune că au legătură cu fapta comisă sau că au fost prezente la locul faptei, chiar şi în lipsa consimţământului acestora;

- pe perioada reţinerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea şi amprentarea acestuia;

- fotografierea realizată potrivit art. 196 C.proc.pen. urmăreşte în special *identificarea persoanei*, neputând fi confundată cu măsura supravegherii tehnice prin fotografiere care are ca scop surprinderea persoanei şi a acţiunilor/activităţilor sale; astfel, procedeul probator prevăzut de art. 196 C.proc.pen. nu impune necesitatea existenţei unui mandat emis de judecător, însă nici nu poate fi folosit în mod neloial pentru realizarea unor activităţi de filaj prin fotografiere;

- ***fotografiile*** realizate pot fi folosite, ulterior, pe parcursul procedurilor pentru identificarea de persoane (de pildă, pentru a constatata în cadrul procedeului probatoriu al identificării de persoane dacă persoana vătămată recunoaşte din planşa foto persoana pe care a descris-o ca fiind cea care a comis infracţiunea);

- în vederea protejării dreptului la viaţă privată, precum şi a prezumţiei de nevinovăţie Codul de procedură penală a prevăzut că organul de urmărire penală poate autoriza *să se dea publicităţii fotografia unei persoane* doar în următoarele două cazuri:

a) când această măsură este necesară pentru stabilirea identităţii persoanei (de pildă, în cazul persoanelor dispărute ori în cazul în care organele judiciare deţin doar o imagine a persoanei care se bănuieşte că a comis o infracţiune, fără a cunoaşte datele acesteia de identificare);

b) atunci când publicarea fotografiei prezintă importanţă pentru buna desfăşurare a urmăririi penale (de exemplu, în cazul în care o persoană este bănuită că a comis multiple infracţiuni, publicarea fotografiei acesteia poate permite unor persoane vătămate care nu sesizaseră încă faptul că au fost victimele unei infracţiuni să se adreseze organelor judiciare).

- dacă este necesară identificarea amprentelor ce au fost găsite pe anumite obiecte sau a persoanelor care pot fi puse în legătură cu fapta ori locul comiterii faptei, organele de urmărire penală pot dispune amprentarea persoanelor despre care se presupune că au intrat în contact cu acele obiecte, respectiv fotografierea acelora despre care se presupune că au avut legătură cu fapta comisă sau au fost prezente la locul faptei;

- amprentele obţinute pot fi comparate cu cele ridicate cu ocazia cercetării la faţa locului;

- organul judiciar poate solicita Institutului de Criminalistică din cadrul IGPR efectuarea comparării urmelor papilare neidentificate culese cu cele stocate în sistemul AFIS gestionat la nivel național, dar și cu cele aflate în sistemele naționale ale statelor Uniunii Europene[1];

- este necesară crearea unui cadru previzibil cu privire la stocarea și ștergerea din bazele de date a amprentelor și fotografiilor persoanelor față de care s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată sau de achitare, în vederea compatibilizării dreptului intern cu jurisprudența Curții Europene, astfel cum aceasta a fost dezvoltată de Marea Cameră a instanței europene în cauza *S. și Marper c. Marii Britanii sau M.K c. Franței (redate mai jos)*.

Este de necontestat că amprentele nu conțin atât de multe informații ca eșantioanele celulare și ca profilele ADN. Problema impactului stocării lor de către autorități a fost deja analizată de organele Convenției. Comisia este cea care, în cauza *McVeigh*, a examinat pentru prima dată problema prelevării și conservării amprentelor în cadrul unei anchete judiciare. Comisia a admis că unele dintre măsurile luate în cadrul acestei anchete puteau aduce atingere dreptului la respectarea vieții private, dar nu a răspuns la întrebarea dacă, privită separat, stocarea amprentelor digitale ar putea constitui o astfel de ingerință. În cauza *Kinnunen*, Comisia a apreciat că stocarea amprentelor și fotografiilor, după arestarea reclamantului, nu se analizează ca o ingerință în viața privată având în vedere că aceste elemente nu conțineau nicio apreciere subiectivă care să poată fi contestată. Comisia a notat totuși că datele în discuție au fost distruse, la cererea reclamantului, nouă ani mai târziu. Având în vedere aceste constatări și întrebările care se pun în prezenta cauză, Curtea apreciază că problema trebuie reexaminată. Curtea observă în primul rând că înregistrările amprentelor digitale ale reclamanților constituie date cu caracter personal care conțin anumite elemente de identificare externă, la fel ca, spre exemplu, fotografiile sau mostrele vocale. În cauza *Friedl*, Comisia a apreciat că stocarea fotografiilor anonime care au fost făcute în timpul unei manifestații publice, nu constituie o ingerință în viața privată. Ea a ajuns la această concluzie acordând o importantă deosebită faptului că fotografiile în cauză nu au fost înregistrate în vreun sistem de prelucrare a datelor și că autoritățile nu au luat măsuri pentru a identifica persoanele din fotografie recurgând la prelucrarea datelor. În cauzele *P.G. și J.H.*, Curtea a considerat că înregistrarea de date și caracterul sistematic sau permanent al înregistrării ar putea ridica probleme legate de dreptul la respectul vieții private, chiar dacă datele în cauză erau în domeniul public sau erau disponibile în altă formă. Curtea a reținut că înregis-

[1] Conform art. 9 din Decizia 2008/615/JAI a Consiliului din 23 iunie 2008 privind intensificarea cooperării transfrontaliere, în special în domeniul combaterii terorismului și a criminalității transfrontaliere, în vederea prevenirii și cercetării infracțiunilor, statele membre autorizează punctele naționale de contact ale altor state membre, astfel cum sunt menționate la art. 11, să aibă acces la datele de referință în sistemele automatizate de identificare a amprentelor digitale pe care le-au creat în acest scop, autorizându-le să efectueze căutări automatizate prin compararea datelor dactiloscopice. Căutările pot fi efectuate numai în cazuri individuale și în conformitate cu legislația națională a statului membru solicitant.

trarea vocii unei persoane, pe un suport permanent, în vederea analizării ulterioare, permitea în mod clar, ca împreună cu alte date personale să faciliteze identificarea acestei persoane. Curtea a concluzionat că înregistrarea vocilor reclamanților în vederea analizării ulterioare a adus atingere dreptului la respectarea vieții private. Curtea consideră că abordarea adoptată de organele Convenției cu privire la fotografii şi mostrele vocale trebuie aplicată, de asemenea, şi cu privire la amprentele digitale. Guvernul apreciază că situația acestora din urmă este distinctă pentru că este vorba despre elemente neutre, obiective şi de necontestat şi care, spre deosebire de fotografii, sunt neinteligibile pentru ochiul neavizat şi în absența altor amprente cu care să fie comparate. Constatările Guvernului, deşi corecte, nu schimbă cu nimic faptul că amprentele digitale conțin în mod obiectiv informații unice despre un individ, permițând identificarea acestuia cu precizie într-o gamă largă de circumstanțe. Prin urmare, amprentele digitale sunt susceptibile să aducă atingere vieții private, iar stocarea lor fără consimțământul persoanei în cauză nu poate fi considerată o măsură neutră sau nesemnificativă. În speță, Curtea constată că amprentele digitale ale reclamanților au fost prelevate în cadrul procedurii penale şi, ulterior, au fost înregistrate într-o bază de date la nivel național, pentru a fi stocate şi prelucrate automat în scopul identificării penale. Este de necontestat că datorită informațiilor pe care le conțin eşantioanele celulare şi profilele ADN, stocarea acestora are un impact mai mare asupra vieții private decât stocarea amprentelor digitale. Curtea apreciază că, deşi se poate aprecia ca fiind util a se distinge, în privința prelevării, utilizării şi stocării, între situația amprentelor digitale, pe de o parte, şi cea a eşantioanelor celulare şi pofilelor ADN, pe de altă parte, totuşi, când se pune problema justificării, nu este mai puțin adevărat că *stocarea amprentelor digitale constituie o ingerință în dreptul la respectarea vieții private.* (...) Curtea apreciază că măsura stocării nediferențiate a amprentelor digitale ale persoanelor bănuite de a fi comis infracțiuni, dar care nu au fost condamnate, aşa cum s-a întâmplat în cazul reclamanților, nu păstrează un just echilibru între interesul public şi interesele private, iar Statul a depăşit orice marjă de apreciere acceptabilă în materie. Față de argumentele expuse, Curtea constată că stocarea datelor se analizează ca o ingerință disproporționată în dreptul reclamanților la respectarea vieții private şi nu constituie o măsură necesară într-o societate democratică şi prin urmare, în speță a fost încălcat art. 8 din Convenție *(CtEDO, hotărârea Marii Camere din 4 decembrie 2008, în cauza S. şi Marper c. Marii Britanii, parag. 78-106).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea constată că perioada de reținere în baza de date națională a amprentelor unei persoane fizice identificate sau identificabile este în fapt de douăzeci şi cinci ani. Având în vedere că şansele de succes al cererilor de ştergere sunt ipotetice, un astfel de termen este, în practică, echivalent cu o păstrare permanentă sau cel puțin, cum susține şi reclamantul, o perioadă-standard mai degrabă decât una maximă. În concluzie, Curtea consideră că statul şi-a depăşit puterea de apreciere în această privință, regimul de conservare în bazele de date în litigiu a amprentelor digitale ale persoanelor suspectate de comiterea unor infracțiuni, dar care nu au fost condamnate, nu reflectă un just echilibru între interesele publice şi cele private în joc. În consecință, conservarea contestată a constituit o ingerință disproporționată în dreptul reclamantului la respec-

tarea vieții sale private și nu poate fi considerată ca necesară într-o societate democratică *(CtEDO, hotărârea din 18 aprilie 2013, în cauza M.K. c. Franței, parag. 45-147)*.

§11. Fotografiile

- sunt mijloace de probă care pot contribui la stabilirea adevărului într-o cauză penală prin imaginile pe care acestea le conțin;

- pot fi realizate de părți sau de organele judiciare fie cu ocazia unor activități operative de monitorizare a unor persoane în baza unui mandat de supraveghere tehnică, fie cu ocazia ridicării de obiecte și înscrisuri, a efectuării unei percheziții domiciliare sau a unei cercetări la fața locului;

- organele de urmărire penală pot constitui planșe foto în vederea realizării procedeului probatoriu al identificării de persoane sau obiecte;

- reprezintă un mijloc de probă distinct de planșele foto rezultate în urma supravegherii tehnice efectuate în baza autorizației emise de judecătorul de drepturi și libertăți;

- fotografiile sunt supuse principiului liberei aprecieri a probelor, având aceeași valoare probantă ca orice alt mijloc de probă.

§12. Cercetarea la fața locului

- este procedeul probatoriu ce constă în cercetarea locului unde se bănuiește că s-a săvârșit infracțiunea, atunci când este necesară constatarea directă *în scopul determinării sau clarificării unor fapte* ce prezintă importanță pentru stabilirea adevărului, precum și ori de câte ori există suspiciuni cu privire la decesul unei persoane (de pildă, în vederea descoperirii și fixării urmelor infracțiunii, a stabilirii poziției și stării mijloacelor materiale de probă și împrejurărilor în care infracțiunea a fost comisă);

- scopul urmărit în cazul cercetării la fața locului poate viza inclusiv determinarea probelor, conservarea urmelor cunoscute ale infracțiunii, ori căutarea unor urme ale infracțiunii fără a se cunoaște în mod precis la momentul dispunerii procedeului probatoriu care sunt acestea[1];

- cercetarea la fața locului poate fi realizată ca procedeu probatoriu numai după începerea urmăririi penale;

- organele de constatare, nefiind organe judiciare, nu pot realiza acest procedeu probatoriu, însă pot lua măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă. *Procesul-verbal* încheiat de către organele de constatare reprezintă *numai un act de sesizare* și nu trebuie

[1] Spre deosebire de cercetarea la fața locului în cazul percheziției domiciliare, art. 158 alin. (7) lit. i) C.proc.pen. prevede că încheierea și mandatul de percheziție trebuie să cuprindă și indicarea urmelor săvârșirii infracțiunii sau a altor obiecte despre care se presupune că există în locul ce urmează a fi percheziționat.

confundat cu procesul-verbal încheiat ca urmare a cercetării la faţa locului, care constituie un mijloc de probă în procesul penal;

- organele de urmărire penală dispun efectuarea cercetării la faţa locului *prin ordonanţă*, iar instanţa de judecată *prin încheiere*;

- de regulă, efectuarea procedeului probatoriu implică existenţa ***unei urgenţe*** în efectuarea unor activităţi relative la conservarea şi cercetarea criminalistică a locului comiterii faptei sesizate (din oficiu, ori pe calea plângerii sau a denunţului), ceea ce plasează cercetarea la faţa locului între primele activităţi investigative efectuate de organele de urmărire penală (de pildă, în cazul cercetării locului comiterii unei infracţiuni de omor, ucidere din culpă, viol, ori atunci când este cercetat locul comiterii infracţiunii de furt sau de tâlhărie); astfel, în principal, prin raportare la situaţiile de fapt rezultate din actul de sesizare care a stat la baza începerii urmăririi *penale in rem* se va proceda la cercetarea locului faptei, fără a se cunoaşte *a priori* ce urme sau obiecte se vor găsi în acest loc;

- în ipoteza în care, în cursul urmăririi penale, cercetarea la faţa locului se desfăşoară într-un *loc public*, ori atunci când se desfăşoară într-un spaţiu privat şi există consimţământul persoanei care foloseşte acel spaţiu, nu este necesar decât actul procesual al organului judiciar prin care s-a încuviinţat procedeul probatoriu (de pildă, persoana care locuieşte cu victima infracţiunii de omor sau în cazul cercetării la faţa locului, efectuate într-un apartament cu consimţământul proprietarului care este victima infracţiunii de furt din locuinţă);

- dacă cercetarea la faţa locului trebuie desfăşurată în cursul urmăririi penale într-un spaţiu privat („domiciliu" sau sediu profesional) şi nu există consimţământul celui care îl foloseşte pentru efectuarea cercetării la faţa locului[1] care nu se plasează strict în sfera unei investigaţii criminalistice, cred că organele de urmărire penală se pot folosi de dispoziţiile art. 31, 38 şi 52 din Legea nr. 218/2002, republicată, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 192/2019[2], ori a dispoziţiilor art. 27 alin. (1)

---

[1] În acest caz nu este necesară obţinerea consimţământului prealabil al persoanei care foloseşte spaţiul privat, deoarece încheierea instanţei prin care se încuviinţează efectuarea procedeului probatoriu satisface exigenţele art. 27 alin. (2) lit. a) teza finală din Constituţia României.

[2] Conform art. 31 alin. (1) lit. m) şi n) din Legea nr. 218/2002, în realizarea atribuţiilor ce îi revin, potrivit legii, poliţistul este învestit cu exerciţiul autorităţii publice şi are următoarele drepturi şi obligaţii principale: *m)* să interzică, temporar, accesul sau prezenţa oricărei persoane în perimetrul locului săvârşirii unor infracţiuni sau contravenţii, dacă prin aceasta ar fi afectată desfăşurarea normală a activităţii organelor abilitate, legată de probarea faptelor; *n)* să interzică, temporar, pătrunderea într-un spaţiu delimitat, marcat sau pe care l-a indicat, într-un imobil sau mijloc de transport, ori să dispună evacuarea temporară din acestea a oricărei persoane, dacă există un pericol la adresa vieţii, sănătăţii sau integrităţii corporale, a sa ori a altei persoane;

Potrivit art. 52 alin. (2)-(7) din Legea nr. 218/2002: *„(2)* Poliţistul este îndreptăţit să pătrundă, în orice mod, într-o locuinţă sau într-un spaţiu delimitat ce aparţine ori este folosit de o persoană fizică sau juridică, fără consimţământul acesteia sau al reprezentatului legal, pentru: a) a salva viaţa sau integritatea corporală a unei persoane, dacă există indicii că în acel spaţiu este o persoană aflată în pericol; b) a preveni răspândirea unei epidemii, dacă există indicii că în acel spaţiu este o persoană decedată; c) a prinde autorul unei infracţiuni flagrante, comisă prin folosirea unei arme ori substanţe explozive, narcotice sau paralizante, prin

lit. n[1]) din O.U.G. nr. 104/2001[1] sau art. 29 din Legea nr. 217/2003[2] care permit pătrunderea în spaţiul privat şi luarea de măsuri în vederea conservării acestuia, iar

---

violenţă, ori de către o persoană mascată, deghizată sau travestită, dacă există indicii că acesta se află în acel spaţiu; d) a prinde autorul unor acte de terorism, dacă există indicii că acesta se află în acel spaţiu. *(3)* Dreptul prevăzut la alin. (2) se exercită inclusiv prin folosirea forţei: a) dacă există motive temeinice pentru a anticipa rezistenţă armată sau alte tipuri de violenţă ori există un pericol cu privire la distrugerea probelor; b) în cazul unui refuz sau dacă nu a fost primit niciun răspuns la solicitările poliţistului de a pătrunde în acel spaţiu. *(4)* Înainte de a pătrunde în spaţiul privat, poliţistul are obligaţia de a raporta verbal despre aceasta, ierarhic, cu excepţia situaţiei în care nu este posibil. În acest caz, raportarea se face în cel mai scurt timp posibil. *(5)* După înlăturarea pericolului ori prinderea autorului infracţiunii sau actelor de terorism, poliţistul are obligaţia de a părăsi spaţiul respectiv, cu excepţia situaţiei în care obţine consimţământul de a rămâne din partea persoanei îndreptăţite. Cu această ocazie nu se efectuează acte specifice percheziţiei domiciliare. *(6)* În situaţia în care este necesară luarea unor *măsuri de conservare* a locului săvârşirii infracţiunii şi *de ridicare sau conservare* a mijloacelor materiale de probă, poliţistul este îndreptăţit să îndepărteze temporar persoanele din spaţiul respectiv sau să solicite acestora să rămână pe loc până la identificarea lor. *(7)* Cu privire la pătrunderea în spaţiul privat şi măsurile adoptate, poliţistul întocmeşte un proces-verbal. O copie a procesului-verbal se predă persoanelor cărora le aparţine sau care folosesc spaţiul în care a pătruns poliţistul".

[1] Conform art. 27 alin. (1) lit. n[1]) din O.U.G. nr. 104/2001, poliţistul de frontieră are dreptul să interzică, temporar, pătrunderea într-un spaţiu delimitat, marcat sau pe care l-a indicat, într-un imobil sau mijloc de transport, ori să dispună evacuarea temporară din acestea a oricărei persoane, dacă există un pericol la adresa vieţii, sănătăţii sau integrităţii corporale, a sa ori a altei persoane, sau ar putea fi afectată desfăşurarea normală a activităţii organelor abilitate.

[2] Potrivit art. 29 din Legea nr. 217/2003:

(1) Pentru verificarea sesizărilor privind violenţa domestică, aflarea adevărului şi soluţionarea justă a sesizării, poliţiştii au dreptul să obţină probe prin următoarele mijloace:

a) constatarea prin propriile simţuri şi consemnarea celor constatate într-un înscris ori înregistrarea celor constatate cu mijloace tehnice;

b) consultarea bazelor de date la care au acces potrivit atribuţiilor de serviciu şi consemnarea celor constatate într-un înscris;

c) declaraţiile persoanelor implicate în actele de violenţă domestică, ale persoanelor care au asistat la producerea actelor de violenţă domestică şi ale altor persoane care pot comunica informaţii cu privire la persoanele implicate în actele de violenţă domestică;

d) înregistrări video sau audio ori fotografii, indiferent de provenienţa acestora;

e) înscrisuri, inclusiv cele de natura mesajelor sau postărilor în mediul electronic şi/sau de telefonie mobilă.

(2) Pentru verificarea sesizărilor privind violenţa domestică şi în scopul obţinerii de probe cu privire la aspectele ce fac obiectul sesizării, poliţiştii au dreptul de a pătrunde în domiciliul sau reşedinţa oricărei persoane fizice, fără acordul acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane juridice, fără acordul reprezentantului legal al acesteia, dacă sesizarea indică în mod expres că actele de violenţă domestică au loc sau au avut loc în spaţiile respective.

(3) Poliţiştii pot folosi forţa şi mijloacele din dotare, în mod adecvat şi proporţional, pentru a pătrunde în spaţiile prevăzute la alin. (2).

(4) Acţiunile poliţiştilor în spaţiile prevăzute la alin. (2), inclusiv cele de pătrundere, pot fi înregistrate cu mijloacele audiovideo sau foto din dotare, fără consimţământul persoanelor, înregistrările sau fotografiile constituind probe în sensul alin. (1) lit. a) şi urmând regimul probelor prevăzute de Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu

ulterior să procedeze la efectuarea unei percheziţii domiciliare, în urma obţinerii încuviinţării instanţei, atunci când procedeul probatoriu implică şi efectuarea unor operaţiuni de căutare specifice percheziţiei (de pildă, deschiderea unor încăperi închise sau a unor obiecte, cum ar fi un seif[1] etc.);

- astfel, pătrunderea în domiciliul/sediul profesional al persoanei vătămate, sau al persoanei bănuite de comiterea acesteia ori a altei persoane se poate realiza în cadrul cercetării la faţa locului chiar dacă nu există consimţământul titularului spaţiului în scop de conservare a locului ce se impune a fi cercetat; organele judiciare pot constata existenţa unor obiecte sau înscrisuri aflate la vedere ce au legătură cu urmărirea penală, a unor urme biologice evidente ori aflate într-un raport de continuitate cu acestea sau a unor urme biologice detectabile cu mijloace tehnice fără a fi necesară deschiderea unor obiecte ori a unor încăperi închise din interiorul locuinţei, pe care le pot conserva şi ridica, fără a efectua alte cercetări sau căutări specifice percheziţiei domiciliare; verificarea legalităţii proporţionalităţii ingerinţei în viaţa privată va face obiectul controlului *a posteriori*, acesta putând fi efectuat fie de procuror în cursul urmăririi penale, fie de către judecătorul de cameră preliminară în ipoteza în care se dispune o soluţie de trimitere în judecată, fie chiar de către instanţa civilă, dacă parchetul dispune o soluţie de netrimitere în judecată[2];

- spre deosebire de percheziţia domiciliară, cercetarea la faţa locului se poate desfăşura şi după orele 20 sau înainte de ora 6, neexistând o limitare legală de efectuare a cercetării la faţa locului, inclusiv într-un spaţiu privat, în timpul nopţii;

- Codul de procedură penală nu stipulează obligativitatea participării la cercetarea la faţa locului a martorilor asistenţi sau a părţilor şi subiecţilor procesuali principali; totuşi, organele judiciare trebuie să încunoştinţeze părţile sau subiecţii procesuali principali cu privire la efectuarea cercetării la faţa locului în cazurile în care aceştia şi-au exprimat dorinţa de a participa la actele de urmărire penală (neprezentarea părţilor sau a subiecţilor procesuali încunoştinţaţi nu împiedică însă efectuarea cercetării);

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate dispune prezenţa medicului legist (în cauzele în care este necesară şi efectuarea autopsiei medico-legale la

---

modificările şi completările ulterioare, sau de Legea nr. 135/2010, cu modificările şi completările ulterioare, după caz.

(5) Poliţiştii strâng probele potrivit dispoziţiilor prevăzute de Legea nr. 135/2010, cu modificările şi completările ulterioare, atunci când, în cursul verificării sesizărilor privind violenţa domestică, constată că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru ca actele de violenţă domestică săvârşite să facă obiectul cercetării sub aspectul săvârşirii unor infracţiuni.

[1] A se vedea dispoziţiile art. 159 alin. (12) C.proc.pen. potrivit cărora organul judiciar care efectuează percheziţia domiciliară are dreptul să deschidă, prin folosirea forţei, încăperile, spaţiile, mobilierul şi alte obiecte în care s-ar putea găsi obiectele, înscrisurile, urmele infracţiunii sau persoanele căutate, în cazul în care posesorul acestora nu este prezent sau nu doreşte să le deschidă de bunăvoie. La deschiderea acestora, organele judiciare ce efectuează percheziţia trebuie să evite daunele nejustificate.

[2] Numai în această interpretare este asigurat standardul european de protecţie a vieţii private, care impune existenţa unui control judiciar *ex post* (CtEDO, *Halabi c. Franţei*, hotărârea din 16 mai 2019, parag. 68).

faţa locului) sau a oricăror persoane a căror prezenţă o consideră necesară la cercetarea la faţa locului (de pildă, prezenţa unui tehnician criminalist care să efectueze măsurătorile necesare ori să procedeze la recoltarea unor probe biologice); spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală nu mai prevede obligativitatea prezenţei martorilor asistenţi la cercetarea la faţa locului;

- când suspectul sau inculpatul este reţinut ori arestat preventiv ori la domiciliu nu este obligatorie prezenţa acestuia la cercetarea la faţa locului; dacă suspectul sau inculpatul nu poate fi adus la cercetarea la faţa locului, organul de urmărire penală îi pune în vedere că are dreptul să fie reprezentat şi îi asigură, la cerere, reprezentarea;

- instanţa de judecată efectuează cercetarea la faţa locului cu citarea persoanei vătămate şi a părţilor şi în prezenţa procurorului;

- avocatul (ales sau din oficiu) al inculpatului, al persoanei vătămate, părţii civile şi al părţii responsabile civilmente are dreptul să participe la cercetare;

- spre deosebire de percheziţia domiciliară, legea nu prevede interdicţia efectuării în acelaşi timp a oricăror acte procedurale în aceeaşi cauză, care prin natura lor împiedică persoana să participe la efectuarea cercetării la faţa locului;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate interzice persoanelor care se află ori care vin la locul unde se efectuează cercetarea să comunice între ele sau cu alte persoane;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată încheie un ***proces-verbal*** în legătură cu activitatea desfăşurată cu ocazia efectuării cercetării la faţa locului cu privire la constatările făcute, urmele şi obiectele găsite şi ridicate care constituie mijloc de probă;

- procesul-verbal trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) indicarea ordonanţei sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

e) numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

f) numele şi prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

g) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

h) descrierea amănunţită a situaţiei locului, a urmelor găsite, a obiectelor examinate şi a celor ridicate, a poziţiei şi stării celorlalte mijloace materiale de probă, astfel încât acestea să fie redate cu precizie şi, pe cât posibil, cu dimensiunile respective;

i) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- cu ocazia cercetării la faţa locului pot fi prelevate urme biologice, efectuate fotografii, reconstituiri, schiţe, desene ori alte asemenea lucrări, care se anexează la procesul-verbal;

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cel care îl încheie şi de către persoanele care au participat la cercetare. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna;

Prin intermediul procedeului probatoriu al cercetării la faţa locului organul de urmărire penală, care s-a deplasat în locaţia unde a fost sesizată comiterea unei fapte prevăzute de legea penală (pentru care s-a dispus începerea urmăririi penale), poate proceda la constatarea situaţiei locului, poate fixa urmele care pot fi necesare în vederea lămuririi faptei investigate, poate determina poziţia şi starea unor obiecte, înscrisuri ori a mijloacelor materiale de probă în scopul determinării sau clarificării unor împrejurări de fapt ce prezintă importanţă pentru stabilirea adevărului şi al ridicării de probe (obiecte sau înscrisuri). Astfel, de regulă, cercetarea la faţa locului presupune o activitate desfăşurată de organele de urmărire penală în momentele incipiente ale investigaţiei penale, care implică prezenţa nemijlocită a acestora fie în locul unde a fost sesizată comiterea, în tot sau în parte, a unei fapte prevăzute de legea penală ori acolo unde s-a produs în tot sau în parte urmarea imediată a faptei (*locul comiterii faptei investigate*) şi, dacă este cazul, în alt loc (învecinat sau nu) unde se constată în cursul cercetării locului comiterii faptei prevăzute de legea penală că s-au extins urmele faptei ori că se află alte urme ale faptei. Ca excepţie, cercetarea la faţa locului poate fi dispusă şi efectuată de instanţa de judecată atunci când în stadiul cercetării judecătoreşti apreciază că este necesară observarea nemijlocită a locului unde parchetul consideră că a fost comisă fapta de care este acuzat inculpatul, ori a locului în care se susţine că s-au descoperit urmele faptei ori că s-au extins urmările acesteia. Dacă cercetarea la faţa locului este desfăşurată de organele de urmărire penală, iar pentru efectuarea acesteia este necesară pătrunderea într-un spaţiu privat şi nu sunt incidente niciuna dintre dispoziţiile prevăzute de art. 27 alin. (2) din Constituţia României, organele judiciare trebuie să obţină consimţământul persoanei care foloseşte spaţiul privat *(C.A. Oradea, secţia penală, încheierea nr. 67/2019, nepublicată).*

Procesul-verbal de cercetare la faţa locului şi planşele foto executate infirmă susţinerile inculpatului, ale persoanei vătămate şi ale martorilor care au susţinut că inculpatul ar fi alunecat pe zăpadă şi ar fi antrenat în cădere pe persoana vătămată, din cele două mijloace de probă rezultând că la locul faptei nu a existat nici zăpadă şi nici alunecuş *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3901/2006, www.legalis.ro).*

§13. Reconstituirea

- este procedeul probatoriu ce constă în reproducerea modului şi condiţiilor în care a fost săvârşită fapta prevăzută de legea penală[1];

- în doctrină s-a arătat că pot exista mai multe tipuri de reconstituire, respectiv: *(i)* reconstituirea destinată verificării veridicităţii declaraţiilor persoanelor audiate; *(ii)* reconstituirea destinată verificării posibilităţilor de percepţie; *(iii)* reconstituirea destinată verificării posibilităţilor de săvârşire a anumitor acţiuni în condiţiile date[2];

- reconstituirea în întregime sau în parte a modului şi a condiţiilor în care s-a comis fapta poate fi dispusă de organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată în situaţia în care apreciază că este necesară pentru verificarea şi precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanţă pentru soluţionarea cauzei;

- organele de urmărire penală dispun efectuarea reconstituirii *prin ordonanţă*, iar instanţa de judecată *prin încheiere*;

- potrivit Codului de procedură penală, organele judiciare procedează la reconstituirea activităţilor sau a situaţiilor, având în vedere împrejurările în care fapta a avut loc, pe baza probelor administrate; potrivit Codului de procedură penală, reconstituirea nu mai este condiţionată de efectuarea acesteia la locul comiterii faptei, organele judiciare putând recurge la reconstituirea virtuală prin folosirea simulărilor generate de computer; acest mijloc se poate dovedi a fi extrem de eficient în cazurile în care urmărirea penală vizează investigarea unor infracţiuni care pot presupune utilizarea unor resurse speciale;

- în cazul în care declaraţiile martorilor, ale părţilor sau ale subiecţilor procesuali principali cu privire la activităţile sau situaţiile ce trebuie reconstituite sunt diferite,

---

[1] Nu există echivalenţă între reconstituire şi experiment judiciar, în acest din urmă caz neurmărindu-se reproducerea modului şi condiţiilor în care a fost săvârşită fapta, ci doar verificarea ipotezei dacă activitatea infracţională se putea produce în anumite împrejurări. În această privinţă în jurisprudenţă s-a arătat că „deşi se susţine în acuzare că în mod eronat nu s-a dat forţă probantă experimentului judiciar, care ar confirma vinovăţia inculpatului, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie apreciază că în mod corect instanţa fondului a dat acestuia valoare probatorie egală cu celelalte probe administrate în procesul penal şi le-a coroborat în vederea aflării adevărului, pentru că experimentul judiciar constă în reproducerea diferitelor împrejurări privind săvârşirea unei fapte (cu caracter penal sau încă nestabilit), în scopul de a verifica dacă puteau să aibă loc în anumite condiţii, însă acesta nu deţine rolul de regină a probelor şi nici nu i se poate acorda forţă probantă determinantă în cursul procesului penal. Toate aceste probe relevă şi reflectă că inculpatul G.I. şi-a îndeplinit toate obligaţiile pe care trebuia să le îndeplinească pentru a preîntâmpina un accident feroviar, iar angajarea răspunderii penale a acestuia nu se poate dispune doar în baza inadvertenţelor rezultate din experimentul judiciar efectuat în cauză, care a conferit doar date probabile şi nu probe certe, aşa cum cer rigorile procesului penal pentru a dispune condamnarea unei persoane, sens în care, pentru considerentele de fapt şi de drept expuse, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie va menţine soluţia de achitare în ceea ce-l priveşte pe acest inculpat, ca o consecinţă directă a nevinovăţiei sale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 238/A din 5 septembrie 2014, www.scj.ro)*.

[2] *E. Stancu*, Tratat de criminalistică, ed. a 4-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007, p. 504.

reconstituirea trebuie efectuată separat pentru fiecare variantă a desfăşurării faptei descrise de aceştia;

- în principiu, reconstituirea se efectuează *în prezenţa suspectului sau inculpatului*, afară de cazul când aceasta nu este posibilă; suspectul sau inculpatul prezent la reconstituire poate refuza să participe la acest procedeu probatoriu invocând privilegiul împotriva autoincriminării;

- în cazurile în care asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului este obligatorie, reconstituirea se face în prezenţa acestuia, asistat de avocat. Atunci când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să participe la reconstituire, aceasta se efectuează cu participarea altei persoane;

- reconstituirea trebuie să fie efectuată astfel încât să nu fie încălcată legea sau ordinea publică, să nu fie adusă atingere moralei publice şi să nu fie pusă în pericol viaţa sau sănătatea persoanelor;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată încheie un ***proces-verbal*** în legătură cu activitatea desfăşurată cu ocazia reconstituirii care constituie mijloc de probă;

- procesul-verbal trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele şi calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) data la care s-a încheiat procesul-verbal;

d) indicarea ordonanţei sau a încheierii prin care s-a dispus măsura;

e) numele, prenumele persoanelor prezente şi calitatea în care acestea participă, obiecţiile şi explicaţiile acestora;

f) numele şi prenumele suspectului sau inculpatului, dacă este cazul;

g) data şi ora la care a început şi s-a sfârşit activitatea consemnată în procesul-verbal;

h) descrierea amănunţită a activităţii de reconstituire;

i) menţiunile prevăzute de lege pentru cazurile speciale.

- procesul-verbal trebuie semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit de către cel care îl încheie şi de către persoanele care au participat la reconstituire. Dacă vreuna dintre aceste persoane nu poate sau refuză să semneze procesul-verbal, se face menţiune despre aceasta, precum şi despre motivele imposibilităţii sau refuzului de a semna.

Din cuprinsul procesului-verbal rezultă că organul de cercetare penală, în urma efectuării percheziţiei domiciliare efectuate la imobilul în care locuieşte inculpatul şi ridicării a mai multor telecomenzi auto, a procedat la testarea modalităţii de operare a telecomenzilor respective. Astfel, într-o primă fază, organul de cercetare penală a încercat telecomenzile respective asupra mai multor autoturisme aflate în parcarea Secţiei 22 Poliţie, observând că telecomenzile originale nu mai acţionează sistemul de închidere centralizată dacă sunt acţionate simultan butoanele telecomenzilor de culoare neagră, cu inscripţia „Nice Flor-s". În a doua fază, organul de cercetare penală a asigurat prezenţa persoanei vătămate cu autoturismul VW Golf, fiind efectuată aceeaşi procedură

şi cu privire la autoturismul persoanei vătămate, fiind constatată bruierea semnalului telecomenzii originale. Judecătorul de cameră preliminară constată că procurorul susţine că procedeul probatoriul efectuat pe data de 19.04.2019 nu este unul de reconstituire, ci un experiment judiciar. Judecătorul reţine că în baza principiului libertăţii probatorii consfinţit de art. 97 alin. (2) lit. f) C.proc.pen. organele de cercetare penală pot efectua diverse activităţi procesuale şi să consemneze într-un proces-verbal aspectele percepute în mod nemijlocit de către acestea. Atributul de mijloc de probă al acestor înscrisuri este reglementat de art. 198 alin. (2) teza I C.proc.pen. Prin urmare, indiferent de denumirea pe care o dă organul de urmărire penală (proces-verbal de investigaţii, proces-verbal de experiment judiciar etc.) respectivul înscris constituie mijloc de probă în procesul penal atât timp cât conţine consemnarea aspectelor percepute în mod nemijlocit de către agentul instrumentator. Cu toate acestea, organele de urmărire penală nu pot eluda dispoziţiile speciale privind efectuarea anumitor procedee probatorii, cum sunt cele privind reconstituirea prevăzută de art. 193 C.proc.pen. Judecătorul de cameră preliminară consideră că nu este posibil ca analiza să fie blocată prin simpla folosire de către organul de cercetare penală a unei alte denumiri a respectivului procedeu probatoriu, ci este necesară cercetarea efectivă a activităţii procesuale desfăşurate şi atunci când aceasta se încadrează într-una dintre procedeele probatorii reglementate expres de lege, organul judiciar trebuie să respecte toate garanţiile procesuale prevăzute de legiuitor. Conform art. 193 alin. (1) C.proc.pen., organul de urmărire penală sau instanţa de judecată, dacă găseşte necesar pentru verificarea şi precizarea unor date sau probe administrate ori pentru a stabili împrejurări de fapt ce prezintă importanţă pentru soluţionarea cauzei, poate să procedeze la reconstituirea, în întregime sau în parte, a modului şi a condiţiilor în care s-a comis fapta. În cauza de faţă, judecătorul de cameră preliminară acceptă teza procurorului privind prima parte a activităţii procesuale desfăşurate de către organul de cercetare penală, moment în care acesta a verificat modalitatea de acţionare a telecomenzilor găsite la domiciliul inculpatului. O astfel de activitate nu prezintă caracteristicile unei activităţi de reconstituire şi nu atrage garanţiile procesuale specifice având în vedere că organul judiciar urmărea numai să stabilească o modalitate de funcţionare a unor dispozitive ridicate de la domiciliul inculpatului. Nu acelaşi lucru poate fi reţinut cu privire la a doua activitate desfăşurată, respectiv chemarea persoanei vătămate şi utilizarea telecomenzilor găsite la domiciliului inculpatului asupra autoturismului persoanei vătămate, din care este presupus că au fost sustrase bunurile de către inculpat. Cu privire la această activitate rezultă în mod neîndoielnic încercarea organului de cercetare penală de reconstituire în parte a condiţiilor în care s-a comis fapta, respectiv a modalităţii în care a fost realizată pătrunderea în autoturismul persoanei vătămate. Argumentul în sensul că organul de urmărire penală nu s-a deplasat la faţa locului nu prezintă forţă în cauză întrucât locul săvârşirii pretinsei fapte nu reprezenta în sine o împrejurare care afecta pretinsa modalitate de pătrundere în autoturismul persoanei vătămate. Totodată, pentru a fi aplicabil art. 193 C.proc.pen. nu este necesar ca pretinsa faptă să fie reconstituită în totalitate, existând reconstituire şi atunci când reconstituirea este realizată numai în parte, astfel cum rezultă din chiar textul anterior citat. Prin urmare, sunt aplicabile garanţiile prevăzute de art. 193

alin. (3) C.proc.pen. care prevăd că atunci când suspectul sau inculpatul se află în vreuna din situaţiile prevăzute la art. 90, reconstituirea se face în prezenţa acestuia, asistat de apărător. Atunci când suspectul sau inculpatul nu poate sau refuză să participe la reconstituire, aceasta se efectuează cu participarea altei persoane. Având în vedere că din 12.04.2019 numitul G.I. avea calitate de suspect în cauză, iar din data de 3.04.2019 se afla arestat preventiv organul de cercetare penală avea obligaţia de a asigura prezenţa inculpatului şi asistenţa juridică obligatorie a acestuia. Prin urmare, în temeiul art. 281 alin. (1) lit. e) şi f) C.proc.pen. raportat la art. 102 alin. (2) C.proc.pen. se constată nulitatea absolută a procesului-verbal din data de 19.04.2019 şi a dispus excluderea mijlocului de probă nelegal administrat (*Judecătoria Sectorului 6 Bucureşti, încheierea judecătorul de cameră preliminară din 3 iunie 2019, nepublicată*).

§14. Constatarea de specialitate[1]

- este procedeul probatoriu ce constă în examinarea unor situaţii de fapt, mijloace de probă sau persoane de către specialişti, medici-legişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul organului de urmărire penală ori în cadrul altor organe, ***când există pericol de dispariţie a mijloacelor de probă*** (de pildă, dispariţia urmelor infracţiunii) ***sau de schimbare a unor situaţii de fapt*** (de exemplu, pentru constatarea rapidă a unor situaţii financiare), ***ori este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei*** (moarte suspectă);

- reglementarea constatării de specialitate *nu a urmărit să creeze un drept de opţiune* organului de urmărire penală între folosirea cunoştinţelor unui specialist în cadrul unei proceduri necontradictorii şi efectuarea unei expertize de specialitate; astfel, îndeplinirea cerinţelor prevăzute de art. 172 alin. (9) C.proc.pen. impune, pe de o parte, ca acest procedeu probatoriu să fie dispus numai în faza de urmărire penală, iar, pe de altă parte, ca scopul pentru este dispus să fie unul precis şi limitat ca domeniu: acela al obţinerii unei opinii de specialitate prin care *să se constate/determine* anumite fapte (*„fixarea faptelor" sub aspect probatoriu*) când există pericol de dispariţie a mijloacelor de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt ori este necesară lămurirea unor propoziţii (teze) probatorii; rezultă, astfel, că nu este de esenţa procedeului constatării de specialitate efectuarea unei lucrări ştiinţifice de amploare sau de o complexitate ridicată ori evaluarea şi explicarea ştiinţifică a unor fapte;

- aşadar, pe calea acestui procedeu probatoriu se realizează determinarea („constatarea", „fixarea") unor fapte care fac obiectul probei şi care sunt necesare pentru buna desfăşurare a urmăririi penale în condiţiile în care există în mod real un risc actual de dispariţie sau de schimbare a acestor situaţii de fapt, fără a se urmări o evaluare complexă a acestora în scopul obţinerii unei explicaţii ştiinţifice detaliate; acesta este motivul pentru care constatarea de specialitate nu este contradictorie şi nu se poate încuviinţa în faza de judecată; prin urmare, va constitui un caz de patologie a

[1] În vederea facilitării exprimării în cadrul acestei lucrări vom folosi pentru procedeul probatoriu al constatării de specialitate şi denumirea de constatare, fără ca prin acesta să fie înţelese şi actele organelor extrajudiciare de constatare.

probei comportamentul nelegal şi neloial al procurorului prin care sunt depăşite limitele stipulate de legiuitor pentru efectuarea constatării şi este restrâns dreptul la apărare al suspectului sau inculpatului în condiţiile în care, prin natura, amploarea şi complexitatea obiectivelor stabilite în ordonanţa prin care se încuviinţează procedeul probatoriu al constatării de specialitate, procurorul urmăreşte, de fapt, efectuarea unei expertize mascate pentru a obţine evaluarea şi explicarea ştiinţifică a unei situaţii de fapt, fără asigurarea exigenţei de contradictorialitate în aceste condiţii, nelegalitatea decurgând din obiectul constatării de specialitate şi din complexitate propoziţiilor probatorii stabilite atestă o depăşire a limitelor stipulate de art. 172 alin. (9) C.proc.pen. care atrage vătămarea dreptului la apărare al suspectului sau inculpatului ori de câte ori raportul de constatare este folosit pentru dispunerea unei măsuri asiguratorii ori ca probă în acuzare; rămâne în sarcina judecătorului de cameră preliminară să determine dacă, în funcţie de particularităţile cauzei, parchetul a probat existenţa unui mecanism compensatoriu concret şi efectiv, apt să asigure înlăturarea eficientă a vătămării produse; în cazul în care o astfel de probă nu este făcută de către acuzare, opinez că se impune sancţionarea cu nulitatea relativă a ordonanţei organului de urmărire penală prin care s-a dispus efectuarea constatării de specialitate, în locul unei expertize, şi excluderea probei nelegale administrate[1];

- ***cerinţa urgenţei*** nu constituie o veritabilă condiţie de legalitate a dispunerii efectuării unui raport de constatare, ci mai degrabă una de oportunitate a acestuia în

---

[1] *În acest sens*, în materia malpraxisului medical, în doctrină (*I. Kuglay*, Răspunderea penală pentru malpraxis medical, op. cit., p. 285 şi urm.) s-a arătat că „de cele mai multe ori, obiectivele stabilite de organele judiciare în cazul constatărilor excedează naturii acestor mijloace de probă. Aceste mijloace de probă nu sunt folosite pentru a «fixa», a «constata» un aspect de fapt cu privire la care există riscul dispariţiei sau schimbării, ci pentru mai mult de atât, respectiv pentru a «evalua», a «explica» din punct de vedere ştiinţific o anume stare de fapt.

Or, astfel de evaluări şi explicaţii sunt exclusiv rolul expertizei. Efectuarea lor într-o procedură care nu respectă garanţiile procedurii prevăzute pentru efectuarea expertizei (precum informarea părţilor asupra obiectivelor, dreptul de a participa cu expert-parte etc.) expune sancţiunii nulităţii informaţiile astfel obţinute (de cele mai multe ori, esenţiale pentru soluţionarea cauzei). Spre exemplu, într-o cauză în care se investigau condiţiile în care victima a decedat în cursul efectuării unei operaţii de cezariană, s-a dispus efectuarea unei constatări medico-legale cu următoarele obiective: «felul morţii şi cauza medicală a morţii; dacă victima prezintă pe corp leziuni de violenţă şi *modul de producere a acestora; dacă se constată erori în actul medical*»; or, informaţiile privind modul de producere a leziunilor de violenţă şi eventualele erori în actul medical nu puteau fi obţinute printr-o simplă *observare* în cadrul constatării; ele presupun o *evaluare* a cazului şi puteau fi obţinute numai în cadrul unei expertize. Tot astfel, se fixează drept obiective ale unei constatări (autopsii), într-o cauză în care victima a decedat prin insuficienţă cardio-respiratorie după ce suferise o intervenţie chirurgicală: «stabilirea naturii şi a cauzelor morţii; descrierea leziunilor constatate la autopsie şi dacă acestea au legătură cu decesul; *dacă tratamentul medical de care a beneficiat decedatul pre-operator şi post-operator era cel indicat şi corect administrat; dacă atitudinea terapeutică prezintă caracteristici ale culpei medicale*». Este, în acest caz, şi mai evident că numai din examinarea efectuată asupra cadavrului (cu prilejul constatării medico-legale) nu se putea stabili raportul dintre deces şi împrejurări precum tratamentul pre şi post-operator, ori caracteristicile atitudinii terapeutice adoptate de medicul acuzat. Aceste probe nu se puteau obţine decât prin efectuarea unei expertize, în condiţiile de legalitate prevăzute pentru acest mijloc de probă".

vederea obţinerii cu celeritate a opiniei unui specialist atunci când nu se consideră a fi oportună parcurgerea procedurii contradictorii a expertizei; evaluarea lipsei de oportunitate a opiniei unui expert trebuie să se bazeze pe criterii obiective date de caracterul punctual al opiniei de specialitate în contextul în care aceasta este necesară pentru obţinerea în cel mai scurt termen a unor informaţii de care depinde tipicitatea faptei sau încadrarea ei juridică (de pildă, în cazul în care, după prinderea în flagrant a traficantului de droguri, este necesar a se stabili şi pe cale ştiinţifică, nu doar din relatările martorilor, dacă substanţele vândute erau sau nu droguri şi în ce categorie pot fi plasate) sau atunci când luarea unei decizii strategice în cursul anchetei impune dezlegarea unei problematici de o tehnicitate ridicată pentru care este necesară evaluarea specialistului, ori atunci când constatarea *ex propriis sensibus* a specialistului este necesară de îndată în condiţiile în care faptele care formează obiectul propoziţiei probatorii sunt susceptibile de a se modifica prin trecerea timpului sau există riscul să nu mai poată fi constatate în viitor;

- spre deosebire de vechiul Cod care reglementa constatările tehnico-ştiinţifice şi pe cele medico-legale, Codul de procedură penală cuprinde o reglementare generală a constatărilor, natura acestora urmând a fi stabilită de organele de urmărire penală care dispun procedeul probatoriu în funcţie de natura activităţii desfăşurate (de exemplu, analizarea armei sau a muniţiei cu care s-a tras, ridicarea amprentelor digitale şi identificarea persoanei pe baza acestora, identificarea scrierii sau semnăturii unei persoane, identificarea obiectului care a lăsat o urmă la locul săvârşirii infracţiunii, stabilirea compoziţiei chimice a unei substanţe etc.);

- *efectuarea* unei constatări se poate dispune ***numai în cursul urmăririi penale***, *prin ordonanţă*, de *organul de urmărire penală*, din oficiu sau la cererea uneia dintre părţi sau subiect procesual principal; organul de urmărire penală stabileşte prin ordonanţă obiectul constatării, întrebările la care trebuie să răspundă specialistul şi termenul în care urmează a fi efectuată lucrarea; organul de urmărire penală nu are obligaţia de a aduce la cunoştinţa părţilor obiectul constatării şi întrebările formulate;

- chiar şi în cazul în care există urgenţă, efectuarea procedeului probatoriu al constatării nu poate fi efectuată fără informarea prealabilă a avocatului suspectului sau inculpatului care a solicitat să participe la fiecare act de urmărire penală, nefiind incident vreunul dintre cazurile de excepţie prevăzut de art. 92 alin. (1) C.proc.pen.;

- organele de constatare prevăzute de art. 61 şi art. 62 C.proc.pen. nu pot dispune şi efectua procedeul probatoriu al constatării prevăzut de art. 172 C.proc.pen.;

- *actele întocmite de organele fiscale cu ocazia controalelor efectuate* ***în cadrul inspecţiei fiscale*** *nu au natura juridică a unor constatări tehnico-ştiinţifice şi nici nu au valoarea probatorie în cadrul procesului penal*, regimul acestora fiind reglementat de Codul de procedură fiscală (Legea nr. 207/2015[1]); potrivit art. 349

[1] *Obiectivele inspecţiei fiscale* sunt stabilite în art. 113 alin. (1) C.proc.fisc. şi privesc, în esenţă, modul în care contribuabilul a respectat dispoziţiile legislaţiei fiscale, verificându-se realitatea operaţiunilor economice înscrise în registrele contabile sau a corectitudinii acestora prin raportare la declaraţiile fiscale depuse de contribuabil. Contribuabilul are *obligaţia de cooperare* în sensul de a oferi organului fiscal informaţiile solicitate pe orice cale, inclusiv prin intermediul notelor explicative. Declaraţiile date de contribuabil în această procedură

C.proc.fisc., ori de câte ori organele fiscale (care au natura unor organe de constatare în sensul art. 61 C.proc.pen.) constată că există indicii privind săvârșirea unor infracțiuni în legătură cu situații de fapt ce intră în competența de constatare a organelor fiscale, acestea întocmesc **procese-verbale/acte de control** (noțiuni autonome fiscale care se subsumează conceptului procedural penal de proces-verbal ca act de sesizare), în baza cărora **sesizează organele de urmărire penală** cu privire la faptele constatate. Această sesizare nu are natura juridică a formulării unei acuzații penale în sensul autonom reținut de Curtea Europeană (notificarea oficială, emisă de o autoritate competentă, prin care se impută unei persoane săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce atrage repercusiuni importante asupra respectivei persoane). În funcție de evaluarea efectuată de procuror acesta poate decide dacă începe sau nu urmărirea penală *in rem*, nefiind posibilă demararea unei investigații *in personam* în temeiul actului de sesizare a organelor fiscale. Procesul-verbal sau actul de control încheiat potrivit competențelor ce revin organelor fiscale, documentele ridicate și explicațiile scrise solicitate, potrivit legii, după caz, precum și alte înscrisuri care au valoare probatorie de înscrisuri în procesul penal se trimit organelor de urmărire penală împreună cu **actul de sesizare**;

- prin *DCC nr. 72/2019*, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că **sintagma „care constituie mijloace de probă" din**

---

administrativă nu pot fi folosite ulterior în acuzarea sa într-un proces penal, față de conținutul garanției procedurale a *privilegiului împotriva autoincriminării. În urma efectuării inspecției fiscale* organul fiscal trebuie să informeze contribuabilul sau pe reprezentantul acestuia despre constatările efectuate. *Așadar, pe calea inspecției fiscale nu se pot obține înscrisuri cu valoare probatorie în procesul penal.* Potrivit art. 113 alin. (3) C.proc.fisc., *nu intră în atribuțiile inspecției fiscale efectuarea de constatări tehnico-științifice* sau orice alte verificări solicitate de organele de urmărire penală în vederea lămuririi unor fapte sau împrejurări ale cauzelor aflate în lucru la aceste instituții. Potrivit art. 132 din Legea nr. 207/2015, *(1)* Organul de inspecție fiscală *are obligația de a sesiza* organele judiciare competente în legătură cu constatările efectuate cu ocazia inspecției fiscale și care ar putea întruni elemente constitutive ale unei infracțiuni, în condițiile prevăzute de legea penală. *(2)* În situațiile prevăzute la alin. (1) organul de inspecție fiscală *are obligația de a întocmi proces-verbal* semnat de organul de inspecție fiscală și de către contribuabilul/plătitorul supus inspecției, cu sau fără explicații ori obiecțiuni din partea contribuabilului/plătitorului. În cazul în care cel supus inspecției fiscale refuză să semneze procesul-verbal, organul de inspecție fiscală consemnează despre aceasta în procesul-verbal. În toate cazurile procesul-verbal trebuie comunicat contribuabilului/plătitorului. *(3)* Procesul-verbal întocmit potrivit alin. (2) reprezintă act de sesizare și stă la baza documentației de sesizare a organelor de urmărire penală. Conform art. 150 alin. (1)-(3) din Legea nr. 207/2015: *(1)* Procesele-verbale care stau la baza sesizării organelor de urmărire penală prin care organele fiscale constată situații de fapt ce ar putea întruni elementele constitutive ale unei infracțiuni, precum și procesele-verbale încheiate la solicitarea organelor de urmărire penală, prin care se evaluează prejudiciul *nu sunt acte administrativ-fiscale în sensul prezentului cod (nu pot fi contestate potrivit Codului de procedură fiscală)*; *(2)* Pe baza proceselor-verbale prevăzute la alin. (1), organul fiscal organizează evidența fiscală a sumelor reprezentând prejudiciul înscrise în aceste procese-verbale, distinct de evidența creanțelor fiscale. *(3)* Contribuabilul/Plătitorul sau altă persoană interesată poate să plătească sumele înscrise în procesele-verbale prevăzute la alin. (1) sau, după caz, pretențiile organului fiscal înscrise în documentele prin care s-a constituit parte civilă în procesul penal.

cuprinsul art. 350 alin. (3) din Legea nr. 207/2015 cu referire la alin. (1) din acelaşi articol este neconstituţională; consecutiv acestei decizii se impune a fi efectuate o serie de precizări în legătură cu natura raporturilor dintre organele de urmărire penală şi cele ANAF, precum şi cu privire la probele ce pot rezulta din aceste raporturi, după cum urmează:

i. ***nici înainte şi nici după începerea urmăririi penale***, faptele comunicate ANAF de către o persoană fizică sau juridică, în orice mod (pe calea înscrisurilor, declaraţiilor, memoriilor, notelor explicative, concluziilor scrise etc.) nu pot fi folosite ulterior de organele de urmărire penală în acuzare împotriva acestei persoane;

ii. ***înainte de începerea urmăririi penale***, organele de urmărire penală nu mai pot dispune efectuarea unor controale fiscale, iar actele efectuate în cadrul controlului fiscal efectuat din proprie iniţiativă de ANAF nu pot servi drept probe în procesul penal[1]; procesul-verbal întocmit de ANAF poate constitui doar act de sesizare a organului de urmărire penal şi nu are valoarea unei constatări de specialitate în procesul penal; chiar şi în ipoteza în care controlul fiscal este solicitat, când există pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unei situaţii de fapt, rezultatul acestuia nu este un raport de constatare tehnico-ştiinţifică, ci un *proces-verbal* care nu mai poate constitui mijloc de probă în procesul penal; trebuie subliniat că acest proces-verbal rezultat în urma controlului fiscal solicitat de procuror nu are şi funcţie de titlu de creanţă fiscală;

iii. ***în cursul urmăririi penale***, organele de urmărire penală pot solicita ANAF efectuarea de controale fiscale, procesul-verbal întocmit în urma acestuia constituind mijloc de probă [art. 350 alin. (2) şi (3) C.proc.fisc.]; în această ipoteză Curtea Constituţională a stabilit limitele de acţiune ale ANAF precizând că această entitate *„nu acţionează în calitate de parte* în procesul penal, ci ca organ de specialitate, în virtutea prevederilor O.U.G. nr. 74/2013 şi ale Codului de procedură penală şi nu afectează nici statutul sau activitatea organelor de urmărire penală";

iv. când ANAF are calitatea de parte civilă, procesele-verbale întocmite în cursul urmăririi penale şi înaintate organelor de urmărire penală au valoarea probantă a înscrisurilor administrate la solicitarea unei părţi procesuale, fiind supuse principiului liberei aprecieri a probei; analizele efectuate de inspectorii ANAF nu pot fi considerate drept raport de constatare sau de expertiză.

---

[1] În considerentele *DCC nr. 72/2019* instanţa de contencios constituţional a arătat că „în concepţia noului Cod de procedură penală administrarea probelor se realizează, în mod exclusiv, în cursul procesului penal, actele întocmite înainte de începerea procesului penal neputând avea calitatea de mijloc de probă. În aceste condiţii, Curtea reţine că procesul-verbal reglementat de art. 233[1] alin. (3) din O.G. nr. 92/2003, fiind întocmit de organele fiscale anterior începerii urmăririi penale, nu poate fi calificat, sub imperiului actualului Cod de procedură penală, ca mijloc de probă. În schimb, potrivit Codului de procedură penală, organul de urmărire penală are competenţa ca, *ulterior începerii urmăririi penale*, să dispună efectuarea unei verificări fiscale conform art. 233[1] alin. (4) din O.G. nr. 92/2003, finalizată prin întocmirea unui proces-verbal, sau a unei constatări conform art. 172 alin. (9) C.proc.pen., finalizată cu un raport de constatare, caz în care procesul-verbal, respectiv raportul de constatare constituie mijloace de probă conform art. 97 alin. (2) lit. e) C.proc.pen."

Specialiştii care pot efectua constatări funcţionează:

1. *în cadrul organului de urmărire penală;*

- potrivit art. 8 din O.U.G. nr. 78/2016, D.I.I.C.O.T. *se încadrează cu specialişti* în domeniul prelucrării şi valorificării informaţiilor, economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum şi în alte domenii, pentru clarificarea unor aspecte tehnice sau de specialitate în activitatea de urmărire penală; specialiştii sunt numiţi în cadrul D.I.I.C.O.T. prin ordin al procurorului-şef al D.I.I.C.O.T.; specialiştii au calitatea de funcţionar public şi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din D.I.I.C.O.T.; constatarea tehnico-ştiinţifică efectuată din dispoziţia scrisă a procurorului de către specialiştii constituie mijloc de probă, în condiţiile Codului de procedură penală;

- particularităţile luptei împotriva corupţiei şi necesitatea eficientizării activităţii organelor de urmărire penală în acest domeniu a determinat legiuitorul să prevadă în art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002[1] privind Direcţia Naţională Anticorupţie că în cadrul D.N.A. sunt numiţi, prin ordin al procurorului-şef al acestui parchet, cu avizul ministerelor de resort, specialişti cu înaltă calificare în domeniul economic, financiar, bancar, vamal, informatic, precum şi în alte domenii, pentru clarificarea unor aspecte tehnice în activitatea de urmărire penală. Aceştia îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din D.N.A.; constatarea efectuată din dispoziţia scrisă a procurorului D.N.A. de specialişti constituie mijloc de probă, în condiţiile legii[2];

- în cadrul parchetelor de pe lângă tribunal, curţilor de apel şi al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, la nivelul structurilor specializate ale acestuia şi al Secţiei de urmărire penală şi criminalistică îşi desfăşoară activitatea inspectori antifraudă detaşaţi din cadrul ANAF; prin art. II alin. (2) Legea nr. 199/2019 (M.Of. nr. 903 din 8 noiembrie 2019) s-a luat măsura transferului şi reîncadrării inspectorilor antifraudă pe posturi de specialişti în cadrul parchetelor;

- în cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române funcţionează Institutul Naţional de Criminalistică care are nivel de direcţie, iar la nivel teritorial există 41 de Servicii Criminalistice în cadrul Inspectoratelor Judeţene de Poliţie. *Institutul Naţional de Criminalistică* execută constatări tehnico-ştiinţifice în laboratoare proprii, în scopul

---

[1] În *DCC nr. 190/2014* Curtea Constituţională a reţinut că „dispoziţiile art. 11 din O.U.G. nr. 43/2002 întrunesc exigenţele impuse de un proces echitabil, inclusiv cea referitoare la necesitatea respectării principiului egalităţii armelor de care părţile pot dispune în cadrul unei proceduri judiciare. Curtea a observat că în procesul deliberării judecătorul verifică şi evaluează materialul probator şi îşi fundamentează soluţia pe întregul probatoriu administrat în cauză, prin coroborarea şi aprecierea probelor, iar nu prin raportarea exclusivă la constatările tehnico-ştiinţifice întocmite de specialiştii prevăzuţi de textele de lege criticate, astfel că informaţiile conţinute în constatările tehnico-ştiinţifice nu pot crea, în mod concret, riscul unui abuz de procedură".

[2] Cu privire la statutul specialiştilor din cadrul Direcţiei Naţionale Anticorupţie, Curtea Constituţională a constatat prin DCC nr. 190/2014 că desfăşurarea activităţii acestora sub directa conducere, supraveghere şi sub controlul nemijlocit al procurorilor nu echivalează cu lipsa de obiectivitate sau de imparţialitate a acestora. Pe de altă parte, soluţia legislativă este firească, de vreme ce procurorul supraveghează întreaga urmărire penală.

aflării adevărului în cauzele penale. Tot astfel, potrivit art. 21 lit. r) din O.U.G. nr. 104/2001, în zona de competenţă *Poliţia de Frontieră Română* efectuează, prin laboratoarele şi experţii proprii acreditaţi la nivelul Poliţiei de Frontieră Române, constatări tehnico-ştiinţifice.

Prin susţinerea faptului că specialiştii îşi desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control nemijlocit al procurorilor din D.N.A. nu se invocă aspecte de nelegalitate, ci este redat chiar conţinutul art. 11 alin. (2) teza I din O.U.G. nr. 43/2002. Efectuarea constatării de către un specialist care funcţionează în cadrul organului judiciar este prevăzută de lege, art. 172 alin. (10) C.proc.pen. (în acelaşi sens, I.C.C.J., secţia penală, încheierea 118 din 19 februarie 2015). Specialiştii D.N.A. efectuează, ca urmare a dispoziţiei scrise a procurorilor, constatări tehnico-ştiinţifice care constituie mijloace de probă, în condiţiile legi. Potrivit art. 43 alin. (1) din Ordinul nr. 1643/C din 15 mai 2015 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al D.N.A., desemnarea specialiştilor şi a specialiştilor antifraudă în vederea efectuării constatărilor tehnico-ştiinţifice se realizează în conformitate cu procedura stabilită prin ordin al procurorului şef direcţie. De asemenea, competenţele într-o anumită materie ale acestor persoane sunt evaluate la momentul numirii lor în cadrul D.N.A., fiind selectate din rândul specialiştilor cu înaltă calificare, cu viza obligatorie a ministerului de resort. Această reglementare este, în esenţă, criticată de inculpaţi pe considerentul lipsei de independenţă a specialistului în raport cu procurorul. În realitate, subordonarea, deşi este reală, se referă doar la aspecte de ordin administrativ, iar nu la rezultatul evaluării specialistului, context în care, potrivit dispoziţiilor legale, independenţa sa există. Concluziile specialistului sunt rezultatul propriilor evaluări şi dau măsura profesionalismului său. Se circumscriu limitei examenului de legalitate doar cererile de excludere a rapoartelor de constatare tehnico-ştiinţifică întemeiate pe încălcarea dispoziţiilor art. 172 alin. (9) C.proc.pen. Sub acest aspect, ceea ce contestă inculpaţii este faptul că nu au fost respectate exigenţele textului, respectiv nu exista pericolul de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt şi nu era necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. Judecătorul a constatat că art. 172 alin. (9) C.proc.pen. preia reglementarea din art. 112 alin. (1) C.proc.pen. din 1968. Conform textului, constatarea tehnico-ştiinţifică putea fi dispusă atunci când exista pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt şi era necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În aceste condiţii, jurisprudenţa anterioară în această materie continuă să îşi păstreze valabilitatea. Astfel, prin Decizia nr. 160 din 20 iunie 2012 a Completului de 5 judecători al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, cu referire la dispoziţiile art. 112 alin. (1) C.proc.pen., s-a arătat că „în cazul primei situaţii privitoare la existenţa pericolului, dacă organele de urmărire penală au posibilitatea de a înlătura acel pericol, nu vor dispune efectuarea unei cercetări tehnico-ştiinţifice, ci vor lua măsurile necesare pentru conservarea urmelor, ridicarea obiectelor materiale, efectuare de fotografii etc. Constatarea tehnico-ştiinţifică se dispune în cea de a doua situaţie când apare necesitatea de a se clarifica de urgenţă unele fapte sau împrejurări ale cauzei. În acest caz, urgenţa este impusă nu de pericolul dispariţiei mijloacelor de probă sau al

schimbării situației de fapt, ci de necesitatea justei orientări a organelor de urmărire penală în efectuarea activității de cercetare, acestea fiind singurele în măsură să aprecieze deopotrivă asupra existenței necesității și relevanței datelor furnizate de specialiști sau tehnicieni în orientarea constructivă a investigațiilor". În același sens sunt și decizia nr. 1687 din 20 mai 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, secția penală sau recent, după intrarea în vigoare a noului cod, încheierea 118 din 19 februarie 2015, dosar nr. 4397/1/2014. Ca atare, definind urgența prin raportare la necesitatea justei orientări a procurorului în efectuarea activității de urmărire penală, judecătorul constată că se justifică dispunerea și efectuarea acesteia, fiind îndeplinită condiția prevăzută de art. 172 alin. (9) teza a III-a C.proc.pen. *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 287/2015, în C. Ghigheci, Cereri și excepții de cameră preliminară, vol. II, op. cit., p. 379).*

2. *în afara organelor de urmărire penală*[1] – aceștia sunt fie specialiștii înscriși pe listele Ministerului Justiției, alături de experții tehnici, în condițiile O.G. nr. 2/2000, fie cei care își desfășoară activitatea în cadrul unor instituții care nu au ca obiect principal de activitate efectuarea de expertize (de pildă, Institutul Național de Cercetare – Dezvoltare pentru Securitate Minieră și Protecție Antiexplozivă, Agenția Națională a Medicamentului și a Dispozitivelor Medicale, Institutul de Diagnostic și Sănătate Animală);

- deopotrivă, trebuie reținut că potrivit art. 3 alin. (2) lit. k) din H.G. nr. 401/2006, *Oficiul Român pentru Drepturile de Autor* efectuează constatări tehnico-științifice cu privire la caracterul original al produselor purtătoare de drepturi de autor sau de drepturi conexe, la solicitarea organelor de cercetare penală. Tot astfel, potrivit art. 49 din Legea nr. 339/2005, *Ministerul Sănătății poate autoriza persoane fizice sau juridice* în vederea efectuării de constatări tehnico-științifice (fizico-chimice) dispuse de autoritățile judiciare, cu privire la plantele, substanțele sau preparatele stupefiante și psihotrope. Deopotrivă, potrivit art. 4 lit. n) din H.G. nr. 259/2005, *Centrul Național pentru Securitate la Incendiu și Protecție Civilă* execută, la cerere, constatări tehnico-științifice și participă, împreună cu organele abilitate prin lege, la cercetarea cauzelor generatoare și împrejurărilor determinante în producerea incendiilor și a altor situații de urgență din domeniul de competență;

---

[1] În cazul specialiștilor din afara organelor judiciare instanța de contencios constituțional a reținut în DCC nr. 87/2019 că pot fi justificate suspiciuni de lipsă de imparțialitate în special în cazul în care unitatea din care aceștia fac parte este cea care a sesizat organele de urmărire penală, fiind citate în acest sens două hotărâri CtEDO: „Totodată, *Curtea Europeană a Drepturilor Omului* a arătat că «este ușor de înțeles că apar îndoieli, în special în mintea unui învinuit, în ceea ce privește neutralitatea unui expert atunci când raportul său a determinat, de fapt, inițierea/declanșarea unei urmăriri penale. În cazul de față, aparențele au sugerat că directorul avea, mai degrabă, rolul unui martor al acuzării» (hotărârea din 6 mai 1985, pronunțată în cauza *Bönisch c. Austriei*, parag. 32). «Astfel de temeri pot avea o anumită importanță, dar nu sunt decisive. Ceea ce este decisiv este dacă îndoielile ridicate de aparențe pot fi justificate în mod obiectiv. Având în vedere circumstanțele specifice ale cazului, aparențele sugerează că avizul prezentat de Birou este mai degrabă asemănător cu dovezile împotriva reclamantului utilizate de autoritățile de urmărire penală, decât cu opinia *neutră* și *independentă* a unui expert» (hotărârea din 5 aprilie 2007, pronunțată în cauza *Stoimenov c. Fostei Republici Iugoslave Macedonia*, parag. 40)".

Potrivit dispoziţiilor art. 168 alin. (12) şi 172 alin. (10) C.proc.pen., specialiştii din afara organelor judiciare pot participa la efectuarea percheziţiei informatice şi pot efectua constatări tehnico-ştiinţifice, aceste procedee probatorii nefiind, astfel, nelegale. Textul de lege nu prevede ca specialiştii să aparţină numai anumitor persoane juridice de drept public şi/sau de drept privat ori să fie independenţi, în contextul în care efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice nu este supusă aceloraşi exigenţe ca şi cele prevăzute de lege pentru efectuarea unei expertize tehnice judiciare. Prin urmare, nu există nicio interdicţie legală cu privire la participarea specialiştilor din cadrul Institutului pentru Tehnologii Avansate la efectuarea percheziţiilor informatice sau la efectuarea constatărilor tehnico-ştiinţifice. Totodată, având în vedere configuraţia textelor de lege analizate, Înalta Curta constată că nu este aplicabilă Decizia nr. 51/2016 a Curţii Constituţionale, prin care a fost declarată neconstituţională sintagma „ori de alte organe specializate ale statului" din cuprinsul dispoziţiilor art. 142 alin. (1) C.proc.pen. *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 462 din 5 august 2020, în Cpp Ad. 3, p. 395).*

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală nu prevede vreun caz în care constatarea este obligatorie[1]*, în noua codificare, indiferent de natura acesteia,* ***constatarea de specialitate are întotdeauna caracter facultativ;***

- în urma **DCC nr. 87/2019**, cazurile de incompatibilitate ale expertului urmează a fi avute în vedere şi pentru evaluarea incompatibilităţii specialistului desemnat să efectueze un raport de constatare;

- constatarea se efectuează asupra persoanei, materialului şi datelor puse la dispoziţie sau indicate de către organul de urmărire penală; celui însărcinat cu efectuarea constatării nu i se pot delega şi nici acesta nu-şi poate însuşi atribuţii de organ de urmărire penală sau de organ de control; specialistul însărcinat cu efectuarea lucrării, dacă socoteşte că materialele puse la dispoziţie ori datele indicate sunt insuficiente, comunică aceasta organului de urmărire penală, în vederea completării lor;

- efectuarea constatării ***nu este contradictorie***; astfel, la efectuarea unei constatări persoana vătămată, suspectul, inculpatul sau celelalte părţi nu pot solicita numirea unui specialist/expert-parte, ca în cazul procedeului probatoriu al expertizei;

- rezultatele activităţii desfăşurate de specialist se consemnează într-un ***raport de constatare*** care constituie mijlocul de probă, ce va cuprinde: numele şi calitatea celui care l-a întocmit, prezentarea situaţiilor care au făcut obiectul constatării, descrierea operaţiilor efectuate de specialist, a metodelor, programelor şi echipamentelor utilizate, precum şi concluziile specialistului, care pot fi certe afirmative, certe negative sau de probabilitate; raportul se transmite organului de urmărire penală care l-a dispus;

- potrivit art. 172 alin. (11) C.proc.pen. certificatul medico-legal întocmit în urma examinării medico-legale a persoanei (art. 189 C.proc.pen.) are valoarea unui *raport de*

---

[1] Potrivit Codului de procedură penală din 1968 constatarea medico-legală se dispunea în mod *obligatoriu* de organul de urmărire penală: *(i)* în caz de moarte violentă; *(ii)* în caz de moarte a cărei cauză nu se cunoaşte ori este suspectă; *(iii)* când organul de urmărire penală aprecia că este necesară o examinare corporală asupra învinuitului ori persoanei vătămate, pentru a constata pe corpul acestora existenţa urmelor infracţiunii.

constatare; astfel, se atestă că procedeul probatoriu al constatării medico-legale este, de regulă, precedat de procedeul probatoriu al examinării medico-legale;

- chiar dacă într-o cauză s-a efectuat un raport de constatare, organul de urmărire penală poate dispune refacerea acestuia sau efectuarea unei expertize dacă apreciază că raportul de constatare *nu este complet sau concluziile acestuia nu sunt precise*; organul de urmărire penală va putea dispune (*măsură facultativă, iar nu obligatorie*) ***efectuarea unei expertize*** şi atunci când, deşi raportul de constatare este clar şi complet, însă, faţă de complexitatea cauzei, apreciază că este necesară întocmirea unui raport de expertiză, precum şi în situaţia în care părţile sau subiecţii procesuali principali contestă concluziile raportului de constatare;

- efectuarea expertizei dispuse de organul judiciar este obligatorie, inclusiv pentru instituţiile medico-legale, chiar dacă acestea au avizat anterior raportul de constatare medico-legală şi chiar şi în ipoteza în care nu se reţine existenţa unor date medicale noi; astfel, dispoziţiile art. 25 din O.G. nr. 1/2000 şi ale art. 22 şi 28 din H.G. nr. 774/2000 constituie un impediment doar pentru dispunerea unei noi expertize medico-legale dacă de la data avizării expertizei anterioare nu au apărut date medicale noi. În schimb, dacă organele de urmărire penală au administrat doar proba cu un raport de constatare medico-legală, iar ulterior, chiar prin raportare la aceleaşi date medicale, consideră că este necesară o evaluare complexă a acestora în cadrul procedurii contradictorii a expertizei, se poate încuviinţa efectuarea unei expertize medico-legale în temeiul art. 172 alin. (12) C.proc.pen. Astfel, necesitatea existenţei unor date medicale noi constituie o cerinţă doar pentru dispunerea unei noi expertize medico-legale, după avizarea unui raport anterior de expertiză medico-legală, iar nu după avizarea unui raport de constatare medico-legală;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată nu poate dispune efectuarea unei constatări şi nici completarea sau refacerea acesteia, instanţa de judecată putând însă dispune efectuarea unei expertize;

- ***raportul de constatare*** este supus principiului *liberei aprecieri a probelor*, având aceeaşi valoare probatorie ca orice alt mijloc de probă; poate fi reţinut la stabilirea situaţiei de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturat motivat de către organele judiciare.

În măsura în care reclamantul denunţă refuzul curţii de apel de a administra proba cu expertiză contabilă, Curtea a reamintit că noţiunea de proces echitabil nu impune obligaţia instanţei de a dispune o expertiză pentru simplul fapt că o parte formulează o cerere în acest sens. Le revine instanţelor naţionale să decidă relevanţa acesteia pentru cauza respectivă (*Khodorkovskiy şi Lebedev c. Rusiei*). Or, în speţă, curtea de apel a explicat pe larg reclamantului de ce a considerat că o expertiză contabilă nu era necesară. În ceea ce priveşte absenţa contradictorialităţii cu privire la raportul de constatare al Gărzii Financiare, este necesar să se observe că reclamantul a avut posibilitatea de a combate concluziile din acel raport prin înscrisuri contabile şi o expertiză extrajudiciară *(CtEDO, decizia de inadmisibilitate din 22 septembrie 2015 în cauza Borcea c. României, parag. 48).*

Spre deosebire de procedura efectuării expertizei, întocmirea unei constatări de natura celei prevăzute în art. 172 alin. (9) C.proc.pen., anterior începerii urmăririi penale *in personam*, este urmarea exclusivă a aprecierii procurorului de caz şi nu este supusă unei evaluări sau dezbateri contradictorii, de natura celor ce derivă din normele art. 177 C.proc.pen. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie reţine, de altfel, că, ulterior dobândirii calităţii de suspect/inculpat în cauză, contestatoarea A. a formulat numeroase cereri şi petiţii (de studiere a dosarului cauzei, de recuzare a procurorului de caz, de probatorii), dar şi plângeri împotriva actelor procurorului de caz, exercitându-şi în mod neîngrădit dreptul la apărare şi luând cunoştinţă de toate actele de urmărire penală efectuate anterior. Ca urmare, expertiza financiar-contabilă a fost dispusă la solicitarea contestatoarei-inculpatei, obiectivele iniţiale ale expertizei fiind, deopotrivă, cele propuse de parte. Împrejurarea că unele dintre demersurile inculpatei (cu referire specială la plângerile împotriva actelor procurorului de caz) nu au primit o rezolvare favorabilă, nu atrage, *eo ipso*, o îngrădire a dreptului la apărare al acesteia *(I.C.C.J., secţia penală, Completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 196 din 3 aprilie 2019, www.scj.ro)*.

Deşi are un regim diferit de cel al unei expertize, nu se poate considera că prin efectuarea raportului de constatare s-a încălcat dreptul la apărare al inculpaţilor, căci aceştia au avut posibilitatea să analizeze modul în care s-a dispus şi a fost întocmită constatarea, inclusiv concluziile acestei constatări. Aspectele atestate în concluziile raportului de constatare sunt dovedite şi prin alte mijloace de probă cu caracter obiectiv, aşa încât, chiar şi în situaţia în care ar exista suspiciuni cu privire la imparţialitatea şi obiectivitatea persoanelor care au întocmit raportul de constatare (fiind vorba despre experţi din cadrul organului de urmărire penală), nu există temeiuri pentru a se considera că s-a încălcat dreptul la un proces echitabil *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 381/2011, nepublicată)*.

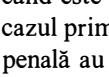 Constatarea tehnico-ştiinţifică se poate dispune: când există pericol de dispariţie a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situaţii de fapt sau când este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În cazul primei situaţii privitoare la existenţa pericolului, dacă organele de urmărire penală au posibilitatea de a înlătura acel pericol, nu vor dispune efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice, ci vor lua măsurile necesare pentru conservarea urmelor, ridicarea obiectelor materiale, efectuare de fotografii etc. Constatarea tehnico-ştiinţifică se dispune în cea de a doua situaţie când apare necesitatea de a se clarifica de urgenţă unele fapte sau împrejurări ale cauzei. În acest caz, urgenţa este impusă nu de pericolul dispariţiei mijloacelor de probă sau al schimbării situaţiei de fapt, ci de necesitatea justei orientări a organelor de urmărire penală în efectuarea activităţii de cercetare, acestea fiind singurele în măsură să aprecieze deopotrivă asupra existenţei necesităţii şi relevanţei datelor furnizate de specialişti sau tehnicieni în orientarea constructivă a investigaţiilor. (...) Astfel, se reţine că, în ceea ce priveşte natura juridică a constatărilor tehnico-ştiinţifice, doctrina a evidenţiat faptul că, constatările tehnico-ştiinţifice nu sunt

propriu-zis categorii de mijloace de probă, ci procedee de probaţiune, adică moduri de a opera asupra anumitor mijloace de probă, în vederea stabilirii exacte a valorii lor probatorii. Ca şi mijloacele de probă, probele evidenţiate prin constatări tehnico-ştiinţifice sunt entităţi extraprocesuale ce dobândesc, prin folosirea lor în procesul penal, caracter de categorii juridico-penale. Constatarea tehnico-ştiinţifică se efectuează, de regulă, de specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul ori pe lângă instituţia de care aparţine organul de urmărire penală, putând fi efectuată şi de specialişti sau tehnicieni care funcţionează în cadrul altor organe. Circumstanţele speciale care reclamă efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice – preîntâmpinarea dispariţiei sau deteriorării unui mijloc de probă sau unei situaţii faptice cu relevanţă probatorie şi lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei – precum şi caracterul strict tehnic al aprecierilor înscrise în raportul de constatare, care exclud comentarii sau propuneri de ordin juridic, particularizează în mod adecvat procedura de folosire a unor specialişti, reglementată de Codul de procedură penală, aceasta fiind mult simplificată faţă de procedura expertizei. Ca urmare, în cazul constatării tehnico-ştiinţifice, organelor de urmărire penală nu le incumbă obligaţia aducerii la cunoştinţa părţilor a obiectivelor stabilite de către procuror pentru specialişti şi nici posibilitatea părţilor de a-şi desemna expert parte sau de a participa la efectuarea constatării. În această materie, legiuitorul recunoaşte inculpatului, precum şi celorlalte părţi numai dreptul de a solicita efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice, de a lua cunoştinţă de conţinutul raportului de constatare şi de a solicita organelor de urmărire penală sau instanţei de judecată completarea sau refacerea constatării sau efectuarea unei expertize, limitările dreptului la apărare al părţii fiind justificate de caracterul special al procedurii. Practic, lămuririle solicitate expertului în procedura constatării tehnico-ştiinţifice constau într-un fapt personal, respectiv, exprimarea opiniei expertului cu privire la aspectele ce se doresc a fi lămurite. Prin urmare, lămuririle solicitate expertului în procedura constatării tehnico-ştiinţifice nu implică efectuarea unei lucrări de expertiză care să justifice astfel, eventuala prezenţă a expertului parte, ci doar exprimarea punctului de vedere asupra chestiunilor de lămurit. Or, după primirea răspunsului de la expert, apărarea are posibilitatea să exprime propria părere prin intermediului unui expert-parte (*I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată*).

§15. Expertiza

15.1. Noţiune. Categorii de expertize

- este procedeul probatoriu care se poate dispune atunci când pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte sau împrejurări ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului în cauză este necesară şi opinia unui expert;

- în funcţie de obiectul acesteia există mai multe feluri de expertize care se realizează în procesul penal, cum ar fi:

• expertiza criminalistică[1],

• tehnică[2],

• medico-legală[3], contabilă[4], psihiatrică, toxicologică etc.; *spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală conţine, pe lângă regulile generale aplicabile*

---

[1] Potrivit art. 2 alin. (2) din O.G. nr. 75/2000 privind organizarea activităţii de *expertiză criminalistică* (M.Of. nr. 407 din 29 august 2000): „Specialităţile de expertiză criminalistică în care se poate obţine calitatea de expert criminalist autorizat sunt următoarele: *a)* expertiza grafică şi tehnică a documentelor; *b)* expertiza dactiloscopică a urmelor palmare şi plantare; *c)* expertiza traseologică a urmelor lăsate de fiinţe şi obiecte; *d)* expertiza balistică a armelor şi a muniţiilor; *e)* expertiza fizico-chimică a probelor materiale; *f)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic terestru; *g)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic aerian; *h)* expertiza criminalistică în accidentele de trafic fluvial şi maritim; *i)* expertiza criminalistică în explozii şi incendii; *j)* expertiza vocii şi vorbirii; *k)* expertiza imaginilor; *l)* expertiza biologică; *m)* expertiza genetică; *n)* expertiza aplicaţiilor şi datelor informatice; *o) expertiza pentru detecţia comportamentului simulat (poligraf); p)* expertiza drogurilor şi a stupefiantelor".

[2] *Tot astfel, expertiza tehnică judiciară* poate fi efectuată de experţi atestaţi în domeniile strict determinate prin Ordinul ministrului justiţiei nr. 199/C/2010 pentru aprobarea Nomenclatorului specializărilor expertizei tehnice judiciare, cum ar fi: aeronave şi motoare de aviaţie; agricultură; agronomie; analiza apei; apicultură; arheologie; arte plastice (pictură, sculptură, grafică, fotografie – videoprocesarea computerizată a imaginii); automatică şi informatică industrială; autovehicule; biologie; calculatoare; căi ferate; construcţii civile, industriale şi agricole; *contabilitate* (societăţi comerciale şi alte entităţi economice; instituţii de credit şi instituţii financiare nebancare; societăţi de asigurare şi alte entităţi din domeniul asigurărilor; societăţi de investiţii financiare şi alte entităţi de valori mobiliare; instituţii publice; organizaţii nonprofit, inclusiv asociaţii de proprietari; drepturi salariale, pensii, activităţi independente şi alte activităţi privind persoanele fizice; gestionarea fondurilor comunitare; *fiscalitate*, asigurări sociale, audit financiar), electromecanică, electrotehnică, evaluarea proprietăţii imobiliare; farmacologie; stomatologie, fiscalitate, geologie, horticultură, industria alimentară, informatică, materiale de construcţii, medicină veterinară, metale preţioase, petrol şi gaze, proprietate intelectuală (dreptul de autor şi drepturile conexe, proprietate industrială; brevete de invenţie; mărci şi indicaţii geografice; desene şi modele industriale; topografii de circuite integrate), protecţia muncii, reţele şi software de telecomunicaţii, rezistenţă şi stabilitate pentru construcţii, stomatologie, topografie, cadastru şi geodezie, vinificaţie, zootehnie etc. Deopotrivă, au natura unor expertize tehnice şi expertizele financiar-contabile reglementate de O.G. nr. 65/1994 privind organizarea activităţii de expertiză contabilă şi a contabililor autorizaţi, republicată.

[3] Regimul acestor expertize este reglementat de O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activităţii şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală, republicată. Potrivit art. 1 din O.G. nr. 1/2000, republicată, *expertizele medico-legale* reprezintă acele expertize efectuate asupra persoanelor în viaţă, cadavrelor, produselor biologice şi corpurilor delicte, în vederea stabilirii adevărului în cauzele privind infracţiunile contra vieţii, integrităţii corporale şi sănătăţii persoanelor, precum şi expertizele medico-legale psihiatrice.

[4] În doctrină [*M. Udroiu, A. Şinc*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., p. 881] s-a arătat că „în cauzele având ca obiect infracţiuni de evaziune fiscală se va dispune efectuarea *unei expertize contabile, specializarea fiscalitate*, atunci când pentru stabilirea situaţiei de fapt este necesar ca analiza expertului să ia în discuţie înregistrările în contabilitate (cele mai multe situaţii întâlnite în practică) *şi, respectiv, o expertiză fiscală* atunci când nu sunt în discuţie aspecte vizând înregistrările contabile, ci doar modalitatea de calcul a impozitelor şi taxelor. Au existat discuţii similare şi în ceea ce priveşte specializarea persoanei care va efectua expertize în dosarele în care este în discuţie insolvenţa unei societăţi comerciale. Astfel, într-o cauză în care

expertizelor, o serie de reguli speciale aplicabile în materia expertizei medico-legale psihiatrice, a autopsiei medico-legale, expertizei toxicologice, examinării medico-legale a persoanei, expertizei de genetică judiciară;

- expertiza poate fi efectuată de experți oficiali din laboratoare sau instituții de specialitate (publice sau private)[1] ori de experți independenți autorizați din țară sau din străinătate, în condițiile legii;

La data de 22.06.2016 doamnele A. și B. aveau calitatea de experte contabile judiciare specializate în domeniul fiscalității, figurând în Lista experților contabili pe specializări și optând ambele pentru efectuarea expertizelor contabile la specializarea fiscalitate, înscrise în Grupul Experților Judiciari cu specializări în domeniul fiscalitate. Se constată că apărarea face o confuzie între calitatea de consultant fiscal și cea de expert judiciar fiscal, apreciind că doamnele expert ar fi trebuit să aibă calitatea de consultant fiscal pentru a putea întocmi o expertiză fiscală, conform Hotărârii nr. 13/2011. Or, conform art. 172 C.proc.pen., expertiza poate fi întocmită de experți independenți autorizați, în condițiile legii. Analizând aceste dispoziții legale în coroborare cu dispozițiile O.G. nr. 2/2000, dar și cu cele ale O.G. nr. 71/2001, se constată că organul judiciar poate desemna ca expert în cauză atât un expert tehnic judiciar, specializarea contabilitate-fiscalitate, care a dobândit această calitate în temeiul art. 10 alin. (2) din O.G. nr. 2/2000, cât și un consultant fiscal, care a dobândit această calitate potrivit O.G. nr. 71/2001. În mod evident, dispozițiile Hotărârii nr. 13/2011 emisă de Camera Consultanților Fiscali, conform cărora expertizele fiscale judiciare pot fi efectuate doar de către persoanele fizice consultanți fiscali, sunt în contradicție cu dispozițiile O.G. nr. 2/2000 aprobată prin Legea nr. 156/2002, care nu condiționează calitatea de expert tehnic judiciar de calitatea de consultant fiscal. Or, având în vedere ierarhia actelor normative, o

---

era vorba despre falimentul unei societăți comerciale, în contextul căruia se reținea comiterea infracțiunii de bancrută frauduloasă, s-a pus problema excluderii expertizei contabile, deoarece nu fusese efectuată de un practician în insolvență *(I.C.C.J., secția penală, Completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea din 22 octombrie 2018)*. Referitor la aceste probleme se impun următoarele observații: 1. chiar nomenclatoarele Ministerului Justiției cuprind anumite domenii de expertiză atât ca domenii independente, cât și ca subdomenii ale unor domenii mai largi; ca urmare, este relevantă și trebuie verificată de organele judiciare specializarea fiecărui expert, astfel cum rezultă din actele de autorizare a acestuia; 2. în considerentele DCC nr. 87/2019, privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 172 alin. (1) C.proc.pen. (parag. 25), se arată că, având în vedere prevederile art. 14 din O.G. nr. 2/2000, relevantă este specializarea în care persoana a fost atestată, aspect ce se poate verifica în legătură cu fiecare expert în parte; în condițiile în care specializarea respectivă este recunoscută potrivit nomenclatorului Ministerului Justiției, concluziile expertizei sunt la adăpost și de critica privind credibilitatea".

[1] Potrivit art. 1 alin. (2) din O.G. nr. 2/2000, este expert tehnic judiciar orice persoană fizică ce dobândește această calitate în condițiile prezentei ordonanțe și este înscrisă în tabelul nominal cuprinzând experții tehnici judiciari, întocmit pe specialități și pe județe, respectiv pe municipiul București. Expertul tehnic judiciar este expert oficial și poate fi numit de organele de urmărire penală, de instanțele judecătorești sau de alte organe cu atribuții jurisdicționale pentru efectuarea de expertize tehnice judiciare.

hotărâre a unui organism independent nu poate avea valoare juridică mai mare decât o lege. Aşadar, în mod legal au fost desemnate în cauză doamnele experte judiciare cu specializarea contabilitate-fiscalitate, experte ce au dobândit această calitate conform O.G. nr. 2/2000 *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 96 din 18 martie 2020, în Cpp Ad. 3, p. 396).*

Art. 39 alin. (2) din O.U.G. nr. 86/2006 privind organizarea activităţii practicienilor în insolvenţă prevede faptul că expertizele dispuse de organul de urmărire penală ori de instanţa de judecată în cazurile privind desfăşurarea unor activităţi de genul celor prevăzute la art. 1 (respectiv procedurile de insolvenţă, procedurile de lichidare voluntară, precum şi procedurile de prevenire a insolvenţei prevăzute de lege, inclusiv măsurile de supraveghere financiară ori de administrare specială), inclusiv cele de reorganizare judiciară sau lichidare, sunt efectuate de către practicieni în insolvenţă definitivi şi compatibili. Astfel cum susţin şi inculpaţii în contestaţiile formulate, obiectivele stabilite sunt criterii de identificare a naturii expertizei, care nu este una exclusiv contabilă, întrucât vizează şi aspecte din activitatea procedurii de insolvenţă, în sensul prevăzut de art. 39 alin. (2) din O.U.G. nr. 86/2006 privind organizarea activităţii practicienilor în insolvenţă. Pornind de la această situaţie premisă, Înalta Curte consideră că, în cauza de faţă, raportat la obiectul acesteia, la natura şi obiectivele expertizei judiciare dispuse şi la scopul prevăzut de legiuitorul procesual penal pentru administrarea unei asemenea probe – constatarea, clarificarea sau evaluarea unor fapte ori împrejurări ce prezintă importanţă pentru aflarea adevărului – se impunea desemnarea unui expert care să aibă cunoştinţe specializate în domeniul procedurii insolvenţei, respectiv, care să aibă şi calitatea de practician în insolvenţă. Aceasta, deoarece specializarea impusă de legiuitor în aceste situaţii reprezintă expresia unor garanţii de independenţă a expertului suplimentare (independenţa rezultând inclusiv dintr-o pregătire profesională şi o specializare adecvate), dar mai ales de existenţă a unor cunoştinţe aprofundate în domeniul de analiză al expertizei. Or, o nerespectare a unor asemenea dispoziţii speciale este de natură să înlăture aceste garanţii şi să aducă o vătămare drepturilor persoanelor acuzate, vătămare constând în afectarea fiabilităţii probei constând în expertiza întocmită ca urmare a lipsei de specializare a expertului. Vătămarea adusă inculpaţilor şi părţii responsabile civilmente, astfel cum a fost reţinută anterior, nu ar putea fi înlăturată la acest moment decât prin anularea actului. Împrejurarea că în faţa instanţei de judecată s-ar putea efectua o nouă expertiză nu poate acoperi nulitatea ordonanţei procurorului, deoarece textul art. 280 alin. (3) C.proc.pen. arată că atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar şi dacă este posibil, refacerea actului cu respectarea dispoziţiilor legale. Rezultă, de aici, că nulitatea ordonanţei procurorului nu poate fi înlăturată prin încheierea instanţei de judecată în cazul în care ar admite o eventuală solicitare de efectuare a unei noi expertize. Totodată, întocmirea unei expertize de către o persoană care nu are specializarea în domeniul în care a fost dispusă determină existenţa unor îndoieli justificate asupra corectitudinii opiniilor exprimate de aceasta, îndoieli care rezultă şi din numeroasele obiecţiuni formulate de părţi, dar şi de unii dintre experţii recomandaţi de acestea şi care au calitatea de practicieni în insolvenţă *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea din 22 octombrie 2018, în Cpp Ad. 3, p. 396).*

- denumirea eronată a tipului de expertiză încuviințat sau lipsa de calificare a expertului în materia în care a fost efectuată expertiza nu este de natură de a afecta legalitate încuviințării procedeului probatoriu ori a mijlocului de probă obținut, ci va pune în discuție doar fiabilitatea mijlocului de probă și valoarea probantă a acestuia;

- actele întocmite de organele fiscale cu ocazia controalelor efectuate ***în cadrul inspecției fiscale*** nu au natura juridică a unor expertize și nici nu au valoarea probatorie în cadrul procesului penal, regimul acestora fiind reglementat de Codul de procedură fiscală;

- expertiza și examinarea medico-legală se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale[1];

- efectuarea expertizei ***este, în principiu, facultativă***, organele judiciare încuviințând-o numai dacă este pertinentă, concludentă și utilă cauzei penale;

- ***ca excepție, este obligatorie:***

(i) *expertiza medico-legală psihiatrică*[2]*:* **1.** în cazul uciderii sau vătămării copilului nou-născut ori a fătului de către mamă (art. 200 și art. 202 C.pen.)[3]; trebuie avut în vedere că este în competența organelor judiciare, iar nu a medicului legist să determine prin raportare la ansamblul probelor administrate în cauză dacă mama a comis fapta în stare de tulburare, pentru a se reține tipicitatea faptei; **2.** pentru stabilirea discernământului minorului cu vârsta între 14 și 16 ani; în vederea întocmirii expertizei psihiatrice a minorului, autoritatea tutelară în a cărei rază teritorială domiciliază minorul are obligația să efectueze ancheta socială la cererea unității sanitare de specialitate care efectuează expertiza[4]; **3.** atunci când organul de urmărire penală sau

---

[1] Potrivit art. 2 din Regulamentul de aplicare a dispozițiilor O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activității și funcționarea instituțiilor de medicină legală, aprobat prin H.G. nr. 774/2000, activitatea de medicină legală se realizează de medici legiști, încadrați în instituțiile de medicină legală. La efectuarea expertizelor, examinărilor, constatărilor sau a altor lucrări medico-legale pot participa, dacă este necesar, și alți specialiști cu studii superioare, cum sunt: medici specialiști, farmaciști, toxicologi, chimiști, biologi, psihiatri, psihologi și alte persoane atestate ca experți, în cadrul și pe durata funcționării lor în instituțiile de medicină legală.

[2] Față de principiului libertății probei și de posibilitatea organului judiciar de a proba orice propoziție probatorie cu orice mijloc de probă care este prevăzut explicit de lege sau care nu este interzis de lege, cred că nu poate fi limitat obiectul probei prin intermediul expertizei psihiatrice numai la cazurile stipulate de art. 184 alin. (1) C.proc.pen. și la determinarea discernământului suspectului sau inculpatului; în aceste condiții, mai întâi organul judiciar trebuie să stabilească propozițiile probatorii finale (principale sau incidentale) sau intermediare ce fac obiectul probei, pentru ca apoi să folosească orice mijloc de probă relevant și util.

[3] În cursul urmăririi penale relevantă este situația de fapt pentru care este efectuată urmărirea penală *in rem*, iar nu încadrarea juridică, efectuarea expertizei medico-legale fiind obligatorie și atunci când organele de urmărire penală au reținut în mod eronat drept încadrare juridică dispozițiile art. 199 C.pen., iar nu cele corecte, prevăzute de art. 200 sau art. 202 C.pen.

[4] Conform art. 3 din Ordinul comun al ministrului justiției și al ministrului sănătății nr. 1976/C din 11 iulie 2003, comisia de expertiză se întrunește în termen de cel mult 3 ore de la momentul solicitării organelor judiciare și efectuează expertiza pentru stabilirea discernământului minorului între 14 și 16 ani care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală; expertiza este realizată în 48 de ore atunci când nu este necesară realizării examinării complexe și în 10 zile atunci când internarea nevoluntară este necesară.

instanța de judecată are îndoieli asupra stării psihice *a suspectului sau inculpatului* raportat la momentul săvârşirii infracțiunii ce face obiectul acuzației penale (de pildă, în situația în care din probele administrate rezultă că suspectul sau inculpatul suferă de boli psihice);

În cazul în care comportarea inculpatului în cursul şedinței de judecată este de natură să creeze îndoieli asupra stării sale psihice, instanța trebuie să dispună efectuarea unei expertize psihiatrice, chiar dacă inculpatul, întrebat de instanță, susține că nu este iresponsabil şi nu cere efectuarea expertizei *(C.S.J., secția penală, decizia nr. 3311 din 12 septembrie 2000, nepublicată).*

(ii) *expertiza medico-legală* pentru a se stabili: **1.** boala gravă de care suferă inculpatul în vederea suspendării urmăririi penale sau a judecății (art. 312 şi art. 367 C.proc.pen.); **2.** dacă cel condamnat suferă de o boală gravă care face imposibilă executarea pedepsei [art. 589 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., art. 592 C.proc.pen.];

(iii) *efectuarea unei expertize toxicologice în cazul în care există o suspiciune cu privire la existența unei intoxicații, art. 188 alin. (1) C.proc.pen. stipulând obligativitatea dispunerii expertizei.*

- în mod întemeiat s-a apreciat în doctrină[1] că „obligativitatea efectuării expertizei nu mai poate fi apreciată ca o **condiție absolută de legalitate**, ci doar ca o **condiție absolut necesară** constatării unor împrejurări necesare rezolvării cauzei sau luării unor măsuri adiacente. Astfel, nu mai este prevăzut ca un motiv de *nulitate absolută* încălcarea dispozițiilor referitoare la efectuarea vreunei expertize, chiar şi a celei medico-legale psihiatrice";

15.2. Dispunerea efectuării expertizei. Desemnarea expertului

- potrivit art. 172 alin. (12) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, organul urmărire penală sau instanța de judecată au posibilitatea de a dispune *efectuarea unei expertize atunci când părțile sau subiecții procesuali principali contestă concluziile raportului de constatare*; simpla contestare nu este aptă în sine să conducă la obligativitatea efectuării unui raport de expertiză, fiind necesar ca părțile şi subiecții procesuali să indice în mod explicit obiective pertinente ale expertizei şi față de ansamblul materialului probator administrat să fie satisfăcută exigența utilității probei;

- efectuarea unei expertize se dispune, la cerere sau din oficiu, de către organul de urmărire penală, *prin ordonanță motivată*; dacă urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror, doar acesta poate dispune efectuarea unei expertize în cauză, această competență neputând fi delegată organelor de cercetare penală; iar în cursul judecății efectuarea expertizei se dispune de către instanță, *prin încheiere motivată*;

- cu excepția procedurilor vizând măsurile provizorii de siguranță, judecătorul de drepturi şi libertăți sau judecătorul de cameră preliminară nu are competența funcțională de a dispune efectuarea unei expertize;

---

[1] *A. Zarafiu*, op. cit., p. 187.

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit actualului Cod de procedură penală, în cazul în care partea sau subiectul procesual principal solicită efectuarea unei expertize, cererea *trebuie formulată* ***în scris****, cu indicarea faptelor şi împrejurărilor supuse evaluării şi a obiectivelor care trebuie lămurite de expert; tot astfel, dacă procurorul solicită efectuarea unei expertize în cursul judecăţii, cererea acestuia trebuie formulată tot* ***în scris***;

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată care a dispus efectuarea expertizei **va numi** unul sau mai mulţi experţi dintre cei autorizaţi/instituţia medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate să efectueze expertiza în funcţie de domeniul de specialitate şi va stabili faptele sau împrejurările pe care expertul trebuie să le constate, să le clarifice şi să le evalueze, obiectivele la care trebuie să răspundă, termenul în care trebuie efectuată expertiza, instituţia ori experţii desemnaţi, precum şi onorariul provizoriu[1], dacă este cazul;

---

[1] Conform art. 17 din O.G. nr. 2/2000 privind organizarea activităţii de expertiză tehnică judiciară şi extrajudiciară (M.Of. nr. 26 din 25 ianuarie 2000): „*(1)* Organul îndreptăţit să dispună efectuarea expertizei judiciare numeşte expertul sau, după caz, specialistul, indică în scris, prin încheiere sau prin ordonanţă, obiectul expertizei şi întrebările la care trebuie să răspundă acesta, stabileşte data depunerii raportului de expertiză, fixează onorariul provizoriu, avansul pentru cheltuielile de deplasare, atunci când este cazul, şi comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare numele persoanei desemnate să efectueze expertiza. *(2)* La termenul la care a avut loc numirea expertului, organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei înştiinţează partea despre suma ce trebuie avansată pentru expertiza dispusă în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare şi îi pune în vedere să plătească această sumă în termen de 5 zile de la înştiinţare. *(3)* Adresa privind numirea expertului se comunică biroului local pentru expertize tehnice judiciare şi expertului tehnic judiciar, după efectuarea plăţii în condiţiile alin. (2), şi cuprinde următoarele: *a)* denumirea şi datele de contact ale organului cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus numirea; *b)* numărul şi obiectul dosarului în care a fost dispusă efectuarea expertizei tehnice judiciare; *c)* numele sau, după caz, denumirea părţilor din dosar şi datele de contact ale acestora: domiciliul sau, după caz, sediul acestora, precum şi numărul de telefon, numărul de fax şi adresa de e-mail, dacă acestea sunt cunoscute; *d)* numărul şi data încheierii sau ordonanţei prin care a fost numit expertul; *e)* obiectivele expertizei tehnice judiciare dispuse la care trebuie să răspundă expertul; *f)* termenul stabilit pentru depunerea raportului de expertiză; *g)* suma stabilită cu titlu de onorariu provizoriu; *h)* suma stabilită cu titlu de cheltuieli provizorii; *i)* menţiunea că sumele provizorii, stabilite cu titlu de onorariu provizoriu şi cheltuieli provizorii, au fost plătite în contul biroului local pentru expertize tehnice judiciare. *(4)* Plata sumei provizorii către expertul tehnic judiciar numit se va efectua prin intermediul biroului local pentru expertize tehnice judiciare, după depunerea raportului de expertiză la organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei".

Tot astfel, art. 22 din O.G. nr. 2/2000 prevede că: „*(1)* Raportul de expertiză sau suplimentul la raportul de expertiză, însoţit de nota de evaluare a onorariului şi, dacă este cazul, de decontul cheltuielilor de transport, cazare, diurnă sau al altor cheltuieli ocazionate de efectuarea expertizei şi în strânsă legătură cu aceasta, se depune la organul cu atribuţii jurisdicţionale care a încuviinţat expertiza. *(2)* La termenul la care se pronunţă asupra raportului de expertiză sau, după caz, asupra suplimentului la raport, depus de expertul tehnic judiciar numit, organul cu atribuţii jurisdicţionale care a dispus efectuarea expertizei se pronunţă şi asupra sumei definitive solicitate de către expert, înştiinţând biroul local pentru expertize tehnice judiciare despre suma definitivă aprobată la plată expertului".

- în cazul expertizei tehnice sau contabile expertul **se va numi** din tabelul nominal cuprinzând experţii tehnici judiciari, întocmit, pe specialităţi şi pe judeţe, de Biroul central pentru expertize tehnice judiciare[1], respectiv din Tabloul experţilor contabili şi contabililor autorizaţi din România;

- organul de urmărire penală sau instanţa numeşte, *de regulă, un singur expert, cu excepţia* situaţiilor în care, ca urmare a complexităţii expertizei, sunt necesare cunoştinţe specializate din discipline distincte, situaţie în care desemnează *doi sau mai mulţi experţi*;

- stabilirea onorariului expertului se realizează de organul judiciar care a dispus procedeul probatoriu (nu de către expert) având în vedere natura şi complexitatea cauzei, cheltuielile suportate sau care urmează a fi suportate de către expert, gradul profesional şi ştiinţific al expertului; organele judiciare pot proceda la cenzurarea devizelor întocmite de experţii cu ocazia stabilirii onorariului;

- dacă expertiza este efectuată de instituţia medico-legală ori institutul sau laboratorul de specialitate, costul expertizei este stabilit în condiţiile prevăzute de legea specială;

- în cazul în care există ***o suspiciune rezonabilă*** că viaţa, integritatea corporală, libertatea, bunurile sau activitatea profesională a expertului ori a unui membru de familie al acestuia ar putea fi puse în pericol ca urmare a activităţii pe care o desfăşoară în cauza penală, procurorul sau instanţa de judecată poate dispune următoarele ***măsuri de protecţie***:

a) supravegherea şi paza locuinţei expertului sau asigurarea unei locuinţe temporare;

b) însoţirea şi asigurarea protecţiei expertului sau a membrilor de familie ai acestuia în cursul deplasărilor;

c) protecţia datelor de identitate, prin acordarea unui pseudonim cu care expertul va semna expertiza;

d) audierea expertului fără ca acesta să fie prezent, prin intermediul mijloacelor audiovideo de transmitere, cu vocea şi imaginea distorsionate, atunci când celelalte măsuri nu sunt suficiente.

Potrivit articolului unic al O.G. nr. 50/1997 pentru modificarea şi completarea art. 14 din O.G. nr. 65/1994 privind organizarea activităţii de expertiză contabilă şi a contabililor autorizaţi (M.Of. nr. 224 din 30 august 1997): „*(1)* Onorariile stabilite pentru expertizele contabile dispuse din oficiu în cursul procesului penal, în cauzele privind infracţiuni prevăzute în Codul penal sau în legi speciale, vor fi avansate de la bugetul de stat de către Ministerul Finanţelor, prin direcţiile generale ale finanţelor publice şi controlului financiar de stat judeţene ori a municipiului Bucureşti. *(2)* Sumele avansate se vor recupera ulterior, hotărârile judecătoreşti definitive şi, după caz, soluţiile adoptate de parchete prin care se dispune în legătură cu plata cheltuielilor judiciare urmând a fi comunicate, în acest scop, şi autorităţii care a efectuat plata".

[1] Potrivit art. 11 alin. (3) din O.G. nr. 2/2000, tabelul nominal cuprinzând experţii tehnici judiciari, cu datele de identificare, întocmit pe specialităţi şi pe judeţe, în funcţie de domiciliul acestora, se publică anual pe pagina de internet a Ministerului Justiţiei şi se transmite birourilor locale pentru expertize judiciare tehnice şi contabile din cadrul tribunalelor.

- ulterior, ***organul judiciar fixează un termen*** la care sunt chemate părțile, subiecții procesuali principali, precum și expertul, când:

(i) *se aduce la cunoștința* părților, subiecților procesuali și expertului *obiectul expertizei și întrebările* la care expertul trebuie să răspundă; de asemenea, după caz, sunt indicate expertului obiectele pe care urmează să le analizeze;

(ii) *se pune în vedere* părților, subiecților procesuali și expertului *că au dreptul să facă observații* cu privire la aceste întrebări și că pot cere modificarea sau completarea lor; după examinarea obiecțiilor și cererilor făcute de părți, subiecții procesuali și expert, organul de urmărire penală sau instanța de judecată pune în vedere expertului termenul în care urmează a fi efectuată expertiza, încunoștințându-l totodată dacă la efectuarea acesteia urmează să participe părțile sau subiecții procesuali principali;

(iii) *expertul este înștiințat* cu privire la faptul că are obligația de a analiza obiectul expertizei, de a indica cu exactitate orice observație sau constatare și de a expune o opinie imparțială cu privire la faptele sau împrejurările evaluate, în conformitate cu regulile științei și expertizei profesionale;

(iv) *părțile și subiecții procesuali principali sunt încunoștințați că au dreptul să ceară numirea și a câte unui* ***expert recomandat de fiecare dintre ele***[1], care să participe la efectuarea expertizei;

- potrivit art. 177 alin. (6) C.proc.pen., atunci când expertiza urmează să fie efectuată de o instituție medico-legală, de un laborator de expertiză criminalistică sau de orice institut de specialitate, nu este necesară prezența expertului în fața organului judiciar;

În cazul în care părțile solicită participarea unui ***expert-parte***[2] la efectuarea expertizei în temeiul art. 172 alin. (8) C.proc.pen. și art. 173 alin. (4) C.proc.pen.,

---

[1] Stabilind posibilitatea desemnării unui expert-parte chiar din cursul urmăririi penale, Codul de procedură penală a consacrat caracterul contradictoriu al expertizei, aliniindu-se jurisprudenței Curții Europene din cauza *Mantovanelli c. Franței* (hotărârea din 18 martie 1997) potrivit căreia, respectarea dreptului la un proces echitabil presupune dreptul părților de a-și putea exprima punctul de vedere înainte de depunerea raportului de expertiză, simpla posibilitate acordată de a discuta concluziile expertizei nefiind suficientă pentru a satisface exigențele art. 6 din Convenția europeană. Astfel, s-a dat efect, în materia expertizei, principiului egalității armelor.

[2] În cazul expertizei criminalistice, art. 7 din O.G. nr. 75/2000 prevede că experții-parte participă personal la efectuarea expertizelor prin observații cu privire la obiectul acestora, modificarea sau completarea obiectului, verificarea și completarea materialului necesar pentru efectuarea expertizei, precum și prin obiecții la raportul de expertiză, adresate organului judiciar. În legătură cu această dispoziție legală, în DCC nr. 601/2016 s-a reținut că „în cadrul procesului, constituie mijloc de probă raportul de expertiză întocmit de expertul desemnat de instanță, observațiile sau raportul expertului-parte având doar rol de orientare a instanței, oferindu-i acesteia o perspectivă diferită asupra semnificației rezultatelor raportului de expertiză și facilitându-i posibilitatea de a evalua corect relevanța concluziilor expertului desemnat. Astfel, deși opinia expertului parte nu are valoare probatorie pentru instanță, aceasta poate constitui un reper important în sensul necesității lămuririi raportului oficial sau chiar a refacerii acestuia".

organul de urmărire penală sau instanţa va lua act de această solicitare şi îl va desemna pe acel expert cu condiţia ca acesta să fie un expert independent, autorizat şi să nu se afle în vreun caz de incompatibilitate; *desemnarea expertului-parte trebuie realizată înainte de chemarea părţilor şi a expertului desemnat de organul judiciar pentru lămuriri; o noutate pe care o aduce Codul de procedură penală în materia expertizei constă în aceea că în cazul în care expertiza este dispusă de instanţă, procurorul poate solicita ca un expert recomandat de acesta să participe la efectuarea expertizei.*

În conformitate cu dispoziţiile art. 173 alin. (1) C.proc.pen., expertul este numit prin ordonanţa organului de urmărire penală, normele de procedură penală incidente în materia numirii expertului neprevăzând tragerea la sorţi a acestuia. Dispoziţiile art. 331 alin. (1) C.proc.civ., referitoare la numirea expertului prin tragere la sorţi, nu sunt aplicabile în procesul penal în temeiul art. 2 C.proc.civ., întrucât Codul de procedură penală reglementează procedura numirii expertului. Dispoziţiile Codului de procedură penală sau ale O.G. nr. 2/2000 nu prevăd obligativitatea citării sau a convocării părţilor la efectuarea expertizei contabile. Prevederile art. 92 C.proc.pen. referitoare la încunoştinţarea avocatului suspectului sau al inculpatului cu privire la efectuarea actelor de urmărire penală nu sunt incidente în cazul efectuării expertizei, în acest caz fiind aplicabile dispoziţiile legale exprese care reglementează materia administrării probei cu expertiza şi care nu prevăd participarea avocatului la efectuarea expertizei. În cazul în care organul de urmărire penală, în aplicarea dispoziţiilor art. 173 alin. (4) C.proc.pen. şi ale art. 18 alin. (1) din O.G. nr. 2/2000, a asigurat respectarea dreptului inculpatului la un expert nominalizat de acesta pentru a participa la efectuarea expertizei, neparticiparea expertului la efectuarea expertizei, din culpa inculpatului care nu a încheiat un contract cu expertul nominalizat, nu determină nelegalitatea expertizei *(I.C.C.J., secţia penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 131 din 12 februarie 2021, www.scj.ro).*

În cauză au fost încălcate dispoziţiile art. 177 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., în condiţiile în care inculpatul nu a fost chemat la dispunerea efectuării expertizei, nu a avut cunoştinţă de întocmirea expertizei care îl privea faţă de conţinutul primului obiectiv, nefiind încunoştinţat nici că are dreptul să ceară numirea unui expert recomandat care să participe la efectuarea expertizei, fără a putea formula obiecţii şi cereri cu privire la obiectivele expertizei, respectiv observaţii, modificări sau completări ale întrebărilor la care este chemat expertul să răspundă. Nulitatea a fost invocată în termen, până la închiderea procedurii de cameră preliminară, încălcarea intervenind în cursul urmăririi penale. Prin nerespectarea dispoziţiilor penale indicate, în mod evident, s-a adus o vătămare drepturilor inculpatului care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desfiinţarea actului, expertiza dispusă privindu-l în mod direct în ceea ce priveşte stabilirea prejudiciului pentru care va fi chemat să răspundă, fiind privat de dreptul de a face observaţii cu privire la întrebările la care este chemat expertul să răspundă şi cu privire la posibilitatea de a-şi numi un expert parte. Simplul fapt că acesta putea să formuleze eventuale obiecţiuni, pentru a se

dispune un eventual supliment de expertiză în condiţiile art. 180 C.proc.pen., nu este suficient pentru a se înlătura nulitatea actului dispus cu încălcarea prevederilor legale indicate *(C.A. Braşov, încheierea nr. 48 din 4 mai 2016, în Cpp Ad. 3, p. 325).*

- în cazul în care expertiza urmează să fie efectuată de o instituţie medico-legală (instituţie aflată în subordinea Ministerului Sănătăţii, având personalitate juridică proprie, în cadrul căreia se desfăşoară activitatea medico-legală, respectiv I.N.M.L. „Mina Minovici" – Bucureşti, I.M.L. Craiova, I.M.L. Cluj-Napoca, I.M.L. Timişoara, I.M.L. Tg. Mureş şi I.M.L. Iaşi)[1], de un laborator de expertiză criminalistică (de pildă, Institutul Naţional de Expertize Criminalistice, Institutul de Criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române etc.) sau de orice institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală ori instanţa de judecată **nu va desemna** prin ordonanţă, respectiv încheiere un expert în cauză, ci se va adresa acestora pentru efectuarea expertizei; ***expertul sau experţii care va/vor efectua expertiza va/vor fi desemnat/desemnaţi de către conducerea institutului sau a laboratorului***[2];

- potrivit art. 173 alin. (6) C.proc.pen. instituţia medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate va comunica organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei numele experţilor desemnaţi[3] [de pildă, în materie medico-legală organul

---

[1] În *DCC nr. 171/2016* s-a arătat că instituţiile de medicină legală sunt singurele entităţi sanitare care efectuează, potrivit legii, constatări, expertize, precum şi alte lucrări medico-legale, fiind nominalizate ca instituţii sanitare cu caracter public care realizează activitatea de medicină legală. Această exclusivitate se justifică prin caracterul strict specializat al expertizelor, în principal al expertizelor medico-legale.

[2] Potrivit art. 22 din Normele procedurale din 25 mai 2000 privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale: *(1) Organele judiciare care dispun efectuarea unor constatări sau expertize medico-legale se adresează în scris instituţiei de medicină legală competente. (2) Documentul prin care se solicită efectuarea constatării sau expertizei medico-legale va cuprinde: a) datele de identificare a subiectului sau obiectului asupra căruia urmează să se efectueze lucrarea; b) tipul expertizei sau constatării medico-legale; c) întrebările la care medicul legist trebuie să răspundă; d) materialele şi datele care sunt puse la dispoziţie medicilor legişti; e) caracterul de urgenţă şi termenul sugerat pentru efectuarea lucrării. (3) În cazul expertizei psihiatrice şi al avizelor solicitate comisiei superioare sau comisiilor de avizare şi control al actelor medico-legale se înaintează obligatoriu materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei. (4) În cazul în care sunt numiţi şi experţi care reprezintă părţile interesate, se menţionează datele de identitate ale acestora, pentru ca experţii oficiali să îi poată contacta în vederea efectuării lucrărilor.* Conform art. 32 din Hotărârea nr. 774/2000 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispoziţiilor O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activităţii şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală, constatările medico-legale se efectuează de medici legişti, iar expertizele se efectuează de medici legişti care au calitatea de experţi oficiali desemnaţi de conducerea institutelor de medicină legală şi a serviciilor de medicină legală judeţene. La efectuarea expertizelor medico-legale realizate de experţii oficiali pot participa experţi numiţi de organele judiciare la cererea părţilor, dintre cei înscrişi pe listele întocmite de Ministerul Sănătăţii şi Familiei şi de Ministerul Justiţiei, cu avizul Consiliului superior de medicină legală.

[3] Dispoziţiile art. 173 alin. (6) C.proc.pen. au fost modificate în scopul transparentizării procedurii de efectuare a expertizei medico-legale prin instituirea în sarcina instituţiei medico-legale, a institutului sau laboratorului de specialitate a *obligaţiei procedurale pozitive de a comunica organului judiciar care a dispus efectuarea expertizei, în cel mai scurt timp*

judiciar nu va dispune prin ordonanţă sau încheiere numirea expertului care va efectua expertiza în cauză, acesta urmând să fie desemnat de către institutul medico-legal. Conform art. 28 alin. (1) din Normele procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale, aprobate prin Ordinul comun al ministrului justiţiei şi ministrului sănătăţii nr. 1134/C/255/2000, expertiza medico-legală psihiatrică se face în cadrul unei comisii alcătuite dintr-un medic legist, care este preşedintele comisiei, şi 2 medici psihiatri care sunt desemnaţi de către directorul institutului, la nivelul institutelor de medicină legală, respectiv de către medicul şef, la nivelul serviciilor de medicină legală judeţene]; şi în această situaţie părţile sau subiecţii procesuali pot solicita ca la efectuarea expertizei să participe ***un expert-parte***, cu condiţia ca acesta să nu fie *o persoană care funcţionează în cadrul aceleiaşi instituţii medico-legale, institut sau laborator de specialitate* cu expertul desemnat de conducerea instituţiei respective la solicitarea organului judiciar, deoarece în acest caz expertul-parte se află într-o situaţie de incompatibilitate[1];

- potrivit art. 173 alin. (5) C.proc.pen. expertul, instituţia medico-legală, institutul sau laboratorul de specialitate, la cererea expertului, poate solicita, atunci când consideră necesar, participarea specialiştilor de la alte instituţii sau avizul acestora[2];

- conform art. 172 alin. (7) C.proc.pen., în domeniile strict specializate, dacă pentru înţelegerea probelor sunt necesare anumite cunoştinţe specifice sau alte asemenea cunoştinţe, instanţa ori organul de urmărire penală *poate solicita opinia unor specialişti care funcţionează în cadrul organelor judiciare sau în afara acestora*; aceştia nu vor realiza un raport de expertiză sau de constatare, ***ci vor fi ascultaţi potrivit procedurii de ascultare a martorilor fie în faza de urmărire penală, fie în faza de judecată***; astfel, este reglementat un procedeu probatoriu distinct de cel al constatării de specialitate sau de audierea expertului/specialistului potrivit art. 179 C.proc.pen. pentru a oferi lămuriri suplimentare cu privire la raportul de constatare/expertiză, în urma căreia se obţine mijlocul de probă constând în declaraţia martorului în domenii strict specializate în care acesta are cunoştinţe profesionale[3];

---

posibil după dispunerea expertizei şi anterior efectuării expertizei numele experţilor desemnaţi şi domeniile sau specialităţile în care aceştia au fost autorizaţi.

[1] Conform art. 36 din Hotărârea nr. 774/2000 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispoziţiilor O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activităţii şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală, nu poate fi numit de organele judiciare la cererea părţilor să participe la efectuarea expertizei: a) expertul care a fost desemnat oficial să efectueze expertiza în cauză; b) expertul care a fost martor în aceeaşi cauză; c) expertul care a declarat că se abţine, aflându-se într-un caz de incompatibilitate, ori care a fost recuzat.

[2] În cazul în care, pentru efectuarea expertizei, este necesară efectuarea unor investigaţii medicale de specialitate, medicul legist poate solicita organelor judiciare competente să dispună aceste examinări [art. 38 alin. (2) din H.G. nr. 774/2000]. În cazuri urgente, examinarea de către medicul legist se poate efectua şi la unitatea sanitară unde persoana este internată [art. 19 alin. (1) din Ordinul ministrului justiţiei nr. 1134/2000]. Termenele pentru depunerea rapoartelor sunt de 7 zile de la examinare şi depunerea tuturor actelor, dacă examinarea s-a făcut de un medic legist şi de 10 zile în cazul examinării de către o comisie (art. 20 din ordin).

[3] În literatura de specialitate (*I. Kuglay*, Răspunderea penală pentru malpraxis medical, op. cit., p. 294) s-a arătat că „organele judiciare nu recurg încă în mod obişnuit la această instituţie, a martorului specialist, deşi utilitatea ei este indiscutabilă; cu precădere în cauzele de

- ***expertiza medico-legală psihiatrică*** se efectuează în cadrul instituției medico-legale de către o comisie, constituită potrivit legii, după obținerea consimțământului scris al persoanei ce urmează a fi supusă expertizei, exprimat în prezența unui avocat ales sau din oficiu, în fața organului judiciar, iar în cazul minorului, și în prezența ocrotitorului legal; în cazul în care suspectul sau inculpatul refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii unui mandat de aducere în scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică; în cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituție sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, comisia medico-legală sesizează organul de urmărire penală sau instanța cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare;

Curtea reamintește că o persoană nu poate fi considerată „alienată" și nu poate fi privată de libertate decât în cazul în care alienarea sa a fost dovedită, iar tulburarea are un caracter sau o dimensiune care justifică internarea; internarea nu se poate prelungi în mod valabil fără ca respectiva tulburare să persiste. În această privință, nicio privare de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi considerată conformă art. 5 parag. 1 lit. e) dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Având în vedere libertatea de apreciere crescută de care dispun, în astfel de cazuri, statele contractante în materie de internare cu titlu de urgență se acceptă, în cazurile urgente, cu risc ridicat sau atunci când o persoană este arestată din cauza comportamentului său violent, ca un astfel de certificat să fie obținut imediat după arestare, însă în toate celelalte situații, consultarea prealabilă este indispensabilă. În cazul în care nu există altă posibilitate, de exemplu, atunci când persoana în cauză refuză să se prezinte la consult, trebuie să se solicite, cel puțin, evaluarea de către un medic specialist, în baza dosarului, în caz contrar nefiind posibil să se susțină că alienarea persoanei în cauză a fost dovedită. În cele din urmă, privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât în cazul în care

---

malpraxis, comportamentul care în mod rezonabil, realist, ar trebui așteptat de la un cadru medical într-o situație dată, capacitatea lui de a prevedea o anumită urmare, în condițiile concrete în care își desfășoară activitatea, credem că sunt informații care mai degrabă pot fi obținute, cu caracter concludent, printr-o astfel de audiere decât pe calea unei expertize; persoane cu aceeași pregătire cu cea a suspectului sau inculpatului (de exemplu, medici de aceeași specialitate și cu aceeași vechime), care își desfășoară activitatea în condiții similare (spre exemplu, tot într-un spital județean, cu dotări – și lipsuri – similare spitalului în care s-a petrecut fapta supusă investigației), confruntate de către organul judiciar cu informațiile pe care le-a avut la dispoziție suspectul sau inculpatul, vor furniza informații mai relevante asupra conduitei pe care ar fi trebuit să o aibă acesta din urmă și asupra posibilității în concret de a prevedea rezultatul tratamentului decât expertiza care are, în mod inevitabil, un grad mai mare de abstractizare și obiectivare a concluziilor, un fundament teoretic mai accentuat, dar care, mai ales, constituie un examen *ex post* al evenimentului, când urmările și cauzele sunt cunoscute. Fără a le putea substitui, declarațiile martorilor specialiști ar putea complini în multe situații expertizele".

alte măsuri, mai puţin severe, au fost luate în considerare şi sunt apreciate ca fiind insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impune detenţia. Trebuie să se clarifice că privarea de libertate a persoanei în cauză era indispensabilă având în vedere circumstanţele. În speţă, din documentele aflate la dosar reiese că reclamantul, care era acuzat de denunţare calomnioasă, a fost supus unei măsuri de internare într-o unitate psihiatrică dispuse de procuror la 3 septembrie 2002, pentru o durată nedeterminată, în vederea efectuării unei expertize psihiatrice. Curtea observă că pentru executarea ordonanţei procurorului, reclamantul a fost ridicat cu forţa, de la domiciliul său, de poliţie, care i-a forţat uşa la ora 6:30 dimineaţa, apoi, sub escorta agenţilor a fost condus încătuşat la secţia de poliţie şi la Serviciul Judeţean de Medicină Legală Prahova şi, în sfârşit, la spitalul de psihiatrie unde a fost internat de urgenţă. Curtea consideră că, având în vedere circumstanţele cauzei, modalităţile de executare a ordonanţei de internare într-o unitate psihiatrică au fost în mod evident disproporţionate. (...) În ceea ce priveşte chestiunea de a şti dacă internarea nevoluntară într-o unitate psihiatrică a reclamantului a fost „legală", în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie, Curtea observă că ordonanţa procurorului, prin care s-a stabilit necesitatea acestei internări, s-a bazat pe îndoielile anchetatorilor cu privire la sănătatea psihică a reclamantului şi pe certificatul unui medic generalist. Acesta nu l-a văzut şi nici nu l-a examinat vreodată pe reclamant, astfel cum reiese din hotărârea Curţii de Apel Ploieşti din 4 noiembrie 2004 şi a pus un diagnostic neconform cu realitatea. Curtea consideră că evaluarea efectuată de un psihiatru, prealabilă oricărei internări nevoluntare, era indispensabilă, având în vedere, în special, că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. De altfel, în absenţa unui comportament violent din partea reclamantului şi luând în considerare că Guvernul nu a demonstrat existenţa unui risc pentru el însuşi sau pentru alte persoane, în speţă nu era vorba, în mod evident, de o internare cu titlu de urgenţă. (...) De altfel, Curtea observă că nu există niciun indiciu la dosar conform căruia reclamantul ar fi refuzat să se supună de bunăvoie examenului psihiatric. În cele din urmă, nu există nimic în dosar care să poată demonstra că medicii specialişti au încercat să stabilească, pe baza dosarului, alienarea persoanei în cauză. Curtea nu poate decât să regrete caracterul în mod evident disproporţionat al modalităţilor de realizare a internării. Reclamantul a fost ridicat de agenţii de poliţie care i-au forţat uşa la primele ore ale dimineţii. I s-au pus cătuşe, apoi a fost condus la postul de poliţie şi, ulterior, la laboratorul medico-legal pentru ca, în final, să fie dus la spitalul de psihiatrie. Trebuie subliniat că acesta nu comisese niciun gest violent şi că necesitatea internării sale nu fusese stabilită în mod legal de către un medic. Prin urmare, Curtea consideră că privarea de libertate a reclamantului timp de paisprezece zile nu era justificată şi nici conformă cu art. 5 parag. 1 lit. e) *(CtEDO, hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza CB c. României, parag. 48-59).*

- în cazul în care obiectul cauzei îl constituie învinuirea cu privire la săvârşirea infracţiunii de falsificare de monedă sau de alte valori, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate cere ***lămuriri institutului de emisiune***, în vederea efectuării expertizei;

- în scopul efectuării unei expertize grafice în cauzele penale privind infracțiuni de fals în înscrisuri, organul de urmărire penală sau instanța de judecată poate dispune să fie prezentate ***scripte de comparație***; dacă scriptele se găsesc în depozite publice, autoritățile în drept sunt obligate a le elibera; dacă scriptele se găsesc la un particular organul de urmărire penală ori instanța de judecată îi pune în vedere să le prezinte; de asemenea, organul de urmărire penală ori instanța de judecată poate dispune ca suspectul sau inculpatul să prezinte o piesă scrisă cu mâna sa, ori să scrie după dictarea ce i s-ar face, iar în cazul în care suspectul sau inculpatul refuză, se face mențiune despre aceasta în procesul-verbal; refuzul de a se conforma solicitării organului de urmărire penală sau instanței nu poate fi interpretat în defavoarea suspectului sau inculpatului; scriptele de comparație se introduc într-un plic sigilat care se vizează de organul de urmărire penală sau de președintele completului de judecată și se semnează de acela care le prezintă;

- în vederea efectuării expertizei expertul are următoarele ***drepturi***:

a) dreptul să ia cunoștință de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei; în cursul urmăririi penale, cercetarea dosarului se face cu încuviințarea organului de urmărire;

b) dreptul de a cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanței de judecată cu privire la anumite fapte ori împrejurări ale cauzei;

c) dreptul de a cere lămuriri părților și subiecților procesuali principali, cu încuviințarea și în condițiile stabilite de organele judiciare;

d) dreptul de a refuza efectuarea expertizei pentru aceleași motive pentru care martorul poate refuza depunerea mărturiei; potrivit art. 175 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 117 alin. (1) C.proc.pen., expertul poate refuza să efectueze expertiza dacă soțul, ascendenții și descendenții, precum și frații și surorile au calitatea de suspect sau inculpat în cauză [în această ipoteză expertul s-ar afla într-o situație de incompatibilitate] sau dacă a fost în trecut soțul suspectului sau al inculpatului; cred că în toate aceste ipoteze nu se poate vorbi de un veritabil drept de a refuza efectuarea expertizei, ci de o obligație a expertului de a se abține pentru existența cazului de incompatibilitate prevăzut de art. 174 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 64 alin. (1) lit. b) sau lit. f) C.proc.pen.;

e) dreptul la un onorariu pentru activitatea depusă în vederea efectuării expertizei, pentru cheltuielile pe care ar trebui să le suporte sau le-a suportat pentru efectuarea expertizei;

f) dreptul de a beneficia de măsurile de protecție, în condițiile prevăzute la art. 125 C.proc.pen.

- în vederea efectuării expertizei expertul are următoarele ***obligații***:

1. de a se prezenta în fața organelor de urmărire penală sau a instanței de judecată ori de câte ori este chemat;

2. de a întocmi raportul de expertiză cu respectarea termenului-limită stabilit în ordonanța organului de urmărire penală sau în încheierea instanței. Termenul-limită din ordonanță sau încheiere poate fi prelungit, la cererea expertului, pentru motive întemeiate, fără ca prelungirea totală acordată să fie mai mare de 6 luni.

- în cazul în care expertul nu finalizează raportul de expertiză până la termenul fixat întârzie sau refuză nejustificat efectuarea expertizei, organul de urmărire penală, respectiv instanţa poate dispune aplicarea unei amenzi judiciare şi/sau proceda la *înlocuirea expertului*; înlocuirea se dispune prin ordonanţă de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanţă, după citarea expertului, şi se comunică asociaţiei sau corpului profesional de care aparţine acesta; expertul înlocuit trebuie să pună de îndată la dispoziţia organului judiciar toate actele sau obiectele încredinţate, precum şi observaţiile cu privire la activităţile desfăşurate până la momentul înlocuirii sale;

- întârzierea sau refuzul nejustificat de a efectua expertiza poate genera prejudicii părţilor sau subiecţilor procesuali principali; acest fapt ilicit al expertului poate atrage răspunderea sa civilă sau a instituţiei desemnate să efectueze expertiza;

- ***înlocuirea expertului*** se mai poate dispune prin ordonanţă de către organul de urmărire penală sau prin încheiere de către instanţă şi în următoarele *două cazuri*: **1.** când este admisă declaraţia sa de abţinere sau cererea de recuzare; **2.** în cazul în care expertul se află în imposibilitate obiectivă de a efectua sau finaliza expertiza;

- după efectuarea expertizei, constatările, clarificările, evaluările şi opinia expertului sunt consemnate într-un raport[1];

- ***raportul de expertiză va cuprinde:***

a) *partea introductivă*, în care se arată organul judiciar care a dispus efectuarea expertizei, data când s-a dispus efectuarea acesteia, numele şi prenumele expertului, obiectivele la care expertul urmează să răspundă, data la care a fost efectuată, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată, dovada încunoştinţării părţilor, dacă au participat la aceasta şi au dat explicaţii în cursul expertizei, data întocmirii raportului de expertiză;

b) *partea expozitivă* prin care sunt descrise operaţiile de efectuare a expertizei, metodele, programele şi echipamentele utilizate;

c) *concluziile*[2], prin care se răspunde la obiectivele stabilite de organele judiciare, precum şi orice alte precizări şi constatări rezultate din efectuarea expertizei, în legătură cu obiectivele expertizei; când sunt mai mulţi experţi se întocmeşte un singur raport de expertiză; dacă sunt deosebiri de păreri, opiniile separate sunt consemnate în cuprinsul raportului şi se motivează.

- din analiza părţii expozitive şi a concluziilor rezultă că organul judiciar poate constata dacă expertul a răspuns la toate obiectivele expertizei, dacă raportul de

---

[1] Potrivit art. 21 din Ordinul ministrului justiţiei nr. 1134/2000 există posibilitatea de a obţine concluzii provizorii nu doar în cazul infracţiunilor soldate cu moartea victimei, ci în toate cazurile în care se efectuează expertize medico-legale.

[2] Art. 33 alin. (4) din Ordinul ministrului justiţiei nr. 1134/2000 stipulează, cu titlu de excepţie, posibilitatea recalculării alcoolemiei în cazul recoltării unei singure probe de sânge, pentru cazuri în care, ulterior accidentului, intervenţiile medicale suferite de autorul acestuia fac imposibilă recoltarea celei de-a doua probe de sânge. În plus, există obligaţia medicului legist ca, în anumite situaţii, la solicitarea organelor judiciare, să efectueze calculul retroactive al alcoolemiei şi în funcţie de mai multe variante de consum [art. 33 alin. (6) din ordin].

expertiză este complet şi coerent, dacă sunt necesare lămuriri suplimentare din partea expertului, dacă există contradicţii în analiza efectuată în cadrul părţii expozitive sau între această parte şi concluzii etc.;

- *raportul de expertiză constituie mijlocul de probă* în cauza penală şi se depune la organul de urmărire penală sau la instanţa de judecată care a dispus efectuarea expertizei;

- în situaţia în care expertiza a fost efectuată în lipsa părţilor ori a subiecţilor procesuali principali, aceştia sau avocatul lor sunt încunoştinţaţi cu privire la întocmirea raportului de expertiză şi cu privire la dreptul la studierea raportului;

În cazul raportului de expertiză, motivele de nulitate valorificabile în procedura de cameră preliminară derivă, în principiu, din eventuale încălcări ale normelor juridice care disciplinează finalizarea/redactarea/depunerea raportului de expertiză, nicidecum din nesocotirea unor dispoziţii care pun în discuţie exclusiv acurateţea mijloacelor ori metodelor folosite de expert. Evaluarea acestora din urmă este admisibilă numai în cursul judecăţii, deoarece, prin invocarea lor, se tinde la contestarea rigorii ştiinţifice sau corectitudinii concluziilor formulate de expert, element ce nu poate fi cenzurat în camera preliminară *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 922/2016, nepublicată).*

- având în vedere jurisprudenţa Curţii Europene potrivit căreia noţiunea autonomă de „martor" include şi experţii *(expert-witness), iar dreptul garantat de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană include şi dreptul de a obţine audierea contradictorie a experţilor dintr-o cauză penală, Codul de procedură penală* a stipulat că în cursul urmăririi penale sau al judecăţii, ***expertul poate fi audiat*** potrivit dispoziţiilor privitoare la audierea martorilor de organul de urmărire penală sau de instanţă, la cererea procurorului, a părţilor, a subiecţilor procesuali principali sau din oficiu, dacă organul judiciar apreciază că audierea este necesară pentru lămurirea constatărilor sau concluziilor acestuia; în acest fel orice nelămurire, neconcordanţă, carenţă ori obiecţiune va fi supusă atenţiei expertului pe parcursul audierii pentru ca acesta să îşi exprime punctul de vedere faţă de calitatea sa de „martor" care posedă cunoştinţe de specialitate; audierea expertului acordă părţilor, procurorului şi instanţei posibilitatea efectivă de a înţelege dificultăţile cu care expertul s-a confruntat în realizarea expertizei, precum şi concluziile acestuia, care uneori sunt formulate cu un grad ridicat de rezerve; de asemenea, neclarităţile sau lămuririle suplimentare pot fi solicitate direct în şedinţă expertului, contribuind în mod esenţial la celeritatea procedurii, precum şi la înlăturarea barierelor lingvistice care deseori sunt insurmontabile în cazul limbajului tehnic; dacă expertiza a fost efectuată de o instituţie medico-legală, institut sau laborator de specialitate, instituţia va desemna un expert, dintre persoanele care au participat la efectuarea expertizei, ce urmează a fi audiat de către organul de urmărire penală sau de instanţă;

- incompatibilitatea între calitatea de expert şi cea de martor face ca audierea sa în condiţiile art. 179 C.proc.pen. să fie realizată tot în calitate de expert, chiar dacă procedura de desfăşurare a audierii este cea referitoare la audierea martorilor.

Curtea reiterează că martorii şi experţii joacă un rol diferit în cadrul procedurilor şi au un statut diferit. Cei din urmă nu pot fi pe deplin asociaţi cu „martorii", cel puţin nu pentru toate scopurile. În analizarea faptului dacă audierea unui expert la proces ar fi fost necesară, Curtea va avea în vedere în primul rând de principiile consacrate în conceptul de proces echitabil şi în special de garanţiile de procedură contradictorie şi egalitate a armelor. Astfel, considerentele avute în vedere la audierea martorilor în condiţiile art. 6 parag. 3 lit. d) sunt relevante şi cu privire la analiza probei provenite de la un expert şi pot fi aplicate mutatis mutandis, cu respectarea diferenţei privind statutul şi rolul lor. Este în primul rând de competenţa instanţelor naţionale să decidă dacă o anumită probă poate fi administrată, neintrând în competenţa Curţii să stabilească dacă un anumit raport de expertiză aflat la dispoziţia judecătorului intern a fost de credibil sau nu. Sub rezerva unor excepţii, regula generală este că instanţele naţionale dispun de o largă putere de apreciere cu privire la opiniile contradictorii ale experţilor şi au posibilitatea de a alege pe cea pe care o consideră coerentă şi credibilă. Cu toate acestea, normele privind admisibilitatea probelor pot fi uneori în contradicţie cu principiile egalităţii de arme şi procedurilor contradictorii ori pot afecta într-un alt mod caracterul echitabil al procedurilor. În contextul probelor aduse de expert, normele privind admisibilitatea acestora nu trebuie să priveze apărarea de posibilitatea de a le contesta în mod eficient, în special prin solicitare sau obţinerea de opinii şi rapoarte alternative. În anumite circumstanţe, refuzul de a permite o analiză alternativă de către un expert a unor probe materiale poate fi considerat ca o încălcare a art. 6 parag. 1. Curtea constată că apărarea a avut posibilitatea de a critica concluziile raportului de expertiză. Cu toate acestea, dreptul la apărare nu se opreşte aici. În mod constant Curtea a arătat în jurisprudenţa sa că apărarea trebuie să aibă dreptul de a studia şi de a contesta nu numai un raport de expertiză, ci şi credibilitatea celor care l-au întocmit, prin chestionarea lor directă. În jurisprudenţa sa, Curtea a reţinut că un raport de expertiză poate fi dificil de contestat fără asistenţa unui alt expert în domeniul respectiv. Astfel, simplul drept al apărării de a cere instanţei să dispună o altă examinare de către un expert nu este suficientă. Pentru a realiza efectiv dreptul la un proces echitabil apărarea trebuie să aibă şanse egale de a produce propriile probe din parte unui expert. Curtea este conştientă de faptul că judecătorul a audiat un număr de martori propuşi de apărare, a examinat mai multe opinii ale experţilor şi a studiat diferite documente. Cu toate acestea, întrebarea dacă apărarea s-a bucurat sau nu de egalitatea armelor faţă de acuzare şi dacă procesul a fost contradictoriu nu poate fi abordată doar în termeni cantitativi. În cazul de faţă a fost foarte dificil pentru apărare să conteste în mod eficient elementele de probă produse de expert, prezentate instanţei de judecată de către acuzare. Curtea subliniază că acţiunea împotriva reclamantului a fost construită pe această probă produsă de expert. În aceste condiţii, modul în care a fost administrată proba a determinat ca procesul reclamantului să nu fie unul echitabil *(CtEDO, hotărârea din 27 martie 2014, în cauza Matytsina c. Rusiei, parag. 168-208)*.

- organul de urmărire penală sau instanţa de judecată dispune, din oficiu sau la cerere, efectuarea unui ***supliment de expertiză de către acelaşi expert*** în cazul în care constată că expertiza nu este completă, iar această deficienţă nu poate fi suplinită prin

audierea expertului (de pildă, în ipoteza în care expertul iniţial nu mai deţine autorizaţia necesară sau a decedat); prin urmare, potrivit Codului de procedură penală, pentru a se apela la suplimentul de expertiză organul judiciar trebuie fie să procedeze la audierea expertului, iar apoi să constate că, în continuare, expertiza nu este completă fiind necesar întocmirea unui raport suplimentar, fie să constate *ab initio* că faţă de complexitatea expertizei completarea acesteia nu este posibilă doar prin audierea expertului;

- *suplimentul de expertiză* poate fi dispus în cursul urmăririi penale de organul de urmărire penală prin ordonanţă, din oficiu sau la cererea părţilor ori a subiecţilor procesuali principali, respectiv în cursul judecăţii de instanţă prin încheiere, din oficiu sau la cererea procurorului, a părţilor ori a persoanei vătămate. Efectuarea suplimentului de expertiză trebuie să fie realizat ***numai de expertul*** care a efectuat raportul de expertiză. Atunci când suplimentul de expertiză nu poate fi efectuat de acelaşi expert, organul judiciar va dispune efectuarea unei noi expertize;

- ***suplimentul de expertiză se realizează numai în scris*** prin *întocmirea unui raport suplimentar de expertiză*; când expertiza a fost efectuată în cadrul instituţiei medico-legale, unui institut sau laborator de specialitate, organul de urmărire penală sau instanţa se adresează instituţiei respective în vederea efectuării suplimentului de expertiză;

- ***expertizele medico-legale prezintă o serie de particularităţi în materia suplimentului de expertiză.*** Astfel, în cazul în care se constată că o expertiză medico - legală este incompletă, organul judiciar poate dispune fie audierea medicului legist care a efectuat expertiza, fie, în cazul în care deficienţa nu poate fi suplinită prin audierea expertului, organul judiciar va dispune efectuarea unui supliment de expertiză. Dacă organul judiciar apreciază că este necesară verificarea din punct de vedere ştiinţific a raportului de expertiză medico-legal, poate fi dispusă avizarea raportului de către Comisiile de avizare şi control al actelor medico-legale din cadrul institutului de medicină legală competent teritorial;

- dacă organul de urmărire penală sau instanţa de judecată constată că sunt neclare sau contradictorii concluziile raportului de expertiză ori între conţinutul şi concluziile raportului de expertiză există contradicţii, iar aceste deficienţe nu pot fi înlăturate prin audierea expertului, dispune efectuarea unei ***noi expertize***; deopotrivă, se va dispune efectuarea unei noi expertize şi în cazul în care organul judiciar apreciază că este necesară efectuarea unui supliment de expertiză însă acesta nu poate fi efectuat de expertul care a întocmit expertiza;

- efectuarea unei noi expertize poate fi dispusă în cursul urmăririi penale de procuror din oficiu sau la cererea părţilor, persoanei vătămate, respectiv în cursul judecăţii de instanţă din oficiu sau la cererea procurorului, persoanei vătămate ori a părţilor; noua expertiză va avea aceleaşi obiective şi se efectuează după aceeaşi procedură ca şi expertiza anterioară; când organul de urmărire penală sau instanţa de judecată dispune efectuarea unei noi expertize de către o instituţie medico-legală, aceasta este efectuată de o comisie, în condiţiile legii;

Procurorul a dispus prin ordonanţă efectuarea unei expertize judiciare în vederea identificării şi stabilirii valorii de piaţă a două terenuri. Obiectivele expertizei au fost comunicate inculpaţilor, cererile acestora de completare a

obiectivelor şi de participare a unor experţi parte fiind încuviinţate. Raportul de expertiză depus la dosar a fost comunicat inculpaţilor, aceştia formulând obiecţiuni la raport. Ulterior, procurorul a procedat la audierea expertului desemnat, conform dispoziţiilor art. 179 C.proc.pen. Urmare a acestei proceduri, expertul desemnat a depus la dosarul de urmărire penală înscrisul intitulat „Refacerea raportului de expertiză", înscris care modifică concluziile formulate în raportul de expertiză. Ulterior întocmirii raportului de expertiză şi audierii expertului, modalităţile legale prin care concluziile expertizei puteau fi cenzurate de procuror constau fie prin dispunerea unui supliment de expertiză (art. 180 C.proc.pen.), fie prin efectuarea unei noi expertize, dacă se aprecia că sunt întrunite cerinţele art. 181 C.proc.pen. În oricare dintre cele două situaţii era necesară dispunerea prin ordonanţă motivată a procurorului de caz. Acelaşi expert nu putea întocmi un nou raport de expertiză, interdicţia reieşind din dispoziţiile art. 181 C.proc.pen., iar suplimentul de expertiză ar fi însemnat completarea raportului de expertiză, adăugirea acestuia, şi nu schimbarea concluziilor din expertiza iniţială. Aşadar, lipsa ordonanţei motivate a procurorului cu privire la efectuarea unei noi expertize/suplimentarea expertizei determină nelegalitatea probei intitulate „Refacerea raportului de expertiză", probă înaintată procurorului de către expert fără a i se dispune aceasta. Indiferent de titulatura înscrisului menţionat anterior, este cert că acesta nu a fost întocmit cu respectarea dispoziţiilor legale anterior menţionate, sancţiunea constând în înlăturarea probei, conform art. 102 C.proc.pen. *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea din 22 iulie 2016, în Cpp Ad. 3, p. 329).*

- ***expertizele medico-legale prezintă o serie de particularităţi în materia efectuării unei noi expertize.*** Se va dispune efectuarea unui **nou raport de expertiză medico-legală** dacă:

1. organul judiciar consideră *neclare sau contradictorii concluziile* raportului de expertiză medico-legal efectuat;

2. organul judiciar consideră că există *contradicţii între conţinutul şi concluziile* raportului de expertiză medico-legal efectuat; sau

3. în situaţia în care Comisia de avizare şi control al actelor medico-legale din cadrul institutului de medicină legală competent teritorial *recomandă* efectuarea unei noi expertize sau dacă au apărut date noi medicale ori de anchetă, inexistente la data expertizelor anterioare[1]; astfel, nu se va putea dispune efectuarea unei noi expertize medico-legale dacă după data avizării unei expertize medico-legale anterioare, nu au apărut date medicale noi;

---

[1] Potrivit art. 22 alin. (1) din H.G. nr. 774/2000: „*(1)* După obţinerea avizului comisiei de avizare şi control se poate solicita efectuarea unor noi expertize medico-legale de către unităţile medico-legale ierarhic inferioare acesteia numai în cazul în care comisia de avizare şi control a recomandat explicit acest lucru sau dacă au apărut date noi medicale ori de anchetă, inexistente la data expertizelor anterioare".

Conform art. 28 alin. (1) din H.G. nr. 774/2000: „În cazul în care Comisia superioară medico-legală a eliberat un aviz, organele judiciare nu pot solicita efectuarea altor expertize medico-legale unor unităţi medico-legale ierarhic subordonate acesteia decât dacă au apărut date noi medicale sau de anchetă. În acest caz efectuarea expertizei medico-legale este de competenţa Institutului Naţional de Medicină Legală «Mina Minovici» Bucureşti".

- Comisia care va efectua noua expertiză se compune din cel puțin 2 experți cu un grad profesional egal sau superior expertului sau experților care au efectuat expertiza anterioară. *Competența exclusivă* de efectuare a unei noi expertize medico-legale aparține **institutului de medicină legală** în conformitate cu competența sa teritorială stabilită de art. 9 din H.G. nr. 774/2000. În cazul în care contradicțiile pot fi lămurite prin audierea expertului, organul judiciar va dispune ca institutul să desemneze pe unul dintre membrii comisiei pentru a fi audiat;

- atunci când există ***contradicții între două sau mai multe acte medico-legale*** (de pildă, între prima expertiză și noua expertiză medico-legală efectuată în cauză sau între un certificat medico-legal emis în urma unei examinări medico-legale și un raport de expertiză), competența de a se pronunța asupra concluziilor contradictorii aparține **Comisiei superioare de medicină-legală din cadrul Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici"**, conform art. 24 alin. (1) din O.G. nr. 1/2000, republicată. În urma verificării din punct de vedere științific a actelor medico-legale efectuate în cauză, Comisia superioară va putea:

(i) constata existența unor concluzii contradictorii între prima expertiză și cea ulterioară sau ale altor acte medico-legale (raport de constatare, certificat medico-legal etc.), putând aviza, în totalitate sau parțial, concluziile uneia dintre ele, putând formula anumite precizări sau completări; potrivit art. 28 alin. (1) din H.G. nr. 774/2000, în cazul în care Comisia superioară medico-legală a emis un aviz, organele judiciare *nu pot solicita efectuarea* altor expertize medico-legale unor unități medico-legale ierarhic subordonate acesteia, *decât dacă au apărut date noi medicale sau de anchetă*. În lipsa unor astfel de date medicale sau de anchetă noi, avizul emis de Comisia superioară medico-legală este definitiv și nu poate fi repus în discuție de către alte instituții de medicină-legală; organele judiciare pot însă solicita Comisiei Superioare de Medicină Legală completarea avizului inițial printr-un nou aviz care să lămurească toate contestațiile formulate de către părți, să suplinească carențele de motivare ale avizului precedent sau să răspundă întrebărilor suplimentare ale organelor judiciare;

(ii) recomanda refacerea totală sau parțială a lucrărilor, formulând propuneri în acest sens sau concluzii proprii atunci când concluziile actelor medico-legale nu pot fi avizate;

(iii) dispune refacerea parțială sau totală a actelor medico-legale în cazul în care se constată deficiențe în redactare sau abateri privind metodologia întocmirii acestora.

- ***raportul de expertiză*** este supus principiului *liberei aprecieri a probelor*, având aceeași valoare probantă ca orice alt mijloc de probă; concluziile raportului de expertiză pot fi reținute la stabilirea situației de fapt dintr-o cauză penală sau înlăturate motivat de către organele judiciare; în situația în care într-o cauză penală au fost efectuate mai multe expertize, iar rapoartele au concluzii diferite, procurorul sau instanța de judecată poate reține motivat una dintre aceste concluzii, înlăturând motivat pe celelalte;

- *principiul liberei aprecieri a probei se aplică și în ceea ce privește actele medico-legale, inclusiv avizului Comisiei superioare medico-legale, acest din urmă act neavând o valoare probantă superioară celorlalte probe științifice administrate în cauză*; astfel, organele judiciare pot reține motivat oricare dintre concluziile

rapoartelor de expertiză medico-legală efectuate în cauză, indiferent dacă a fost sau nu avizat de Comisia superioară medico-legală şi, implicit, să înlăture acest aviz. Această concluzie este întărită de considerentele hotărârii pronunţate de Curtea Europeană în cauza *Eugenia Lazăr c. României* când instanţa europeană a reţinut că „jurisdicţia care s-a pronunţat în ultimă instanţă a adăugat încredere avizului pronunţat de Comisia superioară – deşi judecătorii l-au considerat incomplet şi au solicitat un nou aviz – pe motiv că acest document a fost emis de cea mai înaltă autoritate naţională în materie de expertize medico-legale şi că, în circumstanţele speţei, aceasta era împiedicată de legea specială care reglementa activitatea instituţiilor de medicină legală să efectueze o nouă expertiză în lipsa unor elemente noi. Rezultă în mod necesar din raţionamentul acestei ultime instanţe că un element de probă dobândeşte forţă de probă atunci când nu i se poate substitui un element nou sau când nu poate fi combătut de un alt element de probă cu aceeaşi valoare ştiinţifică. O astfel de concluzie este complet contrară obligaţiei procedurale incluse implicit la art. 2 din Convenţia europeană, care impune tocmai autorităţilor naţionale să ia măsuri pentru a asigura obţinerea de probe care să ofere un raport complet şi precis privind faptele şi o analiză obiectivă a constatărilor clinice, în special a cauzei decesului. Orice neregulă a anchetei care îi slăbeşte capacitatea de stabilire a cauzei decesului sau a responsabilităţilor riscă să conducă la concluzia că nu corespunde acestui standard. Bineînţeles, în temeiul principiului liberei aprecieri a probelor, care reglementează procedura penală în România, instanţele pot respinge o probă care nu le pare credibilă sau concludentă. Totuşi, o astfel de posibilitate rămâne pur teoretică, dacă li se interzice instanţelor judiciare să dispună efectuarea unei expertize în afara reţelei de institute de medicină legală autorizate de lege şi ale căror avize sunt singurele admisibile ca elemente de probă în cadrul unui proces penal sau să solicite acestor instituţii să îşi reconsidere concluziile în cazul în care acestea le par incomplete sau insuficient de clare pentru a le permite o alegere clară şi a le ajuta să ia o decizie. Fie că prezenta cauză reprezintă un caz izolat sau că reflectă o practică curentă a I.N.M.L. „Mina Minovici", care constă în a se sustrage de la cererile pe care i le adresează autorităţile judecătoreşti în vederea obţinerii de informaţii de care acestea au nevoie pentru a lua decizii obiectiv fondate în deplină cunoştinţă de cauză, Curtea consideră că simpla existenţă, în legislaţia naţională, a dispoziţiilor care autorizează instituţiile de medicină legală competente să emită avize care să eludeze cererile autorităţilor judecătoreşti şi să refuze astfel să coopereze cu ele de fiecare dată când nevoile anchetei impun acest lucru nu este conformă cu principala datorie a statului de a garanta dreptul la viaţă prin instituirea unui cadru juridic şi administrativ eficient, care să permită stabilirea cauzei decesului unui individ care se afla sub răspunderea personalului medical *(CtEDO, hotărârea din 16 februarie 2010, în cauza Eugenia Lazăr c. României, parag. 77-80).*

§16. Expertiza toxicologică

- expertiza toxicologică este procedeul probatoriu dispus de către organul judiciar prin care este solicitat expertului să se stabilească dacă există un compus chimic care pătruns în corpul unei persoane să aibă tendinţa de a perturba echilibrul fiziologic al

organismului ce permite adaptarea la mediu, provocând leziuni funcționale sau structurale ce caracterizează starea patologică numită intoxicație[1];

- Codul de procedură penală a prevăzut o serie de reguli speciale în materia expertizelor toxicologice;

- expertiza toxicologică se realizează prin analizarea probelor biologice prelevate de pildă ca urmare a efectuării unei autopsii medico-legale ori în urma examinării fizice;

- organul de urmărire penală, prin ordonanță, sau instanța de judecată, prin încheiere, va dispune efectuarea unei expertize toxicologice în cazul în care există o suspiciune că moartea sau vătămarea corporală a fost produsă printr-o intoxicație acută, subacută sau cronică (de pildă, o intoxicație prin folosirea arsenicului, ori a unor acizi, sau prin utilizarea unor ciuperci);

- produsele considerate suspecte că ar fi determinat intoxicația sunt trimise instituției medico-legale sau unei alte instituții specializate; efectuarea expertizei toxicologice este dată în competența institutului de medicină legală competent teritorial;

- stabilirea intoxicației cu alcool este realizată prin buletinul de analiză toxicologică emis de serviciul de medicină legală județean sau institutul medico-legal; în literatura juridică de specialitate[2] s-a arătat că „*alcoolemia* reprezintă cantitatea (concentrația) de alcool din sânge exprimată în grame la litru (g‰). După ingestie, alcoolemia este maximă după: 20-30 minute, dacă stomacul este gol; 1 oră-l oră și 30 minute, când stomacul conține alimente (proteinele și lipidele întârzie absorbția; cel mai rapid se absorb băuturile cu o concentrație alcoolică de 10-20‰ și carbonatate). Dinamica alcoolului etilic în organism poate fi redată grafic sub forma ***curbei de alcoolemie***, alcătuită din: ***o porțiune ascendentă***, abruptă, denumită panta de invazie sau de creștere; un vârf, ce corespunde alcoolemiei maxime; ***o porțiune descendentă***, lentă, respectiv panta de eliminare. (...) Datorită existenței unei cantități limitate de enzimă alcooldehidrogenază, la nivelul ficatului nu pot fi degradate mai mult de 8-10 g de alcool etilic într-o oră. Acest lucru, corelat cu faptul că alcoolul etilic nu se acumulează în organism (deci nu poate fi folosit după un anumit interval de timp sau atunci când necesitățile energetice ale organismului ar cere-o), face ca alcoolemia să scadă cu o rată relativ fixă de 0,15 g‰ pe oră în primele 5-6 ore; este permis astfel calculul retroactiv al alcoolemiei, prin aplicarea unor formule. Beția acută parcurge mai multe faze, în funcție de valoarea alcoolemiei: **1.** alcoolemie sub 0,5 g‰ (cu limite între 0,30-0,80 g‰): *beție infraclinică*; la majoritatea indivizilor nu sunt observate efecte toxice, excepție făcând cei cu o sensibilitate crescută la alcool (beția patologică, ce apare mai ales în alcoolismul cronic); **2.** alcoolemie între 0,5-1,5 g‰: *beția ușoară* sau *faza de excitație*; se caracterizează prin euforie, printr-o stare de bine general; individul devine logoreic, cu un comportament nereținut (prin dezinhibarea centrilor subcorticali), dar cu o capacitate redusă de a aprecia pericolul (acuitatea vizuală și acustică sunt scăzute) și cu un timp de reacție încetinit (promptitudinea reflexelor este diminuată); **3.** alcoolemie între 1,5-2,5 g‰: *beția propriu-zisă*

[1] *V. Iftenie, D. Dermengiu*, Medicină legală, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 367.

[2] Idem, p. 689 și urm.

sau *faza medico-legală* ori *infractogenă*, considerată „anticamera delicvenţei"; se caracterizează prin alterarea funcţiilor intelectuale (discernământul, memoria, atenţia etc.), ideile devin confuze, logoreea este înlocuită de bâlbâială (dizartrie), iar autocontrolul este suprimat, cu eliberarea instinctelor, a pasiunilor – individul trece brusc de la veselie excesivă la furie; tulburările de percepţie (halucinaţii, iluzii) induc, la unii subiecţi, comiterea unor acte antisociale: omor, tâlhărie, viol etc.; mersul este caracteristic (mers titubant), căderile sunt frecvente (cu producerea unor leziuni traumatice care pot determina decesul), apare sughiţul şi starea de vomă (uneori şi asfixie mecanică prin aspirat gastric); **4.** alcoolemie peste 2,5 g‰: *beţia gravă* sau *faza comatoasă*, caracterizată prin: somn profund, flaciditate musculară, lipsa reflectivităţii, hipotermie, midriază, uneori tulburări respiratorii şi cardiace; la copii, prin hipoglicemia indusă de alcool, pot apărea convulsii".

- concluziile expertizei toxicologice cuprind constatări de specialitate cu privire la tipul substanţei toxice, cantitatea, calea de administrare, precum şi consecinţele posibile ale substanţei descoperite, cât şi alte elemente care să ajute la stabilirea adevărului;

- în legătură cu ***calculul retroactiv al alcoolemiei*** cred că se impun următoarele precizări:

1. efectuarea expertizei medico-legale nu este obligatorie, ci facultativă, organul judiciar urmând a evalua relevanţa şi utilitatea acesteia în funcţie de particularităţile fiecărei cauze [de pildă, se poare reţine inutilitatea efectuării unei expertize medico-legale prin care să se realizeze calculul retroactiv al alcoolemiei în condiţiile în care inculpatul arată că a consumat băuturi alcoolice un interval semnificativ de timp, inclusiv înainte de a se urca la volanul autovehiculului (ceea ce conduce la concluzia că acesta nu intrase în panta de eliminare, fiind în continuare în faza absorbţiei alcoolului), iar în urma prelevării de probe biologice (făcută la scurt timp de la momentul conducerii vehiculului pe drumurile publice) rezultă că acesta avea o alcoolemie de 2,20 g/l alcool pur în sânge];

2. medicii-legişti nu pot refuza efectuarea expertizei în considerarea caracterului incert al concluziilor, deoarece pe de o parte, procedând şi-ar depăşi competenţele legale intrând în sfera competenţei organelor judiciare relative la evaluarea probelor, iar pe de altă parte ar ignora standardele convenţionale potrivit cărora nu pot fi impuse limitări de natură administrativă posibilităţii de administrare a unor acte medico-legale (cauza *Eugenia Lazăr c. României*); astfel, trebuie avut în vedere că actele medico-legale administrate într-o cauză penală *nu au o valoare probantă superioară* celorlalte probe administrate, fiind supuse principiului liberei aprecieri a probelor, indiferent de forul de la care provin; acestea nu pot fi reţinute *in abstracto* ca fiind apte să conducă la stabilirea situaţiei de fapt, ci vor fi întotdeauna supuse analizei concrete a organului judiciar; în aceste condiţii, evaluarea atingerii standardului probei dincolo de orice îndoială rezonabilă se realizează numai de instanţa de judecată prin raportare la ansamblul probelor administrate în cauză, iar nu *uno icto*,

astfel că o concluzie de certitudine cu privire la tipicitatea faptei nu pot fi apanajul medicului-legist, ci numai al instanței de judecată[1];

- pe lângă aceste reguli speciale se vor aplica în mod corespunzător regulile generale descrise mai sus.

Curtea consideră că, față de cantitatea de alcool declarată a fi consumată și de concentrația alcoolică a băuturilor consumate (5% în cazul berii Golden Brau), în intervalul orar 15:00-18:00 inculpatul G.F.C. se afla atât în etapa absorbției, cât și a eliminării alcoolului din sânge. Cu toate acestea, Curtea consideră că cel mai târziu la ora 20:50 inculpatul se afla deja în faza de eliminare, având în vedere rezultatul buletinului de analiză toxicologică. În acest sens, Curtea opinează că buletinul de analiză toxicologică reprezintă un mijloc de probă de o fiabilitate superioară declarației cu privire la consumul băuturilor alcoolice dată de către inculpat, care, dincolo de existența unui interes procesual în cauză, este puțin probabil să rețină ora exactă la care a consumat o anumită băutură alcoolică sau alta. Prin urmare, atunci când declarațiile inculpatului vin în contradicție cu un mijloc de probă științific în care sunt relevate calcule biochimice lipsite de subiectivitate, Curtea va da prevalență acestui din urmă mijloc de probă. Așadar, Curtea va înlătura din declarația inculpatului existența unui consum de alcool de la ora 19:00, reținând ca fiind improbabil un astfel de consum în condițiile în care la ora 20:50 inculpatul se afla în mod cert în faza de eliminare. În aceste condiții, față de cantitatea de alcool reținută ca fiind consumată, de concentrația de alcool a băuturilor consumate, având în vedere greutatea (96 kg) și înălțimea (1,87 m) inculpatului, nivelul de alcoolemie la nivelul orei 19:15 era în jurul valorii de 1,20 g/l alcool pur în sânge. Curtea apreciază că actele medico-legale administrate în cauză *nu au o valoare probantă superioară* celorlalte probe administrate, fiind supuse principiului liberei aprecieri a probelor. Așadar, *Curtea nu este ținută* de concluziile avizului nr. 2620 din 29 noiembrie 2017 al Comisiei de Avizare și Control al Actelor Medico-Legale de pe lângă Institutul de Medicină Legală Timișoara, referitor la raportul de expertiză medico-legală nr. 1794 din 12 septembrie 2016 privind estimarea retroactivă a alcoolemiei, întocmit de Institutul de Medicină Legală Timișoara – Comisia pentru Interpretarea Alcoolemiei, *în componenta referitoare la faptul că inculpatul se afla în faza de absorbție a alcoolului.* Din declarația dată de inculpat în etapa judecății în primă instanță (fila 17 dosar prima instanță) în care a recunoscut integral acuzația formulată de procuror, inclusiv în ceea ce privește nivelul alcoolemiei în sânge la momentul opririi în trafic, precum și din declarațiile inculpatului din faza de urmărire penală (filele 30 și 31, respectiv 37 și 38 din dosarul de urmărire penală) Curtea consideră că se poate reține dincolo de orice îndoială rezonabilă că acesta *se afla în faza de eliminare a alcoolului ingerat în urma consumului de bere.* Având în vedere aceste considerente, Curtea apreciază că fapta inculpatului G.F.C. este tipică, întrunind atât sub aspect obiectiv, cât și subiectiv elementele constitutive ale infracțiunii de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului, prevăzute de art. 336 alin. (1) C.pen. *(C.A. Oradea, secția penală, decizia nr. 9/2018, nepublicată).*

---

[1] Concluziile de mai sus sunt valabile și prin raportare la celelalte standarde de probă: cel al suspiciunii rezonabile, respectiv al suficienței probei.

§17. Examinarea fizică

- este procedeul probatoriu ce poate fi dispus după începerea urmăririi penale şi care constă în *examinarea externă şi internă* a corpului unei persoane, *precum şi prelevarea de probe biologice*;

- poate fi dispusă nu numai cu privire la suspect sau inculpat, ci cu privire la orice persoană care participă în cadrul procesului penal (de pildă, cu privire la un martor);

- examinarea fizică este mult mai intrusivă decât percheziția corporală, presupunând atât examinarea exteriorului sau interiorului unei persoane, cât şi prelevarea de mostre biologice (păr, unghii, salivă, urină, celule epiteliale etc.), putând aduce atingere dreptului la viață privată sau a demnității persoanei;

- probele obținute ca urmare a unei examinări fizice pot fi ulterior utilizate pentru efectuarea unui raport de expertiză toxicologică sau de genetică judiciară;

- examinarea fizică poate fi urmată de o examinare medico-legală (de pildă, în vederea evaluării leziunilor traumatice existente pe corpul suspectului);

Examinarea fizică poate fi realizată numai după începerea urmăririi penale:

a) ***cu consimțământul scris al persoanei examinate sau, după caz, al reprezentanților legali;***

- organul de urmărire penală trebuie să solicite, în prealabil, consimțământul scris al persoanei care urmează a fi examinată;

- dacă este obligatorie asistența juridică a suspectului, inculpatului sau persoanei vătămate cu privire la care se intenționează efectuarea unei examinări fizice atunci consimțământul trebuie exprimat în prezența avocatului;

- în cazul persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu, consimțământul scris la examinarea fizică este solicitat reprezentantului legal, iar în cazul celor cu capacitate restrânsă de exercițiu, consimțământul scris al acestora trebuie exprimat în prezența ocrotitorilor legali;

- ***organul de urmărire penală*** dispune efectuarea examinării fizice prin ordonanță motivată;

- în cazul în care examinarea fizică este efectuată cu consimțământul persoanei examinate, nu este necesară validarea ulterioară de judecătorul de drepturi şi libertăți a ordonanței procurorului, dispozițiile art. 190 alin. (5) C.proc.pen. astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016 făcând referire la analiza de către judecător a respectării condițiilor prevăzute de art. 190 alin. (2) C.proc.pen. care privesc numai examinarea fizică fără consimțământ.

b) ***în absența consimțământului scris al persoanei examinate sau, după caz, al reprezentanților legali, în baza dispoziției judecătorului de drepturi şi libertăți.***

- autorizarea judiciară se impune numai atunci când persoana care urmează a fi supusă procedeului probator refuză examinarea sau este în imposibilitatea de a exprima un consimțământ valabil la examinare;

- potrivit considerentului nr. 29 al Directivei 2016/343, exercitarea dreptului de a nu se autoincrimina nu ar trebui să împiedice strângerea, de către autoritățile competente, a

probelor care pot fi obținute în mod legal de la persoana suspectată sau acuzată prin utilizarea unor măsuri de constrângere legală și care au o existență independentă de voința persoanei suspectate sau acuzate, cum ar fi materialele obținute în baza unui mandat, materialele în legătură cu care există o obligație legală de reținere și de prezentare la cerere sau probele de respirație, de sânge, de urină și de țesut în vederea efectuării testului ADN;

- în cazul în care persoana supusă examinării fizice are calitatea de martor, nu poate invoca pentru a evita efectuarea procedeului probatoriu nici garanția dreptului la tăcere și nici, prin analogie, cele prevăzute de art. 117 C.proc.pen. (dreptul martorului de a refuza să dea declarații); în acest sens, în cauza *Caruana c. Maltei (hotărârea din 15 mai 2018, parag. 35*), CtEDO a apreciat că privilegiul soților de a refuza de a da declarații este aplicabil numai în cazul probelor testimoniale, nu și al celor reale ce există independent de voința martorului;

- în lipsa consimțământului scris al persoanei care urmează a fi examinată, al reprezentantului legal ori a încuviințării din partea ocrotitorului legal, ***procurorul (nu organul de cercetare penală) poate solicita judecătorului de drepturi și libertăți*** încuviințarea examinării fizice, dacă această măsură este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfășurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecință a infracțiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia;

- prin urmare, față de categoriile de competență vom reține:

a) competența funcțională: judecătorul de drepturi și libertăți;

b) competența materială sau personală: judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță prin raportare la situația de fapt reținută în actele de urmărire penală;

c) competența teritorială: *judecătorul de drepturi și libertăți* de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță. Art. 190 alin. (2) C.proc.pen. nu prevede competența teritorială alternativă a judecătorului de drepturi și libertăți de la instanța corespunzătoare în grad instanței competente să judece în primă instanță în a cărei circumscripție se află sediul parchetului din care face parte procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală;

- cererea (referatul) procurorului trebuie să cuprindă: numele persoanei a cărei examinare fizică este cerută, motivarea îndeplinirii condițiilor necesare pentru a se dispune examinarea fizică, modalitatea în care examinarea fizică urmează a fi efectuată, infracțiunea de care este acuzat suspectul sau inculpatul;

- judecătorul de drepturi și libertăți soluționează cererea de efectuare a examinării fizice în *camera de consiliu*, prin încheiere motivată pronunțată în camera de consiliu, ce nu este supusă niciunei căi de atac; Codul de procedură penală nu prevede obligativitatea participării procurorului sau a persoanei a cărei examinare fizică este cerută în procedura de cameră de consiliu ce se desfășoară în fața judecătorului de drepturi și libertăți;

- judecătorul de drepturi și libertăți va analiza *(i) îndeplinirea condițiilor necesare pentru formularea cererii* (existența unui proces penal început, lipsa consimțămân-

tului la examinare); *(ii) testul de necesitate* al procedeului probator: dacă este necesară pentru stabilirea unor fapte sau împrejurări care să asigure buna desfăşurare a urmăririi penale ori pentru a se determina dacă o anumită urmă sau consecinţă a infracţiunii poate fi găsită pe corpul sau în interiorul corpului acesteia; *(iii) testul de proporţionalitate* al măsurii cu ingerinţa în drepturile fundamentale (respectarea vieţii private şi a demnităţii);

- ca excepţie, ***în cazul în care persoana examinată nu îşi exprimă în scris consimţământul*** (nu este de acord cu examinarea fizică sau este în imposibilitatea de a exprima un consimţământ valabil la examinarea fizică) ***şi există urgenţă***, iar obţinerea autorizării judecătorului ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor, ***procurorul sau organul de cercetare penală poate dispune, prin ordonanţă motivată, efectuarea examinării fizice***. Evitarea unei intruziuni arbitrare în drepturile fundamentale ale persoanei impune necesitatea motivării ordonanţei de către organul de urmărire penală prin relevarea *in concreto* a motivelor pentru care obţinerea autorizării de la judecător (care în practică se emite în aceeaşi zi cu data sesizării) ar conduce la o întârziere substanţială a cercetărilor, la pierderea, alterarea sau distrugerea probelor;

- ordonanţa organului de urmărire penală, precum şi procesul-verbal în care sunt consemnate activităţile desfăşurate cu ocazia examinării fizice *sunt înaintate de îndată judecătorului de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în vederea validării;

- parcurgerea procedurii *a posteriori* a validării nu este necesară dacă examinarea fizică a fost efectuată cu consimţământul celui examinat sau dacă *a priori* a fost încuviinţată de judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează cererea de validare în *camera de consiliu*, prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu, ce nu este supusă niciunei căi de atac; Codul de procedură penală nu prevede obligativitatea participării procurorului sau a persoanei a cărei examinare fizică este cerută în procedura de cameră de consiliu ce se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune *admiterea cererii* şi validarea procedeului probatoriu *sau respingerea cererii* de validare a procedeului probator, infirmarea acestuia şi excluderea probelor obţinute prin examinarea fizică (*caz de excludere automată a probelor*);

- faţă de dispoziţiile art. 190 alin. (5) teza finală C.proc.pen., în situaţia în care, deşi judecătorul de drepturi şi libertăţi a respins cererea de validare, organele de urmărire penală folosesc în continuare în procesul penal *probele obţinute prin examinarea fizică fie direct, fie în cadrul altor procedee probatorii (de pildă, pentru efectuarea unei expertize toxicologice sau de genetică judiciară), aceste probe directe sau derivate vor trebui excluse de judecătorul de cameră preliminară*;

- în cazul în care examinarea fizică fără consimţământ a fost dispusă sau validată într-o procedură necontradictorie, în lipsa persoanei vizate de procedeul probatoriu, în faza de cameră preliminară se poate contesta atât legalitatea, cât şi temeinicia actului procesual prin care a fost dispus/validat procedeul probatoriu, judecătorul

trebuind să asigure plenitudinea controlului *a posteriori* al ingerinței în dreptul la viață privată și la demnitatea persoanei; în schimb, dacă în procedura dispunerii/validării examinării fizice, judecătorul de drepturi și libertăți a asigurat prezența persoanei vizate de examinare în faza de cameră preliminară se poate contesta numai legalitatea încheierii judecătorului de drepturi și libertăți și modalitatea de punere în executare, nu și temeinica sau oportunitatea dispunerii examinării fizice;

- în vederea respectării dreptului la viață privată și a demnității persoanei, examinarea fizică sau recoltarea de probe biologice (fie că este dispusă de organul de urmărire penală în urma obținerii consimțământului persoanei examinate sau în procedură de urgență, fie că este dispusă de judecătorul de drepturi și libertăți) trebuie efectuată de un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, cu respectarea vieții private și a demnității umane; examinarea fizică internă a minorului care nu a împlinit 14 ani se poate face în prezența unuia dintre părinți, la solicitarea părintelui; ca excepție, *recoltarea prin metode non-invazive* de probe biologice (recoltarea prin periaj a mucoasei bucale sau recoltarea unor celule epiteliale din regiunea feței) în vederea efectuării expertizei genetice judiciare se poate efectua și de către personalul de specialitate al Poliției Române;

- problematica examinării fizice a constituit o preocupare a Curții Europene în vederea garantării drepturilor fundamentale ale omului; chiar în cazul în care o măsură nu este motivată de o necesitate terapeutică, art. 3 și 8 ale Convenției europene nu interzic *de plano* recurgerea la o intervenție medicală împotriva voinței unui suspect în vederea obținerii probei participării sale la o infracțiune. Astfel, în jurisprudența instituțiilor stabilite de Convenția europeană s-a concluzionat, în repetate rânduri, că recoltarea de sânge sau de salivă împotriva voinței unui suspect în cadrul unei anchete cu privire la o infracțiune nu a încălcat aceste articole în circumstanțele cauzelor analizate; totuși, necesitatea oricărei intervenții medicale forțate în vederea obținerii de probe cu privire la săvârșirea unei infracțiuni trebuie să fie justificată în mod convingător, prin raportare la circumstanțele concrete ale cauzei. Această regulă se aplică, în special, în cazul în care intervenția are drept scop recoltarea din interiorul corpului persoanei a probei materiale a infracțiunii de săvârșirea căreia este suspectată. Caracterul deosebit de invaziv al unui asemenea act necesită o examinare riguroasă a tuturor circumstanțelor. În acest scop, este necesar să se țină cont în mod corespunzător de gravitatea infracțiunii în cauză. Autoritățile trebuie, de asemenea, să demonstreze că au avut în vedere și alte metode pentru obținerea probelor. În plus, intervenția nu trebuie să prezinte riscuri cu privire la suferirea de către suspect a unei prejudicieri de durată a sănătății sale; pe de altă parte, la fel ca în cazul intervențiilor realizate în scopuri terapeutice, modul în care este constrânsă o persoană să suporte un act medical destinat recuperării de probe din corpul său trebuie să se situeze sub un nivel minim de gravitate definit în jurisprudența Curții Europene cu privire la art. 3 din Convenția europeană. În special, este necesar să se țină seama că trebuie să se știe dacă intervenția medicală forțată a produs persoanei în cauză dureri mari sau suferințe fizice; un alt factor relevant în aceste spețe este acela de a ști dacă intervenția medicală forțată a fost ordonată și executată de doctori și dacă persoana în cauză a fost sub supraveghere medicală constantă; cu toate acestea, orice atingere adusă integrității fizice a unei persoane în vederea obținerii de probe trebuie să facă

obiectul unei analize riguroase, următorii factori fiind în special importanţi: gradul de necesitate al intervenţiei medicale forţate pentru a recolta probe, riscurile pentru sănătatea suspectului, modul în care intervenţia a fost realizată, precum şi durerile fizice şi suferinţa psihică provocate, supravegherea medicală asigurată şi efectele asupra sănătăţii suspectului. În lumina tuturor circumstanţelor specifice cauzei examinate, intervenţia nu trebuie să atingă gradul minim de gravitate care atrage incidenţa art. 3 din Convenţia europeană; în acest context, Curtea Europeană a apreciat că administrarea forţată de către poliţişti, sub supravegherea unui medic, a unui vomitiv unei persoane private de libertate sub acuzaţia de trafic de droguri, în scopul de a o face să regurgiteze o pungă de droguri pe care aceasta o înghiţise, nu pentru scopuri terapeutice, ci pentru obţinerea de mijloace de probă ce puteau fi obţinute şi prin alte mijloace, reprezintă un tratament inuman şi degradant, prin modalitatea concretă în care măsura a fost adusă la îndeplinire, de natură a inspira sentimente de frică, de inferioritate, ce aduc o gravă atingere integrităţii fizice şi psihice a reclamantului. Aşa fiind, a fost încălcat art. 3 din Convenţia europeană[1]. Curtea Europeană a mai reţinut[2], în cauza *Jalloh c. Germaniei*, că utilizarea în procesul penal a probelor obţinute prin încălcarea art. 3 din Convenţia europeană ridică serioase semne de întrebare cu privire la echitabilitatea procedurii. Deşi tratamentul la care a fost supus reclamantul nu a atins nivelul de gravitate al torturii, totuşi, în circumstanţele de speţă, a avut nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidenţa interdicţiei prevăzute de art. 3 din Convenţia europeană;

- ***în cazul conducerii unui vehicul sub influenţa băuturilor alcoolice*** sau a unei substanţe, art. 190 alin. (8) C.proc.pen. a prevăzut că ***recoltarea de probe biologice***[3] ***se efectuează din dispoziţia organelor de constatare*** (nefiind necesar ca în cauză să fi fost începută urmărirea penală) şi cu consimţământul celui supus examinării, de către un medic, asistent medical sau de o persoană cu pregătire medicală de specialitate, în cel mai scurt timp, într-o instituţie medicală, în condiţiile stabilite de

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 11 iulie 2006, în cauza *Jalooh c. Germaniei*, parag. 82-83.

[2] Idem, parag. 105-107.

[3] Potrivit art. 185-188 din H.G. nr. 1391/2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a O.U.G. nr. 195/2002 privind circulaţia pe drumurile publice, conducătorilor de autovehicule li se recoltează obligatoriu probe biologice în vederea stabilirii alcoolemiei atunci când rezultatul testării aerului expirat arată o concentraţie mai mare de 0,40 mg/l alcool pur în aerul expirat; în eveniment este implicat un vehicul care transportă mărfuri sau produse periculoase; atunci când rezultatul testării preliminare cu ajutorul unor mijloace tehnice certificate indică prezenţa în organism a substanţelor ori produselor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare; în cazul accidentelor de circulaţie din care au rezultat numai pagube materiale, dacă rezultatul testării aerului expirat în vederea stabilirii alcoolemiei arată o concentraţie mai mare de 0,40 mg/l alcool pur în aerul expirat sau indică prezenţa în organism a substanţelor ori produselor stupefiante sau a medicamentelor cu efecte similare, conducătorii de vehicule sunt obligaţi să se supună recoltării probelor biologice; în cazul implicării în accidente de circulaţie din care a rezultat moartea sau vătămarea integrităţii corporale ori a sănătăţii uneia sau mai multor persoane.

legile speciale[1]; în această ipoteză, art. 88 alin. (6) din O.U.G. nr. 195/2002, republicată, prevede ***obligația conducătorului vehiculului de a se supune recoltării mostrelor biologice***, în vederea stabilirii îmbibației de alcool în sânge; absența consimțământului la recoltarea mostrelor biologice nu va conduce la aplicarea dispozițiilor referitoare la examinarea fizică nevoluntară, ci se va constata comiterea infracțiunii prevăzute de art. 337 C.pen.[2], prin încheierea unui proces-verbal de către orga-

---

[1] Potrivit art. 88 din O.U.G. nr. 195/2002, republicată: „*(1)* Recoltarea mostrelor biologice se face *numai în prezența unui polițist rutier*, în condițiile art. 190 alin. (8) C.proc.pen., în următoarele spații ale instituțiilor medicale: *a) în interiorul unităților de asistență medicală autorizate; b) în ambulanțe având echipaj cu medic ori autospeciale cu această funcție aparținând Serviciului mobil de urgență, reanimare și descarcerare; c) în interiorul unităților medico-legale. (1[1])* Medicul, asistentul medical sau persoana cu pregătire medicală de specialitate din echipajul ambulanței sau autospecialei aparținând Serviciului mobil de urgență, reanimare și descarcerare, care intervine la evenimentele în legătură cu traficul rutier, *poate recolta mostre biologice în măsura în care prin aceasta nu se afectează acordarea asistenței medicale de urgență sau de prim ajutor, precum și în situația în care persoana implicată într-un accident de circulație refuză transportul de urgență la o unitate sanitară sau starea sa de sănătate nu impune acest transport. (1[2])* Recoltarea mostrelor biologice se face cu respectarea normelor stabilite potrivit art. 125 lit. c). *(1[3])* Transportul mostrelor biologice, recoltate în condițiile alin. (11), la unitatea medico-legală în vederea realizării analizei toxicologice, va fi efectuat de către polițistul rutier. *(2)* Stabilirea concentrației de alcool sau a prezenței în organism de substanțe psihoactive se face în instituțiile medico-legale autorizate, în conformitate cu normele metodologice elaborate de Ministerul Sănătății. *(3)* Stabilirea prezenței alcoolului în aerul expirat sau testarea preliminară a prezenței în organism a unor substanțe psihoactive se face de către poliția rutieră, cu ajutorul unor mijloace tehnice certificate. *(4)* Stabilirea concentrației de alcool în aerul expirat se face de către poliția rutieră, cu ajutorul unui mijloc tehnic omologat și verificat metrologic. *(5)* Persoana care conduce pe drumurile publice un vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere, testată de polițistul rutier cu un mijloc tehnic omologat și verificat metrologic și depistată ca având o concentrație de până la 0,40 mg/l alcool pur în aerul expirat, îi poate solicita acestuia să i se recolteze mostre biologice în cadrul unităților sau instituțiilor medicale prevăzute la alin. (1), în vederea stabilirii îmbibației de alcool în sânge. *(6)* Persoana care conduce pe drumurile publice un vehicul pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere, testată cu un mijloc tehnic omologat și verificat metrologic și depistată ca având o concentrație de peste 0,40 mg/l alcool pur în aerul expirat, *este obligată să se supună recoltării mostrelor biologice, în vederea stabilirii îmbibației de alcool în sânge. (7)* Conducătorilor de vehicule pentru care legea prevede obligativitatea deținerii permisului de conducere, testați în trafic cu un mijloc certificat care indică prezența în organism a unor substanțe psihoactive, li se recoltează obligatoriu mostre biologice".

[2] Fobia față de ace a persoanei căreia i se solicită să se supună prelevării de probe biologice nu poate constitui un motiv care să conducă la înlăturarea tipicității subiective a faptei în condițiile în care această persoană are cunoștință despre obligațiile legale care îi incumbă și prevede că, prin refuzul de recoltare a probelor biologice, intră în sfera ilicitului penal. În această privință, Curtea Constituțională a reținut prin DCC nr. 456 din 28 octombrie 2004 (M.Of. nr. 60 din 18 ianuarie 2005) că „(...) este adevărat că un segment de populație suferă de un sindrom alergic sever la orice tratament injectabil, care însă se deosebește de simplele fobii sau temeri. (...) nici măcar acestor persoane nu li se încalcă dreptul la integritate fizică și psihică. (...) «recoltarea probelor biologice» nu este un «act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice», condiție impusă de convenția menționată pentru definirea termenului «tortură».

nele de constatare[1]; organele de constatare vor putea fi audiate în calitate de martori cu privire la refuzul conducătorului vehiculului de a-şi îndeplini obligaţia de a se supune prelevării probelor biologice; „

- în vederea determinării alcoolemiei se recoltează numai probe de sânge, iar pentru stabilirea prezenţei în organism a unor substanţe psihoactive, pot fi recoltate atât mostre de sânge, cât şi mostre de urină; probele biologice sunt recoltate cu ajutorul unei truse standard care se deschide în prezenţa poliţistului rutier şi a persoanei în cauză, iar containerele cu probele biologice se introduc în aceeaşi trusă standard care va fi securizată în prezenţa poliţistului rutier şi a persoanei în cauză; această trusă va fi preluată de către poliţistul rutier şi transmisă institutului medico-legal sau, după caz, va fi reţinută de către instituţia medico-legală, dacă probele au fost prelevate la această instituţie, iar ulterior trusa va fi înaintată către laboratorul de toxicologie; expertiza toxicologică este efectuată automat după ce trusa standard este depusă de către poliţistul rutier; în urma determinărilor de laborator va fi emis un buletin de analiză toxicologică, care este un act medico-legal distinct de raportul de expertiză medico-legală sau de raportul de constatare medico-legală; probele biologice rămase după efectuarea determinărilor toxicologice vor fi păstrate în cadrul instituţiei medico-legale, pe o perioadă de 6 luni de zile;

- faţă de succesiunea procedurilor descrise mai sus, ***în cazul conducerii unui vehicul sub influenţa băuturilor alcoolice*** trebuie făcute următoarele precizări în vederea evitării unor confuzii:

Totodată, recoltarea probelor biologice nu reprezintă o «pedeapsă sau tratament inuman ori degradant», interzise, de asemenea, prin alin. (2) al art. 22 din Constituţie".

[1] Potrivit art. 38 din O.U.G. nr. 195/2002, republicată, conducătorii vehiculelor, cu excepţia celor trase sau împinse cu mâna, instructorii auto atestaţi să efectueze instruirea practică a persoanelor pentru obţinerea permisului de conducere, precum şi examinatorul autorităţii competente, în timpul desfăşurării probelor practice ale examenului pentru obţinerea permisului de conducere, *sunt obligaţi să se supună testării aerului expirat şi/sau recoltării probelor biologice* în vederea stabilirii alcoolemiei ori a consumului de substanţe psihoactive. Conform art. 17 din Ordinul nr. 1512 din 12 decembrie 2013 al Ministerului Sănătăţii pentru aprobarea Normelor metodologice privind recoltarea, depozitarea şi transportul mostrelor biologice în vederea probaţiunii judiciare prin stabilirea alcoolemiei sau a prezenţei în organism a substanţelor psihoactive în cazul persoanelor implicate în evenimente sau împrejurări în legătură cu traficul rutier, *confirmarea refuzului persoanei implicate în evenimente sau împrejurări în legătură cu traficul rutier de a accepta deplasarea la sediul unităţii de asistenţă medicală autorizate sau al instituţiei medico-legale în vederea recoltării mostrelor biologice se face de către poliţistul rutier prin întocmirea procesului-verbal de constatare a infracţiunii*. În cazul în care persoana implicată în evenimente sau împrejurări în legătură cu traficul rutier, aflată la sediul unităţii de asistenţă medicală autorizată sau al instituţiei medico-legale, refuză să accepte recoltarea mostrelor biologice înainte de desigilarea trusei standard, confirmarea refuzului se face tot de către poliţistul rutier prin întocmirea procesului-verbal de constatare. În situaţia în care, după desigilarea trusei standard, persoana în cauză refuză recoltarea mostrelor biologice, se vor completa în mod corespunzător rubricile respective din procesul-verbal de recoltare a mostrelor biologice, aflat în trusa standard, ce va fi semnat de către poliţistul rutier şi personalul medical, precum şi de către persoana respectivă dacă aceasta nu refuză să semneze procesul-verbal.

1. procesul-verbal de conducere a persoanei în vederea prelevării şi obţinerii buletinului de analiză toxicologică întocmit de organele de constatare ale poliţiei rutiere, agentul de poliţie rutieră, conform art. 61 alin. (5) cu referire la art. 190 alin. (8) C.proc.pen. reprezintă act de sesizare a instanţei, iar nu un mijloc de probă;

2. până la începerea urmăririi penale organele de constatare pot să reţină existenţa unui refuz explicit de prelevare a probelor biologice manifestat fie în forma refuzului de a se deplasa la unitatea sanitară, fie în forma refuzului de a-i fi prelevate probe biologice la solicitarea cadrelor medicale. În ambele cazuri, în vederea evitării oricăror discuţii cu privire la standardul de probă ori la fiabilitatea acesteia este preferabil ca organele de constatare să ia măsuri pentru ca refuzul de prelevare să poată fi constatat şi de alte persoane, în special în prima ipoteză în care nu mai are loc conducerea la sediul unităţii spitaliceşti (de pildă, prin asigurarea prezentei unor martori oculari care să constate că persoana oprită în trafic refuză să meargă la spital deşi i-a fost pus în vedere că are obligaţia de a se supune prelevării de probe biologice);

3. atât buletinul de analiză toxicologică, cât şi înscrisurile întocmite cu ocazia conducerii inculpatului la spital de către/din dispoziţia organelor de constatare în vederea recoltării probelor biologice, au natura unor mijloace de probă şi pot fi evaluate în cadrul procesului penal; deopotrivă legalitatea acestora poate fi analizată în faza de camera preliminară; astfel, art. 38 şi 88 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2000 şi art. 190 alin. (8) C.proc.pen. reglementează o excepţie de la principiul că mijloacele de probă pot fi administrate numai după începerea urmăririi penale;

4. doar recoltarea de probe biologice poate fi realizată înainte de începerea urmăririi penale, nu şi dispunerea efectuării unui raport de expertiză medico-legală pentru calculul retroactiv al alcoolemiei sau a unui raport de constatare medico-legală a alcoolemiei, aceste mijloace de probă urmând a fi încuviinţate şi administrate numai în cursul urmăririi penale din dispoziţia procurorului sau a organului de cercetare penală;

5. dacă organele de constare au calitatea şi de organe de cercetare penală ale poliţiei judiciare, efectuarea de către acestea de acte de urmărire penală face imposibilă audierea lor ulterioară în calitate de martor, deoarece au acţionat ca organe de urmărire penală în cauză, iar nu ca martori (de pildă, începerea urmăririi penale *in rem*, aducerea la cunoştinţă a acuzării, audierea suspectului); chiar dacă procurorul procedează ulterior pe parcursul urmăririi penale la audierea în calitate de martori a poliţiştilor care au şi constatat infracţiunea sau şi efectuat act de urmărire penală, cred că proba ar trebui exclusă, iar dacă procesul se află în faza de judecată nu cred că se poate reţine fiabilitatea declaraţiilor acestor persoane (de pildă, declaraţia de martor a poliţistului rutierist care a constatat refuzul de prelevare a probelor biologice şi, apoi, în calitate de organ de cercetare penală a audiat inculpatul, s-a pronunţat asupra probelor propuse de acesta, a decis cu privire la accesul la dosar etc.);

- activităţile efectuate cu ocazia examinării fizice sunt consemnate de organele de urmărire penală (nu de organul care face examinarea) într-un ***proces-verbal*** ce trebuie să cuprindă: numele şi prenumele organului de urmărire penală care îl încheie, ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus măsura, locul unde a fost încheiat, data, ora la care a început şi ora la care s-a terminat activitatea, numele şi prenumele persoanei examinate, natura examinării fizice, descrierea activităţilor desfăşurate, lista probelor recoltate în urma examinării fizice;

- rezultatele obținute din analiza probelor biologice *pot fi folosite şi în altă cauză penală*, dacă servesc la aflarea adevărului;

- potrivit art. 190 alin. (11) C.proc.pen., probele biologice care nu au fost consumate cu ocazia analizelor efectuate sunt conservate şi păstrate în instituția unde au fost prelucrate, ***pe o perioadă de cel puțin 10 ani*** de la epuizarea căilor ordinare de atac ale hotărârii judecătoreşti[1]. În această privință trebuie constatat că în cauza *S. şi Marper c. Marii Britanii (redată mai jos)* Curtea Europeană a apreciat că mostrele biologice constituie date cu caracter personal în sensul Convenției europene cu privire la protecția datelor, deoarece ele se referă la persoane identificate sau identificabile. Astfel, Curtea a arătat că mostrele biologice conțin multe informații sensibile referitoare la individ, mai ales cu privire la sănătate. În afară de aceasta, mostrele conțin un cod genetic unic care are o mare importantă atât pentru persoana vizată, cât şi pentru membrii familiei sale. Având în vedere natura şi cantitatea informațiilor cu caracter personal conținute în mostrele celulare, *însăşi stocarea lor ca atare ar trebui considerată ca o încălcare a dreptului la respectarea vieții private a indivizilor vizați*. Este de o relevanță redusă că în realitate doar o mică parte din aceste informații va fi extrasă sau utilizată de către autorități în scopul creării profilurilor ADN şi că nu va fi provocat niciun prejudiciu imediat în vreun caz particular. Astfel, Curtea Europeană a arătat că stocarea acestor mostre indiferent de natura şi gravitatea infracțiunilor de care era bănuită inițial persoana şi indiferent de vârsta sa, precum şi stocarea materialelor ***pe o perioadă nedeterminată indiferent de natura sau gravitatea infracțiunii, fără existența unui control judecătoresc este contrară art. 8 din Convenția europeană***. În plus, instanța europeană a arătat că „nu trebuie pierdut din vedere, în acest context, că dreptul oricărei persoane de a fi prezumată nevinovată, drept garantat de Convenție, include o regulă generală potrivit căreia nu mai pot fi exprimate suspiciuni cu privire la nevinovăția unei persoane puse sub acuzare, după ce a fost achitată. Sigur că stocarea datelor personale referitoare la reclamanți nu echivalează cu exprimarea unei îndoieli cu privire la vinovăția lor, totuşi, percepția acestora că nu sunt tratați ca persoane nevinovate este întărită de faptul că datele lor sunt păstrate pe termen nelimitat, la fel ca şi cele referitoare la persoanele condamnate, deşi datele care se referă la persoane care nu au fost niciodată condamnate, trebuie distruse. (...) În plus, Curtea apreciază că stocarea datelor persoanelor necondamnate este în mod special periculoasă în cazul minorilor, aşa cum este cazul primului reclamant, având în vedere situația specială a acestora şi importanța care o prezintă dezvoltarea şi integrarea lor în societate. În concluzie, Curtea apreciază că

[1] Art. 22 din Normele metodologice privind recoltarea, depozitarea şi transportul probelor biologice în vederea probațiunii judiciare prin stabilirea alcoolemiei sau a prezenței în organism a substanțelor sau produselor stupefiante ori a medicamentelor cu efecte similare acestora în cazul persoanelor implicate în evenimente sau împrejurări în legătură cu traficul rutier, aprobate prin Ordinul nr. 1512/2013 (M.Of. nr. 812 din 20 decembrie 2013), astfel cum a fost modificat prin Ordinul ministrului sănătății nr. 1192/2014 (M.Of. nr. 769 din 23 octombrie 2014), prevede că probele biologice rămase după efectuarea determinărilor toxicologice vor fi păstrate în cadrul instituției medico-legale, pe o perioadă de 6 luni de zile.

De asemenea, art. 17 din Legea nr. 76/2008 prevede că probele biologice rămase în urma analizelor genetice pentru persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. a) şi b) sunt păstrate în locuri special amenajate şi sunt distruse numai odată cu ştergerea profilelor genetice din baza de date.

măsura stocării nediferențiate a amprentelor digitale și eșantioanelor celulare și profilelor ADN ale persoanelor bănuite de a fi comis infracțiuni, dar care nu au fost condamnate, așa cum s-a întâmplat în cazul reclamanților, ***nu păstrează un just echilibru între interesul public și interesele private, iar Statul a depășit orice marjă de apreciere acceptabilă în materie***". Având în vedere standardul convențional, apreciez că dispozițiile art. 190 alin. (11) C.proc.pen. nu sunt compatibile cu jurisprudența Curții Europene din cauza *S. și Marper c. Marii Britanii*, întrucât ***nu este prevăzut un termen maximal*** până la care probele biologice trebuie distruse ***și nici nu se stipulează un regim diferențiat de păstrarea*** în funcție de soluția adoptată cu privire la acțiunea penală, existând „riscul de stigmatizare, care decurge din faptul că persoanele care nu au fost condamnate pentru nicio infracțiune și care beneficiază de prezumția de nevinovăție sunt tratate în același mod ca și persoanele condamnate".

§18. Expertiza genetică judiciară

- expertiza genetică judiciară presupune stabilirea ADN-ului unei persoane prin utilizarea unui set de determinări biochimice prin care informația deținută în anumite fragmente necodate ale macromoleculei de acid dezoxiribonucleic este transformată într-un cod alfanumeric specific fiecărui individ, iar apoi compararea acestuia cu ADN-ul rezultat dintr-o altă probă biologică în scopul de a constata dacă acestea corespund (de pildă, pentru a compara ADN-ul rezultat din sângele unei persoane cu ADN-ul rezultat din urmele de sânge ridicate de la locul comiterii unei crime)[1];

- potrivit Recomandării Comitetului de Miniștri nr. R(92)1[2], recoltarea de probe biologice și utilizarea rezultatelor analizelor ADN în sistemul justiției penale au ca scop identificarea suspectului sau a oricărei alte persoane; informațiile rezultate din

---

[1] Acidul deoxyribonucleic (ADN) este un compus chimic care conține informațiile necesare pentru dezvoltarea și desfășurarea activităților oricărui organism. Aproape orice celulă din organism conține ADN, iar oricare doi oameni au în comun aproximativ 99,9% din ADN, cu excepția gemenilor, care au ADN identic, ceea ce înseamnă că numai o porțiune de 0,1% din ADN este folosit pentru a identifica o anumită persoană. În doctrină [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, Comentariu art. 191, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că analiza genetică judiciară, cunoscută și sub numele de *tipare ADN*, *genotipare ADN, analiza de profil ADN* sau *testare ADN de identificare*, parcurge câteva etape standard: (1) Colectarea de probe biologice; (2) Dispunerea expertizei; (3) Testarea genetică propriu-zisă, ce cuprinde o extracție a ADN din probe, multiplicarea secvențelor de ADN de interes și detecția/vizualizarea produșilor de reacție; (4) Analiza rezultatelor cu sau fără înscrierea și verificarea lor într-o bază de date.

Potrivit parag. 23 din *Directiva (UE) 2016/680*, datele genetice ar trebui definite drept date cu caracter personal referitoare la caracteristicile genetice moștenite sau dobândite ale unei persoane fizice, care oferă informații unice despre fiziologia sau starea de sănătate a persoanei respective, și care rezultă în urma unei analize a unei mostre de material biologic al persoanei fizice în cauză, în special a analizei cromozomiale, a unei analize a acidului dezoxiribonucleic (ADN) sau a acidului ribonucleic (ARN) sau în urma analizei oricărui alt element care permite obținerea unor informații echivalente.

[2] A se vedea, *în acest sens*, Recomandarea Comitetului de Miniștri nr. R(92) 1 din 10 februarie 1992 privind utilizarea expertizei ADN în cadrul sistemului justiției penale, disponibilă online (*www.coe.int*).

analizele ADN trebuie utilizate numai în scopul pentru care au fost administrate în cadrul procesului penal; tot astfel, se arată că prelevarea de probe biologice în scopul expertizării ADN trebuie să fie efectuată numai în condiţiile determinate în dreptul intern, putând fi supusă unei autorizări prealabile din partea unui organ judiciar. În cazul în care dreptul intern permite prelevarea în lipsa consimţământului suspectului, aceste probe pot fi administrate numai în condiţiile în care circumstanţele cauzei justifică o asemenea acţiune; totodată, standardele europene impun crearea cadrului legislativ pentru constituirea unei baze de date rezultate din expertizele ADN, care să fie compatibilă cu standardele europene şi care să ofere suficiente garanţii privind securitatea şi protecţia datelor personale, în vederea schimbului de informaţii în cadrul procedurilor penale, între statele UE (inclusiv prin transmiterea pe cale electronică) şi în perspectiva constituirii unei baze europene de date ADN[1]. În acest sens, Rezoluţiile Consiliului UE arată că prelevarea probelor biologice în scopul stocării rezultatelor analizelor ADN trebuie supusă unor garanţii menite să protejeze integritatea fizică a persoanei de la care se face prelevarea; de asemenea, posibilitatea schimbului trebuie să fie limitată la datele rezultate din analiza părţii necodificate a moleculei ADN, în privinţa cărora se prezumă că nu conţin informaţii cu privire la caracteristicile ereditare specifice;

- expertiza ADN *se poate dispune* de către organul de urmărire penală, *prin ordonanţă*, în cursul urmăririi penale, sau de instanţă, prin încheiere, în cursul judecăţii, cu privire la probele biologice recoltate de la persoane ca urmare a unei examinări fizice (de pildă, salivă, sânge, păr etc.) sau la orice alte probe ce au fost găsite ori ridicate (de pildă, cu privire la urmele biologice ridicate cu ocazia unei cercetări la faţa locului ori a unei percheziţii domiciliare)[2];

---

[1] A se vedea, în acest sens, Rezoluţia Consiliului UE din 9 iunie 1997 privind schimbul de rezultate ale expertizelor ADN (97/C193/02) şi Rezoluţia Consiliului UE din 25 iunie 2001 privind schimbul de rezultate ale expertizelor ADN (2001/C187/01), disponibile online (*www.europa.eu*). Existenţa unei asemenea baze de date este reglementată, spre exemplu, de art. 706-54 - 706-56 C.proc.pen. francez privind fişierul naţional informatizat cuprinzând amprentele genetice.

[2] În doctrină [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, Comentariu art. 191, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că „în vederea efectuării expertizei genetice, organele judiciare pot stabili următoarele *obiective*: 1. dacă există urme biologice de natură umană pe corpul unei victime, pe corpurile delicte sau suprafeţele din câmpul infracţional; urmele biologice pot fi *urme vizibile* prin observarea directă (urmele brun-roşcate de pe un cuţit sau un perete, urmele de spermă din secreţia vaginală a victimei unui viol) sau relevate cu ajutorul lămpii Polilight (urme de spermă de pe un aşternut, urme de salivă pe o oglindă), precum şi *urme invizibile*, denumite şi *microurme de contact* (cantităţi foarte mici din materialul biologic depus prin atingere, ştergere, frecare); 2. în cazul unui răspuns afirmativ la obiectivul 1, să se stabilească profilul genetic al acestor urme; 3. compararea profilului genetic identificat dintr-o urmă cu profilul genetic de referinţă al unui/unor suspect(i) şi/sau victima(e), sau cu profiluri stocate într-o bază de date; 4. raportarea corespondentelor identificate în urma analizei comparative şi a probabilităţii ca o anumită persoană, fie ea victimă sau suspect, să fi contribuit la crearea urmei. Prin urmare, stabilirea obiectivelor depinde de probele existente în cauză, dar şi de teza probatorie a expertizei genetice judiciare. În principiu, se vor avea în vedere *unul sau mai multe profiluri genetice a căror provenienţă este necunoscută* (în cazul mai sus prezentat interesează profilul ADN al sângelui de pe lama cuţitului-corp delict şi profilul urmelor de contact de pe mâner) şi se va proceda la compararea acestuia/acestora cu profiluri genetice a căror provenienţă este cunoscută,

- probele ce pot fi expertizate pot fi recoltate de la persoane vii sau decedate (de pildă, salivă, sânge, fire de păr, depozite subunghiale, celule epiteliale, urină, sperma) ori de pe obiectele unde au fost descoperite (de exemplu, urme de sânge aflate pe haine sau pe un perete); organele judiciare trebuie să manifeste o deosebită prudență în *procesul de recoltare* a probelor biologice; în cursul procesului penal părțile sau subiecții procesuali principali pot formula cereri și excepții atât cu privire la legalitatea obținerii probelor biologice, cât și cu referire la autenticitatea și fiabilitatea acestora (fie în cursul urmăririi penale, fie în faza judecății). Astfel, în cauza *Horvatić c. Croației* (CtEDO, hotărârea din 17 octombrie 2013, în cauza *Horvatić c. Croației*, parag 78-87) Curtea Europeană a analizat echitabilitatea procesului prin raportare la modul în care probele științifice au fost obținute și folosite împotriva acuzatului sau la modalitatea în care instanțele naționale au acordat posibilitatea acuzatului de a contesta autenticitatea mijloacelor materiale de probă în condițiile în care încă de la începutul procesului penal acuzatul a arătat că mostre din părul, unghiile și fibrele textile din îmbrăcămintea acestuia au fost luate într-o cameră și au fost împachetate într-o alta, fără ca acesta să fie prezent. Curtea de la Strasbourg a reținut că în lipsa oricăror înscrisuri relevante sau a unei proceduri detaliate pentru obținerea și împachetarea mostrelor biologice, susținerile reclamantului nu puteau fi în mod rezonabil contrazise fără o examinare amănunțită a tuturor circumstanțelor în care respectivele probe au fost obținute. Curtea a observat în continuare că instanța națională nu a examinat pretinsele deficiențe din timpul urmăririi penale, în ciuda faptului că acuzatul a solicitat instanței să dezvăluie numele experților care au împachetat probele biologice și a solicitat ca aceștia, precum și cei care au redactat raportul de expertiză să fie audiați în ședință publică pentru ca apărarea să aibă posibilitatea să le pună întrebări în scopul elucidării situației de fapt. Curtea a considerat că cererea formulată de acuzat în apărare nu a fost vexatorie și a fost în mod clar suficient motivată și relevantă pentru acuzațiile formulate și ar fi putut consolida poziția apărării sau chiar să determine achitarea acuzatului dacă ar fi fost confirmat că ar fi existat un transfer și contaminare a urmelor în mod intenționat sau neintenționat. Curtea Europeană a constatat că instanțele naționale au respins cererile acuzatului și că în această modalitate, prin acceptarea tuturor argumentelor și probelor parchetului, instanțele l-au privat pe acuzat de orice posibilitate practică de a contesta în mod efectiv autenticitatea probelor și de a se opune folosirii lor. În ceea ce privește măsura în care instanțele naționale și-au întemeiat hotărârea de condamnare pe respectivele probe, Curte a arătat că din considerentele instanțelor nu rezultă că ar fi existat alte probe directe din care să rezulte că reclamantul a săvârșit furtul, iar declarațiile martorilor privind identitatea și descrierea persoanei care a săvârșit furtul erau neconcludente. Prin urmare, singura probă care stabilea o legătură între acuzat și furt din bancă erau fibrele textile de pe hainele sale și firele de păr găsite asupra

---

denumite și *profiluri genetice de referință* (realizate din probele biologice recoltate de la victimă și suspect). Obiectivele vor fi mai complexe dacă din datele de anchetă reiese, de exemplu, că unul sau mai mulți martori la evenimentul anchetat au venit în contact cu cuțitul-corp delict, sau mai multe persoane au fost rănite cu același cuțit etc. Pe lângă obiectivele anterior arătate, organul de anchetă penală poate solicita Institutului de Criminalistică din cadrul IGPR, care este administratorul bazei naționale de date ADN, să efectueze și o *operațiune de căutare în baza de date* prin care să stabilească dacă un profil genetic neidentificat, are sau nu un corespondent în baza de date".

hainelor purtate de către persoana care a săvârşit furtul. Faţă de aceste considerente, Curtea a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil;

- potrivit art. 191 alin. (3) C.proc.pen.[1], probele biologice recoltate cu ocazia examinării corporale pot fi folosite *numai la identificarea profilului genetic judiciar* adică a codului alfanumeric obţinut din materialul genetic, prin aplicarea tehnicilor de biologie moleculară, iar nu pentru obţinerea altor date referitoare la intimitatea persoanei (legături de familie, origine etnică, stare de sănătate etc.)[2]; astfel, se evită

---

[1] În doctrină [*V. Constantinescu*, Comentariu art. 191, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a apreciat că art. 191 alin. (3) C.proc.pen. „reprezintă o aplicare particulară a art. 65 alin. (2) C.civ. care stabileşte că identificarea unei persoane pe baza amprentelor sale genetice nu poate fi efectuată decât în cadrul unei proceduri judiciare civile sau penale, după caz, sau în scopuri medicale ori de cercetare ştiinţifică, efectuate în condiţiile legii. Din interpretarea art. 2 lit. a) şi b) din Legea nr. 76/2008 rezultă că noţiunea de profil genetic judiciar avută în vedere de către legiuitorul în cadrul art. 191 alin. (3) C.proc.pen. se referă la profilul genetic obţinut în baza analizei genetice judiciare care analizează numai informaţia conţinută în anumite fragmente necodate ale macromoleculei de acid dezoxiribonucleic care este transformată într-un cod alfanumeric specific fiecărui individ. Limitarea poate fi înţeleasă mai bine prin lectura art. 65 alin. (1) C.civ. care arată că examenul caracteristicilor genetice ale unei persoane nu poate fi întreprins decât în scopuri medicale sau de cercetare ştiinţifică, efectuate în condiţiile legii. Astfel, examenul caracteristicilor genetice care rezultă din ADN, în afara informaţiilor limitate, necesare pentru crearea profilului genetic judiciar în vedere identificării persoanei, nu poate fi realizat în cadrul unei proceduri judiciare. Restricţia prevăzută de art. 191 alin. (3) C.proc.pen. se raportează la probele biologice recoltate ca urmare a examinării corporale şi nu este aplicabilă pentru probele biologice care au fost identificate la locul săvârşirii pretinsei fapte sau prin orice alte procedee probatorii care nu implică examinarea fizică a unei persoane determinate, cu condiţia respectării scopului prevăzut de art. 65 alin. (2) C.civ., şi anume identificarea unei persoane în baza amprentei genetice".

[2] În privinţa valorii probante a expertizei ADN în doctrină [*V. Constantinescu*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 962] au fost analizate concluziile Raportului solicitat de Preşedintele Statelor Unite ale Americii (Report To The President Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods, Septembrie 2016 (*www.whitehouse.gov*) *reţinându-se:* „În ceea ce priveşte analiza *profilului genetic care provine dintr-o sursă*, a fost arătat că metoda ştiinţifică utilizată este una obiectivă, iar procedurile de laborator permit o interpretare umană limitată sau inexistentă". Astfel, se arată că un expert poate să stabilească că mostra provine de la o singură sursă din aceea că profilul ADN conţine, pentru fiecare *locus*, exact un fragment din fiecare cromozom care conţine acel *locus*. Se va constata că două profiluri se potrivesc, atunci lista alelelor este identică. Probabilitatea ca două profiluri ADN din surse diferite să aibă acelaşi profil ADN (*„random match probability"* – probabilitatea potrivirii accidentale) este calculată pe baza unor studii empirice privind fiecare alelă şi a principiilor fundamentale privind genetica populaţiei. Analizând în continuare *amestecurile simple de profiluri ADN*, lucrarea face trimite la situaţia infracţiunilor de natură sexuală în care va fi analiza un amestec de profile ADN care provin de la două persoane, dintre care una, respectiv victima, este cunoscută. A fost arătat că analiza acestor amestecuri este relativ simplă, existând metode pentru extragerea diferenţiată a ADN-ului din celulele regăsite în spermă faţă de celule regăsite pe peretele vaginal, fiind posibilă generarea ADN-ului din cele două surse. Atunci când tipul celulelor este identic, dar unul dintre participanţi este cunoscut, alelele persoanei cunoscute pot fi înlăturate din setul de alelele identificat în amestec. Nu aceeaşi a fost concluzia atunci când a fost expusă situaţia *amestecurilor complexe de profiluri ADN*, definite ca acele amestecuri de la două sau mai multe persoane.

riscului de atingere a dreptului la demnitate (de pildă, în caz de utilizare a caracteristicilor genetice pentru a face o selecție de embrioni în domeniul procreării asistate) sau a dreptului la viață privată prin raportare la standardele internaționale în materia bioeticii (de exemplu, atunci când explorarea caracteristicilor genetice este făcută în scopul determinării unor patologii);

- expertiza genetică judiciară se efectuează în cadrul instituțiilor medico-legale, al unei instituții ori unui laborator de specialitate sau al oricărei alte instituții de specialitate certificate și acreditate în acest tip de analize[1];

Din astfel de mostre rezultă un profil ADN în care sunt suprapuse mai multe profile ADN individuale. Interpretarea profilurilor mixte este diferită din mai multe motive: fiecare persoană poate să contribuie două, una sau nicio alelă pentru fiecare *locus*; alele pot să se suprapună și alte asemenea. A fost arătat că este în mod frecvent imposibil să se stabilească cu certitudine care sunt alele prezente în amestec sau câte persoane diferite au contribuit la amestec, cu atât mai puțin să se stabilească profilul ADN pentru fiecare persoană. În astfel de situații, expertul trebuie să se întrebe „Profilul ADN al suspectului ar putea să fie prezent în amestec? Care este probabilitatea ca o asemenea potrivire să aibă loc în mod accidental?". Pentru că mai multe profiluri ADN ar putea să se potrivească în anumite amestecuri, probabilitatea ca suspectul „să nu fie exclus" ca posibil contribuitor la amestecul complex ar putea fi mult mai mare (în anumite cazuri de milioane ori mai mare) decât probabilitățile observate în cazul profilurilor genetice care provin dintr-o singură sursă. A fost astfel arătat că efectuarea calculelor statistice este un punct esențial pentru prezentarea corectă a informațiilor în fața instanțelor judecătorești. A fost arătat că formularea concluziilor în cazul amestecurilor complexe se întemeiază pe interpretarea subiectivă a experților, cuplat cu folosirea metodelor statistice simplificate, cum ar fi „Probabilitatea combinată de includere" (CPI – Combined Probability of Inclusion). Astfel de abordări sunt problematice, pentru că alegerile realizate de către experți, cum ar fi care alele să fie incluse în calcul, pot modifica în mod dramatic rezultate și pot genera răspunsuri greșite. Problema analizei subiective a amestecurilor complexe este evidențiată de o cauză în care inculpatul a fost acuzat de omorârea a două persoane. Expertul numit de organele de urmărire penală a concluzionat că acuzatul nu putea fi exclus din grupul persoanelor care au contribuit la amestecul de profiluri ADN identificat pe o mănușă identificată la fața locului, amestec la care au contribuit cel puțin trei persoane. Deși acuzarea a susținut că probabilitatea ca potrivirea să aibă loc accidental era de 1 la 1,1 miliarde, o lucrare științifică ulterioară a susținut în mod credibil că această probabilitate era de fapt de 1 la 2, adică 50% din populația relevantă nu putea fi exclusă. Caracterul subiectiv al acestor interpretări a fost subliniat într-un experiment efectuat prin preluarea unui amestec complex de profiluri ADN dintr-o cauză deja soluționată și solicitarea reefectuării expertizei genetice de către experți cărora li s-a acordat acces la mijloacele de probă din cauză (spre exemplu, declarațiile de martor care îl încriminau pe acuzat). Ambii experți au conchis că nu putea fi exclus ca inculpatul să fi contribuit la amestecul analizat. Mostrele biologice au fost prezentate altor 17 experți, dar fără ca aceștia să aibă acces la datele de anchetă din dosarul de urmărire penală. *Numai unul dintre cei 17 experți a fost de acord cu cei doi experți inițiali, iar 12 experți au exclus posibilitatea ca acuzatul să fie contribuit la amestecul supus analizei.* Studiul a ajuns la concluzia că metoda de analiză în cazul amestecurilor complexe de ADN prin raportare la „Probabilitatea combinată de includere" este o metodă subiectivă care poate duce la rezultate eronate. Panelul de experți a recomandat orientarea către software-ul specializat în genotiparea probabilistică, metoda fiind considerată prea recentă pentru a fi confirmată din punct de vedere științific".

[1] Conform art. 11 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, laboratorul de analize genetice judiciare din cadrul I.G.P.R. este abilitat să analizeze probele biologice prelevate de la suspecți, de la

- în doctrină [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, Comentariu art. 191, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că în cadrul raportului de expertiză se pot formula următoarele **trei tipuri de concluzii** în urma efectuării acestei analize comparative a profilurilor ADN: *1. Profilurile ADN sunt diferite*, adică nu există corespondente între profilurile ADN supuse analizei comparative. În această situaţie, profilurile respective provin din surse biologice diferite, concluzia formulată fiind o **concluzie de excludere**. Acest tip de concluzie se spune că are un *caracter absolut* şi, prin urmare, nu este însoţită de analize statistice sau discuţii suplimentare; *2. Profilurile ADN sunt perfect concordante* sau, altfel spus, prezintă o corespondenţă perfectă, similarităţi sau potriviri la nivelul tuturor markerilor investigaţi (termenul anglo-saxon utilizat este cel de *match*). De regulă, se evită folosirea termenului *profiluri identice*, deşi nu este greşită nici această formulare. În consecinţă, profilurile respective pot proveni din aceeaşi sursă biologică. Concluzia care se formulează este o **concluzie de probabilitate**, deoarece pentru formularea ei, pe lângă afirmarea corespondentelor observate, sunt necesare şi prelucrarea biostatistică a rezultatelor analizelor ADN, respectiv calcularea *indicelui de incriminare*, denumit şi *indice de probabilitate* sau *raport de probabilitate condiţionat de ipoteze*. (...) *3. Profilurile ADN nu pot servi la formularea unor concluzii*, sau altfel spus, analiza genetică este catalogată *ca neconcludentă*. În categoria profilurilor ADN se înscriu, de regulă, *profilurile ADN incomplete*, cum sunt cele obţinute în urma analizării unor probe biologice extrem de degradate sau care conţin cantităţi foarte mici de material genetic (ex.: urmele de contact, ţesutul osos, firul de păr etc.) sau *profilurile ADN rezultate din amestecuri complexe de materiale biologice* (ex.: contribuitori multipli, contaminări accidentale etc.). **Valoarea unui rezultat neconcludent în instanţă este nulă, dar pentru anchetatori poate furniza o serie de indicii valoroase, în sensul orientării investigaţiei penale.** De precizat, de asemenea, că un rezultat neconcludent nu are un caracter absolut, irevocabil, întrucât în multe cazuri, reluarea analizei genetice poate conduce la rezultate concludente. Pentru aceasta este necesar fie să se schimbe tehnicile de lucru în laborator, fie să se prelucreze noi eşantioane din probe, fie testarea să se orienteze către alte probe judiciare, care nu au mai fost supuse analizelor de laborator;

- profilul genetic judiciar obţinut poate fi folosit şi în altă cauză penală, dacă serveşte la aflarea adevărului;

- datele obţinute ca urmare a expertizei genetice judiciare constituie date personale şi sunt protejate conform legii; aceste date pot fi folosite de organele judiciare în cadrul unui procedeu probatoriu pentru crearea unui portret-robot genetic (procedeu probatoriu cunoscut şi sub denumirea de identificare fenotip[1]), în scopul restrângerii

---

persoane condamnate definitiv pentru anumite infracţiuni, prelevate cu ocazia cercetării la faţa locului sau de la cadavre cu identitate necunoscută, persoane dispărute ori persoane decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracţiunilor de omor sau a actelor de terorism. Inspectoratul General al Poliţiei Române are posibilitatea tehnică de a realiza expertize genetice judiciare prin Institutul de Criminalistică.

[1] Pentru o analiză detaliată, a se vedea *E. Supiot* (dir.), Le procès pénal à l'épreuve de la génétique, (*https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01613110/document*). În Franţa un astfel de procedeu probator a fost apreciat legal de către Curtea de Casaţie într-o cauză în care mai multe femei au fost violate de aceeaşi persoană, fără a putea furniza date despre fizionomia violatorului. Prin utilizarea acestui probatoriu a rezultat că violatorul este un bărbat care avea

cercului de suspecţi atât timp cât nu se poate reţine vreun risc de încălcare a dreptului la viaţă privată[1];

- pentru prevenirea şi combaterea unor categorii de infracţiuni prin care se aduc atingeri grave drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei, în special dreptului la viaţă şi la integritate fizică şi psihică, precum şi pentru identificarea cadavrelor cu identitate necunoscută, a persoanelor dispărute sau a persoanelor decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracţiunilor de omor sau a actelor de terorism, prin Legea nr. 76/2008[2] a fost înfiinţat Sistemului Naţional de Date Genetice Judiciare (denumit în continuare *S.N.D.G.J.)*;

- beneficiarii datelor existente în S.N.D.G.J. sunt organele de urmărire penală şi instanţele judecătoreşti în cauze penale, Serviciul Român de Informaţii pentru îndeplinirea atribuţiilor legale în domeniul prevenirii şi combaterii terorismului, precum şi autorităţile judiciare ale altor state, pe bază de reciprocitate sau în temeiul unor

---

ochii căprui închis, pielea era palidă, mată, iar părul era maro sau brun negru, fiind astfel determinate caracteristici morofolgice aparente, vizibile ale suspectului, fără a exista riscul ca patologii ale acestuia să fie dezvăluite [pentru analiza deciziei casaţiei franceze a se vedea *É. Vergès*, «Vers un portrait-robot génétique? Le profil morphologique d'un suspect face aux droits fondamentaux », în Revue de droits et libertes fundamentaux nr. 25/2014 (*http://www.revuedlf.com/droit-penal/vers-un-portrait-robot-genetique-le-profil-morphologique-dun-suspect-face-aux-droits-fondamentaux-cass-crim-25-06-2014-n-13-87-493-pbri/*). Autorul atrage atenţia că această deciziei constituie în fapt o invitaţie la legiferare, subliniind totodată riscul pronunţării unei hotărâri de condamnare a statului francez de către Curtea de la Strasbourg].

[1] *În acest sens*, în literatura de specialitate [*V. Constantinescu*, Comentariu art. 191, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a arătat că procedeul probatoriu nenumit „poate însă suscita discuţii din perspectiva art. 8 din Convenţie, întrucât temeiul general din legislaţia procesual penală ar putea să fie considerat nesatisfăcător din perspectiva standardului de previzibilitatea şi claritate al cadrului normativ utilizat de Curte în cazurile privind ingerinţa în dreptul la viaţă privată. Într-un articol care a analizat decizia Curţii de casaţie anterior rezumată, a fost arătat în mod întemeiat că procedeul probatoriu al portretului robot genetic se află la jumătatea drumului între procedura de examinare a caracteristicilor genetice şi identificarea pe baza amprentelor genetice. În fapt, expertiza – care avea drept obiectiv extragerea «datelor esenţiale din ADN şi furnizarea informaţiilor utile în legătură cu caracteristicile morfologice exterioare ale suspectului» constituia în esenţă o procedură de identificare. Cu toate acestea, pentru a atinge acest scop, expertul nu s-a limitat la compararea similitudinilor dintre două amprente. Autorul arată că în cazul portretului robot nu se compară «în orb» două amprente genetice, fără să fie cunoscute caracteristicile genetice ale individului. În acest caz, expertul a analizat caracteristicile genetice ale suspectului în baza urmei lăsate asupra victimelor şi a relevat caracteristicile morfologice: culoarea ochilor, a părului, a feţei etc. [*E. Vergès*, «Vers un portrait-robot génétique? Le profil morphologique d'un suspect face aux droits fondamentaux (Cass. crim., 25-06-2014, n° 13-87.493, P+B+R+I)», în Revue de droits et libertes fundamentaux nr. 25/2014 (*www.revuedlf.com*)]. Astfel, până la intervenţia legiuitorului prin care să fie reglementate în mod expres atât căutările familiale extinse, cât şi portretul robot genetic este necesară folosirea acestor procedee probatorii numai după epuizarea tuturor posibilităţilor probatorii uzuale şi numai în vederea identificării autorilor infracţiunilor de o gravitate deosebită".

[2] Legea nr. 76/2008 privind organizarea şi funcţionarea Sistemului Naţional de Date Genetice Judiciare (M.Of. nr. 289 din 14 aprilie 2008).

acorduri internaţionale la care România este parte (de pildă schimbul de informaţii cu baza de date ADN deţinută de Interpol)[1];

- în S.N.D.G.J. se verifică şi se compară profile genetice şi date cu caracter personal, în scopul:

a) excluderii persoanelor din cercul de suspecţi şi identificării autorilor infracţiunilor prevăzute de lege;

b) stabilirii identităţii persoanelor – victime ale catastrofelor naturale, ale accidentelor în masă şi ale actelor de terorism;

c) realizării schimbului de informaţii cu celelalte state şi combaterii criminalităţii transfrontaliere;

d) identificării participanţilor la comiterea infracţiunilor cuprinse în anexă[2].

- S.N.D.G.J. conţine profile genetice, date cu caracter personal şi date despre caz, corespunzătoare următoarelor categorii:

a) suspecţi – persoanele despre care există date şi informaţii că ar putea fi autori, instigatori sau complici ai infracţiunilor prevăzute de lege[3];

b) persoane condamnate definitiv pentru săvârşirea infracţiunilor prevăzute de lege la pedeapsa închisorii, precum şi persoanele pentru care instanţa a pronunţat amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei[4];

---

[1] Potrivit art. 4 alin. (1) din Decizia 2008/615/JAI, în vederea cercetării infracţiunilor, prin intermediul punctelor lor naţionale de contact şi de comun acord, statele membre compară profilurile lor ADN neidentificate cu toate profilurile ADN provenind din datele de referinţă ale altor fişiere naţionale de date ADN. Furnizarea şi compararea profilurilor se realizează în mod automatizat.

În aplicarea căutării automatizate la nivelul fişierelor de date ADN din statele Uniunii Europene în baza Deciziei 2008/615/JAI în jurisprudenţă s-a reţinut că „în urma introducerii profilului genetic al persoanei de sex masculin evidenţiat în URM0021167 a rezultat o potrivire cu profilurile genetice introduse de autorităţile din Spania, Germania şi Olanda. Din informaţiile suplimentare solicitate de la statele respective, instanţa reţine că profilurile introduse de aceste state aparţin inculpatului M.M.V. Instanţa apreciază că raportul de constatare criminalistică are o valoare probatorie ridicată. Astfel, în cazul urmelor de spermă şi de salivă prelevate din zona pubiană a victimei, instanţa constată că profilul ADN al inculpatului introdus în bazele de date ale statelor UE corespunde integral profilul ADN determinat ca urmare a analizei genetice a respectivelor urme. Prin urmare, raportul confirmă prezenţa inculpatului la locul indicat de către persoana vătămată şi coroborează declaraţia persoanei vătămate cu privire la existenţa unui raport sexual în urma căruia inculpatul a ejaculat în zona sa pubiană. Totodată, instanţa reţine că amestecul profilurilor ADN provine din 2 surse de sex diferit, din care una era certă. Prin urmare, separarea celor două profiluri este realizată cu uşurinţă fără existenţa unor aprecieri subiective din partea experţilor (*Judecătoria Sectorului 6 Bucureşti, secţia penală, sentinţa penală nr. 97 din 8 martie 2021, nepublicată*).

[2] În cazul în care urmărirea penală sau judecata nu vizează o infracţiune care se regăseşte în enumerarea limitativă din anexa actului normativ, expertiza genetică judiciară nu poate fi realizată de către Institutul de Criminalistică.

[3] Aceste profile genetice introduse în S.N.D.G.J. sunt păstrate până când organele de urmărire penală sau instanţele judecătoreşti dispun ştergerea lor din baza de date. Păstrarea profilelor genetice, a datelor cu caracter personal şi a celor despre caz se realizează electronic prin stocarea acestora în fişiere din servere ce au această destinaţie.

[4] Profilele genetice obţinute de la persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii pentru săvârşirea infracţiunilor cuprinse în anexă, introduse în S.N.D.G.J., sunt şterse după

c) urme biologice prelevate cu ocazia efectuării cercetării la faţa locului;

d) cadavre cu identitate necunoscută, persoane dispărute ori persoane decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracţiunilor de omor sau a actelor de terorism[1].

- în cazul în care s-a dispus clasarea sau renunţarea la urmărirea penală ori, după caz, achitarea sau încetarea procesului penal, *ştergerea datelor din S.N.D.G.J. se efectuează în baza ordonanţei emise de procuror ori, după caz, în baza hotărârii judecătoreşti*, dacă în cuprinsul acestora există menţiuni exprese cu privire la măsura ştergerii; în aceste situaţii, dispozitivul ordonanţei procurorului ori, după caz, al hotărârii judecătoreşti se comunică de îndată administratorului S.N.D.G.J. Organele judiciare trebuie să manifeste o atenţie deosebită cu privire la dispoziţiile referitoare la ştergerea datelor genetice în scopul compatibilizării dreptului intern cu standardele jurisprudenţei Curţii Europene astfel cum acestea rezultă din cauza *S. şi Marper c. Marii Britanii* (redată mai sus).

Raportul de expertiză genetică judiciară are o valoare probatorie ridicată în cazul ambelor tipuri de urme. Astfel, în cazul urmelor de spermă prelevate din liftul blocului, instanţa constată că profilul ADN al inculpatului corespunde integral profilul ADN determinat ca urmare a analizei genetice a respectivelor urme. Prin urmare, raportul confirmă prezenţa inculpatului la locul indicat de către persoana vătămată şi coroborează declaraţia persoanei vătămate cu privire la existenţa unui raport sexual în urma căruia inculpatul a ejaculat. În ceea ce priveşte urmele de pe fusta victimei, instanţa reţine, pe lângă probabilitatea statistică indicată în raport, amestecul profilurilor ADN provine din 2 surse de sex diferit, din care una este cunoscută. Prin urmare, separarea celor două profiluri este realizată cu uşurinţă fără existenţa unor aprecieri subiective din partea experţilor, fiind confirmată astfel susţinerea persoanei vătămate cu privire

---

trecerea unei perioade de 5 ani de la decesul acestora. Profilele genetice obţinute de la persoanele pentru care instanţa de judecată a pronunţat amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei, introduse în S.N.D.G.J., sunt păstrate timp de 10 ani, iar în cazul în care acestea decedează înainte de împlinirea termenului respectiv, profilele genetice sunt păstrate încă 2 ani după deces, după care sunt şterse. Curtea Europeană a arătat că măsura prelevării automate a probelor biologice în vederea determinării profilului ADN şi introducerea într-o bază de date naţională pentru persoanele care au fost condamnate pentru săvârşirea anumitor infracţiuni nu este o *pedeapsă*, în înţelesul art. 7 din Convenţie (CtEDO, decizia din 7 decembrie 2006, în cauza *Van der Velden c. Olandei*). Pe cale de consecinţă, măsura prelevării probelor biologice de la persoane condamnate şi introducerea în S.N.D.G.J. este posibilă şi în mod retroactiv.

De asemenea, Curtea a considerat că măsura este compatibilă cu art. 8 din Convenţie, chiar dacă profilul genetic nu a fost folosit în cadrul procesului penal declanşat pentru faptele săvârşite de către condamnat. Totodată, Curtea a considerat că nu poate fi apreciată ca nerezonabilă existenţa obligaţiei de a se supune măsurii determinării profilului genetic în sarcina tuturor persoanelor care au fost condamnate pentru infracţiuni de anumită gravitate (CtEDO, decizia din 7 decembrie 2006, în cauza *Van der Velden c. Olandei*).

[1] Aceste profile genetice şi cele provenite din urmele ridicate de la faţa locului sunt păstrate până când se realizează identificarea sau 25 de ani de la înregistrare, nefiind necesară o notificare prealabilă pentru ştergere.

la faptul că inculpatul şi-a şters penisul de fusta acesteia după consumarea raportului sexual (*Judecătoria Sectorului 6 Bucureşti, secţia penală, sentinţa penală nr. 85 din 2 martie 2020, nepublicată*).

Existenţa sub unghiile inculpatului a microurmelor biologice nu este de natură a justifica – prin ea însăşi şi necoroborată cu alte probe certe, chiar dacă nu directe – concluzia răsturnării prezumţiei de nevinovăţie a inculpatului. În condiţiile în care, pe de o parte, se presupune că moartea victimei a survenit în ziua de 21 noiembrie 2006, iar pe de altă parte, se susţine că recoltarea microurmelor biologice de sub unghiile inculpatului a avut loc în ziua de 27 noiembrie 2006, nu se poate accepta acest mijloc de probă – singular – ca fiind suficient pentru condamnarea persoanei acuzate *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1894 din 5 iunie 2012, www.legalis.ro)*.

Inculpatul este autorul faptei, întrucât în urma percheziţiei domiciliare efectuate a fost găsit la domiciliul inculpatului un cuţit, iar raportul de expertiză genetică efectuată în cauză a concluzionat că microurmele biologice evidenţiate pe lama cuţitului conţin ADN care provine de la victima C.R. cu o probabilitate de $1,39 \times 10^{21}$ faţă de probabilitatea ca urmele ADN să aparţină altei persoane de sex feminin, iar la nivelul microurmelor biologice de pe mânerul cuţitului [...] a fost pus în evidenţă un profil genetic unic, incomplet, aparţinând unei persoane de sex masculin. Caracterele genetice evidenţiate la nivelul probei sus-menţionate au un corespondent în profilul de referinţă al inculpatului O.G. la nivelul tuturor markerilor. Proba ştiinţifică astfel administrată, coroborată cu găsirea cuţitului la domiciliul inculpatului şi cu declaraţiile martorilor prin care s-a relatat că la ora posibilă a decesului inculpatul a fost văzut venind dinspre locuinţa victimei, au condus la pronunţarea unei soluţii de condamnare *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1937 din 26 mai 2009, www.legalis.ro)*.

Inculpaţii, după ce au pătruns în sediul unei persoane juridice, au aplicat mai multe lovituri paznicului şi au sustras mai multe obiecte, au consumat o sticlă de whisky şi au abandonat recipientul în afara clădirii. În cursul urmăririi penale, întrucât unul dintre inculpaţi nu a mai fost găsit, M.I., mama naturală a inculpatului, a fost de acord să i se recolteze probă ADN, constatarea tehnico-ştiinţifică concluzionând că aceea era mama biologică a persoanei care consumase lichidul din acea sticlă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1094 din 10 aprilie 2012, www.legalis.ro)*.

Deoarece inculpatul a susţinut în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi de la Tribunalul Bistriţa-Năsăud învestit cu propunerea de luare a măsurii privative de libertate a arestului că sângele de pe haina ridicată din locuinţa sa ar proveni de la animale sacrificate, s-a dispus efectuarea unei expertize de stabilire a naturii urmelor de sânge, iar prin Buletinul de analiză emis de Institutul de Medicină Legală s-a concluzionat că sângele de pe haină este de natură umană. S-a dispus de asemenea efectuarea unui raport de expertiză biocriminalistică de stabilire a profilurilor genetice şi de comparare a acestora, prin Raportul de expertiză genetică judiciară întocmit de Institutul Naţional de Crimi-

nalistică concluzionându-se următoarele: pe cizmele ridicate de la inculpat a fost depistat sânge de natură umană în cantitate redusă, dar genotipările urmelor nu au pus în evidenţă rezultate valorificabile; de pe haina ridicată cu ocazia percheziţiei efectuate la domiciliul inculpatului, haină pe care acesta a purtat-o în momentul comiterii infracţiunilor, s-au prelevat mai multe urme, acestea constituie sânge de natură umană, genotiparea acestor urme a pus în evidenţă un profil genetic identic cu cel al victimei; de pe coada toporului ridicat de la faţa locului s-au prelevat urme biologice, genotiparea acestora punând în evidenţă un profil genetic identic cu cel al victimei, ori al victimei în amestec cu un profil genetic parţial şi neproductibil din cauza cantităţii insuficiente de ADN din probe. Ulterior, s-a mai dispus efectuarea unui al doilea raport de expertiză genetică judiciară, prin Raportul de expertiză genetică judiciară emis de Institutul Naţional de Criminalistică concluzionându-se că în probele puse la dispoziţie s-a pus în evidenţă profilul genetic al victimei (cazul firului de păr din palma mâinii drepte a victimei şi al depozitelor subunghiale recoltate de la victimă), fie pretextul efectuat ori genotiparea efectuată a pus în evidenţă electroforegrame nevalorificabile. S-a procedat de către experţi la compararea prin metoda îmbucşării a fotografiilor prin care au fost fixate urmele de încălţăminte cu ocazia efectuării cercetării locului faptei cu fotografiile efectuate asupra tălpilor cizmelor purtate de inculpat la data de 6.02.2017 şi ridicate de la acesta, prin Raportul de expertiză criminalistică traseologică emis de Serviciul Criminalistic al I.P.J. Bistriţa-Năsăud concluzionându-se că urmele de încălţăminte supuse comparării au fost create de o încălţăminte corespunzătoare piciorului stâng, ce prezintă un desen antiderapant asemănător ca formă şi dimensiune cu cel prezent pe talpa cizmei stângi a inculpatului. În faza de urmărire penală, ca şi în faza judecăţii, inculpatul a declarat că nu a săvârşit faptele de care este acuzat, în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, arătând că nu poate decât să aproximeze ora la care a ajuns acasă, fără să se uite la ceas, că nu a fost la locuinţa victimei de mai mult timp şi că nu obişnuia să o viziteze, că prezenţa sa la locul faptei, în jurul orelor 3:00, în dimineaţa de 6 februarie 2017 apreciind-o ca întâmplătoare, pentru a vedea ce s-a întâmplat acasă la victimă, deoarece de la locuinţa acesteia a observat ieşind fum. Prezenţa inculpatului la diferite baruri din localitatea Dorolea încă din jurul orelor 19:30, apoi în jurul orelor 22:00, după orele 23:00, cu puţin anterior miezului nopţii de 5/6 februarie 2017, în apropierea locuinţei victimei, „rezemat de peretele Şcolii din Dorolea" rezultă din depoziţia martorului T.R.M., agent de pază în cadrul Primăriei Livezile, prezenţa inculpatului în localuri fiind menţionată şi de martorii M.S.G. şi P.V.G. (raportat la orele 22:00-23:00). Totodată, prezenţa inculpatului în apropierea locuinţei victimei a fost surprinsă şi de camerele de luat vederi montate la Şcoala Generală Dorolea, imobil aflat la câţiva zeci de metri de locuinţa victimei, în vecinătatea acesteia. Cercetarea locului faptei a evidenţiat urme de paşi care duc de Şcoala Generală din Dorolea la locuinţa victimei, de asemenea, urme de paşi care duc de la locuinţa victimei şi ies din curtea acesteia. Referitor la urmele găsite la faţa locului, create de încălţăminte, potrivit raportului de expertiză criminalistică întocmit în cauză, urma prelevată, creată de încălţămintea de la piciorul stâng, prezintă un desen antiderapant asemănător ca formă şi dimensiuni cu cel de la talpa stângă a cizmei aparţinând inculpatului. Au fost identificate pete brun-roşcate, probabil de sânge

(după cum chiar inculpatul susţine), pe obiectele de îmbrăcăminte şi încălţăminte ce aparţin acestuia, de pe care s-au prelevat probe, iar la examinarea fizică a inculpatului s-a constatat prezenţa unor excoriaţii la nivelul arcadei stângi, la nivelul obrazului drept şi la nivelul degetului mic de la mâna dreaptă, ceea ce denotă posibilitatea existenţei unei lupte. Prezenţa inculpatului la faţa locului, cu ocazia intervenţiei organelor de poliţie şi de pompieri, în miezul nopţii, în jurul orelor 3:00, oră caracterizată prin retragerea în locuinţe pentru odihnă este un alt aspect incriminatoriu, în condiţiile în care inculpatul a susţinut că s-a deplasat la locuinţa sa în jurul orelor 22:00 şi că locuieşte mai departe de locuinţa victimei, întrucât o persoană aflată în stare avansată de ebrietate, odată ajunsă acasă, se culca, dar chiar dacă nu ar fi procedat astfel, respectiv nu ar fi fost în stare de ebrietate, este puţin probabil că la ora aceea înaintată din noapte, ar fi observat fumul ce ar fi ieşit de la casa victimei (care nu se afla aproape de casa sa), şi s-ar fi întors pentru a vedea ce se întâmplă *(C.A. Cluj, secţia penală, decizia nr. 601/2019, www.sintact.ro)*.

Materialul probator este consolidat şi de concluziile raportului de expertiză genetică judiciară nr. 1452134 din data de 11 iunie 2018. Trebuie subliniat faptul că, efectuarea expertizei genetice s-a dispus, cu respectarea dispoziţiilor procedurale, iar probele de comparaţie au fost ridicate şi sigilate, potrivit procesului-verbal de examinare fizică, încă din data de 29 martie 2019. Nu au fost aduse critici cu privire la acest mijloc de probă, obiectiv, ştiinţific. Probele au fost recoltate de la inculpat şi victimă, dar şi de pe obiectele de îmbrăcăminte ale victimei. Menţiunile analizei celor două probe au evidenţiat un haplotip genetic majoritar identic cu cel al inculpatului. *Proba notată PRB004718* – „articol de lenjerie intimă aparţinând persoanei vătămate", microurma notată URM0011599, microurma notată URM0011600, microurma URM0011601 – genotiparea acestei din urmă probe, a pus în evidenţă un profil genetic majoritar identic cu cel al victimei T.M.M., alături de cel puţin alte două profile genetice aflate în raport minoritar, parţiale şi nereproductibile, care nu pot fi utilizate pentru comparări. Genotiparea microurmei notată cu URM0011699 a pus în evidenţă un haplotip genetic majoritar identic cu cel al numitului O.V. Aceasta semnifică faptul că numitul O.V. sau orice altă persoană de sex masculin înrudită pe linie paternă cu acesta nu pot fi excluşi ca posibili contributori la crearea microurmei notate cu numărul de mai sus. Curtea subliniază faptul că, potrivit raportului de expertiză genetică, proba a fost ridicată de pe chilotul victimei, parte – spate, interior, exterior. Potrivit concluziilor raportului de expertiză mai sus expuse cu privire la această probă, analiza a pus în evidenţă un haplotip genetic majoritar identic cu cel al numitului O.V., ceea ce dovedeşte faptul că numitul O.V. sau orice altă persoană de sex masculin înrudită pe linie paternă cu acesta nu pot fi excluşi ca posibili contributori la crearea microurmei notate URM0011601. Această concluzie a raportului de expertiză se coroborează cu declaraţia persoanei vătămate care a arătat că iniţial inculpatul a atins-o în zona intimă, dar datorită opoziţie manifestată de către aceasta a renunţat. Aceleaşi aspecte le-a reţinut expertul şi din proba notată cu URM0011602, luată tot de pe chilotul victimei. *Proba notată PRB004773* – „pantaloni aparţinând persoanei vătămate": microurma notată URM0011699 – genotiparea acesteia a pus în evidenţă

un profil genetic majoritar identic cu cel al victimei T.M.M., alături de cel puţin alte două profile genetice aflate în raport minoritar, parţiale şi nereproductibile, care nu pot fi utilizate pentru comparări; în vederea punerii în evidenţă a unor posibili contributori de sex masculin s-au folosit markeri genetici ai cromozomului Y. Genotiparea acestei microurme a pus în evidenţă un amestec de haplotipuri ce provine de la minimum două persoane de sex masculin. Haplotipul genetic al numitului O.V. este inclus în acest amestec. Aceasta semnifică faptul că numitul O.V. sau orice altă persoană de sex masculin înrudită pe linie paternă cu acesta nu pot fi excluşi ca posibili contributori la crearea microurmei notate URM0011699; microurma notată URM0011700 – genotiparea acesteia a pus în evidenţă un profil genetic majoritar identic cu cel al victimei T.M.M., alături de cel puţin alte două profile genetice aflate în raport minoritar, parţiale şi nereproductibile, care nu pot fi utilizate pentru comparări. În vederea punerii în evidenţă a unor posibili contributori de sex masculin s-au folosit markeri genetici ai cromozomului Y. Genotiparea acestei microurme a pus în evidenţă un haplotip genetic majoritar identic cu cel al numitului O.V. Aceasta semnifică faptul că numitul O.V. sau orice altă persoană de sex masculin înrudită pe linie paternă cu acesta nu pot fi excluşi ca posibili contributori la crearea microurmei notate URM0011700. Prin urmare, şi probele de natură ştiinţifică se coroborează cu declaraţia persoanei vătămate, în sensul celor mai sus expuse, respectiv acest raport de expertiză genetică a subliniat prezenţa unor urme, de natură biologică aparţinând inculpatului, pe îmbrăcămintea victimei, chiar pe cea intimă, cum am arătat mai sus, chilotul acesteia. Concluziile raportului de expertiză genetică se coroborează cu declaraţiile date de către persoana vătămată în faţa primei instanţe în care a arătat modalitatea în care a fost agresată de către inculpat. Astfel, persoana vătămată a arătat că, iniţial a fost atinsă în zona intimă de către inculpat, pe sub pantalon, pe chilot (aspect care corespunde concluziilor expertizei referitoare la proba URM0011601, ridicată de pe chilotul victimei), iar apoi inculpatul a frecat piciorul victimei de organul genital (aspect care corespunde concluziilor expertizei din analiza pantalonului purtat de victimă în acea noapte, respectiv proba URM0011700). Inculpatul nu a combătut concluziile de natură ştiinţifică ale expertizei genetice şi nici nu a adus vreo explicaţie de natură ştiinţifică cu privire la urmele care îi aparţin găsite pe obiectele de îmbrăcăminte ale victimei, mai sus arătate. Concluzionând, Curtea constată că toate mijloacele de probă, la care am făcut referire mai sus, dovedesc în afara oricărui dubiu, faptul că inculpatul a săvârşit infracţiunea de agresiune sexuală *(C.A. Braşov, secţia penală, decizia nr. 482 din 13 iunie 2019, www.sintact.ro)*.

Din probele administrate în cauză rezultă fără dubiu că inculpatul B.T.I. este cel care, prin demersurile pe care în mod evident le-a efectuat, a determinat substituirea probelor biologice cu scopul de a fi exclus de la paternitatea minorei C.M.L. şi, pe cale de consecinţă, la realizarea de către experţii Institutului de Medicină Legală Minovici Bucureşti a unui raport de expertiză medico-legală, examen ADN, în care sunt astfel consemnate concluzii ce nu reflectă realitatea, fiind mincinoase. (...) Curtea are în vedere, în acest sens, că inculpatul B.T.I., pe parcursul soluţionării cauzei civile a refuzat constant efectuarea unei noi expertize medico-legale, pe baza prelevării unor noi probe biolo-

gice, iar în prezenta cauză s-a opus cu înverşunare recoltării probele biologice în vederea realizării expertizei medico-legale dispuse de procuror, împotrivindu-se la punerea în executare a unei hotărâri judecătoreşti, împrejurare ce formează obiectul celei de-a doua fapte deduse judecăţii. În mod normal, într-o astfel de situaţie, pentru a-şi dovedi nevinovăţia sau împrejurarea că nu este tatăl biologic al copilului, orice persoană de bună-credinţă, de bunăvoie, s-ar fi supus efectuării unei noi astfel de expertize medico-legale, examen ADN. Este evident ca întregul comportament al inculpatului se datorează împrejurării că acesta cunoştea foarte bine că, în situaţia realizării unei noi astfel de expertize, rezultatul ar fi diferit decât cel stabilit prin raportul de expertiză medico-legală – examen ADN. Fapta inculpatului B.T.I., constând în aceea că a determinat cu intenţie experţii Institutului de Medicină Legală să întocmească, fără vinovăţie, raportul de expertiză medico-legală, ce conţine afirmaţii mincinoase, în sensul că analiza comparativă a profilelor ADN determinate pornind de la eşantioanele de salivă aparţinând numiţilor C.M., C.M.L. şi B.T.I. exclude de la paternitate pe numitul B.T.I. în ce priveşte pe minora C.M.L. la nivelul locilor ADN D3S1358, TH01, D18S51, Penta E, D16S539, Penta D, VWA, D8S1179 şi TPOX şi că numitul B.T.I. nu este tatăl biologic al minorei C.M.L., ca urmare a înlocuirii de către o persoană rămasă neidentificată a probelor biologice ce îi aparţineau, în scopul denaturării rezultatului examenului ADN, proba dispusă în dosarul Judecătoriei şi depus în această cauză la data de 6.06.2011, întruneşte elementele constitutive ale participaţiei improprii la mărturie mincinoasă *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, sentinţa nr. 249 din 22 decembrie 2017, www.sintact.ro).*

§19. Autopsia medico-legală

- este procedeul probatoriu ce se dispune (*măsură obligatorie*) de către organul de urmărire penală sau de către instanţa de judecată:

a) în caz de moarte violentă[1];

b) în caz de moarte suspectă de a fi violentă[2];

---

[1] *Moartea violentă* este moartea care survine ca urmare a unui accident, uciderii sau exercitării de violenţe asupra unei persoane ce au ca urmare moartea, sinuciderea.

[2] *Moartea suspectă* este decesul intervenit în următoarele situaţii: *(i)* moarte subită; *(ii)* decesul unei persoane a cărei sănătate, prin natura serviciului, este verificată periodic din punct de vedere medical; *(iii)* deces care survine în timpul unei misiuni de serviciu, în incinta unei întreprinderi sau instituţii; *(iv)* deces care survine în custodie, precum moartea persoanelor aflate în detenţie sau private de libertate, decesele în spitalele psihiatrice, decesele în spitale penitenciare, în închisoare sau în arestul poliţiei, moartea asociată cu activităţile poliţiei sau ale armatei în cazul în care decesul survine în cursul manifestaţiilor publice sau orice deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, cum este suspiciunea de tortură sau oricare altă formă de tratament violent sau inuman; *(v)* multiple decese repetate în serie sau concomitent; *(vi)* cadavre neidentificate sau scheletizate; *(vii)* decese survenite în locuri publice sau izolate; *(viii)* moartea este pusă în legătură cu o deficienţă în acordarea asistenţei medicale sau în aplicarea măsurilor de profilaxie ori de protecţie a muncii; *(ix)* decesul pacientului a survenit în timpul sau la scurt timp după o intervenţie diagnostică

c) când nu se cunoaşte cauza morţii (de pildă, în ipoteza în care aparţinătorii celui decedat nu cunosc sau nu deţin date cu privire la existenţa vreunei boli sau a unui traumatism care să determine decesul)[1];

d) când există o suspiciune rezonabilă că decesul a fost cauzat direct sau indirect printr-o infracţiune ori în legătură cu comiterea unei infracţiuni;

e) *dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliţiei, a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, în timpul internării medicale nevoluntare sau în cazul oricărui deces care ridică suspiciunea nerespectării drepturilor omului, a aplicării torturii sau a oricărui tratament inuman* (raţiunea acestei ipoteze constă în conformarea la standardele jurisprudenţei Curţii Europene care impune statelor, în exercitarea obligaţiei procedurale pozitive, să verifice din oficiu dacă decesul persoanei private de libertate nu a fost cauzat de reprezentanţii autorităţilor, iar în cazul în care există suspiciunea implicării acestora în lanţul cauzal al decesului, să desfăşoare a anchetă concretă şi efectivă pentru lămurirea împrejurărilor decesului).

- astfel, autopsia presupune examinarea *postmortem* a corpului unei persoane (atât examinarea externă, cât şi internă, a cavităţii craniene, toracice şi abdominale, inclusiv prin folosirea computerului tomograf sau a RMN) de către un medic legist pentru a se stabili împrejurările producerii morţii (de pildă, a modalităţii în care au fost aplicate loviturile, zonei corpului în care au fost aplicate, a legăturii de cazalitate între acţiunea suspectului/inculpatului şi deces);

---

sau terapeutică medico-chirurgicală [art. 34 alin. (2) pct. 3 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale].

[1] În practica judiciară într-o cauză în care rudele victimei decedate susţineau că moartea a survenit din cauza suprasolicitării, medicul legist a concluzionat că moartea victimei a fost neviolentă. Decesul s-a produs prin insuficienţa multiplă de organe apărute pe fondul unei stări de comă profundă prelungită determinată de encefalopatia hipoxică – ischemică gravă (edem cerebral masiv). Tot acest lanţ fiziopatologic a fost declanşat de episoade iterative, refractare la tratament administrat, de fibrilaţie ventriculară, pentru care s-a aplicat în mod corect şi rapid protocolul de resuscitare cardio-respiratorie timp de 90 de minute. Din analiza datelor necroptice şi a examenelor paraclinice de pe perioada spitalizării, medicul legist opinează că fibrilaţia ventriculară a fost cel mai probabil produsă de o afecţiune cardiacă rară, respectiv displazia aritmogenă de ventricul drept. (...) Displazia aritmogenă de ventricul drept (DAVD) este o formă rară de cardiomiopatie spontană sau familială, cu transmitere autosomală dominantă sau recesivă, caracterizată prin infiltrarea progresivă a miocardului cu ţesut fibro-adipos ce predispune la disfuncţie ventriculară dreaptă, tahiaritmii ventriculare şi moarte subită la subiecţi tineri. Factorul declanşator este endogen, nu există elemente de mediu implicate în apariţia bolii, ci numai a unor manifestări (efortul poate induce aritmii care însă apar şi spontan). Principala caracteristică a DAVD este tendinţa la aritmii ventriculare şi la moarte subită chiar şi în absenţa disfuncţiei ventriculare evidenţiate clinic. Riscul de moarte subită este mai ridicat în rândul atleţilor, ajungând până la 20-25%, fiind legat de apariţia aritmiilor ventriculare în perioada de efort. Efortul fizic produce descărcarea de catecolamine şi hiperextensia fibrelor miocardice, ceea ce poate duce la stimularea zonelor displazice ventriculare cu producerea de aritmii. Prin urmare, în cazul efortului intelectual nu se descarcă aceste catecolamine în circulaţia sangvină şi ca atare nu există nicio legătură între efortul intelectual şi declanşarea aritmiilor cu potenţial letal. Astfel, nu există legătură de cauzalitate între decesul victimei şi efortul pe care aceasta îl depunea în desfăşurarea activităţilor profesionale (activităţi care au fost efectuate în parte peste program) (*Judecătoria Sectorului 6 Bucureşti, încheierea din 8 martie 2021, nepublicată*).

- *autopsia medico-legală* este întotdeauna judiciară şi se deosebeşte de *autopsia anatomopatologică*[1] care este extrajudiciară şi se efectuează ori de câte ori un deces survine în spital, nu este apreciat ca fiind un caz medico-legal şi unde este necesară confirmarea, precizarea sau completarea diagnosticului clinic, inclusiv în situaţia decesului copiilor sub un an, indiferent de locul decesului, precum şi a deceselor materne care nu sunt cazuri medico-legale (art. 10 din Legea nr. 104/2003, republicată); în cazul oricărui deces în care există suspiciunea unor implicaţii medico-*legale şeful serviciului de anatomie patologică din cadrul spitalului are obligaţia de a sesiza în scris, în termen de 24 de ore, în condiţiile art. 291 C.proc.pen.*[2] organele de urmărire penală competente pentru a se dispune efectuarea unei autopsii medico-legale (art. 11 din Legea nr. 104/2003, republicată).

- pentru a constata dacă există vreunul dintre motivele enumerate mai sus pentru a efectua autopsia medico-legală, organul de urmărire penală sau instanţa de judecată poate solicita *opinia medicului legist*[3]; pentru efectuarea autopsiei medico-legale nu este necesar acordul aparţinătorilor persoanei decedate;

---

[1] În literatura de specialitate [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a apreciat că luând în considerare libertatea probatorie permisă de art. 97 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., raportul necropsic întocmit de medicul anatomopatolog (denumit protocol de autopsie) *va putea fi asimilat unui raport de constatare prevăzut de art. 172 alin. (9)-(11) C.proc.pen.* Acesta va rămâne principalul mijloc de probă pe baza căruia se vor stabili elemente precum felul morţii şi cauza medicală a morţii în situaţiile în care efectuarea autopsiei medico-legale nu mai este posibilă din cauze obiective (spre exemplu, nu mai poate fi identificat cadavrul sau acesta a fost incinerat, iar indiciile de moarte suspectă apar ulterior efectuării autopsiei anatomopatologice). Neputând fi realizată o echipolenţă probatorie între raportul medicului anatomopatolog şi raportul de necropsie medico-legală, calea procesuală firească fiind efectuarea autopsiei medico-legale, întrucât autopsia anatomopatologică limitează în mod semnificativ dreptul la apărare al părţilor (acestea neputând desemna un expert independent care să asiste la efectuarea autopsiei şi întrucât raportul, nefiind un act medico-legal, nu poate fi supus avizării la comisia de avizare şi control) în situaţiile în care este posibil, organul judiciar poate dispune efectuarea unei autopsii medico-legale. În situaţia în care autopsia medico-legală nu mai poate fi efectuată, constatările medicului anatomopatolog pot fi utilizate în realizarea unei expertize medico-legale prin care să fie clarificate aspecte necesare cauzei (spre exemplu, stabilirea cauzei decesului sau, mai bine spus, confirmarea cauzei decesului stabilită de medicul anatomopatolog), în această situaţie expertiza efectuată fiind o primă expertiză în cauză.

[2] Dispoziţiile art. 11 din Legea nr. 104/2003, republicată, fac referire la noţiunea de „anunţare" a organelor de urmărire penală; această terminologie nu poate avea în sensul legii procesuale decât semnificaţia unei sesizări venite din partea autorităţilor prevăzute de art. 291 C.proc.pen. În literatura juridică [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că această sesizare ar trebui să conţină toate menţiunile necesare şi utile organului de urmărire penală pentru a stabili cu celeritate dacă este necesară efectuarea autopsiei medico-legale – menţiuni privind circumstanţele în care a survenit decesul şi descrierea acelor motive din care rezultă obligativitatea efectuării autopsiei medico-legale (elementele de fapt din care rezultă caracterul violent al morţii; indiciile existente în sensul caracterului suspect al cauzei morţii etc.) – fiind însoţită de întreaga documentaţie medicală necesară (ex., foaie de observaţie clinică, protocol operator, rezultatele investigaţiilor paraclinice, buletine de analize medicale etc.).

[3] În doctrină [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că având în vedere că decizia efectuării sau neefectuării autopsiei medico-legale trebuie

- în cazul în care obiectul urmăririi penale îl constituie infracțiunea de vătămare a fătului sau întreruperea cursului sarcinii, se va dispune *autopsia medico-legală a fetusului* pentru a se stabili vârsta intrauterină, capacitatea de supraviețuire extrauterină, felul și cauza morții, precum și pentru stabilirea filiației, când este cazul;

- dacă obiectul urmăririi penale îl constituie infracțiunea de ucidere sau vătămare a nou-născutului de către mamă se va dispune *autopsia medico-legală a nou-născutului* pentru a se stabili dacă copilul a fost născut viu, viabilitatea, durata supraviețuirii extrauterine, felul și cauza medicală a morții, data morții, dacă i s-au acordat îngrijiri medicale după naștere, precum și pentru stabilirea filiației, când este cazul;

- organele de urmărire penală dispun efectuarea autopsiei *prin ordonanță*, în vreme ce instanța se pronunță *prin încheiere*;

- în cazul în care corpul victimei a fost înhumat, este dispusă exhumarea, de regulă, pentru examinarea cadavrului prin autopsie[1]; *exhumarea* poate fi dispusă de către *procuror prin ordonanță sau de către instanța de judecată prin încheiere* în vederea stabilirii felului și cauzei morții, a identificării cadavrului sau pentru stabilirea oricăror elemente necesare soluționării cauzei[2]; exhumarea se face în prezența organului de urmărire penală;

- având în vedere considerentele hotărârii CtEDO pronunțate în cauza *Solska și Rybicka c. Poloniei* (hotărârea din 20 septembrie 2018) prin care s-a apreciat că lipsa unui control *a posteriori* din partea unui judecător în cadrul căruia să fie evaluată respectarea de către procuror a testului de proporționalitate la momentul dispunerii exhumării, cred că în cursul urmăririi penale este admisibilă formularea unei plângeri în fața judecătorului de drepturi și libertăți din cadrul instanței competente să judece cauze în fond de către rudele persoanei decedate a căror viață privată ar putea fi afectată din exhumarea defunctului;

- autopsia se efectuează *în cadrul instituției medico-legale*, potrivit legii speciale (de regulă institutul sau serviciul de medicină-legală în a cărui rază teritorială a fost

---

luată cu celeritate, forma procedurală prin care organul de urmărire penală solicită această opinie este o adresă transmisă instituției medico-legale competente la care va trebui atașată întreaga documentație ce provine de la unitatea medicală unde s-a constatat decesul. Deși decizia de a nu efectua autopsia medico-legală aparține organului de urmărire penală, practic, aceasta nu poate fi luată decât în baza opiniei medicului legist, opinie care ar trebui să se concretizeze cel puțin într-o adresă care să cuprindă motivele pentru care autopsia nu este necesară. În mod evident, opinia medicului legist de a nu se efectua autopsia medico-legală nu este obligatorie pentru organul de urmărire penală, acesta putând totuși dispune efectuarea acestui procedeu probatoriu cu atât mai mult cu cât necesitatea acestuia poate rezulta din alte probe decât cele de natură medicală.

[1] Nu este întotdeauna obligatorie efectuarea autopsiei după exhumare, aceasta putând fi dispusă și în scopul ridicării unor mijloace materiale de probă.

[2] În literatura de specialitate [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că în urma exhumării se pot efectua activități specifice de identificare: *(i)* recunoaștere vizuală (poate fi făcută de persoane care au cunoscut sau au văzut recent persoana decedată); *(ii)* recunoașterea după efectele personale (haine, bijuterii); *(iii)* examinarea dentiției (poate fi efectuată de un stomatolog cu experiență medico-legală, fiind recomandabilă efectuarea unei radiografii); *(iv)* identificare antropologică (atunci când corpul este scheletizat sau într-un stadiu avansat de descompunere); *(v)* identificarea după amprente digitale.

găsit cadavrul, ori s-a produs decesul); în cazuri excepţionale, nu este exclusă posibilitatea efectuării autopsiei medico-legale chiar la locul unde a fost descoperit cadavrul (de pildă, în zonele de munte unde accesul auto este imposibil, iar transportul cadavrului din locuinţa în care a fost găsit nu poate fi efectuat, medicul legist poate efectua autopsia chiar la locul unde se află cadavrul);

- la efectuarea autopsiei medico-legale pot fi cooptaţi şi specialişti din alte domenii medicale, în vederea stabilirii cauzei decesului (de pildă, medici anatomo-patologi de la spitalele din localitate), la solicitarea medicului legist, cu excepţia medicului care a tratat persoana decedată;

- cu ocazia efectuării autopsiei medicul legist poate preleva mostre biologice din corpul celui decedat pentru ca acestea să fie studiate ulterior în laborator pentru a stabili cu precizie cauza morţii, poate utiliza orice metode legale pentru stabilirea identităţii, inclusiv prelevarea de probe biologice în vederea stabilirii profilului genetic judiciar[1];

- efectuarea autopsiei[2] în cazul morţii sau al exhumării impune, pentru asigurarea

---

[1] În literatura de specialitate [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a precizat că la prelevarea probelor biologice trebuie respectate o serie de reguli: *1.* La toate autopsiile, schema de bază a prelevării probelor biologice include prelevarea de fragmente din toate organele principale; *2.* Dacă nu se poate stabili cu certitudine cauza morţii probele includ recoltări de fluide pentru efectuarea de studii metabolice şi toxicologice; *3.* Dacă se constată existenţa unor leziuni traumatice este recomandabil să se efectueze prelevări de la nivelul leziunilor traumatice (pentru a determina caracterul vital al leziunilor, vechimea acestora etc.); *4.* Dacă este suspectată strangularea sau aplicarea unei forţe fizice asupra gâtului, toate structurile gâtului, musculatura şi ţesuturile neuro-vasculare trebuie recoltate; *5.* Probele biologice trebuie colectate în vase închise ermetic, conservate corect, etichetate, sigilate şi transportate în siguranţă la un laborator din cadrul institutelor de medicină legală împreună cu documentaţia corespunzătoare.

[2] Potrivit art. 38 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale: „1. Medicul legist este asistat la efectuarea autopsiei de personal sanitar mediu sau auxiliar. Autopsia medico-legală trebuie să fie completă, fără a se omite vreun segment, ţesut sau organ. 2. Nu se pot formula concluzii medico-legale privind cauza şi împrejurările morţii numai pe baza unor examene externe sau interne parţiale. 3. Pentru atestarea leziunilor traumatice externe, respectiv interne, se pot efectua fotografii. 4. Medicul legist nu poate elibera certificat de deces fără efectuarea autopsiei medico-legale, cu excepţia cazurilor în care decesul a intervenit ca urmare a catastrofelor".

În doctrină [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că: „Examinarea externă debutează cu examenul hainelor, urmând a fi constatate şi descrise toate aspectele privind eventuala deteriorare sau impregnare, datele obţinute în acest mod urmând a fi comparate cu leziunile traumatice găsite pe cadavru; de asemenea, se vor constata şi descrie orice neconcordanţe existente în acest sens.

Examenul extern al corpului trebuie să urmărească constatarea datelor privind: a) vârsta, sexul, constituţia, înălţimea, grupul etnic, greutatea, starea de nutriţie, culoarea tegumentelor şi caracteristici speciale cum sunt cicatricile, tatuajele, amputările; b) modificările *post-mortem*, incluzând date despre rigiditate şi lividităţi – poziţionare, intensitate, colorate şi reversibilitate, precum şi despre putrefacţie şi condiţiile de mediu; c) o eventuală primă examinare externă; d) tegumentele de pe suprafeţele posterioare ale corpului; e) capul şi orificiile faciale; f) gâtul – dacă există o mobilitate anormală, prezenţa sau absenţa excoriaţiilor; g) toracele – formă şi stabilitate; h) abdomenul – proeminenţa externă, pigmentare, cicatrici; i) anusul şi organele genitale

bunei desfăşurări a anchetei, ridicarea de probe biologice[1]. În această privinţă Comitetul de Miniştri al Consiliului Europei recomandă statelor membre adoptarea în dreptul intern a principiilor prevăzute în Recomandarea R 99(3) privind armonizarea regulilor în autopsia medico-legală[2]. Astfel, conform principiului 3 pct. 7 din această recomandare este justificat să fie prelevate probe biologice de la persoanele decedate în vederea identificării genetice. De asemenea, trebuie luate măsuri pentru a fi prevenită contaminarea acestora şi pentru a fi garantată stocarea adecvată a mostrelor prelevate;

- în acord cu jurisprudenţa Curţii Europene potrivit căreia „publicul trebuie să aibă dreptul de a verifica în mod suficient ancheta sau concluziile sale, astfel încât să poată fi contestată răspunderea atât în practică, cât şi în teorie. Gradul impus de control public poate varia de la o situaţie la alta. Totuşi, în toate cazurile, rudele victimei trebuie asociate procedurii în măsura în care este necesar pentru protecţia intereselor lor legitime" (CtEDO, hotărârea din 22 februarie 2011, în cauza *Soare c. României*, parag. 165) Codul de procedură penală a prevăzut posibilitatea ca membrii familiei persoanei decedate să participe prin intermediul unui expert parte în cadrul procedeului probator al autopsiei medico-legale; astfel, organele de urmărire penală au obligaţia procedurală pozitivă de a încunoştinţa un membru de familie al persoanei decedate despre data autopsiei şi despre dreptul de a desemna un expert independent autorizat care să asiste la efectuarea autopsiei;

---

externe; j) extremităţile – forma, mobilitatea anormală, urme de injecţii şi cicatrici, suprafeţele palmare, degetele şi unghiile; k) urmele descoperite sub unghii; l) leziunile – excoriaţii, echimoze, plăgi; m) prezenţa de reacţii vitale la nivelul leziunilor, particule străine din interiorul leziunilor precum şi reacţiile secundare ca decolorarea, vindecarea, infecţiile; n) semnele unor intervenţii chirurgicale sau urmele resuscitării; dispozitive medicale.

În ceea ce priveşte examinarea internă a cadavrului, medicul legist trebuie să aibă în vedere câteva reguli cu caracter general: 1. Toate artefactele importante produse prin disecţie şi prin recoltarea de probe trebuie înregistrate; 2. Toate cavităţile trebuie deschise şi examinate, neomiţându-se niciun segment, ţesut sau organ; 3. Examinarea şi disecţia ţesuturilor moi şi a musculaturii gâtului sunt obligatorii la orice necropsie; 4. Toate organele trebuie examinate şi disecate urmând tehnicile anatomiei patologice. Dacă există leziuni, procedurile de disecţie trebuie individualizate; 5. Leziunile traumatice trebuie descrise astfel încât să includă direcţia şi relaţia cu anatomia organului lezat; 6. Trebuie cântărite toate organele importante.

Efectuarea autopsiei presupune parcurgerea de către medicul legist a unor proceduri speciale în cazuri precum: embolie gazoasă, comprimarea gâtului (spânzurare, sugrumare, strangulare), înec/imersie, infracţiuni contra libertăţii şi integrităţii sexuale care au avut ca urmare moartea victimei, moartea cauzată de neglijarea şi violenţa asupra copiilor, moartea prin împuşcare, moartea datorată dispozitivelor explozive, leziuni provocate prin instrumente înţepătoare-tăietoare, suspiciuni de intoxicaţie".

[1] Potrivit art. 39 din Normele privind efectuarea expertizelor, a constatărilor şi a altor lucrări medico-legale, materialele biologice, cum ar fi organe, sânge, umori, conţinut gastro-intestinal, secreţii, precum şi corpurile delicte care au astfel de urme biologice se transportă la institutele de medicină legală împreună cu documentaţia corespunzătoare.

[2] A se vedea Recomandarea Comitetului de Miniştri nr. R(99)3 din 2 februarie 1999 privind armonizarea regulilor în autopsia medico-legală, disponibilă online (*www.coe.int*).

- medicul legist care a efectuat autopsia întocmeşte ***un raport de expertiză medico-legală***[1], care cuprinde constatările şi concluziile sale cu privire la:

[1] Procedând la o analiză detaliată a conţinutului raportului de autopsie, în literatura de specialitate [*V. Constantinescu, M. Truşcă*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că raportul de autopsie este un mijloc de probă denumit uneori şi raport necropsic, raport medico-legal de necropsie, raport de expertiză medico-legală necropsică prin care se obţin probe specifice referitoare la identitatea persoanei decedate, felul morţii, cauza medicală a morţii, existenţa leziunilor traumatice, mecanismul de producere, natura agentului vulnerant şi legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice şi deces, data probabilă a morţii, precum şi orice elemente care pot contribui la lămurirea împrejurărilor producerii morţii. Din punctul de vedere al formei, raportul de autopsie va trebui să răspundă cerinţelor art. 178 alin. (4) C.proc.pen., având un conţinut specific determinat de particularităţile autopsiei ca procedeu probatoriu.

În ceea ce priveşte partea introductivă, conţinutul specific al raportului de necropsie vizează datele referitoare la identitatea cadavrului sau menţiunea că este cadavru cu identitate necunoscută (CIN), identitatea şi calitatea persoanelor care efectuează autopsia, elemente de istoric al circumstanţelor în care s-a produs decesul aşa cum acestea rezultă din actul procedural prin care s-a dispus autopsia şi din actele medicale puse la dispoziţia medicului legist.

Partea expozitivă va cuprinde în prima parte descrierea constatărilor realizate în urma examenului extern (a se vedea *supra*, pct. 3). În ceea ce priveşte leziunile, trebuie precizată natura acestora (excoriaţii, echimoze, plăgi), urmând a fi descrise ca formă, dimensiuni exacte, direcţie, margini, unghiuri şi localizare relativă în funcţie de repere anatomice. În caz de leziuni multiple mai ales atunci când sunt produse prin acţiunea unor agenţi vulneranţi cu caracteristici diferite, precum şi atunci când contribuţia acestora la producerea decesului este diferită, se recomandă documentarea fiecărei leziuni în parte prin efectuarea de fotografii. Constatările realizate în urma examenului intern vor fi descrise potrivit constatărilor macroscopice. Tot în partea expozitivă vor fi descrise examinările complementare solicitate (histopatologice, bacteriologice, hematologice, toxicologice, biocriminalistice).

Concluziile raportului de autopsie trebuie să redea succint, în termeni accesibili, deducţiile ştiinţifice ale expertului medico-legal pe baza elementelor obţinute mai ales în urma efectuării autopsiei corelate cu datele de anchetă şi cu cele rezultate din documentele medicale. Astfel, în concluziile raportului se vor formula răspunsuri la întrebări precum: felul morţii (violentă sau neviolentă); cauza medicală a morţii, sub acest aspect fiind necesar a se face distincţie între: a) cauza tanatoinițială sau cauza mediată care declanşează lanţul tanatogenerator şi care este diferită în morţile violente (ex., politraumatism rutier, electrocuţie, împuşcare etc.) faţă de cele neviolente (cancer, ciroza hepatică etc.); b) cauza tanatointermediară, prin intermediul căreia se instalează moartea (ex., rupturi de organe, fracturi etc – în situaţia morţilor violente sau infarctul miocardic etc. – în situaţia morţilor neviolente); c) cauza tanatoterminală sau imediată ce face referire la cauza intimă prin care se produce moartea, aceasta fiind comună morţilor violente şi celor neviolente fiind reprezentată prin: stop cardio-respirator, insuficienţă cardiacă, insuficienţă respiratorie, insuficienţă renală etc. (*V. Iftenie, D. Dermengiu*, op. cit., p. 108). Tot în concluziile raportului de necropsie se vor face menţiuni cu privire la modalităţile de producere a leziunilor traumatice decelate (atât a celor care au contribuit, cât şi a celor care nu au contribuit la producerea decesului); legătura de cauzalitate între leziunile traumatice şi deces, aprecieri cu privire la natura agentului vulnerant, data probabilă a morţii, precum şi rezultatele unor eventuale examinări complementare.

Concluziile raportului de necropsie se pot prezenta astfel: Moartea persoanei de sex masculin, cu identitate necunoscută, a fost violentă; ea s-a datorat hemoragiei meningo-cerebrale

a) identitatea persoanei decedate sau elemente de identificare, dacă identitatea nu este cunoscută;

b) felul morții (violentă sau neviolentă);

c) cauza medicală a morții [**1.** *cauza tanato-inițială (de pildă, lovitura de cuțit primită de victimă)*; **2.** *cauza tanato-intermediară (de pildă, secționarea plămânilor)*; **3.** *cauza tanato-terminală* (de exemplu, stopul cardio-respirator)];

d) existența leziunilor traumatice, mecanismul de producere a acestora, natura agentului vulnerant și legătura de cauzalitate dintre leziunile traumatice și deces;

e) rezultatele investigațiilor de laborator efectuate asupra probelor biologice prelevate de la cadavru și a substanțelor suspecte descoperite;

f) urmele biologice găsite pe corpul persoanei decedate;

g) data probabilă a morții;

h) orice alte elemente care pot contribui la lămurirea împrejurărilor producerii morții.

- dacă organul judiciar apreciază că este necesară verificarea din punct de vedere științific a raportului de expertiză medico-legal, poate fi dispusă avizarea raportului de către Comisiile de avizare și control al actelor medico-legale din cadrul institutului de medicină legală competent teritorial; atunci când organul judiciar consideră neclare sau contradictorii concluziile raportului de expertiză medico-legal ori între conținut și concluzii există contradicții sau atunci când comisia de avizare recomandă efectuarea unei noi expertize, aceasta poate fi dispusă în temeiul art. 181 C.proc.pen.; comisia care va efectua noua expertiză se compune dintr-o comisie de experți care au un grad profesional mai mare decât cel al expertului care a efectuat prima expertiză. Competența exclusivă de efectuare a unei noi expertize medico-legale aparține institutului de medicină legală în conformitate cu competența sa teritorială. În cazul în care contradicțiile pot fi lămurite prin audierea expertului, organul judiciar va dispune audierea medicului legist care a efectuat raportul de expertiză. Atunci când există contradicții între prima expertiză și noua expertiză medico-legală efectuată în cauză,

---

(n.n., cauza imediată a morții) consecutivă unui traumatism cranio-cerebral (n.n., cauza intermediară a morții) care s-a putut produce prin lovire cu un corp dur (n.n., cauza tanatoinițială), alungit, cu muchii ușor rotunjite (n.n., descrierea agentului vulnerant) în legătură de cauzalitate directă cu decesul. La autopsie s-au mai constatat leziuni la nivel toracal posterior care s-au putut produce prin lovire cu corpuri dure alungite; leziunea de la nivelul regiunii lombare paramedian dreapta s-a putut produce prin acțiunea de împungere a unui corp dur cu vârf bont cu suprafață mică (posibil tac, corp delict prezentat în fotografii de către organele de poliție). Cu excepția leziunilor cranio-meningo-cerebrale, leziunile traumatice prezentate de victimă nu au contribuit la producerea decesului. Sângele recoltat de la cadavru aparține grupei B și are o alcoolemie de 2,55 g la mie, alcoolurie 3,15g la mie. Decesul poate data din 29.09.2019.

În ciuda recomandărilor din literatura de specialitate și a Recomandării R(99)3 a Comitetului de Miniștri potrivit cu care raportul de expertiză trebuie să fie clar și ușor de înțeles nu numai pentru alți medici, dar și pentru persoane fără pregătire medicală, constatăm că, în practică, de foarte multe ori, raportul de necropsie nu atinge standardele necesare de inteligibilitate și transparență. Aceasta înseamnă, pe de-o parte, că raportul trebuie prezentat într-un mod inteligibil pentru toți participanții la proces, mai exact, prin indicarea și descrierea faptelor de legătură și a celor rezultate. Pe de altă parte, participanții – sau măcar alți experți – trebuie să poată verifica pe ce cale a ajuns expertul la rezultatele sale".

competenţa de a se pronunţa asupra concluziilor contradictorii aparţine Comisiei superioare de medicină-legală din cadrul Institutului Naţional de Medicină Legală „Mina Minovici", conform art. 24 alin. (1) din O.G. nr. 1/2000, republicată. În urma verificării din punct de vedere ştiinţific a actelor medico-legale efectuate în cauză, Comisia superioară va putea: *(i)* constata existenţa unor concluzii contradictorii între prima expertiză şi cea ulterioară sau ale altor acte medico-legale, putând *aviza*, în totalitate sau parţial, concluziile uneia dintre ele, şi formula anumite precizări sau completări; potrivit art. 28 alin. (1) din H.G. nr. 774/2000, în cazul în care Comisia superioară medico-legală a emis un aviz, organele judiciare nu pot solicita efectuarea altor expertize medico-legale unor unităţi medico-legale ierarhic subordonate acesteia, decât dacă au apărut date noi medicale sau de anchetă. În lipsa unor astfel de date medicale sau de anchetă noi, putem constata că avizul emis de forul superior de medicină-legală este definitiv şi nu poate fi repus în discuţie de către alte instituţii de medicină-legală; *(ii)* recomanda refacerea totală sau parţială a lucrărilor, formulând propuneri în acest sens sau concluzii proprii atunci când concluziile actelor medico-legale nu pot fi avizate; *(iii)* dispune refacerea parţială sau totală a actelor medico-legale în cazul în care se constată deficienţe în redactare sau abateri privind metodologia întocmirii acestora;

- pe lângă aceste reguli speciale, după întocmirea raportului de expertiză sunt aplicabile regulile generale din materia expertizei vizând efectuarea unei noi expertize sau audierea expertului.

§20. Examinarea medico-legală a persoanei

- examinarea medico-legală este procedeul probatoriu prin care medicul legist sau o comisie de medici-legişti constată urmele şi consecinţele unei infracţiuni fie în urma unei examinări directe a corpului unei persoane, fie consecutiv analizei înscrisurilor medicale referitoare la o anumită persoană;

- examinarea medico-legală a persoanei în vederea constatării urmelor şi a consecinţelor unei infracţiuni se efectuează fie la solicitarea unei persoane care a fost victima unei infracţiuni, fie în cazurile în care este necesară pentru efectuarea unei constatări de specialitate sau a unei expertize medico-legale dispuse de organele de urmărire penală sau de instanţă[1];

- în cazul în care o persoană solicită examinarea, medicul legist poate proceda la verificarea clinică directă a existenţei unor leziuni traumatice recente pe corpul persoanei întocmind un ***certificat medico-legal care are valoarea unui raport de constatare***[2]; în acest caz, procedeul probator este similar cu cel al examinării fizice

---

[1] Având în vedere că procedeul probatoriu al constatării de specialitate poate fi efectuat numai în cursul urmăririi penale, instanţa de judecată poate dispune efectuarea unei examinări medico-legale numai în scopul efectuării unei expertize.

[2] Potrivit art. 35 din H.G. nr. 774/2000 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispoziţiilor O.G. nr. 1/2000 privind organizarea activităţii şi funcţionarea instituţiilor de medicină legală este incompatibil să efectueze un raport de expertiză medico-legală sau de noua expertiză medico-legală medicul legist care, în aceeaşi cauză, a eliberat un certificat medico-legal; în cazul în care medicul legist este împiedicat, din motive justificate, să

efectuate cu consimțământul celui examinat; acest certificat medico-legal poate fi obținut la solicitarea unei persoane fie înainte de începerea urmăririi penale, fie în cursul procesului penal; indiferent de momentul la care este obținut, certificatul medico-legal are valoarea probantă în cadrul procesului penal;

- organele de urmărire penală pot dispune prin ordonanță efectuarea unui raport de constatare sau a unui raport de expertiză cu privire la leziunile traumatice existente pe corpul unei persoane sau a consecințelor posttraumatice suportate de victima infracțiunii; constatarea leziunilor traumatice este efectuată, de regulă, printr-o examinare fizică (caz în care trebuie respectate exigențele art. 190 C.proc.pen.) sau o examinare medico-legală;

- în cazul în care este necesar pentru efectuarea raportului de constatare sau de expertiză realizarea unei examinări fizice, ordonanța procurorului va cuprinde ambele dispoziții (efectuare examinare fizică și întocmire raport de constatare/expertiză); în cazul în care nu este posibilă sau necesară examinarea fizică, expertiza este efectuată în baza documentației medicale puse la dispoziția expertului (certificatele, referatele medicale și fișele de observație clinică emise de unități sanitare ale Ministerului Sănătății sau acreditate de acesta, care prezintă toate elementele de siguranță; nu vor putea fi luate în considerare informații medicale cuprinse în alte tipuri de înscrisuri medicale, cum ar fi bilete de trimitere, rețete, consulturi înscrise pe rețete, concedii medicale, bilete de externare);

- instanța de judecată poate dispune prin încheiere efectuarea unei examinări medico-legale fie autonom, fie odată cu dispunerea efectuării unui raport de expertiză;

- raportul de expertiză sau certificatul medico-legal trebuie să cuprindă: descrierea leziunilor traumatice, precum și opinia expertului cu privire la natura și gravitatea leziunilor, mecanismul și data producerii acestora, urmările pe care acestea le-au produs.

§21. Martorii asistenți

- sunt martorii care asistă la efectuarea unui act procedural, în cazurile prevăzute de lege;

- în esență, martorii asistenți nu cunosc decât fapte sau împrejurări în legătură cu cauza penală după desemnarea lor să participe la proceduri în această calitate;

- *Codul de procedură penală nu mai cuprinde o reglementare autonomă a instituției martorilor asistenți, făcând referire la aceștia în două ipoteze ce țin de efectuarea percheziției domiciliare/informatice:*

a) când persoana la care se face percheziția este reținută ori arestată, va fi adusă la percheziție. În cazul în care nu poate fi adusă, ridicarea de obiecte și înscrisuri, precum și percheziția domiciliară/informatică se fac în prezența unui reprezentant *ori martor asistent* [art. 159 alin. (11) C.proc.pen., respectiv art. 168 alin. (11) C.proc.pen.];

---

efectueze lucrarea solicitată, el comunică în scris acest lucru, arătând motivele, de îndată, instituției de medicină legală competente, în vederea desemnării unei alte persoane de specialitate. Medicii rezidenți în specialitatea medicină legală nu pot semna acte medico-legale.

b) în cazul în care în spaţiul unde urmează a fi efectuată percheziţia nu se află nicio persoană, aceasta se efectuează *în prezenţa unui martor asistent* [art. 159 alin. (15) C.proc.pen.].

- tot spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală stipulează participarea numai a unui singur martor asistent la efectuarea actelor procedurale mai-sus menţionate;

- deşi nu există o reglementare explicită, este preferabil ca interdicţiile impuse de vechiul Cod în privinţa martorilor asistenţi să fie menţinute ca standard de practică şi în condiţiile Codului de procedură penală, respectiv organele judiciare să evite folosirea ca martori asistenţi a minorilor sub 14 ani, ori a persoanelor interesate în cauză sau a celor care fac parte din aceeaşi unitate cu organul care efectuează actul procedural;

- în procesul-verbal prin care se constată efectuarea actului procedural trebuie menţionate datele de identificare a martorului asistent, precum şi observaţiile acestora, dacă este cazul.

§22. Comisia rogatorie

- este activitatea procesuală menită să asigure buna desfăşurare a procedurilor penale, prin care un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată care nu poate efectua nemijlocit ***un act procedural***[1] solicită efectuarea/realizarea acestuia de către un organ judiciar, din aceeaşi categorie şi de acelaşi grad, dintr-o altă circumscripţie teritorială [de exemplu, de organul de urmărire penală sau instanţa de judecată în a cărei circumscripţie se află martorul care urmează să fie ascultat sau locul unde trebuie efectuat actul sau realizat procedeul probatoriu (ridicarea de înscrisuri, cercetarea la faţa locului, percheziţii)];

- deşi Codul de procedură penală nu prevede explicit posibilitatea audierii inculpaţilor prin comisie rogatorie cred că o astfel de procedură nu poate fi exclusă; în absenţa unei interdicţii legale şi ţinând cont de faptul că, uneori, poate fi chiar în interesul suspectului sau inculpatului, ca audierea să fie realizată cu celeritate în această modalitate în special în faza de urmărire penală, cred că nu se poate restricţiona pe cale doctrinară[2] sfera cazurilor în care poate fi dispusă comisia rogatorie. Prin urmare, consider că în faza de urmărire penală nu se va putea reţine vreun element de nelegalitate a audierii suspectului sau inculpatului, prin comisie rogatorie procurorul putând obţine astfel atât o declaraţie a inculpatului prin care recunoaşte fapta ori prin care este de acord cu impunerea unor obligaţii în cazul dispunerii renunţării la urmărirea

---

[1] În materia probelor, *actul procesual* este cel prin care s-a dispus sau s-a autorizat proba, adică ordonanţa organului de urmărire penală sau încheierea judecătorului, în vreme ce *actul procedural* va fi cel prin care s-a administrat proba înglobând atât procedeul probatoriu, cât şi mijlocul de probă, deoarece astfel se pune în executare dispoziţia din actul procesual.

[2] În doctrină [*G. Mateuţ*, Procedură penală. Partea generală, op. cit., 2019, p. 960] s-a apreciat că nu poate forma obiectul unei comisii rogatorii audierea sau ascultarea suspectului sau inculpatului, deoarece aceasta reprezintă nu numai un procedeu probatoriu, ci şi un mijloc de apărare deci de exercitare a unei funcţii procesuale, respectiv a funcţiei apărării, fiind argumentat că principiul nemijlocirii nu comportă nicio excepţie, având o valoare absolută.

penală, cât şi expirarea acordului pentru prestarea unei munci în folosul comunităţii ori de acoperire a prejudiciului; deopotrivă, trebuie avut în vedere că oricând inculpatul poate uza de dreptul la tăcere, inclusiv atunci când audierea acestuia este realizată prin comisie rogatorie. Pe de altă parte, în faza de judecată vor trebui să fie avute în vedere exigenţele relative la asigurarea respectării principiului nemijlocirii şi continuităţii completului în acord cu jurispudenţa CtEDO, audierea inculpatului prin comisie rogatorie fiind relevantă numai atunci când acesta doreşte să recunoască fapta şi să solicite judecata potrivit procedurii abreviate în cazul recunoaşterii învinuirii;

- în cazul audierii martorilor, persoanei vătămate ori a inculpatului în faza de judecată cred că pentru asigurarea respectării principiului nemijlocirii instanţa trebuie să facă toate demersurile rezonabil posibile pentru a asigura prezenţa acestora în vederea audierii şi a respectării dreptului inculpatului de a adresa nemijlocit întrebări prevăzute de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţia europeană (de pildă, pentru a putea evalua nemijlocit comportamentul şi credibilitatea unui anumit martor); în ipoteza în care prezenţa acestora nu este posibilă, este necesar a fi verificată posibilitatea audierii prin videoconferinţă, acesta trebuind să fie primul implus al instanţei, iar nu dispunerea unei comisii rogatorii în vederea audierii; astfel, dispunerea unei comisii rogatorii în scopul realizării acestor audieri, care constituie o excepţie la principiul nemijlocirii, s-ar impune numai în ipoteze temeinic justificate[1] atunci când audierea prin videoconferinţă nu este posibilă, fiind deopotrivă necesar a se asigura garanţii efective pentru a compensa această restrângere a dreptului la un proces echitabil[2];

- într-o cauză recentă, Curtea Europeană a apreciat că a fost încălcat dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenţie prin audierea martorilor determinaţi prin comisie rogatorie, arătând că audierea martorilor de către instanţele rogate de la locul lor de reşedinţă al acestora nu poate funcţiona ca o garanţie procesuală în lipsa unor motive temeinice pentru neprezentarea martorilor absenţi şi când instanţa de fond a recurs la aceasta fără a avea în vedere măsuri alternative pentru audierea martorilor absenţi (*cauza Faysal Pamuk c. Turciei, hotărârea din 18 ianuarie 2022*);

- organele judiciare implicate în comisia rogatorie au aceeaşi competenţă funcţională, dar competenţe teritoriale diferite;

---

[1] În această privinţă, trebuie avută în vedere jurisprudenţa Curţii Europene în care s-a reiterat necesitatea asigurării audierii nemijlocite a martorului de către instanţa învestită cu judecarea cauzei, sau în caz contrar asigurarea unor factori de contrabalansare a lipsei nemijlocirii care să asigure echitabilitatea procedurii; astfel, în cauza *Süleyman c. Turciei (hotărârea 17 noiembrie 2020)* s-a apreciat că distanţa dintre două oraşe nu poate fi considerată în sine şi în abstract ca un motiv întemeiat pentru neasigurarea de către judecători a audierii personale a martorilor; tot astfel, privarea de libertatea a unui martor nu constituie un motiv pentru audierea acestuia prin comisie rogatorie *(Daştan c. Turciei, hotărârea din 10 octombrie 2017).*

[2] În cauzele *Schatschaschwili c. Germaniei şi Ürek şi Ürek c. Turciei*, Curtea Europeană a apreciat că sunt necesari factorii de contrabalansare serioşi pentru a asigura echitatea procedurilor în ipoteza în care instanţa nu precedează la audierea nemijlocită a unui martor, fiind relevante în acest context următoarele elemente: abordarea instanţei de fond asupra probelor în cauză; disponibilitatea şi puterea altor probe incriminatoare; şi măsurile procedurale luate pentru a compensa lipsa oportunităţii de a interoga direct martorii în proces.

- ***pot fi efectuate/realizate pe cale comisiei rogatorii acte procedurale sau procedee probatorii; nu pot fi efectuate/realizate prin comisie rogatorie acte procesuale*** (de exemplu, începerea urmăririi penale, continuarea urmăririi penale faţă de suspect, extinderea cercetărilor, încuviinţarea administrării de probe, punerea în mişcare a acţiunii penale, extinderea acţiunii penale, trimiterea în judecată) ***ori dispuse măsuri procesuale*** (de exemplu, dispunerea arestării preventive, arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau pe cauţiune, ori a unei măsuri asigurătorii);

- comisia rogatorie se dispune de procuror sau de organele de cercetare penală *prin ordonanţă*, iar de instanţa de judecată *prin încheiere*, care trebuie să cuprindă toate lămuririle necesare pentru îndeplinirea actului care face obiectul acesteia[1]; consecutiv *DCC nr. 802/2017* cred că şi judecătorul de cameră preliminară poate dispune prin încheiere o comisie rogatorie în scopul administrării unor probe necesare pentru lămurirea unor elemente de nelegalitate sau neloialitate a urmăririi penale;

- organul judiciar rogat nu poate dispune şi el, pe mai departe, efectuarea actului de către un alt organ judiciar tot prin intermediul comisie rogatorii, chiar şi în ipoteza în care constată că actul ce trebuie efectuat nu intră în competenţa sa teritorială; în această din urmă ipoteză organul judiciar rogat va restitui *prin ordonanţă*, respectiv *încheiere* dosarul cauzei învederând motivul pentru care nu poate fi efectuat actul prin comisie rogatorie, cu indicarea organului judiciar în a cărei competenţă teritorială intră efectuarea acestuia;

- când se impune ascultarea unei persoane, organul judiciar care dispune comisia rogatorie, trebuie să indice întrebările la care trebuie să răspundă persoana ascultată prin această procedură; în cursul audierii organul judiciar rogat poate formula şi alte întrebări persoanei ascultate, pe care le apreciază utile pentru aflarea adevărului în cauză;

- părţile pot solicita să fie citate în vederea participării la şedinţa de judecată a instanţei care efectuează actul procedural prin comisie rogatorie;

- art. 200 C.proc.pen. nu prevede obligativitatea aducerii inculpatului arestat la administrarea probei, efectuarea procedeului probatoriu sau a actului procedural; inculpatul arestat va fi însă reprezentat de un avocat din oficiu, în absenţa avocatului său ales; în acest context trebuie notat că în cauza *Faysal Pamuk c. Turciei* Curtea Europeană a apreciat că posibilitatea avocatului de a participa la audieri în mai multe oraşe în faţa instanţelor rogate riscă să impună apărării o sarcină disporporţionată, incompatibilă cu principiul egalităţii armelor; deopotrivă, în *cauza Fikret Karahan c. Turciei (hotărârea din 16 martie 2021)* s-a arătat că în cauzele în care identificarea fizică joacă un rol esenţial, prezenţa personală a reclamantului în faţa unei instanţe de judecată împreună cu cea a martorilor capătă o asemenea importanţă încât simpla prezenţă a avocatului său nu ar fi suficientă pentru a susţine drepturile la apărare, chiar şi atunci când avocatul este în măsură să conteste credibilitatea acelor martori;

---

[1] Prin modificarea art. 59 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost înlăturată incongruenţa legislativă existentă între dispoziţiile acestui articol şi cele ale art. 200 C.proc.pen., stipulându-se în mod explicit că şi organele de cercetare penală pot dispune efectuarea de acte procedurale de alte organe de cercetare penală prin comisie rogatorie.

- dacă organul judiciar rogat apreciază că este nelegală desemnarea sa pentru efectuarea unui act prin comisie rogatorie (de pildă, se dispune realizarea prin comisie rogatorie a punerii în mişcare a acţiunii penale, aducerii la cunoştinţă a inculpării şi audierea persoanei devenită inculpat) va respinge efectuarea comisiei rogatorii *prin ordonanţă, respectiv încheiere*, restituind dosarul organului de urmărire penală/instanţei care au încuviinţat efectuarea actului prin comisie rogatorie;

- nu se poate ajunge la un conflict negativ de competenţă între organul judiciar care dispune comisia rogatorie şi organul judiciar rogat, întrucât comisia rogatorie nu are natura juridică a unui act de sesizare a organului rogat, iar restituirea dosarului de către organul rogat nu echivalează cu o sesizare;

- comisia rogatorie internaţională în materie penală este forma de asistenţă judiciară internaţională ce constă în împuternicirea pe care o autoritate judiciară dintr-un stat (stat solicitant) o acordă unei autorităţi din alt stat (stat solicitat) să îndeplinească în locul şi în numele său unele activităţi judiciare privitoare la un anumit proces penal; poate fi: *(i) activă*, adică comisia rogatorie prin care se solicită unui stat străin să îndeplinească anumite activităţi judiciare necesare într-o cauză penală aflată în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţelor române; *(ii) pasivă*, adică comisia rogatorie prin care un stat străin solicită organelor de urmărire penală sau instanţelor române să îndeplinească anumite activităţi judiciare necesare într-o cauză penală din acel stat;

- obiectul cererii de comisie rogatorie internaţională îl poate constitui: *(i)* localizarea şi identificarea persoanelor şi obiectelor; audierea inculpatului, audierea persoanei vătămate, a celorlalte părţi, a martorilor şi experţilor, precum şi confruntarea; percheziţia, ridicarea de obiecte şi înscrisuri, sechestrul şi confiscarea specială; cercetarea la faţa locului şi reconstituirea; expertizele, constatarea tehnico-ştiinţifică şi constatarea medico-legală; transmiterea de informaţii necesare într-un anumit proces, interceptările şi înregistrările audio şi video, examinarea documentelor de arhivă şi a fişierelor specializate şi alte asemenea acte de procedură; *(ii)* transmiterea mijloacelor materiale de probă; *(iii)* comunicarea de documente sau dosare;

- executarea cererii de comisie rogatorie internaţională se realizează potrivit dispoziţiilor procedurale ale statului solicitat.

§23. Delegarea

- este activitatea procesuală prin care un organ de urmărire penală sau o instanţă de judecată încredinţează competenţa de efectuare a unui ***act procedural*** privind anumite mijloace de probă, pe care nu le poate efectua nemijlocit, unui organ ierarhic inferior, competent teritorial, sau unui alt organ judiciar ce nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege privind competenţa materială/funcţională (de pildă, procurorul poate delega efectuarea unei cercetări la faţa locului sau a ascultării unui martor, organului de cercetare penală din altă localitate decât cea a sediului parchetului; instanţa care în cursul judecăţii dispune efectuarea unei percheziţii domiciliare deleagă efectuarea acesteia procurorului);

- nu se va dispune delegarea în cazul în care un organ judiciar doreşte doar să folosească infrastructura tehnică a unui alt organ judiciar egal în grad (de pildă, aparatură de videoconferinţă) în scopul realizării nemijlocite a audierii;

- organul judiciar căruia i se deleagă efectuarea unui act procedural, are competenţa teritorială de a efectua actul, fără a avea însă competenţa materială/funcţională de îndeplinire a acestuia;

- delegarea se dispune de procuror sau de organele de cercetare penală[1] *prin ordonanţă*, iar de către instanţă *prin încheiere* şi trebuie să cuprindă toate datele necesare pentru îndeplinirea actului procedural;

- în cazul în care legea prevede obligativitatea efectuării urmăririi penale de către procuror, efectuarea unora dintre actele procedurale necesare soluţionării cauzei poate fi delegată organelor de cercetare penală; în ordonanţa de delegare trebuie menţionate explicit activităţile ce trebuie efectuate de către organele de cercetare penală, precum şi termenul de realizare a acestora; în ceea ce priveşte delegarea administrării unor mijloace de probă consider că este important ca probele esenţiale în acuzare să fie administrate nemijlocit de către procuror, iar nu prin delegare; cum actele de sesizare a organelor de urmărire penală nu sunt acte procesuale sau procedurale, nu este necesar în cazul urmăririi penale proprii să existe un act de delegare pentru a fi înregistrate în mod legal de către organele de cercetare penală;

- părţile pot solicita să fie citate în vederea participării la şedinţa de judecată a instanţei care efectuează actul procedural prin delegare;

- potrivit art. 201 C.proc.pen. cu referire la art. 200 C.proc.pen., nu este obligatorie aducerea inculpatului arestat la administrarea probei, efectuarea procedeului probatoriu sau a actului procedural delegat; inculpatul arestat va fi însă reprezentat de un avocat din oficiu, în absenţa avocatului său ales;

- organul judiciar care dispune delegarea trebuie să indice întrebările la care trebuie să răspundă persoana audiată prin această procedură; în cursul audierii organul judiciar delegat poate formula şi alte întrebări persoanei ascultate, pe care le apreciază utile pentru aflarea adevărului în cauză;

- organul judiciar căruia i s-a delegat efectuarea actului procedural nu poate să delege la rândul său efectuarea actului altui organ ierarhic inferior (*delegatus non potest delegare*);

- nu se poate ajunge la un conflict negativ de competenţă între organul judiciar care dispune delegarea şi organul judiciar delegat, întrucât delegarea nu are natura juridică a unui act de sesizare a organului delegat.

În cauzele în care procurorul efectuează în mod obligatoriu urmărirea penală poate dispune, în condiţiile art. 201 C.proc.pen., delegarea unor activităţi organelor de cercetare penală. Delegarea constă în transmiterea dreptului de a efectua un act procedural, ori de administrare a unor probe sau de efectuare a

[1] Prin modificarea art. 59 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost înlăturată incongruenţa legislativă existentă între dispoziţiile acestui articol şi cele ale art. 201 C.proc.pen., stipulându-se în mod explicit că şi organele de cercetare penală pot dispune efectuarea de acte procedurale de alte organe de cercetare penală prin delegare.

unor procedee probatorii unui organ judiciar inferior, chiar dacă nu este corespunzător ca funcţie procesuală. În cauză, se constată că prin ordonanţă procurorul *a încuviinţat* procedeul probatoriu al ridicării de înscrisuri *şi a delegat* punerea în executare a acestuia organelor de cercetare penală. Procedând astfel, procurorul nu a încălcat restricţia impusă de art. 201 C.proc.pen. raportat la art. 200 alin. (2) C.proc.pen. cu privire la obiectul delegării, iar organele de cercetare penală delegate au acţionat nu în realizarea funcţiei investigative specifice, ci a *funcţiei executive* de îndeplinire a unor acte din dispoziţia procurorului, în limitele impuse de Ministerul Public *(C.A. Oradea, secţia penală, încheierea nr. 26/2018, nepublicată).*

În cauzele în care urmărirea penală se efectuează de către procuror, acesta poate dispune prin ordonanță ca anumite acte de cercetare penală să fie efectuate de către organele poliției judiciare. Delegarea acestor atribuții în sarcina organului de poliție judiciară este parțială şi temporară, scopul măsurii fiind efectuarea de urgență a anumitor acte procesuale care s-ar putea pierde sau ar duce la întârzierea soluționării cauzei. Or, împrejurarea că în anumite cazuri, ofițerii de poliție judiciară efectuează anumite acte de cercetare penală nu echivalează cu o încălcare a dreptului la un proces echitabil întrucât, pe de o parte, poliția judiciară a fost creată tocmai în scopul efectuării cu celeritate şi în mod temeinic a activităților de descoperire şi de urmărire a infracțiunilor, iar, pe de altă parte, actele de cercetare ale acestor ofițeri se efectuează în numele procurorului şi numai după emiterea unei ordonanțe sau a unei dispoziții scrise a acestuia. În plus, ofițerii şi agenții de poliție judiciară își desfăşoară activitatea sub directa conducere, supraveghere şi control a procurorului de caz, ceea ce dă expresie prevederilor art. 131 alin. (3) din Constituție, potrivit cărora parchetele conduc şi supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare, în condițiile legii *(I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 160/2012, nepublicată).*

Capitolul VIII
Măsuri preventive şi alte măsuri procesuale penale

În cadrul acestui capitol vor fi analizate măsurile procesuale care presupun ingerinţe în dreptul la libertate al persoanei, precum şi în dreptul la protecţia proprietăţii. Având în vedere prezumţia de nevinovăţie şi de libertate a persoanelor acuzate în procesul penal, Codul de procedură penală a instituit caracterul gradual al măsurilor preventive, precum şi caracterul excepţional al măsurilor privative de libertate. Astfel, vor fi analizate condiţiile de formă şi de fond prevăzute de lege pentru luarea măsurilor preventive, cazurile de înlocuire, revocare sau încetare de drept a acestora. Fiecare măsură preventivă va fi analizată în mod detaliat şi prin raportare la toate fazele procesului penal în care poate fi luată, prelungită sau menţinută. O atenţie deosebită va fi acordată jurisprudenţei relevante a Curţii Europene, evidenţiindu-se situaţiile în care instanţa de contencios european a considerat că măsurile privative de libertate nu satisfac standardul convenţional. În privinţa măsurilor asigurătorii sau măsurilor procesuale de siguranţă cu caracter provizoriu vor fi prezentate cazurile şi condiţiile în care acestea pot fi instituite, contestate şi revocate.

Secţiunea 1. Noţiuni

- ***prin măsuri de drept procesual penal*** se înţeleg măsurile procesuale sau procedurale ce pot fi dispuse de organele de urmărire penală sau de instanţa de judecată în vederea asigurării bunei desfăşurări a procesului penal;

- ***măsurile procesuale*** sunt măsuri de drept procesual penal, privative sau restrictive de drepturi şi libertăţi, ce au ca finalitate asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, fiind subsidiare activităţilor procesuale (principale) prin care se urmăreşte soluţionarea raportului de conflict dedus judecăţii[1]; *sunt măsuri procesuale:* măsurile

[1] În doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 737) s-a apreciat că măsurile procesuale au următoarele ***caracteristici***: *1.* urmăresc realizarea *scopului* procesului penal şi garantarea acordării de despăgubiri civile persoanelor prejudiciate prin infracţiune şi asigurarea desfăşurării normale a activităţilor judiciare; *2.* se dispun numai atunci când din *indiciile temeinice* sau din *probele* administrate rezultă că s-a comis o faptă prevăzută de legea penală şi suspectul sau inculpatul urmează să fie sancţionat penal; *3.* se pot lua pe întreaga durată a procesului penal şi, în mod excepţional însă, unele măsuri procesuale pot fi menţinute temporar şi după stingerea procesului penal (menţinerea măsurilor asigurătorii potrivit art. 315 alin. (2) lit. a)

asigurătorii, măsurile preventive, măsurile provizorii de siguranţă, restituirea lucrurilor şi restabilirea situaţiei anterioare etc.;

- **măsurile procesuale sunt:** ***(i) cu caracter personal***, adică măsurile privative sau restrictive de drepturi şi libertăţi (reţinerea, arestarea preventivă sau la domiciliu, internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, internarea medicală provizorie, controlul judiciar sau pe cauţiune); au întotdeauna *caracter facultativ*; ***(ii) cu caracter real***, respectiv măsurile asigurătorii, restituirea lucrului, restabilirea situaţiei anterioare; au, în principiu, caracter facultativ (ca excepţie, în unele cazuri strict prevăzute de lege este obligatorie luarea măsurilor asigurătorii);

- măsurile procesuale pot fi luate numai în cursul procesului penal, iar nu înainte de începerea urmăririi penale *in rem*, sau după momentul epuizării ultimei faze a procesului penal; au caracter provizoriu (putând fi revocate/ridicate), iar luarea acestora este, de regulă, facultativă;

- în doctrină[1] s-a apreciat că **măsurile procesuale** se particularizează, în raport cu *actele procesuale*, prin următoarele aspecte: ***se dispun numai*** de către organele judiciare, nu şi de alţi subiecţi procesuali; au întotdeauna ***caracter constrângător***; trebuie puse în executare în mod ***obligatoriu***, peste acordul de voinţă al subiectului la care se referă, putând fi aduse la îndeplinire şi prin constrângere;

- ***măsurile procedurale*** sunt măsurile de drept procesual penal ce pot fi dispuse de organele judiciare în vederea asigurării bunei desfăşurări a activităţii procedurale (de pildă, măsurile pe care le poate lua organul judiciar cu ocazia unei confruntări, măsurile pe care le ia preşedintele completului de judecată pentru pregătirea şedinţei, măsurile luate pentru asigurarea solemnităţii şedinţei de judecată etc.);

- ***măsurile preventive*** sunt măsurile privative sau restrictive de libertate sau de drepturi care se pot lua în cauzele penale în care sunt întrunite cumulativ următoarele **condiţii:**

i. din probele administrate rezultă *o suspiciune rezonabilă* privind săvârşirea unei infracţiuni şi nu există niciun impediment prevăzut de art. 16 C.proc.pen. cu privire la aceasta; evaluarea judecătorului de drepturi şi libertăţi/cameră preliminară cu privire la existenţa unuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. nu se

---

C.proc.pen. şi art. 397 alin. (5) C.proc.pen.; *4.* presupun exercitarea unei anumite *constrângeri* constând în privarea sau limitarea libertăţilor şi drepturilor garantate prin Constituţie ori interzicerea efectuării de acte juridice referitoare la bunurile de care o persoană poate dispune; *5.* au o *durată limitată în timp*, în sensul că îşi vor produce efectele doar pe parcursul desfăşurării procesului penal şi numai atât timp cât subzistă situaţiile de fapt ce au impus luarea lor; *6.* au un caracter *excepţional*, neputând fi luate decât măsurile prevăzute de lege; *7.* au un caracter *facultativ*, în mod excepţional, luarea unei măsuri procesuale fiind obligatorie; *8.* se deosebesc de cele ce se pot lua în cazul nerespectării unor obligaţii procedurale sau cu ocazia efectuării unor acte procedurale şi care implică exercitarea *constrângerii* asupra unor drepturi procedurale, cum ar fi, de pildă: aducerea silită în caz de neprezentare la chemarea organelor judiciare (art. 265 C.proc.pen.); măsuri privind obiectele ridicate, în cazul percheziţiei (art. 162 C.proc.pen.); măsurile premergătoare luate de preşedintele instanţei pentru asigurarea ordinii şi solemnităţii şedinţei de judecată [art. 359 alin. (2) şi (4) C.proc.pen.].

[1] *A. Zarafiu*, op. cit., p. 213.

impune cu autoritate de lucru judecat instanţei de judecată, în calitate de jurisdicţie care are competenţa funcţională de a se pronunţa cu privire la fondul cauzei;

ii. măsura preventivă *este necesară* pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal ori pentru a se împiedica sustragerea suspectului sau inculpatului de la urmărirea penală, sau de la judecată ori pentru a se preveni comiterea unui alte infracţiuni; cerinţa necesităţii trebuie avulată periodic de către organele judiciare;

iii. măsura preventivă *este proporţională* cu gravitatea acuzaţiei formulate *in personam*;

- sunt măsuri preventive care pot fi impuse persoanei fizice: reţinerea, controlul judiciar, controlul judiciar pe cauţiune, arestul la domiciliu, arestarea preventivă; măsurile preventive care pot fi impuse persoanei juridice pot afecta drepturi patrimoniale sau activităţi lucrative sau nelucrative ale acesteia;

- măsurile preventive sunt prezentate gradual în Codul de procedură penală; având în vedere că dreptul la libertate fizică, precum şi dreptul la libertatea de circulaţie trebuie garantate de stat, deci inclusiv de autorităţile judiciare, măsurile preventive se înfăţişează ca măsuri având caracter de excepţie care pot fi impuse numai în condiţiile strict şi limitativ prevăzute de lege; arestarea preventivă poate fi dispusă numai în măsura în care scopurile urmărite prin aceasta nu pot atinse prin arestul la domiciliu sau prin celelalte măsuri neprivative de libertate[1]; prin urmare, distincţia dintre măsurile preventive nu se realizează în mod gradual în funcţie de cuantumul probelor administrate în cauză şi nici în funcţie de standardul de probă care este acelaşi pentru toate măsurile preventive, respectiv suspiciunea rezonabilă cu privire la comiterea unei infracţiuni;

- cu privire la măsurile preventive, în limitele competenţei funcţionale, procurorul dispune *prin ordonanţă*, în vreme ce judecătorul de drepturi şi libertăţi sau cel de cameră preliminară se pronunţă *prin încheiere*, iar instanţa de judecată *prin încheiere, sentinţă sau decizia de trimitere spre rejudecare*; organele de cercetare penală pot dispune prin ordonanţă numai cu privire la măsura reţinerii;

- în vederea protecţiei demnităţii umane şi a dreptului la sănătate, art. 240 alin. (1) C.proc.pen. prevede că în cazul în care, pe baza actelor medicale, se constată că cel arestat preventiv suferă de o boală care nu poate fi tratată în reţeaua medicală a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor, ***administraţia locului de deţinere dispune*** efectuarea tratamentului sub pază permanentă în reţeaua medicală a Ministerului Sănătăţii. Motivele care au determinat luarea acestei măsuri sunt comunicate de îndată procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în cursul acestei proceduri sau instanţei, în cursul judecăţii; astfel, competenţa dispunerii

[1] În concluziile Consiliului privind măsuri alternative detenţiei: utilizarea sancţiunilor şi măsurilor neprivative de libertate în domeniul justiţiei penale (2019/C 422/06) din 16 decembrie 2019 s-a reţinut că detenţia nu este utilizată doar ca sancţiune penală, ci este utilizată pe scară largă şi în etapa premergătoare procesului din cadrul procedurilor. Prin urmare, ar trebui luate în considerare măsuri alternative detenţiei pe parcursul întregului lanţ al justiţiei penale. În consecinţă, la nivel naţional, statele membre sunt încurajate să prevadă în legislaţia lor posibilitatea de a aplica măsuri neprivative de libertate şi în etapa premergătoare procesului din cadrul procedurilor penale.

transferului sub pază permanentă în reţeaua medicală a Ministerului Sănătăţii nu aparţine organelor judiciare, ci administraţiei locului de deţinere care, la cerere sau din oficiu, trebuie să ia măsuri pozitive în scopul protecţiei drepturilor fundamentale. Potrivit art. 240 alin. (2) C.proc.pen[1]., timpul în care inculpatul este internat sub pază permanentă intră în durata arestării preventive, chiar şi atunci când boala a fost provocată de persoana privată de libertate prin măsura arestării preventive, legea necondiţinând nicio precizare în acest sens ca în cazul prevăzut de art. 71 alin. (3) C.pen[2].

Spre deosebire de măsura preventivă a arestului la domiciliu, dispoziţiile procesual penale nu instituie instanţei de judecată învestite cu fondul cauzei atribuţii privind încuviinţarea părăsirii stabilimentului unde se execută măsura preventivă a arestării preventive. În realitate, cererea inculpatului de încuviinţare a deplasării din cadrul Penitenciarului Bucureşti – Rahova la Centrul Oncologic se circumscrie exercitării dreptului la asistenţă medicală, aplicabil inclusiv

---

[1] Soluţia prevăzută de art. 240 alin. (2) C.proc.pen. este distinctă de cea cuprinsă în art. 71 alin. (3) C.pen. potrivit căreia perioada în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, se află bolnav în spital intră în durata executării, în afară de cazul în care şi-a provocat în mod voit boala, iar această împrejurare se constată în cursul executării pedepsei.

[2] În literatura de specialitate [*I. Tocan*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că: „În practica judiciară s-a pus problema posibilităţii aplicării măsurii de siguranţă provizorii a internării medicale concomitent cu măsura arestării preventive. *Într-o opinie*, s-a susţinut că din punct de vedere teoretic cele două măsuri ar putea coexista, însă nu există reglementări în ceea ce priveşte punerea în executare a acestora în mod simultan. *Într-o altă opinie*, coexistenţa celor două măsuri este exclusă, pentru că, pe de o parte, pentru inculpatul privat de libertate se poate dispune internarea sub pază, în condiţiile art. 240 C.proc.pen, iar pe de altă parte, măsura de siguranţă se aplică persoanelor lipsite de discernământ, care nu pot fi arestate preventiv. În ceea ce priveşte eventualele impedimente de ordin procesual penal la luarea concomitentă a celor două măsuri, acestea pot fi rezolvate de prevederile art. 115 alin. (3) din Legea nr. 254/2013, care prevăd posibilitatea transferului persoanei arestate preventiv şi care suferă de o afecţiune ce necesită internarea la spitalul penitenciar, încă din cursul urmăririi penale. Ca urmare, persoana arestată preventiv şi, simultan, internată provizoriu nu va fi deţinută în cadrul unui centru al Ministerului Afacerilor Interne, ci în reţeaua Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor. Internarea sub pază într-un spital din reţeaua Ministerului Sănătăţii, aceasta nu are în vedere situaţia bolnavului psihic periculos, ci a celui care nu poate fi tratat în spitalul-penitenciar. Pe de altă parte, afecţiunile psihice care atrag aplicarea unei măsuri de siguranţă medicale nu sunt în mod obligatoriu asociate cu lipsa discernământului persoanei, ci pot apărea şi la un bolnav cu discernământul păstrat (eventual diminuat) faţă de fapta pentru care este cercetat, ca urmare, nici din acest punct de vedere nu este exclusă coexistenţa celor două măsuri. Măsurile de siguranţă medicale au ca scop înlăturarea unei stări de pericol generate de împrejurarea că o persoană nu îşi poate controla comportamentul, devenind periculoasă pentru sine şi pentru alţii, datorită afecţiunii de care suferă. Măsura are un rol de protecţie, a bolnavului şi a societăţii, faţă de consecinţele pe care boala de care suferă le poate avea asupra comportamentului acestuia, ea putând fi luată şi atunci când nu s-a comis o infracţiune, deci când nu sunt întrunite condiţiile pentru antrenarea răspunderii penale a persoanei. Pe de altă parte, măsura arestării preventive are ca scop înlăturarea pericolului pe care l-ar atrage lăsarea în libertate a unei persoane cu privire la care există presupunerea rezonabilă că a comis, cu vinovăţia cerută de lege, o infracţiune. Ca urmare, dată fiind natura şi finalitatea diferite ale celor două tipuri de măsuri, apreciem că este posibilă luarea concomitentă a acestora".

persoanelor arestate preventiv, conform art. 110 alin. (1) din Legea nr. 254/2013 raportat la art. 71-73 din Legea nr. 254/2013. Or, dreptul la asistenţă medicală se asigură de către administraţia locului în care se execută măsura preventivă, iar împotriva măsurilor privitoare la exercitarea acestui drept, persoana în cauză poate face plângere la judecătorul de supraveghere a privării de libertate, conform art. 56 din Legea nr. 254/2013 (*C.A. Bucureşti, Secţia a II-a penală, încheierea din 21 octombrie 2022*, nepublicată).

Dispoziţiile art. 242 C.proc.pen. nu prevăd posibilitatea de a înlocui o măsură preventivă cu o măsură de siguranţă medicală, chiar şi provizorie. Astfel, măsurile preventive au regim procesual diferit faţă de măsurile de siguranţă cu caracter medical, fiind tratate distinct la Capitolele I şi II ale Titlului V din partea generală a Codului de procedură penală, existând posibilitatea de a coexista (neexcluzându-se una pe alta), dar neexistând posibilitatea de a se înlocui una pe alta, în sensul art. 242 C.proc.pen. (*Jud. sect. 4 Bucureşti, încheierea din 11 octombrie 2016*, nepublicată).

Secţiunea a 2-a. Reţinerea

- este măsura preventivă privativă de libertate pe care organul de urmărire penală o poate dispune prin ordonanţă faţă de suspect sau inculpat dacă există probe sau indicii temeinice din care rezultă ***suspiciunea rezonabilă*** că a săvârşit o infracţiune şi că măsura este necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni;

- ***este singura măsură preventivă***: *i)* care poate fi luată numai în cursul urmăririi penale, celelalte măsuri preventive putând fi dispuse şi în faza de camera preliminară sau de judecată; *ii)* ce poate fi dispusă faţă de suspect, celelalte măsuri preventive privind doar inculpatul; *iii)* care poate fi dispusă de organele de cercetare penală, celelalte măsuri putând fi dispuse numai de magistraţi (procuror, sau după caz judecător);

- poate fi dispusă *numai după începerea urmăririi penale*, de procuror[1] sau de organele de cercetare penală, *prin ordonanţă; judecătorul de drepturi şi libertăţi, de cameră preliminară sau instanţa de judecată nu pot dispune măsura reţinerii;*

- în cauzele în care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror, doar acesta poate dispune măsura reţinerii;

- deşi legea prevede că în cazul infracţiunii flagrante orice persoană are dreptul *să îl prindă* pe făptuitor şi să îl aducă în faţa autorităţii, această privare de libertate nu echivalează cu măsura preventivă a reţinerii; tot astfel, nici *prinderea* făptuitorului de către comandanţii de nave sau aeronave ori de agenţii de poliţie de frontieră nu echivalează cu măsura preventivă a reţinerii.

---

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune luarea măsurii reţinerii în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

§1. Luarea măsurii reţinerii

1.1. Condiţii

- pentru a se dispune reţinerea suspectului sau inculpatului trebuie îndeplinite următoarele **condiţii**:

(i) să existe probe (directe sau indirecte) din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- suspiciunea rezonabilă[1] nu este echivalentă *cu simpla convingere subiectivă sau intuiţia organului judiciar competent să dispună reţinere*; astfel, este necesară existenţa unor temeiuri obiective având o bază probatorie care să indice posibilitatea ca suspectul sau inculpatul să fie autorul infracţiunii de care a fost acuzat şi care să poată fi controlate şi cenzurate *a posteriori* de procurorul ierarhic superior, în scopul evitării privărilor arbitrarii de libertate;

- deşi dispoziţiile art. 209 alin. (1) C.proc.pen. fac trimitere la art. 202 alin. (1) C.proc.pen. care prevede alternativ necesitatea existenţei de probe *sau indicii temeinice*, consider că reţinerea suspiciunii rezonabile cu privire la comiterea infracţiunii trebuie să fie realizată ***numai prin raportare la probele administrate în cauză***[2]; **condiţia probei** rezultă implicit şi din noua configurare a cerinţelor prevăzute de art. 305 alin. (3) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, pentru dispunerea continuării efectuării urmăririi penale faţă de suspect, potrivit cărora bănuiala rezonabilă cu privire la comiterea infracţiunii poate rezulta doar din probe;

- pot exista probe directe indirecte din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că suspectul sau inculpatul a săvârşit o infracţiune; aşa cum în mod just a reţinut Curtea

---

[1] Potrivit art. 5 parag. 1 lit. c) CEDO, privarea de libertate se poate dispune atunci când sunt motive plauzibile de a suspecta că o persoană a comis o infracţiune. *În acest sens*, în cauza *Fox, Campbell şi Hartley c. Marii Britanii* CtEDO a arătat că prin existenţa unei *suspiciuni rezonabile* se înţelege existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune. Caracterul rezonabil al suspiciunii se apreciază în funcţie de circumstanţele fiecărei cauze (a se vedea CtEDO, hotărârea din 30 august 1990, în cauza *Fox, Campbell şi Hartley c. Marii Britanii*, parag. 31-32). Faptele ce au dat naştere suspiciunii (bănuielii) nu trebuie să fie la acelaşi nivel cu faptele necesare pentru a justifica o condamnare sau chiar pentru a aduce o acuzaţie, ce trebuie să existe la un moment procesual ulterior în cadrul urmăririi penale (a se vedea: CtEDO, hotărârea din 29 noiembrie 1988, în cauza *Brogan ş.a. c. Marii Britanii*, parag. 53; CtEDO, hotărârea din 28 octombrie 1994, în cauza *Murray c. Marii Britanii*, parag. 55; CtEDO, hotărârea din 22 octombrie 1997, în cauza *Erdagoz c. Turciei*, parag. 51; CtEDO, hotărârea din 16 octombrie 2001, în cauza *O'Hara c. Marii Britanii*, parag. 36).

Prin urmare, existenţa unei suspiciuni rezonabile înseamnă, în alte cuvinte, *existenţa unor motive rezonabile de a suspecta existenţa unei conexiuni între suspect/inculpat şi fapta investigată de care acesta este acuzat şi care constituie baza factuală a reţinerii.*

[2] O interpretare contrară ar conduce la o concluzie de neacceptat în sensul că, deşi pentru dobândirea calităţii de suspect este necesară condiţia probei, reţinerea suspectului se poate realiza numai în temeiul indiciilor transformând reţinerea în singura măsură privativă de libertate care se poate lua în baza indiciilor.

Europeană în cauza *İpek ş.a. c. Turciei*, în lipsa unei suspiciuni rezonabile, privarea de libertate nu trebuie să fie impusă în scopul de a-l face să mărturisească, să depună mărturie împotriva altor persoane sau să furnizeze informaţii care să servească drept bază a suspiciunii rezonabile;

- în toate cazurile, trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de *suspiciune rezonabilă* trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- reţinerea poate fi dispusă atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai pedeapsa amenzii;

- nu prezintă importanţă forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fie începută urmărirea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită, iar organul de urmărire penală să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect;

- potrivit Codului de procedură penală, începerea urmăririi penale se dispune cu privire la faptă (*in rem*), iar conferirea calităţii de suspect se realizează atunci când din **probele** existente în cauză rezultă bănuiala rezonabilă că o persoană a comis fapta prevăzută de legea penală, caz în care se dispune continuarea efectuării urmăririi penale faţă de aceasta;

- măsura reţinerii poate fi dispusă şi în cazul în care procurorul a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale, existând inculpat în cauză.

(iv) audierea prealabilă a suspectului sau inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu;

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin avocat, a suspectului sau inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar şi permite organelor de urmărire penală să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- în vederea exercitării efective a dreptului la apărare, organele de urmărire penală au obligaţia de a aduce la cunoştinţa suspectului sau inculpatului, înainte de prima audiere, fapta prevăzută de legea penală pentru săvârşirea căreia este suspectat sau pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi încadrarea juridică a acesteia, precum şi drepturile prevăzute de art. 83 C.proc.pen.;

- ***înainte de audiere***, organul de cercetare penală ori procurorul ***este obligat să aducă la cunoştinţa suspectului sau inculpatului*** că are dreptul de a fi asistat de un

avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- suspectul sau inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; suspectului sau inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea, decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal[1];

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare.* În caz de neprezentare a avocatului ales, organul de cercetare penală sau procurorul numeşte un avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării, avocatul suspectului sau inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă suspectul/inculpatul refuză să dea declaraţie, organul de urmărire penală trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a declaraţie; dacă suspectul/inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal, organul de urmărire penală va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal;

- refuzul suspectului/inculpatului de a da declaraţii nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive.

(v) măsura reţinerii să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen. din 1968, actualul Cod de procedură penală nu mai menţionează, ca scop al măsurii preventive, *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei*, deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului.

(vi) măsura reţinerii să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse suspectului/inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

Pe lângă condiţiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea şi a unor ***cerinţe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura reţinerii:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi reţinuţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, care se poate dispune numai după ascultarea lor, cu excepţia cazurilor în care infracţiunea este flagrantă, când nu este necesară încuviinţarea prealabilă, dar există obligaţia organelor de urmărire penală de a-l informa pe ministrul justiţiei. Acesta trebuie să informeze neîntârziat preşedintele Camerei asupra reţinerii [art. 72 alin. (2) din Constituţie];

---

[1] Prin modificarea art. 209 alin. (7) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost înlăturată o eroare de reglementare în sensul eliminării menţiunii că încunoştinţarea avocatul se realizează de suspectul sau inculpatul *reţinut în condiţiile în care această procedură este anterioară dispunerii măsurii reţinerii.*

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi reţinuţi numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Súperior al Magistraturii corespunzătoare, cu excepţia cazurilor în care infracţiunea este flagrantă, când nu este necesară încuviinţarea prealabilă. Există, totuşi, obligaţia organelor de urmărire penală care au luat măsura reţinerii de a informa Consiliul Superior al Magistraturii [art. 267 din Legea nr. 303/2022];

c) Avocatul Poporului poate fi reţinut numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi preventiv fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 53 din Legea nr. 35/1997, republicată].

1.2. Durata

- în procesul penal măsura reţinerii poate dura *cel mult* ***24 de ore*** *(termen substanţial) şi nu poate fi prelungită*[1];

- în durata reţinerii ***nu se include*** timpul strict necesar conducerii suspectului sau inculpatului la sediul organului judiciar [măsura administrativă a conducerii la sediul poliţiei, prevăzută în art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002, republicată[2]];

---

[1] În procedura de executare a mandatului european de arestare emis de o autoritate străină faţă de un minor, potrivit art. 101 alin. (5) din Legea nr. 302/2004, republicată, reţinerea se poate lua pe o durată de cel mult 12 ore şi poate fi prelungită cel mult 8 ore.

[2] Potrivit art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române: „(1) În realizarea atribuţiilor ce îi revin, potrivit legii, poliţistul este învestit cu exerciţiul autorităţii publice şi are următoarele drepturi şi obligaţii principale: *(...) b) să conducă persoane la sediul poliţiei, ca măsură administrativă, în condiţiile prezentei legi*". Conform art. 36 din Legea nr. 218/2002: (1) *Poliţistul este îndreptăţit să conducă o persoană la sediul poliţiei, atunci când*:

a) în condiţiile art. 34 alin. (3), nu s-a putut stabili identitatea acesteia ori există motive verosimile pentru a bănui că identitatea declarată nu este reală sau documentele prezentate nu sunt veridice;

b) din cauza comportamentului, locului, momentului, circumstanţelor ori a bunurilor aflate asupra sa, creează motive verosimile pentru a bănui că pregăteşte sau a comis o faptă ilegală;

c) prin acţiunile sale periclitează viaţa, sănătatea sau integritatea corporală, a sa ori a altei persoane, sau ordinea publică;

d) luarea unor măsuri legale, pe loc, ar putea crea un pericol pentru aceasta sau pentru ordinea publică.

(2) Poliţistul are obligaţia de a raporta şefului său ierarhic despre conducerea persoanei la sediul poliţiei, în cel mai scurt timp posibil de la momentul sosirii la sediu.

(3) Persoana este condusă la cea mai apropiată unitate de poliţie la care se poate realiza identificarea sa, verificarea situaţiei de fapt şi, după caz, luarea măsurilor legale.

(4) Verificarea situaţiei de fapt şi, după caz, luarea măsurilor legale faţă de persoana condusă la sediul poliţiei se realizează *de îndată*.

(5) Poliţistul are obligaţia de a permite persoanei să părăsească, *de îndată*, sediul poliţiei după finalizarea activităţilor conform alin. (4) sau a măsurile legale care se impun.

(6) *Se interzice introducerea persoanei aflate în sediul poliţiei într-un centru de reţinere şi arestare preventivă.*

(7) Dacă în cadrul verificărilor se constată existenţa unor indicii cu privire la săvârşirea unei infracţiuni, se procedează conform normelor de procedură penală. Dispoziţiile alin. (5) şi (6) nu se aplică în cazul în care s-a dispus reţinerea ori arestarea preventivă.

posibilitatea privării de libertate în baza art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 a fost analizată de CtEDO în cauza *Amarandei şi alţii c. României*, în care s-a reţinut că: „în temeiul art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002, pentru ca poliţiei să i se permită să conducă o persoană la sediu în vederea verificării identităţii, trebuie îndeplinite cumulativ două condiţii: incapacitatea persoanei controlate de a dovedi identitatea în condiţiile prevăzute de lege şi existenţa suspiciunii comiterii unei infracţiuni. Or, Curtea constată că în cauză una dintre aceste condiţii nu a fost îndeplinită. Curtea notează că în procesele-verbale identitatea reclamanţilor a fost stabilită pe baza documentelor de identitate, la sosirea reprezentanţilor forţelor de ordine în clădirile percheziţionate. Mai mult decât atât, în declaraţiile de la parchet ale reclamanţilor, identitatea lor a fost din nou clarificată, fără ca anchetatorii să facă menţiuni cu privire la vreo incapacitate sau dificultate de stabilire a acesteia. În ceea ce priveşte a doua condiţie prevăzută de lege, Curtea notează că reclamanţii nu au făcut obiectul niciunei anchete înainte de percheziţie. În declaraţiile lor nu a existat niciun indiciu care ar putea sugera că aceste declaraţii au fost luate în cadrul unei anchete preliminare împotriva lor. Reiese din circumstanţele cazului că reclamanţii au fost reţinuţi la parchet pentru unicul scop de a fi audiaţi în dosarul penal care i-a vizat pe G.B. şi pe alţi membri ai MISA. Cu toate acestea, ei nu au fost în niciun moment informaţi nici cu privire la motivele prezenţei lor în faţa procurorului, nici cu privire la statutul lor de martori. Având în vedere că în Codul de procedură penală existau dispoziţii specifice pentru a asigura aducerea în calitate de martori, printre care, în ultimă instanţă, şi aducerea prin constrângere, Curtea consideră că *art. 31 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 218/2002 nu poate constitui un temei legal pentru privarea de libertate a reclamanţilor*";

- în ordonanţa prin care s-a dispus reţinerea trebuie să se menţioneze motivele care au determinat luarea măsurii (cu indicarea bazei probatorii din care rezultă suspiciunea rezonabilă), ziua şi ora la care reţinerea a început, precum şi ziua şi ora la care reţinerea va înceta;

- termenul pentru care s-a dispus reţinerea curge de la ora emiterii ordonanţei de reţinere, în situaţia în care măsura preventivă se dispune după audierea suspectului/inculpatului care nu a fost privat de libertate; în această situaţie suspectul sau inculpatul se prezintă voluntar la organul de urmărire penală ca urmare a citaţiei primite, ori este adus în temeiul unui mandat de aducere, iar după ce este audiat se dispune măsura reţinerii;

- persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziţia organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezenţa lor, ***dar nu mai mult de 8 ore***, în afară de cazul când s-a dispus reţinerea acestora; în cazul în care reţinerea nu a fost dispusă imediat după expirarea celor 8 ore calculate de la data intrării persoanei chemate la audiere în sediul organului judiciar, ci ulterior, cred că la stabilirea duratei reţinerii va trebui să se deducă din durata maximală de 24 de ore durata privării efective de libertate;

- timpul în care suspectul sau inculpatul a fost adus la sediul organului de urmărire penală cu mandat de aducere executat prin constrângere nu poate fi luat în calculul celor 24 de ore pentru care se poate dispune reţinerea, şi nici al celor 8 ore în

care libertatea acestuia poate fi restricţionată în baza mandatului de aducere în scopul desfăşurării procedurilor (de pildă, timpul în care o persoană ridicată din locuinţa sa aflată în Baia Mare este adusă la Bucureşti pentru a fi audiată la sediul organului de urmărire penală);

- cred însă că ar trebui deduse din durata reţinerii perioadele de privare efectivă de libertate care nu sunt incluse nici în durata conducerii administrative la sediul poliţie, nici în durata restrângerii libertăţii de mişcare în temeiul mandatului de aducere şi care excedează timpului absolut necesar efectuării actelor de urmărire penală care implică participarea acestei persoane;

- suspectul sau inculpatul nu poate fi reţinut de două ori în aceeaşi cauză pentru aceeaşi faptă; dacă aceeaşi persoană are calitatea de suspect sau inculpat şi în alte cauze ce vizează fapte diferite se poate dispune reţinerea sa în fiecare cauză.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Mai exact, este esenţial, în materie de lipsire de libertate, ca dreptul intern să definească clar condiţiile de detenţie şi ca legea să fie previzibilă în aplicarea sa. Curtea observă, în primul rând, că reclamantul a fost citat la PNA pentru a da o declaraţie în cadrul unei proceduri penale, fără să i se ofere alte precizări cu privire la obiectul declaraţiei. (...) Rezultă că reclamantul nu ştia că era citat în calitate de martor sau acuzat, ori poate chiar în calitate de poliţist care efectuează el însuşi cercetări. (...) Curtea observă că reclamantul nu avea calitate oficială de învinuit la momentul primei declaraţii, dată pe coală albă, care i se solicitase să o dea încă de la intrarea în sediul PNA. În plus, elementele de care dispune nu îi permit nici să constate cu certitudine că, încă de la sosirea sa la sediul parchetului, acesta a fost tratat ca un suspect sau ca un martor. În orice caz, Curtea observă că, potrivit versiunii faptelor prezentate de Guvern, în jurul orei 12, când agenţii de poliţie au terminat de scris declaraţiile, procurorul a revenit în sală şi i-a informat că, în cazul respectiv, a fost începută urmărirea penală faţă de 10 dintre agenţii de poliţie prezenţi, inclusiv reclamantul, iar aceştia aveau dreptul să aleagă un avocat sau, în caz contrar, li se va repartiza unul din oficiu. Curtea consideră că, cel puţin începând cu ora 12, procurorul avea bănuieli suficient de solide, susceptibile să justifice lipsirea de libertate a reclamantului în legătură cu ancheta, şi că dreptul român prevedea măsurile necesare în acest sens, şi anume reţinerea sau arestarea preventivă. Însă procurorul nu a luat cea de-a doua măsură în privinţa reclamantului decât foarte târziu, pe la ora 22. În consecinţă, Curtea consideră că lipsirea de libertate căreia i-a căzut victimă reclamantul în data de 16 iulie 2003, cel puţin între orele 12 şi 22, nu avea temei legal în dreptul intern şi că, prin urmare, constituie o încălcare a art. 5 parag. 1 din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 23 februarie 2012, în cauza Creangă c. României, parag. 10-110).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Deşi din documentele oficiale invocate de către Guvern reiese că reclamantul ar fi fost arestat pe data de 11 aprilie 2010 la ora 02:20 AM, Guvernul nu a explicat motivul pentru care reclamantul se afla la sediul Parchetului la o asemenea oră. Curtea a observat, de asemenea, că, pe data de 10 aprilie 2010 a fost publicat un comunicat de presă prin care se anunţa că mai mulţi

suspecţi au fost arestaţi, iar domiciliile lor au fost percheziţionate. De asemenea, Curtea a avut în vedere şi o declaraţie dată sub jurământ de către avocatul reclamantului prin care acesta arată că a fost împuternicit pe data de 10 aprilie 2010 de către părinţii reclamantului să îl reprezinte pe acesta din urmă. Faţă de acestea, Curtea a reţinut că reclamantul a fost reţinut pe data de 10 aprilie 2010. Prin urmare, depăşirea termenului de 24 de ore prevăzut de dreptul intern privind aducerea de îndată a unei persoane reţinute în faţa judecătorului şi îndeplinirea acestei obligaţii după 48 de ore duce la încălcarea art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 10 iunie 2012, în cauza Kortesis c. Greciei, parag. 52-53)*.

1.3. Aspecte procedurale

- în cursul urmăririi penale faţă de suspect sau inculpat se poate dispune măsura reţinerii prin ***ordonanţă motivată*** de procuror (indiferent dacă efectuează sau supraveghează cercetarea penală) sau de organul de cercetare penală (numai dacă efectuează cercetarea penală sub supravegherea procurorului, nu şi în cazul în care procurorul are obligaţia de a efectua urmărirea penală, deoarece nu poate delega dispunerea unui act procesual);

- dacă măsura preventivă se dispune cu privire la mai mulţi suspecţi sau inculpaţi, în principiu, se va întocmi câte o ordonanţă de reţinere pentru fiecare dintre aceştia; nu constituie un element de nelegalitate al luării măsurii reţinerii dispunerea acesteia printr-un singur act procesual faţă de mai mulţi suspecţi sau inculpaţi, în măsura în care în considerentele ordonanţei sunt indicate acuzaţiile formulate împotriva acestora şi motivată individual necesitatea privării de libertate;

- potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, reţinerea se execută numai în temeiul ordonanţei prin care s-a dispus această măsură, potrivit dispoziţiilor Codului de procedură penală; prin urmare, ordonanţa de reţinere este executorie, iar după emiterea ei ***nu se întocmeşte şi un mandat de reţinere***, în cazul acestei măsuri preventive ordonanţa organului de urmărire penală având atât funcţie procesuală, cât şi funcţie procedurală;

- dacă reţinerea a fost dispusă de organul de cercetare penală, acesta are obligaţia de a-l informa pe procuror cu privire la luarea măsurii preventive, de îndată şi prin orice mijloace;

- potrivit art. 209 alin. (2) şi (11) C.proc.pen. suspectului sau inculpatului reţinut i se înmânează un exemplar al ordonanţei de reţinere şi i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele reţinerii;

Potrivit art. 209 alin. (17) C.proc.pen. persoanei reţinute ***i se comunică***, sub semnătură, în scris:

a) drepturile prevăzute la art. 83 C.proc.pen.[1];

[1] Aducerea la cunoştinţă a drepturilor prevăzute de art. 83 C.proc.pen. şi, apoi, luarea măsurii reţinerii, în condiţiile în care există totodată obligaţia procedurală pozitivă de aducere la cunoştinţă a aceloraşi drepturi şi înainte de luarea măsurii prealabil audierii reprezintă o

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin.(1) şi (2) C.proc.pen. (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) durata maximă pentru care se poate dispune măsura reţinerii;

e) dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse.

- în cazul în care persoana reţinută nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- pe perioada reţinerii suspectului sau inculpatului, organul de cercetare penală sau procurorul care a dispus măsura are dreptul de a proceda la fotografierea şi amprentarea acestuia;

- una dintre componentele garanţiei convenţionale *habeas corpus* constă în ***informarea aparţinătorilor*** şi/sau ai reprezentanţilor diplomatici ai statului al cărui cetăţean este suspectul sau inculpatul; astfel, *imediat după reţinere*, persoana reţinută are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita organului judiciar care a dispus măsura să încunoştinţeze un membru al familiei sale ori o altă persoană desemnată de aceasta despre luarea măsurii reţinerii şi despre locul unde este reţinută;

- dacă persoana reţinută nu este cetăţean român, aceasta are, imediat după reţinere, şi dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita ***încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular*** *al statului* al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane;

- ori de câte ori este schimbat locul de reţinere pe parcursul măsurii preventive, persoana privată de libertate beneficiază de dreptul de a informa familia sau reprezentanţii diplomatici despre noua locaţie în care este privat de libertate;

- corelativ acestor drepturi cu caracter personal de care beneficiază suspectul sau inculpatul reţinut, imediat după privarea de libertate, există obligaţia procedurală pozitivă a organelor de urmărire penală de a asigura efectivitatea lor; *ca excepţie*, persoanei reţinute i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea doar pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- în mod excepţional, pentru motive temeinice, încunoştinţarea nu este făcută imediat după reţinere, ci ***poate fi întârziată cel mult 4 ore***;

Existenţa unei suspiciuni rezonabile presupune existenţa unor fapte sau indicii de natură a convinge un observator neutru şi obiectiv că persoana în cauză a comis o infracţiune. Totuşi, faptele care dau naştere acestor suspiciuni nu trebuie să fie de aceeaşi forţă precum cele necesare pentru a justi-

---

prevedere procedurală excesivă a Codului de procedură penală care nu vine să conducă la o garantare mai eficientă a drepturilor persoanei reţinute în procesul penal, ci transformă procedura, nu pentru prima oară, într-una extrem de formalistă şi greoaie.

fica condamnarea sau pentru punerea sub acuzare, aspecte ce intervin la o fază ulterioară a procesului penal. În cauză, Curtea apreciază că suspiciunile care planau asupra reclamantului atingeau nivelul de plauzibilitate cerut. Astfel, aceste suspiciuni se întemeiau pe o serie de înscrisuri care puteau crea impresia că reclamantul ar fi putut comite infracţiunile imputate. Aşadar, parchetul şi-a întemeiat decizia pe probe suficiente care ar fi putut convinge un observator neutru şi obiectiv că reclamantul ar fi putut comite infracţiunea. Cât despre susţinerile reclamantului conform cărora reţinerea sa ar fi rezultatul unui ordin politic, Curtea observă că aceste susţineri nu sunt întemeiate pe o probă incontestabilă şi directă. În ceea ce priveşte conformitatea ordonanţei de reţinere cu dreptul intern, Curtea reţine că eventualele lacune din motivarea mandatului de reţinere nu afectează în mod necesar legalitatea privării de libertate. (...) Cu privire la necesitatea audierii reclamantului înainte de dispunerea măsurii reţinerii, Curtea observă că la momentul desfăşurării activităţii procesuale, dreptul intern nu prevedea în mod explicit obligaţia procurorului de a audia inculpatul înainte de reţinerea sa. În orice caz, reclamantul a fost audiat o lungă perioadă de către anchetatori în prezenţa avocaţilor săi aleşi asupra faptelor de care era acuzat, după ce i-au fost aduse la cunoştinţă acuzaţiile formulate împotriva sa. Faţă de aceste considerente, Curtea apreciază ca fiind vădit nefondate capetele de cerere privind legalitatea reţinerii. Referitor la dreptul de a fi informat în cel mai scurt timp despre motivele privării de libertate, Curtea reţine că art. 5 parag. 2 din Convenţia europeană enunţă o garanţie elementară: orice persoană arestată trebuie să ştie de ce a fost privată de libertate. Această garanţie implică informarea persoanei, într-un limbaj simplu şi accesibil pentru ea, despre temeiurile de drept şi de fapt ale privării sale de libertate, astfel încât acea persoană să poată pune în discuţie legalitatea privării de libertate. Ea trebuie să beneficieze de aceste informaţii „în termenul cel mai scurt", dar organul de urmărire penală care o reţine poate să nu i le dea în întregime la momentul reţinerii. Pentru a determina dacă persoana a primit informaţii adecvate suficient de devreme, trebuie avute în vedere particularităţile cauzei. În prezenta cauză, reclamantul a fost audiat îndelung din data de 26 mai 2005 la 27 mai 2005, în prezenţa avocaţilor săi aleşi şi după ce a fost informat despre acuzaţiile aduse împotriva lui cu privire la raporturile comerciale ale societăţii pe care o administra. Având în vedere aceste elemente, reclamantul era informat, deja din această fază, că era suspectat de a fi implicat în activităţi ilicite, cum ar fi înşelăciunea şi spălarea de bani. De asemenea, în orele care au urmat reţinerii sale, reclamantul a fost informat despre ordonanţa de reţinere, care conţinea o descriere a faptelor de care era acuzat şi a capetelor de acuzare pentru care era urmărit penal. Prin urmare, şi acest capăt de cerere a fost respins ca fiind vădit neîntemeiat *(CtEDO, decizia din 17 ianuarie 2012, în cauza Dan Costache Patriciu c. României, parag. 62-71).*

- Codul de procedură penală cuprinde o reglementare specială cu privire la ***luarea măsurii reţinerii în cazul infracţiunilor de audienţă***[1]; astfel, potrivit art. 360

[1] În doctrină (*B. Micu, A.G. Păun, R. Slăvoiu*, op. cit., p. 152) s-a arătat în mod întemeiat că „dispoziţiile art. 218 alin. (2) C.proc.civ. – potrivit cărora, în cazul săvârşirii unei infracţiuni de audienţă într-un proces civil, „instanţa poate, în condiţiile legii penale, să dispună şi

alin. (1) C.proc.pen., dacă în cursul şedinţei se săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală, preşedintele completului de judecată constată acea faptă şi îl identifică pe făptuitor; în cazul în care procurorul participă la judecată poate declara că începe urmărirea penală, pune în mişcare acţiunea penală şi îl poate reţine pe suspect sau pe inculpat; procedura constatării infracţiunilor de audienţă caracterizată prin celeritate şi urgenţă constituie o reglementare derogatorie de la regulile procesuale de drept comun; faţă de caracterul special a acestei proceduri, al măsurilor limitative care pot fi luate şi a specificităţii actelor prin care pot fi luate măsurile procesuale, apreciez că legiuitorul a instituit o derogare de la regulile de competenţă materială, teritorială şi personală, permiţând oricărui procuror de şedinţă, indiferent dacă face parte din parchetul competent sau dintr-un parchet ierarhic superior ori inferior acestuia sau situat într-o altă circumscripţie teritorială, să dispună începerea urmăririi penale, reţinerea, punerea în mişcare a acţiunii penale; şi în această ipoteză avem de a face tot cu luarea unei măsuri preventive în cursul urmăririi penale vizând infracţiunea de audienţă comisă, iar nu în cursul judecăţii (instanţa nefiind sesizată cu judecarea infracţiunii de audienţă); pentru această ipoteză specială Codul de procedură penală nu a mai prevăzut obligaţia audierii prealabile a suspectului sau inculpatului în prezenţa unui avocat; actul prin care se dispune ***reţinerea este declaraţia orală a procurorului*** consemnată în încheierea de şedinţă.

1.4. Reţinerea minorului

- legiuitorul a prevăzut în art. 243 C.proc.pen. cerinţe suplimentare ce trebuie satisfăcute pentru reţinerea minorului care are *vârsta între 14 şi 18 ani*;

- organele de urmărire penală nu pot dispune reţinerea minorului cu vârsta între 14 şi 18 ani decât *dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalităţii şi dezvoltării acestuia nu sunt disproporţionate faţă de scopul urmărit prin luarea măsurii*; astfel, Codul de procedură penală impune o analiză atentă a condiţiei necesităţii şi proporţionalităţii măsurii preventive cu scopul urmărit relevând caracterul de excepţie al privării de libertate în cazul infractorilor minori; din această perspectivă regimul măsurilor preventive aplicabile minorului în Codul de procedură penală este corelativ regimului sancţionator al infractorului minor prevăzut de Codul penal potrivit căruia măsurile educative privative de libertate se dispun numai în mod excepţional, în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege; organele de urmărire penală trebuie să motiveze îndeplinirea acestei condiţii suplimentare prin raportare la actele dosarului de urmărire penală;

- durata măsurii reţinerii este aceeaşi ca şi în cazul suspectului sau inculpatului major, *de cel mult 24 de ore*;

---

reţinerea (s.n., M.U.) făptuitorului" – pot fi interpretate cel mult în sensul de prindere faptică a acestuia, însă în niciun caz în sensul de luare a măsurii preventive a reţinerii. Aceasta, întrucât, nefiind începută urmărirea penală *in rem* şi neexistând nici dispoziţie de continuare a urmăririi penale *in personam* (care aparţin numai organelor judiciare penale), nu există cadrul procesual legal de dispunere a măsurii preventive, iar făptuitorul nu are calitatea procesuală de suspect sau inculpat; prin urmare, reţinerea ca măsură preventivă nu ar îndeplini în mod evident condiţiile generale prevăzute de art. 202 C.proc.pen."

- când s-a dispus reținerea unui suspect sau inculpat minor[1] este obligatoriu să fie încunoștințat reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul;

- potrivit art. 244[1] C.proc.pen. introdus prin Legea nr. 284/2020, dacă persoana reținută este minor, odată cu informarea prevăzută la art. 209 alin. (17) C.proc.pen. acesteia i se comunică și dreptul la condiții speciale de executare, potrivit art. 244 C.proc.pen.; informarea se face și către părinți sau, după caz, tutore, curator ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul. Dacă părinții sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul nu au putut fi găsiți ori informarea acestora ar afecta interesul superior al minorului sau desfășurarea procesului penal, informarea se va face către un alt adult care este desemnat de minor și acceptat în această calitate de organul judiciar. În cazul în care minorul nu desemnează un alt adult sau adultul desemnat nu este acceptat de organul judiciar, informarea se va face către o altă persoană aleasă de organul judiciar, ținând seama de interesul superior al minorului[2];

- art. 244 C.proc.pen. prevede că regimul special de detenție al minorilor, în raport cu particularitățile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate față de aceștia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilit prin legea privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

§2. Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare penală sau a procurorului prin care se dispune măsura reținerii

- împotriva ordonanței organului de cercetare penală prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul ***poate face plângere*** la procurorul care supraveghează urmărirea penală, ***înainte de expirarea duratei acesteia***[3];

- împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura reținerii suspectul sau inculpatul poate face ***plângere,*** înainte de expirarea duratei acesteia, la prim-procurorul parchetului sau, după caz, la procurorul ierarhic superior;

- procurorul/procurorul ierarhic superior trebuie să se pronunțe ***prin ordonanță*** înainte de expirarea celor 24 de ore de la luarea măsurii reținerii, analizând atât legalitatea, cât și oportunitatea măsurii; împotriva acestei ordonanțe nu poate fi formulată o nouă plângere pe scară ierarhică;

- procurorul/procurorul ierarhic superior poate dispune prin ordonanță respingerea plângerii ca neîntemeiată sau admiterea plângerii și revocarea măsurii reținerii când

---

[1] Modificarea alin. (2) al art. 243 C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016 conduce la înlăturarea oricăror discuții cu privire la posibilitatea reținerii suspectului minor, dispoziția legală referindu-se explicit la suspectul sau inculpatul minor.

[2] Art. 244[1] alin. (5) C.proc.pen. prevede că, în cazul în care circumstanțele prevăzute la alin. (3) sau (4) încetează, informarea se va face potrivit alin. (2).

[3] Contestarea legalității și temeiniciei măsurii reținerii după expirarea duratei acesteia va atrage respingerea plângerii ca inadmisibilă.

aceasta este ilegală sau nu este oportună şi punerea de îndată în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- în privinţa măsurii reţinerii Codul de procedură penală nu prevede posibilitatea ca aceasta să fie atacată separat cu plângere în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi; o astfel de reglementare nu este incompatibilă cu dispoziţiile art. 5 parag. 4 din Convenţia europeană care nu stipulează necesitatea unui control al legalităţii privării de libertate de către un judecător pentru privările de libertate de scurtă durată; în acest sens, Curtea Europeană s-a pronunţat în cauza *Lolova-Karadzhova c. Bulgariei* (hotărârea din 27 martie 2012) reţinând că reclamanta a fost reţinută pe o durată de 29 de ore şi eliberată înainte ca judecătorul să se pronunţe cu privire la privarea sa de libertate. Instanţa europeană a arătat că art. 5 parag. 4 din Convenţia europeană se referă numai la căile de atac ce trebuie să fie disponibile pe perioada privării de libertate a unei persoane în scopul ca aceasta să poată obţine o evaluare rapidă a legalităţii detenţiei aptă de a conduce la punerea sa în libertate. Această dispoziţie a Convenţiei europene nu vizează alte remedii care pot servi la verificarea legalităţii privării de libertate, care a încetat deja, inclusiv, cu privire la privările de libertate de scurtă durată (de 29 de ore cum a fost situaţia în cauză).

§3. Revocarea măsurii reţinerii

- revocarea măsurii preventive a reţinerii este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii reţinerii suspectului sau inculpatului, dacă *au încetat temeiurile* care au determinat-o ori *au apărut împrejurări noi* din care rezultă nelegalitatea măsurii;

- se dispune din oficiu sau ca urmare a formulării unei plângeri, prin ordonanţă, de organul de urmărire penală care a dispus măsura, de procuror în cazul măsurii luate de organul de cercetare penală sau de procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura;

- în cazul în care se revocă măsura reţinerii, organul de urmărire penală dispune punerea în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

§4. Înlocuirea măsurii reţinerii cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune

- este măsura ce poate fi dispusă de procuror prin ordonanţă, la cerere sau din oficiu, prin care reţinerea este înlocuită, înainte de expirarea termenului pentru care a fost dispusă, cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii reţinerii; necesitatea apelării la instituţia înlocuirii unei măsuri preventive cu alta este datorată faptului că unei persoane nu îi pot fi impuse simultan două măsuri preventive; se observă însă, în practică, că procurorii dispun luarea măsurii controlului judiciar chiar şi faţă de inculpatul aflat încă sub puterea ordonanţei de reţinere, dispunând punerea de îndată în libertate a inculpatului;

- în cazul în care măsura controlului judiciar este instituită după expirarea duratei reţinerii se va dispune luarea măsurii controlului judiciar, iar nu înlocuirea reţinerii cu măsura controlului judiciar;

- în cazul în care se înlocuieşte măsura reţinerii, procurorul dispune punerea în libertate a suspectului sau inculpatului;

- este necesară îndeplinirea condiţiilor prevăzute de lege cu privire la luarea controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune la momentul înlocuirii măsurii reţinerii cu una dintre aceste măsuri;

- ***reţinerea nu poate fi înlocuită*** cu arestarea preventivă/arestul la domiciliu (procurorul va formula propunere de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, iar nu de înlocuire a reţinerii cu arestarea preventivă/arestul la domiciliu) sau cu internarea medicală nevoluntară sau cu internarea medicală provizorie (aceste măsuri procesuale privative de libertate, nu sunt totodată şi măsuri preventive);

- este posibilă înlocuirea controlului judiciar cu reţinerea.

§5. Încetarea de drept a măsurii reţinerii

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura reţinerii, la expirarea termenului pentru care a fost dispusă măsura, dar nu mai târziu de limita celor 24 de ore;

- odată cu încetarea de drept a măsurii reţinerii este obligatorie punerea în libertate a suspectului sau inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- măsura reţinerii va înceta de drept şi în cazul în care propunerea de arestare preventivă/la domiciliu a inculpatului reţinut este soluţionată chiar în ziua luării măsurii reţinerii, iar instanţa dispune arestarea preventivă/la domiciliu începând cu data pronunţării, caz în care inculpatul va fi considerat ca plasat pe durata întregii zile în arest preventiv/la domiciliu (de pildă, în ipoteza în care inculpatul este reţinut pe o durată de 24 de ore pentru acuzaţia de viol la 1 mai 2023, ora 07,00, iar în aceeaşi zi judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune la ora 15,00 arestarea preventivă pentru o durată de 30 zile din 1 mai 2023, până în data de 30 mai 2023, inclusiv; în acest caz se va considera că reţinerea a încetat de drept la momentul dispunerii luării măsurii arestării preventive).

Secţiunea a 3-a. Arestarea preventivă

Arestarea preventivă este măsura preventivă ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, constând în privarea de libertate a inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni[1];

---

[1] În condiţiile Legii nr. 302/2004, republicată, trebuie distinse următoarele categorii de măsuri:

a. măsurile provizorii prevăzute de art. 102 alin. (5) din Legea nr. 302/2004, republicată, în temeiul semnalării introduse în Sistemul de Informaţii Schengen; *se dispun pe o durată de*

Măsura arestării preventive nu poate fi dispusă: **a)** faţă de suspect; **b)** de procuror sau de organele de cercetare penală.

În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se execută în centrele de reţinere şi arestare preventivă care sunt organizate şi funcţionează în subordinea Ministerului Afacerilor Interne; *în cursul fazei de cameră preliminară şi al celei de judecată* arestarea preventivă se va executa în penitenciar.

§1. Luarea măsurii arestării preventive

1.1. Cazuri şi condiţii

- Codul de procedură penală prevede *două mari categorii de ipoteze* în care se poate dispune arestarea preventivă, fiecare dintre acestea având condiţiile sale proprii;

---

cel mult 15 zile şi nu pot fi prelungite; *deopotrivă, nu este prevăzută o procedură de verificare periodică a legalităţii şi temeiniciei acestora*;

b. măsurile preventive, după prezentarea de către procuror a mandatului european de arestare în cursul procedurii de executare a mandatului prevăzute de art. 104 alin. (8), (11) din Legea nr. 302/2004, republicată; instanţa poate dispune fie luarea măsurii arestării preventive a persoanei solicitate în cursul procedurii de executare a mandatului european de arestare prin încheiere motivată, fie luarea măsurii controlului judiciar, a controlului judiciar pe cauţiune sau a arestului la domiciliu; legea prevede *o procedură de verificare periodică a legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive pe parcursul duratei acesteia*, dar nu mai târziu de 30 de zile;

c. arestarea preventivă în vederea predării prevăzută de art. 104 alin. (13) teza I din Legea nr. 302/2004, republicată.

În această din urmă ipoteză, în jurisprudenţă s-a reţinut că „după rămânerea definitivă a hotărârii de predare a persoanei solicitate în baza unui mandat european de arestare, instanţa poate dispune prin încheiere menţinerea arestării în vederea predării pentru o perioadă de 30 de zile, cu respectarea duratei totale a arestării de 180 de zile prevăzută în art. 104 alin. (10) din Legea nr. 302/2004, în ipoteza în care constată, conform art. 113 alin. (2) din Legea nr. 302/2004, că din motive independente de voinţa autorităţilor române sau ale statului emitent – constând, de exemplu, în reducerea zborurilor dintre statul român şi statul emitent, ca efect al situaţiei epidemiologice internaţionale determinate de răspândirea infecţiilor cauzate de coronavirusul SARS-CoV-2 – predarea nu se poate efectua în termenul stabilit de către Centrul de Cooperare Poliţienească Internaţională din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei Române şi autoritatea competentă a statului emitent" *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 472 din 13 august 2020, www.scj.ro).*

Tot astfel, s-a arătat că „solicitarea apărării privind înlocuirea măsurii arestului preventiv, în ceea ce îl priveşte pe contestator, cu o măsură preventivă mai puţin severă, respectiv arestul la domiciliu, nu poate fi primită de Înalta Curte, în raport cu dispoziţiile legale ce reglementează această procedură specială. Astfel, dispoziţiile art. 104 alin. (11) din Legea nr. 302/2004 prevăd că, în situaţia în care, ulterior, instanţa dispune executarea mandatului european de arestare, prin hotărârea de predare, se dispune şi arestarea persoanei solicitate în vederea predării către autoritatea judiciară emitentă, textul de lege neacordând instanţei posibilitatea de a aprecia cu privire la aplicarea unei alte măsuri preventive prevăzute de C.proc.pen." *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 472 din 28 iulie 2020, www.scj.ro).*

În cazul anchetelor efectuate de Parchetul European, art. 33 alin. (2) din Regulamentul EPPO prevede că atunci când este necesară arestarea sau predarea unei persoane, care nu este prezentă în statul membru în care se află procurorul european delegat care instrumentează cazul, acesta din urmă emite sau solicită autorităţii competente din statul membru respectiv să emită un mandat european de arestare în conformitate cu Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului.

- aceste ipoteze care înglobează atât cazurile, cât şi condiţiile în care se poate dispune arestarea preventivă îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când arestarea preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie când măsura preventivă este dispusă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel).

A. Ipoteze de arestare preventivă autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune arestarea preventivă a inculpatului trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- **condiţia probei** este prima exigenţă ce trebuie satisfăcută pentru a se putea dispune privarea de libertate; aceasta impune existenţa de probe directe sau indirecte din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii arestării preventive;

- din probe trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune[1]; tot astfel, instanţa europeană a reţinut în cauza *Gusinskiy c. Rusiei* că nu este suficient ca suspiciunea rezonabilă să se bazeze pe buna-credinţă a autorităţilor, cărora le revine obligaţia să determine dacă, într-un caz dat, arestarea preventivă este justificată; faptele probatorii care ar putea da naştere unei presupuneri rezonabile nu trebuie să fie de acelaşi nivel cu cele necesare pentru a justifica o condamnare *(CtEDO, hotărârea din 7 aprilie 2005, în cauza Calleja c. Maltei)*;

- suspiciunea rezonabilă nu este echivalentă *cu simpla convingere subiectivă sau intuiţia organului judiciar competent să dispună arestarea preventivă; astfel, este* necesară existenţa unor temeiuri obiective având o bază probatorie care să indice posibilitatea ca inculpatul să fie autorul infracţiunii de care a fost acuzat şi care să poată fi controlate şi cenzurate *a posteriori*, în scopul evitării privărilor arbitrarii de libertate;

- această condiţie implică necesitatea verificării ***existenţei unei baze factuale*** a acuzaţiei pentru a se evita privările de libertate arbitrare;

---

[1] Potrivit art. 5 parag. 1 lit. c) CEDO, privarea de libertate se poate dispune atunci când sunt motive plauzibile de a suspecta că o persoană a comis o infracţiune. Caracterul rezonabil al suspiciunii se apreciază în funcţie de circumstanţele fiecărei cauze (a se vedea CtEDO, hotărârea din 30 august 1990, în cauza *Fox, Campbell şi Hartley c. Marii Britanii*, parag. 31-32). Faptele ce au dat naştere suspiciunii (bănuielii) nu trebuie să fie la acelaşi nivel cu faptele necesare pentru a justifica o condamnare sau chiar pentru a aduce o acuzaţie, ce trebuie să existe la un moment procesual ulterior în cadrul urmăririi penale (a se vedea: CtEDO, hotărârea din 29 noiembrie 1988, în cauza *Brogan ş.a. c. Marii Britanii*, parag. 53; CtEDO, hotărârea din 28 octombrie 1994, în cauza *Murray c. Marii Britanii*, parag. 55; CtEDO, hotărârea din 22 octombrie 1997, în cauza *Erdagoz c. Turciei*, parag. 51; CtEDO, hotărârea din 16 octombrie 2001, în cauza *O'Hara c. Marii Britanii*, parag. 36).

Prin urmare, existenţa unei suspiciuni rezonabile înseamnă, în alte cuvinte, *existenţa unor motive rezonabile de a suspecta existenţa unei conexiuni între suspect/inculpat şi fapta investigată de care acesta este acuzat şi care constituie baza factuală a reţinerii.*

- prin ordonanţa CJUE din 12 februarie 2019 emisă în cauza RH (C-8/19 PPU) s-a arătat că cerinţele care decurg din prezumţia de nevinovăţie nu se opun ca, atunci când instanţa competentă examinează motivele plauzibile care permit să se presupună că persoana suspectată sau acuzată a săvârşit infracţiunea imputată, pentru a se pronunţa cu privire la legalitatea unei decizii de arestare preventivă, această instanţă să efectueze o *evaluare comparativă a elementelor de probă incriminatoare şi dezincriminatoare* care îi sunt prezentate şi să îşi motiveze decizia nu numai prin indicarea elementelor reţinute, ci şi prin soluţionarea obiecţiilor apărătorului persoanei în cauză, *cu condiţia ca această decizie să nu prezinte persoana deţinută ca fiind vinovată*;

- în această privinţă, în cauza *Sabuncu ş.a. c. Turciei*[1], CtEDO a apreciat că „bănuială rezonabilă", în sensul art. 5 § 1 (c) din Convenţie, impune ca evenimentele să fie într-un mod rezonabil asociate cu elementele constitutive ale infracţiunii prevăzute de norma penală. Astfel, este clar că nu ar putea exista o „bănuială rezonabilă" în cazul în care actele sau faptele de care persoana deţinută a fost acuzată nu constituiau o infracţiune la momentul săvârşirii lor;

- măsura arestării preventive poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate (de exemplu, în cazul infracţiunii de viol comise în forma de bază) ori pentru care este posibilă împăcarea sau încheierea unui acord de mediere (de exemplu, în cazul infracţiunii de înşelăciune);

- arestarea preventivă poate fi dispusă atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai pedeapsa amenzii; astfel, determinantă este analiza ipotezelor alternative prevăzute de art. 223 alin. (1) C.pen., precum şi a testului de proporţionalitate, iar nu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea investigată;

- nu prezintă importanţă dacă fapta a fost comisă în calitate de autor sau participant şi nici forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

Recunoaşterea prezumţiei de nevinovăţie nu exclude luarea măsurilor preventive, ci garantează că acestea nu vor fi luate decât în cadrul şi în condiţiile riguros prevăzute de normele constituţionale şi de dispoziţiile procedurii penale. Concilierea dintre existenţa şi aplicarea măsurilor preventive privative de libertate şi recunoaşterea şi prezenţa perpetuă a prezumţiei de nevinovăţie pe tot parcursul procesului penal se realizează prin observarea dinamicii acesteia din urmă, a modului în care, dintr-o noţiune abstractă cu valoare de garanţie a drepturilor fundamentale ale individului, aceasta capătă substanţă pe măsura derulării procesului penal. În cursul procesului penal, forţa prezumţiei de nevinovăţie scade sau creşte, în funcţie de probatoriul efectuat, ajungând, în final, la stadiul de certitudine a nevinovăţiei sau, dimpotrivă, la negarea sa completă. Art. 5 lit. c) din Convenţia europeană a drepturilor omului condiţionează legalitatea privării de libertate de existenţa unor motive verosimile, temeinice că s-a

[1] CtEDO, *Sabuncu şi alţii c. Turciei*, hotărârea din 10 noiembrie 2020, parag. 147.

săvârşit sau că se va săvârşi o infracţiune sau autorul va fugi după săvârşirea unei infracţiuni. Noţiunea de motive verosimile a fost interpretată de Curtea Europeană în sensul existenţei unor date, informaţii, care să convingă un observator obiectiv că e posibil ca persoana respectivă să fi săvârşit infracţiunea ce face obiectul judecăţii. Aceste date nu trebuie să aibă aceeaşi forţă cu cele necesare pentru a justifica o condamnare sau pentru a formula acuzarea. În cauză, presupunerea rezonabilă că persoana faţă de care a fost pusă în mişcare acţiunea penală ar fi comis faptele de care este acuzată rezultă din actele efectuate în cauză *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4284/2009, www.legalis.ro).*

Din examinarea materialului probator rezultă presupunerea rezonabilă că în noaptea de 29 din 30 august 2007, pe fondul unei relaţii conflictuale, inculpatul C.C. a ucis-o pe soţia sa, E.G. Curtea are în vedere următoarele aspecte: **a)** Faptul că inculpatul este ultima persoană care a văzut-o pe E.G. şi lipsa oricărui indiciu că soţia sa a părăsit în mod voluntar locuinţa comună sau că au existat alte motive ale dispariţiei (...); **b)** Lipsa oricărui indiciu că E.G. mai este în viaţă (...); **c)** Existenţa unor indicii suficiente că E.G. a fost victima unei acţiuni violente ce a avut loc în noaptea de 29 din 30 august 2007 în locuinţa comună, când în apartament nu s-au aflat alte persoane în afara inculpatului, a victimei şi a minorului în vârstă de 2 ani şi 8 luni (...); **d)** Existenţa indiciilor privind ascunderea urmelor infracţiunii (...); **e)** Existenţa unei relaţii conflictuale între inculpatul C.C. şi soţia sa E.G.; **f)** Comportamentul suspect al inculpatului înainte şi imediat după dispariţia soţiei (...). Faţă de cele reţinute, Curtea apreciază că există suficiente indicii în sensul existenţei unui mobil al crimei şi că inculpatul a avut ocazia şi mijloacele de a suprima viaţa soţiei sale. Prin raportare la întregul material probator, lipsa cadavrului nu mai constituie un element cu valoare determinantă în aprecierea acestor indicii, în condiţiile dovedirii a numeroase alte împrejurări, expuse în cele ce preced, ce conduc la concluzia că singura variantă plauzibilă a dispariţiei victimei E.G. este suprimarea vieţii de către soţul său în noaptea de 29 din 30 august 2007 *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 419 din 5 decembrie 2012, nepublicată).*

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză; de pildă, nu se poate dispune luarea măsurii arestării preventive în ipoteza în care victima infracţiunii de viol comise în forma de bază îşi retrage plângerea prealabilă formulată înainte de soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

- consider că nu intră în competenţa funcţională a judecătorului să constate cu autoritate de lucru judecat existenţa impedimentelor prevăzute de art. 16 C.proc.pen., ci doar să aprecieze prin raportare la datele cauzei că nu sunt îndeplinite condiţiile pentru dispunerea privării de libertate; de pildă, se va putea dispune respingerea unei propuneri de arestare formulate pentru suspiciunea comiterii infracţiunii de furt cali-

ficat, dacă până la momentul dezbaterii cauzei a intervenit împăcarea dintre inculpat şi persoana vătămată, pentru cazurile în care împăcarea este posibilă[1];

În prezența acordului de împăcare încheiat de inculpați cu persoana vătămată, judecătorul apreciază că, în ceea ce privește infracțiunea de furt calificat pentru care inculpații sunt cercetați, există date rezonabile privind existența unui caz de împiedicare a exercitării acțiunii penale, prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. g) C.proc.pen., devenind incidente dispozițiile art. 202 alin. (2) C.proc.pen., motiv pentru care inculpații nu mai pot fi supuși niciunei măsuri preventive ca urmare a comiterii faptei de furt calificat (*Jud. sect. 4 București, încheierea din 26 aprilie 2018*, nepublicată).

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- arestarea preventivă poate fi dispusă numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să solicite arestarea preventivă, noua codificare nepermiţând posibilitatea obţinerii acesteia înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) să existe unul dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a-d) C.proc.pen.;

Aceste cazuri sunt următoarele:

1. ***inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];***

- art. 223 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. prevede ***două ipoteze:***

a.1) *Inculpatul a fugit ori s-a ascuns în scopul de a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată;*

- este necesar ca din probele existente la dosar (de exemplu, declaraţii de martori, procese-verbale întocmite de organele de urmărire penală, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a comunicaţiilor) să rezulte că inculpatul, care avea cunoştinţă de existenţa procesului penal în care era investigată o faptă comisă de acesta sau de iminenta declanşare a unui astfel de proces, a fugit sau s-a ascuns pentru a se sustrage cu intenţie procedurilor (de pildă, în ipoteza în care, după punerea în mişcare a acţiunii penale, inculpatul a părăsit teritoriul ţării refugiindu-se într-un stat cu o jurisdicţie necooperantă; sau în situaţia în care inculpatul arestat preventiv evadează, iar urmărirea penală este extinsă şi pentru această infracţiune pentru care se formulează şi propunerea de arestare);

- ***mai întâi*** trebuie satisfăcută condiţia probei din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a comis infracţiunea cu privire la care este/a fost efectuată investigaţia penală (*baza factuală a privării de libertate*), iar apoi trebuie probat că inculpatul avea cunoştinţă de existenţa procesului penal, ori de iminenta începere a acestuia şi a decis cu intenţie să se sustragă de la proceduri;

[1] În ipoteza în care măsura preventivă fusese anterior luată în mod legal, incidența împăcării va conducere la revocarea obligatorie a acesteia.

- sustragerea se realizează ***prin fugă*** (plecarea intempestivă din locinţă, oraş, ţară) şi/sau ***prin ascundere*** (de pildă, găsirea unei locuinţe unde să stea clandestin, plasare într-o ascunzătoare etc.);

- nu este necesar ca fuga sau ascunderea să fi avut loc numai după continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect, ori după punerea în mişcare a acţiunii, fiind îndeplinită cerinţa legală şi atunci când sustragerea are loc în etapa *in rem* a investigaţiei (de pildă, în ipoteza în care făptuitorul reuşeşte să fugă din locuinţă cu puţin timp înainte de începerea unei percheziţii domiciliare, ca urmare a observării existenţei organelor de poliţie în faţa porţii la ora 5,50); deopotrivă, cred că în anumite situaţii sustragerea poate avea loc chiar imediat anterior începerii urmăririi penale, dacă declanşarea investigaţiilor era iminentă (de pildă, atunci când cel care a comis un omor, fuge din ţară imediat după comiterea faptei şi înainte de descoperirea acesteia de către autorităţi);

- legea nu prevede drept condiţie prealabilă fugii/ascunderii ca făptuitorul să fi fost notificat de organele judiciare despre necesitatea de a se prezenta în vederea audierii ori de a comunica orice schimbare a adresei;

- este necesar a fi probată o sustragere efectivă de la proceduri, iar nu doar plecarea de la domiciliu a unei persoane după comiterea faptei (de pildă, în ipoteza în care după comiterea unui furt, făptuitorul îşi găseşte un loc de muncă în străinătate) sau omisiunea acestuia de a se prezenta în vederea audierii, deşi a fost legal citat[1];

a.2) *Inculpatul a făcut pregătiri de orice natură pentru a se sustrage de la urmărirea penală sau de la judecată.*

- trebuie probate ***pregătirile efectuate*** în concret de către inculpat şi faptul că acestea aveau ca scop sustragerea de la proceduri (de pildă, în ipoteza în care după primirea citaţiei pentru a se prezenta a doua zi la audieri la parchet, inculpatul a făcut demersuri pentru a-şi cumpăra un bilet de avion pentru a părăsi în aceeaşi zi şi intempestiv ţara);

- poate fi reţinut acest caz şi atunci când anumite acţiuni ale inculpatului evaluate contextual relevă un ***risc semnificativ cu privire la sustragerea inculpatului de la proceduri***;

- pentru aprecierea existenţei unui asemenea risc este necesar ca judecătorul sau instanţa de judecată să mai aibă în vedere circumstanţele cauzei şi mai ales: natura şi gravitatea infracţiunii de care este acuzat inculpatul; pedeapsa ce i-ar putea fi aplicată în cazul pronunţării unei hotărâri de condamnare; domiciliul sau reşedinţa acestuia[2], profesia, locul de muncă, relaţiile de familie[3], resursele financiare de care dispune; vârsta, starea de sănătate, personalitatea, sau legăturile de orice fel cu ţara în care este

---

[1] O astfel de absenţă poate echivala în anumite împrejurări cu o formă implicită de exercitare a dreptului la tăcere.

[2] În cauza *Ninescu c. Republicii Moldova*, Curtea Europeană a apreciat că absenţa unei adrese permanente nu creează, în sine, un pericol de sustragere.

[3] În cauza *Sulaoja c. Estoniei*, CtEDO a opinat că lipsa unui loc de muncă sau a unei familii nu constituie temeiuri suficiente din care să se deceleze riscul de comitere a unei noi infracţiuni.

supus urmăririi penale sau judecăţii (în situaţia cetăţenilor străini, apatrizilor sau a persoanelor ce au multiplă cetăţenie sau chiar a cetăţenilor români care nu au locuit pe teritoriul ţării o perioadă semnificativă de timp), conduita avută anterior în cadrul procedurii cu privire la obligaţiile pe care trebuie să le respecte;

- în acest sens, Curtea Europeană a făcut o evaluare a elementelor ce pot fi reţinute în vederea privării de libertate în considerarea existenţei riscului de sustragere de la proceduri în cauza *Becciev c. Republicii Moldova*; astfel, instanţa europeană a apreciat că acest risc *nu poate fi evaluat numai în baza severităţii sentinţei* care ar putea fi pronunţată faţă de acuzaţiile formulate într-o cauză penală, fiind necesar să fie avuţi în vedere *şi alţi factori relevanţi* care pot să confirme existenţa unui pericol de sustragere, sau să conducă la concluzia că riscul de sustragere este atât de nesemnificativ, încât să nu poată justifica privarea de libertate; astfel, instanţa europeană a reţinut că riscul de sustragere trebuie să fie evaluat în contextul factorilor care au legătură cu *caracterul persoanei, valorile sale morale, locuinţa sa, ocupaţia sa, bunurile sale, legăturile familiale şi cu toate tipurile de legături cu statul în care este urmărită*;

- faptul că o persoană este cetăţean străin sau apatrid sau că nu are nicio legătură cu ţara în care este acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, nu este în sine suficient pentru a concluziona că există un risc semnificativ de sustragere.

Cu privire la temeiul de arestare preventivă prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., Curtea reține că măsura preventivă poate fi dispusă chiar dacă fuga inculpatului a avut loc înainte de a se dispune efectuarea în continuare a urmăririi penale. Esențial este ca inculpatul să conștientizeze iminența urmăririi penale împotriva sa și să acționeze în scopul de a se sustrage. Inculpatul cunoştea că organele judiciare desfăşoară o anchetă penală împotriva sa încă din momentul efectuării percheziţiei domiciliare atunci când a părăsit locuinţa. Mai mult, intenţia inculpatului rezultă fără putinţă de tăgadă din modul conspirat în care s-a deplasat în Bucureşti şi ulterior în afara României, fiind găsit pe teritoriul Marii Britanii după aproximativ un an şi şase luni de la luarea măsurii arestului preventiv. În opinia Curții, nu poate fi acceptat că inculpatul a aflat despre procedura declanșată împotriva lui doar la momentul în care a fost arestat în Marea Britanie, având în vedere că la soluționarea propunerii a fost reprezentat de un apărător ales, precum și raportat la amploarea operațiunii poliției, în urma căreia au fost arestați foarte mulți dintre apropiații inculpatului *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 43/DL din 21 februarie 2020, nepublicată*).

În declaraţia dată, martora X a arătat că după ce a recepţionat citaţia în discuţie, a luat legătura în prealabil telefonic cu A., căruia i-a adus la cunoştinţă faptul că a fost citat de D.N.A., indicându-i data la care urmează să fie prezent. A. i-a spus că doreşte să fie citat la adresa sa de reşedinţă din Monaco, motiv pentru care l-am informat în continuare pe lucrătorul de poliţie de la care primisem citaţia. De altfel, tot în acea zi, l-am informat şi pe tatăl inculpatului cu privire la citaţia emisă de D.N.A. pe numele fiului său. La data de 6.01.2016, la orele 14,00, s-a încercat de către autorităţile din Monaco contactarea telefonică a suspectului A., la numărul de telefon indicat, constatându-se că apelurile erau

redirecționate către robotul telefonic. În continuare, la orele 16,15, apelându-se postul telefonic cu nr. (...), s-a reușit contactarea telefonică a suspectului A. (persoana a confirmat că este A.) de către ofițerul de poliție delegat de autoritățile din Monaco, însă, conform procesului-verbal încheiat de acesta, a rezultat că după ce și-a declarat funcția și a indicat scopul apelului, și anume citația emisă în prezenta cauză, suspectul a închis telefonul, fără a indica adresa unde locuiește. Ulterior, deși s-a încercat de mai multe ori să se ia legătura cu acesta, la același post telefonic, s-a constatat că suspectul A. nu a mai răspuns apelurilor telefonice, acestea fiind redirecționate automat către robotul telefonic". Se observă deci că, deși fapta inculpatului este mai veche, organele de urmărire penală au încercat, prin intermediul instrumentelor de cooperare judiciară internațională, să se asigure că inculpatul are cunoștință de proces (în care tatăl său fusese deja arestat și trimis în judecată) și au încercat să asigure prezența acestuia în fața D.N.A. Judecătorul a reținut comportamentul sfidător al inculpatului față de autoritățile judiciare din Monaco, care, în momentul în care l-au contactat telefonic și i-au comunicat că îl sună pentru că s-a emis de către autoritățile române o citație în prezenta cauză, a închis polițistului telefonul. Nici încercările de a fi notificat în Anglia nu au fost fructuoase, rezultând, mai presus de orice îndoială, că inculpatul pur și simplu încearcă să se sustragă de la acest proces, arestarea sa pe temeiul prevăzut în art. 223 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. (*C.A. București, secția I penală, încheierea din 19 mai 2016, nepublicată*).

Coroborând atitudinea inculpatului de a nu se prezenta în trei rânduri la chemarea instanței de judecată cu împrejurarea că inculpatul nu s-a prezentat la organele de poliție desemnate cu supravegherea sa, dar și cu rezultatul investigațiilor efectuate la domiciliul inculpatului, potrivit cărora inculpatul nu a fost identificat la adresă, existând indicii că acesta ar fi părăsit teritoriul României și s-ar afla în Anglia, Curtea apreciază că toate aceste elemente de fapt conduc la concluzia că inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la judecată (*C.A. Bucureşti, secția a II-a penală, încheierea din 13 octombrie 2020, nepublicată*).

În vederea audierii de către organele de urmărire penală, inculpatul a fost citat în mod repetat în mai multe locații, fără niciun rezultat, nefiind găsit nici pe teritoriul Austriei, unde avocatul său a indicat că s-a aflat o perioadă în vederea unui tratament medical. Ținând seama și de faptul că avocatul ales al inculpatului s-a prezentat la sediul parchetului și a precizat că nu a mai avut contact cu clientul său și nu știe unde se află, iar din evidențele Inspectoratului General al Poliției de Frontieră rezultă faptul că inculpatul a părăsit țara și nu a mai revenit până în prezent, fiind urmărit local și urmărit general, având în vedere că acesta este cercetat de mai bine de 1 an de zile, fiind citat în mod repetat de organele judiciare în vederea efectuării urmăririi penale și soluționării propunerii de arestare preventivă, dar nu s-a prezentat și nici nu a putut fi depistat de către organele de poliție, este evident că a fugit ori s-a ascuns în vederea sustragerii de la urmărirea penală și, eventual, de la judecată *(Jud. Sectorului 1 Bucureşti, încheierea nr. 6264/299/2007, în N. Cristuș, Arestarea preventivă. Practică judiciară 2008-2010, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010, p. 27)*.

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

- este necesară reţinerea existenţei *in concreto* a unui *risc semnificativ cu privire la obstrucţionarea cursului justiţiei*, ce justifică privarea de libertate a inculpatului în scopul garantării integrităţii sistemului justiţiei penale; în acest sens, în jurisprudenţa Curţii Europene s-a apreciat că trebuie dovedit că a existat şi continuă să existe pe durata privării de libertate un risc substanţial de intimidare a martorilor; aşadar, nu este suficient ca judecătorul să se refere la existenţa unui risc abstract, nesusţinut de vreo probă, ci trebuie să analizeze factori pertinenţi, cum ar fi avansarea anchetei sau a procedurilor judiciare, personalitatea inculpatului, comportamentul său înainte şi după arestarea sa, precum şi orice alte indicaţii specifice care să justifice temerea că inculpatul ar putea abuza de libertatea recâştigată în scopul alterării sau distrugerii probelor ori intimidării şi manipulării persoanei vătămate (cauza *Sokurenko c. Rusiei*);

- din probele existente la dosar (spre exemplu, declaraţii de martori, experţi, părţi vătămate, părţi civile, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a convorbirilor sau a comunicaţiilor) trebuie să rezulte că inculpatul încearcă să împiedice aflarea adevărului în cauză prin influenţarea unui alt participant la comiterea infracţiunii (indiferent dacă acesta are calitatea de parte sau de suspect, ori dacă fapta are loc înainte de începerea urmăririi penale), a unui martor sau expert ori prin distrugerea, alterarea sau sustragerea mijloacelor materiale de probă; spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală se referă în cadrul acestui temei numai la influenţarea participantului la comiterea infracţiunii, iar nu a părţilor; încercarea de influenţare a persoanei vătămate se va analiza din perspectiva temeiului prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. c) C.proc.pen.;

- Codul de procedură penală prevede ca temei de privare de libertate şi ipoteza în care inculpatul încearcă să determine o altă persoană să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă;

- ***influenţarea*** unui participant la comiterea infracţiunii, a unui martor sau expert poate presupune: exercitarea de presiuni sau ameninţări asupra acestor persoane sau a familiilor lor (risc privind securitatea acestor persoane), coruperea acestora, încercarea realizării unei înţelegeri frauduloase între inculpaţi, îndemnurile, rugăminţile adresate acestor persoane etc.; o atenţie deosebită trebuie acordată naturii şi gravităţii infracţiunii de care este acuzat inculpatul, contextului în care există bănuiala că a fost săvârşită infracţiunea, raportat la posibilitatea exercitării unor presiuni asupra martorilor care au dat declaraţii în acuzare, precum şi demersurilor efectuate de inculpat în vederea identificării martorilor protejaţi;

- este indiferent dacă participanţii, martorul sau expertul pe care inculpatul încearcă să îi influenţeze fuseseră deja audiaţi sau urmau să fie audiaţi în cauză; deopotrivă, nu prezintă importanţă dacă aceste persoane relevaseră sau urmau să releve fapte sau împrejurări privitoare la inculpatul care încercă să le influenţeze sau dacă urmau să dea declaraţii cu privire la situaţia unui coinculpat (coautor, complice, instigator) din

aceeaşi cauză; de asemenea, nu prezintă importanţă dacă fusese începută urmărirea penală în cauză sau dacă activitatea de influenţare se produce înainte de demararea procesului penal în scopul afectării aflării adevărului în cauză;

- în privinţa ***distrugerii, alterării, ascunderii sau sustragerii*** *mijloacelor materiale de probă* trebuie dovedit că activitatea inculpatului avea ca scop încercarea alterării aflării adevărului în cauză; mijloacele materiale de probă asupra cărora se îndreaptă acţiunea inculpatului sunt atât cele prevăzute de art. 197 C.proc.pen. (obiectele care conţin sau poartă o urmă a faptei săvârşite, obiectele care au fost folosite sau au fost destinate să servească la săvârşirea unei infracţiuni, obiectele care sunt produsul infracţiunii), cât şi orice alte obiecte care pot servi la aflarea adevărului (de pildă, un hard-disk pe care erau stocate fotografii de la deplasarea inculpaţilor în vacanţă plătită cu titlu de mită de către denunţător); aceste mijloace materiale de probă pot fi în posesia inculpatului ori a unor terţe persoane (indiferent dacă organele de urmărire penală sau instanţa le încuviinţaseră sau nu cu titlu de probe ori aflaseră de existenţa lor), sau chiar a organelor judiciare (de pildă, un înscris aflat în dosarul de urmărire penală care conţinea o amprentă a inculpatului);

- ***distrugerea*** semnifică încetarea existenţei fizice a mijlocului material de probă;

- ***alterarea*** trebuie înţeleasă drept afectarea substanţei mijlocului material de probă în aşa măsură încât acesta nu mai poate fi utilizat ca în trecut în vederea aflării adevărului;

- ***sustragerea*** presupune existenţa unei deposedări ce constă în scoaterea mijlocului material de probă de sub stăpânirea în fapt a posesorului sau detentorului fără consimţământul acestuia şi a unei împosedări, constând în trecerea efectivă a bunului sub puterea făptuitorului;

- ***ascunderea*** presupune mutarea mijlocului material de probă în alt loc pentru a nu fi găsit, sau disimularea acestuia chiar în locaţia în care se află pentru a nu fi observat;

În privinţa inculpatului A sunt incidente prevederile art. 223 alin. (1) lit. b) C.proc. pen., întrucât acesta a încercat să influenţeze alţi participanţi la comiterea infracţiunilor, respectiv pe inculpaţii B şi C, cărora le-a solicitat să distrugă urmele infracţiunii săvârşite, respectiv documentele, hard-diskurile, care reflectau tranzacţiile fictive efectuate prin intermediul SC B.P.D. SRL. În acelaşi sens, inculpatul a solicitat martorului X să distrugă ambalajele, pungile de plastic şi de hârtie în care se aflau sumele de bani ce proveneau din infracţiunea care face obiectul cercetării, precum şi alte documente ce conţineau înscrisuri olografe ale inculpatului cu privire la date calendaristice şi sume de bani [„Mi-a spus să îl deschid şi să distrug ambalajele, respectiv pungi de plastic şi de hârtie în care se aflau banii şi eventualele documente, respectiv nişte plicuri rupte pe care se afla un scris de mână (date calendaristice şi sume de bani). M-am conformat solicitării lui A şi cu această ocazie am văzut că în seif se aflau sume de bani" (*I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 74 din 2 aprilie 2015, nepublicată*).

Simpla împrejurare că inculpatul a cunoscut că urmează a se efectua o percheziţie domiciliară nu atrage concluzia că acesta a încercat să sustragă mijloace de probă. De asemenea, această împrejurare nu poate fi reţinută nici din perspectiva unei eventuale influenţări a anchetei, organele judiciare fiind

obligate să asigure caracterul confidențial al actelor de care iau la cunoștință în exercitarea atribuțiilor de serviciu și să asigure tragerea la răspundere a persoanelor care nu respectă această îndatorire (*C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 379/DL din 25 octombrie 2022, nepublicată*).

3. *inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înțelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];*

- acest caz de privare de liberate este justificat fie de necesitatea protecţiei siguranţei victimei infracţiunii, fie de necesitatea evitării obstrucţionării cursului justiţiei penale;

- art. 223 alin. (1) lit. c) C.proc.pen. prevede ***două ipoteze***: din probele existente la dosar (de pildă, declaraţii de martori, persoane vătămate, civile, declaraţii ale unor coinculpaţi, procese-verbale de redare a comunicaţiilor) să rezulte că, în scopul determinării sale de a nu mai susţine acuzaţiile penale formulate împotriva sa în vederea împiedicării aflării adevărului în cauză ori a evitării sesizării organelor judiciare:

c.1) *inculpatul exercită presiuni fizice sau psihice asupra persoanei vătămate;*

- actele de constrângere pot fi exercitate personal sau prin intermediari; nu este exclus ca actele de constrângere fizică exercitate asupra unei terţe persoane aflate într-o relaţie apropiată cu persoană vătămată să conducă la reţinerea unei constrângeri morale exercitate asupra victimei;

- dacă actele de constrângere îmbracă forma unei infracţiuni concurente cu cea investigată în cauză se va putea reţine şi temeiul de arestare prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. când comiterea acestora are loc după punerea în mişcare a acţiunii penale (de pildă, atunci când imediat după aducerea la cunoştinţă a calităţii de inculpat pentru comiterea infracţiunii de delapidare inculpatul solicită unui prieten să lipsească de libertate persoana vătămată până în momentul în care îşi va retrage pretenţiile patrimoniale);

c.2) *inculpatul încearcă o înțelegere frauduloasă cu persoana vătămată;*

- caracterul fraudulos poate decurge din încercarea de corupere a victimei pentru ca aceasta să nu sesizeze organele judiciare sau să distorsioneze adevărul în cauză ori să nu propună probe;

- trebuie avut în vedere şi faptul că, potrivit art. 272 alin. (2) C.pen., nu constituie infracţiune *înţelegerea patrimonială dintre infractor şi persoana vătămată*, intervenită în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea; astfel în această ipoteză nu este incident cazul de privare de libertate prevăzut în art. 223 alin. (1) lit. c) C.proc.pen.

Încercările de intimidare realizate de inculpați sub pretextul accesului la justiție ori pentru aflarea adevărului – în realitate prin exercitarea de presiuni asupra presupuselor victime de a da declarații corespunzător voinței inculpaților ori de a-și retracta declarațiile anterioare din cauza fricii și a presiunilor la care sunt supuse – justifică reținerea cazurilor de arestare prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. b) și c) C.proc.pen. (*C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 70/DL din 27 februarie 2023, nepublicată*).

Dacă inculpatul, trimis în judecată pentru săvârşirea unei infracţiuni privind traficul de persoane, a remis o sumă de bani victimei infracţiunii şi, imediat după încasarea sumei de bani, victima a declarat în faţa instanţei că îşi retractează declaraţiile anterioare împotriva inculpatului, fără motive pertinente care să justifice retractarea, există date că inculpatul încearcă o înţelegere frauduloasă cu persoana vătămată *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 4313 din 29 decembrie 2009, în B.J. 2009, p. 843).*

4. *există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].*

- art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. prevede ***două teze:***

***d.1.* prima teză** presupune existenţa unei suspiciuni rezonabile că inculpatul a săvârşit cu intenţie/praeterintenţie o nouă infracţiune (indiferent de gravitatea acesteia sau de pedeapsa prevăzută de lege), după ce anterior fusese pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa pentru săvârşirea unei alte infracţiuni;

- astfel, trebuie să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul, deşi avea cunoştinţă că statul a decis tragerea sa la răspundere penală prin punerea în mişcare a acţiunii penale, cu intenţie şi-a continuat activitatea infracţională;

- nu contează forma de participaţie penală, noua infracţiune putând fi comisă nu doar în calitate de autor, ci şi în aceea de complice sau instigator;

- nu este îndeplinită această ipoteză de arestare în cazurile în care fapta este comisă din culpă, ori atunci când după punerea în mişcare a acţiunii penale se constată că anterior, iar nu ulterior inculpării, există suspiciunea rezonabilă că mai fuseseră comise şi alte infracţiuni de către inculpat;

- luarea la cunoştinţă despre calitatea de inculpat nu este limitată la ipotezele în care acestuia i-a fost adusă la cunoştinţă inculparea, precum şi drepturile şi obligaţiile procesuale şi nici la comunicarea ordonanţei de punere în mişcare a acţiunii penale, care nu se realizează din oficiu, ci numai la cererea inculpatului ori a avocatului acestuia conform art. 309 alin. (3) C.proc.pen. Astfel, apreciez că ori de câte ori se poate proba că inculpatul a avut cunoştinţă de calitatea sa, chiar dacă nu a fost adus la cunoştinţă, respectiv comunicat actul de inculpare, se poate reţine incidenţa acestui caz (de pildă, în ipoteza în care, după punerea în mişcare a acţiunii penale, inculpatul, aflând că urmează a fi chemat la organele judiciare în vederea aducerii la cunoştinţă a calităţii, se sustrage de la proceduri şi comite o nouă infracţiune);

- când propunerea de arestare preventivă se fundamentează pe prima teză a cazului prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. *infracţiunea cu privire la care există suspiciunea că a fost comisă după momentul iniţiale* poate constitui temei al privării de libertate fie într-o cauză distinctă dacă investigaţia acesteia face obiectul unui dosar penal autonom aflat pe rolul aceluiaşi parchet ori a unui alt parchet[1], fie în

[1] Astfel, formularea propunerii de arestare preventivă în dosarul distinct în care este investigată fapta nou comisă nu este inadmisibilă. Pe de o parte, procurorul de caz care investighează noua faptă nu are obligaţia de a comunica sau informa pe procurorul de caz care

aceeaşi cauză dacă procurorul a dispus extinderea urmăririi penale şi a acţiunii penale cu privire la acesta după punerea în mişcare iniţială a acţiunii penale; nu este exclus ca infracţiunea pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale să constituie ea însăşi temeiul privării de libertate, atunci când infracţiunea nou comisă nu este aptă de a releva decât o periculozitate socială a infractorului prin continuitatea infracţională, fără a fi aptă prin ea însăşi să constituie în mod proporţional un temei de privare de libertate (de pildă, în ipoteza în care, după punerea în mişcare a acţiunii penale pentru comiterea infracţiunii de delapidare de către directorul unei societăţi, există date referitoare la comiterea infracţiunii de hărţuire faţă de contabila societăţii care denunţase delapidarea); prin urmare, nu este necesar ca pentru aceasta să fi fost dispusă punerea în mişcare a acţiunii penale, dacă nu constituie temei pentru privarea de libertate a inculpatului, formularea unei propuneri de arestare preventivă

---

a pus în mişcare acţiunea penală cu privire la probele din care rezultă suspiciunea rezonabilă privind comiterea noii infracţiunii şi nici de a-l convinge pe acesta cu privire la necesitatea privării de libertate. Astfel, privarea de libertate a inculpatului care manifestă perseverenţă infracţională nu este dependentă doar de manifestarea de voinţă a procurorului care a dispus mai întâi punerea în mişcare a acţiunii penale, fiind posibilă punerea în mişcare a acţiunii penale şi în a doua cauză şi formularea unei propuneri de arestare preventivă.

Pe de altă parte, uneori este posibil ca infracţiunea nou comisă să fie semnificativ mai gravă decât cea iniţială, astfel că, după punerea în mişcare a acţiunii penale, pentru aceasta nimic nu îl împiedică pe procurorul de caz să formuleze propunere de arestare preventivă în cadrul căreia să invoce perseverenţa infracţională. O astfel de propunere este şi mai facil de justificat în condiţiile în care procurorul din cea de-a doua cauză nu trebuie să suplimenteze materialul probator decât cu actul de punere în mişcare a acţiunii penale din prima cauză. Spre deosebire de acesta, pentru procurorul din prima cauză care doreşte să formuleze propunere de arestare preventivă în temeiul art. 223 alin. (1) lit. d) teza I C.proc.pen. sfera probaţiunii nu este chiar atât de facilă, deoarece trebuie să găsească mecanismul procedural prin care să poată folosi probele din cea de-a doua cauză pentru a dovedi existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei noi infracţiuni în prima cauză.

Trebuie însă avut în vedere că la Întâlnirea preşedinţilor secţiilor penale ale Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie şi curţilor de apel (Bucureşti, 27-28 februarie 2023) s-a apreciat că „Justificarea cazului de arestare preventivă prevăzut în art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. constă în aceea că, după ce după ce i s-a atribuit calitatea de inculpat, prin urmare, după ce a luat cunoştinţă de procedura penală derulată împotriva sa şi stadiul acesteia, inculpatul nu numai că nu a adoptat o conduită conformă, dar persistă în atitudinea antisocială, săvârşind cu intenţie o nouă infracţiune ori pregătind săvârşirea unei noi infracţiuni, împrejurare care determină luarea măsurii preventive în discuţie. Aşadar, măsura poate fi dispusă, pe acest temei, numai în cauza iniţială în care calitatea de inculpat a fost atribuită acuzatului anterior săvârşirii noii infracţiuni intenţionate, întrucât această conduită incorectă reprezintă, sub aspect procesual, un element nou propriu acelei cauze. «Punerea în mişcare a acţiunii penale» la care se referă art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. se referă la infracţiunea la care se face referire în preambulul alin. (1) al art. 223 C.proc.pen., infracţiune în considerarea căreia se formulează propunere de arestare preventivă. De altfel, în cazul existenţei doar a riscului de săvârşire a unei infracţiuni, pregătirea nu poate susţine singură cercetarea penală, exercitarea acţiunii penale şi, cu atât mai puţin, propunerea de arestare preventivă, deci nu poate face obiectul unui dosar separat. Aceasta nu înseamnă, însă, că în cel de-al doilea dosar nu va putea fi formulată o propunere de arestare preventivă, întemeiată pe oricare alt caz dintre cele prevăzute în art. 223 alin. (1) lit. a)-c), dar şi în art. 223 alin. (2) C.proc.pen., împrejurarea putând fi valorificată împotriva inculpatului ca «orice împrejurare privitoare la persoana acestuia»".

în considerarea primei infracţiuni putând fi realizată chiar dacă pentru cea de-a doua infracţiune s-a dispus doar continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect;

- dispunerea unei soluţii de clasare pentru cea de-a doua infracţiune înainte de formularea propunerii de arestare preventivă nu constituie în sine un impediment pentru luarea măsurii arestării preventive pentru acest temei, cu excepţia ipotezelor în care temeiul soluţiei de clasare este art. 16 alin. (1) lit. a), b), c), i) C.proc.pen. (de pildă, în ipoteza în care după punerea în mişcare a acţiunii penale pentru comiterea unei infracţiuni de înşelăciune, inculpatul mai comite o nouă infracţiune de înşelăciune cu un prejudiciu semnificativ mai mare pentru care reuşeşte în termen scurt să se împace acoperind paguba; în acet caz se poate dispune arestarea preventivă pentru acest temei, chiar dacă pentru noua infracţiune s-a dispus o soluţie de clasare, dacă este satisfăcut şi testul de proporţionalitate al măsurii preventive cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia);

***d.2.* cea de-a doua teză** presupune existenţa unui *risc semnificativ ca inculpatul să săvârşească* cu *intenţie/praeterintenţie o nouă infracţiune* (indiferent de gravitatea acesteia sau de pedeapsa prevăzută de lege), după ce anterior fusese pusă în mişcare acţiunea penală împotriva sa pentru săvârşirea unei alte infracţiuni;

- probele trebuie să evidenţieze că inculpatul a efectuat acte preparatorii în vederea săvârşirii unei noi infracţiuni;

- de asemenea, acest temei trebuie reţinut dacă există riscul repetării săvârşirii unei infracţiuni sau al continuării actelor de executare rămase în faza tentativei ori a săvârşirii unei infracţiuni pe care inculpatul ameninţase că o va săvârşi;

- în jurisprudenţa sa (cauza *Guzzardi c. Italiei*; cauza *Ciulla c. Italiei*; cauza *Shimovolos c. Rusiei*; cauza *M. c. Germaniei*) Curtea Europeană a arătat că art. 5 parag. 1 lit. c) din Convenţia europeană nu permite o politică de prevenire generală îndreptată împotriva unei persoane sau a unei categorii de persoane care sunt percepute de către autorităţi, în mod corect sau incorect, ca fiind periculoase ori cu predispoziţie la săvârşirea de acte ilegale. *Acest motiv de detenţie nu face altceva decât să ofere statelor un mijloc de prevenire a săvârşirii unei infracţiuni concrete şi specifice* în ceea ce priveşte, în special, locul şi data comiterii lor şi victima. Acest lucru poate fi văzut atât din utilizarea singularului (*o infracţiune*), precum şi din obiectul art. 5, şi anume să se asigure că nimeni nu este privat de libertate în mod arbitrar; privarea de libertate în considerarea prevenirii comiterii de infracţiuni trebuie să fie realizată în scopul aducerii persoanei în faţa autorităţii judiciare competente, deci numai în legătură cu procedurile penale (cauza *Ostendorf c. Germaniei*);

- deşi cazul de privare de libertate prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) teza a II-a C.proc.pen. este recunoscut şi de jurisprudenţa Curţii Europene, apreciez că trebuie folosit cu prudenţă, având în vedere că impune judecătorului să stabilească existenţa unei probabilităţi cu privire la săvârşirea unei infracţiuni de către inculpat, ceea ce poate echivala cu instituirea unei prezumţii de vinovăţie incompatibilă cu exigenţele art. 6 parag. 2 din Convenţia europeană.

Necesitatea arestării preventive în cazul prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. derivă nu din comiterea unor infracţiuni concurente, ci din conduita inculpatului care, fiind acuzat de comiterea unei infracţiuni şi făcând

obiectul unei proceduri judiciare împotriva sa, atrăgându-i-se atenţia asupra obligaţiilor procesuale, conform art. 108 alin. (2) C.proc.pen., continuă să manifeste, cu intenţie, o conduită ilicită, generând o stare de pericol pentru societate. Legiuitorul nu a impus pentru luarea măsurii arestării preventive întemeiată pe dispoziţiile art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. şi condiţia ca pentru a doua faptă să fie pusă în mişcare acţiunea penală, fiind suficientă atribuirea calităţii de suspect sau chiar doar invocarea pregătirii comiterii unei noi infracţiuni. Raţiunea posibilităţii luării măsurii arestării preventive în acest caz este prevenirea riscului manifestat de reiterare a comportamentului infracţional. În aceste condiţii, faptul că inculpatul s-a împăcat cu persoana vătămată în dosarul penal nr. (...) al Parchetului de pe lângă Judecătoria Sectorului 5 Bucureşti nu produce efecte în prezenta cauză, relevant fiind doar profilul infracţional pe care inculpatul l-a dezvăluit prin conduita sa *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 25 din 30 ianuarie 2020, în Cpp Ad. 3, p. 475).*

Temeiul de privare de libertate se referă la date obiective care privesc iminenţa săvârşirii altei infracţiuni, ceea ce presupune referirea lor la o activitate anume a inculpatului, univocă, care determină obiectiv luarea măsurii arestării, ca singură modalitate de împiedicare. Având în vedere că temeiurile de arestare sunt în acelaşi timp garanţii ale libertăţii persoanei, nu este permisă nicio altă interpretare bazată pe elemente pur subiective. Chiar dacă inculpatul a dat, într-o primă declaraţie, o asemenea explicaţie faptei sale, în lipsa altor date, că ar mai fi încercat să săvârşească fapte similare, nu se poate trage concluzia incidenţei acestui temei de arestare preventivă *(C.A. Braşov, secţia penală, încheierea nr. 6/2003, în C.P.J.P. 2003-2004, p. 237-242).*

(v) măsura arestării preventive să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- în considerentele DCC nr. 744/2016 Curtea Constituţională a reţinut că „sensul sintagmei *buna desfăşurare a procesului penal* este acela de prevenire a situaţiilor în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna şi corecta desfăşurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatoriului pe baza căruia organele judiciare trebuie să stabilească adevărul. Buna desfăşurare a procesului penal presupune, în aceste condiţii, preîntâmpinarea activităţilor concrete prin care inculpatul, direct sau prin intermediul unei alte persoane, ar încerca să influenţeze procesul penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare"[1];

---

[1] În motivarea soluţiei pronunţate instanţa de contencios constituţional a mai arătat că „potrivit art. 202 alin. (1) C.proc.pen., măsurile preventive pot fi dispuse doar în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori a inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni. Aşadar, Curtea reţine că *luarea măsurilor preventive este condiţionată de existenţa cel puţin a unuia dintre scopurile enumerate anterior, prin aceasta fiind subliniat caracterul preventiv pe care aceste măsuri trebuie să îl aibă în cursul procesului penal.* De asemenea, Curtea reţine că existenţa unuia dintre scopurile menţionate se impune a fi verificată atât la

(vi) măsura arestării preventive să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- art. 9 alin. (2) C.proc.pen. stipulează că *o măsură privativă de libertate se dispune doar în mod excepţional*, fiind preluat astfel standardul convenţional potrivit căruia măsurile preventive trebuie să aibă un caracter excepţional, starea de libertate fiind regula (cauza *Wemhoff c. Germania*); în completare, testul proporţionalităţii impune evaluarea graduală a măsurilor preventive, cele privative de libertate putând fi dispuse numai dacă scopul măsurii preventive nu poate fi atins prin alte măsuri neprivative de libertate, arestarea preventivă înfăţişându-se ca *ultima ratio*;

- potrivit jurisprudenţei Curţii Europene, judecătorul care analizează proporţionalitatea măsurii arestării preventive are obligaţia de a lua în considerare şi circumstanţele personale ale inculpatului (*Riccardi c. România*); în acest sens, în cauza *Tarău c. României* Curtea Europeană a constatat că judecătorul a refuzat să analizeze

---

momentul luării măsurii preventive, cât şi atunci când se dispune confirmarea, prelungirea, înlocuirea, revocarea sau, după caz, menţinerea unei astfel de măsuri. Potrivit doctrinei, prin scopul măsurii preventive se înţelege ce pericol anume trebuie să fie preîntâmpinat sau înlăturat, organul judiciar având obligaţia să aleagă măsura potrivită şi suficientă pentru atingerea acelui scop. *Pericolul la care procesul penal ar putea fi expus şi care ar ameninţa buna desfăşurare a procesului penal se poate concretiza în* ascunderea, desfiinţarea sau alterarea urmelor infracţiunii, sustragerea inculpatului de la urmărire, de la judecată ori de la executarea pedepsei, zădărnicirea aflării adevărului prin influenţarea martorilor sau experţilor. În acelaşi mod, literatura de specialitate a stabilit că buna desfăşurare a procesului penal ar putea fi afectată de conduita necorespunzătoare a suspectului sau a inculpatului – încercarea de a influenţa coinculpaţi, martori, persoane vătămate sau experţi, încercarea de a distruge sau altera mijloace materiale de probă, de a împiedica administrarea probatoriului necesar ori alte asemenea activităţi. De asemenea, Curtea reţine că, prin dispunerea măsurii preventive în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, se urmăreşte prevenirea influenţării conţinutului probatoriu al declaraţiilor date de ceilalţi participanţi la comiterea faptei – indiferent dacă aceştia sunt şi ei acuzaţi sau nu în procesul penal, dacă au dobândit vreo calitate procesuală, al declaraţiilor date de martori – indiferent dacă sunt martori audiaţi la cererea acuzării sau a apărării, dacă vizează latura penală sau civilă, aspectele legate de faptă sau de împrejurările comiterii acesteia, prevenirea distrugerii, alterării, ascunderii sau sustragerii mijloacelor materiale de probă – indiferent dacă au fost ridicate de la faţa locului sau nu, dacă au intrat sau nu în custodia organelor judiciare sau dacă au fost anterior descoperite de acestea. Totodată, Curtea reţine că asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal presupune preîntâmpinarea situaţiilor în care inculpatul, personal sau prin intermediar, exercită presiuni asupra celui vătămat – direct sau indirect (asupra unei rude), prin ameninţări, sugestii insistente, repetate, prin ameninţarea cu săvârşirea unor acte de violenţă fizică îndreptate împotriva victimei sau a membrilor familiei acesteia, şantaj, declaraţii publice nereale cu privire la comiterea faptei, cu scopul de a o influenţa sau intimida – sau încearcă să realizeze o înţelegere frauduloasă cu persoana vătămată – prin rugăminţi, prin oferirea unor foloase ori alte asemenea mijloace, prin inducerea în eroare a persoanei vătămate, în general, prin impunerea persoanei vătămate a unei conduite procesuale incorecte prin retractarea unor declaraţii, refuzul de a da declaraţii ori afirmarea unor împrejurări neconforme cu adevărul – fiind vorba despre un acord prin care inculpatul doreşte să interfereze cu buna desfăşurare a procesului penal, să împiedice ori să întârzie tragerea sa la răspundere penală ori să determine angajarea acestei răspunderi pentru o faptă de mai mică gravitate".

argumentele prezentate de inculpat cu privire la profilul său personal şi la situaţia sa familială, că de cele mai multe ori nu a analizat situaţia în mod individual şi că în niciun moment nu a analizat posibilitatea de a adopta una dintre măsurile alternative prevăzute de dreptul intern, deşi art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană prevede ca autorităţile să ia în considerare astfel de măsuri în cazul în care situaţia se pretează la acestea, iar acuzatul prezintă garanţii referitoare la prezentarea sa la proces; între aceşti factori care trebuie analizaţi sunt şi cei privitori la existenţa unei locuinţe permanente, a unei familii stabile, starea de sănătate, lipsa antecedentelor penale, existenţa unor legături sociale puternice (*cauza Khudobin c. Rusiei, cauza Moiseyev c. Rusiei, cauza Vafiadis c. Greciei, cauza Nerattini c. Greciei*);

- aşadar, prin evaluarea ansamblului materialului probator şi a situaţiei personale a inculpatului trebuie demonstrat, pe de o parte, ***caracterul necesar*** al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, ***caracterul insuficient al altor măsuri preventive*** pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 C.proc.pen., faţă de prezumţia de libertate de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestării preventive; din caracterul insuficient al celorlalte măsuri decurge concluzia ***caracterului subsidiar*** al măsurii arestării preventive faţă de celelalte măsuri preventive, fiind necesar ca judecătorul să motiveze în fapt şi în drept de ce măsura arestării preventive este unicul mijloc de atingere a scopurilor urmărite; în acest sens, Curtea de la Strasbourg a arătat că judecătorul are obligaţia de a motiva de ce alte măsuri preventive neprivative de libertate nu pot satisface scopul măsurilor preventive (*cauza Begu c. României; cauza Scundeanu c. România*);

- ***cerinţa proporţionalităţii***, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave. În acest scop, vor fi avute în vedere gravitatea acuzaţiei penale, circumstanţele în care se presupune că a fost săvârşită fapta, persoana inculpatului etc.

- la evaluarea proporţionalităţii măsurii trebuie evaluat dacă riscurile de influenţare a declaraţiilor martorilor sau persoanelor vătămate nu pot fi estompate prin impunerea interdicţiei de a lua legătura cu aceştia în conţinutul măsurii arestului la domiciliu sau al controlului judiciar/pe cauţiune; deopotrivă, trebuie analizat dacă riscul de sustragere de la proceduri nu poate fi înlăturat prin impunerea unui program de supraveghere care să implicite prezentarea cu regularitate la organele de poliţie; încălcarea cu rea-credinţă a acestor obligaţii poate conduce la instituirea măsurii arestării preventive;

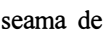

Alegerea măsurii preventive ce urmează a fi luată se face ţinându-se seama de scopul acesteia, de gradul de pericol social al infracţiunii, dar şi de sănătatea, vârsta, precum şi de alte situaţii privind persoana faţă de care se ia măsura. Or, la alegerea măsurii preventive, judecătorul nu a ţinut seama de aceste aspecte, deşi, din actele medicale depuse la dosar rezultă starea precară a sănătăţii acesteia. Astfel, biletul de externare din data de 3 martie 2009 atestă că aceasta suferă de ciroză hepatică secundară, colangită sclerozantă primitivă,

formă compensată, coletatică şi se afla pe lista de aşteptare pentru transplant hepatic. Acest diagnostic este confirmat şi de scrisoarea medicală eliberată de Institutul Clinic Fundeni, care a identificat şi prezenţa unor noduli hepatici şi a unui chist renal stâng. Totodată, din biletul de internare nr. 6477 din 27 octombrie 2005 al Institutului Inimii „Prof. Niculae Stăncioiu" mai rezultă că inculpata este suferindă de ischemie silenţioasă de efort cu coronare epicardice. Or, aceste grave afecţiuni de care suferă inculpata reprezentau suficiente temeiuri pentru ca la alegerea măsurii preventive să se concluzioneze că, pentru a se asigura buna desfăşurare a urmăririi penale, cea mai adecvată măsură preventivă nu este cea a arestării preventive, astfel că se impunea respingerea propunerii parchetului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2551/2009, www.legalis.ro).*

(vii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, atât prin propria persoană, cât şi prin avocat, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar şi permite judecătorului sau instanţei de judecată să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- *Codul de procedură penală nu mai prevede obligaţia procurorului de a proceda la audierea inculpatului înainte de a formula propunerea de arestare preventivă, singura audiere stipulată în această procedură fiind cea din faţa judecătorului sau instanţei de judecată;*

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- audierea nu trebuie să vizeze numai situaţia de fapt privitoare la infracţiunea de care este acuzat inculpatul, ci şi orice alt aspect ce prezintă relevanţă pentru analiza în concret a temeiurilor pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror;

- ca excepţie, măsura arestării se poate dispune în mod legal şi *fără audierea inculpatului*, când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu se prezintă sau nu poate fi adus* în faţa judecătorului; în aceste situaţii audierea va fi efectuată după ce inculpatul în privinţa căruia a fost emis un mandat de arestare preventivă a fost prins ori s-a prezentat de bunăvoie în faţa autorităţilor în procedura remediu prevăzută de art. 231 alin. (7) C.proc.pen.;

- de asemenea, măsura arestării preventive se poate dispune în mod legal şi *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declaraţii;

Pe lângă condiţiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea şi a unor ***cerinţe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura arestării preventive în următoarele cazuri:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi arestaţi fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, măsură care se poate dispune numai după ascultarea lor [art. 72 alin. (2) din Constituţie][1];

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi arestaţi preventiv numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Superior al Magistraturii corespunzătoare funcţiei [art. 267 din Legea nr. 303/2022][2];

c) Avocatul Poporului poate fi arestat preventiv numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi preventiv fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 53 din Legea nr. 35/1997, republicată].

B. Ipoteze de arestare preventivă dispusă în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 223 alin. (2) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune arestarea preventivă a inculpatului trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

---

[1] Potrivit art. 24 din Legea nr. 96/2006 privind Statutul deputaţilor şi al senatorilor, republicată, cererea de reţinere, arestare a deputatului ori a senatorului se adresează *de către ministrul justiţiei* preşedintelui Camerei din care face parte deputatul sau senatorul, care aduce de îndată cererea la cunoştinţa Biroului permanent, după care o trimite Comisiei juridice respective. Comisia întocmeşte un raport asupra căruia hotărăşte prin votul secret al majorităţii membrilor săi. Cererea ministrului justiţiei, însoţită de raportul Comisiei juridice, se supune spre dezbatere şi adoptare plenului Camerei din care face parte deputatul sau senatorul, în termen de 5 zile de la depunerea raportului. Camera hotărăşte asupra cererii cu votul secret al majorităţii membrilor săi. Hotărârea Camerei se comunică de îndată ministrului justiţiei şi se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, în termen de 3 zile. Data comunicării către ministrul justiţiei este data intrării în vigoare a hotărârii.

[2] În cauza *Baka c. Ungariei* (hotărârea din 23 iunie 2016) CtEDO a reţinut rolul special al sistemului judiciar în societate, care, în calitate de garant al justiţiei, trebuie să se bucure de încrederea publicului pentru a-şi îndeplini în mod eficient îndatoririle.

Recent, în cauza *Alparslan Altan c. Turciei* (hotărârea din 9 septembrie 2019) instanţa de contencios european a subliniat că această consideraţie acordată sistemului judiciar şi manifestată în special în cazurile referitoare la dreptul judecătorilor la libertatea de exprimare, este la fel de relevantă în ceea ce priveşte adoptarea unei măsuri care afectează dreptul la libertate al unui membru al sistemului judiciar. În special, în cazul în care dreptul intern a acordat protecţie judiciară membrilor sistemului judiciar pentru a proteja exercitarea independentă a funcţiilor lor, este esenţial ca aceste condiţii să fie respectate în mod corespunzător. Având în vedere locul proeminent pe care sistemul judiciar îl ocupă între organele statului într-o societate democratică şi importanţa crescândă acordată separării puterilor şi necesităţii protejării independenţei sistemului, Curtea trebuie să fie deosebit de atentă la protecţia membrilor sistemului judiciar atunci când examinează modul în care a fost pus în aplicare un ordin de detenţie din punctul de vedere al dispoziţiilor din Convenţie. Curtea observă că o astfel de protecţie judiciară este acordată judecătorilor nu în propriul lor beneficiu, ci pentru a proteja exercitarea independentă a funcţiilor lor. O astfel de protecţie nu înseamnă impunitate; scopul său este să se asigure că sistemul judiciar în general şi membrii acestuia în special nu sunt supuşi, în timp ce îşi îndeplinesc funcţiile judiciare, la restricţii ilegale de către organele din afara sistemului judiciar sau chiar de către judecătorii care îndeplinesc o funcţie de supraveghere sau de control".

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit: **1.** *o infracţiune intenţionată contra vieţii;* **2.** *o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane; în ambele ipoteze este necesar ca fapta să fi fost comisă cu intenţie sau praeterintenţie;* **3.** *o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;* **4.** *o infracţiune de trafic de droguri*[1]*;* **5.** *vreuna dintre infracţiunile de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive prevăzute de Legea nr. 194/2011;* **6.** *vreuna dintre infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive şi al precursorilor de explozivi restricţionaţi*[2]*;* **7.** *vreuna dintre infracţiunile privind traficul şi exploatarea persoanelor vulnerabile prevăzute de art. 209-217 C.pen.;* **8.** *acte de terorism;* **9.** *spălare a banilor;* **10.** *falsificare de monede, timbre sau de alte valori;* **11.** *şantaj;* **12.** *viol;* **13.** *act sexual cu un minor;* **14.** *racolarea minorilor în scopuri sexuale;* **15.** *lipsire de libertate în mod ilegal;* **16.** *evaziune fiscală;* **17.** *ultraj;* **18.** *ultraj judiciar;* **19.** *ultrajul contra bunelor moravuri;* **20.** *o infracţiune de corupţie;* **21.** *o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;* **22.** *o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 5 ani ori mai mare***[3].

- astfel, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care este se poate dispune luarea măsurii arestării preventive, fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 5 ani[4];

---

[1] Prin DCC nr. 553/2015, Curtea Constituţională s-a aflat în dificultate de a înţelege noţiunea de „stupefiant" şi a constatat ca sintagma *trafic de stupefiante* din cuprinsul dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. (în forma existentă înainte de modificarea operată prin O.U.G. nr. 18/2016) este neconstituţională, întrucât „infracţiunea de trafic de stupefiante nu se regăseşte definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. (...) Or, lipsa unei definiţii clare a infracţiunii de trafic de stupefiante este de natură a genera interpretări diferite de către instanţele de judecată, cu ocazia aplicării dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. în contextul dispunerii măsurii arestării preventive".

[2] Potrivit art. 29 din Legea nr. 49/2018, în cuprinsul art. 139 alin. (2), art. 148 alin. (1) lit. a) şi alin. (9), art. 150 alin. (1) lit. a), art. 152 alin. (1) lit. a) şi art. 223 alin. (2) C.proc.pen., expresia şi *al materiilor explozive* se înlocuieşte cu expresia *al materiilor explozive şi al precursorilor de explozivi restricţionaţi.* În cuprinsul art. 151 alin. (2) lit. a) C.proc.pen., expresia *materiale explozive* se înlocuieşte cu expresia *materiale explozive şi precursori de explozivi restricţionaţi.*

[3] Prin Legea nr. 217/2020 a fost completată lista infracţiunilor pentru care se poate dispune arestarea preventivă cu *actul sexual cu un minor, racolarea minorilor în scopuri sexuale şi ultrajul contra bunelor moravuri.* Modificarea este parţial justificată, doar ultimele două infracţiuni fiind sancţionate de lege cu o pedeapsă mai mică de 5 ani închisoare.

[4] De pildă, potrivit art. 16 alin. (2) din Legea nr. 194/2011, republicată, fapta persoanei care, fără a deţine autorizaţie eliberată în condiţiile prezentei legi, efectuează operaţiuni cu produse despre care trebuia sau putea să prevadă că sunt susceptibile de a avea efecte psihoactive constituie infracţiune şi se pedepseşte cu închisoare de la unu la 3 ani.

- **condiţia probei** este prima exigenţă ce trebuie satisfăcută pentru a se putea dispune privarea de libertate; aceasta impune existenţa de probe directe (*fapte principale*) sau de probe indirecte (*fapte probatorii*) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit una sau mai multe dintre infracţiunile enumerate mai sus; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii arestării preventive;

- noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- măsura arestării preventive poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate (de exemplu, în cazul infracţiunii de viol) ori pentru care este posibilă împăcarea (de pildă, în cazul infracţiunii de înşelăciune);

- nu prezintă importanţă dacă fapta a fost comisă în calitate de autor sau participant şi nici forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată;

- cerinţa ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare nu se aplică şi cu privire la infracţiunile enumerate limitativ la *punctele 1-18 de mai sus*, în aceste ipoteze pericolul generic al infracţiunilor putând justifica privarea de libertate;

- stabilirea faptului că pentru infracţiunea pentru care s-a formulat propunerea de arestare preventivă legea prevede pedeapsa închisorii de cel puţin 5 ani se realizează prin raportare la *maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru forma consumată a infracţiunii pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi formulată propunerea de arestare* [forma de bază, respectiv varianta (forma) atenuată/agravată];

- în situaţia în care este reţinută existenţa unor stări de agravare (recidiva, forma continuată, concursul de infracţiuni, pluralitatea intermediară) sau de atenuare (tentativa) a pedepsei, raportarea trebuie făcută la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea fapt consumat; dacă acuzaţia vizează o infracţiune comisă în varianta agravată/atenunată, raportarea se va face la pedeapsa prevăzută de această variantă, iar nu la cea stipulată de forma de bază (de pildă, chiar dacă pentru abuzul în serviciu în forma de bază se poate dispune arestarea preventivă pe acest temei, atunci când fapta este comisă în varianta atenuantă de un funcţionar privat nu se poate dispune luarea măsurii arestării preventive, maximul special prevăzut de lege fiind inferior limitei de 5 ani);

- judecătorul nu poate stabili cu ocazia analizei acestei condiţii care este legea penală mai favorabilă, acest aspect ce ţine de fondul cauzei fiind în competenţa organului de urmărire penală în această fază procesuală sau a instanţei în cursul judecăţii; existenţa unei succesiuni de legi penale în timp care prevăd limite de pedeapsă diferite va putea fi avută în vedere la analiza testului de necesitate şi proporţionalitate a măsurii preventive cu scopul urmărit;

- fundamentarea unei propuneri de arestare preventivă pe temeiul de privare de libertate stipulat de art. 223 alin. (2) C.proc.pen. permite judecătorului de drepturi şi libertăţi să evalueze corectitudinea încadrării juridice (fără a putea proceda la schimbarea acesteia) pentru a stabili dacă sunt întrunite cerinţele legale pentru dispunerea măsurii preventive (de pildă, verificarea condiţiei ca maximul special al pedepsei

închisorii prevăzut de legea penală, fapta care face obiectul acuzaţiei penale este de 5 ani sau mai mare; ori pentru a face o corectă analiză a principiilor proporţionalităţii şi subsidiarităţii);

Judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că probele administrate până la acest moment procesual nu conduc, în sine, la concluzia că se impune privarea de libertate a inculpaţilor şi pentru comiterea infracţiunii de constituire a unui grup infracţional organizat, în absenţa unor dovezi din care să rezulte suspiciunea rezonabilă cu privire la: *a)* data şi modul de constituire a grupului (data la care se presupune că a fost comisă infracţiunea nu a fost indicată în actele şi lucrările procurorului, arătându-se doar faptul că aceasta a fost comisă în intervalul 2012-2015, fără a se preciza data iniţierii sau a constituirii grupului infracţional sau data aderării la grup); *b)* existenţa a cel puţin trei persoane care au constituit grupul şi individualizarea explicită a acestora [din actele organelor de urmărire penală nu rezultă care sunt membrii (cel puţin trei) care au constituit grupul, ci doar că inculpata C.L.D. a iniţiat constituirea grupului; deopotrivă, nu se precizează momentul de la care se consideră că a fost constituit grupul infracţional]; *c)* structura ierarhică a grupului; *d)* rolul membrilor grupului; *e)* manifestarea de voinţă de a adera la un grup infracţional constituit şi acceptarea acestei manifestări de către membrii grupului. (...) Faţă de competenţa funcţională a judecătorului de drepturi şi libertăţi în procedura de arestare preventivă, această constatare a judecătorului prezintă relevanţă numai din perspectiva analizei bazei factuale a privării de libertate prin raportare la dispoziţiile art. 223 alin. (2) C.proc.pen. şi art. 5 parag. 1 lit. c) şi parag. 3 CEDO neputând avea efecte prezente sau viitoare cu privire la temeinicia acuzaţiei penale şi nici nu constituie o constatare a incidenţei vreunuia dintre cazurile prevăzute de art. 16 C.proc.pen. cu privire la acuzaţiile de constituire a unui grup infracţional organizat. (...) Deopotrivă, judecătorul de drepturi şi libertăţi apreciază că nu poate constitui temei pentru privarea de libertate a inculpatei C.L.D. acuzaţia de comitere a infracţiunii de uz de fals pentru care art. 323 C.pen. prevede pedeapsa închisorii de la 3 luni la 3 ani sau pedeapsa amenzii, având în vedere că această infracţiune nu este enumerată limitativ de art. 223 alin. (2) C.proc.pen. şi nici nu este sancţionată de lege cu o pedeapsă de 5 ani închisoare sau mare. (...) La acest moment procesual, judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate cenzura încadrarea juridică stabilită prin ordonanţele de continuare a efectuării urmăririi penale faţă de suspecţi şi de punere în mişcare a acţiunilor penale, competenţa sa funcţională limitându-se la a verifica dacă există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpaţii ar fi săvârşit infracţiunile care sunt enumerate explicit de lege sau pentru care legea prevede o pedeapsă de 5 ani închisoare sau mai mare. În acest cadru procesual în care trebuie determinate temeiurile privării de libertate, *precum şi datele din care rezultă existenţa pericolului pentru ordinea publică pe care inculpaţii îl prezintă (care poate rezulta printre altele şi din pluralitatea de infracţiuni comise) judecătorul de drepturi şi libertăţi constată că parchetul a reţinut ca temeiuri de drept ale activităţii frauduloase ale inculpaţilor atât infracţiunea de înşelăciune, cât şi pe cea de fraudă informatică în condiţiile în care aceasta din urmă reprezintă o formă particulară a infracţiunii de înşelăciune (C.A. Oradea, secţia penală, încheierea nr. 81/2015, nepublicată).*

Pentru a evalua dacă a fost îndeplinit standardul minim pentru a se reține rezonabilitatea unei suspiciuni necesare pentru arestarea unei persoane, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a luat în considerare contextul general aplicabil unui caz particular, inclusiv statutul reclamantului, succesiunea evenimentelor, modul în care au fost efectuate investigațiile și comportamentul autorităților (cauza CtEDO *Ibrahimov și Mammadov c. Azerbaijan*, hotărârea din 13 februarie 2020, parag. 113-131). Ceea ce este rezonabil depinde de toate circumstanțele, dar faptele care ridică o suspiciune nu au nevoie să fie la același nivel ca cele necesare pentru a justifica o condamnare sau chiar aducerea unei acuzații (cauza CtEDO *Merabishvili c. Georgiei*, hotărârea din 28 noiembrie 2017) *(C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 54/DL din 14 februarie 2022, nepublicată).*

În ceea ce privește încadrarea juridică a faptelor imputate inculpatului, judecătorul consideră că, deși nu intră în competența sa funcțională stabilirea încadrării juridice a faptei de care este acuzat acesta, totuși, în ipoteza în care dispozițiile art. 223 alin. (2) C.proc.pen. se reține drept temei de privare de libertate, judecătorul este dator să verifice îndeplinirea condiției referitoare la maximul special al pedepsei închisorii prevăzut de legiuitor pentru infracțiunea a cărei săvârșire i se impută inculpatului în actul de sesizare. Această obligație se impune cu atât mai mult în situații cum este cea din prezenta cauză, când chiar în cadrul Ministerului Public a existat o dispută cu privire la încadrarea juridică a faptei de care este acuzat inculpatul și când același procuror a reținut, prin evaluarea aceluiași material probator, încadrări juridice radical diferite sub aspectul pericolului abstract. Având în vedere limitele competenței sale funcționale, judecătorul apreciază că *situația de fapt descrisă în actul de sesizare a instanței* (pe fondul unei altercații spontane avute cu persoana vătămată, în locuința inculpatului și în fața imobilului locuit de acesta, inculpatul, folosind o coasă din gospodăria proprie, *a spart parbrizul* autoturismului marca Audi, în care s-au refugiat persoana vătămată și fiica inculpatului *înțepând în zona toracică* pe persoana vătămată) *este echivocă din punctul de vedere al încadrării juridice*. Din probele administrate în cursul urmăriri penale rezultă puternice argumente pentru reținerea unei suspiciuni rezonabile fie cu privire la comiterea unei fapte îndreptate contra integrității corporale *comise cu intenție indirectă* [acte de violență exercitate asupra unui vehicul dotat cu geam securizat care prin devierea loviturii, produc și o vătămare corporală (plagă înțepată de 1 centimetru adâncime situată în hipocondrul stângă sub rebordul costal, care nu era penetrantă intraabdominal și care nu a pus în primejdie viața victimei) dacă urmarea a fost acceptată de inculpat], fie a unei fapte contra integrității corporale *săvârșite din culpă cu prevedere* [în măsura în care se constată că inculpatul a prevăzut și urmărit lovirea cu o coasă a autovehiculului, însă a considerat în mod ușuratic că obiectul tăietor-înțepător nu va pătrunde prin geamul securizat al mașinii și nu va vătăma corporal victima (un argument în acest sens fiind caracterul superficial al incizie), ci doar va avaria autovehiculul]. Astfel, judecătorul consideră că, inclusiv sub aspectul bazei factuale a măsurii preventive, nu este univocă reținerea suspiciunii rezonabile de comitere a unei fapte contra vieții cu intenție în condițiile în care nu se poate constata existența unei bănuieli

rezonabile a îndreptării acțiunii violente asupra unei zone vitale, existenței unei protecții a victimei prin intermediul unui geam securizat (care nu s-a spart în totalitate datorită particularităților de construcție), precum și prin raportare la numărul loviturilor, starea de sănătate a victimei și caracterul superficial al inciziei. În consecință, în limitele competenței sale funcționale, judecătorul apreciază că toate aceste elemente de dezbatere relevă imposibilitatea reținerii, în mod univoc, la acest moment procesual, a temeiului stipulat de art. 223 alin. (2) C.proc.pen. care să fundamenteze o măsură preventivă privativă de libertate *(C.A. Oradea, secția penală, încheierea din 27 decembrie 2016, nepublicată).*

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

- existența vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. la punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluții de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit Codului de procedură penală, arestarea preventivă poate fi dispusă numai față de persoana inculpatului; așadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală și dispusă continuarea efectuării acesteia față de suspect pentru ca procurorul să solicite arestarea preventivă, noua codificare nepermițând posibilitatea obținerii acesteia înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale.

(iv) privarea sa de libertate să fie necesară pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică;

- este necesar să se constate că lăsarea în libertate a inculpatului constituie o stare de pericol pentru ordinea publică; prin DCC nr. 558/2015, Curtea Constituțională a arătat că „noțiunea de *ordine publică* din cuprinsul art. 223 alin. (2) C.proc.pen. nu contravine celei de *ordine de drept* folosită de legiuitor în art. 131 alin. (1) din Constituție. Cele două noțiuni sunt interdependente, ordinea publică fiind asigurată prin respectarea legii penale în cadrul ordinii de drept, considerent pentru care prevederile art. 223 alin. (2) C.proc.pen. nu contravin normei constituționale";

- în *DCC nr. 99/2020* s-a arătat că sintagma „pericol pentru ordinea publică" desemnează o stare de fapt, și nu un fapt, ce ar putea periclita în viitor relațiile sociale referitoare la suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, la persoană, drepturile și libertățile acesteia, la proprietate (deținția și posesia bunurilor mobile și imobile), precum și întreaga ordine de drept. În ceea ce privește circumstanțele reale ale săvârșirii faptelor, judecătorul va reține, din probatoriul administrat, dacă rezultă suficiente elemente de fapt pentru a putea presupune că inculpatul se face vinovat de săvârșirea faptelor reținute în sarcina sa;

- Curtea Europeană a apreciat că *riscul de tulburare a ordinii publice nu poate fi invocat în mod abstract de către autorități*, fiind relevant și suficient pentru a justifica o privare de libertate doar dacă se bazează pe fapte de natură să demonstreze că *eliberarea ar tulbura în mod real ordinea publică*; astfel, în cauza *Lauruc c. României* Curtea de la Strasbourg a apreciat că a fost încălcat art. 5 parag. 3 din

Convenţia europeană prin faptul că nu s-au stabilit faptele concrete cu privire la riscurile în caz de eliberare a inculpatului, prin neluarea în considerare a unor măsuri alternative şi argumentarea în principal pe gravitatea faptelor comise fără a examina cazul specific al reclamantului;

- judecătorul sau instanţa de judecată pune în balanţă dreptul inculpatului la libertate individuală, pe de o parte, şi necesitatea protecţiei ordinii publice împotriva unui pericol pe care l-ar prezenta lăsarea acestei persoane în libertate, pe de altă parte;

- ***tulburarea ordinii publice*** ţine, într-o anumită măsură, de domeniul lucrurilor „resimţite" de opinia publică şi nu numai de datele obiective care justifică această plasare în detenţie, ca măsură excepţională; judecătorul nu trebuie în mod necesar să fie insensibil sau indiferent la opinia publică, însă trebuie să asigure un echilibru între interesele contradictorii (cele ale victimei şi ale autorului în special), în scopul respectării drepturilor fiecăruia şi a interesului public;

- potrivit art. 223 alin. (2) C.proc.pen. în vederea ***evaluării existenţei stării de pericol pentru ordinea publică*** judecătorul sau instanţa de judecată va avea în vedere următoarele ***criterii***:

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

- în mod inexplicabil Codul de procedură penală a stipulat aceste criterii de evaluare numai pentru ipoteza de arestare ce vizează pericolul pentru ordinea publică, nu şi pentru cazurile de arestare autonome de acest pericol;

- judecătorul trebuie să analizeze (dincolo de impactul mediatic al cauzei) dacă infracţiunile de care este acuzat inculpatul tulbură ordinea juridică, mediul social ocrotit prin normele dreptului penal şi procesual penal, dacă creează o stare de primejdie pentru raporturile sociale şi normala lor desfăşurare.

Deşi data comiterii faptelor nu este un element care să conducă în mod singular la concluzia lipsei pericolului pentru ordinea publică, nu se poate face abstracţie că factorul timp este un element esenţial în analiza pericolului concret pe care lăsarea în libertate a inculpatului îl prezintă pentru ordinea publică şi că autorităţile judiciare nu îl pot invoca la o perioadă mare de timp după săvârşirea faptelor, timp în care au rămas în pasivitate. În cauză, instanţa constată că inculpatul a fost acuzat de săvârşirea unor fapte penale pretins comise în martie-august 2018, au fost constatate de autorităţi (care au folosit colaboratori şi investigatori sub acoperire) chiar la acel moment, după care inculpatul s-a aflat în stare de libertate, astfel încât, deşi ar fi putut justifica o privare de libertate la momentul la care autorităţile au luat cunoştinţă de aceste fapte, nu pot justifica o privare de libertate la 9 luni după epuizarea activităţii pretins infracţionale *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 156 din 7 iunie 2019, nepublicată).*

(v) măsura arestării preventive să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen. din 1968, actualul Cod de procedură penală nu mai menţionează, ca scop al măsurii preventive *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei*, deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului.

(vi) măsura arestării preventive să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- trebuie demonstrat, pe de o parte, ***caracterul necesar*** al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, ***caracterul insuficient al altor măsuri preventive*** pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 C.proc.pen., faţă de prezumţia de nevinovăţie de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestării preventive; din caracterul insuficient al celorlalte măsuri decurge concluzia ***caracterului subsidiar*** al arestării preventive faţă de celelalte măsuri preventive, fiind necesar ca judecătorul să motiveze în fapt şi în drept de ce aceasta este unicul mijloc de atingere a scopurilor urmărite;

- ***cerinţa proporţionalităţii***, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave;

- analiza testului de proporţionalitate trebuie făcută cu mare prudenţă şi în ipotezele în care inculpatul propus spre arestare este privat de libertate într-o altă cauză (de pildă, inculpatul se află în executarea unei pedepse cu închisoarea); în acest caz, trebuie evaluat în concret dacă persoana privată de libertate prezintă în continuare un pericol pentru ordinea publică şi dacă măsura arestării preventive este necesară pentru atingerea scopului urmărit prin aceasta, inclusiv prin raportare la posibilitatea punerii acestuia în libertate ca urmare a întreruperii executării pedepsei ori a liberării condiţionate[1].

(vii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune arestarea preventivă nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care propunerea de arestare preventivă să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de

---

[1] În acest context, trebuie subliniat faptul că privare de libertate a inculpatului într-o altă cauză (inclusiv atunci când acesta se află în executarea unei pedepse privative de libertate) nu constituie un impediment *de plano* la luarea măsurii arestării preventive în altă cauză (de pildă, în ipoteza inculpaţilor aflaţi în executarea pedepsei care urmează să se libereze la termen în mai puţin de 30 de zile şi care produc cu intenţie un incendiu în penitenciar în urma căruia decedează mai mulţi deţinuţi).

art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen., cât şi pe cazul prevăzut de art. 223 alin. (2) C.proc.pen. În situaţia în care propunerea de arestare preventivă nu poate fi întemeiată pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen., potrivit Codului de procedură penală, nu va fi posibilă luarea măsurii arestării preventive atunci când există o suspiciune rezonabilă cu privire la comiterea vreuneia dintre următoarele infracţiuni: hărţuire (art. 208 C.pen.), hărţuire sexuală (art. 223 C.pen.), violarea de domiciliu (art. 224 C.pen.), violarea sediului profesional (art. 225 C.pen.), violarea vieţii private [art. 226 alin. (1) şi (2) C.pen.], furt (art. 228 C.pen. inclusiv când furtul este comis într-un loc public ori de două sau mai multe persoane împreună), abuz de încredere (art. 238 C.pen.), înşelăciune în forma de bază [art. 244 alin. (1) C.pen.] etc. având în vedere că maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru acestea este mai mic de 5 ani închisoare şi nici nu se regăsesc în enumerarea limitativă de infracţiuni prevăzută de art. 223 alin. (2) C.proc.pen.

C. Cerinţe speciale în ipoteza inculpaţilor minori

- legiuitorul a prevăzut în art. 243 C.proc.pen. ***cerinţe suplimentare*** ce trebuie satisfăcute pentru *arestarea* ***minorului*** *care are vârsta între 14 şi 18 ani*;

- judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune ***arestarea minorului*** cu vârsta între 14 şi 18 ani *decât dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalităţii şi dezvoltării acestuia nu sunt disproporţionate faţă de scopul urmărit prin luarea măsurii*; astfel, Codul de procedură penală impune o analiză atentă a condiţiei necesităţii şi proporţionalităţii măsurii preventive cu scopul urmărit, relevând caracterul de excepţie al privării de libertate în cazul infractorilor minori; din această perspectivă, regimul măsurilor preventive aplicabile minorului în Codul de procedură penală este corelativ regimului sancţionator al infractorului minor prevăzut de Codul penal, potrivit căruia, măsurile educative privative de libertate se dispun numai în mod excepţional în cazurile şi condiţiile prevăzute de lege;

- conform art. 504 alin. (4) C.proc.pen. introdus prin Legea nr. 284/2020, rezultatele examinării medicale a minorului suspect sau inculpat asupra căruia s-a dispus o măsură preventivă privativă de libertate, efectuate în locul de deţinere, potrivit legii privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului, sunt avute în vedere pentru a aprecia capacitatea acestuia de a fi supus actelor sau măsurilor dispuse în cursul procesului penal; astfel, în cazul minorilor cu vârste între 14 şi 16 ani (care sunt prezumaţi relativ ca fiind lipsiţi de discernământ), chiar dacă nu a fost efectuată o expertiză medico-legală psihiatrică, se poate dispune luarea măsurii arestării preventive în temeiului oricăror probe administrate în cauză (cum ar fi rezultatele examinării medicale efectuate în locul de deţinere sau concluziile medico-legale provizorii, declaraţii de martori sau ale coinculpaţilor, înscrisuri medicale, expertiză medico-legală psihiatrică efectuată în altă cauză) din care se pot trage la nivelul suspiciunii rezonabile concluzii cu privire la existenţa discernământului; astfel, faţă de standardul probator şi de scopul urmărit prin dispunerea măsurii preventive nu este necesar ca la momentul luării acesteia (şi *a fortiori* la momentul dispunerii continuării efectuării urmăririi penale faţă de suspect sau a punerii în mişcare a acţiunii penale) să fi fost efectuată o exper-

tiză medico-legală psihiatrică atât în ipoteza în care minorul participă la procedura de arestare, cât şi mai ales atunci când minorul se sustrage urmăririi penale.

1.2. Durata

- *în faza urmăririi penale* arestarea preventivă a *inculpatului* poate fi luată pe o durată de **cel mult 30 de zile (termen substanţial)**; *spre deosebire de vechiul Cod, potrivit actualului Cod de procedură penală durata reţinerii nu se deduce din durata arestării preventive*;

- durata măsurii arestării preventive a minorului este aceeaşi ca şi în cazul inculpatului major;

- arestarea preventivă a inculpatului poate fi luată şi *în procedura de cameră preliminară ori în cursul judecăţii*, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, pentru o perioadă ***de cel mult 30 de zile***;

- durata măsurii arestării preventive se calculează, potrivit art. 271 C.proc.pen.[1], *de la data emiterii mandatului*, când arestarea a fost dispusă după ascultarea inculpatului reţinut sau în lipsa inculpatului reţinut care nu a putut fi adus în faţa judecătorului din cauza stării sănătăţii sale, a unei cauze de forţă majoră sau a stării de necesitate;

- când arestarea a fost luată în lipsa inculpatului aflat în stare de libertate care, deşi legal citat, lipseşte nejustificat la dezbaterea propunerii, a inculpatului care se sustrage, este dispărut sau nu se prezintă în faţa judecătorului din cauza stării sănătăţii sale, a unei cauze de forţă majoră sau a stării de necesitate, ori atunci când a expirat durata reţinerii, iar propunerea de arestare s-a soluţionat cu inculpatul în stare de libertate, durata măsurii arestării preventive curge *de la data punerii în executare a mandatului de arestare preventivă.*

1.3. Aspecte procedurale

1.3.1. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale

A. Reguli generale

A.1. Sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi. Competenţa

- procurorul[2], dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o ***propunere motivată*** de luare a măsurii arestării preventive faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept;

- art. 45 din Legea nr. 303/2022 instituie în privinţa magistraţilor stagiari doar interdicţia de a dispune măsuri preventive; prin urmare, un procuror stagiar poate

---

[1] Potrivit art. 271 C.proc.pen.: „În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, *ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia*" (s.n., M.U.).

[2] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate formula propunerea de luare a măsurii arestării preventive în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

întocmi în mod legal un referat cu propunere de arestare preventivă care va fi contrasemnat de procurorul care îi coordonează activitatea;

- referatul cu *propunerea motivată de luare a măsurii arestării preventive a inculpatului* împreună cu dosarul cauzei, se înaintează spre competentă soluţionare:

a) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa (materială sau personală) să judece cauza în primă instanţă determinată prin raportare la infracţiunile pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală, respectiv la calitatea personală a inculpatului; ***sau***

b) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în a cărei circumscripţie se află locul de reţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea.

- rezultă, aşadar, că Codul de procedură penală instituie ***competenţa teritorială alternativă*** a judecătorului de drepturi şi libertăţi în materia luării măsurii arestării preventive[1];

- în privinţa *competenţei materiale şi personale* trebuie avută în vedere situaţia procesuală din cauză la momentul la care se formulează propunerea de arestare preventivă, fiind lipsit de relevanţă faptul că în actele de urmărire penală efectuate *in rem* se face referire şi la alte infracţiuni sau persoane care ar putea atrage competenţa altei instanţe, dacă la momentul formulării propunerii de arestare preventivă pentru aceste infracţiuni nu s-a dispus cel puţin continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect, respectiv dacă aceste persoane nu au dobândit calitatea de suspect sau inculpat (de pildă, nu vor prezenta relevanţă infracţiunile pentru care s-a dispus începerea urmăririi penale *in rem* şi care ar atrage competenţa materială a unei instanţe superioare, dacă în cauză niciunul dintre inculpaţii pentru care a fost formulată propunerea de arestare preventivă nu a fost acuzat de aceste infracţiuni şi dacă nu există în cauză vreun suspect sau inculpat care să fie acuzat de aceste infracţiuni, chiar dacă faţă de acesta nu s-a formulat o propunere de arestare preventivă);

- nu se poate stabili competenţa materială şi personală în cazul formulării unei propuneri de arestare preventivă doar prin raportare la instanţa din care face parte judecătorul care a emis mandatele de supraveghere tehnică sau de percheziţie, întrucât, aşa cum am arătat anterior, în aceste ipoteze regulile de competenţă au o specificitate aparte atunci când procedeele probatorii sunt dispuse în etapa *in rem* a investigaţiei;

- în scopul stabilirii instanţei competente să judece cauza în primă instanţă trebuie avut în vedere ansamblul cauzei penale prin raportare la toţi suspecţii sau inculpaţii.

---

[1] În privinţa emiterii mandatului european de arestare se remarcă faptul că în mod eronat art. 89 alin. (3) lit. a) din Legea nr. 302/2004 nu preia competenţa alternativă din Codul de procedură penală stipulând că în faza de urmărire penală mandatul european de arestare este emis de către judecătorul de drepturi şi libertăţi desemnat de preşedintele instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond, iar nu de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa care a dispus luarea măsurii arestării preventive, care în aplicarea regulilor competenţei teritoriale alternative poate fi diferit de judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei competente să judece cauza în fond.

Astfel, dacă suspect sau inculpat într-o cauză penală este o persoană care are o calitate specială (de pildă, ministru, parlamentar, deputat), competenţa personală a judecătorului de drepturi şi libertăţi care soluţionează propunerea de arestare preventivă se va determina având în vedere această calitate personală, chiar dacă propunerea de arestare preventivă nu priveşte inculpatul care are calitatea specială;

- în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi consideră că nu este competent material sau personal să soluţioneze propunerea de arestare preventivă va dispune prin încheiere definitivă declinarea de competenţă.

Din verificarea actelor dosarului rezultă că, prin ordonanţa procurorului, s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale şi împotriva inculpaţilor A., B. şi C. care au calitatea de parlamentari, fiind cercetat pentru infracţiuni similare cu inculpaţii din prezenta cauză. Ca atare, fiind începută urmărirea penală împotriva unor persoane dintre cele prevăzute la art. 40 alin. (1) C.proc.pen., competenţa de soluţionare a propunerii de arestare preventivă a celor 8 inculpaţi, chiar dacă aceştia nu au o calitate specială, aparţine Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 470 din 10 decembrie 2019, nepublicată).*

Faptul că se face referire în conţinutul ordonanţei (de extindere a urmăririi penale – *n.a.*) la o pretinsă implicare şi a foştilor miniştrii U. şi A. în activitatea infracţională ce ar avea legătură cu faptele inculpaţilor cu privire la care s-a formulat propunerea de arestare preventivă, fără, însă, ca la acest moment procesual faţă de ei să se fi obţinut autorizaţia prealabilă în vederea începerii urmăririi penale, nu este de natură să atragă competenţa I.C.C.J., pentru că dispoziţiile procedurale privind normele de competenţă sunt de strictă interpretare, iar instanţa este obligată să le verifice în raport de persoanele şi faptele cu care este învestită şi nu de o eventuală şi posibilă competenţă pe care ar genera-o îndeplinirea ulterioară a condiţiilor prevăzute de lege *(I.C.C.J., încheierea nr. 75 din 3 februarie 2015, în A. Barbu, Codul de procedură penală adnotat, 2016, p. 540).*

- potrivit art. 287 alin. (2) C.proc.pen., în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea soluţionării propunerii de arestare preventivă va înainta ***copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului*** ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată; organul de urmărire penală va păstra originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale; cu toate acestea, potrivit art. 94 alin. (7) C.proc.pen., avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoştinţă de întreg materialul de urmărire penală în procedurile desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi privind măsurile privative sau restrictive de drepturi. Acest text trebuie interpretat în sensul acordării posibilităţii avocatului inculpatului de a avea acces la toate actele de urmărire penală care vizează faptele şi persoanele reţinute în propunerea de arestare (nu şi cu privire la alte fapte sau persoane) pentru că numai acestea pot influenţa exercitarea deplină a dreptului la apărare în acest cadru procesual. O interpretare contrară ar conduce la eludarea dispoziţiilor art. 94 alin. (4) C.proc.pen., decizia procurorului de a restricţiona consul-

tarea dosarului putând fi nesocotită prin simpla formulare a unei cereri de competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, cerere ce impune participarea inculpatului la soluţionarea acesteia. Prin urmare, în măsura în care se invocă omisiunea parchetului de a ataşa dosarele/actele de urmărire penală care conţin probe în apărarea inculpatului, judecătorul va putea dispune ataşarea acestora în măsura în care se dovedeşte că acestea există. În ipoteza unei concluzii contrare inculpatului i se poate aplica o amendă judiciară pentru exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale;

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de arestare preventivă să fie întocmită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat chiar dacă propunerea de arestare este întocmită numai de unul sau de o parte dintre aceştia;

- potrivit Codului de procedură penală, procurorul va trebui să sesizeze judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, în vederea luării măsurii arestării preventive faţă de inculpatul reţinut, ***cu cel puţin 6 ore înainte de expirarea duratei reţinerii acestuia***[1], pentru a permite, pe de o parte, pregătirea unei apărări concrete şi efective a inculpatului, iar, pe de altă parte, pentru ca judecătorul de drepturi şi libertăţi să aibă timp suficient pentru studierea dosarului; apreciez că soluţia pronunţată de Curtea Constituţională prin DCC nr. 336/2015 trebuie raportată numai la instituţia prelungirii măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinsă prin analogie în ceea ce priveşte natura termenului şi la cel de 6 ore prevăzut de art. 209 alin. (16) C.proc.pen. care îşi menţine natura juridică de ***termen procedural de recomandare şi de regresiune***; nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii reţinerii sau la constatarea nelegalităţii propunerii de luare a măsurii arestării preventive

---

[1] În *DCC nr. 696/2018* s-a reţinut că „din punct de vedere temporal, în cazul soluționării propunerii luării măsurii arestării preventive față de inculpatul reținut, obligațiile ce incumbă procurorului și instanței judecătorești, din perspectiva criticilor de neconstituționalitate, sunt cele referitoare la sesizarea instanței judecătorești și la fixarea termenului de soluționare a propunerii înainte de expirarea duratei reținerii. Astfel, pronunțarea efectivă asupra propunerii luării măsurii arestării preventive față de inculpatul reținut, prin admiterea sau respingerea acesteia, precum și soluționarea contestației formulate de procuror împotriva respingerii acestei propuneri pot interveni, în funcție de circumstanțele cauzei, și după încetarea duratei reținerii. Prin urmare, avocatul inculpatului poate solicita el însuși un termen pentru studierea dosarului și formularea apărării, în cazul în care consideră că timpul scurs între momentul la care a luat cunoștință de data și ora la care soluționarea propunerii va avea loc și soluționarea acesteia nu este suficient pentru realizarea unei apărări eficiente și adecvate. Totodată, instanța de judecată, dacă apreciază că este necesar, poate amâna pronunțarea în scopul studierii dosarului cauzei, pentru a putea delibera și dispune în cunoștință de cauză cu privire la propunerea luării măsurii privative de libertate, astfel încât să fie înlăturat arbitrariul din soluția sa. De asemenea, Curtea a mai reținut că soluționarea propunerii luării măsurii arestului preventiv trebuie realizată în acord cu prevederile art. 5 parag. 4 CEDO, prin pronunțarea asupra măsurii „în termen scurt". Astfel, judecătorul de drepturi și libertăți învestit cu soluționarea propunerii luării măsurii arestului preventiv, în funcție de circumstanțele fiecărei cauze, trebuie să pună în balanță toate elementele specifice cauzei, pentru satisfacerea atât a dreptului la apărare, cât și a dreptului de soluționare a cauzei într-un termen rezonabil".

şi nici nu constituie un impediment pentru ca judecătorul de drepturi şi libertăţi să procedeze la dezbaterea propunerii parchetului; spre deosebire de procedura prelungirii măsurii arestării preventive unde propunerea de prelungire nu mai poate fi dezbătută după expirarea duratei arestării iniţiale, în cazul procedurii de luare a măsurii arestării preventive propunerea parchetului poate fi analizată şi după expirarea duratei reţinerii;

- Codul de procedură penală nu prevede obligaţia procurorului de a aduce la cunoştinţă inculpatului conţinutul referatului procurorului prin care s-a solicitat luarea măsurii arestării preventive; în vederea asigurării contradictorialităţii dezbaterilor privind propunerea de arestare preventivă, precum şi a unei apărări concrete şi efective, judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure inculpatului şi avocatului acestuia posibilitatea de a studia referatul procurorului, precum şi dosarul de urmărire penală;

A.2. Procedura de soluţionare în primă instanţă a propunerii de arestare preventivă

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii de arestare preventivă, fixând data şi ora la care soluţionarea va avea loc;

- în cazul inculpatului aflat în stare de reţinere, termenul de soluţionare a propunerii de arestare preventivă trebuie fixat înainte de expirarea duratei reţinerii. Ziua şi ora se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi. De asemenea, ziua şi ora se aduc la cunoştinţa avocatului inculpatului, căruia, la cerere, i se pune la dispoziţie dosarul cauzei pentru studiu;

- nu este necesar însă ca propunerea de arestare a inculpatului să fie judecată înainte de expirarea duratei reţinerii; în acest caz, judecătorul de drepturi şi libertăţi va constata că a expirat durata măsurii reţinerii şi că inculpatul se află în stare de libertate şi va continua soluţionarea propunerii de arestare; tot astfel, dacă propunerea de arestare este înaintată judecătorului după expirarea duratei reţinerii nu va exista un impediement la continuarea procedurii şi soluţionarea cauzei de judecător inclusiv prin dispunerea luării măsurii arestării preventive;

- *inculpatul aflat în stare de libertate* ***se citează*** pentru termenul fixat (inclusiv prin citare telefonică sau mandat de aducere), cu respectarea dispoziţiilor art. 257 şi urm. C.proc.pen.; citarea este obligatorie chiar dacă inculpatul se sustrage de la urmărirea penală, iar procurorul solicită arestarea preventivă în lipsă în baza art. 223 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.

- termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arestare preventivă, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii de arestare preventivă*; în această privinţă, în cauza *Emilian George Igna c. României*, CtEDO a subliniat că „în raport cu impactul major al privării de libertate asupra drepturilor fundamentale ale persoanei în cauză, procesul

desfăşurat în temeiul art. 5 parag. 4 din Convenţie trebuie să îndeplinească, în principiu şi pe cât posibil în cadrul unei cercetări în curs, cerinţele fundamentale ale unui proces echitabil în sensul art. 6 din Convenţie. Egalitatea armelor nu este asigurată dacă avocatului îi este refuzat accesul la acele documente de la dosarul cauzei care sunt esenţiale pentru a contesta în mod efectiv legalitatea arestării clientului său. Curtea este conştientă de faptul că cercetările penale trebuie să se desfăşoare eficient, ceea ce presupune ca o parte din informaţiile adunate să fie ţinute secrete pentru a se evita ca inculpaţii să falsifice dovezile şi să împiedice înfăptuirea justiţiei. Totuşi, în atingerea acestui scop legitim trebuie să fie respectate restricţiile esenţiale impuse de respectarea dreptului la apărare. De aceea, informaţiile care sunt esenţiale pentru aprecierea legalităţii arestării preventive trebuie să fie puse în mod adecvat la dispoziţia avocatului inculpatului";

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

Curtea nu a considerat că există vreun motiv pentru a distinge între hotărâri ale instanţei prin care se dispune luarea sau menţinerea arestării de cele prin care se verifică legalitatea arestării. Toate aceste proceduri trebuie să ofere un minimum de garanţii procesuale, iar jurisprudenţa Curţii în interpretarea art. 5 parag. 4 privind recursul în materia privării de libertate este, în principiu, aplicabilă procedurii prevăzute de art. 5 parag. 3. Cu toate acestea, pe tărâmul procedurilor care intră sub incidenţa art. 5 parag. 3, Curtea a arătat că instanţa naţională poate decide să nu aştepte până când persoana privată de libertate alege să fie reprezentată de către avocat, iar autorităţile nu au obligaţia de a-i asigura asistenţă juridică gratuită. Chiar şi în acest context, sosirea întârziată a avocaţilor reclamantului poate justifica începerea şedinţei de judecată, dar nu şi refuzul instanţei de a permite participarea acestora la şedinţa de judecată *(CtEDO, hotărârea din 25 octombrie 2007, în cauza Lebedev c. Rusiei, parag. 76, 88).*

Citaţia comunicată la adresa de e-mail indicată de apărătorii inculpatului, încercarea organelor judiciare de a-l contacta pe inculpat la numărul de telefon indicat de apărătorii săi, prezenţa în faţa instanţei a doi avocaţi aleşi cu care inculpatul a încheiat contracte de asistenţă juridică după sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi sunt aspecte de natură să conducă la îndeplinirea procedurii de citare a inculpatului plecat din ţară, la judecarea propunerii de arestare preventivă formulată pe numele său. În cauză, conduita inculpatului, coroborată cu faptul că acesta se află pe teritoriului Mexicului, având în vedere şi dificultăţile implicate de cooperarea judiciară internaţională, denotă intenţia acestuia de a se sustrage de la efectuarea urmăririi penale şi, inclusiv, de la

punerea în executare a mandatului de arestare preventivă, fiind îndeplinite condițiile prevăzute de art. 225 alin. (4), 223 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. *(C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 127/CO-DL din data de 7 aprilie 2021, www.sintact.ro).*

Din informările transmise în urma punerii în executare a mandatului de aducere rezultă că inculpatul nu se afla de o lungă perioadă în țară, fiind plecat în străinătate, fără a se cunoaște domiciliul său real, în condițiile în care în cauză nu a fost audiat de organele judiciare și nu i s-a adus la cunoștință obligația de a comunica schimbarea domiciliului. În consecință, chiar dacă domiciliul legal al inculpatului era în continuare la adresa la care a fost citat, exista situația prevăzută în art. 259 alin. (5) C.proc.pen., respectiv, nu se cunoștea domiciliul inculpatului și nici locul său de muncă, ceea ce impunea ca citarea acesteia să se facă și prin afișarea înștiințării la sediul organului judiciar, respectiv sediul primei instanței, iar propunerea de arestare preventivă a inculpatului să fie soluționată doar după expirarea termenului prevăzut în art. 259 alin. (5) lit. f) și g) C.proc.pen. În condițiile în care procedura de citare a inculpatului pentru termenul de judecată a fost nelegală, prima instanță nu putea constata că inculpatul se sustrage de la judecarea propunerii de arestare preventivă, astfel că devin incidente și dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen., conform cărora atrage nulitatea absolută a actului, respectiv a încheierii judecătorului de drepturi și libertăți, încălcarea dispozițiilor privind prezența inculpatului, în situația în care participarea sa este obligatorie, așa cum este cazul și atunci când se soluționează propunerea de arestare preventivă (*C.A. București, secția a II-a penală, încheierea nr. 512/DL din 29 decembrie 2020, nepublicată*).

- propunerea de arestare preventivă se soluţionează în *camera de consiliu de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

- potrivit Legii nr. 302/2022 şi a regulamentului de organizare a instanţelor în materia cauzelor de competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi nu se aplică regulile completelor specializate care sunt stipulate pentru faza de judecată;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de drepturi şi libertăţi desemnat să soluţioneze propunerea de arestare nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă, judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

- soluţionarea propunerii de arestare preventivă *se face,* ***în principiu, în prezenţa inculpatului***, în afară de cazul când acesta:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage de la urmărirea penală;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- chiar dacă art. 225 alin. (4) C.proc.pen. nu a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 ***cu prezumţia legală referitoare la prezenţa inculpatului la proceduri***, în cazul în care îşi dă acordul ca desfăşurarea acestora să fie realizată ***prin videoconferinţă***, consider că existenţa prezumţiei legale la soluţionarea contestaţiei la luarea măsurii arestării preventive [art. 204 alin. (7) C.proc.pen.] justifică posibilitatea extinderii prezumţiei legale a prezenţei inculpatului (reţinut sau arestat în altă cauză) şi la soluţionarea în primă instanţă a propunerii de arestare preventivă dacă îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie[1]; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale şi în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este necesar ca inculpatul (reţinut sau arestat în altă cauză) să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la propunerea de luare a măsurii arestării preventive;

- în toate situaţiile de la *lit. a)-e)* de mai sus, dacă nu se poate reţine incidenţa prezumţiei legale de prezenţă a inculpatului prin intermediul videoconferinţei, propunerea de arestare preventivă se soluţionează ***în lipsă***; este însă necesar ca procurorul să motiveze prin probele administrate în cauză existenţa vreunuia dintre cazurile enumerate mai sus;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate*, pentru soluţionarea propunerii de arestare preventivă judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat) şi să ia măsuri cu privire la verificarea existenţei situaţiilor invocate de procuror care ar justifica soluţionarea propunerii în lipsă; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*, acestuia urmând a i se da cuvântul pentru a formula concluzii în legătură cu propunerea de arestare preventivă, în vederea respectării dreptului la apărare efectivă al inculpatului şi a principiului contradictorialităţii dezbaterii propunerii de arestare preventivă a inculpatului;

- dacă prin aceeaşi propunere s-a solicitat arestarea preventivă a unor inculpaţi reţinuţi, dar şi a altora despre care se susţine că sunt dispăruţi sau se sustrag de la

---

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

urmărirea penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi va soluţiona de îndată propunerea de arestare preventivă cu inculpaţii prezenţi, dispunând, totodată, disjungerea şi soluţionarea separată a propunerii de arestare în lipsă, după îndeplinirea procedurii de citare şi a efectuării verificărilor menţionate mai sus;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi ***îi aduce la cunoştinţă*** infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl **va audia** despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii; omisiunea audierii inculpatului în primă instanţă poate fi acoperită prin audierea acestuia de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa de control judiciar cu ocazia soluţionării contestaţiei;

- ***obiectul probei:*** în procedura de soluţionare a propunerii de luare a măsurii arestării preventive este posibilă administrarea probei cu înscrisuri pe care inculpatul sau apărătorul acestuia le au în posesie pe parcursul procedurii; înscrisurile pot viza fie situaţia de fapt propusă de procuror drept bază factuală a privării de libertate (de pildă, prin depunerea unor extrase de cont din care să rezulte efectuarea de plăţi în cazul acuzaţiei de înşelăciune), fie situaţia personală, familială şi socială a inculpatului în scopul dovedirii neîntrunirii condiţiilor de necesitate, proporţionalitate şi subsidiaritate a măsurii arestării preventive; deopotrivă, din proba cu înscrisuri pot rezulta date care să conducă la necesitatea luării unor măsuri de ocrotire faţă de minorii aflaţi în întreţinerea exclusivă a inculpatului; nu este exclus ca în cadrul procedurii judecătorul să încuviinţeze şi administrarea altor probe în legătură cu temeiurile propunerii de arestare preventivă şi cu respectara exigenţei de celeritate cu care procedura trebuie desfăşurată în vederea respectării dreptului la libertate al persoanei [de pildă, cu privire la temeiurile propunerii de arestare formulată pentru acuzaţia de omor comis de soţie asupra soţului se poate proceda la audierea în calitate de martori a copiilor inculpatei (prezenţi în proximitatea instanţei, a căror ascultare fusese refuzată de procuror) pentru a se proba starea de aservire şi agresiunile continue la care a fost supusă inculpata de către victimă şi reacţia acesteia în legitimă apărare, împrejurări apte de a conduce la o concluzie cu privire la lipsa de periculozitate socială a inculpatei şi de a releva posibilitatea existenţei cauzei justificative];

- după *ascultarea inculpatului prezent ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate schimba încadrarea juridică a faptelor pentru care este efectuată urmărirea penală şi nici nu poate dispune excluderea probelor nelegal administrate în cursul urmăririi penale neavând competenţă funcţională în această materie; totuşi judecătorul poate aprecia că faţă de probele administrate în cauză încadrarea juridică ce se impunea a fi reţinută este una mai favorabilă

inculpatului, prin raportare la care nu sunt întrunite condiţiile pentru dispunerea arestării preventive; astfel, fără a proceda la schimbarea încadrării juridice, judecătorul raportându-se la probele administrate în cauză se va propunţa doar cu privire la propunerea de arestare preventivă, context în care va analiza pentru ce infracţiune există probe apte să atingă standardul suspiciunii rezonabile;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate anula actele procesuale sau procedurale efectuate în cursul urmăririi penale şi nici exclude probele administrate de organele de urmărire penală; nelegalităţile constatate pot însă conduce la respingerea propunerii de arestare preventivă, în motivarea soluţiei dispuse judecătorul putând arăta ce probe nu au fost evaluate pe motiv de nelegală administrare.

A.3. Soluţii

- deliberând asupra propunerii de arestare preventivă a inculpatului judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune *prin încheiere motivată,* ***care se pronunţă în camera de consiliu,*** *una dintre următoarele* ***soluţii***:

1. ***admiterea propunerii parchetului şi arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;***

- nu este necesar ca judecătorul să reţină în cauză existenţa tuturor temeiurilor de fapt sau de drept invocate de procuror în propunerea de arestare preventivă; astfel, măsura arestării preventive se poate dispune doar cu privire la o parte din infracţiunile reţinute în ordonanţa de punere în mişcare a acţiunii penale sau doar cu privire la unul dintre temeiurile prevăzute de art. 223 C.proc.pen. [de pildă, se poate reţine întrunirea condiţiilor prevăzute de art. 223 alin. (2) C.proc.pen., dar nu şi a celor prevăzute de art. 223 alin. (1) C.proc.pen.][1]; tot astfel, propunerea de arestare preventivă poate fi admisă pentru unii dintre inculpaţi şi respinsă pentru alţii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi are posibilitatea de a reţine un alt temei de arestare preventivă al inculpatului decât cel indicat în referatul procurorului sau temeiuri suplimentare de privare de libertate a inculpatului, alături de cele indicate de procuror; aceste temeiuri pot fi puse din oficiu în discuţia procurorului, inculpatului şi a apărătorului său, judecătorul de drepturi şi libertăţi nefiind limitat la temeiurile de fapt sau de drept invocate în referatul procurorului, având însă sarcina de a asigura timpul şi facilităţile necesare pregătirii apărării pentru dezbaterea temeiurilor noi puse în discuţie; deopotrivă, procurorul de şedinţă poate suplimenta temeiurile de privare de libertate prin invocarea unor temeiuri noi faţă de cele cuprinse în referat;

- arestarea se poate dispune şi pe o durată mai mică de 30 de zile în funcţie de particularităţile cauzei; termenul este unul de drept substantial calculate pe zile pline, care nu se prorogă *ope legis* atunci când se împlineşte într-o zi nelucrătoare;

- durata reţinerii sau a conducerii administrative la sediul poliţiei ***nu se deduce*** din durata arestării preventive a inculpatului;

---

[1] Când arestarea preventivă s-a dispus doar pentru o parte dintre infracţiunile de care este acuzat inculpatul, respectiv doar pentru unele dintre temeiurile indicate în propunerea parchetului, doar acestea se vor menţiona în cuprinsul mandatului de arestare preventivă.

- existenţa în fiinţă a măsurii reţinerii la momentul admiterii propunerii de arestare preventivă nu conduce la concluzia amânării punerii în executare a măsurii arestării preventive până la expirarea duratei reţinerii; inculpatul se va afla sub măsura arestării preventive începând cu data pronunţării încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi (care are caracter executoriu de la data pronunţării) şi emiterii mandatului de arestare;

- în baza încheierii motivate a judecătorului se emite ***mandatul de arestare preventivă***[1];

- dacă prin aceeaşi hotărâre s-a dispus arestarea mai multor inculpaţi, se emite câte *un mandat de arestare separat*, pentru fiecare dintre ei;

- mandatul de arestare preventivă se emite în patru exemplare originale (un exemplar rămâne la dosarul instanţei, unul se va regăsi în dosarul de urmărire penală, unul va fi înaintat locului de deţinere şi unul va fi înmânat inculpatului); când mandatul de arestare a fost emis *după ascultarea inculpatului*, judecătorul care a emis mandatul *înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate şi un exemplar organului de poliţie;* mandatul de arestare poate fi transmis organelor de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea; organul de poliţie predă exemplarul original al mandatului de arestare preventivă administraţiei locului de deţinere;

- termenul pentru care s-a dispus arestarea preventivă începe să curgă de la data emiterii mandatului de arestare preventivă pentru inculpatul privat de libertate care a fost prezent, sau care din motive de boală, forţă majoră sau stare de necesitate nu a putut fi adus; fiind un termen pe zile nu prezintă relevanţă ora emiteriii mandatului de arestare preventivă;

- practica judiciară atestă posibilitatea strecurării unor erori materiale în încheierea prin care se dispune arestarea preventivă şi/sau în mandatul de arestare preventivă; îndreptarea erorilor materiale va fi realizată de judecătorul de drepturi şi libertăţi prin încheiere potrivit procedurii prevăzute de art. 278 C.proc.pen.;

- după luarea măsurii, ***inculpatului i se aduc la cunoştinţă***, de îndată, în limba pe care o înţelege, motivele pentru care s-a dispus arestarea preventivă; Codul de procedură penală nu prevede obligaţia organelor judiciare de a traduce mandatul de arestare preventivă sau încheierea prin care s-a dispus măsura, ci numai să asigure încunoştinţarea, prin interpret, a inculpatului cu privire la motivele privării de libertate;

---

[1] Potrivit art. 230 alin. (3) C.proc.pen.: „În *mandatul de arestare preventivă* se arată: *a)* instanţa din care face parte judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus luarea măsurii arestării preventive; *b)* data emiterii mandatului; *c)* numele, prenumele şi calitatea judecătorului de drepturi şi libertăţi care a emis mandatul; *d)* datele de identitate ale inculpatului; *e)* durata pentru care s-a dispus arestarea preventivă a inculpatului, cu menţionarea datei la care încetează; *f)* arătarea faptei de care este acuzat inculpatul, cu indicarea datei şi locului comiterii acesteia, încadrarea juridică, infracţiunea şi pedeapsa prevăzută de lege; *g)* temeiurile concrete care au determinat arestarea preventivă; *h)* ordinul de a fi arestat inculpatul; *i)* indicarea locului unde va fi deţinut inculpatul arestat preventiv; *j)* semnătura judecătorului de drepturi şi libertăţi; *k) semnătura inculpatului prezent. În cazul în care acesta refuză să semneze, se va face menţiune corespunzătoare în mandat*" (*această menţiune are caracter de noutate, nefiind prevăzută de vechiul Cod* – n.n., M.U.).

Curtea reaminteşte că art. 5 parag. 2 enunţă o garanţie fundamentală: orice persoană arestată trebuie să ştie de ce a fost privată de libertate. Această garanţie obligă la semnalarea către o asemenea persoană, într-un limbaj simplu, accesibil, a motivelor juridice şi de fapt ale privării sale de libertate astfel încât să poată discuta cu privire la legalitatea acesteia în faţa unei instanţe în temeiul parag. 4. Persoana în cauză trebuie să beneficieze de aceste informaţii „în termenul cel mai scurt", dar poliţistul care îl arestează poate să nu i le ofere în întregime la faţa locului. Pentru a stabili dacă a primit destule informaţii şi suficient de repede, trebuie să se ţină seama de particularităţile cauzei. În prezenta cauză, Curtea observă că, astfel cum reiese din declaraţia reclamantului din 2 noiembrie 2001, data arestării sale, persoana în cauză a fost informată cu privire la acuzaţiile aduse împotriva sa. În plus, observă că, la 5 noiembrie 2001, a avut posibilitatea de a contesta legalitatea măsurii privative de libertate. Curtea consideră că informaţiile astfel oferite cu privire la motivele arestării din 2 noiembrie 2001 îndeplineau cerinţele art. 5 parag. 2 din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 2 februarie 2010, în cauza Scundeanu c. României, parag. 72-74)*.

- inculpatului faţă de care s-a dispus măsura arestării preventive ***i se comunică, sub semnătură, în scris***:

a) drepturile prevăzute la art. 83 C.proc.pen.;

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin. (1) şi (2) C.proc.pen. (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestării cu o altă măsură preventivă;

e) dreptul de a face plângere împotriva măsurii dispuse.

- în urma comunicării drepturilor se întocmeşte un proces-verbal care atestă îndeplinirea procedurii de informare;

- în cazul în care persoana arestată nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- când s-a dispus arestarea preventivă a unui inculpat minor este obligatoriu să fie încunoştinţat reprezentantul legal al acestuia sau, după caz, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul;

- potrivit art. 244[1] C.proc.pen. introdus prin Legea nr. 284/2020, dacă persoana arestată este minor, odată cu informarea prevăzută la art. 209 alin. (17) C.proc.pen. acesteia i se comunică şi dreptul la condiţii speciale de executare, potrivit art. 244 C.proc.pen.[1]; informarea se face şi către părinţi sau, după caz, tutore, curator ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul. Dacă părinţii sau, după caz, tutorele, curatorul ori persoana în îngrijirea sau supravegherea căreia se află temporar minorul nu au putut fi găsiţi ori informarea acestora ar afecta inte-

[1] Art. 244 C.proc.pen. prevede că regimul special de detenţie al minorilor, în raport cu particularităţile vârstei, astfel încât măsurile preventive luate faţă de aceştia să nu prejudicieze dezvoltarea lor fizică, psihică sau morală, va fi stabilit prin legea privind executarea pedepselor şi a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

resul superior al minorului sau desfăşurarea procesului penal, informarea se va face către un alt adult care este desemnat de minor şi acceptat în această calitate de organul judiciar. În cazul în care minorul nu desemnează un alt adult sau adultul desemnat nu este acceptat de organul judiciar, informarea se va face către o altă persoană aleasă de organul judiciar, ţinând seama de interesul superior al minorului[1];

- imediat după luarea măsurii arestării preventive, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura ***încunoştinţează*** *despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă persoana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal;

- imediat după introducerea sa într-un loc de deţinere, inculpatul are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita administraţiei locului respectiv să ***încunoştinţeze membrii de familie*** sau reprezentanţii diplomatici despre **locul unde este deţinut**;

- în cazul schimbării ulterioare a locului de deţinere, imediat după producerea schimbării, inculpatul are dreptul de a încunoştinţa personal sau de a solicita administraţiei locului respectiv să încunoştinţeze membrii de familie sau reprezentanţii diplomatici despre *noul loc unde este deţinut*;

- administraţia locului de deţinere are obligaţia de a aduce la cunoştinţa inculpatului arestat preventiv drepturile referitoare la încunoştinţare, precum şi de a consemna într-un *proces-verbal* modul în care s-a realizat încunoştinţarea;

- inculpatului arestat preventiv nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea, *decât pentru motive temeinice*, care se consemnează într-un proces-verbal;

- când măsura arestării preventive a fost luată faţă de un inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicţie, o persoană căreia i s-a instituit tutela sau curatela ori o persoană care, datorită vârstei, bolii sau altei cauze, are nevoie de ajutor, **autoritatea competentă este încunoştinţată, de îndată, în vederea luării măsurilor legale de ocrotire**[2] pentru persoana respectivă; *obligaţia de încunoştinţare*

---

[1] Art. 244[1] alin. (5) C.proc.pen. prevede că în cazul în care circumstanţele prevăzute la alin. (3) sau (4) încetează, informarea se va face potrivit alin. (2).

[2] În cazul minorilor lipsiţi de ocrotirea părintească *măsurile de ocrotire* (de regulă, plasamentul) sunt dispuse potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, republicată, respectiv potrivit art. 110 şi urm. C.civ.

În cazul minorilor cu privire la care s-a instituit tutela, al persoanelor puse sub interdicţie şi al celor cu privire la care s-a instituit măsura curatelei, măsurile pot fi dispuse în temeiul C.civ. [instanţa de tutelă competentă – judecătoria de la domiciliul minorului poate dispune fie măsura provizorie a instituirii unui tutore sau curator provizoriu (art. 116 C.civ.), fie îndepărtarea tutorelui (art. 158 C.civ.) sau numirea unui nou curator (art. 178-186 C.civ.)].

revine judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă sau de la instanţa ierarhic superioară, care a luat măsura arestării preventive, modul de îndeplinire a acestei obligaţii fiind consemnat într-un proces-verbal;

- dacă persoana vătămată a solicitat în condiţiile art. 111 alin. (5) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, înştiinţarea sa cu privire la eliberarea în orice mod sau evadarea persoanei arestate, judecătorul care a emis mandatul consemnează aceasta într-un proces-verbal, pe care îl predă organului de poliţie care îl va înainta administraţiei locului de deţinere.

Legalitatea şi temeinicia luării şi menţinerii măsurii preventive se apreciază distinct în fiecare cauză în parte, neavând relevanţă împrejurarea că inculpatul mai este arestat preventiv şi într-o altă cauză, atâta timp cât nicio dispoziţie a Codului de procedură penală nu interzice ca inculpatul să fie arestat în mai multe cauze între care nu există o legătură care să justifice şi să impună o extindere a procesului penal. Existenţa unui alt mandat de arestare preventivă a inculpatului într-o altă cauză nu afectează legalitatea măsurii arestării preventive luate faţă de acesta în cauza de faţă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 6090/2005, www.legalis.ro)*.

Împrejurarea că inculpatul se află în executarea unei pedepse privative de libertate nu constituie un impediment pentru luarea şi menţinerea arestării preventive a acestuia, cu respectarea dispoziţiilor legale, întrucât arestarea preventivă are ca scop asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, iar executarea pedepsei închisorii poate fi întreruptă sau inculpatul poate fi liberat condiţionat *(C.A. Braşov, decizia penală nr. 322/R din 9 aprilie 2004, în Cpp Ad. 1, p. 84)*.

2. *respingerea propunerii de arestare preventivă, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;*

- propunerea de arestare preventivă poate fi respinsă atunci când nu există baza factuală care să justifice privarea de libertate, probele administrate nefiind apte să conducă la reţinerea standardului suspiciunii rezonabile, ori atunci când judecătorul apreciază că a fost formulată de un organ de urmărire penală necompetent material sau personal, ori în cazul în care este neechivocă existenţa unuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. (de pildă, incidenţa prescripţiei răspunderii penale), sau atunci când măsura nu este necesară ori proporţională cu scopul urmărit prin aceasta;

- dacă inculpatul a fost anterior reţinut în cauză, va fi pus în libertate la data expirării duratei reţinerii, iar nu la data pronunţării încheierii prin care s-a respins

---

În cazul persoanelor care din cauza vârstei, bolii sau altei cauze au nevoie de ajutor, măsurile pot fi dispuse de instanţa de tutelă competentă fie în temeiul art. 178-186 C.civ., fie în temeiul legilor speciale care reglementează măsurile de ocrotire în cazul persoanelor aflate în situaţii speciale (Legea nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, sau Legea nr. 17/2000 privind asistenţa socială a persoanelor vârstnice, republicată).

propunerea de arestare[1]; măsura reţinerii nu face obiectul cenzurii judecătorului de drepturi şi libertăţi învestit cu soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

- în ipoteza în care contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a respins propunerea de arestare preventivă este, de asemenea, respinsă înainte de expirarea duratei reţinerii, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi rămânând astfel definitivă, se va dispune şi punerea în libertate a inculpatului reţinut, potrivit art. 227 alin. (1) C.proc.pen., chiar dacă nu s-a împlinit durata pentru care măsura reţinerii a fost dispusă de organul de urmărire penală.

3. ***respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune***, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 C.proc.pen., respectiv art. 211 C.proc.pen. sau art. 216 C.proc.pen.[2]

- în cazul în care după respingerea propunerii de arestare preventivă judecătorul ia măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se va dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului reţinut, întrucât încheierea prin care se dispune luarea unei măsuri preventive este executorie din momentul pronunţării [art. 204 alin. (3) C.proc.pen.], iar cele două măsuri sunt incompatibile (măsura reţinerii şi o altă măsură neprivativă de libertate);

- în ceea ce priveşte măsura controlului judiciar pe cauţiune este necesar ca în cursul dezbaterii propunerii de luare a măsurii arestării preventive inculpatul sau avocatul acestuia să îşi fi manifestat dorinţa de a fi plasat sub control judiciar pe cauţiune, sens în care să fi depus o sumă considerată de el însuşi îndestulătoare pentru cauţiune, iar judecătorul, cu ocazia deliberării, să aprecieze că se impune reţinerea acestei sume cu titlu de cauţiune;

- indiferent de soluţia pronunţată ***este obligatorie întocmirea minutei*** în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

A.4. Calea de atac a contestaţiei

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de arestare preventivă *se poate depune* ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru ***procurorul şi inculpatul***[3] care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

---

[1] Chiar şi în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi ar dispune revocarea măsurii reţinerii sau punerea de îndată în libertate a inculpatului de sub măsura reţinerii, această dispoziţie din încheiere nu ar fi executorie înainte de expirarea termenului de 48 de ore pentru formularea contestaţiei, moment în care măsura reţinerii ar fi încetată de drept.

[2] Nu se poate dispune această soluţie dacă judecătorul constată că din probele administrate nu rezultă suspiciunea rezonabilă cu privire la comiterea unei infracţiuni.

[3] În *DCC nr. 202/2016* Curtea Constituţională a arătat că „raţiunea pentru care legiuitorul nu a reglementat calitatea de titular al dreptului la contestaţie, în această materie, şi pentru partea vătămată, este aceea că această parte din procesul penal nu justifică un interes legitim în exercitarea căii de atac a contestaţiei prin care se asigură controlul judiciar cu privire la măsurile preventive de natură a afecta drepturi şi libertăţi fundamentale ale inculpatului.

- dacă arestarea preventivă a fost dispusă în lipsa inculpatului este necesară manifestarea unei atenţii sporite pentru comunicarea încheierii şi verificarea datei de la care a început să curgă termenul de contestaţie mai ales în ipoteza în care comunicarea se realizează prin afişarea înştiinţării şi indicarea unui termen la împlinirea căruia actul de procedură se consideră comunicat; în acest fel se evită situaţiile în care, după încarcerarea şi prezentarea pentru parcurgerea procedurii remediu, se constată că inculpatul este de fapt în termen să declare contestaţie împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive;

- procurorul poate formula contestaţia chiar şi atunci când judecătorul de drepturi şi libertăţi a admis propunerea de arestare preventivă (de pildă, atunci când judecătorul a dispus arestarea preventivă pe o durată de 30 de zile de la data pronunţării în condiţiile în care inculpatul se sustrăgea urmăririi penale, ori atunci când s-a dispus arestarea preventivă pe o durată inferioară celei maxime de 30 de zile); inculpatul poate formula contestaţia chiar dacă a fost respinsă propunerea de arestare preventivă (de exemplu, în cazul în care s-a dispus consecutiv respingerii luarea măsurii controlului judiciar şi solicită înlăturarea acesteia ori numai a unora dintre obligaţiile impuse);

- este inadmisibilă contestaţia formulată de persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară în raport cu instanţa în cadrul căreia funcţionează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea contestată, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine completului de doi judecători de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, indiferent dacă, după pronunţarea încheierii contestate, procurorul a sesizat prin rechizitoriu o altă instanţă decât

---

Singurii care pot justifica un drept, respectiv un interes legitim în exercitarea căii de atac a contestaţiei, în această materie, sunt inculpatul, de vreme ce dispunerea unei măsuri preventive cu privire la acesta constituie o ingerinţă în exercitarea libertăţii sale individuale ori a altor drepturi şi libertăţi fundamentale, şi procurorul, în virtutea rolului său constituţional consacrat de art. 131 alin. (1) potrivit căruia, *«în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societăţii şi apără ordinea de drept, precum şi drepturile şi libertăţile cetăţenilor»*, acesta din urmă având în cadrul procesului penal atât atribuţia de a supraveghea şi efectua urmărirea penală [potrivit art. 55 alin. (3) lit. a) C.proc.pen.], cât şi de a formula şi exercita contestaţiile şi căile de atac prevăzute de lege împotriva hotărârilor judecătoreşti [art. 55 alin. (3) lit. f) C.proc.pen.]".

cea în cadrul căreia funcţionează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a s-a pronunţat cu privire la propunerea de luare a măsurii arestării preventive;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *luarea* măsurii arestării preventive, respectiv *luarea* măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arestare preventivă, dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare (termen de recomandare)*; legea nu stabileşte niciun termen pentru soluţionarea contestaţiei declarate de inculpat;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu, în procedură contradictorie*, ***în prezenţa inculpatului***, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi liberarăţi care soluţionează contestaţia; ca urmare a completării alin. (7) al art. 204 C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost instituită o ***prezumţie legală de prezenţă a inculpatului arestat preventiv*** la dezbaterea contestaţiei în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa de control judiciar în cazul în care inculpatul îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la contestaţia formulată împotriva soluţiei dispuse de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă ori cu privire la contestaţia formulată de procuror;

- în toate cazurile ***este obligatorie acordarea asistenţei juridice*** pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- nu este obligatorie audierea inculpatului prezent;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată,* ***care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arestare preventivă şi *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului; în această ipoteză judecătorul care soluţionează contes-

ţia *nu va dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, ci luarea uneia dintre aceste din urmă măsuri preventive*; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate, reţinând regimul juridic unitar al acestora şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, apreciez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului la domiciliu ***nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestării preventive deja executate***[1] depăşirea limitei maximale de 30 de zile nu poate fi justificată decât prin apelul la instituţia prelungirii arestului la domiciliu/arestării preventive care la acest moment procesual nu este incidentă[2];

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestării preventive a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de arestare, ori dacă a *respins* propunerea de arestare preventivă *şi* a dispus *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate, reţinând regimul juridic unitar al acestora şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, opinez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului preventiv nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestului la domiciliu deja executat; depăşirea limitei maximale de 30 de zile nu poate fi justificată decât prin apelul la instituţia prelungirii arestului la domiciliu/arestării preventive care la acest moment procesual nu este incidentă;

- în acest caz mandatul de arestare preventivă va fi emis de preşedintele completului de judecători de drepturi şi libertăţi care a soluţionat contestaţia;

- deopotrivă, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat contestaţia imediat după luarea măsurii arestării preventive, *încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă per-

---

[1] Este astfel necesar ca, în vederea respectării depline a DCC nr. 740/2015, regimul celor două măsuri preventive privative de libertate să fie acelaşi sub toate aspectele. Prim urmare, nu se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu pe o durată de 30 de zile în considerarea faptului că echivalarea arestului la domiciliu cu arestul preventiv vizează numai calculul duratei maxime a privării de libertate în cursul urmăririi penale.

[2] Există din păcate soluţii în practica judiciară în care în calea de atac a contestaţiei se dispune arestarea preventivă pe durata de 30 de zile, deşi în prima instanţă fusese luată măsura arestului la domiciliu şi inculpatul privat de libertate în acest fel la momentul soluţionării contestaţiei. În acest caz, judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat cu o propunere de prelungire a duratei măsurii preventive nu poate ignora autoritatea de lucru judecat a încheierii instanţei de control judiciar însă va trebui să adopte pretorian o soluţie de compensare judiciară astfel încât durata privării de libertate totale în urma primei prelungiri să nu depăşească 60 de zile.

soana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi care s-a pronunţat în primă instanţă era incompatibil);

5. admiterea, în parte, a contestaţiei şi modificarea temeiurilor (de fapt şi/sau de drept), ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

- în acest caz nu se va proceda la anularea mandatului de arestare preventivă emis iniţial (care a fost deja pus în executare) şi la emiterea unui nou mandat de arestare preventivă, mandatul iniţial completându-se cu încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă, aşa cum a fost modificată în urma soluţionării contestaţiei; în această ipoteză mandatul de arestare preventivă emis iniţial se va rectifica de către judecătorul delegat la Biroul de executări penale al primei instanţe în acord cu dispoziţiile din încheierea instanţei de control judiciar;

6. respingerea contestaţiei ca inadmisibilă, neîntemeiată sau tardivă;

7. ia act de retragerea contestaţiei[1].

- chiar dacă calea de atac a fost declarată de procuror, completul de judecători de drepturi şi libertăţi pot admite contestaţia şi crea inculpatului în calea de atac a parchetului o situaţie mai favorabilă decât cea adoptată în primă instanţă, nefiind incident în acest caz efectul *non reformatio in peius*; aceasta va trebui însă reţinut atunci când contestaţia a fost formulată numai de inculpat, când nu i se va putea crea acestuia o situaţie mai grea în propria cale de atac;

Dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei.

- magistratul care a soluţionat, ca judecător de drepturi şi libertăţi, o contestaţie formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive *nu este incompatibil* să soluţioneze o contestaţie formulată împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă se pronunţă ulterior cu privire la privarea de libertate (soluţionând propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive sau cererile de revocare sau înlocuire a măsurii), însă va fi incompatibil să soluţioneze o contestaţie privind menţinerea acestei măsuri în faza camerei

[1] Judecătorul de drepturi şi libertăţi va luat act de retragerea contestaţiei, iar nu va dispune respingerea acesteia ca inadmisibilă şi în ipoteza în care această manifestare de voinţă se referă la o a doua contestaţie declarată de inculpat sau de avocatul său după soluţionarea definitivă a (primei) contestaţii declarate împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii preventive.

preliminare sau în cursul judecăţii şi, implicit, să participe în cauză în calitate de judecător de cameră preliminară sau de instanţă de judecată;

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă de judecătorul de drepturi şi libertăţi este posibilă formularea de către procuror a unei ***noi propuneri de arestare*** în cursul urmăririi penale, în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii dacă între timp ***au intervenit temeiuri noi*** *care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; arestarea preventivă pentru apariţia *unor temeiuri noi* poate fi dispusă şi în ipoteza în care anterior inculpatul a mai fost arestat preventiv, întrucât privarea de libertate se justifică prin apariţia unor ***temeiuri noi***; în acest ultim caz este important să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive sau perioada maximală prevăzută de lege pentru această măsură; prin ***temeiuri noi*** se înţeleg acele împrejurări inexistente sau necunoscute la momentul soluţionării iniţiale a propunerii de arestare preventivă, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului; aşadar, în noua propunere de arestare preventivă nu cazurile de privare de libertate trebuie să fie noi, ci aceasta trebuie să fie bazată pe împrejurări de fapt sau temeiuri de drept descoperite sau apărute după soluţionarea primei propuneri.

Având în vedere că în prezenta cauză a mai fost soluţionată o propunere de arestare preventivă a inculpatului C.C., se impune mai întâi a analiza diferenţele dintre cele două propuneri formulate de Parchet şi a examina existenţa unor elemente noi care să facă necesară privarea de libertate a inculpatului. (...) Pentru a preîntâmpina abuzul şi pentru a accentua diferenţele ce trebuie să existe între propunerile formulate, legiuitorul a prevăzut o condiţie specială de soluţionare a unei noi propuneri de arestare preventivă, respectiv existenţa unor elemente noi. Noua propunere se poate întemeia din punct de vedere formal pe aceleaşi dispoziţii legale însă trebuie fundamentată pe existenţa unor elemente cu caracter de noutate, deci inexistente sau necunoscute de instanţa care a soluţionat prima propunere de arestare, fiind vorba despre împrejurări de fapt sau temeiuri de drept ce nu au fost analizate anterior şi care, din punct de vedere cronologic, au fost relevate după soluţionarea primei propuneri. Bineînţeles, nu poate fi vorba despre noi *mijloace de probă* care confirmă fapte deja dovedite prin mijloacele de probă administrate până la momentul soluţionării primei propuneri de arestare, ci despre *probe sau indicii noi*, respectiv orice element de fapt care serveşte la constatarea existenţei sau inexistenţei unei infracţiuni, la identificarea persoanei care a săvârşit-o şi la cunoaşterea împrejurărilor necesare pentru justa soluţionare a cauzei. Fiind vorba despre arestarea preventivă, aceste elemente noi trebuie să vizeze fapta şi persoana inculpatului *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 419 din 5 decembrie 2012, nepublicată).*

B. Procedura de punere în executare a mandatului de arestare preventivă. Procedura remediu

- *când măsura arestării preventive a fost dispusă* ***în lipsa inculpatului***, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliţie de la domiciliul sau reşedinţa inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reşedinţa în România, exemplarele se înaintează organului de poliţie în a cărui rază teritorială se află instanţa de judecată;

- mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea;

- în situaţia în care mandatul de arestare conţine erori materiale, dar permite identificarea persoanei şi stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidenţele organelor de poliţie şi hotărârea judecătorului de drepturi şi libertăţi, organul de poliţie execută măsura, solicitând, în acelaşi timp, judecătorului de drepturi şi libertăţi îndreptarea erorilor materiale sesizate;

- potrivit art. 231 alin. (5) C.proc.pen., în vederea executării mandatului de arestare preventivă, *organul de poliţie* ***poate pătrunde în domiciliul sau reşedinţa*** *oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia,* ***dacă există indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă*** că persoana din mandat se află în domiciliul sau reşedinţa respectivă; în acest caz nu este necesară obţinerea unui mandat de percheziţie domiciliară, mandatul de arestare preventivă emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi incorporând dreptul de a intra în spaţii private pentru a prinde pe inculpatul arestat în lipsă;

- organul de poliţie procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, după care o conduce ***în cel mult 24 de ore (termen de recomandare[1])*** *la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive*; în cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă *în lipsă din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate*, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de drepturi şi libertăţi care a luat măsura;

Curtea apreciază că termenul de 24 de ore prevăzut de art. 231 C.proc.pen. nu este un termen imperativ, ci un termen de recomandare, a cărei nerespectare nu poate atrage revocarea măsurii preventive. Cu toate acestea, Curtea constată că instituţia confirmării arestării preventive îşi are originea în

---

[1] În literatura de specialitate [*I. Tocan*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că: „Controlul jurisdicţional în cursul primei înfăţişări a persoanei arestate trebuie, înainte de toate, să fie rapid, deoarece trebuie să permită detectarea oricăror rele tratamente şi să reducă la minim orice atingere nejustificată adusă libertăţii individuale. Stricta limită de timp impusă de această dispoziţie nu permite o suficientă flexibilitate a interpretării, în caz contrar ar deteriora, în detrimentul individului, o garanţie procedurală oferită de acest articol şi s-ar ajunge la consecinţe contrare esenţei înseşi a dreptului protejat de acesta [*McKay c. Regatului Unit (MC)*, pct. 33]. Art. 5 § 3 nu prevede nicio posibilă excepţie de la obligaţia de a aduce de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat o persoană după arestarea sau reţinerea sa, nici măcar pe motiv că judecătorul ar fi intervenit anterior (*Bergmann c. Estoniei*, pct. 45). Orice termen superior celui de 4 zile este în mod inerent prea mare (*Oral şi Atabay c. Turciei*, pct. 43; *McKay c. Regatului Unit*, pct. 47; *Năstase-Silivestru c. României*, pct. 32). Un termen mai scurt ar putea, de asemenea, să contravină cerinţei de celeritate dacă nu a existat nicio dificultate specială sau o circumstanţă excepţională care să împiedice autorităţile să aducă mai repede persoana arestată înaintea unui judecător (*Gutsanovi c. Bulgariei*, pct. 154-159; *İpek şi alţii c. Turciei*, pct. 36-37 şi *Kandjov c. Bulgariei*, pct. 66)".

prevederile art. 5 § 3 din Convenția Europeană, potrivit căruia orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de § 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Cu alte cuvinte, există posibilitatea ca, în cazul nerespectării acestui termen de recomandare de 24 de ore prevăzut de art. 231 C.proc.pen., privarea de libertate să fie nelegală ca urmare a faptului că prezentarea inculpatului în fața unui judecător nu s-a realizat „de îndată", astfel cum este interpretată noțiunea în jurisprudența Curții *(C.A. București, secția I penală, încheierea nr. 43/DL din 21 februarie 2020, nepublicată).*

- mandatul de arestare preventivă este considerat pus în executare *de la momentul privării de libertate a inculpatului* de către organul de poliție, iar nu de la momentul confirmării măsurii în urma parcurgerii procedurii remediu; aceeași concluzie se impune a fi reținută chiar și în ipoteza în care inculpatul a fost prezentat în fața judecătorului în vederea parcurgerii procedurii remediu cu depășirea termenului de 24 de ore prevăzut de art. 231 alin. (4) C.proc.pen.;

Curtea constată că în mod corect a constatat judecătorul de drepturi și libertăți de la prima instanță că în caz de confirmare a arestării, termenul de 30 de zile curge de la momentul privării efective de libertate și nu de la momentul la care judecătorul confirmă efectiv măsura. O interpretare contrară ar permite ca o persoană să fie arestată preventiv peste 30 de zile (intervalul de timp dintre încarcerare și confirmarea propriu-zisă, plus cele 30 de zile de arestare) în contradicție cu prevederile C.proc.pen. și ale art. 23 din Constituție. Nu poate fi admis argumentul Parchetului, potrivit căruia între 12 și 14 februarie 2020 inculpatul ar fi fost privat de libertate în temeiul mandatului european de arestare, în condițiile în care o persoană se află sub puterea unui astfel de mandat doar până la momentul predării către autoritățile române. Or, în prezenta cauză, în perioada menționată inculpatul a fost privat de libertate de către autoritățile române pe teritoriul României. Dacă s-ar accepta argumentul procurorului, ar însemna ca atunci când o persoană este arestată preventiv în lipsă, dar nu se emite și mandat european de arestare, această persoană să nu poată fi încarcerată, deoarece, raportat la argumentul menționat, mandatul național de arestare produce efecte doar de la momentul confirmării, nu anterior. În realitate însă, în cazul arestării în lipsă, fie că s-a emis sau nu mandat european, termenul de 30 de zile începe să curgă de la data încarcerării și nu de la data la care judecătorul confirmă măsura *(C.A. București, secția I penală, încheierea nr. 43/DL din 21 februarie 2020, nepublicată).*

- în cazul în care arestarea s-a dispus ***în lipsă***, Codul de procedură penală a stipulat ***o procedură remediu*** la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive care se desfăşoară în camera de consiliu pentru a se stabili, în urma audierii inculpatului, dacă se dispune sau nu confirmarea măsurii arestării preventive; dacă arestarea în lipsă s-a dispus în calea de atac a contestaţiei procedura remediu se desfăşoară de completul care a soluţionat calea de atac;

- ***este necesară parcurgerea procedurii remediu atât*** în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus ***luarea*** *măsurii arestării preventive* în lipsa inculpatului (atunci când, fiind în stare de libertate şi legal citat, a lipsit nejustificat, ori când inculpatul este dispărut, se sustrage de la urmărirea penală, fiind în stare de libertate şi legal citat din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate şi nu se prezintă în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi), ***cât şi*** în situaţia în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus ***înlocuirea*** *măsurii controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune ori arestului la domiciliu cu arestarea preventivă* fără ca inculpatul să fi fost prezent la dezbaterea înlocuirii [de pildă, atunci când au fost încălcate cu rea-credinţă una sau mai multe obligaţii impuse în cadrul acestor măsuri sau când există suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală [art. 215 alin. (7) C.proc.pen.], art. 217 alin. (9) C.proc.pen., art. 221 alin. (11) C.proc.pen.];

- nu se va parcurge procedura remediu atâta timp cât a existat o prezumţie legală că inculpatul a fost prezent la procedura de luare a măsurii arestării preventive prin videoconferinţă sau atunci când inculpatul absent în faţa primei instanţe a fost audiat de completul de judecători de drepturi şi libertăţi în calea de atac a contestaţiei; deopotrivă, dacă inculpatul a părăsit voluntar sediul instanţei sesizate cu propunerea de arestare preventivă în cursul procedurii, după expirarea duratei reţinerii nu se va putea considera că arestarea preventivă a fost dispusă în lipsă şi se impune parcurgerea procedurii remediu;

- *procedura remediu* trebuie desfăşurată indiferent de durata de timp scursă de la data emiterii mandatului de arestare preventivă dacă procesul penal este încă în curs; astfel, chiar dacă arestarea preventivă s-a dispus în cursul urmăririi penale, iar inculpatul este prins abia când cauza se află în faza de cameră preliminară sau judecată, procedura remediu se va desfăşura de judecătorul de cameră preliminară, respectiv de instanţa de judecată;

- *înainte de a proceda la ascultarea inculpatului arestat în lipsă*, judecătorul de drepturi şi libertăţi *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; inculpatul poate opta să păstreze tăcerea sau să dea declaraţie, caz în care judecătorul îl audiază pe inculpat în prezenţa avocatului său ales sau numit din oficiu despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror; după audiere judecătorul de drepturi şi libertăţi pune în dezbatere contradictorie necesitatea confirmării măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

- după ascultarea concluziilor procurorului, ale avocatului inculpatului, precum şi ale inculpatului (atât în exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană, cât şi în ultimul cuvânt) *judecătorul de drepturi şi libertăţi, evaluând declaraţia inculpatului în contextul probelor administrate şi al motivelor avute în vedere la luarea măsurii arestării preventive, poate dispune, prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu*:

a) *confirmarea* măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

b) *revocarea* măsurii arestării preventive şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

c) *înlocuirea* măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

- indiferent de soluţia pronunţată *este obligatorie întocmirea minutei* în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă s-a pronunţat în procedura remediu se poate face *contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus confirmarea măsurii arestării preventive;

- ***va fi suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune[1]; prin urmare, inculpatul arestat preventiv în lipsa va fi pus efectiv în libertate nu la data pronunţării de către prima instanţă a revocării măsurii arestării preventive, ori a înlocuirii cu măsura controlului judiciar, ci de la data rămânerii definitive a soluţiei judecătorului;

- în privinţa punerii în executare a mandatului de arestare preventivă trebuie distins între următoarele **două situaţii**:

1. când măsura preventivă s-a dispus după ascultarea inculpatului, Codul de procedură penală prevede că în situaţia în care inculpatul a fost prezent şi mandatul de arestare a fost emis după ascultarea acestuia, judecătorul care a emis mandatul înmânează un exemplar al mandatului persoanei arestate, iar un alt exemplar îl trimite organului de poliţie pentru a fi predat la locul de deţinere odată cu arestatul; dacă la momentul la care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra luării măsurii arestării preventive inculpatul se află în stare de libertate (fie pentru că faţă de acesta nu s-a dispus măsura reţinerii, fie deoarece durata reţinerii a expirat) şi nu este prezent la pronunţare, mandatul de arestare preventivă *se pune în executare de către organul de poliţie, întrucât conţine ordinul de a fi arestat inculpatul.* În această situaţie nu mai este necesară aducerea inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi

[1] Potrivit art. 131 alin. (7) C.proc.pen., după audierea inculpatului arestat în lipsă, judecătorul dispune prin încheiere *în condiţiile prevăzute de lege* [art. 204 alin. (3), art. 205 alin. (3) şi art. 206 alin. (4) C.proc.pen. referitoare la efectul suspensiv al contestaţiei], *revocarea* arestării preventive *sau înlocuirea* acesteia cu una dintre măsurile preventive prevăzute la art. 202 alin. (4) lit. b)-d) *şi punerea în libertate* a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză. Pe lângă efectul suspensiv prevăzut explicit de lege se remarcă şi faptul că art. 231 alin. (7) C.proc.pen. nu face referire la punerea *de îndată* în libertate.

libertăţi în vederea ascultării şi a confirmării măsurii arestării preventive, durata arestării preventive începând să curgă de la data încarcerării;

2. când inculpatul a fost arestat în lipsă (deci fără a fi prezent la dezbaterea propunerii de arestare şi ascultat) mandatul de arestare preventivă emis se înaintează în dublu exemplar organului de poliţie, pentru executare; la găsirea persoanei arătate în mandat organul de poliţie procedează la arestarea acesteia, îi predă un exemplar al mandatului şi o conduce la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a emis mandatul în vederea ascultării şi parcurgerii procedurii remediu.

- când persoana menţionată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliţie însărcinat cu executarea mandatului încheie un *proces-verbal* prin care constată aceasta şi înştiinţează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura arestării preventive, precum şi organele competente pentru darea în urmărire[1] şi în consemn la punctele de trecere a frontierei[2] potrivit procedurii reglementate de art. 521 C.proc.pen.; judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune emiterea unui *mandat de urmărire internaţională* (art. 64 din Legea nr. 302/2004, republicată) sau *a mandatului european de arestare*[3] (art. 89 şi urm. din Legea nr. 302/2004, republicată);

- în ipoteza în care inculpatul arestat în lipsă este găsit după emiterea rechizitoriului în cauză, procedura remediu descrisă mai sus se va desfăşura în faţa judecătorului de cameră preliminară, respectiv a instanţei de judecată care va proceda la ascultarea acestuia.

1.3.2. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul fazei de cameră preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară poate, din ***oficiu sau la propunerea motivată a procurorului***, să analizeze necesitatea luării măsurii arestării preventive a inculpatului (de pildă, în ipoteza în care după trimiterea în judecată inculpatul a efectuat presiuni asupra victimelor sau a martorilor să îşi schimbe declaraţiile pe parcursul judecăţii); astfel, procedura de cameră preliminară se va desfăşura paralel cu cea în care se dezbate necesitatea luării măsurii arestării preventive a inculpatului;

---

[1] *Darea în urmărire* se solicită de organul de poliţie care a constatat imposibilitatea punerii în executare a mandatului şi se dispune prin ordin de către Inspectoratul General al Poliţiei Române.

[2] *Consemnul la frontieră* se realizează prin comunicarea informaţiilor referitoare la inculpaţi şi la măsură poliţiei de frontieră şi autorităţii vamale, informaţii ce vor fi verificate cu ocazia efectuării controlului de trecere a frontierei de stat (art. 24 din Normele metodologice aprobate prin H.G. nr. 445/2002). Solicitarea pentru darea în consemn este aprobată de Inspectoratul General al Poliţiei Române.

[3] Durata reţinerii sau arestării persoanei pe teritoriul statului de executare în baza mandatului european de arestare se va putea deduce potrivit art. 15 din Legea nr. 302/2004, republicată, din durata pedepsei aplicate pentru infracţiunea care a stat la baza mandatului european de arestare, iar nu din durata măsurii arestării preventive dispuse în cursul procesului penal.

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei analiza necesităţii luării măsurii arestării preventive poate fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- ***condiţiile*** ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestării preventive în cadrul procedurii de cameră preliminară sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale; nu constituie un impediment la luarea măsurii arestării preventive în faza de judecată faptul că inculpatul a fost privat de libertate 180 de zile în cursul urmăririi penale, în considerarea aceleiaşi acuzaţii penale;

Deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de cameră preliminară, respectiv:

- procurorul poate formula ***propunerea de luare a măsurii arestării preventive*** fie prin rechizitoriu, fie ulterior emiterii acestuia, printr-o propunere separată (scrisă sau orală) pe parcursul procedurii de cameră preliminară;

- propunerea de arestare preventivă va fi soluţionată de judecătorul de cameră preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară poate pune, *din oficiu*, în discuţie necesitatea luării măsurii arestării preventive;

- *inculpatul aflat în stare de libertate* se citează pentru termenul fixat de judecătorul de cameră preliminară pentru dezbaterea necesităţii privării de libertate a inculpatului. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului, fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii referitoare la dezbaterea necesităţii arestării preventive a inculpatului sau a procedurii de cameră preliminară în ansamblu;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de cameră preliminară şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, judecătorul de cameră preliminară ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile ***este obligatorie asistenţa juridică a inculpatului*** de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive se face în *camera de consiliu; Codul de procedură penală prevede* ***prezenţa procurorului şi a inculpatului*** *la dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive*;

- ca excepţie, dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive a inculpatului poate fi realizată *în lipsa* acestuia când:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa judecătorului de cameră preliminară;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa judecătorului de cameră preliminară.

- deşi art. 225 alin. (4) C.proc.pen. [la care face referire art. 238 alin. (1) C.proc.pen.] nu a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 cu prezumţia legală referitoare la prezenţa inculpatului la proceduri în cazul în care îşi dă acordul ca desfăşurarea acestora să fie realizată prin videoconferinţă, consider că existenţa prezumţiei legale la soluţionarea contestaţiei la luarea măsurii arestării preventive [art. 205 alin. (7) C.proc.pen. raportat la art. 204 alin. (7) C.proc.pen.] justifică posibilitatea extinderii prezumţiei legale a prezenţei inculpatului (reţinut sau arestat în altă cauză) şi la soluţionarea în primă instanţă a propunerii de arestare preventivă dacă îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie[1]; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale şi în faţa judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este necesar ca inculpatul (reţinut sau arestat în altă cauză) să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la propunerea de luare a măsurii arestării preventive;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de cameră preliminară nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate* pentru soluţionarea propunerii de arestare preventivă judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat), şi să ia măsuri cu privire la verificarea existenţei situaţiilor invocate de procuror care ar justifica soluţionarea propunerii în lipsă; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*, acestuia urmând a i se da cuvântul pentru a formula concluzii în legătură cu propunerea de arestare preventivă, în vederea respectării dreptului la apărare efectivă al inculpatului şi a principiului contradictorialităţii dezbaterii propunerii de arestare preventivă a inculpatului;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de cameră preliminară ***îi aduce la cunoştinţă*** infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

---

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de cameră preliminară îl va **audia** despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea, judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- judecătorul de cameră preliminară poate dispune, *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu**, una dintre următoarele **soluţii***:

1. ***arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile***, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

- în cazul în care încheierea prin care se ia măsura arestării preventive rămâne definitivă, judecătorul de cameră preliminară are obligaţia de a proceda din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive până la expirarea termenului pentru care măsura a fost luată; în ipoteza în care şi de această dată este menţinută măsura arestării preventive, următoarea verificare din oficiu trebuie realizată în cel mult 30 de zile *de la data pronunţării încheierii prin care a fost menţinută arestarea* (asumând că aceasta a rămas definitivă fie prin necontestare, fie prin respingerea contestaţiei), iar nu de la data la care a expirat termenul pentru care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive.

2. ***respingerea propunerii de arestare preventivă, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;***

3. ***respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune***, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 C.proc.pen., respectiv art. 211 C.proc.pen. sau art. 216 C.proc.pen.

- această soluţie este posibil a fi dispusă ca urmare a modificării dispoziţiilor art. 238 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, noua reglementare făcând trimitere şi la dispoziţiile art. 227 C.proc.pen.;

- în ceea ce priveşte măsura controlului judiciar pe cauţiune este necesar ca în cursul dezbaterii propunerii de luare a măsurii arestării preventive inculpatul sau avocatul acestuia să îşi fi manifestat dorinţa de a fi plasat sub control judiciar pe cauţiune, sens în care să fi depus o sumă considerată de el însuşi îndestulătoare pentru cauţiune, iar judecătorul, cu ocazia deliberării, să aprecieze că se impune reţinerea acestei sume cu titlu de cauţiune;

- indiferent de soluţia pronunţată, *este obligatorie întocmirea minutei* în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face în procedura *de cameră de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi care soluţionează contestaţia; ca urmare a completării alin. (7) al art. 204 C.proc.pen. [la care face trimitere art. 205 alin. (7) C.proc.pen.], prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost instituită o ***prezumţie legală de prezenţă a inculpatului arestat preventiv*** la dezbaterea contestaţiei în faţa judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de control judiciar în cazul în care inculpatul îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale, este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la contestaţia formulată împotriva soluţiei dispuse de judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă ori cu privire la contestaţia formulată de procuror;

- în toate cazurile *este obligatorie acordarea asistenţei juridice* pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu*, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arestare preventivă şi *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus arestarea inculpatului; în această ipoteză judecătorul care soluţionează contestaţia *nu va dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, ci luarea uneia dintre aceste din urmă măsuri preventive*; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, apreciez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului la domiciliu *nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestării preventive deja executate*;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestării preventive a inculpatului, dacă judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a respins propunerea de arestare ori dacă a *respins* propunerea de arestare preventivă *şi* a dispus *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, opinez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului preventiv nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestului la domiciliu deja executat;

- în acest caz, mandatul de arestare preventivă va fi emis de judecătorul de cameră preliminară care a soluţionat contestaţia;

- deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară care a soluţionat contestaţia imediat după luarea măsurii arestării preventive, *încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă persoana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător de cameră preliminară incompatibil);

5. admiterea, în parte, a contestaţiei şi modificarea temeiurilor (de fapt şi/sau de drept), ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

- în acest caz nu se va proceda la anularea mandatului de arestare preventivă emis iniţial (care a fost deja pus în executare) şi la emiterea unui nou mandat de arestare preventivă, mandatul iniţial completându-se cu încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă, aşa cum a fost modificată în urma soluţionării contestaţiei; în această ipoteză mandatul de arestare preventivă emis iniţial se va rectifica de către judecătorul delegat la Biroul de executări penale al primei instanţe în acord cu dispoziţiile din încheierea instanţei de control judiciar;

6. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

7. ia act de retragerea contestaţiei.

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă este posibilă formularea de către procuror a unei ***noi propuneri de arestare*** în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii dacă între timp ***au intervenit temeiuri noi*** *care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; arestarea preventivă pentru apariţia *unor temeiuri noi* poate fi dispusă şi în ipoteza în care anterior inculpatul a mai fost arestat preventiv, întrucât privarea de libertate se justifică prin apariţia unor ***temeiuri noi***; în acest ultim caz este important să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive sau perioada maximală prevăzută de lege pentru această măsură; prin ***temeiuri noi*** se înţeleg acele împrejurări inexistente sau necunoscute la momentul soluţionării iniţiale a propunerii de arestare preventivă, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului; aşadar, în noua propunere de arestare preventivă nu cazurile de privare de libertate trebuie să fie noi, ci aceasta trebuie să fie bazată pe împrejurări de fapt sau temeiuri de drept descoperite sau apărute după soluţionarea primei propuneri;

- ***procedura punerii în executare a mandatului de arestare preventivă*** (inclusiv a celui emis în lipsă) emis de judecătorul de cameră preliminară este similară cu cea prevăzută de Codul de procedură penală pentru punerea în executare a mandatului de arestare preventivă emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi; astfel, *când măsura arestării preventive a fost dispusă în lipsa inculpatului*, două exemplare originale ale mandatului emis se înaintează organului de poliţie de la domiciliul sau reşedinţa inculpatului în vederea executării. În cazul în care inculpatul nu are domiciliul sau reşedinţa în România, exemplarele se înaintează organului de poliţie în a cărui rază teritorială se află instanţa de judecată; potrivit Codului de procedură penală, *mandatul de arestare poate fi transmis organului de poliţie şi prin fax, poştă electronică sau prin orice mijloc în măsură să producă un document scris în condiţii care să permită autorităţilor destinatare să îi stabilească autenticitatea*; în situaţia în care mandatul de arestare conţine erori materiale, dar permite identificarea persoanei şi stabilirea măsurii dispuse în raport cu datele de identificare ale persoanei existente în evidenţele organelor de poliţie şi hotărârea instanţei de judecată, *organul de poliţie execută măsura, solicitând, în acelaşi timp, judecătorului de cameră preliminară îndreptarea erorilor materiale sesizate*;

- în vederea executării mandatului de arestare preventivă emis de judecătorul de cameră preliminară, organul de poliţie poate pătrunde în domiciliul sau reşedinţa oricărei persoane fizice, fără învoirea acesteia, precum şi în sediul oricărei persoane

juridice, fără învoirea reprezentantului legal al acesteia, ***dacă există indicii temeinice din care să rezulte bănuiala rezonabilă*** că persoana din mandat se află în domiciliul sau reşedinţa respectivă; în acest caz nu este necesară obţinerea unei autorizaţii de percheziţie domiciliară, mandatul de arestare preventivă emis de judecătorul de cameră preliminară incorporând dreptul de a intra în spaţii private pentru a prinde pe inculpatul arestat în lipsă;

- organul de poliţie procedează la arestarea persoanei arătate în mandat, căreia îi predă un exemplar al acestuia, după care o conduce în cel mult 24 de ore la judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive; în cazul în care arestarea preventivă a inculpatului a fost dispusă în lipsă, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate, inculpatul este prezentat, la încetarea acestor motive, judecătorului de cameră preliminară care a luat măsura;

- în cazul în care arestarea s-a dispus în lipsă, Codul de procedură penală a stipulat o procedură remediu la judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive care se desfăşoară în camera de consiliu pentru a se stabili, în urma audierii inculpatului, dacă se dispune sau nu confirmarea măsurii arestării preventive;

- *înainte de a proceda la ascultarea inculpatului arestat în lipsă*, judecătorul de cameră preliminară *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; inculpatul poate opta să păstreze tăcerea sau să dea declaraţie, caz în care judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat în prezenţa avocatului său ales sau numit din oficiu despre fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror; după audiere judecătorul de cameră preliminară pune în dezbaterea contradictorie necesitatea confirmării măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

- după ascultarea concluziilor procurorului, ale avocatului inculpatului, precum şi ale inculpatului (atât în exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană, cât şi în ultimul cuvânt) judecătorul de cameră preliminară *poate dispune, prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu*:

a) *confirmarea* măsurii arestării preventive şi a executării mandatului de arestare;

b) *revocarea* măsurii arestării preventive şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

c) *înlocuirea* măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune şi punerea în libertate a inculpatului dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză.

- indiferent de soluţia pronunţată *este obligatorie întocmirea minutei* în două exemplare originale; încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă pronunţată în procedura remediu se poate face *contestaţie în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicarea* copiei de pe minută;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus confirmarea măsurii arestării preventive;

- ***va fi însă suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune;

- în toate cazurile în care arestarea este dispusă de judecătorul de cameră preliminară în lipsa inculpatului, iar încarcerarea efectivă a acestuia are loc după finalizarea procedurii de cameră preliminară şi începerea judecăţii, inculpatul va fi prezentat, în scopul ascultării, instanţei de judecată care judecă cauza în fond, iar în cazul în care încarcerarea efectivă a acestuia are loc după finalizarea procedurii de cameră preliminară şi restituirea cauzei la parchet, inculpatul va fi prezentat, în scopul ascultării, judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- când persoana menţionată în mandatul de arestare preventivă nu a fost găsită, organul de poliţie însărcinat cu executarea mandatului încheie un proces-verbal prin care constată aceasta şi înştiinţează judecătorul de cameră preliminară care a dispus măsura arestării preventive, precum şi organele competente pentru darea în urmărire şi în consemn la punctele de trecere a frontierei;

1.3.3. Luarea măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii

- procurorul poate solicita instanţei ***prin propunere motivată*** formulată în cursul judecăţii, luarea faţă de inculpat a măsurii arestării preventive dacă sunt întrunite condiţiile necesare pentru a dispune privarea de libertate;

- în cursul judecăţii (primă instanţă, instanţa de apel) instanţa poate, ***din oficiu***, să pună în dezbatere publică necesitatea luării măsurii arestării preventive a inculpatului;

- condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestării preventive în cursul judecăţii sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de judecătorul de cameră preliminară;

- deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de luare a măsurii arestării preventive în cursul judecăţii, cu menţiunea că se va aplica **principiul publicităţii şedinţei de judecată**; tot astfel, se aplică în mod corespunzător şi dispoziţiile art. 228 C.proc.pen. referitoare la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici despre luarea măsurii arestării preventive şi locul de deţinere, art. 229 C.proc.pen. referitoare la luarea măsurilor de ocrotire cu privire la persoanele aflate în ocrotirea inculpatului arestat, ale art. 230 C.proc.pen. referitoare la conţinutul mandatului de arestare, ori ale art. 231 C.proc.pen. cu privire la executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsă;

- în cursul judecăţii, măsura arestării preventive se poate dispune prin încheiere motivată de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege; în acest caz, mandatul de arestare preventivă este emis de către preşedintele completului;

- instanţa de judecată nu mai poate dispune luarea măsurii arestării preventive direct prin sentinţa de condamnare; de asemenea, Codul de procedură penală preci-

zează în mod expres că durata pentru care se poate dispune luarea măsurii arestării preventive în cursul judecăţii este **de 30 de zile**;

- chiar şi în cazul în care judecata în apel se desfăşoară ca urmare a căii de atac formulate de inculpat, apreciez că, faţă de scopurile urmărite la dispunerea măsurii preventive privative de libertate, nu s-ar putea considera că există un impediment împotriva luării măsurii arestării preventive, nefiind aplicabil în acest context principiul *non reformatio in peius* (de pildă, în situaţia în care inculpatul exercită presiuni asupra martorilor sau a persoanei vătămate pentru a-şi schimba declaraţiile date anterior în cauză sau încearcă influenţarea unui expert, ori încalcă cu rea-credinţă obligaţiile impuse cu ocazia luării măsurii controlului judiciar; deopotrivă, în cazul în care inculpatul a fost condamnat la o pedeapsă severă în primă instanţă şi în calea de atac declarată de acesta se probează că există riscul de a se sustrage de la judecată ori că într-adevăr s-a sustras de la judecată);

Coroborând atitudinea inculpatului de a nu se prezenta în trei rânduri la chemarea instanţei de judecată cu împrejurarea că inculpatul nu s-a prezentat la organele de poliţie desemnate cu supravegherea sa, dar şi cu rezultatul investigaţiilor efectuate la domiciliul inculpatului, potrivit cărora inculpatul nu a fost identificat la adresă, existând indicii că acesta ar fi părăsit teritoriul României şi s-ar afla în Anglia, Curtea apreciază că toate aceste elemente de fapt conduc la concluzia că inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la judecată (*C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea din 13 octombrie 2020, nepublicată*).

- *inculpatul aflat în stare de libertate* se citează pentru termenul fixat de instanţa de judecată pentru dezbaterea necesităţii privării de libertate; termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii referitoare la dezbaterea necesităţii arestării preventive a inculpatului*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de instanţa de judecată şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, instanţa de judecată ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive *se face în şedinţă publică, în prezenţa inculpatului*;

- ca excepţie, dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive a inculpatului poate fi realizată în lipsa acestuia când:

a) fiind în stare de libertate şi legal citat lipseşte nejustificat;

b) este dispărut;

c) se sustrage;

d) fiind în stare de libertate şi legal citat, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu se prezintă în faţa instanţei;

e) fiind în stare de reţinere sau arestat în altă cauză, din pricina stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate *nu poate fi adus* în faţa instanţei.

- prin art. 364 alin. (1) teza a II-a C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost stipulată o prezumţie legală referitoare la prezenţa inculpatului la faza de judecată în cazul în care îşi dă acordul ca desfăşurarea acestora să fie realizată prin videoconferinţă, de la locul de detenţie[1]; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale a prezenţei inculpatului la dezbaterea necesităţii luării măsurii arestării preventive în faza de judecată trebuie ca inculpatul (arestat în altă cauză) să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în şedinţa publică şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la temeiurile măsurii preventive privative de libertate;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, instanţa de judecată ***îi aduce la cunoştinţă*** infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, instanţa de judecată îl va **audia** despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arestare preventivă formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- instanţa de judecată poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică una dintre următoarele soluţii***:

1. arestarea preventivă a inculpatului pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;

- în cazul în care încheierea prin care se ia măsura arestării preventive rămâne definitivă, instanţa are obligaţia de a proceda din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive până la expirarea termenului pentru care măsura a fost luată; în ipoteza în care şi de această dată este menţinută măsura arestării preventive, următoarea verificare din oficiu trebuie realizată în cel mult 60 de zile *de la data pronunţării încheierii prin care a fost menţinută arestarea* (asumând că aceasta a

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

rămas definitivă fie prin necontestare, fie prin respingerea contestaţiei), iar nu de la data la care a expirat termenul pentru care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive.

2. ***respingerea propunerii de arestare preventivă, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune arestarea preventivă;***

3. ***respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune***, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 C.proc.pen., respectiv art. 211 C.proc.pen. sau art. 216 C.proc.pen.

- această soluţie este posibil a fi dispusă ca urmare a modificării dispoziţiilor art. 238 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, noua reglementare făcând trimitere şi la dispoziţiile art. 227 C.proc.pen.;

- indiferent de soluţia pronunţată, *este obligatorie întocmirea minutei* în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, *în primă instanţă,* asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare* pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare sau, după caz, *de la comunicare*, pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare; *prin urmare, dacă luarea măsurii arestării preventive este dispusă de instanţa de apel, încheierea este definitivă*;

- contestaţia se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- contestaţia se soluţionează *în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi cu citarea inculpatului*;

- art. 206 C.proc.pen. nu prevede că în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu; prin urmare, asistenţa juridică va fi obligatorie în cazul în care inculpatul este arestat (inclusiv la domiciliu) ori în alte cazuri prevăzute de art. 90 C.proc.pen.;

- prezumţia legală a prezenţei inculpatului stipulată prin art. 364 alin. (1) teza finală C.proc.pen. se va aplica în mod corespunzător şi cu ocazia soluţionării contestaţiei;

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia ***prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arestare preventivă, în cazul în care prima instanţă a dispus arestarea inculpatului;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arestare preventivă şi *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care prima instanţă a dispus arestarea inculpatului; în această ipoteză judecătorul care soluţionează contestaţia *nu va dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, ci luarea uneia dintre aceste din urmă măsuri preventive*; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, apreciez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului la domiciliu nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestării preventive deja executate;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestării preventive a inculpatului dacă prima instanţă a respins propunerea de arestare ori dacă a *respins* propunerea de arestare preventivă *şi* a dispus *luarea măsurii arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

- având în vedere că instanţa de contencios constituţional a impus în privinţa limitelor maximale ale duratei privării de libertate o analiză prin cumularea duratei măsurilor preventive privative de libertate şi că, potrivit art. 23 alin. (5) din Constituţie, limita privării iniţiale de libertate este de 30 de zile, opinez că, în ipoteza admiterii contestaţiei, măsura arestului preventiv nu se poate lua decât pentru cel mult durata de timp până la 30 de zile rămasă în urma scăderii duratei arestului la domiciliu deja executat;

- în acest caz mandatul de arestare preventivă va fi emis de preşedintele completului care a soluţionat contestaţia;

- deopotrivă, judecătorul care a soluţionat contestaţia imediat după luarea măsurii arestării preventive, *încunoştinţează despre aceasta un membru al familiei* inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta; dacă persoana arestată nu este cetăţean român, aceasta are şi *dreptul de a încunoştinţa sau de a solicita încunoştinţarea misiunii diplomatice ori oficiului consular* al statului al cărui cetăţean este sau, după caz, a unei organizaţii internaţionale umanitare, dacă nu doreşte să beneficieze de asistenţa autorităţilor din ţara sa de origine, ori a reprezentanţei organizaţiei internaţionale competente, dacă este refugiat sau, din orice alt motiv, se află sub protecţia unei astfel de organizaţii. Inspectoratul General pentru Imigrări este informat în toate situaţiile cu privire la dispunerea măsurii preventive faţă de această categorie de persoane; efectuarea încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător incompatibil);

5. admiterea, în parte, a contestaţiei şi modificarea temeiurilor (de fapt şi/sau de drept) ori a duratei pentru care s-a dispus arestarea preventivă;

- în acest caz nu se va proceda la anularea mandatului de arestare preventivă emis iniţial (care a fost deja pus în executare) şi la emiterea unui nou mandat de arestare preventivă, mandatul iniţial completându-se cu încheierea primei instanţe, aşa cum a fost modificată în urma soluţionării contestaţiei; în această ipoteză mandatul de arestare preventivă emis iniţial se va rectifica de către judecătorul delegat la Biroul de executări penale al primei instanţe în acord cu dispoziţiile din încheierea instanţei de control judiciar.

6. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

7. ia act de retragerea contestaţiei.

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă este posibilă formularea de către procuror *a unei* ***noi propuneri de arestare*** în cursul judecăţii dacă între timp ***au intervenit temeiuri noi*** *care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; arestarea preventivă pentru apariţia *unor temeiuri noi* poate fi dispusă şi în ipoteza în care anterior inculpatul a mai fost arestat preventiv, întrucât privarea de libertate se justifică prin apariţia unor ***temeiuri noi***; în acest ultim caz este important să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive sau perioada maximală prevăzută de lege pentru această măsură; prin ***temeiuri noi*** se înţelege acele împrejurări inexistente sau necunoscute la momentul soluţionării iniţiale a propunerii de arestare preventivă, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului; aşadar, în noua propunere de arestare preventivă nu cazurile de privare de libertate trebuie să fie noi, ci aceasta trebuie să fie bazată pe împrejurări de fapt sau temeiuri de drept descoperite după soluţionarea primei propuneri;

- art. 399 alin. (10) C.proc.pen. prevede posibilitatea instanţei ca după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să poată dispune, prin încheiere, la cerere sau din oficiu, ***luarea măsurii arestării preventive cu privire la inculpatul condamnat***, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (de pildă, când după condamnarea în primă instanţă, inculpatul trece la represaliile împotriva martorilor care au dat declaraţiile ce au servit drept temei al condamnării şi totodată face demersuri în vederea părăsirii teritoriului ţării pentru a se sustrage de la o eventuală executare a pedepsei). Nu va putea fi aplicată această procedură în ipoteza în care prima instanţă a dispus renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal;

- şi atunci când s-a dispus o soluţie de renunţare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal, instanţa de apel poate lua măsura arestării preventive dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege (de pildă, atunci când consecutiv dispunerii unei soluţii de achitare inculpatul procedează la ameninţarea martorilor chemaţi pentru a fi reaudiaţi de către instanţa de apel);

§2. Prelungirea măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale

- Codul de procedură penală a stipulat ***competența exclusivă a procurorului***[1] de a solicita în faza de urmărire penală prelungirea măsurii arestării preventive; astfel, părțile sau subiecții procesuali nu pot cere judecătorului de drepturi și libertăți prelungirea privării de libertate, după cum nici judecătorul nu poate dispune din oficiu, în lipsa unei sesizări a parchetului prelungirea măsurii arestării preventive;

- în cazul în care temeiurile care au determinat arestarea inițială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate, procurorul care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate formula *propunere de prelungire* a arestării preventive, înainte de expirarea duratei privării de libertate dispuse anterior în cauză; în această privință Curtea Europeană a apreciat în cauza *Urtāns c. Letoniei* că un aspect important al controlului judiciar *este verificarea periodică a măsurii preventive*, în care judecătorul decide dacă menținerea privării de libertate se mai justifică. Acest lucru rezultă în mod necesar din faptul că circumstanțele se pot schimba și, în timp ce motive de privare de libertate pot exista în primele etape ale unei investigații, este posibil ca acestea să nu mai fie necesare într-o etapă ulterioară. Prin urmare, este de datoria autorităților care supraveghează detenția de a supune cazul controlului judiciar la intervale scurte și regulate de timp. Verificarea continuă ar trebui să fie la fel de riguroasă ca și examinarea inițială;

- în propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive procurorul poate invoca și temeiuri suplimentare, noi față de cele avute în vedere la luarea măsurii;

- având în vedere că încheierea prin care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive s-a definitivat anterior formulării propunerii de prelungire a măsurii, nici procurorul și nici judecătorul nu pot omite faptul că temeiurile care au determinat privarea de libertate inițială sunt reținute într-o hotărâre judecătorească care se bucură de autoritate relativă de lucru judecat; prin urmare, în procedura prelungirii măsurii preventive în absența administrării unor probe noi în faza de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți nu poate modifica evaluarea temeiurilor factuale inițiale, urmând a se pronunța cu privire la necesitatea prelungirii privării de libertate și la proporționalitatea prelungirii cu scopul urmărit prin aceasta;

Mai mult, completul constată că prin încheierea pronunțată tot de acest complet, în data de 16 februarie 2023 și motivată în 28 februarie 2023 s-a apreciat că în cauză sunt întrunite condițiile pentru dispunerea arestării preventive, inclusiv din perspectiva testului de proporționalitate și subsidiaritate, constatându-se că nu se poate reține nicio cauză de nulitate absolută care să afecteze legalitatea propunerii de luare a măsurii arestării preventive. Această încheiere pronunțată în exercitarea unei funcții judiciare care nu evocă fondul și nu are autoritate de lucru judecat în fața instanței de judecată, deoarece nu cuprinde o analiză a temeiniciei acuzației în materie penală. Totuși, nu se poate omite că încheierea din 16 februarie 2023 este o ***hotărâre judecătorească***

---

[1] În anchetele desfășurate de EPPO, procurorul european delegat poate formula propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

definitivă care are autoritate relativă (limitată) de lucru judecat cu privire la aspectele litigioase sau incidentele soluționate, în limitele competenței funcționale a judecătorului de drepturi şi libertăți, în scopul garantării principiului securității raporturilor juridice. În aceste condiții, în principiu, în limitele competenței funcționale aspectele tranșante într-o încheiere definitivă de către judecătorul de drepturi şi libertăți nu pot fi ignorate de un alt judecător de drepturi şi libertăți sau de un complet de judecători de drepturi şi libertăți, aceste specii de hotărâri judecătoreşti nefiind lipsite de putere juridică sau de eficacitate decât dacă se constată în concret apariția unor temeiuri noi neavute în vedere la pronunțarea încheierii definitive, ori dacă odată cu trecerea timpului se constată caracterul nerezonabil sau disproporționat al privării de libertate/restricției libertății de circulație. Completul opinează că în materia măsurilor preventive instituirea de către legiuitor a unor proceduri de verificare periodică a legalității şi temeiniciei măsurilor preventive nu lipseşte hotărârea definitivă a judecătorului de drepturi şi libertăți de autoritate relativă de lucru judecat, ci asigură reanalizarea periodică a motivelor de privare de libertate ori de restricție a libertății de circulație în funcție de evoluția administrării probelor, de ritmicitatea actelor de urmărire penală sau de măsurile luate de procurorul în scopul soluționării cu celeritate a cauzei. Deopotrivă, trebuie avut în vedere că revocarea măsurii preventive se poate dispune potrivit art. 242 alin. (1) C.proc.pen. dacă au intervenit *împrejurări noi* din care rezultă nelegalitatea acesteia. Completul apreciază că autoritatea relativă de lucru judecat a încheierii sus-menționate conduce la concluzia posibilității înlocuirii măsurii arestării preventive cu cea a arestului la domiciliu, respectiv controlului judiciar doar în măsura în care ulterior acestei hotărâri au intervenit temeiuri noi care să conducă la reținerea modificării temeiurilor inițiale de fapt şi de drept. Deopotrivă, revocarea măsurii arestării preventive se poate dispune doar dacă ulterior datei de 16 februarie 2023 s-au descoperit împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive *(C.A. Oradea, încheierea din 9 martie 2023, nepublicată).*

- în ipoteza în care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive pentru mai multe infracțiuni, iar ulterior, procurorul a dispus trimiterea în judecată numai pentru o parte dintre acestea şi disjungerea cauzei cu privire la celelalte infracțiuni şi constituirea unui nou dosar de urmărire penală, se poate formula o propunere de prelungire a arestării preventive a inculpatului pentru infracțiunile rămase în faza de urmărire penală dacă temeiurile de fapt şi de drept reținute la luarea măsurii se mențin şi impun în continuare, cu respectarea exigenței de proporționalitate, privarea de libertate;

- procurorul ***are obligația de a motiva*** în fapt şi în drept propunerea de prelungire a arestării preventive[1];

---

[1] În *DCC nr. 449/2016* cu privire la critica autorului excepției potrivit căreia dispozițiile art. 234 alin. (2) C.proc.pen. nu prevăd nicio sancțiune pentru nemotivarea referatului privind propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive, Curtea Constituțională a constatat că „în temeiul art. 236 alin. (1) C.proc.pen., judecătorul de drepturi şi libertăți, dacă apreciază că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege, admite propunerea procurorului şi dispune prelungirea arestării preventive a inculpatului, prin încheiere motivată. Or, printre condițiile stabilite de lege a fi analizate de către judecătorul de drepturi şi libertăți se regăseşte şi cea prevăzută de dispozițiile art. 234 alin. (2) C.proc.pen. privind motivarea referatului care cuprinde pro-

- ***propunerea de prelungire a arestării preventive*** se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

- faţă de categoriile de competenţă vom avea în vedere la prelungirea măsurii arestării preventive:

a) competenţa funcţională: *judecătorul de drepturi şi libertăţi*;

b) competenţa materială sau personală: judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă prin raportare la infracţiunile sau persoanele care fac obiectul dosarului de urmărire penală *la momentul formulării propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive*; dacă vreunul dintre suspecţii sau inculpaţii din cauză are o calitate specială ce ar atrage competenţa unei alte instanţe, judecătorul de drepturi şi libertăţi de la aceasta din urmă este competent să soluţioneze propunerea de prelungire a arestării preventive (chiar dacă propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive nu se referă şi la persoana care are calitatea specială);

c) competenţa teritorială alternativă: judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

- competenţa de a soluţiona propunerea de prelungire a duratei arestării preventive se va realiza tot potrivit regulilor prezentate mai sus şi în ipoteza în care Curtea de Apel sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a desemnat o instanţă egală în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul, deoarece efectele acestei prorogări de competenţă teritorială nu operează în cursul urmăririi penale anterior emiterii rechizitoriului;

- dacă arestarea preventivă a fost dispusă iniţial de către un judecător de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, prelungirea acestei măsuri se poate dispune numai de un judecător de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă în momentul soluţionării propunerii de prelungire sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea; în acest caz este absolut necesar ca la momentul dispunerii luării măsurii arestării preventive judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura să fi fost competent

---

punerea de prelungire a arestării preventive, sancţiunea nemotivării fiind tocmai respingerea propunerii procurorului. Prin urmare, textul de lege criticat nu aduce nicio atingere prevederilor constituţionale privind principiul legalităţii, dreptul la un proces echitabil, libertatea individuală şi dreptul la apărare, ci constituie tocmai expresia transpunerii acestora în reglementarea infraconstituţională".

să soluţioneze propunerea, însă, ulterior, fie ca urmare a schimbării încadrării juridice, fie a intervenţiei unei legi noi, fie a extinderii urmăririi penale cu privire la alte fapte ori a acţiunii penale cu privire la alte persoane, competenţa să aparţină instanţei ierarhic superioare [de exemplu, în cazul în care procurorul dispune schimbarea încadrării juridice, iar în raport de noua încadrare juridică competenţa ar aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară celei care a dispus luarea măsurii (*exempli gratia*, din vătămare corporală în tentativă la omor sau din proxenetism în trafic de persoane), propunerea de prelungire a arestării preventive se va soluţiona de acesta];

În condiţiile în care măsura preventivă a fost luată *ab initio* de către judecătorie cu nerespectarea dispoziţiilor privind competenţa materială (competenţa într-o astfel de situaţie revenind tribunalului), ea nu poate fi prelungită, chiar dacă între timp urmărirea penală se efectuează de către organul competent, iar propunerea de prelungire a fost înaintată tribunalului (ca instanţă competentă material să dispună acest lucru). În cauză nu sunt incidente prevederile art. 234 alin. (3) C.proc.pen. Dispoziţia legală menţionată vizează situaţia în care iniţial măsura este luată de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă, iar ulterior, ca urmare a completării cercetării penale şi descoperirii unor noi probe se constată că, competenţa revine unei instanţe superioare (de exemplu, în cauză se efectuează cercetări sub aspectul infracţiunii de delapidare –infracţiune de competenţa judecătoriei – iar ulterior se constată că fapta a produs consecinţe deosebit de grave, competenţa revenind tribunalului; în aceste condiţii, este evident că, deşi arestarea preventivă a fost dispusă de judecătorie, ea poate fi prelungită doar de tribunal). O interpretară contrară ar da loc arbitrariului, deoarece ar permite oricărui organ de urmărire penală să efectueze cercetări cu privire la orice persoană sau faptă care excedează competenţei sale, să dispună sau să propună luarea unor măsuri preventive în astfel de situaţii şi să evite orice sancţiune în ceea ce priveşte respectivele măsuri prin simpla declinare de competenţă. Această interpretare rezultă chiar din modalitatea de formulare a art. 234 alin. (3) C.proc.pen. Astfel, textul vorbeşte de prelungirea măsurii de un judecător de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă în momentul soluţionării propunerii de prelungire. În schimb, atunci când este analizată situaţia premisă, textul nu vorbeşte despre luarea măsurii de un judecător necompetent, ci de luarea arestării de către un judecător de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, ceea ce dovedeşte că legiuitorul a avut în vedere situaţia apariţiei unor împrejurări noi, nu şi situaţia în care necompetenţa putea fi stabilită clar pe baza probelor de la dosar. Or, aşa cum am arătat deja, competenţa tribunalului putea fi stabilită clar chiar prin raportare la prejudiciul indicat de către organele de urmărire penală *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea nr. 32/DL/07.02.2020, în Cpp Ad. 3, p. 494).*

- tot astfel, dacă luarea şi prelungirea măsurii arestării preventive a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, iar schimbarea încadrării juridice, extinderea urmăririi/acţiunii penale sau intervenţia legii noi are loc după ce în cauză se dispusese deja prelungirea măsurii arestării preventive, următoarea propunere de

prelungire a măsurii preventive va fi soluţionată de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa competentă la momentul formulării propunerii;

- dacă *ab initio* măsura arestării preventive a fost luată/prelungită un judecător necompetent, măsura fiind nelegală, se impune revocarea acesteia, neputându-se dispune prelungirea privării de libertate prin formularea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive la judecătorul de drepturi şi libertăţi competent;

- când, în aceeaşi cauză, se găsesc mai mulţi inculpaţi arestaţi pentru care durata arestării preventive expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunerea de prelungire a arestării preventive pentru toţi inculpaţii; astfel, în temeiul art. 234 alin. (5) C.proc.pen. procurorul poate propune prelungirii arestării preventive a tuturor inculpaţilor în scopul uniformizării duratei prevenţiei pentru a asigura fluenta desfăşurare a urmăririi penale în cauză;

- procurorul are obligaţia înaintării dosarului la instanţă, împreună cu propunerea de prelungire a arestării preventive, ***cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive***; prin considerentele DCC nr. 336/2015, Curtea Constituţională, depăşindu-şi limitele competenţei funcţionale, a apreciat că termenul prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. ***este unul peremptoriu***, iar încălcarea acestuia atrage *incidenţa sancţiunii decăderii procurorului din exerciţiul dreptului de a propune prelungirea duratei măsurii arestării preventive* ***şi nulitatea actului făcut peste termen***; faţă de această decizie, art. 235 alin. (1) C.proc.pen. se va citi: propunerea de prelungire a arestării preventive împreună cu dosarul cauzei se depun la judecătorul de drepturi şi libertăţi cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei arestării preventive, ***sub sancţiunea nulităţi absolute***;

- prin ***decizia nr. 20/RIL/2017*** instanţa supremă a arătat că termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. este un ***termen imperativ procedural, minim, de regresiune şi se calculează pe zile libere*** potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- deşi ultima zi a termenului procedural nu ar trebui să fie la dispoziţia parchetului pentru formularea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive, în practica judiciară s-a apreciat că sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi trebuie formulată cel mai târziu în a şaptea zi, calculată regresiv din ziua în care expiră măsura arestării preventive, iar dacă această a şaptea zi cade într-o zi nelucrătoare, cel mai târziu până în prima zi lucrătoare anterioară;

- nesocotirea termenului procedural imperativ de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. atrage incidenţa sancţiunii, ***nulităţii absolute a propunerii de prelungire a arestării preventive, care are drept urmare implicită încetarea de drept a măsurii arestării preventive la expirarea termenului pentru care fusese luată/prelungită anterior***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen pentru soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea măsurii; ziua şi ora stabilite

se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi a inculpatului arestat preventiv. Avocatul inculpatului este încunoştinţat şi i se acordă, *la cerere*, posibilitatea de a studia dosarul cauzei;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de prelungire a arestării preventive, fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii;

Avocatul nu poate asista sau reprezenta părţi cu interese contrare în aceeaşi cauză sau în cauze conexe şi nu poate pleda împotriva părţii care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii. Dispoziţiile art. 46 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 nu sunt incidente, în cazul în care avocatul ales al inculpatului în procedura prelungirii duratei arestării preventive în cursul urmăririi penale a acordat asistenţă juridică unui coinculpat în procedura arestării preventive, inculpaţii au interese comune, apărarea unuia dintre inculpaţi nu urmăreşte învinuirea coinculpatului, iar pledoaria avocatului nu a fost formulată împotriva coinculpatului care îl consultase anterior, ci împotriva propunerii procurorului de prelungire a arestării preventive *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 3440 din 2 octombrie 2010, în B.J. 2010, p. 630).*

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecător şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul necesar pentru pregătirea apărării;

- propunerea de prelungire a arestării se soluţionează *în camera de consiliu, de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, în prezenţa inculpatului a cărui ***asistenţă juridică este obligatorie*** şi cu participarea procurorului;

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată ***în lipsa inculpatului***, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- spre deosebire de procedura luării măsurii arestării preventive, în cadrul acestei proceduri prelungirea duratei privării de libertate în lipsa inculpatului nu atrage obligaţia parcurgerii ulterioare a procedurii remediu de confirmare;

- prin art. 235 alin. (4) teza finală C.proc.pen., astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost instituită o ***prezumţie legală de prezenţă a inculpatului arestat preventiv*** la dezbaterea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive în cazul în care inculpatul îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie[1]; aşadar, pentru a se reţine incidenţa

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

prezumţiei legale este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la propunerea de prelungire a duratei măsurii arestării preventive;

- soluţionarea propunerii de prelungire a arestării preventive în şedinţă publică poate atrage nulitatea relativă a încheierii numai dacă prin nerespectarea caracterului nepublic al şedinţei s-a adus inculpatului o vătămare a drepturilor procesuale care nu poate fi înlăturată decât prin anularea încheierii; nulitatea absolută, derivând din încălcarea dispoziţiilor privitoare la publicitatea şedinţei, ce nu poate fi înlăturată în niciun mod, se referă numai la situaţia în care legea prevede judecata în şedinţă publică şi se judecă fără publicitate, iar nu la cazurile când, dimpotrivă, legea prevede soluţionarea cauzei fără publicitate şi se soluţionează în şedinţă publică;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat propunerea de luare a măsurii arestării preventive *nu este incompatibil* să participe la soluţionarea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive; tot astfel, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive poate participa la soluţionarea unei alte propuneri de prelungire a arestării preventive;

- potrivit art. 102 din Hotărârea C.S.M. nr. 3243/2022 pentru aprobarea Regulamentului de ordine interioară al instanţelor judecătoreşti, judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează *o primă cerere*, propunere, plângere sau contestaţie *soluţionează, de regulă*, şi următoarele cereri, propuneri, plângeri ori contestaţii formulate în cursul urmăririi penale în cadrul aceluiaşi dosar de urmărire penală, *dacă prin hotărâre a colegiului de conducere nu s-a dispus altfel*; prin hotărâre a colegiului de conducere se poate stabili că soluţionarea cererilor, propunerilor, plângerilor sau contestaţiilor formulate ulterior în cursul urmăririi penale în cadrul aceluiaşi dosar de urmărire penală se face de un judecător de drepturi şi libertăţi stabilit prin planificarea special realizată în acest sens; astfel, este posibil ca judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus o măsură sau a încuviinţat un procedeu probatoriu într-o cauză să soluţioneze pe parcursul urmăririi penale toate cererile şi propunerile relative la acea cauză (de exemplu, este posibil ca judecătorul care a emis mandatele de supraveghere tehnică să se pronunţe şi cu privire la propunerile de încuviinţare a percheziţiei domiciliare şi ulterior cu privire la luarea şi prelungirea măsurii arestării preventive);

- art. 235 alin. (3) C.proc.pen. prevede **obligativitatea ascultării inculpatului şi în cadrul procedurii de prelungire a măsurii arestării preventive**; inculpatul este ascultat de judecătorul de drepturi şi libertăţi asupra ***tuturor motivelor pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestării preventive***, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu; acest alineat a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016, prevăzându-se posibilitatea ca ascultarea inculpatului să se poată face cu acordul acestuia şi în prezenţa unui apărător ales sau numit din oficiu şi, după caz, a unui interpret, ***şi prin videoconferinţă***, la locul de deţinere în cazurile în care există o prezumţie legală de prezenţă a inculpatului la proceduri cu respectarea exigenţelor dreptului la apărare;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de prelungire a arestării preventive formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

Procedurilor judiciare iniţiate de Ministerul Public privind menţinerea sau prelungirea arestării preventive le sunt aplicabile garanţiile instituite de art. 5 paragraf 4, Curtea statuând că este de o relevanţă redusă faptul că instanţa naţională este chemată să soluţioneze o cerere de prelungire sau de menţinere formulată de către Ministerul Public sau o cerere de eliberare formulată de către inculpat *(CtEDO, hotărârea din 25 octombrie 2007, în cauza Lebedev c. Rusiei, parag. 72).*

Curtea a reţinut că avocaţii inculpaţilor nu au avut acces la dosarul cauzei, nici în faţa primei instanţe şi nici în faţa instanţei recurs, cererile avocaţilor de amânare pentru a lua la cunoştinţă de actele din dosar fiind respinse. Mai mult, dosarul de urmărire penală nu a fost adus în sala de judecată la instanţa de fond, ci numai la instanţa de recurs. Prin urmare a existat o încălcare a art. 5 parag. 4 din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 1 decembrie 2009, în cauza Irinel Popa şi alţii c. României).*

La cererea de prelungire a arestării preventive formulată de către Ministerul Public erau ataşate un număr de documente care au fost făcute publice şi inculpatului. După şedinţa de judecată, înainte de a se retrage pentru a delibera, preşedintele completului de judecată a solicitat întreg dosarul de urmărire penală, la care inculpatul nu a avut acces. Curtea a arătat că, indiferent dacă judecătorul a avut în vedere numai materiale prezentate şi inculpatului sau şi cele care nu au fost prezentate, modul în care preşedintele de complet a procedat este în sine suficient pentru a concluziona că inculpatul a fost privat de posibilitatea efectivă de a formula apărări faţă de cererea Ministerului Public, ceea ce a dus la încălcarea art. 5 parag. 4 *(CtEDO, hotărârea din 26 iunie 2012, în cauza Piruzyan c. Armeniei, parag. 117-118).*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii de prelungire a arestării preventive înainte de expirarea duratei acesteia, putând dispune, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu,* una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) admiterea propunerii procurorului şi prelungirea măsurii arestării preventive pe o durată de cel mult 30 de zile, verificând în acelaşi timp ca durata totală a privării de libertate în cursul urmăririi penale să nu depăşească *un termen rezonabil* şi, în orice caz, nu mai mult de *180 de zile* (inclusiv în situaţia în care inculpaţii sunt minori cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani);

- este necesar ca măsura preventivă anterior luată/prelungită să fie în fiinţă la momentul pronunţării cu privire la propunerea de prelungire; în cazul în care acesta a încetat de drept, iar acest aspect se constată în cadrul procedurii, judecătorul va

respinge cererea de prelungire a măsurii preventive, nefiind posibilă prelungirea unei măsuri preventive care nu mai există;

- prelungirea măsurii arestării preventive se dispune cu începere de la momentul expirării duratei pentru care această măsură sa fost luată/prelungită anterior, iar nu de la data pronunţării soluţiei de admitere a propunerii de prelungire;

- în cauza *Urtāns c. Letoniei*, Curtea Europeană a apreciat că judecătorul trebuie să examineze nu numai respectarea normelor de procedură de drept intern, ci şi caracterul rezonabil al suspiciunii care stă la baza arestării şi legitimitatea scopului urmărit prin decizia de arestare şi privarea de libertate ulterioară; după o anumită perioadă de timp, simpla existenţă a unei suspiciuni că o persoană a comis o infracţiune nu mai este suficientă pentru a justifica detenţia; tot astfel, în *cauza Castravet c. Moldovei sau în cauza Erimescu c. României*, Curtea de la Strasbourg a opinat că persistenţa unei suspiciuni rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune este o condiţie *sine qua non* pentru legalitatea privării de libertate, însă, **după o anumită perioadă de timp**, acest lucru nu mai este suficient, fiind necesar să se constate existenţa unor temeiuri relevante şi suficiente de continuare a privării de libertate, precum şi diligenţa deosebită a organelor judiciare pe parcursul procedurilor;

- în cauza *Contoloru c. României*, Curtea Europeană a reţinut că prelungirile repetate ale arestării preventive a reclamantului pentru o perioadă de un an, patru luni şi două săptămâni, pe baza unor decizii insuficient motivate, reprezintă o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană; în motivarea soluţiei pronunţate, Curtea de la Strasbourg a reţinut un set de reguli de bază care trebuie să fie avute în vedere de organele judiciare ori de câte ori solicită sau analizează o prelungire a duratei privării de libertate, după cum urmează: **a)** o persoană acuzată de o infracţiune trebuie să fie întotdeauna eliberată în cursul procedurii, cu excepţia cazului în care statul poate dovedi că există *motive relevante şi suficiente pentru a justifica continuarea privării de libertate*; **b)** există *patru motive fundamentale în care se poate refuza punerea în libertate* (inclusiv pe cauţiune): riscul ca acuzatul să nu se prezinte la proces; riscul ca acuzatul, în cazul în care este eliberat, să ia măsuri prin care să aducă atingere administrării justiţiei sau să comită noi infracţiuni ori să cauzeze tulburări publice; **c)** *durata rezonabilă a privării de libertate nu poate fi evaluată în mod abstract*; în acest scop, judecătorul trebuie să se examineze toate faptele în favoarea sau în defavoarea existenţei unei cerinţe reale care să justifice un interes public, cu o analiză corespunzătoare a principiului prezumţiei de nevinovăţie, o analiză a regulii respectării libertăţii individuale, şi să le prezinte în hotărârile pronunţate cu privire la cererile de eliberare; **d)** *argumentele pro şi contra eliberare nu trebuie să fie generale şi abstracte*; trebuie să se ţină seama în special de caracterul persoanei implicate, starea sa de spirit, bunurile sale, legăturile sale cu statul în care este urmărită penal şi contactele sale internaţionale; **e)** trimiterea sistematică la gravitatea infracţiunilor *nu poate înlocui* prezentarea unui raţionament substanţial pentru prelungirea privării de libertate, un raţionament bazat pe fapte legate de personalitatea inculpatului; **f)** motivările stereotipe şi abstracte (cu referire doar la textele legale, iar nu la situaţia concretă a cauzei) ale soluţiilor de prelungire a privării de libertate pot fi incompatibile cu prezumţia de libertate; evitarea, care ar justifica existenţa unei ameninţări reale a ordinii

publice, sau furnizarea de orice alte motive în condiţiile prevăzute în jurisprudenţa Curţii (...). Prin urmare, Curtea notează că instanţele judecătoreşti naţionale nu au oferit nicio explicaţie cu privire la motivul pentru care eliberarea reclamantului ar avea un impact negativ asupra ordinii publice; **g)** pericolul împiedicării bunei desfăşurări a procedurilor nu poate fi invocat *in abstracto*; trebuie să fie susţinut de dovezi concrete, cum ar fi factorii privind caracterul persoanei, starea lui de spirit, casa, ocupaţia, bunurile, legăturile de familie; **h)** exercitarea dreptului la apărare prin solicitarea de probe care au fost încuviinţate şi urmează a fi administrate nu pot fi avută în vedere ca temei de continuare a privării de libertate.

- aceste standarde jurisprudenţiale au fost dezvoltate de Marea Cameră a Curţii de la Strasbourg prin *revirimentul jurisprudenţial Buzadji* (hotărârea Marii Camere din 5 iulie 2016) în care instanţa de contencios european a reţinut următoarele:

1. *Principiile Letellier (1991) aplicate în jurisprudenţa Curţii până la 5 iulie 2015:* *(i)* existenţa suspiciunii rezonabile este o condiţie *sine qua non* a validităţii menţinerii în starea de arest, dar, **după o anumită perioadă de timp**, aceasta nu mai este suficientă; *(ii)* **după o anumită perioadă de timp** trebuie să se stabilească: (1) în ce măsură motivele invocate de autorităţile judiciare **continuă să justifice** privarea de libertate; şi (2) dacă aceste motive **au fost „relevante" şi „suficiente"**, dacă autorităţile naţionale au dat dovadă de „diligenţă" în derularea procedurilor; *(iii)* **motivele considerate ca fiind „relevante" şi „suficiente"** (pe lângă existenţa suspiciunii rezonabile) în jurisprudenţa Curţii vizează: pericolul sustragerii; pericolul exercitării de presiuni asupra martorilor sau cel al alterării probelor; pericolul de a forma înţelegeri frauduloase; pericolul de recidivă; pericolul punerii în pericol a ordinii publice şi nevoia de a proteja deţinutul; *(iv)* orice perioadă de detenţie, indiferent de lungimea sa, trebuie să fie argumentată în mod temeinic de către autorităţi. Atunci când hotărăsc asupra eliberării sau arestării unei persoane, autorităţile **sunt obligate să identifice mijloace alternative de a-i asigura înfăţişarea la proces**;

2. lipsa unei definiţii a noţiunii după o anumită perioadă de timp sau a unui criteriu general de evaluare a acestei sintagme: cauza *Magee ş.a. c. Marii Britanii (hotărârea din 12 mai 2015, parag. 88)*: menţinerea suspiciunii rezonabile privind comiterea unei infracţiuni de către persoana arestată este o condiţie *sine qua non* a legalităţii detenţiei continue, dar după o perioadă de timp acest fapt nu mai este suficient pentru a justifica detenţia continuă. Curtea nu a încercat să traducă acest concept într-un număr fix de zile, săptămâni, luni sau ani sau în diverse perioade ce depind de gravitatea infracţiunii;

3. reflexul în jurisprudenţă a sintagmei **după o anumită perioadă de timp:** Curtea a considerat că, chiar şi după o perioadă relativ scurtă, de câteva zile, existenţa unei suspiciuni rezonabile nu poate ca atare justifica arestarea preventivă şi trebuie să fie susţinută de motive suplimentare (CtEDO, *hotărârea din* 23 octombrie 2007, în cauza *Ţurcan şi Ţurcan c. Republicii Moldova, parag. 54*; CtEDO, hotărârea din 6 noiembrie 2007, în cauza *Patsuria c. Georgiei*, parag. 67; CtEDO, hotărârea din 6 noiembrie 2012, în cauza *Osmanović c. Croaţiei*, parag. 40-41; CtEDO, hotărârea din 20 februarie 2014, în cauza *Zayidov c. Azerbaijanului*, parag. 62);

4. Revirimentul jurisprudenţial Buzadji – noul standard aplicabil din 5 iulie 2017: cerinţa ca judecătorul sau magistratul împuternicit prin lege să ofere temeiuri relevante şi suficiente pentru detenţie – în plus faţă de menţinerea suspiciunii rezonabile – **se aplică „de îndată" după arestare**.

- astfel, prelungirea măsurii arestării preventive se poate dispune ***dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate***; astfel, *trebuie motivată în concret* existenţa unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care se efectuează urmărirea penală, existenţa, la momentul dispunerii soluţiei, a vreunui caz prevăzut de art. 223 alin. (1) sau (2) C.proc.pen., caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii privative de libertate cu scopurile urmărite (asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei etc.); judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să evidenţieze ***motive relevante şi suficiente*** faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- apariţia unor ***temeiuri noi*** poate conduce la prelungirea măsurii arestării preventive dacă sunt necesare şi suficiente să justifice privarea de libertate, indiferent dacă temeiurile iniţiale se mai menţin sau nu (de pildă, în cazul în care s-a dispus luarea măsurii arestării preventive pentru comiterea infracţiunii de furt calificat, iar ulterior privării de libertate procurorul constată că inculpatul mai comisese şi o infracţiune de tâlhărie pentru care extinde urmărirea penală, poate solicita şi obţine în considerarea acestui nou temei prelungirea măsurii arestării preventive, chiar dacă până la momentul pronunţării de către judecător inculpatul s-a împăcat cu persoana vătămată prin infracţiunea de furt calificat);

- în cazul în care se dispune prelungirea măsurii arestării preventive, nu se va emite un nou mandat de arestare preventivă pentru perioada pentru care s-a dispus prelungirea privării de libertate;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate acorda în cursul urmăririi penale şi alte prelungiri, fiecare neputând depăşi 30 de zile, însă trebuie să aibă în vedere ca prin măsura dispusă *să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive* prin raportare la jurisprudenţa Curţii Europene[1];

- potrivit art. 222 alin. (10) C.proc.pen., durata privării de libertate dispuse prin măsura arestului la domiciliu se ia în considerare pentru calculul duratei maxime a măsurii arestării preventive a inculpatului în cursul urmăririi penale[2]; în consecinţă, durata maximă a privării de libertate în cursul urmăririi penale, prin dispunerea şi prelun-

---

[1] De pildă, instanţa europeană a arătat că persistenţa motivelor plauzibile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni nu mai este suficientă după o anumită perioadă de timp, trebuind relevată fie existenţa pericolului de fugă, fie existenţa riscului săvârşirii unor noi infracţiuni, fie protejarea ordinii publice, fie protejarea modului în care a fost instrumentat cazul de către autorităţi (complexitate, desesizări, perioadele de stagnare ale anchetei).

[2] Prin DCC nr. 740/2015, Curtea a apreciat că dispoziţiile art. 23 alin. (5) din Constituţie, care fac referire doar la arestarea preventivă, atunci când stabilesc o durată maximă a acestei privări de libertate (180 de zile), vizează toate măsurile preventive privative de libertate prevăzute de normele procesual penale în vigoare.

girea măsurii arestării preventive şi a arestului la domiciliu, este de 180 de zile; durata reţinerii nu va fi avută în vedere la calcularea termenului substanţial de 180 de zile;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Deşi încheierile instanţelor judecătoreşti naţionale conţineau mai mult sau mai puţin aceleaşi temeiuri pentru justificarea menţinerii reclamantului în stare de arest preventiv, analiza lor reflectă o examinare individualizată a situaţiei de fiecare dată şi o atenţie acordată faptului că reclamantul a determinat un martor să prezinte declaraţii mincinoase. Mai mult decât atât, Curtea ia în considerare faptul că aceste încheieri judecătoreşti au fost pronunţate într-un interval scurt de timp – cinci luni, timp în care temeiurile iniţiale nu şi-au putut pierde pertinenţa. Într-adevăr, având în vedere perioada de timp relativ scurtă între respectivele încheieri judecătoreşti, este rezonabil faptul că autorităţile competente au utilizat raţionamente similare întemeiate pe aceleaşi motive, ceea ce demonstrează, de asemenea, coerenţa temeiurilor invocate pentru justificarea deţinerii în stare de arest preventiv a reclamantului. Prin urmare, Curtea nu poate afirma că în acest caz instanţele judecătoreşti naţionale au utilizat, pentru a justifica încheierile lor privind deţinerea în stare de arest preventiv a reclamantului, formule mai mult sau mai puţin stereotipice ori că s-au limitat la reiterarea într-un mod general şi abstract a probelor menţionate anterior *(CtEDO, hotărârea din 22 aprilie 2014, în cauza Tripăduş c. Republicii Moldova, parag. 123)*.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Persistenţa suspiciunii rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune este o condiţie sine qua non pentru legalitatea arestării prelungite, însă după un interval de timp aceasta nu mai este suficientă. În astfel de cazuri, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte justificări oferite de autorităţile judiciare au justificat în continuare privarea de libertate. În cazul în care aceste justificări sunt „relevante" şi „suficiente", Curtea trebuie de asemenea să stabilească dacă autorităţile naţionale competente au demonstrat o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurilor. În prezenta cauză, arestarea preventivă a reclamantului a durat de la 7 aprilie până la 18 octombrie 2005, ajungând astfel la un total de 6 luni şi 11 zile. Având în vedere natura complexă a cazului, respectiva durată nu pare per se a fi excesivă. Cu toate acestea, Curtea trebuie să verifice dacă instanţele naţionale au prezentat „motive relevante şi suficiente" ca să justifice arestarea preventivă a reclamantului pe întreaga durată. În această privinţă, Curtea constată că arestarea preventivă a reclamantului a fost supravegheată de autorităţile judiciare competente la intervalele prevăzute de lege. Deciziile privind dispunerea şi prelungirea arestării preventive s-au bazat pe mai multe motive. În primul rând, autorităţile naţionale s-au bazat pe suspiciunea rezonabilă că reclamantul a săvârşit infracţiunile de care a fost ulterior învinuit. În continuare, autorităţile naţionale s-au bazat pe faptul că reclamantul a încercat să falsifice dovezile după începerea urmăririi penale. În lumina propriilor declaraţii ale reclamantului către organele de anchetă, Curtea acceptă faptul că instanţele interne au avut motive suficiente pentru a crede că exista un risc real sau concret că, în caz de punere în libertate, reclamantul ar încerca din nou să falsifice dovezile sau ar putea face presiuni asupra martorilor. Curtea reţine, de asemenea, celelalte motive invocate de autorităţile naţionale care luate împreună

par să constituie motive valide pentru a justifica arestarea preventivă a reclamantului. Deşi unele dintre deciziile pentru prelungirea arestării preventive au reiterat motivarea din deciziile anterioare, Curtea ţine cont şi de faptul că toate aceste decizii au fost luate într-un interval de timp destul de scurt, de 6 luni. Nu se poate considera că motivarea iniţială şi-a pierdut relevanţa în acest interval. Mai mult, Curtea este mulţumită de faptul că instanţele interne, în deciziile de revizuire a necesităţii prelungirii arestării reclamantului, nu s-au bazat pe motive stereotipe. Deciziile în cauză detaliază suspiciunile la adresa fiecăruia dintre acuzaţi cu privire la infracţiunile prezumtiv săvârşite, inclusiv tentativele de falsificare a dovezilor, şi fac trimitere la dovezile pe care se bazează suspiciunile respective. Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru concluzia Curţii că motivele oferite pentru arestarea preventivă a reclamantului erau „relevante" şi „suficiente" pentru a justifica ţinerea acestuia în arest în perioada în cauză. Prin urmare, rămâne de stabilit dacă autorităţile naţionale au demonstrat o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurilor. În această privinţă, Curtea observă că ancheta era destul de complexă, având în vedere caracterul infracţiunilor, numărul de persoane acuzate, procedurile probatorii ample şi aplicarea unor măsuri speciale necesare în cazurile de crimă organizată. De asemenea, reiese că ancheta a devenit mai complexă pe măsură ce se desfăşura, demonstrând implicarea în activităţile infracţionale a multor alte persoane, necesitând aşadar interogarea suplimentară a unor noi persoane acuzate, confruntări între inculpaţi, colectarea de informaţii financiare suplimentare de la toate societăţile private care au livrat bunurile în litigiu. În aceste împrejurări, Curtea constată că autorităţile au acţionat cu diligenţa necesară în instrumentarea cazului. Astfel, rechizitoriul a fost întocmit în termen de 4 luni de la data arestării reclamantului, iar după ce cauza a fost repartizată tribunalului, termenele s-au desfăşurat la intervale rezonabile. Prin urmare, Curtea concluzionează că autorităţile naţionale au dat dovadă de diligenţă în desfăşurarea procedurilor. Rezultă că, în circumstanţele prezentei cauze, autorităţile nu au omis să ofere o justificare suficientă şi relevantă pentru prelungirea arestării reclamantului şi să instrumenteze cauza cu diligenţă *(CtEDO, decizia din 18 ianuarie 2011, în cauza Erimescu c. României, parag. 27-34)*.

Curtea ia act de faptul că, în speţă, instanţele naţionale au prelungit periodic arestarea preventivă a reclamantului. Cu toate acestea, justificarea prelungirii arestării preventive nu se raporta la situaţia concretă a persoanei în cauză, vizând în mod general toate persoanele anchetate în cadrul procedurii. Or, deşi este conştientă de complexitatea unui anchete care se referă la un număr mare de inculpaţi, Curtea nu poate considera că o motivare globală pentru toţi inculpaţii aflaţi în detenţie ar putea îndeplini cerinţele art. 5 parag. 3 din Convenţie dincolo de perioada iniţială a detenţiei. Mai specific, aceasta observă că, deşi au făcut uneori referire la posibilitatea de a influenţa martorii sau la tentative de a fugi din ţară, instanţele naţionale nu au numit inculpaţii în cauză. Or, nimic din dosar nu permite să se constate că o asemenea motivare din partea instanţelor naţionale a fost generată de comportamentul reclamantului *(CtEDO, decizia din 6 iulie 2010, în cauza Erimescu c. României, parag. 43)*.

Prelungirea măsurii arestării preventive nu se dispune pentru a se efectua acte de urmărire penală, ci pentru persistența pericolului concret pentru ordinea publică constituit de persoana inculpatului, iar actele de urmărire penală ce se efectuează în cauză sunt aspecte care se analizează din perspectiva diligenței organelor de urmărire penală în vederea soluționării cauzei într-un termen rezonabil, aspect care nu poate fi pus în discuție la acest moment procesual în raport de data arestării preventive a inculpatului (*C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 498/DL din 21 decembrie 2020, nepublicată*).

***(ii)* respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive ca neîntemeiată;**

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, dacă apreciază că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru prelungirea arestării preventive a inculpatului, respinge, prin încheiere motivată, propunerea procurorului, dispunând punerea în libertate a inculpatului la expirarea duratei acesteia, dacă nu este arestat în altă cauză;

- inculpatul va fi pus în libertate la data expirării duratei pentru care anterior s-a dispus luarea/prelungirea arestării preventive, iar nu de la data pronunţării încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire sau de la data rămânerii definitive a acesteia;

(iii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive şi înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestarea preventivă nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 218 C.proc.pen., respectiv art. 211 C.proc.pen. sau art. 216 C.proc.pen.;

- potrivit Codului de procedură penală, judecătorul sesizat cu o propunere de prelungire a arestării preventive poate analiza cererea persoanei private de libertate sau a procurorului de a dispune înlocuirea măsurii arestării preventive şi să dispună în consecinţă;

- în dispozitivul încheierii trebuie menţionată perioada pentru care a fost instituită noua măsură preventivă care înlocuieşte arestarea preventivă;

- înlocuirea măsurii arestării preventive cu noua măsură preventivă mai blândă va opera de la data rămânerii definitive a încheierii prin care s-a adoptat această soluţie;

(iv) constatarea nulităţii*[1] *propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive ca urmare a încălcării termenului prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen.

- indiferent de soluţia pronunţată este *obligatorie întocmirea minutei* în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

---

[1] Această soluţie decurge din considerentele DCC nr. 336/2015. Cred, totuşi, că nu este eronată *nici adoptarea unei soluţii de respingere ca tardivă a propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive* ca urmare a formulării acesteia cu nerespectarea termenului imperativ prevăzut de lege.

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive se poate face ***contestaţie numai de procuror sau de inculpat, nu de persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente***;

- procurorul poate formula contestaţia atât în ipoteza în care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive însă pe o durată inferioară celei solicitate prin propunere de către procuror, cât şi împotriva încheierii prin care a fost respinsă propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive; inculpatul poate formula cale de atac nu numai atunci când a fost prelungită durata măsurii arestării preventive, ci şi atunci când a fost respinsă propunerea de prelungire (de pildă, atunci când arestarea preventivă a fost înlocuită cu arestul la domiciliu, iar inculpatul doreşte instituirea controlului judiciar, sau atunci când este nemulţumit de obligaţiile impuse în cadrul controlului judiciar);

- contestaţia poate fi formulată *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 48 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine completului de judecători de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, indiferent dacă, după pronunţarea încheierii contestate, procurorul a sesizat prin rechizitoriu o altă instanţă decât cea în cadrul căreia funcţionează judecătorul de drepturi şi libertăţi care s-a pronunţat cu privire la propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din această încheiere fiind* ***executorii de la momentul pronunţării***;

- ***este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus înlocuirea măsurii arestării preventive cu *măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii* de prelungire a măsurii arestării preventive;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare;*

- soluţionarea contestaţiei declarate de inculpat după expirarea duratei arestării preventive dispuse anterior încheierii atacate nu atrage nici nulitatea hotărârii pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestării preventive, nici încetarea de drept a măsurii arestării preventive, şi nici respingerea/admiterea contestaţiei, Codul de procedură penală neprevăzând nici explicit şi nici implicit astfel de soluţii; în acest caz încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă se bucură de o prezumţie de legalitate şi temeinicie, iar cel mai eficient remediu pentru persoana privată de libertate este soluţionarea contestaţiei prin care aceasta critică legalitatea sau temeinicia încheierii prin care s-a dispus prelungirea arestării preventive;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestării preventive se soluţionează *înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior;* în cazul în care contestaţia nu este soluţionată în acest termen, măsura arestării preventive *va înceta de drept* şi pe cale de consecinţă se va dispune respingerea contestaţiei întrucât nu se mai poate dispune prelungirea măsurii arestării preventive care nu mai este în fiinţă, încetând de drept;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează, nefiind însă obligatorie audierea acestuia;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta nu poate fi adus în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate; ca urmare a completării alin. (7) al art. 204 C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost instituită o ***prezumţie legală de prezenţă a inculpatului arestat preventiv*** la dezbaterea contestaţiei în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa de control judiciar în cazul în care inculpatul îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie) în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă ori cu privire la contestaţia formulată de procuror;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu*, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii prelungire a arestării preventive, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus în mod nelegal sau netemeinic prelungirea arestării preventive a inculpatului;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestării preventive a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de prelungire a arestării preventive;

3. admiterea, în parte, a contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestării preventive pe o altă durată decât cea pentru care s-a dispus prelungirea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă;

4. admiterea contestaţiei, *respingerea* propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive *şi înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune* în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus prelungirea arestării preventive a inculpatului; totodată, se va dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- în cazul în care prima instanţă dispusese prelungirea duratei arestării preventive, iar contestaţia se soluţionează după expirarea duratei arestării iniţiale, iar instanţa de control judiciar consideră că se impune înlocuirea arestării preventive cu arestul la domiciliu, această din urmă măsură nu va putea fi instituită pe o durată de 30 de zile, ci pe o durată de timp cel mult egală cu diferenţa dintre limita maximă de 30 de zile şi perioada de timp în care inculpatul s-a aflat în arest preventiv în temeiul încheierii primei instanţe de prelungire a acestei măsuri;

5. admiterea contestaţiei şi modificarea obligaţiilor impuse ca urmare a înlocuirii măsurii arestării preventive cu controlul judiciar, sau dispunerea înlocurii arestării preventive cu controlul judiciar, în locul înlocurii acesteia cu arestul la domiciliu astfel cum dispusese prima instanţă;

6. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare/la instanţa competentă;

7. respingerea contestaţiei ca inadmisibilă, neîntemeiată sau tardivă;

8. ia act de retragerea contestaţiei.

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în faza de cameră preliminară

- în cauza *Abdulkhakov c. Rusiei*, Curtea Europeană a subliniat că natura arestului preventiv impune revizuirea la intervale scurte de timp, deoarece există o prezumţie în Convenţia europeană că o astfel de privare de libertate este menită a avea o durată limitată;

- potrivit art. 207 alin. (1) C.proc.pen., când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului aflat sub puterea măsurii arestării preventive, rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii preventive pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei acesteia;

- este necesar ca inculpatul să fie în executarea măsurii arestării preventive, procedura verificării neaplicându-se dacă în cursul urmăririi penale s-a dispus arestarea preventivă în lipsă, iar inculpatul nu a fost încarcerat;

- prin ***decizia nr. 16/RIL/2018***, instanţa supremă a apreciat că interpretarea dispoziţiilor art. 207 alin. (1) C.proc.pen. trebuie să se facă în sensul că raţiunea termenului stabilit pentru înaintarea rechizitoriul şi a dosarului cauzei este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului şi de a elimina arbitrarul în dispunerea menţinerii măsurii preventive; astfel, ***termenul „cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia"*** *este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive şi nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum şi imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia.* În aceste condiţii, măsura preventivă va înceta de drept, conform art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., la expirarea termenului stabilit de organul judiciar care anterior a prelungit-o (sau, după caz, a dispus-o), judecătorul de cameră preliminară urmând să constate această împrejurare;

- modului de calcul al termenelor procedurale de regresiune se impune ca şi în această materie ***termenul procedural, minim, de regresiune să fie calculat pe zile libere***, potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- ultima zi a termenului procedural nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea sesizării, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit conform art. 207 alin. (2) C.proc.pen.; sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca instanţa să fie sesizată în ultima zi a termenului şi, implicit, cu nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- nesocotirea termenului procedural imperativ de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. atrage imposibilitatea verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive ca urmare a încălcării termenului de 5 zile pentru înaintarea dosarului cauzei; aceasta nu echivalează cu încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind incidentă niciuna dintre cauzele de încetare limitativ prevăzute de art. 241 C.proc.pen.; astfel, măsura preventivă va rămâne în fiinţă până la momentul expirării termenului pentru care a fost dispusă în cursul urmăririi penale; faţă de această situaţie inedită, creată ca efect al jurisprudenţei Curţii Constituţionale, consider că, în cazul nerespectării de procuror a termenului prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., va fi inadmisibilă soluţionarea unei cereri de revocare, deoarece nu mai poate fi realizată analiza condiţiilor de temeinicie ale măsurii preventive în cadrul procedurii de verificare prevăzute de art. 207 C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate pune în discuţie, din oficiu sau la cererea parchetului, necesitatea luării măsurii controlului judiciar de la data expirării duratei măsurii preventive;

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului arestat, cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu *în termen de 3 zile de la primirea dosarului la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest preventiv*, înainte de expirarea duratei arestării preventive; ***termenul de 3 zile este un termen de recomandare***, neavând natura unui termen imperativ, astfel că depăşirea acestuia termen nu atrage încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind aplicabile dispoziţiile art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară trebuie să manifeste o diligenţă specială în scopul verificării de îndată a legalităţii măsurii arestării preventive în vederea evitării încetării de drept a acesteia (de pildă, în ipoteza în care după trimiterea în judecată durata arestării preventive luate/prelungite în cursul urmăririi penale urmează să expire în următoarele 5 zile, iar judecătorul de cameră preliminară fixează termen pentru analiza legalităţii stării de arest în a treia zi de la primirea dosarului şi dispune revocarea/înlocuirea arestării preventive, termenul de formulare a contestaţiei fiind de 48 de ore de la pronunţare/comunicare, există riscul ca măsura preventivă să înceteze de drept înainte de rămânerea definitivă a încheierii prin care a fost soluţionată contestaţia);

- rechizitoriul procurorului poate cuprinde şi propunerea de menţinere a măsurii arestării preventive;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- înainte de verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive judecătorul de cameră preliminară trebuie să analizeze dacă nu a fost depăşită durata maximală a privării de libertate prin măsura arestării preventive şi a arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale (180 de zile) pentru că în acest caz, starea de arest a încetat de drept şi se impune eliberarea de îndată a inculpatului arestat;

- judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriu analizează legalitatea şi temeinicia arestării preventive în *camera de consiliu*[1], fără citarea părţilor, dar în prezenţa inculpatului arestat[2] asistat de avocatul ales sau din oficiu şi a procurorului;

---

[1] Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive de judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului, în şedinţă publică, iar nu în camera de consiliu, poate atrage nulitatea relativă a încheierii pronunţate numai dacă inculpatului i s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului.

[2] Potrivit art. 348 C.proc.pen. judecătorul de cameră preliminară se pronunţă la cerere sau din oficiu cu privire la menţinerea sau înlocuirea măsurii arestării preventive, iar la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive se procedează conform art. 207 C.proc.pen. Art. 207 alin. (6) C.proc.pen. (care reglementează măsurile preventive în cameră preliminară) face trimitere la dispoziţiile art. 207 alin. (2)-(5) C.proc.pen., potrivit căruia în cazul verificării măsurilor preventive în cameră preliminară, dispoziţiile art. 235 alin. (4)-(6) C.proc.pen. se

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa judecătorului de cameră preliminară sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, analiza legalităţii şi temeiniciei stării de arest se va face *în lipsa inculpatului*, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- prezumţia legală a prezenţei inculpatului arestat preventiv prevăzută de art. 235 alin. (4) teza finală C.proc.pen., astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016, va opera în mod corespunzător în procedurile de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în camera preliminară, întrucât dispoziţiile art. 207 alin. (3) C.proc.pen. fac referire explicită la dispoziţiile art. 235 alin. (4) C.proc.pen.; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă[1], să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său, ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie), în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la legalitatea şi temeinicia măsurii arestării preventive în faza de cameră preliminară;

- ascultarea inculpatului arestat nu este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*, una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) constatarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive şi menţinerea stării de arest, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat arestarea se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de cameră preliminară; judecătorul trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului; *este, totodată, necesar să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive*;

---

aplică în mod corespunzător. Conform art. 235 alin. (4) C.proc.pen. în cazul în care inculpatul este arestat preventiv, se află în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus, sau când din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, propunerea va fi examinată în lipsa inculpatului, dar numai în prezenţa avocatului acestuia. Acest text de lege mai arată că dispoziţiile art. 204 alin. (7) teza finală C.proc.pen. se aplică în mod corespunzător. Şi dispoziţiile art. 205 C.proc.pen. fac trimitere în alin. (7) la art. 204 alin. (7) C.proc.pen.

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestării preventive, aceasta neputând dura însă, mai mult de 30 de zile;

(ii) revocarea arestării preventive, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice, ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- judecătorul de cameră preliminară dispune, totodată, şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(iii) înlocuirea măsurii arestării preventive cu arestul la domiciliu, controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă judecătorul de cameră preliminară constată, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestării preventive nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite ori a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive[1];

- chiar dacă legea nu prevede explicit, consider că judecătorul de cameră preliminară va trebui să indice durata măsurii arestului la domiciliu (*cel mult 30 de zile*) sau a controlului judiciar/pe cauţiune (*cel mult 60 de zile*) în încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu aceste măsuri preventive mai uşoare, similar cu ipoteza luării acestor măsuri; ulterior, cu ocazia verificării periodice a legalităţii sau temeiniciei măsurii preventive nu mai este necesar să fie indicată perioada în ipoteza în care se dispune menţinerea măsurii arestului la domiciliu/controlul judiciar/controlul judiciar pe cauţiune.

În privinţa continuării duratei privării de libertate **şi a testului de proporţionalitate şi subsidiaritate**, este relevantă jurisprudenţa CtEDO în cauzele contra României, precum şi revirimentul jurisprudenţial realizat prin hotărârea pronunţată de Marea Cameră a Curţii Europene în cauza *Buzadji c. Republicii Moldova* în materia explicitării diferenţelor între temeiurile luării unei măsuri preventive privative de liberate şi condiţiile continuării privării de libertate. Astfel, în cauza *Mediņu c. României*, instanţa europeană a arătat că la fiecare moment al procesului, autorităţile naţionale au dreptul de a evalua în mod liber elementele care justifică prelungirea privării de libertate şi caracterul pertinent şi suficient al motivelor. În cauzele *Calmanovici c. României* şi *Scundeanu c. României,* Curtea Europeană a arătat că „existenţa unor motive plauzibile pentru a suspecta că persoana arestată a săvârşit o infracţiune este o condiţie *sine qua non* a legalităţii menţinerii detenţiei. Totuşi, ***după un anumit timp***, acest lucru nu mai este suficient. În acest caz, Curtea Europeană trebuie să stabilească dacă celelalte motive invocate de autorităţile judiciare legitimează în continuare

[1] Este nelegal ca prin aceeaşi hotărâre, pe de o parte, să se constate legalitatea şi temeinicia măsurii arestării preventive (care ar justifica în continuare menţinerea privării de libertate), iar, pe de altă parte, să se dispună înlocuirea acestei măsuri cu o altă măsură preventivă, ultima dispoziţie invalidând-o pe prima.

privarea de libertate. Atunci când acestea se dovedesc *„relevante" şi „suficiente"*, verifică, de asemenea, dacă autorităţile naţionale competente au contribuit cu o „diligenţă deosebită" la continuarea procedurii". În acest sens, în *cauza Calmanovici*, Curtea Europeană a concluzionat că autorităţile nu au oferit motive *„relevante şi suficiente"* pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv timp de aproximativ trei luni şi jumătate, având în vedere că nu au prezentat fapte concrete în raport cu riscurile asumate în caz de punere în libertate a persoanei în cauză şi că nu au ţinut seama de posibilitatea aplicării de măsuri alternative pentru detenţiei. În ceea ce priveşte interpretarea expresiei ***„după un anumit timp"***, Marea Cameră a Curţii Europene a arătat în hotărârea din 5 iulie 2016, pronunţată în *cauza Buzadji c. Republicii Moldova* că şi *după o perioadă relativ scurtă de timp, de câteva zile*, existenţa unor motive plauzibile de a suspecta că o persoană a comis o infracţiune nu poate legitima în sine continuarea privării de libertate, ce trebuie justificată prin raportare la motive suplimentare. Astfel, Marea Cameră a dezvoltat jurisprudenţa anterioară a Curţii Europene, statuând că obligaţia magistratului de a prezenta motive *„relevante şi suficiente"* după data privării de libertate, altele decât persistenţa suspiciunii rezonabile cu privire la comiterea unei infracţiuni, există imediat după dispunerea luării măsurii preventive privative de libertate (CtEDO, hotărârea din 5 iulie 2016, în cauza *Buzadji c. Republicii Moldova*, parag. 95-102). Din această perspectivă, faţă de *standardul Buzadji*, judecătorul de cameră preliminară consideră că nu se poate reţine că pronunţarea anterior a încheierii nr. 179 din 23 decembrie 2016 face inutilă reanalizarea la data de 27 decembrie 2016 a existenţei unor temeiuri relevante şi suficiente pentru continuarea privării de libertate. Judecătorul de cameră preliminară consideră că la analiza necesităţii continuării privării de libertate trebuie avută în vedere şi soluţia Curţii Europene din *cauza Ignatov c. Ucrainei* (CtEDO, hotărârea din 15 decembrie 2016, parag. 41) în care instanţa de contencios european a reţinut că gravitatea acuzaţiilor îndreptate împotriva reclamantului şi riscul ca acesta să se sustragă de la urmărire au fost menţionate în hotărârea iniţială de arestare, iar aceste motive, la fel ca şi riscul de influenţa bunul mers al procesului penal – temei de privare reţinut ulterior pe parcursul arestării preventive – *au rămas singurele motiv*e care au justificat detenţia. Curtea Europeană a considerat că potrivit art. 5 parag. 3 CEDO şi a Libertăţilor Fundamentale, *justificarea pentru orice perioadă de detenţie, indiferent cât de scurtă, trebuie să fie demonstrată în mod convingător de către autorităţi. Argumentele în favoarea şi contra eliberării unei persoane, inclusiv riscul de influenţare a bunului mers al procesului, nu trebui privite in abstracto, ci trebuie susţinute de probe concrete.* Pericolul ca o persoană să se sustragă nu poate fi dedus numai pe baza gravităţii faptei de care este acuzată, fiind necesar să existe şi alţi factori relevanţi, care ar putea, eventual, confirma existenţa reală a unui pericol de sustragere sau ar putea indica că acest risc este atât de redus încât nu poate justifica detenţia preventivă. Curtea Europeană a mai arătat că, *odată cu trecerea timpului*, prelungirea duratei privării de libertate *impunea mai multe justificări* şi că instanţele trebuie să aibă în vedere *de o manieră reală luare unei alte măsuri alternative detenţiei.* În cauză, având în vedere durata de ansamblu a măsurii arestării preventive de peste trei luni, stadiul procesual (cauza aflându-se în etapa procesuală a contestaţiei în faza de cameră

preliminară), natura conflictului dintre inculpat și persoana vătămată generat de dezaprobarea categorică a relației dintre persoana vătămată și fiica inculpatului, mediul rural din care provine inculpatul, vârsta și lipsa antecedentelor penale ale acestuia, lipsa vreunor probe concrete din care să rezulte riscul de sustragere al inculpatului de la procesul penal sau de a influența buna desfășurare a acestuia, precum și echivocitatea încadrării juridice reținute în acuzare, judecătorul de cameră preliminară apreciază că privarea de libertate a inculpatului nu satisface standardul de proporționalitate al măsurii preventive cu scopul urmărit prin menținerea acestei care poate fi atins și prin dispunerea unei măsuri preventive neprivative de libertate *(C.A. Oradea, secția penală, încheierea din 27 decembrie 2016, nepublicată)*.

(iv) încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în cazul în care, până la momentul pronunțării judecătorului de cameră preliminară asupra legalității și temeiniciei stării de arest, s-a împlinit termenul pentru care măsura preventivă fusese anterior dispusă; deopotrivă, se va constata încetată de drept măsura arestării preventive atunci când, din eroare, în cursul urmăririi penale, aceasta a fost prelungită peste limita celor 180 de zile, iar verificarea legalității măsurii preventive se realizează de către judecătorul de cameră preliminară începând cu a 181-a zi.

În cauză, calculul eronat al detenției preventive inițiale, precum și faptul că acest calcul nu a fost corectat în timp util, încât să nu se ajungă la expirarea faptică a măsurii preventive, nu pot duce decât la concluzia că durata arestării preventive s-a împlinit înainte de prelungirea acesteia, prelungire care este lipsită de eficiență juridică, de vreme ce nu au intervenit motive noi care să justifice o dispoziție de rearestare preventivă a inculpatului. Este adevărat că voința motivată a judecătorului a fost de prelungire a măsurii arestării preventive, însă între dispoziția de prelungire a detenției – exprimată și motivată în încheierea contestată în mod defectuos cu privire la durata avută în calcul, așa încât două zile au rămas neacoperite de un titlu judiciar valabil de detenție – și principiul libertății persoanei primează principiului amintit. Altfel spus, o eroare de calcul este covârșitoare atunci când această eroare se repercutează asupra libertății individului și, dacă nu a fost corectată la timpul ei, remediul este încetarea de drept a măsurii arestării preventive *(C.A. Târgu Mureș, secția penală, încheierea nr. 19/CU/DL din 17 aprilie 2015, portal.just.ro)*.

(v) constată imposibilitatea verificării legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive, ca urmare a încălcării termenului de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. pentru înaintarea dosarului cauzei.

- indiferent de soluția pronunțată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară trebuie comunicată inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu dispune asupra arestării preventive se poate face ***contestație*** *în termen de 48 de ore de la pronunțare*, pentru procurorul și inculpatul care au fost

prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine completului de judecători de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, indiferent dacă, după pronunţarea încheierii contestate, a dispus sau nu o soluţie de declinare a competenţei în favoarea unui judecător de cameră preliminară din cadrul altei instanţe;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestării preventive, respectiv încetarea de drept a măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- ***este suspensivă de executare contestaţia*** *formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- contestaţia formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestării preventive (luate sau prelungite în cursul urmăririi penale);

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia; ca urmare a completării alin. (7) al art. 204 C.proc.pen. [la care face trimitere art. 205 alin. (7) C.proc.pen.] prin O.U.G. nr. 18/2016, a fost instituită o ***prezumţie legală de prezenţă a inculpatului arestat preventiv*** la dezbaterea contestaţiei în faţa judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de control judiciar în cazul în care inculpatul îşi exprimă explicit acordul ca procedura să se desfăşoare prin videoconferinţă de la locul de detenţie; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale, este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă, să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în camera de consiliu şi să discute, în mod confidenţial, cu

avocatul său, ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie), în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la contestaţia formulată împotriva soluţiei dispuse de judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă ori cu privire la contestaţia formulată de procuror;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- ***judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu, putând dispune una din următoarele soluţii:***

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea stării de arest în cazul în care judecătorul de cameră preliminară din prima instanţă a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestării preventive de către judecătorul de cameră preliminară care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probator în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi, întrucât încheierea primei instanţe a fost pronunţată de un judecător incompatibil, fiind lovită de nulitate absolută de la momentul pronunţării);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- potrivit art. 343 C.proc.pen., durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanţă; astfel, este posibil ca în cazul în care la prima verificare a măsurii judecătorul de cameră preliminară a dispus menţinerea stării de arest pe parcursul procedurii de cameră preliminară să mai fie dezbătută din nou legalitatea şi temeinicia arestării preventive deoarece judecătorul are obligaţia ca, din oficiu, să verifice periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive, altfel măsura preventivă va înceta de drept; regulile procedurale descrise mai sus cu referire la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în primele trei zile de la primirea dosarului se aplică în mod corespunzător şi în cazul verificărilor ulterioare efectuate în cadrul procedurii de cameră preliminară;

- prin DCC nr. 437/2017 a fost admisă excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 348 alin. (2) C.proc.pen. şi s-a constatat că sintagma ***„sau, după caz, judecătorul de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară ori completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, învestit cu soluţionarea contestaţiei"*** din cuprinsul acestora este neconstituţională. Pentru a pronunţa soluţia mai

sus menţionată, Curtea a reţinut că dispoziţiile art. 348 alin. (2) teza a II-a C.proc.pen. încalcă prevederile constituţionale ale art. 16, art. 21 alin. (1)-(2), art. 23, art. 24 şi art. 129, întrucât *nu prevăd o cale de atac* împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanţa superioară celei sesizate cu rechizitoriul ori completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, învestit cu soluţionarea contestaţiei, se pronunţă, în primă instanţă, asupra unor măsuri preventive dispuse în cauză; în urma acestei soluţii s-a revenit practic la situaţia existentă anterior modificării dispoziţiilor art. 348 alin. (2) C.proc.pen. prin Legea nr. 75/2016; *astfel, pe durata procedurii de cameră preliminară competenţa de verificare din oficiu a legalităţii şi temeinicei arestului preventiv, înainte de expirarea termenului de 30 de zile, aparţine judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă (sesizat cu rechizitoriu), fie că procedura se desfăşoară în faţa acestuia în primă instanţă, fie în calea de atac a contestaţiei*; o astfel de soluţie fusese reţinută şi prin ***decizia instanţei supreme nr. 5/RIL/2014***[1], potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecăţii a fost atacată cu contestaţie, are competenţa de a se pronunţa asupra măsurilor preventive, conform dispoziţiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluţionarea contestaţiei prevăzute în art. 347 C.proc.pen.

- verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive se realizează tot în procedură de cameră de consiliu, iar nu în şedinţă publică; o atenţie particulară trebuie să manifeste judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriul pentru a determina momentul la care faza procesuală este fost încheiată, iar cauza trece în faza procesuală a judecăţii, întrucât din acel moment verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive trebuie realizată numai în condiţii de publicitate de o instanţă, iar nu de un judecător de cameră preliminară, *sub sancţiunea nulităţii absolute*;

- durata măsurii arestării preventive în camera preliminară nu are drept limită maximă termenul prevăzut de art. 343 C.proc.pen.; prin urmare, depăşirea termenului de 60 de zile prevăzut de art. 343 C.proc.pen. pentru finalizarea fazei de cameră preliminară nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive, judecătorul urmând să aprecieze respectarea exigenţelor termenului rezonabil al privării de libertate prin raportare la criteriile rezultate din jurisprudenţa CtEDO;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet, verificarea necesităţii prelungirii stării de arest va reveni din nou în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sesizat de procuror, iar în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest va intra în competenţa instanţei de judecată.

---

[1] Deşi efectele *deciziei nr. 5/RIL/2014 au încetat de drept* în condiţiile art. 474[1] C.proc.pen. în urma intrării în vigoare a Legii nr. 75/2016, în urma DCC nr. 437/2017 considerentele deciziei pronunţate în recurs în interesul legii pot servi pentru lămurirea situaţiei juridice actuale.

§4. Verificarea legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive în cursul judecății

- în cauza *Abdulkhakov c. Rusiei*, Curtea Europeană a subliniat că natura arestului preventiv impune revizuirea la intervale scurte de timp, deoarece există o prezumție în Convenția europeană că o astfel de privare de libertate este menită a avea o durată limitată;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății, înaintează dosarul instanței de judecată *cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii arestării preventive*; apreciez că soluția pronunțată de Curtea Constituțională prin DCC nr. 336/2015 și interpretarea naturii termenului trebuie raportată numai la instituția prelungirii măsurii arestării preventive conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinsă prin analogie și la ***termenul de 5 zile prevăzut de art. 208 alin. (1) C.proc.pen.*** care își menține natura juridică de ***termen procedural de recomandare și de regresiune***, fiind o succesiune naturală a cauzei în fața aceluiași judecător; în ipoteza în care cauza trece din faza camerei preliminare în cea a judecății, nu se mai poate vorbi de decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive și nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, iar imposibilitatea verificării din oficiu a legalității și temeiniciei măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia, nu cred că ar putea reținută drept sancțiune pentru omisiunea instanței de a realiza această verificare imediat după începerea fazei de judecată; așadar, opinez că nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive și nici nu constituie un impediment pentru ca instanța să procedeze din oficiu la verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive[1];

- în cursul judecății până la pronunțarea hotărârii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției), instanța are obligația de a verifica periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive; astfel, instanța de judecată verifică dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii arestării preventive, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- după verificarea legalității și menținerea arestării preventive în cadrul procedurii de cameră preliminară, instanța trebuie să procedeze, înainte de expirarea prevenției, la o nouă verificare a legalității și temeiniciei arestării preventive, chiar dacă această verificare nu are loc la data primului termen de judecată, ci la un termen intermediar, anterior acestui moment procesual;

- potrivit art. 367 alin. (8) C.proc.pen., și în cazul în care instanța de judecată a dispus suspendarea judecății, va proceda la verificarea periodică a legalității și temeiniciei stării de arest preventiv, urmând a avea în vedere atât circumstanțele cauzei care au condus la dispoziția de suspendare, cât și jurisprudența Curții Europene în

[1] Semnalez totuși că, odată cu adoptarea deciziei nr. 16/RIL/2018 prin care termenul de 5 zile stipulat de art. 207 C.proc.pen. a fost apreciat drept peremptoriu, nu poate fi exclusă dezvoltarea unei practici judiciare în cadrul căreia termenul de 5 zile prevăzut de art. 208 alin. (1) C.proc.pen. să fie deopotrivă apreciat ca fiind un termen imperativ.

contextul termenului rezonabil al arestării preventive, cu referire la diligenţa pe care trebuie să o arate autorităţile pe parcursul procedurilor;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia arestării preventive în *şedinţă publică*, în prezenţa inculpatului asistat de avocat ales sau din oficiu şi a procurorului;

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa instanţei de judecată sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, analiza legalităţii şi temeiniciei stării de arest se va face *în lipsa inculpatului*, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- în cazul în care inculpatul arestat preventiv a solicitat judecata în lipsă, dezbaterea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive nu se va putea face în lipsa acestuia, avându-se în vedere strict manifestarea sa de voinţă; această analiză periodică poate fi realizată în lipsa inculpatului numai în ipotezele prevăzute de art. 208 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 235 alin. (4) C.proc.pen., când inculpatul se află internat în spital şi din cauza stării sănătăţii nu poate fi adus în faţa instanţei sau când, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, deplasarea sa nu este posibilă, dar numai în prezenţa avocatului acestuia, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- ***prezumţia legală a prezenţei inculpatului arestat preventiv*** prevăzută de art. 235 alin. (4) teza finală C.proc.pen., astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 va opera în mod corespunzător în procedurile de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în faza de judecată, întrucât dispoziţiile art. 208 alin. (3) C.proc.pen. fac trimitere la art. 207 alin. (3) C.proc.pen. care la rândul său face referire explicită la dispoziţiile art. 235 alin. (4) C.proc.pen.; aşadar, pentru a se reţine incidenţa prezumţiei legale, este necesar ca inculpatul să îşi exprime un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă[1], să existe o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în şedinţa publică şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său, ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie), în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la legalitatea şi temeinicia măsurii arestării preventive în faza de judecată; în plus, trebuie precizat că această prezumţie este explicit prevăzută şi de art. 364 alin. (1) teza finală şi alin. (4) C.proc.pen.;

- ascultarea inculpatului arestat nu este obligatorie;

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare, instanţa de judecată poate pronunţa, *prin încheiere* motivată pronunţată în şedinţă publică, una dintre următoarele ***soluţii***:

---

[1] Potrivit art. 13 din Legea nr. 114/2021, dacă organul judiciar apreciază că aceasta nu aduce atingere bunei desfăşurări a procesului ori drepturilor şi intereselor părţilor, persoanele private de libertate, altele decât cele aflate în arest la domiciliu, sunt audiate prin videoconferinţă la locul de deţinere, fără a fi necesar acordul acestora.

(i) menţinerea stării de arest, când instanţa stabileşte că temeiurile care au determinat arestarea se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; instanţa de judecată trebuie să evidenţieze *motive relevante şi suficiente* faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului; *este, totodată, necesar să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestării preventive*;

Curtea a expus patru motive fundamentale acceptabile pentru arestarea preventivă a unui acuzat suspectat că a comis o infracţiune: pericolul ca inculpatul să fugă; riscul ca inculpatul, odată pus în libertate, să împiedice administrarea justiţiei, să comită noi infracţiuni sau să tulbure ordinea publică. Curtea reaminteşte că nu se poate face o evaluare abstractă a caracterului rezonabil al duratei unei detenţii şi că acesta trebuie examinat în fiecare caz, ţinând seama de condiţiile concrete. Astfel, continuarea detenţiei nu se justifică într-o anumită speţă decât dacă indicii concrete demonstrează o cerinţă veritabilă de interes public care prevalează, în ciuda prezumţiei de nevinovăţie, asupra regulii respectării libertăţii individuale. Curtea ia act de faptul că, în speţă, instanţele naţionale au menţinut periodic arestarea preventivă a reclamantului. Totuşi, aceasta evidenţiază caracterul prea succint şi abstract al motivelor acestor sentinţe, care se limitau să menţioneze anumite criterii prevăzute de Codul de procedură penală, dar omiteau să specifice modul în care interveneau în cazul reclamantului. De asemenea, Curtea constată că instanţa a menţinut arestarea prin formule similare, pentru a nu spune stereotipe, care repetă de-a lungul timpului aceleaşi criterii. O astfel de justificare nu este conformă garanţiilor prevăzute la art. 5 parag. 3 din Convenţie. Curtea recunoaşte că, prin gravitatea lor deosebită şi prin reacţia publicului la săvârşirea lor, anumite infracţiuni pot genera tulburări sociale care să justifice arestarea preventivă, cel puţin o anumită perioadă de timp. Totuşi, aceasta ia act de faptul că un astfel de pericol scade în mod necesar în timp şi că, prin urmare, autorităţile judiciare trebuie să prezinte motive mai specifice care să justifice persistenţa motivelor detenţiei. Curtea constată că, în speţă, instanţele naţionale au justificat menţinerea arestării preventive a reclamantului prin persistenţa motivelor iniţiale, prin faptul că punerea sa în libertate prezenta un pericol pentru ordinea publică şi prin necesitatea continuării anchetei. Bineînţeles, nevoia de a păstra ordinea publică şi de a asigura o bună desfăşurare a anchetei au fost deja recunoscute de Curte drept un motiv ce poate justifica prelungirea privării de libertate. Cu toate acestea, în speţă, instanţele nu au oferit nicio explicaţie pentru a justifica, cu trecerea timpului, modul în care punerea în libertate a reclamantului putea avea un impact negativ asupra societăţii civile sau putea împiedica desfăşurarea anchetei. Scurta trimitere la gravitatea faptelor comise, la modul în care acuzatul le-a comis, perspectiva unei pedepse severe şi valoarea prejudiciului nu ar putea completa lipsa de motivaţie menţionată anterior, deoarece este de natură să ridice mai multe întrebări decât să ofere răspunsuri în privinţa rolului acestor elemente în existenţa invocată a unui pericol pentru ordinea publică în speţă. În special,

Curtea reaminteşte că a decis deja că instanţelor interne le revine sarcina de a motiva în mod concret, pe baza faptelor relevante, motivele pentru care ordinea publică ar fi efectiv ameninţată în cazul în care inculpatul ar fi liber. Ştiind că instanţele interne trebuie să respecte prezumţia de nevinovăţie cu ocazia examinării necesităţii de a prelungi arestarea preventivă a unui inculpat, trebuie reamintit că menţinerea în detenţie nu ar putea servi la anticiparea asupra unei pedepse privative de libertate bazându-se în principal şi în mod abstract pe gravitatea faptelor comise sau pe valoarea prejudiciului. Curtea este în special afectată de refuzul instanţelor naţionale de a dispune punerea în libertate a reclamantului din cauza atitudinii sale din timpul instrumentării de a nu recunoaşte anumite fapte. Aceasta reaminteşte că nu numai că acest motiv nu poate justifica o măsura privativă de libertate, dar aduce atingere drepturilor de a nu face declaraţii şi de a nu contribui la propria incriminare, astfel cum sunt garantate de art. 6 din Convenţie. De altfel, Curtea reaminteşte că art. 5 parag. 3 din Convenţie impune instanţelor naţionale, atunci când acestea se confruntă cu necesitatea prelungirii unei măsuri de arest preventiv, să ia în considerare măsurile alternative prevăzute de legislaţia naţională. În prezenta cauză, deşi sesizate cu o astfel de cerere şi deşi o astfel de măsură a fost adoptată în primă instanţă de patru ori, instanţele naţionale nu au indicat motivele concrete pentru care această măsură alternativă nu putea asigura prezenţa reclamantului în faţa instanţei. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv. Prin urmare, a fost încălcat art. 5 parag. 3 din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 7 aprilie 2009, în cauza Tiron c. României, parag. 36-45).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Orice menţinere sub arest preventiv a unui acuzat, chiar şi pentru o scurtă durată, trebuie să fie justificată într-un mod convingător de către autorităţi. Numai precizând motivele pe care se întemeiază o hotărâre este posibil un control public al administrării justiţiei; în plus, argumentele pro şi contra repunerii în libertate nu trebuie să fie „generale şi abstracte" *(CtEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza Tarău c. României, parag. 45).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că, în conformitate cu jurisprudenţa sa constantă, existenţa unor motive plauzibile pentru a suspecta că persoana arestată a săvârşit o infracţiune este o condiţie *sine qua non* a legalităţii menţinerii detenţiei. Totuşi, după un anumit timp, acest lucru nu mai este suficient. În acest caz, Curtea trebuie să stabilească dacă celelalte motive invocate de autorităţile judiciare legitimează în continuare privarea de libertate. Atunci când acestea se dovedesc „relevante" şi „suficiente", verifică, de asemenea, dacă autorităţile naţionale competente au contribuit cu o „diligenţă deosebită" la continuarea procedurii. Având în vedere faptele relevante în speţă, Curtea consideră că existau motive plauzibile pentru a suspecta că reclamantul a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, şi anume înşelăciunea. Cu privire la pericolul de a împiedica buna derulare a procesului penal, acesta nu poate fi invocat în mod abstract de autorităţi, ci trebuie să se bazeze pe probe faptice. La fel se întâmplă

în cazul tulburărilor aduse ordinii publice: dacă un asemenea motiv poate fi luat în calcul potrivit art. 5 în circumstanţe excepţionale şi în măsura în care dreptul intern recunoaşte această noţiune, acesta nu poate fi considerat relevant şi suficient decât dacă se bazează pe fapte de natură să indice că eliberarea deţinutului ar tulbura cu adevărat ordinea publică. Curtea reaminteşte că, în cauza *Calmanovici c. României* a concluzionat că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv timp de aproximativ trei luni şi jumătate, având în vedere că nu au prezentat fapte concrete în raport cu riscurile asumate în caz de punere în libertate a persoanei în cauză, că acestea nu au examinat individual situaţia acestuia şi că nu au ţinut seama de posibilitatea aplicării de măsuri alternative pentru detenţie. În speţă, după examinarea faptelor relevante, Curtea consideră că Guvernul nu a prezentat elemente care să conducă la o concluzie diferită. În speţă, reclamantul a fost menţinut în arest preventiv timp de un an şi două luni fără să fi fost judecat pentru infracţiunile de care era acuzat. Or, cu excepţia ordonanţei procurorului din 2 noiembrie 2001 toate celelalte hotărâri care au dus la menţinerea arestării preventive a reclamantului s-au bazat în principal pe considerentul pericolului social al acuzatului. Curtea evidenţiază, în special, faptul că din deciziile relevante reiese că, precum în cauza menţionată, instanţele interne nu au oferit motive concrete pentru a susţine argumentul „pericolului pentru ordinea publică" şi pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest, deşi jurisprudenţa internă a precizat criterii şi elemente de care trebuie să se ţină seama în cazul unei astfel de examinări şi că dispoziţiile legale impuneau instanţelor să ofere motive în acest temei. În principal, instanţele s-au limitat la reproducerea textului acestui din urmă articol în mod stereotip. În cele din urmă, astfel cum reiese din fapte, Curtea subliniază că instanţele interne nu au invocat buna derulare a procedurii şi pericolul pentru ordinea publică decât de trei ori, în timp ce arestarea preventivă a fost prelungită pentru mai mult de un an. Cu privire la eventuala piedică în calea bunei derulări a procedurii, instanţele nu au prezentat niciodată dovezi în sprijinul acestei afirmaţii. În plus, Curtea observă că instanţele interne nu au examinat în mod individual situaţia reclamantului, profilul său personal şi situaţia sa familială şi nu au examinat niciodată posibilitatea adoptării uneia dintre măsurile alternative prevăzute de dreptul intern, deşi art. 5 parag. 3 conţine cerinţa ca autorităţile să ţină seama de asemenea măsuri în măsura în care se pot aplica situaţiei în cauză, iar acuzatul oferă garanţii privind prezentarea la audiere. Având în vedere considerentele de mai sus, Curtea consideră că autorităţile nu au oferit motive „relevante şi suficiente" pentru a justifica necesitatea menţinerii reclamantului în arest preventiv pentru perioada în cauză. Aceasta consideră că numai menţionarea stării de recidivă a reclamantului nu este suficientă pentru a justifica o arestare preventivă pentru perioada în cauză *(CtEDO, hotărârea din 2 februarie 2010, în cauza Scundeanu c. României, parag. 81-89).*

Instanţele naţionale au realizat o analiză concretă a situaţiei de fapt şi a personalităţii inculpatului, însă, având în vedere perioada dintre deciziile criticate, respectiv 1 an 1 lună şi 2 săptămâni, Curtea a considerat că este rezonabil ca instanţele să utilizeze argumente similare şi să întemeieze pe

aceleaşi motive arestarea preventivă a inculpatului. De asemenea, instanţele naţionale au efectuat o analiză aprofundată asupra oportunităţii înlocuirii măsurii arestării preventive cu măsura obligării de a nu părăsi localitatea şi au oferit o explicaţie detaliată pentru respingerea cererilor de revocare a măsurii arestării preventive formulate de către inculpat *(CtEDO, hotărârea din 30 octombrie 2012, în cauza Ardelean c. României, parag. 68-70)*.

Doar acuzaţia săvârşirii unor infracţiuni grave, chiar dacă rămâne un factor pertinent, nu legitimează prin ea însăşi o lungă perioadă de arestare preventivă, în special în cazul în care inculpatul a fost audiat, procedându-se totodată la demararea cercetării judecătoreşti, fiind audiate majoritatea persoanelor vătămate. Dacă „pericolul concret pentru ordinea publică" ar fi apreciat în continuare prin prisma rezonanţei sociale a faptelor de care este acuzat inculpatul, s-ar da măsurii preventive o altă natură juridică, mai exact una punitivă, ori funcţionalitatea unei astfel de măsuri constă în a preveni sau înlătura împrejurările care împiedică realizarea în bune condiţiuni a procesului penal, creându-se totodată confuzii între „pericolul social pentru ordinea publică" în cazul lăsării în libertate a unei persoane şi pericolul social generic stabilit de legiuitor pentru anumite infracţiuni *(C.A. Cluj, secţia penală şi de minori, încheierea din 20 septembrie 2010, în B.J. C.A. Cluj 2010)*.

În raport de momentul procesual şi de complexitatea cauzei, dată de natura infracţiunilor de o gravitate sporită, de numărul mare al inculpaţilor care au acţionat ca o structură organizată, precum şi de numărul mare de părţi, simpla trecere a unei perioade mai mari de timp (trei ani de la momentul arestării preventive) nu este de natură să încalce principiul rezonabilităţii măsurii arestării preventive, în accepţiunea Convenţiei europene a drepturilor omului, întrucât aceasta se apreciază în concret, în raport cu atitudinea procesuală a părţilor şi cu durata procedurilor în faţa instanţei *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 20/2010, www.legalis.ro)*.

Aprecierea duratei rezonabile a detenţiei potrivit art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a drepturilor omului se analizează *in concreto* în funcţie de trăsăturile fiecărui caz în parte. Considerentele de genul probatoriul amplu de administrat, complexitatea cauzei, comportamentul părţilor au relevanţă în jurisprudenţa Curţii Europene atunci când se face o apreciere asupra duratei rezonabile a procedurii din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenţie. Aprecierea „limitelor rezonabile" ale unei detenţii provizorii se face luându-se în considerare circumstanţele concrete ale fiecărui caz, pentru a se vedea în ce măsură există indicii precise cu privire la un interes public real care, fără a fi adusă atingere prezumţiei de nevinovăţie, are o pondere mai mare decât cea a regulii generale a judecării în stare de libertate, or, în speţă, fapta inculpatului care aduce atingere bunei desfăşurări a ordinii sociale şi siguranţei raporturilor juridice reclamă menţinerea stării de arest preventiv a acestuia *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2633/2009, www.legalis.ro)*.

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestării preventive, aceasta neputând dura mai mult de 60 de zile; aşadar, instanţa va avea obligaţia de a proceda la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive în cel mult 60 de zile de la data ultimei menţineri a măsurii (data pronunţării încheierii prin care s-a menţinut în primă instanţă arestarea preventivă, încheierea fiind executorie chiar dacă nu este definitivă), iar nu de la data rămânerii definitive a încheierii prin care a fost menţinută starea de arest; dacă prima instanţă nu menţine starea de arest preventiv, această soluţie fiind dispusă de instanţa de control judiciar consecutiv admiterii contestaţiei formulate de procuror, se va avea în vedere data pronunţării hotărârii definitive, iar nu a celei din prima instanţă;

În cazul în care instanţa de control judiciar a dispus menţinerea arestării preventive, casând încheierea prin care prima instanţă a revocat arestarea preventivă la un termen de judecată anterior împlinirii celui de 60 de zile prevăzut pentru verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive, termenul de 60 de zile pentru o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei arestării preventive se calculează de la data deciziei instanţei de control judiciar, iar nu de la data la care prima instanţă a dispus menţinerea arestării preventive anterior revocării acestei măsuri (*I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 7333 din 18 decembrie 2006, în L.C. Kövesi, D. Tiţian, D. Frăsie*, op. cit., p. 87).

- potrivit art. 239 alin. (1) C.proc.pen., ***în cursul judecăţii în primă instanţă*** durata totală a arestării preventive a inculpatului nu poate depăşi **un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată**; faţă de considerentele DCC nr. 740/2015, analiza termenului rezonabil al privării de libertate şi a limitei obiective constând în jumătatea maximului special prevăzut de norma de incriminare pentru acuzaţia care face obiectul judecăţii trebuie raportată la durata totală a măsurilor preventive privative de libertate a inculpatului în cursul judecăţii în primă instanţă, începând cu data sesizării instanţei (inclusiv privare de libertate din faza de cameră preliminară) sau cu data punerii în executare a măsurii dacă aceasta este ulterioară sesizării; în etapa judecăţii în apel nu este prevăzută o limită a duratei măsurii arestării, în afară de durata pedepsei închisorii aplicate de prima instanţă;

- se va avea în vedere durata de ansamblu a măsurii arestării preventive atunci când după dispunerea revocării, înlocurii sau încetării de drept apar temeiuri noi care justifică o nouă privare de libertate, sau atunci când s-a dispus anterior restituirea cauzei la parchet sau trimiterea spre rejudecare de către instanţa de apel;

- în ceea ce priveşte maximul special al pedepsei se va avea în vedere limita maximă prevăzută de lege pentru infracţiunea consumată prin raportare la încadrarea juridică a faptei de la momentul analizării duratei măsurii arestării preventive, inclusiv în ipoteza în care pe parcursul judecăţii prima instanţă a dispus prin încheiere schimbarea încadrării juridice; nu vor fi avute în vedere la stabilirea maximului special cauzele de atenuate sau agravare a răspunderii penale;

- în ipoteza în care maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul este mai mare de 10 ani, *în niciun caz durata*

privării de libertate în primă instanţă ***nu poate depăşi 5 ani***. Aceste termene curg ***de la data sesizării instanţei de judecată cu rechizitoriu*** (inclusiv privare de libertate din faza de cameră preliminară), în cazul în care inculpatul se află în stare de arest preventiv şi, respectiv, ***de la data punerii în executare a măsurii,*** când faţă de acesta s-a dispus arestarea preventivă în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (deci fără a fi luată în considerare durata măsurii arestării preventive din cursul urmăririi penale) sau atunci când arestarea preventivă este luată în lipsă, iar mandatul de arestare este pus în executare ulterior emiterii rechizitoriului;

- ca urmare a modificării operate prin O.U.G. nr. 18/2016, prima instanţă poate proceda în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen. la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului preventiv şi dispune menţinerea măsurii preventive, după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel.

(ii) revocarea arestării preventive, în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestării preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- instanţa de judecată dispune, totodată, şi punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză.

(iii) înlocuirea măsurii arestării preventive cu arestul la domiciliu, controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă instanţa de judecată constată, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestării preventive nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite ori a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive;

- chiar dacă legea nu prevede explicit, consider că instanţa va trebui să indice durata măsurii arestului la domiciliu (*cel mult 30 de zile*) sau a controlului judiciar/pe cauţiune (*cel mult 60 de zile*) în încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu aceste măsuri preventive mai uşoare, similar cu ipoteza luării acestor măsuri; ulterior, cu ocazia verificării periodice a legalităţii sau temeiniciei măsurii preventive, nu mai este necesar să fie indicată perioada în ipoteza în care se dispune menţinerea măsurii arestului la domiciliu/controlul judiciar/controlul judiciar pe cauţiune.

Tribunalul Ialomiţa a dispus punerea în libertate a inculpatului, considerând că menţinerea sa în arest preventiv nu mai era oportună. Curtea a considerat că această hotărâre nu este în contradicţie cu cele precedente de menţinere a inculpatului în stare de arest preventiv întrucât la fiecare moment al procesului, autorităţile naţionale au dreptul de a evalua în mod liber elementele care justifică prelungirea arestării preventive şi caracterul pertinent şi suficient al motivelor, având în vedere trecerea timpului. Astfel, instanţa naţională a analizat noţiunea de pericol pentru ordinea publică având în vedere trecerea timpului între data săvârşirii faptelor şi momentul luării hotărârii *(CtEDO, decizia de inadmisibilitate din 13 noiembrie 2012, în cauza Medinţu c. României, parag. 49).*

(iv) încetarea de drept a măsurii arestării preventive, în situaţia în care în cauză nu s-a mai procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la menţinerea măsurii arestării preventive de judecătorul de cameră preliminară, respectiv în termen de 60 de zile de la ultima verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive de către instanţa de judecată.

- deopotrivă, se va constata *încetarea de drept* a măsurii arestării preventive:

a) dacă înainte de pronunţarea unei hotărâri în primă instanţă, durata arestării preventive a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea pentru care inculpatul a fost trimis în judecată (respectiv durata maximală de 5 ani de la data sesizării instanţei cu rechizitoriul);

b) la data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere ori de condamnare la pedeapsa amenzii care nu însoţeşte pedeapsa închisorii;

c) dacă pedeapsa cu închisoare sau măsura educativă privativă de libertate aplicată este egală cu durata reţinerii, arestului la domiciliu şi arestării preventive[1]; dacă pedeapsa a fost graţiată parţial, raportarea se va realiza la restul de pedepasă aplicată;

d) data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri prin care a fost aplicată o măsură educativă neprivativă de libertate;

e) în apel, dacă durata măsurii arestării preventive a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare.

- după încetarea de drept a măsurii arestării preventive instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii;

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, ***în primă instanţă***, asupra arestării preventive se poate face ***contestaţie*** în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare sau, după caz, de la comunicare pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare; aşadar, încheierile prin care ***instanţa de apel*** dispune asupra măsurii arestării preventive ***sunt definitive*** indiferent de soluţia adoptată;

- contestaţia se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

---

[1] Se va reţine acest caz de încetare de drept şi atunci când privarea de libertate este egală cu durata pedepsei aplicate imediat după pronunţarea sentinţei primei instanţe şi până la motivarea acesteia.

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestării preventive, respectiv încetarea de drept a măsurii arestării preventive, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind* ***executorii*** *de la momentul pronunţării*;

- ***este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care ***s-a dispus revocarea*** măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- *contestaţia formulată de inculpat* se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare;* nu este necesar ca soluţionarea contestaţiei să aibă loc înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară, deoarece, pe de o parte, legea nu prevede o astfel de cerinţă, iar, pe de altă parte, măsura arestării preventive încetează de drept numai dacă prima instanţa nu procedează la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în termen de 60 de zile de la ultima menţinere, nu şi atunci când contestaţia împotriva încheierii de menţinere a stării de arest pronunţată în acest termen nu este soluţionată înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestării preventive dispuse anterior;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*, în prezenţa inculpatului;

- spre deosebire de procedura de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, în cazul în care cauza se află în curs de judecată **nu se poate proceda la soluţionarea contestaţiei în lipsa inculpatului** nici măcar în cazurile de excepţie când acesta, din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate, nu poate fi adus în faţa instanţei care soluţionează contestaţia; cu toate acestea, consider că prezumţia legală a prezenţei inculpatului stipulată prin art. 364 alin. (1) teza finală C.proc.pen. se va aplica în mod corespunzător şi cu ocazia soluţionării contestaţiei;

- participarea procurorului este obligatorie;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În măsura în care capetele de cerere ale reclamantei au legătură cu procedurile privind menţinerea sub arest preventiv, Curtea le va analiza din perspectiva art. 5 parag. 4 din Convenţie care prevede următoarele: „Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deţinere are dreptul să introducă un recurs în faţa unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalităţii deţinerii sale şi să dispună eliberarea sa dacă deţinerea este ilegală". Curtea reaminteşte în primul rând că, potrivit art. 5 parag. 4, persoanele arestate sau deţinute au dreptul la o analiză a respectării cerinţelor de procedură şi de fond necesare „legalităţii", în sensul art. 5 parag. 1, a privării lor de libertate. Deşi procedura ce intră sub incidenţa art. 5 parag. 4 nu trebuie să fie întotdeauna însoţită de garanţii identice cu cele prevăzute de art. 6 parag. 1, pentru persoanele deţinute în condiţiile enunţate la art. 5 parag. 1 lit. c) este

necesară o audiere. În mod special, un proces având ca obiect un recurs formulat împotriva unei detenţii sau prelungirii sale trebuie să garanteze egalitatea armelor între părţi, procuror şi deţinut. În speţă, Curtea observă că după ce tribunalul a dispus la data de 26 iunie 2001 punerea în libertate a reclamantei în prezenţa acesteia şi a unui avocat care o asista, procedura de judecare a recursului formulat de parchet împotriva acestei încheieri s-a derulat în faţa tribunalului în aceeaşi seară, în lipsa părţii interesate, care a fost citată să se prezinte, însă nu a fost adusă la şedinţa de judecată din cauza unei lipse de personal. Sub acest aspect, Curtea constată că autorităţile interne însele au considerat, cel puţin în primă fază, că prezenţa părţii interesate era necesară, deşi la data respectivă prezentarea unui inculpat nu era obligatorie în dreptul intern la analizarea recursului. Curtea reiterează că un stat care dispune de un recurs împotriva hotărârilor referitoare la arestarea preventivă trebuie să le acorde părţilor interesate aceleaşi garanţii în recurs ca şi în primă instanţă. Ea reaminteşte şi că prezenţa reclamanţilor şi a avocaţilor lor la şedinţă în primă instanţă nu poate scuti statul de obligaţia de a asigura şi prezenţa lor personală în faţa instanţei de recurs sau, dacă este nevoie, a reprezentanţilor lor, pentru a asigura egalitatea armelor cu procurorul care a cerut menţinerea arestării. În speţă, respectarea acestei obligaţii avea o importanţă specială, având în vedere că era vorba de cererea de a desfiinţa o hotărâre ce dispunea punerea în libertate. Observând delegaţia avocatului G.S. data din 27 iunie 2001, Curtea nu consideră necesar să statueze asupra faptului controversat între părţi cu privire la prezenţa acestui avocat din oficiu la analiza recursului parchetului din seara de 26 iunie 2001 în faţa tribunalului. Presupunând chiar că acest avocat ar fi participat la şedinţa în discuţie, Curtea constată că acesta a fost desemnat pe loc şi că nu cunoştea nici dosarul, nici pe clienta sa. Astfel, trebuie subliniat că, spre deosebire de procuror, avocatul nu a avut la dispoziţie decât câteva minute pentru a-şi pregăti apărarea, deoarece dosarul fusese trimis la tribunal în jurul orei 18:25, iar acest tribunal şi-a pronunţat hotărârea spre ora 19:00. Având în vedere aceste circumstanţe şi fără a se pronunţa asupra modalităţii concrete în care avocatul din oficiu şi-a îndeplinit obligaţiile, Curtea constată că autorităţile nu i-au asigurat reclamantei o participare adecvată şi o apărare efectivă în procedura desfăşurată la data de 26 iunie 2001 în faţa tribunalului şi că egalitatea de arme cu procurorul nu a fost păstrată. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenţie în această privinţă *(CtEDO, hotărârea din 24 februarie 2009, în cauza Tarău c. României, parag. 54-62)*.

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia ***prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică***, putând dispune una din următoarele *soluţii*:

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune atunci când prima instanţă a menţinut măsura arestării preventive;

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea stării de arest în cazul în care prima instanţă a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestării preventive de către un judecător care, anterior,

în cursul urmăririi penale a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestării în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

§5. Termenul rezonabil al arestării preventive

5.1. Noţiune

- Curtea Europeană a arătat că art. 5 din Convenţia europeană, care începe prin afirmarea dreptului oricărei persoane la libertate şi la siguranţă, determină şi cazurile şi condiţiile în care este permis să se deroge de la acest principiu, în special în vederea menţinerii ordinii publice, care impune reprimarea infracţiunilor[1]. Aşadar, este esenţial ca, în situaţia în care persoana este în stare de detenţie, instanţele naţionale să aprecieze dacă termenul care a curs înaintea judecării acuzatului a depăşit la un moment dat limitele rezonabile, adică acelea ale sacrificiului care, în circumstanţele cauzei, ar putea în mod rezonabil să fie impus unei persoane prezumate a fi nevinovată. Cu alte cuvinte, detenţia provizorie a unui acuzat nu poate fi menţinută dincolo de limitele ei rezonabile. În acest sens art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană a reglementat instituţia termenului rezonabil al arestării preventive prevăzând că: „Orice persoană arestată sau deţinută, în condiţiile prevăzute de parag. 1 lit. c) din prezentul articol, (...) are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii". Dispoziţiile art. 5 parag. 3 se referă numai la privarea de libertate dispusă în temeiul art. 5 parag. 1 lit. c) cu care formează un tot unitar în privinţa situaţiei celui arestat în vederea aducerii sale în faţa autorităţii judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvârşit o infracţiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârşească o infracţiune sau să fugă după săvârşirea acesteia[2].

5.2. Perioada de timp luată în considerare

- momentul de la care începe să se calculeze durata termenului rezonabil (***dies a quo***) este cel de la care persoana acuzată este reţinută sau arestată[3];

- sfârşitul perioadei ce trebuie luat în considerare (***dies ad quem***) se raportează la momentul pronunţării unei hotărâri de condamnare în primă instanţă, chiar nedefinitivă, sau la momentul punerii în libertate[4]. Curtea Europeană a apreciat că, după

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 5 al secţiunii „În drept".

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 22 februarie 1989, în cauza *Ciulla c. Italiei*, parag. 38.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 22 mai 1984, în cauza *De Jong, Baljet şi Van den Brink c. Olandei*, parag. 67, 75.

[4] A se vedea CtEDO, hotărârea din 12 decembrie 1991, în cauza *Toth c. Austriei*, parag. 66; CtEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 9 al secţiunii „În drept"; CtEDO, hotărârea din 6 aprilie 2000, în cauza *Labita c. Italiei*, parag. 147; CtEDO, hotărârea din 8 august 2006, în cauza *Huseyin Esen c. Turciei*, parag. 71.

pronunţarea unei hotărâri de condamnare, privarea de libertate a unei persoane este întemeiată pe cazul specificat în art. 5 parag. 1 lit. a) din Convenţia europeană, neavând drept scop aducerea unei persoane în faţa autorităţii competente[1];

- în scopul analizei respectării prevederilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, la aprecierea duratei totale a privării de libertate vor fi luate în considerare toate perioadele de timp în care o persoană a fost arestată pentru aceeaşi acuzaţie, în cazul în care ulterior punerii în libertate iniţiale, a fost rearestată[2]. Totuşi, Curtea Europeană, în unele cazuri, deşi existau două perioade de privare de libertate, a constatat încălcarea condiţiilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană prin analiza separată a acestora[3];

- în ceea ce priveşte persoanele condamnate în primă instanţă, durata arestării preventive a acestora pe parcursul judecării apelului şi/sau a recursului se analizează din perspectiva art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană privind dreptul la un proces echitabil[4].

5.3. Noţiunea de termen rezonabil potrivit art. 5 parag. 3 şi, respectiv, art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană[6]

- art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană se aplică numai în cazul persoanelor arestate[5] preventiv în faza de urmărire penală, precum şi în faza judecăţii în primă

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 12 ianuarie 2007, în cauza *Solmaz c. Turciei*, parag. 23-33. Pentru o analiză critică a acestei jurisprudenţe, a se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, op. cit., p. 520. În susţinerea opiniei Curţii Europene, a se vedea *D.J. Harris, M. O'Boyle, C. Warbrick*, op. cit., p. 138; *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 322-323.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 36-38; CtEDO, hotărârea din 26 iunie 1991, în cauza *Letellier c. Franţei*, parag. 34.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 27 noiembrie 1991, în cauza *Kemmache c. Franţei*, parag. 46-48.

[4] A se vedea CtEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Wemhoff c. Germaniei*, parag. 9 al secţiunii „În drept".

[5] Pentru o analiză detaliată, a se vedea: *M. Udroiu, O. Predescu*, Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal român. Tratat, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 471-492; *B. Bouloc*, Procédure pénale, 21ème édition, Dalloz, Paris, 2007, p. 44-45; *S. Guinchard, J. Buisson*, Procédure pénale, op. cit., p. 360-363; *J.-F. Renucci*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, op. cit., p. 325-326; *E. Bleichrodt*, Right to liberty and security of person, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, op. cit., p. 491-492; *J. Velu, R. Ergec*, La Convention européenne des droits de l'homme, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1990, p. 292 şi urm.; *J. Velu, R. Ergec*, Les notions de „délai raisonnable" dans les articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991, p. 137 şi urm.; *M. Picard, P. Titiun*, Article 5 §3, în *L.-E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert*, La Convention Européenne des Droits de L'Homme. Commentaire article par article, Economica, Paris, 1999, p. 217-227; *P. Lambert*, Les notions de „délai raisonnable" dans la jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991, p. 3-21; *J.-F. Flauss*, Le „délai raisonnable" au sens des articles 5(3) et 6(1) de la Convention Européenne des Droits de L'Homme dans la jurisprudence française, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991,

instanţă, şi are ca scop garantarea dreptului la libertate al unei persoane prin evitarea menţinerii acesteia în detenţie pentru o durată de timp excesivă; art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană se aplică tuturor persoanelor implicate într-o procedură civilă sau penală, în această din urmă ipoteză indiferent dacă sunt sau nu în stare de arest, şi are ca scop protejarea acestora contra lentorii excesive a procedurii. În materie penală, art. 6 parag. 1 vizează, în special, să evite prelungirea pe o perioadă prea mare de timp a incertitudinii cu privire la soarta celui acuzat;

- termenul rezonabil prevăzut de art. 5 parag. 3 începe să se calculeze (*dies a quo*) de la data la care persoana acuzată este reţinută sau arestată şi se sfârşeşte (*dies ad quem*) la momentul pronunţării unei hotărâri de condamnare în primă instanţă, chiar nedefinitivă sau la momentul punerii în libertate; termenul rezonabil prevăzut de art. 6 parag. 1 în cauzele penale are ca punct de plecare (*dies a quo*) momentul în care este formulată o „acuzaţie în materie penală", definită de Curtea Europeană[1] ca „notificare oficială provenită de la o autoritate competentă a învinuirii de a fi săvârşit o faptă penală, ceea ce corespunde ideii de consecinţe importante cu privire la situaţia persoanei suspectate". Ca moment final (*dies ad quem*), Curtea Europeană se raportează la momentul pronunţării unei hotărâri definitive de condamnare sau de achitare, respectiv încetarea procesului penal (a unei soluţii finale în cauză);

- Curtea Europeană[2] a arătat că, prin raportare la art. 6 parag. 1, durata rezonabilă a procedurii se apreciază în fiecare cauză în parte, în funcţie de circumstanţele sale, după următoarele criterii: complexitatea cauzei în fapt şi în drept, comportamentul părţilor, comportamentul autorităţilor şi importanţa pentru părţi a obiectului procedurii;

- durata rezonabilă a detenţiei, conform art. 5 parag. 3, se apreciază tot *in concreto*, dar instanţelor naţionale le revine obligaţia să argumenteze cu probe motivele prelungirii detenţiei. Persistenţa motivelor plauzibile cu privire la săvârşirea unei infracţiuni nu mai este suficientă după o anumită perioadă de timp, trebuind relevată existenţa fie a pericolului de fugă, fie a riscului săvârşirii unor noi infracţiuni, fie protejarea ordinii publice, fie a modului în care a fost instrumentat cazul de către autorităţi (complexitate, desesizări, perioadele de stagnare ale anchetei);

- este posibil ca durata procedurii să nu încalce prevederile art. 6 parag. 1, dar durata arestării preventive să depăşească termenul rezonabil prevăzut de art. 5 parag. 3[3]. De asemenea, se poate reţine şi ipoteza contrară, în care durata arestării preventive nu încalcă exigenţele art. 5 parag. 3, dar durata procedurii depăşeşte termenul rezonabil prevăzut în art. 6 parag. 1[4].

---

p. 49-59; *J. Lestrades*, Les delais des articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, Th. Nice, 2000.

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 15 iulie 1982, în cauza *Eckle c. R.F.G.*, parag. 73.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 10 februarie 1995, în cauza *Allenet de Ribemont c. Franţei*, parag. 47.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Stogmuller c. Austriei*.

[4] A se vedea CtEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B. c. Austriei*.

5.4. Criterii de apreciere a rezonabilităţii arestării preventive

- Curtea Europeană analizează, pe de o parte, dacă temeiurile invocate de autorităţile naţionale au fost relevante şi suficiente pentru a justifica privarea de libertate, iar, pe de altă parte, dacă autorităţile naţionale competente au depus o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurii, în vederea evitării prelungirii acesteia cu perioade în care detenţia putea fi evitată.

A. Temeiuri relevante şi suficiente

- Curtea Europeană a arătat[1] că nu este fezabil a explica conceptul termenului rezonabil printr-un număr fix de zile, săptămâni, luni sau ani sau în diferite perioade de timp în funcţie de gravitatea infracţiunii;

- într-o jurisprudenţă constantă[2] Curtea de la Strasbourg a stabilit criteriile de apreciere a caracterului rezonabil al arestării preventive. *În primul rând*, caracterul rezonabil al unei perioade de detenţie nu poate fi apreciat *in abstracto*, ci de la caz la caz, în funcţie de trăsăturile specifice ale acestuia. Menţinerea stării de detenţie poate fi justificată, într-un caz concret, numai dacă există indicii precise în sensul unei necesităţi reale şi de interes public care, în pofida prezumţiei de nevinovăţie, prevalează asupra regulilor privind libertatea individuală. *În al doilea rând*, este datoria autorităţilor judiciare naţionale să se asigure că, într-o cauză determinată, arestarea preventivă nu depăşeşte o perioadă rezonabilă. În acest scop şi având în vedere respectarea principiului prezumţiei de nevinovăţie, autorităţile trebuie să ia în considerare toate argumentele pentru şi împotriva unei necesităţi de interes public, care să justifice o îndepărtare de la regula libertăţii individuale şi care să constituie considerentele pentru hotărârea autorităţilor de a respinge cererea de punere în libertate. *În al treilea rând*, persistenţa unei suspiciuni rezonabile că persoana arestată a comis o infracţiune reprezintă o condiţie *sine qua non* pentru legalitatea luării şi menţinerii stării de arest, dar după o anumită perioadă de timp această condiţie nu mai este şi suficientă. În asemenea situaţii, Curtea Europeană stabileşte dacă restul motivelor invocate de autorităţile judiciare au continuat să justifice privarea de libertate, fiind „pertinente şi suficiente";

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Stogmuller c. Austriei*, parag. 4 al secţiunii „În drept".

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 21 februarie 2008, în cauza *Matskus c. Rusiei*, parag. 57; CtEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 36-38; CtEDO, hotărârea din 8 noiembrie 2007, în cauza *Lelievre c. Belgiei*, parag. 90; CtEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Celejewski c. Poloniei*, parag. 40; CtEDO, hotărârea din 6 aprilie 2000, în cauza *Labita c. Italiei*, parag. 152 şi urm.; CtEDO, hotărârea din 26 ianuarie 1993, în cauza *W. c. Elveţiei*, parag. 30-40; CtEDO, hotărârea din 24 august 1998, în cauza *Contrada c. Italiei*, parag. 51-57; CtEDO, hotărârea din 18 decembrie 1996, în cauza *Scott c. Spaniei*, parag. 74; CtEDO, hotărârea din 23 septembrie 1998, în cauza *I.A. c. Franţei*, parag. 102; CtEDO, hotărârea din 26 octombrie 2000, în cauza *Kudla c. Poloniei*, parag. 110-111; CtEDO, hotărârea din 9 ianuarie 2003, în cauza *Shishkov c. Bulgariei*, parag. 58. De asemenea, pentru o analiză detaliată, a se vedea *C. Guery*, Détention provisoire, Dalloz, Paris, 2001, p. 44-46.

- nu cade în sarcina persoanei private de libertate să probeze existenţa unor temeiuri ce trebuie să conducă la punerea sa în libertate. Astfel, Curtea Europeană a constatat o încălcare a art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană în condiţiile în care autorităţile naţionale au apreciat că se impune prelungirea duratei privării de libertate a reclamantului atâta timp cât acesta nu a probat existenţa unor circumstanţe excepţionale şi nu a făcut dovada unor fapte concrete care nu justificau prelungirea detenţiei[1];

- prelungirea de trei ori a privării de libertate prin utilizarea de fiecare dată de către instanţă a unor formulări identice (de exemplu, faţă de natura infracţiunii şi de probatoriul existent), fără a arăta temeiurile pentru care se dispune privarea de libertate, constituie o încălcare a prevederilor art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, deoarece dă naştere la dubii cu privire la caracterul justificat al măsurii[2];

- tot astfel, în mai multe hotărâri de condamnare a Rusiei, Curtea de la Strasbourg a arătat că nu sunt satisfăcute exigenţele art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, dacă instanţele au prelungit privarea de libertate a reclamantului bazându-se în mod esenţial pe gravitatea infracţiunilor şi folosind formule stereotipe care parafrazau temeiurile arestării preventive din Codul de procedură penală, fără să explice aplicabilitatea lor în cauză sau să aibă în vedere măsuri preventive alternative[3];

- existenţa şi persistenţa unor indicii serioase cu privire la vinovăţia persoanei acuzate, precum şi gravitatea infracţiunii săvârşite nu justifică în sine o detenţie îndelungată[4]. De aceea, prelungirea arestării preventive trebuie să se raporteze şi la alte criterii ca: apărarea ordinii publice, riscul exercitării unor presiuni asupra martorilor şi al realizării unor înţelegeri între coacuzaţi, pericolul de a se sustrage procedurilor, riscul săvârşirii unor noi infracţiuni;

- în privinţa apărării ordinii publice, Curtea Europeană a arătat[5] că anumite infracţiuni, prin gravitatea deosebită şi reacţia publicului, pot crea o stare de nelinişte capabilă să justifice temporar detenţia preventivă, dar acest factor poate fi pertinent şi suficient numai dacă se bazează pe fapte capabile să demonstreze că eliberarea acuzatului tulbură, în mod real, ordinea publică. Detenţia nu rămâne legitimă decât dacă ordinea publică este efectiv ameninţată, întrucât continuarea detenţiei nu trebuie să servească pentru a anticipa o pedeapsă privativă de libertate.

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 26 iunie 2001, în cauza *Ilijkov c. Bulgariei*, parag. 85-86.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 8 iunie 1995, în cauza *Mansur c. Turciei*, parag. 55; CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 2002, în cauza *Lavents c. Letoniei*, parag. 73.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 21 februarie 2008, în cauza *Matskus c. Rusiei*, parag. 59-65; CtEDO, hotărârea din 2 martie 2006, în cauza *Dolgova c. Rusiei*, parag. 38; CtEDO, hotărârea din 7 aprilie 2005, în cauza *Rokhlina c. Rusiei*, parag. 63; CtEDO, hotărârea din 8 februarie 2005, în cauza *Panchenko c. Rusiei*, parag. 91; CtEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Ambruszkiewicz c. Poloniei*, parag. 33.

[4] A se vedea CtEDO, hotărârea din 19 februarie 2008, în cauza *Yalcin c. Turciei*, parag. 37; CtEDO, hotărârea din 18 iulie 2006, în cauza *Baltaci c. Turciei*, parag. 48; CtEDO, hotărârea din 5 aprilie 2005, în cauza *Ali Hıdır Polat c. Turciei*, parag. 25; CtEDO, hotărârea din 27 august 1992, în cauza *Tomasi c. Franţei*, parag. 85-99.

[5] A se vedea CtEDO, hotărârea din 26 iunie 1991, în cauza *Letellier c. Franţei*, parag. 51.

B. Diligenţa specială în desfăşurarea procedurii

- în măsura în care motivele invocate de autorităţile naţionale satisfac cerinţele menţionate mai sus, Curtea Europeană trebuie să stabilească dacă autorităţile naţionale competente au depus o „diligenţă specială" în desfăşurarea procedurii, care nu a fost prelungită cu perioade în care detenţia putea fi evitată;

- în ceea ce priveşte modul în care s-a desfăşurat procedura în faţa autorităţilor naţionale, Curtea Europeană a arătat[1] că trebuie ţinut seama de complexitatea cazului şi că nu trebuie pierdut din vedere că, dacă un acuzat în stare de detenţie are dreptul la tratarea cu prioritate şi celeritate a cazului său, aceasta nu trebuie să dăuneze eforturilor judecătorilor de a lămuri toate aspectele de fapt, de a da atât apărării, cât şi acuzării posibilitatea de a-şi furniza probele şi argumentele şi de a nu se pronunţa decât după o matură chibzuinţă asupra existenţei infracţiunii şi a pedepsei. Trebuie avut în vedere volumul dosarului[2], prelungirea procedurii într-o cauză nu foarte complexă datorită conexării acesteia cu o altă cauză de o mare complexitate vizând săvârşirea infracţiunilor de trafic de droguri de către o grupare infracţională[3], numărul martorilor citaţi pentru a fi audiaţi şi diligenţa manifestată de instanţă în aducerea martorilor[4], complexitatea anchetei, numărul inculpaţilor, necesitatea administrării unor mijloace de probă prin comisie rogatorie internaţională[5], atitudinea procesuală a reclamantului[6]. În această ultimă privinţă, în doctrină[7] s-a remarcat că nu se impune ca reclamanţii să aibă o atitudine de cooperare cu autorităţile judiciare şi nu pot fi acuzaţi că profită de prevederile legii naţionale în scopul apărării propriilor drepturi. Există o diferenţă fină între această situaţie şi comportamentul procesual ce depăşeşte această limită, constând în atitudinea de obstrucţionare a justiţiei, ce contribuie la întârzierea procedurilor. De asemenea, trebuie ţinut seama şi de perioadele de timp în care ancheta a stagnat sau de lentoarea procedurii;

- în privinţa complexităţii cauzei, Curtea Europeană a arătat că procedura în materia cauzelor vizând grupuri criminale organizate este incontestabil un factor ce atrage o investigaţie complexă şi de lungă durată. Cu toate acestea, nu poate fi justificată nici în această materie o arestare preventivă de mai mult de cinci ani prin raportare la exigenţele art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană[8]. Tot astfel, s-a constatat lipsa de diligenţă a autorităţilor în desfăşurarea procesului penal, în condiţiile în care per-

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B c. Austriei*, parag. 45.

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea din 18 decembrie 1996, în cauza *Scott c. Spaniei*, parag. 83.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 13 iulie 1995, în cauza *Van der Tang c. Spaniei*, parag. 75.

[4] A se vedea CtEDO, hotărârea din 11 iulie 2000, în cauza *Trzaska c. Poloniei*, parag. 68.

[5] A se vedea CtEDO, hotărârea din 28 martie 1990, în cauza *B. c. Austriei*, parag. 45; CtEDO, hotărârea din 10 noiembrie 1969, în cauza *Matzenetter c. Austriei*, parag. 12.

[6] A se vedea CtEDO, hotărârea din 18 septembrie 2001, în cauza *Kalashnikov c. Rusiei*, parag. 75.

[7] A se vedea *K. Reid*, A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 2nd edition, Ed. Thomson, Sweet & Maxwell, 2004, p. 425.

[8] A se vedea CtEDO, hotărârea din 4 mai 2006, în cauza *Celejewski c. Poloniei*, parag. 40; CtEDO, hotărârea din 19 decembrie 2006, în cauza *Adamiak c. Poloniei*, parag. 37.

soana acuzată de săvârşirea unei infracţiuni care se afla în stare de arest a fost audiată pentru prima oară în cauză la mai bine de un an de la data trimiterii în judecată[1].

§6. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive

6.1. Cazuri de revocare a măsurii arestării preventive

- potrivit art. 242 alin. (1) C.proc.pen. ***revocarea măsurii arestării preventive*** este măsura procesuală prin care se revine, ***din oficiu sau la cerere***, asupra măsurii arestării preventive a inculpatului ***dacă***:

(i) au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii; în acest caz, temeiurile de fapt şi de drept au existat la momentul luării, prelungirii sau menţinerii măsurii arestării preventive, însă ulterior au încetat[2]; astfel, se va avea în vedere modul de desfăşurare a urmăririi penale, ritmicitatea efectuării actelor de urmărire penală, motivele care au determinat sau nu inerţia organelor de urmărire penală, convenţiile încheiate între părţi sau între inculpat şi persoana vătămată, faptele nou descoperite, dispariţia riscurilor avute în vedere la momentul privării de libertate etc. (de pildă, atunci când, după luarea măsurii arestării preventive pentru acuzaţia de comitere a infracţiunii de furt calificat inculpatul şi persoana vătămată încheie un acord de mediere, în temeiul căruia solicită revocarea măsurii preventive);

(ii) au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii; în acest caz, temeiurile de fapt şi de drept au existat la momentul luării, prelungirii sau menţinerii măsurii arestării preventive, însă ulterior faptele sau împrejurările noi intrate în posesia organelor judiciare dovedesc nelegalitatea măsurii[3] (de pildă, un inculpat este

---

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea din 12 februarie 2008, în cauza *Pyrak c. Poloniei*, parag. 52.

[2] În *DCC nr. 576/2018* s-a reţinut că „această primă ipoteză de revocare vizează situaţia în care, la momentul anterior – cel al luării, prelungirii sau menţinerii măsurii preventive – au existat, în fapt şi în drept, temeiurile care să o justifice, însă ulterior, în intervalul cuprins între luarea/prelungirea/menţinerea măsurii şi momentul discutării solicitării de revocare, aceste temeiuri au dispărut – datorită dinamicii anchetei penale, a faptelor şi împrejurărilor noi descoperite ori a clarificării situaţiei de fapt, datorită conduitei adoptate de inculpat – astfel încât nu mai există temeiuri corespunzătoare pentru a justifica măsura procesuală. (...) textul art. 242 alin. (1) C.proc.pen. nu face distincţie între temeiurile de fapt şi cele de drept, astfel că dispariţia oricărora dintre acestea poate conduce la revocarea măsurii preventive, organul judiciar fiind obligat să le analizeze deopotrivă. Temeiurile de drept se referă atât la îndeplinirea condiţiilor generale privind luarea măsurilor preventive prevăzute de dispoziţiile art. 202 C.proc.pen., cât şi a condiţiilor specifice prevăzute pentru fiecare măsură preventivă (de exemplu, cazurile de arestare preventivă stabilite de prevederile art. 223 C.proc.pen.). Curtea observă că nelegalitatea măsurii preventive – ca premisă a revocării acesteia – nu ar putea rezulta însă şi din nerespectarea dispoziţiilor legale ce reglementează procedura de luare, prelungire sau menţinere a măsurii preventive. Temeiurile de fapt sunt cele legate de fapta imputată suspectului sau inculpatului, de persoana şi conduita acestuia, împrejurări care se impun a fi analizate pentru luarea, prelungirea sau menţinerea unei măsuri preventive".

[3] În *DCC nr. 576/2018* s-a reţinut că „cea de-a doua ipoteză de revocare are în vedere împrejurarea în care de la bun început au lipsit temeiurile pentru luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii preventive, din cauza unor împrejurări preexistente, dar necunoscute organului

arestat pentru suspiciunea comiterii infracțiunii de tentativă de omor, iar în urma efectuării expertizei medico-legale se dovedește că la momentul comiterii faptei și, implicit, al luării măsurii arestării preventive acesta era iresponsabil);

- în *DCC nr. 576/2018* Curtea Constituțională a efectuat o analiză comparativă a instituțiilor ***revocării măsurii preventive și a încetării de drept a măsurilor preventive*** reținând că „față de ***încetarea de drept*** a măsurilor preventive, care este determinată de existența unui obstacol legal în menținerea acestora, ***revocarea*** implică o apreciere asupra persistenței sau nu a temeiurilor de fapt și de drept ce au fost avute în vedere la momentul luării, prelungirii sau menținerii măsurilor preventive ori asupra existenței unor temeiuri noi care să impună menținerea acestora. Astfel, *spre deosebire de încetarea de drept*, care se constată, *revocarea* măsurii preventive *se dispune*, implică un act procesual de dispoziție din partea organului judiciar, o evaluare a gradului în care temeiurile inițiale au dispărut ori se mențin. Pe de altă parte, *față de înlocuirea măsurilor preventive* – care, de asemenea, se dispune – *revocarea* presupune dispariția oricărui temei pentru a subzista vreo măsură preventivă, în timp ce înlocuirea este determinată de modificarea temeiurilor avute în vedere la luarea, prelungirea sau menținerea măsurii preventive";

- Curtea Europeană a reținut în cauza *Bujac c. României* (hotărârea din 2 noiembrie 2011) că cerința unui temei juridic continuu pentru fiecare privare de libertate se extinde pe toată perioada arestării. Această cerință impusă la art. 5 parag. 1 din Convenția europeană are ca scop să asigure că nimeni nu este privat de libertate în mod arbitrar. Astfel, în principiu, temeiul legal al oricărei arestări trebuie să existe din momentul în care măsura este luată împotriva persoanei în cauză, iar aceasta trebuie să acopere întreaga perioadă a arestării. Prin urmare, atunci când temeiul arestării nu mai există se impune revocarea măsurii preventive; odată cu revocarea judecătorul/instanța dispune punerea în libertate a inculpatului, dacă nu este reținut sau arestat în altă cauză;

- în ipoteza în care există o nelegalitate vădită, flagrantă la luarea/prelungirea/menținerea arestării preventive (de pildă, lipsa oricărei motivări la luarea măsurii preventive, necompetența materială a judecătorului de drepturi și libertăți etc.), această nelegalitate originară, iar nu ulterioară, poate constitui, de asemenea, temei pentru revocarea măsurii arestării preventive;

Cererea de revocare a unei măsuri preventive nu reprezintă o cale de atac deghizată cu privire la încheierile definitive prin care s-a dispus luarea, prelungirea sau menținerea unei măsuri preventive. Astfel, prin formularea unei cereri de revocare nu se critică considerentele încheierilor definitive, ci trebuie să se releve faptul că au încetat temeiurile care au determinat măsura preventivă sau că au apărut temeiuri noi care determină nelegalitatea măsurii. Drept urmare, pentru a se putea dispune revocarea măsurii preventive este necesar să se invedereze împrejurări noi care atestă că temeiurile măsurii au încetat sau aspecte

---

judiciar. Nu este vorba, așadar, despre o ignorare de către organul judiciar a dispozițiilor legale privind luarea măsurilor preventive, ci despre necunoașterea unor împrejurări – ce au fost cunoscute ulterior, fiind astfel împrejurări noi – care, dacă ar fi fost știute, ar fi condus la imposibilitatea legală de a se dispune luarea respectivei măsuri preventive".

care nu au fost analizate prin încheierile definitive anterioare prin care s-a dispus cu privire la măsura preventivă *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a, încheierea nr. 73 din 28 februarie 2023, nepublicată).*

6.2. Cazuri de înlocuire a măsurii arestării preventive

- ***înlocuirea măsurii arestării preventive*** este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care arestarea preventivă este înlocuită cu măsura arestului la domiciliu, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care sunt îndeplinite următoarele **condiţii**:

a) s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive (de exemplu, odată cu trecerea timpului condiţia existenţei unui pericol concret pentru ordinea publică nu mai poate fi reţinută faţă de circumstanţele personale ale inculpatului şi de atitudinea sa procesuală; sau măsura arestării preventive nu mai este proporţională cu scopul urmărit);

b) sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., art. 216 C.proc.pen., respectiv art. 218 C.proc.pen.; în toate aceste ipoteze este necesară întrunirea condiţiei probei din care să rezulte suspiciunea rezonabilă cu privire la comiterea infracţiunii de care este acuzat inculpatul;

c) în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai uşoară ***este suficientă*** pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.; această condiţie reprezintă consacrarea testului proporţionalităţii şi a caracterului gradual al măsurilor preventive; nu este necesară în toate cazurile să existe o modificare a conduitei procesuale a inculpatului (de pildă, în cazurile în care acesta a recunoscut de la început comiterea infracţiunii), însă pot exista situaţii în care modificarea poziţiei procesuale a acestuia să contribuie la reţinerea îndeplinirii şi acestei ultime condiţii (de exemplu, după ce iniţial inculpatul a uzat de dreptul la tăcere, decide să dea declaraţii în care recunoaşte comiterea faptelor de care este acuzat şi contribuie la descoperirea participanţilor la comiterea infracţiunii sau denunţă comiterea unor infracţiuni de alte persoane).

- şi în ipoteza în care judecător sau instanţa de judecată constată că în cauza pe care o examinează a fost depăşit termenul rezonabil al arestării preventive poate dispune înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu/controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune, această încălcare a dispoziţiilor art. 6 parag. 1 din Convenţia europeană echivalând cu schimbarea temeiurilor avute în vedere la momentul luării măsurii arestării preventive;

- arestarea preventivă nu poate fi înlocuită cu măsura reţinerii, internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice sau a internării medicale provizorii;

Înlocuirea măsurii preventive în temeiul dispoziţiilor art. 242 alin. (2) şi (3) C.proc.pen. se poate analiza independent de respectarea obligaţiilor impuse pe durata executării măsurii preventive sub imperiul căreia deja se află inculpatul. Astfel, dacă acuzaţia adusă inculpatului a suferit modificări în sensul

restrângerii activității infracționale, fiind dispusă o soluție de clasare, atunci se poate înlocui măsura preventivă cu una mai ușoară. Totodată, dacă s-au modificat temeiurile factuale și s-a dispus extinderea acțiunii penale cu privire la alte acte materiale sau alte infracțiuni, atunci s-a modificat situația avută în vedere la luarea sau prelungirea măsurii preventive inițiale astfel încât se poate aprecia că au intervenit împrejurări apte să potențeze gravitatea faptelor reținute în sarcina inculpatului, putându-se dispune înlocuirea măsurii preventive cu una mai grea. Ca atare, dispozițiile art. 242 alin. (3) C.proc.pen. pot fi incidente chiar dacă nu sunt îndeplinite cerințele prevăzute de art. 215 alin. (7) C.proc.pen. sau de art. 221 alin. (11) C.proc.pen., respectiv chiar dacă inculpatul a respectat obligațiile impuse de durata executării măsurii controlului judiciar sau a măsurii arestului la domiciliu, în cazul în care, în urma modificărilor împrejurărilor concrete ale cauzei și a evaluării conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen. Tribunalul apreciază că în cauză au apărut elemente noi care au conturat contribuția infracțională a inculpatului în ceea ce privește introducerea în România a cantității de 1.488,22 grame Cannabis (drog de risc), disimulată în coletul poștal. La momentul dispunerii măsurii controlului judiciar față de inculpat, probatoriul administrat în cauză releva doar contribuția acestuia în modalitatea transportului coletului în cauză, raportarea subiectivă a acestuia față de activitatea desfășurată fiind de acceptare a faptului că este posibil ca acel colet pe care îl transportă să conțină droguri de risc. Cu toate acestea, având în vedere că inițial față de inculpat s-a dispus măsura preventivă a controlului judiciar, situația de fapt reținută nu a fost modificată într-o asemenea manieră încât să justifice înlocuirea acesteia cu cea mai drastică măsură preventivă, respectiv cea a arestării preventive, judecătorul apreciind că măsura arestului la domiciliu realizează mult mai bine scopul măsurilor preventive la acest moment procesual *(Trib. București, secția I penală, încheierea din 3 septembrie 2020, nepublicată)*.

6.3. Procedura revocării sau înlocuirii măsurii arestării preventive

- revocarea arestării preventive sau înlocuirea ei cu o altă măsură preventivă ***se poate dispune la cererea scrisă*** a persoanei private de libertate, a procurorului ***sau din oficiu***, de către[1]:

(i) judecătorul de drepturi și libertăți din cadrul instanței căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță (chiar și în situația în care măsura privativă

[1] În *DCC nr. 576/2018* Curte Constituțională a arătat că „în ceea ce privește *procedura revocării măsurilor preventive*, aceasta se dispune la cerere sau din oficiu, competența de a dispune revocarea fiind stabilită în raport cu tipul măsurii preventive a cărei revocare se cere, respectiv cu stadiul în care se află cauza. Potrivit unei simetrii juridice, măsura preventivă se revocă fie de către organul judiciar care a dispus-o, fie – în măsura în care cauza nu se mai află sau nu se mai poate afla în fața acestuia – de către organul judiciar căruia i-ar reveni competența de a lua măsura respectivă la momentul discutării cererii de revocare. Dispozițiile art. 242 alin. (4[1]) fraza întâi teza finală C.proc.pen. instituie însă o excepție cu privire la controlul judiciar – simplu sau pe cauțiune – care poate fi revocat de procuror, chiar dacă a fost dispus de judecătorul de drepturi și libertăți".

de libertate a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei ierarhic superioară cu ocazia judecării contestaţiei), ori al instanţei corespunzătoare în grad în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, în cursul urmăririi penale;

(ii) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare; judecătorul de cameră preliminară învestit cu o cauză este competent să soluţioneze şi cererile cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive formulate în cursul urmăririi penale care nu au fost încă soluţionate de judecătorul de drepturi şi libertăţi până la momentul sesizării instanţei cu rechizitoriu;

(iii) instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel; în acest ultim caz, completul de judecată căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza trebuie să soluţioneze şi cererile de revocare sau de înlocuire a arestării preventive. Instanţa de judecată învestită pentru soluţionarea cauzei este competentă să soluţioneze şi cererile cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive formulate în cursul urmăririi penale care nu au fost încă soluţionate de judecătorul de drepturi şi libertăţi până la momentul sesizării instanţei cu acordul de recunoaştere a vinovăţiei.

- condiţia existenţei *unei cereri scrise de revocare sau înlocuire* a măsurii arestării preventive trebuie să fie îndeplinită numai atunci când această soluţie este solicitată autonom, iar nu în cadrul unei proceduri desfăşurate din oficiu de verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în faza de cameră preliminară sau în cursul judecăţii când cu ocazia dezbaterilor inculpatul şi apărătorul acestuia pun concluzii de revocare sau înlocuire a măsurii preventive cu titlu de apărări; tot astfel, condiţia procedurală a cererii scrise nu este necesară în cursul urmăririi penale, când judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat cu o propunere de prelungire a arestării preventive poate analiza cererea orală a persoanei private de libertate sau a procurorului, formulată în cursul dezbaterilor, de a dispune înlocuirea sau revocarea măsurii arestării preventive;

- în cazul dispunerii arestării preventive în lipsă, revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive poate avea loc în procedura remediu a confirmării mandatului după punerea acestuia în executare; deopotrivă, în cazul dispunerii arestării preventive în lipsă nu există niciun impediment legal pentru formularea unei cereri de revocare a măsurii, chiar înainte de punerea în executare a mandatului de arestare, în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 242 alin. (1) C.proc.pen.; o cerere de revocare astfel formulată nu poate fi respinsă ca inadmisibilă, judecătorul având obligaţia procedurală pozitivă să verifice legalitatea măsurii preventive chiar înainte de încarcerare pentru a se evita riscul unei privări arbitrarii de libertate (de pildă, în ipoteza în care singurul temei al arestării a fost cel al existenţei riscului influenţării martorilor, iar după emiterea mandatului de arestare preventivă urmărirea penală a fost efectuată în bune condiţii, fiind administrate toate probele necesare trimiterii în judecată înainte de încarcerarea inculpatului; tot o astfel de situaţie poate exista atunci când înainte de încarcerare a intervenit retragerea plângerii prealabile sau împăcarea, ori prescripţia răspunderii penale); această posibilitate oferită de lege în vederea garantării dreptului la libertate nu trebuie însă să se transforme într-un prilej de abuz de drept procesual prin formularea cu rea-credinţă a nenumărate cereri de revocare;

- în cazul în care măsura arestării preventive a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze *şi din oficiu* judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta;

- nici organul de cercetare penală şi nici organele de poliţie în general nu au competenţa de a sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi pentru a se pronunţa cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive; dacă totuşi aceste organe sesizează judecătorul, nu trebuie constituit un dosar penal, ci sesizarea trebuie trimisă pe cale administrativă la procuror;

- în cazul în care sunt formulate atât cereri de revocare, cât şi cereri de înlocuire a măsurii arestării preventive (fie pe cale principală, fie în subsidiar) în faţa aceleiaşi instanţe, aceasta nu poate dispune în acelaşi timp atât revocarea măsurii arestării preventive, cât şi înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu/controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune; judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate respinge ambele cereri sau poate admite pe una dintre ele respingând-o pe cealaltă;

- în situaţia în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală (chiar dacă această din urmă măsură nu a fost încă validată de judecător) într-o cauză în care există un inculpat arestat, măsura arestării preventive încetează de drept la momentul dispunerii soluţiei de netrimitere în judecată; prin urmare, în această ipoteză procurorul nu mai poate formula o cerere de revocare a măsurii preventive în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- ***în cursul urmăririi penale***, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, cu maximă celeritate, care se apreciază prin raportare la durata de timp existentă între momentul depunerii cererii de către inculpatul privat de libertate şi data pronunţării încheierii judecătorului; procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- ***în cursul fazei de cameră preliminară*** soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziţie dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- ***în cursul judecăţii*** soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în şedinţă publică*; în mod bizar art. 242 alin. (10)-(12) C.proc.pen. prevede că admisibilitatea în principiu şi soluţionarea cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive cu controlul judiciar pe cauţiune presupune desfăşurarea unei proceduri în camera de consiliu, inclusiv în faza de judecată;

Prevederile art. 281 alin. (1) lit. c) C.proc.pen. sunt incidente în situaţia în care şedinţa de judecată nu se desfăşoară în condiţii de publicitate, iar nu în situaţia în care aceasta are loc în condiţii de publicitate, deşi ar fi trebuit să

se desfăşoare în camera de consiliu. În acest context argumentativ, judecătorii de drepturi şi libertăţi din cadrul Curţii subliniază că o eventuală încălcare a normelor care reglementează desfăşurarea unui proces în camera de consiliu poate atrage doar sancţiunea nulităţii relative, ceea ce implică dovedirea de către partea care are un interes procesual propriu a unei vătămări procesuale. Or, în cauză, contestatorul nu a invocat şi nici nu a dovedit vreo vătămare relevată din soluţionarea propunerii de înlocuire a măsurii controlului judiciar într-o şedinţă publică, mai ales în contextul în care Convenţia europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale consacră principiul publicităţii în vederea transparentizării modului în care este administrată justiţia *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, încheierea nr. 40/DL din 02 februarie 2021, nepublicată).*

- în vederea soluţionării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului;

- sarcina probei existenţei cazului de revocare sau înlocuire a măsurii arestării preventive aparţine inculpatului care a formulat o astfel de cerere pe cale principală; în acest sens, în jurisprudenţa CJUE (cauza *C-653/19 PPU*, hotărârea din 28 noiembrie 2019) s-a arătat că „o decizie judiciară care are ca unic obiect eventuala menţinere a unei persoane acuzate în arest preventiv urmăreşte exclusiv să răspundă la întrebarea dacă această persoană trebuie sau nu să fie repusă în libertate, având în vedere ansamblul împrejurărilor relevante, fără a determina dacă persoana respectivă este vinovată de infracţiunea care îi este imputată. (...) Prin urmare, este necesar să se considere că articolul 6 din Directiva 2016/343 a Parlamentului European şi a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumţiei de nevinovăţie şi a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale nu este aplicabil procedurii care conduce la adoptarea unei asemenea decizii, astfel încât repartizarea sarcinii probei în cadrul acestei proceduri intră exclusiv sub incidenţa dreptului naţional. (...) Întrucât repartizarea sarcinii probei în cadrul unei proceduri precum cea în discuţie în litigiul principal nu este guvernată de dreptul Uniunii, dispoziţiile cartei, printre care articolele 6 şi 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, nu sunt, prin urmare, aplicabile normelor naţionale care efectuează această repartizare";

- spre deosebire de vechiul Cod, art. 242 alin. (8) C.proc.pen. prevede că soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se face **numai după ascultarea inculpatului arestat preventiv** asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, **în prezenţa unui avocat ales sau numit din oficiu**; apreciez că ascultarea inculpatului este obligatorie numai în ipoteza în care inculpatul formulează o cerere autonomă de revocare sau înlocuire a măsurii arestării preventive, nu şi în cazul în care revocarea sau înlocuirea măsurii preventive este susţinută cu titlu de apărare în cadrul concluziilor formulate cu ocazia punerii în discuţie din oficiu de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanţă a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive;

- cererea de revocare sau înlocuire se soluţionează *şi în lipsa inculpatului,* atunci când, din cauza stării de sănătate, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate, nu

poate fi adus, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- ***prezumţia legală de prezenţă a inculpatului*** va opera şi în procedurile referitoare la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive, dacă acesta îşi exprimă un acord valabil pentru desfăşurarea procedurii la distanţă şi există o legătură audio-video adecvată cu sala de şedinţă care să permită inculpatului să vadă şi să audă persoanele prezente în şi să discute, în mod confidenţial, cu avocatul său, ales sau desemnat din oficiu (inclusiv prin intermediul unei convorbiri telefonice securizate şi cu asistenţa unui interpret, atunci când asigurarea traducerii este obligatorie), în scopul de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă cu privire la cererea de revocare sau înlocuire a măsurii preventive;

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate dispune ***prin încheiere motivată***[1] una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) **admiterea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive;

(ii) **respingerea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive;

(iii) **ia act de retragerea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestării preventive.

- ***o particularitate prezintă procedura de soluţionare a cererii de înlocuire a măsurii arestării preventive cu controlul judiciar pe cauţiune***, remarcându-se printr-un caracter cu totul inedit în care temeinicia pe fond a cererii ţine de depunerea sau nu a cauţiunii; astfel, potrivit art. 242 alin. (10) C.proc.pen., dacă găseşte ***cererea întemeiată***, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, prin încheiere dată în camera de consiliu, ***admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii***, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; rezultă din dispoziţia Codului că şi în faza de judecată această procedură este *nepublică*, desfăşurându-se *în camera de consiliu*, iar judecătorul/instanţa în etapa admisibilităţii în principiu analizează ***inclusiv temeinicia cererii***; aşadar, opinez că analiza cererii de înlocuire se realizează în **două etape: 1. mai întâi se evaluează temeinicia** cererii de înlocuire şi se dispune prin încheiere fie admiterea acesteia în principiu, stabilirea cuantumului cauţiunii şi a termenului de depunere, fie respingerea cererii de înlocuire ca nefondată; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; contestaţia poate viza atât legalitatea şi temeinicia soluţiei primei instanţe, cât şi cuantumul cauţiunii sau termenul stabilit pentru depunerea acestei (de pildă, în ipoteza în care a fost stabilită cu titlu de cauţiune depunerea unei sume importante de bani într-un termen foarte scurt, se poate solicita pe calea contestaţiei formulate împotriva încheierii de admitere în principiu reducerea cuantumului cauţiunii pentru ca acesta să satisfacă testul proporţionalităţii şi/s-au majorarea termenului de depunere); dacă instanţa de control judi-

[1] În ipoteza în care cererea de revocare sau de înlocuire a fost formulată cu ocazia dezbaterilor, instanţa de judecată se va pronunţa asupra acesteia prin sentinţă/decizie.

ciar menţine soluţia de admitere în principiu sau dispune chiar ea admiterea în principiu (dacă prima instanţă respinsese cererea de înlocuire), ori în ipoteza în care nu este formulată contestaţie împotriva încheierii de admitere în principiu, de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu începe să curgă termenul fixat pentru depunerea cauţiunii; în cazul în care instanţa de apel admite în principiu cererea de liberare, încheierea prin care este stabilită valoarea cauţiunii şi termenul de depunere este definitivă; admiterea în principiu a cererii de înlocuire nu echivalează şi cu înlocuirea efectivă a măsurii arestării preventive cu controlul judiciar pe cauţiune, aceasta putând fi dispusă numai în cea de-a doua procedură, deoarece este condiţionată de depunerea cauţiunii; **2.** potrivit art. 242 alin. (11) C.proc.pen., ***dacă se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul/instanţa, prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune, stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; în această etapă nu este obligatorie audierea inculpatului; potrivit art. 242 alin. (12) C.proc.pen., ***dacă nu se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul/instanţa, prin încheiere pronunţată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat; şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau prima instanţa de judecată se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive* (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) poate formula **contestaţie** procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- ***contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu măsura arestului la domiciliu, controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune ***este suspensivă de executare***;

- procedura de soluţionare a contestaţiei este cea generală prevăzută de art. 204-206 C.proc.pen., în *funcţie* de faza în care se află procesul penal;

- în ipoteza în care prima instanţă a fost sesizată cu o cerere de înlocuire a măsurii arestării preventive instanţa care soluţionează contestaţia nu poate dispune alte măsuri preventive alternative decât cele solicitate în faţa primei instanţe;

Este adevărat că art. 206 alin. (7) C.proc.pen. permite instanţei ce soluţionează contestaţia împotriva încheierii prin care prima instanţă dispune asupra măsurilor preventive să ia una dintre măsurile prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. b)-d) C.proc.pen. sau majorarea cauţiunii, însă acest alineat trebuie interpretat în raport de obligaţiile pe care le are instanţa cu privire la măsurile preventive. Astfel, atunci când verifică dacă se impune menţinerea privării de libertate, instanţa are obligaţia ca, din oficiu, chiar şi în absenţa unei cereri exprese

a inculpatului, de a analiza dacă ar fi suficientă o măsură preventivă alternativă care să asigure atingerea scopurilor prevăzute de art. 202 alin. (1) C.proc.pen. Dacă însă inculpatul formulează o cerere de revocare sau înlocuire, instanţa este ţinută de limitele actului de sesizare şi se va pronunţa cu privire la obiectul cererii, fără a extinde analiza şi la alte posibile cereri neformulate expres; astfel, atunci când inculpatul solicită înlocuirea măsurii arestării preventive cu arestul la domiciliu, instanţa nu are obligaţia de a analiza dacă este posibilă înlocuirea arestării preventive cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 483 din 7 iulie 2014, nepublicată)*.

- potrivit art. 399 alin. (1) şi (4) C.proc.pen., instanţa are obligaţia ca, prin hotărâre, să se pronunţe asupra menţinerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii arestării preventive dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, hotărârea pronunţată cu privire la măsurile preventive ***fiind executorie***; prin urmare, în cazul în care instanţa dispune revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă, dispoziţia din minută este executorie, inculpatul urmând a fi pus în libertate, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel, prima instanţă poate dispune cu privire la inculpatul condamnat, la cerere sau din oficiu, revocarea măsurii arestării preventive sau înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura arestului la domiciliu sau cu cea a controlului judiciar/ controlului judiciar pe cauţiune;

- instanţa de apel poate dispune din oficiu, în cadrul verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive, sau la cererea inculpatului sau a procurorului revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive, ***prin încheiere definitivă şi executorie***; deopotrivă, instanţa de apel poate dispune prin decizie revocarea sau înlocuirea măsurii arestării preventive atunci când dispune trimiterea cauzei spre rejudecare; în ambele ipoteze dispoziţiile instanţei de apel ***sunt executorii***.

§7. Încetarea de drept a măsurii arestării preventive

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura arestării preventive; legiuitorul a reglementat anumite cazuri în care, independent de subzistenţa sau înlocuirea temeiurilor sau de aprecierea judecătorului cu privire la necesitatea privării de libertate, arestarea preventivă nu poate continua, fiind obligatorie punerea în libertate a inculpatului;

- dispoziţiile generice ale unor ipoteze de încetare de drept a măsurii arestării preventive trebuie interpretate coroborat cu cele prevăzute de alte norme procedurale în care sunt stabilite limite maximale ale duratei privării de libertate [de pildă, pentru a determina cazurile de aplicare a dispoziţiei art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. potrivit căreia arestarea preventivă încetează de drept la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la împlinirea duratei maxime prevăzute de lege trebuie identificate dispoziţiile procedurale care prevăd termenele maxime imperative sau durata maximă a măsurii].

Măsura arestării preventive încetează de drept:

a) ***la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la expirarea termenului de 30 de zile, dacă judecătorul de cameră preliminară sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în acest termen, respectiv la expirarea termenului de 60 de zile, dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în acest termen;***

- ***în cursul urmăririi penale*** depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea sau prelungirea măsurii arestării preventive, fără ca anterior măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a arestării preventive la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus privarea de libertate;

- în cursul urmăririi penale durata totală a arestării preventive şi a arestului la domiciliu în aceeaşi cauză şi pentru aceeaşi infracţiune nu poate depăşi **180 de zile**; după acest termen măsura încetează de drept;

- în cazul în care se dispune restituirea cauzei la procuror, măsura arestării preventive a inculpatului va putea fi menţinută şi după restituirea cauzei la procuror, pe o perioadă de cel mult 30 de zile, care nu poate fi mai mare decât diferenţa dintre termenul maxim de 180 de zile şi timpul în care inculpatul a fost arestat preventiv sau la domiciliu, în aceeaşi cauză, anterior sesizării instanţei prin rechizitoriu; în situaţia în care în cursul urmăririi penale durata arestării preventive şi la domiciliu a inculpatului a fost de 180 de zile, după dispunerea restituirii cauzei la parchet judecătorul de cameră preliminară nu poate menţine starea de arest, pentru că astfel ar fi depăşită limita maximă a arestării preventive în cursul urmăririi penale prevăzută de Constituţie şi Codul de procedură penală; tot astfel, nu va putea fi menţinută măsura arestării preventive atunci când instanţa este sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei pe care îl respinge, dacă durata măsurii preventive a fost de 180 de zile în cursul urmăririi penale;

- ***în cursul fazei de cameră preliminară*** judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- ***în cursul judecăţii*** instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestării preventive în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea stării de arest, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- măsura arestării preventive poate înceta de drept şi în ipoteza în care instanţa de control judiciar admite contestaţia şi trimite cauza spre rejudecare ca urmare a constatării nulităţii absolute a încheierii primei instanţe (de pildă, soluţia fusese

dispusă de un judecător incompatibil ori verificarea legalității și temeinicie măsurii arestării preventive fusese realizată în cameră de consiliu în faza de judecată), iar durata măsurii preventive luate/prelungite/menținute anterior a expirat.

b) ***în cazul în care procurorul dispune clasarea sau renunțarea la urmărirea penală;***

- în aceste cazuri procesul penal este încheiat din faza urmăririi penale, caz în care măsura preventivă nu poate subzista dincolo de limitele procesului penal;

- în ipoteza dispunerii soluției de renunțare la urmărirea penală, măsura arestării preventive încetează de drept la data emiterii ordonanței procurorului prin care a fost dispusă netrimiterea în judecată, neprezentând relevanță procedurile ulterioare de verificare a legalității și temeiniciei soluției pe cale ierarhică sau de judecătorul de cameră preliminară, deoarece prin acestea nu se dispune o soluție de netrimitere în judecată, iar în caz de infirmare a soluției procurorului de caz va fi incidentă instituția redeschiderii urmăririi penale;

- în cazul dispunerii unei soluții de clasare, arestarea preventivă încetează la data dispunerii soluției, iar nu la data definitivării acesteia prin neformularea plângerii sau respingerea plângerii[1];

c) ***în ipoteza în care prima instanță a dispus prin sentință o soluție de achitare, de încetare a procesului penal, de renunțare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere;***

- constatarea existenței unui impediment la exercitrea acțiunii penale conduce instanța la dispunerea unei soluții de achitare, respectiv încetare a procesului penal și de constatare a încetării de drept a măsurii arestării preventive, iar nu la revocarea acesteia;

- tot astfel, măsura arestării preventive va înceta ori de câte ori instanța, constatând existența infracțiunii, nu dispune o soluție de condamnare la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenție; astfel, dacă instanța dispune suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei închisorii nu va putea menține ori revoca arestarea preventivă sau înlocui arestarea preventivă cu arestul la domiciliu/controlul judiciar/controlul judiciar pe cauțiune, fiind obligată să constate încetarea de drept a măsurii arestării preventive; dacă instanța apreciază că se impune instituirea altei măsuri preventive este necesar ca dispoziția de înlocuire a măsurii arestării preventive cu o altă măsură preventivă să fie definitivă la data pronunțării sentinței prin care se dispune suspendarea sub supravghere a executării pedepsei închisorii, în caz contrar măsură arestării preventive încetând de drept;

d) ***când, înainte de pronunțarea unei sentințe în primă instanță, durata arestării a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea care face obiectul învinuirii, fără a se putea depăși, în niciun caz, limita de 5 ani de la data sesizării instanței;***

- în cursul judecății în primă instanță, ***durata totală a arestării preventive*** a inculpatului nu poate depăși un termen rezonabil și nu poate fi mai mare de jumătatea

---

[1] În procedura plângerii formulate împotriva soluției de clasare nu poate fi luată sau prelungită durata unei măsuri preventive.

maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată; în toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanţă nu poate depăşi 5 ani; după acest termen măsura încetează de drept;

- maximul special se raportează la pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârşită în formă consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei;

- în cazul concursului de infracţiuni se va avea în vedere maximul special prevăzut de lege pentru infracţiunea cea mai gravă dintre cele concurente, care constituie totodată temei al privării de libertate.

e) *în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunţate în sentinţa de condamnare;*

- în cazul în care prima instanţă a dispus prin hotărârea de condamnare pentru infracţiuni comise în stare de recidivă postcondamnatorie şi revocarea suspendării sub supraveghere a executării unei pedepse anterioare/liberării condiţionate, prin „pedeapsă pronunţată" se va înţelege pedeapsa aplicată pentru infracţiunea sau infracţiunile deduse judecăţii, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării suspendării sub supraveghere a executării pedepsei/liberării condiţionate;

- se va constata încetarea de drept a măsurii arestării preventive şi în ipoteza în care instanţa de apel admite calea de atac declarată numai de inculpat şi trimite cauza spre rejudecare la prima instanţă, dacă durata pedepsei pronunţate în prima instanţă este egală cu durata măsurii arestării preventive; în acest caz, ca urmare a aplicării principiului *non reformatio in peius* instanţele nu vor putea aplica o pedeapsă mai mare decât pedeapsa aplicată iniţial.

f) *când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii egală cu durata reţinerii, arestului la domiciliu şi arestării preventive [art. 399 alin. (3) lit. a) C.proc.pen. şi art. 241 alin. (1^1) lit. a) teza a II-a C.proc.pen.]*[1];

- inculpatul condamnat de prima instanţă şi aflat în stare de arest preventiv este liberat de îndată ce durata reţinerii şi cea a arestării (preventive sau la domiciliu) devin egale cu durata pedepsei închisorii ori a măsurii educative privative de libertate aplicate, deşi hotărârea nu este definitivă. Liberarea se dispune de administraţia locului de deţinere, căreia i se comunică, îndată după pronunţarea hotărârii, o copie de pe dispozitiv sau extras;

- dacă soluţia de condamnare la pedeapsa închisorii egală cu durata reţinerii şi arestării (preventive sau la domiciliu) este pronunţată de instanţa de apel prin decizie definitivă, odată cu pronunţarea hotărârii măsura arestării preventive încetează de drept, iar condamnatul trebuie pus de îndată în libertate, întrucât pedeapsa aplicată este considerată executată integral, durata privării de libertate deducându-se din durata pedepsei;

---

[1] Se va reţine acest caz de încetare de drept şi atunci când privarea de libertate sub forma măsurii preventive este egală cu durata pedepsei aplicate imediat după pronunţarea sentinţei primei instanţe şi până la motivarea acesteia, înainte ca instanţa de apel să fi fost sesizată sau chiar înainte de a se fi exercitat vreo cale de atac în cauză.

- *a fortiori*, încetarea de drept va opera şi în cazurile în care pedeapsa stabilită este inferioară duratei privării de libertate prin măsura preventivă;

- toate aceste ipoteze revelă însă un caracter disproporţionat al măsurii arestării preventive susceptibil să atragă o condamnare de către Curtea Europeană, întrucât este evident că privarea preventivă de libertate a constituit în sine o anticipare a pedepsei.

g) ***când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa amenzii (care nu însoţeşte pedeapsa închisorii) sau la o măsură educativă neprivativă de libertate [art. 399 alin. (3) lit. c), d) C.proc.pen. şi art. 241 alin. (1) lit. b) teza finală şi (1[1]) lit. a) teza finală C.proc.pen.];***

- în cazul în care instanţa aplică o măsură educativă privativă de libertate (internarea într-un centru educativ sau internarea într-un centru de detenţie) măsura arestării preventive nu va înceta de drept, instanţa putând dispune menţinerea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive;

- consider că măsura arestării preventive va înceta de drept chiar şi în situaţia în care pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, dacă instanţa dispune cu privire la aceasta suspendarea sub supraveghere sau amânarea aplicării pedepsei; astfel, atunci când pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii nu este necesar ca instanţa să dispună executarea pedepsei închisorii în regim de detenţie, *dispoziţiile art. 62 C.pen. putând fi aplicate în următoarele* ***două ipoteze***:

1. *şi atunci când executarea pedepsei închisorii este suspendată sub supraveghere* [în acest caz, executarea pedepsei amenzii astfel stabilite nu este suspendată; amenda se va executa pe durata termenul de supraveghere, însă aceasta nu conduce la concluzia că măsura preventivă nu încetează de drept, având practic o pedeapsă a amenzii executabilă (ca şi în situaţia în care aceasta ar fi fost stabilită autonom, când măsura arestării preventive ar fi încetat de drept) şi o pedeapsă a închisorii a cărei executare este suspendată ce constituie de asemenea un caz de încetare de drept a măsurii preventive];

2. *sau în cazul în care se dispune amânarea aplicării pedepsei* (în această ipoteză, amânarea aplicării va privi *ansamblul pedepsei – închisoare + amendă* – nu doar pedeapsa închisorii); or, în situaţia amânării aplicării pedepsei, măsura arestării preventive încetează de drept.

Având în vedere soluţia pe fondul cauzei prin care, faţă de acest inculpat, s-a dispus condamnarea la pedeapsa amenzii [pentru infracţiunile prevăzute de art. 199 alin. (1) raportat la art. 193 alin. (2) C.pen.], dar şi încetarea procesului penal [pentru infracţiunile prevăzute de art. 206 alin. (1) C.pen.], măsura preventivă a încetat de drept la data pronunţării sentinţei atacate *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a, încheierea din 27 septembrie 2022, nepublicată).*

h) ***la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie sau a detenţiunii pe viaţă;*** în acest caz, se va emite mandatul de executare a pedepsei care va constitui temeiul de privare de libertate al persoanei condamnate, caracterul preventiv al măsurii procesuale încetând;

- persoana condamnată la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie va rămâne privată de libertate, dar nu în temeiul măsurii preventive, ci în executarea pedepsei stabilită de instanţă;

- în aceste cazuri, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată are obligaţia să constate încetarea de drept a măsurii arestării preventive şi să dispună punerea de îndată în libertate a celui arestat (dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză), trimiţând administraţiei locului de deţinere o copie de pe dispozitivul hotărârii;

- încetarea de drept a măsurii arestării preventive trebuie să fie constatată şi de procurorul care dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală în chiar cuprinsul ordonanţei prin care se dispune această soluţie; procurorul are obligaţia de a comunica de îndată administraţiei locului de deţinere o copie a ordonanţei de clasare sau de renunţare la urmărirea penală pentru a se dispune cât mai rapid punerea în libertate a persoanei private de libertate;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea reaminteşte că lista excepţiilor de la dreptul la libertate prevăzut la art. 5 parag. 1 din Convenţie are un caracter exhaustiv şi că numai o interpretare strictă se potriveşte cu scopul acestei dispoziţii: să se asigure că nimeni nu este privat în mod arbitrar de libertate. Prin urmare, îi revine sarcina de a examina capetele de cerere privind întârzierile în executarea unei hotărâri de punere în libertate cu o atenţie deosebită. De asemenea, aceasta reafirmă că, deşi un anumit termen de executare a unei hotărâri de punere în libertate este adesea inevitabil, acesta trebuie redus la minimum. În cauză, Curtea observă că hotărârea definitivă din 31 ianuarie 2003 condamnase reclamantul la o pedeapsă având o durată egală cu cea a detenţiei deja executate până la acea dată şi că, imediat după pronunţarea hotărârii, grefa curţii de apel a contactat Penitenciarul Bucureşti-Jilava pentru a se lua măsurile necesare în vederea eliberării părţii interesate; Curtea reţine că eşecul acestor demersuri a fost consemnat în procesul-verbal întocmit în aceeaşi zi, la ora 15:10. Curtea reaminteşte că, la examinarea termenului de executare a hotărârilor de repunere în libertate a reclamanţilor în cauze în care condiţiile cerute pentru eliberare erau îndeplinite la o oră la care angajatul închisorii însărcinat cu operaţiunile necesare în acest sens nu era prezent din cauza programului de lucru, aceasta nu a exclus perioade precum seara şi noaptea. Aceasta nu poate, cu atât mai puţin, să adopte o altă abordare în cauză mai ales că, spre deosebire de cauza *Calmanovici c. României*, grefa curţii de apel a contactat administraţia Penitenciarului Bucureşti-Jilava în timpul zilei pentru a-i aduce la cunoştinţă hotărârea definitivă pronunţată şi necesitatea de a lua măsurile care se impuneau în vederea eliberării reclamantului. Curtea nu poate accepta ca, din cauza programului de lucru al secretariatului, administraţia unei închisori să nu ia măsuri pentru recepţionarea, vineri, la începutul după-amiezii, a unui document trimis prin fax, necesar repunerii în libertate a unui deţinut, ştiind că închiderea secretariatului va avea drept consecinţă menţinerea părţii interesate în detenţie pentru o durată suplimentară de mai mult de patruzeci şi opt de ore. În opinia Curţii, o asemenea întârziere nu poate constitui „o întârziere minimă inevitabilă" pentru executarea unei hotărâri

definitive având drept efect repunerea în libertate a unui individ. Prin urmare, detenţia în cauză nu se întemeiază pe unul din alineatele art. 5 din Convenţie, fiind încălcate dispoziţiile art. 5 parag. 1 din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 27 mai 2010, în cauza Ogică c. României, parag. 61-65)*.

- în cursul procesului penal inculpatul arestat preventiv sau administraţia locului de deţinere poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei de judecată să constate încetarea de drept a măsurii arestării preventive;

- cererea se soluţionează *în cameră de consiliu* (în situaţia în care cauza se află în cursul urmăririi penale sau în faza camerei preliminare), respectiv *în şedinţă publică* atunci când cauza se află în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel), cu participarea procurorului şi, în principiu, a inculpatului arestat preventiv asistat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu (***asistenţa juridică este întotdeauna obligatorie***); în vederea soluţionării cu celeritate a cererii/sesizării soluţionarea poate avea loc şi în lipsa inculpatului, care va fi reprezentat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată se pronunţă cu privire la încetarea de drept a măsurii arestării preventive (indiferent de soluţia pronunţată: constatarea încetării de drept a măsurii arestării preventive sau respingerea cererii inculpatului/procurorului sau a sesizării administraţiei locului de deţinere) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a constatat ***încetarea de drept*** a acestei măsuri ***nu este suspensivă de executare, încheierea fiind executorie***;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 4-a. Arestul la domiciliu

- arestul la domiciliu este măsura preventivă ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, constând în privarea de libertate a inculpatului acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, a cărei executare nu se realizează într-un loc de detenţie, ci în locuinţa inculpatului;

- măsura arestului la domiciliu este o *măsură preventivă privativă de libertate*; această natură juridică a fost reliefată atât de Curtea Europeană [cauza *Mancini c. Italiei*; cauza *Lavents c. Letoniei*; cauza *Nikolova c. Bulgariei* (nr. 2); cauza *Ninescu c. Republicii Moldova*, cauza *Delijorgji c. Albaniei*], cât şi de Curtea Constituţională[1];

[1] În DCC nr. 22/2017, instanţa de contencios constituţional a arătat că „s-a pronunţat în repetate rânduri asupra naturii măsurilor preventive a arestului preventiv şi a arestului la

prin urmare, toate standardele de protecţie a dreptului la libertate prezentate în materia arestării preventive se vor aplica în mod corespunzător şi în ceea ce priveşte măsura arestului la domiciliu;

- în revirimentul jurisprudenţial Buzadji (hotărârea din 5 iulie 2016) Marea Cameră a CtEDO a arătat următoarele:

a) arestul la domiciliu este considerat, *din cauza gradului şi intensităţii sale*, a se încadra în noţiunea de privare de libertate, în înţelesul art. 5 din Convenţia europeană;

b) noţiunile de *„grad" şi „intensitate"* ca şi criterii de aplicabilitate a art. 5 din Convenţia europeană se referă doar la gradul de restrângere a libertăţii de mişcare, nu şi la diferenţele de confort sau de regim intern în diverse locuri de detenţie; astfel, Curtea a aplicat aceleaşi criterii pentru întreaga perioadă de privare de libertate, indiferent de locul deţinerii reclamantului;

c) chiar dacă s-ar presupune că o persoană a consimţit să fie arestat la domiciliu, această stare de fapt *nu poate echivala cu o eliberare din stare de detenţie şi nici nu poate fi considerată o formă de reparaţie* care respectă cerinţa acordării dreptului la despăgubiri;

d) *principiile Letellier nu au făcut nicio diferenţă de regim între diferitele tipuri de detenţie*, chiar dacă în majoritatea cazurilor arestul la domiciliu presupune mai puţine restricţii şi un grad mai scăzut de suferinţe sau neplăceri pentru un deţinut

---

domiciliu, statuând că ambele sunt măsuri preventive privative de libertate. Astfel, Curtea a reţinut că acestea sunt instituţii de drept procesual cu caracter de constrângere, având drept scop asigurarea unei bune desfăşurări a procesului penal, că ele vizează starea de libertate a suspectului sau a inculpatului şi că au drept efect fie privarea de libertate, fie restrângerea libertăţii de mişcare. (...) atât persoanele aflate în arest preventiv, cât şi cele aflate în arest la domiciliu se află într-o formă de privare de libertate, iar din perspectiva naturii/substanţei, efectelor, manierei de executare şi a intensităţii, a condiţiilor şi cazurilor de luare a acestora, cele două măsuri reprezintă o interferenţă majoră în dreptul la libertatea individuală a persoanei. Din această perspectivă, Curtea a apreciat că, din modul de reglementare a măsurii arestului la domiciliu, aceasta reprezintă o afectare a drepturilor persoanei care, prin intensitate şi modul de aplicare/de punere în executare, afectează libertatea persoanei, având caracteristicile unei privări de libertate". În această privinţă, CJUE a apreciat că în cauza *JZ c. Prokuratura Rejonowa Łódź – Śródmieście* (C-294/16 PPU) „măsuri precum arestul la domiciliu cu o durată de nouă ore în timpul nopţii, însoţit de supravegherea persoanei în cauză prin intermediul unei brăţări electronice, de obligaţia de a se prezenta zilnic sau de mai multe ori pe săptămână la o secţie de poliţie la ore fixe, precum şi de interdicţia de a solicita eliberarea de documente care să permită călătoria în străinătate, nu sunt, în principiu, având în vedere tipul, durata, efectele şi modalităţile de executare a tuturor acestor măsuri, într-atât de constrângătoare încât să producă un efect privativ de libertate comparabil cu cel care rezultă dintr-o încarcerare şi astfel să fie calificate drept «detenţie» în sensul dispoziţiei menţionate, aspect care trebuie însă verificat de instanţa de trimitere". CJUE a mai precizat că „întrucât art. 26 alin. (1) menţionat se limitează la a impune un nivel minim de protecţie a drepturilor fundamentale ale persoanei împotriva căreia s-a emis mandatul european de arestare, acesta nu poate fi interpretat în sensul că se opune ca, exclusiv în temeiul dreptului naţional, autoritatea judiciară a statului membru emitent al mandatului de arestare în cauză să poată computa din durata totală a privării de libertate pe care persoana respectivă ar trebui să o execute în acest stat membru, în tot sau în parte, perioada în care această persoană a făcut obiectul, în statul membru de executare, a unor măsuri care nu implică o privare de libertate, ci o restrângere a acesteia".

decât detenţia în cadrul unei închisori, deoarece arestarea preventivă presupune integrarea individului într-un mediu nou şi uneori ostil, împărţirea activităţilor şi resurselor cu ceilalţi deţinuţi, respectarea disciplinei şi supunerea la mai multe grade supraveghere din partea autorităţilor 24 de ore pe zi (de exemplu, deţinuţii nu au libertatea de a alege orele de somn, de masă, de îngrijire a igienei personale sau cele de desfăşurare a activităţilor în aer liber sau a altor activităţi);

e) evaluarea relevanţei şi suficienţei motivelor de privare de libertate se realizează după aceleaşi criterii în materia ambelor măsuri preventive privative de libertate, iar nu după criterii diferite.

Potrivit Codului de procedură penală, nu poate fi dispusă măsura arestului la domiciliu faţă de suspect.

§1. Luarea măsurii arestului la domiciliu

1.1. Condiţii

- Codul de procedură penală prevede *două mari categorii de situaţii* în care se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu; aceste condiţii sunt, în principiu, similare cu cele prevăzute de Codul de procedură penală pentru dispunerea măsurii arestării preventive în considerarea faptului că ambele măsuri sunt privative, iar nu restrictive de libertate[1];

- aceste cazuri îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când arestul la domiciliu este dispus în cursul urmăririi penale, fie când măsura preventivă este luată în faza de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- potrivit Codului de procedură penală, pentru luarea măsurii arestului la domiciliu trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen.; chiar dacă art. 218 alin. (1) C.proc.pen. face referire numai la condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen. cred că, în realitate, sunt vizate **atât condiţiile, cât şi cazurile stipulate de art. 223 C.proc.pen.**;

- în mod nefericit, Codul de procedură penală stipulează condiţii relativ similare pentru luarea măsurii arestului la domiciliu (măsură preventivă privativă de libertate) şi pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune (măsură preventivă neprivativă de libertate) lipsind astfel de substanţă caracterul principial progresiv al măsurilor preventive, precum şi analiza condiţiei „suficienţei" măsurii pentru atingerea scopurilor prevăzute de art. 202 C.proc.pen. prin raportare la aceste două măsuri preventive.

A. Ipoteze de arest la domiciliu autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 218 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune arestul la domiciliu trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

---

[1] Explicaţiile detaliate ale condiţiilor necesare pentru luarea măsurii arestării preventive sunt valabile în mod corespunzător şi în materia arestului la domiciliu.

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru aceasta);

- **condiţia probei** este prima exigenţă ce trebuie satisfăcută pentru a se putea dispune privarea de libertate prin măsura arestului la domiciliu; aceasta impune existenţa de probe directe sau indirecte din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii arestului la domiciliu;

- din probe trebuie să rezulte suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune; noţiunea de suspiciune rezonabilă trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- măsura arestului la domiciliu poate fi dispusă şi în cazul infracţiunilor pentru care acţiunea penală se pune în mişcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate (de exemplu, în cazul infracţiunii de viol comise în forma de bază) ori pentru care este posibilă împăcarea sau încheierea unui acord de mediere (de pildă, în cazul infracţiunii de înşelăciune);

- arestul la domiciliu poate fi dispus atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale;

- nu prezintă importanţă dacă fapta a fost comisă în calitate de autor sau participant şi nici forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză. de exemplu, nu se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu în ipoteza în care victima infracţiunii de viol comise în forma de bază îşi retrage plângerea prealabilă formulată înainte de soluţionarea propunerii de arestare preventivă;

- consider că nu intră în competenţa funcţională a judecătorului să constate cu autoritate de lucru judecat existenţa impedimentelor prevăzute de art. 16 C.proc.pen., ci doar să aprecieze prin raportare la datele cauzei că nu sunt îndeplinite condiţiile pentru dispunerea privării de libertate.

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit Codului de procedură penală, arestul la domiciliu poate fi dispus numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea efectuării acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să solicite arestul la domiciliu, noua codificare nepermiţând posibilitatea obţinerii acestuia înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) inculpatul să nu fi fost condamnat definitiv anterior pentru infracţiunea de evadare;

- o asemenea condiţie are în vedere comportamentul anterior al inculpatului care s-a sustras executării unei pedepse privative de libertate, existând riscul ca măsura arestului la domiciliu să fie ineficientă; interdicţia prevăzută de legiuitor vizează doar condamnările definitive pentru comiterea infracţiunii de evadare, nu şi pe cele referitoare la infracţiunea de înlesnirea evadării (art. 286 C.pen.) sau de neexecutare a sancţiunilor penale [art. 288 alin. (2) C.pen.]; în ipoteza în care aceste infracţiuni se află în antecedenţa inculpatului se va putea dispune respingerea cererii de luare a măsurii arestului la domiciliu, dar nu ca urmare a interpretării prin analogie a art. 218 alin. (3) C.proc.pen., ci ca urmare a neîndeplinirii celorlalte condiţii necesare pentru dispunerea măsurii preventive.

(v) să existe unul dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen.;

Aceste **cazuri**[1] sunt următoarele:

1. inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

3. inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];

4. există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].

(vi) măsura arestului la domiciliu să fie necesară şi suficientă în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- în considerentele DCC nr. 744/2016, Curtea Constituţională a reţinut că „sensul sintagmei *buna desfășurare a procesului penal* este acela de prevenire a situațiilor în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna și corecta desfășurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatoriului pe baza căruia organele judiciare trebuie să stabilească adevărul. Buna desfășurare a procesului penal presupune, în aceste condiții, preîntâmpinarea activităților concrete prin care inculpatul, direct sau prin intermediul unei alte persoane, ar încerca să influențeze procesul penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare".

---

[1] Pentru analiza detaliată a acestor cazuri, a se vedea explicaţiile din materia arestării preventive care sunt valabile şi în privinţa măsurii arestului la domiciliu.

(vii) măsura arestului la domiciliu să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

- art. 9 alin. (2) C.proc.pen. stipulează că *o măsură privativă de libertate se dispune doar în mod excepţional*, fiind preluat astfel standardul convenţional potrivit căruia măsurile preventive trebuie să aibă un caracter excepţional, starea de libertate fiind regula (cauza *Wemhoff c. Germania*); în completare testul proporţionalităţii impune evaluarea graduală a măsurilor preventive, cele privative de libertate putând fi dispuse numai dacă scopul măsurii preventive nu poate fi atins prin alte măsuri neprivative de libertate;

- prin evaluarea ansamblului materialului probator şi a situaţiei personale a inculpatului trebuie demonstrat, pe de o parte, ***caracterul necesar*** al măsurii privative de libertate pentru buna desfăşurare a procesului penal şi, pe de altă parte, ***caracterul insuficient al altor măsuri preventive neprivative de libertate*** pentru realizarea cu aceeaşi eficienţă a scopurilor prevăzute de art. 202 C.proc.pen., faţă de prezumţia de libertate de care se bucură inculpatul şi de caracterul de excepţie al măsurii arestului la domiciliu; deopotrivă, trebuie dovedit caracterul *suficient* al măsurii pentru atingerea scopurilor prevăzute de art. 202 C.proc.pen. prin raportare la măsura mai grea a arestului preventiv; din caracterul insuficient al celorlalte măsuri neprivative de libertate decurge concluzia ***caracterului subsidiar*** al măsurii arestului la domiciliu faţă de celelalte măsuri preventive neprivative de libertate, fiind necesar ca judecătorul să motiveze în fapt şi în drept de ce măsura arestului la domiciliu este unicul mijloc de atingere a scopurilor urmărite; în acest sens, Curtea de la Strasbourg a arătat că judecătorul are obligaţia de a motiva de ce alte măsuri preventive neprivative de libertate nu pot satisface scopul măsurilor preventive (cauza *Begu c. României*; cauza *Scundeanu c. România*);

- ***cerinţa proporţionalităţii***, ce decurge din cea a necesităţii, presupune existenţa unui just echilibru între măsura privativă de libertate şi scopul urmărit prin dispunerea acesteia, în vederea garantării libertăţii persoanei şi evitării oricărui arbitrariu în luarea unei măsuri atât de grave; vor fi avute în vedere gradul de pericol al infracţiunii, scopul măsurii, sănătatea, vârsta, situaţia familială şi alte împrejurări privind persoana faţă de care se ia măsura.

- la aprecierea proporţionalităţii măsurii trebuie evaluat dacă riscurile de influenţare a declaraţiilor martorilor sau persoanelor vătămate nu pot fi estompate prin impunerea interdicţiei de a lua legătura cu aceştia în conţinutul măsurii controlului judiciar/pe cauţiune; deopotrivă, trebuie analizat dacă riscul de sustragere de la proceduri nu poate fi înlăturat prin impunerea unui program de supraveghere care să implici prezentarea cu regularitate la organele de poliţie; încălcarea cu rea-credinţă a acestor obligaţii poate conduce la instituirea măsurii arestării preventive.

(viii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin avocat, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii privative de libertate în mod arbitrar şi permite judecătorului (de drepturi şi libertăţi sau de

cameră preliminară) sau instanţei de judecată să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- înainte de a proceda la ascultarea inculpatului *i se aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i-se atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- audierea nu trebuie să vizeze numai situaţia de fapt privitoare la infracţiunea de care este acuzat inculpatul, ci şi orice alt aspect ce prezintă relevanţă pentru analiza în concret a temeiurilor pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror;

- ca excepţie, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea inculpatului*, când acesta nu este prezent, deşi a fost legal citat (în ipoteza în care propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu este formulată faţă de un inculpat aflat în stare de libertate);

- de asemenea, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta se prezintă însă invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declaraţii.

Pe lângă condiţiile enumerate mai sus, în cazul anumitor persoane legea impune îndeplinirea şi a unor ***cerinţe suplimentare*** pentru a putea fi dispusă măsura arestului la domiciliu în următoarele **cazuri**:

a) deputaţii sau senatorii nu pot fi arestaţi la domiciliu fără încuviinţarea Camerei din care fac parte, măsură care se poate dispune numai după ascultarea lor [art. 72 alin. (2) din Constituţie];

b) judecătorii, procurorii şi magistraţii-asistenţi pot fi arestaţi la domiciliu numai cu încuviinţarea secţiei Consiliului Superior al Magistraturii corespunzătoare funcţiei [art. 267 din Legea nr. 303/2022];

c) Avocatul Poporului poate fi arestat numai cu încuviinţarea preşedinţilor celor două camere ale Parlamentului; adjuncţii Avocatului Poporului nu pot fi arestaţi la domiciliu fără înştiinţarea prealabilă a Avocatului Poporului [art. 53 din Legea nr. 35/1997, republicată].

B. Arestul la domiciliu dispus în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 218 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (2) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune arestul la domiciliu trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit: **1.** *o infracţiune intenţionată contra vieţii;* **2.** *o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane; în ambele ipoteze este necesar ca fapta să fi fost comisă cu intenţie sau praeterintenţie;* **3.** *o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;* **4.** *o infracţiune*

de trafic de droguri[1]*;* **5.** *vreuna dintre infracţiunile de efectuare de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive prevăzute de Legea nr. 194/2011;* **6.** *vreuna dintre infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive şi al precursorilor de explozivi restricţionaţi;* **7.** *vreuna dintre infracţiunile privind traficul şi exploatarea persoanelor vulnerabile prevăzute de art. 209-217 C.pen.;* **8.** *acte de terorism;* **9.** *spălare a banilor;* **10.** *falsificare de monede, timbre sau de alte valori;* **11.** *şantaj;* **12.** *viol;* **13.** *act sexual cu un minor;* **14.** *racolarea minorilor în scopuri sexuale;* **15.** *lipsire de libertate în mod ilegal;* **16.** *evaziune fiscală;* **17.** *ultraj;* **18.** *ultraj judiciar;* **19.** *ultrajul contra bunelor moravuri;* **20.** *o infracţiune de corupţie;* **21.** *o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;* **22.** *o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 5 ani ori mai mare***[2].

- prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care este se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu, fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 5 ani;

- **condiţia probei** este prima exigenţă ce trebuie satisfăcută pentru a se putea dispune privarea de libertate; aceasta impune existenţa de probe directe sau indirecte din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit una sau mai multe dintre infracţiunile enumerate mai sus; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii arestului la domiciliu;

- pentru ambele ipoteze de privare de libertate de la pct. A şi B, art. 218 alin. (3) teza I C.proc.pen. prevede că ***nu se va dispune măsura arestului la domiciliu*** dacă suspiciunea rezonabilă vizează comiterea de către inculpat a unei infracţiuni **asupra unui membru de familie cu care acesta locuieşte şi nici cu privire la inculpatul care locuieşte cu persoanele prevăzute la art. 221 alin. (2) lit. b) C.proc.pen.** (persoana vătămată sau membrii de familie ai acesteia, cu alţi participanţi la comiterea infracţiunii, cu martorii ori experţii, precum şi cu alte persoane stabilite de organul judiciar);

---

[1] Prin DCC nr. 553/2015, Curtea Constituţională s-a aflat în dificultate de a înţelege noţiunea de „stupefiant" şi a constatat ca sintagma *trafic de stupefiante* din cuprinsul dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. (în forma existentă înainte de modificarea operată prin O.U.G. nr. 18/2016) este neconstituţională, întrucât „infracţiunea de trafic de stupefiante nu se regăseşte definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. (...) Or, lipsa unei definiţii clare a infracţiunii de trafic de stupefiante este de natură a genera interpretări diferite de către instanţele de judecată, cu ocazia aplicării dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. în contextul dispunerii măsurii arestării preventive".

[2] Prin Legea nr. 217/2020 a fost completată lista infracţiunilor pentru care se poate dispune arestarea preventivă cu actul sexual cu un minor, racolarea minorilor în scopuri sexuale şi ultrajul contra bunelor moravuri. Modificarea este parţial justificată, doar ultimele două infracţiuni fiind sancţionate de lege cu o pedeapsă mai mică de 5 ani închisoare.

- astfel, prin modificarea operată prin Legea nr. 146/2021 a fost permisă posibilitatea dispunerii măsurii arestului la domiciliu, chiar dacă suspiciunea rezonabilă vizează comiterea unei infracţiuni asupra unui membru de familie, dacă inculpatul nu locuieşte cu persoana respectivă, ori cu privire la inculpatul care nu are o locuinţă comună cu persoanele prevăzute la art. 221 alin. (2) lit. b) C.proc.pen.;

- stabilirea faptului că pentru infracţiunea pentru care s-a formulat propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu legea prevede pedeapsa închisorii de cel puţin 5 ani se realizează prin raportare la maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru forma consumată a infracţiunii pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi formulată propunerea de arestare; judecătorul nu poate stabili cu ocazia analizei acestei condiţii care este legea penală mai favorabilă, acest aspect ce ţine de fondul cauzei fiind în competenţa organului de urmărire penală în această fază procesuală sau a instanţei în cursul judecăţii; existenţa unei succesiuni de legi penale în timp care prevăd limite de pedeapsă diferite va putea fi avută în vedere la analiza testului de necesitate şi proporţionalitate a măsurii preventive cu scopul urmărit;

- fundamentarea unei propuneri de arest la domiciliu pe temeiul de privare de libertate stipulat de art. 223 alin. (2) C.proc.pen. permite judecătorului de drepturi şi libertăţi să evalueze corectitudinea încadrării juridice (fără a putea proceda la schimbarea acesteia), pentru a stabili dacă sunt întrunite cerinţele legale pentru dispunerea măsurii preventive (de pildă, verificarea condiţiei ca maximul special al pedepsei închisorii prevăzut de legea penală pentru fapta care face obiectul acuzaţiei penale este de 5 ani sau mai mare; ori pentru a face o corectă analiză a principiilor proporţionalităţii şi subsidiarităţii).

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

(iv) inculpatul să nu fi fost condamnat definitiv anterior pentru comiterea unei infracţiuni de evadare;

(v) arestul la domiciliu să fie necesar pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică.

- Curtea Europeană a apreciat că *riscul de tulburare a ordinii publice nu poate fi invocat în mod abstract de către autorităţi*, fiind relevant şi suficient pentru a justifica o privare de libertate doar dacă se bazează pe fapte de natură să demonstreze că *eliberarea ar tulbura în mod real ordinea publică*; astfel în cauza *Lauruc c. României* Curtea de la Strasbourg a apreciat că a fost încălcat art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană prin faptul că nu s-au stabilit faptele concrete cu privire la riscurile în caz de eliberare a inculpatului, prin neluarea în considerare a unor măsuri alternative şi argumentarea în principal pe gravitatea faptelor comise fără a examina cazul specific al reclamantului;

- este necesar să se constate că lăsarea în libertate a inculpatului constituie o stare de pericol pentru ordinea publică;

- judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată pune în balanţă dreptul inculpatului la libertate individuală, pe de o parte, şi necesitatea protecţiei ordinii publice împotriva unui pericol pe care l-ar prezenta lăsarea acestei persoane în libertate, pe de altă parte;

- în vederea stabilirii existenţei **stării de pericol pentru ordinea publică** judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa de judecată va avea în vedere următoarele ***criterii***:

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

(vi) măsura arestului la domiciliu să fie necesară şi suficientă în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

(vii) măsura arestului la domiciliu să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;

(viii) audierea prealabilă a inculpatului de judecător în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.

- în vederea ascultării, inculpatul *este citat*; nu este exclusă posibilitatea dispunerii unui mandat de aducere dacă judecătorul apreciază că se impune prezenţa inculpatului la procedură;

- ca excepţie, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea inculpatului*, când acesta nu este prezent, *deşi a fost legal citat*; de asemenea, măsura arestului la domiciliu se poate dispune în mod legal şi *fără audierea* inculpatului în cazurile în care acesta se prezintă, însă invocă beneficiul dreptului de a păstra tăcerea, refuzând să dea declaraţii; ***şi în aceste cazuri, asistenţa juridică este obligatorie***;

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune arestul la domiciliu nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 218 C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen., cât şi pe cazul prevăzut de art. 218 C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (2) C.proc.pen.

1.2. Durata

- *în faza urmăririi penale* arestul la domiciliu al *inculpatului* poate fi luat pe o durată de cel mult 30 de zile;

- durata reţinerii nu se deduce din durata arestului la domiciliu;

- măsura arestului la domiciliu poate fi luată *în faza de cameră preliminară şi în cursul judecăţii*, de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza, pentru o perioadă ***de cel mult 30 de zile***.

1.3. Conţinutul măsurii arestului la domiciliu. Supravegherea inculpatului

1.3.1. Obligaţii

- măsura arestului la domiciliu constă în obligaţia impusă inculpatului, pe o perioadă determinată, de a nu părăsi imobilul unde locuieşte, fără permisiunea organului judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza şi de a se supune unor restricţii stabilite de acesta;

- prin *„imobil în care se execută arestul la domiciliu"* se înţelege locuinţa inculpatului, încăperea, dependinţa sau locul împrejmuit ţinând de acestea, unde inculpatul locuieşte efectiv;

- pe lângă interdicţia de a părăsi locuinţa inculpatul are ***ope legis* şi *următoarele obligaţii***:

a) ***o obligaţie de „a face"*: *să se prezinte*** în faţa organului de urmărire penală, a judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată ori de câte ori este chemat;

b) ***o obligaţie de „a nu face"*: *să nu comunice*** cu persoana vătămată sau membrii de familie acesteia, cu alţi participanţi la comiterea infracţiunii, cu martorii ori experţii, precum şi cu alte persoane stabilite de organul judiciar; scopul impunerii acestei obligaţii este acela de a evita riscul afectării bunei desfăşurări a procesului penal;

- faţă de scopul urmărit prin aceasta se impune individualizarea concretă a obligaţiei de a nu face în vederea asigurării unei juste proporţionalităţii între imperativul desfăşurării eficiente a procesului penal şi respectarea drepturilor fundamentale, cum ar fi dreptul la viaţă privată; în aceste condiţii, în cazul în care ambii soţi sau concubini (care aveau un domiciliu comun) sunt arestaţi la domiciliu, nu poate fi exclusă *a priori* posibilitatea de a nu institui interdicţia de a lua legătura în special atunci când inculpaţii au recunoscut comiterea infracţiunilor de care au fost acuzaţi ori când prin executarea măsurii preventive în aceeaşi locaţie nu se întrevede vreun risc pentru buna desfăşurare a procesului penal, sau atunci când în mod obiectiv inculpaţii nu deţin vreun alt spaţiu locativ decât locuinţa comună şi nici nu au posibilitatea materială de a locui separat; deopotrivă, în cazul în care se dispune arestul la domiciliu al inculpatului arestat poate fi nuanţată obligaţia de a nu lua legătura cu martorii din cauză, în special atunci când soţul/concubinul sau copiii care au calitatea de martori locuiesc împreună cu inculpatul;

- inculpatul poate solicita *modificarea obligaţiei de a nu comunica cu alţi participanţi la comiterea infracţiunii*, competenţa de soluţionare aparţinând judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată pe rolul căruia se află cauza, în funcţie de faza procesuală în care este formulată cererea;

- impunerea acestor obligaţii de mai sus are caracter ***imperativ***; faţă de caracterul *imperativ* al obligaţiilor prevăzute de art. 221 alin. (2) C.proc.pen., judecătorul de

drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sau instanţa nu are posibilitatea de a opta între aceste două obligaţii, ***trebuind să le impună pe ambele***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată ***poate dispune*** ca pe durata arestului la domiciliu inculpatul să poarte *permanent* un dispozitiv electronic de supraveghere şi/sau să respecte una sau mai multe din obligaţiile prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. d)-k) C.proc.pen.; impunerea acestor obligaţii ***are caracter facultativ***, organul judiciar urmând a evalua proporţionalitatea şi necesitatea impunerii în funcţie de particularităţile cauzei;

- prin Legea nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare şi execuţional penale a fost reglementată înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Sistemului informatic de monitorizare electronică, modul de utilizare a dispozitivelor electronice de supraveghere şi modul de acţiune în situaţia generării unor alerte; astfel, conform art. 40 alin. (1) din Legea nr. 146/2021, monitorizarea electronică se va aplica, în primă fază, în sistem pilot, cazurilor privind aplicarea ordinului de protecţie provizoriu şi ordinului de protecţie, potrivit Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea şi combaterea violenţei domestice, republicată, şi celor privind aplicarea ordinului european de protecţie, în cazul în care România este stat emitent potrivit Legii nr. 151/2016 privind ordinul european de protecţie, începând cu data de 1 martie 2022 până cel mai târziu la data de 31 decembrie 2025. Ulterior acestui ultim moment, monitorizarea electronică se va aplica şi în cazul instituirii acestei obligaţii în cadrul măsurilor preventive constând în controlul judiciar, controlul judiciar pe cauţiune sau arestul la domiciliu;

- conform art. 2 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 146/2021, *prin dispozitiv electronic de supraveghere* se înţelege un dispozitiv hardware şi, după caz, software apt să transmită Sistemului informatic de monitorizare electronică, automat şi sistematic, datele de localizare ale acestuia. Dispozitivele electronice de supraveghere pot fi mobile sau fixe, cel mobil montându-se pe glezna persoanei supravegheate sau, prin excepţie, pe braţul acesteia, iar dispozitivele electronice de supraveghere fixe în imobilul de care persoana supravegheată nu are voie să se apropie. Din raţiuni tehnice sau de securitate, dispozitivul electronic de supraveghere fix poate fi montat şi în proximitatea imobilului, locuinţa familiei sau a altor persoane faţă de care inculpatul nu are dreptul să se apropie. Organul de supraveghere şi/sau operatorul tehnic au/are dreptul şi obligaţia de a verifica inopinat, în orice moment al zilei, periodic ori la sesizare, dispozitivele electronice de supraveghere alocate persoanei supravegheate. Verificarea dispozitivelor electronice de supraveghere purtate de persoana supravegheată se face la sediul organului de supraveghere sau în alt loc decis de acesta, iar perioada dintre două verificări inopinate succesive nu poate fi mai mare de 7 zile calendaristice. După fiecare verificare inopinată efectuată, organul de supraveghere informează despre aceasta judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată. Atunci când este obligată să se prezinte în faţa organelor judiciare, la chemarea acestora, persoana supravegheată informează organul de supraveghere cu privire la aceasta înainte de a părăsi imobilul, organul de supraveghere stabilind itinerarul de deplasare, pe care îl comunică persoanei supravegheate. Într-o astfel de situaţie sau atunci când persoana supravegheată a primit

permisiunea de a părăsi imobilul potrivit art. 221 alin. (6) C.proc.pen., organul de supraveghere introduce în sistemul informatic de creare a semnalărilor datele necesare monitorizării itinerarului de deplasare;

- conform art. 32 din Legea nr. 146/2021, constituie încălcare a obligației legale de a purta un dispozitiv electronic de supraveghere fapta persoanei supravegheate: de a nu contacta telefonic organul de supraveghere în cazul unor alerte de defecțiune, de apropiere, de depășire a perimetrului sau de a nu răspunde la încercarea de contactare telefonică a acestuia, în cazurile prevăzute de prezenta lege; de a nu se prezenta la cel mai apropiat organ de ordine publică aflat în serviciu, în cazul unor alerte de defecțiune, de apropiere, de depășire a perimetrului; de a nu se îndepărta de persoana protejată în cazul unor alerte de defecțiune, de apropiere; de a nu alimenta cu energie electrică, potrivit instrucțiunilor, dispozitivele electronice de supraveghere; de a efectua orice operațiune neautorizată asupra dispozitivelor electronice de supraveghere sau de a împiedica, în orice mod, organele de ordine publică sau organul de supraveghere să verifice respectarea măsurii de supraveghere;

- distrugerea unui dispozitiv electronic de supraveghere folosit pentru monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare sau execuțional penale constituie infracțiunea de distrugere, potrivit art. 253 alin. (2^1) C.pen.;

- potrivit art. 285 alin. (3) lit. c) C.pen. se consideră evadare încălcarea de către persoana aflată în arest la domiciliu a obligației de a nu părăsi imobilul ori nerespectarea de către aceasta a itinerarului sau condițiilor de deplasare, stabilite potrivit legii; prin urmare, deși în urma modificării legislative operate prin Legea nr. 146/2021 nerespectarea acestei obligații are caracter infracțional, aceasta nu constituie un impediment pentru judecător de a dispune din oficiu sau la sesizarea procurorului înlocuirea arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive, ca formă de sancționare a nerespectării unei obligații aferente măsurii preventive.

1.3.2. Supravegherea inculpatului arestat la domiciliu

- după comunicarea instituirii măsurii arestul la domiciliu, inculpatul are obligația de a se deplasa de îndată la imobil, în vederea executării măsurii;

- îndeplinirea obligațiilor impuse de judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată, în sarcina inculpatului față de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu, este ***supravegheată de organul de poliție*** (inspectoratul de poliție județean, respectiv de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București) în a cărui circumscripție se află imobilul în care locuiește inculpatul, stabilit prin încheiere ***(organ de supraveghere)***;

- organul de supraveghere întocmește un dosar[1] pentru fiecare persoană arestată la domiciliu; organele judiciare pot consulta dosarul individual al inculpatului;

---

[1] Potrivit art. 133 alin. (2) din Legea nr. 254/2013, *dosarul persoanei arestate la domiciliu cuprinde: a)* încheierile organului judiciar cu privire la luarea, prelungirea, încetarea, revocarea, înlocuirea arestului la domiciliu, permisiunea de părăsire a imobilului, precum și alte comunicări; *b)* actul de identitate, fișa de evidență a persoanei ori procesul-verbal de identificare a persoanei arestate la domiciliu; *c)* actele întocmite cu ocazia fiecărei verificări cu privire la respectarea măsurii și a obligațiilor de către inculpat; *d)* documente referitoare la

- *în vederea supravegherii* persoanei arestate la domiciliu la primirea încheierii, organul de supraveghere *desemnează reprezentanţi* care se deplasează, de îndată, la locuinţa inculpatului, îl legitimează şi identifică persoanele care locuiesc în mod obişnuit cu acesta sau care se află în îngrijirea sa, încheie proces-verbal în acest sens, după care comunică judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată începerea activităţilor de supraveghere;

- după consultarea inculpatului, organul de supraveghere întocmeşte un ***program*** care cuprinde modul de executare a arestului la domiciliu, obligaţia de informare în situaţia părăsirii locuinţei în cazuri urgente, precum şi, după caz, condiţiile de părăsire, deplasare şi revenire la locuinţă, care i se comunică, de îndată, sub semnătură; organul de supraveghere dispune efectuarea, periodic ori la sesizare, de vizite inopinate, în orice moment al zilei, la locuinţa inculpatului sau în locurile stabilite prin încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, pentru verificarea respectării măsurii şi a obligaţiilor de către persoana supravegheată; perioada dintre două verificări inopinate succesive nu poate fi mai mare de două zile calendaristice; efectuarea de vizite inopinate de către organul de supraveghere este adusă de îndată la cunoştinţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată, după caz;

- organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată *încunoştinţează organul de supraveghere ori de câte ori îl cheamă pe inculpat*, arătând data, ora şi locul chemării. În acest caz, itinerarul (traseul de deplasare) şi condiţiile de deplasare se stabilesc de organul de supraveghere şi sunt aduse la cunoştinţa inculpatului pe bază de semnătură. În cazul în care inculpatul nu se prezintă, organul judiciar încunoştinţează de îndată organul de supraveghere;

- verificările cu privire la respectarea măsurii şi a obligaţiilor de către inculpat, efectuate de organele de supraveghere, se materializează în procese-verbale care se depun la dosarul individual al inculpatului;

- organul de supraveghere colaborează cu autorităţile locale, alte organe de ordine şi siguranţă publică, precum şi cu orice persoane fizice şi juridice care ar putea oferi informaţii privind îndeplinirea sau neîndeplinirea obligaţiilor impuse de organul judiciar care a luat măsura; dacă aceste autorităţi sau organe iau la cunoştinţă, în orice mod, despre încălcarea măsurii arestului la domiciliu şi a obligaţiilor impuse inculpatului, informează, de îndată, organul de supraveghere, pentru a sesiza organul judiciar competent;

- organul de supraveghere identifică şi contactează persoanele care ar putea furniza informaţii relevante despre o eventuală neîndeplinire a obligaţiei de a nu face (obligaţia de a nu intra în legătură cu anumite persoane).

---

datele de identificare a persoanelor cu care s-a stabilit că persoana supravegheată este obligată să nu intre în legătură; *e)* documente referitoare la datele de identificare a persoanelor care locuiesc în mod obişnuit împreună cu aceasta sau care se află în îngrijirea sa; *f)* dovada de luare la cunoştinţă sub semnătură a programului privind condiţiile de părăsire, deplasare şi revenire în locuinţă; *g)* orice alte documente apreciate drept necesare executării în condiţii corespunzătoare a activităţilor specifice de supraveghere, referitoare sau în legătură cu persoana arestată la domiciliu, pe perioada supravegherii.

1.3.3. Încuviinţarea părăsirii domiciliului

- inculpatul supus măsurii arestului la domiciliu poate părăsi imobilul (fără ca prin aceasta să fie considerat că a încălcat măsura preventivă la care este supus) în următoarele situaţii:

a) ***pentru prezentarea*** în faţa organelor judiciare, la chemarea acestora;

b) ***cu încuviinţarea prealabilă a judecătorului*** (de drepturi şi libertăţi, respectiv de cameră preliminară sau a instanţei de judecată), dispusă pentru prezentarea la locul de muncă, la cursuri de învăţământ sau de pregătire profesională ori la alte activităţi similare sau pentru procurarea mijloacelor esenţiale de existenţă, precum şi în alte situaţii temeinic justificate (de pildă, pentru a continua un tratament medical[1]);

- conform art. 52 alin. (1) lit. c[1]) C.muncii, contractul individual de muncă poate fi suspendat din iniţiativa angajatorului şi în cazul în care salariatul este arestat la domiciliu, iar conţinutul măsurii împiedică executarea contractului de muncă (caz de suspendare facultativă); astfel, pentru a solicita *derogarea temporară* de la regimul executării măsurii preventive este necesar ca inculpatul să dovedească faptul că angajatorul nu a dispus suspendarea contractului individual de muncă sau că a încheiat în mod legal un nou contract de muncă legal pe care l-a înregistrat în condiţiile legii;

- toate aceste motive pot justifica *derogarea temporară* de la regimul executării măsurii preventive *doar cu privire la interdicţia de a părăsi locuinţa* şi doar dacă nu afectează însăşi esenţa măsurii preventive ori scopul pentru care aceasta a fost instituită[2]; prin urmare, cele trei ipoteze prezentate mai sus nu conduc la concluzia înlocuirii

---

[1] În literatura de specialitate [*C. Jderu*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a arătat că „în practică au fost considerate situaţii temeinic justificate: efectuarea unor tratamente sau investigaţii medicale, (...) participarea la slujbe religioase (sărbătoarea mozaică Yom Kipur) pentru ca acesta să îşi exercite dreptul fundamental la libertate religioasă, nu însă şi participarea la toate slujbele de sabat sau la celelalte sărbători religioase din luna septembrie, mai puţin importante (...), prezentarea la sediul secţiei de poliţie pentru a ridica cartea de identitate (...), deplasarea la Inspectoratul General pentru Imigrări în vederea prelungirii permisului de şedere (...), participarea la slujba de botez a fiului inculpatului (...), părăsirea domiciliului în zilele de marţi şi vineri ale săptămânii, orele 11:00-11:30, la magazinul de la parterul blocului în care locuieşte inculpatul, în vederea procurării hranei şi obiectelor necesare igienei personale (...), vizitarea unei rude grav bolnave, nedeplasabile (...). În legătură cu acest ultim motiv nu este de neglijat nici faptul că potrivit art. 24 pct. 7 din Recomandarea Comitetului de Miniştri ai Statelor Membre, referitoare la Regulile Penitenciare Europene: «ori de câte ori este posibil, deţinutul trebuie să fie autorizat să părăsească penitenciarul fie sub escortă, fie liber, pentru a vizita o rudă bolnavă, pentru a participa la o înmormântare sau pentru alte motive umanitare». În consecinţă, în opinia noastră, în ipoteza unui arest la domiciliu o astfel de obligaţie pozitivă se impune. Jurisprudenţa naţională oferă însă şi exemple de situaţii ce nu au fost considerate temeinic justificate: prezentarea la cursurile Facultăţii de Inginerie în Limbi Străine – luni: 08:00-16:00, marţi: 08:00-20:00, miercuri: 08:00-18:00, joi: 13:00-18:00, vineri: 09:00-13:00, apreciindu-se că perioada de timp pentru care se solicita deplasarea la cursuri este una îndelungată, autorităţile fiind puse în imposibilitatea de a controla conduita inculpatului sau a locului în care se află în mod efectiv, imposibilitate ce poate fi opusă interesului legitim al inculpatului de a-şi continua studiile nestingherit".

[2] De pildă, solicitarea părăsirii domiciliului pentru un program săptămânal de lucru de peste 10 ore zilnic, fără zile libere (peste 70 de ore săptămânal) este aptă să afecteze însăşi

temeiurilor de fapt şi de drept ale măsurii arestului la domiciliu care să justifice înlocuirea acesteia cu o măsură preventivă neprivativă de libertate şi nici nu presupun o suspendare a executării obligaţiilor care îi incumbă inculpatului pe durata arestului la domiciliu cu excepţia celei de a nu părăsi locuinţa în care execută măsura preventivă;

- încuviinţarea poate fi dispusă de judecător/instanţă *prin încheiere* ca urmare a cererii scrise şi motivate a inculpatului pentru o perioadă determinată de timp, dacă acest lucru este necesar pentru realizarea unor drepturi ori interese legitime ale inculpatului;

- cererea inculpatului se soluţionează în urma unei proceduri contradictorii în camera de consiliu (atunci când cauza se află în cursul urmăririi penale sau al camerei preliminare), respectiv în şedinţă publică (în faza de judecată) cu citarea inculpatului şi participarea obligatorie a procurorului şi a avocatului ales sau desemnat din oficiu al inculpatului; întocmirea minutei este obligatorie; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată prin care se pronunţă cu privire la cererea inculpatului de a beneficia de posibilitatea părăsirii locuinţei în care execută arestul la domiciliu *este definitivă*, judecătorul pronunţându-se doar cu privire la individualizarea modalităţii de executare a obligaţiei de a nu părăsi domiciliu, iar nu cu privire la temeiurile de fapt şi de drept ale măsurii, astfel că această încheiere nu poate fi considerată ca fiind o hotărâre prin care *„se dispune asupra măsurilor preventive"* ca să fie susceptibilă de contestaţie; prin urmare, este inadmisibilă contestaţia formulată împotriva acestei încheieri[1].

c) *în cazuri urgente*, pentru motive întemeiate, inculpatul poate părăsi imobilul, ***fără permisiunea judecătorului*** (de drepturi şi libertăţi, respectiv de cameră preliminară sau a instanţei de judecată), pe durata de timp strict necesară, informând imediat despre aceasta instituţia, organul sau autoritatea desemnată cu supravegherea sa şi organul judiciar care a luat măsura arestului la domiciliu ori în faţa căruia se află cauza.

- *sunt considerate cazuri urgente* situaţiile în care inculpatul care a părăsit imobilul pentru a salva de la un pericol imediat viaţa, integritatea corporală sau sănătatea sa ori a altei persoane sau un bun important al său ori al altei persoane sau un interes general. În aceste situaţii, organul de supraveghere verifică realitatea şi temeinicia motivelor invocate.

1.3.4. Modificarea locului de executare a măsurii arestului la domiciliu

- inculpatul poate solicita modificarea locului de executare a măsurii arestului la domiciliu (de pildă, în cazul în care domiciliul inculpatului şi al familiei acestuia avut

---

natura privativă de libertate a măsurii preventive. În acest context trebuie evaluate atât repercusiunile de natură profesională, cât şi riscul afectării substanţiale a condiţiilor patrimoniale ale inculpatului în absenţa desfăşurării unei intense activităţii profesionale. Deopotrivă, trebuie analizată structura acţionariatului societăţii în care se solicită a se desfăşura activitatea, programul de lucru avut de inculpat anterior privării de libertate, posibilitatea substituirii acestuia pe durata măsurii preventive etc.

[1] Trebuie semnalată şi existenţa unei jurisprudenţe consistente în sensul admisibilităţii contestaţiei pe motiv că prin această încheiere judecătorul *dispune asupra măsurilor preventive. Aceste situaţii de practică neunitară fac în prezent obiectul evaluării în scopul sesizării instanţei supreme cu un recurs în interesul legii.*

în vedere la instituirea măsurii este comun cu domiciliu părinţilor acestuia, iar ulterior impunerii măsurii familia inculpatului decide să vândă locuinţa ca urmare a achiziţionării unui alt imobil);

- inculpatul are sarcina probei tuturor împrejurărilor apte să conducă la modificarea locului de executare, dar şi a posibilităţii de a locui în mod legal în noua reşedinţă (de pildă, inculpatul trebuie să dovedească că este proprietarul apartamentului în care solicită schimbarea locului de executare a măsurii educative ori că are dreptul de a-l folosi în temeiul unui contract de locaţiune sau de comodat sau că are consimţământul proprietarului de a folosi imobilul);

- cererea inculpatului se soluţionează în urma unei proceduri contradictorii în camera de consiliu (atunci când cauza se află în cursul urmăririi penale sau al camerei preliminare), respectiv în şedinţă publică (în faza de judecată) cu citarea inculpatului şi participarea obligatorie a procurorului şi a avocatului ales sau desemnat din oficiu al inculpatului (***asistenţă juridică obligatorie***); întocmirea minutei este obligatorie; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată prin care se pronunţă cu privire la cererea inculpatului de a beneficia de posibilitatea părăsirii locuinţei în care execută arestul la domiciliu *este definitivă*; prin urmare, este inadmisibilă contestaţia formulată împotriva acestei încheieri.

1.4. Aspecte procedurale

1.4.1. Luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale

A. Reguli generale

- procurorul[1], dacă apreciază că sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege, întocmeşte o propunere motivată de luare a măsurii arestului la domiciliu faţă de inculpat, cu indicarea temeiului de drept;

- propunerea motivată de luare a măsurii arestului la domiciliu împreună cu dosarul cauzei, se înaintează spre competentă soluţionare:

a) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa (materială sau personală) să judece cauza în primă instanţă, determinată prin raportare la infracţiunile pentru care s-a pus în mişcare acţiunea penală, respectiv la calitatea personală a inculpatului[2]; ***sau***

---

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate propune luarea măsurii arestului la domiciliu în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

[2] În scopul stabilirii instanţei competente să judece cauza în primă instanţă trebuie avut în vedere ansamblul cauzei penale prin raportare la toţi suspecţii sau inculpaţii. Astfel, dacă suspect sau inculpat într-o cauză penală este o persoană care are o calitate specială (de pildă, ministru, parlamentar, deputat) competenţa personală a judecătorului de drepturi şi libertăţi care soluţionează propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu se va determina având în vedere această calitate personală, chiar dacă propunerea de arest la domiciliu nu priveşte inculpatul care are calitatea specială.

b) judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală[1];

- rezultă, aşadar, că actualul Cod de procedură penală instituie *competenţa teritorială alternativă* a judecătorului de drepturi şi libertăţi în materia luării măsurii arestului la domiciliu;

- în privinţa *competenţei materiale şi personale* trebuie avută în vedere situaţia procesuală din cauză la momentul la care se formulează propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu, fiind lipsit de relevanţă faptul că în actele de urmărire penală se face referire şi la alte persoane a căror calitate specială ar atrage competenţa personală a altei instanţe, dar care la momentul formulării propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu nu au dobândit calitatea de suspect sau inculpat; deopotrivă, nu se poate stabili competenţa materială şi personală în cazul formulării unei propuneri de luare a măsurii arestului la domiciliu doar prin raportare la instanţa din care face parte judecătorul care a emis mandatele de supraveghere tehnică sau de percheziţie, întrucât, aşa cum am arătat anterior, în aceste ipoteze regulile de competenţă au o specificitate aparte atunci când procedeele probatorii sunt dispuse în etapa *in rem* a investigaţiei;

- potrivit art. 287 alin. (2) C.proc.pen., în cazurile în care procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi în vederea soluţionării propunerii de arest la domiciliu, va înainta copii numerotate şi certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată; organul de urmărire penală va păstra originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale; cu toate acestea, potrivit art. 94 alin. (7) C.proc.pen., avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoştinţă de întreg materialul de urmărire penală în procedurile desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi privind măsurile privative sau restrictive de drepturi. Acest text trebuie interpretat în sensul acordării posibilităţii avocatului inculpatului de a avea acces la toate actele de urmărire penală care vizează faptele şi persoanele reţinute în propunerea de arest la domiciliu (nu şi cu privire la alte fapte sau persoane), pentru că numai acestea pot influenţa exercitarea deplină a dreptului la apărare în acest cadru procesual. O interpretare contrară ar conduce la eludarea dispoziţiilor art. 94 alin. (4) C.proc.pen., decizia procurorului de a restricţiona consultarea dosarului putând fi nesocotită prin simpla formulare a unei cereri de competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, cerere ce impune participarea inculpatului la soluţionarea acesteia. Prin urmare, în măsura în care se invocă omisiunea parchetului de a ataşa la dosarul de urmărire penală probele în apărarea inculpatului, judecătorul va putea dispune ataşarea acestora în măsura în care se dovedeşte că acestea există. În ipoteza unei concluzii contrare, inculpatului i se poate aplica o amendă judiciară pentru exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale;

---

[1] În privinţa măsurii arestului la domiciliu Codul de procedură penală nu prevede, ca în cazul competenţei teritoriale la măsura arestării preventive, şi competenţa teritorială a judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere.

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de arest la domiciliu să fie întocmită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat, chiar dacă propunerea este întocmită numai de unul sau o parte dintre aceştia;

- Codul de procedură penală nu prevede obligaţia procurorului de a aduce la cunoştinţa inculpatului conţinutul referatului prin care s-a solicitat luarea măsurii arestului la domiciliu; în vederea asigurării contradictorialităţii dezbaterilor privind propunerea de arest la domiciliu, precum şi a unei apărări concrete şi efective judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să asigure inculpatului şi avocaţilor acestuia posibilitatea de a studia referatul procurorului, precum şi dosarul de urmărire penală;

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii de arest la domiciliu, *fixând data şi ora la care soluţionarea va avea loc*; propunerea procurorului trebuie soluţionată în termen de 24 de ore de la data înregistrării acesteia la judecătorul de drepturi şi libertăţi;

- în cazul inculpatului aflat în stare de reţinere, ziua şi ora se comunică procurorului, care are obligaţia de a asigura prezenţa inculpatului în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi. De asemenea, ziua şi ora se aduc la cunoştinţa avocatului inculpatului, căruia, la cerere, i se pune la dispoziţie dosarul cauzei pentru studiu;

- nu este necesar însă ca propunerea de arest la domiciliu să fie soluţionată înainte de expirarea duratei reţinerii; în acest caz, judecătorul de drepturi şi libertăţi va constata că a expirat durata măsurii reţinerii şi că inculpatul se află în stare de libertate şi va continua soluţionarea propunerii de arestare;

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate*, pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de drepturi şi libertăţi să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; *prezenţa avocatului său ales sau desemnat din oficiu este obligatorie*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilită de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- propunerea de arest la domiciliu se soluţionează în *camera de consiliu de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

- în cazul în care legea impune necesitatea unui complet specializat faţă de natura infracţiunii (de exemplu, infracţiunile de corupţie) sau de persoana inculpatului (de

pildă, un minor), judecătorul de drepturi şi libertăţi care soluţionează propunerea de arest la domiciliu trebuie să fie specializat în materia respectivă; nerespectarea regulii specializării nu atrage nulitatea absolută a hotărârii pronunţate de un judecător din cadrul instanţei competente (sau a secţiei penale a instanţei competente) care, deşi „nespecializat", satisface cerinţele de independenţă şi imparţialitate;

- formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de drepturi şi libertăţi desemnat să soluţioneze propunerea de arest la domiciliu nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de recuzare este admisă judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arest la domiciliu);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi ***îi aduce la cunoştinţă*** infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ***va audia*** despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii; omisiunea audierii inculpatului în prima instanţă poate fi acoperită prin audierea acestuia de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa de control judiciar cu ocazia soluţionării contestaţiei;

- în procedura de soluţionare a propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu este posibilă administrarea probei cu înscrisuri pe care inculpatul sau apărătorul acestuia le au în posesie pe parcursul procedurii; înscrisurile pot viza fie situaţia de fapt propusă de procuror drept bază factuală a privării de libertate (de pildă, prin depunerea unor extrase de cont din care să rezulte efectuarea de plăţi în cazul acuzaţiei de înşelăciune), fie situaţia personală, familială şi socială a inculpatului în scopul dovedirii neîntrunirii condiţiilor de necesitate, proporţionalitate şi subsidiaritate a măsurii arestării preventive; deopotrivă, din proba cu înscrisuri pot rezulta date cu privire la locuinţa în care urmează să fie executată măsura arestului la domiciliu ori consimţământul proprietarilor locuinţei ca inculpatul să execute măsura preventivă; faţă de natura procedurii şi de celeritatea cu care aceasta trebuie desfăşurată în vederea respectării dreptului la libertate al persoanei, consider că nu se poate proceda la administrarea altor mijloace de probă (de exemplu, declaraţii de martori);

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu formulate de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- deliberând asupra propunerii de arest la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune *prin încheiere motivată,* ***care se pronunţă în camera de consiliu,*** *una dintre următoarele* ***soluţii***:

1. ***admiterea propunerii parchetului şi luarea măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;***

- nu este necesar ca judecătorul să reţină în cauză existenţa tuturor temeiurilor de fapt sau de drept invocate de procuror în propunerea de arest la domiciliu; astfel, măsura arestului la domiciliu se poate dispune doar cu privire la o parte din infracţiunile reţinute în ordonanţa de punere în mişcare a acţiunii penale sau doar cu privire la unul dintre temeiurile prevăzute de art. 218 C.proc.pen. raportat la art. 223 C.proc.pen.; tot astfel, propunerea de arest la domiciliu poate fi admisă pentru unii dintre inculpaţi şi respinsă pentru alţii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi are posibilitatea de a reţine un alt temei de arest la domiciliu al inculpatului decât cel indicat în propunerea procurorului sau temeiuri suplimentare de privare de libertate, alături de cele indicate de procuror;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi nu poate schimba încadrarea juridică a faptelor pentru care este efectuată urmărirea penală şi nici nu poate dispune excluderea probelor nelegal administrate în cursul urmăririi penale;

- durata reţinerii sau a conducerii administrative la sediul poliţiei ***nu se deduce*** din durata arestului la domiciliu a inculpatului;

- Codul de procedură penală nu prevede obligaţia emiterii unui mandat în ipoteza dispunerii arestului la domiciliu;

- punerea în executare a măsurii arestului la domiciliu se face prin comunicarea copiei de pe încheierea prin care s-a dispus luarea măsurii preventive către organul de poliţie în a cărui circumscripţie se află imobilul în care locuieşte inculpatul, stabilit prin încheiere, către serviciul public comunitar de evidenţă a persoanelor şi organelor de frontieră;

- inculpatului faţă de care s-a dispus măsura arestului la domiciliu ***i se comunică, sub semnătură, în scris***:

a) drepturile prevăzute la art. 83 C.proc.pen.;

b) drepturile prevăzute la art. 210 alin. (1) şi (2) C.proc.pen. (dreptul la încunoştinţarea membrilor de familie sau a reprezentanţilor diplomatici);

c) dreptul de acces la asistenţa medicală de urgenţă;

d) dreptul de a contesta măsura şi dreptul de a solicita revocarea sau înlocuirea arestului la domiciliu cu o altă măsură preventivă.

- în urma comunicării drepturilor se întocmeşte un proces-verbal care atestă îndeplinirea procedurii de informare;

- în cazul în care persoana arestată la domiciliu nu poate ori refuză să semneze dovada de comunicare, se va încheia un proces-verbal;

- în cuprinsul încheierii prin care se dispune măsura arestului la domiciliu judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de jude-

cată trebuie să prevadă în mod explicit obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte şi, totodată, trebuie să-i pună în vedere inculpatului că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, măsura arestului la domiciliu *poate fi înlocuită cu măsura arestării preventive.*

2. *respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;*

- dacă inculpatul a fost anterior reţinut în cauză, va fi pus în libertate la data expirării duratei reţinerii, iar nu la data pronunţării încheierii prin care s-a respins propunerea de arest la domiciliu, şi nici la data la care aceasta a rămas definitivă;

- măsura reţinerii nu face obiectul cenzurii judecătorului de drepturi şi libertăţi învestit cu soluţionarea propunerii de arest la domiciliu.

3. *respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., respectiv art. 216 C.proc.pen.

- în cazul în care, după respingerea propunerii de arest la domiciliu, judecătorul ia măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, se va dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului reţinut, întrucât încheierea prin care se dispune luarea unei măsuri preventive este executorie din momentul pronunţării [art. 204 alin. (3) C.proc.pen.], iar cele două măsuri sunt incompatibile (măsura reţinerii şi o altă măsură neprivativă de libertate);

- indiferent de soluţia pronunţată, este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale; încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu, respectiv luarea măsurii con-

trolului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arest la domiciliu, dispoziţiile din aceste încheierii ***fiind executorii*** de la momentul pronunţării;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus luarea măsurii preventive;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus arestul la domiciliu; în această ipoteză judecătorul care soluţionează contestaţia nu va dispune înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, ci luarea uneia dintre aceste din urmă măsuri preventive;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi care s-a pronunţat în primă instanţă era incompatibil);

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei.

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluţionarea contestaţiei;

- magistratul care a soluţionat, ca judecător de drepturi şi libertăţi, o contestaţie formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu nu este incompatibil să soluţioneze o contestaţie formulată împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă se pronunţă ulterior cu privire la privarea de libertate (soluţionând propunerea de prelungire a măsurii arestului la domiciliu sau cererea de revocare sau înlocuire a măsurii), însă va fi incompatibil să soluţioneze o contestaţie privind menţinerea acestei măsuri în proce-

dura camerei preliminare sau în cursul judecăţii şi, implicit, va fi incompatibil să desfăşoare activităţi procesuale în calitate de judecătorul de cameră preliminară şi de instanţă de judecată;

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă/arest la domiciliu de judecătorul de drepturi şi libertăţi este posibilă formularea de către procuror a unei ***propuneri de arest la domiciliu*** în cursul urmăririi penale, în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii dacă, între timp, ***au intervenit temeiuri noi*** *care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; arestul la domiciliu pentru apariţia *unor temeiuri noi* poate fi dispus şi în ipoteza în care anterior inculpatul a mai fost arestat preventiv sau arestat la domiciliu, întrucât privarea de libertate se justifică prin apariţia unor ***temeiuri noi***; în acest ultim caz este important să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestului la domiciliu sau perioada maximală prevăzută de lege pentru această măsură; prin ***temeiuri noi*** se înţeleg acele împrejurări inexistente sau necunoscute la momentul soluţionării iniţiale a propunerii de arest la domiciliu, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului; aşadar, în noua propunere de arest la domiciliu nu cazurile de privare de libertate trebuie să fie noi, ci aceasta trebuie să fie bazată pe împrejurări de fapt sau temeiuri de drept descoperite sau apărute după soluţionarea primei propuneri (de pildă, dispunerea schimbării încadrării juridice prin raportare la aceeaşi situaţie factuală şi la aceleaşi probe relevante nu cred că poate avea natura unui temei nou care să impună luarea măsurii după respingerea definitivă a unei propuneri anterioare, în special atunci când soluţia definitivă s-a întemeiat pe lipsa unei baze factuale; dacă procurorul administrează noi probe şi din acestea rezultă elemente care să conducă la necesitatea impunerii imediate a unei măsuri privative de libertate, în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, nimic nu împiedică reţinerea existenţei unor temeiuri noi şi dispunerea măsurii arestului la domiciliu dacă se consideră că şi testul proporţionalităţii şi subsidiarităţii este satisfăcut în cauză); în acest sens, *prin DCC nr. 22/2017* s-a apreciat că este neconstituţională soluţia legislativă reglementată de dispoziţiile art. 220 alin. (1) C.proc.pen. care permite luarea măsurii arestului la domiciliu, în condiţiile în care anterior inculpatul a fost arestat (preventiv sau la domiciliu) în aceeaşi cauză, în lipsa unor temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate. În urma acestei decizii, trebuie avut în vedere că faţă de inculpatul care, în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, a mai fost arestat preventiv sau faţă de care s-a dispus anterior arestul la domiciliu, se poate dispune măsura arestării preventive numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

1.4.2. Luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul fazei de cameră preliminară

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului, cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară poate, din *oficiu sau la propu-*

nerea motivată a procurorului, să analizeze în cadrul acestei proceduri necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu a inculpatului; astfel, procedura de cameră preliminară se va desfăşura paralel cu cea în care se dezbate necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, analiza necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu poate fi realizată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- *condiţiile* ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestului la domiciliu în cadrul procedurii de cameră preliminară sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale;

- deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de cameră preliminară, respectiv:

a) procurorul poate formula *propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu* fie prin rechizitoriu, fie ulterior emiterii acestuia, printr-o propunere separată pe parcursul procedurii de cameră preliminară;

- propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu va fi soluţionată de judecătorul de cameră preliminară.

b) judecătorul de cameră preliminară poate pune *din oficiu* în discuţie necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu;

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*.

c) *dacă inculpatul se află în stare de libertate*, pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea inculpatului nu împiedică judecătorul de cameră preliminară să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; ***asistenţa juridică este obligatorie***;

d) avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii;

e) dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de cameră preliminară şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

f) dezbaterea necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu se face în *camera de consiliu; Codul de procedură penală prevede prezenţa procurorului şi citarea inculpatului*;

g) formularea unei cereri de recuzare a judecătorului de cameră preliminară nu îl împiedică pe acesta să se pronunţe asupra propunerii; în ipoteza în care cererea de

recuzare este admisă, judecătorul care a soluţionat-o va dispune şi anularea tuturor actelor efectuate de judecătorul incompatibil (inclusiv a încheierii prin care acesta s-a pronunţat cu privire la propunerea de arestare);

h) judecătorul de cameră preliminară îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de cameră preliminară *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de cameră preliminară îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii.

i) după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de arestare formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt.

- judecătorul de cameră preliminară poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, una dintre următoarele soluţii:

1. *luarea măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;*

- prin DCC nr. 361/2015 s-a admis excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 222 C.proc.pen., constatându-se că această normă este neconstituţională prin faptul că nu reglementează nici termenele pentru care poate fi dispusă şi nici durata maximă a acestei măsuri în procedura de cameră preliminară şi de judecată în primă instanţă; ulterior, prin O.U.G. nr. 24/2015 aprobată prin Legea nr. 116/2016 a fost modificat alin. (12) al art. 222 C.proc.pen. în sensul stabilirii ca şi în procedura de cameră preliminară măsura arestului la domiciliu să fie dispusă pe o perioadă de **cel mult 30 de zile**;

- în cazul în care încheierea prin care se ia măsura arestului la domiciliu rămâne definitivă, judecătorul de cameră preliminară are obligaţia de a proceda din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive până la expirarea termenului pentru care măsura a fost luată; în ipoteza în care şi de această dată este menţinută măsura arestului la domiciliu, următoarea verificare din oficiu trebuie realizată în cel mult 30 de zile *de la data pronunţării încheierii prin care a fost menţinut arestul la domiciliu* (asumând că aceasta a rămas definitivă fie prin necontestare, fie prin respingerea contestaţiei), iar nu de la data la care a expirat termenul pentru care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu.

2. *respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;*

3. *respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., respectiv art. 216 C.proc.pen.

- este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu, respectiv luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune după respingerea propunerii de arest la domiciliu, dispoziţiile din aceste încheierii ***fiind executorii*** de la momentul pronunţării;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia după luarea măsurii să se prezinte în faţa judecătorului de cameră preliminară ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus luarea măsurii;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a dispus arestul la domiciliu;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară de la prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător de cameră preliminară incompatibil);

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei.

- după respingerea cu caracter definitiv a unei propuneri de arestare preventivă/arest la domiciliu este posibilă formularea de către procuror *a unei* ***propuneri de arest la domiciliu*** în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, dacă între timp ***au intervenit temeiuri noi*** *care fac necesară privarea de libertate a inculpatului*; arestul la domiciliu pentru apariţia *unor temeiuri noi* poate fi dispus şi în ipoteza în care anterior inculpatul a mai fost arestat preventiv sau la domiciliu, întrucât privarea de libertate se justifică prin apariţia unor ***temeiuri noi***; în acest ultim caz este important să nu fie depăşit termenul rezonabil al arestului la domiciliu sau perioada maximală prevăzută de lege pentru această măsură; prin ***temeiuri noi*** se înţeleg acele împrejurări inexistente sau necunoscute la momentul soluţionării iniţiale a propunerii de arest la domiciliu, atât ca temeiuri de fapt, cât şi ca temeiuri de drept, care fac necesară privarea de libertate a inculpatului; aşadar, în noua propunere de arest la domiciliu nu cazurile de privare de libertate trebuie să fie noi, ci aceasta trebuie să fie bazate pe împrejurări de fapt sau temeiuri de drept descoperite sau apărute după soluţionarea primei propuneri; în acest sens prin DCC nr. 22/2017 s-a apreciat că este neconstituțională soluția legislativă reglementată de dispozițiile art. 220 alin. (1) C.proc.pen. care permite luarea măsurii arestului la domiciliu, în condițiile în care anterior inculpatul a fost arestat (preventiv sau la domiciliu) în aceeași cauză, în lipsa unor temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate. În urma acestei decizii, art. 220 C.proc.pen. trebuie citit în sensul că față de inculpatul care a mai fost arestat preventiv sau față de care s-a mai dispus arestarea la domiciliu în aceeași cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecății, se poate dispune din nou măsura arestului la domiciliu, numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate.

1.4.3. Luarea măsurii arestului la domiciliu a inculpatului în cursul judecăţii

- procurorul poate solicita instanţei *prin propunere motivată* formulată în cursul judecăţii, luarea faţă de inculpat a măsurii arestului la domiciliu dacă sunt întrunite condiţiile necesare pentru a dispune privarea de libertate;

- în cursul judecăţii (primă instanţă, apel) instanţa poate *din oficiu* să pună în dezbatere publică necesitatea luării măsurii arestului la domiciliu a inculpatului;

- condiţiile ce trebuie îndeplinite pentru dispunerea luării măsurii arestului la domiciliu în cursul judecăţii sunt aceleaşi cu cele ce trebuie verificate de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de judecătorul de cameră preliminară;

- deopotrivă, regulile de procedură referitoare la luarea măsurii arestului la domiciliu în cursul procedurii de cameră preliminară se aplică, în mod corespunzător, şi în procedura de luare a măsurii arestului la domiciliu în cursul judecăţii, cu menţiunea că se va aplica principiul publicităţii şedinţei de judecată;

- în cursul judecăţii, măsura arestului la domiciliu se poate dispune prin încheiere motivată de către instanţa de judecată în compunerea prevăzută de lege;

- chiar şi în cazul în care judecata în apel se desfăşoară ca urmare a căii de atac formulate de inculpat, apreciez că, faţă de scopurile urmărite la dispunerea măsurii preventive privative de libertate, nu s-ar putea considera că există un impediment împotriva luării măsurii arestului la domiciliu, nefiind aplicabil în acest context principiul *non reformatio in peius* (de pildă, în situaţia în care inculpatul exercită presiuni asupra martorilor sau a persoanei vătămate pentru a-şi schimba declaraţiile date anterior în cauză sau încearcă influenţarea unui expert, ori încalcă cu rea-credinţă obligaţiile impuse cu ocazia luării măsurii obligării de a nu părăsi localitatea);

- soluţionarea propunerii de arest la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- *dacă inculpatul se află în stare de libertate* pentru soluţionarea propunerii de arest la domiciliu instanţa de judecată trebuie să dispună citarea inculpatului la adresele cunoscute (inclusiv aducerea sa cu mandat); neprezentarea inculpatului nu împiedică instanţa să soluţioneze propunerea înaintată de procuror; ***asistenţa juridică este obligatorie***;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de arest la domiciliu, fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- dezbaterea necesităţii luării măsurii arestului la domiciliu *se face în şedinţă publică, în prezenţa inculpatului*;

- instanţa de judecată îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, instanţa de judecată *îi aduce la cunoştinţă* infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa; în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, instanţa de judecată îl va audia despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de arest la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradicto-

rialitate, a propunerii de arestare la domiciliu formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- instanţa de judecată poate dispune *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică** una dintre următoarele **soluţii***:

1. luarea măsurii arestului la domiciliu pe o perioadă de maximum 30 zile, în situaţia în care se constată că sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

- prin DCC nr. 361/2015 s-a admis excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 222 C.proc.pen. constatându-se că această normă este neconstituţională prin faptul că nu reglementează nici termenele pentru care poate fi dispusă şi nici durata maximă a acestei măsuri în procedura de cameră preliminară şi de judecată în primă instanţă; ulterior, prin O.U.G. nr. 24/2015 a fost modificat alin. (12) al art. 222 C.proc.pen. în sensul stabilirii ca şi în cursul judecăţii, măsura arestului la domiciliu să fie dispusă pe o perioadă de **cel mult 30 de zile**;

- în cazul în care încheierea prin care se ia măsura arestului la domiciliu rămâne definitivă, instanţa are obligaţia de a proceda din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive până la expirarea termenului pentru care măsura a fost luată; în ipoteza în care şi de această dată este menţinută măsura arestului la domiciliu, următoarea verificare din oficiu trebuie realizată în cel mult 60 de zile *de la data pronunţării încheierii prin care a fost menţinut arestul la domiciliu* (asumând că aceasta a rămas definitivă fie prin necontestare, fie prin respingerea contestaţiei), iar nu de la data la care a expirat termenul pentru care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu.

2. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu formulată de procuror, în situaţia în care nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a se dispune măsura preventivă;

3. respingerea propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu şi luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., respectiv art. 216 C.proc.pen.

- este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare; încheierea instanţei de apel prin care aceasta dispune asupra arestului la domiciliu este definitivă indiferent de soluţia pronunţată;

- contestaţia se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune

asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu sau a controlului judiciar ori pe cauţiune în ipoteza respingerii propunerii de luare a măsurii arestului la domiciliu;

- contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa instanţei de judecată ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- contestaţia se soluţionează în şedinţă publică, cu participarea procurorului şi cu citarea inculpatului;

- spre deosebire de regulile prevăzute de Codul de procedură penală pentru soluţionarea contestaţiei în cursul urmăririi penale sau în camera preliminară, art. 206 C.proc.pen. nu prevede că în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu; prin urmare asistenţa juridică va fi obligatorie în cazul în care inculpatul este arestat ori în alte cazuri prevăzute de art. 90 C.proc.pen.;

- instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în şedinţă publică***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de arest la domiciliu, în cazul în care prima instanţă a dispus luarea măsurii;

2. admiterea contestaţiei, respingerea propunerii de arest la domiciliu şi *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*, în cazul în care prima instanţă a dispus arestul la domiciliu;

3. admiterea contestaţiei şi dispunerea arestului la domiciliu dacă prima instanţă a respins propunerea procurorului, ori dacă a *respins* propunerea de arest la domiciliu *şi* a dispus *luarea măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune*;

4. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza în care măsura preventivă a fost luată de un judecător incompatibil);

5. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

6. ia act de retragerea contestaţiei.

- faţă de inculpatul care a mai fost anterior arestat preventiv sau arestat la domiciliu în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, se poate dispune luarea măsurii arestului la domiciliu, *dacă au intervenit temeiuri noi* care fac necesară privarea sa de libertate; în acest sens prin DCC nr. 22/2017 s-a apreciat că este neconstituţională soluţia legislativă reglementată de dispoziţiile art. 220 alin. (1) C.proc.pen. care permite luarea măsurii arestului la domiciliu, în condiţiile în care anterior inculpatul a fost arestat (preventiv sau la domiciliu) în aceeaşi cauză, în lipsa unor temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate; în urma acestei decizii art. 220 C.proc.pen. trebuie citit în sensul că faţă de inculpatul care a mai fost arestat preventiv sau faţă de care s-a mai dispus ares-

tarea la domiciliu în aceeaşi cauză, în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, se poate dispune din nou măsura arestului la domiciliu, numai dacă au intervenit temeiuri noi care fac necesară privarea sa de libertate;

- art. 399 alin. (10) C.proc.pen. prevede posibilitatea instanţei ca după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să poată dispune, la cerere sau din oficiu, luarea măsurii arestului la domiciliu cu privire la inculpatul condamnat, în condiţiile legii (de pildă, când după condamnarea în primă instanţă, inculpatul trece la represalii împotriva martorilor care au dat declaraţiile ce au servit drept temei al condamnării şi, totodată, face demersuri în vederea părăsirii teritoriului ţării pentru a se sustrage de la o eventuală executare a pedepsei). Nu va putea fi aplicată această procedură în ipoteza în care prima instanţă a dispus renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal.

§2. Prelungirea măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale

- în cazul în care temeiurile care au determinat arestul la domiciliu iniţial impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate, procurorul[1] care supraveghează sau efectuează urmărirea penală poate formula *propunere motivată de prelungire* a arestului la domiciliu, înainte de expirarea duratei privării de libertate dispuse anterior în cauză;

- în ipoteza în care s-a dispus luarea măsurii arestului la domiciliu pentru mai multe infracţiuni, iar ulterior, procurorul a dispus trimiterea în judecată numai pentru o parte dintre acestea şi disjungerea cauzei cu privire la celelalte infracţiuni şi constituirea unui nou dosar de urmărire penală, se poate formula o propunere de prelungire a arestului la domiciliu a inculpatului pentru infracţiunile rămase în faza de urmărire penală dacă temeiurile de fapt şi de drept reţinute la luarea măsurii se menţin şi impun în continuare, cu respectarea exigenţei de proporţionalitate, privarea de libertate;

- *propunerea de prelungire a arestului la domiciliu* se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea;

- faţă de categoriile de competenţă vom avea în vedere la prelungirea măsurii arestului la domiciliu:

a) competenţa funcţională: *judecătorul de drepturi şi libertăţi*;

b) competenţa materială sau personală: judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă prin raportare la infracţiunile sau persoanele care fac obiectul dosarului de urmărire penală la

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate propune prelungirea măsurii arestului la domiciliu în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

momentul formulării propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu; dacă vreunul dintre suspecţii sau inculpaţii din cauză are o calitate specială ce ar atrage competenţa unei alte instanţe, judecătorul de drepturi şi libertăţi de la aceasta din urmă este competent să soluţioneze propunerea de prelungire a arestului la domiciliu (chiar dacă propunerea de prelungire a măsurii arestului la domiciliu nu se referă şi la persoana care are calitatea specială);

c) competenţa teritorială alternativă: judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea infracţiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea (*Codul de procedură penală nu prevede şi competenţa teritorială a judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa corespunzătoare în grad celei în a cărei circumscripţie se află locuinţa celui arestat la domiciliu*).

- competenţa de a soluţiona propunerea de prelungire a duratei arestului la domiciliu se va realiza tot potrivit regulilor prezentate mai sus şi în ipoteza în care Curtea de Apel sau Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a desemnat o instanţă egală în grad cu cea căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă, care să fie sesizată în cazul în care se va emite rechizitoriul, deoarece efectele acestei prorogări de competenţă teritorială nu operează în cursul urmăririi penale anterior emiterii rechizitoriului;

- dacă arestul la domiciliu a fost dispus de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la o instanţă inferioară celei competente să acorde prelungirea, propunerea de prelungire se înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei competente să judece cauza în fond, la momentul soluţionării propunerii de prelungire a stării de arest la domiciliu;

- când, în aceeaşi cauză, se găsesc mai mulţi inculpaţi arestaţi la domiciliu pentru care durata privării de libertate expiră la date diferite, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunerea de prelungire a arestului la domiciliu pentru toţi inculpaţii;

- procurorul are obligaţia înaintării dosarului la instanţă, împreună cu propunerea de prelungire a arestului la domiciliu, ***cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii preventive***; având în vedere ***decizia nr. 20/RIL/2017***, termenul de 5 zile trebuie calificat ca un ***termen imperativ procedural, minim, de regresiune*** care ***se calculează pe zile libere***, potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- ultima zi a termenului procedural, nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea propunerii de prelungire a măsurii arestului al domiciliu, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit de judecătorul de drepturi şi libertăţi; prin urmare, sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca judecătorul să fie sesizat în ultima zi a termenului şi, implicit, cu

nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi fixează termen pentru soluţionarea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu înainte de expirarea măsurii;

- soluţionarea propunerii prelungire a arestului la domiciliu *se face, în principiu, în prezenţa inculpatului*;

- avocatul ales sau din oficiu al inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de prelungire a arestului la domiciliu, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă avocatul ales al inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl audiază pe inculpat atunci când acesta este prezent; trebuie menţionat că inculpatul arestat la domiciliu are obligaţia de a se prezenta la orice convocare în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- în ipoteza în care inculpatul este prezent, înainte de a proceda la ascultarea inculpatului, judecătorul de drepturi şi libertăţi ***îi aduce la cunoştinţă*** infracţiunea de care este acuzat şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- în cazul în care inculpatul consimte să dea declaraţie, judecătorul de drepturi şi libertăţi îl **va audia** despre *fapta de care este acuzat şi despre motivele pe care se întemeiază propunerea de prelungire a arestului la domiciliu formulată de procuror*; este însă posibil şi ca inculpatul să uzeze de dreptul la tăcere, refuzând să dea declaraţii;

- după *ascultarea inculpatului prezent, ori după ce acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul de a păstra tăcerea*, judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii de prelungire a arestului la domiciliu formulată de parchet, inculpatul având ultimul cuvânt;

- propunerea de prelungire a arestului la domiciliu se soluţionează *în camera de consiliu, de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*;

- soluţionarea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu poate atrage nulitatea relativă a încheierii numai dacă s-a adus inculpatului o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea acelui act; nulitatea absolută, derivând din încălcarea dispoziţiilor privitoare la publicitatea şedinţei, ce nu poate fi înlăturată în niciun mod, se referă numai la situaţia în care legea prevede judecata în şedinţă publică şi se judecă fără publicitate, iar nu la cazurile când, dimpotrivă, legea prevede soluţionarea cauzei fără publicitate şi se soluţionează în şedinţă publică;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat propunerea de luare a măsurii arestului la domiciliu nu este incompatibil să participe la soluţionarea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu; tot astfel, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat o propunere de prelungire a măsurii arestului la domiciliu poate participa la soluţionarea unei alte propuneri de prelungire a arestului la domiciliu;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă asupra propunerii de prelungire a arestului la domiciliu înainte de expirarea duratei acesteia, putând dispune, *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*, una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) admiterea propunerii procurorului şi prelungirea măsurii arestului la domiciliu pe o durată de cel mult 30 de zile, verificând în acelaşi timp ca durata totală a privării de libertate în cursul urmăririi penale să nu depăşească ***180 de zile*** (inclusiv în situaţia în care inculpaţii sunt minori cu vârsta cuprinsă între 14 şi 18 ani);

- prelungirea măsurii arestului la domiciliu se dispune cu începere de la momentul expirării duratei pentru care această măsură a fost luată/prelungită anterior, iar nu de la data pronunţării soluţiei de admitere a propunerii de prelungire;

- în jurisprudenţa Curţii Europene s-a apreciat că judecătorul trebuie să examineze nu numai respectarea normelor de procedură de drept intern, ci şi ***caracterul rezonabil al suspiciunii*** care stă la baza arestării şi legitimitatea scopului urmărit prin decizia de arestare şi privarea de libertate ulterioară; **după o anumită perioadă de timp**, simpla existenţă a unei suspiciuni că o persoană a comis o infracţiune nu mai este suficientă pentru a justifica detenţia; **prin *revirimentul jurisprudenţial Buzadji* (hotărârea Marii Camere din 5 iulie 2016) în care instanţa de contencios european a apreciat că noţiunea „după o anumită perioadă de timp" trebuie interpretată în sensul că** judecătorul trebuie să ofere temeiuri relevante şi suficiente pentru privarea de privarea de libertate – în plus faţă de menţinerea suspiciunii rezonabile – **„de îndată" după arestare**;

- astfel, prelungirea măsurii arestului la domiciliu se poate dispune dacă temeiurile care au determinat arestarea iniţială impun în continuare privarea de libertate sau există temeiuri noi care să justifice privarea de libertate; astfel, trebuie motivată în concret existenţa unor suspiciuni rezonabile cu privire la săvârşirea infracţiunii pentru care se efectuează urmărirea penală, existenţa, la momentul dispunerii soluţiei, a vreunui caz prevăzut de art. 223 alin. (1) sau (2) C.proc.pen., caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii privative de libertate cu scopurile urmărite (asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată ori de la executarea pedepsei etc.); judecătorul de drepturi şi libertăţi trebuie să evidenţieze *motive relevante şi suficiente* faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi poate acorda în cursul urmăririi penale şi alte prelungiri, fiecare neputând depăşi 30 de zile;

- reguli de bază care trebuie să fie avute în vedere de organele judiciare ori de câte ori solicită sau analizează o prelungire a duratei privării de libertate ce decurg din hotărârea pronunţată de Curtea de la Strasbourg în cauza *Contoloru c. României* se aplică în mod corespunzător şi în materia arestului la domiciliu.

Deşi încheierile instanţelor judecătoreşti naţionale conţineau, mai mult sau mai puţin, aceleaşi temeiuri pentru justificarea menţinerii reclamantului în stare de arest preventiv, analiza lor reflectă o examinare individualizată a situaţiei de fiecare dată şi o atenţie acordată faptului care s-a adeverit pe parcursul procesului penal, că reclamantul a determinat un martor să prezinte declaraţii mincinoase. Mai mult decât atât, Curtea ia în considerare faptul că aceste încheieri judecătoreşti au fost pronunţate într-un interval scurt de timp – cinci luni, timp în care temeiurile iniţiale nu şi-au putut pierde pertinenţa. Într-adevăr, având în vedere perioada de timp relativ scurtă între respectivele încheieri judecătoreşti, este rezonabil faptul că autorităţile competente au utilizat raţionamente similare întemeiate pe aceleaşi motive, ceea ce demonstrează, de asemenea, coerenţa temeiurilor invocate pentru justificarea deţinerii în stare de arest preventiv a reclamantului. Prin urmare, Curtea nu poate afirma că în acest caz instanţele judecătoreşti naţionale au utilizat, pentru a justifica încheierile lor privind deţinerea în stare de arest preventiv a reclamantului, formule mai mult sau mai puţin stereotipice ori că s-au limitat la reiterarea într-un mod general şi abstract a probelor menţionate anterior *(CtEDO, hotărârea din 22 aprilie 2014, în cauza Tripăduş c. Republicii Moldova, parag. 123)*.

(ii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu ca neîntemeiată;

(iii) respingerea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu şi înlocuirea acesteia în temeiul art. 242 alin. (2) C.proc.pen. cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, dacă se constată că arestul la domiciliu nu este necesar sau proporţional cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen. sau art. 216 C.proc.pen.;

(iv) constată nulitatea propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu ca urmare a încălcării termenului prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen.[1]

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi se comunică inculpatului şi procurorului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul şi inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă nu este atacată cu contestaţie, acesta *restituie dosarul procurorului* în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie;

---

[1] Această soluţie decurge din considerentele DCC nr. 336/2015. Cred, totuşi, că nu este eronată *dispunerea respingerii ca tardive* a propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu ca urmare a formulării acesteia cu nerespectarea termenului imperativ prevăzut de lege.

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă este atacată cu *contestaţie*, aceasta *se depune* la judecătorul de drepturi şi libertăţi care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare;

- contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de prelungire a măsurii arestului la domiciliu se soluţionează de un complet compus din doi judecători de drepturi şi libertăţi de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus prelungirea măsurii arestului la domiciliu, *dispoziţiile din această încheiere fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- *contestaţia formulată de inculpat se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare;*

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu ar trebui soluţionată înainte de expirarea duratei măsurii preventive dispuse anterior; în cazul în care contestaţia nu este soluţionată în acest termen, măsura arestului la domiciliu *va înceta de drept* şi, pe cale de consecinţă, se va dispune respingerea contestaţiei, întrucât nu se mai poate dispune prelungirea măsurii arestului la domiciliu care nu mai este în fiinţă, încetând de drept;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică soluţionarea contestaţiei;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei, şi respingerea propunerii de prelungire a arestului la domiciliu, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus în mod nelegal sau netemeinic prelungirea măsurii preventive; deopotrivă, se poate dispune şi înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestului la domiciliu a inculpatului dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de prelungire a măsurii preventive;

3. admiterea, în parte, a contestaţiei şi dispunerea prelungirii arestului la domiciliu pe o altă durată decât cea pentru care s-a dispus prelungirea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

§3. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în faza de cameră preliminară

- prin ***decizia nr. 16/RIL/2018***, instanţa supremă a apreciat că interpretarea dispoziţiilor art. 207 alin. (1) C.proc.pen. trebuie să se facă în sensul că raţiunea termenului stabilit pentru înaintarea rechizitoriul şi a dosarului cauzei este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului şi de a elimina arbitrariul în dispunerea menţinerii măsurii preventive; astfel, ***termenul „cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive şi nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum şi imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia***. În aceste condiţii, măsura preventivă va înceta de drept, conform art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., la expirarea termenului stabilit de organul judiciar care anterior a prelungit-o (sau, după caz, a dispus-o), judecătorul de cameră preliminară urmând să constate această împrejurare;

- modului de calcul al termenelor procedurale de regresiune se impune ca şi în această materie ***termenul procedural, minim, de regresiune să fie calculat pe zile libere***, potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- ultima zi a termenului procedural nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea sesizării, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit conform art. 207 alin. (2) C.proc.pen.; sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca instanţa să fie sesizată în ultima zi a termenului şi, implicit, cu nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- nesocotirea termenului procedural imperativ de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. atrage imposibilitatea verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive ca urmare a încălcării termenului de 5 zile pentru înaintarea dosarului cauzei; aceasta nu echivalează cu încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind incidentă niciuna dintre cauzele de încetare limitativ prevăzute de art. 241

C.proc.pen.; astfel, măsura preventivă va rămâne în fiinţă până la momentul expirării termenului pentru care a fost dispusă în cursul urmăririi penale; în cazul nerespectării de procuror a termenului prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., va fi inadmisibilă soluţionarea unei cereri de revocare, deoarece nu mai poate fi realizată analiza condiţiilor de temeinicie ale măsurii preventive în cadrul procedurii de verificare prevăzute de art. 207 C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate pune în discuţie din oficiu sau la cererea parchetului necesitatea luării măsurii controlului judiciar de la data expirării duratei măsurii preventive;

- rechizitoriul procurorului poate cuprinde şi propunerea de menţinere a măsurii arestului la domiciliu;

- când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului arestat la domiciliu, rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, cu cel puţin 5 zile (*termen de recomandare*) înainte de expirarea duratei acesteia pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu; apreciez că soluţia pronunţată de Curtea Constituţională prin Decizia nr. 336/2015 şi interpretarea naturii termenului trebuie raportată numai la instituţia prelungirii măsurii arestării preventive/la domiciliu conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinsă prin analogie şi la ***termenul de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen.*** care îşi menţine natura juridică de **termen procedural de recomandare şi de regresiune**; nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive sau la constatarea nelegalităţii sesizării instanţei şi nici nu constituie un impediment pentru ca judecătorul de cameră preliminară să procedeze din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- înainte de verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu judecătorul de cameră preliminară trebuie să analizeze dacă nu a fost depăşită durata maximală a măsurii preventive în cursul urmăririi penale (180 de zile) pentru că în acest caz starea de arest a încetat de drept;

- judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriu analizează legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu în *camera de consiliu*[1], cu citarea inculpatului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa judecătorului de cameră preliminară ori de câte ori este chemat; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu;

- asistenţa juridică a inculpatului şi prezenţa procurorului sunt obligatorii;

- ascultarea inculpatului arestat la domiciliu *nu este obligatorie*;

---

[1] Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu de judecătorul de cameră preliminară la primirea dosarului, în şedinţă publică, iar nu în camera de consiliu poate atrage nulitatea relativă a încheierii pronunţate numai dacă inculpatului i s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului.

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii stării de arest a inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare, judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa, *prin încheiere motivată, pronunţată în camera de consiliu*, una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea stării de arest la domiciliu, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat arestul la domiciliu se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; judecătorul trebuie să evidenţieze motive relevante şi suficiente faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestului la domiciliu, aceasta neputând dura însă mai mult de 30 de zile; de asemenea, nu trebuie indicate obligaţiile care sunt impuse inculpatului, întrucât acestea operează de drept, iar judecătorul menţine măsura preventivă astfel cum a fost luată/prelungită anterior.

(ii) revocarea arestului la domiciliu, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă judecătorul de cameră preliminară constată în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului că temeiurile arestului la domiciliu s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestului la domiciliu nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite;

- chiar dacă legea nu prevede explicit, consider că judecătorul de cameră preliminară va trebui să indice durata măsurii controlului judiciar/pe cauţiune (*cel mult 60 de zile*) în încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu aceste măsuri preventive mai uşoare, similar cu ipoteza luării acestor măsuri; ulterior, cu ocazia verificării periodice a legalităţii sau temeiniciei măsurii preventive, nu mai este necesar să fie indicată perioada în ipoteza în care se dispune menţinerea măsurii controlul judiciar/controlul judiciar pe cauţiune.

(iv) încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, în cazul în care, până la momentul pronunţării judecătorului de cameră preliminară asupra legalităţii şi temeiniciei stării de arest la domiciliu, s-a împlinit termenul pentru care măsura preventivă fusese anterior dispusă; deopotrivă, se va constata încetată de drept măsura arestului la domiciliu atunci când din eroare în cursul urmăririi penale aceasta a fost prelungită peste limita celor 180 de zile, iar verificarea legalităţii măsurii preventive se realizează de către judecătorul de cameră preliminară începând cu a 181-a zi;

(v) constată imposibilitatea verificării legalității și temeiniciei măsurii arestului la domiciliu, ca urmare a încălcării termenului de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. pentru înaintarea dosarului cauzei.

- indiferent de soluția pronunțată, este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea judecătorului de cameră preliminară trebuie comunicată inculpatului și procurorului care au lipsit de la pronunțare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriu dispune asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestație*** *în termen de 48 de ore de la pronunțare*, pentru procurorul și inculpatul care au fost prezenți la pronunțare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru procurorul și inculpatul care au lipsit de la pronunțare;

- în ipoteza în care încheierea judecătorului de cameră preliminară de la prima instanță este atacată cu *contestație*, aceasta *se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestațiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție dispune asupra propunerii de arest la domiciliu se soluționează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casație și Justiție;

- ***nu este suspensivă de executare contestația*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menținerea arestului la domiciliu, respectiv încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu; dispozițiile din aceste încheierii ***fiind executorii*** de la momentul pronunțării;

- ***este suspensivă de executare contestația*** *formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune;

- contestația formulată de inculpat se soluționează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

- contestația formulată de procuror împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune se soluționează înainte de expirarea duratei măsurii arestului la domiciliu (luate sau prelungire în cursul urmăririi penale);

- în vederea soluționării contestației, inculpatul se citează; acesta are obligația, după luarea măsurii, să se prezinte în fața judecătorului de cameră preliminară ori de câte ori este chemat; absența inculpatului legal citat nu împiedică soluționarea contestației;

- în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, **care se pronunţă în camera de consiliu***, putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

2. admiterea contestaţiei şi menţinerea arestului la domiciliu în cazul în care judecătorul de cameră preliminară din prima instanţă a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

3. admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menţinerii măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi sau care a încuviinţat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi şi libertăţi);

4. respingerea contestaţiei ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- potrivit art. 343 C.proc.pen., durata procedurii în camera preliminară este de cel mult 60 de zile de la data înregistrării cauzei la instanţă; astfel, este posibil ca în cazul în care la prima verificare a măsurii judecătorul de cameră preliminară a dispus menţinerea arestului la domiciliu pe parcursul procedurii de cameră preliminară, să mai fie dezbătută din nou legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu deoarece judecătorul are obligaţia ca, din oficiu, să verifice periodic, dar nu mai târziu de 30 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea măsurii arestului la domiciliu, altfel măsura preventivă va înceta de drept; regulile procedurale descrise mai sus cu referire la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu se aplică în mod corespunzător şi în cazul verificărilor ulterioare efectuate în cadrul procedurii de cameră preliminară;

- ca efect al DCC nr. 437/2017, *pe durata procedurii de cameră preliminară competenţa de verificare din oficiu a legalităţii şi temeinicei arestului la domiciliu, înainte de expirarea termenului de 30 de zile, aparţine judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă (sesizat cu rechizitoriu), fie că procedura se desfăşoară în faţa acestuia în primă instanţă, fie în calea de atac a contestaţiei*; o astfel de soluţie fusese reţinută şi prin ***decizia instanţei supreme nr. 5/RIL/2014***[1], potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecăţii a fost atacată cu contestaţie, are competenţa de a se pronunţa asupra măsurilor preventive, conform dispoziţiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluţionarea contestaţiei prevăzute în art. 347 C.proc.pen.;

---

[1] Deşi efectele *deciziei nr. 5/RIL/2014 au încetat de drept* în condiţiile art. 474[1] C.proc.pen. în urma intrării în vigoare a Legii nr. 75/2016, în urma DCC nr. 437/2017 considerentele deciziei pronunţate în recurs în interesul legii pot servi pentru lămurirea situaţiei juridice actuale.

- verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu se realizează tot în procedură de cameră de consiliu, iar nu în şedinţă publică; o atenţie particulară trebuie să manifeste judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriul pentru a determina momentul la care faza procesuală este fost încheiată, iar cauza trece în faza procesuală a judecăţii, întrucât din acel moment verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive trebuie realizată numai în condiţii de publicitate de o instanţă, iar nu de un judecător de cameră preliminară, *sub sancţiunea nulităţii absolute*;

- durata măsurii arestului la domiciliu în camera preliminară nu are drept limită maximă termenul prevăzut de art. 343 C.proc.pen.; prin urmare, depăşirea termenului de 60 de zile prevăzut de art. 343 C.proc.pen. pentru finalizarea fazei de cameră preliminară nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive, judecătorul urmând să aprecieze respectarea exigenţelor termenului rezonabil al privării de libertate prin raportare la criteriile rezultate din jurisprudenţa Curţii Europene;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet verificarea necesităţii prelungirii arestului la domiciliu va reveni din nou în competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sesizat de procuror, iar în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu va intra în competenţa instanţei de judecată.

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în cursul judecăţii

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, înaintează dosarul instanţei de judecată cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea măsurii arestului la domiciliu; apreciez că soluţia pronunţată de Curtea Constituţională prin DCC nr. 336/2015 şi interpretarea naturii termenului trebuie raportată numai la instituţia prelungirii măsurii arestării preventive/la domiciliu, conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinsă prin analogie şi la ***termenul de 5 zile prevăzut de art. 208 alin. (1) C.proc.pen.*** care îşi menţine natura juridică de **termen procedural de recomandare şi de regresiune**; nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive şi nici nu constituie un impediment pentru ca instanţa să procedeze din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive;

- în cursul judecăţii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei), instanţa are obligaţia de a verifica periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu; astfel, instanţa de judecată verifică dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestului la domiciliu, înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- după verificarea legalităţii şi menţinerea arestului la domiciliu în cadrul procedurii de cameră preliminară, instanţa trebuie să procedeze, înainte de expirarea prevenţiei, la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu, chiar

dacă această verificare nu are loc la data primului termen de judecată, ci la un termen intermediar, anterior acestui moment procesual;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia arestului la domiciliu în *şedinţă publică*, în prezenţa inculpatului asistat de avocat ales sau din oficiu şi a procurorului; acesta are obligaţia, după luarea măsurii, să se prezinte în faţa instanţei ori de câte ori este chemat;

- ascultarea inculpatului arestat la domiciliu nu este obligatorie;

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi avocatului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii arestului la domiciliu, inculpatul având ultimul cuvânt;

- după deliberare instanţa de judecată poate pronunţa, *prin încheiere* motivată pronunţată în şedinţă publică, una dintre următoarele *soluţii*:

(i) menţinerea arestului la domiciliu, când instanţa stabileşte că temeiurile care au determinat arestul la domiciliu se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea privării de libertate sau că există temeiuri noi care justifică privarea de libertate, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal în faza de judecată; instanţa de judecată trebuie să evidenţieze *motive relevante şi suficiente* faţă de circumstanţele concrete ale cauzei care să justifice continuarea privării de libertate a inculpatului;

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura arestului la domiciliu, aceasta neputând dura mai mult de 60 de zile;

- potrivit art. 222 alin. (12) teza finală raportat la art. 239 alin. (1) C.proc.pen., ***în cursul judecăţii în primă instanţă***, durata totală a arestului la domiciliu *este aceeaşi ca şi cea prevăzută de lege în cazul măsurii arestării preventive; astfel,* ***în cursul judecăţii în primă instanţă***, durata totală a arestului la domiciliu (la care se poate adiţiona durata arestării preventive) nu poate depăşi **un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată**; în ipoteza în care maximul special al pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul este mai mare de 10 ani, *în niciun caz durata privării de libertate în primă instanţă* ***nu poate depăşi 5 ani***. Aceste termene curg ***de la data sesizării instanţei de judecată cu rechizitoriu***; faţă de considerentele DCC nr. 740/2015, analiza termenului rezonabil al privării de libertate şi a limitei obiective constând în jumătatea maximului special prevăzut de norma de incriminare pentru acuzaţia care face obiectul judecăţii trebuie raportată la durata totală a măsurilor preventive privative de libertate a inculpatului în cursul judecăţii în primă instanţă, începând cu data sesizării instanţei sau cu data punerii în executare a măsurii, dacă aceasta este ulterioară sesizării;

- în ceea ce priveşte maximul special al pedepsei, se va avea în vedere limita maximă prevăzută de lege pentru infracţiunea consumată prin raportare la încadrarea juridică a faptei de la momentul analizării duratei măsurii arestului la domiciliu, inclusiv în ipoteza în care pe parcursul judecăţii prima instanţă a dispus prin încheiere schimbarea încadrării juridice; nu vor fi avute în vedere la stabilirea maximului special cauzele de atenuate sau agravare a răspunderii penale;

- ca urmare a modificării operate prin O.U.G. nr. 18/2016 prima instanţă poate proceda în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen. la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu şi dispune menţinerea măsurii preventive, după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel.

(ii) revocarea arestului la domiciliu, în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea măsurii arestului la domiciliu şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar sau controlul judiciar pe cauţiune, dacă instanţa de judecată constată, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, că temeiurile arestării iniţiale s-au schimbat sau că, deşi există probe din care rezultă suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit infracţiunea de care este acuzat, menţinerea măsurii arestului la domiciliu nu mai este necesară faţă de scopurile urmărite prin privarea de libertate sau că măsura preventivă nu este proporţională cu scopurile urmărite;

- chiar dacă legea nu prevede explicit, consider că instanţa va trebui să indice durata măsurii controlului judiciar/pe cauţiune (*cel mult 60 de zile*) în încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu aceste măsuri preventive mai uşoare, similar cu ipoteza luării acestor măsuri; ulterior, cu ocazia verificării periodice a legalităţii sau temeiniciei măsurii preventive, nu mai este necesar să fie indicată perioada în ipoteza în care se dispune menţinerea măsurii controlul judiciar/controlul judiciar pe cauţiune.

(iv) încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, în situaţia în care în cauză nu s-a mai procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la menţinerea măsurii arestului la domiciliu de judecătorul de cameră preliminară, respectiv în termen de 60 de zile de la ultima verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu de către instanţa de judecată.

- deopotrivă, se va constata *încetarea de drept* a măsurii arestului la domiciliu:

a) la data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere sau de condamnare la pedeapsa amenzii care nu însoţeşte pedeapsa închisorii;

b) dacă pedeapsa cu închisoare aplicată este egală cu durata reţinerii, arestului la domiciliu şi arestării preventive[1];

c) data pronunţării în primă instanţă a unei hotărâri prin care a fost aplicată o măsură educativă neprivativă de libertate;

d) în apel, dacă durata măsurii arestării preventive a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare.

- după încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu instanţa de judecată poate dispune luarea unei alte măsuri preventive, în condiţiile legii;

---

[1] Se va reţine acest caz de încetare de drept şi atunci când privarea de libertate este egală cu durata pedepsei aplicate imediat după pronunţarea sentinţei primei instanţe şi până la motivarea acesteia.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- încheierea instanţei de judecată se comunică procurorului şi inculpatului care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care *instanţa de judecată dispune, în primă instanţă,* asupra arestului la domiciliu se poate face ***contestaţie** în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, pentru inculpatul şi procurorul care au lipsit de la pronunţare; *în cazul în care instanţa de apel se pronunţă asupra arestului la domiciliu încheierea este definitivă indiferent de soluţia adoptată*;

- *contestaţia* se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

- ***nu este suspensivă de executare contestaţia*** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii arestului la domiciliu, respectiv încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu, *dispoziţiile din aceste încheierii fiind executorii de la momentul pronunţării*;

- ***este suspensivă de executare contestaţia** formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus* revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune;

- *contestaţia formulată de inculpat* se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*; nu este necesar ca soluţionarea contestaţiei să aibă loc înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară, deoarece, pe de o parte, legea nu prevede o astfel de cerinţă, iar, pe de altă parte, măsura arestului la domiciliu încetează de drept numai dacă prima instanţă nu procedează la verificarea legalităţii şi temeiniciei stării de arest în termen de 60 de zile de la ultima menţinere, nu şi atunci când contestaţia împotriva încheierii de menţinere a stării de arest pronunţată în acest termen nu este soluţionată înainte de expirarea termenului de 60 de zile de la menţinerea anterioară;

- *contestaţia formulată de procuror* împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune se soluţionează înainte de expirarea duratei măsurii arestului la domiciliu dispuse anterior;

- în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

- soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*, în prezenţa inculpatului;

Spre deosebire de procedura de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, în cazul în care cauza se află în curs de judecată, nu se poate proceda la soluţionarea contestaţiei în lipsa inculpatului nici măcar în cazurile de excepţie când acesta când acesta din

cauza stării sănătății, din cauză de forță majoră sau stare de necesitate nu poate fi adus în fața instanței care soluționează contestația.

- este obligatorie acordarea asistenței juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;

- participarea procurorului este obligatorie;

- instanța de judecată soluționează contestația *prin încheiere motivată, **care se pronunță în ședință publică***, putând dispune una din următoarele ***soluții***:

1. admiterea contestației și revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune atunci când prima instanță a menținut măsura arestului la domiciliu;

2. admiterea contestației și menținerea arestului la domiciliu în cazul în care prima instanță a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune;

3. admiterea contestației și trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în cazul dispunerii menținerii măsurii arestului la domiciliu de către un judecător care, anterior, în cursul urmăririi penale, a dispus luarea sau prelungirea arestului la domiciliu în calitate de judecător de drepturi și libertăți sau care a încuviințat în cursul urmăririi penale un procedeu probatoriu în calitate de judecător de drepturi și libertăți);

4. respingerea contestației ca nefondată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestației.

§5. Revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu

- ***revocarea măsurii arestului la domiciliu*** este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii arestului la domiciliu *dacă*:

(i) au încetat temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea măsurii; în acest caz, temeiurile de fapt și de drept au existat la momentul luării, prelungirii sau menținerii măsurii arestului la domiciliu, însă ulterior au încetat (de pildă, după luarea măsurii arestului la domiciliu pentru acuzația de comitere a infracțiunii de furt calificat inculpatul și persoana vătămată încheie un acord de mediere);

(ii) au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii; în acest caz, temeiurile de fapt și de drept au existat la momentul luării, prelungirii sau menținerii măsurii arestului la domiciliu, însă ulterior faptele sau împrejurările noi intrate în posesia organelor judiciare dovedesc nelegalitatea măsurii (de exemplu, un inculpat este arestat la domiciliu pentru suspiciunea comiterii infracțiunii de tentativă de omor, iar în urma efectuării expertizei medico-legale se dovedește că la momentul comiterii faptei și, implicit, al luării măsurii arestului la domiciliu acesta era iresponsabil).

- în ipoteza în care există o nelegalitate vădită, flagrantă la luarea/prelungirea/menținerea arestului la domiciliu (de pildă, lipsa oricărei motivări la luarea măsurii preventive, necompetența materială a judecătorului de drepturi și libertăți etc.), această nelegalitate originară, iar nu ulterioară, poate constitui, de asemenea, temei pentru revocarea măsurii arestului la domiciliu;

- ***înlocuirea măsurii arestului la domiciliu*** este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care arestul la domiciliu este înlocuit cu măsura arestării preventive, a controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care sunt îndeplinite următoarele **condiţii**:

a) s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestului la domiciliu (de exemplu, odată cu trecerea timpului, condiţia existenţei unui pericol concret pentru ordinea publică nu mai poate fi reţinută faţă de circumstanţele personale ale inculpatului şi de atitudinea sa procesuală; sau măsura arestului la domiciliu nu mai este proporţională cu scopul urmărit; ori s-a dispus extinderea urmăririi penale şi a acţiunii penale cu privire la alte infracţiuni care relevă necesitatea privării de libertate a inculpatului prin măsura arestării preventive faţă de gravitatea faptelor comise şi de complexitatea activităţii infracţionale);

b) sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., art. 216 C.proc.pen., respectiv art. 223 C.proc.pen.; în toate aceste ipoteze este necesară întrunirea condiţiei probei din care să rezulte suspiciunea rezonabilă cu privire la comiterea infracţiunii de care este acuzat inculpatul;

c) în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai uşoară *este suficientă* pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen., respectiv măsura preventivă mai grea (arestarea preventivă) este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.; această condiţie reprezintă consacrarea testului proporţionalităţii şi a caracterului gradual al măsurilor preventive; nu este necesară în toate cazurile să existe o modificare a conduitei procesuale a inculpatului (de exemplu, în cazurile în care aceasta a recunoscut de la început comiterea infracţiunii), însă pot exista situaţii în care modificarea poziţiei procesuale a acestuia să contribuie la reţinerea îndeplinirii şi acestei ultime condiţii (de pildă, după ce iniţial inculpatul a uzat de dreptul la tăcere, decide să dea declaraţii în care recunoaşte comiterea faptelor de care este acuzat şi contribuie la descoperirea participanţilor la comiterea infracţiunii sau denunţă comiterea unor infracţiuni de alte persoane).

- în cazul în care inculpatul încalcă cu rea-credinţă măsura arestului la domiciliu sau obligaţiile care îi revin, ori ***există suspiciunea rezonabilă*** că a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară ori instanţa de judecată, la cererea motivată a procurorului sau din oficiu, ***poate dispune*** *înlocuirea arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive*, dacă această din urmă măsură este necesară şi proporţională cu scopul urmărit; în acest scop, dacă organul de supraveghere constată nerespectarea cu rea-credinţă a măsurii şi a obligaţiilor impuse inculpatului, întocmeşte o sesizare motivată pe care o înaintează, de îndată, procurorului, în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanţei de judecată, în cursul judecăţii; în vederea întocmirii sesizării, organul de supraveghere verifică situaţia de fapt şi audiază inculpatul, dacă este posibil, sau alte persoane; în situaţia în care se dispune înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive

potrivit dispoziţiile art. 242 alin. (3) raportat la art. 221 alin. (4) C.proc.pen., mandatul de arestare preventivă, act esenţialmente executoriu, se emite la momentul rămânerii definitive a soluţiei şi nu la momentul pronunţării acesteia, întrucât potrivit interpretării *per a contrario* a dispoziţiilor art. 204 alin. (3), ale art. 205 alin. (3) sau ale art. 206 alin. (4) C.proc.pen. o eventuală contestaţie este suspensivă de executare;

- arestul la domiciliu nu poate fi înlocuit cu măsura reţinerii, internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice sau a internării medicale provizorii;

- revocarea sau înlocuirea arestului la domiciliu ***se poate dispune la cererea scrisă*** a persoanei private de libertate, a procurorului sau din oficiu, de către:

(i) judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă (chiar şi în situaţia în care măsura privativă de libertate a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară cu ocazia judecării recursului), ori al instanţei corespunzătoare în grad în a cărei circumscripţie se află locul de deţinere, *în cursul urmăririi penale*;

(ii) judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare; judecătorul de cameră preliminară învestit pentru soluţionarea cauzei este competent să soluţioneze şi cererile cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu formulate în cursul urmăririi penale care nu au fost încă soluţionate de judecătorul de drepturi şi libertăţi până la momentul sesizării instanţei cu rechizitoriu;

(iii) instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel; în acest ultim caz, completul de judecată căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza trebuie să soluţioneze şi cererile de revocare sau de înlocuire a arestului la domiciliu. Instanţa de judecată învestită cu soluţionarea cauzei este competentă să soluţioneze şi cererile cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu formulate în cursul urmăririi penale care nu au fost încă soluţionate de judecătorul de drepturi şi libertăţi până la momentul sesizării instanţei cu acordul de recunoaştere a vinovăţiei.

- *condiţia existenţei unei cereri scrise de revocare sau înlocuire a măsurii arestului la domiciliu* trebuie să fie îndeplinită numai atunci când această soluţie este solicitată autonom, iar nu în cadrul unei proceduri desfăşurate din oficiu de verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii arestului la domiciliu în faza de cameră preliminară sau în cursul judecăţii când, cu ocazia dezbaterilor, inculpatul şi apărătorul acestuia pun concluzii de revocare sau înlocuire a măsurii preventive cu titlu de apărări; tot astfel, condiţia procedurală a cererii scrise nu este necesară în cursul urmăririi penale, când judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat cu o propunere de prelungire a arestului la domiciliu poate analiza cererea orală a persoanei private de libertate sau a procurorului, formulată în cursul dezbaterilor, de a dispune înlocuirea sau revocarea măsurii arestului la domiciliu;

- în cazul în care măsura arestului la domiciliu a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau

înlocuirea măsurii preventive, procurorul sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi care a luat măsura, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive luate de acesta;

- în cazul în care sunt formulate atât cereri de revocare, cât şi cereri de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu (fie pe cale principală, fie în subsidiar) în faţa aceleiaşi instanţe, aceasta nu poate dispune în acelaşi timp revocarea măsurii arestului la domiciliu şi înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar/controlului judiciar pe cauţiune; judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate respinge ambele cereri sau poate admite pe una dintre ele respingând-o pe cealaltă;

- în situaţia în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală (chiar dacă această din urmă măsură nu a fost încă validată de judecător) într-o cauză în care există un inculpat arestat la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept la momentul dispunerii soluţiei de netrimitere în judecată; prin urmare, în această ipoteză procurorul nu mai poate formula o cerere de revocare a măsurii preventive în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- *în cursul urmăririi penale*, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, cu maximă celeritate, care se apreciază prin raportare la durata de timp existentă între momentul depunerii cererii de către inculpatul privat de libertate şi data pronunţării încheierii judecătorului; procurorul înaintează judecătorului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară* soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziţie dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- în vederea soluţionării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului;

- art. 242 alin. (8) C.proc.pen. prevede că soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se face **numai după ascultarea inculpatului arestat la domiciliu** asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, **în prezenţa unui avocat ales sau numit din oficiu (asistenţa juridică obligatorie)**; apreciez că ascultarea inculpatului este obligatorie numai în ipoteza în care inculpatul formulează o cerere autonomă de revocare sau înlocuire a măsurii arestului la domiciliu, nu şi în cazul în care revocarea sau înlocuirea măsurii preventive este susţinută cu titlu de apărare în cadrul concluziilor formulate cu ocazia punerii în discuţie din oficiu de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanţă a legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive;

- cererea de revocare sau înlocuire se soluţionează şi în lipsa inculpatului legal citat când acesta nu se prezintă în faţa organului judiciar, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate dispune *prin încheiere*[1] una dintre următoarele ***soluţii:***

(i) **admiterea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu;

(ii) **respingerea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu;

(iii) **ia act de retragerea** cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu.

- ***o particularitate prezintă procedura de soluţionare a cererii de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar pe cauţiune***, remarcându-se printr-un caracter cu totul inedit în care temeinicia pe fond a cererii ţine de depunerea sau nu a cauţiunii; astfel, potrivit art. 242 alin. (10) C.proc.pen., dacă găseşte ***cererea întemeiată***, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară *sau instanţa de judecată, prin încheiere, pronunţată în camera de consiliu, admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii*, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; rezultă din dispoziţia Codului că şi pentru faza de judecată această procedură este *republică*, desfăşurându-se *în camera de consiliu*, iar judecătorul/instanţa în etapa admisibilităţii în principiu analizează *inclusiv temeinicia cererii*; aşadar, opinez că analiza cererii de înlocuire se realizează în **două etape**: **1. mai întâi se evaluează temeinicia** cererii de înlocuire şi se dispune prin încheiere fie admiterea acesteia în principiu, stabilirea cuantumului cauţiunii şi a termenului de depunere, fie respingerea cererii de înlocuire ca nefondată; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare, pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; contestaţia poate viza atât legalitatea şi temeinicia soluţiei primei instanţe, cât şi cuantumul cauţiunii sau termenul stabilit pentru depunerea acestei (de pildă, în ipoteza în care a fost stabilită cu titlu de cauţiune depunerea unei sume importante de bani într-un termen foarte scurt, se poate solicita pe calea contestaţiei formulate împotriva încheierii de admitere în principiu reducerea cuantumului cauţiunii pentru ca acesta să satisfacă testul proporţionalităţii şi/s-au majorarea termenului de depunere); dacă instanţa de control judiciar menţine soluţia de admitere în principiu, sau dispune chiar ea admiterea în principiu (dacă prima instanţă respinsese cererea de înlocuire), ori în ipoteza în care nu este formulată contestaţie împotriva încheierii de admitere în principiu, de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu începe să curgă termenul fixat pentru depunerea cauţiunii; admiterea în principiu a cererii de înlocuire nu echivalează şi cu înlocuirea efectivă a măsurii arestului la domiciliu cu controlul judiciar pe cauţiune, aceasta putând fi dispusă numai în cea de-a doua procedură, deoarece este condiţionată de depunerea cauţiunii; **2.** potrivit art. 242 alin. (11) C.proc.pen., *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul/instanţa, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*, stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este

[1] În ipoteza în care cererea de revocare sau de înlocuire a fost formulată cu ocazia dezbaterilor, instanţa de judecată se va pronunţa asupra acesteia prin sentinţă/decizie.

arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) C.proc.pen., *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul/instanţa, *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat*; şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii* arestului la domiciliu (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula *contestaţie*[1] procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare;

- atât în cursul urmăririi penale, cât şi în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acestuia cu măsura controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune *este suspensivă de executare*;

- potrivit art. 399 alin. (1) şi (4) C.proc.pen., instanţa are obligaţia ca, prin hotărâre, să se pronunţe asupra menţinerii, revocării, înlocuirii ori încetării de drept a măsurii arestului la domiciliu dispuse pe parcursul procesului penal cu privire la inculpat, hotărârea pronunţată cu privire la măsurile preventive fiind *executorie*; prin urmare, în cazul în care instanţa dispune revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea acesteia cu o altă măsură preventivă mai uşoară, dispoziţia din minută este executorie, inculpatul urmând a fi pus în libertate, dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză;

- în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel, prima instanţă poate dispune cu privire la inculpatul condamnat, la cerere sau din oficiu, revocarea măsurii arestului la domiciliu sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu măsura arestării preventive sau cu cea a controlului judiciar/ controlului judiciar pe cauţiune;

- instanţa de apel poate dispune din oficiu, în cadrul verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive sau la cererea inculpatului ori a procurorului revocarea sau înlocuirea măsurii arestului la domiciliu, prin încheiere definitivă.

---

[1] Parcurgerea unei proceduri în doi paşi se impune şi în cazul în care instanţa de control judiciar consideră că este întemeiată contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de înlocuire a măsurii arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune, faţă de dispoziţiile art. 425[1] alin. (7) pct. 2 lit. a) C.proc.pen. Astfel, mai întâi se va admite contestaţia, se va desfiinţa încheierea atacată şi se va dispune admiterea în principiu a cererii şi stabilirea cuantumului cauţiunii. Ulterior, *dacă se depune cauţiunea* în termenul fixat, judecătorul/instanţa *va admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*, va stabili obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi va dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; *dacă nu se depune* cauţiunea în termenul fixat, judecătorul/instanţa *va respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat.*

§6. Încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu

- reprezintă terminarea *ope legis* a privării de libertate impusă prin măsura arestului la domiciliu; legiuitorul a reglementat anumite cazuri în care, independent de subzistenţa temeiurilor, arestul la domiciliu nu poate continua;

- **măsura arestului la domiciliu *încetează de drept*:**

a) ***la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare ori la expirarea termenului de 30 de zile, dacă judecătorul de cameră preliminară sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în acest termen, respectiv la expirarea termenului de 60 de zile, dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei*** **arestului la domiciliu *în acest termen;***

- ***în cursul urmăririi penale***, depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea sau prelungirea măsurii arestului la domiciliu, fără ca anterior măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a arestului la domiciliu la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus privarea de libertate;

- în cursul urmăririi penale durata totală a arestului la domiciliu şi a arestării preventive în aceeaşi cauză şi pentru aceeaşi infracţiune ***nu poate depăşi 180 de zile***; după acest termen măsura încetează de drept;

- în cazul în care se dispune restituirea cauzei la procuror, măsura arestului la domiciliu a inculpatului va putea fi menţinută şi după restituirea cauzei la procuror, pe o perioadă de cel mult 30 de zile, care nu poate fi mai mare decât diferenţa dintre termenul maxim de 180 de zile şi timpul în care inculpatul a fost arestat la domiciliu, în aceeaşi cauză, anterior sesizării instanţei prin rechizitoriu; în situaţia în care în cursul urmăririi penale durata arestului la domiciliu a inculpatului a fost de 180 de zile, după dispunerea restituirii cauzei la parchet judecătorul de cameră preliminară nu poate menţine arestul la domiciliu, pentru că astfel ar fi depăşită limita maximă a arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale prevăzută de Codul de procedură penală;

- ***în cursul fazei de cameră preliminară***, judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 30 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- ***în cursul judecăţii***, instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea privării de libertate. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei arestului la domiciliu în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a stării de arest şi nu a dispus menţinerea arestului la domiciliu, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen.

Deşi dispoziţiile alin. (5) al art. 204 C.proc.pen. stabilesc obligaţia judecătorului de a soluţiona contestaţia înainte de expirarea măsurii preventive anterior dispuse doar în cazul căii de atac promovate de procuror, acest text de lege nu poate fi interpretat în sensul că o eventuală contestaţie exercitată de inculpat ar putea fi judecată şi după expirarea duratei măsurii dispuse anterior, chiar dacă măsura cu care a fost înlocuită este una mai uşoară, precum controlul judiciar, cum este cazul în speţă. Prin nesoluţionarea contestaţiilor promovate de inculpaţi înainte de această dată au devenit incidente dispoziţiile art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., potrivit cărora măsura preventivă încetează de drept la momentul expirării termenului stabilit de organele judiciare, măsura preventivă a controlului judiciar neputând să curgă, întrucât, fiind vorba de o încheiere de înlocuire a unei măsuri preventive cu o alta, şi nu de luare ori prelungire a unei măsuri preventive, respectiva hotărâre nu era executorie *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 1011 din 21 iulie 2015, în Cpp Ad. 3, p. 420).*

b) ***în cazul în care procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;***

- în aceste cazuri procesul penal este încheiat din faza urmăririi penale, caz în care măsura preventivă nu poate subzista dincolo de limitele procesului penal;

- în cazul dispunerii soluţiei de renunţare la urmărirea penală, măsura arestului la domiciliu încetează de drept la data emiterii ordonanţei procurorului prin care a fost dispusă netrimiterea în judecată, neprezentând relevanţă procedurile ulterioare de verificare a legalităţii şi temeiniciei soluţiei pe cale ierarhică sau de judecătorul de cameră preliminară, deoarece prin acestea nu se dispune o soluţie de netrimitere în judecată, iar în caz de infirmare a soluţiei procurorului de caz va fi incidentă instituţia redeschiderii urmăririi penale.

c) ***în ipoteza în care prima instanţă a dispus prin sentinţă o soluţie de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, de amânare a aplicării pedepsei ori de condamnare cu suspendare a executării pedepsei sub supraveghere;***

d) ***când, înainte de pronunţarea unei sentinţe în primă instanţă, durata privării de libertate a atins jumătatea maximului pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea care face obiectul învinuirii, fără a se putea depăşi, în niciun caz, limita de 5 ani de la data sesizării instanţei;***

- *în cursul judecăţii în primă instanţă, durata totală a arestului la domiciliu* nu poate depăşi un termen rezonabil şi nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată; în toate cazurile, durata arestării preventive în primă instanţă nu poate depăşi 5 ani; după acest termen măsura încetează de drept;

- maximul special se raportează la pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârşită în formă consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei;

- în cazul concursului de infracţiuni se va avea în vedere maximul special prevăzut de lege pentru infracţiunea cea mai gravă dintre cele concurente, care constituie totodată temei al privării de libertate.

e) *în apel, dacă durata măsurii a atins durata pedepsei pronunţate în hotărârea de condamnare;*

- în cazul în care prima instanţă a dispus prin hotărârea de condamnare pentru infracţiuni comise în stare de recidivă postcondamnatorie şi revocarea suspendării sub supraveghere a executării unei pedepse anterioare/liberării condiţionate, prin „pedeapsă pronunţată" se va înţelege pedeapsa aplicată pentru infracţiunea sau infracţiunile deduse judecăţii, la care se adaugă pedeapsa devenită executabilă ca urmare a revocării sub supraveghere a executării pedepsei/liberării condiţionate;

- se va constata încetarea de drept a măsurii arestării preventive şi în ipoteza în care instanţa de apel admite calea de atac declarată numai de inculpat şi trimite cauza spre rejudecare la prima instanţă, dacă durata pedepsei pronunţate în prima instanţă este egală cu durata privării de libertate; în acest caz, ca urmare a aplicării principiului *non reformatio in peius*, instanţele nu vor putea aplica o pedeapsă mai mare decât pedeapsa aplicată iniţial.

f) *când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii egală cu durata reţinerii, arestului la domiciliu şi arestării preventive*[1] *[art. 241 alin. (1^1) lit. a) teza a II-a C.proc.pen.];*

- măsura arestului la domiciliu încetează de drept de îndată ce durata reţinerii şi cea a arestării (preventive sau la domiciliu) devin egale cu durata pedepsei pronunţate, deşi hotărârea nu este definitivă;

- dacă soluţia de condamnare la pedeapsa închisorii egală cu durata reţinerii şi arestării (preventive sau la domiciliu) este pronunţată de instanţa de apel prin decizie definitivă, odată cu pronunţarea hotărârii măsura arestului la domiciliu încetează de drept, întrucât pedeapsa aplicată este considerată executată integral, durata privării de libertate deducându-se din durata pedepsei;

- *a fortiori*, încetarea de drept va opera şi în cazurile în care pedeapsa stabilită este inferioară duratei privării de libertate prin măsura arestului la domiciliu;

- toate aceste ipoteze revelă însă un caracter disproporţionat al măsurii arestului la domiciliu susceptibil să atragă o condamnare de către Curtea Europeană, întrucât este evident că privarea preventivă de libertate a constituit în sine o anticipare a pedepsei.

g) *când instanţa pronunţă o hotărâre de condamnare la pedeapsa amenzii (care nu însoţeşte pedeapsa închisorii) sau la o măsură educativă neprivativă de libertate [art. 241 alin. (1) lit. b) teza finală şi alin. (1^1) lit. a) teza finală C.proc.pen.];*

- în cazul în care instanţa aplică o măsură educativă privativă de libertate (internarea într-un centru educativ sau internarea într-un centru de detenţie), măsura ares-

---

[1] Se va reţine acest caz de încetare de drept şi atunci când privarea de libertate sub forma măsurii preventive este egală cu durata pedepsei aplicate imediat după pronunţarea sentinţei primei instanţe şi până la motivarea acesteia, înainte ca instanţa de apel să fi fost sesizată sau chiar înainte de a se fi exercitat vreo cale de atac în cauză.

tului la domiciliu nu va înceta de drept, instanţa putând dispune menţinerea, înlocuirea sau revocarea măsurii preventive;

- consider că măsura arestului la domiciliu va înceta de drept chiar şi în situaţia în care pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, dacă instanţa dispune cu privire la aceasta suspendarea sub supraveghere sau amânarea aplicării pedepsei; astfel, atunci când pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii nu este necesar ca instanţa să dispună executarea pedepsei închisorii în regim de detenţie, dispoziţiile art. 62 C.pen. putând fi aplicate.

1. *şi atunci când executarea pedepsei închisorii este suspendată sub supraveghere* [în acest caz, executarea pedepsei amenzii astfel stabilite nu este suspendată; amenda se va executa pe durata termenul de supraveghere, însă aceasta nu conduce la concluzia că măsura preventivă nu încetează de drept, având practic o pedeapsă a amenzii executabilă (ca şi în situaţia în care aceasta ar fi fost stabilită autonom, când măsura arestului la domiciliu ar fi încetat de drept) şi o pedeapsă a închisorii a cărei executare este suspendată, ce constituie de asemenea un caz de încetare de drept a măsurii preventive];

2. *sau în cazul în care se dispune amânarea aplicării pedepsei* (în această ipoteză, amânarea aplicării va privi *ansamblul pedepsei – închisoare + amendă* – nu doar pedeapsa închisorii); or, în situaţia amânării aplicării pedepsei măsura arestului la domiciliu încetează de drept.

h) ***la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie sau a detenţiunii pe viaţă;*** în acest caz, se va emite mandatul de executare a pedepsei care va constitui temeiul de privare de libertate al persoanei condamnate, caracterul preventiv al măsurii procesuale încetând.

- în aceste cazuri, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată ***are obligaţia să constate***[1] încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu şi să dispună punerea de îndată în libertate a celui arestat (dacă nu este reţinut sau arestat în altă cauză) trimiţând administraţiei locului de deţinere o copie de pe dispozitiv;

- încetarea de drept a măsurii arestului la domiciliu trebuie să fie constatată şi de procurorul care dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală în chiar cuprinsul ordonanţei prin care se dispune această soluţie;

- în cursul procesului penal inculpatul arestat la domiciliu poate solicita judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei de judecată să constate încetarea de drept a măsurii preventive;

- cererea se soluţionează *în cameră de consiliu* (în situaţia în care cauza se află în cursul urmăririi penale sau în faza camerei preliminare), respectiv *în şedinţă publică* atunci când cauza se află în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel), cu participarea procurorului şi, în principiu, a inculpatului arestat la domiciliu asistat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu (*asistenţa juridică este întotdeauna obli-*

[1] Judecătorul sau instanţa *poate dispune* revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, însă *are obligaţia de a constata* încetarea de drept a măsurii preventive.

gatorie); în vederea soluționării cu celeritate a cererii/sesizării soluționarea poate avea loc și în lipsa inculpatului, care va fi reprezentat de avocatul său ales sau desemnat din oficiu;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată (în primă instanță) se pronunță *cu privire la încetarea de drept a* măsurii arestului la domiciliu (indiferent de soluția pronunțată: constatarea încetării de drept a măsurii arestului la domiciliu sau respingerea cererii inculpatului/procurorului sau a sesizării administrației locului de deținere) pot formula **contestație** procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunțare pentru cei prezenți, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunțare;

- contestația formulată împotriva încheierii prin care s-a constatat *încetarea de drept* a acestei măsuri ***nu este suspensivă de executare***, încheierea fiind executorie;

- persoanei față de care s-a dispus măsura preventivă, precum și tuturor instituțiilor cu atribuții în executarea măsurii li se comunică, de îndată, câte o copie de pe ordonanța sau încheierea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secțiunea a 5-a. Controlul judiciar

§1. Noțiune

- controlul judiciar este măsura preventivă neprivativă de libertate ce constă în îndatorirea inculpatului, acuzat de săvârșirea unei infracțiuni, de a se supune obligațiilor impuse de lege și, după caz, de organul judiciar care a dispus măsura în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal;

- măsura controlului judiciar reunește elemente ale măsurilor preventive restrictive de libertate din vechiul Cod, preluând în cadrul unei instituții unice dispoziții procedurale atât de la măsurile obligării de a nu părăsi localitatea/țara, cât și de la liberarea provizorie sub control judiciar;

- controlul judiciar este, ca regulă, o măsură *a priori* arestării preventive, autonomă de aceasta, deosebindu-se esențial de măsura liberării provizorii sub control judiciar prevăzută de vechiul Cod care era o măsură procesuală *a posteriori* condiționată de existența în prealabil a unei stări de arest legală și temeinică (ca excepție, este posibilă plasarea unei persoane sub control judiciar în ipoteza înlocuirii măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu);

- controlul judiciar poate fi dispus de procuror[1], de judecătorul de drepturi și libertăți, de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată;

---

[1] În anchetele desfășurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune luarea măsurii controlului judiciar în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

- organele de cercetare penală nu pot dispune măsura controlului judiciar;
- controlul judiciar nu poate fi dispus faţă de suspect.

§2. Luarea măsurii controlului judiciar

2.1. Condiţii

- Codul de procedură penală reglementează aceleaşi condiţii pentru luarea măsurii controlului judiciar fie că măsura preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- pentru a se dispune luarea controlului judiciar faţă de inculpat trebuie îndeplinite următoarele **condiţii**[1]:

(i) să existe probe (directe sau indirecte) din care rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a săvârşit o infracţiune (indiferent de pedeapsa prevăzută de lege pentru aceasta);

- sub aspectul necesităţii existenţei unei baze factuale pentru luarea controlului judiciar, Codul de procedură penală face trimitere la condiţiile luării măsurii reţinerii; deşi dispoziţiile art. 209 alin. (1) C.proc.pen. din materia reţinerii fac trimitere la art. 202 alin. (1) C.proc.pen. care prevede alternativ necesitatea existenţei de probe sau indicii temeinice, consider că reţinerea suspiciunii rezonabile cu privire la comiterea infracţiunii trebuie să fie realizată ***numai prin raportare la probele administrate*** în mod legal în cauză; **condiţia probei** rezultă implicit şi din noua configurare a cerinţelor prevăzute de art. 305 alin. (3) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, pentru dispunerea continuării efectuării urmăririi penale faţă de suspect, potrivit cărora bănuiala rezonabilă cu privire la comiterea infracţiunii poate rezulta doar din probe; în plus, în privinţa măsurii controlului judiciar nu poate fi ignorat faptul că măsura poate fi dispusă doar după punerea în mişcare a acţiunii penale; pe cale de consecinţă, faţă de condiţia pozitivă prevăzută de art. 305 alin. (3) C.proc.pen. şi de art. 309 alin. (1) C.proc.pen., consider că şi în privinţa acestei măsuri preventive trebuie să fie satisfăcută **condiţia probei** care impune existenţa de probe directe sau indirecte din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii controlului judiciar;

- noţiunea de *suspiciune rezonabilă* trebuie raportată la sensul oferit de jurisprudenţa Curţii Europene referitor la existenţa unor date, informaţii care să convingă un observator obiectiv şi imparţial că este posibil ca o persoană să fi săvârşit o infracţiune;

- controlul judiciar poate fi dispus atât în cazul infracţiunilor pentru care legea stipulează pedeapsa închisorii sau a detenţiunii pe viaţă, cât şi în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede pedeapsa închisorii alternativ cu pedeapsa amenzii penale sau numai amenda;

---

[1] În principiu, condiţiile impuse de Codul de procedură penală sunt similare cu cele prevăzute pentru dispunerea măsurii reţinerii, cu menţiunea că spre deosebire de reţinere controlul judiciar poate fi dispus numai cu privire la persoana inculpatului.

- nu prezintă importanţă dacă fapta a fost comisă în calitate de autor sau participant şi nici forma în care a fost comisă infracţiunea: tentativă, faptă consumată ori epuizată.

(ii) să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;

- existenţa vreunuia dintre impedimentele prevăzute de art. 16 C.proc.pen. la punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale trebuie să conducă la dispunerea unei soluţii de clasare, făcând imposibilă luarea unei măsuri preventive în cauză.

(iii) să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;

- potrivit Codului de procedură penală, controlul judiciar poate fi dispus numai faţă de persoana inculpatului; aşadar, nu este suficient ca într-o cauză să fi fost începută urmărirea penală şi dispusă continuarea efectuării acesteia faţă de suspect pentru ca procurorul să dispună controlul judiciar, noua codificare nepermiţând posibilitatea luării acestei măsuri înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale.

(iv) audierea prealabilă a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu;

- potrivit Codului de procedură penală, nu se poate dispune măsura controlului judiciar fără audierea prealabilă a inculpatului, excepţie făcând situaţia în care acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul la tăcere;

- este reglementată o garanţie a dreptului la apărare, prin propria persoană, cât şi prin apărător, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în mod arbitrar şi permite organelor judiciare (procuror, judecător de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată) să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară şi proporţională cu scopul urmărit;

- ascultarea trebuie să vizeze nu numai situaţia de fapt, ci şi orice alte aspecte ce prezintă importanţă la analiza condiţiilor necesare pentru luarea măsurii restrictive de libertate;

- chiar dacă asistenţa juridică nu este obligatorie în cursul procesului penal, *la luarea măsurii controlului judiciar este obligatorie ascultarea inculpatului în prezenţa apărătorului ales sau desemnat din oficiu*; prin urmare, pentru ipoteza luării măsurii preventive, legea instituie *un nou caz de* ***asistenţă juridică obligatorie***[1]; absenţa avoca-

---

[1] În cazul controlului judiciar există mai multe proceduri în care asistenţa juridică este obligatorie, chiar dacă prin raportare la dispoziţiile art. 90 C.proc.pen. nu se reţine existenţa unui asemenea caz. De pildă, se impune desemnarea unui avocat din oficiu de către organele judiciare *atât la luarea* măsurii controlului judiciar [indiferent de faza procesuală – art. 212 alin. (3) C.proc.pen., art. 214 alin. (3) C.proc.pen.], *cât şi la unor cereri în legătură cu măsura preventivă* [de exemplu, cererea de modificare a conţinutului controlului judiciar – art. 215 alin. (8) C.proc.pen. raportat la art. 213 C.proc.pen.; cererea de revocare sau de înlocuire a măsurii – art. 242 alin. (8) C.proc.pen., respectiv cererea de încetare de drept a măsurii – art. 241 alin. (3) C.proc.pen.] *ori la soluţionarea unor căi de atac* (de exemplu, plângerea împotriva ordonanţei procurorului – art. 213 alin. (5) C.proc.pen., sau a contestaţiei împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei prin care se pronunţă cu privire la legalitatea şi temeinicia controlului judiciar – art. 205 alin. (8) C.proc.pen.].

tului ales sau desemnat din oficiu de la ascultare atrage nulitatea măsurii restrictive de libertate, prin vătămarea gravă a dreptului la apărare al inculpatului ce nu poate fi înlăturată în alt mod;

- înainte de audiere, organul judiciar competent este obligat să aducă la cunoştinţa inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta; modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare.* În caz de neprezentare a avocatului ales, se dispune desemnarea unui avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării avocatul inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă inculpatul refuză să dea declaraţie, organul judiciar trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a da declaraţie; dacă inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal, organul judiciar va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal.

(v) măsura controlului judiciar să fie necesară în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);

- în considerentele DCC nr. 744/2016 Curtea Constituţională a reţinut că „sensul sintagmei *buna desfăşurare a procesului penal* este acela de prevenire a situaţiilor în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna şi corecta desfăşurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatoriului pe baza căruia organele judiciare trebuie să stabilească adevărul. Buna desfăşurare a procesului penal presupune, în aceste condiţii, preîntâmpinarea activităţilor concrete prin care inculpatul, direct sau prin intermediul unei alte persoane, ar încerca să influenţeze procesul penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare";

- spre deosebire de art. 136 alin. (1) C.proc.pen. din 1968, actualul Cod de procedură penală nu mai menţionează ca scop al măsurii preventive *împiedicarea sustragerii de la executarea pedepsei*, deoarece această ipoteză ridică un dubiu serios cu privire la respectarea prezumţiei de nevinovăţie a suspectului sau inculpatului;

- caracterul gradual al măsurilor preventive se reflectă nu numai din enumerarea lor, ci şi din analiza condiţiilor necesare pentru luarea acestora; astfel, dacă în ipoteza controlului judiciar Codul de procedură penală face referire *numai la testul necesi-*

tăţii, în cazul măsurilor preventive mai grele adaugă şi condiţia caracterului *suficient* al măsurii.

(vi) măsura controlului judiciar să fie proporţională cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia.

- această condiţie decurge din cea a necesităţii şi presupune, în scopul garantării libertăţii de circulaţie a persoanei şi evitării arbitrarului, existenţa unei proporţionalităţi, a unui just echilibru între restricţia libertăţii de circulaţie şi scopul urmărit prin dispunerea măsurii preventive, prin raportare la circumstanţele fiecărei cauze în parte, spre exemplu, la gravitatea infracţiunii de care este suspectat inculpatul (nu există un just echilibru între restricţia libertăţii şi gravitatea extrem de redusă a infracţiunii săvârşite), situaţia personală sau profesională a inculpatului etc.

- Curtea Europeană a analizat testul proporţionalităţii măsurii restrictive de libertate în decizia de inadmisibilitate pronunţată în cauza *Vladimir Munteanu c. României* din 1 decembrie 2015, subliniind că necesitatea şi proporţionalitatea măsurii ar trebui, în mod normal, să facă obiectul unui control din partea instanţelor naţionale, acestea oferind depline garanţii că procedura va fi derulată cu independenţă, imparţialitate şi conform dispoziţiilor legale; instanţa europeană a considerat că restricţia adusă libertăţii de mişcare a reclamantului pe o durată de 1 an şi 3 luni (anterior acesta fusese privat de libertate o lună) a fost una proporţională. Curtea a reţinut că, deşi reclamantul avea un interes real să părăsească teritoriul României (fiind cetăţean moldovean, cu familia şi domiciliul în Moldova), acesta şi-a exercitat acest drept după aproape un an de la luarea măsurii, iar instanţa naţională a analizat în detaliu situaţia reclamantului şi a decis că soluţia de prelungire a măsurii nu se mai impunea. La finalul acestei proceduri reclamantul a fost liber să părăsească teritoriul României. Curtea a considerat că, în acest context, nu le este imputabilă autorităţilor naţionale pasivitatea reclamantului;

- trebuie, aşadar, avut în vedere că doar suspiciunea rezonabilă cu privire la comiterea unei infracţiuni nu este în sine suficientă pentru a conduce la dispunerea măsurii preventive a controlului judiciar, fiind necesar să fie întrunite şi celelalate condiţii enumerate mai sus. În acest sens, în jurisprudenţă s-a arătat că „dispunerea efectuării unei noi expertize medico-legale psihiatrice a inculpatului şi nefinalizarea analizei datelor informatice rezultate cu ocazia percheziţiilor informatice nu justifică luarea măsurii preventive a controlului judiciar în condiţiile în care acest aspect reflectă măsuri de administrare a probatoriului, iar nu probe şi, implicit, nici eventuale temeiuri noi care să susţină necesitatea măsurii preventive" *(I.C.C.J., secţia penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, încheierea nr. 267/26 iunie 2019, nepublicată)*, respectiv că, „dacă ulterior datei dobândirii calităţii de suspect acesta nu s-a sustras urmăririi penale şi nu a influenţat în sens negativ buna desfăşurare a procesului penal numărul infracţiunilor reţinute în prezent în sarcina inculpatului (care, în esenţă, sunt bazate pe aceeaşi situaţie de fapt deja cunoscută), şi gravitatea acestora nu justifică luarea măsurii controlului judiciar, în condiţiile în care, potrivit legii, aceasta nu se ia în mod automat, în cazul săvârşirii unor infracţiuni de o anumită gravitate, ci doar în situaţia în care, prin raportare la datele concrete din speţă, care

ţin de conduita procesuală a inculpatului, ea este necesară pentru a asigura împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori buna desfăşurare a procesului penal *(I.C.C.J., secţia penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, încheierea nr. 292/13 august 2020, nepublicată)*;

- Constituţia, Codul de procedură penală sau legislaţia specială nu prevăd cerinţe suplimentare cu privire la dispunerea controlului judiciar faţă de anumite categorii de persoane (parlamentari, magistraţi, membrii Curţii de Conturi, Avocatul Poporului etc.) ca în cazul măsurilor preventive privative de libertate (reţinerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă).

2.2. Conţinutul controlului judiciar

- constă în ansamblul de măsuri restrictive a unor drepturi şi libertăţi ale inculpatului, stabilite de procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată;

- persoana supusă controlului judiciar va suporta anumite restricţii cu privire la libertatea de mişcare, la viaţa sa socială sau la activitatea profesională şi va fi verificat modul de conformare la obligaţiile ce i-au fost impuse;

- impunerea acestor obligaţii are ca scop să asigure buna desfăşurare a procesului penal, să împiedice sustragerea inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată, menţinerea ordinii publice şi prevenirea *săvârşirii unei alte infracţiuni*;

- enumerarea obligaţiilor ***este limitativă***, iar în vederea respectării principiului legalităţii procesului penal, procurorul, judecătorul sau instanţa nu poate impune persoanei supuse acestei măsuri preventive alte obligaţii;

Sfera obligaţiilor ce pot fi impuse în cadrul măsurii controlului judiciar, în baza dispoziţiilor art. 215, este limitativă. Procurorul a înţeles să impună inculpatei atât obligaţiile *ope legis* [prevăzute de art. 215 alin. (1) C.proc.pen.], precum şi o parte din obligaţiile facultative, enumerate în art. 215 alin. (2) C.proc.pen. Faţă de acestea din urmă se observă că, pe de o parte, procurorul de caz nu a înţeles să justifice şi să motiveze alegerea, impunându-le în mod arbitrar, fără vreo trimitere la o situaţie concretă, iar pe de altă parte, a stabilit şi impus o obligaţie care nu se regăseşte în cele enumerate de dispoziţiile legale, *obligaţia de a nu intra în legătură cu mass-media, cu privire la faptele pentru care se efectuează urmărirea penală în cauză, de a nu furniza date în legătură cu ancheta şi de a păstra confidenţialitatea urmăririi penale* [lit. h) din ordonanţă]. În jurisprudenţa anterioară, o obligaţie similară a fost impusă în considerarea sau în explicitarea celei ce vizează obligaţia de a nu lua legătura, în niciun mod, direct ori indirect, cu părţile ori cu martorii, fiind necesară stabilirii sferei demersurilor interzise inculpatului şi care, nerespectate cu rea-credinţă, ar fi putut atrage măsuri preventive mai severe. Cu toate acestea, obligaţia impusă în sarcina inculpatei este nelegală, procurorul adăugând la lege şi impunând o obligaţie care nu se regăseşte în cele enumerate expres şi limitativ de lege ori care excede celor atestate de jurisprudenţa anterioară. Astfel, în prezenta cauză, procurorul a vizat înlăturarea totală a posibilităţii de a răspunde întrebărilor mass-media, fără legătură cu ideea prezervării probatoriului *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 132 din 3 aprilie 2019, nepublicată)*.

- art. 215 alin. (1) C.proc.pen. prevede că pe timpul controlului judiciar inculpatul ***este obligat să respecte următoarele obligaţii (cumulativ)***:

a) ***să se prezinte*** la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

b) ***să informeze*** de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

c) ***să se prezinte*** la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat.

- în cazul luării măsurii controlului judiciar impunerea celor trei obligaţii prevăzute de art. 215 alin. (1) C.proc.pen. are *caracter imperativ*;

- supravegherea respectării celei din urmă obligaţii este în sarcina organului/secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul; după primirea copiei de pe ordonanţa procurorului/încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei prin care s-a dispus luarea controlului judiciar, organul de poliţie procedează de îndată la ***stabilirea programului de supraveghere*** şi cheamă persoana aflată sub control judiciar pentru a-i aduce la cunoştinţă acest program; prin urmare, în ceea ce priveşte programul de supraveghere competenţa stabilirii acestuia aparţine exclusiv organelor de poliţie, nefiind atribuită nici de Codul de procedură penală şi nici de Legea nr. 253/2013 în competenţa procurorului, respectiv a judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/ instanţei; judecătorul va avea însă posibilitatea de a verifica modul concret în care organele de poliţie au stabilit programul de supraveghere pentru ca acesta să nu se transforme în restrângere disproporţionată a libertăţii de circulaţie sau a dreptului la muncă ori la viaţă privată;

- prin Dispoziţia nr. 9 din 10 februarie 2014 a Inspectorului General al Poliţiei Române, emisă în temeiul art. 10 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române, s-a aprobat Metodologia privind organizarea şi desfăşurarea activităţilor specifice Poliţiei Române privind supravegherea persoanelor faţă de care a fost dispusă măsura controlului judiciar, controlului judiciar pe cauţiune sau arestului la domiciliu, prevăzându-se următoarele:

a) poliţistul desemnat cu supravegherea stabileşte programul de supraveghere care va cuprinde cel puţin următoarele: zilele (ziua, luna, anul, ora) în care persoana supravegheată urmează să se prezinte la organul de supraveghere; sediul unităţii de poliţie la care trebuie să se prezinte (cu excepţia situaţiei în care prin programul de supraveghere se va stabili ca prezentarea persoanei supravegheate care locuieşte în mediul rural să se facă la postul de poliţie/poliţia comunală pe raza căruia/căreia se află locuinţa acesteia; gradul, numele, prenumele poliţistului desemnat cu supravegherea şi numărul de telefon la care poate fi contactat acesta; modalitatea de comunicare cu organul de supraveghere; modalitatea de comunicare a informaţiilor relevante despre mijloacele de existenţă ale inculpatului, în situaţia în care organul judiciar a dispus o asemenea obligaţie; obligaţiile pe care acesta trebuie să le respecte pe parcursul controlului judiciar;

b) frecvenţa prezentării la organul de supraveghere nu poate fi mai mică de o dată pe săptămână;

c) la stabilirea programului de supraveghere se va ţine cont de activitatea profesională a persoanei supravegheate, gravitatea faptelor săvârşite şi datele privind comportamentul acesteia în societate;

d) în vederea aducerii la cunoştinţă a programului de supraveghere, persoana în cauză va fi citată de îndată la sediul poliţiei municipale sau orăşeneşti, iar, în cazul în care persoana supravegheată este obligată prin ordonanţa/încheierea emisă de către organul judiciar să nu părăsească o localitate situată în mediul rural, inculpatul va fi citat şi audiat la postul de poliţie/poliţia comunală pe raza căruia/căreia domiciliază;

e) poliţistul desemnat cu supravegherea aduce la cunoştinţă persoanei supravegheate, pe bază de proces-verbal, prevederile ordonanţei/încheierii, programul de supraveghere şi orice alte date necesare executării în condiţii corespunzătoare a activităţilor de supraveghere.

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală nu mai prevede între obligaţiile care sunt de esenţa controlului judiciar (fiind impuse *ope legis*), interdicţia de a depăşi o anumită limită teritorială şi pe cea de a deţine, folosi şi purta vreo categorie de arme, obligaţii impuse *ope legis* în cadrul fostelor măsuri preventive restrictive de libertate (obligarea de a nu părăsi localitatea/ţara ori liberarea provizorie sub control judiciar);

- pe lângă aceste obligaţii, art. 215 alin. (2) C.proc.pen. stipulează că organul judiciar care a dispus măsura ***poate impune (caracter facultativ)*** inculpatului ca pe timpul controlului judiciar să respecte ***una sau mai multe dintre următoarele obligaţii***:

a) ***să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;***

- potrivit art. 215 alin. (5) C.proc.pen. astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, în ipoteza impunerii acestei obligaţii, câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei, se comunică, în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii, inculpatului, unităţii de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte, precum şi serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, Poliţiei de Frontieră Române şi Inspectoratului General pentru Imigrări, în situaţia celui care nu este cetăţean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligaţiei care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- potrivit art. 40 lit. b) din Legea nr. 248/2005, impunerea acestei obligaţii constituie un caz de suspendare a dreptului la liberă circulaţie în străinătate, prin urmare, conform art. 41 din Legea nr. 248/2005, *în vederea punerii în executare de către autorităţile competente a măsurii de suspendare a exercitării dreptului la liberă circulaţie în străinătate, autorităţile judiciare care au dispus măsura restrictivă de libertate au obligaţia de a comunica aceasta* ***autorităţilor competente să elibereze paşaportul Direcţiei Generale de Paşapoarte, Inspectoratului General al Poliţiei Române şi Inspectoratului General al Poliţiei de Frontieră***;

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

b) ***să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

c) ***să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;***

- supravegherea îndeplinirii acestei obligaţii se face în condiţiile stabilite prin lege specială (neadoptată până în prezent).

d) ***să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

e) ***să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta***[1]***;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul;

f) ***să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

g) ***să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi a instituţiei sanitare în care urmează a se efectua tratamentul.

---

[1] Prin DCC nr. 452/2015, Curtea Constituţională a apreciat că *dispoziţiile art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. nu contravin*:

a) art. 41 alin. (1) din Constituţie – limitarea dreptului la muncă operată prin reprezintă o ingerinţă care vizează un drept fundamental, respectiv dreptul la muncă, este reglementată prin lege şi are ca scop legitim desfăşurarea instrucţiei penale, precum şi împiedicarea săvârşirii de noi infracţiuni prin practicarea profesiei, a meseriei sau prin desfăşurarea activităţii în exercitarea căreia a fost săvârşită fapta, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul urmăririi penale şi al judecăţii, se impune, fiind adecvată şi necesară îndeplinirii scopului urmărit. De asemenea, ingerinţa analizată este proporţională cu cauza care a determinat-o, asigurând un just echilibru între interesul public şi cel individual;

b) art. 21 alin. (3) teza I din Constituţie şi prevederilor art. 6 din Convenţia europeană – au fost reglementate tocmai în scopul bunei desfăşurări a procesului penal;

c) art. 23 alin. (11) din Constituţie – pe tot parcursul procesului penal, inclusiv pe durata controlului judiciar, inculpatul beneficiază de prezumţia de nevinovăţie;

d) art. 16 alin. (1) din Constituţie – se aplică în mod egal tuturor persoanelor aflate în situaţia juridică arătată prin ipoteza acestei norme;

e) art. 23 alin. (12) din Constituţie – interdicţia reglementată la art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. nu constituie o pedeapsă penală în sensul prevederilor art. 53 şi urm. C.pen.

h) ***să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

i) ***să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

j) ***să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

k) ***să nu emită cecuri.***

- supravegherea respectării acestei din urmă obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi a băncii sau băncilor la care inculpatul are deschise conturi;

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală extinde sfera obligaţiilor ce pot fi impuse inculpatului prevăzând noi obligaţii cum ar fi cele de a comunica informaţii despre mijloacele sale de existenţă, de a se supune măsurilor de control, îngrijire sau tratament medical şi de a nu emite cecuri;

- faţă de scopul urmărit prin dispunerea măsurii controlului judiciar apreciez că nu pot fi impuse *in concreto* obligaţii prin care să se aducă atingere dreptului la apărare al inculpatului ori a dreptului la liberă exprimare;

- în cuprinsul ordonanţei sau încheierii prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar trebuie prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar *se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive*;

- dacă prin ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/cameră preliminară sau a instanţei de judecată nu este stabilită nicio obligaţie *in concreto* sau dacă sunt stabilite alte obligaţii decât cele prevăzute de art. 215 alin. (1) şi (2) C.proc.pen. actul procesual este lovit de nulitate (relativă);

- organul judiciar care a dispus controlul judiciar trimite o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care a luat această măsură *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte persoana în cauză;

- în cazul în care organul judiciar a impus inculpatului obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei sau de a nu se apropia de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, şi de a nu comunica cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale, *o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a luat măsura controlului judiciar se trimite şi persoanei vătămate*;

- instituţia, organul sau autoritatea desemnate cu supravegherea respectării obligaţiilor verifică periodic respectarea obligaţiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară sau instanţa de judecată, în cursul judecăţii.

A. Obligaţii de „a face"

- potrivit Codului de procedură penală, obligaţiile pozitive de *„a face"* constau în următoarele:

a) ***să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;***

- sustragerea de la urmărire penală sau de la judecată a persoanei aflate sub control judiciar poate atrage revocarea măsurii.

b) ***să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;***

- impunerea acestei obligaţii are ca scop cunoaşterea permanentă a locului unde poate fi găsit inculpatul;

- interesează adresa unde locuieşte efectiv şi unde poate fi găsită persoana aflată sub control judiciar, iar nu domiciliul sau reşedinţa acesteia.

c) ***să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat;***

- este o obligaţie de esenţa controlului judiciar, care dă eficienţă programului de supraveghere impus de organele judiciare inculpatului;

- potrivit art. 82 alin. (3^1) din Legea nr. 253/2013, în cadrul programului de supraveghere se va stabili ca, cel puţin o dată la 7 zile calendaristice, persoana aflată sub control judiciar să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa.

d) ***să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;***

- permite, indiferent de sistemul de supraveghere, obţinerea de informaţii, prin intermediul sistemelor G.P.S. şi G.S.M. despre inculpat;

- *astfel, este controlată respectarea şi a altor obligaţii impuse inculpatului:* să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar; să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale; să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;

- prin Legea nr. 146/2021 privind monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare şi execuţional penale a fost reglementată înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Sistemului informatic de monitorizare electronică, modul de utilizare a dispozitivelor electronice de supraveghere şi modul de acţiune în situaţia generării unor alerte; astfel, conform art. 40 alin. (1) din Legea nr. 146/2021, monitorizarea electronică se va aplica, în primă fază, în sistem pilot, cazurilor privind aplicarea ordinului de protecţie provizoriu şi ordinului de protecţie, potrivit Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea şi combaterea violenţei domestice, republicată, şi celor privind aplicarea ordinului european de protecţie, în cazul în care România este stat emitent potrivit Legii nr. 151/2016 privind ordinul european de protecţie, începând cu data de 1 martie 2022 până cel mai târziu la data de 31 decembrie 2025. Ulterior acestui

ultim moment, monitorizarea electronică se va aplica şi în cazul instituirii acestei obligaţii în cadrul măsurilor preventive constând în controlul judiciar, controlul judiciar pe cauţiune sau arestul la domiciliu;

- conform art. 2 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 146/2021, *prin dispozitiv electronic de supraveghere* se înţelege un dispozitiv hardware şi, după caz, software apt să transmită Sistemului informatic de monitorizare electronică, automat şi sistematic, datele de localizare ale acestuia. Dispozitivele electronice de supraveghere pot fi mobile sau fixe, cel mobil montându-se pe glezna persoanei supravegheate sau, prin excepţie, pe braţul acesteia, iar dispozitivele electronice de supraveghere fixe în imobilul de care persoana supravegheată nu are voie să se apropie. Din raţiuni tehnice sau de securitate, dispozitivul electronic de supraveghere fix poate fi montat şi în proximitatea imobilului, locuinţa familiei sau a altor persoane faţă de care inculpatul nu are dreptul să se apropie. Organul de supraveghere şi/sau operatorul tehnic au/are dreptul şi obligaţia de a verifica inopinat, în orice moment al zilei, periodic ori la sesizare, dispozitivele electronice de supraveghere alocate persoanei supravegheate. Verificarea dispozitivelor electronice de supraveghere purtate de persoana supravegheată se face la sediul organului de supraveghere sau în alt loc decis de acesta, iar perioada dintre două verificări inopinate succesive nu poate fi mai mare de 7 zile calendaristice;

- conform art. 32 din Legea nr. 146/2021, constituie încălcare a obligaţiei legale de a purta un dispozitiv electronic de supraveghere fapta persoanei supravegheate: de a nu contacta telefonic organul de supraveghere în cazul unor alerte de defecţiune, de apropiere, de depăşire a perimetrului sau de a nu răspunde la încercarea de contactare telefonică a acestuia, în cazurile prevăzute de prezenta lege; de a nu se prezenta la cel mai apropiat organ de ordine publică aflat în serviciu, în cazul unor alerte de defecţiune, de apropiere, de depăşire a perimetrului; de a nu se îndepărta de persoana protejată în cazul unor alerte de defecţiune, de apropiere; de a nu alimenta cu energie electrică, potrivit instrucţiunilor, dispozitivele electronice de supraveghere; de a efectua orice operaţiune neautorizată asupra dispozitivelor electronice de supraveghere sau de a împiedica, în orice mod, organele de ordine publică sau organul de supraveghere să verifice respectarea măsurii de supraveghere;

- distrugerea unui dispozitiv electronic de supraveghere folosit pentru monitorizarea electronică în cadrul unor proceduri judiciare sau execuţional penale constituie infracţiunea de distrugere, potrivit art. 253 alin. (2^1) C.pen.

e) ***să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;***

f) ***să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării.***

- impunerea acestei obligaţii urmăreşte scopurile prevăzute de art. 202 alin. (1) C.proc.pen., iar nu înlăturarea unei stări de pericol ca în cazul măsurii de siguranţă a obligării provizorii la tratament medical prevăzute de art. 109 C.pen.

B. Obligaţii de „a nu face"

- potrivit Codului de procedură penală, obligaţiile negative de *„a nu face"* au doar caracter facultativ şi constau în următoarele:

a) ***să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;***

- permite organului judiciar să restrângă persoanei ce a beneficiat de controlul judiciar dreptul de a părăsi teritoriul ţării, al unuia sau mai multor judeţe, al unei localităţi sau al unei părţi a acesteia; în acest fel, se realizează un control mai eficient al deplasărilor inculpatului în vederea evitării riscului sustragerii de la proceduri sau de a lua legătura cu alţi participanţi la procesul penal;

- se poate aplica inculpatului cetăţean român sau străin, ori apatrid;

- este necesar ca prin conţinutul concret al obligaţiei impuse să nu se ajungă în fapt la o veritabilă privare de libertate (de pildă, în cazul impunerii obligaţiei de a nu depăşi limita teritorială constând în ieşirea din blocul în care inculpatul locuieşte);

- ca excepţie, organul judiciar poate încuviinţa pentru situaţii speciale depăşirea temporară a limitelor teritoriale fixate, cu fixarea duratei de timp a derogării.

Orice măsură care restrânge exerciţiul dreptului la liberă circulaţie trebuie să fie prevăzută de lege, să urmărească unul dintre scopurile legitime stabilite de §3 al art. 2 din Protocolul nr. 4 şi să menţină un just echilibru între interesul general şi drepturile persoanei în cauză. Măsura prin care o persoană este deposedată de un act de identitate, cum ar fi de exemplu, paşaportul, echivalează cu o ingerinţă în exerciţiului libertăţii de circulaţie *(CtEDO, hotărârea din 22 mai 2001, în cauza Baumann c. Franţei, parag. 61-62).*

Pentru a analiza proporţionalitatea obligaţiei de a nu părăsi ţara este esenţial ca, pe de o parte, autorităţile să ofere motivele pentru luarea unei asemenea măsuri şi, pe de altă parte, măsura să fie însoţită de garanţii procedurale eficiente prin care autorităţile să analizeze dacă este necesară menţinerea măsurii şi pentru a preveni arbitrariul. Deşi instanţa supremă a realizat o motivare cuprinzătoare cu privire la motivele pentru care inculpatul nu ar trebuie să mai fie privat de libertate, nu a oferit niciun motiv pentru a demonstra de ce măsura obligării de a nu părăsi ţara este necesară pentru finalizarea urmăririi penale, ci această măsura a fost luată mai degrabă în mod automat. Instanţa supremă a oferit, însă, suficiente şi convingătoare motive pentru această măsură printr-o decizie ulterioară. Mai mult, Curtea a observat că reclamantul a formulat o serie de plângeri împotriva acestei măsuri, toate fiind examinate de către instanţele naţionale, existând garanţii procedurale eficiente pentru reclamant *(CtEDO, decizia de inadmisibilitate parţială din 7 iunie 2011, în cauza Căşuneanu c. României, parag. 53-54).*

Interdicţia stabilită în sarcina reclamantului, de a nu părăsi ţara timp de 5 ani şi 2 luni a fost disproporţionată, având în vedere că acesta a fost obligat să rămână într-o ţară străină şi nu i-a fost permis să plece nici pentru o scurtă perioadă de timp. De asemenea, procesul penal împotriva reclamantului este în desfăşurare de o perioadă considerabilă de timp şi nu a fost pronunţată încă o hotărâre în primă instanţă. Mai mult, măsura preventivă a fost ridicată şi, cu acordul instanţei naţionale, procesul continuă şi fără prezenţa reclamantului. Prin urmare, nu a fost menţinut un just echilibru între interesul ordinii publice şi

drepturile reclamantului *(CtEDO, hotărârea din 24 ianuarie 2012, în cauza Miażdżyk c. Poloniei, parag. 41).*

b) ***să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;***

- poate avea ca scop protejarea ordinii publice sau evitarea prezenţei acestuia în locurile în care se presupune că a fost săvârşită fapta pentru care este urmărit sau judecat (de pildă, un anumit supermarket sau în reţeaua de metrou din Bucureşti);

- tot astfel, poate fi urmărită, de exemplu, protejarea sănătăţii inculpatului, cum ar fi, interdicţia impusă unui consumator de droguri de a se afla în anumite cartiere unde vânzarea drogurilor este de notorietate.

c) ***să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;***

- interdicţia de a se apropia de anumite persoane are ca scop protecţia acestora şi evitarea contactului cu inculpatul;

- în cazurile de violenţă domestică, instanţa îi poate impune inculpatului obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, dacă constată că prezenţa acestuia ar putea constitui un pericol grav pentru membrii familiei;

- interdicţia de a comunica cu anumite persoane are ca scop, pe de o parte, protecţia persoanei vătămate şi evitarea contactului cu inculpatul, iar, pe de altă parte, evitarea riscului ca inculpatul să facă presiuni asupra victimei infracţiunii, a martorilor, experţilor ori a altor participanţi sau să ia legătura cu eventuali complici etc.;

- este interzisă comunicarea directă sau indirectă cu aceste persoane, inclusiv prin telefon, fax, mesaje SMS sau e-mail;

- în principiu, organul judiciar trebuie să determine persoanele în preajma cărora nu trebuie să se afle inculpatul sau cu care acesta nu are dreptul de a comunica, pe de o parte, în scopul instituirii unei obligaţii *de a nu face* previzibile şi al evitării instituirii unor interdicţii arbitrare, iar, pe de altă parte, pentru a permite organelor judiciare sau de supraveghere să ia contact cu aceste persoane în scopul comunicării interdicţiei pe care o are inculpatul şi, eventual, al solicitării de informare în cazurile în care acesta încalcă obligaţia impusă; în cazul dosarelor complexe în care au fost audiaţi sau sunt în continuare audiaţi un număr de mare de martori, instituirea obligaţiei de a nu comunica cu aceştia trebuie să fie previzibilă în scopul de a permite inculpatului să determine limitele interdicţiei pentru a se putea conforma;

- neindicarea în cuprinsul ordonanţei sau al încheierii a persoanelor cu care inculpatul are obligaţia să nu ia legătură nu constituie un caz de nelegalitate a măsurii preventive în ansamblu, această deficienţă putând fi remediată ulterior din oficiu sau la cererea inculpatului.

d) ***să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;***

- în doctrină[1] s-a apreciat că „(...) *profesia* trimite la un complex de cunoştinţe teoretice şi practice ce definesc pregătirea, cu alte cuvinte are în vedere persoanele cu pregătire superioară; (...) *meseria* implică o îndeletnicire cu caracter permanent ce se bazează pe un complex de cunoştinţe obţinute prin şcolarizare şi prin practică, nefiind necesară o pregătire superioară; (...) *activitatea*[2] desemnează un ansamblu de acte fizice sau intelectuale efectuate în scopul obţinerii unui rezultat, caracterizându-se, de regulă, prin absenţa caracterului de permanenţă, dar totuşi prin existenţa anumitor reguli care trebuie respectate în desfăşurarea ei";

- legiuitorul stipulează alternativ sfera obligaţiei, aceasta putând viza fie profesia, fie meseria, fie activitatea sau, în funcţie de particularităţile cauzei, opţiunile alternative putând fi cumulate în scopul evitării riscului ca inculpatul să se plaseze într-un context similar celui vizat de acuzaţia penală;

- poate fi dispusă numai dacă există o legătură între activitatea profesională interzisă şi infracţiunea pentru care inculpatul este urmărit sau judecat, sau, după caz, o suspiciune rezonabilă cu privire la existenţa riscului de comitere a unor alte fapte penale prin continuarea exercitării profesiei/meseriei ori a desfăşurării activităţii;

- în cazul în care, în exercitarea profesiei în domeniul public a fost comisă o infracţiune, interdicţia nu trebuie să vizeze exercitarea profesiei în ansamblu în ipotezele în care aceasta poate fi desfăşurată şi în mediul privat, iar acuzaţia nu vizează mediul privat (de pildă, fapta unui medic de familie de a emite reţete false decontate de Casa Naţională de Sănătate poate conduce la interzicerea exercitării profesiei de medic în legătură cu această competenţă, iar nu la interdicţia generală de exercitare a profesiei de medic care ar acoperi şi o posibilă activitate în mediul privat independentă de emiterea de reţete decontate de stat);

- această interdicţie este de strictă interpretare, neputând fi extinsă la interzicerea dreptului de a ocupa o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii de stat.

Dispunerea în sarcina preşedinţilor consiliilor judeţene a obligaţiei prevăzute la art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., ulterior alegerii şi numirii lor în funcţie, nu echivalează cu o încălcare de către autoritatea judecătorească a principiului autonomiei locale, ce constituie temei al funcţionării administraţiei publice din unităţile administrativ-teritoriale, principiu reglementat la art. 120 alin. (1) din Constituţie *(DCC nr. 518/2016, www.ccr.ro)*.

---

[1] *F. Streteanu, D. Niţu*, Drept penal, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2018, p. 339.

[2] În *DCC nr. 518/2016* s-a reţinut că „în ceea ce priveşte noţiunea de «activitate», legiuitorul a specificat, în mod expres, că este vorba despre ocupaţia în exercitarea căreia a fost săvârşită fapta. Totodată, din interpretarea teleologică a art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., având în vedere referirea, la exercitarea profesiei sau a meseriei în exercitarea căreia a fost săvârşită fapta, plasată de legiuitor înaintea noţiunii de «activitate», Curtea reţine că prin aceasta din urmă, în sensul dispoziţiilor din Codul de procedură penală, se înţelege orice altă formă de acţiune, ce poate fi realizată în afara practicării unei profesii sau a unei meserii, în realizarea căreia inculpatul a săvârşit fapta urmărită penal. Pentru aceste motive, Curtea constată că nu poate fi reţinută lipsa de claritate, precizie şi previzibilitate a dispoziţiilor legale criticate".

e) ***să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;***

- constituie o limitare a libertăţii de mişcare a inculpatului care are ca scop evitarea prezenţei inculpatului în mediii în care ar exista un risc de comitere a unor noi infracţiuni sau de tulburare a ordinii publice.

f) ***să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;***

- obligaţia nu ar trebui să vizeze, însă, exercitarea activităţii sau meseriei, ci doar limitarea categoriilor de vehicule ce vor putea fi conduse de inculpat[1];

- urmăreşte să prevină comiterea unor noi infracţiuni legate de conducerea unui/ unor vehicule sau facilitate prin întrebuinţarea acestora, de pildă: în cazul persoanelor acuzate de săvârşirea infracţiunii de ucidere din culpă, conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice;

- prin ***decizia nr. 18/HP/2019*** instanţa supremă a apreciat că obligaţia inculpatului de a nu conduce vehicule anume stabilite, impusă de organul judiciar pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar conform art. 215 alin. (2) lit. i) C.proc.pen., nu constituie o suspendare a exercitării dreptului de a conduce, iar încălcarea acesteia nu întruneşte elementele de tipicitate ale infracţiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) C.pen.;

- încălcarea acestei obligaţii cu rea-credinţă prin conducerea autovehiculului va putea conduce la înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condiţiile prevăzute de lege; aşadar, consecinţele încălcării obligaţiei vor opera numai la nivel procesual, neputând atrage răspunderea penală;

g) ***să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;***

- vizează atât persoanele care deţin permis de port armă, care nu le vor mai putea deţine/folosi în mod legal (în acest caz se impune depunerea armei la autorităţile competente), cât şi pe cele care nu deţin un astfel de permis, dar care intenţionează să depună diligenţele necesare pentru obţinerea unuia.

h) ***să nu emită cecuri.***

2.3. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în cursul urmăririi penale

A. Luarea măsurii controlului judiciar de către procuror

- în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar poate fi luată de către procuror[2], ***prin ordonanţă motivată***, dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen. descrise mai sus; *Codul de procedură penală nu permite procurorului să dispună această măsură preventivă şi prin rechizitoriu*;

- procurorul trebuie să motiveze *in concreto* atât existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracţiuni, cât şi necesitatea şi proporţionalitatea măsurii; absenţa motivării concrete poate atrage *nulitatea relativă* a ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar în condiţiile art. 282 C.proc.pen.

---

[1] *F. Streteanu, D. Niţu*, op. cit., vol. II, p. 341.

[2] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune luarea măsurii controlului judiciar în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

Judecătorul constată nerespectarea dispozițiilor art. 212 alin. (4) C.proc.pen. referitoare la obligația motivării ordonanței de luare a măsurii preventive. Controlul judiciar presupune o restrângere a exercițiului unor drepturi legitime, astfel încât, la momentul luării măsurii trebuie evaluate criteriile enumerate de art. 53 din Constituție (implicit ale art. 2 din Protocolul 4 CEDO) și preluate în art. 202 alin. (3) C.proc.pen., respectiv necesitatea și proporționalitatea măsurii cu scopul urmărit și gravitatea acuzațiilor. Judecătorul de drepturi și libertăți consideră că obligația impusă de art. 212 alin. (4) C.proc.pen., referitoare la motivarea ordonanței de luare a măsurii controlului judiciar, nu este una excesivă ori inutilă, motivarea fiind necesară pentru a permite evaluarea legalității măsurii. Lipsa motivării atrage imposibilitatea înțelegerii și analizei condițiilor ce au condus procurorul de caz la ideea necesității și proporționalității măsurii. Se constată că procurorul nu a indicat, în concret, motivele care justifică luarea măsurii controlului judiciar, fiind menționat, în mod formal, că măsura preventivă se impune *având în vedere situația de fapt expusă mai sus și necesitatea administrării în continuare a actelor de urmărire penală, pentru aflarea adevărului și pentru stabilirea întinderii întregii activități infracționale, se constată că în scopul asigurării bunei desfășurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatei de la urmărirea penală și de la judecată, a influențării martorilor și a presei, dată fiind poziția socială și ieșirile publice repetate ale inculpatei, precum și al prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni, dată fiind și gravitatea faptelor reținute în sarcina acesteia, care sunt pedepsite cu închisoare de la 3 la 10 ani (luarea de mită), majorată cu o treime conform dispozițiilor art. 7 din Legea nr. 78/2000, respectiv închisoare de la 2 la 7 ani pentru infracțiunea de abuz în serviciu, prevăzută de art. 297 C.pen., calitatea de magistrat procuror și funcția de demnitate publică, în exercitarea căreia a comis faptele.* Indicarea formală a condițiilor prevăzute de Codul de procedură penală echivalează cu lipsa de motivare a ordonanței și evidențiază inexistența unei evaluări reale a condițiilor legale de luare a măsurii, grefată pe lipsa necesității și proporționalității acesteia. Este extrem de neclar cum a ajuns procurorul de caz la ideea posibilei sustrageri de la cercetare ori la posibile încercări de influențare a martorilor, neexistând niciun vag început de dovadă în acest sens. De asemenea, este imposibil de decelat cum a ajuns procurorul la ideea potențialului infracțional ulterior, respectiv la necesitatea *prevenirii săvârșirii unei alte infracțiuni*. Este cert însă că inculpata s-a prezentat la chemarea organului judiciar, a dat declarații, nu există încercări de tergiversare imputabile acesteia. Atitudinea inculpatei se concretizează în disponibilitatea de a participa la procedura efectuată împotriva sa. Datele favorabile ce-i caracterizează persoana (pregătire și recunoaștere profesională, mediul din care provine, lipsa antecedentelor penale) nu pot justifica temerea că pe viitor va încerca să împiedice desfășurarea în condiții corespunzătoare a anchetei penale. Simpla referire la poziția socială și ieșirile publice (răspunsurile la întrebările reprezentanților mass-media), considerate de procurorul de caz repetate și nocive cercetării penale, precum și enumerarea condițiilor impuse de textele de lege în materia măsurilor preventive nu echivalează cu motivarea ordonanței, nu generează argumente suficiente și pertinente dispunerii controlului judiciar *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 132 din 3 aprilie 2019, nepublicată).*

- procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reţinere; inculpatului prezent i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele luării măsurii controlului judiciar;

- măsura controlului judiciar poate fi luată ***numai după audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu (caz de asistenţă juridică obligatorie);*** refuzul inculpatului de a da declaraţii ca urmare a exercitării dreptului la tăcere nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive;

- *Codul de procedură penală nu prevede posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în lipsă;*

- ordonanţa motivată prin care procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar se comunică inculpatului;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, procurorul care a dispus controlul judiciar trimite o copie de pe ordonanţa secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen.[1] cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- în forma intrată în vigoare la 1 februarie 2014, Codul de procedură penală nu prevedea durata pentru care se lua măsura controlului judiciar. Prin DCC nr. 712/2014 a fost admisă excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 211-217 C.proc.pen., apreciindu-se că prin faptul că măsura controlului judiciar poate fi luată pe durată nedeterminată sunt încălcate dispoziţiile art. 53 din Constituţie referitor la restrângerea exerciţiului unor drepturi sau al unor libertăţi fundamentale cu raportare la libertatea individuală (art. 23), la libera circulaţie (art. 25) şi la viaţa intimă, familială şi privată (art. 26). În urma acestei decizii, prin O.U.G. nr. 82/2014 aprobată prin Legea nr. 75/2016 a fost introdus în Codul de procedură penală art. 215[1] conform căruia **în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar se poate dispune de către procuror sau de către judecătorul de drepturi şi libertăţi pe o durată de cel mult 60 de zile**;

- în ipoteza în care inculpatul este reţinut, iar procurorul apreciază că nu este necesară formularea unei propuneri de luare a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, ci luarea măsurii controlului judiciar, aceasta va putea fi dispusă pe o perioadă de cel mult 60 de zile de la momentul expirării duratei reţinerii;

---

[1] Potrivit art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen., procurorul poate impune inculpatului următoarea obligaţie: să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale.

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune luarea controlului judiciar ***inculpatul poate face plângere în termen de 48 ore de la comunicarea ordonanţei*** la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna *data comunicării ordonanţei*, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă în alt mod despre instituirea măsurii preventive;

- persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu poate ataca ordonanţa de plasare a inculpatului sub control judiciar, chiar dacă sunt nemulţumite de conţinutul măsurii preventive;

- deşi în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului, nimic nu se opune ca procurorul ierarhic superior, în exercitarea controlului ierarhic specific instituţiei Ministerului Public, să dispună, la cerere sau din oficiu, revocarea măsurii controlului judiciar nelegală sau netemeinică;

- după expirarea termenului de formulare a plângerii, inculpatul poate formula *cerere de revocare* a măsurii controlului judiciar care trebuie întemeiată numai pe temeiuri de fapt sau de drept ulterioare expirării termenului de 48 de ore în care putea formula plângere, neputând formula pe această cale apărări pe care le-ar fi putut face în cadrul căii de atac;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- în scopul asigurării efectivităţii accesului la justiţie, a caracterului eficient şi efectiv al căii de atac prin DCC nr. 17/2017, Curtea Constituţională a apreciat că dispoziţiile art. 213 alin. (2) C.proc.pen. sunt constituţionale doar în măsura în care soluţionarea plângerii împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar se face în ***termen de 5 zile de la data înregistrării***; ca urmare a acestei decizii, art. 213 alin. (2) C.proc.pen. trebuie citit: *judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat cu plângerea formulată împotriva ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar fixează termen de soluţionare în camera de consiliu şi dispune citarea inculpatului. Plângerea se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare.*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului*; ***asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionând plângerea formulată, poate dispune *prin* ***încheiere definitivă***[1]*, care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele* ***soluţii***:

a) ***admiterea plângerii şi revocarea măsurii controlului judiciar*** dacă au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de luare a acesteia ori nu este necesară sau proporţională faţă de scopurile urmărite;

b) ***admiterea plângerii şi înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite*** prin ordonanţa procurorului ***sau reducerea perioadei pentru care a fost luată măsura controlului judiciar***; astfel, judecătorul poate modifica numărul obligaţiilor instituite de procuror în conţinutul controlului judiciar sau chiar durata măsurii preventive; existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016;

c) ***admiterea plângerii şi modificarea conţinutului obligaţiilor stabilite*** prin ordonanţa procurorului (de pildă, în cazul în care procurorul a impus inculpatului obligaţia de a nu depăşi limita teritorială a unui judeţ, judecătorul poate extinde sfera teritorială a restricţiei libertăţii de circulaţie la nivelul ţării); existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016;

d) ***respingerea plângerii ca nefondată*** dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

e) ***respingerea plângerii ca tardivă*** dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia;

---

[1] În *DCC nr. 132/2018* s-a reţinut că „modalitatea în care este reglementată măsura controlului judiciar în actuala legislaţie, în sensul existenţei unei unice căi de atac împotriva luării ori prelungirii acesteia, nu contravine dispoziţiilor Convenţiei europene a drepturilor omului (CEDO). Posibilitatea de a ataca în faţa unui judecător de drepturi şi libertăţi luarea sau prelungirea măsurii controlului judiciar dispuse de către procuror echivalează cu materializarea dreptului la un «recurs» efectiv în faţa unei instanţe (în cazul nostru, în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi), drept impus de dispoziţiile art. 13 din CEDO". S-a arătat, totodată, că „un alt argument în favoarea unicităţii căii de atac în cazul măsurii controlului judiciar dispuse prin ordonanţă de către procuror are în vedere restituirea dosarului de urmărire penală procurorului după soluţionarea plângerii formulate în condiţiile art. 213 alin. (1) C.proc.pen. Astfel, potrivit art. 213 alin. (7) C.proc.pen., dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la pronunţarea încheierii prin care a fost soluţionată plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar, fără a se menţiona posibilitatea contestării unei asemenea încheieri. Împrejurarea că durata termenului de restituire a dosarului este identică cu durata termenului de exercitare a contestaţiei potrivit normei generale din art. 204 alin. (1) C.proc.pen. nu poate conduce la concluzia că, doar în situaţia luării măsurii controlului judiciar de către procuror, voinţa legiuitorului ar fi fost aceea de recunoaştere a două căi de atac distincte, ce pot fi exercitate succesiv, prima potrivit normei speciale [art. 213 alin. (1) C.proc.pen.], iar cea de-a doua potrivit normei generale [art. 204 alin. (1) C.proc.pen.], căci aceasta ar contraveni principiului *specialia generalibus derogant*".

f) ***ia act de retragerea plângerii.***

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- având în vedere decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în recurs în interesul legii ***nr. 25/RIL/2015*** prin care s-a stabilit caracterul definitiv al încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă *cu privire la plângerea formulată de inculpat* (atât în cazul admiterii plângerii, cât şi atunci când plângerea este respinsă) *prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdus alin. (6[1]) la art. 213 C.proc.pen. în care a fost precizat explicit caracterul definitiv al acestei încheieri*;

- *este inadmisibilă formularea unei contestaţii* la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă prin care s-a pronunţat cu privire la plângerea formulată împotriva ordonanţei procurorului de luare a măsurii controlului judiciar.

B. Luarea măsurii controlului judiciar de judecătorul de drepturi şi libertăţi

- în cursul urmăririi penale, în cazul respingerii propunerii de arestare preventivă/ arest la domiciliu a inculpatului, dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen., judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune, prin aceeaşi *încheiere*, *luarea* măsurii controlului judiciar pe o durată de cel mult 60 de zile;

- deopotrivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi respinge propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive, poate dispune prin aceeaşi încheiere *înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura controlului judiciar a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile*;

- de asemenea, în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute, iar încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi poate fi atacată cu contestaţie în condiţiile **art. 204 C.proc.pen.** (descrise mai sus), care se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare.

2.4. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în faza de cameră preliminară

- în cazul în care *procurorul* dispune trimiterea în judecată a inculpatului, *poate solicita prin rechizitoriu* şi luarea de către judecătorul de cameră preliminară a măsurii controlului judiciar;

- deopotrivă, *judecătorul de cameră preliminară* poate pune în discuţie necesitatea luării măsurii controlului judiciar *din oficiu* sau ca urmare a cererii orale/scrise formulate de procuror;

- procedura se desfăşoară *în camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; judecătorul de cameră preliminară va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent, legea neinstituind obligativitatea audierii inculpatului de către judecător ca în cazul în care măsura este luată de procuror; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar, aceasta putând avea loc şi în lipsă;

- asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului ***sunt obligatorii***;

- judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*; în ipoteza în care dispune luarea măsurii controlului judiciar, durata pentru care se dispune măsura preventivă nu poate fi mai mare de 60 de zile şi începe să curgă de la data pronunţării soluţiei de judecător, indiferent dacă procedura a avut loc în prezenţa inculpatului sau *in absentia*;

- în faza camerei preliminare judecătorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar şi în situaţia în care respinge propunerea de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu formulată de procuror, apreciind că privarea de libertate nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen.; această soluţie este posibil a fi dispusă şi ca urmare a modificării dispoziţiilor art. 238 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, noua reglementare făcând trimitere şi la dispoziţiile art. 227 C.proc.pen.;

- de asemenea, în cursul procedurii de cameră preliminară judecătorul poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, judecătorul de cameră preliminară care a dispus luarea controlului judiciar trimite o copie de pe încheierea prin care a luat această măsură secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215

alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea controlului judiciar se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regimul general al contestaţiei formulate împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară este cel prevăzut de **art. 205 C.proc.pen.** şi presupune următoarele **reguli procedurale**:

1. *contestaţia se depune* la judecătorul de cameră preliminară care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţiile împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune asupra propunerii de arestare preventivă se soluţionează de un complet compus din doi judecători de cameră preliminară de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

2. *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar;

3. contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

4. în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează;

5. soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi prezent în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia;

6. *în toate cazurile este obligatorie acordarea asistenţei juridice pentru inculpat de către un avocat, ales sau numit din oficiu;*

7. participarea procurorului este obligatorie.

- judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu.*

2.5. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii *instanţa, din oficiu sau la cererea (scrisă sau orală) a procurorului, poate lua* faţă de inculpat (care nu face obiectul vreunei alte măsuri preventive), *prin încheiere*, măsura controlului judiciar dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen.; în ipoteza în care dispune luarea măsurii controlului judiciar durata pentru care se dispune măsura preventivă nu poate fi mai mare de 60 de zile;

- procedura se desfăşoară *în şedinţă publică*, cu citarea inculpatului; instanţa va proceda la ascultarea acestuia dacă este prezent, legea neinstituind obligativitatea audierii inculpatului de către instanţă ca în cazul în care măsura este luată de

procuror; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar, aceasta putând avea loc şi în lipsă;

- asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului ***sunt obligatorii***;

- instanţa de judecată dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*; în ipoteza în care dispune luarea măsurii controlului judiciar, durata pentru care se dispune măsura preventivă nu poate fi mai mare de 60 de zile şi începe să curgă de la data pronunţării soluţiei de judecător, indiferent dacă procedura a avut loc în prezenţa inculpatului sau *in absentia*;

- ***în faza de judecată instanţa*** poate dispune luarea măsurii controlului judiciar şi în situaţia în care ***respinge propunerea de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu formulată de procuror, apreciind că privarea de libertate*** nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 211 C.proc.pen.;

- de asemenea, în cursul judecăţii instanţa poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu a inculpatului cu măsura controlului judiciar a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile* fie ca urmare a cererii inculpatului, fie a celei formulate de procuror în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 211 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- în toate cazurile întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie, sub sancţiunea nulităţii absolute;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, instanţa de judecată care a dispus luarea controlului judiciar trimite o copie de pe încheierea prin care a luat această măsură secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra luării măsurii controlului judiciar se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunţare; încheierea prin care instanţa de apel dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar este definitivă;

- regimul general al contestaţiei formulate împotriva încheierii instanţei de judecată este cel prevăzut de **art. 206 C.proc.pen.** şi presupune următoarele **reguli procedurale**:

1. *contestaţia* se depune la instanţa care a pronunţat încheierea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; încheierile prin care Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie dispune în primă instanţă asupra măsurilor preventive pot fi contestate la completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie;

2. *nu este suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus luarea măsurii controlului judiciar;*

3. contestaţia formulată de inculpat se soluţionează *în termen de 5 zile de la înregistrare*;

4. în vederea soluţionării contestaţiei, inculpatul se citează; *Codul de procedură penală nu prevede reguli de excepţie care să permită dezbaterea luării măsurii preventive în absenţa inculpatului în cursul judecăţii; art. 206 C.proc.pen. nu prevede obligativitatea asistenţei juridice a inculpatului cu ocazia soluţionării contestaţiei, urmând a fi aplicabile regulile generale prevăzute de art. 90 C.proc.pen.;*

5. soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*; participarea procurorului este obligatorie;

6. instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică.*

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit căruia după sesizarea prin rechizitoriu instanţa nu putea dispune, în lipsa unei prevederi legale, prelungirea sau menţinerea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara luată în cursul urmăririi penale, trebuind să pună în discuţie luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara, potrivit Codului de procedură penală, atât judecătorul de cameră preliminară, cât şi instanţa de judecată pot dispune menţinerea măsurii controlului judiciar luată în etapa procesuală anterioară;

- dacă măsura restrictivă de libertate nu a fost dispusă nici în cursul urmăririi penale şi nici pe durata judecăţii în primul grad de jurisdicţie, *prima instanţă nu poate dispune, prin sentinţa de condamnare, luarea măsurii controlului judiciar*; totuşi, art. 399 alin. (10) C.proc.pen. prevede posibilitatea instanţei ca *după pronunţarea hotărârii, până la sesizarea instanţei de apel, să dispună, la cerere sau din oficiu, luarea măsurii controlului judiciar cu privire la inculpatul condamnat*;

- dispunerea prin sentinţă a unei soluţii de renunţare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei constituie un caz de încetare de drept a măsurii controlului judiciar.

§3. Prelungirea controlului judiciar în cursul urmăririi penale

- în cursul urmăririi penale măsura controlului judiciar *(indiferent dacă a fost luată de procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi)* ***poate fi prelungită de***

către procuror[1] prin ordonanţă motivată, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia; procurorul trebuie să justifice în ordonanţa de prelungire necesitatea continuării măsurii preventive prin raportare şi la scopurile prevăzute de art. 202 C.proc.pen., precum şi caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii cu scopul urmărit;

Împrejurarea că, pe parcursul cercetărilor efectuate ulterior, s-au descoperit indicii privind săvârşirea unor fapte noi sau au fost reunite alte cauze cu privire la săvârşirea de către inculpat a altor fapte prevăzute de legea penală – ceea ce a determinat procurorul să dispună extinderea urmăririi penale, efectuarea în continuare a urmăririi penale şi punerea în mişcare a urmăririi penale constituie „apariţia unor temeiuri noi care să justifice prelungirea", în sensul prevăzut de dispoziţiile art. 215[1] alin. (2) C.proc.pen. *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 215 din 23 mai 2019, nepublicată).*

Sensul sintagmei „buna desfăşurare a procesului penal" este acela de a preveni situații în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna și corecta desfășurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatorului pe baza căruia organele judiciare trebuie să stabilească adevărul şi presupune preîntâmpinarea activităților concrete prin care inculpatul, direct sau prin intermediul unei alte persoane, ar încerca să influențeze procesul penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare, astfel că în absența unor date referitoare la situații speciale, concrete sau măcar minime indicii care să vizeze faptul că inculpatul ar încerca alterarea probatoriului ori să se sustragă de la urmărirea penală nu se poate dispune prelungirea măsurii preventive. Relevant poate fi și faptul că inculpatul nu mai ocupă funcția publică în exercitarea căreia se susține că ar fi comis faptele, iar martorii și inculpații a căror confruntare se susține că ar mai fi necesară nu au fost și nici nu sunt subordonații acestuia *(I.C.C.J., secția penală, judecătorul de drepturi și libertăți, încheierea nr. 43 din 31 august 2021, nepublicată).*

- ca efect al DCC nr. 614/2016, procurorul trebuie să dispună citarea inculpatului, iar măsura controlului judiciar poate fi prelungită ***numai după audierea inculpatului, în prezența avocatului ales ori numit din oficiu (caz de asistență juridică obligatorie)***; prelungirea măsurii controlului judiciar fără citarea inculpatului şi fără asigurarea asistenței juridice atrage *nulitatea absolută* a ordonanței procurorului, vătămarea procesuală viind prezumată *ope legis*[2];

- refuzul inculpatului de a da declaraţii ca urmare a exercitării dreptului la tăcere nu afectează legalitatea dispunerii prelungirii măsurii preventive;

---

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune prelungirea măsurii controlului judiciar în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

[2] Activitățile procesuale efectuate ulterior prelungirii nelegale a măsurii preventive care au presupus prezența inculpatului și a avocatului acestuia sau audierea inculpatului nu sunt apte să acopere nulitatea absolută a ordonanței de prelungire a măsurii preventive.

- pe parcursul urmăririi penale procurorul poate prelungi prin ordonanţă motivată măsura controlului judiciar o dată sau de mai multe ori, fiecare prelungire neputând să fie mai mare de 60 de zile, fără a se depăşi termenul rezonabil al unei măsuri preventive; în toate cazurile durata măsurii controlului judiciar nu poate să depăşească **un an**, dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul este amenda sau închisoarea *de cel mult 5 ani* (pedeapsa prevăzută în textul de lege ce incriminează fapta săvârşită în formă consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei), **respectiv 2 ani** dacă pedeapsa prevăzută de lege este detenţiunea pe viaţă sau închisoarea *mai mare de 5 ani*;

- ordonanţa procurorului prin care s-a prelungit măsura controlului judiciar *se comunică în aceeaşi zi inculpatului*[1]; în cazul în care procurorul, deşi dispune, înainte de expirarea duratei măsurii, prelungirea măsurii controlului judiciar, nu comunică inculpatului şi organului de supraveghere, înainte de expirarea duratei măsurii anterior dispuse, ordonanţa sau dispoziţia de prelungire, nu va interveni încetarea de drept a controlului judiciar, însă nici nu vor putea fi imputate inculpatului eventualele nerespectări ale măsurii preventive;

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune prelungirea controlului judiciar inculpatul poate face ***plângere*** în termen de 48 ore *de la comunicarea ordonanţei* la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna data comunicării ordonanţei, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă anterior despre prelungirea măsurii preventive;

- în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului; nimic nu se opune ca procurorul ierarhic superior, în exercitarea controlului ierarhic specific instituţiei Ministerului Public, să dispună revocarea măsurii controlului judiciar nelegală sau netemeinică;

- după expirarea termenului de formulare a plângerii inculpatul poate cere revocarea măsurii controlului judiciar, solicitare care trebuie fundamentată numai pe temeiuri de fapt sau de drept ulterioare expirării termenului de 48 de ore în care putea formula plângere, neputând formula pe această cale apărări pe care le-ar fi putut face în cadrul căii de atac;

---

[1] În *DCC nr. 447/2017* instanţa de contencios constituţional a reţinut că „punerea în executare a măsurii controlului judiciar, chiar şi în cazul prelungirii sale, poate fi realizată doar dacă, pe lângă înştiinţarea organului sau autorităţii anume desemnate de organul judiciar care a dispus măsura, este realizată şi obligaţia de înştiinţare a inculpatului. Astfel, opozabilitatea măsurii controlului judiciar, în sensul respectării de către inculpat a obligaţiilor impuse, poate fi reţinută doar după înştiinţarea acestuia, de la momentul expirării măsurii anterioare şi până la primirea noii comunicări, eventualele încălcări ale obligaţiilor instituite în sarcina inculpatului neputând fi sancţionate. Un argument, în acest sens, îl constituie dispoziţiile art. 215 alin. (3) şi (7) C.proc.pen., care dispun în sensul că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive. Astfel, în cazul întârzierii comunicării ordonanţei de prelungire a măsurii controlului judiciar, pe durata cuprinsă între expirarea măsurii anterioare şi primirea noii comunicări, nu se va putea reţine reaua-credinţă a inculpatului în cazul nerespectării condiţiilor impuse".

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- faţă de considerentele DCC nr. 17/2017, în scopul asigurării efectivităţii accesului la justiţie, a caracterului eficient şi efectiv al căii de atac, soluţionarea plângerii împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii controlului judiciar se face în ***termen de 5 zile de la data înregistrării***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului*; ***asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii controlului judiciar îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, soluţionând plângerea formulată, poate dispune *prin* ***încheiere definitivă****, care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele* ***soluţii***:

a) ***admiterea plângerii şi revocarea măsurii controlului judiciar*** dacă au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de prelungire a acesteia ori prelungirea nu este necesară sau proporţională faţă de scopurile urmărite;

b) ***admiterea plângerii şi înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite*** prin ordonanţa procurorului ***sau reducerea perioadei pentru care a fost luată măsura controlului judiciar***; astfel, judecătorul poate modifica numărul obligaţiilor instituite de procuror în conţinutul controlului judiciar sau chiar durata măsurii preventive; existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 la care face trimitere art. 215^1 alin. (5) C.proc.pen.;

c) ***admiterea plângerii şi modificarea conţinutului obligaţiilor stabilite*** prin ordonanţa procurorului (de pildă, în cazul în care procurorul a impus inculpatului obligaţia de a nu depăşi limita teritorială a unui judeţ, judecătorul poate extinde sfera teritorială a restricţiei libertăţii de circulaţie la nivelul ţării); existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 la care face trimitere art. 215^1 alin. (5) C.proc.pen.;

d) ***respingerea plângerii ca nefondată*** dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

e) ***respingerea plângerii ca tardivă respingerea plângerii ca tardivă*** dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus prelungirea măsurii, sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia;

f) ***ia act de retragerea plângerii.***

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- potrivit art. 215[1] alin. (5) C.proc.pen. raportat la art. 213 alin. (6[1]) C.proc.pen. (introdus prin O.U.G. nr. 18/2016), încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă cu privire la plângerea formulată împotriva ordonanţei procurorului de prelungire a măsurii controlului judiciar este definitivă; prin urmare, contestaţia formulată împotriva acestei încheieri va fi respinsă ca inadmisibilă.

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în faza de cameră preliminară

- potrivit art. 207 alin. (1) C.proc.pen., când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului aflat sub puterea măsurii controlului judiciar, rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, ***cu cel puţin 5 zile înainte*** de expirarea duratei măsurii preventive pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei acesteia;

- prin ***decizia nr. 16/RIL/2018***, instanţa supremă a apreciat că interpretarea dispoziţiilor art. 207 alin. (1) C.proc.pen. trebuie să se facă în sensul că raţiunea termenului stabilit pentru înaintarea rechizitoriului şi a dosarului cauzei este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului şi de a elimina arbitrariul în dispunerea menţinerii măsurii preventive; astfel, ***termenul „cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive şi nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum şi imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia***. În aceste condiţii, măsura preventivă va înceta de drept, conform art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., la expirarea termenului stabilit de organul judiciar care anterior a prelungit-o (sau, după caz, a dispus-o), judecătorul de cameră preliminară urmând să constate această împrejurare;

- modului de calcul al termenelor procedurale de regresiune se impune ca şi în această materie ***termenul procedural, minim, de regresiune să fie calculat pe zile libere***, potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- ultima zi a termenului procedural nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea sesizării, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit conform art. 207 alin. (2) C.proc.pen.; sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca instanţa să fie sesizată în ultima zi a termenului şi, implicit, cu nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- nesocotirea termenului procedural imperativ de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. atrage imposibilitatea verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive ca urmare a încălcării termenului de 5 zile pentru înaintarea dosarului cauzei; aceasta nu echivalează cu încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind incidentă niciuna dintre cauzele de încetare limitativ prevăzute de art. 241 C.proc.pen.; astfel, măsura preventivă va rămâne în fiinţă până la momentul expirării termenului pentru care a fost dispusă în cursul urmăririi penale; în cazul nerespectării de procuror a termenului prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., va fi inadmisibilă soluţionarea unei cereri de revocare, deoarece nu mai poate fi realizată analiza condiţiilor de temeinicie ale măsurii preventive în cadrul procedurii de verificare prevăzute de art. 207 C.proc.pen.;

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului aflat sub măsura controlului judiciar cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu *în termen de 3 zile de la primirea dosarului* la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar; termenul de 3 zile este *un termen de recomandare*, neavând natura unui termen imperativ, astfel că, depăşirea acestuia termen nu atrage încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind aplicabile dispoziţiile art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, verifică, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea/prelungirea măsurii controlului judiciar sau dacă au apărut temeiuri noi, care să justifice menţinerea acestei măsuri; în cazul în care verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar nu este realizată în termen de cel mult 60 de zile de la ultima verificare, măsura controlului judiciar va înceta de drept;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- în ipoteza în care inculpatul arestat preventiv/la domiciliu formulează în cursul urmăririi penale o cerere de înlocuire a măsurii preventive privative de libertate cu măsura controlului judiciar, care este şi repartizată aleatoriu spre soluţionare judecătorului de drepturi şi libertăţi, iar înainte de soluţionarea cererii procurorul întocmeşte rechizitoriul şi dispune trimiterea în judecată a inculpatului, completul căruia i s-a repartizat iniţial cererea o va trimite spre soluţionare judecătorului de cameră preliminară, întrucât acesta din urmă este competent să soluţioneze toate cererile referitoare la măsurile preventive la care sunt supuşi inculpaţi atâta timp cât cauza se află în camera preliminară;

- analiza periodică a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar se realizează de judecătorul de cameră preliminară în *camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; inculpatul are obligaţia, impusă prin măsura controlului judiciar, de a se prezenta la chemarea judecătorului de cameră preliminară;

- *ascultarea inculpatului nu este obligatorie;*

- asistența juridică a inculpatului în procedura de verificare a legalității și temeiniciei controlului judiciar nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen. (de pildă, pentru infracțiunea de care este acuzat inculpatul legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani); dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea care formează obiectul acuzației este inferioară limitei de 5 ani închisoare și inculpatul este major, apreciez că asistența juridică nu este obligatorie; inculpatul are dreptul de a-și angaja un avocat ales;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunța, *prin încheiere*, una dintre următoarele ***soluții***:

(i) menținerea controlului judiciar, când judecătorul de cameră preliminară stabilește că temeiurile care au determinat luarea măsurii se mențin, sunt relevante, necesare și suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfășurare a procesului penal;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menține măsura controlului judiciar, însă are obligația de a proceda pe parcursul fazei camerei preliminare la o nouă verificare a legalității și temeiniciei controlului judiciar în cel mult 60 de zile, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii preventive;

- chiar dacă judecătorul de cameră preliminară menține măsura controlului judiciar, poate proceda la modificarea obligațiilor din conținutul măsurii preventive sau chiar a conținutului unora dintre obligații, având în vedere scopurile urmărite prin controlul judiciar în faza camerei preliminare; *astfel, judecătorul de cameră preliminară, în aplicarea dispozițiilor art. 208[1] C.proc.pen. introduse prin O.U.G. nr. 18/2016 poate proceda la înlăturarea uneia sau a mai multor obligații, la înlocuirea unor obligații cu altele, sau poate modifica conținutul obligațiilor din cadrul controlului judiciar;*

- în considerentele *DCC nr. 79/2018*, Curtea Constituțională a arătat că, deși nu este prevăzută o durată maximă a măsurii în cursul procedurii de cameră preliminară, nu se impune o astfel de prevedere, întrucât durata maximă a controlului judiciar în cursul judecății se calculează nu de la debutul acestei faze procesuale, ci de la trimiterea în judecată, incluzând, așadar, durata în care cauza s-a aflat în camera preliminară[1].

Judecătorul de cameră preliminară arată că necesitatea menținerii controlului judiciar față de cei doi inculpați se verifică exclusiv prin raportare la faptele pentru care a avut loc învestirea instanței, așa cum rezultă din considerentele prezentei hotărâri, neavând relevanță sub aspectul analizat împrejurarea că inițial măsura preventivă a fost luată și prelungită în considerarea mai multor acuzații, iar cu ocazia emiterii rechizitoriului, procurorul de caz a dispus disjungerea și continuarea urmăririi penale separat pentru parte din infracțiunile care au justificat măsura preventivă. Esențial pentru verificarea efectuată în cauză este aceea că faptele ce formează obiectul acțiunii penale se regăsesc între cele care au întemeiat luarea, și mai apoi prelungirea controlului judiciar, existând astfel continuitate și justificare în ceea ce privește necesitatea menținerii măsurii

[1] *În acest sens*, a se vedea și DCC nr. 37/2019.

preventive faţă de cei doi inculpaţi. Dacă măsura controlului judiciar mai subzistă sau nu, în privinţa faptelor pentru care s-a dispus disjungerea şi continuarea urmăririi penale într-un dosar separat nu constituie o chestiune de analizat în procedura de cameră preliminară *pendinte*, aspectul menţionat interesând procurorul de caz care instrumentează cauza disjunsă *(I.C.C.J., încheierea din 19 iulie 2019, nepublicată).*

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice, ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.

- indiferent de soluţia pronunţată, este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriu dispune asupra controlului judiciar se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale la soluţionarea contestaţiei sunt prevăzute **art. 205 C.proc.pen.** (descrise mai sus) cu următoarele menţiuni: *a) nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu*; *b)* ***asistenţa juridică este obligatorie la soluţionarea contestaţiei;*** *c)* judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu*;

- ca efect al DCC nr. 437/2017, *pe durata procedurii de cameră preliminară competenţa de verificare din oficiu a legalităţii şi temeinicei controlului judiciar, înainte de expirarea termenului de 60 de zile, aparţine judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă (sesizat cu rechizitoriu), fie că procedura se desfăşoară în faţa acestuia în primă instanţă, fie în calea de atac a contestaţiei*; o astfel de soluţie fusese reţinută şi prin ***decizia instanţei supreme nr. 5/RIL/2014***[1], potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată prin rechizitoriu, a

[1] Deşi efectele deciziei *nr. 5/RIL/2014 au încetat de drept* în condiţiile art. 474[1] C.proc.pen., în urma intrării în vigoare a Legii nr. 75/2016, în urma DCC nr. 437/2017 considerentele deciziei pronunţate în recurs în interesul legii pot servi pentru lămurirea situaţiei juridice actuale.

cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecății a fost atacată cu contestație, are competența de a se pronunța asupra măsurilor preventive, conform dispozițiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluționarea contestației prevăzute în art. 347 C.proc.pen.;

- verificarea legalității și temeiniciei măsurii controlului judiciar se realizează tot în procedură de cameră de consiliu, iar nu în ședință publică; o atenție particulară trebuie să manifeste judecătorul de cameră preliminară de la instanța sesizată cu rechizitoriul pentru a determina momentul la care faza procesuală este fost încheiată, iar cauza trece în faza procesuală a judecății, întrucât din acel moment verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive trebuie realizată numai în condiții de publicitate de o instanță, iar nu de un judecător de cameră preliminară, *sub sancțiunea nulității absolute.*

§5. Verificarea legalității și temeiniciei controlului judiciar în cursul judecății

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecății, înaintează dosarul instanței de judecată cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea măsurii controlului judiciar; apreciez că soluția pronunțată de Curtea Constituțională prin DCC nr. 336/2015 și interpretarea naturii termenului trebuie raportată numai la instituția prelungirii măsurii arestării preventive conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., respectiv soluția pronunțată prin DCC nr. 276/2016 trebuie raportate numai la termenul prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinse prin analogie și la ***termenul de 5 zile*** prevăzut de art. 208 alin. (1) C.proc.pen., care își menține natura juridică de **termen procedural de recomandare și de regresiune**; nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive și nici nu constituie un impediment pentru ca instanța să procedeze din oficiu la verificarea legalității și temeiniciei măsurii preventive;

- în cursul judecății (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției), instanța are obligația de a verifica, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menținerea controlului judiciar sau dacă au apărut temeiuri noi care să justifice menținerea acestei măsuri înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- potrivit art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen., *în cursul judecății* ***în prima instanță, durata totală***[1] a controlului judiciar nu poate depăși un termen rezonabil și, în toate cazurile, nu poate depăși 5 ani de la momentul trimiterii în judecată; prin *DCC nr. 79/2018*, Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a

[1] În art. 215[1] alin. (7) C.proc.pen., prin sintagma *durată* legiuitorul a avut în vedere termenul substanțial maximal pentru care poate fi luată măsura controlului judiciar în faza de cameră preliminară sau în cea de judecată, în vreme ce prin sintagma *durata totală* utilizată de art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen. trebuie înțeles termenul substanțial maximal pentru care poate fi instituită măsura controlului judiciar, calculat prin adiționarea tuturor perioadelor de timp în care inculpatul s-a aflat sub puterea măsurii controlului judiciar.

constatat că *sintagma **„în primă instanţă”*** cuprinsă în art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen. este neconstituţională deoarece legiuitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia constituţională de a reglementa durata maximă a măsurii controlului judiciar pentru ***etapa procesuală a apelului***[1]; în urma acestei decizii, art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen. trebuie citit astfel: în cursul judecăţii, durata totală a controlului judiciar nu poate depăşi un termen rezonabil şi, ***în nicio situaţie***, nu poate depăşi 5 ani de la momentul trimiterii în judecată; în această modalitate termenul maximal de 5 ani va fi aplicabil pentru întreaga fază de judecată, deci inclusiv cu privire la etapa procesuală a apelului;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia controlului judiciar în *şedinţă publică*;

- participarea procurorului este obligatorie;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- asistenţa juridică a inculpatului în procedura de verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen. (de pildă, pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani);

- după deliberare instanţa de judecată poate pronunţa *prin încheiere* una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) menţinerea controlului judiciar, când instanţa de judecată stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar, însă are obligaţia de a proceda la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cel mult 60 de zile sub sancţiunea încetării de drept a măsurii preventive;

- chiar dacă instanţa menţine măsura controlului judiciar poate proceda la modificarea obligaţiilor din conţinutul măsurii preventive sau chiar a conţinutului unora dintre obligaţii, având în vedere scopurile urmărite prin controlul judiciar în faza de judecată; *astfel, instanţa, în aplicarea dispoziţiilor art. 208[1] C.proc.pen. introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, poate proceda la înlăturarea uneia sau a mai multor obligaţii, la înlocuirea unor obligaţii cu altele, sau poate modifica conţinutul obligaţiilor din cadrul controlului judiciar.*

---

[1] În considerentele DCC nr. 79/2018, Curtea Constituţională a apreciat că această omisiune legislativă „dă naştere dreptului organelor judiciare de a dispune controlul judiciar, ca măsură preventivă, pentru perioade nelimitate de timp, drept ce presupune restrângerea nelimitată temporal a drepturilor şi libertăţilor fundamentale vizate de conţinutul acestei măsuri, contrar prevederilor art. 20, art. 23, art. 25, art. 26, art. 39, art. 41, art. 45 şi art. 53 din Constituţie, precum şi art. 5 din Convenţie. Faptul că legiuitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia constituţională de a reglementa durata maximă a măsurii controlului judiciar şi pentru etapa procesuală a apelului constituie o nesocotire a DCC nr. 712 din 4 decembrie 2014, prin care s-a analizat, din perspectivă constituţională, lipsa termenelor şi a duratei maxime pentru care măsura preventivă a controlului judiciar şi cea a controlului judiciar pe cauţiune pot fi dispuse, constatându-se că nereglementarea acestora determină încălcarea prevederilor Legii fundamentale”.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar, în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea/prelungirea/menţinerea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu, dacă instanţa de judecată constată sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune, în primă instanţă, asupra controlului judiciar se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunţare; *în cazul în care instanţa de apel se pronunţă asupra controlului judiciar, încheierea este definitivă indiferent de soluţia adoptată*;

- regulile procedurale la soluţionarea contestaţiei sunt prevăzute **art. 206 C.proc.pen.** (descrise mai sus) cu următoarele menţiuni: **1.** *nu este suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii instanţei de judecată prin care s-a dispus revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu*; **2.** instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată care se pronunţă în şedinţă publică.*

§6. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial

- Codul de procedură penală stipulează posibilitatea instituirii unor noi obligaţii ori a înlocuirii unora dintre obligaţiile impuse iniţial cu alte obligaţii sau a încetării obligaţiilor impuse iniţial;

- în principiu, nu intră în competenţa procurorului, respectiv a judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei stabilirea şi, pe cale de consecinţă, nici modificarea ***programului de supraveghere***, acestea fiind în sarcina organelor de poliţie[1]; organele judiciare trebuie însă să vegheze la executarea legală a

[1] Curtea Constituţională a arătat în DCC nr. 333/2016: „(...) Totodată, persoana supravegheată, nemulţumită de conţinutul programului de supraveghere – de pildă, frecvenţa prezentării – poate face plângere, în temeiul dreptului său fundamental de petiţionare, la organul ierarhic superior care coordonează activitatea structurilor de supravegheri judiciare, în vederea verificării modului de stabilire a programului de supraveghere şi, după caz, a tragerii la răspundere, în condiţiile legii, a poliţistului desemnat cu supravegherea. În acest context, Curtea reţine că, în îndeplinirea atribuţiilor şi îndatoririlor de serviciu, poliţistul este învestit cu exerciţiul autorităţii publice, în limitele competenţelor stabilite prin lege, iar potrivit art. 3

măsurii preventive şi să evite, ca prin modalitatea de executare a acesteia măsura preventivă să fie deturnată de la scopul ei prin restrângerea disproporţionată a libertăţilor inculpatului ori să fie transformată în concret într-o măsură privativă de libertate;

- atunci când, prin programul de supraveghere, măsura este deturnată de la scopul urmărit de organul judiciar prin impunerea acesteia, în sensul că organul de poliţie stabileşte în mod arbitrar un program extrem de sever, care conduce la afectarea vieţii private, profesionale sau a libertăţii de circulaţie a inculpatului consider că este de datoria organului judiciar în vederea asigurării bunei desfăşurări a procesului penal de a stabili conţinutul concret al obligaţiei, inclusiv în ceea ce priveşte programul de supraveghere (de pildă, în cazul în care, în lipsa oricărei justificări obiective, organul de poliţie instituie un program care presupune prezentarea zilnică a inculpatului sau de mai multe ori pe zi); în acest fel, procurorul sau judecătorul, iar nu organul de executare, pe de o parte veghează la asigurarea eficientă a scopului procesului penal, iar, pe de altă parte, la asigurarea testului de proporţionalitate a măsurii preventive concret instituite cu scopul urmărit prin aceasta;

- ***în cursul fazei de urmărire penală***, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, ***impunerea*** unor noi obligaţii pentru inculpat ***ori înlocuirea sau încetarea*** celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- ***potrivit art. 215 alin. (8^1) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, ca urmare a deciziei nr. 4/HP/2015, în cursul urmăririi penale*** modificarea obligaţiilor impuse iniţial poate fi dispusă ***de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală***, prin ordonanţă, atât în cazul în care procurorul a luat măsura controlului judiciar, cât şi în ipoteza în care măsura a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi (fie ca urmare a respingerii propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu ori a celei de prelungire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, fie ca urmare a admiterii cererii inculpatului de înlocuire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar);

- procurorul trebuie să procedeze la ***audierea inculpatului*** înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

---

din Legea nr. 360/2002 privind Statutul poliţistului, poliţistul îşi desfăşoară activitatea profesională în interesul şi în sprijinul persoanei, comunităţii şi instituţiilor statului, exclusiv pe baza şi în executarea legii, cu respectarea principiilor imparţialităţii, nediscriminării, proporţionalităţii şi gradualităţii, fiind obligat să respecte drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, Constituţia şi legile ţării, prevederile regulamentelor de serviciu (art. 4 din Statutul poliţistului). De asemenea, potrivit aceluiaşi Statut, poliţistul răspunde, în condiţiile legii, pentru modul în care îşi execută atribuţiile de serviciu, iar încălcarea de către poliţist, cu vinovăţie, a îndatoririlor de serviciu angajează răspunderea sa disciplinară, materială, civilă sau penală, după caz (art. 55 din Statutul poliţistului); (...) stabilirea conţinutului programului de supraveghere de către organul de poliţie reprezintă o modalitate de aducere la îndeplinire a controlului judiciar, aşadar un act de executare constând în aducerea la îndeplinire a unei decizii a organelor judiciare, prin aceasta nefiind încălcat principiul separaţiei şi echilibrului puterilor în stat, în fapt fiind vorba despre o colaborare a diferitelor organe ale statului în realizarea funcţiilor atribuite lor, având ca scop asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, împiedicarea sustragerii inculpatului de la urmărire penală sau de la judecată, precum şi prevenirea săvârşirii unor noi infracţiuni".

- potrivit art. 215 alin. (8) teza a II-a C.proc.pen. introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune cu privire la modificarea obligaţiilor din cadrul controlului judiciar inculpatul poate face ***plângere*** în termen de 48 ore de la comunicarea ordonanţei la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna *data comunicării ordonanţei*, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă în alt mod despre modificarea conţinutului controlului judiciar;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului;* ***asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus modificarea conţinutului controlului judiciar îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea prin ***încheiere definitivă****, care se pronunţă în camera de consiliu*; prin urmare, contestaţia formulată împotriva acestei încheieri va fi respinsă ca inadmisibilă;

- întocmirea minutei în două exemplare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi este obligatorie;

- în mod corespunzător, şi *în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată* poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului sau a procurorului, ***impunerea*** unor noi obligaţii pentru inculpat ***ori înlocuirea sau încetarea*** celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- deopotrivă, în cadrul procedurilor de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar, potrivit art. 207 C.proc.pen., respectiv art. 208 C.proc.pen., judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune modificarea obligaţiilor din conţinutul controlului judiciar pentru a face măsura preventivă cât mai adaptată exigenţelor noilor faze ale procesului penal;

- judecătorul de cameră preliminară sau instanţa trebuie să procedeze la ***audierea inculpatului*** înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

- ***în cursul fazei camerei preliminare***, procedura de modificare a obligaţiilor se desfăşoară *în camera de consiliu*, ***cu audierea obligatorie a inculpatului***; asistenţa juridică a inculpatului nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.; judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu*; întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie; potrivit art. 215 alin. (9) teza finală C.proc.pen. introdusă

prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară poate fi formulată *contestaţie* în condiţiile art. 205 C.proc.pen.[1];

- ***în cursul judecăţii***, modificarea obligaţiilor poate fi dispusă numai de completul de judecată învestit să judece cauza, în şedinţa publică de judecată, ***cu audierea obligatorie a inculpatului***; asistenţa juridică a inculpatului nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.; instanţa dispune, *prin încheiere, pronunţată în şedinţă publică*; întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie; potrivit art. 215 alin. (9) teza finală C.proc.pen. introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva încheierii instanţei poate fi formulată *contestaţie* în condiţiile art. 206 C.proc.pen.;

- faţă de aceste exigenţe procedurale instituite în scopul asigurării concrete a dreptului la apărare, libertăţilor cetăţeneşti, precum şi a contradictorialităţii procedurii cred că judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată nu pot extinde din oficiu sfera obligaţiilor impuse inculpatului fără ca în prealabil acesta să fi fost audiat şi fără ca oportunitatea sau necesitatea impunerii unor noi interdicţii să fi fost pusă în dezbaterea contradictorie a inculpatului şi procurorului; în toate cazurile dispoziţia judecătorului trebuie motivată temeinic în cuprinsul încheierii prin care s-a dispus modificarea controlului judiciar;

- ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată trebuie să prevadă în mod explicit toate obligaţiile (atât pe cele vechi obligatorii, cât şi pe cele nou introduse) pe care inculpatul trebuie să le respecte, precum şi avertismentul că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, se poate lua faţă de acesta măsura arestării preventive.

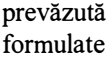

Cu privire la solicitarea inculpatului de a se înlătura interdicţia prevăzută de art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., Curtea constată că acuzaţiile formulate prin actul de sesizare au legătură cu exercitarea funcţiei de primar la municipiului, în considerentul atribuţiilor pe care D.D. le avea în baza Legii nr. 215/2001 cu privire la propunerea de proiecte de hotărâri Consiliului local al municipiului (...) şi la exercitarea funcţiei de ordonator principal de credite. Scopurile pentru care această obligaţie a fost dispusă pe perioada măsurii preventive a controlului judiciar au fost de a asigura buna desfăşurare a procesului penal, prin eliminarea posibilităţii de a influenţa în orice mod martorii angajaţi ai primăriei şi de a preveni săvârşirea unei noi infracţiuni [art. 202 alin. (1) teza finală C.proc.pen.]. Curtea apreciază că aceste scopuri au fost atinse până în prezent având în vedere perioada în care D.D. a fost supus măsurilor preventive (peste 1 an), care a condus la conştientizarea de către acesta a riscurilor la care se expune în condiţiile în care comite noi fapte penale, faptul că trei dintre martorii vizaţi au fost audiaţi la termenul de judecată din data de 26.04.2017 – când au fost reiterate declaraţiile furnizate în faza de urmărire penală, dar şi că informaţiile despre care aceştia au cunoştinţă au legătură doar cu atribuţiile pe care ei le exercită în instituţia primăriei. Multitudinea înscrisurilor depuse la

[1] Asistenţa juridică va fi obligatorie, potrivit art. 205 alin. (8) C.proc.pen., la soluţionarea contestaţiei.

dosar cu privire la opiniile exprimate de cetățenii municipiului (...) sunt privite cu circumspecție de instanța de control judiciar în condițiile în care la dosar există indicii și probe cu privire la modalitățile în care D.D. înțelege să deruleze în mod permanent, părtinitor și agresiv o campanie de presă de promovare a propriei persoane, aspect care poate influența într-un anume sens opiniile persoanelor neavizate. Cu toate acestea, nu se pot nega dificultățile apărute în activitatea de administrare a municipiului, generate atât de rezerva/reticența persoanelor care au asigurat interimatul funcției (datorată caracterului temporar al asumării respectivelor atribuții) în a demara și aduce la îndeplinire proiectele necesare bunei funcționări administrative a urbei, cât și de obstacolele ridicate în activitatea acestora tocmai pentru a se crea ideea unei imposibilități de funcționare a instituției în absența edilului ales. Este adevărat că inculpatul a fost reales în luna iunie 2016 în funcția de primar al municipiului, cu o largă majoritate a cetățenilor participanți la vot, exprimându-și în acest mod încrederea în abilitățile lui D.D. de bun administrator al urbei, acest aspect având un rol important în stabilirea gradului de periculozitate a persoanei acuzate. Având în vedere că acuzațiile formulate împotriva inculpatului în prezentul dosar penal – deși au legătură cu funcția exercitată de acesta în momentul comiterii faptelor – vizează doar o parte din atribuțiile pe care D.D. trebuia să le îndeplinească în mod legal, Curtea constată că obligațiile stabilite în sarcina inculpatului au fost și sunt proporționale cu gravitatea acuzațiilor formulate, dar la acest moment procesual nu mai sunt necesare – cele două condiții trebuind a fi întrunite cumulativ pentru ca acestea să poată fi dispuse/menținute *(C.A. Cluj, secția penală, încheierea nr. 62 din 10 mai 2017, în Cpp Ad. 3, p. 452 și 453).*

§7. Încuviințarea depășirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar

- obligația („facultativă") impusă inculpatului de a nu depăși o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, poate fi ridicată temporar, în condiții strict determinate, de către organul judiciar care a dispus măsura, în cazul în care circumstanțe excepționale impun depășirea acestor limite teritoriale, dar nu pun sub semnul întrebării temeiurile măsurii preventive (de pildă, necesitatea deplasării într-o altă localitate sau într-o altă țară pentru a urma un tratament medical care nu poate fi efectuat în unitățile spitalicești de pe raza localității de domiciliu sau de pe teritoriul României și fără de care viața sau sănătatea îi este pusă în mod grav în pericol, decesul soțului sau al unei rude apropiate, alt caz social grav existent în familia inculpatului ce presupune părăsirea temporară a localității de domiciliu sau a țării);

- la evaluarea posibilității încuviințării depășirii limitei teritoriale trebuie avute în vedere particularitățile fiecărei cauze prin raportare, de pildă, la conduita procesuală a inculpatului, circumstanțele sale personale, stadiul procesual, existența unor riscuri cu privire la buna desfășurare a procesului penal etc.[1];

---

[1] În doctrină (*C. Jderu*, Comentariu art. 215, în *M. Udroiu*, Comentariu CPP, ed. a 4-a) s-a arătat că „desi nu se poate discuta de autoritate de lucru judecat în materie de măsuri preventive, nu există nicio justificare rezonabilă pentru admiterea unei cereri de încuviințare a

- organul judiciar are obligaţia de a stabili expres o perioadă de timp pentru care nu se mai aplică restrângerea libertăţii de circulaţie, precum şi obligaţia acestuia de a reveni în acest interval în localitate sau în ţară;

- *în cursul urmăririi penale*, dacă măsura controlului judiciar a fost luată şi/sau prelungită de procuror, acesta va dispune prin ordonanţă şi cu privire la încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale; având în vedere considerentele ***deciziei nr. 4/HP/2015***, potrivit cărora în cursul urmăririi penale procurorul poate dispune impunerea unor noi obligaţii, ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial de judecătorul de drepturi şi libertăţi, apreciez că, *a fortiori*, **procurorul** va putea dispune şi cu privire la încuviinţarea depăşirii limitelor teritoriale, chiar dacă măsura controlului judiciar a fost luată de judecător; ordonanţa prin care procurorul respinge cererea de încuviinţare a părăsirii temporare a localităţii sau a ţării poate fi atacată ***doar cu plângere***, în condiţiile art. 336 C.proc.pen. la procurorul ierarhic superior;

- competenţa de a se pronunţa cu privire la derogarea temporară de la interdicţia de a nu depăşi limita teritorială aparţine *în cursul procedurii de cameră preliminară* judecătorului de cameră preliminară (procedură camerală, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului) care se pronunţă prin încheiere, *iar în cursul judecăţii* instanţei de judecată (şedinţă publică, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului) care se pronunţă *prin încheiere*; având în vedere că prin această încuviinţare nu operează o modificare a conţinutului măsurii preventive şi nici nu se reţine că judecătorul se pronunţă cu privire temeiurile de fapt şi de drept ale măsurii, această încheiere nu poate fi considerată ca fiind o hotărâre prin care *„se dispune asupra măsurilor preventive"* ca să fie susceptibilă de contestaţie; prin urmare, este inadmisibilă contestaţia formulată împotriva acestei încheieri[1].

§8. Revocarea măsurii controlului judiciar. Înlocuirea măsurii controlului judiciar cu o altă măsură preventivă

8.1. Noţiuni. Cazuri de revocare sau înlocuire a măsurii controlului judiciar

- ***revocarea*** *măsurii controlului judiciar* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii controlului judiciar a inculpatului, *dacă au încetat temeiurile*

---

părăsirii limitei teritoriale a României formulată la doar o zi după respingerea definitivă a unei cereri similare formulată de acelaşi inculpat. Soluţia definitivă adoptată de instanţa supremă în ceea ce priveşte solicitarea inculpatului de a i se încuviinţa să părăsească limita teritorială a României se bucură de stabilitate până la momentul la care vor interveni elemente noi care să justifice adoptarea unei soluţii contrare. Este adevărat că trecerea timpului în care o persoană se află sub imperiul unei măsuri preventive constituie un element nou care să justifice adoptarea unei soluţii contrare cu privire la măsurile preventive, însă în cauză nu poate fi vorba de existenţa unui astfel de motiv pentru admiterea cererii inculpatului, având în vedere perioada extrem de scurtă care a trecut de la data respingerii cererii anterioare a inculpatului de a i se încuviinţa părăsirea limitei teritoriale a României".

[1] Trebuie semnalată şi existenţa unei jurisprudenţe consistente în sensul admisibilităţii contestaţiei pe motiv că prin această încheiere judecătorul *dispune asupra măsurilor preventive. Aceste situaţii de practică neunitară fac în prezent obiectul evaluării în scopul sesizării instanţei supreme cu un recurs în interesul legii.*

care au determinat-o (încetarea tuturor temeiurilor de fapt şi de drept ce au fost avute în vedere la luarea sau menţinerea măsurii) ori *au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*; de pildă, se poate dispune revocarea măsurii controlului judiciar când aceasta are o durată îndelungată, inculpatul şi-a respectat toate obligaţiile impuse în cadrul măsurii, iar în cauză se impune reluarea cercetării judecătoreşti în primă instanţă fie ca urmare a trimiterii cauzei spre rejudecare, fie în cazul schimbării titularului completului de judecată, în scopul asigurării respectării principiului nemijlocirii; tot astfel, se impune revocarea măsurii controlului judiciar când faţă de inculpat se dispune măsura arestării preventive într-o altă cauză, ori atunci când acesta începe executarea pedepsei închisorii, întrucât privarea de libertate este incompatibilă cu subzistenţa temeiurilor măsurii preventive restrictive de libertate;

- în ipoteza în care un inculpat care se afla sub control judiciar într-o cauză este arestat preventiv în altă cauză nu se poate reţine existenţa vreunui caz de încetare de drept a măsurii controlului judiciar prevăzut de art. 241 C.proc.pen. şi nici a cazului de revocare prevăzut de art. 241 alin. (1) teza a II-a C.proc.pen. (au apărut *împrejurări noi* din care rezultă nelegalitatea măsurii); în această situaţie procurorul, sau după caz judecătorul/instanţa va trebui să evalueze în concret dacă arestarea preventivă din cea de-a doua cauză conduce la reţinerea temeiului de revocare stipulat de art. 242 alin. (1) teza I C.proc.pen. (împrejurare care conduce la *încetarea temeiurilor* care au determinat luarea măsurii controlului judiciar); nu este exclus ca ambele măsuri să coexiste[1] în continuare în cauze diferite având temeiuri distincte, în special atunci când obligaţiile impuse în cadrul controlului judiciar ar asigura eficienţa în ansamblu a scopului măsurilor preventive (de pildă, atunci când persoana arestată preventiv are impusă în cadrul controlului judiciar obligaţia de a nu lua legătura cu persoana vătămată ori cu martorii din cauză);

- potrivit art. 242 alin. (3) şi (4^1) C.proc.pen., ***înlocuirea măsurii controlului judiciar***[2] este măsura procesuală ce poate fi dispusă de procuror, judecătorul de

---

[1] Deşi în concret se va reţine o nerespectare a obligaţiei de a se prezenta la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat aceasta nu este realizată cu rea-credinţă.

[2] În DCC nr. 576/2018 instanţa de contencios constituţional a reţinut că „este adevărat că, referitor la *înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura controlului judiciar pe cauţiune*, legiuitorul a prevăzut, în cuprinsul art. 242 alin. (4^1) fraza a II-a C.proc.pen., că dispoziţiile art. 216 alin. (1) şi (3) şi ale art. 217 se aplică în mod corespunzător, ceea ce înseamnă că se aplică şi prevederile art. 212-215^1 din cod, inclusiv dispoziţiile art. 212 alin. (1) şi (3) privind citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de deţinere, precum şi audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu, cu aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 209 alin. (6)-(9) din acelaşi cod. O atare reglementare este pe deplin justificată, având în vedere faptul că este pusă în discuţie înlocuirea unei măsuri preventive (controlul judiciar) cu o alta mai grea (controlul judiciar pe cauţiune). În ceea ce priveşte însă *revocarea* de către procuror a măsurilor preventive ale controlului judiciar şi controlului judiciar pe cauţiune, Curtea observă că o precizare similară cu privire la procedura de urmat nu este necesară – sub aspectul asigurării exercitării efective şi depline a dreptului la apărare al inculpatului în faza de urmărire penală – întrucât toate garanţiile aferente dreptului la un proces echitabil, inclusiv componenta referitoare la dreptul la apărare, sunt prevăzute la momentul luării de către procuror a acestor măsuri – sediul

drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care controlul judiciar este înlocuit cu măsura controlului judiciar pe cauţiune, arestului la domiciliu sau arestării preventive în situaţia în care *s-au schimbat temeiurile* care au determinat luarea măsurii, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 216 C.proc.pen., art. 218 C.proc.pen., respectiv art. 223 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- este posibilă şi înlocuirea controlului judiciar cu măsura reţinerii care *se poate dispune* numai în cursul urmăririi penale de *procuror*; în cazul în care procurorul dispune – în privinţa unei persoane faţă de care era luată măsura controlului judiciar – luarea măsurii reţinerii, operează în fapt o înlocuire a unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, ce are ca temei tot satisfacerea cerinţelor prevăzute de art. 202 alin. (1) C.proc.pen., întrucât faţă de o persoană în cadrul aceluiaşi proces penal se poate lua numai o singură măsură preventivă dintre cele prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. a)-e) C.proc.pen.

8.2. Revocarea controlului judiciar

- revocarea măsurii preventive a controlului judiciar se poate dispune:

(i) de procuror, din oficiu sau la cererea inculpatului, prin ordonanţă, atât în ipoteza în care procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus luarea măsurii controlului judiciar, cât şi atunci când procurorul a dispus prelungirea măsurii controlului judiciar *în cursul urmăririi penale*;

---

materiei fiind reprezentat de dispoziţiile art. 212, respectiv ale art. 216 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 212 C.proc.pen. – precum şi la momentul prelungirii lor de către procuror, prevederile art. 212 alin. (1) şi (3) aplicându-se în mod corespunzător, în temeiul dispoziţiilor art. 215^1 alin. (2) fraza finală, respectiv ale art. 216 alin. (3) coroborate cu cele ale art. 215^1 alin. (2) fraza finală C.proc.pen. Curtea constată că, aşa cum s-a arătat mai sus, *spre deosebire de înlocuirea de către procuror a măsurilor preventive ale controlului judiciar şi controlului judiciar pe cauţiune, între ele*, înlocuire care este determinată de modificarea temeiurilor avute în vedere la luarea sau prelungirea acestor măsuri, revocarea presupune dispariţia oricărui temei pentru a subzista vreo măsură preventivă. Prin urmare, în cazul revocării de către procuror a măsurilor preventive ale controlului judiciar şi controlului judiciar pe cauţiune, inculpatul nu poate susţine că este expus din nou riscurilor pe care le presupun luarea şi, respectiv, prelungirea măsurii, întrucât el se află deja sub puterea măsurii preventive dispuse de procuror, având un anumit conţinut şi o anumită durată de timp – aspecte care nu pot fi modificate în dezavantajul inculpatului cu ocazia soluţionării cererii acestuia de revocare a măsurii. În plus, în temeiul dispoziţiilor art. 242 alin. (4^2) coroborate cu cele ale art. 213 C.proc.pen. împotriva ordonanţei prin care a fost respinsă cererea de revocare a controlului judiciar – simplu sau pe cauţiune – în termen de 48 de ore de la comunicare, inculpatul poate formula plângere la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond. Totodată, Curtea observă că judecătorul poate revoca măsura controlului judiciar sau controlului judiciar pe cauţiune nu doar în cazul în care admite plângerea împotriva ordonanţei prin care procurorul a respins cererea de revocare, ci şi în cazul în care admite plângerea împotriva ordonanţei prin care procurorul a luat sau a prelungit măsura".

- potrivit art. 242 alin. (4^1) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, ***în cursul urmăririi penale procurorul poate dispune prin ordonanţă revocarea măsurii controlului judiciar*** atât în cazul în care acesta a instituit măsura preventivă, cât şi în ipoteza în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a luat măsura controlului judiciar (în cazul respingerii propunerii de arestare preventivă, în cazul respingerii propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive, în cazul respingerii propunerii de luare/prelungire a măsurii arestului la domiciliu, în cazul înlocuirii măsurii arestării preventive sau a măsurii arestului la domiciliu, precum şi în cazul soluţionării contestaţiilor împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune asupra măsurilor preventive);

- deşi pragmatică, această nouă reglementare nu ţine cont de faptul că atâta timp cât măsura controlului judiciar a fost luată de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nu a expirat încă durata pentru care a fost dispusă, procurorul de caz nu poate interfera peste hotărârea judecătorească definitivă; este reglementată astfel o ipoteză, singura din Codul de procedură penală, în care procurorul cenzurează în legalitate actele judecătorului de drepturi şi libertăţi;

- în cursul urmăririi penale soluţionarea de către procuror a cererii de revocare a măsurii controlului judiciar formulate de inculpat se face ***numai după ascultarea acestuia asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea, în prezenţa unui avocat ales sau numit din oficiu (asistenţă juridică obligatorie)***;

- cu toate că art. 242 alin. (4^2) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 prevede că împotriva ordonanţei procurorului se poate formula plângere la judecătorul de drepturi şi libertăţi, în condiţiile art. 213 C.proc.pen., apreciez că această dispoziţie are caracter formal, întrucât singurul titular al plângerii, inculpatul, nu are interes să conteste o soluţie prin care a fost revocată măsura controlului judiciar care îi fusese instituită; având în vedere că art. 241 alin. (4^1) C.proc.pen. vizează doar două ipoteze, cea în care în cursul urmăririi penale procurorul dispune revocarea controlului judiciar, respectiv cea în care procurorul dispune înlocuirea controlului judiciar cu controlul judiciar pe cauţiune, consider că dispoziţiile art. 242 alin. (4^2) C.proc.pen. vor fi incidente numai în cazul în care se formulează plângere împotriva acestor soluţii, nu şi în ipoteza în care procurorul respinge cererea inculpatului de revocare a măsurii controlului judiciar; astfel, nu se poate deduce din interpretarea dispoziţiilor art. 242 alin. (4^2) C.proc.pen. că legiuitorul a urmărit să instituie mai întâi o procedură de soluţionare a cererii de revocare a măsurii controlului judiciar de către procuror, pentru ca ulterior soluţia acestuia să poată fi contestată în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi; această interpretare nu conduce la o restrângere a dreptului de acces la judecător a inculpatului aflat sub puterea măsurii preventive, acesta putând supune analizei judecătorului de drepturi şi libertăţi legalitatea sau proporţionalitatea măsurii preventive la momentul luării şi prelungirii acesteia, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi având autoritate relativă de lucru judecat pentru un interval de 60 de zile.

(ii) în cursul urmăririi penale, de judecătorul de drepturi şi libertăţi, doar ca urmare a soluţionării plângerii formulate de inculpat împotriva ordonanţei procurorului prin care a fost luată sau prelungită măsura controlului judiciar;

- față de dispozițiile art. 242 alin. (4[1]) C.proc.pen. introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care inculpatul nu înțelege să formuleze plângere împotriva ordonanței procurorului prin care a fost luată sau prelungită măsura controlului judiciar sau dacă o astfel de plângere a fost respinsă, ***competența de soluționare în cursul urmăririi penale a cererilor de revocare a controlului judiciar va aparține numai procurorului de caz****; aşadar, în cazul în care în cursul urmăririi penale inculpatul adresează cererea de revocare a măsurii controlului judiciar judecătorului de drepturi şi libertăți, acesta va trebui să o trimită spre competentă soluționare procurorului de caz.*

(iii) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluționare, din oficiu ori la cererea inculpatului sau a procurorului;

(iv) de instanța sesizată cu judecarea cauzei în primă instanță sau în apel, din oficiu ori la cererea inculpatului sau a procurorului.

- în procedurile desfăşurate în fața judecătorului de cameră preliminară sau a instanței de judecată ***asistența juridică este obligatorie*** [art. 242 alin. (8) C.proc.pen.];

- în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., după pronunțarea sentinței şi până la sesizarea instanței de apel, prima instanță poate dispune cu privire la inculpatul condamnat, la cerere sau din oficiu, revocarea măsurii controlului judiciar.

8.3. Înlocuirea controlului judiciar cu măsura controlului judiciar pe cauțiune

- înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura controlului judiciar pe cauțiune se poate dispune:

(i) în cursul urmăririi penale de procurorul de caz;

- având în vedere că măsura controlului judiciar pe cauțiune este o măsură mai severă decât cea a controlului judiciar înlocuirea se va dispune, în principiu, din oficiu; ca excepție, poate fi imaginată şi situația în care, în scopul evitării unei solicitări a procurorului de înlocuire a măsurii controlului judiciar cu măsura arestului preventiv sau la domiciliu inculpatul să solicite înlocuirea acesteia cu măsura controlului judiciar pe cauțiune;

- înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a controlului judiciar pe cauțiune poate fi dispusă în cursul urmăririi penale de procuror, indiferent dacă măsura controlului judiciar a fost luată de acesta sau de judecătorul de drepturi şi libertăți, însă numai dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen. şi a fost depusă în prealabil cauțiunea; deopotrivă, înainte de dispunerea măsurii este obligatorie audierea inculpatului, în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu;

- potrivit art. 242 alin. (4[2]) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva ordonanței procurorului prin care se dispune înlocuirea controlului judiciar cu controlul judiciar pe cauțiune inculpatul poate face ***plângere*** în termen de 48 ore de la comunicarea ordonanței la judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna *data comunicării ordonanței*, neprezentând relevanță faptul că inculpatul a luat cunoştință în alt mod despre instituirea măsurii preventive;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului*; ***asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie*;**

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus înlocuirea măsurii preventive îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, soluţionând plângerea formulată, va dispune *prin* ***încheiere definitivă****, care se pronunţă în camera de consiliu.*

(ii) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare, din oficiu sau la cererea procurorului;

(iii) de instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel, din oficiu sau la cererea procurorului.

- în procedurile desfăşurate în faţa judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată ***asistenţa juridică este obligatorie*** [art. 242 alin. (8) C.proc.pen.];

- în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel, prima instanţă poate dispune cu privire la inculpatul condamnat, la cerere sau din oficiu, înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a controlului judiciar pe cauţiune.

8.4. Înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu

- înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu se poate dispune:

(i) de judecătorul de drepturi şi libertăţi, la cererea procurorului, *în cursul urmăririi penale*;

(ii) de judecătorul de cameră preliminară căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza spre soluţionare, din oficiu sau la cererea procurorului;

(iii) de instanţa sesizată cu judecarea cauzei în primă instanţă sau în apel, din oficiu sau la cererea procurorului.

- în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel, prima instanţă poate dispune cu privire la inculpatul condamnat, la cerere sau din oficiu, înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a arestării preventive/arestului la domiciliu;

- pe lângă cazurile generale de înlocuire a unei măsuri preventive mai uşoare cu una mai severă prevăzute de art. 242 alin. (3) C.proc.pen., art. 215 alin. (7) C.proc.pen. prevede că judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau

instanţa de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, ***poate dispune*** *înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive* în următoarele **două ipoteze**:

a) *când inculpatul a încălcat, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi revin* potrivit măsurii preventive instituite; trebuie dovedit că, deşi inculpatul avea cunoştinţă despre obligaţiile impuse, aceasta a acţionat cu intenţie în sensul nerespectării lor; dacă se reţine nerespectarea cu rea-credinţă a obligaţiilor aferente controlului judiciar în practica judiciară, există atât orientarea potrivit căreia pentru a se dispune înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive ori a arestului la domiciliu nu trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen., cât şi cea potrivit căreia trebuie întotdeauna să existe oricare dintre ipotezele prevăzute de art. 223 C.proc.pen., altfel, se poate ajunge eventual la o suplimentare a obligaţiilor impuse inculpatului fără a se putea dispune măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării; apreciez că această ultimă soluţie este mai aproape de spiritul Codului de procedură penală care nu mai stipulează drept temei distinct de privare de libertate încălcarea cu rea-credinţă a obligaţiilor ce intră în conţinutul controlului judiciar; referirea făcută de art. 215 alin. (7) C.proc.pen. la *posibilitatea înlocuirii în condiţiile legii* relevă necesitatea întrunirii condiţiilor art. 223 C.proc.pen. inclusiv în ceea ce priveşte cerinţa relativă la limitele de pedeapsă prevăzute de lege: „pedeapsa închisorii de 5 ani ori mai mare".

În ceea ce priveşte sintagma ***„rea-credinţă"***, Curtea observă că, potrivit Dicţionarului explicativ al limbii române, aceasta are semnificaţia de atitudine necorectă, necinstită. În doctrină s-a reţinut că, în limbajul comun, antitezei relei-credinţe i se atribuie mai multe accepţiuni, şi anume: obligaţie de comportare corectă pe care părţile trebuie s-o respecte la încheierea şi executarea convenţiilor; convingerea unei persoane că acţionează în temeiul unui drept şi potrivit cu legea sau cu ceea ce se cuvine; sinceritate, onestitate, cinste. Valenţe oarecum asemănătoare există şi în plan juridic, dat fiind caracterul proeminent etic al normelor care cârmuiesc cele două concepte aflate în opoziţie. Astfel, se poate concluziona că reaua-credinţă este o formă a vinovăţiei, expresia dolului, fraudei şi culpei grave, având ca numitor comun viclenia, înşelăciunea şi omisiunea vădit intenţionată. Având în vedere aceste aspecte, Curtea apreciază că reaua-credinţă poate fi calificată ca acea atitudine a unei persoane care săvârşeşte un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire socială, pe deplin conştientă de caracterul ilicit al conduitei sale. În ceea ce priveşte analizarea relei-credinţe în raport de încălcarea obligaţiilor care îi revin unei persoane în cadrul controlului judiciar, Curtea consideră că aceasta este o atitudine psihică ce conturează o poziţie subiectivă a persoanei, concretizată în faptul de a acţiona cu intenţie cu scopul de a încălca obligaţiile impuse. În continuare, Curtea apreciază că reaua-credinţă nu se prezumă, ea trebuie dovedită prin informaţiile culese de organul judiciar însărcinat cu supravegherea executării măsurii, judecătorului sau instanţei de judecată revenindu-i obligaţia de a aprecia dacă nerespectarea obligaţiilor s-a produs sau nu cu rea-credinţă. Având în vedere aceste aspecte, precum şi jurisprudenţa în materie a instanţei de contencios constituţional, Curtea apreciază că sintagma „cu rea-credinţă", din cuprinsul art. 215 alin. (7) C.proc.pen., întruneşte condiţiile calitative impuse

atât de Constituție, cât și de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, fiind enunțată cu suficientă precizie pentru a permite cetățeanului să își adapteze conduita în funcție de aceasta, astfel încât să fie capabil să prevadă, într-o măsură rezonabilă, față de circumstanțele speței, consecințele care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă și să își corecteze conduita *(DCC nr. 439/2016, www.ccr.ro)*.

b) *când există suspiciunea rezonabilă că pe durata măsurii controlului judiciar inculpatul a săvârșit cu intenție/praeterintenție o nouă infracțiune pentru care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva sa*; acest caz de privare de libertate este similar cu cel prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen.; nu prezintă importanță natura infracțiunii comise, fiind însă esențial ca aceasta să fi fost comisă cu intenție sau praeterintenție, iar nu din culpă, și procurorul să fi dispus punerea în mișcare a acțiunii penale; trebuie ca infracțiunea să fi fost săvârșită pe durata controlului judiciar, iar nu anterior dispunerii măsurii preventive, chiar dacă procurorul sau judecătorul nu au avut cunoștință la momentul luării măsurii că inculpatul mai comisese și alte infracțiuni decât cele pentru care era acuzat; nu este necesar ca investigația să fie efectuată cu privire la infracțiunea nou comisă în aceeași cauză în care a fost dispusă măsura controlului judiciar, fie pentru că procurorul nu are obligația extinderii urmăririi penale cu privire la noua faptă, putând opta ca investigația să fie efectuată într-un alt dosar al aceluiași parchet[1], fie întrucât investigația este în competența unui alt parchet (inclusiv ierarhic superior), sau deoarece stadiul cauzelor penale poate fi diferit (de pildă, cauza în care s-a dispus măsura controlului judiciar poate fi în faza de cameră preliminară sau în faza judecății, în vreme ce cauza în care s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru infracțiunea nou comisă se află în faza de judecată);

- înlocuirea măsurii *nu este obligatorie*, judecătorul/instanța urmând a aprecia *in concreto* dacă o măsură privativă de libertate este necesară și proporțională cu scopul bunei desfășurări a procesului penal;

- dacă s-a dispus înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive în lipsa inculpatului, pentru identitate de rațiune ca și în cazul luării măsurii privative de libertate în lipsă și în scopul respectării garanțiilor impuse 5 parag. 3 din Convenția europeană la momentul prinderii inculpatului și punerii în executare a mandatului de arestare acesta trebuie adus în fața unui judecător pentru a se proceda la audierea sa în condițiile art. 231 C.proc.pen.;

- în cazul în care se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau cu măsura arestului la domiciliu, judecătorul de drepturi și libertăți/cameră preliminară/instanța de judecată trebuie să stabilească durata arestării, care nu poate fi mai mare de 30 de zile[2];

---

[1] Deopotrivă, dacă ambele cauze sunt înregistrate pe rolul aceluiași parchet, nu constituie o condiție pentru înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive conexarea cauzelor, evaluarea necesității reunirii cauzelor fiind strict în competența procurorului, iar nu a judecătorului care evaluează necesitatea privării de libertate.

[2] În ipoteza arestării preventive trebuie avut în vedere și faptul că potrivit art. 230 alin. (3) lit. e) C.proc.pen., este necesară emiterea unui mandat de arestare care trebuie să cuprindă mențiunea privind durata măsurii preventive.

- în cursul urmăririi penale nu se va putea dispune înlocuirea controlului judiciar cu măsura arestării preventive/arestului la domiciliu dacă durata privării de libertate anterioare în cauză a fost de 180 de zile; în ipoteza în care privarea de libertate anterioară a fost de mai puţin de 180 de zile, măsura arestării preventive/arestului la domiciliu poate fi impusă numai până la atingerea acestei limite (de pildă, dacă anterior plasării sub control judiciar inculpatul fusese privat de libertate 165 de zile, în cazul nerespectării obligaţiilor impuse inculpatul nu va mai putea fi privat de libertate în cursul urmăririi penale pentru o perioadă mai mare de 15 zile);

- în etapa judecăţii în apel consider că, pentru a se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a arestului la domiciliu sau cu arestarea preventivă, trebuie avută în vedere atât soluţia pronunţată de prima instanţă, cât şi titularul căii de atac. Astfel, în condiţiile în care inculpatul aflat sub control judiciar este singura persoană care a declarat apel şi, deci, beneficiar al efectelor *non reformatio in peius* şi acesta este minor sau a comis o infracţiune în minorat, iar faţă de aceasta s-a dispus o măsură educativă neprivativă de libertate, sau este un major şi faţă de acesta s-a dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală, amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, consider că imposibilitatea luării sau menţinerii sub puterea unei măsuri preventive privative de libertate la momentul pronunţării sentinţei radiază şi etapa procesuală a apelului; în aceste ipoteze, apreciez că în apel nu se mai poate dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu cea a arestării preventive/arestului la domiciliu indiferent de comportamentul procesual al inculpatului; în ipoteza în care se constată că inculpatul a încercat să influenţeze aflarea adevărului prin alterarea probelor sau influenţarea sau încercarea de influenţare a declaraţiilor martorilor sau persoanei vătămate, aceste comportamente care îmbracă forma comiterii unor infracţiuni autonome contra justiţiei trebuie să conducă la declanşarea unei noi investigaţii penale şi, eventual, la impunerea unei măsuri preventive privative de libertate în noua cauză penală; ori de câte ori în cauză este formulată şi o cale de atac în defavoarea inculpatului care vizează şi latura penală a procesului, opinez că nu există niciun impediment pentru dispunerea înlocuirii controlului judiciar cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu.

8.5. Procedura revocării sau înlocuirii controlului judiciar

- în cazul în care măsura controlului judiciar a fost luată în cursul urmăririi penale, organul de cercetare penală are obligaţia *să îl informeze de îndată*, în scris, pe procuror despre orice împrejurare care ar putea conduce la revocarea sau înlocuirea măsurii preventive. Dacă apreciază că informaţiile comunicate justifică revocarea sau înlocuirea măsurii preventive, procurorul dispune aceasta sau, după caz, sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi, în termen de 24 de ore de la primirea informării. Procurorul este obligat să sesizeze şi din oficiu judecătorul de drepturi şi libertăţi, când constată el însuşi existenţa vreunei împrejurări care justifică înlocuirea măsurii preventive a controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive;

- ***în cursul urmăririi penale***, soluţionarea cererii de înlocuire a măsurii controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu/arestării preventive adresată judecătorului de drepturi şi libertăţi se desfăşoară *în cameră de consiliu*; procurorul înaintează judecăto-

rului de drepturi şi libertăţi dosarul cauzei sau copie de pe acesta certificată de grefa parchetului, în termen de 24 de ore de la solicitarea acestuia de către judecător;

- ***în cursul fazei de cameră preliminară***, soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în cameră de consiliu*, judecătorul având la dispoziţie dosarul trimis de procuror în urma emiterii rechizitoriului;

- ***în cursul judecăţii***, *soluţionarea* cererii de revocare sau înlocuire se desfăşoară *în şedinţă publică*;

- în vederea soluţionării cererii de revocare sau înlocuire, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată fixează data de soluţionare a acesteia şi dispune citarea inculpatului;

- soluţionarea cererii de revocare sau înlocuire se face ***numai după ascultarea inculpatului*** *asupra tuturor motivelor pe care se întemeiază cererea,* ***în prezenţa unui avocat*** *ales sau numit din oficiu* ***(asistenţă juridică obligatorie)***;

- cererea de revocare sau înlocuire se soluţionează şi în lipsa inculpatului, atunci când din cauza stării de sănătate, din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu poate fi prezent, ori când acesta se sustrage, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- participarea procurorului este obligatorie;

- în urma deliberării judecătorul (de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară) sau instanţa poate dispune, *prin încheiere*, una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) admiterea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar;

(ii) respingerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar;

(iii) ia act de retragerea cererii de revocare sau de înlocuire a măsurii controlului judiciar.

- în cazul în care găseşte propunerea întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată va dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu arestarea preventivă/arestul la domiciliu, iar nu luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu; judecătorul sau instanţa trebuie să menţioneze durata pentru care este instituită măsura arestului preventiv sau a arestării preventive care poate fi de cel mult 30 de zile şi curge de la data încarcerării;

- încheierea prin care se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive/arestului la domiciliu ***nu este executorie***, contestaţia ce poate fi formulată fiind suspensivă de executare[1]; prin urmare, mandatul de arestare preven-

---

[1] Potrivit art. 204 alin. (3) C.proc.pen., contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *luarea* sau *prelungirea* unei măsuri preventive ori s-a constatat *încetarea de drept* a acesteia în cursul urmăririi penale *nu este suspensivă de executare*. Tot astfel, art. 205 alin. (3) C.proc.pen. şi art. 206 alin. (4) C.proc.pen. stipulează caracterul nesuspensiv de executare al contestaţiei formulate împotriva încheierii prin care s-a dispus *luarea* sau *menţinerea* unei măsuri preventive ori s-a constatat *încetarea de drept* a acesteia în procedura camerei preliminare sau în cursul judecăţii nu este suspensivă de executare. Prin urmare, aceste încheieri, deşi nedefinitive au caracter executoriu. Din interpretarea *per a contrario* a dispoziţiilor legale rezultă că *va fi suspensivă de executare* contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *înlocuirea* unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă.

tivă se va emite la momentul rămânerii definitive a încheierii judecătorului, iar nu odată cu pronunţarea soluţiei de înlocuire; aşadar, durata măsurii arestării preventive stabilită de judecător va curge de la data încarcerării inculpatului după rămânerea definitivă a încheierii prin care s-a dispus înlocuirea măsurii controlului judiciar cu arestarea preventivă;

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune înlocuirea măsurii controlului judiciar cu reţinerea, inculpatul poate formula plângere numai în faţa procurorului ierarhic superior procurorului care a dispus măsura;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată (în primă instanţă) se pronunţă *cu privire la revocarea sau înlocuirea măsurii controlului judiciar* (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată), pot formula *contestaţie* procurorul sau inculpatul în termen de *48 de ore* de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; face excepţie situaţia în care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă cu privire la plângerea formulată de inculpat împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea sau prelungirea controlului judiciar, plângere prin care se solicită revocarea măsurii, când încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi *este definitivă*;

- atât în cursul urmăririi penale, cât şi în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus revocarea controlului judiciar ori înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau arestului la domiciliu *este suspensivă de executare; procedura de soluţionare a contestaţiei este cea prevăzută de* ***art. 204-206 C.proc.pen.****, în funcţie de faza procesuală în care are loc analiza;*

- dacă s-a dispus înlocuirea măsurii controlului judiciar cu măsura arestării preventive în lipsa inculpatului, pentru identitate de raţiune ca şi în cazul luării măsurii privative de libertate în lipsă şi în scopul respectării garanţiilor impuse 5 parag. 3 din Convenţia europeană, la momentul prinderii inculpatului trebuie procedat la audierea acestuia în condiţiile art. 231 C.proc.pen.

§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar

- măsura controlului judiciar încetează de drept:

a) ***la expirarea termenelor*** *prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare pentru care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii (dacă procurorul nu a dispus o nouă prelungire a măsurii sau judecătorul de cameră preliminară nu a verificat legalitatea sau temeinicia măsurii) ori la expirarea termenului de 60 de zile (dacă judecătorul de cameră preliminară sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în acest termen);*

- ***în cursul urmăririi penale***, depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea măsurii controlului judiciar, respectiv de către procuror prelungirea măsurii controlului judiciar, fără ca anterior

măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a controlului judiciar la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus măsura;

- în cursul urmăririi penale durata măsurii controlului judiciar **nu poate să depăşească un an** dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, **respectiv 2 ani** dacă pedeapsa prevăzută de lege este detenţiunea pe viaţă sau închisoarea mai mare de 5 ani; după trecerea acestui termen măsura încetează de drept;

- ***în cursul fazei de cameră preliminară***, judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea controlului judiciar. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- faţă de natura procedurilor din faza camerei preliminare, legiuitorul nu a instituit un termen maximal al duratei măsurii controlului judiciar; totuşi, faţă de dispoziţiile art. 215^1 alin. (8) C.proc.pen., *durata totală a controlului judiciar* (avându-se în vedere atât faza urmării penale, cât şi faza camerei preliminare) *nu poate depăşi un termen rezonabil şi, în toate cazurile, nu poate depăşi 5 ani de la momentul sesizării instanţei cu rechizitoriul*;

- ***în cursul judecăţii***, instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea controlului judiciar. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar, măsura preventivă încetează de drept la expirarea acestui termen.

- ***în cursul judecăţii în primă instanţă***, durata totală a controlului judiciar (avându-se în vedere atât faza urmării penale, cât şi faza camerei preliminare şi etapa judecăţii în primă instanţă) nu poate depăşi un termen rezonabil şi, în toate cazurile, nu poate fi mai mare de 5 ani de la momentul trimiterii în judecată.

b) în *cazurile în care procurorul dispune o soluţie de clasare sau de renunţare la urmărirea penală;*

- în cazul dispunerii soluţiei de renunţării la urmărirea penală, măsura controlului judiciar încetează de drept la data emiterii ordonanţei procurorului prin care a fost dispusă netrimiterea în judecată, neprezentând relevanţă procedurile ulterioare de verificare a legalităţii şi temeiniciei soluţiei pe cale ierarhică sau de judecătorul de cameră preliminară, deoarece prin acestea nu se dispune o soluţie de netrimitere în judecată, iar în caz de infirmare a soluţiei procurorului de caz va fi incidentă instituţia redeschiderii urmăririi penale.

c) *în cazurile în care instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei, ori de amânare a aplicării pedepsei, chiar nedefinitivă;*

- ca urmare a modificării art. 241 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul dispunerii de prima instanţă a unei soluţii de condamnare cu suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, măsura controlului judiciar nu mai încetează de drept, putând fi menţinută sau revocată de instanţă.

d) ***în cazurile în care instanţa de judecată pronunţă o soluţie de condamnare la pedeapsa amenzii care nu însoţeşte pedeapsa închisorii, chiar nedefinitivă;***

- spre deosebire de măsura arestării preventive sau de cea a arestului la domiciliu, măsura controlului judiciar nu încetează de drept atunci când este aplicată o măsură educativă neprivativă de libertate, instanţa putând dispune menţinerea sau revocarea măsurii controlului judiciar;

- consider că măsura controlului judiciar va înceta de drept chiar şi în situaţia în care pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, dacă instanţa dispune cu privire la aceasta amânarea aplicării pedepsei; astfel, atunci când pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, nu este necesar ca instanţa să dispună o soluţie de condamnare, dispoziţiile art. 62 C.pen. putând fi aplicate şi *în cazul în care se dispune amânarea aplicării pedepsei* (în această ipoteză, amânarea aplicării va privi *ansamblul pedepsei – închisoare + amendă* – nu doar pedeapsa închisorii); or, în situaţia amânării aplicării pedepsei, măsura controlului judiciar pe cauţiune încetează de drept.

e) ***la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului.***

- constatarea încetării de drept a măsurii trebuie efectuată, din oficiu, de procuror prin ordonanţă, de judecătorul de drepturi şi libertăţi (de pildă, în procedura plângerii împotriva ordonanţei de prelungire a măsurii controlului judiciar) prin încheiere, de judecătorul de cameră preliminară prin încheiere, respectiv de instanţa de judecată prin încheiere sau, după caz, hotărâre;

- în cursul urmăririi penale, chiar dacă măsura controlului judiciar a fost luată de judecătorul de drepturi şi libertăţi, procurorul este singurul organ competent să constate încetarea de drept a măsurii controlului judiciar în ipoteza în care nu a mai dispus prelungirea măsurii la data expirării duratei măsurii preventive luate de judecător; prin urmare, este inadmisibilă formularea unei cereri la judecătorul de drepturi şi libertăţi prin care să se solicite constatarea încetării de drept a măsurii controlului judiciar;

- în faza de cameră preliminară sau de judecată inculpatul poate formula o cerere prin care să solicite judecătorului să constate încetată de drept măsura preventivă; la soluţionarea cererii se va dispune citarea inculpatului dacă se stabileşte un alt termen de judecată decât cel deja anunţat sau despre care acesta avea cunoştinţă; ***asistenţa juridică este obligatorie*** [art. 241 alin. (3) teza finală C.proc.pen.]; dezbaterea cererii este contradictorie, participarea procurorului fiind obligatorie;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau hotărârea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 6-a. Controlul judiciar pe cauţiune

§1. Noţiune

- controlul judiciar pe cauţiune este măsura preventivă neprivativă de libertate ce constă în îndatorirea inculpatului, acuzat de săvârşirea unei infracţiuni, de a se supune obligaţiilor impuse de lege sau de organul judiciar care a dispus măsura şi de a depune cauţiunea în scopul asigurării prezenţei în faţa organelor judiciare şi a respectării obligaţiilor impuse;

- controlul judiciar pe cauţiune poate fi dispus de procuror[1], judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată;

- organele de cercetare penală nu pot dispune măsura controlului judiciar pe cauţiune;

- controlul judiciar pe cauţiune nu poate fi dispus faţă de suspect.

§2. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune

2.1. Condiţii

- Codul de procedură penală reglementează aceleaşi condiţii şi cazuri pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune fie că măsura preventivă este dispusă în cursul urmăririi penale, fie în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- astfel, se creează, în mod inexplicabil, o diferenţă între condiţiile şi cazurile necesare pentru dispunerea controlului judiciar şi cele prevăzute pentru dispunerea controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauţiune este o măsură preventivă ce se grefează pe controlul judiciar la care adaugă o condiţie suplimentară, respectiv depunerea cauţiunii; dacă în privinţa controlului judiciar dispoziţiile art. 211 C.proc.pen. fac trimitere numai la condiţiile generale prevăzute de art. 202 C.proc.pen. (similare cu cele necesare pentru dispunerea măsurii privative de libertate a reţinerii), în cazul controlului judiciar pe cauţiune art. 216 C.proc.pen. face trimitere la condiţiile necesare pentru dispunerea arestării preventive/arestului la domiciliu; soluţia este cu atât mai surprinzătoare şi faţă de logica de reglementare graduală a măsurilor preventive, art. 216 alin. (1) C.proc.pen. făcând trimitere *nu numai la caracterul necesar al măsurii şi la caracterul suficient al acesteia* (în logica graduală a măsurilor preventive non-custodiale), în mod similar ca în cazul măsurii custodiale a arestului la domiciliu care implică o privare de libertate;

- potrivit Codului de procedură penală, pentru luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen.; chiar dacă

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

art. 216 alin. (1) C.proc.pen. face referire numai la condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen. credem că, în realitate, **sunt vizate atât condiţiile, cât şi cazurile stipulate de art. 223 C.proc.pen.**;

Faptul că legiuitorul a prevăzut, ca şi condiţie suplimentară de luare a acestei măsuri, în conţinutul art. 216 C.proc.pen., îndeplinirea condiţiilor prevăzute de art. 223 alin. (1) şi (2) C.proc.pen., iar în cazul inculpatului, deputat, Plenului Camerei din care face parte a hotărât respingerea cererii ministrului justiţiei privind arestarea preventivă a inculpatului, nu poate conduce la concluzia că nici controlul judiciar pe cauţiune nu poate fi dispus, nefiind îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen., întrucât condiţia suplimentară privind imunitatea parlamentară, este prevăzută de art. 24 din Legea nr. 96/2006, exclusiv cu privire la procedurile privind reţinerea, arestarea şi percheziţiile deputatului ori a senatorului *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 976 din 17 decembrie 2015, nepublicată)*.

- prin urmare, şi în privinţa controlului judiciar pe cauţiune, Codul de procedură penală prevede *două mari categorii de situaţii* în care se poate dispune măsura preventivă, fiecare dintre acestea având condiţiile sale proprii.

A. Ipoteze de dispunere a controlului judiciar pe cauţiune autonome de condiţia pericolului pentru ordinea publică [art. 216 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune controlul judiciar pe cauţiune trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***[1]:

(i) *să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune (indiferent de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru aceasta);*

- **condiţia probei** este prima exigenţă ce trebuie satisfăcută pentru a se putea dispune controlul judiciar pe cauţiune; aceasta impune existenţa de probe directe (*fapte principale*) sau de probe indirecte (*fapte probatorii*) din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune; simplele indicii, chiar şi atunci când sunt temeinice, nu pot justifica luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune.

(ii) *să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;*

(iii) *să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;*

(iv) *să existe unul dintre cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen.*

Aceste **cazuri** sunt următoarele:

1. inculpatul a fugit ori s-a ascuns, în scopul de a se sustrage de la urmărire sau de la judecată, ori a făcut pregătiri de orice natură pentru astfel de acte [lit. a)];

---

[1] Explicaţiile detaliate realizate la analiza condiţiilor arestării preventive se aplică în mod corespunzător şi în privinţa condiţiilor necesare pentru dispunerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune.

2. inculpatul încearcă să influenţeze un alt participant la comiterea infracţiunii, un martor ori un expert sau să distrugă, să altereze, să ascundă ori să sustragă mijloace materiale de probă sau să determine o altă persoană să aibă un astfel de comportament [lit. b)];

3. inculpatul exercită presiuni asupra persoanei vătămate sau încearcă o înţelegere frauduloasă cu aceasta [lit. c)];

4. există suspiciunea rezonabilă că, după punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa, inculpatul a săvârşit cu intenţie o nouă infracţiune sau pregăteşte săvârşirea unei noi infracţiuni [lit. d)].

(v) inculpatul să fi depus cauţiunea stabilită de organul judiciar;

- depunerea cauţiunii constituie o condiţie de legalitate care trebuie îndeplinită anterior dispunerii măsurii preventive.

(vi) *măsura controlului judiciar pe cauţiune* ***să fie suficientă*** *pentru realizarea scopului asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);*

- în considerentele DCC nr. 744/2016 Curtea Constituţională a reţinut că „sensul sintagmei *buna desfăşurare a procesului penal* este acela de prevenire a situațiilor în care inculpatul ar putea să interfereze de o manieră gravă cu buna și corecta desfășurare a procesului penal, prin conduita sa încercând alterarea probatoriului pe baza căruia organele judiciare trebuie să stabilească adevărul. Buna desfășurare a procesului penal presupune, în aceste condiții, preîntâmpinarea activităților concrete prin care inculpatul, direct sau prin intermediul unei alte persoane, ar încerca să influențeze procesul penal prin mijloace neoneste, altele decât cele procedurale permise de exercitarea dreptului la apărare";

- această condiție reflectă caracterul gradual al măsurilor preventive, organul judiciar apreciind că față de scopurile prevăzute de lege măsura controlului judiciar pe cauțiune este necesară, dar și suficientă pentru atingerea acestor scopuri.

(vii) *măsura controlului judiciar pe cauţiune* ***să fie proporţională*** *cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;*

(viii) audierea prealabilă *a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.*

- este reglementată o garanție a dreptului la apărare prin propria persoană, cât și prin apărător, a inculpatului, care înlătură în acest fel posibilitatea luării măsurii controlului judiciar pe cauțiune în mod arbitrar și permite organelor judiciare (procuror, judecător de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanță de judecată) să aprecieze *in concreto* dacă măsura este necesară și proporțională cu scopul urmărit;

- ascultarea trebuie să vizeze nu numai situația de fapt, ci și orice alte aspecte ce prezintă importanță la analiza condițiilor necesare pentru luarea măsurii restrictive de libertate;

- chiar dacă asistenţa juridică nu este obligatorie în cursul urmăriri penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, *la procedura luării măsurii controlului judiciar pe cauţiune* ***este obligatorie ascultarea inculpatului în prezenţa apărătorului ales sau desemnat din oficiu (asistenţă juridică obligatorie)***; absenţa avocatului ales sau desemnat din oficiu de la ascultare atrage nulitatea măsurii restrictive de libertate, prin vătămarea gravă a dreptului la apărare al inculpatului ce nu poate fi înlăturată în alt mod;

- înainte de audiere, organul judiciar competent este obligat să aducă la cunoştinţa inculpatului că are dreptul de a fi asistat de un avocat ales ori numit din oficiu şi dreptul de a nu face nicio declaraţie, cu excepţia furnizării de informaţii referitoare la identitatea sa, atrăgându-i atenţia că ceea ce declară poate fi folosit împotriva sa;

- inculpatul are dreptul de a-şi încunoştinţa *personal* avocatul ales sau de a solicita organului de cercetare penală ori procurorului să îl încunoştinţeze pe acesta. Modul de realizare a încunoştinţării se consemnează într-un proces-verbal; inculpatului nu i se poate refuza exercitarea dreptului de a face personal încunoştinţarea, decât pentru motive temeinice, care vor fi consemnate în procesul-verbal;

- avocatul ales are obligaţia de a se prezenta la sediul organului judiciar *în termen de cel mult două ore de la încunoştinţare*; în caz de neprezentare a avocatului ales, se dispune desemnarea unui avocat din oficiu;

- în vederea pregătirii apărării avocatul inculpatului are dreptul de a comunica direct cu acesta, în condiţii care să asigure confidenţialitatea;

- dacă inculpatul refuză să dea declaraţie, organul judiciar trebuie să întocmească un proces-verbal prin care să se constate refuzul de a da declaraţie; dacă inculpatul şi/sau avocatul ales ori din oficiu al acestuia refuză şi semnarea acestui proces-verbal, organul judiciar va consemna această atitudine procesuală în cuprinsul procesului-verbal.

B. Controlul judiciar pe cauţiune dispus în considerarea pericolului pentru ordinea publică pe care îl prezintă inculpatul [art. 216 alin. (1) C.proc.pen. raportat la art. 223 alin. (2) C.proc.pen.]

- pentru a se dispune controlul judiciar pe cauţiune trebuie să fie îndeplinite următoarele ***condiţii***:

(i) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că inculpatul a săvârşit: **1.** *o infracţiune intenţionată contra vieţii;* **2.** *o infracţiune prin care s-a cauzat vătămarea corporală sau moartea unei persoane; în ambele ipoteze este necesar ca fapta să fi fost comisă cu intenţie sau praeterintenţie;* **3.** *o infracţiune contra securităţii naţionale prevăzută de Codul penal şi alte legi speciale;* **4.** *o infracţiune de trafic de droguri*[1]*;* **5.** *vreuna dintre infracţiunile de efectuare de operaţiuni ilegale*

[1] Prin DCC nr. 553/2015, Curtea Constituţională s-a aflat în dificultate de a înţelege noţiunea de „stupefiant" şi a constatat ca sintagma *trafic de stupefiante* din cuprinsul dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. (în forma existentă înainte de modificarea operată prin O.U.G. nr. 18/2016) este neconstituţională, întrucât „infracţiunea de trafic de stupefiante nu se regăseşte definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. (...) Or, lipsa unei

cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive prevăzute de Legea nr. 194/2011; **6.** *vreuna dintre infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive şi al precursorilor de explozivi restricţionaţi*[1]*;* **7.** *vreuna dintre infracţiunile privind traficul şi exploatarea persoanelor vulnerabile prevăzute de art. 209-217 C.pen.;* **8.** *acte de terorism;* **9.** *spălare a banilor;* **10.** *falsificare de monede, timbre sau de alte valori;* **11.** *şantaj;* **12.** *viol;* **13.** *act sexual cu un minor;* **14.** *racolarea minorilor în scopuri sexuale;* **15.** *lipsire de libertate în mod ilegal;* **16.** *evaziune fiscală;* **17.** *ultraj;* **18.** *ultraj judiciar;* **19.** *ultrajul contra bunelor moravuri;* **20.** *o infracţiune de corupţie;* **21.** *o infracţiune săvârşită prin mijloace de comunicare electronică;* **22.** *o altă infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii* ***de 5 ani ori mai mare****.*

- astfel, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost extinsă implicit sfera infracţiunilor enumerate explicit pentru care se poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune. fiind incluse şi toate infracţiunile în legătură cu efectuarea de operaţiuni ilegale cu precursori sau cu alte produse susceptibile de a avea efecte psihoactive (prevăzute de Legea nr. 194/2011), toate infracţiunile privind nerespectarea regimului armelor, muniţiilor, materialelor nucleare şi al materiilor explozive (art. 342-347 C.pen.), precum şi toate infracţiunile de trafic şi exploatarea persoanelor vulnerabile (art. 209-217 C.pen.), în considerarea faptului că pentru unele dintre acestea legea prevede pedeapsa închisorii mai mică de 5 ani;

- cerinţa ca pedeapsa prevăzută de lege să fie de 5 ani sau mai mare nu se aplică şi cu privire la infracţiunile enumerate limitativ la *pct. 1-18 de mai sus*.

(ii) *să nu existe vreo cauză care împiedică punerea în mişcare sau exercitarea acţiunii penale prevăzută de art. 16 C.proc.pen.;*

(iii) *să fi fost pusă în mişcare acţiunea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită de inculpat;*

(iv) *controlul judiciar pe cauţiune să fie necesar pentru înlăturarea unei stări de pericol pentru ordinea publică;*

- în vederea stabilirii existenţei stării de pericol pentru ordinea publică organul judiciar va avea în vedere următoarele ***criterii***:

a) gravitatea faptei (inclusiv prin raportare la urmările produse);

b) modul şi circumstanţele de comitere a faptei;

c) anturajul şi mediul din care provine inculpatul;

d) antecedentele penale ale inculpatului;

---

definiţii clare a infracţiunii de trafic de stupefiante este de natură a genera interpretări diferite de către instanţele de judecată, cu ocazia aplicării dispoziţiilor art. 223 alin. (2) C.proc.pen. în contextul dispunerii măsurii arestării preventive".

[1] Potrivit art. 29 din Legea nr. 49/2018, în cuprinsul art. 139 alin. (2), art. 148 alin. (1) lit. a) şi alin. (9), art. 150 alin. (1) lit. a), art. 152 alin. (1) lit. a) şi art. 223 alin. (2) C.proc.pen., expresia „şi al materiilor explozive" se înlocuieşte cu expresia „al materiilor explozive şi al precursorilor de explozivi restricţionaţi". În cuprinsul art. 151 alin. (2) lit. a) C.proc.pen., expresia „materiale explozive" se înlocuieşte cu expresia „materiale explozive şi precursori de explozivi restricţionaţi".

e) orice împrejurări privitoare la persoana inculpatului.

(v) inculpatul să fi depus cauţiunea stabilită de organul judiciar;

(vi) măsura controlului judiciar pe cauţiune ***să fie suficientă*** *pentru realizarea scopului asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni (buna desfăşurare a procesului penal);*

(vii) măsura controlului judiciar pe cauţiune ***să fie proporţională*** *cu gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului şi necesară pentru realizarea scopului urmărit prin dispunerea acesteia;*

(viii) ***audierea prealabilă*** *a inculpatului în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu.*

Cele două categorii de ipoteze **(A şi B)** descrise mai sus în care se poate dispune controlul judiciar pe cauţiune nu se exclud una pe cealaltă, putând exista situaţii în care măsura preventivă să fie întemeiată atât pe vreunul din cazurile prevăzute de art. 223 alin. (1) lit. a)-d) C.proc.pen., cât şi pe cazul prevăzut de art. 223 alin. (2) C.proc.pen.

Constituţia, Codul de procedură penală sau legislaţia specială nu prevăd cerinţe suplimentare cu privire la dispunerea controlului judiciar faţă de anumite categorii de persoane (parlamentari, magistraţi, membrii Curţii de Conturi, Avocatul Poporului etc.) ca în cazul măsurilor preventive privative de libertate (reţinerea, arestul la domiciliu, arestarea preventivă).

2.2. Conţinutul controlului judiciar pe cauţiune

- constă în ansamblul de măsuri restrictive a unor drepturi şi libertăţi ale inculpatului, stabilite de procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată;

- persoana supusă controlului judiciar pe cauţiune va suporta anumite restricţii cu privire la libertatea de mişcare, la viaţa sa socială sau la activitatea profesională şi va fi verificat modul de conformare la obligaţiile ce i-au fost impuse;

- impunerea acestor obligaţii are ca scop să asigure buna desfăşurare a procesului penal, să împiedice sustragerea inculpatului de la urmărirea penală, de la judecată, menţinerea ordinii publice şi prevenirea *săvârşirii unei alte infracţiuni*;

- enumerarea obligaţiilor este limitativă, iar în vederea respectării principiului legalităţii procesului penal, procurorul, judecătorul sau instanţa nu poate impune persoanei supuse acestei măsuri preventive alte obligaţii;

- art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (1) C.proc.pen. prevede că pe timpul controlului judiciar pe cauţiune inculpatul ***este obligat să respecte următoarele obligaţii (cumulativ)***:

a) ***să se prezinte*** la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;

b) ***să informeze*** de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;

c) ***să se prezinte*** la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat.

- în cazul luării măsurii controlului judiciar pe cauţiune, impunerea celor trei obligaţii prevăzute de art. 215 alin. (1) C.proc.pen. are caracter *imperativ*;

- supravegherea respectării acestei din urmă obligaţii este în ***sarcina organului/secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul***; după primirea copiei de pe ordonanţa procurorului/încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei prin care s-a dispus luarea controlului judiciar pe cauţiune, organul de poliţie procedează de îndată la stabilirea programului de supraveghere şi cheamă persoana aflată sub control judiciar pe cauţiune pentru a-i aduce la cunoştinţă acest program; prin urmare, în ceea ce priveşte programul de supraveghere competenţa stabilirii acestuia aparţine exclusiv organelor de poliţiei, nefiind atribuită nici de Codul de procedură penală şi nici de Legea nr. 253/2013 în competenţa procurorului, respectiv a judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei;

- prin Dispoziţia nr. 9 din 10 februarie 2014 a Inspectorului General al Poliţiei Române, emisă în temeiul art. 10 din Legea nr. 218/2002 privind organizarea şi funcţionarea Poliţiei Române, s-a aprobat Metodologia privind organizarea şi desfăşurarea activităţilor specifice Poliţiei Române privind supravegherea persoanelor faţă de care a fost dispusă măsura controlului judiciar, controlului judiciar pe cauţiune sau arestului la domiciliu, prevăzându-se următoarele:

a) poliţistul desemnat cu supravegherea stabileşte programul de supraveghere care va cuprinde cel puţin următoarele: zilele (ziua, luna, anul, ora) în care persoana supravegheată urmează să se prezinte la organul de supraveghere; sediul unităţii de poliţie la care trebuie să se prezinte (cu excepţia situaţiei în care prin programul de supraveghere se va stabili ca prezentarea persoanei supravegheate care locuieşte în mediul rural să se facă la postul de poliţie/poliţia comunală pe raza căruia/căreia se află locuinţa acesteia; gradul, numele, prenumele poliţistului desemnat cu supravegherea şi numărul de telefon la care poate fi contactat acesta; modalitatea de comunicare cu organul de supraveghere; modalitatea de comunicare a informaţiilor relevante despre mijloacele de existenţă ale inculpatului, în situaţia în care organul judiciar a dispus o asemenea obligaţie; obligaţiile pe care acesta trebuie să le respecte pe parcursul controlului judiciar pe cauţiune;

b) frecvenţa prezentării la organul de supraveghere nu poate fi mai mică de o dată pe săptămână;

c) la stabilirea programului de supraveghere se va ţine cont de activitatea profesională a persoanei supravegheate, gravitatea faptelor săvârşite şi datele privind comportamentul acesteia în societate;

d) în vederea aducerii la cunoştinţă a programului de supraveghere, persoana în cauză va fi citată de îndată la sediul poliţiei municipale sau orăşeneşti, iar, în cazul în care persoana supravegheată este obligată prin ordonanţa/încheierea emisă de către organul judiciar să nu părăsească o localitate situată în mediul rural, inculpatul va fi citat şi audiat la postul de poliţie/poliţia comunală pe raza căruia/căreia domiciliază;

e) poliţistul desemnat cu supravegherea aduce la cunoştinţă persoanei supravegheate, pe bază de proces-verbal, prevederile ordonanţei/încheierii, programul de supraveghere şi orice alte date necesare executării în condiţii corespunzătoare a activităţilor de supraveghere.

- pe lângă aceste obligaţii, art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (2) C.proc.pen. stipulează că organul judiciar care a dispus măsura ***poate impune (caracter facultativ)*** inculpatului ca pe timpul controlului judiciar pe cauţiune să respecte **una sau mai multe dintre următoarele obligaţii**:

a) ***să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;***

- în ipoteza impunerii acestei obligaţii, câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei, se comunică, în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii, inculpatului, unităţii de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte, precum şi serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, Poliţiei de Frontieră Române şi Inspectoratului General pentru Imigrări, în situaţia celui care nu este cetăţean român, în vederea asigurării respectării de către inculpat a obligaţiei care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

b) ***să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

c) ***să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;***

- supravegherea îndeplinirii acestei obligaţii se face în condiţiile stabilite prin lege specială (neadoptată până în prezent).

d) ***să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

e) ***să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

f) ***să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

g) ***să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi a instituţiei sanitare în care urmează a se efectua tratamentul.

h) ***să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

i) ***să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

j) ***să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;***

- supravegherea respectării acestei obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul.

k) ***să nu emită cecuri.***

- supravegherea respectării acestei din urmă obligaţii este în sarcina *organului/secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi a băncii sau băncilor la care inculpatul are deschise conturi;

- în cuprinsul ordonanţei sau încheierii prin care se dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune trebuie prevăzute în mod expres obligaţiile pe care inculpatul trebuie să le respecte pe durata acestuia şi i se atrage atenţia că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a obligaţiilor care îi revin, măsura controlului judiciar pe cauţiune *se poate înlocui cu măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării preventive*;

- dacă prin ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului sau a instanţei de judecată nu este stabilită nicio obligaţie în concret sau dacă sunt stabilite alte obligaţii decât cele prevăzute de art. 215 alin. (1) şi (2) C.proc.pen., actul procesual este lovit de nulitate (relativă);

- organul judiciar care a dispus controlul judiciar pe cauţiune trimite o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care a luat această măsură *secţiei de poliţie* în raza căreia domiciliază sau locuieşte persoana în cauză, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări; după primirea copiei de pe actul prin care s-a dispus controlul judiciar pe cauţiune, *organul de poliţie procedează de îndată la stabilirea programului de supraveghere şi cheamă persoana aflată sub control judiciar pentru a-i aduce la cunoştinţă acest program*;

- dacă organul judiciar a impus inculpatului interdicţia de a părăsi ţara sau o anumită localitate, câte o copie a ordonanţei procurorului ori, după caz, a minutei, se comunică în ziua emiterii ordonanţei sau a pronunţării încheierii inculpatului, unităţii de poliţie în a cărei circumscripţie locuieşte, precum şi celei în a cărei circumscripţie are interdicţia de a se afla acesta, serviciului public comunitar de evidenţă a persoanelor, Poliţiei de Frontieră Române şi Inspectoratului General pentru Imigrări, în situaţia celui care nu este cetăţean român, în vederea asigurării respectării de către

inculpat a obligaţiei care îi revine. Organele în drept dispun darea inculpatului în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- potrivit art. 40 lit. b) din Legea nr. 248/2005, impunerea acestei obligaţii constituie un caz de suspendare a dreptului la liberă circulaţie în străinătate, prin urmare, conform art. 41 din Legea nr. 248/2005, *în vederea punerii în executare de către autorităţile competente a măsurii de suspendare a exercitării dreptului la liberă circulaţie în străinătate, autorităţile judiciare care au dispus măsura restrictivă de libertate au obligaţia de a comunica aceasta* ***autorităţilor competente să elibereze paşaportul, Direcţiei Generale de Paşapoarte, Inspectoratului General al Poliţiei Române şi Inspectoratului General al Poliţiei de Frontieră***;

- în cazul în care organul judiciar a impus inculpatului obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei sau de a nu se apropia de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia şi de a nu comunica cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale, o copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a luat măsura controlului judiciar pe cauţiune se trimite şi persoanei vătămate;

- instituţia, organul sau autoritatea desemnate cu supravegherea respectării obligaţiilor verifică periodic respectarea obligaţiilor de către inculpat, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată procurorul, în cursul urmăririi penale, judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară sau instanţa de judecată, în cursul judecăţii.

A. Obligaţii de „a face"

- potrivit Codului de procedură penală, obligaţiile pozitive de *„a face"* constau în următoarele:

a) ***să se prezinte la organul de urmărire penală, la judecătorul de cameră preliminară sau la instanţa de judecată ori de câte ori este chemat;***

- sustragerea de la urmărirea penală sau de la judecată a persoanei aflate sub control judiciar pe cauţiune poate atrage revocarea măsurii.

b) ***să informeze de îndată organul judiciar care a dispus măsura sau în faţa căruia se află cauza cu privire la schimbarea locuinţei;***

- impunerea acestei obligaţii are ca scop cunoaşterea permanentă a locului unde poate fi găsit inculpatul;

- interesează adresa unde locuieşte efectiv şi unde poate fi găsită persoana aflată sub control judiciar pe cauţiune, iar nu domiciliul sau reşedinţa acesteia.

c) ***să se prezinte la organul de poliţie desemnat cu supravegherea sa de către organul judiciar care a dispus măsura, conform programului de supraveghere întocmit de organul de poliţie sau ori de câte ori este chemat;***

- este o obligaţie de esenţa controlului judiciar pe cauţiune, care dă eficienţă programului de supraveghere impus de organele judiciare inculpatului.

d) ***să poarte permanent un sistem electronic de supraveghere;***

- permite, indiferent de sistemul de supraveghere, obţinerea de informaţii, prin intermediul sistemelor G.P.S. şi G.S.M. despre inculpat;

- *astfel, este controlată respectarea şi a altor obligaţii impuse inculpatului:* să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar; să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale; să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta.

e) ***să comunice periodic informaţii relevante despre mijloacele sale de existenţă;***

f) ***să se supună unor măsuri de control, îngrijire sau tratament medical, în special în scopul dezintoxicării.***

- impunerea acestei obligaţii urmăreşte scopurile prevăzute de art. 202 alin. (1) C.proc.pen., iar nu înlăturarea unei stări de pericol ca în cazul măsurii de siguranţă a obligării provizorii la tratament medical prevăzute de art. 109 C.pen.

B. Obligaţii de „a nu face"

- potrivit Codului de procedură penală, obligaţiile negative de *„a nu face"* au doar caracter facultativ şi constau în următoarele:

a) ***să nu depăşească o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, decât cu încuviinţarea prealabilă a acestuia;***

- permite organului judiciar să restrângă persoanei ce a beneficiat de controlul judiciar pe cauţiune dreptul de a părăsi teritoriul ţării, al unuia sau mai multor judeţe, al unei localităţi sau al unei părţi a acesteia; ca excepţie, organul judiciar poate încuviinţa pentru situaţii speciale depăşirea limitelor teritoriale fixate;

- este necesar ca prin conţinutul concret al obligaţiei impuse să nu se ajungă în fapt la o veritabilă privare de libertate (de pildă, în cazul impunerii obligaţiei de a nu depăşi limita teritorială constând în ieşirea din blocul în care inculpatul locuieşte).

b) ***să nu se deplaseze în locuri anume stabilite de organul judiciar sau să se deplaseze doar în locurile stabilite de acesta;***

- poate avea ca scop protejarea ordinii publice sau evitarea prezenţei acestuia în locurile în care este presupusă că a fost săvârşită fapta pentru care este urmărit sau judecat (de pildă, un anumit supermarket sau în reţeaua de metrou din Bucureşti);

- tot astfel, poate fi urmărită, de exemplu, protejarea sănătăţii inculpatului, cum ar fi, interdicţia impusă unui consumator de droguri de a se afla în anumite cartiere unde vânzarea drogurilor este de notorietate.

c) ***să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale;***

- interdicţia de a se apropia de anumite persoane are ca scop protecţia acestora şi evitarea contactului cu inculpatul;

- în cazurile de violenţă domestică, instanţa îi poate impune celui liberat obligaţia de a nu reveni în locuinţa familiei, dacă constată că prezenţa acestuia ar putea constitui un pericol grav pentru membrii familiei;

- interdicţia de a comunica cu anumite persoane are ca scop, pe de o parte, protecţia persoanei vătămate şi evitarea contactului cu inculpatul, iar, pe de altă parte, evitarea riscului ca inculpatul să facă presiuni asupra victimei infracţiunii, a martorilor, experţilor ori a altor participanţi, sau să ia legătura cu eventuali complici etc.;

- este interzisă comunicarea directă sau indirectă cu aceste persoane, inclusiv prin telefon, fax, mesaje SMS sau e-mail;

- în principiu, organul judiciar trebuie să determine persoanele în preajma cărora nu trebuie să se afle inculpatul sau cu care acesta nu are dreptul de a comunica, pe de o parte, în scopul instituirii unei obligaţii *de a nu face* previzibile şi al evitării instituirii unor interdicţii arbitrare, iar, pe de altă parte, pentru a permite organelor judiciare sau de supraveghere să ia contact cu aceste persoane în scopul comunicării interdicţiei pe care o are inculpatul şi, eventual, al solicitării de informare în cazurile în care acesta încalcă obligaţia impusă; în cazul dosarelor complexe în care au fost audiaţi sau sunt în continuare audiaţi un număr de mare de martori, instituirea obligaţiei de a nu comunica cu aceştia trebuie să fie previzibilă în scopul de a permite inculpatului să determine limitele interdicţiei pentru a se putea conforma;

- neindicarea în cuprinsul ordonanţei sau al încheierii a persoanelor cu care inculpatul are obligaţia să nu ia legătură nu constituie un caz de nelegalitate a măsurii preventive în ansamblu, această deficienţă putând fi remediată ulterior din oficiu sau la cererea inculpatului.

d) ***să nu exercite profesia, meseria sau să nu desfăşoare activitatea în exercitarea căreia a săvârşit fapta;***

- poate fi dispusă numai dacă există o legătură între activitatea profesională interzisă şi infracţiunea pentru care inculpatul este urmărit sau judecat, precum şi o suspiciune rezonabilă cu privire la existenţa riscului de comitere a unor alte fapte penale prin continuarea exercitării profesiei/meseriei ori a desfăşurării activităţii;

- această interdicţie este de strictă interpretare, neputând fi extinsă la interzicerea dreptului de a ocupa o funcţie ce implică exerciţiul autorităţii de stat.

e) ***să nu participe la manifestări sportive sau culturale ori la alte adunări publice;***

f) ***să nu conducă vehicule anume stabilite de organul judiciar;***

- urmăreşte să prevină comiterea unor noi infracţiuni legate de conducerea unui/unor vehicule sau facilitate prin întrebuinţarea acestora, de pildă: în cazul persoanelor acuzate de săvârşirea infracţiunii de ucidere din culpă, conducerea sub influenţa băuturilor alcoolice.

- obligaţia inculpatului de a nu conduce vehicule anume stabilite, impusă de organul judiciar pe timpul măsurii preventive a controlului judiciar pe cauţiune conform art. 215 alin. (2) lit. i) C.proc.pen., nu constituie o suspendare a exercitării dreptului de a conduce, iar încălcarea acesteia nu întruneşte elementele de tipicitate ale infracţiunii prevăzute de art. 335 alin. (2) C.pen.;

- încălcarea acestei obligaţii cu rea-credinţă prin conducerea autovehiculului va putea conduce la înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive, în condiţiile prevăzute de lege; aşadar, consecinţele încălcării obligaţiei vor opera numai la nivel procesual, neputând atrage răspunderea penală.

g) ***să nu deţină, să nu folosească şi să nu poarte arme;***

- vizează atât persoanele care deţin permis de port armă, care nu le vor mai putea folosi în mod legal, cât şi pe cele care nu deţin un astfel de permis, dar care intenţionează să depună diligenţele necesare pentru obţinerea unuia.

h) ***să nu emită cecuri.***

2.3. Cauţiunea

- cauţiunea este reprezentată de **o sumă de bani** pe care inculpatul sau un substituit procesual se obligă să o depună în numerar sau la care se raportează garanţia reală mobiliară sau imobiliară adusă (drept real accesoriu), în scopul garantării participării inculpatului la procesul penal şi respectării de către acesta a obligaţiilor impuse de organul judiciar;

- consemnarea cauţiunii se face pe numele inculpatului, prin depunerea unei sume de bani determinate, la dispoziţia organului judiciar, ori prin constituirea unei garanţii reale mobiliare ori imobiliare, în limita unei sume de bani determinate, în favoarea aceluiaşi organ judiciar;

- prin depunerea cauţiunii ***se garantează***, în principal, prezenţa persoanei aflată sub control judiciar în faţa organelor de urmărire penală sau a instanţei, buna administrare a justiţiei, precum şi respectarea obligaţiilor prevăzute de lege sau impuse de organul judiciar;

- faţă de dispoziţiile art. 217 alin. (7) C.proc.pen., apreciez că, în subsidiar, se poate reţine că prin depunerea cauţiunii se garantează într-o anumită măsură şi repararea prejudiciului, sau plata cheltuielilor judiciare ori a amenzii; acest scop subsidiar al cauţiunii este perfect compatibil cu dispoziţiile art. 5 parag. 3 din Convenţia europeană, întrucât Convenţia nu limitează scopurile subsidiare pentru care poate fi stabilită cauţiunea.

2.4. Obiectul cauţiunii

- cauţiunea are ca obiect o **sumă de bani** care trebuie consemnată pe numele inculpatului şi la dispoziţia organului judiciar;

- poate fi consemnată *fie în numerar, fie prin constituirea unei garanţii reale mobiliare sau imobiliare* la dispoziţia organului judiciar care a stabilit cauţiunea;

- limita minimă a cauţiunii este de 1.000 lei;

- peste această limită, fixarea cauţiunii este atributul suveran al organului judiciar competent, care trebuie să acorde determinării cauţiunii aceeaşi atenţie pe care o alocă analizei caracterului indispensabil al continuării privării de libertate pentru asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal (a se vedea, în această privinţă, şi analiza efectuată de Curtea Europeană în cauzele *Bojilov c. Bulgariei şi Skrobol c. Poloniei*);

- organele judiciare au obligaţia de a motiva modalitatea în care au stabilit o anumită sumă cu titlu de cauţiune (cauza *Georgieva c. Bulgariei*); neevaluarea de către organele judiciare a capacităţii inculpatului de a plăti cauţiunea a fost considerată a fi o încălcare a dispoziţiilor art. 5 parag. 3 CEDO (*Toshev c. Bulgariei*);

- în cadrul analizei efectuate pentru stabilirea cuantumului cauţiunii organele judiciare trebuie să aibă în vedere criteriile enumerate exemplificativ în art. 217 alin. (2) C.proc.pen. respectiv: *gravitatea acuzaţiei aduse inculpatului* (se va avea în vedere atât natura infracţiunii care face obiectul acuzaţiei sau modalitatea de comitere a acestei, cât şi urmarea imediată), *situaţia materială* (se vor avea în vedere nu numai veniturile cu caracter de regularitate ale inculpatului, ci şi bunurile pe care acesta le deţine, obiectele de valoare, bijuterii etc.) şi *obligaţiile legale ale acestuia* (de exemplu, obligaţiile legale de întreţinere pe care acesta trebuie să le îndeplinească); în acest sens, Curtea de la Strasbourg a apreciat că la stabilirea cuantumului cauţiunii trebuie avute în vedere situaţia patrimonială a celui interesat, resursele sale şi relaţia sa cu persoane care urmează să depună cauţiunea, precum şi dacă perspectiva pierderii cauţiunii în caz de neprezentare va acţiona ca o frână suficient de puternică pentru a-l împiedica pe acuzat să se sustragă procedurilor (*Neumeister c. Austriei*);

- caracterul exemplificativ al criteriilor prevăzute de art. 217 alin. (2) C.proc.pen. permite să fie avute în vedere şi alte împrejurări în analiza efectuată de organele judiciare pentru determinarea cuantumului cauţiunii; astfel, din *considerente Marii Camere a Curţii Europene în cauza Mangouras c. Spaniei (hotărârea din 28 septembrie 2010)* rezultă că pot fi avute în vedere *riscurile pe care cauţiunea urmează să le garanteze că nu vor fi incidente pe parcursul procedurii sau relaţia pe care inculpatul o are cu persoana care urmează să depună cauţiunea în numele său*; astfel, în această cauză, deşi cauţiunea de 3 milioane de euro stabilită de organele judiciare depăşea cu mult patrimoniul inculpatului (căpitan al navei Prestige care era acuzat că a produs o catastrofă ecologică în oceanul Atlantic prin deversarea a 70.000 de tone de petrol), s-a apreciat că nu există o încălcare a dispoziţiilor art. 5 parag. 3 CEDO, Curtea Europeană reţinând că instanţele spaniole au avut în vedere situaţia personală a acuzatului şi, în special, statutul său de angajat al proprietarului navei, relaţia profesională cu persoanele care au depus cauţiunea (asiguratorii proprietarului navei), cetăţenia şi domiciliul acestuia, legături cu Spania şi vârsta. Având în vedere contextul special al cauzei (dezastrul ecologic fiind evaluat ca fiind unul dintre cele mai mari din istoria omenirii), instanţa europeană a considerat că autorităţile naţionale aveau motive să stabilească un cuantum ridicat al cauţiunii faţă de gravitatea infracţiunilor care făceau obiectul acuzării şi de prejudiciul imputat inculpatului;

- în cazul în care inculpatul refuză să dezvăluie organului judiciar situaţia sa patrimonială, cuantumul cauţiunii poate fi stabilit avându-se în vedere orice alt mijloc de probă prin care i se poate determina averea sau prin raportare la un patrimoniu ipotetic;

- în vederea garantării drepturilor fundamentale ale inculpatului în cadrul căilor de atac formulate împotriva măsurii luate de organele judiciare se poate proceda la reevaluarea proporţionalităţii cuantumului stabilit al cauţiunii cu situaţia patrimonială a inculpatului şi cu scopul urmărit prin impunerea măsurii preventive.

2.5. Restituirea cauţiunii

Cauţiunea se restituie în următoarele ipoteze:

(i) când se revocă controlul judiciar pe cauţiune pe motiv de nelegalitate a luării măsurii sau atunci când măsura preventivă a încetat de drept;

(ii) când se dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală;

- Codul de procedură penală a creat în mod nejustificat o distincţie între situaţiile de restituire a cauţiunii în cazul în care se dispune o soluţie de netrimitere în judecată de către procuror faţă de cea aleasă pentru ipoteza soluţiilor dispuse de către instanţă; astfel, dacă procurorul dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală cauţiunea se restituie şi în ipoteza în care în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi a dispus înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu pentru motivul nerespectării cu rea-credinţă a obligaţiilor impuse, dispoziţiile art. 217 alin. (5) C.proc.pen. fiind aplicabile numai pentru faza de judecată, când instanţa dispune confiscarea cauţiunii;

- tot spre deosebire de faza de judecată, Codul de procedură penală nu prevede posibilitatea ca în ipoteza dispunerii unei soluţii de clasare plata cheltuielilor judiciare să se facă prioritar din cauţiune.

(iii) când se pronunţă o hotărâre chiar nedefinitivă prin care se dispune renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal, însă numai în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

(iv) când se dispune condamnarea la pedeapsa închisorii cu executare în regim de detenţie sau la pedeapsa amenzii, însă numai în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

- în ipotezele de la *pct. (iii)* şi *(iv)* dacă persoana vătămată s-a constituit parte civilă în procesul penal, iar instanţa a admis acţiunea civilă, aceasta va dispune, totodată, plata din cauţiune a despăgubirilor acordate pentru repararea pagubelor cauzate prin infracţiune; deopotrivă, atunci când instanţa dispune obligarea inculpatului la plata cheltuielilor judiciare către stat sau către persoana vătămată ori către partea civilă (căreia i s-a admis acţiunea civilă), acestea se vor plăti din cauţiune, însă numai după plata despăgubirilor civile, dacă au fost acordate; tot astfel, atunci când inculpatul a fost condamnat la pedeapsa amenzii, se va dispune plata acesteia din cauţiune, însă numai după acoperirea despăgubirilor băneşti pentru repararea pagubelor, dacă au fost acordate, şi după plata cheltuielilor judiciare.

(v) în orice alt caz în care nu se dispune confiscarea cauţiunii.

Actul procesual prin care suma de bani depusă cu titlu de cauţiune se restituie este:

a) *sentinţa/decizia* prin care instanţa se pronunţă asupra cauzei dacă măsura preventivă a subzistat până la momentul pronunţării instanţei şi în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune, în ordinea următoare: a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

b) *ordonanţa* procurorului prin care se dispune clasarea sau renunţarea la urmărirea penală, chiar dacă în cursul urmăririi penale s-a dispus înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive;

c) *încheierea* judecătorului de drepturi şi libertăţi, a judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată prin care se dispune revocarea măsurii preventive pe motiv de nelegalitate a luării măsurii sau atunci când controlul judiciar pe cauţiune a încetat de drept.

În cazul în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauţiune a încetat de drept înainte de trimiterea inculpatului în judecată, în procedura camerei preliminare, judecătorul de cameră preliminară poate dispune, prin încheiere, restituirea cauţiunii, întrucât cauţiunea garantează, conform art. 217 alin. (4) C.proc.pen., participarea inculpatului la procesul penal şi respectarea de către acesta a obligaţiilor impuse în cadrul controlului judiciar, menţinându-şi caracterul necesar şi proporţional numai atât timp cât măsura preventivă subzistă. Încetarea de drept a măsurii preventive a controlului judiciar pe cauţiune, care are ca efect încetarea obligaţiilor din cadrul controlului judiciar, determină inexistenţa fundamentului legal al menţinerii cauţiunii. Prevederile art. 217 alin. (7) C.proc.pen. [potrivit cărora dispoziţiile art. 217 alin. (5) şi (6) C.proc.pen. referitoare la cazurile de confiscare şi cazurile de restituire a cauţiunii se aplică în măsura în care nu s-a dispus plata din cauţiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii], precum şi prevederile art. 404 alin. (4) lit. h) C.proc.pen. [conform cărora dispozitivul trebuie să cuprindă, după caz, cele hotărâte de instanţă cu privire la cauţiune] sunt incidente exclusiv în ipoteza în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauţiune subzistă până la pronunţarea unei soluţii pe fondul cauzei. În ceea ce priveşte natura măsurii preventive a controlului judiciar pe cauțiune, aceasta constituie o ingerință în exercitarea unor drepturi și libertăți fundamentale, respectiv libera circulație [art. 215 alin. (2) lit. a) și b) C.proc.pen.], viața intimă, familială și privată [art. 215 alin. (1) lit. b) și alin. (2) lit. c), d), f) și g) C.proc.pen.], libertatea întrunirilor [art. 215 alin. (2) lit. h) C.proc.pen.], munca și protecția socială a muncii [art. 215 alin. (2) lit. e) C.proc.pen.], libertatea economică [art. 215 alin. (2) lit. k) C.proc.pen.] și dreptul de proprietate, reglementate în art. 25, art. 26, art. 39, art. 41, art. 45 și, respectiv, art. 44 din Constituție. Drepturile fundamentale anterior enumerate nu sunt absolute prin natura lor, ele putând fi supuse unor limitări rezonabile, stabilirea conținutului și limitelor temporale ale acestora fiind obligatorie, deoarece măsura preventivă se referă la o restrângere a exercitării drepturilor. Având caracter de excepție, restrângerea exercițiului acestor drepturi trebuie prevăzută expres de lege și poate opera numai dacă este proporțională cu cauza care a determinat-o, necesară într-o societate democratică și să nu afecteze substanța dreptului. Având în vedere că menținerea indisponibilizării instituite asupra sumelor de bani și bunurilor mobile și imobile în caz de încetare de drept a măsurii preventive a controlului judiciar constituie o îngrădire adusă dreptului de proprietate, este necesar ca aceasta să fie prevăzută expres de lege. Așadar, lipsa unui text de lege care să prevadă restituirea cauțiunii nu poate justifica perpetuarea ingerinței; dimpotrivă, menținerea unei astfel de restricții în lipsa unei reglementări apare ca fiind o încălcare a dreptului de proprietate fără funda-

ment legal. Aşadar, ingerinţa generată de instituţia controlului judiciar pe cauţiune vizează drepturi fundamentale şi este reglementată prin lege, respectiv art. 211-217 C.proc.pen., are ca scop legitim desfăşurarea instrucţiei penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul urmăririi penale şi al judecăţii, adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscriminatorie şi este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept. Cauţiunea nu este însă necesară şi proporţională cu cauza care a determinat-o decât atât timp cât măsura preventivă subzistă, dispoziţiile art. 217 alin. (4) C.proc.pen. fiind explicite asupra scopului urmărit prin instituirea acesteia, respectiv, de a garanta participarea inculpatului la procesul penal şi respectarea de către acesta a obligaţiilor impuse în cadrul controlului judiciar, scop subsumat celui general enunţat în art. 202 alin. (1) C.proc.pen. Astfel, caracterul excepţional al restrângerilor exerciţiului drepturilor sau libertăţilor fundamentale implică, în mod necesar, şi caracterul lor temporal, în caz contrar fiind afectată însăşi substanţa dreptului. În acelaşi sens a statuat şi Curtea Constituţională prin Decizia nr. 712/2014 cu privire la lipsa prevederii unui termen pentru care poate fi luată şi a unei durate maxime a măsurii controlului judiciar: „Din moment ce autorităţile publice pot recurge la restrângerea exerciţiului unor drepturi în lipsa unor alte soluţii, pentru salvgardarea valorilor statului democratic, este logic ca această măsură gravă să înceteze de îndată ce a încetat şi cauza care a determinat-o". A considera că, odată instituită cauţiunea, indisponibilizarea bunurilor constituite ca garanţii operează până la soluţionarea definitivă a cauzei, independent de măsura preventivă care a justificat-o, în interpretarea art. 217 alin. (7) C.proc.pen., transformă condiţia luării unei măsuri preventive într-o măsură asigurătorie lipsită de orice garanţie procesuală, ceea ce ar afecta dreptul de proprietate în substanţa sa. Astfel, garantarea executării amenzii, a cheltuielilor judiciare, a măsurii de siguranţă a confiscării sau a reparării pagubei reprezintă scopul prevăzut de lege în cazul măsurilor asigurătorii, legea procesual penală reglementând garanţii procesuale specifice privind limitarea cuantumului acestora şi a persoanelor cărora le pot aparţine bunurile indisponibilizate, precum şi căile de atac pentru verificarea temeiniciei şi legalităţii acestora. De altfel, se poate observa că în cauză au fost instituite măsuri asigurătorii tocmai în scopul de a garanta posibilitatea recuperării produsului infracţional în eventualitatea confirmării acuzaţiei aduse inculpaţilor, unele chiar vizând aceleaşi bunuri. Cât priveşte garanţiile constituite prin indisponibilizarea unor bunuri aparţinând altor persoane, bunuri asupra cărora legea procesual penală nu prevede posibilitatea de a institui măsuri asigurătorii, menţinerea acestora este de natură să afecteze dreptul de proprietate al terţilor în substanţa sa, în lipsa unei dispoziţii legale exprese şi cu încălcarea garanţiilor prevăzute pentru măsurile asigurătorii, încălcări ce nu pot fi justificate de interpretarea dispoziţiilor art. 217 alin. (6) şi (7) C.proc.pen. Ca atare, o interpretare logică, sistematică şi teleologică a dispoziţiilor art. 217 alin. (4), (6) şi (7) C.proc.pen. nu poate fi decât în sensul că, odată cu încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune, sumele de bani depuse la dispoziţia organelor judiciare se restituie, iar garanţiile reale constituite în favoarea acestora se ridică. Astfel, încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune face să înceteze obligaţiile instituite în sarcina inculpatului în cadrul controlului judiciar, ceea ce lipseşte de fundament legal şi justificare menţinerea cauţiunii. În acest context, prevederile art. 217 alin. (6) C.proc.pen. trebuie interpretate în sensul în care permit restituirea cauţiunii prin

încheiere atunci când măsura preventivă a încetat de drept, aşadar atunci când aceasta nu subzistă din motive ce nu pot fi imputate inculpatului, având în vedere că prin hotărâre se înţelege, în sensul legii procesual penale, inclusiv încheierile pronunţate în cursul procesului penal, astfel cum prevede art. 370 alin. (3) C.proc.pen. Dispoziţiile art. 404 alin. (4) lit. h) C.proc.pen., potrivit cărora dispozitivul trebuie să cuprindă, după caz, cele hotărâte de instanţă cu privire la cauţiune, vizează strict situaţia în care măsura preventivă a controlului judiciar pe cauţiune este menţinută până la momentul soluţionării cauzei *(I.C.C.J., secţia penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 1/C din 16 ianuarie 2020, www.scj.ro).*

2.6. Nerestituirea cauţiunii

- instanţa dispune *confiscarea cauţiunii* prin hotărâre (sentinţă/decizie) dacă sunt întrunite următoarele **condiţii**:

a. măsura controlului judiciar pe cauţiune ***a fost înlocuită*** cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive în cazul în care, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune, inculpatul a încălcat, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi reveneau;

- nu prezintă importanţă dacă înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu o măsură preventivă privativă de libertate a avut loc în cursul urmăririi penale, al fazei de cameră preliminară sau în cursul judecăţii (primă instanţă sau apel) în ipoteza în care procesul penal parcurge şi faza decizională, finalizându-se prin pronunţarea unei hotărâri de către instanţa de judecată[1];

- nu prezintă importanţă soluţia care va fi pronunţată de instanţă pe fondul cauzei, confiscarea putându-se dispune în acest caz şi în ipoteza în care s-a dispus o soluţie de renunţare la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei, achitarea sau încetarea procesului penal, nu doar atunci când se dispune condamnarea;

b. nu s-a dispus plata din cauţiune a despăgubirilor civile, a cheltuielilor judiciare şi a amenzii; în ipoteza în care, după efectuarea acestor plăţi rămâne un rest de cauţiune, confiscarea va viza numai acest rest[2].

2.7. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în cursul urmăririi penale

A. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune de către procuror

- în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi luată de către procuror[3], *prin ordonanţă motivată*, dacă sunt satisfăcute condiţiile prevă-

[1] Judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune confiscarea cauţiunii prin hotărârea prin care dispune înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu, atunci când inculpatul nu a respectat în faza de cameră preliminară obligaţiile ce îi reveneau.

[2] Nu în toate cazurile în care se dispune înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive se va dispune şi confiscarea cauţiunii, fiind necesar să fie verificată şi îndeplinirea celei de-a doua cerinţe.

[3] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

zute de art. 216 C.proc.pen. descrise mai sus; *Codul de procedură penală nu permite procurorului să dispună luarea acestei măsuri preventive şi prin rechizitoriu*;

- procurorul trebuie să motiveze *in concreto* atât existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracţiuni, cât şi necesitatea şi proporţionalitatea măsurii;

- procurorul dispune citarea inculpatului aflat în stare de libertate sau aducerea inculpatului aflat în stare de reţinere; inculpatului prezent i se aduc la cunoştinţă, de îndată, în limba pe care o înţelege, infracţiunea de care este suspectat şi motivele luării măsurii controlului judiciar;

- măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi luată ***numai după audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu*** (***caz de asistenţă juridică obligatorie***); refuzul inculpatului de a da declaraţii nu afectează legalitatea dispunerii măsurii preventive;

- în toate cazurile este necesară ***depunerea cauţiunii stabilite de procuror anterior luării măsurii preventive***, întrucât aceasta constituie una dintre condiţiile de legalitate necesare a fi îndeplinite pentru luarea măsurii preventive; prin urmare, consider că nu se poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune şi fixarea unui moment ulterior în care inculpatul să depună suma stabilită de procuror cu titlu de cauţiune; în cazul în care inculpatul nu depune cauţiunea în termenul stabilit de procuror, acesta este îndreptăţit să solicite judecătorului luarea unei măsuri preventive privative de libertate[1] (cu sau fără reţinerea prealabilă a inculpatului), ori să dispună luarea măsurii controlului judiciar;

---

[1] Această consecinţă este avută în vedere şi de instanţa supremă, care într-o decizie de speţă a opinat pretorian, fără a exista o bază legală în acest sens că „măsura controlului judiciar pe cauţiune ar putea fi luată şi fără depunerea prealabilă a cauţiunii, acceptând implicit că inculpatul s-ar putea afla sub puterea acestei măsuri chiar dacă o cerinţă esenţială a acesteia nu ar fi îndeplinită [stabilirea cauţiunii este demersul util luării măsurii, cauţiunea stabilindu-se de organul judiciar prin ordonanţă, odată cu obligaţiile impuse inculpatului şi cu determinarea duratei măsurii. Ca urmare, depunerea cauţiunii, ce reclamă demersuri personale ale inculpatului, succesive obligaţiei impuse de organul judiciar, este ulterioară stabilirii sale prin unica ordonanţă pe care norma procesual penală ar impune-o. Emiterea a două ordonanţe, prima pentru stabilirea cauţiunii (fără alte obligaţii), a doua pentru luarea propriu-zisă a măsurii şi stabilirea restului obligaţiilor în sarcina inculpatului nu are acoperire în reglementarea actuală şi vine în contradicţie flagrantă cu textul care impune stabilirea tuturor obligaţiilor, inclusiv a cauţiunii printr-un unic act. Lipsa depunerii cauţiunii, în această situaţie, va avea drept consecinţă înlocuirea cu altă măsură mai severă, respectiv cu măsura arestului preventiv sau la domiciliu în condiţiile art. 217 alin. (9) C.proc.pen.]" *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 286 din 6 aprilie 2016, nepublicată). Interpretarea eronată a instanţei supreme se plasează într-o serie de soluţii jurisprudenţiale (pretins pragmatice) prin care judecătorul este creator de drept fără a observa consecinţele incongruenţelor create (de pildă, ar fi fost interesant de explicat cum a ajuns judecătorul la concluzia că s-ar putea pune în discuţie luarea măsurii pe cale emiterii a două ordonanţe în condiţiile în care a respins o asemenea variantă pe motiv că nu este prevăzută de lege, dar a considerat că legea prevede posibilitatea de a te afla sub control judiciar pe cauţiune fără să depui cauţiunea, oricare ar fi soluţiile pe care judecătorul de drepturi şi libertăţi le-ar putea dispune în cazul în care inculpatul care nu a depus cauţiunea contestă măsură luată de procuror, care în acest context solicită înlocuirea măsurii cu cea a arestării preventive).*

- ordonanţa motivată prin care procurorul dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune se comunică inculpatului;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, procurorul care a dispus controlul judiciar pe cauţiune trimite o copie de pe ordonanţa secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen.[1] cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- în forma intrată în vigoare la 1 februarie 2014, Codul de procedură penală nu prevedea durata pentru care se lua măsura controlului judiciar pe cauţiune. Prin DCC nr. 712 din 4 decembrie 2014 a fost admisă excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art. 211-217 C.proc.pen., apreciindu-se că prin faptul că măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi luată pe durată nedeterminată, sunt încălcate dispoziţiile art. 53 din Constituţie referitoare la restrângerea exerciţiului unor drepturi sau al unor libertăţi fundamentale cu raportare la libertatea individuală (art. 23), la libera circulaţie (art. 25) şi la viaţa intimă, familială şi privată (art. 26). În urma acestei decizii, prin O.U.G. nr. 82/2014 aprobată prin Legea nr. 75/2016 a fost introdus în Codul de procedură penală art. 215[1], conform căruia **în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar pe cauţiune se poate dispune de către procuror pe o durată de cel mult 60 de zile**;

- în ipoteza în care inculpatul este reţinut, iar procurorul apreciază că nu este necesară formularea unei propuneri de luare a măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu, ci luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, aceasta va putea fi dispusă pe o perioadă de cel mult 60 de zile de la momentul expirării duratei reţinerii;

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune luarea controlului judiciar pe cauţiune inculpatul poate face ***plângere*** în termen de 48 ore de la comunicare la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna data comunicării ordonanţei, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă în alt mod despre instituirea măsurii preventive;

- deşi în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului, nimic nu se opune ca procurorul ierarhic superior, în exercitarea controlului ierarhic specific instituţiei Ministerului Public, să dispună, la cerere sau din oficiu, revocarea măsurii controlului judiciar nelegală sau netemeinică;

---

[1] Potrivit art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen., procurorul poate impune inculpatului următoarea obligaţie: să nu revină în locuinţa familiei, să nu se apropie de persoana vătămată sau de membrii familiei acesteia, de alţi participanţi la comiterea infracţiunii, de martori ori experţi sau de alte persoane anume desemnate de organul judiciar şi să nu comunice cu acestea direct sau indirect, pe nicio cale.

- după expirarea termenului de formulare a plângerii inculpatul poate formula *cerere de revocare* a măsurii controlului judiciar pe cauțiune, care trebuie întemeiată numai pe temeiuri de fapt sau de drept ulterioare expirării termenului de 48 de ore în care putea formula plângere, neputând formula pe această cale apărări pe care le-ar fi putut face în cadrul căii de atac;

- judecătorul de drepturi și libertăți va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- în scopul asigurării efectivității accesului la justiție, a caracterului eficient și efectiv al căii de atac, considerentele DCC nr. 17/2017 se aplică *mutatis mutandis* și în materia controlului judiciar pe cauțiune, astfel că soluționarea plângerii împotriva ordonanței procurorului prin care s-a luat măsura controlului judiciar pe cauțiune trebuie să se facă în ***termen de 5 zile de la data înregistrării***;

- judecătorul de drepturi și libertăți soluționează plângerea, *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului și participarea procurorului*; ***asistența juridică a inculpatului este obligatorie***;

- judecătorul de drepturi și libertăți îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluționarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanței procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*;

- judecătorul de drepturi și libertăți soluționând plângerea formulată, poate dispune **prin încheiere definitivă**, care se pronunță în camera de consiliu, una dintre următoarele **soluții**:

a) ***admiterea plângerii și revocarea măsurii controlului judiciar pe cauțiune***, dacă au fost încălcate dispozițiile legale care reglementează condițiile de luare a acesteia ori dacă măsura nu este necesară sau proporțională față de scopurile urmărite;

b) ***admiterea plângerii și înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligațiile stabilite prin ordonanța procurorului sau reducerea perioadei pentru care a fost luată măsura controlului judiciar pe cauțiune***; astfel, judecătorul poate modifica numărul obligațiilor instituite de procuror în conținutul controlului judiciar sau chiar durata măsurii preventive; existența acestei posibilități rezultă din interpretarea dispozițiilor art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016;

c) ***admiterea plângerii și modificare conținutului obligațiilor stabilite*** prin ordonanța procurorului (de pildă, în cazul în care procurorul a impus inculpatului obligația de a nu depăși limita teritorială a unui județ, judecătorul poate extinde sfera teritorială a restricției libertății de circulație la nivelul țării); existența acestei posibilități rezultă din interpretarea dispozițiilor art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016;

d) ***admiterea plângerii și reducerea cuantumului cauțiunii*** când se constată caracterul disproporționat al acestuia față de situația patrimonială a inculpatului, implicarea acestuia în mecanismul infracțional investigat și scopul urmărit prin impunerea măsurii preventive (de pildă, în cazul în care unui inculpat care a avut doar o contribuție

pasageră cu un act de complicitate materială anterioară la comiterea unei infracţiuni continuate şi care nu a avut reprezentarea ansamblului activităţii infracţionale, i se stabileşte o cauţiune similară sau mai mare decât autorilor infracţiunii continuate care comiseseră multiple acte de executare, deşi sub aspect patrimonial nu rezultă diferenţe între aceştia; sau în cazul în care cuantumul cauţiunii este disproporţionat faţă de veniturile inculpatului şi de bunurile pe care le deţine în proprietate)[1];

e) ***respingerea plângerii ca nefondată*** dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

f) ***respingerea plângerii ca tardivă***, dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus luarea măsurii, sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia;

g) ***ia act de retragerea plângerii.***

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- având în vedere decizia Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie în recurs în interesul legii ***nr. 25/RIL/2015*** prin care s-a stabilit caracterul definitiv al încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă *cu privire la plângerea formulată de inculpat* (atât în cazul admiterii plângerii, cât şi atunci când plângerea este respinsă), prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdus alin. (6^1) la art. 213 C.proc.pen. [la care face implicit referire art. 216 alin. (3) C.proc.pen.] prin care a fost precizat explicit caracterul definitiv al acestei încheieri;

- *este inadmisibilă* formularea unei contestaţii la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi de la prima instanţa prin care s-a pronunţat cu privire la plângerea formulată împotriva ordonanţei procurorului de luare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune.

Valoarea cauţiunii de 500.000 lei (aproximativ 111.000 euro), stabilită de către procuror, raportată la gravitatea acuzaţiilor aduse inculpatului, la situaţia materială a acestuia (care are aproximativ 53.400 euro venituri totale

[1] În unele soluţii eronate din practica instanţei supreme s-a apreciat că „judecătorul nu poate cenzura cuantumul cauţiunii stabilite de procuror, ci doar să verifice legalitatea acestei măsuri" (a se vedea, *în acest sens, I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 145 din 24 februarie 2016*, nepublicată). Limitarea competenţei judecătorului nu are vreo bază legală şi neagă în mod nejustificat posibilitatea acestuia de a se pronunţa cu privire la legalitatea şi temeinicia măsurii prin raportare la toate cerinţele impuse de norma procedurală pentru luarea controlului judiciar pe cauţiune. Astfel, una dintre condiţiile esenţiale ale măsurii care a generat inclusiv contestări ale convenţionalităţii în ipoteza caracterului disproporţionat al acesteia care conducea la eliminarea abuzivă a unei alternative la privarea de libertate, a fost considerată de instanţa supremă ca nefăcând obiectul cenzurii judecătoreşti, fiind plasată în mod implicit în competenţa exclusivă a procurorului. Deopotrivă, este eronat argumentul că art. 213 alin. (6) C.proc.pen. nu prevede posibilitatea contestării măsurii preventive sub aspectul cuantumului cauţiunii, în condiţiile în care această dispoziţie era reglementată în materia controlului judiciar, iar nu a celui pe cauţiune. În consecinţă, în absenţa unei limitări explicite a obiectului controlului judecătoresc trebuie admisă plenitudinea acestuia, judecătorul trebuind să analizeze toate condiţiile impuse de lege pentru luarea măsurii preventive.

anuale – 13.400 euro venituri anuale salariale plus 40.000 euro venituri anuale provenite din alte activităţi independente – colaborări, aşa cum reiese din ultima sa declaraţie de avere depusă la dosar), dar şi la obligaţiile sale legale (care nu sunt de neglijat, având în vedere că acesta are 5 copii), este o valoare exagerat de mare, care este imposibil de achitat pentru inculpat. Făcând un simplu calcul, se constată că inculpatul ar putea strânge această sumă dacă ar aduna toate veniturile obţinute pe parcursul a peste 2 ani de zile, iar aceasta în condiţiile în care nu ar cheltui niciun ban cu întreţinerea zilnică şi cu plata cheltuielilor curente. Cea de-a doua variantă de consemnare a cauţiunii, prevăzută de dispoziţiile art. 217 alin. (2) C.proc.pen., respectiv constituirea unei garanţii reale, mobiliare ori imobiliare, în limita acestei sume de bani, nu poate fi luată în calcul, având în vedere că inculpatul nu are în proprietate niciun bun imobil sau bunuri mobile care să aibă o asemenea valoare (în afara bijuteriilor de familie, care, pe lângă faptul că nu sunt în proprietatea sa personală, au o valoare totală de 40.000 euro, adică mai puţin de jumătate din valoarea cauţiunii) *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 145 din 24 februarie 2016, în CAd. 3, p. 375)*.

B. Luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune de judecătorul de drepturi şi libertăţi

- în cazul respingerii propunerii de arestare preventivă/arest la domiciliu a inculpatului, dacă sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen., judecătorul de drepturi şi libertăţi poate dispune, prin aceeaşi *încheiere, luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune pe o durată de cel mult 60 de zile*;

- având în vedere faptul că exigenţele cerute de Codul de procedură penală pentru dispunerea controlului judiciar pe cauţiune sunt similare cu cele prevăzute de Codul de procedură penală pentru luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, o astfel de soluţie ar putea fi dispusă numai în cazul în care judecătorul constată îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen., însă apreciază că măsura arestării preventive/arestului la domiciliu *nu este necesară şi proporţională cu scopul urmărit*, însă această cerinţă este satisfăcută prin raportare la măsura controlului judiciar pe cauţiune; dintr-o perspectivă practică, faptul că judecătorul de drepturi şi libertăţi pronunţă această soluţie printr-o singură încheiere, apare dificil de imaginat modalitatea în care va putea dispune după deliberare respingerea propunerii de arestare preventivă şi luarea controlului judiciar pe cauţiune, în condiţiile în care nu a fost stabilită şi depusă cauţiunea (singura ipoteză imaginabilă este cea în care în cursul procedurii de soluţionare a propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu inculpatul sau avocatul acestuia să fi depus o sumă de bani sau dovada existenţei unor bunuri asupra cărora pot fi impuse garanţii reale mobiliare sau imobiliare, iar judecătorul pe parcursul deliberării să aprecieze că acestea sunt suficiente şi pot constitui obiect al cauţiunii);

- deopotrivă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi respinge propunerea de prelungire a măsurii arestării preventive poate dispune prin aceeaşi încheiere *înlocuirea măsurii arestării preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile*;

- de asemenea, în cursul urmăririi penale judecătorul de drepturi şi libertăţi poate *dispune înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile* în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 216 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar pe cauţiune este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- potrivit art. 242 alin. (10) C.proc.pen., dacă găseşte *cererea întemeiată*, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere, dată în camera de consiliu, **admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii***, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; dacă cererea nu este întemeiată, judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 204 C.proc.pen.** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător; contestaţia se soluţionează în termen de 5 zile de la înregistrare;

- termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) C.proc.pen., ***dacă se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune,* stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) C.proc.pen., ***dacă nu se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul de drepturi şi libertăţi, *prin încheiere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat*;

- şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 204 C.proc.pen.** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- în cursul urmăririi penale contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune **este suspensivă de executare***.

2.8. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în faza de cameră preliminară

- potrivit Codului de procedură penală, în cazul în care procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, *poate solicita prin rechizitoriu* şi luarea de către judecătorul de cameră preliminară a măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- deopotrivă, *judecătorul de cameră preliminară* poate pune în discuţie necesitatea luării măsurii controlului judiciar pe cauţiune *din oficiu* sau ca urmare a cererii orale/scrise formulate de procuror;

- procedura se desfăşoară *în camera de consiliu*, cu citarea inculpatului; judecătorul de cameră preliminară va proceda la **ascultarea acestuia dacă este prezent, legea neinstituind obligativitatea audierii inculpatului de către judecător ca în cazul în care măsura este luată de procuror**; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului ***sunt obligatorii;***

- *este necesară depunerea cauţiunii stabilite de judecătorul de cameră preliminară;*

- judecătorul de cameră preliminară dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune *prin încheiere motivată pronunţată în camera de consiliu*; în ipoteza în care dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, durata pentru care se dispune măsura preventivă nu poate fi mai mare de 60 de zile şi începe să curgă de la data pronunţării soluţiei de judecător, indiferent dacă procedura a avut loc în prezenţa inculpatului sau *in absentia*;

- ***în faza camerei preliminare***, judecătorul poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune şi în situaţia în care ***respinge propunerea de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu formulată de procuror, apreciind că privarea de libertate*** nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen.; această soluţie este posibil a fi dispusă şi ca urmare a modificării dispoziţiilor art. 238 alin. (1) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, noua reglementare făcând trimitere şi la dispoziţiile art. 227 C.proc.pen.;

- de asemenea, în cursul procedurii de cameră preliminară judecătorul poate dispune înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu al inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile;

- potrivit art. 242 alin. (10) C.proc.pen., dacă găseşte *cererea întemeiată*, judecătorul de cameră preliminară, *prin încheiere, dată în camera de consiliu*, ***admite în principiu cererea şi stabileşte valoarea cauţiunii***, acordând inculpatului termen pentru depunerea ei; dacă cererea nu este întemeiată judecătorul dispune respingerea acesteia; împotriva acestei încheieri (indiferent de soluţia pronunţată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care au lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 205 C.proc.pen.** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- termenul fixat pentru depunerea cauţiunii curge de la data rămânerii definitive a hotărârii de admitere în principiu; apoi, potrivit art. 242 alin. (11) C.proc.pen., ***dacă se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul de cameră preliminară, *prin încheiere dată în camera de consiliu, admite cererea de înlocuire a măsurii preventive cu măsura controlului judiciar pe cauţiune,* stabileşte obligaţiile ce vor reveni inculpatului pe durata măsurii şi dispune punerea de îndată în libertate a inculpatului, dacă nu este arestat în altă cauză; potrivit art. 242 alin. (12) C.proc.pen., ***dacă nu se depune cauţiunea*** în termenul fixat, judecătorul de cameră preliminară, *prin înche-*

iere dată în camera de consiliu, în lipsa inculpatului şi a procurorului, respinge ca neîntemeiată cererea formulată de inculpat;

- şi împotriva acestei a doua încheieri (atât în cazul admiterii cererii, cât şi atunci când cererea este respinsă ca neîntemeiată) pot formula contestaţie procurorul sau inculpatul, în termen de 48 de ore de la pronunţare pentru cei prezenţi, respectiv de la comunicare pentru procurorul sau inculpatul care a lipsit de la pronunţare; dispoziţiile **art. 205 C.proc.pen.** (descrise mai sus) privind regulile de soluţionare a contestaţiei se aplică în mod corespunzător;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, judecătorul de cameră preliminară care a dispus luarea controlului judiciar pe cauţiune trimite o copie de pe încheierea prin care a luat această măsură secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- contestaţia formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune* ***este suspensivă de executare***.

2.9. Aspecte procedurale privind luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii instanţa *poate lua* faţă de inculpatul (care nu face obiectul vreunei alte măsuri preventive), *prin încheiere*, măsura controlului judiciar pe cauţiune dacă sunt satisfăcute condiţiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen.; în ipoteza în care dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune durata pentru care se dispune măsura preventivă nu poate fi mai mare de 60 de zile;

- procedura se desfăşoară *în şedinţă publică*, cu citarea inculpatului; instanţa va proceda la **ascultarea acestuia dacă este prezent, legea neinstituind obligativitatea audierii inculpatului de către instanţă ca în cazul în care măsura este luată de procuror**; absenţa inculpatului legal citat nu împiedică dezbaterea cererii de luare a măsurii controlului judiciar dacă a fost depusă cauţiunea;

- asistenţa juridică şi participarea procurorului ***sunt obligatorii;***

- *este necesară depunerea cauţiunii stabilite de instanţă;*

- instanţa de judecată dispune cu privire la luarea măsurii controlului judiciar *prin încheiere motivată pronunţată în şedinţă publică*;

- ***în faza de judecată instanţa*** poate dispune luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune şi în situaţia în care ***respinge propunerea de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu formulată de procuror, apreciind că privarea de libertate*** nu este necesară sau proporţională cu scopul urmărit, însă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen.;

- de asemenea, în cursul judecăţii instanţa poate dispune *înlocuirea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu a inculpatului cu măsura controlului judiciar pe cauţiune a cărui durată nu poate fi mai mare de 60 de zile* în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 216 C.proc.pen. şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura controlului judiciar pe cauţiune este suficientă pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- în mod surprinzător şi în faza judecăţii se aplică dispoziţiile art. 242 alin. (10)-(12) C.proc.pen. descrise mai sus care presupun o procedură desfăşurată *în camera de consiliu*;

- spre deosebire de vechiul Cod, potrivit căruia după sesizarea, prin rechizitoriu, instanţa nu putea dispune, în lipsa unei prevederi legale, prelungirea sau menţinerea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara luată în cursul urmăririi penale, trebuind să pună în discuţie luarea măsurii obligării de a nu părăsi localitatea sau ţara, potrivit Codului de procedură penală, instanţa de judecată poate dispune menţinerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune luată în etapa procesuală anterioară;

- potrivit art. 82 din Legea nr. 253/2013, instanţa de judecată care a dispus luarea controlului judiciar pe cauţiune trimite o copie de pe încheierea prin care a luat această măsură secţiei de poliţie în raza căreia domiciliază sau locuieşte inculpatul, precum şi, dacă este cazul, celorlalte instituţii abilitate (organul de poliţie în raza căruia domiciliază sau locuieşte inculpatul şi de instituţia sanitară în care urmează a se efectua tratamentul, banca sau băncile la care inculpatul are deschise conturi) să supravegheze respectarea obligaţiilor impuse. În cazul cetăţenilor străini faţă de care s-a impus interdicţia de a părăsi ţara, comunicarea se face şi Oficiului Român pentru Imigrări. În cazul în care organul judiciar a impus obligaţia prevăzută la art. 215 alin. (2) lit. d) C.proc.pen. cu referire la persoana vătămată sau membrii familiei acesteia, comunicarea se face şi persoanei vătămate;

- dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune nu a fost dispusă nici în cursul urmăririi penale şi nici pe durata judecăţii în primul grad de jurisdicţie, prima *instanţă nu poate dispune, prin sentinţa de condamnare, luarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune.*

§3. Prelungirea controlului judiciar pe cauţiune în cursul urmăririi penale

- în cursul urmăririi penale, măsura controlului judiciar pe cauţiune *(indiferent dacă a fost luată de procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi)* ***poate fi prelungită de către procuror***[1], prin ordonanţă motivată, dacă se menţin temeiurile care au determinat luarea măsurii sau au apărut temeiuri noi care să justifice prelungirea acestuia;

[1] În anchetele desfăşurate de EPPO, procurorul european delegat poate dispune prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în condiţiile prevăzute de Codul de procedură penală (art. 33 din Regulamentul EPPO).

procurorul trebuie să justifice în ordonanţa de prelungire necesitatea continuării măsurii preventive prin raportare şi la scopurile prevăzute de art. 202 C.proc.pen., precum şi caracterul necesar şi proporţional al prelungirii măsurii cu scopul urmărit;

- ca efect al DCC nr. 614/2016, procurorul trebuie să dispună ***citarea inculpatului***, iar măsura controlului judiciar pe cauţiune poate fi prelungită ***numai după audierea inculpatului, în prezenţa avocatului ales ori numit din oficiu (caz de asistenţă juridică obligatorie)***; prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune fără citarea inculpatului şi fără asigurarea asistenţei juridice atrage *nulitatea absolută* a ordonanţei procurorului, vătămarea procesuală fiind prezumată *ope legis*[1];

- refuzul inculpatului de a da declaraţii ca urmare a exercitării dreptului la tăcere nu afectează legalitatea dispunerii prelungirii măsurii preventive;

- pe parcursul urmăririi penale procurorul poate prelungi prin ordonanţă motivată măsura controlului judiciar pe cauţiune o dată sau de mai multe ori, fiecare prelungire neputând să fie mai mare de 60 de zile fără a se depăşi termenul rezonabil al unei măsuri preventive; în toate cazurile durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune nu poate să depăşească **un an** dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul este amenda sau închisoarea *de cel mult 5 ani* (pedeapsa prevăzută în textul de lege ce incriminează fapta săvârşită în formă consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei), **respectiv 2 ani** dacă pedeapsa prevăzută de lege este detenţiunea pe viaţă sau închisoarea *mai mare de 5 ani*;

- ordonanţa procurorului prin care s-a prelungit măsura controlului judiciar pe cauţiune se comunică în aceeaşi zi inculpatului; în cazul în care procurorul, deşi dispune, înainte de expirarea duratei măsurii, prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, nu comunică inculpatului şi organului de supraveghere, înainte de expirarea duratei măsurii anterior dispuse, ordonanţa sau dispoziţia de prelungire, nu va interveni încetarea de drept a controlului judiciar pe cauţiune, însă nici nu vor putea fi imputate inculpatului eventualele nerespectări ale măsurii preventive;

- împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune prelungirea controlului judiciar pe cauţiune inculpatul poate face *plângere* în termen de 48 ore de la comunicare la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna data comunicării ordonanţei, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă anterior despre prelungirea măsurii preventive;

- în această materie există o reglementare specială a căii de atac împotriva ordonanţei procurorului; nimic nu se opune ca procurorul ierarhic superior, în exercitarea controlului ierarhic specific instituţiei Ministerului Public, să dispună revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune nelegală sau netemeinică;

- după expirarea termenul de formulare a plângerii inculpatul poate formula cerere de revocare a măsurii controlului judiciar pe cauţiune, care trebuie întemeiată

---

[1] Activităţile procesuale efectuate ulterior prelungirii nelegale a măsurii preventive care au presupus prezenţa inculpatului şi a avocatului acestuia sau audierea inculpatului nu sunt apte să acopere nulitatea absolută a ordonanţei de prelungire a măsurii preventive.

numai pe temeiuri de fapt sau de drept ulterioare expirării termenului de 48 de ore în care putea formula plângere, neputând formula pe această cale apărări pe care le-ar fi putut face în cadrul căii de atac;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- în scopul asigurării efectivităţii accesului la justiţie, a caracterului eficient şi efectiv al căii de atac considerentele DCC nr. 17/2017 se aplică *mutatis mutandis* şi în materia controlului judiciar pe cauţiune, astfel că soluţionarea plângerii împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune trebuie să se facă în ***termen de 5 zile de la data înregistrării***;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului*; *asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie*;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi, soluţionând plângerea formulată, poate dispune *prin* ***încheiere definitivă****, care se pronunţă în camera de consiliu, una dintre următoarele* ***soluţii***:

a) ***admiterea plângerii şi revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune***, dacă au fost încălcate dispoziţiile legale care reglementează condiţiile de prelungire a acesteia, ori prelungirea nu este necesară sau proporţională faţă de scopurile urmărite;

b) ***admiterea plângerii şi înlăturarea ca nelegale sau nejustificate a unora dintre obligaţiile stabilite*** prin ordonanţa procurorului ***sau reducerea perioadei pentru care a fost luată măsura controlului judiciar pe cauţiune***; astfel, judecătorul poate modifica numărul obligaţiilor instituite de procuror în conţinutul controlului judiciar sau chiar durata măsurii preventive; existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 213 alin. (6) C.proc.pen., astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 la care face trimitere art. 215^1 alin. (5) C.proc.pen.;

c) ***admiterea plângerii şi modificarea conţinutului obligaţiilor stabilite*** prin ordonanţa procurorului (de pildă, în cazul în care procurorul a impus inculpatului obligaţia de a nu depăşi limita teritorială a unui judeţ, judecătorul poate extinde sfera teritorială a restricţiei libertăţii de circulaţie la nivelul ţării); existenţa acestei posibilităţi rezultă din interpretarea dispoziţiilor art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 213 alin. (6) C.proc.pen. astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016 la care face trimitere art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215^1 alin. (5) C.proc.pen.;

d) ***respingerea plângerii ca nefondată*** dacă ordonanţa procurorului este legală, temeinică, măsura preventivă fiind necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

e) ***respingerea plângerii ca tardivă***, dacă este formulată cu depăşirea termenului de 48 de ore de la comunicarea ordonanţei prin care s-a dispus prelungirea măsurii, sau ca inadmisibilă dacă este formulată de o altă persoană decât inculpatul şi care nu avea drept special de reprezentare al acestuia;

f) ***ia act de retragerea plângerii.***

- întocmirea minutei în două exemplare originale este obligatorie;

- potrivit art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215^1 alin. (5) C.proc.pen. cu referire la art. 213 alin. (6^1) C.proc.pen. (introdus prin O.U.G. nr. 18/2016), încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi se pronunţă cu privire la plângerea formulată împotriva ordonanţei procurorului de prelungire a măsurii controlului judiciar pe cauţiune este definitivă; prin urmare, contestaţia formulată împotriva acestei încheieri va fi respinsă ca inadmisibilă.

§4. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în faza de cameră preliminară

- potrivit art. 207 alin. (1) C.proc.pen., când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului aflat sub puterea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanţa competentă, ***cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii preventive*** pentru a proceda la verificarea legalităţii şi temeiniciei acesteia;

- prin ***decizia nr. 16/RIL/2018***, instanţa supremă a apreciat că interpretarea dispoziţiilor art. 207 alin. (1) C.proc.pen. trebuie să se facă în sensul că raţiunea termenului stabilit pentru înaintarea rechizitoriul şi a dosarului cauzei este aceea de a asigura respectarea dreptului fundamental la apărare al inculpatului şi de a elimina arbitrariul în dispunerea menţinerii măsurii preventive; astfel ***termenul „cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" este un termen peremptoriu,*** *iar încălcarea sa atrage* ***decăderea*** *procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive şi nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum şi imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia.* În aceste condiţii, măsura preventivă va înceta de drept, conform art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., la expirarea termenului stabilit de organul judiciar care anterior a prelungit-o (sau, după caz, a dispus-o), judecătorul de cameră preliminară urmând să constate această împrejurare;

- modului de calcul al termenelor procedurale de regresiune se impune ca şi în această materie ***termenul procedural, minim, de regresiune să fie calculat pe zile libere***, potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen., respectiv în calculul termenului nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare;

- ultima zi a termenului procedural nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea sesizării, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la

apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit conform art. 207 alin. (2) C.proc.pen.; sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca instanţa să fie sesizată în ultima zi a termenului şi implicit, cu nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- nesocotirea termenului procedural imperativ de 5 zile prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen. atrage imposibilitatea verificării legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive ca urmare a încălcării termenului de 5 zile pentru înaintarea dosarului cauzei; aceasta nu echivalează cu încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind incidentă niciuna dintre cauzele de încetare limitativ prevăzute de art. 241 C.proc.pen.; astfel, măsura preventivă va rămâne în fiinţă până la momentul expirării termenului pentru care a fost dispusă în cursul urmăririi penale; în cazul nerespectării de procuror a termenului prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., va fi inadmisibilă soluţionarea unei cereri de revocare, deoarece nu mai poate fi realizată analiza condiţiilor de temeinicie ale măsurii preventive în cadrul procedurii de verificare prevăzute de art. 207 C.proc.pen.;

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu a inculpatului aflat sub măsura controlului judiciar pe cauţiune cauza trece în mod obligatoriu în faza de cameră preliminară; în cadrul acestei proceduri, pe lângă verificarea, după trimiterea în judecată, a competenţei şi a legalităţii sesizării instanţei, precum şi a legalităţii administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze din oficiu *în termen de 3 zile de la primirea dosarului* la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune; termenul de 3 zile este un termen de recomandare, neavând natura unui termen imperativ, astfel că depăşirea acestuia termen nu atrage încetarea de drept a măsurii preventive, nefiind aplicabile dispoziţiile art. 241 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, verifică, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea/prelungirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune sau dacă au apărut temeiuri noi care să justifice menţinerea acestei măsuri; în cazul în care verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune nu este realizată în termen de cel mult 60 de zile de la ultima verificare, măsura controlului judiciar va înceta de drept;

- în cazul în care trimiterea în judecată a fost realizată prin acordul de recunoaştere a vinovăţiei, verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune va fi efectuată de instanţa de judecată, în această ipoteză cauza neparcurgând faza camerei preliminare;

- în ipoteza în care inculpatul arestat preventiv/la domiciliu formulează în cursul urmăririi penale o cerere de înlocuire a măsurii preventive privative de libertate cu măsura controlului judiciar pe cauţiune care este şi repartizată aleatoriu spre soluţionare judecătorului de drepturi şi libertăţi, iar înainte de soluţionarea cererii procurorul întocmeşte rechizitoriul şi dispune trimiterea în judecată a inculpatului, judecătorul

căruia i s-a repartizat iniţial cererea o va trimite spre soluţionare judecătorului de cameră preliminară, întrucât acesta din urmă este competent să soluţioneze toate cererile referitoare la măsurile preventive la care sunt supuşi inculpaţii atâta timp cât cauza se află în camera preliminară;

- judecătorul de cameră preliminară analizează legalitatea şi temeinicia controlului judiciar în *camera de consiliu*, cu citarea inculpatului;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- asistenţa juridică a inculpatului în procedura de verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune nu este obligatorie decât în ipoteza în care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen. (de pildă, pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani); dacă pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea care formează obiectul acuzaţiei este inferioară limitei de 5 ani închisoare şi inculpatul este major, apreciez că asistenţa juridică nu este obligatorie; inculpatul are dreptul de a-şi angaja un avocat ales;

- judecătorul de cameră preliminară dă cuvântul procurorului şi apărătorului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii controlului judiciar al inculpatului, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare judecătorul de cameră preliminară poate pronunţa prin încheiere una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, când judecătorul de cameră preliminară stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- judecătorul nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar pe cauţiune, însă are obligaţia de a proceda pe parcursul fazei camerei preliminare la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cel mult 60 de zile, sub sancţiunea încetării de drept a măsurii preventive;

- chiar dacă judecătorul de cameră preliminară menţine măsura controlului judiciar pe cauţiune, poate proceda la modificarea obligaţiilor din conţinutul măsurii preventive sau chiar a conţinutului unora dintre obligaţii având în vedere scopurile urmărite prin controlul judiciar pe cauţiune în faza camerei preliminare; astfel, judecătorul de cameră preliminară, în aplicarea dispoziţiilor art. 208^1 C.proc.pen. introduse prin O.U.G. nr. 18/2016 poate proceda la înlăturarea uneia sau a mai multor obligaţii, la înlocuirea unor obligaţii cu altele sau poate modifica conţinutul obligaţiilor din cadrul controlului judiciar pe cauţiune.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- în acest caz se va dispune restituirea cauţiunii.

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă judecătorul de cameră preliminară

constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.

- indiferent de soluţia pronunţată, este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriu dispune asupra controlului judiciar pe cauţiune se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă procurorul sau inculpatul au lipsit de la pronunţare;

- regulile procedurale aplicabile la soluţionarea contestaţiei sunt cele prevăzute de **art. 205 C.proc.pen.** (descrise mai sus), care se aplică în mod corespunzător; prezintă relevanţă sublinierea următoarelor aspecte: **1.** *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar pe cauţiune; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care s-a dispus* revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune sau înlocuirea acesteia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu; **2.** soluţionarea contestaţiei se face *în camera de consiliu şi este contradictorie*, în prezenţa inculpatului, în afară de cazul când acesta lipseşte nejustificat, este dispărut, se sustrage ori din cauza stării sănătăţii, din cauză de forţă majoră sau stare de necesitate nu poate fi prezent în faţa judecătorului de cameră preliminară care soluţionează contestaţia; ***în toate cazurile, asistenţa juridică este obligatorie***; **3.** judecătorul de cameră preliminară soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în camera de consiliu*;

- ca efect al *DCC nr. 437/2017*, pe durata procedurii de cameră preliminară competenţa de verificare din oficiu a legalităţii şi temeinicei controlului judiciar pe cauţiune, înainte de expirarea termenului de 60 de zile, aparţine judecătorului de cameră preliminară de la prima instanţă (sesizat cu rechizitoriu), fie că procedura se desfăşoară în faţa acestuia în primă instanţă, fie în calea de atac a contestaţiei; o astfel de soluţie fusese reţinută şi prin ***decizia instanţei supreme nr. 5/RIL/2014***[1], potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată prin rechizitoriu, a cărui încheiere prin care s-a dispus începerea judecăţii a fost atacată cu contestaţie, are competenţa de a se pronunţa asupra măsurilor preventive, conform dispoziţiilor legale care reglementează măsurile preventive în procedura de cameră preliminară, până la soluţionarea contestaţiei prevăzute în art. 347 C.proc.pen.

- verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune se realizează tot în procedură de cameră de consiliu, iar nu în şedinţă publică; o atenţie particulară trebuie să manifeste judecătorul de cameră preliminară de la instanţa

---

[1] Deşi efectele deciziei *nr. 5/RIL/2014 au încetat de drept* în condiţiile art. 474[1] C.proc.pen. în urma intrării în vigoare a Legii nr. 75/2016, în urma DCC nr. 437/2017 considerentele deciziei pronunţate în recurs în interesul legii pot servi pentru lămurirea situaţiei juridice actuale.

sesizată cu rechizitoriul pentru a determina momentul la care faza procesuală este fost încheiată, iar cauza trece în faza procesuală a judecăţii, întrucât din acel moment verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive trebuie realizată numai în condiţii de publicitate de o instanţă, iar nu de un judecător de cameră preliminară, *sub sancţiunea nulităţii absolute*.

§5. Verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în cursul judecăţii

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, înaintează dosarul instanţei de judecată cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune; apreciez că soluţia pronunţată de Curtea Constituţională prin DCC nr. 336/2015 şi interpretarea naturii termenului trebuie raportată numai la instituţia prelungirii măsurii arestării preventive conform art. 235 alin. (1) C.proc.pen., respectiv soluţia pronunţată prin DCC nr. 276/2016, trebuie raportate numai la termenul prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen., neputând fi extinse prin analogie şi la ***termenul de 5 zile*** prevăzut de art. 208 alin. (1) C.proc.pen., care îşi menţine natura juridică de **termen procedural de recomandare şi de regresiune**; nerespectarea acestui termen nu conduce la încetarea de drept a măsurii preventive şi nici nu constituie un impediment pentru ca instanţa să procedeze din oficiu la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii preventive;

- în cursul judecăţii (indiferent dacă sesizarea a fost făcută prin rechizitoriu sau ca urmare a încheierii unui acord de recunoaştere a vinovăţiei), instanţa are obligaţia de a verifica, din oficiu, periodic, dar nu mai târziu de 60 de zile, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea, prelungirea sau menţinerea controlului judiciar pe cauţiune sau dacă au apărut temeiuri noi care să justifice menţinerea acestei măsuri înainte de expirarea duratei acesteia, cu citarea inculpatului;

- instanţa analizează legalitatea şi temeinicia controlului judiciar pe cauţiune în *şedinţă publică*;

- participarea procurorului este obligatorie;

- ascultarea inculpatului nu este obligatorie;

- asistenţa juridică a inculpatului în procedura de verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen. (de pildă, pentru infracţiunea de care este acuzat inculpatul legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani);

- instanţa de judecată dă cuvântul procurorului şi apărătorului inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a necesităţii menţinerii controlului judiciar, acesta având ultimul cuvânt;

- după deliberare instanţa de judecată poate pronunţa *prin încheiere* una dintre următoarele ***soluţii***:

(i) menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, când instanţa de judecată stabileşte că temeiurile care au determinat luarea măsurii se menţin, sunt relevante, necesare şi suficiente, fiind de natură a impune continuarea măsurii preventive sau că

există temeiuri noi care justifică controlul judiciar, iar măsura este necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal;

- instanţa de judecată nu trebuie să indice perioada de timp pentru care se menţine măsura controlului judiciar pe cauţiune, însă are obligaţia de a proceda la o nouă verificare a legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în cel mult 60 de zile sub sancţiunea încetării de drept a măsurii preventive;

- chiar dacă instanţa menţine măsura controlului judiciar pe cauţiune, poate proceda la modificarea obligaţiilor din conţinutul măsurii preventive sau chiar a conţinutului unora dintre obligaţii, având în vedere scopurile urmărite prin controlul judiciar pe cauţiune în faza de judecată; astfel, instanţa, în aplicarea dispoziţiilor art. 208^1 C.proc.pen. introduse prin O.U.G. nr. 18/2016, poate proceda la înlăturarea uneia sau a mai multor obligaţii, la înlocuirea unor obligaţii cu altele sau poate modifica conţinutul obligaţiilor din cadrul controlului judiciar pe cauţiune.

(ii) revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune în situaţia în care instanţa de judecată constată că au încetat temeiurile care au determinat luarea măsurii preventive şi nu există temeiuri noi care să o justifice ori în cazul în care au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii preventive;

- în acest caz se dispune restituirea cauţiunii.

(iii) înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu dacă instanţa de judecată constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru luarea acesteia şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii prin care instanţa de judecată dispune asupra controlului judiciar pe cauţiune se poate face ***contestaţie*** *în termen de 48 de ore de la pronunţare*, pentru procurorul şi inculpatul care au fost prezenţi la pronunţare, sau, după caz, *de la comunicare*, dacă au lipsit de la pronunţare; *în cazul în care instanţa de apel se pronunţă asupra controlului judiciar pe cauţiune încheierea este definitivă indiferent de soluţia adoptată*;

- regulile procedurale aplicabile la soluţionarea contestaţiei sunt cele prevăzute de **art. 206 C.proc.pen.** (descrise mai sus), care se aplică în mod corespunzător; prezintă relevanţă sublinierea următoarelor aspecte: **1.** *nu este suspensivă de executare contestaţia* formulată împotriva încheierii prin care s-a dispus menţinerea măsurii controlului judiciar; *va fi suspensivă de executare contestaţia formulată împotriva încheierii instanţei de judecată prin care s-a dispus* revocarea măsurii controlului judiciar sau înlocuirea acestuia cu măsura arestării preventive sau a arestului la domiciliu; **2.** soluţionarea contestaţiei se face *în şedinţă publică şi contradictorie*; participarea procurorului este obligatorie; **3.** instanţa de judecată soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată, care se pronunţă în şedinţă publică*;

- ca urmare a modificării operate prin O.U.G. nr. 18/2016, prima instanţă poate proceda în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen. la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune impus inculpatului condamnat şi dispune menţinerea măsurii preventive, după pronunţarea sentinţei şi până la sesizarea instanţei de apel.

§6. Modificarea obligaţiilor impuse iniţial

- Codul de procedură penală stipulează posibilitatea înlocuirii unora dintre obligaţiile impuse iniţial sau a încetării acestora; această posibilitate nu echivalează cu reglementarea instituţiei modificării controlului judiciar pe cauţiune;

- în principiu, nu intră în competenţa procurorului, respectiv a judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară/instanţei stabilirea şi, pe cale de consecinţă, nici modificarea ***programului de supraveghere***, acestea fiind în sarcina organelor de poliţie; cu toate acestea, în măsura în care prin programul de supraveghere măsura este deturnată de la scopul urmărit de organul judiciar, prin impunerea acesteia, în sensul că organul de poliţie stabileşte în mod arbitrar un program extrem de sever, care conduce la afectarea vieţii private, profesionale sau a libertăţii de circulaţie a inculpatului, consider că este de datoria organului judiciar de a stabili conţinutul concret al obligaţiei, inclusiv în ceea ce priveşte programul de supraveghere (de pildă, în cazul în care, în lipsa oricărei justificări obiective, organul de poliţie instituie un program care presupune prezentarea zilnică a inculpatului sau de mai multe ori pe zi);

- ***în cursul fazei de urmărire penală***, procurorul poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului, ***impunerea*** unor noi obligaţii pentru inculpat ***ori înlocuirea sau încetarea*** celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- ***potrivit art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (8^1) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 ca urmare a deciziei nr. 4/HP/2015, în cursul urmăririi penale*** modificarea obligaţiilor impuse iniţial poate fi dispusă ***de procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală***, prin ordonanţă, atât în cazul în care procurorul a luat măsura controlului judiciar pe cauţiune, cât şi în ipoteza în care măsura a fost dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi (fie ca urmare a respingerii propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu ori a celei de prelungire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu, fie ca urmare a admiterii cererii inculpatului de înlocuire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu cu măsura controlului judiciar pe cauţiune);

- procurorul trebuie să procedeze la ***audierea inculpatului*** înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

- potrivit art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (8) teza a II-a C.proc.pen. introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva ordonanţei procurorului prin care se dispune cu privire la modificarea obligaţiilor din cadrul controlului judiciar pe cauţiune inculpatul poate face ***plângere*** în termen de 48 ore de la comunicarea ordo-

nanţei la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; momentul de început al curgerii termenului de formulare a plângerii este întotdeauna *data comunicării ordonanţei*, neprezentând relevanţă faptul că inculpatul a luat cunoştinţă în alt mod despre modificarea conţinutului controlului judiciar pe cauţiune;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi va face demersuri ca procurorul să înainteze dosarul de urmărire penală (sau copie certificată după actele dosarului);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *în camera de consiliu, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului; asistenţa juridică a inculpatului este obligatorie*;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi îl ascultă pe inculpat atunci când acesta este prezent; neprezentarea inculpatului la judecată nu împiedică soluţionarea plângerii, acesta putând fi reprezentat prin avocat ales sau desemnat din oficiu;

- plângerea inculpatului împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a dispus luarea măsurii preventive *nu este suspensivă de executare*; ordonanţa procurorului prin care s-a dispus modificarea conţinutului controlului judiciar pe cauţiune îşi produce efectele şi pe parcursul procedurii de soluţionare a plângerii;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează plângerea *prin* ***încheiere definitivă****, care se pronunţă în camera de consiliu*; prin urmare, contestaţia formulată împotriva acestei încheieri va fi respinsă ca inadmisibilă;

- întocmirea minutei în două exemplare de către judecătorul de drepturi şi libertăţi este obligatorie;

- în mod corespunzător, şi *în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată* poate dispune, din oficiu sau la cererea motivată a inculpatului sau a procurorului, ***impunerea*** unor noi obligaţii pentru inculpat ***ori înlocuirea sau încetarea*** celor dispuse iniţial, dacă apar motive temeinice care justifică aceasta;

- deopotrivă, în cadrul procedurilor de verificare din oficiu a legalităţii şi temeiniciei măsurii controlului judiciar pe cauţiune, potrivit art. 207 C.proc.pen., respectiv art. 208 C.proc.pen., judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune modificarea obligaţiilor din conţinutul controlului judiciar pe cauţiune pentru a face măsura preventivă cât mai adaptată exigenţelor noilor faze ale procesului penal;

- judecătorul de cameră preliminară sau instanţa trebuie să procedeze la ***audierea inculpatului*** înainte de a decide cu privire la modificarea obligaţiilor;

- în cursul fazei camerei preliminare, procedura de modificare a obligaţiilor se desfăşoară *în camera de consiliu*, cu audierea obligatorie a inculpatului; asistenţa juridică a inculpatului nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.; judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu*; întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie; potrivit art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (9) teza finală C.proc.pen. introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară poate fi formulată *contestaţie* în condiţiile art. 205 C.proc.pen.;

- ***în cursul judecăţii*** modificarea obligaţiilor poate fi dispusă numai de completul de judecată învestit să judece cauza, în şedinţa publică de judecată, cu audierea obligatorie a inculpatului; asistenţa juridică a inculpatului nu este obligatorie decât în ipoteza care este incident vreunul din cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.; instanţa dispune, *prin încheiere, pronunţată în şedinţă publică*; întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie; potrivit art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (9) teza finală C.proc.pen. introdusă prin O.U.G. nr. 18/2016, împotriva încheierii instanţei poate fi formulată *contestaţie* în condiţiile art. 206 C.proc.pen.;

- ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată trebuie să prevadă în mod explicit toate obligaţiile (atât pe cele vechi obligatorii, cât şi pe cele nou introduse) pe care inculpatul trebuie să le respecte, precum şi avertismentul că, în caz de încălcare cu rea-credinţă a măsurii sau a obligaţiilor care îi revin, se poate lua faţă de acesta măsura arestării preventive.

§7. Încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale fixate de organul judiciar

- obligaţia impusă inculpatului de a nu depăşi o anumită limită teritorială, fixată de organul judiciar, poate fi ridicată temporar, în condiţii strict determinate, de către organul judiciar care a dispus măsura, în cazul în care circumstanţe excepţionale impun depăşirea acestor limite teritoriale, dar nu pun sub semnul întrebării temeiurile măsurii preventive;

- organul judiciar are obligaţia de a stabili expres o perioadă de timp pentru care nu se mai aplică restrângerea libertăţii de circulaţie, precum şi obligaţia acestuia de a reveni în acest interval în localitate sau în ţară;

- *în cursul urmăririi penale*, dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune a fost luată şi/sau prelungită de procuror, acesta va dispune prin ordonanţă şi cu privire la încuviinţarea depăşirii limitei teritoriale; având în vedere considerentele ***deciziei nr. 4/HP/2015***, potrivit cărora în cursul urmăririi penale procurorul poate dispune impunerea unor noi obligaţii, ori înlocuirea sau încetarea celor dispuse iniţial de judecătorul de drepturi şi libertăţi, apreciez că, *a fortiori*, procurorul va putea dispune şi cu privire la încuviinţarea depăşirii limitelor teritoriale, chiar dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune a fost luată de judecător; ordonanţa prin care procurorul respinge cererea de încuviinţare a părăsirii temporare a localităţii sau a ţării poate fi atacată doar cu plângere, în condiţiile art. 336 C.proc.pen., la procurorul ierarhic superior;

- competenţa de a se pronunţa cu privire la derogarea temporară de la interdicţia de a nu depăşi limita teritorială aparţine *în cursul procedurii de cameră preliminară* judecătorului de cameră preliminară (procedură camerală, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului) care se pronunţă prin încheiere, *iar în cursul judecăţii* instanţei de judecată (şedinţă publică, cu citarea inculpatului şi participarea procurorului) care se pronunţă *prin încheiere*; având în vedere că prin această încuviinţare nu operează o modificare a conţinutului măsurii preventive şi nici nu se reţine că judecătorul se pronunţă cu privire temeiurile de fapt şi de drept ale măsurii, această încheiere nu poate fi considerată ca fiind o hotărâre prin care *„se dispune asupra măsurilor preventive"* ca să fie susceptibilă de contestaţie; prin urmare, este inadmisibilă contestaţia formulată împotriva acestei încheieri.

§8. Revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune. Înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu o altă măsură preventivă

- ***revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune*** este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii controlului judiciar al inculpatului, dacă *au încetat temeiurile care au determinat-o* (încetarea tuturor temeiurilor de fapt şi de drept ce au fost avute în vedere la luarea sau menţinerea măsurii) *ori au apărut împrejurări noi din care rezultă nelegalitatea măsurii*; de exemplu, se impune revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune, când faţă de inculpat se dispune măsura arestării preventive într-o altă cauză ori atunci când acesta începe executarea pedepsei închisorii, întrucât privarea de libertate este incompatibilă cu subzistenţa temeiurilor măsurii preventive restrictive de libertate;

- potrivit art. 242 alin. (3) C.proc.pen., ***înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune*** este măsura procesuală ce poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată prin care controlul judiciar pe cauţiune este înlocuit cu măsura arestării preventive, ori a arestului la domiciliu în situaţia în care s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii, sunt îndeplinite condiţiile prevăzute art. 223 C.proc.pen., respectiv art. 218 C.proc.pen., şi, în urma evaluării împrejurărilor concrete ale cauzei şi a conduitei procesuale a inculpatului, se apreciază că măsura preventivă mai grea este necesară pentru realizarea scopului prevăzut la art. 202 alin. (1) C.proc.pen.;

- în plus, conform art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215 alin. (7) C.proc.pen., judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, la cererea procurorului ori din oficiu, ***poate dispune*** *înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive* în următoarele **două ipoteze**:

a) *când inculpatul a încălcat, cu rea-credinţă, obligaţiile care îi revin* potrivit măsurii preventive instituite; trebuie dovedit că, deşi inculpatul avea cunoştinţă despre obligaţiile impuse, aceasta a acţionat cu intenţie în sensul nerespectării lor; dacă se reţine nerespectarea cu rea-credinţă a obligaţiilor aferente controlului judiciar pe cauţiune în practica judiciară, există atât orientarea potrivit căreia pentru a se dispune înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive ori a arestului la domiciliu nu trebuie îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 223 C.proc.pen., cât şi cea potrivit căreia trebuie întotdeauna să existe oricare dintre ipotezele prevăzute de art. 223 C.proc.pen., altfel, se poate ajunge eventual la o suplimentare a obligaţiilor impuse inculpatului, fără a se putea dispune măsura arestului la domiciliu sau măsura arestării; apreciez că această ultimă soluţie este mai aproape de spiritul Codului de procedură penală, care nu mai stipulează drept temei distinct de privare de libertate încălcarea cu rea-credinţă a obligaţiilor ce intră în conţinutul controlului judiciar;

b) *când există suspiciunea rezonabilă că, pe durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune, inculpatul a săvârşit cu intenţie/praeterintenţie o nouă infracţiune pentru care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva sa*; nu prezintă importanţă natura infracţiunii comise, fiind însă esenţial ca aceasta să fi fost comisă

cu intenţie sau praeterintenţie, iar nu din culpă; este însă necesar ca infracţiunea să fi fost săvârşită pe durata controlului judiciar pe cauţiune, iar nu anterior dispunerii măsurii preventive, chiar dacă procurorul sau judecătorul nu au avut cunoştinţă la momentul luării măsurii că inculpatul mai comisese şi alte infracţiuni decât cele pentru care era acuzat; acest caz de privare de libertate este similar cu cel prevăzut de art. 223 alin. (1) lit. d) C.proc.pen.

- înlocuirea măsurii *nu este obligatorie*, judecătorul/instanţa urmând a aprecia *in concreto* dacă o măsură privativă de libertate este necesară şi proporţională cu scopul bunei desfăşurări a procesului penal;

- în cursul urmăririi penale nu se va putea dispune înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive/arestului la domiciliu dacă durata privării de libertate anterioare în cauză a fost de 180 de zile; în ipoteza în care privarea de libertate anterioară a fost de mai puţin de 180 de zile, măsura arestării preventive/ arestului la domiciliu poate fi impusă numai până la atingerea acestei limite (de pildă, dacă anterior plasării sub control judiciar pe cauţiune inculpatul fusese privat de libertate 165 de zile, în cazul nerespectării obligaţiilor impuse inculpatul nu va mai putea fi privat de libertate în cursul urmăriri penale pentru o perioadă mai mare de 15 zile);

- este posibilă şi înlocuirea controlului judiciar pe cauţiune cu măsura reţinerii care *se poate dispune* numai în cursul urmăririi penale de *procuror*; în cazul în care procurorul dispune – în privinţa unei persoane faţă de care era luată măsura controlului judiciar pe cauţiune – luarea măsurii reţinerii, operează în fapt o înlocuire a unei măsuri preventive cu o altă măsură preventivă, ce are ca temei tot satisfacerea cerinţelor prevăzute de art. 202 alin. (1) C.proc.pen., întrucât faţă de o persoană în cadrul aceluiaşi proces penal se poate lua numai o singură măsură preventivă dintre cele prevăzute de art. 202 alin. (4) lit. a)-e) C.proc.pen.;

- ***dispoziţiile procedurale referitoare la revocarea şi înlocuirea controlului judiciar se aplică în mod corespunzător şi în cazul controlului judiciar pe cauţiune;***

- dacă s-a dispus înlocuirea măsurii controlului judiciar pe cauţiune cu măsura arestării preventive în lipsa inculpatului, pentru identitate de raţiune, ca şi în cazul luării măsurii privative de libertate în lipsă, şi în scopul respectării garanţiilor impuse 5 parag. 3 din Convenţia europeană la momentul prinderii inculpatului şi punerii în executare a mandatului de arestare, acesta trebuie adus în faţa unui judecător pentru a se proceda la audierea sa în condiţiile art. 231 C.proc.pen.

§9. Încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune

- măsura controlului judiciar pe cauţiune **încetează de drept**:

a) ***la expirarea termenelor prevăzute de lege sau stabilite de organele judiciare pentru care s-a dispus luarea sau prelungirea măsurii (dacă procurorul nu a dispus o nouă prelungire a măsurii sau judecătorul de cameră preliminară nu a verificat legalitatea sau temeinicia măsurii) ori la expirarea termenului de 60 de zile, dacă judecătorul de cameră preliminară sau instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar*** **pe cauţiune** ***în acest termen;***

- *în cursul urmăririi penale* depăşirea termenelor pentru care s-a dispus de către procuror sau de judecătorul de drepturi şi libertăţi luarea măsurii controlului judiciar, respectiv de către procuror a prelungirii măsurii controlului judiciar pe cauţiune, fără ca anterior măsura să fi fost prelungită, atrage încetarea de drept a controlului judiciar pe cauţiune la expirarea ultimei zile pentru care s-a dispus măsura;

- *în cursul urmăririi penale* durata măsurii controlului judiciar pe cauţiune nu poate să depăşească **un an** dacă pedeapsa prevăzută de lege este amenda sau închisoarea de cel mult 5 ani, **respectiv 2 ani** dacă pedeapsa prevăzută de lege este detenţiunea pe viaţă sau închisoarea mai mare de 5 ani; după acest termen măsura încetează de drept;

- *în cursul procedurii de cameră preliminară* judecătorul are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea controlului judiciar pe cauţiune. Dacă procedura de cameră preliminară nu a fost finalizată, iar judecătorul de cameră preliminară nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar pe cauţiune şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen; dacă procedura de cameră preliminară a fost finalizată, iar instanţa de judecată nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar pe cauţiune în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar pe cauţiune şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen;

- faţă de natura procedurilor din faza camerei preliminare, legiuitorul nu a instituit un termen maximal al duratei măsurii controlului judiciar pe cauţiune; totuşi, faţă de dispoziţiile art. 216 alin. (3) C.proc.pen. raportat la art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen., *durata totală a controlului judiciar pe cauţiune* (avându-se în vedere atât faza urmării penale, cât şi faza camerei preliminare) *nu poate depăşi un termen rezonabil şi, în toate cazurile, nu poate depăşi 5 ani de la momentul sesizării instanţei cu rechizitoriul*;

- *în cursul judecăţii* instanţa are obligaţia de a verifica periodic legalitatea, temeinicia şi necesitatea controlului judiciar pe cauţiune. Dacă instanţa nu a procedat la verificarea legalităţii şi temeiniciei controlului judiciar în termen de 60 de zile de la ultima menţinere a controlului judiciar şi nu a dispus menţinerea controlului judiciar pe cauţiune, măsura preventivă încetează de drept după trecerea acestui termen.

- ***în cursul judecăţii în primă instanţă***, durata totală a controlului judiciar pe cauţiune (avându-se în vedere atât faza urmării penale, cât şi faza camerei preliminare şi etapa judecăţii în primă instanţă) nu poate depăşi un termen rezonabil şi, în toate cazurile, nu poate fi mai mare 5 ani de la momentul trimiterii în judecată;

- având în vedere faptul că dispoziţiile art. 216 alin. (3) C.proc.pen. fac trimitere la aplicarea corespunzătoare şi în privinţa controlului judiciar pe cauţiune a prevederilor art. 215[1] C.proc.pen. din materia controlului judiciar, efectele DCC din 22 februarie 2018, prin care Curtea Constituţională a constatat că sintagma *„în primă instanţă"* cuprinsă în art. 215[1] alin. (8) C.proc.pen. este neconstituţională, se vor aplica în mod corespunzător şi în privinţa controlului judiciar pe cauţiune, deoarece şi în privinţa acestei măsuri preventive legiuitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia constituţională de a reglementa durata maximă a măsurii pentru ***etapa procesuală a apelului***.

b) *în cazurile în care procurorul dispune o soluţie de clasare sau de renunţare la urmărirea penală;*

- în cazul dispunerii soluţiei de renunţării la urmărirea penală măsura controlului judiciar pe cauţiune încetează de drept la data emiterii ordonanţei procurorului prin care a fost dispusă netrimiterea în judecată, neprezentând relevanţă procedurile ulterioare de verificare a legalităţii şi temeiniciei soluţiei pe cale ierarhică sau de judecătorul de cameră preliminară deoarece prin acestea nu se dispune o soluţie de netrimitere în judecată, iar în caz de infirmare a soluţiei procurorului de caz va fi incidentă instituţia redeschiderii urmăririi penale.

c) *în cazurile în care instanţa de judecată pronunţă o hotărâre de achitare, de încetare a procesului penal, de renunţare la aplicarea pedepsei ori de amânare a aplicării pedepsei, chiar nedefinitivă;*

- ca urmare a modificării art. 241 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul dispunerii de prima instanţă a unei soluţii de condamnare cu suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei, măsura controlului judiciar pe cauţiune nu mai încetează de drept, putând fi menţinută sau revocată de instanţă.

d) *în cazurile în care instanţa de judecată pronunţă o soluţie de condamnare la pedeapsa amenzii care nu însoţeşte pedeapsa închisorii, chiar nedefinitivă;*

- spre deosebire de măsura arestării preventive sau de cea a arestului la domiciliu, măsura controlului judiciar pe cauţiune nu încetează de drept atunci când este aplicată o măsura educativă neprivativă de libertate, instanţa putând dispune menţinerea, înlocuirea sau revocarea măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- consider că măsura controlului judiciar pe cauţiune va înceta de drept chiar şi în situaţia în care pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, dacă instanţa dispune cu privire la aceasta amânarea aplicării pedepsei; astfel, atunci când pedeapsa amenzii însoţeşte pedeapsa închisorii, nu este necesar ca instanţa să dispună o soluţie de condamnare, dispoziţiile art. 62 C.pen. putând fi aplicate şi *în cazul în care se dispune amânarea aplicării pedepsei* (în această ipoteză, amânarea aplicării va privi *ansamblul pedepsei – închisoare + amendă* – nu doar pedeapsa închisorii); or, în situaţia amânării aplicării pedepsei măsura controlului judiciar pe cauţiune încetează de drept.

e) la data rămânerii definitive a hotărârii prin care s-a dispus condamnarea inculpatului.

- constatarea încetării de drept a măsurii trebuie efectuată, din oficiu, de procuror prin ordonanţă, de judecătorul de drepturi şi libertăţi în procedura plângerii împotriva ordonanţei de prelungire a măsurii controlului judiciar pe cauţiune prin încheiere, de judecătorul de cameră preliminară prin încheiere, respectiv de instanţa de judecată prin încheiere sau, după caz, hotărâre;

- în cursul urmăririi penale, chiar dacă măsura controlului judiciar pe cauţiune a fost luată de judecătorul de drepturi şi libertăţi, procurorul este singurul organ competent să constate încetarea de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune, în ipoteza în care nu a mai dispus prelungirea măsurii la data expirării duratei măsurii preventive luate de judecător; prin urmare, este inadmisibilă formularea unei cereri la

judecătorul de drepturi şi libertăţi prin care să se solicite constatarea încetării de drept a măsurii controlului judiciar pe cauţiune;

- persoanei faţă de care s-a dispus măsura preventivă, precum şi tuturor instituţiilor cu atribuţii în executarea măsurii li se comunică de îndată câte o copie de pe ordonanţa sau hotărârea prin care organul judiciar constată încetarea de drept a măsurii preventive.

Secţiunea a 7-a. Măsuri preventive aplicabile persoanelor juridice

§1. Noţiune. Categorii de măsuri preventive aplicabile persoanei juridice

- sunt măsuri restrictive de drepturi care se pot dispune în cauzele penale în care există o suspiciune rezonabilă privind săvârşirea unei infracţiuni de către o persoană juridică care răspunde penal, pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal ori pentru a se evita riscul sustragerii[1] suspectului sau inculpatului persoană juridică de la procesul penal[2] sau pentru a se preveni riscul comiterii unei alte infracţiuni[3];

- persoanei juridice suspect sau inculpat îi pot fi aplicate **una sau mai multe dintre următoarele măsuri preventive**:

a) ***interdicţia iniţierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice;***

- potrivit art. 495 alin. (4) C.proc.pen., suspectul sau inculpatul persoana juridică are obligaţia procedurală pozitivă de a comunica organelor judiciare, în termen de 24 de ore, intenţia de dizolvare sau lichidare;

---

[1] În sensul că scopul măsurilor preventive este numai asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal, a se vedea *A.-R. Trandafir*, Răspunderea penală a persoanei juridice, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2021, p. 470. *Cred că reţinerea ca scop al măsurilor preventive aplicabile persoanelor juridice şi a evitării riscului sustragerii de la procesul penal decurge implicit din finalitatea măsurilor preventive prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) şi b) C.proc.pen. (interdicţia iniţierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice şi interdicţia iniţierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale.*

[2] În DCC nr. 139/2016 s-a reţinut că „măsurile preventive aplicabile persoanei juridice sunt măsuri procesuale ce vizează în mod direct fie libertatea economică, fie dreptul de proprietate privată al acesteia. (...) Astfel, scopul acestor restrângeri constă atât în prevenirea producerii unor noi pierderi, cât şi în atingerea finalităţii proprii a procesului penal, şi anume tragerea la răspundere penală a persoanei juridice. Prin urmare, ţinând seama de faptul că, în acord cu art. 136 C.pen., pedepsele aplicabile persoanei juridice sunt principale (amenda) şi complementare atunci măsurile preventive care pot fi luate faţă de un inculpat persoană juridică îşi găsesc deplina justificare în asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal".

[3] Acest scop decurge implicit din finalitatea măsurii preventive prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. (interzicerea desfăşurării activităţilor de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracţiunea).

- această măsură preventivă are ca scop evitarea sustragerii persoanei juridice de la procesul penal[1];

- poate fi dispusă atât în situaţia în care cu privire la persoana juridică suspect sau inculpat există o procedură de dizolvare sau lichidare în curs de desfăşurare, *cât şi proactiv, înainte de existenţa unei astfel de proceduri, prin interdicţia iniţierii*;

- obiectul măsurii preventive poate viza numai interdicţia iniţierii sau suspendarea unei proceduri de dizolvare sau lichidare[2] conform art. 245 şi urm. C.civ., respectiv art. 227-237[1] şi art. 252-270[2] din Legea nr. 31/1990, republicată, iar nu a procedurii de insolvenţă[3]; în acest sens, prin ***decizia nr. 18/RIL/2020***, instanţa supremă a arătat

---

[1] *În acest sens*, în literatura de specialitate [*A.-R. Trandafir, G.-A. Lazăr*, Inaplicabilitatea măsurii preventive prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. cu privire la dizolvarea sau lichidarea persoanei juridice în procedura de insolvenţă, în C.D.P. nr. 3/2020, p. 19] s-a arătat că art. 493 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. reglementează o măsură preventivă, care instituie o *sancţiune pentru încercarea sau cel puţin riscul dovedit de zădărnicire a urmăririi penale sau a judecăţii*. Condiţia unei conduite frauduloase rezultă din scopul măsurii preventive, care previne *sustragerea* de la urmărire penală sau judecată. Prin *sustragere* se poate înţelege doar o conduită deliberată de eludare a scopului acţiunii penale. Pentru a fi calificate ca *sustragere*, acţiunile persoanei juridice (dizolvarea şi lichidarea) trebuie să fie intenţionat îndreptate către obstrucţionarea procesului penal. În lipsa elementului intenţional, de împiedicare a realizării acţiunii penale, nu poate fi luată o măsură preventivă. *Un comportament loial – ba chiar impus de lege, care nu urmăreşte eludarea răspunderii penale, nu poate fi sancţionat prin adoptarea de măsuri preventive*".

[2] Doctrina (*A.-R. Trandafir, G.-A. Lazăr*, op. cit., p. 15-16) a reliefat faptul că *dizolvarea* este o etapă din „viaţa" unei persoane juridice. Această etapă poate interveni fie voluntar [de exemplu, potrivit art. 245 alin. (1) lit. d) C.civ., prin hotărârea organelor competente ale persoanei juridice], fie involuntar [de exemplu, art. 245 alin. (1) lit. b) teza a II-a C.civ. – scopul nu mai poate fi îndeplinit]. De asemenea, la finalul parcurgerii etapelor, dispariţia spre care tinde persoana juridică poate fi totală, caz în care intervine *lichidarea*, adică valorificarea activelor persoanei juridice şi plata pasivului. Însă dispariţia poate fi numai parţială, în sensul că patrimoniul acesteia este preluat, în tot sau în parte, de alte persoane juridice, ca efect al fuziunii, transformării sau al divizării totale. În acest caz, lichidarea nu are loc".

[3] În literatura de juridică (*A.-R. Trandafir, G.-A. Lazăr*, op. cit., p. 11-14) s-a arătat că *procedura insolvenţei este o modalitate de protecţie a debitorului şi a creditorilor* (caz în care interdicţia iniţierii ori suspendarea oricăreia dintre etapele sau efectele procedurii de insolvenţă ca urmare a existenţei unui proces penal nu este menită să respecte respectivele deziderate), *se desfăşoară sub controlul de legalitate al judecătorului sindic* (trebuind notat că într-o procedură instituită de lege, desfăşurată sub controlului unui judecător, nu putem discuta despre sustragerea de la urmărire penală şi judecată) *şi cu celeritate*. Deopotrivă, s-a reţinut că *procedura insolvenţei nu este o alegere pentru debitor, ci o obligaţie impusă de lege* (caz în care nu ar fi cu putinţă ca legiuitorul să oblige debitorul să introducă o cerere de deschidere a procedurii insolvenţei, sub sancţiunea legii penale, pentru ca ulterior judecătorul penal să interzică iniţierea procedurii insolvenţei, adică să îl supună pe debitor riscului unui proces penal. Scopul legiuitorului penal nu a fost, cu siguranţă, acela de a crea un conflict între doi judecători – unul sindic, care este nevoit să continue o procedură şi să o desfăşoare cu celeritate, şi unul penal, care să spună că această procedură nu poate continua). A suspenda procedura de dizolvare sau lichidare din cadrul insolvenţei echivalează cu a interzice să moară unei persoane fizice care suferă de o boală terminală, doar pentru ca la finalul procesului penal să existe un inculpat în viaţă împotriva căruia să se poată pronunţa hotărârea (de condamnare).

că interdicţia iniţierii ori, după caz, suspendarea procedurii de dizolvare sau lichidare a persoanei juridice nu vizează şi dizolvarea, respectiv lichidarea în procedura falimentului prevăzută de Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenţei şi de insolvenţă;

- persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenţia de dizolvare sau lichidare.

b) ***interdicţia iniţierii ori, după caz, suspendarea fuziunii, a divizării sau a reducerii capitalului social al persoanei juridice, începută anterior sau în cursul urmăririi penale;***

- această măsură preventivă are ca scop evitarea sustragerii persoanei juridice de la răspunderea penală, prin încetarea existenţei acesteia în urma fuziunii sau divizării, ori reducerea semnificativă a capitalului social, astfel încât pedeapsa amenzii penale ce ar putea fi stabilită de instanţă să nu mai poată fi executată;

- poate fi dispusă atât în situaţia în care cu privire la persoana juridică suspect sau inculpat există o procedură de fuziune, divizare, reducere a capitalului social în curs de desfăşurare, cât şi proactiv, înainte de existenţa unei astfel de proceduri, prin interdicţia iniţierii;

- persoana juridică este obligată să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore, intenţia de fuziune, divizare, reorganizare sau reducere a capitalului social.

c) ***interzicerea unor operaţiuni patrimoniale, susceptibile de a antrena diminuarea activului patrimonial sau insolvenţa persoanei juridice;***

- măsura preventivă trebuie să fie precis şi neechivoc evidenţiată, fiind necesară indicarea concretă a operaţiunilor patrimoniale interzise, iar nu o referire generală la acestea urmată de determinare acestora în etapa punerii în executare a măsurii preventive;

d) ***interzicerea încheierii anumitor acte juridice, stabilite de organul judiciar;***

- pot fi interzise actele juridice expres indicate de judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară, respectiv de instanţa de judecată, altele decât cele care presupun operaţiuni patrimoniale specifice, susceptibile de a antrena diminuarea semnificativă a activului patrimonial sau insolvenţa persoanei juridice, care cad sub incidenţa măsurii preventive de la lit. *c)*.

e) ***interzicerea desfăşurării activităţilor de natura celor cu ocazia cărora a fost comisă infracţiunea.***

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară/instanţa trebuie să constate că există o legătură între infracţiunea cu privire la care există suspiciunea rezonabilă că a fost săvârşită şi activitatea desfăşurată de persoana juridică;

- măsura preventivă are un conţinut similar cu pedeapsa complementară a suspendării activităţii ori a unei activităţi a persoanei juridice; perioada de timp în care o persoană juridică a fost supusă acestei măsuri preventive luată în vederea asigurării bunei desfăşurări a procesului penal nu se va deduce din durata pedepsei complementare a suspendării activităţii ori a unei activităţi a persoanei juridice (dacă această pedeapsă a fost aplicată de către instanţă).

§2. Condiţii

- *judecătorul de drepturi şi libertăţi* (în cursul urmăririi penale) la propunerea procurorului sau, după caz, *judecătorul de cameră preliminară* (în procedura de cameră preliminară) *ori instanţa* (în cursul judecăţii), poate dispune luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive faţă de suspectul sau inculpatul persoană juridică dacă sunt întrunite următoarele ***condiţii***:

(i) să fie începută urmărirea penală pentru infracţiunea pentru care există suspiciunea că a fost săvârşită, iar organul de urmărire penală să fi dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect;

- potrivit Codului de procedură penală, începerea urmăririi penale se dispune, în principiu, cu privire la faptă (*in rem*), iar conferirea calităţii de suspect se realizează atunci când din datele şi probele existente în cauză rezultă suspiciunea rezonabilă că o persoană a comis fapta prevăzută de legea penală, caz în care se dispune continuarea urmăririi penale faţă de acesta;

- măsurile preventive pot fi dispuse faţă de o persoană juridică numai dacă are calitatea de suspect sau inculpat în cauză;

- luarea unei măsuri preventive cu privire la o persoană juridică nu este condiţionată de punerea în mişcare a acţiunii penale împotriva acesteia;

(ii) să existe probe din care să rezulte suspiciunea rezonabilă că suspectul sau inculpatul persoană juridică a săvârşit o infracţiune;

- pot exista probe directe (fapte principale) sau probe indirecte (fapte probatorii) din care să rezulte presupunerea rezonabilă că inculpatul a săvârşit o infracţiune[1];

- măsurile preventive pot fi dispuse indiferent de forma în care a fost comisă infracţiunea (tentativă, formă consumată ori epuizată), de gravitatea infracţiunii sau de cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru persoana juridică; totuşi, aceste aspecte urmează a fi evaluate în cadrul *testului de necesitate şi proporţionalitate*;

(iii) măsura preventivă să fie necesară pentru buna desfăşurare a procesului penal şi proporţională cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia.

- astfel, în cazul persoanelor juridice testul de necesitate şi proporţionalitate se analizează *in concreto* prin raportare la buna desfăşurare a procesului penal (de pildă, evitarea sustragerii persoanei juridice de la judecată sau executarea pedepsei); de asemenea, în situaţia în care se apreciază că trebuie luate mai multe măsuri preventive, judecătorul trebuie să motiveze de ce impunerea unei singure măsuri nu era suficientă pentru atingerea scopului urmărit.

În ceea ce priveşte criticile formulate de către administratorul judiciar în sensul că această societate se află deja în insolvenţă şi acesta ar fi un motiv de a nu se mai lua măsura preventivă a interdicţiei iniţierii procedurii de dizolvare

[1] Deşi dispoziţiile art. 493 alin. (1) C.proc.pen. fac referire la „motive temeinice" care justifică suspiciunea rezonabilă, cred că analiza celei de-a doua condiţii necesare pentru dispunerea măsurii preventive este legată tot de probe, având în vedere că măsura preventivă nu poate fi dispusă decât faţă de un suspect sau inculpat persoană juridică.

ori lichidare a acesteia, respectiv a se revoca această măsură, întrucât ar fi incompatibilă cu procedura de insolvenţă, aşa cum s-a arătat, s-a apreciat că numai această situaţie în sine, şi anume starea de insolvenţă a firmei, nu conduce automat la revocarea măsurii preventive dispuse în cauză. Astfel, aprecierea cu privire la procedura insolvenţei în condiţiile în care faţă de persoana juridică inculpată se luase măsura preventivă a interdicţiei iniţierii dizolvării ori lichidării acesteia trebuia făcută înainte de luarea acestei măsuri preventive, iar pe de altă parte, chiar şi în situaţia actuală când firma se află deja în stare de insolvenţă, din analiza textelor legale incidente în materie nu reiese că cele două instituţii ar fi în incompatibilitate atât timp cât însuşi administratorul judiciar susţine că prin intrare în insolvenţă se urmăreşte menţinerea desfăşurării activităţii comerciale de către firmă şi recuperarea creanţelor evitându-se intrarea în dizolvare ori lichidare, însă, aşa cum s-a arătat, prin măsura preventivă instituită se urmăreşte tocmai situaţia în care persoana juridică inculpată urmare dizolvării ar intra în lichidare şi, odată radiată, nu ar mai putea răspunde penal *(C.A. Ploieşti, secţia penală, încheierea din 5 mai 2016, în Cpp Ad. 3, p. 810).*

Spre deosebire de măsurile preventive care se dispun faţă de o persoană fizică dacă sunt necesare în scopul asigurării bunei desfăşurări a procesului penal, al împiedicării sustragerii suspectului ori inculpatului de la urmărirea penală sau de la judecată ori al prevenirii săvârşirii unei alte infracţiuni, în cazul persoanelor juridice măsurile preventive se dispun numai pentru a asigura buna desfăşurare a procesului penal. Totodată, măsurile preventive aplicabile persoanei juridice sunt măsuri procesuale ce vizează în mod direct fie libertatea economică, fie dreptul de proprietate privată al acesteia. Astfel, scopul acestor restrângeri constă atât în prevenirea producerii unor noi pierderi, cât şi în atingerea finalităţii proprii a procesului penal, şi anume tragerea la răspundere penală a persoanei juridice. În acest context, analiza condiţiilor nu poate fi realizată în afara principiilor necesităţii şi proporţionalităţii, astfel cum sunt ele reglementate de dispoziţiile art. 202 C.proc.pen., cadrul general în materia măsurilor preventive. Coroborând aceste dispoziţii, Înalta Curte, Completul de 5 Judecători, constată că pentru a se dispune una sau mai multe dintre măsurile preventive faţă de o persoană juridică trebuie să existe motive temeinice care justifică ***suspiciunea rezonabilă*** că aceasta a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală, că măsura este ***necesară*** pentru a se asigura buna desfăşurare a procesului penal şi este ***proporţională*** cu gravitatea acuzaţiei aduse. Înalta Curte apreciază, totodată, că luarea măsurii preventive trebuie analizată atât în funcţie de gravitatea faptei presupus săvârşite, dar şi prin raportare la impactul social pe care măsura preventivă îl poate avea asupra societăţii. Raportând criticile invocate în argumentarea contestaţiei formulate, la dispoziţiile legale menţionate în cuprinsul încheierii atacate, Înalta Curte, Completul de 5 Judecători, reţine că probatoriul administrat oferă un ansamblu de date care justifică *suspiciunea rezonabilă* că intimata inculpată SC C.A. SA a săvârşit fapte prevăzute de legea penală, de altfel, aceasta fiind deja condamnată în primă instanţă pentru săvârşirea infracţiunilor de cumpărare de influenţă în formă continuată şi dare de mită în formă continuată, infracţiuni prevăzute de art. 6^1 din Legea nr. 78/2000 cu aplicarea art. 41 alin. (2) C.pen. din 1969 şi art. 255 alin. (1) C.pen. din 1969,

cu aplicarea art. 6 din Legea nr. 78/2000 cu aplicarea art. 41 alin. (2) C.pen. din 1969, toate cu aplicarea art. 33 lit. a) şi b) C.pen. din 1969. Periculozitatea faptelor de care inculpata SC C.A. SA este acuzată nu poate fi negată în raport de actele materiale reţinute în sarcina sa, de modalitatea concretă de comitere, având totodată în vedere scopul grupului infracţional, precum şi consecinţele pe care acţiunile inculpaţilor le-au avut. Chiar dacă natura şi pericolul social a infracţiunilor pentru care a fost trimisă în judecată şi condamnată de prima instanţă inculpata SC C.A. SA, în măsura în care se va dovedi că există şi au fost comise cu vinovăţie, este grav, în abstract, la acest moment procesual nu mai poate constitui un criteriu pentru menţinerea măsurii preventive a controlului judiciar. Examinând proporţionalitatea între ingerinţa autorităţilor naţionale în dreptul de proprietate şi scopul legitim urmărit prin luarea faţă de inculpată a măsurii interdicţiei iniţierii procedurilor de dizolvare şi lichidare, în deplină concordanţă cu valorile exprimate de CtEDO, se reţine că legiuitorul a prevăzut că restrângerea exerciţiului drepturilor fundamentale nu este admisă decât în condiţiile legii şi dacă aceasta este necesară într-o societate democratică. Forţarea menţinerii unei activităţi economice, în condiţiile în care aceasta nu mai generează profit şi devine chiar producătoare de prejudicii, ori imposibilitatea valorificării unor bunuri ca urmare a blocării lichidării, bunuri care îşi diminuează valoarea sau care devin greu de vândut, reprezintă o ingerinţă în dreptul de proprietate al terţilor (creanţa lor reprezentând un bun în înţelesul art. 1 din Protocolul nr. 1 la CEDO). (...) Apare ca fiind evident că măsura preventivă constând în interdicţia iniţierii procedurii de dizolvare şi lichidare dispusă faţă de inculpata SC C.A. SA împiedică apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale asiguraţilor, care îşi pot valorifica efectiv drepturile numai de la data rămânerii definitive a hotărârii de deschidere a procedurii falimentului. Prin luarea măsurii preventive a interdicţiei iniţierii procedurii de dizolvare sau lichidare a SC C.A. SA prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. este blocată declanşarea procedurii de lichidare şi, implicit, pronunţarea definitivă a hotărârii de deschidere a procedurii falimentului. Aşadar, apare ca fiind evident că prin atingerea adusă dreptului de proprietate a creditorilor de asigurări măsura preventivă nu este **proporţională**, întrucât rupe justul echilibru între exigenţele interesului general şi imperativele legate de protejarea drepturilor fundamentale, absenţa oricărei indemnizaţii pentru creditori neputând fi justificată. Nu pot fi, aşadar, ignorate efectele dezastruoase pe care imposibilitatea lichidării persoanei juridice, ca urmare a dispunerii acestei măsuri preventive, le poate avea faţă de creditori. Este, aşadar, evident că măsura preventivă ar conduce la un scop opus celui pentru care a fost de fapt instituită. Din această perspectivă, Înalta Curte, Completul de 5 Judecători, în opinie majoritară, apreciază că nu sunt întrunite cumulativ condiţiile pentru menţinerea măsurii preventive a interdicţiei iniţierii procedurii de dizolvare şi lichidare faţă de inculpata SC C.A. SA, interesul social, constând în crearea posibilităţii creditorilor de asigurări de a-şi recupera efectiv sumele datorate, fiind considerat ca prevalent interesului statului de a încasa eventuala amendă penală – pedeapsă principală – la care această societate poate fi eventual condamnată *(I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 196/2016, nepublicată).*

§3. Aspecte procedurale

- ***în cursul urmăririi penale***, dacă sunt întrunite condiţiile pentru a se dispune luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive, procurorul, din oficiu sau la sesizarea organului de cercetare penală, întocmeşte *propunerea motivată de luare a măsurii/lor preventive*; *potrivit Codului de procedură penală, înainte de formularea propunerii procurorul nu trebuie să audieze suspectul sau inculpatul în prezenţa avocatului ales sau numit din oficiu;* propunerea de luare a măsurii/lor preventive a suspectului/inculpatului persoană juridică se înaintează ***judecătorului de drepturi şi libertăţi*** din cadrul instanţei căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond sau instanţei corespunzătoare în grad acesteia, în a cărei circumscripţie se află locul unde s-a constatat săvârşirea faptei prevăzute de legea penală ori sediul parchetului din care face parte procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală; propunerea de *luare a măsurii/lor preventive* se soluţionează *în camera de consiliu de un singur judecător*, indiferent de natura infracţiunii, cu citarea persoanei juridice;

- odată cu emiterea rechizitoriului procurorul poate solicita ***judecătorului de cameră preliminară*** luarea uneia/mai multor măsuri preventive cu privire la inculpatul persoană juridică faţă de care s-a dispus trimiterea în judecată; deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară poate pune în discuţia procurorului şi a inculpatului persoană juridică necesitatea luării uneia/mai multor măsuri preventive faţă de acesta din urmă; procedura se desfăşoară *în camera de consiliu cu participarea procurorului şi citarea inculpatului persoană juridică*;

- **în cursul judecăţii** ***instanţa***, la propunerea procurorului sau din oficiu, poate pune în dezbaterea părţilor necesitatea luării uneia/mai multor măsuri preventive faţă de inculpatul persoană juridică; procedura se desfăşoară *în şedinţă publică cu participarea procurorului şi citarea inculpatului persoană juridică*;

- deliberând, *judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară/ instanţa de judecată* poate dispune ***prin încheiere motivată*** una dintre următoarele ***soluţii***:

1. *luarea uneia sau a mai multor măsuri preventive pe o durată de cel mult 60 de zile;*

- în vederea asigurării respectării măsurilor preventive judecătorul *poate obliga* persoana juridică la ***depunerea unei cauţiuni*** constând într-o sumă de bani; cauţiunea nu este, ca în cazul persoanei fizice, o componentă a unei măsuri preventive distincte (controlul judiciar pe cauţiune), ci o garanţie a respectării însăşi a măsurilor preventive; cuantumul cauţiunii nu poate fi mai mic de 10.000 lei;

- în condiţiile în care legea stabileşte numai cuantumul minim al cauţiunii, judecătorul trebuie să evalueze în concret valoarea acesteia pentru a nu impune vreo sumă disproporţionată faţă de cifra de afaceri a persoanei juridice sau de situaţia financiară concretă a acesteia, care să facă imposibilă sau extrem de dificilă plata cauţiunii;

- ***cauţiunea se restituie*** la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare[1], sau de încetare a procesului penal, pronunţate în cauză, dacă persoana juridică a respectat măsura sau măsurile preventive, precum şi în cazul în care, prin hotărâre definitivă, s-a dispus achitarea persoanei juridice; în cazul în care s-a dispus faţă de persoana juridică o soluţie de clasare sau renunţare la urmărirea penală, restituirea cauţiunii se dispune de către procuror;

- ***cauţiunea nu se restituie*** în cazul nerespectării de către persoana juridică a măsurii sau a măsurilor preventive luate, făcându-se venit la bugetul de stat la data rămânerii definitive a hotărârii pronunţate în cauză, precum şi dacă s-a dispus plata din cauţiune, în ordinea următoare, a despăgubirilor băneşti acordate pentru repararea pagubelor cauzate de infracţiune, a cheltuielilor judiciare sau a amenzii;

- după luarea unei măsuri preventive nu se va emite un mandat.

2. *respingerea propunerii de luare a uneia sau mai multor măsuri preventive formulate de procuror.*

- indiferent de soluţia pronunţată este obligatorie întocmirea minutei în două exemplare originale;

- împotriva încheierii se poate face ***contestaţie*** la judecătorul de drepturi şi libertăţi sau, după caz, la judecătorul de cameră preliminară ori instanţa ierarhic superioară, **de către persoana juridică şi procuror**[2], ***în termen de 24 de ore***[3] de la pronunţare, pentru cei prezenţi, şi de la comunicare, pentru persoana juridică lipsă;

---

[1] Trebuie avut în vedere că faţă de o persoană juridică nu se poate aplica decât pedeapsa amenzii şi că nu sunt incidente instituţiile renunţării la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei.

[2] Limitarea sferei titularilor contestaţiei a fost criticată în literatura de specialitate (*A.-R. Trandafir*, op. cit., p. 475), arătându-se că este necesar să se recunoască drept de a formula calea de atac oricărei persoane interesate. Astfel, se susţine că „reglementarea actuală ridică vădite probleme de constituţionalitate. Soluţia pe care o propunem este firească, dacă avem în vedere faptul că luarea măsurilor preventive faţă de persoana juridică poate afecta direct drepturile altor persoane, care nu au nicio cale de atac, fiind încălcat astfel dreptul la un proces echitabil în latura sa civilă şi ridicându-se probleme chiar pe tărâmul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţie. De pildă, în cazul în care se ia, faţă de persoana juridică, măsura preventivă constând în suspendarea procedurii de lichidare, pentru ca aceasta să nu se sustragă de la eventuala obligaţie de a plăti despăgubirile civile şi amenda penală, iar bunurile entităţii în lichidare sunt ipotecate în favoarea altei persoane (creditor care este străin de săvârşirea faptei prevăzute de legea penală), care a început executarea ipotecii, aceasta ar trebui să aibă posibilitatea de a contesta luarea măsurii preventive, întrucât oricum ea ar avea prioritate în momentul executării. Aceeaşi poate fi situaţia când, de exemplu, măsura preventivă vizează interdicţia iniţierii unor acte juridice cu privire la un bun care nu aparţine, în realitate, persoanei juridice. Este evident că persoana căreia îi aparţine bunul (sau are un alt drept asupra acestuia) trebuie să poată contesta măsura preventivă. Reglementarea actuală ridică, din aceste puncte de vedere, serioase probleme; chiar dacă, o eventuală contestaţie a altor persoane ar putea fi motivată pe tărâmul art. 6 din Convenţie, în practică, cel mai probabil, aceasta ar fi respinsă ca inadmisibilă. Pentru evitarea unei asemenea situaţii, se impune reglementarea expresă a acestor aspecte".

[3] În cazul persoanelor juridice nu se va aplica termenul general de contestaţie de 48 de ore prevăzut de art. 204-206 C.proc.pen., ci termenul special de 24 de ore.

- în faza de judecată, dispozițiile art. 493 alin. (7) C.proc.pen. nu fac distincție între luarea măsurii preventive în etapa judecății în primă instanță, și cea a judecății în apel; în aceste condiții, luarea măsurii preventive prin încheierea instanței de apel poate fi contestată la instanța ierarhic superioară[1];

- față de *caracterul personal* al măsurilor preventive și de scopul urmărit prin dispunerea acestora, consider că este inadmisibilă formularea contestației de alte persoane interesate ca în cazul măsurilor asigurătorii;

- judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, instanța care soluționează ***contestația*** poate dispune *prin încheiere* una din următoarele ***soluții***:

1. admiterea contestației și respingerea propunerii de luare a uneia sau mai multor măsuri preventive formulată de procuror;

2. admiterea contestației și dispunerea luării unei măsuri preventive sau a altor măsuri preventive decât cele luate de prima instanță;

- nu există nicio interdicție legală ca în calea de atac a contestației să se solicite cenzurarea cuantumului disproporționat al cauțiunii impuse față de scopul urmărit prin aceasta și, astfel, instanța de control judiciar să dispună reducerea acestuia;

3. respingerea contestației ca neîntemeiată sau tardivă;

4. ia act de retragerea contestației.

- măsurile preventive luate cu privire la o persoană juridică pot fi *prelungite* în cursul urmăririi penale de judecătorul de drepturi și libertăți la propunerea procurorului; fiecare *prelungire nu poate depăși 60 de zile*;

- deși ***nu există o limită de timp***[2] peste care măsura/rile preventive nu pot fi prelungite (astfel, dacă sunt îndeplinite cerințele de necesitate și proporționalitate măsu-

---

[1] Trebuie avut în vedere că în cazul inculpatului persoană fizică dispoziția instanței de apel cu privire la măsurile preventive este definitivă, neputând fi atacată cu contestație.

[2] În *DCC nr. 139/2016* Curtea Constituțională a arătat că *„în măsura în care s-ar institui un termen maxim până la care pot fi prelungite/menținute măsurile preventive* față de persoana juridică, *atunci s-ar nega însuși scopul acțiunii penale, și anume acela de a trage la răspundere penală persoana juridică, întrucât, prin permiterea dizolvării, lichidării, fuziunii sau divizării sale, obiectul acțiunii penale, astfel consacrat de art. 14 C.proc.pen., ar rămâne fără finalitate.* Or, tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni este un deziderat al ordinii publice, care legitimează, pe cale de consecință, instituirea măsurilor reclamate. Astfel, deși în urma finalizării procesului penal instanța de judecată ar dispune condamnarea persoanei juridice inculpate, aceasta nu mai poate fi trasă la răspundere penală, deoarece și-a pierdut identitatea prin dispariția sa juridică și radierea din Registrul comerțului. Așa cum însuși textul legal criticat dispune, luarea măsurilor preventive are ca scop buna desfășurare a procesului penal, care presupune implicit *garantarea, în eventualitatea unei hotărâri definitive de condamnare, a executării pedepsei aplicate.* În plus, prin natura lor, măsurile preventive nu împiedică persoana juridică suspectă/inculpată să desfășoare activități comerciale, aceasta fiind limitată să efectueze acte de comerț și să intre în relații contractuale cu terțe persoane. Totodată, Curtea mai constată că situația unei persoane juridice inculpate față de care se dispune o măsură preventivă nu este identică cu cea a persoanei fizice inculpate față de care s-a dispus o măsură preventivă, de exemplu luarea controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune. În aceste din urmă cazuri, Curtea a cenzurat inexistența unor termene *și a unei durate maxime* pentru care pot fi luate măsurile preventive, deoarece

intruziunea în dreptul fundamental al libertății individuale nu asigura un just echilibru între interesul public și cel privat. De altfel, în cazul controlului judiciar încetarea măsurii preventive nu împiedica, asemeni situației de față, tragerea la răspundere penală a inculpatului".

În mod întemeiat a fost criticată această decizie în doctrină (*D. Nițu*, Durata măsurilor preventive în cazul persoanei juridice. O critică a deciziei nr. 139/2016 a Curții Constituționale, în C.D.P. nr. 3/2018, p. 21 și urm.) reținându-se următoarele:

„a) În privința absenței termenului – în primul rând, presupunând că persoana juridică ar fi «dispărut juridic», instanța ar dispune încetarea procesului penal, iar nu condamnarea, aspect relevat de dispozițiile art. 16 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., căci – nu e așa? – și persoana juridică poate «muri» în cursul procesului penal, iar nu doar suspectul sau inculpatul persoană fizică. Sau, adăugăm noi, aceasta era soluția pe care a imaginat-o legiuitorului noii legislații penale, deși această soluție pare acum a fi refuzată de către Curtea Constituțională. *În al doilea rând*, legat de paralela cu suspectul sau inculpatul persoană fizică, ne întrebăm – evident retoric – ce măsuri va întreprinde instanța constituțională în viitor pentru a nu-i permite persoanei fizice să moară, căci – pe același raționament – și în acest caz ar fi încălcat deziderатul ordinii publice privind tragerea la răspundere penală a persoanelor care au comis infracțiuni. *În al treilea rând*, vedem că instanța constituțională ridică pe un piedestal necesitatea tragerii la răspundere penală a persoanei juridice. Pentru aceasta, aparent este dispusă să sacrifice orice, inclusiv interesele terților de bună-credință. Facem referire aici, de exemplu, la creditorii persoanei juridice care ajung să sufere în mod direct prin faptul că este ținută în viață artificial o entitate care nu mai poate să funcționeze. (...) Or, credem că este de domeniul evidenței că măsura preventivă în sine ar trebui să poată viza doar cazurile de *dizolvare voluntară* (adică cele decise prin vot de asociați sau acționari), iar nu și cazurile în care *dizolvarea intervine automat sau din oficiu, în baza legii sau printr-o procedură judiciară.* Curtea însă nu atinge la niciun moment acest aspect, trecând sub tăcere faptul că procedura insolvenței în sine constituie un mijloc de protecție pentru terți.

b) Referitor la situația diferită a acuzatului persoană juridică, de ce a celui persoană fizică: ipoteza persoanei fizice – în primul rând, instanța face comparații între drepturi fundamentale, iar *per a contrario* reiese că dreptul la proprietate este inferior în ierarhia constituțională față de dreptul la libertate. Și în cazul în care s-ar accepta această ierarhizare, se pierde însă, din nou, din vedere, că aici nu era incident dreptul la proprietate doar al inculpatei (persoana juridică), ci și al unor terți de bună-credință (creditorii, de exemplu, inclusiv chiar statul). *În al doilea rând*, se «explică» diferența față de controlul judiciar prin deja obsesiva idee a împiedicării – prin orice mijloace – a «dispariției juridice» a inculpatului. Or, în cazul controlului judiciar, cenzurarea absenței termenului maxim nu are cum să conducă la o astfel de situație. Acceptând, de dragul discuției, abordarea Curții, ne întrebăm atunci de ce nu a intervenit să sancționeze absența unui termen maxim în cazul celorlalte măsuri preventive cu excepția celei reglementate de art. 493 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.? Subliniem că criticile vizau în bloc durata tuturor măsurilor, or, doar prima măsură poate conduce spre dispariția subiectului de drept, fără a exista posibilitatea angajării răspunderi penale a altei persoane juridice. Explicația este simplă – referirile la persoana fizică nu se constituie în sine într-un motiv de constituționalitate a inexistenței duratei maxime în cazul măsurilor preventive aplicabile persoanei juridice, iar inserarea lor este doar formală, încercând să justifice abaterea Curții de la propria jurisprudență, în condițiile în care criticile vizând dispozițiile art. 493 alin. (1) C.proc.pen. se fundamentau în special pe această jurisprudență.

c) Relativ la libertatea economică – în primul rând, Curtea refuză să răspundă criticilor invocate expres privind ipotezele în care dizolvarea nu intervine ca urmare a voinței debitorului, ci în cadrul procedurii insolvenței, când există supravegherea și controlul judecătorului sindic. *În al doilea rând*, instanța constituțională refuză sau nu este capabilă să facă o minimă conexiune între dispozițiile legii speciale în domeniu (fără discuție, legea insolvenței) și

rile preventive pot dura pe întregul parcurs al urmăririi penale), organele judiciare trebuie să evalueze caracterul necesar şi proporţional al măsurii, în special în ipotezele în care acestea au o durată semnificativă de timp;

- procedura de soluţionare a prelungirii este similară cu cea de la luarea măsurii preventive;

- în cursul procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii judecătorul/instanţă poate dispune ***menţinerea*** măsurii/măsurilor preventive dacă nu s-au schimbat temeiurile care au determinat luarea măsurii ori au apărut temeiuri noi, iar măsura/măsurile preventive este/sunt necesară/e şi proporţională/e cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia/acestora;

- măsurile preventive ***se revocă*** de către judecătorul de drepturi şi libertăţi la cererea procurorului sau a persoanei juridice, iar de către judecătorul de cameră preliminară şi de către instanţă şi din oficiu, numai când se constată că nu mai există temeiurile care au justificat luarea sau menţinerea acestora; procedura de soluţionare a revocării este similară cu cea de la luarea măsurii preventive;

- măsurile preventive luate împotriva unei persoane juridice ***încetează de drept*** la expirarea duratei pentru care au fost dispuse sau, în caz de clasare, renunţare la urmărirea penală, achitare, încetarea procesului penal, dispoziţiile art. 241 C.proc.pen. aplicându-se în mod corespunzător;

- luarea uneia sau mai multor măsuri preventive cu privire la o persoană juridică, *nu împiedică dispunerea cu privire la aceasta a unor măsuri asigurătorii* pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracţiune;

---

măsurile preventive din procesul penal. Lipsesc orice referiri la procedura insolvenţei, la scopul şi principiile sale, insistându-se în mod abstract şi revolut în menţinerea în circuitul economic a unei entităţi în mod artificial, deşi aceasta nu are posibilităţile să funcţioneze. O astfel de incapacitate de a se raporta la dispoziţiile unei legi tehnice şi nu uşor «digerabile» pentru o persoană care nu are frecvent tangenţă cu domeniul insolvenţei este explicabilă – deşi nu scuzabilă – pentru o instanţă penală de drept comun. În schimb, credem că nu poate fi acceptat ca instanţa de contencios constituţional să nu poată fi capabilă să facă o analiză exhaustivă a textelor corespondente din Codul de procedură penală şi din legislaţia insolvenţei pentru a argumenta o concluzie, indiferent dacă aceasta ne convine sau nu.

d) În ceea ce priveşte exercitarea prerogativelor dreptului de proprietate privată – în primul rând, se omite – voit sau nu – referirea la faptul că aceste operaţiuni patrimoniale pot să fie avantajoase pentru creditori, chiar dacă faptic ele pot conduce la o diminuare a patrimoniului. Ne imaginăm aici ipoteza vânzării unor active la un preţ sub valoarea lor de piaţă, dar oricum avantajos, în condiţiile calităţii de inculpată a persoanei juridice, respectiv a existenţei inclusiv a unor măsuri asigurătorii vizând respectivele bunuri. *În al doilea rând*, mai puţin tehnic şi mai uşor de observat chiar de penalistul care nu ştie sau doreşte să ştie de dispoziţiile în materia insolvenţei, Curtea nu face nicio precizare legată de durata măsurii preventive. Măcar în legătură cu această măsură preventivă – ce nu are cum să conducă la dispariţia subiectului de drept – se justifica o explicaţie de ce nu intervine cenzura constituţională privind absenţa unui termen maxim pentru care poate fi dispusă măsura. Instanţa – din motive a căror subtilitate ne scapă – refuză să facă o astfel de legătură".

- judecătorul (de drepturi şi libertăţi[1] sau de cameră preliminară) sau instanţa care dispune măsura preventivă[2] ***va informa*** organul care a autorizat înfiinţarea persoanei juridice şi organul care a înregistrat persoana juridică, despre măsura preventivă dispusă[3], în vederea efectuării de menţiuni pentru a se asigura opozabilitatea acestora faţă de terţii care intenţionează să intre în raporturi civile cu persoana juridică ce are calitatea de suspect sau inculpat[4]; în cazul instituţiilor care nu sunt supuse condiţiei înregistrării sau autorizării pentru a dobândi personalitate juridică, informarea se face către organul care a înfiinţat acea instituţie; de pildă, va fi informat Oficiului Naţional al Registrului Comerţului cu privire la măsura preventivă dispusă faţă de o societate, sau Ministerului Justiţiei când măsura a vizat o asociaţie sau fundaţie, ori judecătoria în circumscripţia căreia îşi are sediul societatea agricolă;

- organele administrative informate sunt obligate să comunice organului judiciar, în termen de 24 de ore de la data înregistrării, în copie certificată, orice menţiune înregistrată de acestea cu privire la persoana juridică.

1. Măsurile preventive pot fi dispuse faţă de persoana juridică, dacă sunt îndeplinite condiţiile privind: *(i)* existenţa unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală şi *(ii)* necesitatea măsurii preventive pentru asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal. Existenţa unor motive temeinice care justifică presupunerea rezonabilă că persoana juridică a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală se raportează la fapta pentru care persoana juridică este acuzată şi încadrarea juridică a acesteia, precum şi la întrunirea condiţiilor pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice, care stabileşte că persoanele juridice răspund penal pentru infracţiunile săvârşite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. În consecinţă, măsurile preventive nu pot fi dispuse faţă de persoana juridică, dacă, la momentul procesual la care se analizează propunerea procurorului privind luarea măsurilor preventive, rezultă că nu sunt îndeplinite condiţiile pentru tragerea la răspundere penală a persoanei juridice referitoare la săvârşirea infracţiunii în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. **2.** Existenţa măsurilor asigurătorii luate anterior nu împiedică dispunerea măsurilor preventive faţă de persoana juridică, având în vedere scopul diferit al celor două categorii de măsuri, precum şi conţinutul diferit al acestora *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2550 din 13 august 2012, www.scj.ro)*.

---

[1] În doctrină (*A.-R. Trandafir*, op. cit., p. 483) s-a arătat că, în cursul urmăririi penale, informarea poate fi făcută şi de procuror dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi nu a dispus acest lucru prin încheierea prin care a fost luată măsura preventivă.

[2] Informarea va fi realizată atât în caz de luare a măsurii preventive, cât şi în ipoteza prelungirii măsurii preventive.

[3] Potrivit art. 11 din Legea nr. 290/2004, în evidenţa cazierului judiciar organizată la unităţile de poliţie prevăzute la art. 6 şi 7 se notează în mod provizoriu, până la soluţionarea definitivă a cauzei, când se şterg din evidenţă date privind persoanele fizice sau persoanele juridice faţă de care s-a dispus punerea în mişcare a acţiunii penale sau faţă de care a fost luată una dintre măsurile preventive prevăzute de Codul de procedură penală.

[4] Rezultă că procedura de informare se poate derula şi înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale, când măsura preventivă vizează un suspect persoană juridică.

O cerere de ridicare parțială a unei măsuri asigurătorii este legitimă, în condițiile în care, ulterior instituirii măsurii apare necesitatea ordonării unei plăți care trebuie verificată și autorizată de instanța de judecată, neputând viza ipoteza prezentei spețe, când aceste cheltuieli au fost avizate de instanță încă de la momentul instituirii măsurii și autorizate a se efectua din conturile indisponibilizate, aceasta în considerarea scopului măsurilor preventive cărora se supun persoanele juridice. Astfel, apreciază Curtea că scopul măsurii preventive dispusă față de inculpată este acela de a asigura buna desfășurare a procesului penal, dar și de a asigura executarea pedepsei și de reparare a prejudiciilor cauzate părților civile. În cauză, cererea formulată de inculpată nu reprezintă o ridicare parțială a unui sechestru, ci o explicitare a unei dispoziții a instanței, impusă de practicile instituției bancare căreia i se solicită o plată în limitele excepțiilor dispuse prin încheierile instanțelor judecătorești. Astfel, raportat la argumentele prezentate de inculpată, instituția bancară, solicită existența unei dispoziții exprese a autorității judecătorești pentru a debloca fonduri bănești dintr-un alt cont, în condițiile epuizării altui cont; aceasta în condițiile în care niciuna dintre hotărârile instanței nu prevede în mod expresă o ordine de preferință cu privire la conturi afectate plăților cheltuielilor încuviințate și nici procedura de urmat în cazul epuizării resurselor financiare ale unui cont. Din această perspectivă, motivarea instanței de fond nu are suport legal, întrucât, în condițiile în care prin niciuna dintre hotărârile instanței nu s-a stabilit că plățile se vor face cu prioritate dintr-un anumit cont, respectiv cel în lei, epuizarea acestuia nu impune inculpatei obligația de a solicita ridicarea parțială a sechestrului asigurător impus pe conturile în valută, întrucât aceste plăți au fost autorizate de instanță ca excepții, astfel că în limitele justificării acestora, conturile nu sunt indisponibilizate. Din punct de vedere al efectelor juridice, încheierea instanței de judecată care a autorizat plățile curente reprezintă o ridicare parțială a sechestrului instituit asupra disponibilului bănesc, măsură care se menține atât timp cât plățile se circumscriu condițiilor edictate de instanța de judecată. În consecință, Curtea apreciază că cererea formulată de inculpată nu putea fi calificată drept una de ridicare parțială a sechestrului instituit asupra conturilor în valută, de vreme ce prin niciuna dintre hotărârile judecătorești nu s-a stabilit că plățile prevăzute ca excepții vor fi avansate cu preferință din contul în lei deschis la o anumită unitate bancară și exclusiv în limitele acestuia. Pentru toate aceste considerente, Curtea va încuviința cererea formulată de inculpata persoană juridică ca, pentru efectuarea plăților mai sus menționate, doar după epuizarea disponibilului din conturile în lei, să utilizeze contul/depozitul în euro (în urma conversiei în lei a respectivului disponibil în euro), exclusiv în scopul acoperirii cheltuielilor încuviințate *(C.A. București, secția I penală, decizia nr. 170 din 20 aprilie 2018, www.sintact.ro).*

Secţiunea a 8-a. Măsurile de ocrotire

- sunt măsuri ce urmează a fi luate în legătură cu cauzele în care s-a dispus reținerea, arestarea preventivă ori internarea medicală provizorie a unui suspect sau inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o

persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor;

- suspectul şi inculpatul nu sunt subiecţii care pot fi supuşi măsurilor de ocrotire;

- organul de urmărire care a dispus măsura reţinerii sau judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată care a dispus arestarea preventivă ori internarea medicală provizorie ***are obligaţia de a încunoştinţa autoritatea competentă*** în vederea luării măsurilor de ocrotire;

- măsurile de ocrotire nu sunt dispuse de organele judiciare penale, ci de organele extrajudiciare încunoştinţate de organele extrajudiciare, neavând aşadar caracterul unei măsuri procesuale, ci a unor obligaţii procedurale pozitive ce incumbă organului judiciar subsecvent privării de libertate a inculpatului[1];

- situaţiile pentru care este necesară luarea măsurilor de ocrotire presupun incidenţa diferitelor acte normative care le reglementează astfel:

(i) în cazul minorilor lipsiţi de ocrotirea părintească, măsurile de ocrotire [de regulă, plasamentul, dar şi orice altă măsură considerată necesară de către instanţa competentă (tribunalul de la domiciliul copilului) sau, după caz, de către instituţiile cu atribuţii în domeniul protecţiei copilului] sunt dispuse potrivit Legii nr. 272/2004 privind protecţia şi promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările şi completările ulterioare, respectiv a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată (art. 110 şi urm.);

(ii) în cazul minorilor cu privire la care s-a instituit tutela, al persoanelor puse sub interdicţie şi al celor cu privire la care s-a instituit măsura curatelei, măsurile pot fi dispuse în temeiul Legii nr. 287/2009 privind Codul civil. Astfel, instanţa de tutelă competentă – judecătoria de la domiciliul minorului poate dispune fie măsura provizorie a instituirii unui tutore sau curator provizoriu (art. 116 C.civ.), fie chiar îndepărtarea tutorelui (art. 158 C.civ.) sau numirea unui nou curator (art. 178-186 C.civ.);

(iii) în cazul persoanelor care datorită vârstei, bolii sau altei cauze au nevoie de ajutor, măsurile pot fi dispuse de instanţa de tutelă competentă – judecătoria de la domiciliul persoanei aflate în nevoie, după caz, atât în temeiul art. 178-186 C.civ. (măsura curatelei), cât şi în temeiul legilor speciale care reglementează măsurile ocrotire în cazul persoanelor aflate în situaţii speciale – vârstă înaintată, boală etc. (cu titlu de exemplu, menţionăm măsurile speciale care pot fi dispuse de direcţiile generale de asistenţă socială şi protecţia copilului de la nivel judeţean sau de comisia de evaluare a persoanelor adulte cu handicap, potrivit Legii nr. 448/2006 privind protecţia şi promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările

---

[1] *În acelaşi sens*, în doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 739; *D. Atasiei*, în *N. Volonciu* (coord.), Noul Cod de procedură penală comentat, ed. 1, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2014, p. 417-418) s-a arătat că în Codul de procedură penală *măsurile de ocrotire*, care reprezentau în reglementarea anterioară măsuri procesuale subsecvente dispunerii faţă de o persoană urmărită penal a unei măsuri preventive privative de libertate, în prezent, sunt prevăzute ca o *obligaţie* ce revine organului judiciar ulterior dispunerii de către acesta a arestării preventive/ internării medicale provizorii, şi nu ca o măsură procesuală.

şi completările ulterioare[1], Legii nr. 17/2000 privind asistenţa socială a persoanelor vârstnice, republicată, cu modificările şi completările ulterioare[2] etc.).

Secţiunea a 9-a. Internarea medicală provizorie

§1. Noţiune

- internarea medicală provizorie *este măsura procesuală privativă de libertate* ce poate fi dispusă în faza de urmărire penală, pe durata fazei de cameră preliminară sau în faza de judecată, cu privire la suspectul sau inculpatul bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, dacă luarea măsurii ***este necesară*** pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică;

- internarea medicală provizorie este o măsură procesuală cu caracter preventiv, iar nu o sancţiune de drept penal, chiar dacă prin dispunerea acesteia se urmăreşte înlăturarea unei stări de pericol; deopotrivă, prin această măsură se realizează în mod implicit şi o protecţie a suspectului sau inculpatului, fără a fi obţinut la finalul perioadei de internare un mijloc de probă; astfel, această măsură procesuală se deosebeşte de internarea nevoluntară prevăzută de art. 184 C.proc.pen. în cazul căreia privarea de libertate este dispusă în scopul efectuării procedeului probatoriu al expertizei psihiatrice;

- spre deosebire de măsura de siguranţă a internării medicale (art. 110 C.pen.), nu este posibilă dispunerea măsurii procesuale a internării medicale provizorii potrivit art. 247 alin. (1) C.proc.pen., *în ipoteza în care suspectul sau inculpatul suferă de o boală infectocontagioasă*. În astfel de cazuri, organul judiciar poate dispune doar măsura procesuală a obligării provizorii la tratament medical, în condiţiile art. 245 C.proc.pen.; dispunerea acestei măsuri nu are însă caracter obligatoriu, neputând fi stabilită o similitudine între cazurile în care instanţa are obligaţia de a dispune obligarea la tratament medical ca măsură de siguranţă (sancţiune penală) şi cele în care se poate impune această obligaţie ca măsură procesuală în cursul procesului penal;

- având în vedere caracterul privativ de libertate al măsurii procesuale legiuitorul a instituit un ***test de necesitate*** al măsurii pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică; prin urmare, afecţiunea medicală de care suferă suspectul sau inculpatul trebuie să fie suficient de gravă ca să conducă că concluzia necesităţii internării medicale[3];

---

[1] M.Of. nr. 1 din 3 ianuarie 2008.

[2] M.Of. nr. 157 din 6 martie 2007.

[3] În această privinţă CtEDO a reţinut în cauza *X. c. Rusiei* (hotărârea din 20 februarie 2018) că este nelegală privarea de libertate prin internarea medicală în condiţiile în care nici probele cu caracter medical şi nici hotărârile judecătoreşti nu conţin vreo explicaţie cu privire la motivul sau modalitatea în care starea de sănătate psihică a reclamantului s-ar fi deteriorat în lipsa internării nevoluntare; deopotrivă s-a reţinut că nu au fost precizate riscurile cu privire la sănătatea reclamantului şi nici nu s-a evidenţiat vreun element din care să rezulte că starea reclamantului avea gravitatea necesară pentru a justifica internarea nevoluntară. Medicii şi

- testul de necesitate care trebuie dublat de ***un test de subsidiaritate*** prin analiza situaţiei dacă măsura restrictivă de libertate a obligării provizorii la tratament medical nu este suficientă în raport de circumstanţele personale şi starea de sănătate a suspectului sau inculpatului;

Pericolul concret și actul pentru siguranța publică există atunci când afecțiunea psihică de care suferă suspecta prezintă un risc crescut de acțiuni necontrolate, având potențial vătămător atât în privința sa, cât și a celorlalți și este de natură să afecteze capacitatea acesteia de a-și stăpâni voința, de a discerne între bine și rău. În continuare s-a arătat că se impune tratamentul suspectei într-o instituție de specialitate unde s-ar putea realiza o supraveghere efectivă și reală, efectuarea unui atare tratament cu suspecta în libertate fiind de natură a prezenta un pericol crescut, iminent pentru ordinea publică, întrucât aceasta reprezintă la acest moment un pericol pentru sine, dar mai ales pentru membrii familiei sale și pentru persoanele ce vin în contact cu aceasta *(Trib. Iaşi, secţia penală, încheierea nr. 27/2014, nepublicată).*

- internarea medicală provizorie poate fi dispusă în cursul procesului penal numai faţă de o persoană care are calitatea de **suspect** sau **inculpat**;

- după finalizarea procesului penal printr-o soluţie de netrimitere în judecată, procurorul poate sesiza judecătorul de cameră preliminară fie pentru a dispune *luarea* măsurii internării medicale în situaţia în care această măsură procesuală nu a fost instituită în cursul urmăririi penale, fie pentru *confirmarea, înlocuirea sau încetarea* măsurii internării medicale;

- măsura internării medicale provizorii ***nu se dispune pe un anumit termen***[1], ci constă în internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistenţă medicală, până la însănătoşire sau până la ameliorare, care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii; în cazul în care nu intervine ridicarea sau înlocuirea măsurii în cursul procesului penal, aceasta durează până la data rămânerii definitive a hotărârii prin care judecătorul de cameră preliminară se

---

instanţele naţionale nu au oferit probe suficiente şi fiabile pentru decizia de a-l interna pe reclamant împotriva voinţei sale.

[1] În această privinţă în *DCC nr. 635/2017* Curtea Constituţională a arătat că „având în vedere natura măsurii de siguranţă analizate, faptul că dispoziţiile Codului de procedură penală nu prevăd un termen maxim, exprimat în zile, pentru care poate fi aplicată măsura internării medicale nu echivalează cu posibilitatea aplicării acesteia *sine die*. Dimpotrivă, având în vedere scopul acestei măsuri, acela al eliminării stării de pericol pe care o persoană îl prezintă pentru societate, ca urmare a unei stări psihice sau fizice anormale în care se află, generate de o boală psihică sau de o boală infectocontagioasă, măsura analizată este aplicată şi menţinută, până la însănătoşire, sau până la o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol. De altfel, caracterul limitat în timp al aplicării măsurii de siguranţă a internării medicale rezultă şi din interpretarea gramaticală a textelor criticate, mai exact din folosirea, de către legiuitor, a cuvântului «provizorii», după sintagma «măsura internării medicale». Astfel, momentul la care încetează măsura analizată este determinat cronologic prin efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, care să ateste însănătoşirea sau ameliorarea stării de sănătate a persoanei internate, urmată de ridicarea de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanţa de judecată a măsurii de siguranţă aplicate conform textelor criticate".

pronunță conform art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen. (atunci când parchetul a dispus o soluție de netrimitere în judecată), respectiv până la data rămânerii definitive a hotărârii instanței judecătorești (dacă parchetul a dispus trimiterea în judecată);

- ***măsura internării medicale provizorii se deosebește de măsura internării nevoluntare în vederea efectuării unei expertize psihiatrice*** care are drept unic scop asigurarea posibilității efectuării în bune condiții a procedeului probatoriu, iar nu înlăturarea stării de pericol pe care o prezintă suspectul sau inculpatul;

- ***spre deosebire de măsurile preventive privative de libertate*** pentru care, potrivit art. 202 C.proc.pen., legiuitorul a stipulat printre condițiile necesare pentru luarea, prelungirea sau menținerea[1] acestora și pe cele ale existenței unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracțiuni, precum și a unor teste de necesitate și proporționalitate ale măsurilor preventive cu scopurile urmărite prin dispunea lor, ***în cazul măsurii procesuale a internării medicale provizorii*** art. 247 C.proc.pen. nu prevede explicit între condițiile necesare pentru dispunerea măsurii nici pe cea a existenței unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracțiuni și nici testul de subsidiaritate al măsurii; totuși, prin raportare la subiecții care pot fi supuși măsurii internării medicale provizorii și la definiția suspectului [art. 77 C.proc.pen. coroborat cu art. 305 alin. (3) C.proc.pen.], respectiv a inculpatului (art. 82 C.proc.pen. coroborat cu art. 309 C.proc.pen.), condiția existenței unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracțiuni *este subînțeleasă*; deopotrivă, față de jurisprudența Curții Europene potrivit căreia măsura internării *trebuie să fie însă necesară* pentru înlăturarea pericolului concret și actual pentru siguranța publică, iar judecătorul are obligația de a lua în considerare și măsura obligării la tratament medical și de a arăta de ce, având în vedere circumstanțele cauzei, aceasta ar fi insuficientă (*CtEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza Stanev c. Bulgariei, parag. 143*), apreciez că și în privința măsurii internării medicale provizorii testul de subsidiaritate constituie o condiție esențială;

- măsura internării medicale provizorii mai poate fi dispusă și în cazul în care suspectul sau inculpatul față de care s-a luat măsura obligării provizorii la tratament medical nu își respectă cu rea-credință obligațiile impuse sau în cazul în care pe parcursul acestei măsuri starea de sănătate a suspectului sau inculpatului se agravează, fiind necesară internarea sa;

- în cazul în care se dispune măsura internării provizorii a unui suspect sau inculpat în a cărui ocrotire se află un minor, o persoană pusă sub interdicție, o persoană căreia i s-a instituit curatela ori o persoană care datorită vârstei, bolii sau altei cauze are nevoie de ajutor, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară, respectiv instanța de judecată are obligația de a încunoștința autoritatea tutelară competentă în vederea luării *măsurilor de ocrotire.*

---

[1] Tot spre deosebire de măsurile preventive, Codul de procedură penală *nu prevede o obligație procedurală de verificare din oficiu a legalității și temeiniciei măsurii internării medicale provizorii* după trimiterea în judecată, asemenea procedurii stipulate de art. 207 C.proc.pen. și art. 208 C.proc.pen. cu privire la măsurile preventive.

§2. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară

- în cursul urmăririi penale şi al fazei de cameră preliminară ***doar procurorul are competenţa de a sesiza*** judecătorul în vederea luării măsurii internării medicale provizorii; aşadar, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau cel de cameră preliminară nu pot pune în discuţie din oficiu necesitatea luării măsurii procesuale provizorii;

- dacă ***procurorul*** care efectuează sau supraveghează urmărirea penală constată că suspectul sau inculpatul este bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică, ***sesizează, prin cerere (propunere) sau prin rechizitoriu, judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv judecătorul de cameră preliminară*** de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în vederea dispunerii, ***în mod provizoriu***, a măsurii internării medicale[1];

- în ipoteza în care suspectul sau inculpatul refuză internarea medicală în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice, procurorul poate sesiza judecătorul de drepturi şi libertăţi potrivit procedurii prevăzute de art. 184 C.proc.pen., iar nu pentru dispunerea internării medico-legale provizorii potrivit art. 248 C.proc.pen.;

- existenţa unei probaţiuni suficiente cu privire la starea de sănătate a suspectului sau inculpatului în scopul evitării privării arbitrarii de libertate a fost subliniată şi de Curtea Europeană care a arătat că dacă este adevărat că art. 5 parag. 1 lit. e) autorizează internarea unei persoane care suferă de tulburări mentale, o astfel de măsură trebuie să fie în mod *corespunzător justificată de gravitatea stării de sănătate a reclamantului, cu scopul de a asigura propria protecţie sau protecţia altuia*[2]. *Nicio privare de libertate a unei persoane considerată alienată nu poate fi întemeiată pe art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţia europeană dacă este dispusă fără a se cere avizul unui medic specialist.* Ţinând cont de marja de acţiune de care dispun statele contractante în aceste cazuri de internare cu titlu de urgenţă, este acceptat ca, *în cazuri urgente*, de risc, atunci când o persoană este internată în urma comportamentului său violent, *un astfel de aviz să fie obţinut imediat după internare, dar în orice alte cazuri o consultare prealabilă este indispensabilă.* În cazul în care nu există această posibilitate, atunci când de pildă persoana refuză să se prezinte la un examen, trebuie cel puţin să se ceară evaluarea unui medic expert, pe baza dosarului, în caz contrar neputându-se susţine că alienarea acesteia a fost stabilită pe bază de probe[3];

---

[1] Potrivit art. 248 alin. (1) C.proc.pen. în faza de urmărire penală sau în cea de cameră preliminară doar procurorul îl poate sesiza pe judecător în vederea luării măsurii internării provizorii; prin urmare, inculpatul nu are dreptul de a formula o cerere în acest sens, solicitarea sa urmând a fi respinsă ca inadmisibilă; aşadar, în condiţiile în care inculpatul sau familia acestuia apreciază că se impune internarea medicală a acuzatului, procedura de urmat este cea a internării medicale voluntare prevăzută de art. 50-52 din Legea nr. 487/2002.

[2] A se vedea CtEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza *Stanev c. Bulgariei*, parag. 157.

[3] A se vedea CtEDO, hotărârea din 5 octombrie 2000, în cauza *Varbanov c. Bulgariei*, parag. 47.

- propunerea formulată de procuror cu privire la luarea măsurii internării medicale provizorii va fi însoțită *de expertiza medico-legală psihiatrică și, dacă este cazul, de acte medicale concludente*[1]; scopul expertizei medico-legale psihiatrice este stabilirea condițiilor esențiale ce trebuie avute în vedere la dispunerea internării medicale provizorii, și anume dacă suspectul sau inculpatul este bolnav mintal, pe de-o parte, și dacă luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică, pe de altă parte; în acest sens, prin decizia nr. 357/2022 Curtea Constituțională a apreciat că sunt neconstituționale dispozițiile art. 248 alin. (5) C.proc.pen., precum și sintagma „ia măsuri pentru efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice, dacă aceasta nu a fost făcută potrivit alin. (2)", cuprinsă în art. 248 alin. (9) C.proc.pen.; în esență, instanța de contencios constituțional a arătat că internarea medicală provizorie, în cursul urmăririi penale și al procedurii camerei preliminare, în cazul în care suspectul sau inculpatul suferă de o boală mintală („este bolnav mintal"), poate fi dispusă în condițiile ***efectuării în prealabil a unei expertize medico-legale psihiatrice***, în caz contrar fiind încălcate prevederile art. 23 alin. (1) și art. 53 din Legea fundamentală interpretate prin prisma prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS În cauza de față este adevărat că expertiza medicală efectuată în cadrul procedurii de punere sub interdicție reținea afecțiunile de care reclamantul suferea. Cu toate acestea, examinarea medicală a fost realizată înainte de noiembrie 2000, în timp ce internarea reclamantului în casa socială Pastra a avut loc pe 10 decembrie 2002. O perioadă mai mare de 2 ani de zile a trecut de la consultul medical de specialitate și internarea medicală a reclamantului, perioadă în care tutorele acestuia nu a verificat dacă există vreo schimbare în starea de sănătate a reclamantului, nu s-a întâlnit și nici nu s-a consultat cu acesta. Spre deosebire de Guvern, Curtea consideră că această perioadă este

---

[1] În doctrină [*V. Constantinescu*, Comentariu art. 247, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a arătat că „în cazul internării medicale, provizorii sau nedeterminate, este necesară o înțelegere clară a delimitării între competența funcțională a comisiei de specialitate psihiatrică și cea a judecătorului sau a instanței care se pronunță asupra măsurii. Astfel, reprezintă împrejurări de fapt pentru care sunt necesare cunoștințe de specialitate: (i) existența afecțiunii medicale, precum și a dependenței de substanțe psihoactive; (ii) modalitatea în care afecțiunea sau dependența se manifestă în mod obișnuit. Dincolo de aceste două elemente, evaluările comisiei reprezintă opinia acesteia cu privire la modalitatea în care suspectul sau inculpatul se va comporta în societate, precum și recomandarea luării unei măsuri cu caracter medical prin raportare la afecțiunea de care suferă și periculozitatea acestuia. Judecătorul sau instanța își va întemeia hotărârea pe raportul de expertiză medico-legală, fără însă a-și însuși mecanic concluzia comisiei, fiind obligația judecătorului de a solicita lămuriri și explicații din partea comisiei. (...) Astfel, chiar dacă este identificată o afecțiune medicală, judecătorul trebuie să stabilească, cu ajutorul lămuririlor din partea comisiei, gravitatea afecțiunii și modalitatea sa de manifestare constituie prima etapă în efectuarea testului de necesitate al privării de libertate. Lipsa unei boli mentale sau a unei dependențe de substanțe psihoactive care să releve un pericol real pentru societate determină, prin ea însăși, lipsa temeiurilor pentru privarea de libertate a acuzatului în temeiul art. 247 C.proc.pen., fiind posibilă justificarea privării de libertate numai prin luarea măsurii arestului preventiv sau a arestului la domiciliu, conform condițiilor impuse de lege".

excesivă, iar concluziile medicale de specialitate formulate în anul 2000 nu pot fi privite ca reflectând starea de sănătate mentală a reclamantului de la momentul internării sale. A fost de asemenea subliniat că autorităţile naţionale nu aveau obligaţia de a dispune efectuarea unei expertize psihiatrice la momentul internării. Cu privire la acest aspect, Guvernul a arătat că această împrejurare este explicabilă din cauză că era aplicabilă Legea privind asistenţa socială şi nu cea a sănătăţii. În orice caz, Curtea reţine că lipsa unui consult medical de specialitate efectuat recent este în sine suficient pentru a concluziona că privarea de libertate a reclamantului nu a fost legală, conform art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie *(CtEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza Stanev c. Bulgariei, parag. 156).*

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară sesizat fixează, de îndată, termen de soluţionare a propunerii în camera de consiliu şi dispune aducerea cu mandat a suspectului sau a inculpatului;

- ***asistenţa juridică este obligatorie****; judecătorul trebuie să ia măsuri ca asistenţa juridică să fie concretă şi efectivă;*

- *participarea procurorului este obligatorie;*

- soluţionarea propunerii se face ***numai după audierea suspectului sau inculpatului***, dacă starea sa de sănătate o permite, în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu; în cazul în care suspectul sau inculpatul poate să dea o declaraţie coerentă în faţa judecătorului, aceasta reprezintă o formă de exercitare personală a dreptului la apărare, complementară apărării calificate realizate de avocat; astfel, judecătorul poate constata nemijlocit starea de sănătate a suspectului sau inculpatului şi dacă este necesară internarea acestuia;

- când suspectul sau inculpatul se află deja internat într-o unitate de asistenţă medicală şi deplasarea sa nu este posibilă, judecătorul de drepturi şi libertăţi procedează la audierea acestuia, în prezenţa avocatului, în locul unde se află; aşadar, ***prezenţa suspectului sau inculpatului la proceduri în faţa organului judiciar este obligatorie, nefiind posibilă luarea măsurii internării medicale obligatorii în lipsă***[1];

- suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării medicale ori la alcătuirea concretă a planului terapeutic ***să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta***, ale cărui concluzii sunt înaintate judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară;

- nu există nicio interdicţie legală ca în cadrul acestei proceduri judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat să dispună efectuarea unei expertize medico-legale atunci când aceasta nu a fost efectuată din dispoziţia procurorului şi proba este pertinentă şi concludentă pentru stabilirea stării de boală; tot astfel, în cazul în care expertiza medico-legală nu a fost efectuată din dispoziţia procurorului, iar actele medicale depuse de acesta la dosarul cauzei nu sunt relevante pentru stabi-

[1] Această condiţie suplimentară care nu se regăseşte nici în procedura arestării preventive sau a luării măsurii obligării provizorii la tratament medical este stipulată având în vedere necesitatea constatării nemijlocite de către organul judiciar a stării de sănătate a suspectului sau inculpatului, precum şi a evaluării testului de necesitate şi subsidiaritate a măsurii cu scopul urmărit.

lirea stării de boală, judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat poate respinge cererea de luare a măsurii procesuale provizorii în ipoteza în care apreciază că faţă de exigenţa celerităţi procedurii expertiza nu poate fi efectuată din dispoziţia sa;

Un raport de expertiză întocmit în urmă cu 2 ani şi 5 luni conţine concluzii care nu sunt actuale şi nu pot fundamenta raţionamentul că luarea măsurii internării provizorii a suspectului este necesară pentru înlăturarea unui pericol actual pentru siguranţa publică *(Trib. Iaşi, secţia penală, încheierea nr. 4/2014, nepublicată)*.

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară se pronunţă, de îndată, asupra propunerii, în procedură desfăşurată *în camera de consiliu, printr-o încheiere motivată*, putând dispune una dintre următoarele **soluţii**:

a) admiterea propunerii procurorului, dispunerea internării medicale provizorii a suspectului/inculpatului;

- practica judiciară conturată potrivit Codului de procedură penală atestă următoarele situaţii în care s-a dispus internarea medicală provizorie:

(i) în cazul săvârşirii unei tentative de omor, în urma unui conflict spontan cu tatăl său, suspectul aplicându-i acestuia mai multe lovituri cu un obiect tăietor-înţepător, în urma expertizei fiind stabilit diagnostic „tulburare psihotică polimorfă cu simptome de schizofrenie", fapta fiind comisă fără discernământ *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, încheierea din 8 iulie 2014, nepublicată)*;

(ii) în cazul săvârşirii unei tentative de omor, în urma unui conflict spontan cu persoana vătămată, pe fondul consumului de alcool, suspectul aplicându-i acesteia mai multe lovituri cu un obiect tăietor-înţepător, în urma expertizei fiind stabilit diagnostic „Oligofrenie gr. II cu tulburări de comportament", fapta fiind comisă fără discernământ *(Trib. Gorj, secţia penală, încheierea nr. 12/2014, nepublicată)*;

(iii) în cazul săvârşirii unei tentative de omor, suspecta, după un conflict cu vecinii, a hotărât să se sinucidă şi totodată să-şi ia copilul în vârstă de 8 ani cu ea „într-o lume mai liniştită", administrându-i copilului său şi sieşi mai multe pastile, în urma expertizei medico-legale fiind stabilit că suspecta prezintă diagnosticul „tulburare psihotică acută polimorfă cu simptome de schizofrenie", iar fapta ce i se impută a fost comisă fără discernământ *(Trib. Iaşi, secţia penală, încheierea nr. 27/2014, nepublicată)*;

(iv) în situaţia unei infracţiuni de distrugere, suspectul pătrunzând pe poarta de acces neasigurată a imobilului proprietatea persoanei vătămate, în grădina locuinţei unde, cu ajutorul unei brichete, a incendiat şura de fân, incendiul propagându-se şi cauzând un prejudiciu estimat la valoarea de 15.000 lei, iar expertiza medico-legală a concluzionat că suspectul a prezentat un episod schizo-afectiv de tip maniacal pe fondul unei tulburări de personalitate schizotipală, iar discernământul său raportat la faptele comise, precum şi la momentul examinării este absent *(Trib. Bihor, secţia penală, încheierea nr. 2/2014, nepublicată)*.

- Codul de procedură penală nu precizează care este perioada pentru care se poate dispune internarea medicală provizorie, rezultând, astfel, că aceasta va dura până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, cu excepţia situaţiei în care se dispune ridicarea ei sau înlocuirea cu obligarea provizorie la tratament medical.

b) respingerea propunerii procurorului ca neîntemeiată.

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată ***contestaţie în termen de 5 zile de la pronunţare***[1];

- formularea contestaţiei ***nu are caracter suspensiv***, încheierea prin care se dispune internarea medicală provizorie fiind ***executorie de la momentul pronunţării.***

§3. Confirmarea măsurii internării medicale provizorii luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată

- potrivit art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, precum şi a art. 248 alin. (14) C.proc.pen. raportat la art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care în cauză este dispusă o soluţie de netrimitere în judecată (clasare sau renunţare la urmărirea penală), iar suspectul sau inculpatul a fost supus în cursul urmăririi penale ***măsurii internării medicale provizorii***, procurorul *are obligaţia procedurală pozitivă* să sesizeze judecătorul de cameră preliminară ***în vederea confirmării ori a înlocuiri sau încetării măsurii procesuale provizorii***; aşadar, procurorul nu are o marjă de apreciere cu privire la sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuind ca, în toate cazurile în care suspectul sau inculpatul a fost supus măsurii internării medicale provizorii, să sesizeze judecătorul de cameră preliminară;

- confirmarea măsurii internării provizorii poate fi dispusă numai după ce soluţia de netrimitere în judecată s-a definitivat, faţă de caracterul accesoriu al acestei dispoziţii prin raportare la cea principală de netrimitere în judecată; astfel, în funcţie de natura soluţiei adoptate trebuie făcute următoarele precizări:

i. deşi art. 246 alin. (13) C.proc.pen. nu a urmărit modelul de reglementare prevăzut în art. 549[1] C.proc.pen., potrivit căruia sesizarea judecătorului de cameră preliminară poate fi făcută numai după definitivarea ordonanţei de clasare, consider ca raţiunea care a stat la baza acestei din urmă reglementări trebuie transpusă prin analogie şi în privinţa măsurilor provizorii de siguranţă; astfel, atât posibilitatea dispunerii unei soluţii de către judecător, cât şi natura procedurii depinde de ***definitivarea soluţiei de clasare***; în aceste condiţii, este necesar ca, *în cazul soluţiei de clasare*, la momentul sesizării să fi expirat termenul pentru formularea plângerii împotriva ordonanţei de clasare sau plângerea să fi fost respinsă, respectiv admisă cu menţinerea soluţiei, dar schimbarea temeiului de clasare, întrucât, în acest caz, urmărirea penală este definitiv finalizată printr-o soluţie de netrimitere în judecată, iar temeiul soluţiei este previzibil; având în vedere privarea de libertate pe care o implică măsura provizorie de siguranţă a internării medicale, apreciez că sesizarea judecătorului de cameră preliminară trebuie făcută în cel mai scurt timp după definitivarea soluţiei de clasare;

---

[1] Durata termenului de contestaţie, momentul de început al acestuia şi lipsa caracterului suspensiv constituie derogări de la regulile generale prevăzute de art. 425[1] C.proc.pen.

ii. soluția de la *pct. i.* poate fi aplicată în mod similar și *în cazul renunțării la urmărire penală*; astfel, de regulă, posibilitatea dispunerii măsurii de siguranță de către judecător depinde de ***definitivarea soluției de renunțare la urmărirea penală prin pronunțarea în prealabil a soluției de confirmare a acesteia***; totuși, consider că cele două obligații procesuale pozitive ale procurorului (de a supune ordonanța de renunțare la urmărire penală, mai întâi confirmării pe cale ierarhică, iar ulterior confirmării judecătorului, respectiv de a sesiza judecătorul pentru a dispune cu privire la măsura procesuală) pot fi reunite în aceeași sesizare; în această ipoteză, judecătorul va analiza mai întâi soluția de renunțare la urmărire penală, iar în măsura în care dispune confirmarea acesteia, se va pronunța și cu privire la măsura provizorie de siguranță; în acest fel, durata privării de libertate este redusă la minimum, controlul judiciar al acesteia având loc de îndată; tot astfel, în cazul în care judecătorul de cameră preliminară nu confirmă renunțarea la urmărire penală, însă dispune clasarea, se va putea proceda de îndată la analiza măsurii provizorii; în situația în care judecătorul de cameră preliminară nu confirmă soluția de renunțare la urmărire penală, trimițând cauza la procuror, va respinge ca inadmisibilă sesizarea referitoare la măsura procesuală provizorie care va continua, întrucât procesul penal se reia din faza urmăririi penale;

- dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată nu are ca efect încetarea de drept a măsurii internării medicale provizorii, aceasta continuând până la pronunțarea unei soluții de judecătorul de cameră preliminară;

- competența de soluționare a propunerii de confirmare/înlocuire/încetare a măsurii internării medicale aparține judecătorului de cameră preliminară de la instanța de judecată căreia i-ar fi revenit competența să judece cauza în fond;

- procedura se desfășoară în camera de consiliu și este contradictorie;

- participarea procurorului și asistența juridică a persoanei supuse măsurii internării medicale sunt obligatorii;

- judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea suspectului sau inculpatului în vederea audierii și să încunoștințeze procurorul;

- audierea persoanei supuse măsurii internării medicale se va realiza numai în cazul în care aceasta este posibilă, avându-se în vedere starea acesteia de sănătate;

- în cadrul acestei proceduri, art. 248 alin. (14) C.proc.pen. raportat la art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 prevede *obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale* în vederea soluționării sesizării formulate de procuror, indiferent dacă aceasta are ca obiect confirmarea măsurii internării medicale provizorii sau înlocuirea ori încetarea măsurii; legiuitorul pare a institui obligativitatea efectuării expertizei medico-legale, indiferent dacă o astfel de expertiză a mai fost anterior efectuată în cauză din dispoziția procurorului sau a judecătorului de drepturi și libertăți; cu toate acestea, consider că, în cazurile în care procurorul a dispus o soluție de clasare imediat după primirea expertizei medico-legale din care rezulta irresponsabilitatea suspectului sau inculpatului, precum și necesitatea internării medicale a acestuia, judecătorul de cameră preliminară va putea avea în vedere concluziile acestei expertize și a celorlalte acte medico-legale existente în dosarul de urmărire penală

fără a fi necesară dispunerea efectuării unei noi expertize medico-legale în cadrul procedurii prevăzute de art. 248 alin. (14) C.proc.pen. raportat la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate administra orice alte probe care sunt pertinente concludente şi utile soluţionării cauzei (de pildă, proba cu înscrisuri);

- după administrarea probatoriului judecătorul acordă cuvântul procurorului şi avocatului ales sau desemnat din oficiu al persoanei supuse măsurii internării medicale;

- persoana internată medical are dreptul la ultimul cuvânt, în măsura în care starea de sănătate îi permite;

- după deliberare, judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu* una dintre următoarele ***soluţii***:

a) ***admiterea sesizării procurorului de confirmare a măsurii internării medicale provizorii;***

- această soluţie se dispune atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate judecătorul de cameră preliminară constată că persoana internată este bolnavă mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar menţinerea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică *până la însănătoşire ori până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol*;

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C.proc.pen., având în vedere neîntrunirea tipicităţii subiective a infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen.; aşadar, nu poate fi dispusă confirmarea măsurii de ocrotire, ci încetarea acesteia, atunci când este dispusă clasarea pentru că fapta nu există [art. 16 alin. (1) lit. a)] nu este prevăzută de legea penală [art. 16 alin. (1) lit. b) teza I] nu există probe că o persoană a săvârşit infracţiunea [art. 16 alin. (1) lit. c)] există o cauză justificativă art. 16 alin. (1) lit. d) teza I].

b) ***admiterea sesizării procurorului de înlocuire a măsurii internării medicale provizorii cu obligarea provizorie la tratament medical;***

- această soluţie se dispune atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate judecătorul de cameră preliminară constată că nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 110 C.pen., însă persoana internată prezintă totuşi un pericol pentru societate datorită unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive;

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea tipicităţii subiective a infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen.; aşadar, nu poate fi dispusă confirmarea măsurii de

ocrotire, ci încetarea acesteia atunci când este dispusă clasarea pentru că fapta nu există [art. 16 alin. (1) lit. a)], nu este prevăzută de legea penală [art. 16 alin. (1) lit. b) teza I], nu există probe că o persoană a săvârşit infracţiunea [art. 16 alin. (1) lit. c)], există o cauză justificativă art. 16 alin. (1) lit. d) teza I].

c) *admiterea sesizării procurorului de încetare a măsurii internării medicale provizorii;*

- *încetarea măsurii internării medicale provizorii* se va putea dispune dacă s-a produs însănătoşirea persoanei internate medical ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol şi nu se impune nici stabilirea măsurii de siguranţă prevăzute de art. 109 C.pen.;

- deopotrivă, apreciez că se va adopta o soluţie de încetare a măsurii internării medicale şi în cazul în care procurorul a dispus o soluţie de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.]; în toate aceste cazuri nu există un temei legal de luare a măsurii internării medicale şi, în consecinţă, nici de confirmare a măsurii internării provizorii luate în cursul urmăririi penale[1].

d) *respingerea sesizării procurorului de confirmare a măsurii internării medicale provizorii şi înlocuirea măsurii procesuale cu măsura obligării la tratament medical, ori încetarea măsurii provizorii;*

- în cazul în care din concluziile expertizei medico-legale şi din celelalte probe administrate în cauză rezultă că nu se mai impune menţinerea privării de libertate, judecătorul de cameră preliminară va respinge solicitarea procurorului de confirmare a măsurii internării medicale provizorii şi va dispune înlocuirea acesteia cu obligarea la tratament medical în cazul în care sunt întrunite condiţiile prevăzute de art. 109 C.pen. sau va dispune încetarea măsurii internării medicale atunci când nu se mai impune instituirea vreunei măsuri de siguranţă cu caracter medical;

- se va dispune respingerea sesizării procurorului de confirmare a măsurii internării medicale provizorii şi se va adopta o soluţie de încetare a măsurii procesuale şi în cazul în care procurorul a dispus o soluţie de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.];

- întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie;

- în raport de aceste soluţii trebuie făcute următoarele precizări procedurale:

a. calea de atac este contestaţia care poate fi formulată în termen de ***3 zile de la pronunţare***, deoarece dispoziţiile art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. fac trimitere la regulile procedurale de la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

---

[1] Potrivit art. 107 alin. (2) C.pen., măsurile de siguranţă se iau faţă de persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală, nejustificată.

b. în lipsa unei prevederi explicite cu privire la caracterul nesuspensiv de executare al contestaţiei în art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen., apreciez că ***măsura se va pune în executare la data rămânerii definitive a încheierii primei instanţe***, întrucât prin aplicarea regulilor generale prevăzute de art. art. 425^1 alin. (4) teza I C.proc.pen., contestaţia formulată are caracter suspensiv de executare;

c. calea de atac se soluţionează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, în camera de consiliu.

§4. Luarea măsurii internării medicale după dispunerea unei soluţii de netrimitere în judecată

- potrivit art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care în cauză este dispusă o soluţie de netrimitere în judecată (clasare sau renunţare la urmărirea penală), iar suspectul sau inculpatul nu a fost supus în cursul urmăririi penale măsurii internării medicale provizorii, procurorul are posibilitatea de a sesiza judecătorul de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurilor de siguranţă prevăzute de art. 109 C.pen. (obligarea la tratament medical) sau art. 110 C.pen. (internarea medicală);

- ca urmare a acestei modificări legislative operate prin O.U.G. nr. 18/2016, procurorul nu va mai dispune sesizarea instanţei civile competente potrivit dispoziţiilor legii speciale în materia sănătăţii mintale (judecătoria în circumscripţia căreia se află unitatea medicală la care se face internarea), în vederea dispunerii internării nevoluntare prin raportare la probele administrate în cursul urmăririi penale sau a oricăror alte probe noi;

- deşi art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. nu face nicio distincţie în privinţa soluţiilor de netrimitere în judecată care ar justifica o asemenea sesizare a judecătorului de cameră preliminară, consider că judecătorul *nu poate dispune* internarea medicală în cazul în care la adoptarea soluţiei de clasare s-a reţinut că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.]; deopotrivă, nu se poate dispune luarea măsurii internării medicale nici atunci când procurorul a dispus clasarea ca soluţie de neurmărire penală ori înainte de a exista un suspect sau inculpat în cauză; prin urmare, procurorul poate sesiza judecătorul de cameră preliminară în vederea dispunerii internării medicale doar atunci când a dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat sau o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen.;

- în practică, ipoteza cea mai probabilă în care se va uza de această procedură este cea în care procurorul dispune o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. pe motiv de iresponsabilitate şi, constatând că în cursul urmăririi penale nu a fost luată în mod provizoriu măsura internării medicale, va sesiza judecătorul de cameră preliminară;

- competenţa de soluţionare a propunerii de luare a măsurii internării medicale aparţine judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de judecată căreia i-ar fi revenit competenţa să judece cauza în fond;

- procedura se desfăşoară în camera de consiliu şi este contradictorie;

- participarea procurorului şi asistenţa juridică a persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă sunt obligatorii;

- judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea suspectului sau inculpatului faţă de care s-a dispus soluţia de netrimitere în judecată în vederea audierii şi să încunoştinţeze procurorul;

- audierea persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă se va realiza numai în cazul în care aceasta este posibilă, avându-se în vedere starea acesteia de sănătate;

- în cadrul acestei proceduri, art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. raportat la art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 prevede *obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale* în vederea soluţionării sesizării formulate de procuror; legiuitorul pare a institui obligativitatea efectuării expertizei medico-legale indiferent dacă o astfel de expertiză a mai fost anterior efectuată în cauză din dispoziţia procurorului sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi; cu toate acestea, consider că, în cazurile în care procurorul a dispus o soluţie de clasare imediat după primirea expertizei medico-legale din care rezulta iresponsabilitatea suspectului sau inculpatului, precum şi necesitatea internării medicale a acestuia, judecătorul de cameră preliminară va putea avea în vedere concluziile acestei expertize şi a celorlalte acte medico-legale existente în dosarul de urmărire penală, fără a fi necesară dispunerea efectuării unei noi expertize medico-legale în cadrul procedurii prevăzute de art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. raportat la art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate administra orice alte probe care sunt pertinente concludente şi utile soluţionării cauzei (de pildă, proba cu înscrisuri);

- după administrarea probatoriului judecătorul acordă cuvântul procurorului şi avocatului ales sau desemnat din oficiu al persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă;

- persoana cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă are dreptul la ultimul cuvânt, în măsura în care starea de sănătate îi permite;

- după deliberarea judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu* una dintre următoarele ***soluţii***:

a) ***admiterea sesizării procurorului de luare a măsurii internării medicale;***

- această soluţie se poate lua atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate

judecătorul de cameră preliminară constată că suspectul sau inculpatul faţă de care s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată este bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar luarea măsurii de siguranţă este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică;

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen., în caz contrar judecătorul de cameră preliminară urmând a dispune respingerea propunerii de luare a măsurii de siguranţă.

b) ***respingerea sesizării procurorului de luare a măsurii internării medicale şi luarea măsurii obligării la tratament medical;***

- este necesar ca în cadrul dezbaterii procurorul sau persoana faţă de care se solicită luarea măsurii de siguranţă privative de libertate să fi cerut, în subsidiar, analiza posibilităţii impunerii măsurii de siguranţă neprivative de libertate, ori ca judecătorul de cameră preliminară să fi pus în dezbatere contradictorie proporţionalitatea măsurii internării medicale cu scopul urmărit şi posibilitatea luării măsurii obligării la tratament medical faţă de starea de sănătate a persoanei care a avut în cursul procesului penal calitatea de suspect sau inculpat; în acest cadru, în care dezbaterea contradictorie are loc în baza actelor medicale (inclusiv a expertizei medico-legale) şi a celorlalte probe administrate, se poate realiza o analiză în ansamblu a necesităţii sau proporţionalităţii impunerii unor măsuri de siguranţă cu caracter medical;

- adoptarea unei astfel de proceduri este posibilă în condiţiile în care nici art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. şi nici art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen. nu prevăd explicit soluţiile pe care le poate pronunţa judecătorul de cameră preliminară; în plus, judecătorul de cameră preliminară poate analiza proporţionalitatea măsurii de siguranţă propuse de procuror a fi luată în cauză, având totodată în vedere necesitatea înlăturării stării de pericol pentru societate care poate rezulta din starea de boală, *inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive*, a persoanei care a avut în cursul procesului penal calitatea de suspect sau inculpat.

c) ***respingerea sesizării procurorului de luare a măsurii internării medicale.***

- se va dispune respingerea sesizării procurorului de luare a măsurii internării medicale fără a fi instituită vreo altă măsură de siguranţă atunci când:

1. procurorul a dispus o soluţie de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.];

2. deşi procurorul a dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16

alin. (1) lit. b) C.proc.pen., având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen. nu se mai impune instituirea vreunei măsuri de siguranţă cu caracter medical.

- întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie;

- în raport de aceste soluţii trebuie făcute următoarele precizări procedurale:

a. măsura internării medicale *nu se ia cu titlu provizoriu*, ci pe o perioadă nedeterminată;

b. calea de atac este contestaţia care poate fi formulată în termen de ***3 zile de la pronunţare,*** deoarece dispoziţiile art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. fac trimitere la regulile procedurale de la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

c. în lipsa unei prevederi explicite cu privire la caracterul nesuspensiv de executare al contestaţiei în art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen., apreciez că ***măsura se va pune în executare la data rămânerii definitive a încheierii primei instanţe***, întrucât prin aplicarea regulilor generale prevăzute de art. 425[1] alin. (4) teza I C.proc.pen., contestaţia formulată are caracter suspensiv de executare;

d. calea de atac se soluţionează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, în camera de consiliu.

§5. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii în primă instanţă şi în apel, instanţa care constată că inculpatul este bolnav mintal ori consumator cronic de substanţe psihoactive, iar luarea măsurii este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret şi actual pentru siguranţa publică, poate, ***din oficiu***[1] ***sau la propunerea procurorului***, să supună dezbaterii necesitatea luării măsurii provizorii a internării medicale *pe baza expertizei medico-legale psihiatrice*;

- regulile procedurale descrise anterior pentru ipoteza în care procedura se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară se aplică în mod corespunzător şi în cursul judecăţii (procedura contradictorie, ascultarea inculpatului, asistenţa juridică a inculpatului şi participarea procurorului fiind obligatorii, încheiere motivată) cu o singură excepţie ce priveşte caracterul public al şedinţei de judecată şi al pronunţării; împotriva încheierii prin care instanţa se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la pronunţare; formularea contestaţiei *nu are caracter suspensiv*, încheierea prin care se dispune luarea măsurii internării medicale provizorii fiind executorie de la momentul pronunţării.

---

[1] Spre deosebire de faza de urmărire penală sau de cea de cameră preliminară, în cursul judecăţii instanţa poate pune în discuţie din oficiu luarea măsurii internării medicale provizorii.

§6. Punerea în executare a măsurii internării medicale provizorii

- măsura procesuală luată printr-o hotărâre definitivă ***se pune în executare prin comunicarea copiei de pe dispozitiv şi a unei copii de pe raportul de expertiză medico-legală autorităţii de sănătate publică*** din judeţul pe teritoriul căruia locuieşte persoana faţă de care s-a luat această măsură; autoritatea de sănătate publică este obligată să asigure internarea, încunoştinţând despre aceasta instanţa de executare; în cazul în care persoana faţă de care s-a luat măsura internării medicale provizorii refuză să se supună internării, executarea acestei măsuri se va face cu sprijinul organelor de poliţie;

- în vederea executării măsurii internării medicale, organul de poliţie ***poate pătrunde în domiciliul*** sau reşedinţa unei persoane fără învoirea acesteia, precum şi în sediul unei persoane juridice fără învoirea reprezentantului legal al acesteia; dacă persoana faţă de care s-a luat măsura internării medicale nu este găsită, autoritatea de sănătate publică sesizează organele de poliţie pentru darea în urmărire, precum şi pentru darea în consemn la punctele de trecere a frontierei;

- pe parcursul măsurii procesuale, ***unitatea sanitară*** la care s-a făcut internarea are obligaţia, în cazul în care consideră că internarea nu mai este necesară, ***să încunoştinţeze*** organul judiciar competent; tot astfel, deopotrivă, ***organul judiciar competent are obligaţia*** **de a verifica periodic**, dar nu mai târziu de 12 luni, dacă internarea medicală mai este necesară, în acest sens fiind necesară efectuarea unei expertize medico-legale; în funcţie de concluziile expertizei medico-legale judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată (în funcţie de faza procesuală în care se află cauza) va dispune asupra menţinerii, înlocuirii sau încetării măsurii.

§7. Ridicarea măsurii internării medicale provizorii. Înlocuirea acesteia cu măsura obligării provizorii la tratament medical

- *ridicarea (încetarea) măsurii internării medicale provizorii* se va putea dispune dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol, constatate *în baza unei expertize medico-legale psihiatrice*;

- *înlocuirea măsurii internării medicale provizorii cu cea a obligării provizorii la tratament medical* reliefează caracterul temporar al măsurii procesuale privative de libertate; se poate dispune dacă în urma tratamentului efectuat pe durata internării, starea de sănătate a suspectului sau inculpatului s-a îmbunătăţit, nefiind în continuare necesară privarea sa de libertate, ci numai impunerea unui tratament medical; şi în acest caz este necesară administrarea procedeului probatoriu al expertizei medico-legale psihiatrice;

- competenţa de a se pronunţa cu privire la ridicarea măsurii internării medicale provizorii, respectiv cu privire la *înlocuirea măsurii internării medicale provizorii cu cea a obligării provizorii la tratament medical* aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura sau a judecătorului de cameră preliminară respectiv a

instanței în fața căreia se află cauza [art. 248 alin. (11) C.proc.pen. și art. 571 C.proc.pen.];

- sesizarea judecătorului de drepturi și libertăți, judecătorului de cameră preliminară, respectiv instanței de judecată în vederea ridicării măsurii internării medicale provizorii se poate face de suspect sau inculpat ori de un membru de familie al acestuia (art. 177 C.pen.), de medicul curant al suspectului sau inculpatului sau de procuror;

- în cursul urmăririi penale și a fazei de cameră preliminară procedura se desfășoară în camera de consiliu, în vreme ce în cursul judecății ședința va fi publică;

- asistența juridică a suspectului/inculpatului internat, precum și participarea procurorului sunt obligatorii;

- judecătorul sau instanța sesizată va dispune prin încheiere *efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice* pentru a se stabili dacă s-a produs însănătoșirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol;

- în cadrul acestor proceduri este posibilă și administrarea altor probe relevante în afara expertizei medico-legale psihiatrice (de pildă, audierea persoanei internate, administrarea probei cu înscrisuri etc.);

- în baza probelor administrate se va putea aprecia dacă măsura internării mai este necesară sau se impune a fi ridicată, ori dacă se impune înlocuirea acesteia cu măsura obligării provizorii la tratament medical;

- încheierile prin care s-a dispus înlocuirea/ridicarea măsurii internării medicale provizorii *nu sunt executorii de drept*, ci la momentul rămânerii definitive (de pildă, în urma soluționării contestației sau la expirarea termenului de contestație); acestea pot fi atacate cu contestație, în termen de 3 zile de la comunicare; contestația este suspensivă de executare [art. 571 alin. (5) C.proc.pen., art. 425^1 alin. (4) cu referire la art. 416 C.proc.pen.];

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Plângerea reclamantului formulată împotriva măsurii internării provizorii dispuse de către procuror a fost trimisă de către instanță către parchet, cu neobservarea dispozițiilor legale care prevedeau competența instanței de a soluționa plângerea. Refuzul instanței de judecată de a analiza legalitatea internării reclamantului a dus la încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenție *(CtEDO, hotărârea din 14 decembrie 2006, în cauza Filip c. României, parag. 77).*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Lipsa posibilității reclamantului, pus sub interdicție și internat într-un centru social, de a supune unui control jurisdicțional legalitatea privării sale de libertate atrage încălcarea art. 5 parag. 4. Curtea a considerat că reclamantul putea să introducă numai o cerere privind restabilirea capacității de exercițiu, însă această procedură privea numai analiza capacității civile a reclamantului nu și controlul judiciar asupra privării de libertate. De asemenea, Curtea a reținut că și în ipoteza în care rudele sale puteau formula o cerere prin care să fie analizată și legalitatea internării, o asemenea procedură nu îi era accesibilă în mod direct reclamantului, iar rudele sale nu și-au manifestat intenția de acționa în interesul reclamantului *(CtEDO, Marea Cameră, hotărârea din 17 ianuarie 2012, în cauza Stanev c. Bulgariei, parag. 173-174).*

Curtea a constatat că decizia prin care s-a respins cererea de eliberare a reclamantului a fost pronunţată de către Biroul de executări judiciare, în baza unui raport de supraveghere din 23 martie 2004. Acest raport a fost întocmit de doi psihologi din cadrul Serviciului de psihiatrie şi psihologie al Biroului de executări judiciare din Cantonul Zurich, unul dintre aceştia ocupându-se de supravegherea reclamantului pe parcursul internării. Conform opiniei celor doi psihologi, concluziile expertizei psihiatrice externe din 2001, care la rândul ei confirma diagnosticul dintr-un raport de expertiză realizat în 1995, îşi menţineau valabilitatea. Psihologii au constatat în special că reclamantul continua să nege afecţiunea sa şi refuza să urmeze tratamentul neuroleptic care i-a fost prescris. Curtea subliniază că raportul de supraveghere nu constituie o expertiză psihiatrică independentă. Or, cum Curtea a avut deja ocazia să statueze, privarea de libertate a alienaţilor mintali nu poate fi conformă standardului prevăzut de art. 5 din Convenţie dacă a fost dispusă fără solicitarea unui aviz recent din partea unui medic de specialitate. În cauza de faţă expertiza psihiatrică pe care se întemeia atât raportul de supraveghere, cât şi decizia Biroului de executări judiciare a fost realizată cu 3 ani şi 27 de zile, respectiv 3 ani 7 luni şi 12 zile faţă de respectivele decizii. Faţă de acestea, Curtea consideră că autorităţile naţionale nu puteau în mod întemeiat să se bazeze pe raportul de supraveghere şi prin urmare nu dispuneau de suficiente elemente care să le permită să stabilească dacă erau îndeplinite în cauză condiţiile eliberării reclamantului. Prin urmare, art. 5 parag. 4 a fost încălcat din cauza refuzului autorităţilor de a dispune o nouă expertiză psihiatrică a reclamantului *(CtEDO, hotărârea din 18 februarie 2014, în cauza Ruiz Rivera c. Elveţiei, parag. 61-66).*

Secţiunea a 10-a. Obligarea provizorie la tratament medical

§1. Noţiune

- *este măsura procesuală provizorie* ce poate fi dispusă în faza de urmărire penală, de cameră preliminară sau în faza de judecată, cu privire la suspectul sau inculpatul care prezintă pericol pentru societate datorită unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive[1];

[1] În *DCC nr. 25/2017* s-a reţinut că „acestea pot prezenta o suită de afecţiuni ale căror simptome pot genera un comportament de natură a afecta atât propria viaţă, precum şi pe cea a altora, cât şi aspecte ce ţin de ordinea publică sau bunele moravuri. Prin urmare, prin forţa împrejurărilor, situaţia acestor persoane care nu sunt în stare să înţeleagă semnificaţia şi consecinţele comportamentului lor impune cu stringenţă luarea măsurilor legale referitoare la aplicarea unui tratament medical adecvat în aşa fel încât să fie înlăturate orice riscuri iminente ce implică posibile vătămări fizice pentru sine ori pentru alte persoane, precum şi distrugeri de bunuri materiale importante. Obligarea provizorie la tratament medical nu este o pedeapsă în sensul legii penale, dispunerea acestei măsuri de siguranţă este reclamată de existenţa unei stări de pericol pentru societate care nu ar putea fi înlăturată altfel decât prin obligarea

- măsura obligării provizorii la tratament medical constă în obligarea suspectului sau inculpatului să urmeze în mod regulat tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoşire sau până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol; ea are natura unei ***măsuri procesuale restrictive de libertate*** [*mutatis mutandis*, CtEDO, hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza *Villa c. Italiei*, parag. 43];

- în *DCC nr. 25/2017* Curtea Constituţională a reţinut că „măsurile de siguranţă, inclusiv măsura obligării provizorii la tratament medical, sunt măsuri de constrângere cu caracter preventiv care au ca scop înlăturarea unei stări de pericol generatoare de fapte prevăzute de legea penală (...) măsura obligării la tratament medical este o măsură procesuală provizorie, iar nu o sancţiune penală, care poate fi dispusă împotriva persoanelor care au săvârşit fapte prevăzute de legea penală, dar nu ca o consecinţă a răspunderii penale, neavând aşadar caracter punitiv, ci eminamente preventiv. (...) Măsura obligării provizorii la tratament medical are drept scop înlăturarea unui potenţial pericol pentru societate, însă are, totodată, şi un pronunţat caracter de protejare a inculpatului, fiind dispusă şi în interesul celui care a intrat în conflict cu legea penală".

§2. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul urmăririi penale sau al fazei de cameră preliminară

- în cursul urmăririi penale şi al fazei de cameră preliminară ***doar procurorul*** are competenţa de a sesiza judecătorul în vederea luării măsurii obligării provizorii la tratament medical; aşadar, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau cel de cameră preliminară nu pot pune în discuţie din oficiu necesitatea luării măsurii procesuale provizorii;

- dacă ***procurorul***[1] care efectuează sau supraveghează urmărirea penală constată că suspectul sau inculpatul prezintă pericol pentru societate din cauza unei boli,

---

suspectului/inculpatului de a urma, în mod regulat, tratamentul medical prescris de un medic de specialitate, până la însănătoşire sau până la obţinerea unei ameliorări. Caracterul provizoriu al unei astfel de măsuri se deduce din faptul că aceasta este dispusă pe parcursul procedurilor judiciare (în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară şi/sau în cursul judecăţii) prin convertirea măsurii de siguranţă reglementată de art. 108 lit. a) C.pen. într-o măsură procesuală a cărei subzistenţă sub o astfel de identitate se încheie odată cu pronunţarea unei hotărâri judecătoreşti – potrivit art. 404 alin. (4) lit. d) C.proc.pen. dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă şi cele hotărâte cu privire la măsurile de siguranţă. Aceasta nu înseamnă că, în mod automat, dispunerea obligării la tratament medical se întinde până la finalizarea procesului, întrucât menţinerea ei este indisolubil legată de însănătoşire ori de obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol".

[1] În *DCC nr. 246/2019* s-a reţinut că „dispunerea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv de judecătorul de cameră preliminară a măsurii obligării provizorii la tratament medical, în cursul urmăririi penale, respectiv al procedurii de cameră preliminară, este condiţionată de formularea şi înaintarea unei propuneri motivate de către procuror. Pe de altă parte, Curtea reţine că la judecata în primă instanţă şi în apel, măsura poate fi dispusă la cererea procurorului sau de instanţa de judecată, din oficiu [art. 246 alin. (11) C.proc.pen.]. (...) Faţă de poziţia procurorului, principal actor al urmăririi penale, este justificată soluţia

inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive, ***sesizează, prin cerere (propunere) sau prin rechizitoriu, judecătorul de drepturi şi libertăţi, respectiv judecătorul de cameră preliminară*** de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă în vederea dispunerii, ***în mod provizoriu***, a măsurii obligării la tratament medical;

- *obligarea provizorie la tratament medical* poate fi dispusă în cursul procesului penal numai faţă de o persoană care are calitatea de **suspect** sau **inculpat**; ca urmare a modificării art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, după finalizarea procesului penal printr-o soluţie de netrimitere în judecată procurorul poate sesiza judecătorul de cameră preliminară fie pentru a dispune *luarea* măsurii obligării la tratament medical, fie pentru *confirmarea, înlocuirea sau încetarea* măsurii obligării la tratament medical;

- măsura obligării provizorii la tratament medical nu se dispune pe un anumit termen, ci până la însănătoşire sau până la ameliorare, care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii; în cazul în care nu intervine ridicarea sau înlocuirea măsurii, aceasta durează până la data rămânerii definitive a hotărârii prin care judecătorul de cameră preliminară se pronunţă conform art. 246 alin. (13) C.proc.pen. (atunci când parchetul a dispus o soluţie de netrimitere în judecată), respectiv până la data rămânerii definitive a hotărârii instanţei judecătoreşti (dacă parchetul a dispus trimiterea în judecată);

- propunerea de luare a măsurii obligării la tratament medical va fi, în principiu, însoţită de o expertiză medico-legală, însă dispunerea acesteia nu are caracter obligatoriu; în cazul în care s-a dispus efectuarea unei expertize în condiţiile prevăzute de art. 184 C.proc.pen., inclusiv în ceea ce priveşte internarea nevoluntară, se aplică în mod corespunzător; dacă nu s-a dispus efectuarea expertizei medico-legale, procurorul trebuie să îşi întemeieze propunerea de luare a măsurii provizorii de obligare la tratament medical pe acte medicale concludente şi recente pentru a stabili existenţa bolii de care suferă suspectul sau inculpatul;

---

legislativă potrivit căreia declanşarea procedurii de luare a măsurii obligării provizorii la tratament medical este subordonată formulării şi înaintării judecătorului de drepturi şi libertăţi a unei propuneri motivate, în această fază procesuală procurorul având competenţa de efectuare sau, după caz, de supraveghere a urmăririi penale şi de apreciere în acest sens. Cu alte cuvinte, reglementarea posibilităţii de a se ajunge la dispunerea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi a măsurii obligării provizorii la tratament medical doar ca urmare a formulării şi înaintării de către procuror a unei propuneri motivate în acest sens, în faza de urmărire penală, apare ca firească, având în vedere faptul că, potrivit art. 300 C.proc.pen., acest din urmă organ judiciar conduce activitatea de urmărire penală în general. (...) Prevederile art. 246 alin. (1) C.proc.pen. subordonează luarea de către judecătorul de cameră preliminară, în cursul procedurii de cameră preliminară, a măsurii obligării provizorii la tratament medical faţă de inculpat, de formularea şi înaintarea de către procuror a unei propuneri motivate în acest sens, deşi a intervenit transferul de competenţă funcţională de la organul de urmărire penală către instanţa de judecată. Curtea constată însă că soluţia legislativă este justificată, având în vedere că legiuitorul constituant a înţeles să confere procurorului un rol determinat în reprezentarea intereselor generale ale societăţii, potrivit art. 131 alin. (1) din Legea fundamentală".

- soluţionarea cererii se realizează cu celeritate; judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat fixează termen de soluţionare a propunerii în camera de consiliu în cel mult 5 zile de la data înregistrării acesteia şi dispune citarea suspectului sau inculpatului;

- nu există nicio interdicţie legală ca în cadrul acestei proceduri judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat să dispună efectuarea unei expertize medico-legale atunci când aceasta nu a fost efectuată din dispoziţia procurorului şi proba este pertinentă şi concludentă pentru stabilirea stării de boală; tot astfel, în cazul în care expertiza medico-legală nu a fost efectuată din dispoziţia procurorului, iar actele medicale depuse de acesta la dosarul cauzei nu sunt relevante pentru stabilirea stării de boală, judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat poate respinge cererea de luare a măsurii procesuale provizorii în ipoteza în care apreciază că faţă de exigenţa celerităţii procedurii expertiza nu poate fi efectuată din dispoziţia sa;

- asistenţa juridică a suspectului sau inculpatului şi prezenţa procurorului sunt obligatorii;

- audierea suspectului sau inculpatului în prezenţa unui avocat, ales sau numit din oficiu, este obligatorie în cazul în care suspectul sau inculpatul este prezent la desfăşurarea procedurilor; propunerea se soluţionează şi în lipsa suspectului sau inculpatului, atunci când acesta nu se prezintă, deşi a fost legal citat, dar numai în prezenţa avocatului, ales sau numit din oficiu, căruia i se dă cuvântul pentru a pune concluzii;

- suspectul sau inculpatul are dreptul ca la soluţionarea propunerii de luare a măsurii obligării provizorii la tratament medical ***să fie asistat şi de către un medic desemnat de acesta***, care poate prezenta concluzii judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară; suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de medicul specialist desemnat de acesta şi la alcătuirea planului terapeutic;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară se pronunţă, de îndată, asupra propunerii, în procedură desfăşurată *în camera de consiliu, printr-o încheiere motivată*, putând dispune una dintre următoarele **soluţii**:

a) admiterea propunerii procurorului, dispunerea obligării provizorii la tratament medical a suspectului/inculpatului *şi efectuarea unei expertize medico-legale*, în cazul în care aceasta nu a fost efectuată anterior din dispoziţia procurorului şi ataşată propunerii; aşadar, dispunerea expertizei nu are loc înainte de soluţionarea propunerii de obligare la tratament medical, ci doar în ipoteza admiterii acesteia;

- Codul de procedură penală nu precizează care este perioada pentru care se poate dispune obligarea provizorie la tratament medical, rezultând, astfel, că aceasta va dura până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti, cu excepţia situaţiei în care se dispune ridicarea ei sau înlocuirea cu internarea medicală provizorie.

b) respingerea propunerii procurorului ca neîntemeiată.

- împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la pronunţare[1]; formularea contestaţiei ***nu are caracter suspensiv***,

[1] Durata termenului de contestaţie, momentul de început al acestuia şi lipsa caracterului suspensiv constituie derogări de la regulile generale prevăzute de art. 425[1] C.proc.pen.

încheierea prin care se dispune luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical fiind ***executorie de la momentul pronunţării.***

§3. Confirmarea măsurii obligării provizorii la tratament medical luate în cursul urmăririi penale în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată

- potrivit art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, precum şi a art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care în cauză este dispusă o soluţie de netrimitere în judecată (clasare sau renunţare la urmărirea penală), iar suspectul sau inculpatul a fost supus în cursul urmăririi penale măsurii obligării provizorii la tratament medical, procurorul *are obligaţia procedurală pozitivă* să sesizeze judecătorul de cameră preliminară ***în vederea confirmării ori a înlocuirii sau încetării măsurii procesuale provizorii***;

- dispunerea unei soluţii de netrimitere în judecată nu are ca efect încetarea de drept a măsurii obligării provizorii la tratament medical, aceasta continuând până la pronunţarea unei soluţii de judecătorul de cameră preliminară;

- competenţa de soluţionare a propunerii de confirmare/înlocuire/încetare a măsurii obligării provizorii la tratament medical aparţine judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de judecată căreia i-ar fi revenit competenţa să judece cauza în fond;

- procedura se desfăşoară în camera de consiliu şi este contradictorie;

- participarea procurorului şi asistenţa juridică a persoanei supuse măsurii obligării provizorii la tratament medical sunt obligatorii;

- judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea suspectului sau inculpatului faţă de care s-a dispus soluţia de netrimitere în judecată în vederea audierii şi să încunoştinţeze procurorul;

- audierea persoanei supuse măsurii obligării provizorii la tratament medical se va realiza numai în cazul în care aceasta este posibilă, avându-se în vedere starea acesteia de sănătate;

- în cadrul acestei proceduri, art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 prevede *obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale* în vederea soluţionări sesizării formulate de procuror, indiferent dacă aceasta are ca obiect confirmarea măsurii obligării provizorii la tratament medical sau înlocuirea ori încetarea măsurii; legiuitorul pare a institui obligativitatea efectuării expertizei medico-legale, indiferent dacă o astfel de expertiză a mai fost anterior efectuată în cauză din dispoziţia procurorului sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi; cu toate acestea, consider că, în cazurile în care procurorul a dispus o soluţie de clasare imediat după primirea expertizei medico-legale din care rezulta iresponsabilitatea suspectului sau inculpatului, precum şi necesitatea obligării la tratament medical a acestuia, judecătorul de cameră preliminară va putea avea în vedere concluziile acestei expertize şi a celorlalte acte medico-legale existente în dosarul de urmărire

penală fără a fi necesară dispunerea efectuării unei noi expertize medico-legale în cadrul procedurii prevăzute de art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate administra orice alte probe care sunt pertinente, concludente şi utile soluţionării cauzei (de pildă, proba cu înscrisuri);

- după administrarea probatoriului judecătorul acordă cuvântul procurorului şi avocatului ales sau desemnat din oficiu al persoanei supuse măsurii internării medicale;

- persoana obligată provizoriu la tratament medical are dreptul la ultimul cuvânt, în măsura în care starea de sănătate îi permite;

- după deliberarea judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu* una dintre următoarele ***soluţii***:

a) ***admiterea sesizării procurorului de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical;***

- această soluţie se dispune atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate judecătorul de cameră preliminară constată că persoana obligată provizoriu la tratament medical prezintă pericol pentru societate din cauza unei *boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive*, iar menţinerea măsurii de a se prezenta în mod regulat la tratament medical este necesară până la însănătoşire *sau până la obţinerea unei ameliorări care să înlăture starea de pericol*;

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen., în caz contrar judecătorul de cameră preliminară urmând a dispune încetarea măsurii procesuale.

b) ***admiterea sesizării procurorului de înlocuire a măsurii obligării provizorii la tratament medical cu măsura internării medicale;***

- această soluţie se dispune atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate judecătorul de cameră preliminară constată că:

1. persoana supusă provizoriu la tratament medical nu s-a prezentat pentru a urma tratamentul, fără a exista o justificare obiectivă;

2. persoana supusă provizoriu la tratament medical se sustrage tratamentului medical;

3. din cauza înrăutăţirii stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura obligării provizorii la tratament medical, *este necesară internarea medicală*.

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluţie de renunţare la urmărirea penală faţă de suspect sau inculpat ori o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existenţa unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepţia ipotezei în care a intervenit

decesul), g)-j) C.proc.pen., în caz contrar judecătorul de cameră preliminară urmând a dispune încetarea măsurii procesuale.

c) ***admiterea sesizării procurorului de încetare a măsurii obligării provizorii la tratament medical;***

- încetarea măsurii obligării provizorii la tratament medical se va putea dispune dacă s-a produs ameliorarea stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura procesuală a obligării provizorii la tratament medical, iar *efectuarea tratamentului medical nu se mai impune*;

- deopotrivă, apreciez că se va adopta o soluţie de încetare a măsurii obligării provizorii la tratament medical şi în cazul în care procurorul a dispus o soluţie de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.]; în toate aceste cazuri nu există un temei legal de luare a măsurii internării medicale şi, în consecinţă, nici de confirmare a măsurii internării provizorii luate în cursul urmăririi penale[1].

d) ***respingerea sesizării procurorului de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical şi încetarea măsurii provizorii.***

- în cazul în care din concluziile expertizei medico-legale şi din celelalte probe administrate în cauză rezultă că s-a produs ameliorarea stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura procesuală a obligării provizorii la tratament medical, iar *efectuarea tratamentului medical nu se mai impune* judecătorul de cameră preliminară va respinge solicitarea procurorului de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical;

- se va dispune respingerea sesizării procurorului de confirmare a măsurii obligării provizorii la tratament medical şi se va adopta o soluţie de încetare a măsurii procesuale şi în cazul în care procurorul a dispus o soluţie de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârşită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condiţiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu şi în cazurile în care se reţine neîntrunirea elementelor constitutive ale infracţiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) şi d) teza I (existenţa unei cauze justificative) C.proc.pen.];

- întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie;

- în raport de aceste soluţii, trebuie făcute următoarele precizări procedurale:

a) calea de atac este contestaţia care poate fi formulată în termen de ***3 zile de la pronunţare***, deoarece dispoziţiile art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. fac trimitere la regulile procedurale de la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

---

[1] Potrivit art. 107 alin. (2) C.pen., măsurile de siguranţă se iau faţă de persoana care a comis o faptă prevăzută de legea penală, nejustificată.

b) în lipsa unei prevederi explicite cu privire la caracterul nesuspensiv de executare al contestației în art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen., apreciez că ***măsura se va pune în executare la data rămânerii definitive a încheierii primei instanțe***, întrucât prin aplicarea regulilor generale prevăzute de art. art. 425[1] alin. (4) teza I C.proc.pen., contestația formulată are caracter suspensiv de executare;

c) calea de atac se soluționează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casație și Justiție, în camera de consiliu.

§4. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical după dispunerea unei soluții de netrimitere în judecată

- potrivit art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care în cauză este dispusă o soluție de netrimitere în judecată (clasare sau renunțare la urmărirea penală), iar suspectul sau inculpatul nu a fost supus în cursul urmăririi penale măsurii obligării provizorii la tratament medical, procurorul are posibilitatea de a sesiza judecătorul de cameră preliminară cu propunerea de luare a măsurilor de siguranță prevăzute de art. 109 C.pen. (obligarea la tratament medical) sau art. 110 C.pen. (internarea medicală);

- ca urmare a acestei modificări legislative operate prin O.U.G. nr. 18/2016, procurorul nu va mai dispune sesizarea instanței civile competente potrivit dispozițiilor legii speciale în materia sănătății mintale (judecătoria în circumscripția căreia se află unitatea medicală la care se face internarea), în vederea dispunerii internării nevoluntare prin raportare la probele administrate în cursul urmăririi penale sau a oricăror alte probe noi;

- deși art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. nu face nicio distincție în privința soluțiilor de netrimitere în judecată care ar justifica o asemenea sesizare a judecătorului de cameră preliminară, consider că judecătorul *nu poate dispune* obligarea la tratament medical în cazul în care la adoptarea soluției de clasare s-a reținut că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârșită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condițiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu și în cazurile în care se reține neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) și d) teza I (existența unei cauze justificative) C.proc.pen.]; deopotrivă, nu se poate dispune luarea măsurii obligării la tratament medical nici atunci când procurorul a dispus clasarea ca soluție de neurmărire penală ori înainte a exista un suspect sau inculpat în cauză; prin urmare, procurorul poate sesiza judecătorul de cameră preliminară în vederea dispunerii obligării la tratament medical doar atunci când a dispus o soluție de renunțare la urmărirea penală față de suspect sau inculpat sau o soluție de clasare față de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existența unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepția ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen.;

- în practică, ipoteza cea mai probabilă în care se va uza de această procedură este cea în care procurorul dispune o soluţie de clasare faţă de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. pe motiv de iresponsabilitate şi, constatând că în cursul urmăririi penale nu a fost luată în mod provizoriu măsura obligării la tratament medical, va sesiza judecătorul de cameră preliminară;

- competenţa de soluţionare a propunerii de luare a măsurii obligării la tratament medical aparţine judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de judecată căreia i-ar fi revenit competenţa să judece cauza în fond;

- procedura se desfăşoară în camera de consiliu şi este contradictorie;

- participarea procurorului şi asistenţa juridică a persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă sunt obligatorii;

- judecătorul de cameră preliminară trebuie să dispună citarea suspectului sau inculpatului faţă de care adoptat soluţia de netrimitere în judecată în vederea audierii şi să încunoştinţeze procurorul;

- audierea persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă se va realiza numai în cazul în care aceasta este posibilă, avându-se în vedere starea acesteia de sănătate;

- în cadrul acestei proceduri, art. 246 alin. (13) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016 prevede *obligativitatea efectuării unei expertize medico-legale* în vederea soluţionării sesizării formulate de procuror; legiuitorul pare a institui obligativitatea efectuării expertizei medico-legale, indiferent dacă o astfel de expertiză a mai fost anterior efectuată în cauză din dispoziţia procurorului sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi; cu toate acestea, consider că, în cazurile în care procurorul a dispus o soluţie de clasare imediat după primirea expertizei medico-legale din care rezulta iresponsabilitatea suspectului sau inculpatului, precum şi necesitatea obligării la tratament medical a acestuia, judecătorul de cameră preliminară va putea avea în vedere concluziile acestei expertize şi a celorlalte acte medico-legale existente în dosarul de urmărire penală, fără a fi necesară dispunerea efectuării unei noi expertize medico-legale în cadrul procedurii prevăzute de art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. raportat la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

- judecătorul de cameră preliminară poate administra orice alte probe care sunt pertinente concludente şi utile soluţionării cauzei (de pildă, proba cu înscrisuri);

- după administrarea probatoriului judecătorul acordă cuvântul procurorului şi avocatului ales sau desemnat din oficiu al persoanei cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă;

- persoana cu privire la care se solicită luarea măsurii de siguranţă are dreptul la ultimul cuvânt, în măsura în care starea de sănătate îi permite;

- după deliberarea judecătorul de cameră preliminară dispune *prin încheiere pronunţată în camera de consiliu* una dintre următoarele ***soluţii***:

a) ***admiterea sesizării procurorului de luare a măsurii obligării la tratament medical;***

- această soluţie se poate lua atunci când din actele medico-legale existente la dosarul cauzei ori în dosarul de urmărire penală sau din celelalte probe administrate

judecătorul de cameră preliminară constată că suspectul sau inculpatul față de care s-a dispus o soluție de netrimitere în judecată este bolnav mintal ori consumator cronic de substanțe psihoactive, iar luarea măsurii de siguranță este necesară pentru înlăturarea unui pericol concret și actual pentru siguranța publică;

- în plus, este necesar ca procurorul să fi dispus o soluție de renunțare la urmărirea penală față de suspect sau inculpat ori o soluție de clasare față de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existența unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepția ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen., în caz contrar judecătorul de cameră preliminară urmând a dispune respingerea propunerii de luare a măsurii de siguranță.

b) ***respingerea sesizării procurorului de luare a măsurii obligării la tratament medical;***

- se va dispune respingerea sesizării procurorului de luare a măsurii internării medicale fără a fi instituită vreo altă măsură de siguranță atunci când:

1. procurorul a dispus o soluție de clasare pe motiv că fapta nu există, nu este incriminată de legea penală, nu a fost săvârșită de suspect sau inculpat ori a fost comisă în condițiile unei cauze justificative [art. 16 alin. (1) lit. a), b) teza I (numai cu referire la lipsa unei incriminări a faptei, nu și în cazurile în care se reține neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii sub aspect obiectiv sau subiectiv), c) și d) teza I (existența unei cauze justificative) C.proc.pen.;

2. deși procurorul a dispus o soluție de renunțare la urmărirea penală față de suspect sau inculpat ori o soluție de clasare față de suspect sau inculpat în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. având în vedere neîntrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii, ori în baza art. 16 alin. (1) lit. d) teza a II-a (existența unei cauze de neimputabilitate), e), f) (cu excepția ipotezei în care a intervenit decesul), g)-j) C.proc.pen. nu se mai impune instituirea vreunei măsuri de siguranță cu caracter medical.

- întocmirea minutei în două exemplare este obligatorie;

- în raport de aceste soluții, trebuie făcute următoarele precizări procedurale:

a) măsura internării medicale *nu se ia cu titlu provizoriu*, ci pe o perioadă nedeterminată;

b) calea de atac este contestația care poate fi formulată în termen de ***3 zile de la pronunțare***, deoarece dispozițiile art. 315 alin. (2) lit. e) C.proc.pen. fac trimitere la regulile procedurale de la art. 246 alin. (13) C.proc.pen.;

c) în lipsa unei prevederi explicite cu privire la caracterul nesuspensiv de executare al contestației în art. 248 alin. (14) C.proc.pen. cu referire la art. 246 alin. (13) C.proc.pen., apreciez că ***măsura se va pune în executare la data rămânerii definitive a încheierii primei instanțe***, întrucât prin aplicarea regulilor generale prevăzute de art. art. 425^1 alin. (4) teza I C.proc.pen., contestația formulată are caracter suspensiv de executare;

d) calea de atac se soluţionează de către judecătorul de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară celei sesizate sau, după caz, de completul competent de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, în camera de consiliu.

§5. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul judecăţii

- ***în cursul judecăţii*** în primă instanţă şi în apel, instanţa care constată că inculpatul prezintă pericol pentru societate din cauza unei boli, inclusiv cea provocată de consumul cronic de alcool sau de alte substanţe psihoactive, poate, din oficiu sau la propunerea procurorului, să supună dezbaterii necesitatea luării măsurii obligării provizorii la tratament medical; în vederea evitării arbitrariului în dispunerea unei astfel de soluţii este necesar ca la dosarul cauzei să existe *acte medicale concludente* sau ca instanţa să fi dispus efectuarea unei *expertize medico-legale*; regulile procedurale descrise anterior pentru ipoteza în care procedura se desfăşoară în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară se aplică în mod corespunzător şi în cursul judecăţii (procedura contradictorie, ascultarea inculpatului prezent, asistenţa juridică şi participarea procurorului fiind obligatorii) cu o singură excepţie ce priveşte caracterul public al şedinţei de judecată şi al pronunţării; împotriva încheierii prin care instanţa se pronunţă asupra propunerii procurorului poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la pronunţare; formularea contestaţiei *nu are caracter suspensiv*, încheierea prin care se dispune luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical fiind executorie de la momentul pronunţării.

§6. Punerea în executare a măsurii obligării provizorii la tratament medical

- măsura de siguranţă a obligării provizorii la tratament medical se pune în executare ***prin comunicarea de către judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară/instanţă a copiei de pe dispozitiv şi, dacă este cazul, a copiei de pe raportul de expertiză medico-legală autorităţii de sănătate publică*** din judeţul pe teritoriul căruia locuieşte persoana faţă de care s-a luat această măsură, respectiv ***administraţiei locului de deţinere*** în cazul în care obligarea la tratament medical priveşte o persoană aflată în stare de deţinere;

- **unitatea sanitară** la care suspectul sau inculpatul a fost repartizat pentru efectuarea tratamentului medical ***este obligată să comunice*** judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată (în funcţie de stadiul procesului):

a) ***dacă persoana obligată la tratament s-a prezentat pentru a urma tratamentul;*** în ipoteza prezentării se procedează la luarea în evidenţa unităţii sanitare a persoanei obligate la tratament medical şi la prescrierea tratamentului şi eventual al datelor la care acesta trebuie administrat ori a periodicităţii cu care persoana trebuie să se prezinte pentru evaluare medicală în vederea adecvării tratamentului bolii de care acesta suferă;

b) ***dacă persoana obligată la tratament se sustrage de la efectuarea tratamentului după prezentare;*** astfel, în cazul în care după prima prezentare persoana obligată la tratament nu se mai prezintă chiar şi la o singură programare ulterioară, trebuie efectuată de îndată comunicarea;

Dacă suspectul sau inculpatul ***încalcă cu rea-credinţă*** măsura obligării provizorii la tratament medical, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa care a luat măsura ori în faţa căreia se află cauza dispune, ***la sesizarea procurorului sau a medicului de specialitate din cadrul unităţii sanitare care asigură tratamentul sau de către unitatea sanitară prin reprezentantul legal ori din oficiu***, înlocuirea măsurii provizorii a obligării la tratament medical cu măsura provizorie a internării medicale a suspectului sau inculpatului, în condiţiile prevăzute la art. 247 C.proc.pen.

c) ***dacă, din cauza înrăutăţirii stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura obligării la tratament medical, este necesară internarea medicală;***

- dacă starea de sănătate nu se înrăutăţeşte, nu există temei pentru înlocuirea obligării provizorii la tratament medical cu internarea medicală provizorie; odată cu comunicarea unitatea sanitară trebuie să facă şi recomandările medicale necesare;

- ***sesizarea*** în vederea înlocuirii măsurii provizorii a obligării la tratament medical cu măsura provizorie a internării medicale se va face ***de unitatea sanitară care asigură tratamentul***;

- în această ipoteză organul judiciar competent ***are obligaţia dispunerii unei expertize medico-legale*** cu privire la starea de sănătate a persoanei faţă de care este luată măsura procesuală pentru a se aprecia dacă se impune luarea măsurii internării medicale provizorii;

- persoana obligată la tratament medical are dreptul de a cere să fie examinată şi de un medic de specialitate desemnat de aceasta, ale cărui concluzii sunt înaintate organelor judiciare competente;

- dacă persoana obligată la tratament medical refuză să se prezinte la examinare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se va dispune emiterea unui mandat de aducere;

- după primirea raportului de expertiză medico-legală şi a concluziilor medicului de specialitate judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată ascultă concluziile procurorului, ale persoanei faţă de care este luată măsura şi ale avocatului acesteia, precum şi ale expertului şi medicului desemnat de aceasta, atunci când consideră necesar, şi se pronunţă cu privire la luarea măsurii internării medicale.

d) ***dacă, datorită ameliorării stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura de siguranţă a obligării la tratament medical, efectuarea tratamentului medical nu se mai impune.***

- odată cu comunicarea unitatea sanitară trebuie să facă şi recomandările medicale necesare; nu se va face această comunicare în ipoteza ameliorării stării de sănătate care impune stabilirea unui alt tratament medical (nu încetarea tratamentului), unitatea sanitară având obligaţia de a prescrie tratamentul medical adecvat.

§7. Ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical

- *ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical* se va putea dispune dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol;

Condiţia de încetare a măsurii de siguranţă a tratamentului medical constând în aceea că „a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol pentru siguranţa publică" este îndeplinită chiar dacă afecţiunea petentului este nevindecabilă, dar se menţine într-o stare ameliorată sub tratament şi supraveghere medicală de specialitate. Se are în vedere, de asemenea, posibilitatea de a se asigura o supraveghere din partea persoanelor care locuiesc cu făptuitorul, comportamentul petentului pe parcursul executării măsurii de siguranţă şi gradul de integrare socială de la momentul formulării cererii/sesizării de încetare a măsurii. Gradul de integrare socială se analizează în mod particular prin date precum ocuparea unui loc de muncă de către făptuitor ori săvârşirea unor noi fapte antisociale şi legătura acestora cu afecţiunea făptuitorului *(Jud. Sectorului 6 Bucureşti, secţia penală, sentinţa nr. 234/2010, nepublicată).*

- sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi, judecătorului de cameră preliminară, respectiv instanţei de judecată în vederea ridicării măsurii internării medicale provizorii se poate face de ***suspect sau inculpat ori de un membru de familie al acestuia (177 C.pen.), de medicul curant al suspectului sau inculpatului sau de procuror***[1]; regulile procedurale referitoare la dispunerea măsurii obligării provizorii la tratament medical sunt aplicabile în mod corespunzător şi în ipoteza ridicării acesteia (soluţionarea cu celeritate, ascultarea suspectului sau inculpatului prezent, asistenţa juridică şi participarea procurorului obligatorii, posibilitatea contestării soluţiei dispuse);

- soluţionarea cererilor de ridicare a obligării provizorii la tratament medical sau de înlocuire a măsurii obligării la control medical cu internarea medicală provizorie se realizează cu celeritate; judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară sesizat fixează termen de soluţionare a propunerii în camera de consiliu în cel mult 5 zile de la data înregistrării acesteia şi dispune citarea suspectului sau inculpatului; în cursul judecăţii procedura se desfăşoară în şedinţă publică;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă prin încheiere dată în camera de consiliu, iar instanţa de judecată prin încheiere pronunţată în şedinţă publică; împotriva încheierii poate fi formulată *contestaţie* în termen de 5 zile de la

---

[1] *Spre deosebire de situaţia în care măsura de siguranţă este luată prin hotărâre definitivă*, când doar unitatea sanitară la care făptuitorul a fost repartizat pentru efectuarea tratamentului medical poate comunica instanţei competente că, datorită ameliorării stării de sănătate a persoanei faţă de care s-a luat măsura de siguranţă a obligării la tratament medical, efectuarea tratamentului medical nu se mai impune, în ipoteza măsurii obligării provizorii la tratament medical, art. 246 alin. (9) C.proc.pen. prevede că sesizarea în vederea ridicării măsurii *poate fi formulată şi de procuror, medicul de specialitate sau de suspect ori inculpat sau de un membru de familie al acestuia.*

pronunţare; formularea contestaţiei ***nu are caracter suspensiv***, încheierea prin care se dispune ridicarea obligării provizorii la tratament medical sau de înlocuire a măsurii obligării la control medical cu internarea medicală provizorie ***fiind executorie de la momentul pronunţării***;

- dacă după dispunerea măsurii de judecătorul de drepturi şi libertăţi s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului, prin rechizitoriu, ridicarea măsurii *obligării provizorii la tratament medical* se va putea dispune de către judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, de către instanţa de judecată în faţa căreia se află cauza;

- judecătorul sau instanţa sesizată va dispune prin încheiere *efectuarea unei expertize medico-legale pentru a se stabili dacă s-a produs însănătoşirea suspectului sau inculpatului ori a intervenit o ameliorare a stării sale de sănătate care înlătură starea de pericol.*

Secţiunea a 11-a. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice

§1. Noţiune

- este măsura procesuală privativă de libertate ce constă în internarea suspectului sau inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate în cazurile în care comisia medico-legală apreciază că pentru efectuarea expertizei psihiatrice este necesară o examinare complexă, iar suspectul sau inculpatul nu este de acord cu internarea;

- în *DCC nr. 220/2020* s-a arătat că dispunerea în cursul urmăririi penale a expertizei medico-legale psihiatrice, potrivit art. 184 alin. (1) C.proc.pen., şi a internării medicale nevoluntare, conform art. 184 alin. (5) din acelaşi cod, are la bază motive obiective ce decurg din principiul aflării adevărului şi că dispunerea acestor măsuri se face potrivit unei proceduri care asigură dreptul la un proces echitabil şi dreptul la apărare al suspectului sau al inculpatului, astfel cum acestea sunt reglementate la art. 21 alin. (3) şi art. 24 din Constituţie şi la art. 6 din Convenţie;

- ***spre deosebire de măsura internării medicale provizorii*** ce constă în internarea nevoluntară a suspectului sau inculpatului într-o unitate specializată de asistenţă medicală, până la însănătoşire sau până la ameliorarea care înlătură starea de pericol ce a determinat luarea măsurii, ***internarea nevoluntară în vederea efectuării unei expertize psihiatrice*** are drept unic scop asigurarea posibilităţii efectuării în bune condiţii a expertizei medico-legale psihiatrice; dacă în cursul efectuării expertizei medico-legale psihiatrice se constată că sunt îndeplinite condiţiile prevăzute la art. 247 C.proc.pen., *comisia de expertiză medico-legală* psihiatrică sesizează organele judiciare în vederea luării măsurii internării medicale provizorii;

- măsura internării nevoluntare poate fi luată fie faţă de suspect, fie faţă de inculpat de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţa de judecată; organele de urmărire penală sau judecătorul de cameră preliminară nu poate dispune măsura internării nevoluntare;

- perioada în care suspectul sau inculpatul a fost internat într-o instituţie de specialitate în vederea efectuării expertizei psihiatrice *se deduce* din durata pedepsei stabilite/aplicate.

§2. Condiţii

- aceste condiţii îşi găsesc aplicabilitatea fie atunci când internarea nevoluntară este dispusă în cursul urmăririi penale, fie când măsura este dispusă în cursul judecăţii (în primă instanţă sau în apel);

- pentru a se dispune internarea nevoluntară trebuie îndeplinite următoarele **condiţii**:

a) să fi fost începută urmărirea penală, iar organele judiciare (procurorul, organele de cercetare penală sau instanţa) să fi dispus efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice;

- nu prezintă importanţă dacă efectuarea expertizei psihiatrice este obligatorie sau facultativă.

b) să existe suspect sau inculpat în cauză;

c) comisia medico-legală psihiatrică desemnată pentru efectuarea expertizei să aprecieze că este necesară o examinare complexă a suspectului sau a inculpatului ce necesită internarea medicală a acestuia într-o instituţie sanitară de specialitate;

- nu constituie astfel o cerinţă pentru dispunerea internării nevoluntare un anumit nivel de gravitate a faptei sau necesitatea înlăturării unui pericol pentru ordinea publică, esenţială fiind situaţia medicală a suspectului sau inculpatului;

d) suspectul sau inculpatul să refuze internarea;

e) internarea medicală să fie necesară şi proporţională cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia.

Curtea reaminteşte că o persoană nu poate fi considerată „alienată" şi nu poate fi privată de libertate decât în cazul în care alienarea sa a fost dovedită, iar tulburarea are un caracter sau o dimensiune care justifică internarea; internarea nu se poate prelungi în mod valabil fără ca respectiva tulburare să persiste. În această privinţă, nicio privare de libertate a unei persoane considerate alienate nu poate fi considerată conformă art. 5 parag. 1 lit. e) dacă aceasta s-a stabilit fără consultarea unui medic specialist. Având în vedere libertatea de apreciere crescută de care dispun, în astfel de cazuri, statele contractante în materie de internare cu titlu de urgenţă se acceptă, în cazurile urgente, cu risc ridicat sau atunci când o persoană este arestată din cauza comportamentului său violent, ca un astfel de certificat să fie obţinut imediat după arestare, însă în toate celelalte situaţii, consultarea prealabilă este indispensabilă. În cazul în care nu există altă posibilitate, de exemplu, atunci când persoana în cauză refuză să se prezinte la consult, trebuie să se solicite, cel puţin, evaluarea de către un medic specialist, în baza dosarului, în caz contrar nefiind posibil să se susţină că alienarea persoanei în cauză a fost dovedită. În cele din urmă, privarea de libertate este o măsură atât de gravă încât nu se justifică decât în cazul în care alte

măsuri, mai puţin severe, au fost luate în considerare şi sunt apreciate ca fiind insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impune detenţia. Trebuie să se clarifice că privarea de libertate a persoanei în cauză era indispensabilă având în vedere circumstanţele. În speţă, din documentele aflate la dosar, reiese că reclamantul, care era acuzat de denunţare calomnioasă, a fost supus unei măsuri de internare într-o unitate psihiatrică dispusă de procuror la 3 septembrie 2002, pentru o durată nedeterminată, în vederea efectuării unei expertize psihiatrice. Curtea observă că, pentru executarea ordonanţei procurorului, reclamantul a fost ridicat cu forţa, de la domiciliul său, de poliţie, care i-a forţat uşa la ora 6^{30} dimineaţa, apoi, sub escorta agenţilor a fost condus încătuşat la secţia de poliţie şi la Serviciul Judeţean de Medicină Legală Prahova şi, în sfârşit, la spitalul de psihiatrie unde a fost internat de urgenţă. Curtea consideră că, având în vedere circumstanţele cauzei, modalităţile de executare a ordonanţei de internare într-o unitate psihiatrică au fost în mod evident disproporţionate. Astfel, acestea contrazic argumentele Guvernului potrivit cărora reclamantul a fost de acord cu internarea sa. De altfel, Guvernul nu a prezentat niciun document care să conţină semnătura reclamantului, prin care acesta din urmă şi-ar fi exprimat acordul pentru internare, la 4 septembrie 2002. Faptul de a-şi fi exprimat disponibilitatea pentru a se supune voluntar unei expertize psihiatrice nu modifică constatarea Curţii cu privire la caracterul nevoluntar al internării. De altfel, înainte de a i se prezenta ordonanţa din 3 septembrie 2002 şi fără a i se oferi în vreun fel ocazia de a se supune de bunăvoie dispoziţiei judiciare, poliţia l-a ridicat cu forţa de la domiciliul său la primele ore ale dimineţii, acesta continuând să fie privat de libertate pe toată durata zilei de 4 septembrie 2002, apoi a fost încredinţat medicilor de gardă de la Spitalul Obregia. Curtea concluzionează că, fiind vorba despre o internare nevoluntară, dispoziţiile Legii nr. 487/2002 cu privire la internarea nevoluntară a persoanelor cu tulburări psihice invocate de Guvern nu sunt relevante în cauză. În ceea ce priveşte chestiunea de a şti dacă internarea nevoluntară într-o unitate psihiatrică a reclamantului a fost „legală", în sensul art. 5 parag. 1 lit. e) din Convenţie, Curtea observă că ordonanţa procurorului, prin care s-a stabilit necesitatea acestei internări, s-a bazat pe îndoielile anchetatorilor cu privire la sănătatea psihică a reclamantului şi pe certificatul unui medic generalist. Acesta nu l-a văzut şi nici examinat vreodată pe reclamant, astfel cum reiese din hotărârea Curţii de Apel Ploieşti din 4 noiembrie 2004 şi a pus un diagnostic neconform cu realitatea. Curtea consideră că evaluarea efectuată de un psihiatru, prealabilă oricărei internări nevoluntare, era indispensabilă, având în vedere, în special, că reclamantul nu avea antecedente de tulburări psihice. De altfel, în absenţa unui comportament violent din partea reclamantului şi luând în considerare că Guvernul nu a demonstrat existenţa unui risc pentru el însuşi sau pentru alte persoane, în speţă nu era vorba, în mod evident, de o internare cu titlu de urgenţă. Pe de altă parte, din biletul de trimitere al Serviciului Judeţean de Medicină Legală Prahova, invocat de Guvern, nu reieşea că reclamantul ar prezenta vreun simptom de boală mintală sau că ar fi periculos. În plus, Curtea observă că urmăririle penale împotriva reclamantului vizau acuzaţia de denunţare calomnioasă, şi nu o infracţiune de o gravitate care ar fi putut să denote o anumită stare de pericol din partea reclamantului. În cazul în care este adevărat că internarea reclamantului, dispusă

de procuror, avea drept scop tocmai obţinerea unui certificat medical, pentru a se stabili dacă acesta avea discernământul necesar spre a fi considerat responsabil din punct de vedere penal şi că, la momentul internării sale, acesta a fost dus la un centru de psihiatrie unde a fost consultat de medici, nimic nu indică totuşi că medicii care l-au internat în spitalul de psihiatrie la 4 septembrie 2002 au fost întrebaţi dacă reclamantul trebuia în mod necesar internat în vederea efectuării unui examen medico-legal. Mai mult, Curtea observă că referatul comisiei medicale din 18 septembrie 2002, întocmit la două săptămâni de la internare, a concluzionat că reclamantul nu suferea de tulburări psihice. În ceea ce priveşte argumentul Guvernului, bazat pe poziţia exprimată de Spitalul Obregia, potrivit căruia durata minimă de internare în vederea efectuării unei expertize psihiatrice este de paisprezece zile, Curtea observă că acesta nu se bazează pe nicio dispoziţie legală, astfel cum prevede art. 5 parag. 1 din Convenţie. De asemenea, Guvernul nu a explicat de ce nu au fost luate alte măsuri, mai puţin drastice decât internarea într-un pavilion de maximă siguranţă şi, în caz afirmativ, de ce nu au fost considerate insuficiente pentru apărarea interesului personal sau public care impunea privarea de libertate a reclamantului. De altfel, Curtea observă că nu există niciun indiciu la dosar conform căruia reclamantul ar fi refuzat să se supună de bunăvoie examenului psihiatric. În cele din urmă, nu există nimic în dosar care să poată demonstra că medicii specialişti au încercat să stabilească, pe baza dosarului, alienarea persoanei în cauză. În cele din urmă, Curtea nu poate decât să regrete caracterul în mod evident disproporţionat al modalităţilor de realizare a internării. Reclamantul a fost ridicat de agenţii de poliţie care i-au forţat uşa la primele ore ale dimineţii. I s-au pus cătuşe, apoi a fost condus la postul de poliţie şi, ulterior, la laboratorul medico-legal pentru ca, în final, să fie dus la spitalul de psihiatrie. Trebuie subliniat că acesta nu comisese niciun gest violent şi că necesitatea internării sale nu fusese stabilită în mod legal de către un medic. Prin urmare, Curtea consideră că privarea de libertate a reclamantului timp de paisprezece zile nu era justificată şi nici conformă cu art. 5 parag. 1 lit. e) *(CtEDO, hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza C.B. c. României, parag. 48-59)*.

§3. Durata

- *fie în faza urmăririi penale, fie în cea a judecăţii internarea medicală nevoluntară a suspectului sau inculpatului* poate fi luată pe o durată de cel mult *30 de zile*;

- măsura procesuală poate fi prelungită *numai o singură dată* pe o durată de cel mult 30 de zile;

- durata internării nevoluntare se calculează potrivit art. 271 C.proc.pen.[1], fiind vorba de un termen substanţial.

[1] Potrivit art. 271 C.proc.pen. „În calculul termenelor privind măsurile preventive sau orice măsuri restrictive de drepturi, *ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul intră în durata acestuia*" (s.n., M.U.).

§4. Aspecte procedurale

4.1. Paşi procedurali prealabili

- Codul de procedură penală nu prevede o procedură directă de sesizare a judecătorului în vederea internării medicale nevoluntare, procesul penal având o dinamică specifică, după cum urmează:

a) după *dispunerea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice*, organul judiciar *va solicita consimţământul persoanei pentru efectuarea expertizei*; în cazul în care acesta consimte la efectuarea expertizei, va fi stabilit un termen de prezentare în faţa comisiei, aceasta urmând să examineze persoana, în principiu, la sediul institutului medico-legal; în ipoteza în care suspectul sau inculpatul refuză examinarea de către comisie sau nu se prezintă în faţa comisiei la termenul stabilit, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau judecătorul de drepturi şi libertăţi (în cazul în care pentru executarea mandatului este solicitată pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu) pentru *emiterea unui mandat de aducere pentru prezentarea suspectului sau inculpatului în faţa comisiei de expertiză medico-legală psihiatrică*;

b) după prezentarea suspectului sau inculpatului în faţa *comisiei de expertiză medico-legală psihiatrică*, aceasta urmează să îl examineze în mod direct la sediul instituţiei medico-legale, urmând ca ulterior să întocmească raportul de expertiză medico-legală psihiatrică. În cazul în care în urma examinării directe comisia consideră că nu poate să răspundă la obiectivele stabilite de către organul judiciar, fiind *necesară o examinare complexă ce necesită internarea medicală* într-o instituţie sanitară de specialitate, atunci comisia va solicita suspectului sau inculpatului consimţământul în vedere efectuării internării.

4.2. Luarea măsurii internării nevoluntare în cursul urmăririi penale

- Codul de procedură penală stipulează pentru luarea măsurii internării nevoluntare o procedură similară cu cea prevăzută pentru dispunerea arestării preventive sau a arestului la domiciliu, în considerarea naturii privative de libertate a măsurii;

- în cazul în care sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, ***comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează*** organul de urmărire penală sau judecătorul de drepturi şi libertăţi cu privire la necesitatea luării măsurii internării nevoluntare (*competenţă exclusivă de sesizare*);

- absenţa sesizării comisiei va atrage respingerea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, întrucât legiuitorul permite procurorului să sesizeze judecătorul de drepturi şi libertăţi numai după ce este sesizat de către comisie;

- competenţa de a dispune luarea măsurii internării nevoluntare ***în cursul urmăririi penale*** aparţine ***judecătorului de drepturi şi libertăţi*** de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află locul de internare ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea de luare a măsurii internării nevoluntare;

- în cazul în care **procurorul** apreciază că solicitarea comisiei medico-legale este întemeiată, întocmeşte ***propunerea de luare a măsurii internării nevoluntare*** care trebuie să cuprindă, după caz, menţiuni cu privire la:

a) fapta pentru care se efectuează cercetarea penală, încadrarea juridică, denumirea infracţiunii;

b) faptele şi împrejurările din care rezultă îndoiala asupra discernământului suspectului sau inculpatului;

c) *sesizarea comisiei medico-legale psihiatrice cu privire la refuzul suspectului sau inculpatului de a se interna;*

d) motivarea necesităţii luării măsurii internării şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit.

- chiar dacă mai mulţi procurori efectuează sau supraveghează urmărirea penală într-o anumită cauză, legea nu cere ca propunerea de *luare a măsurii internării nevoluntare* să fie întocmită şi semnată de toţi aceşti procurori, judecătorul de drepturi şi libertăţi fiind legal sesizat chiar dacă propunerea este întocmită numai de o parte dintre aceştia;

- la prezentarea dosarului de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi stabileşte termenul de soluţionare a propunerii, fixând ziua şi ora de soluţionare a propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, *în cel mult 3 zile de la data sesizării*;

- *suspectul sau inculpatul* se citează pentru termenul fixat. Termenul se aduce la cunoştinţa procurorului şi avocatului suspectului sau inculpatului, acestuia din urmă acordându-i-se, la cerere, *posibilitatea de a studia dosarul cauzei şi propunerea formulată de procuror*;

- avocatul ales sau din oficiu al suspectului sau inculpatului trebuie să aibă timpul şi înlesnirile necesare pentru studierea dosarului şi a propunerii de luare a măsurii internării medicale nevoluntare, *fără ca prin aceasta să se poată ajunge la o întârziere nerezonabilă a procedurii de soluţionare a propunerii*;

- dacă apărătorul ales al suspectului sau inculpatului nu se prezintă nejustificat în ziua şi la ora stabilite de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici nu asigură substituirea, pleacă sau refuză nejustificat să efectueze apărarea, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui apărător din oficiu care să-l înlocuiască, acordându-i timpul rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective;

- în toate cazurile ***este obligatorie asistenţa juridică*** a suspectului sau inculpatului de către un avocat, ales sau numit din oficiu, la soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării medicale nevoluntare;

- propunerea de luare a măsurii internării medicale nevoluntare se soluţionează în ***camera de consiliu***[1] *de un singur judecător de drepturi şi libertăţi*, indiferent de natura infracţiunii, cu participarea obligatorie a procurorului;

---

[1] Caracterul nepublic al şedinţei de judecată decurge din faptul că judecătorul de drepturi şi libertăţi îşi exercită competenţa funcţională numai în faza de urmărire penală care este caracterizată prin principiul nepublicităţii; prin urmare, regulile aferente fazei de judecată, inclusiv cele referitoare la publicitatea şedinţei de judecată, nu se vor aplica şi în procedurile din faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi din faza de urmărire penală.

- soluţionarea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare se face numai în prezenţa suspectului sau inculpatului, în afară de cazul când acesta:

a) este dispărut;

b) se sustrage;

c) din cauza stării sănătăţii sau din cauză de forţă majoră ori stare de necesitate nu se poate prezenta.

- Codul de procedură penală nu prevede obligaţia judecătorului de drepturi şi libertăţi de a proceda la ascultarea suspectului sau inculpatului;

- judecătorul de drepturi şi libertăţi dă cuvântul procurorului şi apărătorului suspectului sau inculpatului pentru dezbaterea, cu asigurarea exigenţelor de contradictorialitate, a propunerii formulate de parchet, suspectul/inculpatul având ultimul cuvânt;

- deliberând asupra propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare, judecătorul de drepturi şi liberarăţi poate dispune *prin încheiere motivată, una dintre următoarele* ***soluţii***:

1. ***respingerea propunerii de luare a măsurii internării nevoluntare ca neîntemeiată;***

2. ***admiterea propunerii şi dispunerea internării nevoluntare.***

- încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi prin care a fost admisă propunerea de internare nevoluntară trebuie să cuprindă:

a) datele de identitate ale suspectului sau inculpatului;

b) descrierea faptei de care este acuzat suspectul sau inculpatul, încadrarea juridică şi denumirea infracţiunii;

c) faptele şi împrejurările din care rezultă îndoială asupra stării psihice a suspectului sau inculpatului;

d) motivarea necesităţii luării măsurii internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice şi a proporţionalităţii acesteia cu scopul urmărit;

e) durata măsurii internării.

- după luarea măsurii, suspectului sau inculpatului ***i se aduc la cunoştinţă***, de îndată, în limba pe care o înţelege, *motivele internării*, încheindu-se în acest sens *un proces-verbal;* în acest fel se asigură dreptul celui internat să exercite în cunoştinţă de cauză un „recurs efectiv" împotriva măsurii procesuale privative de libertate;

- imediat după luarea măsurii internării nevoluntare sau în cazul schimbării ulterioare a locului de internare, judecătorul de drepturi şi libertăţi care a dispus măsura încunoştinţează despre aceasta şi despre locul internării un membru al familiei suspectului sau inculpatului ori o altă persoană desemnată de acesta, precum şi instituţia medico-legală care efectuează expertiza, încheindu-se în acest sens un proces-verbal; instituţia de specialitate are obligaţia de a informa organele judiciare despre schimbarea locului internării;

- hotărârea prin care dispune internarea nevoluntară se pune în executare *de procuror* prin intermediul organelor de poliţie;

- după dispunerea internării, dacă suspectul sau inculpatul se află în stare de deţinere, judecătorul de drepturi şi libertăţi informează administraţia locului de deţinere despre măsura internării şi dispune transferul arestatului într-o secţie de psihiatrie a unui penitenciar-spital;

- împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi se poate face ***contestaţie*** la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către suspect, inculpat sau de procuror *în termen de 24 de ore de la pronunţare*;

- contestaţia împotriva încheierii prin care se dispune internarea nevoluntară *nu este suspensivă de executare*, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi fiind executorie din momentul pronunţării;

- contestaţia formulată de suspect sau inculpat împotriva încheierii prin care s-a dispus internarea nevoluntară se soluţionează în termen de 3 zile de la data înregistrării acesteia;

- ***în cazul în care contestaţia este formulată de procuror*** procedura de soluţionare este contradictorie; în vederea soluţionării *contestaţiei formulate de procuror*, judecătorul de la instanţa ierarhic superioară dispune *citarea suspectului sau inculpatului*. Participarea avocatului ales sau numit din oficiu al suspectului ori inculpatului este obligatorie;

- ***atunci când contestaţia a fost formulată de suspect sau inculpat*** *contradictorialitatea este limitată*; astfel, în scopul soluţionării *contestaţiei formulate de suspect sau de inculpat*, judecătorul de la instanţa ierarhic superioară comunică acestuia şi procurorului data stabilită pentru judecarea contestaţiei şi le acordă posibilitatea de a depune *observaţii scrise* până la acea dată, în afară de cazul când apreciază că prezenţa suspectului sau inculpatului, participarea procurorului şi formularea de concluzii orale de către aceştia sunt necesare pentru justa soluţionare a contestaţiei; atunci când suspectul sau inculpatul invocă pe calea contestaţiei chestiuni de fapt (spre exemplu, absenţa oricărui dubiu cu privire la discernământul său) care nu pot fi analizate în absenţa unei audieri nemijlocite a acuzatului din partea instanţei de control judiciar, refuzul de a permite suspectului sau inculpatului de a participa la şedinţă şi de a formula concluzii orale în faţa judecătorului sau instanţei poate duce la încălcarea art. 5 parag. 4 din Convenţie (*mutandis mutatis*, CtEDO, hotărârea din 26 mai 1988, în cauza *Ekbatani c. Suediei*, parag. 32);

- judecătorul de drepturi şi libertăţi soluţionează contestaţia *prin încheiere motivată,* putând dispune una din următoarele ***soluţii***:

1. admiterea contestaţiei şi respingerea propunerii de internare medicală nevoluntară, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a dispus internarea;

- în acest caz se va dispune externarea (punerea de îndată în libertate) a suspectului sau inculpatului, dacă acesta nu este deţinut sau arestat în altă cauză.

2. admiterea contestaţiei şi dispunerea internării medicale nevoluntare, dacă judecătorul de drepturi şi libertăţi de la prima instanţă a respins propunerea de internare;

3. admiterea, în parte, a contestaţiei şi reducerea duratei de timp pentru care s-a dispus internarea nevoluntară;

4. respingerea contestaţiei ca neîntemeiată sau tardivă;

5. ia act de retragerea contestaţiei.

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 24 de ore de la soluţionarea contestaţiei; dacă încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi nu este atacată cu contestaţie, acesta restituie dosarul procurorului în termen de 24 de ore de la expirarea termenului de contestaţie.

4.3. Luarea măsurii internării medicale nevoluntare în cursul judecăţii

- în cursul judecăţii, dacă sunt îndeplinite condiţiile de mai sus, măsura internării nevoluntare poate fi luată ***de instanţă la propunerea comisiei medico-legale psihiatrice (sesizare directă a instanţei)***, în cazul în care consideră că este necesară o examinare complexă ce necesită internarea medicală a inculpatului într-o instituţie sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea;

- regulile procedurale descrise mai sus pentru luarea măsurii internării medicale nevoluntare în cursul urmăririi penale se aplică în mod corespunzător şi în faza de judecată, cu menţiunea că şedinţa de judecată va fi, de principiu, publică; nu este exclus ca instanţa de judecată să facă aplicarea dispoziţiilor art. 352 alin. (3) C.proc.pen. şi să declare şedinţa nepublică.

4.4. Prelungirea măsurii internării nevoluntare

- în cursul urmăririi penale sau al judecăţii măsura internării nevoluntare în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice poate fi prelungită ***o singură dată, pe o durată de cel mult 30 de zile***;

- ***comisia de expertiză medico-legală psihiatrică sesizează*** procurorul (în cursul urmăririi penale) sau, după caz, instanţa (în cursul judecăţii) asupra necesităţii prelungirii măsurii internării ***cu cel puţin 7 zile înainte de expirarea acesteia***; cred că faţă de natura privativă de libertate a măsurii procesuale, considerentele *DCC nr. 336/2015* trebuie interpretate ca fiind aplicabile prin supliment analogic şi în această materie şi, prin urmare, ***termenul de 7 zile are natura unui termen procedural imperativ;***

- **sesizarea comisiei trebuie să conţină**:

a) descrierea activităţilor efectuate;

b) motivele pentru care examinarea nu a fost finalizată pe parcursul internării;

c) examinările ce urmează a fi efectuate;

d) precizarea perioadei pentru care este necesară prelungirea;

- regulile procedurale descrise mai sus pentru luarea măsurii internării medicale nevoluntare se aplică în mod corespunzător şi în cadrul procedurii de prelungire a măsurii internării (asistenţă juridică obligatorie, citarea suspectului sau inculpatului, participarea procurorului, încheiere supusă contestaţiei etc.).

4.5. Revocarea măsurii internării nevoluntare

- ***revocarea*** *măsurii internării nevoluntare* este măsura procesuală prin care se revine asupra măsurii internării nevoluntare a inculpatului, când aceasta *nu mai este*

necesară (de pildă, în cazul în care examinările necesare efectuări expertizei au fost deja efectuate în instituţii de specialitate înainte de expirarea duratei pentru care a fost dispusă internarea);

- competenţa de a dispune revocarea măsurii internării aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi în cursul urmăririi penale, respectiv instanţei în cursul judecăţii;

- ***sesizarea*** judecătorului de drepturi şi libertăţi/instanţei de judecată în vederea revocării măsurii internării poate fi făcută ***fie direct de comisia de expertiză medico-legală psihiatrică, fie de suspectul sau inculpatul internat***;

- sesizarea se soluţionează de urgenţă, în camera de consiliu, cu participarea procurorului, după audierea avocatului ales sau din oficiu al persoanei internate;

- încheierea pronunţată de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de instanţă prin care este soluţionată sesizarea cu privire la revocarea măsurii internării nevoluntare ***este definitivă***, indiferent de soluţia dispusă.

Secţiunea a 12-a. Măsurile asigurătorii

§1. Particularităţile procedurale ale luării măsurilor asigurătorii

1.1. Noţiunea de măsură asigurătorie. Condiţii generale pentru luarea măsurii asigurătorii

- sunt măsurile procesuale constând în indisponibilizarea pe parcursul procesului penal a bunurilor mobile sau imobile ale suspectului, inculpatului (şi în unele cazuri ale părţii responsabile civilmente ori ale altor persoane), pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale *sau al confiscării extinse* ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii *sau a cheltuielilor judiciare* ori a reparării pagubei produse prin infracţiune[1];

- măsurile asigurătorii constau în indisponibilizarea unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui sechestru asupra acestora; deşi art. 249 alin. (2) C.proc.pen.

---

[1] În *decizia nr. 19/RIL/2017* Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a arătat că: „În cadrul unei anchete penale, sechestrul asigurător vizează în principal garantarea executării unor eventuale creanţe ce vor fi recunoscute în favoarea unor terţi lezaţi prin acţiunea ce face obiectul judecăţii ori pentru a se garanta executarea unei eventuale sancţiuni constând în confiscarea unor bunuri. Totuşi, «(...) atât stabilirea unor drepturi de creanţă ale unor terţi, cât şi confiscarea sunt măsuri ce urmează a fi luate în cadrul unor proceduri separate, ulterioare, astfel încât procedura de instituire a sechestrului nu constituie o judecată asupra unei acuzaţii în materie penală, în sensul art. 6 din Convenţie. Tot astfel, această procedură nu atinge nici problema de fond a unor drepturi şi obligaţii cu caracter civil, care fac obiectul procedurii principale, astfel încât litigiul privind instituirea unui sechestru nu intră nici în domeniul civil reglementat de art. 6 [din Convenţie], care nu este aplicabil în speţă (CEDO, Secţia a V-a, Decizia *Dogmoch c. Germaniei*, 8 septembrie 2006. 26.315/03, disponibilă pe *www.legalis.ro*)» [Noul Cod de procedură civilă comentat şi adnotat, Vol. II – Art. 527-1134, Coordonatori Viorel Mihai Ciobanu, Marian Nicolae (p. 1253)]".

consacră noțiunea generică de sechestru pentru indisponibilizarea bunurilor, analiza tuturor articolelor din capitolul destinat măsurilor preventive relevă că acestea se pot obiectiva în ***sechestrul penal asupra bunurilor mobile corporale*** (art. 252 C.proc.pen.), ***sechestrul penal asupra bunurilor imobile*** – notarea ipotecară [art. 253 alin. (4) C.proc.pen.] sau în ***poprire***[1] (art. 254 C.proc.pen.);

- deşi dispoziţiile art. 249 C.proc.pen. stipulează că prin intermediul măsurilor asigurătorii *este garantată* executarea pedepsei amenzii, a cheltuielilor judiciare sau repararea pagubei cred că trebuie avut în vedere că prin intermediul acestei măsuri procesuale nu este constituită o garanție în sensul legii civile şi nici nu se instituie vreo ordine de prioritate;

- prin intermediul măsurilor asigurătorii se realizează o restrângere a exercitării unora dintre atributele dreptului de proprietate asupra bunului indisponibilizat (de regulă, este restrâns dreptul de dispoziție, fiind posibil ca atunci când măsura este însoțită şi de ridicarea bunului, alături de *abusus*, să fie restrânsă şi prerogativa folosinței bunului) în vederea asigurării eficacității hotărârii care urmează a se pronunța în cauza penală[2];

---

[1] Poprirea constă în indisponibilizarea sumelor de bani datorate cu orice titlu suspectului, inculpatului sau persoanei responsabile civilmente, de către un terț ori de către cel păgubit în mâinile acestora, în limitele prevăzute de lege, de la data primirii ordonanței sau încheierii prin care se înființează măsura asigurătorie.

[2] *În acelaşi sens*, cu referire la procesul civil, a se vedea şi *G.-L. Zidaru, P. Pop*, op. cit., p. 88. Tot astfel, prin *DCC nr. 629/2015* s-a reținut că „măsurile asigurătorii sunt ***măsuri procesuale provizorii, cu caracter real***, care au ca efect indisponibilizarea bunurilor mobile şi imobile care aparțin suspectului, inculpatului, părții responsabile civilmente ori altei persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile (acestea din urmă în ipoteza confiscării), prin instituirea unui sechestru. Ca efect al instituirii sechestrului, proprietarul acestor bunuri pierde dreptul de a le înstrăina sau greva de sarcini, măsura afectând, aşadar, atributul dispoziției juridice şi materiale, pe întreaga durată a procesului penal, până la soluționarea definitivă a cauzei. Totodată, Curtea reține că sechestrul asigurător poate afecta şi atributele de *usus* şi *fructus*, atunci când bunurile sechestrate trebuie ridicate în mod obligatoriu şi predate pentru păstrare unor instituții de specialitate [art. 252 alin. (2), (3), (4) şi (5) C.proc.pen.] ori atunci când au fost puse sub sigiliu şi se desemnează un custode [art. 252 alin. (9) din același cod]. Aşadar, interzicerea până la soluționarea definitivă a cauzei a transferului, distrugerii, transformării, înstrăinării, deplasării bunurilor asupra cărora s-a instituit sechestrul, asumarea temporară a custodiei sau controlului asupra acestor bunuri afectează dreptul de proprietate nu numai al suspectului, inculpatului ori persoanei responsabile civilmente, dar şi al terților proprietari ai acestor bunuri şi care nu au calitate de parte în procesul penal. (...) ingerința generată prin dispunerea sechestrului asupra bunurilor mobile şi imobile ale suspectului, inculpatului, persoanei responsabile civilmente ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile vizează drepturi fundamentale, respectiv dreptul de proprietate, este reglementată prin lege, respectiv art. 249 şi urm. C.proc.pen., are ca scop legitim desfăşurarea instrucției penale, fiind o măsură judiciară aplicabilă în cursul procesului penal, se impune, fiind adecvată *in abstracto* scopului legitim urmărit, este nediscriminatorie şi este necesară într-o societate democratică, pentru protejarea valorilor statului de drept. Totodată, Curtea constată că ingerința analizată este proporțională cu cauza care a determinat-o, de vreme ce măsurile asigurătorii au caracter provizoriu, întrucât acestea se dispun pe durata procesului penal, iar Curtea, analizând principiul proporționalității, în jurisprudența sa constantă, a reținut că acesta presupune caracterul excepțional al restrângerilor exercițiului drepturilor sau libertăților fundamentale, ceea ce implică, în mod necesar, şi caracterul lor temporar".

În materia măsurilor asigurătorii din dreptul procesual penal, noțiunea de „sechestru penal" este o noțiune generică care înglobează atât sechestrul penal propriu-zis, cât și poprirea. În aceste condiții, instanța nu va menționa distinct măsura popririi, instituirea sechestrului cu privire la toate bunurile mobile și imobile, prezente și viitoare, ale inculpatului fiind suficientă. De altfel, în cazul unei sume datorate de un terț, în patrimoniul creditorului (inculpatul în cazul popririi) există un drept de creanță cu privire la acea sumă, drept de creanță care constituie un bun mobil corporal. În aceste condiții, se subînțelege că sechestrul penal instituit (*lato senso*) include și poprirea sumelor de bani datorate inculpatului, cu orice titlu, de terți. În ceea ce privește poprirea unor eventuale sume datorate inculpatului de partea civilă, nu este necesară poprirea lor în condițiile în care operează compensarea. De altfel, aceeași discuție ar putea fi purtată și în ceea ce privește bunurile imobile, în privința cărora s-a solicitat și s-a instituit tot luarea sechestrului și nu a ipotecii *(C.A. București, secția I penală, decizia penală nr. 432/15.04.2022, nepublicată).*

- în doctrină[1] s-a apreciat că pentru a fi luată o măsură asigurătorie trebuie îndeplinite următoarele două **condiții**:

a) măsura procesuală să fie necesară pentru evitarea ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii de la urmărire a bunurilor; organul judiciar care instituie măsura nu trebuie să facă dovada că se pregătesc astfel de acțiuni cu privire la bunurile respective; astfel, atunci când luarea măsurii asiguratorii este facultativă, organul judiciar care dispune luarea măsurii trebuie să constate existența unor date, probe sau indicii din care să rezulte existența unui risc de insolvabilitate al persoanei ale cărei bunuri urmează a fi indisponibilizate ca urmare a unei posibile ascunderi, distrugeri, înstrăinări sau sustrageri de la urmărire a bunurilor[2];

b) bunurile asupra cărora se dispune măsura să poată face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori să poată servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracțiune;

- condițiile necesare pentru instituirea măsurilor asigurătorii nu urmează logica celor din materia măsurilor preventive, Codul de procedură penală neprevăzând drept cerință pentru dispunerea acestora existența unei suspiciuni rezonabile cu privire la comiterea unei infracțiuni; organele de urmărire penală care dispun luarea unei măsuri asigurătorii

---

[1] *Gh. Mateuț*, op. cit., p. 900.

[2] În *DCC nr. 629/2015* s-a arătat că „pentru instituirea sechestrului asigurător nu este necesar ca suspectul sau inculpatul să pregătească ori să realizeze manopere sau activități din care să rezulte că ar intenționa ascunderea bunurilor sale, măsura putând fi dispusă în toate cazurile în care s-a produs un prejudiciu sau legea impune confiscarea specială sau extinsă". *Tot astfel*, în jurisprudență s-a arătat că „deși nu este în mod absolut necesar a se face dovada că se pregătește ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul reparării pagubei produse prin infracțiune, judecătorul apreciază că în lipsa unor astfel de suspiciuni, este necesar cel puțin să se dovedească existența unui potențial pericol de insolvabilitate a persoanelor vizate de aceste măsuri" (*Jud. Sectorului 2 București, încheierea din 18 mai 2018*, în *I. Neagu, M. Damaschin, A.V. Iugan*, Codul de procedură penală adnotat. Partea generală, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2021). *În sensul că* acest pericol trebuie să fie unul obiectiv și să rezulte din probe, a se vedea *Gh. Mateuț*, op. cit., p. 903.

nu atestă prin aceasta vinovăţia penală a persoanei ale cărei bunuri sunt indisponibilizate şi nici faptul că există o suspiciune rezonabilă că aceasta este implicată în activităţi infracţionale; astfel, în cazul în care măsura asigurătorie este dispusă asupra bunurilor suspectului sau inculpatului, existenţa suspiciunii rezonabile cu privire la comiterea unei infracţiuni constituie o condiţie doar pentru dobândirea calităţii de suspect/inculpat, nefiind, însă, şi o condiţie pe care legea o cere să fie îndeplinită pentru luarea măsurii asigurătorii; tot astfel, şi atunci când măsurile asigurătorii sunt instituite asupra bunurilor unor terţe persoane sau ale părţii responsabile civilmente, analiza legalităţii măsurii nu implică cerinţa existenţei unei suspiciuni rezonabile că acestea persoane au comis nemijlocit sau participat la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală;

- pe lângă cele două condiţii precizate mai sus, în literatura de specialitate cred că se impune reţinerea şi a **celei de-a treia condiţii**, aceea potrivit căreia măsura asigurătorie trebuie să asigure justa proporţionalitate între restrângerea dreptului de proprietate şi scopul urmărit prin impunerea măsurii asigurătorii; apreciez că ***exigenţa de proporţionalitate*** trebuie analizată cu aceeaşi rigoare ca şi testul de proporţionalitate care constituie o condiţie pentru luarea/prelungirea/menţinerea unei măsuri preventive (privative sau restrictive de libertate)[1]; pe de o parte, testul proporţionalităţii este prevăzut de lege drept o *condiţie de legalitate pentru luarea măsurii asigurătorii în vederea reparării pagubei*, aceasta neputând fi aplicată *in abstracto*, indiferent de valoarea acestora, ci numai până la valoarea probabilă a pagubei produse prin infracţiune; consacrarea testului proporţionalităţii în cadrul jurisprudenţei Curţii Europene (de pildă, cauzele *Hutten-Czapska c. Poloniei, Depalle c. Franţei, Herrmann c. Germany*) în ipotezele de control al proprietăţii, inclusiv atunci când acesta este impus prin instituirea măsurii asigurătorii (*GK Statyba Ltd and Guselnikovas c. Lituaniei*) conduce la concluzia că acesta va constitui *o condiţie de legalitate a luării măsurii asigurătorii* atât atunci când măsura se dispune în scopul recuperării pagubei, cât şi în ipoteza în care acesta se ia în scopul asigurării executării confiscării speciale sau extinse, ori a pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare; prin urmare, în aceste cazuri nu se poate dispune instituirea măsurii asigurătorii asupra tuturor bunurilor mobile sau imobile ale inculpatului, fără nicio determinare a limitei valorice patrimoniale probabile a scopurilor urmărite; pe de altă parte, caracterul disproporţionat al restrângerii dreptului de proprietate cu scopul urmărit prin acestea trebuie să conducă la *ridicarea măsurii asigurătorii*; astfel, vor fi avute în vedere durata indisponibilizării, complexitatea cauzei, inerţia sau activitatea *pro activă* a organelor judiciare, modalităţile de conservare apte să evite deteriorarea excesivă a bunurilor etc.; evaluarea cerinţei de proporţionalitate este învederată şi de recenta completare a Codului de

[1] În *decizia nr. 19/RIL/2017* instanţa supremă a reţinut că: „Instituirea unei măsuri asigurătorii obligă organul judiciar să stabilească *un raport rezonabil de proporţionalitate* între scopul pentru care măsura a fost dispusă (de exemplu, în vederea confiscării bunurilor), ca modalitate de asigurare a interesului general, şi protecţia dreptului persoanei acuzate de a se folosi de bunurile sale, pentru a evita să se impună o sarcină individuală excesivă. *Proporţionalitatea* dintre scopul urmărit la instituirea măsurii şi restrângerea drepturilor persoanei acuzate trebuie asigurată indiferent de modul în care legiuitorul a apreciat necesitatea dispunerii sechestrului, ca decurgând din lege sau ca fiind lăsată la aprecierea judecătorului. Condiţia decurge atât din art. 1 din Primul Protocol adiţional la CEDO, cât şi din art. 53 alin. (2) din Constituţia României, republicată (măsura trebuie să fie proporţională cu situaţia care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu şi fără a aduce atingere existenţei dreptului sau a libertăţii)".

procedură penală, operată prin Legea nr. 6/2021, care instituie în art. 250[2] C.proc.pen. obligativitatea verificării periodice a subzistenței temeiurilor care au determinat luarea sau menținerea măsurii asigurătorii cu consecința restrângerii sau ridicării acestora;

- cerința ca măsura asigurătorie să asigure justa proporționalitate între restrângerea dreptului de proprietate şi scopul urmărit prin impunerea măsurii asigurătorii constituie o aplicare specifică în materia acestor măsuri procesuale a principiului proporționalității, pe care îl apreciez ca fiind unul dintre principiile generale ale procesului penal; în aceste condiţii, respectarea exigenţei de proporționalitate se impune nu numai în situația în care luarea unei măsuri asigurătorii este facultativă, ci şi atunci când legea instituie obligativitatea acesteia (de pildă, atunci când partea civilă este un minor lipsit de capacitate de exercițiu, organele judiciare trebuie să evalueze proporționalitatea măsurii asigurătorii, aceasta neputând fiind instituită *in abstracto* cu privire la toate bunurile inculpatului);

- nu este însă exclus ca atunci când măsura asigurătorie este luată asupra bunurilor suspectului sau inculpatului, cu ocazia analizării legalităţii măsurii asigurătorii contestate, judecătorul de drepturi şi libertăţi să constate că nu există probe din care să rezulte suspiciunea cu privire la comiterea unei fapte prevăzute de legea penală, ori că pentru aceasta există un impediment la exercitarea acţiunii penale (de pildă, prescripţia sau lipsa plângerii prealabile), caz în care să considere că măsura asigurătorie nu este proporțională cu scopul urmărit prin aceasta.

1.2. Obiectul măsurilor asigurătorii

- obiectul măsurilor asigurătorii îl reprezintă bunurile mobile corporale, dar şi incorporale, inclusiv monede virtuale[1] (***în cazul sechestrului***) sau sume de bani sau bunuri incorporale/corporale (în mod excepțional) datorate de către terți celui față de care se ia măsura (***în cazul popririi***) şi bunurile imobile[2] (***în cazul notării ipotecare***[3]);

- când măsura asigurătorie priveşte sumele de bani din conturi sau sumele de bani datorate de terți persoanei față de care se ia măsura asigurătorie (de pildă, salarii,

---

[1] În doctrină (*A.-R. Trandafir, G. Zlati*, Monedele virtuale: între obținerea datelor privind tranzacțiile financiare şi luarea măsurilor asigurătorii în procesul penal, în AUB nr. 1/2022, p. 81) s-a apreciat că „monedele virtuale deținute pe platformele de tranzacționare centralizate (CEX) reprezintă bunuri incorporale deținute de un terț şi pot fi supuse măsurii asigurătorii a **popririi**. În schimb, în cazul portofelelor non-custodiale şi al platformelor de tranzacționare descentralizate (DEX), nu există un terț, monedele fiind deținute de titular, ceea ce conduce la ideea că măsura asigurătorie ce ar putea fi înființată este **sechestrul**. Prin urmare, distincția este relevantă în special pentru a putea vedea dacă terțul (platforma de tranzacționare, furnizorul de portofel digital etc.) are sau nu obligații în legătură cu respectiva măsură asigurătorie".

[2] *T.C. Briciu, A.-R. Trandafir (Ilie)*, Incidența dispozițiilor Codului de procedură civilă sau ale Codului de procedură fiscală în materia măsurilor asigurătorii luate în procesul penal. Concursul între măsurile asigurătorii luate în procesul penal şi titlurile executorii, în R.R.D.P. nr. 4/2014, p. 33-41. În această privință, autorii au arătat că pot fi urmărite şi dreptul de uzufruct şi dreptul de superficie, iar dreptul de servitute poate fi urmărit silit numai odată cu fondul dominant căruia îi profită. Dreptul de uz şi de abitație nu pot face obiectul urmăririi silite, având în vedere caracterul lor personal.

[3] Potrivit art. 954 alin. (3) C.proc.civ., înscrierea face opozabil sechestrul tuturor acelora care, după înscriere, vor dobândi vreun drept asupra imobilului respectiv.

chirii etc.), în realitate nefiind vorba de *sechestrul* asupra bunurilor mobile corporale, ci de ***poprirea asigurătorie***[1];

- sistematizându-se obiectul măsurilor asigurătorii, în doctrină[2] s-a arătat că:

a) atunci când este vorba de **bunuri corporale**, indiferent de împrejurarea că acestea sunt sau nu în posesia suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente, în principiu, trebuie să se recurgă la măsura ***sechestrului***;

b) atunci când este vorba de **sume de bani, titluri de valoare sau alte bunuri mobile incorporale** care se află în posesia suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente, se va aplica măsura ***sechestrului***;

c) atunci când este vorba de **sume de bani aflate în conturile bancare sau datorate de un terț** în baza unui raport prezent, care au la bază raporturi de creanță, se va aplica măsura ***popririi asigurătorii asupra creanței***[3]; în privința obiectului popririi, instanța de contencios constituțional a arătat în *DCC nr. 20/2016* că „dispozițiile art. 254 alin. (1) C.proc.pen. au în vedere luarea măsurii asigurătorii a popririi asupra unei creanțe, iar nu asupra sumelor de bani în materialitatea lor – bunuri mobile corporale, care pot face obiectul sechestrului penal propriu-zis. Așa încât sumele de bani din conturile bancare, datorate de bancă suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente, sau sumele de bani datorate de către angajator salariatului său pot face doar obiect al popririi"; în această privință, în doctrină[4] s-a arătat că „în cazul popririi, raporturile juridice pe care le presupune această operațiune triunghiulară sunt exclusiv *raporturi juridice de creanță*. Între părțile implicate trebuie să existe două raporturi juridice ce preced înființarea popririi asigurătorii: un raport între creditorul popritor (care acționează prin intermediul organului penal care înființează poprirea, inclusiv când acest creditor este statul) și debitorul poprit – suspect, inculpat sau parte responsabilă civilmente (creditorul nu dispune totuși de un titlu executoriu pentru creanța ce o afirmă asupra debitorului poprit), și un raport între debitorul poprit și terțul poprit. După obținerea titlului executoriu de către creditorul popritor, atunci când poprirea devine executorie, se naște și un al treilea raport juridic, între creditorul popritor și terțul poprit".

---

[1] *M. Avram, A.-R. Ilie*, Concursul între poprirea asigurătorie înființată în materie civilă sau penală și poprirea executorie asupra conturilor bancare, în C.J. nr. 5/2012, p. 278 și urm.

[2] *T.C. Briciu, A.-R. Trandafir (Ilie)*, Incidența dispozițiilor Codului de procedură civilă..., loc. cit., p. 48.

[3] În această privință, în doctrină (*M. Avram, A.-R. Ilie*, Concursul între poprirea..., loc. cit., p. 278 și urm.), s-a arătat că în cazul conturilor deschise la bănci de persoanele fizice sau juridice sau al sumelor datorate de terți acestor persoane, obiectul măsurii asigurătorii nu îl constituie sumele de bani propriu-zise, ca bunuri corporale, ci *creanța bănească* pe care inculpatul, suspectul sau partea responsabilă civilmente, *în calitate de titular al contului ori de creditor*, o are față de bancă sau un terț, aceștia din urmă fiind proprietarii sumelor de bani aflate în conturile clientului ei ori deținute de ei. Tot astfel, în literatura de specialitate [*T.C. Briciu, A.-R. Trandafir (Ilie)*, Incidența dispozițiilor Codului de procedură civilă..., loc. cit., p. 34] s-a subliniat că art. 254 alin. (1) C.proc.pen., reglementând poprirea asigurătorie, se referă expres la sumele de bani *datorate* cu orice titlu de către un terț suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente.

[4] *A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 254, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a.

d) atunci când este vorba de **titluri de valoare sau alte bunuri mobile incorporale** aflate doar în mâinile unui terţ se va aplica măsura ***popririi asigurătorii.***

- prin ***decizia nr. 19/RIL/2017***, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a apreciat că, atunci când se instituie măsuri asigurătorii în procesul penal, *nu este necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înfiinţează măsura asigurătorie.* Astfel, instanţa supremă a distins între luarea măsurii asigurătorii şi punerea în executare a acestora, considerând că în *prima etapă a indisponibilizării bunurilor*, acestea nu trebuie indicate/individualizate sau dovedită existenţa acestora; în baza acestui raţionament Înalta Curte a validat o abordare criticabilă a unor organe judiciare, care în prezent era minoritară în practica judiciară; odată cu soluţia instanţei supreme este acordată „o bază legală explicită" care permite luarea măsurii restrictive de proprietate printr-o simplă dispoziţie a procurorului, judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei referitoare la indisponibilizarea tuturor bunurilor mobile sau imobile, prezente sau viitoare, ale suspectului sau inculpatului în limitele scopurilor urmărite prin măsurile asigurătorii, fără efectuarea vreunei verificări prealabile cu privire la existenţa bunurilor şi fără a se stabili vreun criteriu de individualizare a acestora[1]; în această modalitate, esenţa măsurii asigurătorii se

---

[1] În motivarea deciziei pronunţate s-au prezentat, în esenţă, următoarele argumente:

a) art. 249 alin. (2) C.proc.pen. nu distinge între bunuri prezente sau viitoare şi nici nu limitează obiectul măsurilor asigurătorii la bunurile prezente, existente în patrimoniul persoanelor vizate de măsuri la momentul la care acestea au fost instituite;

b) scopul instituirii măsurilor asigurătorii este unul de interes social general, fiind pe deplin justificată includerea atât a bunurilor prezente, cât şi a bunurilor viitoare (care fie nu există încă, fie există, însă în patrimoniul unor terţi) sub imperiul măsurilor asigurătorii instituite;

c) nimic nu împiedică instituirea de măsuri asigurătorii în ipoteza inexistenţei sau lipsei bunurilor din patrimoniul persoanei cu privire la care se dispune măsura, întrucât, între momentul instituirii şi cel al punerii în executare, acest patrimoniu poate suferi transformări, prin includerea unor bunuri viitoare, mobile sau imobile, pentru care legea procesual penală nu conţine vreo dispoziţie de exceptare de la luarea şi, respectiv, executarea măsurilor asigurătorii, câtă vreme este asigurat scopul prevăzut de dispoziţiile art. 249 alin. (1) C.proc.pen.;

d) existenţa sau inexistenţa bunurilor în patrimoniul suspectului, inculpatului, altor persoane sau persoanei responsabile civilmente nu interesează faza instituirii măsurilor asigurătorii, *ci priveşte faza procesuală următoare* [s.n., M.U. (!!!)], aceea a executării dispoziţiilor instanţei privind luarea unor asemenea măsuri. Concret, din analiza dispoziţiilor art. 249, 251 şi 252 C.proc.pen. rezultă că dispoziţia de luare a măsurii asigurătorii este atributul procurorului, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată şi reprezintă *o fază procesuală distinctă de aducerea sa la îndeplinire* (*remarcăm în acest context modul eronat sau inovator de înţelegere a noţiunii de fază procesuală care priveşte urmărirea penală, camera preliminară, judecata şi punerea în executare!!!; deopotrivă instanţa supremă confundă noţiunea de identificare a bunului care poate avea loc cu ocazia punerii în executare a măsurii asiguratorii, cu individualizarea bunurilor ce urmează a fi indisponibilizare care ar fi trebuit să aibă loc la momentul instituirii măsurii procesuale* – n.n., M.U.).

e) nicio dispoziţie din Codul de procedură penală ori din Codul de procedură civilă nu susţine necesitatea identificării prealabile a bunurilor în procedura sechestrului asigurător. Dimpotrivă, legea generală referitoare la sechestru, art. 954 C.proc.civ., vorbeşte explicit despre lipsa obligaţiei de a fi individualizate bunurile asupra cărora se solicită să se înfiinţeze sechestrul;

f) dispoziţiile care reglementează condiţiile generale privind măsurile asigurătorii în procesul penal, cuprinse în titlul V capitolul III din Codul de procedură penală, nu includ necesi-

transferă din etapa încuviinţării în cea a executării, unde evaluarea venită din partea unui magistrat este quasiinexistentă în legătură cu instituirea restricţiei dreptului de proprietate; deopotrivă, este legitimată inexistenţa vreunei obligaţii procedurale pozitive de efectuare a unor demersuri *ex ante* în scopul individualizării sferei patrimoniale care ar putea fi afectată[1];

- apreciez că ***decizia nr. 19/RIL/2017*** nu poate fi aplicată în ipoteza în care scopul măsurii asigurătorii este acela de a garanta *confiscarea specială în natură*, caz în care la momentul luării măsurii asigurătorii bunul trebuie să fie identificat în posesia sau deţenţia suspectului sau inculpatului, respectiv a proprietarului acestuia care a avut cunoştinţă de modalitatea infracţională de folosire a bunului de către suspect/inculpat;

- organele judiciare pot solicita înscrierea măsurii asigurătorii în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare.

1.3. Scopul măsurilor asigurătorii

Atât în cauzele în care suspecţii/inculpaţii sunt persoane fizice, cât şi în cele în care aceştia sunt persoane juridice măsurile asigurătorii sunt dispuse în următoarele **scopuri**:

1. în vederea reparării pagubei – constau în indisponibilizarea bunurilor mobile/imobile ori a veniturilor *suspectului/inculpatului/părţii responsabile civilmente până la concurenţa valorii probabile a pagubei produse*;

- prin această măsură asigurătorie se urmăreşte evitarea riscului existenţei unei diminuări a patrimoniului subiectului pasiv al acţiunii civile (inclusiv consecutiv unor acte efectuate de acesta cu rea-credinţă) la momentul rămânerii definitive a

---

tatea indicării prealabile a bunurilor aparţinând persoanei împotriva căreia se solicită luarea măsurii, după cum nu se prevede nici obligaţia instanţei de judecată sau organului de urmărire penală ca, prealabil dispunerii măsurii, să procedeze la identificarea *in concreto* a bunurilor asupra cărora se va institui măsura asigurătorie. Prin urmare, în lipsa unui text de lege care să prevadă o atare condiţie suplimentară în sarcina organului judiciar, nu se poate susţine necesitatea realizării de verificări prealabile la momentul instituirii măsurii asigurătorii, în scopul determinării existenţei şi identificării bunurilor din patrimoniul persoanei vizate de măsura respectivă, deoarece s-ar adăuga în mod nepermis la lege, aspect ce contravine principiului legalităţii procesului penal;

g) în cazurile în care, fie potrivit legilor speciale, fie în conformitate cu dispoziţiile art. 249 alin. (7) C.proc.pen., instituirea de măsuri asigurătorii este obligatorie, instanţa de judecată sau organul de urmărire penală este ţinut să le dispună, chiar şi în situaţia în care se învederează că persoana cu privire la care se pune în discuţie luarea măsurii nu are, la data instituirii măsurii, bunuri în proprietate, întrucât condiţia existenţei bunurilor în patrimoniul persoanei cu privire la care se dispune măsura nu este prevăzută de lege şi orice conduită contrară ar contraveni scopului urmărit de lege prin instituirea obligatorie a unei asemenea măsuri.

[1] Pentru o critică a acestei soluţii, a se vedea şi *Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 902, care arată că: „În pofida acestei decizii, considerăm că instituirea unei măsuri asigurătorii nu poate fi formală, fără obiect, ci atunci când se dispune trebuie să aibă în vedere anumite bunuri individualizate asupra cărora să se poată aplica măsura asigurătorie. În absenţa unui obiect, luarea măsurii asigurătorii, ca măsură procesuală reală de indisponibilizare de bunuri, nu-şi poate atinge scopul pentru care este instituită, finalitatea, care reprezintă o condiţie de legalitate a măsurii, desprinsă din prevederile art. 249 alin. (1) C.proc.pen. Măsura asigurătorie nu poate viza persoana, ci bunurile acesteia, care, dacă nu există, fac inutilă luarea unei asemenea măsuri".

hotărârii, care să conducă la imposibilitatea executării dispozițiilor civile ale hotărârii penale ori la reducerea şanselor de recuperare a pagubei în condiţiile gajului general al creditorului chirografar;

- noţiunea de ***pagubă*** la care face referire norma de procedură poate fi interpretată în sensul de prejudiciu material sau moral, neexistând vreo limită legală în acest sens prin care măsura asigurătorie să fie posibil a fi instituită numai cu referire la prejudiciul material;

- pentru a fi dispusă o măsură asigurătorie *în scopul reparării pagubei* este necesar ca în cauză să existe o constituire legală de parte civilă; în absența unei acțiuni civile exercitate legal în procesul penal nu se poate dispune măsura asigurătorie care să urmărească acest scop, atunci când legea prevede caracterul facultativ al indisponibilizării, însă procurorul poate aprecia că luarea măsurii asigurătorii se impune în vederea asigurării executării măsurii confiscării speciale; referirea din art. 249 alin. (4) C.proc.pen. la suspect trebuie interpretată ca o ipoteză de excepţie în care, atunci când legea prevede obligativitatea instituirii măsurii asiguratorii, iar persoana prejudiciată a solicitat în mod explicit repararea prejudiciului produs prin infracţiune în procesul penal, măsura asigurătorie să poată fi dispusă şi faţă de suspect, înainte de punerea în mişcare a acţiunii penale, oferind astfel o eficienţă anticipată cererii de constituire de parte civilă[1];

- nu se poate dispune o măsură asigurătorie *în vederea reparării pagubei* asupra bunurilor altor participanți la procesul penal *decât ale suspectului, inculpatului sau părții responsabile civilmente* ori asupra bunurilor unor terțe persoane (chiar dacă acestora suspectul/inculpatul le-a transferat cu titlu oneros sau gratuit aceste bunuri);

- nu prezintă importanţă pentru dispunerea măsurii asiguratorii în acest scop dacă suspectul sau inculpatul este acuzat de comiterea unei fapte prevăzute de legea penală în minorat sau după ce a devenit major, şi nici pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta de care este acuzat, iar când fapta este sancţionată cu pedeapsa amenzii (pedeapsă principală sau alternativă cu pedeapsa închisorii) nu este relevant maximul general sau special al amenzii;

- pot fi indisponibilizare şi bunurile provenite din săvârşirea unei infracţiuni aflate în posesia suspectului sau inculpatului în vederea reparării pagubei produse, prin dispunerea restituirii bunurilor către persoanele vătămate cărora le aparţin;

---

[1] Reglementarea, prin art. 249 alin. (4) C.proc.pen., a posibilității luării măsurii asigurătorii asupra bunurilor suspectului este oarecum contradictorie, față de caracterul accesoriu al acțiunii civile prin raportare la acțiunea penală și ținând cont de faptul că suspectul nu este subiect pasiv al acțiunii civile. În literatura de specialitate [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 249, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că „dată fiind referirea la suspect, rezultă că, (și) atunci când este luată în scopul reparării pagubei, ea nu presupune în mod obligatoriu o acțiune civilă exercitată în procesul penal (contrar celor afirmate în ediţiile anterioare ale lucrării; pentru discuțiile privind acțiunea civilă și exercitarea ei față de inculpat, a se vedea *supra*, Comentariul art. 19 C.proc.pen.); altfel spus, este posibil ca acțiunea penală să nu fie pusă încă în mișcare și totuși să existe manifestarea de voință a persoanei vătămate de a solicita repararea prejudiciului (chiar dacă nu echivalează încă cu o acțiune civilă) sau chiar obligativitatea luării măsurilor asigurătorii pentru procuror, iar paguba să poată fi aproximată, astfel încât nu ar exista un motiv justificat pentru a aștepta dobândirea calității de inculpat".

- măsura asigurătorie instituită în acest scop ***se poate dispune până la concurența valorii (probabile) a pagubei***; astfel, raportarea nu se va face în toate cazurile la cuantumul pretenţiilor părţii civile şi nici la cuantumul probabil al prejudiciului material la momentul consumării/epuizării infracțiuni, ci la valoarea probabilă a pierderii efective suferite de partea civilă ca urmare a comiterii infracţiunii (*damnum emergens*), precum şi a beneficiului nerealizat (*lucrum cessans*) la momentul instituirii măsurii asigurătorii, evaluate în concret de organul judiciar [de pildă, în cazul în care acţiunea penală este exercitată pentru acuzaţia de evaziune fiscală, măsura asigurătorie poate fi instituită până la concurenţa obligaţiilor fiscale principale datorate (impozite, taxe, contribuții), precum şi a obligaţiilor accesoriilor aferente acestora, respectiv dobânzi şi penalități/majorări de întârziere, astfel cum sunt prevăzute de Codul de procedură fiscală[1]];

- în cazul *prejudiciului material*, identificarea valorii probabile a pagubei este mai facil de realizat, organul judiciar putându-se raporta la anumite cuantificări sau sume rezultate din înscrisurile, expertizele sau rapoartele de constatare existente la dosarul cauzei; în schimb, în cazul *prejudiciului moral*, cred că organul judiciar trebuie să determine o limită probabilă atât prin raportare la practica instanţelor în funcţie de materia în care se solicită reparaţia, cât şi de particularităţile concrete ale cauzei, nefiind obligatoriu în toate cazurile să îşi însuşească suma pretinsă prin constituirea de parte civilă; în toate situaţiile însă evaluarea organului judiciar, chiar dacă este cuprinsă într-o încheiere definitivă nu va putea fi invocată cu autoritate de lucru judecat în stabilirea soluţiei cu privire la acţiunea civilă exercitată în procesului penal (de pildă, impunerea unei măsuri asigurătorii în limita sumei de 50.000 euro pentru garantarea reparării prejudiciului moral rezultat dintr-o vătămare corporală din culpă nu trebuie să conducă instanţa la dispunerea unei soluţii prin care inculpatul sau asigurătorul să fie obligat la plata cel puţin a acestei sume, putându-se admite în parte acţiunea civilă şi obliga subiectul pasiv al acesteia la plata sumei de 30.000 euro în echivalent lei la data plăţii cu titlu de daune morale);

- neindicarea valorii probabile a pagubei atrage nelegalitatea instituirii măsurii asiguratorii[2];

- când bunurile suspectului/inculpatului depăşesc în valoare cuantumul probabil al pagubei produse se poate impune măsura asigurătorie numai pe aceste bunuri nefiind necesară şi indisponibilizarea bunurilor persoanei responsabile civilmente;

- deopotrivă, pot fi indisponibilizate sumele de bani depuse cu titlu de cauțiune în ipoteza în care judecătorul sau instanța dispune restituirea cauțiunii (de pildă, în cazul în care cererea de control judiciar pe cauțiune este respinsă ca neîntemeiată);

---

[1] Pe parcursul procesului penal, limita se poate mări ca urmare a majorării cuantumului accesoriilor fiscale.

[2] *În acest sens,* în doctrină [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 249, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] s-a reţinut că „absența indicării valorii probabile a pagubei reprezintă un motiv de nelegalitate a măsurii asigurătorii şi, deci, de admitere a contestației împotriva măsurii asigurătorii înseşi. Măsura asigurătorie luată în scopul reparării pagubei presupune o acțiune civilă exercitată în procesul penal, dar valoarea pagubei nu se determină întotdeauna în funcție de cuantumul pretențiilor părții civile, ci de cea apreciată în concret de organul judiciar care înființează măsura".

- legea procesul penală nu instituie obligaţia părţii civile de a depune o cauţiune pentru a obţine instituirea măsurii asigurătorii, aşa cum această instituţie este stipulată de art. 953 C.proc.civ., în scopul garantării acoperirii pagubei produse persoanei ale cărei bunuri sunt indisponibilizate în mod nejustificat.

2. în vederea garantării executării pedepsei amenzii penale – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului care este acuzat de comiterea unei fapte prevăzute de legea penală după ce a devenit major, *până la maximul special al pedepsei amenzii prevăzute de lege*; aplicarea *testului proporţionalităţii* măsurii asigurătorii impune ca aceasta să poată fi dispusă, în esenţă, în cauzele care au ca obiect infracţiuni pentru care legea prevede pedeapsa amenzii ca pedeapsă unică, iar suspectul/inculpatul este o persoană fizică, precum şi în cele în care suspectul sau inculpatul este o persoană juridică[1];

- consider că măsura asigurătorie nu poate fi instituită în cauzele care au ca obiect infracţiuni prin care suspectul sau inculpatul a urmărit un folos patrimonial, în considerarea posibilităţii aplicării pedepsei amenzii în condiţiile art. 62 C.pen.[2], în acest caz putându-se reţine cu uşurinţă caracterul arbitrar al restrângerii dreptului de proprietate;

- în aplicarea *testului de proporţionalitate* organele judiciare trebuie să evalueze atent limita în care se impune măsura asigurătorie, neputându-se stabili *in abstracto* ca limită maximul special al pedepsei amenzii prevăzute de norma de incriminare, fără a se realiza o atentă analiză prealabilă; în cadrul acestei evaluări trebuie avute în vedere, pe de o parte, particularităţile cauzei şi circumstanţele personale ale inculpatului[3], iar pe de altă parte, faptul că în cazul neexecutării pedepsei amenzii executarea acesteia se va putea realiza prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunităţii sau se va dispune înlocuirea măsurii amenzii cu pedeapsa închisorii;

- nu se poate dispune o măsură asigurătorie în vederea garantării pedepsei amenzii asupra bunurilor altor participanţi la procesul penal (de pildă, asupra bunurilor părţii responsabile civilmente), ci numai asupra bunurilor suspectului sau inculpatului;

---

[1] În cazul suspecţilor şi inculpaţilor persoane juridice nu prezintă importanţă natura infracţiunii comise sau pedeapsa prevăzută de norma de incriminare, deoarece amenda este singura pedeapsă principală ce poate fi aplicată unei persoane juridice.

[2] Codul penal prevede că instanţa de judecată *poate aplica pedeapsa amenzii pe lângă pedeapsa închisorii stabilită pentru infracţiunea săvârşită*, dacă prin aceasta inculpatul *a urmărit obţinerea unui folos patrimonial* [art. 62 alin. (1) C.pen.]; mai trebuie subliniat şi faptul că, în ipoteza în care inculpatul a urmărit obţinerea unui folos patrimonial prin comiterea infracţiunii, însă legea sancţionează această infracţiune numai cu pedeapsa amenzii, ori dacă instanţa s-a orientat în procesul de individualizare către pedeapsa amenzii (legea prevăzând această pedeapsă alternativ cu pedeapsa închisorii), nu sunt aplicabile dispoziţiile art. 62 C.pen., pedeapsa amenzii urmând a fi stabilită în condiţiile art. 61 C.pen. (limitele speciale ale zilelor-amendă putând fi majorate cu o treime).

[3] În acest context, reamintesc faptul că pentru determinarea *cuantumului unei zile-amendă* se ţine de *criteriul general* prevăzut de art. 61 alin. (3) teza a II-a C.pen. constând în situaţia materială a condamnatului şi de obligaţiile legale ale condamnatului faţă de persoanele aflate în întreţinerea sa, astfel încât să nu îl pună pe condamnat în situaţia de a nu-şi putea îndeplini îndatoririle privitoare la întreţinerea, creşterea, învăţătura şi pregătirea profesională a persoanelor faţă de care are aceste obligaţii legale.

- deopotrivă, nu se poate dispune o măsură asigurătorie în vederea garantării pedepsei amenzii asupra bunurilor unor persoane care nu au legătură cu cauza penală, întrucât impunerea acestei măsuri are în considerare principiul personalității răspunderii penale, fiind astfel indisponibilizate numai bunurile persoanelor susceptibile să fie sancționate penal cu amenda penală;

- spre deosebire de măsura asigurătorie luată *în vederea reparării pagubei*, măsura asiguratorie luată *în vederea executării pedepsei amenzii*: *i.* nu este condiționată de existența unei constituiri de parte civilă; *ii.* nu pot fi luate asupra bunurilor părții responsabile civilmente; *iii.* se raportează *la maximul special al pedepsei amenzii prevăzute de lege*; *iv.* nu pot fi luate asupra bunurilor suspectului sau inculpatului care a comis o infracțiune în minorat, acesta neputându-i-se aplica pedeapsa amenzii, ci numai o măsură educativă privativă sau neprivativă de libertate.

3. în vederea executării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a confiscării extinse – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului *sau a altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate*;

- dispunerea măsurii asigurătorii în vederea executării măsurii de siguranță a confiscării speciale sau a confiscării extinse nu sunt incompatibile cu exigențele art. 1 din Protocolul adițional nr. 1 la CEDO; în această privință, Curtea Europeană a arătat *în cauza Dzinic c. Croației (hotărârea din 17 mai 2015)* faptul că aplicarea unei astfel de măsuri atrage după sine riscul de a impune persoanei afectate de aceasta o povară excesivă, implică obligația organului judiciar care a dispus-o de a constata și de a motiva dacă sunt îndeplinite condițiile pentru sechestrarea bunului, precum și dacă măsura este proporțională cu scopul urmărit;

- pe de o parte, organele judiciare care iau măsura asigurătorie trebuie evalueze care sunt subiecții care ar putea fi afectați de măsura de siguranță; *caracterul personal* al măsurii de siguranță a confiscării speciale sau confiscării extinse trebuie să se reflecte și în modul de instituire a măsurii asigurătorii; astfel, trebuie individualizate bunurile cu privire la care organul judiciar apreciază că se impune indisponibilizarea prin raportare la persoanele față de care ar fi posibilă aplicarea măsurii de siguranță;

- nu se poate dispune măsura asigurătorie în acest scop asupra unor bunuri care nu pot face obiectul confiscării speciale [de pildă, confiscare nici în natură și nici integral sau în parte prin echivalent a bunurilor care au fost folosite, în orice mod, sau destinate a fi folosite la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală *prin presă*; tot astfel, nu se poate dispune confiscarea bunurilor obținute *din exploatarea sau utilizarea bunurilor* prevăzute de art. 112 alin. (1) lit. b) și c) C.pen., întrucât, în aceste cazuri, deținerea bunului, exploatarea sau utilizarea sa este legală, în condițiile în care acesta aparține făptuitorului/infractorului sau terțului care a cunoscut scopul folosirii; astfel, ilicitul constând în comiterea faptei tipice și antijuridice nu iradiază și cu privire la bunurile obținute *ex post* din exploatarea sau utilizarea *„bunului delict"*];

- faţă de *caracterul personal* al sancţiunii *confiscării speciale* este important de menţionat că, în cazul în care bunul aparţine unui terţ[1], trebuie să se dovedească faptul că această situaţie juridică este efectul unei simulaţii frauduloase prin interpunere de persoane şi că, în realitate, bunul aparţine suspectului sau inculpatului care a comis fapta tipică şi antijuridică, terţul fiind doar proprietarul aparent[2];

- în privinţa confiscării extinse, care este tot o sancţiune penală cu *caracter personal*, trebuie avut în vedere că *prin Legea nr. 228/2020 au fost modificate dispoziţiile art. 112[1] alin. (1) şi (2) C.pen. în vederea transpunerii Directivei 2014/42/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracționale săvârșite în Uniunea Europeană*[3]*. În esenţă, Parlamentul a operat modificări în privinţa condiţiilor în care*

---

[1] Potrivit jurisprudenţei CtEDO (cauza *Silikiene c. Lituaniei*, hotărârea din 10 aprilie 2012) dispunerea confiscării de la terţi nu este incompatibilă *per se* cu dispoziţiile art. 6, art. 7 sau art. 1 din Protocolul nr. 1 adiţional la CEDO, dacă aceasta este prevăzută în dreptul intern, iar norma penală satisface exigenţele de previzibilitate şi accesibilitate, deoarece intră în marja de apreciere a statelor reglementarea modalității de recuperare a produselor infracțiunilor.

În jurisprudența instanței supreme s-a apreciat că disproporția dintre valoarea bunului imobil sechestrat și venitul legal al martorului, coroborată cu celelalte date, conduc la concluzia unei legături între suspect şi bunul respectiv (care nu se află în proprietatea sa), în sensul că suspectul este proprietarul *de facto* al acelui apartament cumpărat pe numele unchiului său *(I.C.C.J, secția penală, încheierea nr. 526 din 18 octombrie 2021, www.scj.ro)*.

[2] În doctrină (*D. Niţu*, Confiscarea extinsă. Confiscarea specială. Confiscarea de la terţi, în CDP nr. 4/2017, p. 57 şi 58) s-a subliniat, pe bună dreptate, că nu există o reglementare în dreptul intern a confiscării de la terţi şi că soluţiile jurisprudenţiale prin care s-a dispus confiscarea de la terţi relevă, pe de o parte, înţelegerea eronată a fundamentelor măsurilor de siguranţă (sancţiuni de drept penal, ce se pot dispune, în general, în cazul persoanelor care au comis fapte prevăzute de legea penală), respectiv a principiilor dreptului penal (legalitatea sancţiunilor), iar, pe de altă parte, interpretarea eronată a dispoziţiilor art. 112 alin. (3) C.pen., respectiv a dispoziţiilor art. 249 C.proc.pen. S-a mai arătat că „procedural, măsura asigurătorie se dispune anticipat şi preventiv, pentru a garanta eventuala confiscare, dar evident că instituţia de drept substanţial se va dispune dacă sunt întrunite condiţiile cumulativ prevăzute de Codul penal. Or, pentru a dispune confiscarea specială de la terţ este necesar ca acesta să fi comis o faptă tipică şi antijuridică, iar pentru a discuta despre confiscare extinsă este necesar ca acesta să fi o comis o infracţiune pentru care chiar a fost condamnat".

[3] Astfel, trebuie notat că în pct. 11 şi 12 din preambulul Directivei s-a reţinut că „este necesară clarificarea conceptului de produse provenite din săvârșirea de infracțiuni pentru a include produsele directe obținute din activitatea infracțională și toate beneficiile indirecte rezultate din aceasta, inclusiv reinvestirea sau transformarea produselor directe. Astfel, produsele pot include orice tip de bunuri, inclusiv cele transformate sau convertite, integral sau parțial, în alte bunuri sau cele combinate cu un bun dobândit din surse legitime, până la valoarea estimată a produselor combinate. Produsele pot include și venitul sau alte beneficii derivate din produsele infracțiunii sau din bunurile în care au fost transformate, convertite sau cu care au fost combinate respectivele produse. Prezenta directivă prevede o definiție extinsă a bunurilor care pot face obiectul înghețării și confiscării. Definiția respectivă include documente sau instrumente juridice care atestă un titlu sau un drept asupra unor astfel de bunuri. Astfel de documente sau instrumente ar putea include, de exemplu, instrumente financiare sau documente care pot da naștere unor drepturi de creanță și care se află, în mod normal, în posesia persoanei căreia i se aplică procedurile relevante. Prezenta directivă nu aduce atingere procedurilor

poate fi dispusă confiscarea extinsă, precum şi cu privire la bunurile care pot fi confiscate, fiind prevăzută posibilitatea confiscării bunurilor de la terţi; în vederea transpunerii dispoziţiilor art. 6 din Directiva 2014/42/UE referitoare la ***confiscarea aplicată terţilor***[1]*, prin Legea nr. 228/2020 s-a stipulat că se poate dispune confiscarea extinsă şi asupra bunurilor transferate către terţi, dacă aceştia ştiau sau ar fi trebuit să ştie că scopul transferului a fost evitarea confiscării; astfel, confiscarea de terţi vizează doar pe aceia de rea-credinţă*[2]*, neputându-se dispune confiscarea extinsă a bunurilor transferate în mod real de inculpatul condamnat unor terţi dobânditori de bună-credinţă;* trebuie avut totuşi în vedere că reglementarea posibilităţii confiscării extinse de la terţi are natura unei sancţiuni penale nou-introduse ***care nu va putea fi aplicată retroactiv***;

- reţinerea simulaţiei prin interpunere de persoană conduce la concluzia că a existat o transmitere fictivă a bunului de către făptuitor la terţ, iar acest act nu este opozabil statului care solicită instanţei prin intermediul procurorului să se dispună luarea măsurii de siguranţă[3];

---

naţionale existente pentru păstrarea documentelor sau instrumentelor juridice care atestă un titlu sau un drept asupra unui bun, întrucât acestea se aplică de către autorităţile naţionale sau organismele publice competente în conformitate cu legislaţia naţională".

[1] Potrivit art. 6 din Directiva 2014/42/UE: Confiscarea aplicată terţilor. „(1) Statele membre adoptă măsurile necesare pentru a permite confiscarea produselor sau a altor bunuri a căror valoare corespunde produselor care, în mod direct sau indirect, au fost transferate de o persoană suspectată sau învinuită către terţi sau care au fost dobândite de terţi de la o persoană suspectată sau învinuită, cel puţin în cazurile în care terţii ştiau sau ar fi trebuit să ştie faptul că scopul transferului sau al achiziţionării era evitarea confiscării, pe baza unor elemente de fapt şi circumstanţe concrete, inclusiv a faptului că transferul sau dobândirea a avut loc în mod gratuit sau în schimbul unei sume de bani semnificativ mai reduse decât valoarea de piaţă a bunurilor. (2) Alineatul (1) se interpretează astfel încât să nu aducă atingere drepturilor terţilor de bună-credinţă". În această privinţă, în doctrină (*D. Niţu*, Confiscarea extinsă. Confiscarea specială. Confiscarea de la terţi, în C.D.P. nr. 4/2017, p. 61) s-a apreciat că *de lege lata* „confiscarea fie ea specială sau extinsă, nu poate opera de la terţi (prin terţi înţelegând orice altă persoană în afară de cea care a comis o faptă prevăzută de legea penală, în sensul art. 174 C.pen.). (...) Confiscarea specială sau extinsă va putea privi şi bunurile aflate iniţial şi aparent în patrimoniul unor terţe persoane doar după ce instanţa penală, aplicând regulile din materia de drept incidentă, în procesul penal, conform art. 52 C.proc.pen. va constata că terţii sunt simpli posesori ai bunurilor, în realitate nişte interpuşi ai făptuitorului sau condamnatului (distincţie în funcţie de confiscarea specială sau cea extinsă)".

[2] Pentru dispunerea confiscării extinse de la terţi este necesară citarea acestora în procesul penal pentru ca şi aceşti subiecţi procesuali să poate formula apărări în cadrul unei dezbateri contradictorii (de pildă, cu privire la buna-credinţă la dobândirea bunului). Citarea terţilor va fi necesară şi în ipoteza în care organele judiciare pun în dezbatere necesitatea luării unei măsuri asigurătorii în scopul garantării confiscării extinse.

[3] În doctrină (*L.V. Lefterache*, Confiscarea extinsă, în C.J. nr. 7/2015, p. 396) s-a arătat că „terţii ar putea face obiectul unor măsuri de siguranţă, cu condiţia să se stabilească faptul că sunt asociaţi ai inculpatului în cauză, că activităţile acestora se află sub controlul inculpatului, că activităţile au beneficiat de surse de finanţare care nu au proveniență licită". Recent în literatura de specialitate (*I. Vişinescu*, Confiscarea de la terţe persoane, loc. cit.) s-a învederat următorul mecanism prin care se poate aplica măsura confiscării speciale în cazul constatării simulaţiei, reţinându-se: „Instanţa are posibilitatea astfel de a pune în discuţia contradictorie a

- pe de altă parte, măsura asigurătorie instituită în vederea asigurării confiscării prin echivalent ***se poate dispune până la concurenţa valorii (probabile) a bunurilor supuse confiscării***; prin urmare, organele judiciare trebuie să realizeze, pe de o parte, o evaluare a sumei de bani ce urmează a fi confiscată, iar, pe de altă parte, o evaluare a bunurilor; erorile în efectuarea acestor evaluări pot conduce la o restrângere disproporţionată a dreptului la proprietate; în acest sens, *în cauza Dzinic c. Croaţiei* Curtea Europeană a apreciat că prin luarea şi menţinerea măsurii asigurătorii fără a se proceda la evaluarea proprietăţilor sechestrate pentru a stabili dacă valoarea acestora este inferioară sau nu sumei ce se considera că trebuie să fie confiscată nu a fost respectată cerinţa existenţei unui just echilibru inerent art. 1 din Protocolul nr. 1 adiţional la Convenţia europeană;

- având în vedere că nu se poate dispune confiscarea de bunuri sau alte valori în solidar sau global de la mai multe persoane, deoarece în această materie nu sunt aplicabile prevederile referitoare la indivizibilitatea sau solidaritatea răspunderii civile şi nici măsura asigurătorie nu poate fi instituită în vederea confiscării pe o sumă globală cu privire la mai multe persoane[1];

---

părţilor solicitarea reprezentantului Ministerului Public (în calitate de reprezentant al intereselor statului – creditor chirografar). Nu trebuie omis că este obligatorie citarea terţului în procesul penal, aducându-i-se la cunoştinţă consecinţele ce se pot produce cu privire la patrimoniul său şi pentru ca acesta să îşi poată face o apărare atât cu privire la reaua-credinţă care e susţinută de Ministerul Public, dar şi cu privire la simulaţia actului juridic. De asemenea, din moment ce este posibilă luarea unei măsuri asigurătorii şi asupra bunurilor altei persoane, în vederea confiscării, aşa cum am menţionat anterior, apare ca firească citarea acelei persoane în procesul penal. Mai mult decât atât, încă de la luarea măsurii asigurătorii, terţul a cunoscut consecinţele ce se pot produce indirect asupra patrimoniului său, prin constatarea unei transmiteri fictive a bunurilor dobândite din săvârşirea faptei prevăzute de legea penală. Astfel, fiind discutată în contradictoriu luarea măsurii confiscării bunului transmis către terţ, reprezentantul Ministerului Public va invoca transmiterea fictivă a bunului de la persoana acuzată către terţul de rea-credinţă. În această situaţie, instanţa trebuie să stabilească pe baza mijloacelor de probă ce le deţine la dosar, dacă transmiterea bunului către terţul de rea-credinţă a fost sau nu una fictivă, efectuată în scopul fraudării intereselor statului. Întrucât sancţiunea simulaţiei este inopozabilitatea actului juridic simulat, terţii pot invoca împotriva părţilor existenţa contractului secret, atunci când acesta le vatămă drepturile (actul secret fiind de fapt acordul simulatoriu care prevede că actul public – vânzarea bunului – de fapt nu există). Ar fi greşit ca instanţa, fără a exista o propunere din partea Ministerului Public, să introducă din oficiu în proces terţul de rea-credinţă căruia i s-a transmis bunul şi să invoce tot din oficiu simulaţia actului juridic sau transmiterea fictivă a bunului, încălcându-se astfel regulile de drept civil la care fac trimitere dispoziţiile art. 52 C.proc.pen. Instanţa va constata astfel prin considerente că actul juridic încheiat între persoana care a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală şi nejustificată sau o infracţiune şi terţul de rea-credinţă (pentru confiscarea specială), respectiv între persoana condamnată şi membrul de familie sau persoana juridică asupra căreia persoana condamnată deţine controlul (pentru confiscarea extinsă) este inopozabil statului, bunul fiind de fapt întotdeauna în patrimoniul inculpatului/persoanei condamnate, urmând astfel ca în urma constatării inopozabilităţii ca o chestiune prealabilă soluţionării fondului, să fie dispusă măsura confiscării bunului de la inculpat/persoana condamnată, aceasta din urmă fiind proprietarul real al bunului. În acest mod, statul prin Ministerul de Finanţe va avea un titlu asupra bunului respectiv, titlul terţului nefiind opozabil statului".

[1] *În acelaşi sens*, a se vedea *A. Zarafiu*, op. cit., p. 271.

- ţinând cont de DCC nr. 11/2015 privind dispoziţiile art. 112^2 alin. (2) lit. a) C.pen., potrivit căreia sunt supuse confiscării extinse[1] numai bunurile care au fost dobândite după intrarea în vigoare a Legii nr. 63/2012 (***22 aprilie 2012***) în cazul în care infracţiunea pentru care se dispune condamnarea a fost comisă după ***22 aprilie 2012, doar aceste bunuri pot face obiectul măsurii asigurătorii***;

- dacă măsura asigurătorie este luată în scopul garantării executării măsurii confiscării extinse, aceasta poate viza şi bunurile transferate cu titlu oneros sau gratuit de către persoana condamnată sau de un terţ unui membru de familie (în sensul art. 177 C.pen.) ori persoanelor juridice asupra cărora persoana condamnată deţine controlul[2]; această concluzie se impune întrucât, potrivit art. 112^1 alin. (3) C.pen., la aprecierea caracterului vădit disproporţionat al bunurilor dobândite de infractor faţă de veniturile licite ale acestuia, în perioada de referinţă, se va ţine seama şi de valoarea acestor bunuri;

- în cazul în care obiectul acuzării îl constituie infracţiunea de spălare de bani, procurorul sau judecătorul de cameră preliminară ori instanţa poate institui o măsură asigurătorie în vederea confiscării speciale şi cu privire la bunurile unor terţe persoane în măsura în care există o bănuială legitimă că există o legătură între bunurile dobândite de terţ (şi care nu pot fi justificate prin raportare la veniturile licite ale acestuia) şi bunurile dobândite prin comiterea infracţiunii premisă ce au făcut obiectul spălării de bani.

- pot fi indisponibilizate, astfel, bunurile ridicate cu ocazia unei percheziţii domiciliare sau a vehiculului, sau bunurile găsite cu ocazia efectuării unei cercetări la faţa locului.

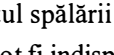

În vederea confiscării speciale prin echivalent a sumelor obţinute de suspect prin infracţiunile de corupţie, este legală luarea sechestrului asigurator asupra apartamentului proprietatea martorului, în situaţia în care din probe

---

[1] Conform jurisprudenţei Curţii Europene (CtEDO, cererea nr. 17440/90, în cauza *Welch c. Regatului Unit*, parag. 35), măsura confiscării reprezintă o *„pedeapsă"*, în sensul art. 7 din Convenţie, fiind aplicabile exigenţele privind legalitatea pedepsei şi interdicţia aplicării retroactive în defavoarea inculpatului şi, prin urmare, instanţa de judecată nu poate aplica confiscarea extinsă dacă aceasta nu era prevăzută de legea în vigoare la momentul săvârşirii faptei. Având în vedere legile succesive, putem deduce următoarele ipoteze de aplicare a principiului legalităţii pedepsei:

(i) faptele săvârşite *înainte de 22 aprilie 2012* şi bunurile dobândite anterior acestei date – măsura confiscării extinse nu poate fi dispusă;

(ii) faptele săvârşite *între 22 aprilie 2012 şi 1 februarie 2014* şi bunurile dobândite după data de 22 aprilie 2012 – măsura confiscării extinse poate fi luată numai cu privire la faptele pentru care pedeapsa prevăzută de Codul penal din 1969 este închisoarea mai mare de *5 ani*;

(iii) faptele săvârşite *după data de 1 februarie 2014* şi bunurile dobândite după data de 22 aprilie 2012 – măsura confiscării extinse poate fi luată numai cu privire la faptele pentru care pedeapsa prevăzută de Codul penal este închisoarea mai mare de *4 ani*.

[2] Vor fi avute în vedere atât actele prin care bunurile au fost transferate în mod real, efectiv persoanelor enumerate mai sus, cât şi actele prin care bunurile au ajuns să figureze, în mod fictiv, ca aparţinând acestor persoane, fiind, în realitate, achiziţionate prin mijloacele financiare ale infractorului (în această ultimă ipoteză, bunurile aparţinând unor proprietari fictivi nu trebuie să facă obiectul confiscării speciale).

rezultă presupusa implicare a suspectului în achiziționarea imobilului sechestrat și poziția martorului de simplu interpus ca proprietar scriptic al imobilului, fiind evident riscul de înstrăinare sau sustragere de la urmărire penală a bunului imobil respectiv *(I.C.C.J., încheierea penală nr. 526 din 18 octombrie 2021, www.scj.ro).*

4. pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare – constau în indisponibilizarea bunurilor suspectului sau inculpatului şi ale persoanei responsabile civilmente *până la concurența valorii probabile a cheltuielilor judiciare datorate statului sau persoanei vătămate/părții civile.*

Motivarea procurorului, în sensul că aceste bunuri ar fi, în realitate, în proprietatea suspectului, faţă de împrejurarea că actele de înstrăinare sunt fictive (simulate), dat fiind caracterul lor *pro causa*, dovedit de momentul încheierii acestor contracte, respectiv după săvârşirea faptelor pentru care s-a început urmărirea penală faţă de suspect, de calitatea persoanei interesate, fiica suspectului, şi de caracterul gratuit al actelor translative de proprietate, nu poate fi primită, dat fiind principiul opozabilităţii faţă de terţi a contractului, de la care nu face excepţie actul simulat. Este adevărat că terţul presupus prejudiciat de contractul aparent şi care are interesul să invoce existenţa actului secret, în cauză Ministerul Public sau părţile civile, poate intenta acţiunea în simulaţie pentru a dovedi fictivitatea actelor juridice încheiate de suspect cu persoana interesată A, fiica sa, însă o astfel de acţiune nu este de competenţa instanţei penale, neputând fi considerată o chestiune prejudicială, în sensul art. 52 alin. (1) C.proc.pen. Aceasta cu atât mai mult cu cât la momentul luării măsurii asigurătorii procurorul avea cunoştinţă de actele juridice pe care le califică ca fiind fictive, încheiate *pro causa*, însă nu a întreprins nicio măsură pentru a stabili, pe cale legală, caracterul lor simulat *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 1098 din 16 decembrie 2016, în Cpp Ad. 3, p. 441).*

Prin ordonanţa nr. X/P/2016 din 25 septembrie 2017 a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Direcţia Naţională Anticorupţie s-a dispus, în temeiul art. 249 alin. (1), (2), (4) şi (5) C.proc.pen., art. 32 şi art. 33 din Legea nr. 656/2002 instituirea sechestrului asigurător, printre altele, şi asupra bunurilor imobile deţinute indirect de inculpatul A., prin intermediul societăţii B. Având în vedere dispoziţiile art. 33 din Legea nr. 656/2002, măsura de siguranţă a confiscării speciale a obiectului infracţiunii de spălare a banilor şi faptul că inculpatul A. este cercetat şi trimis în judecată pentru infracţiunea de spălare a banilor, judecătorul apreciază că în mod legal s-a dispus luarea măsurii asigurătorii, pentru a se împiedica înstrăinarea bunurilor. De asemenea, având în vedere că măsurile asigurătorii sunt instituţii de constrângere, având însă un caracter preventiv, dispuse de organele de urmărire penală pentru buna desfăşurare a procesului penal şi asigurarea realizării obiectului acţiunilor exercitate în procesul penal, prin luarea măsurii asigurătorii a sechestrului nu se poate susţine că s-a adus atingere dreptului la proprietate, această ingerinţă fiind prevăzută de lege. În ceea ce priveşte critica contestatoarei în sensul că nu poate fi dispusă măsura asigurătorie asupra unui bun ce aparţine unei terţe persoane ce este

străină de procedura penală pendinte, judecătorul reţine, din actele existente la dosarul cauzei, că beneficiarul real al bunurilor mobile şi imobile ce figurează în proprietatea societăţii B. este inculpatul A. (...) În acest moment procesual, judecătorul de cameră preliminară verifică exclusiv condiţiile formale/legale pentru luarea măsurii asigurătorii, iar nu aspectele de temeinicie care sunt supuse examinării completului de judecată învestit cu judecarea pe fond a cauzei penale, analizează dacă sunt îndeplinite cerinţele generale prevăzute în art. 249 C.proc.pen. (...) în speţă, procurorul a indicat în cuprinsul ordonanţei necesitatea luării măsurii asigurătorii pentru recuperarea prejudiciului presupus cauzat prin faptele care au format obiectul urmăririi penale a inculpatului, întinderea presupusului prejudiciu, dar şi datele/probele din care rezultă, de o manieră rezonabilă în acest moment al procedurii judiciare, că acestea sunt deţinute, indirect, de inculpat. Bunurile imobile situate în Bucureşti, str. Y şi în localitatea Năvodari au fost sechestrate cu respectarea acestor dispoziţii legale. Prin urmare, aşa cum s-a arătat, soluţionarea prezentei contestaţii nu presupune verificarea temeiniciei măsurii de confiscare, care impune administrarea de probe, fiind esenţialmente o chestiune pe fondul cauzei şi – deci – orice consideraţii cu privire la posibilitatea dispunerii confiscării bunurilor în discuţie sunt premature; acestea vor forma obiectul dezbaterilor pe fondul cauzei, în urma administrării de probe şi în condiţii de contradictorialitate, moment la care se vor putea aduce în discuţie aspecte precum buna sau reaua-credinţă a terţilor, caracterul simulat sau nesimulat al unor acte de înstrăinare, încheierea actului cu intenţia de a evita confiscarea, provenienţa bunului, acestea fiind specifice analizei instanţei prin dispunerea confiscării, ca dispoziţie a unei eventuale sentinţe de condamnare, iar nu la verificarea legalităţii măsurii sechestrului. Se constată că în situaţia de faţă au fost identificate bunuri aflate pe numele unei persoane juridice controlate de inculpatul A., cercetat şi trimis în judecată pentru presupusa comitere a infracţiunilor de instigare la abuz în serviciu şi de spălare a banilor, fapte generatoare de prejudicii în sensul celor susţinute de actele de cercetare penală *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 630 din 14 noiembrie 2017, www.scj.ro)*.

Luarea măsurilor asigurătorii este absolut necesară, deoarece există indicii clare privind caracterul simulat al tranzacţiilor efectuate de inculpat, iar instanţa învestită cu soluţionarea fondului, în cadrul soluţionării laturii civile, va trebui să analizeze această posibilitate, consecinţa fiind inopozabilitatea faţă de terţi (inclusiv statul român, prin organele fiscale) a acestor tranzacţii, iar în cazul unei hotărâri de condamnare, urmată şi de obligarea la despăgubiri civile, aceste bunuri trebuie să fie indisponibilizate în vederea aplicării nu a confiscării extinse, ci a confiscării speciale. Contractul de partaj voluntar menţionat a fost încheiat în perioada în care inculpatul se afla în arest la domiciliu, înstrăinând imobilele, cu titlu gratuit, către membrii familiei, în scopul eludării măsurilor asigurătorii *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, încheierea din 9 noiembrie 2015, în Cpp Ad., p. 443)*.

Măsura sechestrului asigurător a fost instituită în vederea confiscării speciale asupra autoturismului, pentru care recurentul petent deţine acte de proprietate, existând indicii că nu acesta este proprietarul bunului, ci inculpatul,

autoturismul fiind achiziționat cu bani proveniți din săvârşirea de infracțiuni, acesta din urmă fiind trimis în judecată pentru săvârşirea infracțiunilor de trafic de persoane şi de spălare de bani. Curtea a constat că recursul formulat de acesta, prin care critica luarea măsurii față de împrejurarea că el este proprietarul autoturismului, nu este fondat. Este adevărat, confiscarea specială este o măsură de siguranță, măsurile de siguranță fiind, alături de pedepse şi măsurile educative, sancțiuni de drept penal, Codul penal din 1969 prevăzând expres că măsurile de siguranță se iau față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală. Ca atare, în raport de aceste principii de drept, este evident că măsura de siguranță a confiscării speciale nu ar putea fi dispusă decât față de inculpat, împrejurare ce ar putea pune în discuție legalitatea instituirii sechestrului în vederea luării măsurii față de o persoană care are în procesul penal cel mult calitatea de martor. Curtea reține însă că în cauză există suficiente indicii care conduc spre concluzia că, din banii obținuți prin săvârşirea infracțiunilor de trafic de persoane, inculpatul a cumpărat o serie de bunuri de valoare pe numele altor persoane, în scopul ascunderii provenienței ilicite a acestora, aceasta fiind şi situația autoturismului, pentru care petentul recurent deține acte de proprietate. Instanța penală învestită cu soluționarea fondului cauzei în care inculpatul a fost trimis în judecată are posibilitatea legală să constate că încheierea contractului de cumpărare pe numele petentului s-a făcut în scopul fraudării legii: bunul să nu se găsească în patrimoniul inculpatului, pentru ipoteza descoperirii activității infracționale. În acest sens, instanța penală este competentă să judece orice chestiune prealabilă de care depinde soluționarea cauzei, chiar dacă prin natura ei acea chestiune este de competența altei instanțe. Ca atare, în raport de aceste împrejurări, Curtea apreciază că nu se poate susține că măsura sechestrului asigurător ar fi nelegală, fiind posibilă aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale asupra acestui autoturism, chiar dacă, la acest moment, aparent, bunul nu se află în patrimoniul inculpatului *(C.A. Bucureşti, secția a II-a penală, decizia nr. 770/R/2007, în Cpp Ad. 2, p. 376)*.

Organul de urmărire penală a instituit poprirea asupra sumei de 200.000 euro – obiect al infracțiunii de cumpărare de influență – pentru care inculpatul a fost trimis în judecată. Este adevărat că bunurile asupra cărora sunt instituite măsuri asigurătorii sunt indisponibilizate, în sensul că titularul dreptului de proprietate pierde, temporar, o componentă constitutivă a acestuia, prerogativa dispoziției – *ius abutendi* sau *abusus* – însă nu poate fi primită susținerea inculpatului în sensul că prin luarea măsurii asigurătorii s-a ajuns la o dublă sancționare a acestuia, pe de o parte, pentru că, potrivit acuzării, a remis deja coinculpatului V.C. suma de 200.000 euro, iar, pe de altă parte, pentru că, urmare a instituirii popririi, se va dispune automat şi confiscarea sumei respective. Confiscarea specială nu operează automat, ca efect al luării în cursul procesului penal a unei măsuri asigurătorii, cu privire la această măsură de siguranță urmează a se pronunța instanța de judecată cu ocazia soluționării fondului cauzei *(I.C.C.J., secția penală, încheierea din 4 martie 2011, www.legalis.ro)*.

Înalta Curte de Casație şi Justiție, verificând critica formulată de recurentul inculpat S.M. cu privire la greşita menținere a măsurii asigurătorii a

sechestrului dispusă asupra autoturismului marca F.B., precum şi la nerestituirea sumei de bani ce i-a fost reţinută, în contextul concret al cauzei, constată că aceasta este fondată, având în vedere că, pe de-o parte, persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă în cauză, iar, pe de altă parte, măsura de siguranţă a confiscării speciale a autoturismului sau a vreunei sume de bani nu a fost dispusă faţă de inculpatul S.M. Aşadar, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie consideră că, în cauză, în mod greşit a fost menţinută măsura asigurătorie a sechestrului dispusă asupra autoturismului marca F.B., sigilat şi depus în parcul auto al Inspectoratului de Poliţie al Judeţului Dolj în vederea confiscării, aparţinând inculpatului S.M., atâta timp cât persoana vătămată nu s-a constituit parte civilă, iar faţă de inculpatul S.M. nu a fost dispusă măsura de siguranţă a confiscării speciale nici a autoturismului şi nici a vreunei sume de bani. Astfel, condiţiile de instituire a măsurilor asigurătorii ce prevăd că acestea se iau în vederea confiscării speciale sau asigurării reparării pagubei produse prin infracţiune ori pentru garantarea executării amenzii pedepsei au fost corect aplicate numai la luarea măsurii asigurătorii a sechestrului asupra autoturismului mai sus arătat, precum şi a sumei de 1.000 lei, în cursul urmăririi penale, întrucât au fost dispuse în vederea confiscării, potrivit ordonanţei procurorului. Or, în cursul judecăţii nu s-a aplicat măsura confiscării speciale asupra autoturismului ce aparţinea inculpatului S.M. şi nici nu a verificat condiţiile confiscării speciale, care de altfel nici nu se impunea, întrucât, aşa cum a rezultat din situaţia de fapt stabilită de instanţe, autoturismul a fost folosit pentru transportul inculpaţilor, atât în străinătate, cât şi în ţară, acesta neservind la realizarea laturii obiective a vreuneia din infracţiunile comise de inculpat şi nici nu s-a dovedit că ar fi fost fabricat, pregătit ori adaptat în scopul realizării laturii obiective a infracţiunilor reţinute în sarcina inculpatului, care vizau mijloace electronice de plată, confecţionarea şi deţinerea de echipamente hardware şi software folosite la falsificarea instrumentelor de plată electronică, accesare fără drept de sisteme informatice, prin încălcarea măsurilor de securitate, în scopul obţinerii de date informatice, transfer neautorizat, prin aceste procedee, de date din sisteme informatice, deţinere de programe informatice adaptate în scopul săvârşirii infracţiunilor menţionate, aşa încât menţinerea măsurii sechestrului asupra autoturismului nu era justificată, fiind făcută o greşită aplicare a legii. Totodată, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că, deşi prin ordonanţa dată de procuror s-a dispus şi indisponibilizarea, în vederea confiscării, a sumei de 1.000 lei aparţinând inculpatului S.M., în cauză, instanţele, nedispunând măsura confiscării speciale a sumei menţionate ce aparţinea inculpatului S.M., au omis să se pronunţe asupra restituirii sumei arătate. Astfel, măsura indisponibilizării luată corect iniţial, nu mai avea nicio justificare în condiţiile nedispunerii măsurii confiscării speciale, ceea ce avea drept consecinţă restituirea sumei arătate, aşa încât şi sub acest aspect a fost făcută o greşită aplicare a legii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2094 din 27 mai 2010, www.legalis.ro)*.

1.4. Persoanele ale căror drepturi sunt afectate de măsura asigurătorie

- faţă de dispoziţiile art. 249 alin. (3)-(5) C.proc.pen. constată următoarele ***categorii de persoane care pot fi supuse măsurilor asigurătorii***:

a) măsurile asigurătorii în vederea reparării pagubei produse prin infracţiune se pot lua asupra ***bunurilor suspectului sau inculpatului şi ale persoanei responsabile civilmente***;

b) măsurile asigurătorii pentru garantarea executării pedepsei amenzii se pot lua numai asupra ***bunurilor suspectului sau inculpatului***;

c) măsurile asigurătorii în vederea confiscării speciale sau confiscării extinse se pot lua asupra ***bunurilor suspectului sau inculpatului ori ale altor persoane în proprietatea sau posesia cărora se află bunurile ce urmează a fi confiscate***;

- măsura asigurătorie instituită în vederea garantării confiscării speciale sau extinse poate fi luată atât asupra bunurilor unei persoanei fizice, cât şi cu privire la bunurile unei persoane juridice (inclusiv a unei instituţii publice, dacă aceasta răspunde penal); trebuie totuşi avut în vedere că măsura confiscării are natura unei sancţiuni de drept penal cu caracter personal astfel că trebuie determinat de la fiecare suspect sau inculpat în parte care sunt bunurile supuse confiscării, inclusiv în ipoteza stipulată de art. 112 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. (bunuri dobândite prin săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală);

- nu este exclus ca măsura asigurătorie în vederea confiscării speciale să fie dispusă şi pe bunurile altor persoane decât suspectul sau inculpatul din cauză [de pildă, în ipotezele prevăzute de art. 112 alin. (1) lit. b) şi c) C.proc.pen. pot fi confiscate şi bunuri care aparţin altei persoane, în situaţia în care aceasta a cunoscut scopul folosirii lor (de pildă, atunci când autovehiculul folosit în vederea comiterii infracţiunii de contrabandă sau a celei de trafic de migranţi aparţine unei alte persoane, care deşi nu are calitatea de complice sau instigator în cauză, a cunoscut scopul pentru care inculpatul i-a solicitat să îi fie împrumutat vehiculul);

d) măsurile asigurătorii în vederea garantării executării cheltuielilor judiciare se pot lua asupra ***bunurilor suspectului sau inculpatului şi ale persoanei responsabile civilmente***.

- în scopul facilitării urmăririi şi identificării bunurilor provenite din săvârşirea de infracţiuni şi a altor bunuri având legătură cu infracţiunile şi care ar putea face obiectul unei dispoziţii de indisponibilizare, sechestru sau confiscare emise de o autoritate judiciară competentă în cursul unor proceduri penale a fost înfiinţată ***Agenţia Naţională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate***, instituţie publică de interes naţional cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Justiţiei[1]; în îndeplinirea atribuţiilor

[1] Conform art. 2 din Legea nr. 318/2015, ANABI este desemnată drept *oficiu naţional pentru recuperarea creanţelor*, în sensul Deciziei 2007/845/JAI a Consiliului din 6 decembrie 2007 privind cooperarea dintre oficiile de recuperare a creanţelor din statele membre în domeniul urmăririi şi identificării produselor provenite din săvârşirea de infracţiuni sau a altor bunuri având legătură cu infracţiunile, cât şi ca *oficiu naţional pentru gestionarea bunurilor indisponibilizate*, în sensul art. 10 din Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European şi a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind îngheţarea şi confiscarea instrumentelor şi produselor infracţiunilor săvârşite în Uniunea Europeană.

Potrivit art. 20 din Legea nr. 318/2015: „În domeniul identificării bunurilor care pot face obiectul măsurilor asigurătorii în cursul procedurilor judiciare penale, al confiscării speciale sau extinse, Agenţia îndeplineşte următoarele atribuţii: *a)* cooperează cu oficiile de recuperare a creanţelor sau cu autorităţile cu atribuţii similare din alte state membre ale Uniunii Europene,

prevăzute de lege, organele de urmărire penală sau instanța de judecată poate solicita date și informații fie *Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate*, fie altor oficii de recuperare a creanțelor sau autorități cu atribuții similare din alte state membre ale Uniunii Europene sau țară terță, *prin intermediul Agenției*[1];

1.5. Limitele obiectului măsurilor asigurătorii. Particularitățile unor categorii de bunuri care ar putea fi vizate de măsurile asigurătorii

- ***nu pot fi sechestrate*** bunuri și nici poprite conturi care aparțin unei autorități sau instituții publice ori unei alte persoane de drept public, neexistând un risc de veritabilă insolvabilitate a acestora și nici bunurile exceptate de lege[2];

---

prin asigurarea schimbului de date și informații, în vederea îndeplinirii funcției prevăzute la art. 3 lit. a); *b)* cooperează cu autoritățile și instituțiile publice române competente prevăzute la art. 4 alin. (1) în vederea identificării și urmăririi bunurilor care pot face obiectul măsurilor asigurătorii în cursul procedurilor judiciare penale, al confiscării speciale sau extinse, prin transmiterea datelor și informațiilor la care are acces direct sau indirect; c) asigură reprezentarea României la nivelul Rețelei de Inter-agenții Camden pentru Recuperarea Creanțelor (*CARIN*) și schimbă date și informații în acest scop, inclusiv la nivelul altor rețele similare.

[1] Potrivit art. V din Legea nr. 228/2020, Agenția Națională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate este desemnată ca autoritate națională competentă să centralizeze datele primite de la autorități în ceea ce privește măsurile asigurătorii, confiscările speciale și confiscările extinse dispuse în cursul procedurilor judiciare penale și să realizeze statistici pe care le transmite anual, prin intermediul Ministerului Justiției, Comisiei Europene, în aplicarea prevederilor art. 11 din Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană.

[2] În *DCC nr. 463/2017*, Curtea Constituțională a constatat că „dispozițiile art. 249 alin. (8) C.proc.pen. reglementează situațiile în care nu poate fi dispus sechestrul, având în vedere titularul bunurilor sau categoria bunurilor ce urmează a fi sechestrate. Codul de procedură penală nu cuprinde însă norme care să stabilească expres categoria *«bunurilor exceptate de lege»* de la instituirea sechestrului, într-o atare situație dispozițiile procesual penale completându-se cu dispozițiile procesual civile referitoare la bunurile care, potrivit legii, au un regim privilegiat, neputând face obiectul unei executări silite, fiind neurmăribile. Astfel, potrivit *art. 727 C.proc.civ.* nu sunt supuse urmăririi silite bunurile de uz personal sau casnic indispensabile traiului debitorului și familiei sale și obiectele de cult, dacă nu sunt mai multe de același fel, obiectele indispensabile persoanelor cu handicap și cele destinate îngrijirii bolnavilor, alimentele necesare debitorului și familiei sale pe timp de 3 luni, iar dacă debitorul se ocupă exclusiv cu agricultura, alimentele necesare până la noua recoltă, animalele destinate obținerii mijloacelor de subzistență și furajele necesare pentru aceste animale până la noua recoltă, combustibilul necesar debitorului și familiei sale socotit pentru 3 luni de iarnă, scrisorile, fotografiile și tablourile personale sau de familie și altele asemenea. Totodată, *potrivit art. 728 C.proc.civ.*, bunurile mobile care fac obiectul unei diviziuni a patrimoniului afectate exercițiului unei profesii autorizate nu pot fi urmărite decât de către creditorii ale căror creanțe s-au născut în legătură cu exercitarea profesiei respective. Dacă bunurile nu sunt afectate unui patrimoniu profesional individual, însă servesc la exercitarea ocupației sau profesiei debitorului persoană fizică, pot fi supuse urmăririi silite numai dacă nu există alte bunuri urmăribile și numai pentru obligații de întreținere sau alte creanțe privilegiate asupra mobilelor. Dacă debitorul se ocupă cu agricultura, nu vor fi urmărite, în măsura necesară continuării lucrărilor în agricultură, inventarul agricol, inclusiv animalele de muncă, furajele

- ***nu pot face obiectul măsurilor asigurătorii*** bunurile exceptate de la urmărirea silită potrivit dispozițiilor legii civile – insesizabile absolut sau relativ [de exemplu, bunurile proprietate publică sunt, potrivit art. 861 alin. (1) C.civ., inalienabile imprescriptibile și insesizabile; renta viageră cu titlu gratuit, în limita cuantumului necesar credirentierului pentru asigurarea întreținerii, dacă a fost declarată insesizabilă prin contract (art. 2253 C.civ.[1]), drepturile creditorului rezultate din contractul de întreținere (art. 2258 C.civ.), bunurile mobile corporale enumerate limitativ în art. 727 C.proc.civ.];

- deopotrivă, ***nu poate face obiectul măsurii asigurătorii contul de insolvență*** deschis la o unitate a unei bănci, pe bază de dispoziții emise de debitor sau, după caz, de administratorul judiciar, iar în cursul falimentului, de lichidatorul judiciar [art. 163 alin. (3) din Legea nr. 85/2014];

---

pentru aceste animale și semințele pentru cultura pământului, în afară de cazul în care asupra acestor bunuri există un drept real de garanție sau un privilegiu pentru garantarea creanței. (...) dispozițiile *art. 729 C.proc.civ.*, reglementează limitele urmăririi veniturilor bănești, acestea fiind aplicabile, în materie penală, atât în ipoteza sechestrului propriu-zis instituit asupra sumelor de bani în materialitatea lor (cash) – bunuri mobile corporale, la care face referire art. 252 alin. (2) și (8) C.proc.pen., cât și în ceea ce privește urmărirea silită a creanțelor, în ipoteza instituirii popririi asigurătorii, potrivit art. 254 C.proc.pen. *Potrivit art. 29 alin. (1) C.proc.civ.*, salariile și alte venituri periodice, pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum și alte sume ce se plătesc periodic debitorului și sunt destinate asigurării mijloacelor de existență ale acestuia pot fi urmărite până la jumătate din venitul lunar net, pentru sumele datorate cu titlu de obligație de întreținere sau alocație pentru copii, și până la o treime din venitul lunar net, pentru orice alte datorii. Dacă sunt mai multe urmăriri asupra aceleiași sume, urmărirea nu poate depăși jumătate din venitul lunar net al debitorului, indiferent de natura creanțelor, în afară de cazul în care legea prevede altfel. Cu alte cuvinte, dacă sunt mai multe sechestre penale sau acestea coexistă cu sechestrele civile, limita este de jumătate din venitul lunar net al debitorului, indiferent de natura creanțelor, în conformitate cu *art. 729 alin. (2) C.proc.civ.* De asemenea, Curtea a observat că sunt în egală măsură aplicabile și dispozițiile art. 729 alin. (3) C.proc.civ., potrivit cărora veniturile din muncă sau orice alte sume ce se plătesc periodic debitorului și sunt destinate asigurării mijloacelor de existență ale acestuia, în cazul în care sunt mai mici decât cuantumul salariului minim net pe economie, pot fi urmărite numai asupra părții ce depășește jumătate din acest cuantum, precum și prevederile alin. (4)-(7) ale aceluiași articol. Totodată, Curtea a reținut că și prin alte dispoziții legale speciale anumite categorii de bunuri pot fi declarate neurmăribile. Așadar, Curtea a constatat că normele procesual penale ale art. 249 alin. (8) coroborate cu cele procesual civile precitate stabilesc, cu caracter general, limitele urmăririi bunurilor mobile sau imobile ca urmare a instituirii sechestrului, în vederea asigurării mijloacelor de existență ale suspectului/inculpatului".

[1] Potrivit art. 2253 C.civ.: „Numai renta viageră cu titlu gratuit poate fi declarată insesizabilă prin contract. Chiar și în acest caz, stipulația nu își produce efectele decât în limita valorii rentei care este necesară credirentierului pentru asigurarea întreținerii. Dispozițiile art. 2257 alin. (2) se aplică în mod corespunzător". Art. 2257 alin. (2) C.civ. prevede că: „Debitorul este obligat în special să asigure creditorului hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, menaj, precum și folosința unei locuințe corespunzătoare. Întreținerea cuprinde, de asemenea, îngrijirile și cheltuielile necesare în caz de boală".

- bunurile declarate prin convenţia părţilor inalienabile[1] nu sunt şi insesizabile şi, deci, ***pot face obiectul unei măsuri asigurătorii***[2], întrucât, potrivit art. 2329 alin. (2) C.civ., numai bunurile care *potrivit legii* sunt inalienabile sunt şi insesizabile;

---

[1] Art. 626-629 C.civ. prevăd limitele convenţionale ale proprietăţii private.

Art. 626. Limitarea dreptului de proprietate prin acte juridice: „Proprietarul poate să consimtă la limitarea dreptului său prin acte juridice, dacă nu încalcă ordinea publică şi bunele moravuri". *Art. 627. Clauza de inalienabilitate. Condiţii. Domeniu de aplicare*: „*(1)* Prin convenţie sau testament se poate interzice înstrăinarea unui bun, însă numai pentru o durată de cel mult 49 de ani şi dacă există un interes serios şi legitim. Termenul începe să curgă de la data dobândirii bunului. *(2)* Dobânditorul poate fi autorizat de către instanţă să dispună de bun dacă interesul care a justificat clauza de inalienabilitate a bunului a dispărut sau dacă un interes superior o impune. *(3)* Nulitatea clauzei de inalienabilitate stipulate într-un contract atrage nulitatea întregului contract dacă a fost determinantă la încheierea acestuia. În contractele cu titlu oneros, caracterul determinant se prezumă, până la proba contrară. *(4)* Clauza de inalienabilitate este subînţeleasă în convenţiile din care se naşte obligaţia de a transmite în viitor proprietatea către o persoană determinată sau determinabilă. *(5)* Transmiterea bunului pe cale de succesiune nu poate fi oprită prin stipularea inalienabilităţii". *Art. 628.* Condiţii de opozabilitate: „*(1)* Clauza de inalienabilitate nu poate fi invocată împotriva dobânditorilor bunului sau a creditorilor proprietarului care s-a obligat să nu înstrăineze decât dacă este valabilă şi îndeplineşte condiţiile de opozabilitate. *(2)* Pentru opozabilitate, clauza de inalienabilitate trebuie să fie supusă formalităţilor de publicitate prevăzute de lege, dacă este cazul. *(3)* În cazul bunurilor mobile, sunt aplicabile, în mod corespunzător, regulile prevăzute pentru dobândirea proprietăţii prin posesia de bună-credinţă. *(4)* În cazul în care clauza de inalienabilitate a fost prevăzută într-un contract cu titlu gratuit, ea este opozabilă şi creditorilor anteriori ai dobânditorului. *(5)* Neîndeplinirea condiţiilor de opozabilitate nu îl lipseşte pe beneficiarul clauzei de inalienabilitate de dreptul de a pretinde daune-interese proprietarului care nu se conformează acestei obligaţii". *Art. 629.* Sancţiunile pentru nerespectarea clauzei de inalienabilitate: „*(1)* Înstrăinătorul poate să ceară rezoluţiunea contractului în cazul încălcării clauzei de inalienabilitate de către dobânditor. *(2)* Atât înstrăinătorul, cât şi terţul, dacă inalienabilitatea s-a stipulat în favoarea acestuia, pot să ceară anularea actului de înstrăinare subsecvent încheiat cu nerespectarea clauzei. *(3)* Nu pot fi supuse urmăririi bunurile pentru care s-a stipulat inalienabilitatea, cât timp clauza produce efecte, dacă prin lege nu se prevede altfel".

[2] În sens contrar, a se vedea *T.C. Briciu, A.-R. Trandafir (Ilie)*, Incidenţa dispoziţiilor Codului de procedură civilă..., loc. cit., p. 40. Autorii arată, în esenţă, în ceea ce priveşte instituirea unui sechestru asupra unui bun cu privire la care există o clauză de inalienabilitate stabilită prin convenţie sau testament, potrivit art. 627 C.civ., sau cu privire la care a fost încheiat un antecontract de vânzare, caz în care clauza de inalienabilitate este subînţeleasă, în conformitate cu art. 627 alin. (4) C.civ., nimic nu se opune *luării* unei astfel de măsuri asigurătorii. Totuşi, având în vedere că, potrivit art. 629 alin. (3) C.civ., pe durata cât clauza produce efecte, bunurile nu pot fi supuse urmăririi, interesul măsurii asigurătorii ar trebui raportat la mai multe aspecte, dintre care sunt indispensabile durata clauzei de inalienabilitate (de pildă, o durată de 49 de ani care abia a început să curgă face inutilă luarea unei măsuri asigurătorii) şi stadiul procesului penal în raport cu această durată (de pildă, dacă procesul penal urmează a fi finalizat, iar clauza de inalienabilitate mai este valabilă câteva luni, măsura asigurătorie prezintă interes). Ceea ce este important de reţinut este că o clauză de inalienabilitate/insesizabilitate stipulată cu respectarea tuturor condiţiilor prevăzute de lege (deci, inclusiv buna-credinţă a terţilor) şi cu privire la care s-au făcut formalităţile cerute de lege este opozabilă chiar şi organelor penale care o înfiinţează ori organelor statului care ar vrea să treacă la executare.

- în cazul ***coproprietății pe cote părți*** va putea face obiectul măsurii asigurătorii cota-parte a persoanei vizate de măsura procesuală;

- ***bunurile comune devălmașe***[1] (fie că sunt imobile sau sume de bani aflate în conturi comune) ***pot*** *face obiectul măsurii asigurătorii*, chiar dacă nu a fost demarată sau finalizată procedura partajului, întrucât prin această măsură se instituie doar o restrângere temporară a unora dintre atributele dreptului de proprietate care nu echivalează cu executarea silită a acestor bunuri; în principiu, măsura asigurătorie privește întreg bunul, iar nu o cotă ideală stabilită fie în baza prezumției legale stipulate de art. 357 alin. (2) C.civ., fie ipotetic de către organul judiciar; faptul că numai unul dintre soți are calitatea de suspect sau inculpat în cauză nu constituie un element de nelegalitatea a măsurii asiguratorii instituite asupra bunului comun, legea neprevăzând drept condiție pentru luarea măsurii restrictive de proprietate calitatea de proprietar exclusiv a suspectului sau inculpatului cu privire la bunul indisponibilizat şi nici ca datoria suspectului/inculpatului să fie doar una proprie[2]; aşadar, va fi considerată ca nefondată cererea formulată de soțul proprietar codevălmaș, care nu are calitatea de suspect sau inculpat, pe considerentul că bunul sechestrat este un bun comun; soțul care nu are calitatea de suspect sau inculpat va putea solicita partajul bunurilor comune sau poate formula o acțiune în constatarea cotei sale ideale, iar

---

[1] În *DCC nr. 894/2015* instanța de contencios constituțional a reținut că „ori de câte ori se va analiza obiectul măsurilor asigurătorii, inclusiv cu privire la limitele legale impuse de lege sub aspectul urmăririi anumitor bunuri, dispozițiile procesual civile sau civile vor fi avute în vedere. În aceste condiții, Curtea observă că existența proprietății comune ori devălmașe este doar un impediment temporar în calea urmăririi silite, astfel cum rezultă din art. 818 C.proc.civ. care prevede că urmărirea se va putea face doar după ce creditorii personali ai unuia dintre coproprietari sau codevălmași au cerut partajul bunurilor comune, astfel cum prevede și art. 353 C.civ. Alin. (3) al art. 818 C.proc.civ. dispune însă că se poate urmări cota-parte determinată a debitorului lor din dreptul de proprietate asupra imobilului, fără a mai fi necesar să se ceară partajul, dacă ea este neîndoielnic stabilită și lămurită și este înscrisă, prin arătarea unei fracțiuni, în cartea funciară. Curtea reține că aplicarea dispozițiilor procesual civile și civile menționate în procedura măsurilor asigurătorii dispuse în procesul penal nu trebuie înțeleasă însă în sensul că bunurile proprietate comună nu ar putea fi sechestrate ori că sechestrul presupune în mod obligatoriu partajul, căci această problemă s-ar putea pune atunci când bunul sechestrat ar fi supus urmăririi silite, ipoteză în care dispozițiile art. 818 C.proc.civ. sunt pe deplin aplicabile. În acest context, Curtea observă că nu este vorba despre o exceptare de la urmărirea silită a bunurilor, ci numai despre instituirea obligației de a se recurge la o procedură prealabilă, în cadrul căreia, pe calea împărțelii inițiate de creditori sau în care ei ar interveni, s-ar determina partea ce trebuie să revină debitorului, în proprietate exclusivă. O interpretare contrară ar putea lipsi sechestrul de conținut, dacă momentul dispunerii lui ar fi amânat, și, de asemenea, ar încălca prezumția de nevinovăție, dacă ar presupune partajul imediat după ce s-ar institui sechestrul. Aşadar, nu există niciun impediment legal pentru ca inscripția (notarea) ipotecară să fie instituită asupra unui bun comun, deoarece scopul acestei măsuri și funcționalitatea sa nu sunt reparatorii, ci asigurătorii, prin aceasta nefiind încălcat dreptul de proprietate, consacrat constituțional".

[2] Față de dispozițiile art. 351 lit. d) C.civ. nu este exclus ca repararea prejudiciului produs printr-o infracțiune comisă de unul dintre soți să atragă obligația de reparare cu bunurile comune atunci când fapta a sporit aceste bunuri ale soților, datoria fiind considerată comună din punct de vedere civil.

ulterior poate solicita ridicarea măsurii asiguratorii de pe bunurile sau cota parte ideală care îi aparţin[1];

- dacă anterior luării măsurii asigurătorii proprietarii codevălmaşi îşi stabiliseră pe cale judecătorească cotele-părţi ideale din anumite bunuri, măsura asigurătorie trebuie să poarte *asupra cotei ideale* a suspectului, inculpatului, respectiv a părţii responsabile civilmente, fără a fi afectat;

- în situaţia în care anterior luării măsurii asigurătorii soţii (proprietari devălmaşi) procedaseră, pe cale notarială sau judecătorească, la partajarea bunurilor în condiţiile art. 358 C.civ., organul judiciar care instituie măsură asigurătorie poate verifica ipoteza existenţei unei înţelegeri frauduloase între soţi în scopul evitării riscului indisponibilizării bunurilor, în condiţiile în care numai unul dintre aceştia face obiectului acuzaţiei penale; în cazul în care nu există motive care să fundamenteze existenţa unei suspiciuni rezonabile cu privire la caracterul fraudulos al partajului organul judiciar, trebuie analizeze dacă partajul a vizat toate bunurile comune sau numai o parte dintre acestea, deoarece bunurile atribuite fiecărui soţ prin partaj devin bunuri proprii, iar bunurile neîmpărţite rămân bunuri comune; în aceste condiţii, măsura asigurătorie poate viza bunurile proprii ale suspectului/inculpatului/părţii responsabile civilmente, precum şi restul bunurilor comune, în măsura în care doar o parte din comunitatea de bunuri a fost partajată; având în vedere că, potrivit art. 358 alin. final C.civ., comunitatea de bunuri nu încetează prin partaj, măsura asigurătorie poate avea ca obiect şi bunurile dobândite după realizarea partajului care vor fi dobândite tot în devălmăşie;

Faptul că bunul asupra căruia se solicită instituirea sau menţinerea sechestrului nu se află în proprietatea exclusivă a inculpatului, ci acesta îl deţine în codevălmăşie cu soţia sa, nu constituie un impediment pentru luarea sau menţinerea măsurii asigurătorii *(C.A. Bucureşti, secţia a II-a penală, decizia nr. 824/2005, în C.P.J.P. 2005, p. 272-273).*

Proprietatea comună a soţilor, inscripţia (notarea) ipotecară fiind instituită asupra acestora, pe cale de consecinţă fiind încălcate dispoziţiile constituţionale ale art. 44, Curtea reţine că normele Codului de procedură penală se

---

[1] În această privinţă, în literatura de specialitate [*A.-R. Trandafir*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1172] s-a arătat că, „în ceea ce priveşte bunurile deţinute în devălmăşie, persoana faţă de care nu a fost luată măsura asigurătorie nu poate formula, din acest motiv, o contestaţie împotriva măsurii asigurătorii solicitând ridicarea sechestrului asupra unei cote de 1/2, întrucât o asemenea soluţie încalcă regulile proprietăţii în devălmăşie şi este, de altfel, lipsită de efecte juridice, câtă vreme o eventuală vânzare sau urmărire a dreptului de proprietate asupra pretinsei cote de 1/2 nesechestrate nu ar putea fi făcută decât după partaj, aşa cum prevăd art. 353 C.civ. şi art. 818 C.proc.civ. Singura posibilitate pe care o are o asemenea persoană este *facultatea* (iar nu obligaţia) codevălmaşului care nu este parte în procesul penal de a cere partajul, fără a putea face însă uz de dispoziţiile art. 358 alin. (1) C.civ. care prevăd partajul prin bună învoială. În măsura în care codevălmaşul neimplicat în procesul penal nu doreşte partajul, apreciem că are la dispoziţie şi o acţiune în constatarea cotei sale ideale din dreptul asupra bunului respectiv, iar după determinarea acesteia prin hotărârea judecătorească, să solicite ridicarea sechestrului asupra cotei ideale ce îi revine. În cazul în care nu se foloseşte de niciuna dintre aceste proceduri, bunul va rămâne supus în totalitate măsurii asigurătorii".

completează cu dispoziţiile procesual civile în materia măsurilor asigurătorii înfiinţate de organele penale, în temeiul art. 2 alin. (2) C.proc.civ., dispoziţiile procesual civile constituind izvor de drept procesual penal în măsura în care Codul de procedură penală nu cuprinde dispoziţii contrare. Aşa încât, ori de câte ori se va analiza obiectul măsurilor asigurătorii, inclusiv cu privire la limitele legale impuse de lege sub aspectul urmăririi anumitor bunuri, dispoziţiile procesual civile sau civile vor fi avute în vedere. În aceste condiţii, Curtea observă că existenţa proprietăţii comune ori devălmaşe este doar un impediment temporar în calea urmăririi silite, astfel cum rezultă din art. 818 C.proc.civ. care prevede că urmărirea se va putea face doar după ce creditorii personali ai unuia dintre coproprietari sau codevălmaşi au cerut partajul bunurilor comune, astfel cum prevede şi art. 353 C.civ. Alin. (3) al art. 818 C.proc.civ. dispune, însă, că se poate urmări cota-parte determinată a debitorului lor din dreptul de proprietate asupra imobilului, fără a mai fi necesar să se ceară partajul, dacă aceasta este neîndoielnic stabilită şi lămurită şi este înscrisă, prin arătarea unei fracţiuni, în cartea funciară. Curtea reţine că aplicarea dispoziţiilor procesual civile şi civile menţionate în procedura măsurilor asigurătorii dispuse în procesul penal nu trebuie înţeleasă însă în sensul că bunurile proprietate comună nu ar putea fi sechestrate ori că sechestrul presupune în mod obligatoriu partajul, întrucât această problemă s-ar putea pune atunci când bunul sechestrat ar fi supus urmăririi silite, ipoteză în care dispoziţiile art. 818 C.proc.civ. sunt pe deplin aplicabile. În acest context, Curtea observă că nu este vorba despre o exceptare de la urmărirea silită a bunurilor, ci numai despre instituirea obligaţiei de a se recurge la o procedură prealabilă, în cadrul căreia, pe calea împărţelii iniţiate de creditori sau în care ei ar interveni, s-ar determina partea ce trebuie să revină debitorului, în proprietate exclusivă. O interpretare contrară ar putea lipsi sechestrul de conţinut, dacă momentul dispunerii lui ar fi amânat, şi, de asemenea, ar încălca prezumţia de nevinovăţie, dacă ar presupune partajul imediat după ce s-ar institui sechestrul. Aşadar, nu există niciun impediment legal pentru ca inscripţia (notarea) ipotecară să fie instituită asupra unui bun comun, deoarece scopul acestei măsuri şi funcţionalitatea sa nu sunt reparatorii, ci asigurătorii, prin aceasta nefiind încălcat dreptul de proprietate, consacrat constituţional (DCC nr. 894/2015, M.Of. nr. 168 din 4 martie 2016).

- cu privire la anumite venituri băneşti, art. 729 C.proc.civ.[1] şi art. 781 C.proc.civ. instituie o serie de limite ale urmăririi acestora, care vor constitui totodată şi ***limitele***

[1] Potrivit art. 729 C.proc.civ.: *„(1)* Salariile şi alte venituri periodice, pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum şi alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate asigurării mijloacelor de existenţă ale acestuia pot fi urmărite: *a) până la jumătate din venitul lunar net,* pentru sumele datorate cu titlu de obligaţie de întreţinere sau alocaţie pentru copii; *b) până la o treime din venitul lunar net,* pentru orice alte datorii.

(2) Dacă sunt mai multe urmăriri asupra aceleiaşi sume, urmărirea nu poate depăşi jumătate din venitul lunar net al debitorului, indiferent de natura creanţelor, în afară de cazul în care legea prevede altfel.

(3) Veniturile din muncă sau orice alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate asigurării mijloacelor de existenţă ale acestuia, în cazul în care sunt mai mici decât cuantumul salariului minim net pe economie, pot fi urmărite numai asupra părţii ce depăşeşte jumătate din acest cuantum.

în care măsura asigurătorie poate fi instituită; de pildă, potrivit art. 781 alin. (2) C.proc.civ., ***în cazul popririi***[1] sumelor de bani din conturile bancare, pot face obiectul urmăririi silite prin poprire atât soldul creditor al acestor conturi, cât şi încasările viitoare, cu respectarea limitelor prevăzute de art. 729 C.proc.civ. Conform art. 729 alin. (1) lit. b) C.proc.civ., salariile şi alte venituri periodice, pensiile acordate în cadrul asigurărilor sociale, precum şi alte sume ce se plătesc periodic debitorului şi sunt destinate asigurării mijloacelor de existenţă ale acestuia ***pot fi urmărite până la o treime din venitul lunar net***, pentru orice alte datorii. În aceste condiţii, va fi nelegală ordonanţa procurorului privind luarea măsurii asigurătorii, prin care s-a dispus poprirea sumelor aflate în contul inculpatului, dacă nu s-a făcut nicio distincţie în privinţa veniturilor datorate inculpatului cu titlu de drepturi salariale, în condiţiile în care art. 729 alin. (1) lit. b) C.proc.civ. prevede explicit limita urmăririi acestui tip de venituri băneşti până la o treime din venitul lunar net; această limită atestă faptul că veniturile cu caracter de remuneraţie sunt parţial insesizabile;

- potrivit art. 816 alin. (1) C.proc.civ., imobilele minorilor şi interzişilor nu pot fi urmărite înaintea urmăririi mobilelor acestora; aşadar, mai întâi se va dispune o măsură asigurătorie asupra bunurilor mobile ale minorului/interzisului, iar dacă aceasta este neîndestulătoare se va putea trece şi la sechestrarea bunurilor imobile ale minorului/interzisului;

- ***în materia popririi*** sunt relevante dispoziţiile art. 970 C.proc.civ. potrivit cărora poprirea asigurătorie se poate înfiinţa asupra sumelor de bani, titlurilor de valoare sau altor bunuri mobile incorporale urmăribile **datorate** debitorului (suspect, inculpat sau

---

(4) Ajutoarele pentru incapacitate temporară de muncă, compensaţia acordată salariaţilor în caz de desfacere a contractului individual de muncă pe baza oricăror dispoziţii legale, precum şi sumele cuvenite şomerilor, potrivit legii, nu pot fi urmărite decât pentru sume datorate cu titlu de obligaţie de întreţinere şi despăgubiri pentru repararea daunelor cauzate prin moarte sau prin vătămări corporale, dacă legea nu dispune altfel.

(5) Urmărirea drepturilor prevăzute la alin. (4) se va putea face în limita a jumătate din cuantumul acestora.

(6) Sumele reţinute potrivit prevederilor alin. (1)-(4) se eliberează sau se distribuie potrivit art. 863 şi următoarele.

(7) Alocaţiile de stat şi indemnizaţiile pentru copii, ajutoarele pentru îngrijirea copilului bolnav, ajutoarele de maternitate, cele acordate în caz de deces, bursele de studii acordate de stat, diurnele, precum şi orice alte asemenea indemnizaţii cu destinaţie specială, stabilite potrivit legii, nu pot fi urmărite pentru niciun fel de datorii".

[1] În *DCC nr. 20/2016* Curtea Constituţională a arătat că „legiuitorul a reglementat expres, în cuprinsul art. 254 alin. (1) C.proc.pen., faptul că «sumele de bani datorate [...] sunt poprite [...], în limitele prevăzute de lege, [...]», stabilind, similar sechestrului – art. 249 alin. (8) C.proc.pen., limitele urmăririi veniturilor băneşti. Aşa încât, în mod asemănător sechestrului, dispoziţiile procesual penale privind poprirea asigurătorie se vor completa cu normele procesual civile în materie referitoare la limitele urmăririi veniturilor băneşti. Aşadar, la fel cum la sechestrul asigurător legea stabileşte categorii de bunuri insesizabile care nu pot face obiectul sechestrului, şi la dispunerea popririi asigurătorii urmează a se ţine seama de limitele urmăririi veniturilor băneşti, astfel cum sunt prevăzute de art. 729 C.proc.civ., întrucât numai în limitele permise de lege acestea sunt sume urmăribile, după cum vor trebui respectate şi dispoziţiile art. 781 alin. (5) lit. a)-c) din acelaşi cod, norme ce instituie interdicţii speciale în materia popririi".

parte responsabilă civilmente) de o a treia persoană ***sau pe care aceasta i le va datora în viitor în temeiul unor raporturi juridice existente***[1];

- existența unei ipoteci instituite asupra unui imobil nu constituie un impediment pentru impunerea unei măsuri asigurătorii asupra acestuia[2];

1.6. Luarea măsurilor asigurătorii

- în cursul urmăririi penale *luarea măsurii asigurătorii* ***se poate dispune*** *de către procuror, prin ordonanță* (nu de organele de cercetare penală), de judecătorul de cameră preliminară, ***în faza de cameră preliminară***[3] prin *încheiere* (de pildă, în cazul în care procurorul a solicitat luarea măsurilor asigurătorii prin rechizitoriu[4]), respectiv ***în faza de judecată*** de către *instanță prin încheiere sau prin sentință/decizie*;

---

[1] Deopotrivă prezintă importanță în materia popririi şi dispozițiile art. 781 C.proc.civ. potrivit căruia:

„*(1)* Sunt supuse urmăririi silite prin poprire sumele de bani, titlurile de valoare sau alte bunuri mobile incorporale urmăribile datorate debitorului ori deținute în numele său de o a treia persoană sau pe care aceasta din urmă i le va datora în viitor, în temeiul unor raporturi juridice existente. De asemenea, în condițiile art. 733 alin. (1), pot fi poprite şi bunurile mobile corporale ale debitorului deținute de un terț în numele său.

(2) În cazul popririi sumelor de bani din conturile bancare, pot face obiectul urmăririi silite prin poprire atât soldul creditor al acestor conturi, cât şi încasările viitoare, cu respectarea limitelor prevăzute la art. 729, dacă este cazul.

(3) Poprirea se poate înființa şi asupra sumelor sau bunurilor mobile incorporale pe care creditorul le datorează debitorului, dacă ambele creanțe sunt certe şi lichide.

(4) Se va putea popri şi creanța cu termen ori sub condiție. În acest caz, poprirea nu va putea fi executată decât după ajungerea la termen ori de la data îndeplinirii condiției.

(5) Nu sunt supuse executării silite prin poprire:

a) sumele care sunt destinate unei afectațiuni speciale prevăzute de lege şi asupra cărora debitorul este lipsit de dreptul de dispoziție;

b) sumele reprezentând credite nerambursabile ori finanțări primite de la instituții sau organizații naționale şi internaționale pentru derularea unor programe ori proiecte;

c) sumele aferente plății drepturilor salariale viitoare, pe o perioadă de 3 luni de la data înființării popririi. Atunci când asupra aceluiaşi cont sunt înființate mai multe popriri, termenul de 3 luni în care se pot efectua plăți aferente drepturilor salariale viitoare se calculează o singură dată de la momentul înființării primei popriri".

[2] A se vedea şi decizia nr. 2/RIL/2018.

[3] În doctrină [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 249, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a apreciat că în situația particulară în care se pune problema luării măsurii asigurătorii între momentul dezînvestirii primei instanțe şi eventuala sesizare a instanței de apel, competența de a lua măsura asigurătorie aparține totuşi primei instanțe, dar nu în temeiul vreunei dispoziții procesuale penale, ci în temeiul art. 954 C.proc.civ., aplicabil potrivit art. 2 alin. (2) C.proc.civ. S-a mai arătat că această concluzie nu contrazice în vreun fel noțiunea de dezînvestire, înțeleasă în sensul imposibilității instanței de a reveni asupra celor deja stabilite prin hotărârea pe care a pronunțat-o, așa cum, de altfel, prevăd şi dispozițiile art. 429 C.proc.civ.

[4] În literatura de specialitate (*D. Lupaşcu*, Măsurile asigurătorii în procesul penal (I), publicat în 16 ianuarie 2019 pe *www.juridice.ro*) s-a arătat că față de obiectul fazei de cameră preliminară „se pune problema etapei în care pot fi luate asemenea măsuri. Mai exact, de vreme ce judecătorul de cameră preliminară verifică (pe lângă competență) legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală,

- din interpretarea dispozițiilor art. 249 alin. (1) C.proc.pen. rezultă că ***procurorul***[1] poate dispune luarea măsurii asigurătorii numai dacă urmărirea penală desfășurată nu a fost finalizată („în cursul urmăririi penale") și numai *prin ordonanță motivată*, iar nu prin rechizitoriu[2]; măsura asigurătorie poate fi luată din oficiu sau la cererea părții civile[3] legal constituite în procesul penal; dacă procurorul respinge cererea părții civile de luare a măsurii asigurătorii, aceasta poate formula plângere la procurorul ierarhic superior, iar nu la judecătorul de drepturi și libertăți;

- în faza de cameră preliminară, măsura asigurătorie poate fi luată, *în primul rând, prin încheiere motivată* de judecătorul de cameră preliminară din cadrul instanței sesizate cu rechizitoriul, indiferent dacă aceasta este o încheiere distinctă pe parcursul primei etape procesuale, sau chiar încheierea prin care se pronunță o soluție cu privire la obiectul camerei preliminare; luarea măsurii asiguratorii poate fi dispusă la cererea părții civile ori a procurorului, sau din oficiu de judecătorul de cameră preliminară;

- având în vedere că dispozițiile art. 249 alin. (6) C.proc.pen stipulează posibilitatea luării măsurii asigurătorii pe parcursul întregii faze de cameră preliminară, nu este exclusă posibilitatea ca această măsură procesuală să fie luată *prin încheiere*

---

putând să dispună soluțiile prevăzute de art. 345 alin. (3) și art. 346 alin. (3) C.proc.pen., este necesară corelarea dispozițiilor art. 249 alin. (1) C.proc.pen., cu cele menționate mai sus. Concluzia ce se poate desprinde este aceea că, judecătorul de cameră preliminară doar în ipoteza în care validează urmărirea penală și dispune începerea judecății poate lua și măsuri asigurătorii, iar nu în faza incipientă a procedurii ori dacă a dispus restituirea cauzei la parchet. Aceasta deoarece judecătorul de cameră preliminară trebuie să echilibreze – sub auspiciile art. 1 din Protocolul 1 la Convenția europeană a drepturilor omului – interesul inculpatului privind verificările impuse de art. 342 alin. (1) C.proc.pen. și respectării dreptului său de proprietate, pe de o parte, și, pe de altă parte, interesul părților civile privind garantarea recuperării prejudiciului, în contextul contestării legalității sesizării instanței, a efectuării actelor de urmărire penală și a administrării probelor.

[1] Potrivit art. 30 alin. (1) lit. d) din Regulamentul EPPO, cel puțin în cazurile în care infracțiunea care face obiectul investigării se pedepsește cu o pedeapsă maximă de cel puțin patru ani de detenție, statele membre se asigură că *procurorii europeni delegați* au dreptul de a dispune sau de a solicita indisponibilizarea mijloacelor sau produselor infracțiunii, inclusiv a activelor, *care se așteaptă să fie supuse confiscării* de către instanța de judecată, atunci când există motive să se creadă că proprietarul, posesorul sau persoana care controlează respectivele mijloace sau produse ale infracțiunii va încerca să zădărnicească confiscarea prin hotărâre judecătorească. Conform art. 30 alin. (4) din Regulamentul EPPO, *procurorii europeni delegați* au dreptul să solicite sau să dispună în propriul stat membru orice altă măsură disponibilă pentru procurori în temeiul dreptului național în cazuri similare la nivel național. Prin urmare, ținând seama și de dispozițiile art. 5 alin. (3) din Regulamentul EPPO, *procurorul european delegat* poate dispune luarea unei măsuri asigurătorii în condițiile art. 249 C.proc.pen., iar nu doar în scopul asigurării confiscării speciale sau extinse.

[2] Conform art. 330 C.proc.pen., când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă *și propunerea* de luare, menținere, revocare sau de înlocuire a unei măsuri asigurătorii.

[3] Atât timp cât persoana prejudiciată prin fapta care face obiectul acțiunii penale nu s-a constituit parte civilă în procesul penal, este inadmisibilă cererea de luare a măsurii asigurătorii în scopul reparării pagubei.

chiar de către judecătorul de cameră preliminară din cadrul instanţei de control judiciar, învestit cu judecarea contestaţiei împotriva soluţiei pronunţate în condiţiile art. 345-346 C.proc.pen.;

- în cazul în care judecătorul de cameră preliminară apreciază că se impune restituirea cauzei la parchet (de pildă, în ipoteza în care, consecutiv excluderii uneia sau mai multor probe, procurorul a solicitat explicit restituirea cauzei, arătând că nu mai menţine dispoziţia de trimitere în judecată, ori atunci când au fost excluse toate probele sau s-a dispus anularea tuturor actelor procesuale sau procedurale, urmărirea penală fiind în ansamblu nelegală) nu cred că intră în competenţa funcţională a judecătorului de cameră preliminară pronunţarea din oficiu sau la cererea procurorului/ părţii civile cu privire la luarea măsurii asigurătorii, necesitatea unei astfel de măsuri procesuale restrictive de drepturi urmând a fi evaluată în faza de urmărire penală de către procuror prin raportare la particularităţile cauzei şi la actele procesuale/probele considerate ca legal efectuate/administrate;

- Codul de procedură penală nu prevede competenţa funcţională de a dispune luarea măsurii asigurătorii în favoarea judecătorului de cameră preliminară care admite plângerea formulată împotriva unei soluţii de clasare dispuse faţă de un inculpat şi decide începerea judecăţii, această măsură procesuală putând însă fi dispusă de instanţa de judecată; aşadar, este nelegală luarea măsurii asigurătorii prin încheierea judecătorului de cameră preliminară dispusă în condiţiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) C.proc.pen., competenţa acestuia fiind limitată la evaluarea legalităţii şi loialităţii urmăririi penale efectuate faţă de inculpat şi la dispunerea unei soluţii cu privire la plângerea formulată împotriva soluţiei de clasare;

- tot astfel, judecătorul de cameră preliminară învestit cu procedura verificării legalităţii şi temeiniciei soluţiei de renunţare la urmărirea penală dispuse de procuror sau cu soluţionarea unei cereri de desfiinţare de înscrisuri ori de luare a măsurii confiscării speciale după dispunerea unei soluţii de netrimitere în judecată nu are competenţa funcţională de a dispune luarea măsurii asigurătorii;

- nu poate dispune luarea unei măsuri asigurătorii instanţa învestită cu soluţionarea unei contestaţii în anulare, recursului în casaţie sau revizuirii; nu are competenţa funcţională să dispună luarea unei măsuri asigurătorii, nici măcar în ipoteza în care dispune administrarea în principiu a căii extraordinare de atac;

- spre deosebire de celelalte căi extraordinare de atac, în cazul redeschiderii procesului penal, judecata nu cuprinde două etape: admisibilitatea în principiu şi judecarea pe fond a căii extraordinare; faţă de conţinutul reglementării admisibilităţii în principiu a cererii de redeschidere, apreciez că aceasta nu are natura unui veritabil filtru de admisibilitate, ci reprezintă chiar o judecată cu privire la calea extraordinară de atac, în şedinţă publică şi procedură contradictorie, care are ca efect imediat, în cazul admiterii cererii, desfiinţarea de drept a hotărârii definitive care se bucura de autoritate de lucru judecat; acesta este motivul pentru care art. 469 alin. (9) teza finală C.proc.pen. prevede că, odată cu admiterea cererii de redeschidere a procesului penal, instanţa, din oficiu sau la cererea procurorului, poate lua anumite măsuri procesuale prevăzute în titlul al V-lea al părţii generale a Codului de procedură penală, deci implicit şi luarea unei măsuri asigurătorii;

- în toate cazurile, faţă de ingerinţa în drepturile subiective pe care o implică instituirea măsurii asigurătorii, atât ordonanţa procurorului, cât şi hotărârea judecătorului de cameră preliminară/instanţei prin care este luată măsura asiguratorie trebuie riguros ***motivate în fapt şi în drept,*** chiar şi în ipotezele în care legea prevede obligativitatea luării măsurii asigurătorii[1]; lipsa de motivare a actului procesual, coroborată cu dovedirea unei vătămări a drepturilor şi intereselor legitime ale persoanelor ale căror bunuri au fost indisponibilizate, atrage incidenţa sancţiunii ***nulităţii relative*** în condiţiile art. 282 C.proc.pen.; cred că va trebui asimilată lipsei motivării şi situaţia în care organul judiciar indică numai temeiul de fapt al măsurii cu reluarea integrală a conţinutului dispoziţiei legale deoarece în acest caz nu se poate reţine care sunt argumentele de fapt pentru care a fost instituită măsura, fiind ştirbit deopotrivă şi dreptul la apărare al persoanei care doreşte să conteste măsura care nu va cunoaşte pentru a putea critica motivele care au stat la baza indisponibilizării bunului;

- luarea măsurilor asigurătorii ***este, în principiu, facultativă***, putând fi dispusă *din oficiu*[2] (inclusiv atunci când se ia în vederea reparării pagubei; măsurile asigurătorii luate din oficiu de către organele judiciare pot folosi şi părţii civile), *la cererea părţii civile*[3] (când măsura se solicită în vederea reparării pagubei produse prin infracţiune) *sau la cererea procurorului* (realizată fie prin rechizitoriu, fie separat în cursul procedurii de cameră preliminară în primă instanţă sau al judecăţii);

- suspectul sau inculpatul nu poate solicita şi obţine luarea măsurilor asigurătorii asupra bunurilor părţii responsabile civilmente[4];

- ***ca excepţie***, luarea măsurilor asigurătorii ***este obligatorie*** în cazul în care persoana vătămată prin infracţiune este lipsită de capacitate de exerciţiu sau cu capaci-

---

[1] Potrivit art. 8 alin. (2) din Directiva 2014/42/UE privind punerea sub sechestru și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană este necesar ca actul prin care se instituie măsura asigurătorie să cuprindă o motivare, cel puțin succintă.

[2] În literatura de specialitate (*Gh. Mateuț*, op. cit., p. 901) s-a apreciat că: „oficialitatea în procedura de luare a măsurilor asigurătorii trebuie limitată la cazurile de luare obligatorie a măsurilor asigurătorii, precum şi la cazurile în care măsura asigurătorie se ia în vederea garantării executării pedepsei amenzii ori a măsurii de siguranţă a confiscării speciale sau a confiscării extinse. Dacă măsura se ia în scopul garantării recuperării pagubei presupuse a fi produse prin infracţiune, este necesar să preexiste *cererea expresă a părţii civile*, în absenţa căreia organul judiciar nu poate dispune din oficiu, cu excepţia cazurilor când luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie potrivit legii". *Deşi opinia este pertinentă raportat la scopul urmărit (garantarea recuperării pagubei presupuse a fi produse prin infracţiune) şi la natura privată a acţiunii civile exercitate în procesul penal, de lege lata nu cred că poate fi primită în lipsa unei limitări explicite legale a posibilităţii judecătorului/instanţei de a pune în discuţie din oficiu necesitatea luării unei măsuri asigurătorii şi de a dispune după dezbaterea contradictorie instituirea măsurii sau a procurorul de a aprecia necesară restrângerea exerciţiului dreptului de proprietate după constatarea existenţei unei constituiri legale de parte civilă în procesul penal.*

[3] Potrivit art. 249 alin. (6) teza a II-a C.proc.pen., doar măsurile asigurătorii luate în vederea reparării pagubei pot fi luate la cererea părţii civile, nu şi cele care au ca scop asigurarea confiscării speciale sau extinse, în condiţiile în care dispoziţia procedurală anterior menţionată face trimitere numai la alin. (5) al art. 249 C.proc.pen., nu şi la alin. (4) al aceluiaşi articol.

[4] *În acelaşi sens*, *A. Zarafiu*, op. cit., p. 259.

tate de exerciţiu restrânsă ori atunci când legea prevede expres aceasta[1]; în condiţiile în care art. 249 alin. (7) C.proc.pen. face trimitere la alin. (1) al aceluiaşi articol, se poate considera că luarea măsurilor asiguratorii este obligatorie în această ipoteză, indiferent de scopul urmărit prin acestea;

- în urma ***deciziei nr. 19/RIL/2017*** nu mai există nicio justificare pentru „timiditatea" constatată în practică în aplicarea dispoziţiilor art. 249 alin. (7) C.proc.pen.; astfel, procurorul sau judecătorul trebuie să dispună din oficiu luarea măsurii asigurătorii în vederea reparării prejudiciului, fără a fi necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înfiinţează măsura asigurătorie, urmând ca ulterior organul care procedează la aplicarea sechestrului să identifice şi să evalueze bunurile sechestrate;

- potrivit art. 249 alin. (4^1) C.proc.pen., introdus prin Legea nr. 228/2020, în cazul bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse, luarea de către procuror a măsurilor asigurătorii pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a acestor bunuri ***este obligatorie***; soluţia legislativă este criticabilă, fiind la limita exigenţelor de constituţionalitate/convenţionalitate referitoare la protecţia proprietăţii[2], în special în cazurile în care măsura asigurătorie este impusă asupra bunurilor aparţinând terţilor cu privire la care procurorul opinează că s-ar impune confiscarea extinsă[3];

- obligativitatea luării măsurii asigurătorii semnifică faptul că oportunitatea acesteia a fost evaluată *ex ante* de legiuitor, astfel că aceasta a fost extrasă sferei de competenţă a organului judiciar, care va avea în continuare obligaţia de a dispune luarea măsurii şi punerea acesteia în executare cu respectarea dispoziţiilor legale (inclusiv în ceea ce priveşte testul proporţionalităţii) şi de a motiva în fapt şi drept actul procesual prin care dispune măsura[4];

---

[1] De pildă, potrivit art. 20 din Legea nr. 78/2000: „În cazul în care s-a săvârşit o infracţiune dintre cele prevăzute în prezentul capitol, *luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie*" (s.n., M.U.). Tot astfel, potrivit art. 50 din Legea nr. 129/2019: „În cazul în care s-a săvârşit o infracţiune de spălare a banilor sau de finanţare a terorismului, *luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie*, în condiţiile Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările şi completările ulterioare" (s.n., M.U.). Deopotrivă, art. 11 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea şi combaterea evaziunii fiscale, prevede că „în cazul în care s-a săvârşit o infracţiune prevăzută de prezenta lege, *luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie*".

[2] *În acest sens*, a se vedea şi *A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 249, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a.

[3] Mai trebuie subliniat că impunerea obligativităţii luării măsurii asigurătorii nu poate fi justificată prin transpunerea art. 9 din Directiva (UE) 2014/42 a Parlamentului European şi a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind îngheţarea şi confiscarea instrumentelor şi produselor infracţiunilor săvârşite în Uniunea Europeană, care prevede doar că „Statele membre adoptă măsurile necesare *pentru a permite identificarea şi urmărirea bunurilor* care urmează să fie îngheţate şi confiscate chiar şi după pronunţarea unei hotărâri definitive de condamnare sau ca urmare a procedurilor efectuate în aplicarea art. 4 alin. (2) şi pentru a asigura executarea efectivă a unei hotărâri de confiscare, în cazul în care a fost deja pronunţată o astfel de hotărâre".

[4] *În acest sens*, în jurisprudenţă s-a arătat că: „controlul instanţei este limitat numai la evaluarea proporţionalităţii măsurii dintre scopul urmărit prin instituirea măsurii şi restrângerea drepturilor persoanei acuzate şi, eventual, a efectelor produse ca urmare a eventualelor

Contrar susţinerilor apărării, nu este încălcat dreptul la un proces echitabil din perspectiva art. 6 CEDO şi nici prezumţia de nevinovăţie prin instituirea măsurii asigurătorii, CtEDO constatând că instituirea sechestrului nu este o judecată asupra unei acuzaţii în materie penală în sensul art. 6 din Convenţie, deoarece atât stabilirea unor drepturi de creanţă ale unor terţi, cât şi confiscarea unor bunuri sunt măsuri ce urmează a fi luate ulterior, în cadrul unor proceduri separate (cauza *Mohammad Yassin Dogmoch c. Germaniei*). Măsurile asigurătorii sunt o consecinţă a săvârşirii unei fapte penale şi constau în indisponibilizarea temporară a unor bunuri mobile sau imobile prin instituirea unui sechestru asupra lor. Până la dovedirea vinovăţiei în materie penală, indisponibilizarea instituită prin sechestru nu afectează substanţa dreptului avut asupra bunurilor supuse măsurii, întrucât acest lucru se poate realiza numai prin dispozitivul hotărârii care trebuie să cuprindă şi cele hotărâte cu privire la măsurile asigurătorii. Aşa fiind, indisponibilizarea nu are în vedere drepturi în materie penală în sensul art. 6 CEDO, potrivit căruia orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil de către o instanţă independentă şi imparţială, situaţie deplin respectată de dispoziţiile art. 250 alin. (6) C.proc.pen. De altfel, în ceea ce priveşte argumentele apărării privind încălcarea prezumţiei de nevinovăţie, se constată că tot instanţa de contencios constituţional a stabilit printr-o altă decizie că luarea măsurilor asigurătorii nu are semnificaţia stabilirii vinovăţiei celor ce săvârşesc fapte penale, înainte ca vinovăţia acestora să fie stabilită printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Prezumţia de nevinovăţie nu impietează, aşadar, luarea măsurilor asigurătorii. În ceea ce priveşte proporţionalitatea măsurii faţă de scopul urmărit, se constată că judecătorul trebuie să examineze dacă întinderea măsurii sechestrului, respectiv valoarea bunurilor este proporţională cu scopul urmărit (înlăturarea riscului de ascundere, distrugere, înstrăinarea sau sustragere de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracţiune). Condiţia decurge din Constituţia României – art. 53 alin. (2) – „Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporţională cu situaţia care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu şi fără a aduce atingere existenţei dreptului sau a libertăţii". Examinarea caracterului proporţional presupune ca judecătorul să se asigure că valoarea bunurilor sechestrate nu depăşeşte valoarea prejudiciului imputat inculpatului. Valoarea prejudiciului în cauză a fost individualizată prin sentinţa penală nr. 291 din 5 iulie 2017 a Judecătoriei Suceava, rezultând o sumă de aproximativ 900.000 lei. În acest sens, se are în vedere Decizia nr. 19/RIL/2017 prin care s-a stabilit că atunci când se instituie măsuri asigurătorii în procesul penal, nu este necesar să se indice sau să se dovedească ori să se individualizeze bunurile asupra cărora se înfiinţează măsura asigurătorie. În prezenta cauză, întinderea prejudiciului a fost avută în vedere de instanţa de apel în raport de cele stabilite prin sentinţa penală nr. 291 din 5 iulie 2017 pronunţată de Judecătoria Suceava. Apărarea a susţinut că nu se impune instituirea măsurii asigură-

---

modificări survenite în situaţia patrimonială a persoanei cu privire la care s-a dispus măsura" *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 486 din 18 mai 2021, www.scj.ro).*

torii, arătând că părţile civile au fost deja despăgubite cu o sumă de bani, iar pentru această infracţiune mai sunt judecaţi şi alţi inculpaţi într-un dosar penal separat. Participaţia penală permite luarea de măsuri asigurătorii, în considerarea faptei unice la care au contribuit şi din care decurge prejudiciul pentru fiecare participant. În această etapă procesuală instanţa nu poate proceda la stabilirea contribuţiei fiecărui participant în săvârşirea infracţiunii şi nici la examinarea eventualei nevinovăţii a unora dintre aceştia pentru a stabili un grad de acoperire mai mic al prejudiciului. Acţiunea civilă în procesul penal urmează regulile răspunderii civile delictuale, care conduce la obligarea solidară a acelora care au produs prejudiciul. Beneficiul de discuţiune (art. 2294 C.civ.) sau beneficiul de diviziune (art. 2298 C.civ.), care par a fi invocate de către apărare în susţinerea cererii de reducere a cuantumului sumelor ce fac obiectul sechestrului asigurător, sunt specifice fideiusiunii. Instituirea măsurii asigurătorii are în vedere protejarea drepturilor persoanei vătămate prin săvârşirea infracţiunii. Aşadar, faţă de întinderea mare a prejudiciului şi având în vedere necesitatea de a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor proprietatea inculpatului, în vederea garantării reparării pagubei produse prin săvârşirea infracţiunii, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie constată că în mod corect s-a dispus de către instanţa de apel instituirea măsurii asigurătorii a sechestrului, fiind îndeplinite cerinţele şi exigenţele impuse de dispoziţiile legale. Instanţa învestită cu judecarea apelului poate dispune, prin încheiere, luarea măsurii asigurătorii a sechestrului asupra bunurilor inculpatului condamnat în primă instanţă, în vederea reparării eventualei pagube produse prin infracţiune şi pentru garantarea executării cheltuielilor judiciare, până la concurenţa valorii probabile a acestora stabilită prin sentinţă. Încheierea prin care instanţa de apel dispune luarea măsurilor asigurătorii nu încalcă art. 6 parag. 2 CEDO referitor la prezumţia de nevinovăţie, întrucât procedura luării măsurilor asigurătorii nu constituie o judecată asupra unei acuzaţii în materie penală, în accepţiunea art. 6 parag. 1 din Convenţie *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 353 din 17 aprilie 2018, www.scj.ro)*.

Dreptul de proprietate privată este definit ca dreptul persoanelor fizice sau juridice, al statului sau al unităţilor administrativ-teritoriale asupra bunurilor mobile sau imobile, bunuri asupra cărora proprietarul exercită atributele dreptului de proprietate în interes propriu, dar în limitele legii. Este un drept real principal care conferă titularului său atributele de posesie, folosinţă şi dispoziţie (*jus possidendi, jus utendi, jus fruendi, jus abutendi*) asupra bunului apropriat în formă privată, atribute care pot fi exercitate în mod absolut, exclusiv şi perpetuu, cu respectarea limitelor materiale şi a limitelor juridice. Se reţine că, în materia măsurilor asigurătorii, dispoziţiile Codului de procedură penală şi ale legilor speciale trebuie să fie interpretate în lumina prevederilor art. 53 din Constituţie şi ale art. 1 din Protocolul 1 CEDO, în sensul că luarea şi/sau menţinerea măsurii asigurătorii a sechestrului nu se dispune automat, prin efectul legii, ci numai dacă se constată că măsura este proporţională cu situaţia care a generat-o. (...) Atunci când se dispune luarea unei măsuri asigurătorii, inclusiv de către procuror, în cursul urmăririi penale, trebuie avute în vedere mai multe valori implicate în cauză, respectiv se impune o evaluare a prejudiciului produs prin infrac-

ţiune, valoarea sechestrată trebuie să fie apropiată de cea a bunurilor care ar putea fi confiscate, după stabilirea vinovăţiei, dacă se apreciază că se impune această măsură. Indisponibilizarea bunului supus sechestrului presupune că, odată luată măsura asigurătorie, inculpatul sau suspectul nu mai poate înstrăina sau greva bunurile sau veniturile supuse acesteia, astfel ca partea civilă să îşi poată realiza creanţa născută din hotărârea de condamnare la despăgubiri sau organul specializat să poată executa, în cazul pedepsei pecuniare, sancţiunea respectivă ori măsura confiscării, aplicată prin hotărârea de condamnare. Măsura asigurătorie se dispune de organul judiciar în scopul evitării ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse ori care pot servi la garantarea executării pedepsei amenzii sau a cheltuielilor judiciare ori a reparării pagubei produse prin infracţiune *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 630 din 14 noiembrie 2017, www.scj.ro)*.

Aplicarea dispozițiilor art. 20 din Legea nr. 78/2000, care impun, în mod obligatoriu, luarea unei măsuri asigurătorii în cursul procesului penal, nu are ca efect dispunerea automată a confiscării speciale, măsură de siguranță cu privire la care instanța de judecată se pronunță cu ocazia soluționării fondului cauzei *(I.C.C.J., secția penală, încheierea din 4 martie 2011, www.scj.ro)*.

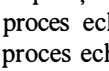 Cât privește invocarea de către autorii excepției, în prezenta cauză, a dispozițiilor art. 21 alin. (3) din Legea fundamentală referitoare la dreptul la un proces echitabil, și art. 47 privind dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Curtea reține cele statuate prin DCC nr. 629 din 8 octombrie 2015, (...), parag. 17-21. (...) Având în vedere cele statuate în decizia menționată, Curtea nu poate reține încălcarea, prin dispozițiile criticate, a prevederilor constituționale privind dreptul la un proces echitabil și ale celor cuprinse în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, relative la dreptul la o cale de atac eficientă și la un proces echitabil. Totodată, Curtea constată că, în condițiile în care sechestrul, ca și poprirea asigurătorie sunt măsuri asigurătorii de drept penal, iar nu sancțiuni penale care pot fi dispuse împotriva persoanelor care au săvârșit fapte prevăzute de legea penală, dar nu ca o consecință a răspunderii penale, nedepinzând de gravitatea faptei săvârșite, neavând așadar caracter punitiv, ci eminamente preventiv, nu pot fi reținute nici criticile autorilor referitoare la încălcarea prezumției de nevinovăție (...). În prezenta speță, Curtea observă faptul că, față de autorii excepției, s-a dispus efectuarea urmăririi penale pentru săvârșirea infracțiunii împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene prevăzute și pedepsite de art. 18^1 alin. (1) din Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, cu aplicarea art. 35 alin. (1) C.pen. (și în forma complicității), art. 20 din lege stabilind că, în cazul în care s-a săvârșit o astfel de infracțiune, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie, această dispoziție constituind o derogare de la regula potrivit căreia luarea măsurilor asigurătorii este, în principiu, facultativă. Acest din urmă fapt, însă, nu are semnificația stabilirii vinovăției celor ce săvârșesc faptele penale reglementate în Legea nr. 78/2000, înainte ca vinovăția acestora să fie stabilită printr-o hotă-

râre judecătorească definitivă. De altfel, prezumţia de nevinovăţie constituie suportul dreptului la apărare şi, implicit, al drepturilor procesuale acordate suspectului sau inculpatului, iar aplicarea prezumţiei presupune că dispunerea unei măsuri asigurătorii în procesul penal nu echivalează cu existenţa vinovăţiei, care trebuie stabilită numai printr-o hotărâre judecătorească definitivă *(Curtea Constituţională, decizia nr. 894/2015, M.Of. nr. 168 din 4 martie 2016).*

1.7. Executarea silită a bunurilor indisponibilizate prin măsuri asigurătorii

- un prim pas în vederea lămuririi pe cale jurisprudenţială a posibilităţii executării ipotecii cu rang superior constituite în favoarea unui creditor de bună-credinţă anterior indisponibilizării bunurilor ipotecate prin luarea unei măsuri asigurătorii a fost realizat prin considerentele ***deciziei nr. 8/HP/2015*** pronunţate de Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie civilă, în care s-a reţinut că *„în situaţia în care sechestrul asigurător nu a devenit definitiv, chiar dacă creanţa respectivă are un grad de preferinţă superior, în lipsa altor bunuri urmăribile, nu va putea fi împiedicată urmărirea pornită de către un creditor chirografar sau pentru o creanţă cu un rang de preferinţă inferior, dar care posedă un titlu executoriu"* şi că *„o măsură asigurătorie instituită într-un dosar penal nu poate constitui un impediment la iniţierea sau continuarea executării silite, iar creanţa ipotecară are prioritate chiar şi în ipoteza în care o persoană vătămată ar avea un drept de creanţă împotriva proprietarului imobilului supus urmăririi silite"*;

- astfel, în ipoteza în care, la momentul instituirii de organele judiciare penale a unui sechestru asigurător asupra unui imobil în vederea reparării prejudiciului produs prin infracţiune, exista înscrisă în cartea funciară o ipotecă asupra aceluiaşi imobil a unui creditor de bună-credinţă, aceasta din urmă va avea rang superior faţă de măsura procesual penală; faţă de caracterul obligatoriu al considerentelor soluţiei instanţei supreme din ***decizia nr. 8/HP/2015*****, instituirea măsurii asigurătorii în procesul penal asupra imobilului nu va constitui un impediment la iniţierea sau executarea** (inclusiv pe parcursul procesului penal) **ipotecii/ilor cu rang superior**, după finalizarea procedurii de executare silită măsura asigurătorie penală urmând să aibă ca obiect doar suma de bani rămasă după satisfacerea creanţelor creditorilor privilegiaţi; soluţia pronunţată prin ***decizia nr. 8/HP/2015*** a fost reflectată şi în practica judiciară (a se vedea extrasul de mai jos):

*Referitor la calea de atac formulată de persoana interesată G.C.D. Curtea reţine că următoarea **situaţie de fapt**: a.* măsurile asigurătorii asupra bunurilor mobile şi imobile ale inculpaţilor SC B.I. SRL şi D.M. au fost dispuse prin ordonanţa din **17 iunie 2014** emisă de Parchetul de pe lângă Tribunalul Bihor; b. anterior datei de 17 iunie 2014 inculpatul DM în calitate de reprezentant al SC B.I. SRL a garantat restituirea a două împrumuturi de 43.600 euro (*scadent la data de 7 martie 2013*), respectiv de 53.000 euro (*scadent la data de 20 februarie 2014*) ce i-au fost acordate societăţii de persoana interesată *G.C.D.* cu imobilele situate în Oradea, înscris în CF cu nr. cadastral 1 (contractul de ipotecă imobiliară autentificat sub nr. x /2012 de Biroul Notarului Public B.B.) şi în Oradea, înscris în CF cu nr. cadastral 15 (contractul de ipotecă imobiliară

autentificat sub nr. x/2013 de Biroul Notarului Public B.B.); contractele de ipotecă autentificate au fost înscrise în cartea funciară la data încheierii lor, deci anterior instituirii măsurii asigurătorii de către parchet, persoana interesată *G.C.D.* având calitatea de creditor cu garanţie ipotecară de rangul 1; persoana interesată *G.C.D.* a solicitat în baza acestor contracte vânzarea la licitaţie a celor două imobile, pe care le-a adjudecat, potrivit actelor de adjudecare nr. x din 10 mai 2016 şi nr. x din 10 mai 2016, încheiate de Societatea de Executori Judecătoreşti B.; persoana interesată *G.C.D.* a solicitat intabularea în cartea funciară a dreptului său de proprietate, cerere care i-a fost admisă doar în parte, având în vedere sechestrul asigurător dispus de parchet asupra celor două imobile, condiţii în care, a atacat încheierile OCPI Bihor în instanţă, cererile formulate formând obiectul dosarului nr. 2016 al Judecătoriei Oradea, soluţionat prin sentinţa civilă nr. 2328 din 22 martie 2017, cu ocazia dezbaterilor aflând de existenţa prezentului dosar penal, iar ca urmare a demersurilor efectuate pentru a afla stadiul acestui dosar, în data de 12 mai 2017 a solicitat Tribunalului Bihor comunicarea unei copii a sentinţei atacate. Tribunalul Bihor i-a comunicat persoanei interesate *G.C.D.* hotărârea atacată în 15 mai 2017. Curtea apreciază că, în calitate de proprietar al imobilelor, *G.C.D.* are calitatea de persoană ale cărei drepturi şi interese legitime sunt afectate prin dispoziţiile primei instanţe de menţinere a măsurilor asigurătorii instituite în procesul penal asupra acestor imobile şi că acesta a exercitat în mod legal calea de atac a apelului în condiţiile art. 409 alin. (1) lit. f) C.proc.pen. în termenul prevăzut de art. 410 alin. (3) C.proc.pen. Curtea opinează că situaţia juridică a apelantului *G.C.D.* impune o analiză detaliată a efectelor pe care le produc măsurile asigurătorii instituite de parchet asupra bunurilor care fac obiectul unei garanţii reale imobiliare constituite anterior luării măsurii asigurătorii. *(...)* Curtea consideră că prin ordonanţa din 17 iunie 2014 emisă de Parchetul de pe lângă Tribunalul Bihor s-a realizat *doar indisponibilizarea imobilelor* situate în (...), actul procesual al procurorului nefiind apt să conducă la inalienabilitatea sau insesizabilitatea celor două bunuri ori la scoaterea acestora din patrimoniul inculpatei SC B.I. SRL, ci doar la o restricţie temporară a atributelor dreptului de proprietate, obiectivată în interdicţia impusă proprietarului acestora de a proceda la transmiterea voluntară a proprietăţii imobilelor. Prin urmare, nu se poate considera că cele două imobile nu puteau face obiectul unei executări silite. Din probele administrate în cauză Curtea constată că persoana interesată *G.C.D.* este un creditor de bună-credinţă, care avea două creanţe scadente anterior instituirii măsurilor asigurătorii în cauză, care erau garantate cu ipotecile instituite asupra celor două imobile aflate în patrimoniul inculpatei SC B.I. SRL. Aşadar, creanţele şi ipotecile sunt anterioare datei luării măsurilor asigurătorii de către parchet. În plus, Curtea reţine că nu există nicio probă administrată în cauză care să conducă la concluzia caracterului fictiv al împrumutului ori a nelegalităţii constituirii garanţiei imobiliare. În condiţiile în care inculpata SC B.I. SRL nu şi-a achitat voluntar datoriile pe care le avea faţă de persoana interesată *G.C.D.*, aceasta din urmă a procedat la executarea silită a garanţiilor imobiliare de rangul I, întrucât măsura asigurătorie instituită ulterior de către procuror nu putea să determine nici suspendarea şi nici împiedicarea executării imobilelor ipotecate. Pe de o parte, Curtea consideră că în acest caz nu sunt incidente dispoziţiile art. 27 alin. (1)

C.proc.pen. care să conducă la suspendarea procedurii civile, deoarece aceasta nu avea ca obiect repararea pagubei produse prin comiterea de către inculpat a infracţiunii de evaziune fiscală, ci viza acţiunea creditorului de bună-credinţă de a-şi pune în executare silită titlul executoriu care nu avea nicio legătură cu cauza penală. Pe de altă parte, Curtea nu reţine existenţa vreunei dispoziţii legale care să consacre un caz explicit de suspendare legală a executării silite demarate de către persoana interesată *G.C.D.* (creditor garantat de rangul I) împotriva debitorului său SC B.I. SRL. Deopotrivă, Curtea opinează că *de lege lata* nu există vreo dispoziţiei legală care să acorde statului [parte civilă în prezenta cauză care solicită în calitate de creditor obligarea inculpatului (debitor) la repararea prejudiciului patrimonial, exercitând acţiunea civilă nu în considerarea unui interes general, ci în baza aceloraşi reguli de natură privată care guvernează orice acţiunea civilă alăturată acţiunii penale în procesul penal] un drept de preferinţă faţă de alţi creditori ai inculpatului (prioritate de executare) prin însuşi faptul instituirii măsurii asigurătorii, nefiind incidentă vreuna dintre ipotezele prevăzute de art. 2328 C.civ. şi art. 153 din Legea nr. 71/2011 de punere în aplicare a Codului civil. În consecinţă, prin raportare la probele administrate, Curtea consideră că persoana interesată *G.C.D.* şi-a exercitat dreptul prevăzut de lege în cadrul procedurii de executare silită şi că prin aceasta nu a urmărit ridicarea în fapt a măsurii asigurătorii instituite prin ordonanţa din 17 iunie 2014 emisă de Parchetul de pe lângă Tribunalul Bihor asupra imobilelor situate în (...), ci doar satisfacerea creanţei sale în urma pasivităţii debitorului de a restitui împrumuturile garantate cu ipoteci. (...) Prin urmare, Curtea consideră că imobilele situate în (...) au fost dobândite de către persoana interesată *G.C.D.* prin actele de adjudecare nr. 125 din 10 mai 2016 şi nr. 126 din 10 mai 2016, încheiate de Societatea de Executori Judecătoreşti B., libere de orice ipoteci sau sarcini potrivit art. 857 alin. (3) C.proc.civ., în urma executării silite. În aceste condiţii, Curtea apreciază că în mod nelegal prima instanţă a dispus menţinerea măsurilor asigurătorii instituite prin ordonanţa din 17 iunie 2014 emisă de Parchetul de pe lângă Tribunalul Bihor asupra celor două imobile. În plus, în ceea ce priveşte menţiunile din cartea funciară cu privire la măsurile asigurătorii instituite asupra imobilelor situate în (...) Curtea opinează că acestea nu sunt de natură de a oferi suport legal autonom măsurii restrictive de drepturi, că nu pot constitui bază legală pentru menţinerea unei măsuri asigurătorii care nu mai era în fiinţă de la momentul dobândirii bunurilor în baza actului de adjudecare în urma executării silite şi că nu se poate ajunge la invalidarea efectelor legale ale art. 857 alin. (3) C.proc.civ. prin aplicarea prioritară şi contrară exigenţelor legale (norme de drept primar) a dispoziţiilor infralegale cuprinse în art. 167 alin. (1) din Regulamentul anexă la Ordinul ANCPI nr. 700/2014 *(C.A. Oradea, secţia penală, decizia nr. 606/2017, nepublicată)*.

- problema de drept a fost clarificată şi de Completul de recurs în interesul legii care, prin ***decizia nr. 2/RIL/2018***, a apreciat că existenţa unui sechestru asigurător penal asupra imobilelor unei persoane fizice sau juridice nu suspendă executarea silită începută de un creditor ipotecar, al cărui drept de ipotecă asupra aceloraşi bunuri a devenit opozabil terţilor anterior înfiinţării măsurii asigurătorii din procesul penal şi nu determină nulitatea actelor de executare ulterioare înfiinţării măsurii asigurătorii din procesul penal asupra aceloraşi bunuri.

Ceea ce nu poate fi contestat în cauză este faptul că la data constituirii dosarului de executare silită de către inculpata A., astfel cum de altfel a recunoscut și aceasta, fusese instituit sechestru asigurător de către Direcția Națională Anticorupție, inclusiv asupra imobilului ce face obiectul prezentei spețe, iar aceasta avea cunoștință pe deplin de acest fapt. Deși corectă soluția de achitare pronunțată de către instanța de fond, Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că aceasta s-a limitat la o enumerare exhaustivă a textelor de lege aplicabile, fără însă ca în esență să trateze problema de drept cu care a fost învestită instanța, pentru că dincolo de particularitatea în sine a speței cu care a fost învestită instanța, în realitate, speța supusă analizei vizează mai degrabă analiza unei probleme de drept. Instanța de fond a redat practic în integralitate considerentele care au stat la baza pronunțării recursului în interesul legii – decizia nr. 2/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție; or, în opinia Înaltei Curți de Casație și Justiție acest recurs vizează strict situația în care sechestrul asigurător fusese instituit ulterior începerii executării silite și nu anterior cum este cazul în prezenta speță. Practic ceea ce trebuie să stabilească Înalta Curte de Casație și Justiție în baza actelor dosarului se referă, în realitate, la stabilirea dacă sechestrul instituit potrivit art. 163 C.proc.pen. anterior putea să reprezinte un impediment la demararea sau continuarea executării silite în condițiile în care, în momentul la care i s-a solicitat punerea în executare, era deja instituit sechestrul asigurător asupra imobilului sau, ulterior valorificării bunului și adjudecării acestuia liber de orice sarcini, sechestrul trebuia menținut asupra sumei de bani rezultată din diferența dintre prețul de vânzare și valoarea creanței. Așa cum s-a arătat, scopul pentru care au fost instituite măsurile asigurătorii este acela de a conserva bunul asupra căruia s-a instituit sechestrul, prin împiedicarea inculpatului să îl distrugă ori să îl înstrăineze sau să își diminueze activul patrimonial. Așadar, scopul unei astfel de măsuri este împiedicarea diminuării patrimoniului inculpatului pentru recuperarea prejudiciului produs în urma infracțiunii sau pentru asigurarea executării pedepsei amenzii ori în vederea confiscării, în eventualitatea pronunțării unei hotărâri de condamnare. Așadar, rațiunea acestei măsuri nu este aceea de a limita dreptul creditorului de a-și valorifica dreptul său de creanță, ci doar de a indisponibiliza bunul, iar dispozițiile penale în materia măsurilor asigurătorii se completează cu cele din materia procesual civilă, în temeiul art. 2 alin. (2) C.proc.civ. Dincolo de dispozițiile legale la care s-a făcut referire, astfel cum rezultă din economia textelor de lege care reglementează sechestrul asigurător și executarea silită, Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că sechestrul instituit potrivit art. 163 C.proc.pen. anterior nu poate să constituie un impediment la inițierea sau continuarea executării silite, ci, ulterior valorificării bunului și adjudecării acestuia liber de orice sarcini, sechestrul se va menține asupra sumei de bani rezultată din diferența dintre prețul de vânzare și valoarea creanței garantate. Așadar, după momentul valorificării unui bun se instituie, din punctul de vedere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, în sarcina executorului judecătoresc obligația de a asigura cu prioritate protejarea interesului statului, în sensul de a avea un drept prioritar la satisfacerea creanței, însă sumele de bani obținute în urma valorificării imobilului nu au fost împărțite. Or, sub acest aspect sau mai exact din acest punct de vedere, nu se poate admite varianta acuzării în sensul în care inculpata A. ar fi

comis infracţiunea de abuz în serviciu în varianta alternativă a aducerii unei vătămări a intereselor legitime ale statului de a obţine confiscarea specială a imobilului în natură. Aşa cum s-a arătat şi cum de altfel a admis şi acuzarea, inculpata avea dreptul să demareze procedura executării silite asupra imobilului aparţinând numitului D., lucru care s-a şi întâmplat. Răspunderea penală a inculpatei sub aspectul săvârşirii infracţiunii de abuz în serviciu în varianta solicitată de parchet ar fi fost antrenată în momentul în care Direcţia Naţională Anticorupţie ar fi fost exclusă de pe procesul-verbal de distribuire a sumei de bani obţinută din vânzarea imobilului; or, aşa cum rezultă din actele dosarului, Direcţia Naţională Anticorupţie este inclusă pe acest proces-verbal de distribuire a sumelor de bani şi, mai mult decât atât, faţă de faptul că s-a constatat că pe rolul Direcţiei Naţionale Anticorupţie era înregistrat un dosar penal, prin procesul-verbal de distribuire a sumelor rezultate din executarea silită în urma licitaţiei, inculpata A. a amânat distribuirea sumei până la lămurirea aspectelor arătate. Însăşi decizia definitivă nr. 798 din 19 iunie 2017 pronunţată de Tribunalul Constanţa, prin care s-a dispus admiterea plângerii formulată de martora cumpărătoare E. împotriva încheierii de reexaminare nr. 37690 din 11 aprilie 2016 a O.C.P.I. Constanţa şi radierea notării măsurii sechestrului asigurător asupra imobilului, teren în suprafaţă de 489,318 m^2 indivizi (reprezentând cota de 22,05% din suprafaţa totală de 2.219,13 m^2), reliefează şi reţine ca temei al admiterii plângerii exact aceleaşi considerente. Astfel, Tribunalul Constanţa a reţinut în considerentele hotărârii adoptate că „interpretarea dispoziţiilor legale conduce la concluzia că măsura asigurătorie a sechestrului este o interdicţie de grevare a bunului urmărit silit, interdicţie care, odată efectuată executarea silită, se radiază din oficiu, beneficiarul măsurii urmând a fi îndestulat din preţul vânzării, respectiv suma consemnată în contul executorului judecătoresc în vederea desăvârşirii executării". De altfel, finalitatea măsurii sechestrului asigurător, în situaţia în care beneficiarul măsurii ar deveni creditor al debitorului executat silit, rezidă tot într-o executare silită în care ordinea de preferinţă este reglementată în Capitolul III din Cartea V, Despre executarea silită din Codul de procedură civilă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 325/A din 7 decembrie 2018, www.scj.ro)*.

- realităţile practice ale ultimilor şase ani în care tot mai multe persoane juridice acuzate de comiterea unor infracţiuni ori care au calitatea de părţi responsabile civilmente au intrat ***în procedura insolvenţei*** impun efectuarea următoarelor precizări:

1. măsurile asigurătorii **instituite** în procesul penal cu privire la bunurile persoanei juridice **şi** care au fost **înscrise** pentru asigurarea opozabilităţii faţă de terţi în registrele publice ***anterior deschiderii procedurii insolvenţei*** nu sunt desfiinţate de drept şi nici nu devin lipsite de obiect sau de efecte în urma deschiderii acestei proceduri; faţă de dispoziţiile art. 91 din Legea nr. 85/2014, aceste bunuri pot forma obiectul valorificării în următorii parametrii:

a) ***bunurile (a căror deţinere nu este interzisă de lege)*** înstrăinate de administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar, în exerciţiul atribuţiilor sale prevăzute de prezenta lege, **sunt dobândite libere de orice sarcini** (privilegii, ipoteci, gajuri sau drepturi de retenţie, sechestre de orice fel) **dacă au făcut obiectul unei măsuri asigurătorii instituite în vederea reparării prejudiciului, a garantării plăţii amenzii ori**

a cheltuielilor judiciare; în acest caz, măsurile asigurătorii vor subzista numai cu privire la sumele de bani obținute în urma înstrăinării și rămase în urma satisfacerii creanțelor creditorilor privilegiați;

b) bunurile (a căror deținere nu este interzisă de lege) înstrăinate de administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar, în exercițiul atribuțiilor sale prevăzute de prezenta lege, **nu sunt dobândite libere de orice sarcini** (privilegii, ipoteci, gajuri sau drepturi de retenție, măsurii asigurătorii) **dacă au făcut obiectul unei măsuri asigurătorii instituite în vederea confiscării speciale sau/și extinse**; măsurile asigurătorii vor continua să grefeze aceste bunuri;

c) bunurile (a căror deținere este interzisă de lege) înstrăinate de administratorul judiciar sau lichidatorul judiciar, în exercițiul atribuțiilor sale prevăzute de prezenta lege, **nu sunt dobândite libere de orice sarcini** (privilegii, ipoteci, gajuri sau drepturi de retenție, măsurii asigurătorii) **dacă au făcut obiectul unei măsuri asigurătorii instituite în vederea confiscării speciale sau/și extinse**; în această ipoteză, însăși vânzarea va fi lovită de o cauză de nulitate având un obiect ilicit; măsurile asigurătorii vor continua să grefeze aceste bunuri.

2. măsurile asigurătorii **instituite** în procesul penal cu privire la bunurile persoanei juridice **anterior deschiderii procedurii insolvenței** și care au fost **înscrise** pentru asigurarea opozabilității față de terți în registrele publice ***ulterior deschiderii procedurii insolvenței nu sunt opozabile creditorilor***, *fiind radiate de drept* potrivit art. 88 din Legea nr. 85/2014; măsura asigurătorie există, putând produce efecte în ipoteza în care societatea iese din insolvență, însă nu va putea fi opusă creditorilor persoanei juridice insolvente;

3. măsurile asigurătorii instituite în procesul penal cu privire la bunurile persoanei juridice *ulterior deschiderii procedurii insolvenței nu sunt opozabile creditorilor, fiind radiate de drept*, potrivit art. 88 din Legea nr. 85/2014.

- potrivit ***deciziei nr. 1/HP/2020***, în interpretarea dispozițiilor art. 91 alin. (1), art. 102 alin. (8) și art. 154-158 din Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență, cu modificările și completările ulterioare, raportate la dispozițiile art. 249 alin. (1) și (2) C.proc.pen. [respectiv art. 163 alin. (1) și (2) C.proc.pen. din 1968], existența unor măsuri asigurătorii înființate în cadrul unui proces penal asupra bunurilor unei persoane juridice, anterior deschiderii procedurii insolvenței, în vederea confiscării speciale, a reparării pagubei produse prin infracțiune sau a garantării executării cheltuielilor judiciare: a) nu suspendă procedura de lichidare prevăzută de Legea nr. 85/2014 în ceea ce privește bunul sechestrat; b) nu este de natură a indisponibiliza bunul asupra căruia a fost începută procedura de valorificare conform dispozițiilor Legii nr. 85/2014; c) nu împiedică lichidarea bunurilor efectuată de lichidatorul judiciar în exercitarea atribuțiilor conferite de Legea nr. 85/2014.

§2. Modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii

- potrivit art. 251 C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, ordonanţa sau încheierea de luare a măsurii asigurătorii se aduce la îndeplinire[1] de către organele de cercetare penală, precum şi de către organele competente potrivit legii, din dispoziţia organului de urmărire penală sau a judecătorului de cameră preliminară ori a instanţei de judecată, după caz;

- organele de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa pot delega activităţile de punere în executare a dispoziţiei de luare a măsurii asigurătorii ***executorului judecătoresc*** [art. 7 lit. e) din Legea nr. 188/2000, republicată] **sau organelor Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală** (inclusiv prin organele sale teritoriale);

- potrivit art. 27 alin. (1) din Legea nr. 318/2015, *Agenţia Naţională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate* (în continuare ANABI) ***administrează şi ţine evidenţa*** sumelor de bani care fac obiectul sechestrului instituit potrivit Codului de procedură penală, a sumelor de bani rezultate *din valorificarea bunurilor mobile şi imobile sechestrate* în condiţiile Codului de procedură penală, a sumelor de bani rezultate din cazurile speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate în condiţiile Codului de procedură penală, precum şi a sumelor de bani datorate cu orice titlu suspectului, inculpatului ori părţii responsabile civilmente, care fac obiectul popririi potrivit Codului de procedură penală; pe numele ANABI *se deschide un cont unic în lei şi conturi unice pentru fiecare valută în parte*, la o bancă selectată cu respectarea prevederilor legale privind achiziţiile publice. Conturile deschise de Agenţie includ subconturi deschise pe numele fiecărei persoane fizice sau juridice în parte;

- organul care procedează la aplicarea sechestrului *este obligat să identifice şi să evalueze* bunurile sechestrate, putând recurge, dacă este cazul, la *evaluatori sau experţi* (de pildă, experţi din cadrul Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală sau cei ai Consiliului Concurenţei); în cazul în care valoarea bunurilor sechestrate este superioară limitei pentru care se putea institui măsura asigurătorie, verificarea modului de evaluare poate avea loc şi în cadrul plângerii formulate în faţa judecătorului, unde pot fi administrate orice mijloace de probă;

- ***vor fi ridicate în mod obligatoriu:*** bunurile perisabile, obiectele din metale sau pietre preţioase, mijloacele de plată străine, titlurile de valoare interne, obiectele de artă şi de muzeu, colecţiile de valoare, precum şi sumele de bani care fac obiectul sechestrului;

---

[1] În mod întemeiat s-a apreciat în doctrină [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 251, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a] că *„prin aducerea la îndeplinire a măsurilor asigurătorii* nu sunt avute în vedere doar aspectele legate de punerea în executare a dispoziţiei de instituire a sechestrului asigurător, ci vizează ansamblul activităţilor care presupun indisponibilizarea bunurilor sechestrate (de exemplu, a depunerii sumelor de bani ridicate cu ocazia unei percheziţii în contul deschis de Agenţia Naţionale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate ori a aducerii la îndeplinire a măsurii popririi prin transferul sumelor în contul Agenţiei; în acelaşi sens, Raportul Agenţiei pe anul 2018 (*www.anabi.just.ro*), în care se arată că *«s-a realizat o standardizare a practicii la nivelul unităţilor de parchet, precum şi a instanţelor judecătoreşti a procedurilor de aducere la îndeplinire a măsurilor asigurătorii privind sumele de bani»*".

- ***bunurile perisabile*** *se predau* autorităților competente, potrivit profilului de activitate, care sunt obligate să le primească și să le valorifice de îndată; sumele de bani rezultate din valorificarea bunurilor sau cele ridicate *se consemnează*, după caz, pe numele suspectului, inculpatului sau persoanei responsabile civilmente, la dispoziția organului care a dispus instituirea sechestrului, căruia i se predă recipisa de consemnare a sumei, în termen de cel mult 3 zile de la ridicarea banilor ori de la valorificarea bunurilor; ***sumele de bani sunt administrate și ținute în evidență*** de ANABI;

- potrivit art. 252 alin. (4) C.proc.pen. astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 230/2022 ***metalele sau pietrele prețioase ori obiectele confecționate cu acestea*** se depun la unitățile Trezoreriei Statului la care se depun metalele prețioase și pietrele prețioase considerate bunuri fără stăpân, precum și cele ridicate în vederea confiscării ori confiscate în condițiile prevăzute de lege, iar mijloacele de plată străine se depun la cea mai apropiată instituție de credit.

- ***mijloacele de plată străine*** *se depun* la cea mai apropiată instituție de credit;

- ***titlurile de valoare interne, obiectele de artă sau de muzeu și colecțiile de valoare*** *se predau* spre păstrare instituțiilor de specialitate; *depunerea sau predarea* se face în termen de 48 de ore de la ridicare; dacă obiectele sunt strict necesare urmăririi penale, depunerea se face ulterior, dar nu mai târziu de 48 de ore de la pronunțarea în cauză a unei soluții definitive;

- în ceea ce privește alte categorii de bunuri mobile sechestrate, acestea *pot fi lăsate* persoanei care le deține cu punerea acestora sub sigiliu *sau ridicate*, caz în care se numește un custode;

- la solicitarea procurorului sau a instanței de judecată, ANABI ***depozitează temporar și administrează*** bunurile mobile indisponibilizate a căror valoare individuală *depășește, la momentul dispunerii măsurii asigurătorii, echivalentul în lei al sumei de 15.000 euro* și stocuri de bunuri sau produse a căror valoare cumulată depășește, la momentul dispunerii măsurii asigurătorii, echivalentul în lei al sumei de 300.000 euro; **în acest scop**, ANABI **este numită custode**; bunurile sunt predate ANABI în temeiul unui proces-verbal de predare-preluare încheiat între Agenție și organele care duc la îndeplinire măsurile asigurătorii; ANABI *poate încheia contracte de achiziții publice* cu respectarea prevederilor legale în domeniu. Cheltuielile ocazionate de depozitarea și administrarea bunurilor mobile sechestrate sunt suportate din bugetul ANABI;

- obiectele sechestrate se păstrează până la ridicarea sechestrului;

- organul care aplică sechestrul încheie un *proces-verbal* despre toate actele efectuate, descriind în amănunt bunurile sechestrate, cu indicarea valorii lor. În procesul-verbal se arată și bunurile exceptate de lege de la urmărire găsite la persoana căreia i s-a aplicat sechestrul. De asemenea, se consemnează obiecțiile suspectului sau inculpatului ori ale părții responsabile civilmente, precum și cele ale altor persoane interesate; în procesul-verbal se menționează și faptul că *părțile au fost încunoștințate* că: *a)* pot solicita valorificarea bunului sau bunurilor sechestrate; *b)* în cursul procesului penal, înainte de pronunțarea unei hotărâri definitive, bunurile mobile asupra cărora s-a instituit sechestrul asigurător pot fi valorificate de către organul judiciar,

chiar şi fără consimţământul proprietarului, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 252[1] alin. (2) C.proc.pen.; un exemplar al procesului-verbal se lasă persoanei asupra bunurilor căreia s-a aplicat sechestrul, iar în lipsa acesteia, celor cu care locuieşte, administratorului, portarului sau celui care în mod obişnuit îl înlocuieşte ori unui vecin. În cazul când o parte din bunuri sau totalitatea lor au fost predate unui custode, se lasă acestuia o copie de pe procesul-verbal. Un exemplar se înaintează şi organului judiciar care a dispus luarea măsurii asigurătorii, în termen de 24 de ore de la încheierea procesului-verbal; pentru bunurile imobile sechestrate, procurorul, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată care a dispus instituirea sechestrului cere organului competent notarea ipotecară asupra bunurilor sechestrate, anexând copie de pe ordonanţa sau încheierea prin care s-a dispus sechestrul şi un exemplar al procesului-verbal de sechestru; tot astfel se va proceda şi în ipoteza în care se dispune înscrierea ipotecară asupra bunurilor mobile; solicitarea organelor judiciare este scutită de plata taxelor de timbru;

- potrivit art. 254 alin. (2) C.proc.pen. sumele poprite se consemnează de debitori, după caz, la dispoziţia organului care a dispus poprirea sau a organului de executare, în termen de 5 zile de la scadenţă, iar recipisele sunt predate procurorului, judecătorului de cameră preliminară ori instanţei de judecată în termen de 24 de ore de la consemnare; sumele de bani *sunt administrate şi ţinute* în evidenţă de ANABI;

- indisponibilizarea prin aplicarea măsurii asigurătorii a bunurilor mobile sau imobile nu are ca efect scoaterea bunului din patrimoniul persoanei faţă de care s-a luat măsura asigurătorie;

- dacă bunul indisponibilizat este supus unor formalităţi de publicitate, măsura asigurătorie va fi notificată în vederea înscrierii în Arhiva Electronică de Garanţii Reale Mobiliare, cartea funciară sau Registrul Comerţului;

- în cazul în care bunul mobil este ridicat de la deţinătorul acestuia şi trecut în custodia statului este necesară luarea unor măsuri adecvate de conservare pentru a evita deteriorarea excesivă sau vandalizarea bunului. În acest sens, Curtea Europeană a reţinut în cauza *Jucys c. Lituaniei* (hotărârea din 8 ianuarie 2008, parag. 36) că orice indisponibilizare sau confiscare implică daune, însă pentru a fi compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenţia europeană, prejudiciul real suferit nu ar trebui să fie mai extins decât ceea ce este inevitabil.

§3. Contestarea măsurilor asigurătorii

3.1. Contestarea măsurilor asigurătorii în cursul urmăririi penale

- în cursul urmăririi penale, suspectul ori inculpatul, partea responsabilă civilmente sau orice altă persoană interesată (de exemplu, proprietarul bunului sechestrat care nu are nicio calitate procesuală în cauză) poate face *contestaţie împotriva*:

a) *măsurii asigurătorii luate de procuror* (de pildă, cu privire la faptul că bunurile sechestrate nu puteau face obiectul unei măsuri asigurătorii sau că măsura asigurătorie este luată asupra unor bunuri a căror valoare depăşeşte cu mult valoarea prejudiciului stabilit în cauză ori asupra unor bunuri care nu sunt susceptibile să facă

obiectul confiscării etc.); nu prezintă importanţă dacă luarea măsurii asigurătorii are caracter facultativ sau obligatoriu, posibilitatea formulării contestaţiei existând şi în acest ultim caz, când pot fi criticate elemente de nelegalitate a măsurii de indisponibilizare (de pildă, nemotivarea ordonanţei sau sechestrarea mai multor bunuri a căror valoarea individuală este superioară cuantumului probabil al pagubei);

b) *modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de procuror; ceea ce se contestă în acest caz este doar modalitatea de punere în aplicare a măsurii asigurătorii de organele competente* (de exemplu, împotriva procesului-verbal prin care a fost pusă în executare măsura asigurătorie prin care au fost sechestrate bunuri de o valoare seminificativ mai mare decât limita impusă prin ordonanţa procurorului);

- nu este exclus ca prin calea de atac formulată să se critice atât luarea măsurii asigurătorii, cât şi modul de aducere la îndeplinire a acesteia (de pildă, atunci când se contestă atât proporţionalitatea indisponibilizării unor bunuri cu scopul urmărit prin aceasta, precum şi limita indisponibilizării prin raportare la un cuantum eronat al prejudiciului, cât şi modalitatea de instituire a sechestrului cu privire la bunuri cu o valoare superioară limitei determinate de cuantumul prejudiciului care rezultă din probe);

- competenţa de soluţionare a contestaţiei aparţine ***judecătorului de drepturi şi libertăţi*** de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; *aşadar, spre deosebire de vechiul Cod şi de practica dezvoltată în baza acestuia, potrivit Codului de procedură penală, împotriva măsurilor asigurătorii luate în cursul urmăririi penale se poate obţine un control judiciar rapid prin formularea unei contestaţii la judecătorul de drepturi şi libertăţi;*

- potrivit art. 250 alin. (5[1]) C.proc.pen. introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, în ipoteza în care până la data stabilită pentru soluţionarea contestaţiei de judecătorul de drepturi şi libertăţi a fost sesizată instanţa prin rechizitoriu şi, astfel, procesul penal a trecut din faza de urmărire penală în faza camerei preliminare, competenţa funcţională de soluţionare a contestaţiei nu va mai aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi, ci *judecătorului de cameră preliminară*[1]; deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară este competent să soluţioneze contestaţia formulată în termenul prevăzut de art. 250 alin. (1) C.proc.pen. împotriva ordonanţei procurorului de luarea a măsurii asigurătorii, însă ulterior emiterii rechizitoriului şi înregistrării cauzei la instanţa de judecată;

- nimic nu împiedică procurorul de caz să revoce măsura asigurătorie luată sau persoana interesată să formuleze pe întreg parcursul urmăririi penale o plângere la procurorul ierarhic superior celui care a dispus măsura în temeiul art. 336-339 C.proc.pen., care poate dispune cu privire la legalitatea măsurii asigurătorii; neexercitarea, din orice motiv, a dreptului de acces la judecător nu acoperă nelegalitatea măsurii asigurătorii instituite (de exemplu, în cazul în care măsura asigurătorie în vederea reparării pagubei este, din eroare, instituită cu privire la bunurile altei persoane decât suspectul/inculpatul/partea responsabilă civilmente, care pierde termenul de contestare a măsurii nelegale la judecătorul de drepturi şi libertăţi); mai mult, în

[1] Procedura în faţa judecătorului de cameră preliminară va fi similară celei desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, deoarece art. 250 alin. (5[1]) C.proc.pen. prevede că dispoziţiile art. 250 alin. (4) C.proc.pen. se aplică în mod corespunzător.

scopul asigurării eficienţei principiului legalităţii procesului penal, în temeiul art. 304 alin. (2) C.proc.pen., procurorul ierarhic superior poate şi din oficiu să verifice pe parcursul urmăririi penale actele procurorului ierarhic inferior, iar în măsura în care apreciază că sunt nelegale, să dispună infirmarea acestora; prin urmare, controlul judiciar instituit de Codul de procedură penală prin plângerea la judecător constituie o garanţie în vederea evaluării rapide de un magistrat independent şi imparţial a legalităţii şi temeiniciei măsurii asigurătorii luate de procuror; acest drept pe care Codul de procedură penală îl conferă persoanelor ale căror bunuri au fost supuse măsurii asigurătorii este, însă, limitat în timp, contestaţia putând fi formulată în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanţei; pe cale de consecinţă, apreciez că oferirea unui plus de garanţii contra arbitrariului prin controlul efectuat de judecătorul de drepturi şi libertăţi nu înlătură posibilitatea autocontrolului ori a controlului ierarhic (existentă şi în vechiul Cod) în vederea respectării principiului legalităţii procesului penal; ar fi astfel inechitabilă situaţia în care persoana ale cărei bunuri au fost sechestrate şi care, din orice motive, a pierdut calea de acces la judecător să nu poată obţine ridicarea unei măsuri nelegale prin care îi este afectat dreptul de proprietate;

- în cazul în care procurorul *a respins* prin ordonanţă motivată cererea părţii civile de luarea a măsurii asigurătorii, legea nu prevede posibilitatea contestării acestui act la judecătorul de drepturi şi libertăţi, fiind deschisă numai posibilitatea formulării unei plângeri pe cale ierarhică în condiţiile art. 336-339 C.proc.pen.;

- contestaţia se depune la instanţa competentă din care face parte judecătorul de drepturi şi libertăţi, iar nu la procuror, acesta având obligaţia de a înainta dosarul de urmărire penală;

- contestaţia nu poate fi formulată oricând pe parcursul urmăririi penale, ci în **termen de 3 zile** (***termen procedural imperativ***) **de la data comunicării** ordonanţei de luare a măsurii asigurătorii[1] **sau de la data aducerii la îndeplinire** a acesteia;

- dispoziţiile art. 411 C.proc.pen. referitoare la ***repunerea în termenul de contestaţie*** se aplică în mod corespunzător [art. 425[1] alin. (2) teza finală C.proc.pen.];

- în cazul în care ordonanţa de instituire a măsurii asigurătorii nu a fost comunicată suspectului sau inculpatului, acesta va fi în termen să conteste măsura asigurătorie luată *cel târziu până la expirarea termenului de 3 zile calculat de la data comunicării ordonanţei*; în această ipoteză, în absenţa comunicării ordonanţei de luare a măsurii asigurătorii, data întocmirii procesului-verbal de instituire a măsurii asigurătorii nu va fi avută în vedere ca moment de început al termenului de contestare, atâta timp cât obiectul contestării nu vizează modulul de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii; data aducerii la îndeplinire a măsurii asigurătorii nu poate fi echivalată cu data comunicării ordonanţei de instituire a măsurii asigurătorii, în absenţa acestei comunicări;

- formularea contestaţiei ***nu este suspensivă de executare***, măsura asigurătorie continuând să fie în fiinţă şi pe parcursul procedurii desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi;

---

[1] Necomunicarea ordonanţei de luare a măsurii asigurătorii sau nelegala comunicare face ca termenul de contestaţie să nu fi început să curgă.

- în vederea soluționării contestației judecătorul de drepturi și libertăți trebuie să solicite dosarul de urmărire penală procurorului, care are obligația de a-l înainta în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta;

- soluționarea contestației se face *în camera de consiliu, cu citarea* celui care a făcut contestația și a persoanelor interesate (de pildă, se va cita atât inculpatul ale cărui bunuri au fost sechestrate, soția inculpatului care deține în coproprietate bunul sechestrat, chiar dacă nu are nicio calitate procesuală în cauză, cât și partea civilă care a solicitat luarea măsurii asigurătorii);

- asistența juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepția situației în care aceasta este obligatorie în faza de urmărire penală privită în ansamblu potrivit art. 90 C.proc.pen), participarea procurorului fiind însă obligatorie; în schimb, nu este obligatorie audierea inculpatului sau a persoanei care a formulat contestație;

- judecătorul de drepturi și libertăți soluționează contestația *prin încheiere definitivă*[1], putând dispune în urma analizării legalității și/sau temeiniciei ordonanței procurorului admiterea contestației și ridicarea măsurii asigurătorii ori a formelor de executare nelegal întocmite sau respingerea contestației ca tardivă sau neîntemeiată (de pildă, se poate reține că ordonanța procurorul a fost motivată în mod corespunzător și că în cauză se impune instituirea măsurii asigurătorii în vederea reparării pagubei pretinse de partea civilă, precum și în scopul asigurării confiscării extinse, constatându-se totodată că inculpatul a încercat să își provoace starea de insolvabilitate ori să ascundă bunurilor dobândite ilegal prin înstrăinarea în mod fictiv în favoarea unor persoane apropiate prin intermediul unor contracte de vânzare simulate, astfel cum rezultă din declarațiile martorilor și ale cumpărătorilor de rea-credință ai bunurilor; pe de altă parte, se poate ridica măsura asiguratorie ca urmare a instituirii acesteia printr-o ordonanță nelegală din cauza faptului că nu cuprinde motivele de fapt și de drept pentru care s-a impus indisponibilizarea bunurilor și nici valoarea probabilă a prejudiciului care determină limita indisponibilizării, restrângerea dreptului de proprietate fiind arbitrară; în această din urmă ipoteză, judecătorul nu poate compensa prin considerentele încheierii pronunțate carențele de legalitate ale ordonanței procurorului);

- întocmirea minutei este obligatorie; legea nu impune ca încheierea să fie motivată la data pronunțării;

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației;

---

[1] Prin *DCC nr. 659/2014 (M.Of. nr. 916 din 16 decembrie 2014)*, Curtea Constituțională a apreciat că „împrejurarea că împotriva încheierii instanței prin care s-a soluționat contestația împotriva măsurii asigurătorii luate de procuror sau a modului de ducere la îndeplinire a acesteia, nu se poate promova nicio cale de atac nu este de natură să înfrângă dispozițiile constituționale referitoare la accesul liber la justiție, deoarece legiuitorul, în virtutea prerogativelor conferite de art. 126 alin. (2) din Constituție, poate stabili reguli de procedură diferite, adecvate fiecărei situații juridice, iar, pe de altă parte, prevederile constituționale nu garantează folosirea tuturor căilor de atac. (...) În ceea ce privește invocarea prevederilor art. 2 din Protocolul adițional nr. 7 la Convenție, Curtea reține că acestea obligă statele membre la asigurarea unui dublu grad de jurisdicție doar în situația examinării vinovăției în materie penală. În aceste condiții, nefiind vorba despre o acuzație în materie penală, Curtea apreciază că prevederile art. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenție nu sunt incidente în cauză".

- dacă plângerea formulată de parte sau de persoana interesată a fost respinsă ca nefondată de către judecător, apreciez că procurorul de caz sau cel ierarhic superior nu mai pot revoca măsura asigurătorie dacă, ulterior pronunţării soluţiei de judecător, nu au apărut temeiuri/fapte sau împrejurări noi din care să rezulte nelegalitatea măsurii şi care să justifice înlăturarea restricţiei nelegale a dreptului la proprietate.

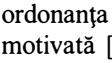

Din interpretarea normelor legale naţionale enunţate, dar şi a celor europene (art. 249 C.proc.pen., art. 8 din Directiva 2014/42/UE) rezultă că ordonanţa (actul) prin care se dispune măsura sechestrului asigurător trebuie motivată [în art. 8 alin. (2) din Directiva nr. 2014/42/UE, privind punerea sub sechestru şi confiscarea instrumentelor şi produselor infracţiunilor săvârşite în Uniunea Europeană se face referire la o motivare, cel puţin succintă, cu arătarea motivelor hotărârii în cauză], în sensul de a oferi argumente, în fapt şi drept, care să justifice necesitatea şi întinderea măsurii luate şi să permită ulterior o verificare a acestor aspecte de către instanţa învestită cu soluţionarea contestaţiei, formulată în condiţiile art. 250 C.proc.pen. şi, nu în ultimul rând, de a permite terţului dobânditor posibilitatea de a-şi formula apărări eficiente în contextul circumstanţelor cauzei, prin raportare la elemente concrete de fapt şi probele disponibile pe baza cărora bunurile respective sunt considerate bunuri derivate din activităţi infracţionale [art. 8 alin. (8) din Directivă] şi, pe cale de consecinţă, respectarea dreptului la un proces echitabil, conferit de dispoziţiile art. 6 din CEDO. (...) Judecătorul de drepturi şi libertăţi constată, astfel, că, prin lipsa unei motivări, în sensul cerinţelor art. 249 alin. (1) C.proc.pen., nu se poate realiza niciun control al elementelor ce au susţinut aprecierea procurorului asupra necesităţii şi întinderii măsurii asigurătorii dispuse cu privire la petent *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 195 din 8 martie 2016, nepublicată).*

3.2. Contestarea măsurilor asigurătorii ulterior sesizării instanţei

- în ipoteza în care măsura asigurătorie este luată de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată, Codul de procedură penală permitea formularea contestaţiei numai împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanţa de judecată, nu şi cu privire la însăşi măsura asigurătorie; ***prin DCC nr. 24/2016*** s-a apreciat că *„soluţia legislativă cuprinsă în art. 250 alin. (6) C.proc.pen., care nu permite şi contestarea luării măsurii asigurătorii de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanţa de judecată, este neconstituţională, fiind încălcate dispoziţiile art. 21 din Constituţie coroborate cu cele ale art. 129, referitoare la accesul liber la justiţie şi exercitarea căilor de atac, precum şi prevederile art. 44 care consacră dreptul de proprietate privată”*; în urma acestei decizii, prin O.U.G. nr. 18/2016 a fost introdus art. 250^1 C.proc.pen. referitor la contestarea măsurilor asigurătorii luate în faza camerei preliminare sau în cursul judecăţii;

- în ipoteza în care persoana asupra bunurilor căreia a fost instituită măsura asigurătorie nu a fost citată în faţa judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată în vederea dezbaterii necesităţii luării măsurii restrictive de drepturi şi, pe cale de consecinţă, nu a putut formula apărări personal sau prin intermediul unui avocat în cadrul acestei proceduri prin aplicarea directă a garanţiilor prevăzute de art. 6 şi 13 din Convenţia europeană (în absenţa unui text explicit în Codul de proce-

dură penală), ar putea avea deschisă calea contestării măsurilor asigurătorii; în situaţia în care măsura asigurătorie a fost dispusă de instanţa de judecată cu ocazia judecăţii în primă instanţă, persoana interesată poate formula apel prin care să critice măsura astfel instituită.

3.2.1. Contestarea luării măsurilor asigurătorii în faza de cameră preliminară sau în faza de judecată

- potrivit art. 250[1] alin. (1) C.proc.pen., ***împotriva încheierii*** prin care s-a ***dispus luarea unei măsuri asigurătorii*** de către judecătorul de cameră preliminară, de instanţa de judecată sau de instanţa de apel, inculpatul, procurorul sau orice altă persoană interesată poate face contestaţie, ***în termen de 48 de ore*** (termen procedural) care curge ***de la pronunţare*** *în cazul în care procurorul, părţile sau persoanele interesate au fost prezente la pronunţare sau, după caz,* ***de la comunicarea*** *încheierii judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei prin care a fost luată măsura asigurătorie dacă procurorul, părţile sau persoanele interesate au lipsit la pronunţare*;

- astfel, este permisă contestarea măsurilor asigurătorii luate atât în etapa judecăţii în primă instanţă, cât şi în etapa judecăţii în apel, încheierea instanţei de control judiciar neavând caracter definitiv sub acest aspect; în mod similar, contestaţia poate fi formulată atât împotriva încheierii pronunţate de judecătorul de cameră preliminară de la instanţa sesizată cu rechizitoriu prin care a fost luată măsura asigurătorie (indiferent dacă este o hotărâre pronunţată pe parcursul acestei etape procesuale ori prin care se pronunţă cu privire la obiectul camerei preliminare[1]), cât şi împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară de la instanţa de control judiciar, în privinţa dispoziţiei de luare a măsurii asigurătorii încheierea neavând caracter definitiv; *este însă inadmisibilă* contestaţia formulată împotriva sentinţei primei instanţe prin care a fost luată măsura asigurătorie[2] (calea de atac fiind în acest caz apelul, iar nu contestaţia[3]) sau împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei prin care a fost respinsă cererea parchetului sau a părţii civile de luare a măsurii asigurătorii;

---

[1] În cazul acestei încheieri, împotriva soluţiei dispuse cu privire la obiectul camerei preliminare se poate formula contestaţie în temeiul art. 347 C.proc.pen., în vreme ce împotriva dispoziţiei de luarea a măsurii asigurătorii se poate formula contestaţie în baza art. 250[1] C.proc.pen.

[2] Potrivit art. 397 alin. (2) C.proc.pen., în cazul când admite acţiunea civilă, instanţa examinează, potrivit art. 249-254, necesitatea luării măsurilor asigurătorii privind reparaţiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior.

[3] Faţă de efectele executorii ale dispoziţiei din sentinţa instanţei de luare a măsurii asigurătorii este de reflectat dacă regulile procedurale care permit evaluarea legalităţii şi temeiniciei măsurii asigurătorii numai prin decizia prin care este finalizat procesul penal în faza de judecată nu conduc la o restrângere disproporţionată a dreptului de proprietate prin limitarea accesului imediat la justiţiei al persoanei ale cărei bunuri sunt indisponibilizate. În acest cadru, trebuie observat că în ipoteza în care măsura asigurătorie ar fi fost luată pentru prima dată de instanţa de apel prin încheiere, art. 250[1] C.proc.pen reglementează un control imediat al legalităţii şi temeinicie măsurii pe calea contestaţiei care este soluţionată înainte de finalizarea procesului penal, accentuându-se şi mai mult caracterul inechitabil al procedurii de verificare a legalităţii şi temeiniciei măsurii asigurătorii luate prin sentinţa primei instanţe.

În temeiul dispoziţiilor art. 409 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., împotriva dispoziţiei cuprinse în sentinţă, prin care prima instanţă a luat o măsură asigurătorie, persoana fizică sau juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate prin luarea măsurii asigurătorii poate exercita exclusiv calea de atac a apelului, iar nu şi calea de atac a contestaţiei, contestaţia fiind inadmisibilă *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 55 din 23 ianuarie 2020, www.scj.ro).*

Calea de atac a contestaţiei poate fi exercitată de către inculpat, procuror sau orice altă persoană interesată numai împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară, prima instanţă ori instanţa de apel a dispus luarea unei măsuri asigurătorii, iar nu şi împotriva sentinţei prin care prima instanţă a dispus luarea unei măsuri asigurătorii, sentinţă care poate fi atacată cu apel sub acest aspect de către orice persoană fizică sau juridică ale cărei drepturi legitime au fost vătămate nemijlocit prin măsura asigurătorie dispusă de prima instanţă, în temeiul art. 409 alin. (1) lit. f) C.proc.pen. În consecinţă, contestaţia formulată împotriva dispoziţiei cuprinse în sentinţă, prin care prima instanţă a luat o măsură asigurătorie, este inadmisibilă, o astfel de dispoziţie putând fi cenzurată prin exercitarea căii de atac a apelului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1533 din 13 decembrie 2016).*

- prin Legea nr. 228/2020, dispoziţiile art. 250[1] C.proc.pen. au fost completate cu un nou alineat (4) prin care s-a stipulat posibilitatea contestării măsurii asigurătorii ***luate direct prin decizia definitivă a instanţei de apel***[1]; o astfel de posibilitate de

---

[1] În acest context trebuie reliefat că, prin mai multe decizii pronunţate, instanţa de contencios constituţional a exclus *în mod eronat* posibilitatea luării măsurii asigurătorii prin decizia instanţei de apel şi, pe cale de consecinţă, şi a contestării acesteia. Astfel, în *DCC nr. 698/2017* s-a apreciat că „măsurile asigurătorii pot fi dispuse fie în cursul urmăririi penale, de către procuror, prin *ordonanţă*, fie în procedura de cameră preliminară sau în cursul judecăţii, de către judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată, din oficiu sau la cererea procurorului *prin încheiere motivată. Prin urmare, de principiu, Codul de procedură penală nu prevede ipoteza dispunerii măsurilor asigurătorii nici prin rechizitoriu, nici printr-o sentinţă sau decizie penală. Cu titlu de excepţie, art. 397 alin. (2) C.proc.pen. prevede dispunerea măsurilor asigurătorii prin sentinţă, cu prilejul soluţionării laturii civile a cauzei penale, numai în vederea asigurării reparaţiilor civile.* (...) Faptul că, în concepţia legiuitorului, măsurile asigurătorii se pot lua doar până la pronunţarea unei hotărâri definitive derivă şi din natura şi scopul dispunerii măsurilor asigurătorii, care sunt măsuri procesuale cu caracter real, al căror efect este cel de indisponibilizare a bunurilor, mobile sau imobile, ce aparţin suspectului, inculpatului sau părţii responsabile civilmente, în scopul evitării ascunderii, distrugerii, înstrăinării sau sustragerii lor de la urmărire. (...) *măsurile asigurătorii au un caracter provizoriu*, având rolul de a bloca orice activitate a suspectului, a inculpatului, a persoanei responsabile civilmente sau a oricărei altei persoane în posesia sau proprietatea căreia se află bunurile, activităţi ce pot consta, astfel cum am precizat anterior, în ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea bunurilor vizate. (...) Toate aceste considerente, relevă *caracterul temporar al măsurilor asigurătorii, care, pentru a-şi îndeplini scopul prevăzut de legiuitor, vor fi dispuse în cauzele penale pe parcursul soluţionării acestora până în momentul pronunţării unei hotărâri judecătoreşti definitive.* Acesta este motivul pentru care legiuitorul a prevăzut dispunerea măsurilor asigurătorii prin încheiere sau prin sentinţă, nu şi prin decizie, necesitatea dispunerii lor putând interveni oricând pe parcursul procesului penal.

contestare era anterior recunoscută pe cale pretoriană în temeiul art. 6 şi 13 CEDO, în vederea evitării încălcării standardelor convenţionale cu referire la persoanele care invocau o vătămare a drepturilor şi intereselor legitime prin instituirea măsurii asigurătorii şi care nu fuseseră citate la luarea măsurii[1]; ca urmare a modificării legislative se poate formula contestaţie împotriva dispoziţiei de luare a măsurii asigurătorii din cuprinsul deciziei pronunţate de instanţa de apel ***în termen de 48 de ore*** (termen procedural) care curge ***de la pronunţare*** *în cazul în care procurorul, părţile sau per-*

Însă, din punctul de vedere al dreptului la un proces echitabil, se impune, ca o cerinţă fundamentală, asigurarea dreptului persoanei interesate de a contesta măsura asigurătorie dispusă cu privire la bunurile pe care le are în patrimoniu, aspect ce implică supunerea acestei măsuri unui control judecătoresc efectiv, prin exercitarea unei căi de atac. Ulterior, prin soluționarea definitivă a cauzei, instanța de judecată va dispune fie confiscarea bunurilor sechestrate în cursul judecății, fie folosirea lor pentru repararea pagubei produse prin infracțiune, ori pentru plata amenzilor sau a cheltuielilor judiciare, fie ridicarea sechestrului asigurător, în situația în care constată că bunurile indisponibilizate nu sunt necesare pentru punerea în executare a hotărârii judecătorești pronunțate. Or, *hotărârea definitivă este executorie, din momentul pronunțării, și cu privire la aceste aspecte, astfel că luarea măsurilor asigurătorii prin decizie nu are rațiune*, motiv pentru care legiuitorul nu a prevăzut-o. Prin urmare, dispunerea măsurilor analizate printr-o hotărâre judecătorească definitivă nu se justifică, prin raportare la rațiunea noțiunii de *«măsuri asigurătorii»*, motiv pentru care nu a fost reglementată de către legiuitor nici ipoteza contestării măsurilor asigurătorii dispuse prin astfel de hotărâri. Pe de altă parte, doar în această ipoteză, a dispunerii măsurilor asigurătorii prin încheiere, este asigurată efectivitatea căii de atac a contestației reglementate la art. 250[1] alin. (1) și (2) C.proc.pen. De asemenea, atunci când măsurile asigurătorii sunt luate prin sentință, apelul, fiind o cale de atac integral devolutivă, poate privi și contestarea acestora".

Tot astfel, în DCC nr. 633/2018 s-a arătat că „măsurile asigurătorii având rolul de împiedicare a înstrăinării bunurilor care urmează a fi confiscate, folosite pentru recuperarea prejudiciului sau în vederea plății amenzii penale sau a cheltuielilor judiciare, conform art. 249 alin. (1) C.proc.pen. Or, în condițiile în care prin însăși decizia definitivă a instanței de apel se dispun confiscarea, recuperarea prejudiciului, plata amenzii sau a cheltuielilor judiciare, iar aceste dispoziții sunt executorii, *instituirea măsurilor asigurătorii nu are logică și, prin urmare, nici instituirea unei căi de atac împotriva luării lor, prin decizie*. Măsurile asigurătorii pot fi luate de către instanța de apel pe parcursul soluționării apelului, prin încheiere, iar împotriva acesteia se poate formula contestație, în temeiul legii, doar această reglementare asigurând logica și scopul instituirii căii de atac".

[1] Dispozițiile art. 250[1] alin. (4) C.proc.pen. nu pot fi invocate drept temei de contestare a măsurilor asiguratorii luate prin decizia instanței de apel anterior intrării în vigoare a Legii nr. 228/2020. În acest sens, în jurisprudență s-a arătat că acest text legal „nu conferă posibilitatea exercitării unei căi de atac ce nu era prevăzută de lege la data pronunțării deciziei definitive. Legea nr. 228/2020 nu conține dispoziții tranzitorii, astfel că, potrivit principiului constituțional consacrat de art. 15 alin. (2) din Constituție, posibilitatea exercitării contestației în temeiul art. 250[1] alin. (4) C.proc.pen. nu se naște decât pentru viitor, de la momentul intrării în vigoare a acestei legi. Totodată, Înalta Curte constată că nici raportarea la Decizia nr. 24/2016 a Curții Constituționale nu poate justifica exercitarea căii de atac în speța de față, având în vedere principiul aplicării numai pentru viitor a deciziilor Curții Constituționale, consacrat de art. 147 alin. (4) din Constituție. Așadar, la data de 8 iunie 2015, data pronunțării deciziei definitive atacate, dispozițiile prevăzute de art. 250 alin. (6) C.proc.pen. se bucurau de prezumția de constituționalitate, calea de atac a contestației nefiind recunoscută" *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 239 din 18 martie 2021, www.scj.ro).*

soanele interesate au fost prezente la pronunţare sau, după caz, ***de la comunicarea*** *deciziei prin care a fost luată măsura asigurătorie dacă procurorul, părţile sau persoanele interesate au lipsit la pronunţare*;

- în cazul în care încheierea judecătorului de cameră preliminară/instanţei, respectiv decizia instanţei de apel de instituire a măsurii asigurătorii nu a fost comunicată procurorului, părţii sau persoanei interesate, suspectului sau inculpatului, acesta va fi în termen să conteste măsura asigurătorie luată cel târziu până la expirarea termenului de ***48 de ore*** calculat de la data comunicării hotărârii; în această ipoteză, în absenţa comunicării hotărârii de luare a măsurii asigurătorii, data întocmirii procesului-verbal de instituire a măsurii asigurătorii nu va fi avută în vedere ca moment de început al termenului de contestare, atât timp cât obiectul contestării nu vizează modul de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii; data aducerii la îndeplinire a măsurii asigurătorii nu poate fi echivalată cu data comunicării hotărârii de instituire a măsurii asigurătorii, în absenţa acestei comunicări;

- contestaţia ***se depune***, după caz, la judecătorul de cameră preliminară, instanţa de judecată sau instanţa de apel care a pronunţat hotărârea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară, respectiv instanţei ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestaţia împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară de la secţia penală a Înaltei Curte de Casaţie şi Justiţie a luat o măsură asigurătorie se soluţionează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar contestaţia împotriva hotărârii prin care secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, în primă instanţă sau în apel, a luat o măsură asigurătorie se soluţionează de completul de 5 judecători;

- formularea contestaţiei ***nu este suspensivă de executare***, măsura asigurătorie continuând să fie în fiinţă şi pe parcursul procedurii desfăşurate în faţa judecătorului de cameră preliminară/instanţei ierarhic superioare;

- soluţionarea contestaţiei se face în termen de 5 zile de la înregistrare (termen de recomandare), *în şedinţă publică (indiferent dacă soluţia contestată a fost dispusă de judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată), cu citarea* celui care a făcut contestaţia şi a părţilor şi persoanelor interesate;

- asistenţa juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepţia situaţiei în care aceasta este obligatorie în faza de cameră preliminară sau de judecată potrivit art. 90 C.proc.pen.), participarea procurorului fiind însă obligatorie; în schimb, nu este obligatorie audierea inculpatului sau a persoanei care a formulat contestaţie;

- judecătorul de cameră preliminară/instanţa ierarhic superioară soluţionează contestaţia *prin* ***decizie definitivă*** pronunţată în şedinţă publică, putând dispune admiterea contestaţiei şi revocarea măsurii asigurătorii ori restrângerea acesteia, admiterea contestaţiei şi trimiterea cauzei spre rejudecare (de pildă, în ipoteza necitării părţii sau a persoanei interesate pentru termenul de judecată în care a fost luată măsura asiguratorie) sau respingerea contestaţiei ca tardivă sau neîntemeiată.;

- întocmirea minutei este obligatorie; legea nu impune ca decizia să fie motivată la data pronunţării.

Caracterul jurisdicțional garantat în materia drepturilor protejate de art. 6 CEDO și art. 1 din Protocolul nr. 1 și caracterul contradictoriu al procedurii presupun, în primul rând, o judecată a măsurii înainte ca acesta să fie dispusă, ceea ce în cauza de față lipsește. (...) persoanele juridice contestatoare mai sus-menționate nu au beneficiat de accesul la o instanță (...), eforturile de a supune fondul pretențiilor cenzurii unui judecător au eșuat, cererile anterioare fiind respinse ca inadmisibile sau ca nefondate, în acest din urmă caz fără antamarea fondului. Hotărârile pronunțate anterior s-au mărginit a sublinia motivele pentru care căile procesuale alese (contestație la titlu, contestație în anulare) nu erau utile demersului juridic urmărit. Or, potrivit textului art. 13 CEDO „remediul" care trebuie să se afle la dispoziția oricărei persoane ce se pretinde victimă a unei violări a Convenției trebuie să fie efectiv. Cu evidență, această condiție este strâns legată de condiția de admisibilitate a sesizării *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 1498 din 5 decembrie 2016, nepublicată).*

3.2.2. Contestarea modului de aducere la îndeplinire a măsurilor asigurătorii în camera preliminară sau în cursul judecății

- împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate de către judecătorul de cameră preliminară ori de către instanţa de judecată (în primă instanţă sau în apel), procurorul, inculpatul sau orice altă persoană interesată[1] poate face contestaţie la ***acest judecător ori la această instanţă*, în termen de 3 zile de la data punerii în executare a măsurii asigurătorii**;

- în cazul acestei căi de atac, verificarea modului de aducere la îndeplinire a măsurii asigurătorii luate nu se realizează de către o instanţă ierarhic superioară, ci de către un complet din cadrul aceleiaşi instanţe; faţă de obiectul criticii formulate, care vizează doar punerea în executare a măsurii asigurătorii, nu se poate reţine *de plano* o incompatibilitate de soluţionare a acestei contestaţii chiar de către judecătorul/completul care a dispus luarea măsurii asigurătorii;

- dacă măsura asigurătorie a fost luată prin sentinţă, contestarea modului de aducere la îndeplinire se poate realiza numai pe calea apelului, iar nu prin intermediul căii de atac a contestaţiei;

- contestația nu suspendă executarea[2] și se soluționează *în ședință publică (chiar și atunci când procedura se desfășoară în fața judecătorului de cameră preliminară), cu citarea* părților, în termen de 5 zile de la înregistrarea acesteia;

- asistența juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepția situației în care aceasta este obligatorie în faza de cameră preliminară sau de judecată potrivit art. 90 C.proc.pen.), participarea procurorului fiind însă obligatorie; în schimb, nu este obligatorie audierea inculpatului sau a persoanei care a formulat contestație;

---

[1] Deși dispozițiile art. 250 alin. (6) C.proc.pen. acordă calitatea de titular al contestației și suspectului, este evidentă eroare legislativă în condițiile în care măsura asigurătorie a fost luată în faza de cameră preliminară sau în faza de judecată unde nu participă suspectul.

[2] Prevederea caracterului nesuspensiv al contestației este inutilă față de obiectul acesteia, care este modalitatea în care a fost adusă la îndeplinire măsura asigurătorie.

- judecătorul de cameră preliminară ori instanța de judecată soluționează contestația prin încheiere definitivă, putând dispune admiterea contestației şi revocarea formelor de executare nelegal întocmite sau respingerea contestației ca tardivă sau neîntemeiată;

- întocmirea minutei este obligatorie; legea nu impune ca încheierea să fie motivată la data pronunțării.

§4. Măsuri procesuale în legătură cu măsurile asigurătorii

4.1. Verificarea legalității şi temeiniciei măsurilor asigurătorii

- prin Legea nr. 6/2021 a fost reglementată în art. 250² C.proc.pen. posibilitatea verificării periodice a legalității şi temeiniciei măsurilor asigurătorii în cursul procesului penal;

- procedura verificării se aplică numai în ipoteza în care măsurile asigurătorii au fost puse în executare prin indisponibilizarea unor sume de bani sau bunuri, nu şi atunci când nu a fost luată nicio măsură în vederea restrângerii efective a dreptului de proprietate;

- în doctrină[1] s-a arătat că „există două rațiuni principale pentru care un astfel de text era necesar: în primul rând, pentru ca organele judiciare să se asigure că bunurile indisponibilizate vor avea, la sfârşitul procesului penal, o valoare care să permită recuperarea prejudiciului, confiscarea, plata amenzii ori a cheltuielilor judiciare şi să nu fie, în realitate, mai degrabă generatoare de costuri care să nu poată fi nici măcar acoperite din valorificarea lor. În al doilea rând, aşa cum rezultă din jurisprudența CtEDO, durata măsurilor asigurătorii trebuie să fie rezonabilă în raport cu complexitatea cauzei şi obiectul acesteia, aspecte care pot fi respectate mai uşor dacă organele judiciare au chiar obligația de a verifica asemenea măsuri decât dacă există doar posibilitatea ridicării lor la cerere ori, eventual, din oficiu, a dispozițiilor art. 250², care nu sunt de natură să instituie un temei al cererii de ridicare a măsurii asigurătorii, ci doar reglementează o procedură de verificare a acesteia, ce se realizează din oficiu, în cadrul căreia se poate ajunge inclusiv la ridicarea măsurii, dar nu ca urmare a unei cereri din partea persoanei interesate. Textul art. 250² C.proc.pen. nu instituie, aşadar, un drept al vreunei persoane interesate la formularea unei cereri, ci o obligație a organelor judiciare, întocmai ca în cazul măsurilor preventive. Temeiul cererii de ridicare a măsurilor asigurătorii rămân dispozițiile art. 957 C.proc.civ., iar temeiul verificării măsurii îl reprezintă deci dispozițiile art. 250² C.proc.pen.";

- legiuitorul nu a prevăzut care este sancțiunea incidentă în cazul nerespectării termenelor maximale prevăzute de art. 250² C.proc.pen. pentru verificarea legalității şi temeiniciei măsurii asiguratorii (de pildă, neverificarea sau verificarea tardivă); cum încetarea de drept a unei măsuri procesuale nu poate interveni decât la expirarea duratei acesteia (ceea ce nu este cazul în privința măsurilor asiguratorii care nu se iau sau se mențin pe o anumită durată de timp), ori în ipotezele strict şi limitativ prevăzute de lege, cred că nu poate fi acceptată teza încetării de drept prin utilizarea

[1] *A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 250², în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a.

suplimentului analogic plecând de la instituţia măsurilor preventive[1]; în aceste situaţii de imprevizibilitate legislativă în materia protecţiei unor drepturi substanţiale, existenţa unui viciu de constituţionalitate este evidentă.

4.1.1. Procedura de verificare periodică în faza de urmărire penală

- potrivit art. 250[2] C.proc.pen., în cursul urmăririi penale, procurorul verifică periodic, dar nu mai târziu de *6 luni*[2], dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menţinerea măsurii asigurătorii; astfel se va avea în vedere data luării măsurii asigurătorii, respectiv data ultimei verificări a legalităţii şi temeiniciei măsurii asigurătorii în cursul urmăririi penale;

- dacă în cauză s-a dispus o soluţie de clasare/renunţare la urmărirea penală, iar consecutiv soluţiei dispuse de judecătorul de cameră preliminară este reluată urmărirea penală se va avea în vedere şi durata scursă de la data luării/ultimei verificări a măsurii asigurătorii înainte de dispunerea soluţiei de netrimitere în judecată, la care va fi adăugată perioada scursă după data redeschiderii urmăririi penale; tot astfel, se va proceda şi în cazul dispunerii restituirii cauzei la parchet care are ca efect reluarea urmăririi penale[3];

- legiuitorul nu a prevăzut şi dispoziţii în care să descrie modalitatea concretă în care se va efectua această verificare; în aceste condiţii, cred că procedura de verificare periodică în cursul urmăririi penale *nu este contradictorie*, nu se desfăşoară cu citarea părţilor sau a persoanelor interesate procurorul putând dispune *prin ordonanţă motivată menţinerea* (nu implică vreo modificare a obiectului măsurii asiguratorii), *restrângerea* (presupune ridicarea parţială a măsurii asiguratorii; *e.g.*, în cazul în care se constată că din probele administrate rezultă un cuantum mai redus al prejudiciului, ori că o parte a prejudiciului a fost acoperit de către inculpat), *sau extinderea măsurii asigurătorii* (implică o modificare în sensul sporirii obiectului măsurii asiguratorii prin luarea acesteia cu privire la alte bunuri; de pildă, când se constată că pe parcursul urmăririi penale s-au descoperit ale efecte patrimoniale produse prin acţiunea inculpatului în paguba victimei sau alte bunuri suspuse confiscării), respectiv *ridicarea măsurii asigurătorii* (presupune o ridicare totală a măsurii asiguratorii; de exemplu, atunci când bunul asupra căruia a fost instituit sechestrul a fost executat silit, ori atunci când a fost acoperit integral prejudiciul, iar partea civilă declară că nu mai are alte

---

[1] *În sensul* încetării de drept a măsurii asiguratorii, a se vedea *A. Barbu, G. Anghel-Tudor, A.M. Şinc*, Codul de procedură penală adnotat, op. cit., p. 597.

[2] În cazul măsurilor asiguratorii instituite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 6/2021, dacă termenul de 6 luni era deja împlinit la data intrării în vigoare a legii, procurorul trebuia să procedeze la verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii asiguratorii de îndată după intrarea în vigoare a noilor norme. Dacă termenul de 6 luni nu era împlinit la data intrării în vigoare a legii, verificarea trebuia realizată în cursul acestui termen.

[3] Ca excepţie, în ipoteza restituirii dispuse pe motiv de anulare a tuturor actelor de urmărire penală (de pildă, în cazul constatării necompetenţei materiale sau personale a organului de urmărire penală) perioada anterioară dispunerii trimiterii în judecată nu va mai fi luată în considerare în condiţiile în care judecătorul de cameră preliminară a dispus anularea inclusiv a ordonanţei de luare a măsurii asigurătorii.

pretenţii de la inculpat)[1]; în mod eronat legiuitorul nu a făcut trimitere şi la posibilitatea înlocuiri obiectului măsurii asigurătorii, deşi o altfel de posibilitate este prevăzută de legislaţia procesual civilă şi confirmată de practica judiciară (de exemplu, înlocuirea autovehiculul indisponibilizat cu un imobil de o valoare egală sau mai mare);

- indiferent de soluţia adoptată, ordonanţa procurorului trebuie motivată şi se comunică părţii sau persoanelor interesate[2];

- ordonanţa procurorului poate fi atacată cu contestaţie de suspect, inculpat, partea responsabilă civilmente sau orice altă persoană interesată la *judecătorul de drepturi şi libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în fond; în ipoteza în care până la data stabilită pentru soluţionarea contestaţiei de judecătorul de drepturi şi libertăţi a fost sesizată instanţa prin rechizitoriu şi, astfel, procesul penal a trecut din faza de urmărire penală în faza camerei preliminare, competenţa funcţională de soluţionare a contestaţiei nu va mai aparţine judecătorului de drepturi şi libertăţi, ci *judecătorului de cameră preliminară*; deopotrivă, judecătorul de cameră preliminară este competent să soluţioneze contestaţia formulată în termenul prevăzut de art. 250 alin. (1) C.proc.pen. împotriva ordonanţei procurorului, însă ulterior emiterii rechizitoriului şi înregistrării cauzei la instanţa de judecată;

- contestaţia se depune la instanţa competentă din care face parte judecătorul de drepturi şi libertăţi, iar nu la procuror, acesta având obligaţia de a înainta dosarul de urmărire penală;

---

[1] *În acelaşi sens*, în literatura de specialitate [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 250[2], în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că „*menţinerea* presupune aşadar că nu există nicio modificare în ceea ce priveşte obiectul măsurii asigurătorii ori suma până la care aceasta este în fiinţă. În ceea ce priveşte *restrângerea*, ea echivalează cu ceea ce practica judiciară denumea «ridicarea parţială» a măsurii asigurătorii. *Extinderea* măsurii asigurătorii reprezintă, în realitate, o dispoziţie de luare a acesteia cu privire la o sumă mai mare decât cea iniţială. În funcţie de obiectul măsurii, extinderea poate viza şi alte bunuri (însă, dat fiind că bunurile nu trebuie identificate prin actul prin care sunt dispuse măsurile asigurătorii, de regulă problema se rezolvă prin aducerea la îndeplinire a măsurii, iar nu prin extinderea acesteia, dar nu este exclus – ci se întâmplă frecvent – ca ordonanţa sau încheierea de luare a măsurilor asigurătorii să indice doar anumite bunuri). *Ridicarea* măsurii asigurătorii are acelaşi înţeles (efect) ca acela prezentat în cazul cererii de ridicare a măsurilor asigurătorii. Aşa cum arătam, ridicarea măsurilor asigurătorii din cursul verificării nu echivalează nici cu soluţionarea unei cereri de ridicare, după cum cererea de ridicare a măsurii nu conduce la verificarea măsurii. Rezultă că, în realitate, soluţiile pe care le poate dispune procurorul sau instanţa în procedura verificării măsurilor asigurătorii sunt trei: menţinerea, ridicarea (totală sau parţială, denumită *restrângere*) şi luarea măsurilor (denumită *extindere*)".

[2] În doctrină [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 250[2], în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că motivarea nu trebuie să fie una pur formală, ci organul judiciar ar trebui să analizeze în mod efectiv dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menţinerea măsurilor asigurătorii. În afară de aspectele legate de complexitatea unei cauze, motivarea ar putea avea la bază valoarea prejudiciului încă nerecuperat, conduita inculpatului, eventuala înstrăinare a altor active ale acestuia etc. Practic, organul judiciar ar trebui să acorde aceeaşi atenţie menţinerii măsurii asigurătorii ca aceea pe care a avut-o la momentul luării ei. Cu atât mai mult acest standard ar trebui respectat în cazul extinderii măsurii (care poate avea în vedere o sumă mai mare decât cea pentru care măsura a fost dispusă iniţial, un alt bun al suspectului sau inculpatului etc.).

- contestaţia poate fi formulată în **termen de 3 zile** (termen procedural imperativ) **de la data comunicării** ordonanţei **sau de la data aducerii la îndeplinire** a acesteia; dispoziţiile art. 411 C.proc.pen. referitoare la ***repunerea în termenul de contestaţie*** se aplică în mod corespunzător [art. 425^1 alin. (2) teza finală C.proc.pen.];

- formularea contestaţiei împotriva ordonanţei prin care s-a dispus menţinerea sau extinderea măsurii asiguratorii ***nu este suspensivă de executare***; în schimb, prin interpretarea *per a contrario* a dispoziţiilor art. 250 C.proc.pen. ***va fi suspensivă de executare*** contestaţia formulată împotriva ordonaţei prin care este restrânsă sau ridicată măsura asiguratorie;

- în vederea soluționării contestației, judecătorul de drepturi şi libertăți trebuie să solicite dosarul de urmărire penală procurorului, care are obligația de a-l înainta în termen de 24 de ore de la solicitarea dosarului de către acesta;

- soluționarea contestației se face *în camera de consiliu, cu citarea* celui care a făcut contestația şi a părţilor sau persoanelor interesate;

- asistența juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepția situației în care aceasta este obligatorie în faza de urmărire penală privită în ansamblu), participarea procurorului fiind însă obligatorie;

- judecătorul de drepturi şi libertăți soluționează contestația *prin încheiere definitivă*, putând dispune respingerea acesteia (ca tardivă, inadmisibilă sau neîntemeiată) sau admiterea şi modificarea soluției dispuse de procuror (de pildă, în cazul în care procurorul a dispus extinderea măsurii asiguratorii, judecătorul poate dispune menținerea acesteia prin raportare la obiectul inițial sau ridicarea parțială ori totală a măsurii; tot astfel, dacă procurorul a dispus menţinerea măsurii asiguratorii, judecătorul poate dispune restrângerea acesteia sau ridicarea totală, ori dacă procurorul a dispus ridicarea parţială a măsurii asiguratorii, judecătorul poate dispune ridicarea totală a măsurii);

- dosarul cauzei se restituie procurorului în termen de 48 de ore de la soluționarea contestației.

4.1.2. Verificarea periodică în faza de cameră preliminară şi cea de judecată

- competența de efectuare a verificării va aparţine judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată în faţa căreia se află cauza; în situația în care în faza de cameră preliminară cauza se află în etapa procesuală a contestației formulate împotriva soluției de restituire a cauzei la parchet/începere a judecății, competența de verificare va aparţine completului de judecători de cameră preliminară din cadrul instanţei de control judiciar;

- verificarea vizează măsurile asigurătorii în fiinţă, instituite asupra bunurilor inculpaților trimişi în judecată sau ale părţilor responsabile civilmente, ori a altor persoane; astfel, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată verifică *subzistența temeiurilor care au determinat luarea/menținerea măsurii asigurătorii*, iar nu legalitatea luării măsurii asiguratorii; deopotrivă, trebuie avut în vedere că în cadrul acestei proceduri trebuie ţinut cont de autoritatea relativă (temporară) de lucru judecat a încheierii judecătorului de drepturi şi libertăți, neputând fi reiterate în faţa judecătorului de cameră preliminară aspecte de legalitate dezlegate cu respectarea

dispoziţiilor legale[1] de judecătorul de drepturi şi libertăţi care a soluţionat plângerea împotriva ordonanţelor de luare/menţinere a măsurilor asigurătorii emise de procuror;

- nu se pot verifica în cursul fazei de cameră preliminară sau al celei de judecată măsurile asiguratorii instituite în cursul urmăririi penale asupra bunurilor persoanelor faţă de care s-a dispus o soluţie de netrimitere în judecată, acestea fiind în competenţa instanţei civile;

- în cazul în care prima instanţă a dispus prin sentinţă ridicarea măsurii asiguratorii, se impune verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii asiguratorii, deoarece aceasta este în fiinţă, soluţia primei instanţe nefiind executorie; în acest sens, în jurisprudenţă s-a arătat că „analiza textului de lege din perspectiva principiilor care guvernează calea de atac a apelului conduce la concluzia că se impune o verificare a tuturor măsurilor care sunt în fiinţă la acest moment procesual. Nu în ultimul rând, o interpretare contrară ar crea o evidentă situaţie de inegalitate, discriminatorie între inculpaţi, în funcţie de soluţia pronunţată de prima instanţă, ceea ce nu corespunde voinţei legiuitorului. Astfel, numai cei faţă de care s-a dispus o soluţie de condamnare ar avea dreptul de a obţine, în apel, restrângerea sau ridicarea măsurii dispuse (soluţie executorie la rămânerea definitivă a încheierii), nu şi cei achitaţi, în privinţa cărora măsurile asiguratorii au fost ridicate de prima instanţă, aceştia din urmă fiind obligaţi să aştepte soluţionarea definitivă a cauzei. În mod evident însă, nu este posibilă în cadrul procesual instituit prin dispoziţiile art. 250[2] C.proc.pen. pronunţarea unei soluţii de confirmare sau de menţinere a dispoziţiei de ridicare a măsurii asiguratorii din sentinţă, întrucât aceasta din urmă este supusă controlului jurisdicţional prin chiar decizia de apel ce se va pronunţa în cauză. În consecinţă, având în vedere scopul reglementării instituite prin dispoziţiile art. 250[2] C.proc.pen., la care s-a făcut referire anterior, instanţa de apel urmează să verifice în mod distinct subzistenţa temeiurilor care au determinat luarea acestor măsuri, fără a fi ţinută de soluţiile pronunţate de către instanţa de fond *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea din 6 iulie 2021, nepublicată; I.C.C.J., secţia penală, încheierea din 3 noiembrie 2021, nepublicată, definitivă prin respingerea contestaţiei prin I.C.C.J., decizia nr. 385 din 22 noiembrie 2021, nepublicată*[2]).

---

[1] Nelegalităţile evidente chiar confirmate din eroare de judecătorul de drepturi şi libertăţi pot fi înlăturate de judecătorul de cameră preliminară (de pildă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a apreciat *contra legem* că poprirea poate fi instituită pe conturile părţilor responsabile civilmente pentru a garanta confiscarea specială a sumei de bani obţinute de inculpat prin comiterea infracţiunii cred că este de datoria judecătorului de cameră preliminară să înlăture această încărcare vădită a dispoziţiilor procedurale şi să ridice măsura asigurătorie).

[2] În mod eronat, în practica judiciară (*I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 368 din 8 iunie 2022, www.scj.ro*) s-a apreciat că „apelul declarat împotriva soluţiei de achitare are efect suspensiv de executare, potrivit dispoziţiilor art. 416 C.proc.pen., inclusiv în privinţa dispoziţiei de ridicare a măsurilor asigurătorii, situaţie în care acestea continuă să fie în fiinţă până la soluţionarea definitivă a cauzei, similar măsurilor asigurătorii pe care instanţa le-a menţinut. Deşi caracterul suspensiv de executare al ridicării măsurii asigurătorii nu este contestabil, natura hotărârii prin care măsura a fost dispusă, respectiv ridicată, este relevantă pentru stabilirea limitelor în care hotărârea poate fi cenzurată. Astfel, sentinţa penală ori decizia sunt hotărâri care, spre deosebire de încheiere, rezolvă fondul acţiunii penale, şi dau soluţia acesteia, în

- potrivit art. 250[2] C.proc.pen., judecătorul de cameră preliminară sau, după caz, instanța de judecată verifică periodic, dar nu mai târziu de *un an*[1] în faza de cameră preliminară[2] și în cursul judecății, dacă subzistă temeiurile care au determinat luarea sau menținerea măsurii asigurătorii;

- după trimiterea în judecată prin rechizitoriu, judecătorul de cameră preliminară trebuie să procedeze la verificarea legalității și temeiniciei măsurii asigurătorii în termen de 6 luni de la data la care procurorul a dispus luarea măsurii ori a procedat la ultima verificare a acesteia; ulterior, termenul de un an se calculează de la data verificării din camera preliminară dacă această fază procesuală este mai mare de un an, respectiv de la data ultimei verificări în faza de cameră preliminară atunci când cauza a trecut în faza de judecată;

- în literatura de specialitate[3] s-a mai arătat că „o altă problemă legată de calculul termenului are în vedere situația în care s-a soluționat o cerere de ridicare a măsurilor asigurătorii în cursul termenului de 6 luni sau un an. Are o astfel de cerere valoarea unei întreruperi a termenului ori, dimpotrivă, obligația organului judiciar are în vedere fiecare verificare, termenul curgând de la acel moment? Cred că soluția diferă în funcție de analiza pe care organul judiciar o realizează în cadrul cererii de ridicare a măsurii asigurătorii: dacă, profitând de o astfel de cerere, acesta verifică în totalitate temeiurile care au stat la baza luării sau menținerii măsurii asigurătorii (deci nu doar motivele invocate de autorul cererii de ridicare a măsurii asigurătorii) și își întemeiază ordonanța ori încheierea și pe dispozițiile art. 250[2] C.proc.pen., atunci suntem în prezența unei veritabile verificări (de exemplu, într-o cauză, în urma analizei tuturor argumentelor petentei, precum și a verificării întemeiate pe art. 250[2] C.proc.pen., instanța a decis: *„Respinge cererea formulată de petenta (...), de ridicare a măsurilor aigurătorii dispuse în cauză. În temeiul art. 250[2] din Codul de procedură penală raportat la art. 250[1] din Codul de procedură penală, menține măsurile asiguratorii dispuse în cauză"*). Dacă, dimpotrivă, analiza se limitează la motivul invocat în cadrul cererii de ridicare (de exemplu, se solicită ridicarea măsurii asigurătorii de pe un anumit bun dintre cele sechestrate pe motiv că valoarea prejudiciului este mai mică decât bunurile indisponibilizate, iar

---

urma evaluării exhaustive a probatoriului. Măsura asigurătorie este consecința soluției acțiunii penale, fiind determinată și în strânsă legătură cu aceasta, astfel că analizarea legalității ori temeiniciei sale în apel decurge din etapa în care se află evaluarea sentinței înseși. Evaluarea măsurii asigurătorii, succesiv soluționării acțiunii penale în fond, este strict limitată la determinarea legalității prin raportare la aceasta (soluția stabilită prin hotărârea apelată). Doar modificarea situației juridice stabilite prin hotărârea instanței de fond (e.g. schimbarea obiectului asupra căruia poartă măsura, dispariția bunului, consemnarea sumei ș.a.) poate determina, anterior pronunțării deciziei, respectiv în cursul judecării apelului, și analiza temeiniciei măsurii asigurătorii dispuse prin sentință".

[1] În cazul măsurilor asiguratorii instituite înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 6/2021, dacă termenul de un an era deja împlinit, judecătorul de cameră preliminară/instanța trebuia să procedeze la verificarea legalității și temeiniciei măsurii asiguratorii la primul termen acordat în acest scop în cauză. Dacă termenul de un an nu era împlinit la data intrării în vigoare a legii, verificarea trebuia realizată în cursul acestui termen.

[2] Pentru faza de cameră preliminară va fi incident termenul de 1 an prevăzut expres pentru faza de judecată.

[3] *A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 250[2], în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a.

cererea se respinge), atunci verificarea este necesară la termenul care s-ar împlini fără luarea în considerare a soluționării cererii de ridicare;

- legiuitorul nu s-a preocupat şi de reglementarea unei proceduri a acestei verificări, creând astfel o nouă zonă de incertitudine jurisprudențială prin aplicarea în mod corespunzător a dispozițiilor procedurale inerente fazei procesuale în care se află cauza;

- procedura de verificare periodică trebuie să fie contradictorie şi se desfășoară cu participarea obligatorie a procurorului şi cu citarea părților şi a persoanelor interesate[1]; fiind necesară stabilirea unui termen în care să fie analizată legalitatea şi temeinicia măsurii asigurătorii, citarea părților şi a persoanelor interesate pentru a participa la procedură este necesară, chiar şi în ipotezele în care, în cauză, prin raportare la obiectul fazei procesuale, acestea ar avea termenul în cunoştință;

- asistența juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepția situației în care aceasta este obligatorie în faza de cameră preliminară sau de judecată potrivit art. 90 C.proc.pen.);

- în faza de cameră preliminară, procedura de verificare se va desfășura *în camera de consiliu*, în vreme ce în faza de judecată, procedura va fi *publică*;

- judecătorul de cameră preliminară, respectiv instanța de judecată dispune *prin încheiere* motivată *menținerea, restrângerea sau extinderea măsurii asigurătorii*, respectiv *ridicarea măsurii asigurătorii*;

- potrivit art. 250^2 C.proc.pen. raportat la art. 250^1 alin. (1) C.proc.pen., împotriva soluției dispuse prin încheiere de către judecătorul de cameră preliminară, de instanța de judecată sau de instanța de apel, inculpatul, procurorul sau orice altă persoană interesată poate face contestație, ***în termen de 48 de ore*** (termen procedural) care curge ***de la pronunțare*** *în cazul în care procurorul, părțile sau persoanele interesate au fost prezente la pronunțare sau, după caz,* ***de la comunicarea*** *încheierii judecătorului de cameră preliminară sau a instanței dacă procurorul, părțile sau persoanele interesate au lipsit la pronunțare*; din interpretarea teleologică a acestor articole rezultă că dispozițiile art. 250^1 alin. (1) C.proc.pen. se vor aplica chiar în mod corespunzător în ceea ce priveşte termenele de declarare, persoanele care pot ataca încheierea, soluționarea contestației, indiferent de soluția dispusă, iar nu numai în ipoteza luării măsurii asigurătorii; astfel, este supusă contestației şi încheierea prin care se dispune ridicarea (restrângerea) măsurii asigurătorii, nu doar cele prin care se dispune luarea (extinderea) sau menținerea măsurii asigurătorii;

- contestația ***se depune***, după caz, la judecătorul de cameră preliminară, instanța de judecată sau instanța de apel care a pronunțat hotărârea atacată şi se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, după caz, judecătorului de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară, respectiv instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare; contestația împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară de la secția penală a Înaltei Curte de Casație şi Justiție se soluționează de un complet format din 2 judecători de cameră preliminară, iar contestația împotriva

[1] Nu este necesară citarea tuturor părților din cauză, în cazurile în care o parte dintre acestea nu sunt vizate de măsura asiguratorie.

hotărârii secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, în primă instanță sau în apel, se soluționează de completul de 5 judecători;

- formularea contestației împotriva încheierii prin care s-a dispus menținerea sau extinderea măsurii asiguratorii ***nu este suspensivă de executare***; în schimb, prin interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 250[1] C.proc.pen. ***va fi suspensivă de executare*** contestația formulată împotriva încheierii prin care este restrânsă sau ridicată măsura asiguratorie;

- soluționarea contestației se face în termen de 5 zile de la înregistrare (*termen de recomandare*), ***în ședință publică*** *(indiferent dacă soluția contestată a fost dispusă de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată), cu citarea* celui care a făcut contestația și părților și persoanelor interesate;

- asistența juridică nu este obligatorie în cadrul acestei proceduri (cu excepția situației în care aceasta este obligatorie în faza de cameră preliminară sau de judecată), participarea procurorului fiind însă obligatorie;

- judecătorul de cameră preliminară/instanța ierarhic superioară soluționează contestația ***prin decizie definitivă*** pronunțată în ședință publică.

Chiar dacă dispunerea măsurilor asigurătorii în cazul infracțiunilor de evaziune fiscală este obligatorie *ope legis* (art. 11 din Legea nr. 241/2005), acestea nu pot fi menținute *sine die*, fără a se analiza scopul și proporționalitatea acestora raportat la durata ingerinței asupra dreptului de dispoziție a bunurilor. În prezenta cauză, în raport cu data luării măsurilor asiguratorii – în cursul urmăririi penale, în anul 2012 pentru inculpatul G și în 2013 pentru ceilalți inculpați – cauza fiind în faza căii de atac a apelului, instanța de control judiciar constată că menținerea măsurilor asigurătorii nu mai este necesară și nici proporțională cu natura faptelor pentru care au fost condamnați în primă instanță inculpații și scopul acestor măsuri. Înalta Curte constată că inculpații B, C, D, E au achitat până la momentul pronunțării hotărârii, cu titlu de prejudiciu, sume ce acoperă sau chiar depășesc obligațiile fiscale principale stabilite pe societățile SC M SA, SC N SRL, SC O SRL, SC Q Co SRL; în timpul cercetărilor penale inculpatul G a achitat suma de 400.000 lei, conform chitanței seria TS8 nr. 6554981 din 7.12.2012; inculpatul A, obligat în solidar cu inculpatul F și partea responsabilă civilmente SC K SRL, a achitat integral, inclusiv în ceea ce privește obligațiile fiscale accesorii acestei sume ce au fost calculate potrivit Codului de procedură fiscală prejudiciul produs pe relația cu societățile SC H SRL și SC L SRL, cu privire la care A.N.A.F. Mehedinți s-a constituit parte civilă. În consecință, deși gravitatea acuzațiilor este de necontestat, Înalta Curte apreciază că, față de comportamentul procesual al inculpaților și durata măsurilor asiguratorii (9-10 ani), la acest moment procesual menținerea acestor măsuri nu se mai justifică. Prin urmare, prin raportare și la cele statuate de Curtea Europeană în această materie, se constată că menținerea măsurilor asigurătorii nu este justificată la acest moment procesual, ridicarea acestora fiind în mod corect dispusă de instanța de apel. Pe de altă parte, Înalta Curte constată că prejudiciul cauzat părții civile prin faptele inculpaților, sub aspectul obligațiilor fiscale accesorii, nu a fost individualizat în mod cert în motivele contestației *(I.C.C.J, secția penală, decizia nr. 260 din 20 aprilie 2022, www.scj.ro).*

Formularea contestaţiei împotriva încheierii prin care s-a ridicat măsura sechestului asigurător asupra bunului aparţinând adjudecatarei, terţ faţă de cauza pendinte, impune contestatoarei-inculpată justificarea unui interes legitim. Calitatea contestatoarei de inculpată nu atrage *de plano* un interes în contestarea măsurii asigurătorii dispuse asupra unui bun ce nu îi aparţine, ce nu se află în patrimoniul unui coparticipant ori a unei persoane ce evidenţiază o legătură cu făptuitorii aptă a pune în discuţie măsura confiscării extinse. Inculpata B nu poate justifica un interes legitim nici dacă bunul ar fi supus înstrăinării, numita A, proprietarul imobilului, având drept de dispoziţie neîngrădit asupra bunului propriu. În condiţiile în care inculpata nu poate justifica un drept individual, personal, anterior ori actual asupra bunului, nu poate justifica niciun interes legitim în contextul măsurii asigurătorii. Faptul că bunul a fost dobândit în procedura licitaţiei publice instrumentate de inculpată în calitate de executor, nu îi pune la dispoziţie acesteia un drept *de veto* la transferul proprietăţii ori posibilitatea de a-i îngrădi atributele ori exerciţiul dreptului real adjudecatarului, străin de orice manopere dolozive efectuate. În acest context, se reţine că faţă de adjudecatar s-a emis de către procuror soluţia de netrimitere în judecată pentru lipsa vreunei înţelegeri cu inculpata-executor în sensul favorizării adjudecării, poziţie susţinută în procedura de cameră preliminară când s-a solicitat începerea judecăţii cu rechizitoriul modificat în acest sens. Eludarea normelor desfăşurării licitaţiei publice de către executor ce ar putea conduce la angajarea răspunderii sale (penale, civile, disciplinare) păstrează caracterul personal, nu radiază asupra adjudecatarului străin de orice manopere dolozive. În ce priveşte acţiunea civilă a părţilor civile C şi D ce au solicitat, în principal, restituirea în natură a imobilului vândut la licitaţie publică şi, numai în subsidiar, acoperirea prejudiciului prin echivalent, nu conduce la crearea unei calităţi procesuale adjudecatarului, ce nu este participant la fapta dedusă judecăţii. Procedura de cameră preliminară a stabilit obiectul judecăţii şi cadrul procesual atât sub aspectul infracţiunii cercetate, cât şi a părţilor implicate, adjudecatarul rămânând străin faţă de acestea *(I.C.C.J. secţia penală, decizia nr. 865 din 20 octombrie 2021, www.scj.ro).*

4.2. Ipoteze de luare/menţinere a măsurilor asigurătorii la finalizarea unei faze/etape procesuale

- în cazul în care dispune trimiterea în judecată, rechizitoriul procurorului poate cuprinde ***propunerea de luare sau menţinere*** a măsurilor asigurătorii; Codul de procedură penală nu a prevăzut şi o procedură de soluţionare a propunerii procurorului şi nici obligaţia procedurală pozitivă a judecătorului de cameră preliminară de a se pronunţa cu privire la propunerea parchetului; în aceste condiţii cred că este de preferat ca judecătorul de cameră preliminară să ia măsuri pentru soluţionarea în termen cât mai scurt a propunerii parchetului ca un standard de bune practici;

- omisiunea judecătorului de cameră preliminară de a se pronunţa cu privire la propunerea parchetului de menţinere a măsurii asigurătorii nu va atrage încetarea de drept a acestei măsuri, deoarece Codul de procedură penală nu prevede un astfel de efect şi nici termenul în care judecătorul trebuie să se pronunţe cu privire la propunerea parchetului sau obligaţia de a se pronunţa în faza de cameră preliminară;

această omisiune cred că poate fi evitată printr-o atitudine proactivă a procurorului de şedinţă care fie la termenul stabilit pentru formularea de cereri şi excepţii, fie anterior poate formula o solicitare explicită pentru ca judecătorul să se pronunţe asupra propunerii formulate prin rechizitoriu;

- potrivit art. 397 alin. (4) C.proc.pen. în cazul în care admite acţiunea civilă, instanţa trebuie să examineze necesitatea *luării* măsurilor asigurătorii privind reparaţiile civile, dacă asemenea măsuri nu au fost luate anterior; dispoziţiile din hotărâre privind ***luarea măsurilor asigurătorii sunt executorii***; *per a contrario*, nu vor fi executorii însă dispoziţiile referitoare la ridicarea măsurilor asiguratorii;

- Codul de procedură penală prevede două situaţii în care intervine ***încetarea de drept*** a măsurii asigurătorii; pe de o parte, potrivit art. 315 alin. (2) lit. a) C.proc.pen. în cazul dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată procurorul ***poate menţine*** măsurile asigurătorii privind reparaţiile civile şi restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii[1], care vor ***înceta de drept*** dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la comunicarea ordonanţei de clasare sau de renunţare la urmărirea penală[2]; în acest caz, procurorul trebuie însă să dispună ridicarea măsurilor asigurătorii luate în vederea garantării executării pedepsei amenzii penale; pe de altă parte, conform art. 397 alin. (5) C.proc.pen. dacă instanţa a lăsat nesoluţionată acţiunea civilă în condiţiile art. 25 alin. (5) C.proc.pen.[3] măsurile asigurătorii luate în cauză *se menţin*; aceste măsuri ***încetează de drept*** dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii; din interpretarea dispoziţiilor art. 397 alin. (5) C.proc.pen. ar trebui concluzionat că măsurile asigurătorii privind reparaţiile civile nu se menţin, ci încetează de drept în toate celelalte cazuri în care în care instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă (de pildă, atunci când moştenitorii sau, după caz, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii civile nu îşi exprimă opţiunea de a continua exercitarea acţiunii civile sau, după caz, partea civilă nu indică moştenitorii, succesorii în drepturi ori lichidatorii părţii responsabile civilmente în termen de cel mult două luni de la data decesului sau a reorganizării, desfiinţării ori dizolvării părţii civile/părţii responsabile civilmente, după caz);

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestaţie împotriva aducerii la îndeplinire a măsurii asigurătorii, se poate face *contestaţie potrivit legii civile*; *aşadar*, după rămânerea definitivă a hotărârii judecătoreşti este inadmisibilă o contestaţie formulată împotriva actului procesual prin care s-a instituit

---

[1] De pildă, în cazul dispunerii unei soluţii de clasare în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a C.proc.pen.

[2] Această opţiune legislativă menţinută din vechea reglementare este neadaptată realităţilor procedurale actuale, în condiţiile în care obligaţia persoanei prejudiciate de a formula acţiune la instanţa civilă este instituită de lege înainte de definitivarea soluţiei de netrimitere în judecată, pe care această persoană ar avea interes să o conteste în faţa judecătorului de cameră preliminară.

[3] În caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza I, lit. e), f) – cu excepţia prescripţiei, i) şi j), în caz de încetare a procesului penal ca urmare a retragerii plângerii prealabile, precum şi în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2), instanţa lasă nesoluţionată acţiunea civilă.

măsura asigurătorie (ordonanţa procurorului sau încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei), fiind posibilă numai critica, în condiţiile legii civile, a actului procedural (modalitatea de aducere la îndeplinire a măsurii).

4.2. Ridicarea măsurii asigurătorii

4.2.1. Ipoteze

- Codul de procedură penală nu conţine o reglementare-cadru a instituţiei, făcând, însă, referiri la ipoteze de ridicare a măsurii asigurătorii în mai multe dispoziţii normative cum ar fi:

a) art. 252 alin. (7) C.proc.pen.: obiectele sechestrate se păstrează până la *ridicarea* sechestrului;

b) art. 279 C.proc.pen.: se va reţine existenţa unei ipoteze în care se poate proceda la înlăturarea unor *omisiuni vădite* atunci când organul judiciar nu s-a pronunţat cu privire la *ridicarea măsurilor asigurătorii*;

c) art. 315 alin. (2) lit. a) C.proc.pen., respectiv art. 318 alin. (8) C.proc.pen. cu referire la art. 315 alin. (2) lit. a) C.proc.pen.: atunci când în cursul urmăririi penale a fost luată o măsură asigurătorie în ordonanţa de *clasare/renunţare* la urmărirea penală procurorul trebuie să se pronunţe fie cu privire la menţinerea măsurii asigurătorii luate în vederea reparării pagubei[1], fie cu privire la *ridicarea acesteia*;

d) art. 330 C.proc.pen.: când procurorul dispune trimiterea în judecată a inculpatului, rechizitoriul poate să cuprindă şi propunerea de luare, menţinere, *revocare* sau de înlocuire a unei măsuri preventive *ori a unei măsuri asigurătorii*;

e) art. 549[1] alin. (5) lit. a) C.proc.pen.: în ipoteza în care, în urma dispunerii unei soluţii de clasare/renunţare la urmărirea penală, este sesizat judecătorul de cameră preliminară în vederea dispunerii confiscării speciale, iar acesta respinge propunerea procurorului, va trebui să dispună şi *ridicarea măsurii asigurătorii luate în vederea confiscării*;

- prin DCC nr. 28/2016[2], instanţa de contencios constituţional a apreciat că normele procesual penale în materia măsurilor asigurătorii înfiinţate de organele penale

---

[1] În cazul în care procurorul decide menţinerea măsurii asigurătorii luate în vederea reparării pagubei aceasta va înceta de drept dacă persoana vătămată nu introduce acţiune în faţa instanţei civile, în termen de 30 de zile de la comunicarea soluţiei.

[2] În motivarea soluţiei pronunţate instanţa de contencios constituţional a mai constatat că „normele procesual civile reglementează şi un alt mijloc legal prin care debitorul sau terţul garant poate obţine desfiinţarea măsurilor asigurătorii, împiedicând valorificarea bunurilor la care acestea se referă, şi anume *«depunerea cu afectaţiune specială»*. Potrivit art. 721 alin. (1) C.proc.civ., «Până la adjudecarea bunurilor scoase la vânzare silită, debitorul sau terţul garant poate obţine desfiinţarea măsurilor asigurătorii ori de executare, consemnând la unitatea prevăzută de lege, la dispoziţia executorului judecătoresc, întreaga valoare a creanţei, cu toate accesoriile şi cheltuielile de executare, şi depunând dovada de consemnare la executorul judecătoresc». *Aşadar, prin efectuarea depunerii cu afectaţiune specială, măsurile asigurătorii instituite încetează.* De asemenea, Codul de procedură civilă reglementează, în cuprinsul art. 751, situaţiile în care debitorul are posibilitatea *fie de a opri executarea silită prin împiedicarea aplicării sechestrului, fie de a obţine ridicarea sechestrului în cazul în care a*

– cu privire la cazul particular al desființării (*ridicării*/încetării) măsurilor asigurătorii – *se completează cu dispozițiile procesual civile, în temeiul art. 2 alin. (2) C.proc.civ., dispozițiile procesual civile constituind izvor de drept procesual penal în măsura în care Codul de procedură penală nu cuprinde dispoziții contrare*; prin urmare, a considerat că, în absența unei reglementări – cadru cu privire la ridicarea măsurilor asigurătorii se vor aplica regulile stipulate de art. 957 C.proc.civ.; astfel, Curtea a constatat că „normele procesual civile, spre deosebire de normele procesual penale în materia măsurilor asigurătorii, reglementează atât desființarea de drept a sechestrului asigurător [art. 955 C.proc.civ., în caz de nedepunere a cauțiunii în ipotezele reglementate de art. 953 alin. (1) și (3) din același cod], cât și instituția ridicării sechestrului asigurător – art. 957 alin. (1) C.proc.civ. Așadar, potrivit art. 957 alin. (1) C.proc.civ., *«dacă debitorul va da, în toate cazurile, o garanție îndestulătoare, instanța va putea ridica, la cererea debitorului, sechestrul asigurător»*. În aceste condiții, Curtea a reținut că legea procesual civilă reglementează pentru debitor un remediu eficient pentru ridicarea măsurii sechestrului asigurător, și anume în cazul în care dă o garanție – reală sau personală – îndestulătoare. Așa încât, dacă se va constitui la dispoziția creditorului o asemenea garanție, debitorul este îndreptățit să formuleze o cerere prin care să solicite ridicarea sechestrului, astfel încât bunurile sale vor fi scoase de sub măsura indisponibilizării. Cât privește poprirea asigurătorie, potrivit art. 971 alin. (1) C.proc.civ., soluționarea cererii, executarea măsurii, desființarea și ridicarea popririi asigurătorii se vor efectua potrivit dispozițiilor art. 954-959 din același cod, care se aplică în mod corespunzător, așa încât condițiile înființării popririi asigurătorii, ca și

---

fost deja instituit. Cele două cazuri de împiedicare/ridicare a sechestrului prevăzute de art. 751 C.proc.civ. sunt următoarele: a) debitorul plătește creanța, inclusiv accesoriile și cheltuielile de executare, în mâinile creditorului sau reprezentantului său având procură specială; b) debitorul face depunerea cu afectațiunea specială prevăzută la art. 721 alin. (1) și predă executorului recipisa de consemnare. Similar, în cazul popririi, art. 784 alin. (6) C.proc.civ. reglementează situația în care măsura indisponibilizării sumelor de bani sau a bunurilor mobile incorporale poprite poate înceta, respectiv *în cazul în care debitorul consemnează, cu afectațiune specială, toate sumele pentru acoperirea cărora a fost înființată poprirea, la dispoziția executorului judecătoresc*, în condițiile prevăzute la art. 721. În acest caz, debitorul va înmâna recipisa de consemnare executorului judecătoresc, care îl va înștiința de îndată pe terțul poprit, care devine astfel obligat să deblocheze conturile debitorului sau bunurile mobile incorporale ale acestuia. Practic, pentru ca debitorul să evite o pagubă în patrimoniul său, *legiuitorul i-a recunoscut posibilitatea de a consemna cu afectațiune specială întreaga valoare a creanței la dispoziția executorului, înmânându-i acestuia dovada consemnării*. Așadar, având în vedere că normele procesual civile precitate reglementează cu privire la desființarea măsurilor asigurătorii, la cerere, în ipotezele în care debitorul dă o garanție – reală sau personală îndestulătoare, face depunerea cu afectațiune specială ori plătește creanța, inclusiv accesoriile, Curtea a constatat că, *în măsura în care se face aplicarea acestora în materie penală, suspectul/inculpatul, față de care s-a dispus instituirea unei măsuri asigurătorii, poate solicita, pe parcursul procesului penal, desființarea (ridicarea/încetarea) respectivei măsuri, dreptul de acces la justiție și dreptul la apărare fiind astfel garantate*. (...) Așadar, Curtea a reținut că, ulterior înființării popririi, se poate ajunge la ridicarea acesteia, din oficiu – de către organul judiciar sau organul de executare – sau la cererea debitorului poprit, în ipotezele în care datoria a fost stinsă prin plată de către terțul poprit ori datoria a fost stinsă prin plată chiar de către debitor, în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură civilă, menționate anterior".

cele privind ridicarea acesteia sunt cele prevăzute la sechestrul asigurător, anterior menţionate".

- având în vedere ansamblul reglementărilor procesual penale şi civile, consider că ridicarea măsurii asigurătorii în procesul penal *nu se dispune în cazurile în care se constată nelegalitatea măsurii*, nefiind aşadar subordonată constatării existenţei unei nulităţii relative sau absolute în legătură cu luarea sau menţinerea măsurii, ci implică *constatarea dispariţiei totale sau parţiale a motivelor care au justificat luarea sau menţinerea măsurii*; astfel, nu se poate compensa pe calea formulării unei cereri de ridicare a măsurii asigurătorii, neformularea contestaţiei în condiţiile art. 250 C.proc.pen., şi nici nu se poate solicita efectuarea unei nou control de legalitate în urma respingerii unei astfel de contestaţii;

Ipoteze în care se poate dispune ridicarea măsurii asigurătorii:

a) *atunci când măsura luată/menţinută nu mai satisface testul proporţionalităţii;*

- atât la luarea măsurii asigurătorii, când şi în perioada în care acesta este în fiinţa trebuie respectată ***exigenţa de proporţionalitate*** a măsurii asigurătorii cu scopul urmărit pentru ca măsura procesuală restrictivă de proprietate să nu se transforme odată cu trecerea timpului într-o sarcină excesivă pentru persoana ale cărei bunuri sunt indisponibilizate. În acest sens, Curtea Europeană a reţinut ***necesitatea aplicării testului de proporţionalitate*** şi încălcarea exigenţelor art. 1 din Protocolul nr. 1 adiţional la Convenţia europeană faţă de durata excesivă a măsurilor asigurătorii în cauza *Forminster Enterprises Limited c. Republicii Cehe*[1]. Astfel, instanţa europeană a arătat că „în ceea ce priveşte proporţionalitatea indisponibilizării, dreptul companiei reclamante de a dispune de acţiunile sale a fost suspendat începând cu 11 mai 1997, ceea ce înseamnă *o perioadă mai mare de 11 ani*. Drepturile de vot aferente acţiunilor au fost suspendate la 15 iunie 2006, în timp ce alte drepturi aferente acţiunilor, cum ar fi dreptul de a fi plătit dividende şi de a ataca deciziile adunării generale, au fost menţinute de către compania reclamantă. Curtea recunoaşte importanţa efectuării de investigaţii ale infracţiunilor economice grave suspectate, ca în cazul de faţă, cu precauţia necesară pentru a se asigura că aceste infracţiuni sunt evaluate în mod corespunzător şi în proceduri îndeplinite corespunzător. Cu toate acestea, Curtea, ţinând cont de durata indisponibilizării acţiunilor companiei reclamante – mai mult de 12 ani – şi de valoarea considerabilă a acestor active, constată că în speţa de faţă nu a fost respectat un echilibru just între interesele generale ale societăţii şi interesele companiei reclamante, aceasta din urmă fiind obligată să suporte o sarcină excesivă ca urmare a indisponibilizării continue existente"; în schimb, Curtea Europeană a reţinut în cauza *BENET PRAHA, SPOL. S R.O. c. Republicii Cehe*[2] că *nu a fost încălcat testul de proporţionalitate* faţă de complexitatea cauzei (infracţiuni în domeniul taxelor vamale şi al evaziunii fiscale cu prejudicii de milioane de euro create prin tranzacţiile mai multor companii, inclusiv din străinătate şi companii *offshore*) şi activităţile investigative desfăşurate activ de organele judiciare. Astfel, instanţa

[1] CtEDO, hotărârea din 9 octombrie 2008, în cauza *Forminster Enterprises Limited c. Republicii Cehe*, parag. 76-78.

[2] CtEDO, hotărârea din 24 februarie 2011, în cauza *BENET PRAHA, SPOL. S R.O c. Republicii Cehe*, parag. 88-117.

europeană a reținut că o suspiciune rezonabilă, la începutul anchetei, nu poate justifica o ingerință nedeterminată față de drepturile companiei reclamante. Cu toate acestea, Curtea a notat că dimensiunile anchetei au fost considerabile, organele de urmărire penală confruntându-se cu o presupusă activitate infracțională extrem de sofisticată și extinsă în cadrul căreia suspecții au folosit o rețea internațională formată din numeroase companii în mai multe țări pentru realizarea tranzacțiilor financiare și acoperirea urmelor faptelor comise. Prin urmare, raportat la acest nivel de complexitate, Curtea a apreciat că nu a existat nicio încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție, deoarece organele de urmărire penală nu au rămas în pasivitate, au strâns numeroase probe, au audiat zeci de martori și au contactat numeroase țări cu solicitări de asistență judiciară în materie penală;

- în cauzele contra României, CtEDO a reținut încălcarea standardelor europene de protecție a proprietății prin indisponibilizarea pe o durată de 4 ani și 5 luni, respectiv 8 ani, a unor sume de bani pe durata urmăririi penale fără posibilitatea contestării măsurii asiguratorii (cauza *Wellane Ltd. c. România*, hotărârea din 12 octombrie 2021, respectiv cauza *Credit Europe Leasing IFN SA. c. România*, hotărârea din 21 iulie 2020);

- în cazul în care, după dispunerea unei soluții de clasare, procurorul consideră că nu se mai impune menținerea măsurii asigurătorii, întrucât prelungirea privării de proprietate nu mai este proporțională cu scopul urmărit, poate dispune ridicarea măsurii asigurătorii.

b) *dacă suspectul sau inculpatul acoperă voluntar cuantumul pagubei produse prin infracțiunea comisă;* în acest caz, dacă scopul avut în vedere la luarea măsurii asigurătorii a fost tocmai asigurarea acoperii pagubei, față de atitudinea proactivă a acuzatului, se constată că acest scop nu mai există și, prin urmare, nu mai există vreun temei pentru continuarea restricției dreptului de proprietate; dacă prejudiciul este acoperit numai parțial (de exemplu, în ipoteza în care prejudiciul este acoperit parțial prin compensarea datoriilor inculpatului/părții responsabile civilmente cu sumele plătite în plus de către aceștia cu titlu de taxe și impozite), se poate dispune menținerea măsurii asigurătorii numai în limitele pagubei neacoperite și, pe cale de consecință, ridicarea măsurii asigurătorii;

c) *când se justifică schimbarea obiectului măsurii asigurătorii;* de pildă, în cazul în care inițial măsura asigurătorie a fost instituită asupra unui bun imobil, iar inculpatul depune o sumă de bani reprezentând valoarea de piață de imobilului într-un cont bancar la dispoziția organului judiciar solicitând înlocuirea măsurii asigurătorii; în măsura în care organele judiciare apreciază cererea drept întemeiată se va dispune ridicarea măsurii asigurătorii instituite asupra imobilului și luarea măsurii asigurătorii asupra sumei de bani depuse;

d) *când se constată o micșorare a cuantumului prejudiciului avut în vedere la momentul luării măsurii asigurătorii;* o astfel de situație se poate reține atunci când, în urma efectuării unei expertize contabile, organele de urmărire penală constată că evaluarea inițială a prejudiciului cauzat este eronată și se impune reținerea unui cuantum mai redus al acestuia (cu titlu de exemplu se poate reține o astfel de situație în cazul în care administratorul unei asociații de proprietari este acuzat de delapi-

darea banilor asociaţiei, iar ulterior se constată că o parte din banii care se considerau a fi delapidaţi fuseseră folosiţi pentru plata utilităţilor); în acest caz se va reduce măsura asigurătorie în limita cuantumului valorii probabile a pagubei şi, pe cale de consecinţă, se va ridica măsura asigurătorie ce poartă asupra excedentului;

e) *atunci când, consecutiv dispunerii unei soluţii de clasare/renunţare la urmărirea penală, se respinge definitiv propunerea procurorului de confiscarea specială a unui bun*, judecătorul de cameră preliminară are obligaţia de a dispune ridicarea măsurii asigurătorii instituite în vederea asigurării confiscării speciale;

f) *în cazul în care se dispune o soluţie de clasare sau renunţare la urmărirea penală, iar măsura asigurătorie a fost luată în vederea asigurării plăţii amenzii;*

g) *dacă se dispune o soluţie de clasare, iar, prin raportare la temeiul de drept reţinut, nu se poate dispune obligarea suspectului sau inculpatului la plata de cheltuieli judiciare către stat, dacă măsura asigurătorie a fost luată în acest scop.*

- în cazul prevăzut de art. 315 alin. (2) lit. a) C.proc.pen., dacă procurorul decide menţinerea măsurii asigurătorii după dispunerea unei soluţii de clasare, măsura încetează de drept după trecerea unui termen de 30 de zile calculat, însă, de la data comunicării soluţiei persoanei vătămate, dacă acesta nu exercită acţiune în faţa instanţei civile; atunci când, indiferent de motiv, parchetul nu comunică ordonanţa de clasare persoanei vătămate, această eroare procedurală produce ca efect prelungirea arbitrară a privării de proprietate; în acest caz, cred că pe calea plângerii formulate împotriva soluţiei de clasare suspectul sau inculpatul poate obţine de la judecătorul de cameră preliminară o soluţie de ridicare a măsurii asigurătorii; dacă, însă, ordonanţa prin care s-a dispus clasarea este comunicată persoanei vătămate, iar aceasta nu exercită acţiune în faţa instanţei civile şi, cu toate că măsura asigurătorie a încetat de drept, autorităţile de carte funciară nu procedează la radierea notărilor în cartea funciară, invocând dispoziţiile art. 167 alin. (1) din Regulamentul anexă la Ordinul ANCPI nr. 700/2014, consider că singura cale de urmat este cea a formulării unei *acţiuni în constatare* în faţa instanţei civile care să aibă ca obiect reţinerea încetării de drept a măsurii asigurătorii şi a faptului că bunul nu este grevat de vreo restricţie a dreptului de proprietate.

4.2.2. Aspecte procedurale

Calitate procesuală activă: cererea de ridicare a măsurii asigurătorii poate fi formulată de suspect/inculpat/partea responsabilă civilmente/orice persoană ale cărei drepturi sau interese legitime sunt afectate prin luarea/menţinerea măsurii asigurătorii;

Competenţa soluţionării cererii de ridicare a măsurii asigurătorii aparţine:

1. în cursul urmăririi penale, procurorului care se pronunţă prin ordonanţă ce poate fi atacată cu plângere la procurorul ierarhic superior; ordonanţa procurorului prin care se dispune ridicarea măsurii asiguratorii este executorie, plângerea care ar putea fi formulată de partea civilă neavând caracter suspensiv de executare;

2. în faza camerei preliminare, judecătorului de cameră preliminară învestit să soluţioneze cererile şi excepţiile referitoare la legalitate şi loialitatea urmăririi penale se pronunţă prin încheiere care poate fi atacată cu contestaţie;

3. în etapa judecății în primă instanță, completul învestit cu judecarea cauzei se pronunță prin încheiere, respectiv sentință care pot fi atacate cu apel; soluția instanței de ridicare a măsurii asiguratorii nu are caracter executoriu;

4. în etapa judecății în apel, de instanța de control judiciar se pronunță prin decizie definitivă.

Dacă instanța pronunță o soluție de achitare și menține măsura asiguratorie instituită în vederea reparării prejudiciului, iar partea civilă nu formulează acțiune civilă în termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii, va aparține *instanței civile* competența de a se pronunța cu privire la ridicarea măsurii asiguratorii.

Nu cred că inexistența unei reglementări procedurale trebuie să conducă la inaplicabilitatea acestei instituții în cazurile enumerate mai sus; prin urmare, carența legislativă trebuie complinită prin interpretarea legii procesuale pe calea suplimentului analogic, în sensul că procedura de la contestarea luării măsurii asiguratorii (art. 250 C.proc.pen. și art. 250[1] C.proc.pen.) va fi aplicată în mod corespunzător și în cazul ridicării măsurii asiguratorii; astfel, în cursul urmăririi penale ridicarea măsurii asiguratorii se va dispune numai de procuror prin ordonanță care poate fi contestată în termen de 3 zile de la data comunicării la judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond; în faza de cameră preliminară sau de judecată, ridicarea măsurii asiguratorii poate fi dispusă de judecător prin încheiere care poate fi atacată cu contestație, în termen de 48 de ore de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare[1].

În raport cu prevederile art. 581 C.proc.pen. – conform cărora dispozițiile din hotărârea penală privitoare la despăgubirile civile se execută potrivit legii civile – în faza executării hotărârilor penale, competența de a constata executarea obligației de plată a despăgubirilor civile și de a soluționa cererea subsecventă de ridicare a sechestrului asigurător instituit în vederea garantării reparării pagubei produse prin infracțiune îi revine instanței civile competente material și teritorial *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 100 din 25 februarie 2020, www.scj.ro)*.

Pentru a garanta protecția drepturilor părților civile, legiuitorul a prevăzut în art. 397 alin. (5) C.proc.pen., dispoziția de menținere a măsurilor asigurătorii pentru o perioadă de timp limitată de 30 de zile, timp în care partea civilă să aibă posibilitatea sesizării unei instanțe civile cu analizarea pretențiilor civile. Dacă partea civilă nu ia măsuri pentru sesizarea instanței civile în termenul dat, același text legal prevede că măsura sechestrului asigurator încetează de drept. Încetarea de drept a sechestrului asigurator, însă, nu duce la radierea de către Oficiul de Cadastru și Publicitate Imobiliară a mențiunilor din cartea funciară. Astfel că, proprietarii bunurilor supuse sechestrului asigurător trebuie

[1] În doctrină [*A.-R. Trandafir*, Comentariu art. 251, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a apreciat că *de lege lata*, varianta acceptabilă ar fi împrumutarea prevederilor art. 957 alin. (1) C.proc.civ. și cu privire la eventuala cale de atac, urmând ca aceasta (care nu se va numi însă apel) să fie formulată în termen de 5 zile.

să sesizeze instanţa de judecată cu o cerere pentru constatarea încetării de drept a măsurii. Privitor la competenţa funcţională de soluţionare a unei astfel de cereri, ca manieră de distribuire a cauzelor în funcţie de specializarea judecătorilor în anumite materii sau domenii ale dreptului, adresate instanţelor de judecată ca urmare a pronunţării unei soluţii de achitare în procesul penal şi de lăsare, ca nesoluţionată, a acţiunii civile, aceasta aparţine instanţelor civile de drept comun, având în vedere că instanţele penale s-au dezînvestit prin pronunţarea soluţiei de achitare. De altfel, prorogarea în favoarea instanţei penale cu privire la soluţionarea acţiunii civile, alăturate acţiunii penale, este una limitată, operând numai atât timp cât instanţa este învestită cu latura penală (exceptând situaţia de disjungere şi judecare separată a laturii civile), sau atunci când instanţa penală este ţinută de anumite norme de procedură penală care limitează măsurile concrete pe care le poate lua pe latură civilă. Conform prevederilor art. 954 alin. (1) C.proc.civ., instituirea sechestrului asigurator revine instanţei competente să analizeze, în primă instanţă, cererea prin care se tinde la obţinerea titlului executoriu, iar dispoziţiile art. 956-957 C.proc.civ. prevăd că instanţa competentă a dispune instituirea este competentă a constata şi desfiinţarea de drept, respectiv a dispune ridicarea sechestrului asigurator *(I.C.C.J., secţia I civilă, decizia nr. 640 din 4 martie 2020, www.scj.ro).*

Sub un prim aspect, se constată că obiectul cererii deduse judecăţii nu îl reprezintă contestaţia inculpatului împotriva dispoziţiei de luare a măsurii asigurătorii şi a modului de aducere la îndeplinire a măsurii, astfel cum prevăd dispoziţiile art. 250 alin. (1) C.proc.pen., în mod corect menţionând prima instanţă că acest moment a fost depăşit în cauză, ci reprezintă cererea persoanei faţă de care s-a dispus instituirea unei măsuri asigurătorii prin care solicită, pe parcursul procesului penal, modificarea sau chiar ridicarea măsurii, pentru motive survenite ulterior luării acesteia. În speţă, inculpatul A. a formulat cerere de ridicare a sechestrului asigurător, întrucât de la momentul luării măsurii asupra bunurilor sale şi până în prezent au intervenit schimbări, inculpatul dobândind dreptul de proprietate exclusivă asupra imobilului, imobil asupra căruia se instituise sechestrul asigurător prin ordonanţa nr. X. emisă la 29 decembrie 2015 de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie – Direcţia Naţională Anticorupţie asupra cotei de 1/2 deţinută de acesta la momentul luării măsurii asigurătorii. De asemenea, cererea a fost formulată şi în considerarea faptului că valoarea acestui imobil (376.605,94 lei valoare de impunere fiscală, respectiv 433.620 lei stabilită prin raportul de expertiză tehnică) este de natură a garanta repararea pagubei stabilită de organul de urmărire penală la suma de 286.831,99 lei, sumă până la concurenţa căreia, de altfel, procurorul dispusese măsura în discuţie. (...) în situaţiile nereglementate în mod expres prin dispoziţiile legale specifice materiei căreia i se circumscrie cererea, cum este cazul de faţă, devin aplicabile dispoziţiile Codului de procedură civilă, art. 2 alin. (2) menţionând că, „de asemenea, dispoziţiile prezentului cod se aplică şi în alte materii, în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziţii contrare"; aşadar, în speţă, sunt incidente dispoziţiile art. 957 alin. (1) C.proc.civ., potrivit cărora, „dacă debitorul va da, în toate cazurile, o garanţie îndestulătoare, instanţa va putea ridica, la cererea debitorului, sechestrul asigurător". În conse-

cinţă, sunt neîntemeiate criticile parchetului cu privire la nerespectarea termenului de contestare a măsurii la judecătorul de drepturi şi libertăţi, în termenul de 3 zile de la data comunicării ordonanţei de luare a măsurii sechestrului asigurător şi, astfel, în opinia parchetului, se impune respingerea ca inadmisibilă a cererii, întrucât a fost adresată instanţei de fond cu nerespectarea condiţiilor prevăzute în art. 250 C.proc.pen. Contrar celor menţionate de parchet prin contestaţia formulată, în sensul că nu se impunea ridicarea măsurii asigurătorii, întrucât în cauză există constituiri de părţi civile, iar prin faptele inculpatului s-a produs un prejudiciu, se constată că în cauză nu a fost dispusă ridicarea măsurii sechestrului, ci pentru motivul anterior menţionat, precum şi pentru garantarea reparării prejudiciului presupus creat prin infracţiunile pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, stabilit de organul de urmărire penală la suma de 286.831,99 lei, s-a apreciat suficientă măsura asigurătorie a sechestrului doar asupra imobilului – teren şi construcţii – proprietatea exclusivă a inculpatului A. şi care are în prezent o valoare superioară celei estimate ca fiind prejudiciul produs în cauză. Aşadar, aşa cum s-a menţionat, chiar prin ordonanţa Direcţiei Naţionale Anticorupţie nr. X. din 29 decembrie 2015 privind aplicarea măsurilor asigurătorii, pusă în aplicare prin procesul-verbal din 30 decembrie 2015, procurorul a precizat că aceasta este luată până la concurenţa sumei de 286.831,99 lei, iar prin încheierea contestată, instanţa de fond a menţinut sechestrul asigurător instituit prin aceeaşi ordonanţă asupra cotei de 1/2, extinzându-l însă asupra întregului imobil, reţinând că valoarea actuală a acestuia (de 376.605,94 lei) este în măsură să garanteze repararea pagubei produse prin infracţiunile pentru care inculpatul A. a fost trimis în judecată, acesta fiind întocmai scopul instituirii măsurii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 252 din 10 mai 2019, www.scj.ro)*.

Privarea de proprietate pe o durată de 8 ani, în condiţiile în care cercetarea judecătorească se află la debut, urmând a fi audiaţi încă aproximativ 60 de martori şi experţi şi cei 11 inculpaţi persoane fizice, conduce în mod rezonabil la concluzia că păstrarea, în continuare, a măsurilor asigurătorii instituite asupra bunurilor mobile şi imobile ale inculpaţilor este de natură a afecta justul echilibru între interesul general al societăţii (constând în acoperirea prezumtivei pagube produsă prin infracţiune) şi interesul celor 10 inculpaţi, care ar fi obligaţi să suporte o sarcină disproporţionată şi excesivă în ipoteza prelungirii măsurilor pe o perioadă nedeterminată, ceea ce ar echivala cu însăşi încălcarea dreptului lor de proprietate asupra bunurilor *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea din 29 iunie 2021, nepublicată)*.

Deşi organelor judiciare le revine obligaţia legală de a lua măsura sechestrului asigurător, măsură ce la momentul instituirii era necesară şi proporţională, menţinerea *sine die* o lipseşte de caracterul necesar şi proporţional şi o transformă într-o sarcină excesivă prin durata sa, chiar şicanatorie, în condiţiile în care nu a fost validată printr-o soluţie asupra acţiunii penale şi civile, cel puţin de primă instanţă. Deşi abstract poate fi considerată necesară pentru acoperirea prejudiciului produs prin faptele cercetate, raportat la situaţia concretă, menţinerea măsurii asigurătorii, o perioadă îndelungată, cu potenţial de prelungire, în

contextul în care urmărirea penală nu este finalizată, transformă măsura într-o veritabilă sancțiune prin efectele sale severe asupra patrimoniului inculpatului și durata devenită excesivă *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 275 din 13 mai 2021, nepublicată).*

4.2.3. Competenţe ANABI

- potrivit art. 27 alin. (6) teza I din Legea nr. 318/2015 ANABI comunică alerte în format electronic[1] *privind ridicarea măsurilor asigurătorii* de către procuror, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de către instanţa de judecată, către toate instituţiile publice şi entităţile profesionale cu atribuţii în domeniul executării silite, care au obligaţia de a comunica în termen de *15 zile lucrătoare*[2] dacă asupra aceluiaşi bun au fost înfiinţate şi alte măsuri asigurătorii; astfel, comunicarea alertelor implică faptul că a existat o măsură asigurătorie instituită asupra unui bun care şi-a încetat existenţa indiferent de noţiunea folosită de organele judiciare în această privinţă (*ridicarea măsurii asigurătorii* ca urmare a constatării nelegalităţii acesteia, *restrângerea măsurii asigurătorii* numai la anumite bunuri dintre cele iniţial sechestrate, *încetarea măsurii asigurătorii* consecutiv clasării şi nesesizării instanţei civile, *defiinţarea măsurii asigurătorii* potrivit limbajului folosit de instanţa de contencios constituţional[3] etc.);

- deşi teza I a art. 27 alin. (6) din Legea nr. 318/2015 nu face referire şi la judecătorul de cameră preliminară, cred că faţă de sfera competenţei funcţionale a acestuia de a dispune ridicarea măsurii asigurătorii alerta trebuie comunicată şi acestuia;

- conform art. 27 alin. (6) teza a II-a din Legea nr. 318/2015, dacă nu au fost înfiinţate şi alte măsuri asigurătorii sau executorii (în cadrul unei executări silite civile sau fiscale), ANABI virează suma în contul notificat de suspect, inculpat, persoana responsabilă civilmente sau persoana în proprietatea sau posesia căreia se aflau bunurile supuse măsurilor asigurătorii, după caz, deschis pe numele acestuia, la o unitate bancară de pe teritoriul României;

- potrivit art. 27 alin. (6) teza finală din Legea nr. 318/2015, dacă au fost înfiinţate şi alte măsuri asigurătorii, rămân aplicabile dispoziţiile dreptului comun în materie; această dispoziţie trebuie corelată cu efectuarea unei comunicări în termenul de 15 zile lucrătoare către ANABI a existenţei altor măsuri asigurătorii sau executorii; în ipoteza în care o astfel de comunicare este făcută, însă cu depăşirea termenului de 15 zile, cred că dispoziţiile art. 27 alin. (6) teza finală din Legea nr. 318/2015 vor fi aplicabile numai atunci când ANABI nu a procedat la efectuarea viramentelor.

---

[1] Eficientizarea sistemului de alerte depinde de rapiditatea cu care se va proceda la operaționalizarea sistemului informatic național integrat de evidență a creanțelor provenite din infracțiuni ROARMIS (Romanian Assets Recovery and Management Integrated System).

[2] Termenul de 15 zile nu are natura unui termen substanțial sau procedural fiind calculat pe zile lucrătoare, iar nu potrivit art. 269 C.proc.pen., nefiind aplicabilă nici instituția prorogării termenului.

[3] A se vedea *DCC nr. 20/2016.*

Secţiunea a 13-a. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile şi imobile sechestrate

§1. Condiţii necesare pentru a se dispune valorificarea

- **bunurile mobile şi imobile**[1] sechestrate pot fi valorificate **în cursul procesului penal** în următoarele patru cazuri:

1. când există **o cerere explicită a proprietarului** bunurilor mobile/imobile;

2. când **există acordul proprietarului** bunurilor mobile/imobile, chiar şi în lipsa unei cereri explicite a acestuia;

- potrivit art. 28 alin. (4) şi (5) din Legea nr. 318/2015, pentru bunurile mobile a căror valoare depăşeşte echivalentul în lei a 15.000 euro aflate în custodia Agenţiei Naţionale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate, aceasta este autorizată, cu aprobarea prealabilă a procurorului sau, după caz, a instanţei de judecată, să obţină acordul proprietarului bunului în vederea valorificării. Agenţia beneficiază, din dispoziţia organului judiciar, în mod gratuit, de suport tehnic şi logistic din partea autorităţilor, instituţiilor publice, regiilor naţionale, regiilor autonome, companiilor şi societăţilor naţionale sau din partea oricărei alte persoane juridice de drept public care deţin infrastructura necesară sau au atribuţii în gestionarea bunurilor cu regim special;

3. când **nu există acordul proprietarului** bunurilor mobile, acestea pot fi valorificate atunci când: *a)* în termen de **un an** de la data instituirii sechestrului, **valoarea bunurilor sechestrate s-a diminuat** în mod semnificativ, respectiv cu cel puţin 40% în raport cu valoarea din momentul dispunerii măsurii asigurătorii (de pildă, în ipoteza indisponibilizării unor monede virtuale a căror valoare a scăzut de la momentul instituirii măsurii); *b)* există **riscul expirării termenului de garanţie** sau când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor animale sau păsări vii; *c)* sechestrul asigurător s-a aplicat asupra ***produselor inflamabile sau petroliere, asupra masei lemnoase şi a materialelor lemnoase, asupra produselor farmaceutice şi a materialelor sanitare***; *d)* sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unor **bunuri a căror depozitare sau întreţinere necesită cheltuieli disproporţionate** în raport cu valoarea bunului; *e)* sechestrul asigurător s-a aplicat asupra ***unui stoc de bunuri sau produse cu o valoare cumulată mai mică sau egală cu echivalentul în lei al sumei de 300.000 euro***;

- potrivit art. 29 alin. (1) din Legea nr. 318/2015 din dispoziţia procurorului, a judecătorului de drepturi şi libertăţi sau a instanţei de judecată, Agenţia Naţională de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate procedează la valorificarea de îndată a bunurilor mobile sechestrate. Bunurile mobile prevăzute se pot valorifica de la locul unde se află depozitate.

4. când proprietarul autovehiculelor ori mijloacelor de transport sechestrate nu a putut fi identificat şi valorificarea acestora nu se poate face în condiţiile de la

[1] Prin modificarea art. 252[1] alin. (1) C.proc.pen. a fost permisă valorificarea şi a bunurilor imobile sechestrate.

pct. 3 aceste bunuri pot fi valorificate în următoarele situaţii: *a)* atunci când au fost folosite, în orice mod, la săvârşirea unei infracţiuni; *b)* dacă de la data instituirii măsurii asigurătorii asupra acestor bunuri a trecut o perioadă de un an sau mai mare.

5. atunci când sechestrul asigurător s-a aplicat asupra unui mijloc de transport rutier, feroviar, naval sau aerian şi valorificarea nu se poate face potrivit dispoziţiilor art. 252^1 alin. (2) C.proc.pen., bunurile pot fi valorificate, atunci când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiţii:

a) măsura asiguratorie a fost dispusă pentru a evita ascunderea, distrugerea, înstrăinarea sau sustragerea de la urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării speciale sau al confiscării extinse;

b) în termen de un an de la data instituirii măsurii asigurătorii proprietarul nu consemnează, în contul constituit potrivit legii speciale, o sumă de bani în cuantum egal cu valoarea bunului sechestrat;

c) bunul se află în custodia unei instituţii publice.

- *sumele de bani rezultate* din valorificarea bunurilor mobile sau imobile se depun în contul constituit potrivit legii speciale în termen de cel mult 3 zile de la valorificarea bunurilor.

§2. Dispunerea valorificării bunurilor mobile în cursul urmăririi penale

- în cazurile prevăzute la **pct. 1 şi 2 procurorul**, având în vedere cererea/acordul proprietarului bunului, dispune **prin ordonanţă** valorificarea bunurilor mobile/imobile sechestrate;

- când nu există acordul proprietarului, ori când acesta nu a putut fi identificat, ori în ipotezele nou introduse prin Legea nr. 230/2022 (mijloc de transport rutier, feroviar, naval sau aerian) valorificarea ***bunurilor mobile*** determinate de lege nu poate fi realizată direct de procuror, trebuind să parcurgă următorii **paşi procedurali**:

1. procurorul care a instituit sechestrul, atunci când apreciază că se impune valorificarea ***bunurilor mobile*** sechestrate, **sesizează judecătorul de drepturi şi libertăţi** cu o propunere motivată de valorificare a bunurilor sechestrate;

2. judecătorul de drepturi şi libertăţi sesizat fixează un termen, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care se citează părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul. Participarea procurorului este obligatorie; asistenţa juridică este a suspectului sau inculpatului şi obligatorie doar în cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.;

3. persoanele citate (care se prezintă la termenul fixat de procuror) sunt **încunoştinţate** despre faptul că se intenţionează valorificarea bunurilor mobile/imobile sechestrate şi li se pune în vedere că au dreptul de a face **observaţii sau cereri legate** de bunurile ce urmează a fi valorificate; absenţa persoanelor citate nu împiedică continuarea procedurii;

4. analizarea obiecţiilor şi cererilor făcute de părţi sau custode şi luarea unei decizii cu privire la valorificare;

5. dispunerea valorificării bunurilor mobile prevăzute de art. 252^1 alin. (2)-(3^1) C.proc.pen. **prin încheiere de către judecătorul de drepturi şi libertăţi dacă** se apreciază în continuare că se impune valorificarea.

- împotriva încheierii judecătorului de drepturi şi libertăţi se poate face ***contestaţie*** la judecătorul de drepturi şi libertăţi de la instanţa ierarhic superioară de către părţi, custode, procuror, precum şi de către orice altă persoană interesată în termen de 10 zile de la comunicare pentru procuror, părţi sau custode sau de la data când au luat la cunoştinţă de încheiere în cazul altor persoane interesate;

- părţile sau custodele pot face contestaţie *numai împotriva* încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi *a dispus valorificarea* bunurilor mobile sechestrate;

- *procurorul* poate face contestaţie *numai* împotriva încheierii prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi *a respins propunerea* de valorificare a bunurilor mobile sechestrate; deopotrivă, cred că şi în ipoteza unei admiteri în parte a cererii de valorificare procurorul are deschisă calea contestaţiei deoarece în această ipoteză se contestă dispoziţia instanţei cu privire la partea prin propunerea procurorului care nu a fost însuşită;

- contestaţia formulată *este suspensivă de executare*, încheierea judecătorului de drepturi şi libertăţi prin care s-a dispus valorificarea nefiind executorie; judecarea contestaţiei se face de urgenţă şi cu precădere, iar hotărârea prin care se soluţionează contestaţia este definitivă.

§3. Dispunerea valorificării a bunurilor mobile în faza camerei preliminare şi în cursul judecăţii

1. competenţă: completul de judecată căruia i-a fost repartizată aleatoriu cauza;

2. sesizare: din oficiu sau la cererea procurorului, a uneia dintre părţi sau a custodelui;

3. obiect: toate situaţiile în care se dispune valorificarea bunurilor sechestrate, iar nu doar atunci când nu există acordul proprietarului;

4. procedură:

a) după sesizare instanţa de judecată **stabileşte un termen**, care nu poate fi mai scurt de 10 zile, la care sunt citate părţile, precum şi custodele bunurilor, atunci când a fost desemnat unul; participarea procurorului este obligatorie;

b) la termenul fixat **se pune în discuţia** părţilor, **în camera de consiliu** (chiar dacă în faza de judecată este instituită regula publicităţii şedinţei de judecată), valorificarea bunurilor mobile sechestrate şi li se pune în vedere faptul că au dreptul de a face observaţii sau cereri legate de acestea. Lipsa părţilor legal citate nu împiedică desfăşurarea procedurii;

c) deliberarea asupra măsurii şi pronunţarea în şedinţă publică a minutei soluţiei adoptate; prin *DCC nr. 354/2018* instanţa de contencios constituţional a considerat că soluţia legislativă cuprinsă în art. 252^3 alin. (3) teza finală C.proc.pen., care nu permite, în cursul judecăţii, contestarea luării de către instanţă a măsurii valorificării bunurilor mobile sechestrate, este neconstituţională; în urma acestei decizii, art. 252^3 alin. (3) C.proc.pen. trebuie citit astfel: Asupra valorificării bunurilor mobile seches-

trate, precum şi cu privire la cererile formulate de părţi în legătură cu valorificarea [prevăzute la art. 252^3 alin. (2) C.proc.pen.], instanţa de judecată dispune prin încheiere motivată; împotriva acestei încheieri pronunţate în primă instanţă sau în apel se poate face contestaţie la instanţa ierarhic superioară, respectiv la completul competent al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, de către părţi, custode, procuror, precum şi de către orice altă persoană interesată, dispoziţiile art. 252^2 alin. (4)-(7) aplicându-se în mod corespunzător;

d) redactarea încheierii prin care instanţa s-a pronunţat cu privire la valorificarea bunurilor.

Prin decizia din 31 ianuarie 2023 Curtea Constituţională a admis excepţia de neconstituţionalitate şi a constatat că dispoziţiile art. 252^1 alin. (1) C.proc.pen. şi ale art. 29 alin.(1), (3) şi (4) din Legea nr. 318/2015 pentru înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea Agenţiei Naţionale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative sunt neconstituţionale în măsura în care nu prevăd judecătorul de cameră preliminară printre organele judiciare care pot dispune valorificarea bunurilor mobile sechestrate. În urma acestei decizii opinez că pe calea suplimentului analogic ar putea fi aplicate dispoziţiile art. 252^3 C.proc.pen. şi în faza de cameră preliminară.

§4. Procedura de valorificare a bunurilor mobile sechestrate

- dispoziţia procurorului, a judecătorului de drepturi şi libertăţi sau a instanţei de judecată, ANABI *procedează la valorificarea* de îndată a bunurilor mobile/imobile sechestrate[1];

- valorificarea bunurilor prin intermediul ANABI se realizează:

a) de către Agenţie, prin licitaţie publică;

b) de către entităţi sau societăţi specializate, selectate cu respectarea prevederilor legale privind achiziţiile publice;

c) prin intermediul executorilor judecătoreşti, potrivit procedurilor proprii;

d) de către organele fiscale, potrivit procedurilor proprii de valorificare.

- directorul general al Agenţiei decide asupra uneia din modalităţile de valorificare enumerate mai sus;

- atunci când nu se impune selectarea unei entităţi sau societăţi specializate având în vedere natura, cantitatea sau calitatea bunurilor care nu necesită capacităţi şi resurse specializate, Agenţia solicită executorilor judecătoreşti, prin intermediul Uniunii Naţionale a Executorilor Judecătoreşti, şi Agenţiei Naţionale de Administrare Fiscală să transmită o estimare privind: **a)** costurile de depozitare a bunurilor mobile; **b)** costurile de conservare a bunurilor mobile sau imobile, după caz; **c)** costurile de valorificare a bunurilor mobile sau imobile, după caz; **d)** alte cheltuieli necesare, dacă este cazul; **e)** termenul în care se va proceda la valorificarea bunurilor mobile sau

[1] A se vedea dispoziţiile art. 29^1 - art. 29^{15} din Legea nr. 318/2015 privind Evaluarea şi valorificarea bunurilor mobile şi imobile sechestrate.

imobile, după caz. Executorii judecătoreşti şi Agenţia Naţională de Administrare Fiscală comunică Agenţiei estimările proprii în cel mult 15 zile de la solicitare;

- valorificarea se realizează prin intermediul Agenţiei atunci când costurile totale de valorificare estimate de aceasta sunt mai mici în raport cu cele estimate atunci când valorificarea implică participarea unei entităţi sau societăţi specializate; în situaţia în care costurile totale de valorificare estimate sunt similare este aleasă entitatea care estimează realizarea valorificării în termenul cel mai scurt;

- directorul general al Agenţiei poate decide valorificarea directă, în situaţia în care Agenţia a valorificat în ultimele 6 luni bunuri de categorie şi calitate similare;

- în vederea stabilirii preţului la care se valorifică bunurile, Agenţia poate angaja evaluatori autorizaţi, în condiţiile legii. În cazurile prevăzute la lit. **b)-d)** de mai sus, bunurile se valorifică la preţul stabilit de Agenţie; după trecerea unui termen de 12 luni de la evaluarea precedentă, Agenţia realizează o nouă evaluare a bunurilor;

- ANABI poate solicita procurorului, judecătorului de cameră preliminară sau instanţei de judecată revocarea dispoziţiei de valorificare, în următoarele situaţii:

a) atunci când bunurile mobile sau imobile nu se valorifică în termen de 12 luni de la comunicarea dispoziţiei procurorului, a judecătorului de drepturi şi libertăţi sau a instanţei de judecată;

b) în cazul în care cheltuielile ocazionate de preluarea, administrarea şi valorificarea bunurilor mobile depăşesc valoarea de evaluare a bunurilor supuse valorificării.

§5. Contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate

1. calitate procesuală activă: suspectul sau inculpatul, partea responsabilă civilmente, custodele, orice altă persoană interesată, precum şi procurorul;

2. obiectul contestaţiei: doar modul de aducere la îndeplinire a încheierii de valorificare a bunurilor mobile sechestrate;

3. competenţă: instanţa competentă să soluţioneze cauza în primă instanţă[1], respectiv pentru faza de urmărire penală judecătorul de drepturi şi libertăţi din cadrul acestei instanţe;

4. termen de formulare a contestaţiei: 15 zile de la îndeplinirea actului contestat;

5. procedură de judecată: de urgenţă şi cu precădere, **în şedinţă publică** (indiferent de faza procesuală în care are loc contestarea)[2], cu citarea părţilor, prin încheiere definitivă.

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, dacă nu s-a făcut contestaţie împotriva modului de ducere la îndeplinire a încheierii de valorificare a bunurilor mobile sechestrate, se poate face *contestaţie potrivit legii civile*.

---

[1] Soluţia legislativă este surprinzătoare în special pentru ipoteza în care măsura a fost dispusă de instanţa de apel.

[2] În această privinţă, Codul a urmat principiul publicităţii fazei de judecată pe care îl abandonase în materia procedurii valorificării bunurilor în cursul judecăţii.

Secţiunea a 14-a. Restituirea lucrurilor

- este măsura procesuală ce constă în restituirea lucrurilor ridicate de la suspect ori inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, persoanei vătămate sau a altei persoane din posesia sau detenţia cărora lucrurile au fost luate pe nedrept, iar prin restituire nu sunt îngreunate stabilirea situaţiei de fapt şi justa soluţionare a cauzei[1];

- în doctrină[2] s-a arătat că obiectul acestei măsuri procesuale îl constituie „bunurile mobile corporale sechestrate şi ridicate în conformitate cu art. 252 C.proc.pen. inclusiv sumele de bani"; totuşi, cred că sfera bunurilor nu poate fi restrânsă pe cale doctrinară şi va trebui să cuprindă:

a. bunurile mobile corporale, inclusiv banii care sunt proprietatea persoanei vătămate ori au fost luate pe nedrept din posesia/detenţia acesteia (de pildă, un ceas care i-a fost furat persoanei vătămate[3]);

b. bunurile mobile corporale, inclusiv banii, care au fost ridicate de la suspect sau inculpat ori de la persoana care le avea în posesie ori detenţie (de exemplu, un autovehicul reclamat ca furat de persoana vătămată şi care este descoperit în posesia suspectului, sau chiar un paşaport care aparţine inculaptului); ridicarea se poate realiza fie în temeiul procedeului probatoriu al ridicării, inclusiv silite de obiecte sau înscrisuri, ori al percheziţiei domiciliare, fie în contextul instituirii unei măsuri asigurătorii;

- măsura procesuală ***are caracter provizoriu***, urmărind repararea prejudiciului şi durează până la soluţionarea definitivă a cauzei;

- potrivit art. 255 alin. (2) teza finală C.proc.pen. persoana căreia îi sunt restituite are obligaţia de a le păstra până la rămânerea definitivă a hotărârii; această dispoziţie

---

[1] Conform art. 17 din Legea nr. 302/2004, republicată, „Remiterea de obiecte şi bunuri. (1) În cazul în care cererea are ca obiect sau implică remiterea de obiecte sau de alte bunuri, acestea pot fi predate atunci când nu sunt indispensabile dovedirii unei fapte penale a cărei urmărire şi judecată ţine de competenţa autorităţilor judiciare române. (2) Remiterea obiectelor şi a altor bunuri poate fi amânată sau efectuată sub condiţia restituirii. (3) Dispoziţiile alin. (1) şi (2) nu aduc atingere drepturilor terţilor de bună-credinţă şi drepturilor statului român atunci când aceste obiecte şi bunuri pot reveni acestuia. (4) Obiectele şi bunurile nu vor fi predate decât în temeiul unei hotărâri definitive pronunţate în acest sens de autoritatea judiciară competentă. (5) În cazul cererilor de extrădare, predarea obiectelor şi a bunurilor prevăzute la alin. (1) se poate efectua chiar dacă nu se acordă extrădarea, în special din cauza fugii sau decesului persoanei extrădabile".

[2] *Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 1016. Acelaşi autor arată că pentru restituirea lucrurilor trebuie îndeplinite, în mod cumulativ, următoarele *condiţii*: a) lucrurile să fie ridicate de la suspect sau inculpat ori de la orice persoană care le-a primit spre păstrare; b) lucrurile ridicate să fie proprietatea persoanei vătămate sau a altei persoane ori să fi fost luate pe nedrept, de către suspect sau inculpat, din posesia ori deţinerea acestora; c) restituirea lucrurilor să nu îngreuneze stabilirea situaţiei de fapt şi justa soluţionare a cauzei.

[3] În cazul în care ceasul a fost vândut şi este ridicat de la cumpărător se va pune problema determinării efectelor art. 937 C.civ. în contextul în care cererea de restituire a bunului, formulată de persoana vătămată, are natura unei veritabile acţiuni în revendicare mobiliară.

trebuie însă interpretată în funcţie de particularităţile cauzei, de natura bunului restituit şi în scopul de a se potenţa caracterul provizoriu al măsurii, nefiind exclusă posibilitatea dispariţiei naturale a bunurilor ori pierderea calităţii acestora până la soluţionarea cauzei (de pildă, prin decesul unor animale sustrase de suspect şi restituite persoanei prejudiciate, ori al alterării alimentelor sau al furajelor/cerealelor restituite odată cu trecerea timpului); pe de altă parte, această dispoziţie procedurală nu poate produce efecte mai severe decât o măsură asigurătorie care va putea fi ridicată atunci când faţă de durata extrem de mare de timp nu mai este proporţională cu scopul urmărit sau care permite valorificarea bunurilor sechestrate în anumite condiţii; prin urmare, cred că prin această dispoziţie nu poate fi restrâns în mod disporoporţionat dreptul de dispoziţie al persoanei vătămate asupra bunului cu privire la care a făcut dovada că îi aparţine, în vederea garantării dreptului prevăzut de art. 1 din Protocolul Adiţional 1 la CEDO;

- restituirea lucrurilor *se poate dispune ca măsură procesuală la cerere sau din oficiu* în cursul urmăririi penale *de către procuror prin ordonanță* (nu de organele de cercetare penală), respectiv de *judecătorul de drepturi şi libertăți prin încheiere* (în cazul în care soluționează contestația formulată împotriva ordonanței procurorului prin care s-a respins cererea de restituire în condiţiile art. 255 alin. (1) C.proc.pen. cu referire la art. 250 C.proc.pen.), *de judecătorul de cameră preliminară* pe parcursul acestei faze procesuale, iar în faza de judecată *de către instanță prin încheiere;*

- orice altă persoană care pretinde un drept asupra lucrurilor ridicate poate cere procurorului/judecătorului de drepturi şi libertăți (pe calea contestației) în cursul urmăririi penale, judecătorului de cameră preliminară pe durata procedurii de cameră preliminară sau instanței în cursul judecății stabilirea acestui drept şi restituirea lucrurilor (de pildă, proprietarul bunurilor poate cere restituirea acestora în cazul în care bunurile au fost ridicate din apartamentul inculpatului cu ocazia efectuării unei percheziţii şi nu au legătură cu soluționarea cauzei penale);

- regulile procedurale referitoare la contestarea luării măsurii asigurătorii, respectiv a modalităţii de punere în executare se vor aplica în mod corespunzător şi în materia restituirii lucrurilor pe parcursul procesului penal; astfel, actul procesual prin care se dispune ori se refuză restituirea lucrurilor (ordonanța procurorului, încheierea judecătorului de cameră preliminară sau a instanţei de judecată) poate fi atacat cu contestație[1];

- restituirea lucrurilor se poate dispune şi prin ordonanța de clasare în temeiul art. 315 alin. (2) lit. b) C.proc.pen., iar nu art. 255 C.proc.pen.; pe cale de consecință, persoana interesată poate formula plângere la procurorul ierarhic superior în temeiul art. 339 C.proc.pen., iar în ipoteza în care este nemulţumită de soluția adoptată se poate face plângere la judecătorul de cameră preliminară, în scopul

[1] De pildă, se poate face contestație, în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanței prin care procurorul se pronunță asupra restituirii lucrurilor la judecătorul de drepturi şi libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond. Contestația nu este suspensivă de executare. Soluționarea contestației se face în camera de consiliu, cu citarea celui care a făcut contestația şi a persoanelor interesate şi participarea obligatorie a procurorului, prin încheiere definitivă.

garantării dreptului de acces la instanţă în scopul asigurării unei protecţii efective a dreptului de proprietate;

- mai trebuie avut în vedere că restituirea lucrului constituie una dintre modalităţile de reparare în natură a pagubei create prin infracţiunea care face obiectul acţiunii penale; astfel, instanţa de judecată, după deliberare, se pronunţă prin sentinţă/decizie şi asupra restituirii lucrurilor; în acest caz împotriva sentinţei pronunţate în primă instanţă se poate formula apel cu privire la dispoziţiile de restituire a unor lucruri (de pildă, în cazul în care, în loc să dispună confiscarea bunurilor, instanţa a dispus restituirea lor);

- după soluţionarea definitivă a procesului penal, cu privire la lucrurile ridicate şi nerestituite în cursul judecării cauzei, se poate face contestaţie potrivit legii civile.

În cauza dedusă judecăţii, petenţii A. şi B. au formulat cale de atac împotriva soluţiei privind cererile de restituire a unor bunuri, ridicate cu ocazia percheziţiei, în cursul urmăririi penale, pronunţate prin încheierea de şedinţă din 21.03.2022, în dosarul nr. x/2022.2, de judecătorul de cameră preliminară de la Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti. Actul procesual prin care se dispune ori se refuză restituirea lucrurilor poate fi atacat cu contestaţie, în condiţiile art. 250 C.proc.pen., care se aplică în mod corespunzător, astfel că, împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară prin care se dispune asupra restituirii, poate fi formulată contestaţie, în aceleaşi condiţii ca în cazul contestaţiei împotriva măsurilor asigurătorii (având în vedere DCC nr. 24 din 20 ianuarie 2016, dar şi introducerea dispoziţiilor art. 250^1 C.proc.pen.), care se soluţionează de judecătorul de cameră preliminară de la instanţa ierarhic superioară. Ca atare, calea de atac promovată în cauză de către petenţii A. şi B. împotriva încheierii din 21.03.2022, pronunţate de judecătorul de cameră preliminară din cadrul Judecătoriei Sectorului 1 Bucureşti, în dosarul nr. x/2022.2, este contestaţia. Potrivit art. 36 alin. (2) C.proc.pen., Tribunalul soluţionează conflictele de competenţă ivite între judecătoriile din circumscripţia sa, precum şi contestaţiile formulate împotriva hotărârilor pronunţate de judecătorie în cazurile prevăzute de lege. Se constată prin urmare că, în cauză, instanţă ierarhic superioară, competentă să soluţioneze contestaţia formulată împotrivă încheierii pronunţate de Judecătoria Sectorului 1 Bucureşti, este Tribunalul Bucureşti *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 445/2022, www.scj.ro)*.

Dacă procurorul sau instanţa de judecată constată că lucrurile ridicate de la inculpat sau de la orice persoană care le-a primit spre a le păstra, sunt proprietatea persoanei vătămate ori au fost luate pe nedrept din posesia sau detenţia sa, dispune restituirea acestor lucruri persoanei vătămate. Orice persoană care pretinde un drept asupra lucrurilor ridicate poate cere, stabilirea acestui drept şi restituirea. După soluţionarea definitivă a procesului penal, cu privire la lucrurile ridicate şi nerestituite în cursul judecării cauzei, se poate face contestaţie potrivit legii civile. Or, în cauză, petentul a solicitat, după ce a fost condamnat definitiv, restituirea unui lucru despre care susţine că i-a fost ridicat în cursul urmăririi penale de către organele de poliţie, caz în care el trebuia să se adreseze judecătoriei cu o acţiune civilă, şi nu instanţei penale *(C.A. Suceava, secţia penală, decizia nr. 152 din 7 martie 2005, în A. Bontaş, op. cit., p. 294)*.

Secțiunea a 15-a. Restabilirea situației anterioare

- este măsura procesuală ce constă în restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii, când schimbarea acelei situații a rezultat în mod vădit din comiterea infracțiunii, iar restabilirea este posibilă [de pildă, revenirea soției și a copiilor minori în domiciliul din care fuseseră alungați consecutiv comiterii infracțiunii de abandon de familie în modalitatea prevăzută de art. 378 alin. (1) lit. a) C.pen.][1];

---

[1] Prin *DCC nr. 240/2018* s-a arătat că „în ceea ce privește instituția restabilirii situației anterioare, Curtea reține că aceasta are natura unei măsuri de reparație imediată, prima condiție de dispunere a acestei măsuri procesuale având în vedere ca schimbarea situației să fi rezultat din comiterea infracțiunii. Ca o a doua condiție, această măsură procesuală se dispune doar dacă restabilirea situației anterioare este posibilă – posibilitatea faptică sau juridică. (...) Măsura procesuală menționată nu este condiționată de existența unei acțiuni civile exercitate în cadrul procesului penal, în acest sens, art. 25 alin. (3) C.proc.pen. stabilind că *«instanța, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunță cu privire la desființarea totală sau parțială a unui înscris sau la restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii»*. Așadar, restabilirea situației anterioare este o măsură procesuală ce se poate dispune în cursul procesului penal, cu caracter temporar, urmând a fi confirmată sau infirmată prin soluția dată de instanță asupra fondului, în condițiile în care, potrivit art. 397 alin. (3) C.proc.pen., *«instanța se pronunță prin hotărâre și asupra restituirii lucrurilor și restabilirii situației anterioare, potrivit dispozițiilor art. 255 și 256»*, iar dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă, printre altele, și cele hotărâte de instanță cu privire la restabilirea situației anterioare [art. 404 alin. (4) lit. g) C.proc.pen.]. Totodată, potrivit art. 422 teza I C.proc.pen., care reglementează cu privire la chestiunile complementare ce urmează a fi soluționate în apel, *«instanța, deliberând asupra apelului, face, atunci când este cazul, aplicarea dispozițiilor privitoare la reluarea dezbaterilor și a celor privind rezolvarea acțiunii civile, măsurile asigurătorii, cheltuielile judiciare și orice alte aspecte de care depinde soluționarea completă a apelului»*, în condițiile în care, admițând apelul, instanța de apel desființează sentința primei instanțe și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit regulilor referitoare la soluționarea acțiunii penale și a acțiunii civile la judecata în fond [art. 421 pct. 2 lit. a) C.proc.pen.]. De asemenea, în situația în care este admisă cererea de revizuire, anulată hotărârea atacată și pronunțată o nouă hotărâre, este posibilă restabilirea situației anterioare, măsurile care pot fi dispuse de către instanța de revizuire în vederea repunerii părții în situația anterioară pronunțării hotărârii anulate fiind reglementate în art. 462 alin. (3) C.proc.pen., potrivit căruia *«instanța ia măsuri pentru restabilirea situației anterioare, dispunând, dacă este cazul, restituirea amenzii plătite și a bunurilor confiscate, a cheltuielilor judiciare pe care cel în favoarea căruia s-a admis revizuirea nu era ținut să le suporte sau alte asemenea măsuri»*. Cu referire la dispozițiile art. 25 alin. (3), art. 256, art. 397 alin. (3) și art. 422 C.proc.pen., (...) Curtea a constatat că dispozițiile legale criticate nu încalcă drepturile fundamentale invocate, ci, dimpotrivă, dau expresie dreptului părților la un proces echitabil, prin asigurarea posibilității persoanei vătămate prin săvârșirea unei infracțiuni de a obține, în cadrul aceluiași proces, repararea pagubei suferite. De asemenea, Curtea a reținut că obligația de despăgubire, instituită de lege în sarcina persoanei care a cauzat prejudiciul, este o garanție legală a dreptului de proprietate, în lipsa căreia averea unei persoane, ce constituie obiectul acestui drept, ar fi la discreția oricui, ceea ce înseamnă însăși negarea dreptului respectiv. În plus, Curtea a constatat că partea vătămată are posibilitatea de a opta, în vederea valorificării pretențiilor sale civile, între exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal și exercitarea acesteia în afara procesului penal, la instanța civilă, astfel încât nu se poate susține încălcarea, prin textele de lege

- măsura procesuală ***are caracter provizoriu***, urmăreşte repararea prejudiciului şi durează până la soluţionarea definitivă a cauzei; faţă de efectele pe care le produce, o astfel de măsură procesuală practică atestă o aplicare destul de restrânsă a acesteia în cursul procesului penal, măsura fiind în majoritatea cazurilor dispusă prin sentinţă sau decizie ca modalitate de reparare a pagubei în natură, indiferent dacă în cauză a fost exercitată sau nu acţiunea civilă [art. 25 alin. (3) C.proc.pen.];

- restabilirea situaţiei anterioare se poate dispune **numai în faza de judecată** de către instanţă, prin încheiere, la cererea persoanei vătămate sau din oficiu; prin urmare, potrivit Codului de procedură penală, măsura restabilirii situaţiei anterioare nu se poate dispune în cursul urmăririi penale de procuror, practica conturată potrivit vechiului Cod atestând situaţii în care procurorul pe calea acestei măsuri dispunea măsuri cu efect echivalent soluţiilor ce puteau fi pronunţate de instanţă în condiţiile soluţionării unei acţiuni în revendicare sau grănituire (de pildă, deşi cauza se afla în cursul urmăririi penale au existat soluţii prin care procurorul dispunea ca un anumit bun imobil să se reîntoarcă în patrimoniul fostului proprietar chiar şi în absenţa anulării actului notarial translativ de proprietate, soluţia pronunţată conducând astfel la pierderea definitivă a proprietăţii asupra bunului); în acest fel soluţiile procurorului prin care se dispunea, în mod definitiv, prin ordonanţă restabilirea situaţiei anterioare încălcau exigenţele art. 1 din Protocolul nr. 1 adiţional la Convenţia europeană potrivit căruia măsuri de restabilire cu privire la patrimoniul unei persoane constituie un atribut doar al judecătorului;

- restabilirea situaţiei anterioare nu poate fi dispusă de judecătorul de drepturi şi libertăţi şi nici de cel de cameră preliminară[1];

- măsura dispusă de instanţă poate fi atacată cu apel odată cu fondul; se remarcă astfel, că, spre deosebire de restituirea lucrurilor, legiuitorul nu a prevăzut şi un control judiciar al legalităţii şi temeiniciei dispoziţiei instanţei considerând că o astfel de exigenţă este incorporată în analiza efectuată de instanţă şi, pe cale de consecinţă, faţă de caracterul provizoriu al dispoziţiei jurisdicţionale nu se impune instituirea unui dublu grad de jurisdicţie; totuşi, nu trebuie omis că anumite ipoteze de restabilire a situaţiei anterioare sunt incompatibile cu caracterul temporar, provizoriu al măsurii procesuale, fiind de regulă dispuse de instanţă prin sentinţă supusă căii de atac a apelului care are caracter suspensiv de executare (de pildă, în ipoteza anulării unui contract lovit de nulitate absolută ca urmare a comiterii infracţiunii);

- mai trebuie avut în vedere că restabilirea situaţiei anterioare este considerată de legea procesual penală o modalitate de reparare a pagubei produse prin infracţiunea

---

criticate, a dreptului acesteia la un proces echitabil. Aşa fiind, Curtea a constatat că restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii, de către instanţa de judecată, în cursul judecăţii, când schimbarea acelei situaţii a rezultat din comiterea infracţiunii, iar restabilirea este posibilă, desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris sau restituirea lucrurilor şi restabilirea situaţiei anterioare nu este de natură a încălca prevederile constituţionale ale art. 21 alin. (1) şi (2), art. 24 alin. (1) şi art. 44 alin. (1) şi (2)".

[1] Spre deosebire de desfiinţarea înscrisurilor falsificate, restabilirea situaţiei anterioare nu poate fi solicitată judecătorului de cameră preliminară consecutiv dispunerii unei soluţii de clasare sau de renunţare la urmărirea penală.

care constituie obiectul acţiunii penale; astfel, instanţa, chiar dacă nu există constituire de parte civilă, se pronunţă cu privire la desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris sau la restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii prin sentinţă sau decizie; aşa cum am arătat anterior în capitolul destinat acţiunii civile, desfiinţarea unui înscris vizează numai *instrumentum*, iar *nu negotium*, în vreme ce restabilirea situaţiei anterioare prin dispunerea anulării unui act juridic şi a actelor subsecvente este condiţionată de îndeplinirea condiţiilor legii civile cu privire la nulitatea absolută sau relativă şi de respectarea drepturilor procesuale ale terţilor de bună-credinţă;

Infracţiunea pentru care s-a dispus condamnarea inculpatului este o infracţiune de pericol, şi nu de rezultat, aşa încât suma de 7.500 lei nu reprezintă un prejudiciu cauzat. Restabilirea situaţiei anterioare nu mai este posibilă, întrucât actele încheiate, respectiv contractele de asistenţă juridică şi-au încetat efectele, cabinetul de avocatură prestând, în beneficiul clientului, asistenţă juridică în dosarele civile respective. Avocatul angajat prin contractele semnate a primit împuterniciri avocaţiale în baza cărora a făcut acte procedurale pe care le-a depus la dosarele instanţelor de judecată şi a reprezentat primăria în procesele respective în faţa instanţelor de judecată, activităţi care nu mai pot fi anulate. De asemenea, actele juridice încheiate nu au caracter fals, inculpatul fiind cel care a încălcat legea, prin încheierea contractelor cu o persoană cu care se afla în relaţii de afinitate *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 342/A/2016, www.scj.ro)*.

Atunci când săvârşirea infracţiunii atrage o modificare a situaţiei de fapt anterioare, producătoare de prejudiciu material părţii civile, repararea pagubei se va face în natură prin restabilirea situaţiei anterioare comiterii faptelor. În contextul cauzal, Înalta Curte, prin Completul de 5 Judecători, reţine că infracţiunile reţinute în sarcina inculpaţilor au produs un prejudiciu, iar acest prejudiciu a fost evaluat, fiind actual la momentul la care s-a pretins repararea. Prejudiciul a rezultat, aşadar, din activitatea infracţională reţinută în sarcina inculpaţilor, fiind generat prin aportul în natură adus de Compania Naţională Poşta Română SA la constituirea societăţii nou înfiinţate, respectiv terenul situat în Municipiul Bucureşti, C.V. nr. 133-135, sector 1. Instanţa de control judiciar reţine că partea civilă a solicitat, în principal – astfel cum rezultă din precizările cererii de constituire de parte civilă depuse în cursul cercetării judecătoreşti – în temeiul art. 14 alin. (3) lit. a) C.proc.pen., repararea pagubei în natură prin restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii prin desfiinţarea parţială a Actului constitutiv al SC I.D. SA, în ceea ce priveşte aportul în natură adus de Compania Naţională Poşta Română SA la constituirea societăţii nou înfiinţate, respectiv terenul situat în Mun. Bucureşti, C.V. nr. 133-135, sector 1. În atare condiţii, constatând că recuperarea pagubei este posibilă prin restabilirea situaţiei anterioare, instanţa de fond, în temeiul dispoziţiilor art. 14 alin. (3) lit. a) coroborat cu art. 348 C.proc.pen., în mod corect a admis acţiunea civilă formulată de Statul Român prin Ministerul Finanţelor Publice – A.N.A.F., respectiv Ministerul Comunicaţiilor şi Societăţii Informaţionale, dispunând restabilirea situaţiei anterioare prin aducerea imobilului situat în Mun. Bucureşti, C.V. nr. 133-135, sector 1, în proprietatea publică a statului, cu drept de administrare asupra acestuia în favoarea Companiei Naţionale Poşta Română SA şi anularea parţială

a actului constitutiv al SC I.D. SA. În raport de dispoziţiile art. 14 alin. (3) lit. a) teza a III-a C.proc.pen., care se referă la restabilirea situaţiei anterioare săvârşirii infracţiunii prin desfiinţarea totală sau parţială a unui înscris (nu anularea), pentru acurateţe juridică se impune desfiinţarea parţială a actului constitutiv al SC I.D. SA – pct. 3.1.5. până la 3.1.5.2., inclusiv – autentificat prin încheierea de autentificare din 26 iulie 2005, prin înlăturarea dispoziţiei instanţei de fond, de anulare parţială a acestui înscris. În ceea ce priveşte solicitarea parchetului de anulare a H.G. nr. 377/2007, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, Completul de 5 judecători, deşi a constatat că aceasta a fost adoptată urmare a vicierii votului celorlalţi membri ai Guvernului, datorită conduitei infracţionale a inculpaţilor N.Z. şi C.T.A., apreciază că o atare soluţie nu este posibilă, întrucât ar conduce la încălcarea principiului separaţiei puterilor în stat. Urmează ca, luând act de prezenta hotărâre de condamnare a inculpaţilor N.Z. şi C.T.A. şi de faptele reţinute în sarcina acestora, instituţia emitentă, Guvernul României, să ia măsuri în vederea revocării actului administrativ individual prin care a fost schimbat regimul juridic al terenului din C.V. nr. 133-135 *(I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 13/2014, www.scj.ro).*

Capitolul IX
Modalităţi de exercitare a dreptului la apărare. Asistenţa juridică. Reprezentarea

În cadrul acestui capitol vor fi analizate modalităţile de exercitare a dreptului la apărare prin propria persoană sau prin intermediul avocatului ales ori desemnat din oficiu. În privinţa asistenţei juridice se vor studia cazurile în care legea impune obligativitatea apărării specializate a părţilor şi subiecţilor procesuali principali. Tot astfel, se vor prezenta ipotezele în care părţile şi subiecţii procesuali pot fi reprezentaţi în cursul procesului penal, precum şi drepturile substituiţilor procesuali.

Secţiunea 1. Asistenţa juridică

- este activitatea desfăşurată de un avocat ales sau din oficiu (înscris în tabloul baroului din care face parte, barou component al U.N.B.R.), în prezenţa celui asistat, în vederea apărării drepturilor şi intereselor legitime ale părţilor, subiecţilor procesuali principali ori ale altor participanţii în procesul penal;

- Codul de procedură penală este explicit în privinţa asistenţei juridice, făcând trimitere nu la instituţia apărătorului, *ci la cea a avocatului*, asumând astfel că asistenţa juridică este intim legată de instituţia avocatului; avocatul asistă în procesul penal părţile ori subiecţii procesuali (principali), în condiţiile legii; astfel poate fi asigurată asistenţa juridică nu numai părţilor şi subiecţilor procesuali principali, ci şi martorilor[1];

- CtEDO a apreciat că dreptul de a fi asistat de un avocat nu este un drept autonom, ci unul care face parte din cerinţa mai extinsă a echităţii procesului penal văzut în ansamblu (CtEDO, *Tău c. României*, hotărârea din 23 iulie 2019, parag. 39); orice restrângere a dreptului de acces la asistenţa juridică trebuie să fie excepţională şi să fie justificată; astfel, statului îi revine sarcina de a demonstra în mod convingător, pornind de la circumstanţele particulare ale cauzei, că restrângerea respectivă nu a adus o atingere iremediabilă echităţii globale a procesului (CtEDO, *Mircea c. României*, hotărârea din 3 martie 2020, parag. 39);

---

[1] *În acest sens*, în doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 409) s-a arătat că „asistenţa juridică *este activitatea desfăşurată de un avocat ales sau numit din oficiu în cadrul unui proces judiciar, în prezenţa persoanelor asistate, în vederea apărării drepturilor şi intereselor lor legitime.* Ea se deosebeşte de reprezentare, care are loc în absenţa celor reprezentaţi. (...) în categoria celor apăraţi trebuie incluşi şi martorii care prezintă riscul autoincriminării în cadrul procedurilor de audiere, nu numai părţile şi subiecţii procesuali principali".

- în cauza *Morice c. Franței*, Marea Cameră a Curții Europene a arătat că statutul specific al avocaților le conferă o poziție centrală în administrarea actului de justiție ca intermediar între publicul larg și instanțele de judecată; prin urmare, ei joacă un rol-cheie în a se asigura că instanțele de judecată, a căror misiune este fundamentală într-un stat de drept, se bucură de încrederea publicului; totuși, pentru ca publicul să aibă încredere în administrarea actului de justiție, trebuie să aibă încredere și în capacitatea avocaților de a asigura o reprezentare eficientă;

- în același sens, Curtea Constituțională a reținut în *DCC nr. 412/2013* că „în concepția legiuitorului, avocatura este un serviciu public care este organizat și funcționează pe baza unei legi speciale, iar profesia de avocat poate fi exercitată de un corp profesional selectat și funcționând după reguli stabilite de lege. S-a mai reținut că această opțiune a legiuitorului nu poate fi considerată ca neconstituțională, având în vedere că scopul ei este asigurarea unei asistențe juridice calificate, iar normele în baza cărora funcționează nu contravin principiilor constituționale; cei care doresc să practice această profesie fiind datori să respecte legea și să accepte regulile impuse de aceasta. Curtea a constatat, de asemenea, că astfel se explică de ce condițiile de organizare și exercitare a profesiei de avocat sunt prevăzute într-o lege specială. De altfel, Curtea a statuat că profesia de avocat se poate exercita numai cu respectarea legii, și nu împotriva ei, iar faptul că accesul la profesia de avocat este condiționat de satisfacerea anumitor cerințe nu poate fi privit ca o îngrădire a dreptului la muncă sau a alegerii libere a profesiei".

- potrivit art. 25 din Legea nr. 51/1995, republicată, instanțele sunt obligate să verifice și să se pronunțe asupra calității de reprezentant al unei persoane, care se prezintă ca avocat, exercitând acte specifice acestei profesii și folosind însemnele profesiei de avocat; verificarea calității de avocat membru a U.N.B.R. are la bază împuternicirea avocațială depusă la dosarul cauzei, care este analizată atât din punct de vedere al formei, cât și al conținutului; deopotrivă, se poate solicita și prezentarea legitimației/cardului avocațial sau se poate accesa (inclusiv în timpul ședințelor de judecată) în portalul EMAP – secțiunea *Tabloul avocaților* ori verifica telefonic la baroul din care avocatul pretinde că face parte; chiar și în cazul în care avocatul este membru al U.N.B.R., trebuie verificat dacă acesta nu a fost suspendat sau exclus din profesie sau dacă nu se află în vreun caz de incompatibilitate;

- Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, pronunțându-se în recurs în interesul legii a arătat că: „Asistența juridică acordată în procesul penal unui inculpat sau suspect (în textul deciziei *învinuit* – n.n.) de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995, modificată prin Legea nr. 255/2004, *echivalează cu lipsa de apărare a acestuia*"[1];

- prin urmare, asistarea sau reprezentarea părților sau subiecților procesuali de o altă persoană decât un avocat din cadrul U.N.B.R. atrage nulitatea tuturor actelor la

---

[1] Prin *decizia nr. 15/RIL/2015*, instanța supremă a apreciat că fapta unei persoane care exercită activități specifice profesiei de avocat în cadrul unor entități care nu fac parte din formele de organizare profesionale recunoscute de Legea nr. 51/1995 privind organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată, cu modificările și completările ulterioare, constituie infracțiunea de exercitare fără drept a unei profesii sau activități prevăzute de art. 348 C.pen. În plus, prin art. 25 alin. (4) din Legea nr. 51/1995, republicată, s-a stipulat că actele specifice profesiei de avocat, efectuate în mod public de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile prezentei legi, sunt nule (nulitate necondiționată de vătămare).

care acesta a participat, în cazul în care asistența este obligatorie. De asemenea, apreciez că față de natura vătămării drepturilor procesuale ale acuzatului prin asistarea acestuia de către o altă persoană decât un avocat, în cazurile în care asistența juridică nu este obligatorie, aceasta nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului. Așadar, indiferent de natura nulității (absolută sau relativă), asistența juridică acordată în procesul penal unei părți sau unui subiect procesual de o persoană care nu a dobândit calitatea de avocat în condițiile Legii nr. 51/1995 atrage anularea actului efectuat cu participarea acestei persoane (de pildă, în ipoteza în care, într-o cauză în care asistența juridică este obligatorie, inculpatul a fost asistat la judecata în prima instanță de o persoană care nu are calitatea de avocat membru al U.N.B.R., se impune admiterea apelului formulat împotriva sentinței primei instanțe și trimiterea cauzei spre rejudecare, cu desființarea tuturor actelor efectuate în primul ciclu procesual);

- în situația în care lipsa calității de avocat membru al U.N.B.R. este constatată înainte ca pretinsul apărător să fi efectuat vreun act specific profesiei de avocat, acestuia nu i se va permite să exercite *ius pledandi*, iar dacă asistența juridică este obligatorie se vor face demersuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu;

- potrivit art. 13 din Legea nr. 51/1995, republicată, membrul unui barou dintr-o altă țară poate exercita profesia de avocat în România, *în cazul îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege.* Pentru a acorda *consultanță juridică* privind dreptul românesc, avocatul străin are obligația de a susține *un examen* de verificare a cunoștințelor de drept românesc și de limbă română, organizat de U.N.B.R. Avocatul străin poate exercita profesia de avocat în România, la alegere, în cadrul uneia dintre formele de organizare prevăzute de lege. *Avocatul străin nu poate pune concluzii orale sau scrise în fața instanțelor judecătorești* și a celorlalte organe jurisdicționale și judiciare, cu excepția celor de arbitraj internațional.

- ca excepție, legislația specială stipulează posibilitatea ca o persoană să fie asistată juridic sau reprezentată și de către alte categorii profesionale cum ar fi:

a) potrivit art. 233 alin. (3) din Legea nr. 303/2022: „*judecătorilor și procurorilor* le este permis să pledeze, în condițiile prevăzute de lege, numai în cauzele lor personale, ale ascendenților și descendenților, ale soților, precum și ale persoanelor puse sub tutela sau curatela lor. Chiar și în asemenea situații, însă, judecătorilor și procurorilor nu le este îngăduit să se folosească de calitatea pe care o au pentru a influența soluția instanței de judecată sau a parchetului și trebuie să evite a se crea aparența că ar putea influența în orice fel soluția" (s.n., M.U.); dacă Codul de procedură penală stipulează obligativitatea asistenței juridice, acesta va fi asigurată numai prin intermediul unui avocat ales sau desemnat din oficiu; alături de aceștia va putea susține apărarea și judecătorul sau procurorul;

b) potrivit art. 1 și 4 din Legea nr. 514/2003: „*Consilierul juridic* asigură apărarea drepturilor și intereselor legitime ale statului, ale autorităților publice centrale și locale, ale instituțiilor publice și de interes public, ale celorlalte persoane juridice de drept public, precum și ale persoanelor juridice de drept privat, în slujba cărora se află și în conformitate cu Constituția și legile țării. (...) Consilierul juridic în activitatea sa asigură consultanță *și reprezentarea* autorității sau instituției publice în serviciul căreia se află ori a persoanei juridice cu care are raporturi de muncă, apără drepturile și interesele legitime ale acestora în raporturile lor cu autoritățile publice,

instituţiile de orice natură, precum şi cu orice persoană juridică sau fizică, română sau străină; în condiţiile legii şi ale regulamentelor specifice unităţii, avizează şi contrasemnează actele cu caracter juridic" (s.n., M.U.); consilierul juridic acţionează în calitate de reprezentant convenţional al persoanei juridice, singur sau alături de avocatul ales al acesteia ori de reprezentantul legal al persoanei juridice; în cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie pentru inculpaţii persoane juridice, aceasta nu va putea fi asigurată decât prin intermediul unui avocat ales sau desemnat din oficiu; alături de aceştia va putea susţine apărarea şi consilierul juridic;

- în art. 88 alin. (2) şi (4) C.proc.pen. sunt prevăzute cinci cazuri de **incompatibilitate a avocatului**[1]; astfel, **nu poate fi angajat avocat al unei părţi sau al unui subiect procesual principal** sau, dacă a fost angajat, nu poate asigura asistenţa juridică sau reprezentarea în faţa organelor judiciare:

a) ***soţul ori ruda până la gradul al IV-lea cu procurorul sau cu judecătorul;***

- în acest caz, magistratul are obligaţia de a formula declaraţia de abţinere; în ipoteza în care procurorul sau judecătorul nu formulează declaraţie de abţinere şi nici nu este formulată în cauză o cerere de recuzare ori dacă declaraţia de abţinere sau cererea de recuzare este respinsă avocatul aflat în această situaţie de rudenie are obligaţia de a-şi înceta contractul de asistenţă juridică cu clientul său, altfel actele efectuate în cauză vor fi lovite de nulitate (*absolută*, în ipoteza asistenţei juridice obligatorie, *sau relativă* în celelalte cazuri).

b) ***martorul citat în cauză, cu excepţia celui care s-a prevalat, în condiţiile art. 117 alin. (1), de dreptul de a nu da declaraţii;***

- *calitatea de martor are întâietate* faţă de cea de avocat cu privire la faptele şi împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut *înainte de a dobândi această calitate* [art. 114 alin. (3) C.proc.pen.]; în acelaşi sens, art. 45 alin. (3) şi (4) din Legea nr. 51/1995, republicată, prevede *prioritatea calităţii de martor faţă de calitatea de avocat* cu privire la faptele şi împrejurările pe care acesta le-a cunoscut *înainte* de a fi devenit avocat sau reprezentant al vreunei părţi în cauză, precum şi *faptul că dacă a fost ascultat ca martor*, avocatul nu mai poate desfăşura nicio activitate profesională în acea cauză; astfel, se remarcă faptul că Codul de procedură penală prevede o situaţie de incompatibilitate nejustificat de extinsă prin raportare la simpla citare a avocatului în calitate de martor într-o cauză penală, spre deosebire de legea specială care consacră incompatibilitatea numai în măsura în care organele judiciare penale au procedat la ascultarea ca martor a avocatului[2];

---

[1] Spre deosebire de organele judiciare, avocatul nu poate fi recuzat şi nici nu poate formula declaraţie de abţinere. Incompatibilitatea avocatului poate atrage răspunderea disciplinară a acestuia sau reţinerea unor situaţii de lipsă de apărare concretă şi efectivă.

[2] În această privinţă, în mod întemeiat s-a arătat doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 440) că „Raţiunea acestei derogări de la principiul interdicţiei ascultării avocatului în calitate de martor rezidă în acordarea preeminenţei interesului aflării adevărului în procesul penal în raport cu interesul păstrării secretului profesional al avocatului. Ea nu poate fi folosită însă în mod abuziv, ca un tertip, în scopul înlăturării din cauză a avocatului ales prin încălcarea gravă a dreptului pe care îl au părţile şi subiecţii principali de a beneficia de asistenţa juridică a avocatului lor ales, ci doar în situaţia specială în care se stabileşte că avocatul angajat în cauză a asistat ca martor la săvârşirea unei infracţiuni ori are cunoştinţă despre fapte şi împrejurări

- în *DCC nr. 637/2021* s-a arătat că „prin raportare la exigențele art. 21 alin. (3) coroborat cu art. 24 alin. (1) din Constituție, dispozițiile art. 88 alin. (2) lit. b) C.proc.pen., care reglementează ordinea de preferință în cazul în care o persoană întrunește, în cauza penală, două calități procesuale, cea de martor și cea de avocat, instituie – în ipoteza în care martorul (avocat) citat în cauză este o persoană care s-a prevalat de dreptul de a refuza să dea declarații în această calitate în temeiul art. 117 alin. (1) lit. a) și b) C.proc.pen. – o limitare nelegală a exercitării dreptului la apărare al părților sau al unui subiect procesual principal. În aceste condiții, în acord cu dreptul părților la un proces echitabil coroborat cu dreptul fundamental la apărare, Curtea a constatat că dispozițiile art. 88 alin. (2) lit. b) C.proc.pen. sunt constituționale în măsura în care nu se referă la „martorul (s.n., avocat) citat în cauză", care s-a prevalat, în temeiul art. 117 alin. (1) lit. a) și b) din Codul de procedură penală, de dreptul de a refuza să fie audiat"; consecutiv acestei decizii, dacă avocatul - martor este una dintre persoanele care are dreptul să refuze să dea declarații conform art. 117 C.proc.pen., calitatea de avocat va putea fi menținută în cauză; prin urmare, având în vedere și considerentele *DCC nr. 637/2021*, cred că citarea de către organele judiciare a avocatului pentru a fi audiat în calitate de martor nu conduce *de iure* la încetarea calității de apărător în cauză, de la momentul citării, deoarece în ipoteza în care acesta refuză să dea declarații invocând art. 117 C.proc.pen. organul judiciar trebuie să ia act de această manifestare de voință care îi va permite în continuare martorului - avocat să facă apărarea în cauză; dacă totuși avocatul citat pentru a fi audiat în calitate de martor nu are dreptul/nu dorește să invoce dispozițiile art. 117 C.proc.pen., calitatea sa de apărător în cauză va înceta odată cu audierea ca martor;

- faptele și împrejurările pe care avocatul le-a cunoscut *după ce* a devenit apărător al unei părți sau subiect procesual intră în sfera privilegiului confidențialității relației avocat-client (*secret profesional*) care este opozabil *erga omnes*, deci și organelor judiciare; potrivit art. 45 alin. (5) din Legea nr. 51/1995, doar clientul poate renunța la acest privilegiu, dându-și un acord *expres și scris* ca avocatul să dea în viitor declarații în calitate de martor; prin urmare, dezlegarea de secretul profesional trebuie să fie *prealabilă* audierii și nu poate fi dată în locul clientului de către baroul din care face parte avocatul sau de U.N.B.R, aceste entități neavând competențe în această privință; audierea avocatului în calitate de martor în legătură cu aspecte acoperite de secretul profesional fără încuviințarea prealabilă, scrisă și expresă a

---

de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei, fapte și împrejurări de fapt pe care le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate și care nu pot fi stabilite altfel decât prin această modalitate. După părerea noastră, stabilirea calității de martor a avocatului într-o cauză penală trebuie să aibă caracter excepțional și să fie subsidiară utilizării celorlalte mijloace de probă de care dispune organul judiciar. De asemenea, ea nu poate avea la bază doar emiterea unei citații, ci este necesar ca aceasta să rezulte dintr-un act procesual (o ordonanță sau o încheiere), care trebuie motivat pe baza unei alte probe administrate în cauză. Totodată, aceasta trebuie să țină seama și de dispozițiile legale privind asigurarea respectării secretului profesional al avocatului, la care se poate renunța doar în cazurile stricte premise de lege în interesul aflării adevărului și soluționării juste a cauzei penale".

clientului atrage incidenţa nulităţii relative, în măsura în care sunt îndeplinite condiţiile art. 282 C.proc.pen.; cred că necesitatea asigurării unei protecţii eficiente a privilegiului confidenţialităţii relaţiei avocat-client ar trebui să conducă la reţinerea în sine a existenţei unei vătămări procesuale, care nu poate fi remediată altfel şi, pe cale de consecinţă, să se dispună excluderea probelor obţinute în mod nelegal.

c) ***cel care a participat în aceeaşi cauză în calitate de judecător sau de procuror;***

- este necesar ca avocatul să fi avut anterior *în aceeaşi cauză* calitatea de judecător de drepturi şi libertăţi, de judecător de cameră preliminară sau să fi făcut parte dintr-un complet de judecată, respectiv să fi avut calitatea de procuror (*separarea funcţiilor procesuale*); astfel, interdicţia care are caracter absolut vizează nu numai participarea în cauzele aflate în faza de judecată, ci şi în cauzele din alte proceduri (de pildă, persoana care a emis un mandat de percheziţie domiciliară într-o cauză/a procedat la audierea a doi martori în calitate de procuror, nu poate participa ulterior, consecutiv demisiei din magistratură sau pensionării în calitatea de avocat al inculpatului în faza de judecată);

- în mod corelativ, art. 64 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. stipulează incompatibilitatea judecătorului să judece cauza dacă a fost reprezentant (legal sau convenţional) sau apărător al vreuneia dintre părţi, ori al unui subiect procesual principal (suspect sau persoană vătămată), *chiar şi în altă cauză*;

- nu va exista această incompatibilitate dacă în calitate de judecător/procuror o persoană a participat într-o cauză vizând un inculpat, iar ulterior în calitate de avocat asistă aceeaşi persoană consecutiv acuzării într-o altă cauză (de exemplu, dacă procurorul pune în mişcare acţiunea penală împotriva inculpatului acuzat de delapidare, iar ulterior se pensionează şi devine avocat, acesta îl va putea apăra pe acelaşi acuzat într-o altă cauză în care este inculpat pentru acte de corupţie comise ulterior delapidării);

d) ***o altă parte sau un alt subiect procesual din aceeaşi cauză;***

- astfel, o parte sau orice alt subiect procesual din cauză (nu doar subiecţii procesuali principali) care are calitatea de avocat nu poate asista o altă parte sau orice alt subiect procesual din aceeaşi cauză (de pildă, un interpret dintr-o cauză nu poate avea calitatea de avocat al inculpatului din aceeaşi cauză, sau un inculpat nu poate avea şi calitatea de avocat al unui coinculpat din aceeaşi cauză);

e) ***avocatul care asistă sau reprezintă părţi sau subiecţi procesuali cu interese contrare;***

- potrivit art. 45 alin. (1) şi (2) din Legea nr. 51/1995, republicată, avocatul nu poate asista sau reprezenta ***părţi cu interese contrare în aceeaşi cauză sau în cauze conexe*** şi nu poate pleda împotriva părţii care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii. Orice contact dintre avocat şi o persoană ***cu interese contrare*** în cauza în care avocatul este angajat, reprezentantul acesteia sau un terţ care se dovedeşte că este interesat de soluţia ce se va pronunţa în cauză, nu poate fi realizat decât cu acordul expres, prealabil, al clientului, în prezenţa clientului sau a persoanei desemnate de acesta;

- în ipoteza în care părţile sau subiecţii procesuali principali care au *interese contrare*[1] îşi angajează acelaşi avocat ales şi nu doresc să renunţe la contractul cu acesta (şi nici avocatul nu vrea să renunţe la vreuna dintre părţi/subiecţii procesuali principali[2]), iar asistenţa juridică este obligatorie, organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa va trebui să desemneze un avocat din oficiu pentru unul/unii dintre suspecţi/inculpaţi/subiecţi procesuali principali care să îi formuleze o apărare concretă şi efectivă, înlăturând astfel în ansamblu situaţia de conflict de interese apărută;

- în cauza *Tău c. României* (hotărârea din 23 iulie 2019), CtEDO a apreciat că nu a fost încălcat dreptul la un proces echitabil în condiţiile în care, deşi inculpatul (condamnat pentru trafic de droguri) a fost asistat în ziua reţinerii sale (când a dat două declaraţii în faţa organelor de urmărire penală) de acelaşi avocat din oficiu ca şi alţi coinculpaţi cu privire la care susţinea că se afla în contrarietate de interese, în condiţiile în care în declaraţiile date de inculpat în prezenţa avocatului, acesta nu a recunoscut comiterea infracţiunii de care era acuzat, astfel că faptele sau împrejurările relatate nu puteau fi folosite împotriva sa;

În cazul în care unul dintre inculpaţi neagă săvârşirea faptei, iar altul o recunoaşte, implicându-l şi pe cel dintâi, apărarea lor nu poate fi asigurată de acelaşi avocat, din cauza contrarietăţii de interese procesuale. Pentru deplina exercitare a drepturilor procesuale ale inculpaţilor într-un atare caz, dacă aceştia nu angajează, în urma atenţionării lor de către instanţă, un al doilea avocat, se impune desemnarea unui avocat din oficiu pentru unul dintre inculpaţi, care să asigure, alături de avocatul ales, asistenţa juridică *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2638/2004, www.legalis.ro)*.

---

[1] Spre deosebire de Codul de procedură penală, statutul profesiei de avocat interzice asistarea sau reprezentarea în aceeaşi cauză a clienţilor care au *interese conflictuale* ori când există, în mod real, riscul de a apărea un *conflict de interese*. Potrivit art. 116 din Statutul profesiei de avocat (adoptat prin Hotărârea nr. 64/2011), *nu există conflict de interese*: *a)* atunci când, după ce şi-a informat clienţii şi a primit acordul acestora, avocatul, în exercitarea diferitelor sale activităţi, va încerca să concilieze contrarietatea de interese; *b)* atunci când, în acord deplin cu clienţii, avocatul îi consiliază ca, plecând de la situaţia ce i-a fost prezentată, să adopte o strategie comună sau dacă, în cadrul unei negocieri, avocaţii care sunt membri ai aceleiaşi forme de exercitare a profesiei intervin separat pentru clienţi diferiţi, care sunt însă informaţi cu privire la această apartenenţă comună; *c)* atunci când, după ce avocatul aduce la cunoştinţa fiecăruia dintre clienţii potenţial afectaţi de asistenţa juridică acordată existenţă sau posibilitatea creării unui conflict de interese, precum şi eventualele consecinţe nefavorabile ale acestuia, fiecare dintre respectivii clienţi îşi dau acordul expres şi prealabil cu privire la prestarea activităţii de asistenţă juridică.

[2] În această situaţie, avocatul comite o abatere disciplinară încălcând prevederile art. 45 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, republicată, potrivit căruia avocatul nu poate asista sau reprezenta părţi cu interese contrare în aceeaşi cauză sau în cauze conexe şi nu poate pleda împotriva părţii care l-a consultat mai înainte în legătură cu aspectele litigioase concrete ale pricinii.

- *alte incompatibilităţi sunt stipulate de legile speciale*, cum ar fi cele prevăzute de art. 82[1] din Legea nr. 161/2003[1] sau de art. 20 alin. (8) din Legea nr. 51/1995, republicată[2];

- avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistenţa juridică a părţilor ori a subiecţilor procesuali principali;

- asistenţa juridică este, în principiu, *facultativă* participanţii în procesul penal putând hotărî să îşi angajeze un avocat ales pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime; în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege, asistenţa juridică este *obligatorie*, suspectul, persoana vătămată şi părţile având posibilitatea de a opta pentru un avocat ales sau să solicite să beneficieze de serviciile unui avocat din oficiu;

- nerespectarea dispoziţiilor legale privind asistenţa juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului, *precum şi a celorlalte părţi* este sancţionată cu *nulitatea absolută* a actelor procesuale sau procedurale astfel încheiate; încălcarea dispoziţiilor legale privind asistenţa juridică obligatorie a persoanei vătămate care nu este constituită parte civilă în procesul penal poate atrage aplicarea sancţiunii *nulităţii relative.*

---

[1] *O altă incompatibilitate* este prevăzută de art. 82[1] din Legea nr. 161/2003, potrivit căruia: *„(1)* Deputatul sau senatorul care, pe durata exercitării mandatului de parlamentar, doreşte să exercite şi profesia de avocat nu poate să pledeze în cauzele ce se judecă de către judecătorii sau tribunale şi nici nu poate acorda asistenţă juridică la parchetele de pe lângă aceste instanţe. *(2) Deputatul sau senatorul aflat în situaţia prevăzută la alin. (1) nu poate acorda asistenţă juridică suspecţilor ori inculpaţilor şi nici nu îi poate asista sau reprezenta în instanţe în cauzele penale privind: a)* infracţiunile de corupţie, infracţiunile asimilate infracţiunilor de corupţie, precum şi infracţiunile împotriva intereselor financiare ale Uniunii Europene, prevăzute în Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea faptelor de corupţie, cu modificările şi completările ulterioare; *b)* infracţiunile prevăzute în Legea nr. 143/2000 privind prevenirea şi combaterea traficului şi consumului ilicit de droguri, cu modificările şi completările ulterioare; *c)* infracţiunile de trafic şi exploatare a persoanelor vulnerabile, prevăzute la art. 209-217 C.pen.; *d)* infracţiunea de spălare a banilor, prevăzută în Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării actelor de terorism, republicată; *e)* infracţiunile contra securităţii naţionale, prevăzute la art. 394-410 şi 412 C.pen., precum şi cele prevăzute de Legea nr. 51/1991 privind siguranţa naţională a României; *f)* infracţiunile contra înfăptuirii justiţiei, prevăzute la art. 266-288 C.pen.; *g)* infracţiunile de genocid, contra umanităţii şi de război, prevăzute la art. 438-445 C.pen. *(3)* Deputatul sau senatorul aflat în situaţia prevăzută la alin. (1) nu poate să pledeze în cauzele civile sau comerciale împotriva statului, a autorităţilor sau instituţiilor publice, a companiilor naţionale ori a societăţilor naţionale în care acestea sunt părţi. De asemenea, nu poate să pledeze în procese intentate statului român, în faţa instanţelor internaţionale. *(4)* Prevederile alin. (1)-(3) nu se aplică în cauzele în care avocatul este parte în proces sau acordă asistenţă ori reprezentare soţului sau rudelor până la gradul IV inclusiv".

[2] Potrivit art. 20 alin. (8) din Legea nr. 51/1995, republicată: „Avocaţii – foşti judecători nu pot pune concluzii la instanţele unde au funcţionat, iar foştii procurori şi cadrele de poliţie nu pot acorda asistenţă juridică la unitatea de urmărire penală la care şi-au desfăşurat activitatea, timp de 5 ani de la încetarea funcţiei respective".

§1. Asistența juridică a suspectului sau inculpatului

- poate fi asigurată în toate fazele procesului penal şi este, în principal, facultativă; şi în cazurile în care legea instituie obligativitatea asistenței juridice, opțiunea suspectului sau inculpatului pentru un avocat ales ***este prioritară***;

- potrivit art. 89 alin. (1) C.proc.pen., în vederea garantării dreptului la apărare, atât organele de urmărire penală, cât şi judecătorul de drepturi şi libertăți, judecătorul de cameră preliminară sau instanța au obligația să încunoștințeze pe suspect sau inculpat, înainte de a i se lua declarația, despre dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistență obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu, întocmind în acest sens un proces-verbal; astfel, este asigurată garantarea dreptului la un proces echitabil încă din stadiul incipient al unei anchete penale *in personam*, aşa cum a reținut CtEDO în cauza *K.C. c. României*[1] în care s-a constatat încălcarea art. 6 parag. 1 şi 3 lit. c) CEDO în condițiile în care declarația inițială a acuzatului, care a fost dată fără avocat, a fost avută în vedere de către instanțele naționale la dispunerea unei soluții de condamnare, chiar dacă reclamantul a revenit asupra ei ulterior, după ce a beneficiat de asistență juridică;

- garantarea dreptului la apărare nu este incompatibilă cu organizarea unui procedeu probatoriu în urma căruia să se constate comiterea infracțiunii flagrante în absența unui avocat; în acest sens, în cauza *Blaj c. României* (hotărârea din 8 aprilie 2014) CtEDO a considerat că nu a avut loc o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) CEDO atunci când reclamantul nu a beneficiat de asistență juridică în timpul procedurii de constatare a infracțiunii flagrante. În opinia Curții, aspectele declarate de reclamant şi consemnate de organele judiciare cu ocazia procedurii respective reprezintă un act diferit de prima declarație dată în calitate de acuzat. Curtea a constatat că organele de urmărire penală, în momentul prinderii în flagrant, s-au mărginit să-l întrebe pe reclamant numai cu privire la aspectele materiale ale faptelor constatate cu acea

---

[1] În cauza *K.C. c. României* a arătat că: „Protecția conferită de art. 6 parag. 1 şi 3 CEDO se aplică oricărei persoane supusă unei *acuzații în materie penală*, în sensul autonom pe care îl are această expresie în accepțiunea Convenției. O *acuzație în materie penală* ia naştere din momentul în care un individ este oficial notificat de către autoritatea competentă despre faptul că a comis o infracțiune sau din momentul în care situația sa a fost afectată în mod substanțial de acțiunile pe care autoritățile le-au întreprins ca urmare a bănuielii că persoana respectivă ar fi săvârşit infracțiunea. (...) De exemplu, când o persoană este întrebată în legătură cu implicarea sa în acțiuni ce constituie infracțiuni se poate considera că i se aduce *o acuzație în materie penală*. În prezenta cauză, pe 18 aprilie 2008 a fost începută o investigație penală împotriva reclamantului care era bănuit de trafic de droguri. Conform dreptului național în acel moment reclamantul a devenit suspect. Mai târziu în aceeaşi zi, după ce drogurile fuseseră găsite cu ocazia percheziției efectuate în locuința sa, reclamantul a fost mai întâi dus la spital pentru efectuarea unui test toxicologic, iar apoi la poliție pentru a fi audiat. În timpul nopții de 18 aprilie, polițiştii i-au luat o primă declarație. Guvernul susține că în momentul luării acestei declarații, nicio acuzație nu fusese formulată împotriva reclamantului. Cu toate acestea, luând în considerare succesiunea evenimentelor aşa cum au fost prezentate mai sus, precum şi dreptul intern în materie, Curtea consideră că reclamantul a avut calitatea de suspect în momentul când a fost dus la sediul poliției în noaptea de 18 aprilie 2008 şi când a fost audiat cu această ocazie. Prin urmare, în acel moment latura penală a art. 6 din Convenție a devenit aplicabilă în speța respectivă".

ocazie şi au evitat să transforme această declaraţie într-un interogatoriu cu privire la faptele imputate. De asemenea, a reţinut că ulterior, după punerea sa sub acuzare, reclamantul a fost tot timpul asistat de un avocat, iar instanţele naţionale şi-au fondat soluţia de condamnare pe ansamblul probelor administrate în cauză, fără să considere afirmaţiile reclamantului consemnate în procesul-verbal respectiv ca fiind o declaraţie distinctă a acestuia asupra faptelor pentru care a fost trimis în judecată (parag. 96); de asemenea, prin hotărârea din 23 iulie 2019, pronunţată în cauza *Tău c. României*, Curtea a considerat că nu a fost încălcat acest drept când reclamantul a fost audiat de două ori în faza incipientă a procedurii, fiind asistat de un avocat din oficiu care mai asista alţi doi coinculpaţi, care ulterior au dat declaraţii contra reclamantului. Pentru a ajunge la această concluzie, Curtea a considerat că are o importanţă decisivă împrejurarea că, în cele două declaraţii, inculpatul nu a mărturisit săvârşirea niciunei infracţiuni şi, prin urmare, aceste declaraţii nu au fost folosite contra lui atunci când a fost condamnat (parag. 48);

- suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulţi avocaţi în tot cursul urmăririi penale, al fazei de cameră preliminară şi al judecăţii[1]; în ipoteza în care inculpatul are angajaţi mai mulţi avocaţi aleşi asistenţa juridică este asigurată şi atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent[2];

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a subliniat importanţa urmăririi penale pentru desfăşurarea procesului penal, în măsura în care mijloacele de probă administrate pe parcursul acestei faze procesuale vor determina cadrul în care infracţiunea imputată acuzatului va fi analizată în cursul procesului. De asemenea, acuzatul se află deseori într-o poziţie de o vulnerabilitate deosebită în această etapă a procedurii, aspect amplificat de faptul că legislaţia în materia procedurii penale devine din ce în ce mai complexă, în special în ceea ce priveşte normele privind strângerea şi administrarea mijloacelor de probă. În majoritatea cazurilor, această vulnerabilitate deosebită poate fi compensată de o manieră corespunzătoare prin asistenţa unui avocat, a cărui activitate este, în special, de a se asigura că dreptul oricărui acuzat de a nu contribui la propria incriminare este respectat *(CtEDO, hotărârea din 23 aprilie 2013, în cauza Süzer c. Turciei, parag. 74)*.

---

[1] Dispoziţiile art. 89 alin. (1) C.proc.pen. au fost modificate prin eliminare referirii la judecătorul de camera preliminară având următorul conţinut: „Suspectul sau inculpatul are dreptul să fie asistat de unul ori de mai mulţi avocaţi *în tot cursul urmăririi penale şi al judecăţii*, iar organele judiciare sunt obligate să îi aducă la cunoştinţă acest drept. Asistenţa juridică este asigurată atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent" (s.n., M.U.).

[2] În această privinţă, în doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 410) s-a apreciat în mod întemeiat că „întrucât însă asistenţa juridică obligatorie, precum şi avocatul din oficiu apar ca reglementaţi separat, prin cadrul general creat în art. 89 alin. (1) C.proc.pen. s-a urmărit *recunoaşterea preeminentă a asistenţei juridice facultative*, născute din alegerea avocatului, care trebuie să aibă *prioritate* faţă de cea obligatorie, în virtutea dreptului părţilor şi al altor subiecţi procesuali interesaţi de a-şi alege avocatul. Acesta este sensul prevederilor exprese din cuprinsul art. 89 alin. (1) C.proc.pen. care nu limitează acest drept la un singur avocat sau la un număr limitat de avocaţi, ci, dimpotrivă, lasă libertate nerestricţionată dreptului persoanelor de a-şi alege unul sau mai mulţi avocaţi în raport cu propriile interese, pentru a obţine sprijinul de specialitate de care au nevoie în derularea unui proces".

- suspectul sau inculpatul *reținut sau arestat* are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidențialitatea comunicărilor (atât la locul de deținere, cât și în fața organelor judiciare), cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază și securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; încălcarea acestor exigențe atrage *excluderea probelor* astfel obținute (*caz de excludere automată*), fiind astfel protejată confidențialitatea comunicărilor persoanei private de libertate cu avocatul său; în acest sens, Curtea Europeană a arătat în cauza *Castraveț c. Moldovei* că în privința persoanelor private de libertate este de o importanță deosebită ca, atât în fața organelor de urmărire penală, cât și în fața instanței de judecată, discuția dintre avocat și acuzat să se desfășoare în condiții de confidențialitate, întrucât asistența efectivă din partea avocatului este de neconceput fără respectarea confidențialității conversației client-avocat, care încurajează o discuție deschisă și onestă între cei doi; tot astfel, în cauzele *Lanz c. Austriei* și *S. c. Elveției*, Curtea de la Strasbourg a subliniat că dreptul unui acuzat de a comunica cu avocatul său fără a fi ascultați de o terță persoană face parte din cerințele de bază ale unui proces echitabil într-o societate democratică și decurge din art. 6 parag. 3 din Convenția europeană. Dacă un avocat nu a putut să discute cu clientul său și să primească instrucțiuni confidențiale de la el fără supraveghere, asistența sa ar pierde mult din utilitate, or scopul Convenției europene este tocmai acela de a proteja drepturi concrete și efective;

- organele judiciare nu pot restrânge dreptul de a lua legătura cu avocatul său, pe care legea îl conferă suspectului sau inculpatului, nici în ipoteza în care acesta este privat de libertate.

1.1. Asistența juridică a suspectului sau inculpatului este obligatorie *în tot cursul procesului penal*:

(i) dacă este minor;

- în cursul urmăririi penale asistența juridică este obligatorie până la data la care suspectul sau inculpatul a devenit major;

- în cursul judecății în primă instanță sau în apel, asistența juridică este obligatorie pe tot parcursul judecății dacă *la momentul sesizării* instanței acesta era minor [art. 507 alin. (3) C.proc.pen.][1].

(ii) dacă este internat într-un centru de detenție sau într-un centru educativ;

- indiferent dacă suspectul sau inculpatul este minor sau a împlinit vârsta de 18 ani, privarea de libertate în vederea executării sancțiunii penale a internării într-un centru de detenție sau într-un centru educativ dă dreptul acestuia de a beneficia de asistență juridică obligatorie, în cazul în care împotriva sa se desfășoară o urmărire penală pentru o nouă infracțiune sau dacă la momentul privării de libertate se afla în cursul unui alt proces penal, indiferent de faza de desfășurare.

[1] În sensul că la data majoratului, indiferent de faza procesuală în care intervine asistența juridică, încetează să mai fie obligatorie; a se vedea *B. Micu, R. Slăvoiu, A. Zarafiu*, op. cit., p. 157.

(iii) dacă este reţinut sau arestat (preventiv sau la domiciliu), chiar în altă cauză;

- privarea de libertate prin dispunerea măsurii reţinerii, arestării preventive, arestului la domiciliu sau executarea unei pedepse privative de libertate dă dreptul suspectului sau inculpatului de a beneficia de asistenţă juridică obligatorie, în cauza în care este privat de libertate sau în altă cauză aflată în cursul urmăririi penale sau al judecăţii;

- în cazul în care s-a dispus arestarea preventivă în lipsă, asistenţa juridică va fi obligatorie din momentul privării de libertate a inculpatului, nu şi în perioada cuprinsă între data emiterii mandatului de arestare preventivă şi data punerii acestuia în executare;

- pentru a se dispune reţinerea sau arestarea (preventivă sau la domiciliu) unei persoane este necesară audierea în prealabil a acesteia în prezenţa avocatului său;

- formularea unor cereri relativ la executarea pedepsei de către persoana privată de libertate, dă dreptul acesteia la asistenţă juridică obligatorie.

(iv) dacă faţă de acesta a fost dispusă măsura de siguranţă a internării medicale, chiar în altă cauză;

- privarea de libertate a suspectului sau inculpatului prin internarea sa dă dreptul acestuia ca, în cauza în care a fost supus acestor măsuri de siguranţă cu titlu provizoriu sau în altă cauză, să beneficieze de asistenţă juridică obligatorie.

(v) dacă organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți/judecătorul de cameră preliminară sau instanţa apreciază că suspectul ori inculpatul nu și-ar putea face singur apărarea.

- exercitarea dreptului la apărare prin propria persoană poate vătăma drepturile persoanei, spre exemplu, în cauzele în care faţă de natura şi particularităţile dosarului este necesară o pregătire calificată juridică sau în cazul în care suspectul sau inculpatul este cetăţean străin sau apatrid şi nu cunoaşte particularităţile procedurale ale dreptului român; de asemenea, persoanele surdo-mute sau cu dizabilităţi mintale se pot afla în situaţia de a nu-şi putea face singure apărarea (de exemplu, în ipoteza în care din actele medicale aflate la dosarul cauzei şi cunoscute de organele judiciare rezultă retardul mintal sever al inculpatului şi lipsa de instrucţie şcolară, chiar dacă dintr-o expertiză medico-legală rezultă că inculpatul a avut discernământ la momentul comiterii faptei); pentru aceste ipoteze, legiuitorul a instituit obligaţia procedurală pozitivă a organelor judiciare să desemneze un avocat din oficiu[1];

Asistența juridică este obligatorie atunci când procedura de recunoaștere și executare a unei hotărâri de condamnare, prevăzute de art. 8 din Tratatul dintre România și Regatul Norvegiei privind transferul persoanelor condamnate, vizează o persoană lipsită de libertate în condițiile art. 90 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., iar încălcarea acestei dispoziții se sancționează cu nulitatea absolută prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen. *(I.C.C.J. decizia penală nr. 297/A din 8 decembrie 2021, www.scj.ro).*

[1] În cazul în care judecătorul de cameră preliminară consideră că organul de urmărire penală și-a încălcat obligația procedurală pozitivă, actele de urmărire penală vor fi lovite de nulitate absolută.

Codul de procedură penală impune organului judiciar obligația de a nu rămâne în pasivitate, ci prin depunerea diligențelor necesare să asigure respectarea concretă și efectivă a dreptului la apărare al persoanei în cauză. Încălcarea dispozițiilor relative la asistența juridică obligatorie determină încălcarea dreptului la un proces echitabil. Respectarea de către autoritățile judiciare a acestei obligații este garantată prin intermediul art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen., care sancționează cu nulitatea absolută încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a suspectului sau a inculpatului, precum și a celorlalte părți, atunci când asistența juridică este obligatorie. Analizând situația concretă din cauza dedusă judecății, s-a observat faptul că în cursul urmăririi penale inculpatul nu s-a prezentat în fața organelor judiciare pentru a fi audiat, cu toate că au fost efectuate mai multe acte de căutare, identificare, verificare în bazele de date, citare la adresele cunoscute, mandate de aducere, luându-se inclusiv și legătura telefonic cu inculpatul. Astfel cum rezultă din procesele-verbale întocmite de organele de cercetare penală la datele de 25 aprilie 2019, 24 septembrie 2019, 5 februarie 2020, inculpatul, deși a luat la cunoștință citațiile emise pe numele său, a refuzat să se prezinte și să colaboreze cu organele de cercetare penală, susținând că este un om viu și nu o persoană inventată de România, stat care nu are nici măcar un act de înființare. De altfel, inculpatul a restituit organelor de cercetare penală citația de înfățișare pentru data de 24 aprilie 2019, cu mențiunea „ANULAT. Nu vă înțeleg. Nu vă recunosc. Sunt om viu, nu PERSOANĂ". Atât în cursul procedurii de cameră preliminară, cât și în cursul judecății, încercările de a-l prezenta pe inculpat au eșuat, toate citațiile și actele de procedură au fost comunicate inculpatului la ultimul domiciliu cunoscut în țară, însă acesta nu s-a înfățișat în fața instanței, iar mandatul de aducere nu a putut fi executat. În procesul-verbal întocmit de către agenții de poliție la data de 4 ianuarie 2021 au fost consemnate aspecte similare celor constatate prin procesele-verbale din 27 august 2019, întocmite de lucrătorii de poliție în faza urmăririi penale, în sensul că inculpatul nu a fost găsit la adresa precizată deși a fost căutat în repetate rânduri și nici nu a răspuns la apelurile telefonice efectuate. Având în vedere împrejurarea că inculpatul nu a făcut nicio apărare în faza de urmărire penală și nici în faza judecății în prim grad jurisdicțional, raportat și la motivele invocate de acesta pentru a-și justifica refuzul de a se prezenta în fața organelor judiciare, precum și conținutul cererii de apel, instanța de al doilea grad a constatat că inculpatul A.A. se află în cazul de asistență juridică obligatorie reglementată de art. 90 lit. b) C.proc.pen., acesta nefiind în măsură să-și facă singur apărarea, situație care, de altfel, a existat și cursul judecății în primă instanță. În considerarea acestor împrejurări, în al doilea grad, curtea a desemnat un avocat din oficiu, pentru a asigura asistența juridică inculpatului. Judecătoria nu a procedat însă în aceeași manieră, deși inculpatului trebuia să i se asigure asistența juridică obligatorie în temeiul art. 90 lit. b) C.proc.pen. *(C.A. Tg.-Mureș, secția penală și pentru cauze cu minori și de familie, decizia nr. 210/2021, www.sintact.ro).*

1.2. Codul de procedură penală prevede obligativitatea asistenţei juridice a inculpatului în diferite momente procesuale, după cum urmează:

a) în cadrul procedurii de luare şi prelungire a internării medicale nevoluntare, precum şi cu ocazia soluţionării contestaţiei împotriva soluţiei pronunţate de judecătorul de drepturi şi libertăţi în primă instanţă;

b) cu ocazia dezbaterii propunerii de luare a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu faţă de un inculpat aflat în stare de libertate (*indiferent de faza procesuală*);

c) în cadrul procedurii de soluţionare a contestaţiei împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive;

d) în procedura de luare a măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauţiune (*indiferent de faza procesuală*);

f) în procedurile referitoare la dezbaterea încetării de drept a măsurilor preventive (*indiferent de faza procesuală*);

g) în procedura desfăşurată în cursul urmăririi penale în legătură cu încheierea unui acord de recunoaştere a vinovăţiei (de la demararea procedurii speciale şi până la încheierea acordului);

h) în procedura de luare a măsurii internării medicale provizorii;

i) în procedurile de luare, confirmare, înlocuire sau încetare a măsurii procesuale provizorii a obligării la tratament medical sau de internare medicală desfăşurate în faţa judecătorului de cameră preliminară în urma dispunerii unei soluţii de netrimitere în judecată.

1.3. Asistenţa juridică a inculpatului este *obligatorie în faza de cameră preliminară, precum şi în cursul judecăţii*, în cauzele în care legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani

- *asistenţa juridică este obligatorie indiferent dacă inculpatul este o persoană fizică sau o persoană juridică*; în acest sens, I.C.C.J., prin ***decizia nr. 21/HP/2016*** a arătat că: „în interpretarea şi aplicarea dispoziţiilor art. 90 lit. c) C.proc.pen., *în cursul fazei de cameră preliminară şi în cursul judecăţii*, în cauzele în care legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistenţa juridică este obligatorie pentru inculpatul persoană juridică, în raport cu dispoziţiile art. 187 C.pen.";

- dacă nu sunt incidente alte ipoteze de asistenţă juridică obligatorie, în procedurile *postsententiam* desfăşurate în legătură cu o hotărâre de condamnare la pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani nu este obligatorie asistenţa juridică, dispoziţiile art. 90 lit. c) C.proc.pen. neputând fi interpretate ca fiind aplicabile şi în astfel de situaţii;

- prin ***pedeapsă prevăzută de lege*** se înţelege pedeapsa prevăzută în textul de lege care incriminează fapta săvârşită în forma consumată, fără luarea în considerare a cauzelor de reducere sau de majorare a pedepsei; astfel, în funcţie de încadrarea juridică a faptei dată prin actul de sesizare a instanţei sau prin încheierea instanţei prin

care s-a dispus schimbarea încadrării juridice în cursul cercetării judecătorești, se va determina maximul special al pedepsei prevăzute de norma de incriminare pentru infracțiunea comisă [forma de bază, respectiv varianta (forma) atenuată/agravată[1]];

- în ipoteza în care în cauză vor fi incidente dispozițiile art. 5 C.pen. ca urmare a succesiunii de legi penale substanțiale în timp, apreciez că este obligatorie asigurarea asistenței juridice ori de câte ori vreuna dintre legile, care urmează a fi evaluate global la momentul deliberării și pronunțării soluției, prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani pentru sancționarea faptei care face obiectul acuzației penale[2];

- în situația în care este reținută existența unor stări de agravare (recidiva, forma continuată, concursul de infracțiuni, pluralitatea intermediară) sau de atenuare (tentativa) a pedepsei, raportarea trebuie făcută la pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea fapt consumat; dacă acuzația vizează o infracțiune comisă în varianta agravată/atenuantă, raportarea se va face la pedeapsa prevăzută de această variantă, iar nu la cea stipulată de forma de bază;

- în vederea aprecierii necesității asigurării asistenței juridice, judecătorul de cameră preliminară sau instanța se va raporta la încadrarea juridică dată infracțiunii în rechizitoriu;

- în faza de cameră preliminară, judecătorul este obligat să desemneze un avocat din oficiu ca măsură premergătoare în condițiile art. 344 C.proc.pen.; așadar, în cauzele în care acuzația privește o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa mai mare de 5 ani este întotdeauna obligatorie desemnarea unui avocat din oficiu, indiferent dacă inculpatul înțelege sau să formuleze cereri sau excepții, ori să se prezinte la proces;

- dacă instanța, în baza art. 386 C.proc.pen., schimbă încadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani, asistența juridică devine obligatorie din momentul dispunerii măsurii de către instanță; în schimb, în situația în care instanța schimbă încadrarea juridică într-o infracțiune pentru care pedeapsa prevăzută de lege este mai mică de 5 ani, asistența juridică devine facultativă;

- asistența juridică *nu este obligatorie* pentru petenți sau intimați, în cauzele ce au ca obiect plângeri formulate în condițiile art. 340 C.proc.pen. în cazul în care soluția de neurmărire sau netrimitere în judecată a fost dispusă pentru o infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani; cu toate acestea, având în vedere că, în cazul în care soluția de netrimitere în judecată s-a dispus după punerea în mișcare a acțiunii penale, judecătorul are obligația procedurală pozitivă să verifice din oficiu legalitatea probelor și a actelor

---

[1] În cazul infracțiunii de violență în familie nu trebuie omis că aceasta reprezintă în realitate o variantă agravată a infracțiunilor de omor (art. 188 C.pen.), omor calificat (art. 189 C.pen.), loviri sau alte violențe (art. 193 C.pen.), vătămare corporală (art. 194 C.pen.), loviri sau vătămări cauzatoare de moarte (art. 195 C.pen.) când aceste fapte sunt comise împotriva unui membru de familie. Prin urmare, în acest caz se va determina pedeapsa pentru această variantă agravată, iar apoi se vor da efecte succesive cauzelor de atenuare, în această ipoteză neexistând un concurs între cauzele de agravare și cele de atenuare.

[2] Se remarcă astfel că instanța nu cunoaște, *ab initio*, legea penală pe care o va aplica în cauza respectivă, putând fi oricare dintre legile succesive.

procesuale sau procedurale efectuate în cursul urmăririi penale, se impune stabilirea unui regim similar al dreptului la apărare cu cel din faza camerei preliminare (când în aceste ipoteze asistenţa juridică ar fi obligatorie). Pe cale de consecinţă, apreciez că în aceste ipoteze se impune desemnarea unui avocat din oficiu pentru intimat, dacă acesta nu are angajat un avocat ales;

- în cazul în care instanţa este sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei, *asistenţa juridică a inculpatului nu este obligatorie decât în cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen.*, iar cu privire la persoana vătămată sau partea civilă în ipotezele prevăzute de art. 93 alin. (4) şi (5) C.proc.pen.; pe de o parte, dispoziţiile art. 480 alin. (2) teza finală C.proc.pen. sunt aplicabile doar în faza de urmărire penală până la încheierea acordului de recunoaştere a vinovăţiei; pe de altă parte, prevederile art. 484 alin. (2) C.proc.pen. referitoare la ascultarea avocatului inculpatului se referă la situaţia în care în cauză există un avocat ales sau desemnat din oficiu în cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie conform art. 90 C.proc.pen., neconstituind o ipoteză de reglementare a unui nou caz de asistenţă juridică obligatorie; aşadar, în cazul în care instanţa de judecată a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei, legea procesuală nu instituie nicio derogare de la caracterul facultativ al asistenţei juridice în faza de judecată în cauzele având ca obiect infracţiuni pentru care legea substanţială prevede pedeapsa închisorii de cel mult 5 ani, inculpatul având posibilitatea de a-şi angaja un apărător ales[1];

- în cazul infracţiunilor pentru care legea prevede posibilitatea împăcării [infracţiunile de: furt (art. 228 C.pen.) sau furt calificat, comis în condiţiile art. 229 alin. (1) şi alin. (2) lit. b) şi c) C.pen., şi furt de folosinţă (art. 230 C.pen.), însuşirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor (art. 243 C.pen.), înşelăciune (art. 244 C.pen.), înşelăciune privind asigurările (art. 245 C.pen.)], dacă asistenţa juridică este obligatorie, împăcarea trebuie să se realizeze numai în prezenţa apărătorului ales sau a apărătorului din oficiu;

- caracterul obligatoriu al asistenţei judiciare în cursul judecăţii presupune ca apărarea să fie asigurată pe parcursul întregii faze judecătoreşti, la toate termenele de judecată;

Omisiunea instanţei de a asigura prezenţa avocatului din oficiu la unele termene nu poate fi acoperită de prezenţa acestuia cu ocazia dezbaterilor în fond, încălcarea constituind o vătămare procesuală majoră a dreptului la apărare, ce este sancţionată cu nulitatea absolută *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia nr. 348/2005, www.just.ro)*.

---

[1] Nu cred că se poate reţine vreun temei rezonabil pentru interpretarea contrară, întrucât în faza de judecată inculpatul care a încheiat un acord de recunoaştere a vinovăţiei are cea mai previzibilă situaţie judiciară. Astfel, atâta vreme cât pentru inculpaţii acuzaţi de comitere a unei infracţiuni pentru care legea substanţială stipulează pedeapsa închisorii de cel mult 5 ani (alternativ sau nu cu amenda) Codul de procedură penală a instituit, ca regulă, caracterul facultativ al asistenţei juridice, indiferent dacă aceştia înţeleg să se judece potrivit procedurii de drept comun ori procedurii abreviate, nu exista nicio justificare pentru a institui caracterul obligatoriu al asistenţei juridice pentru inculpatul care a recunoscut integral acuzaţiile, pentru care a fost pusă în mişcare acţiunea penală şi a agreat cu procurorul tratamentul sancţionator al acestora.

- lipsa avocatului ales sau desemnat din oficiu de la dezbateri, în cazul în care asistenţa juridică este obligatorie, atrage nulitatea absolută a hotărârii, chiar dacă instanţa amână pronunţarea în vederea depunerii de concluzii scrise; în această situaţie, chiar dacă apărarea inculpatului este asigurată „în scris", garanţiile stipulate de art. 90 C.proc.pen. impun – pentru asigurarea caracterului echitabil al procedurii, în special în ceea ce priveşte respectarea principiului egalităţii armelor – prezenţa acestuia în faţa instanţei unde, în condiţii de oralitate şi contradictorialitate, să efectueze o apărare efectivă;

1.4. Avocatul din oficiu

- în cazurile în care asistenţa juridică este obligatorie, dacă suspectul sau inculpatul nu şi-a ales un avocat, se iau măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu; desemnarea avocatului din oficiu se face de către barou în urma trimiterii unei comunicări scrise din partea instanţei, a judecătorului de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară, a organului de urmărire sau de cercetare penală, adresată serviciului de asistenţă judiciară al baroului organizat, în fiecare localitate; astfel, avocatul din oficiu nu este desemnat de către organul judiciar, ci de către decanul baroului sau avocatul desemnat de acesta (art. 71-72 din Legea nr. 51/1995);

- suspectul sau inculpatul nu are dreptul să-şi aleagă avocatul din oficiu;

- dacă pe parcursul procesului penal, avocatul din oficiu, datorită pregătirii sau experienţei profesionale (având în vedere că solicitările de acordare a asistenţei juridice din oficiu sunt repartizate cu precădere avocaţilor stagiari şi tinerilor avocaţi) nu este în măsură a asigura o apărare efectivă, faţă de complexitatea sau particularităţile cauzei, suspectul sau inculpatul are dreptul de a solicita schimbarea acestuia sau numirea a încă unui avocat pentru apărarea drepturilor sale;

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Curtea a constatat că apărătorul din oficiu a asistat inculpatul atunci când acesta a dat două declaraţii în care a recunoscut săvârşirea faptelor. Curtea a observat că apărătorul din oficiu nu s-a opus ca declaraţiile inculpatului minor să fie luate de către poliţie, deşi dispoziţiile interne prevedeau că inculpaţii minori trebuie audiaţi personal de către procuror, şi nu a verificat dacă părinţii minorului au fost informaţi de reţinerea fiului lor, deşi această notificare era necesară potrivit dreptului intern. Faţă de acesta, Curtea a apreciat că asistenţa juridică acordată inculpatului a fost în mod vădit necorespunzătoare *(CtEDO, hotărârea din 23 aprilie 2013, în cauza Süzer c. Turciei, parag. 83).*

- avocatul *este obligat* să acorde asistenţa juridică în cauzele în care a fost desemnat din oficiu, fiind dator să studieze temeinic cauzele în care a fost desemnat ca avocat, să se prezinte la fiecare termen la instanţele de judecată sau la organele de urmărire penală, să manifeste conştiinciozitate şi probitate profesională, să pledeze cu demnitate faţă de judecători şi de părţile din proces, să depună concluzii scrise sau note de şedinţă ori de câte ori natura sau dificultatea cauzei cere aceasta ori instanţa de judecată dispune în acest sens;

- art. 91 alin. (4) C.proc.pen. prevede ***cu caracter imperativ rolul subsidiar al avocatului din oficiu***[1], stipulând că delegaţia acestuia încetează la prezentarea avocatului ales; astfel, este reglementat un caz de ***încetare de drept*** a calităţii de avocat din oficiu, apărarea prin intermediul acestuia putând fi realizată numai dacă nu există un avocat ales care se prezintă în cauză; prin urmare, organele judiciare nu pot dispune în mod legal menţinerea delegaţiei avocatului, după momentul prezentării avocatului ales[2];

Curtea aminteşte că etapa procesuală care se desfăşoară înainte de sesizarea instanţei este, de asemenea, acoperită de garanţiile prevăzute la art. 6 parag. 3, având în vedere că aceasta a stabilit deja că nerespectarea iniţială a acestor garanţii riscă să compromită grav echitatea procesului. În plus, simpla numire a unui avocat nu asigură prin ea însăşi eficienţa asistenţei pe care acesta o poate acorda acuzatului, ci art. 6 parag. 3 lit. c) obligă autorităţile naţionale competente să intervină în cazul în care lipsurile unui avocat numit din oficiu sunt vădite sau dacă sunt informate suficient cu privire la acest lucru

---

[1] Prioritatea avocatului ales are natură constituţională, art. 24 alin. (2) din Legea fundamentală prevăzând că „În tot cursul procesului, părţile au dreptul să fie asistate de un avocat, *ales sau* numit din oficiu". Deopotrivă, această prioritate este consacrată şi de normele de procedură penală: inculpatul are *dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul*, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu [art. 83 lit. c) C.proc.pen.]; în cazurile prevăzute la art. 90, *dacă suspectul sau inculpatul nu şi-a ales un avocat*, organul judiciar ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu [art. 91 alin. (1) C.proc.pen.]; când inculpatul este arestat, instanţa care urmează a efectua comisia rogatorie dispune desemnarea unui avocat din oficiu, *care îl va reprezenta, în absenţa avocatului ales* [art. 200 alin. (8) C.proc.pen.].

[2] În doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 422) a fost criticată opţiunea unor instanţe de judecată de a menţine delegaţia avocatului din oficiu şi după prezentarea avocatului ales, arătându-se că „este contrară legii, lipsind de efecte juridice dispoziţia art. 91 alin. (4) C.proc.pen. şi nesocotind în mod flagrant un drept fundamental al părţilor, şi anume acela de a beneficia de avocatul ales pe toată durata procesului sau a procedurilor, obligându-le să accepte fără rezerve un avocat din oficiu, chiar dacă nu este prezentă niciuna dintre circumstanţele excepţionale care ar putea justifica înlocuirea avocatului ales. Legiferarea unei asemenea măsuri ar echivala cu autorizarea abuzului procesual în ceea ce priveşte asigurarea unei apărări concrete şi efective în faţa instanţei de judecată, făcând inaplicabile prevederile art. 91 alin. (1) şi (2) C.proc.pen. privind prioritatea care trebuie acordată alegerii avocatului şi limitarea cazurilor de înlocuire a acestuia la cele prevăzute expres, care fac ca măsura să fie excepţională, putând fi acceptată doar dacă este în interesul justiţiei". *În acelaşi sens*, în alte analize [*A. Zarafiu*, Opinie juridică cu privire la dispoziţiile art. 91 alin. (4) C.proc.pen. privind încetarea delegaţiei avocatului din oficiu la prezentarea avocatului ales (*www.unbr.ro*)] s-a arătat că „menţinerea delegaţiei avocatului din oficiu la prezentarea avocatului ales nu reprezintă doar o încălcare a dispoziţiilor art. 91 alin. (4) C.proc.pen., ci, printr-un veritabil «efect domino», se repercutează asupra altor dispoziţii normative aflate în directă legătură cu acesta, care sunt la rândul lor încălcate. În concluzie, practica menţinerii delegaţiei din oficiu la prezentarea avocatului ales reprezintă atât o încălcare a principiului legalităţii procesului penal, cât şi o încălcare a principiului caracterului echitabil al acestuia. O astfel de practică este, în acelaşi timp, contrară principiului constituţional al separaţiei puterilor în stat. În plus, printr-un veritabil «efect domino», încălcarea dispoziţiilor art. 91 alin. (4) C.proc.pen. atrage şi încălcarea altor dispoziţii normative aflate în directă legătură cu acesta".

printr-o altă modalitate. (...) În circumstanţele speţei, Curtea consideră că faptul că reclamantul a avut alături, în faţa instanţelor, avocat ales a putut remedia eventualele dificultăţi legate de reprezentarea sa în faţa parchetului, cu atât mai mult cu cât acesta şi-a menţinut declaraţiile pe tot parcursul procedurii şi nu s-a plâns de ineficienţa apărării sale din oficiu. Apreciind procedura în ansamblul ei, Curtea ajunge la concluzia că autorităţile au luat măsuri adecvate pentru a-i garanta reclamantului o apărare şi o reprezentare eficiente. În cele din urmă, având în vedere informaţiile pe care le are la dispoziţie şi întrucât nu se poate pronunţa decât într-un mod limitat cu privire la erorile de fapt sau de drept pretins comise de instanţele interne, cărora le revine în primul rând sarcina de a examina faptele, precum şi de a interpreta şi de a aplica dreptul intern Curtea consideră că nu există niciun aspect arbitrar în modul în care instanţele interne au judecat acţiunea penală îndreptată împotriva reclamantului. În consecinţă, nu a fost încălcat dreptul reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 parag. 1 şi 3 lit. c) din Convenţie *(CtEDO, hotărârea din 19 iulie 2011, în cauza Rupa nr. 2 c. României, parag. 75-83)*.

- *asigurarea unei apărări concrete şi efective* trebuie respectată de către judecător şi pe parcursul fazei camerei preliminare. Astfel, nu este suficientă simpla desemnare a avocatului din oficiu şi comunicarea adresei de numire a acestuia, judecătorul având obligaţia să se asigure că avocatul din oficiu s-a prezentat la arhiva instanţei pentru a studia dosarul cauzei, că are cunoştinţă de piesele dosarului şi că poate asigura în concret o apărare efectivă; în acest sens, CtEDO a stabilit că autorităţile naţionale, prin numirea unui avocat din oficiu, au obligaţia să se asigure că acuzatul beneficiază de asistenţă juridică efectivă. Totuşi, această obligaţie nu este una absolută, statul neputând fi ţinut responsabil pentru orice greşeală a avocatului din oficiu (CtEDO, *Tău c. României*, hotărârea din 23 iulie 2019);

- potrivit art. 91 alin. (2) teza I C.proc.pen. *în tot cursul procesului penal*, când asistenţa juridică este obligatorie, organul judiciar **are obligaţia de a proceda la înlocuirea avocatului ales cu un avocat din oficiu** acordându-i acestuia din urmă un termen rezonabil şi înlesnirile necesare pentru pregătirea unei apărări efective (făcându-se menţiune despre aceasta într-un proces-verbal ori, după caz, în încheierea de şedinţă) dacă:

1. a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale;

2. este incidentă una dintre următoarele ***trei situaţii****:*

a. avocatul ales lipseşte nejustificat de la procedurile desfăşurate în faţa organului judiciar şi nu îşi asigură substituirea prin intermediul altui avocat[1];

---

[1] Potrivit art. 6 alin. (7) din Legea nr. 51/1995, republicată, „în cazul prestaţiilor profesionale constând în asistenţă şi reprezentare juridică la instanţe, parchete, organe de cercetare penală sau alte autorităţi, societatea profesională cu răspundere limitată are obligaţia de a menţiona în contractul încheiat cu clientul numele avocatului/avocaţilor ales/aleşi sau acceptat/acceptaţi de client să asigure serviciul profesional, *precum şi acordarea sau, după caz, neacordarea dreptului de substituire*" (s.n., M.U.). Tot astfel, art. 234 alin. (2) din Statutul profesiei de avocat prevede că „în cazul în care avocatul este împiedicat să îndeplinească serviciul profesional, *îşi va asigura substituirea, inclusiv printr-un avocat care îşi desfăşoară activitatea într-o altă formă de exercitare a profesiei, dacă în prealabil obţine acordul clientului în acest scop*" (s.n., M.U.).

b. avocatul ales lipseşte justificat de la procedurile desfăşurate în faţa organului judiciar, dar nu îşi asigură substituirea prin intermediul altui avocat[1];

c. avocatul ales este prezent la proceduri însă refuză nejustificat să exercite apărarea.

În situaţia în care inculpaţii arestaţi nu invocă faptul că au avocat ales, iar la dosar nu există vreo delegaţie a acestuia, asigurarea dreptului la apărare se face prin desemnarea unui avocat din oficiu *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 673/2000, în C.P.J.P. 2000, p. 311).*

Este întemeiată cererea formulată de inculpat la primul termen de judecată, de amânare a cauzei în vederea angajării unui avocat. Respingerea cererii, când prezenţa avocatului este obligatorie, cu motivarea că inculpatul a avut suficient timp pentru angajarea unui avocat, precum şi judecarea cauzei cu desemnarea unui avocat din oficiu, echivalează cu o judecată în lipsa avocatului *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1122/2002, www.scj.ro).*

În cazul în care, deşi interesele inculpaţilor erau contradictorii, aceştia au fost asistaţi de acelaşi avocat ales intervine nulitatea absolută a hotărârii[2]. Deplina exercitare a drepturilor procesuale ale inculpaţilor într-un atare caz atrăgea obligaţia instanţei de a pune în vedere acestora contrarietatea de interese şi să le dea fie posibilitatea angajării unui alt avocat pentru unul dintre inculpaţi, fie să numească un avocat din oficiu, dacă nu exista posibilitatea angajării unui alt avocat care să asigure, alături de avocatul ales, asistenţa juridică *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2638/2004, www.scj.ro).*

Desemnarea de către instanţa de apel a aceluiaşi avocat din oficiu pentru mai mulţi inculpaţi, care au săvârşit infracţiunea în participaţie nu constituie o încălcare a dreptului la apărare, dacă avocatul a susţinut pentru fiecare inculpat motive de apel distincte, din care nu rezultă că între aceştia există inte-

---

[1] În această privinţă, în doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 420) s-a apreciat că „în situaţia în care suspectul sau inculpatul nu este de acord cu substituirea, organul judiciar are obligaţia de a-i da posibilitatea să-şi aleagă un alt avocat, acordându-i timpul necesar în acest scop, şi, numai în cazul în care acesta nu şi-a ales un alt avocat, poate desemna un avocat din oficiu, care să înlocuiască avocatul ales, când asistenţa juridică este obligatorie. În acelaşi timp, considerăm că este necesar să se constate, în prealabil, că avocatul ales lipseşte nejustificat, pentru că, dacă lipsa acestuia este justificată, organul judiciar ar trebui să dispună amânarea cauzei şi să fixeze un nou termen, care ar putea fi la aceeaşi dată sau la o dată diferită, în funcţie de urgenţa soluţionării ei. În pofida caracterului defectuos al reglementării, credem că, dacă absenţa avocatului ales este apreciată ca justificată, în principiu, nu i se poate imputa acestuia neîndeplinirea obligaţiei de asigurare a substituirii. Totuşi, pentru că textul legal nu face nicio distincţie, credem că şi într-o asemenea situaţie organul judiciar ar putea trece mai departe cu asigurarea asistenţei juridice de către un avocat din oficiu, însă numai în mod excepţional, dacă interesul justiţiei, a cărui valoare superioară este de necontestat, o cere în mod imperativ".

[2] În cursul urmăririi penale unul dintre inculpaţi nu recunoscuse săvârşirea infracţiunii, spre deosebire de cel de-al doilea care a avut o atitudine procesuală sinceră, indicându-l pe primul inculpat drept coautor al infracţiunii, în vederea obţinerii beneficiului art. 15 din Legea nr. 143/2000.

rese contrare, iar pentru inculpatul-recurent, care a recunoscut săvârșirea faptei, a solicitat instanței de apel reducerea pedepsei, conform apelului declarat de acesta *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 1561 din 10 martie 2006, www.scj.ro).*

În perioada în care cei doi inculpați au fost asistați de avocatul ales C.S. nu se poate reține că acesta nu a asigurat o apărare concretă și efectivă ambilor inculpați ori că ar fi abordat strategii de apărare care să prejudicieze drepturile procesuale ale vreunuia dintre clienți. Astfel, interpretarea dispozițiilor art. 88 alin. (4) C.proc.pen. trebuie adaptată la particularitățile cauzei, precum și la strategiile concrete de apărare adoptate de apărătorul ales pentru fiecare dintre clienții săi. Deopotrivă, trebuie avute în vedere și dispozițiile art. 114 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, care consacră un caz de incompatibilitate a avocatului doar atunci când in concreto se pot reține existența unor interese conflictuale ale părților asistate de același avocat, cât și la ipotezele stipulate de art. 116 din Statutul profesiei de avocat, când se consideră că nu există un conflict de interese. În aceste condiții, se constată că prin actele efectuate de avocatul ales C.S. nu se poate reține că in concreto a fost sublimat, restrâns sau afectat în vreo formă dreptul la apărare inculpatului B.V.C., judecătorul consideră că nu se poate constata incidența cazului de incompatibilitate stipulat de art. 88 alin. (4) C.proc.pen. și, prin urmare, vreo ipoteză de nelegalitate în legătură cu asistarea juridică în cursul urmăririi penale a inculpatului B.V.C. *(C.A. Oradea, secția penală, încheierea din 1 martie 2017, nepublicată).*

Curtea amintește că art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție recunoaște oricărui acuzat dreptul de a fi asistat de un avocat ales de el. Cu toate acestea și în pofida relațiilor de încredere dintre avocat și client, nu se poate acorda un caracter absolut dreptului garantat de art. 6 parag. 3 lit. c). Acesta este subordonat obligatoriu unor limitări atunci când instanțele au sarcina de a decide dacă interesele justiției impun numirea unui avocat din oficiu pentru acuzat. La numirea avocatului respectiv, instanțele naționale trebuie inevitabil să țină cont de dorința acuzatului. Cu toate acestea, instanțele pot să nu țină seama de aceasta dacă există motive pertinente și suficiente pentru a considera că interesele justiției o impun. În speță, reclamantul a solicitat de la primul său interogatoriu să fie reprezentat de avocatul B.R. Parchetul a încercat, în zadar, timp de 3 ore, să ia legătura telefonic cu avocatul indicat de reclamant. Autoritățile naționale au încercat astfel să aplice efectiv dreptul reclamantului de a fi asistat de avocatul ales, însă s-au confruntat cu o imposibilitate obiectivă. În acest context, având în vedere gravitatea faptelor imputate reclamantului și imperativele anchetei, parchetul a desemnat un avocat din oficiu pentru a-l reprezenta. Curtea observă că reclamantul nu a semnat împuternicirile celor 2 avocați numiți din oficiu. Cu toate acestea, mai observă că declarațiile reclamantului din 24 și 25 februarie 2003, în care acesta nu s-a incriminat, au fost semnate atât de acuzat, cât și de avocații numiți din oficiu, care i-au asigurat o apărare ce nu ar putea fi considerată ineficientă. În plus, reclamantul nu s-a plâns nici parchetului, după ce a fost asistat de avocatul ales, nici instanțelor interne de lipsa de diligență a avocaților numiți din oficiu. În consecință, Curtea consideră că, în

circumstanţele cauzei, faptul că reclamantul nu a fost asistat de avocatul ales în cadrul primelor interogatorii nu a adus atingere caracterului echitabil al procedurii penale în ansamblu *(CtEDO, hotărârea din 8 februarie 2011, în cauza Micu c. României, parag. 101-106).*

- potrivit art. 91 alin. (2) teza a II-a C.proc.pen. ***în cursul judecăţii***[1], *când asistenţa juridică este obligatorie*, dacă avocatul ales lipseşte nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, deşi a fost asigurată exercitarea tuturor drepturilor procesuale, instanţa ia măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării; în alte faze procesuale, când asistenţa juridică este obligatorie, legea nu prevede un termen minim care trebuie acordat în vederea pregătirii apărării în procedurile desfăşurate în faţa judecătorului; în aceste situaţii, judecătorul trebuie să se asigure că, în timpul acordat, apărătorul din oficiu are posibilitatea de a pregăti o apărare concretă şi efectivă în raport de particularităţile procedurii, complexitatea cauzei; deopotrivă, judecătorul trebuie să se asigure că dosarul cauzei se va afla în arhiva instanţei pentru ca avocatul să aibă efectiv acces la el în perioada de timp stabilită.

- acordarea înlesnirilor necesare pregătirii apărării efective trebuie *să fie conformă respectării termenului rezonabil al procesului penal*, în vederea evitării prelungirii procesului penal în mod nejustificat;

- conform art. 91 alin. (5) C.proc.pen. ***este obligatorie amânarea cauzei*** dacă la judecarea cauzei avocatul lipseşte şi nu poate fi înlocuit în art. 91 alin. (2) C.proc.pen.

- *încălcarea dispoziţiilor privind* asistarea de către avocat a inculpatului, părţii civile şi părţii responsabile civilmente (nu a persoanei vătămate) atunci când asistenţa este obligatorie, este sancţionată *cu nulitatea absolută*; în cazul în care hotărârea judecătorească a fost pronunţată într-o cauză în care judecata s-a desfăşurat cu încălcarea dispoziţiilor relative la *asistenţa juridică obligatorie a părţilor*, instanţa de control judiciar urmează a dispune admiterea apelului, desfiinţarea hotărârii astfel pronunţate şi trimiterea cauzei spre rejudecare; desfăşurarea judecăţii cu încălcarea dispoziţiilor relative la *asistenţa juridică obligatorie a inculpatului* constituie un caz de contestaţie în anulare prevăzut de art. 426 lit. f) C.proc.pen.

§2. Asistenţa juridică a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente

- poate fi asigurată atât în faza de urmărire penală, cât şi în faza judecăţii (în primă instanţă sau în căile de atac); ca efect al DCC nr. 641/2014, apărarea persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente poate fi asigurată şi în faza camerei preliminare;

- în vederea garantării dreptului la apărare, atât organele de urmărire penală, cât şi judecătorul de drepturi şi libertăţi (în cadrul procedurii audierii anticipate prevăzută de

[1] Dispoziţiile art. 91 alin. (2) teza a II-a C.proc.pen. sunt incidente numai în faza de judecată, nu şi în cadrul procedurile desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi în faza de urmărire penală.

art. 308 C.proc.pen.), judecătorul de cameră preliminară sau instanţa au obligaţia să încunoştinţeze persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente prin citare;

- înaintea primei audieri persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente au dreptul de a fi încunoştinţate despre dreptul de a avea un avocat ales, iar dacă nu îşi desemnează unul, în cazurile de asistenţă obligatorie, dreptul de a i se desemna un avocat din oficiu, întocmind în acest sens un proces-verbal;

- *asistenţa juridică* este, în principiu, *facultativă* şi se exercită prin intermediul avocatului ales; **ca excepţie, asistenţa juridică este obligatorie**:

a) *când persoana vătămată sau partea civilă este o persoană lipsită de capacitate de exerciţiu ori cu capacitate de exerciţiu restrânsă;*

- potrivit art. 93 alin. (4) C.proc.pen., în toate cazurile în care victima infracţiunii este minoră, asistenţa juridică este obligatorie (de exemplu, în ipoteza în care obiectul cauzei îl constituie acuzaţia de abandon de familie); din momentul în care persoana vătămată sau partea civilă devine majoră, asistenţa juridică nu mai este obligatorie decât dacă se consideră că în raport de particularităţile cauzei nu şi-ar putea face singură apărarea;

- dacă persoana vătămată sau partea civilă este minoră la data sesizării instanţei, asistenţa juridică nu va fi obligatorie pe întreaga durată a procesului, ci numai până la data majoratului;

- condiţia lipsei capacităţii de exerciţiu sau a restrângerii acesteia capacităţi nu vizează şi partea responsabilă civilmente.

b) *când organul judiciar apreciază că din anumite motive persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente nu şi-ar putea face singură apărarea;* pentru aceste ipoteze legiuitorul a instituit obligaţia procedurală pozitivă a organelor judiciare să desemneze un avocat din oficiu[1];

c) când persoana vătămată este victima traficului de persoane, art. 44 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 prevede că i se asigură asistenţă juridică obligatorie pentru a putea să îşi exercite drepturile în cadrul procedurilor penale prevăzute de lege, în toate fazele procesului penal, şi să îşi susţină cererile şi pretenţiile civile faţă de persoanele care au săvârşit infracţiunile prevăzute de prezenta lege, în care sunt implicate.

- prin modificarea operată prin Legea nr. 279/2022, încălcarea dispoziţiilor referitoare la asistarea de către avocat a persoanei vătămate atunci când asistenţa este obligatorie va atrage ***incidenţa sancţiunii nulităţii absolute***;

- privarea de libertate a persoanei vătămate sau a părţii civile în altă cauză fie prin dispunerea unei măsuri procesuale, fie în executarea unei pedepse nu constituie o ipoteză în care acestea trebuie să beneficieze de asistenţă juridică obligatorie şi în cauzele în care aceste persoane nu au avut calitatea de acuzaţi/condamnaţi;

---

[1] În cazul în care judecătorul de cameră preliminară consideră că organul de urmărire penală şi-a încălcat obligaţia procedurală pozitivă, actele de urmărire penală vor fi lovite de nulitate absolută atât în cazul persoanei vătămate, cât şi al părţii civile.

- persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente au dreptul de a fi asistate de unul sau de mai mulţi avocaţi şi de a lua contact cu avocatul în condiţii de natură a asigura confidenţialitatea discuţiilor;

- în ipoteza în care persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente are angajaţi mai mulţi avocaţi aleşi asistenţa juridică este asigurată şi atunci când cel puţin unul dintre avocaţi este prezent;

- persoana vătămată, partea civilă sau partea responsabilă civilmente are dreptul să ia contact cu avocatul, asigurându-i-se confidenţialitatea comunicărilor, cu respectarea măsurilor necesare de supraveghere vizuală, de pază şi securitate, fără să fie interceptată sau înregistrată convorbirea dintre ei; încălcarea acestor exigenţe atrage, în principiu, excluderea probelor astfel obţinute;

- organele de urmărire penală sau instanţele trebuie să vegheze ca avocatul să nu se găsească într-o situaţie de incompatibilitate, prin raportare la anumite calităţi sau funcţii pe care le exercită [spre exemplu, potrivit art. 45 alin. (5) din Legea nr. 51/1995, republicată, dacă a fost ascultat ca martor, avocatul nu mai poate desfăşura nicio activitate profesională în acea cauză];

- potrivit Codului de procedură penală, în cursul judecăţii, persoana vătămată şi părţile au dreptul la ***un singur termen pentru angajarea unui avocat ales şi pentru pregătirea apărării***; în cazul încuviinţării cererii de amânare pentru acest motiv, persoana vătămată sau partea va beneficia de un singur termen atât pentru angajarea unui avocat, cât şi pentru pregătirea apărării de către avocatul respectiv, neputând fi încuviinţată o altă cerere de amânare pentru ca avocatul să pregătească apărarea; prin urmare, persoana vătămată şi părţile trebuie să depună diligenţe pentru a-şi angaja în cel mai scurt timp un avocat ales, care să poată pregăti o apărare adecvată stadiului procesului pentru termenul acordat; astfel, sunt eliminate tacticile dilatorii ale apărării prin care se urmărea amânarea nejustificată a cauzei prin prezentarea avocatului ales la noul termen şi solicitarea unei noi amânări a cauzei pe motiv de imposibilitate a pregătirii apărării faţă de data semnării contractului de asistenţă juridică; în ipoteza în care persoana vătămată sau părţile nu îşi angajează avocat ales în termenul acordat de instanţă, procesul penal îşi va continua cursul, asistenţa juridică (în cazurile în care aceasta este obligatorie) fiind asigurată de avocatul din oficiu desemnat *ab initio* în cauză; deopotrivă, în cazul în care avocatul ales nu poate asigura o apărare concretă şi efectivă la termenul acordat prin raportare la stadiul procesului, procesul penal poate continua, asistenţa juridică (în cazurile în care aceasta este obligatorie) fiind asigurată de avocatul din oficiu desemnat *ab initio* în cauză;

- în situaţia în care persoana vătămată sau una dintre părţi nu mai beneficiază de asistenţa juridică acordată de avocatul său ales (de pildă, în cazul în care avocatul reziliază unilateral contractul de asistenţă juridică pe motiv de neplată a onorariului sau când părţile contractului de asistenţă juridică decid de comun acord să rezilieze contractul), instanţa ***poate acorda*** *un alt termen pentru angajarea unui alt avocat şi pregătirea apărării ori poate dispune desemnarea unui avocat din oficiu; în cazul în care contractul de asistenţă juridică încheiat cu avocatul ales este încă în fiinţă, iar avocatul* lipseşte nejustificat la termenul de judecată, nu asigură substituirea sau refuză să efectueze apărarea, dacă asistenţa juridică este obligatorie, instanţa va lua

măsuri pentru desemnarea unui avocat din oficiu care să îl înlocuiască, acordându-i un termen de minimum 3 zile pentru pregătirea apărării;

- avocatul din oficiu desemnat este obligat să se prezinte ori de câte ori este solicitat de organul judiciar, asigurând o apărare concretă și efectivă în cauză;

- delegația avocatului din oficiu încetează la prezentarea avocatului ales;

- dacă la judecarea cauzei avocatul lipsește și nu poate fi înlocuit, cauza se amână.

§3. Apărarea prin propria persoană

- dreptul suspectului sau inculpatului de a-și face apărarea singur pe parcursul procesului penal este garantat indiferent dacă asistența juridică este obligatorie sau nu și independent de existența unui avocat ales sau din oficiu în cauză;

- în cauzele în care, din cauza complexității sau particularităților deosebite, instanța sau procurorul apreciază că părțile sau subiecții procesuali principali nu și-ar putea pregăti singuri apărarea, este obligatorie numirea unui avocat din oficiu, dacă nu există un avocat ales în cauză.

3.1. În faza de urmărire penală

- organele de urmărire penală au obligația să-l încunoștințeze pe suspect sau pe inculpat mai înainte de a-l audia, despre fapta pentru care este cercetat, încadrarea juridică a acesteia și să-i asigure acestuia posibilitatea pregătirii și exercitării apărării;

- audierea suspectului sau inculpatului oferă acestuia posibilitatea de a-și exercita dreptul la apărare prin propria persoană;

- efectuarea unor acte de urmărire penală (de pildă, percheziția domiciliară) trebuie să se realizeze în prezența suspectului sau inculpatului în vederea respectării dreptului la apărare prin propria persoană;

- pe parcursul urmăririi penale suspectul sau inculpatul are dreptul de a consulta personal dosarul.

3.2. În faza camerei preliminare

- persoana vătămată și părțile au dreptul de a consulta dosarul, de a formula cereri sau excepții (de exemplu, nulitatea actului de sesizare, restituirea cauzei la procuror, excluderea anumitor probe nelegal administrate, excepția de necompetență materială sau teritorială, excepția de neconstituționalitate), de a participa la dezbateri în fața judecătorului de cameră preliminară și de a pune concluzii cu privire la legalitatea și loialitatea urmăririi penale.

3.3. În faza judecății

- instanța are obligația de a dispune citarea inculpatului în vederea prezentării la proces, în scopul asigurării respectării dreptului la apărare. În cazul în care inculpatul este privat de libertate, prezența acestuia la judecată și citarea la fiecare termen sunt obligatorii;

- inculpatul are dreptul să ia cunoştinţă de dosar în tot cursul judecăţii, beneficiind de înlesnirile necesare pregătirii apărării; de asemenea, în cursul cercetării judecătoreşti, în exercitarea dreptului la apărare, acesta are dreptul de a solicita administrarea de noi probe în apărare, de a formula cereri (de exemplu, amânarea, recuzarea, comunicarea notelor privind desfăşurarea şedinţei, sesizarea instanţei supreme în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile) sau excepţii (de pildă, excepţia de neconstituţionalitate etc.);

- ascultarea inculpatului oferă acestuia posibilitatea de a-şi exercita dreptul la apărare prin propria persoană;

- în etapa dezbaterilor inculpatul are cuvântul, în scopul comentării probelor în acuzare, a prezentării argumentelor pentru care se impune reţinerea unor probe în apărare, a dezbaterii încadrării juridice sau a individualizării pedepsei;

- după încheierea dezbaterilor, inculpatul are ultimul cuvânt (moment procesual distinct), ce îi dă posibilitatea de a-şi prezenta apărarea fără a fi întrerupt sau fără a i se pune întrebări;

Cum avocatul din oficiu a fost prezent la toate termenele la care s-au administrat probele, precum şi la termenul când pricina s-a soluţionat în fond şi a depus concluzii scrise, exercitând, astfel, drepturile procesuale ale inculpatului, asistenţa juridică a fost asigurată. Omisiunea avocatului din oficiu de a depune la dosar delegaţia eliberată de Baroul de avocaţi nu duce, aşadar, la nulitatea hotărârii atât timp cât asistenţa juridică a fost prestată efectiv *(C.A. Iaşi, decizia nr. 25/2000, în I. Neagu, A. Crişu, op. cit., p. 131).*

- după pronunţarea hotărârii, inculpatul nemulţumit de soluţie poate exercita calea ordinară de atac a apelului; pe parcursul căilor ordinare de atac (indiferent dacă sunt sau nu declarate de inculpat), inculpatul beneficiază de posibilitatea exercitării dreptului la apărare prin propria persoană, putând formula cereri, invoca excepţii, solicita noi probe în apărare, dezbate toate motivele de apel formulate în apărare sau pe cele redactate de procuror;

- tot în vederea asigurării dreptului la apărare prin propria persoană, cu ocazia judecării apelului, Codul de procedură penală prevede că instanţa este obligată să procedeze la ascultarea inculpatului prezent (când ascultarea este posibilă); în esenţă, respectarea standardelor europene impune că ori de câte ori inculpatul se află în faţa instanţei de apel, ce are posibilitatea să analizeze cauza în fapt şi în drept, ascultarea acestuia este obligatorie, oricare ar fi soluţia pronunţată în prima instanţă sau de împrejurarea că a mai fost sau nu audiat anterior în cursul judecăţii în primă instanţă.

Inculpatul trebuie ascultat de instanţa de apel, oricare ar fi soluţia – de condamnare sau de achitare – a instanţei de fond şi oricare ar fi motivul de apel. În acest sens sunt concluziile instanţei de la Strasbourg, în hotărârea din 25 iulie 2000 din cauza *Tierce ş.a. c. San Marino.* În aceste condiţii, hotărârea instanţei de apel din prezenta cauză, care se bazează exclusiv pe analiza probelor administrate de prima instanţă, este nelegală, iar împrejurarea că inculpatului i-a fost acordat ultimul cuvânt nu dispensează instanţa de apel de obligaţia de a-l audia *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 2435/2007, www.scj.ro).*

§4. Exercitarea dreptului la apărare

- avocatul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali are dreptul să beneficieze de *timpul şi înlesnirile necesare* pentru pregătirea şi realizarea unei apărări efective;

- având în vedere calitatea de subiect procesual a avocatului (ales sau desemnat din oficiu), distinct de părţile şi subiecţii procesuali pe care îi asistă sau reprezintă, Codul de procedură penală stipulează un set de drepturi procesuale proprii ale acestuia;

- *în cursul urmăririi penale,* avocatul părţilor sau al subiecţilor procesuali principali are dreptul *să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală*, ***cu excepţia***:

1. ***situaţiei în care se utilizează metodele speciale de supraveghere ori cercetare,*** *respectiv:* **a)** interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă; **b)** accesul la un sistem informatic; **c)** supravegherea video, audio sau prin fotografiere; **d)** localizarea sau urmărirea prin mijloace tehnice; **e)** obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane; **f)** reţinerea, predarea sau percheziţionarea trimiterilor poştale; **g)** utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor; **h)** participarea autorizată la anumite activităţi; **i)** livrarea supravegheată; **j)** obţinerea datelor generate sau prelucrate de către furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice ori furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului, altele decât conţinutul comunicaţiilor, reţinute de către aceştia în temeiul legii speciale privind reţinerea datelor generate sau prelucrate de furnizorii de reţele publice de comunicaţii electronice şi de furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului.

2. ***percheziţiei corporale sau a vehiculelor în cazul infracţiunilor flagrante***[1].

- legea nu instituie şi o obligaţie procedurală pozitivă în sarcina organelor de urmărire penală a-i pune în vedere avocatului dreptul de a participa la toate actele de urmărire penală, existând o prezumţie că acesta îşi cunoaşte drepturile; astfel, avocatul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali *poate solicita* să fie încunoştinţat de data şi ora efectuării actului de urmărire penală ori a audierii realizate de judecătorul de drepturi şi libertăţi; solicitarea avocatului poate fi realizată pe calea unei cereri cu caracter general de a fi încunoştinţat despre data şi ora efectuării actului de urmărire penală, nefiind necesară indicarea în particular a actelor la care acesta doreşte să asiste;

- în cazul în care partea sau subiectul procesual principal decide să înceteze raporturile cu avocatul ales care formulase solicitarea de a asista la actele de urmărire penală şi îşi angajează un alt avocat, acesta din urmă va avea obligaţia de a solicita să asiste la efectuarea actelor de urmărire penală, cererea făcută de apărătorul anterior nefiind aptă să conducă la obligaţia organelor judiciare de a identifica noul avocat angajat în cauză în vederea informării; aceeaşi concluzie se impune şi atunci când partea sau subiectul procesul îşi angajează un nou apărător ales, caz în care şi acesta din urmă trebuie să formuleze o cererea explicită din care să rezulte că înţelege să uzeze de dreptul de a asista la actele de urmărire penală;

---

[1] Chiar dacă apărătorul ales sau desemnat din oficiu este prezent la locul efectuării procedeului probatoriu, organele de urmărire penală au posibilitatea să nu permită asistarea inculpatului percheziţionat sau al cărui vehicul este percheziţionat de către avocat pe durata procedeului.

- sfera actelor de urmărire penală la care se poate solicita participare vizează, în principal, cele referitoare la administrarea probelor, cu excepţiile prevăzute strict şi limitativ de lege; astfel, nu este obligatorie încunoştinţarea avocatului despre emiterea unor acte procesuale dacă Codul de procedură penală nu reglementează o obligaţie pozitivă de informare (de pildă, nu este obligatorie informarea avocatului suspectului sau inculpatului despre data în care procurorul dispune prin ordonanţă efectuarea unei constatări tehnico-ştiinţifice, însă va fi obligatorie asigurarea posibilităţii de a asista la efectuarea acesteia prin încunoştinţarea prealabilă; va fi însă obligatorie încunoştinţarea despre punerea în mişcare a acţiunii penale, ori cu privire la dispunerea schimbării încadrării juridice);

- încunoştinţarea se face prin notificare telefonică, fax, e-mail sau prin alte asemenea mijloace (de pildă, prin informarea pe cale orală a avocatului prezent la efectuarea unui act de urmărire penală cu privire la data efectuării următoarelor acte), încheindu-se în acest sens un *proces-verbal*; lipsa avocatului nu împiedică efectuarea actului de urmărire penală sau a audierii, dacă există dovada că acesta a fost încunoştinţat;

- în cazul efectuării percheziţiei domiciliare, încunoştinţarea avocatului se poate face şi după prezentarea organului de urmărire penală la domiciliul persoanei ce urmează sa fie percheziţionată, pentru a nu exista vreun risc cu privire la buna desfăşurare a procedeului probator;

- în cauzele în care sunt investigate mai multe fapte şi persoane (de pildă, atunci când acuzaţia vizează comiterea unui concurs de infracţiuni la care se reţine participaţia penală a mai multor persoane în calitate de coautori, complici sau instigatori), dacă a solicitat să fie prezent la efectuarea actelor de urmărire penală, avocatul *trebuie să fie informat despre orice act se efectuează de către organele de urmărire penală*, iar nu doar despre cele care vizează în mod direct situaţia clientului său, art. 92 alin. (1) C.proc.pen. nefăcând nicio distincţie în această privinţă de natură să limiteze dreptul avocatului de participare la proceduri;

- în cazul în care avocatul este prezent la efectuarea unui act de urmărire penală, se face menţiune despre aceasta *şi despre eventualele obiecţiuni formulate, iar actul este semnat şi de avocat*;

Dacă avocatul ales al inculpatului, care asistă la efectuarea actelor de urmărire penală refuză să semneze vreun act, îndemnându-l şi pe inculpat să procedeze în aceeaşi manieră, şi părăseşte biroul, organul de urmărire penală poate desemna un avocat din oficiu, întrucât o astfel de atitudine a avocatului ales echivalează cu lipsa de apărare *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 279/1998, în C.P.J.P. 1998, p. 57)*.

- în ipoteza în care, deşi avocatul a solicitat să fie prezent la efectuarea actelor de urmărire penală, organele de urmărire penală nu efectuează informarea acestuia şi procedează la audieri în lipsa avocatului, se va putea reţine, în principiu, incidenţa sancţiunii *nulităţii relative* a audierilor efectuate, în condiţiile art. 282 C.proc.pen.[1];

[1] În funcţie de particularităţile cauzei, pot exista situaţii în care identificarea unui mecanism compensatoriu eficient să conducă la neîntrunirea condiţiilor nulităţii relative; de pildă,

ca excepţie, în situaţia în care la actul de urmărire penală efectuat în lipsa informării era obligatorie prezenţa inculpatului privat de libertate şi, implicit, a apărătorului său, asistenţa juridică fiind obligatorie, cred că sancţiunea procesuală incidentă este *nulitatea absolută* (de pildă, în ipoteza efectuării unei reconstituiri în prezenţa inculpatului arestat, dacă despre efectuarea procedeului probatoriu nu este informat şi avocatul ales al acestuia);

- avocatul părţilor şi al subiecţilor procesuali principali are de asemenea dreptul să participe la audierea oricărei persoane de către judecătorul de drepturi și libertăți în procedura audierii anticipate, să formuleze plângeri, cereri și memorii;

- apărarea implică nu numai posibilitatea participării la actele de urmărire penală, dar și: *(i)* dreptul părţii sau al subiectului procesual principal de a lua contact cu avocatul, cu asigurarea confidenţialităţii discuţiilor, a convorbirilor și a corespondenţei; *(ii)* dreptul de a consulta dosarul; *(iii)* dreptul de a formula cereri și depune memorii etc.;

- avocatul are aceleași drepturi pe care legea le recunoaște părții sau subiectului procesual principal, cu excepția celor pe care acesta le exercită personal (spre exemplu, dreptul de a da declarații);

- în exercitarea dreptului la apărare avocatul are dreptul de a formula cereri propunând administrarea unor mijloace de probă în apărare, asupra cărora procurorul trebuie să se pronunțe motivat; în cazul în care cererile sale au fost respinse de procuror, avocatul are dreptul procesual propriu de a formula plângere la procurorul ierarhic superior celui care a dispus respingerea cererii;

- când plângerea vizează nerespectarea dreptului avocatului de a fi încunoștințat cu privire la efectuarea actelor de urmărire penală ori dreptul a se asigura contactul confidențial cu clientul (parte sau subiect procesual principal), ori dreptul de a consulta dosarul procurorul ierarhic superior este obligat să rezolve plângerea în cel mult 48 de ore (*termen de recomandare*) de la data înregistrării plângerii;

- cu ocazia dezbaterii propunerii de arestare preventivă sau de prelungire a măsurii arestării preventive, a cererilor de revocare, înlocuire, încetare de drept a măsurii arestării preventive sau cu ocazia contestațiilor formulate în aceste materii, avocatul inculpatului poate lua cunoștință de materialul de urmărire penală înaintat judecătorului; în această materie trebuie realizată analiza coroborată a dispozițiilor art. 287 alin. (2) C.proc.pen. și art. 94 alin. (7) C.proc.pen. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 287 alin. (2) C.proc.pen., procurorul va înainta copii numerotate și certificate de grefa parchetului de pe actele dosarului ori numai de pe cele care au legătură cu cererea sau propunerea formulată; organul de urmărire penală va păstra originalul actelor, în vederea continuării urmăririi penale. Art. 94 alin. (7) C.proc.pen. stipulează că avocatul inculpatului are dreptul de a lua cunoștință de întreg materialul dosarului de urmărire penală în procedurile desfășurate în fața judecătorului de

---

un astfel de remediu poate fi, în unele cauze, limitarea valorii probante *in peius* declarației de martor audiat, în condițiile în care din neglijență organul de urmărire penală a omis să încunoștințeze pe avocatul unuia dintre numeroșii inculpați din cauză; în acest fel, declarația de martor va putea fi folosită numai în favoarea inculpatului neinformat, însă va avea valoare probantă deplină cu privire la ceilalți inculpați, ai căror avocați participaseră la audiere.

drepturi şi libertăţi privind măsurile privative sau restrictive de drepturi. Apreciez că acest din urmă articol trebuie interpretat în sensul acordării posibilităţii avocatului inculpatului de a avea acces la toate actele de urmărire penală care vizează faptele şi persoanele vizate de propunerea de arestare (nu şi cu privire la alte fapte sau persoane), pentru că numai acestea pot influenţa exercitarea deplină a dreptului la apărare în acest cadru procesual. O interpretare contrară ar conduce la eludarea dispoziţiilor art. 94 alin. (4) C.proc.pen., decizia procurorului de a restricţiona consultarea dosarului putând fi nesocotită prin simpla formulare a unei cereri de competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi, cerere ce impune participarea inculpatului la soluţionarea acesteia. Prin urmare, în măsura în care se invocă omisiunea parchetului de a ataşa dosare de urmărire penală care conţin probe în apărarea inculpatului, judecătorul va putea dispune ataşarea acestora. În ipoteza unei concluzii contrare, inculpatului i se poate aplica o amendă judiciară pentru exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale;

- contactul dintre avocat şi clientul său nu poate fi stânjenit sau controlat, direct sau indirect, de niciun organ al statului;

- persoana privată de libertate (reţinută sau arestată preventiv sau în altă cauză), indiferent de stadiul procedurii are dreptul să ia contact cu avocatul ales sau din oficiu, asigurându-i-se confidenţialitatea convorbirilor; administraţia locului de arest ori detenţie are obligaţia de a lua măsurile necesare pentru respectarea dreptului la confidenţialitatea discuţiilor persoanei private de libertate cu avocatul său; art. 89 alin. (2) teza finală C.proc.pen. stipulează un caz de ***excludere automată a probelor*** subsecvent unei nulităţi absolute virtuale, generate de nerespectarea privilegiului avocat-client în cadrul contactului confidenţial şi nemijlocit al avocatului cu clientul său privat de libertate;

- persoana privată de libertate are dreptul să efectueze convorbiri telefonice cu avocatul său de la telefoanele publice cu cartelă instalate în penitenciare, ce au caracter confidenţial şi se efectuează numai sub supraveghere vizuală; corespondenţa persoanei private de liberate cu avocatul nu poate fi deschisă sau reţinută;

- în vederea asigurării secretului profesional, înregistrarea convorbirilor dintre avocat şi partea pe care o reprezintă sau o asistă în proces nu poate fi folosită ca mijloc de probă decât dacă din cuprinsul acesteia rezultă date sau informaţii concludente şi utile privitoare la pregătirea sau săvârşirea de către avocat a unei infracţiuni dintre cele prevăzute în art. 139 alin. (2) C.proc.pen.; astfel, pe de o parte, nu se poate dispune *ab initio* înregistrarea convorbirilor dintre avocat şi partea pe care o reprezintă, iar pe de altă parte, în cazul în care în mod accidental au fost înregistrate aceste convorbiri (spre exemplu, în cazul în care nu s-a putut stabili în funcţie de numerele de telefon utilizate că este vorba de o convorbire avocat-client), acestea nu pot fi redate în cadrul unui proces-verbal, pentru a fi folosite ca mijloc de probă, impunându-se distrugerea lor imediată;

- în cursul fazei de cameră preliminară sau al judecăţii, avocatul are dreptul să-l asiste pe inculpat, să exercite drepturile procesuale ale acestuia, să ia cunoştinţă de întregul dosar, să formuleze cereri sau excepţii, iar în cazul când inculpatul este arestat, să ia contact cu acesta;

- ***dreptul la libera exprimare al avocatului*** este un drept distinct, recunoscut de către Curtea Europeană şi vizează libertatea de exprimare a avocatului nu numai în sala de judecată, ci şi în afara acesteia; astfel, în cauza *Morice c. Franţei* (hotărârea din 23 aprilie 2015), Marea Cameră a Curţii Europene a arătat că:

a) în situaţiile în care avocatul se exprimă în sala de judecată (atât în camera de consiliu, cât şi în şedinţă publică) avocaţii au obligaţia de a „apăra cu sârguinţă interesele clienţilor lor", ceea ce înseamnă că, uneori, trebuie să decidă dacă să ridice o obiecţie sau să formuleze o plângere împotriva conduitei instanţei de judecată. În plus, Curtea ia în considerare faptul că observaţiile contestate nu sunt repetate în afara sălii de judecată şi face o distincţie în funcţie de persoana implicată; astfel, un procuror care este „parte" la procedură trebuie să „tolereze critici considerabile din partea... avocatului apărării", chiar dacă unii termeni folosiţi sunt inadecvaţi, cu condiţia ca aceste critici să nu facă referire la profesia sa în general sau la alte calităţi;

- în literatura juridică[1] s-a arătat că *principiul independenţei profesiei de avocat* se concretizează şi în inexistenţa unui drept al statului de control asupra activităţii avocatului (de exemplu, răspunderea disciplinară revine în totalitate organelor alese în cadrul corpului profesional) sau în faptul că avocaţii nu au un raport de subordonare faţă de instanţe sau parchete, nici măcar atunci când sunt desemnaţi să acorde asistenţă juridică din oficiu. Poziţia avocatului trebuie să rămână aceea de apărare a intereselor legitime ale persoanei, indiferent că acest lucru convine sau nu autorităţilor judiciare într-un anumit moment. În aplicarea principiului independenţei, statul garantează avocatului impunitatea, în mod general şi prealabil, pentru orice susţinere necesară realizării apărării;

- în acest sens, art. 38 alin. (1) şi (3) din Legea nr. 51/1995, republicată, prevede că în exercitarea profesiei, avocaţii sunt parteneri indispensabili ai justiţiei, ocrotiţi de lege, fără a putea fi asimilaţi funcţionarilor publici, cu excepţia situaţiilor în care atestă identitatea părţilor, a conţinutului sau datei unui act; în condiţiile în care avocatul respectă solemnitatea şedinţei de judecată, nu foloseşte cuvinte sau expresii de natură a aduce atingere demnităţii judecătorului, procurorului, altor avocaţi, părţilor sau reprezentanţilor acestora în proces, avocatul nu va răspunde penal pentru susţinerile făcute oral sau în scris, în forma adecvată, în faţa instanţelor de judecată, a organelor de urmărire penală sau a altor organe administrative de jurisdicţie şi nici în legătură cu consultaţiile oferite justiţiabililor ori cu formularea apărării în acea cauză, ori pentru susţinerile făcute în cadrul consultaţiilor verbale sau consultaţiilor scrise acordate clienţilor, dacă ele sunt făcute cu respectarea normelor de deontologie profesională;

b) în ipoteza în care avocatul se exprimă în afara sălii de judecată, prin mijloacele de informare în masă, Curtea a arătat faptul că pentru apărarea unui client se poate face apel la apariţii la buletinele de ştiri televizate sau la declaraţii în presă, iar prin aceste canale avocatul poate informa publicul asupra neajunsurilor care pot submina procedurile în faza de urmărire penală; în această privinţă, Curtea a considerat că un avocat nu poate fi considerat răspunzător pentru tot ceea ce se publică sub

---

[1] *T.C. Briciu*, Principalele modificări aduse Legii nr. 51/1995 pentru organizarea şi exercitarea profesiei de avocat (*www.juridice.ro*).

formă de „interviu", în special în situaţia în care presa a citat declaraţiile şi avocatul respectiv a negat că ar fi făcut anumite remarci; avocaţii nu pot fi traşi la răspundere în mod justificat pentru acţiunile presei; în mod asemănător, în situaţia în care o speţă are parte de o amplă acoperire mediatică din cauza gravităţii faptelor şi a persoanelor probabil să fie implicate, un avocat nu poate fi sancţionat pentru încălcarea secretului anchetei judiciare în cazul în care acesta a făcut doar comentarii personale cu privire la informaţii care sunt deja cunoscute presei şi pe care jurnaliştii intenţionează să le transmită, cu sau fără comentariile avocatului respectiv; însă, atunci când face declaraţii publice, un avocat nu este scutit de obligaţia de a fi prudent în privinţa secretului unei investigaţii judiciare aflate în desfăşurare; în plus, avocaţii nu pot face remarci atât de grave încât să depăşească limitele permise pentru exprimarea unor comentarii în lipsa unei baze faptice solide, nici nu pot profera insulte; utilizarea unui ton care nu a fost insultător, ci caustic sau chiar sarcastic, în observaţiile formulate la adresa judecătorilor, a fost considerată ca fiind compatibilă cu art. 10 din Convenţia europeană.

Semnătura unei persoane, în calitate de avocat, pe declaraţia luată cu ocazia arestării, fără a avea delegaţie de avocat la dosar, şi asistarea ulterioară de către o altă persoană, avocat desemnat din oficiu, cu delegaţie depusă la dosar, nu satisface cerinţele asigurării dreptului la apărare în tot cursul procesului penal, existând îndoială cu privire la apărarea efectivă şi reală la data ascultării inculpatului, în lipsa unor dovezi certe că acestuia i-a fost asigurat şi respectat dreptul la apărare. În acest sens, se reţine că la dosar nu există adresa organului de urmărire penală prin care se cere baroului de avocaţi desemnarea unui avocat din oficiu pentru inculpat şi nici delegaţia unui asemenea avocat sau orice altă dovadă de desemnare a unui avocat pentru a-l asista pe inculpat la luarea primei declaraţii, cu ocazia arestării *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 737/1997, www.legalis.ro)*.

- art. 39-41 din Legea nr. 51/1995, republicată, prevede şi un set de ***obligaţii*** în sarcina avocatului dintre care menţionăm următoarele:

(i) avocatul este obligat să respecte solemnitatea şedinţei de judecată, să nu folosească cuvinte sau expresii de natură a aduce atingere demnităţii judecătorului, procurorului, altor avocaţi, părţilor sau reprezentanţilor acestora în proces;

(ii) avocatul este dator să studieze temeinic cauzele care i-au fost încredinţate, angajate sau din oficiu, să se prezinte la fiecare termen la instanţele de judecată sau la organele de urmărire penală ori la alte instituţii, conform mandatului încredinţat; să depună toată diligenţa pentru apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime ale clienţilor şi să uzeze de mijloacele prevăzute de lege, pe care le consideră favorabile acestora; să se abţină de la asistarea şi sfătuirea unui client în realizarea de către acesta de acte sau fapte ce ar putea constitui infracţiuni;

(iii) avocatul este obligat să acorde asistenţă juridică în cauzele în care a fost desemnat din oficiu sau gratuit de către barou.

Secţiunea a 2-a. Reprezentarea

- este activitatea prin care o persoană participă, *în lipsa*[1] unei părţi sau a unui subiect procesual principal, în numele şi interesul acesteia la procesul penal sau la îndeplinirea unor acte procesuale sau procedurale, în virtutea unei puteri conferite de lege, de o convenţie sau de o dispoziţie a unui organ judiciar;

- în cursul procesului penal, suspectul, inculpatul, celelalte părţi, precum şi persoana vătămată pot fi reprezentaţi, cu excepţia cazurilor în care prezenţa acestora este obligatorie sau este apreciată ca fiind necesară de procuror, judecător sau instanţa de judecată, după caz;

- reprezentantul exercită drepturile părţilor ori a subiecţilor procesuali pe care le reprezintă în condiţiile mandatului legal sau convenţional, cu excepţia celor pe care acestea le pot exercita numai personal (de pildă, ascultarea în calitatea de persoană vătămată); măsurile luate sau soluţiile dispuse de autorităţile judiciare vor viza persoana reprezentată;

Reprezentarea poate fi:

(i) legală, când o persoană, în temeiul legii, reprezintă în faţa organelor judiciare:

1. inculpatul persoană fizică [minor sau major (care răspunde penal)] care a fost pus sub interdicţie; reprezentantul legal este tutorele sau curatorul special numit până la soluţionarea cererii de punere sub interdicţie[2];

2. persoanele (fizice) vătămate, lipsite de capacitate de exerciţiu (minorul cu vârsta sub 14 ani sau cel pus sub interdicţie); reprezentantul legal al minorului sunt părinţii sau, în lipsa acestora, tutorele sau reprezentanţii minorului dat în plasament; reprezentantul legal al persoanei puse sub interdicţie este tutorele sau curatorul special numit până la soluţionarea cererii de punere sub interdicţie;

- dacă minorul persoană vătămată a împlinit vârsta de 14 ani va sta personal în proces, însă, pentru efectuarea de acte este necesară asistarea acestuia de către părinţi sau, în lipsa acestora, de către tutore;

3. persoanele juridice [potrivit art. 491 alin. (1) C.proc.pen., persoana juridică este reprezentată la îndeplinirea actelor procesuale şi procedurale *de reprezentantul său legal* (de pildă, administratorul care are puteri de reprezentare, directorul, preşedintele consiliului de administraţie, preşedintele asociaţiei de proprietari)] care participă în procesul penal ca persoane vătămate, părţi civile sau părţi responsabile civilmente;

- în cazul în care persoana juridică are calitatea de suspect sau inculpat, va participa în procesul penal prin intermediul reprezentantului legal de la data efectuării actelor procedurale (nu este obligatoriu ca acesta să fie aceeaşi persoană cu reprezentantul legal de la momentul săvârşirii infracţiunii);

---

[1] Spre deosebire de reprezentare, în cazul asistenţei juridice a părţii sau subiectului procesual principal acesta este prezent la desfăşurarea procedurilor.

[2] Pentru reţinerea răspunderii penale este, în esenţă, necesar ca la momentul comiterii infracţiunii inculpatul să fi împlinit vârsta de 14 ani şi să nu fi avut discernământul abolit.

- reprezentantul legal poate introduce plângere prealabilă în numele persoanei vătămate pe care o reprezintă, o poate retrage sau se poate împăca cu făptuitorul în condiţiile legii;

- ca excepţie, pot exista situaţii explicit reglementate de Codul de procedură penală în care operează o reprezentare legală pentru inculpat. Astfel, potrivit art. 200 alin. (8) C.proc.pen., când inculpatul este arestat, instanţa care urmează a efectua comisia rogatorie dispune desemnarea unui avocat din oficiu care îl va reprezenta, nerespectarea acestei dispoziţii conducând la nulitatea hotărârii.

(ii) convenţională[1], când o persoană, în temeiul unei convenţii, reprezintă o parte sau un subiect procesual principal în procesul penal[2];

- în mod întemeiat s-a arătat în literatura de specialitate[3] că diferenţa dintre cele două forme de reprezentare constă în aceea că *reprezentantul legal* poate efectua, în general, toate actele de dispoziţie pe care legea i le recunoaşte reprezentatului, indiferent de conţinutul lor, în vreme ce pentru *reprezentantul convenţional* legea instituie cerinţa *mandatului special* pentru actele de dispoziţie importante;

- o parte sau subiect procesual poate acorda mandat de reprezentare unuia sau mai multor reprezentanţi convenţionali (de pildă, partea civilă poate angaja mai mulţi avocaţi care să îi reprezinte interesele în latura civilă a procesului penal);

- mandatul de reprezentare trebuie să fie *special*[4]; de pildă, plângerea penală poate fi formulată prin mandatar special, procura trebuind ataşată plângerii [art. 289

---

[1] În literatura de specialitate (*I. Leş*, Tratat de drept procesual civil, vol. I, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014, p. 208) s-a arătat că *reprezentarea convenţională* este definită ca acea formă de reprezentare care ia naştere în temeiul unei convenţii de mandat între partea litigantă şi un terţ care acceptă să îndeplinească acte procedurale în numele şi folosul părţii reprezentate.

[2] În mod întemeiat s-a arătat în doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 291) că „Reprezentarea convenţională beneficiază de un *tratament diferenţiat*, în funcţie de *două criterii*: calitatea procesuală a părţii reprezentate; faza procesului penal în care se realizează. În *faza de urmărire penală*, în principiu, pot fi reprezentate toate părţile procesului penal. *Particularităţi* prezintă, în această fază, doar *reprezentarea suspectului sau inculpatului.* Acestea sunt următoarele: suspectul sau inculpatul poate fi reprezentat la efectuarea unor percheziţii, cercetări la faţa locului, autopsii, ridicări de obiecte sau înscrisuri de la acesta etc.; suspectul sau inculpatul poate fi reprezentat numai în temeiul unui *mandat special* în cazul *împăcării*, atunci când legea prevede că împăcarea părţilor înlătură răspunderea penală; suspectul sau inculpatul *nu poate fi reprezentat în cazul actelor la care se cere prezenţa sa personală*, cum sunt audierea, confruntarea sau videoconferinţa. În *faza de judecată*, reprezentarea inculpatului nu mai *este permisă doar în cazurile expres prevăzute de lege*. Potrivit art. 364 alin. (4) şi art. 365 alin. (1) C.proc.pen. inculpatul, precum şi celelalte părţi *pot fi reprezentaţi* în cursul judecăţii în toate cazurile, cu excepţia celor în care prezenţa inculpatului este obligatorie. Ca atare, în niciun caz *nu este permisă reprezentarea* când prezenţa *inculpatului* este obligatorie. O asemenea problemă nu se pune în cazul celorlalte părţi, care pot fi întotdeauna reprezentate. Prin excepţie, potrivit art. 364 alin. (5) C.proc.pen. în toate cazurile când legea permite reprezentarea inculpatului, instanţa judecătorească *are dreptul, când găseşte necesară prezenţa acestuia, să dispună aducerea lui*".

[3] *A. Zarafiu*, Procedură penală, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014, p. 56.

[4] Potrivit art. 126 alin. (3) din Statutul profesiei de avocat, pentru activităţile prevăzute expres în cuprinsul contractului de asistenţă juridică se consideră că există un mandat special dat de client avocatului său ales.

alin. (3) C.proc.pen.]; tot astfel, este necesar un mandat special și pentru formularea plângerii prealabile; deopotrivă, se poate da mandat special pentru renunțarea la apel sau revenirea asupra renunțării la apel [art. 414 alin. (3) C.proc.pen.], ori pentru retragerea apelului la fel ca și retragerea unei căi de atac [art. 415 alin. (1) C.proc.pen.];

- conform art. 31 teza I C.proc.pen. și art. 88 alin. (1) C.proc.pen., avocatul *reprezintă părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii*. Limita reprezentării prin avocat este prevăzută de art. 88 alin. (4) C.proc.pen., potrivit căruia, părțile sau subiecții principali cu interese contrare *nu pot fi reprezentați* de același avocat;

- reprezentantul convențional al părții sau subiectului procesual *persoană fizică* poate fi orice persoană ce are capacitate deplină de exercițiu, indiferent dacă are sau nu calitatea de avocat [de pildă, consilierul juridic este reprezentantul convențional al persoanei juridice; tot astfel, în cazul percheziției domiciliare sau informative, art. 159 alin. (11) C.proc.pen. permite reprezentarea persoanei perchiziționate prin intermediul unei persoane de încredere];

- în ceea ce privește puterile reprezentantului convențional al persoanei fizice, în lipsa unor dispoziții explicite în Codul de procedură penală vor fi aplicabile în temeiul art. 2 alin. (2) C.proc.civ. prevederile art. 87 alin. (1) și (2) C.proc.civ. potrivit cărora dacă mandatul este dat unei alte persoane decât unui avocat, mandatarul nu poate pune concluzii asupra excepțiilor procesuale și asupra fondului decât prin avocat, atât în etapa cercetării procesului, cât și în etapa dezbaterilor[1]; în cazul în care mandatarul persoanei fizice este soț sau o rudă până la gradul al doilea inclusiv, acesta poate pune concluzii în fața oricărei instanțe, fără să fie asistat de avocat, dacă este licențiat în drept;

- în cazul în care o *persoană juridică* are calitatea *de inculpat, iar organele judiciare au pus în mișcare acțiunea penală* împotriva reprezentantului legal al persoanei juridice pentru aceeași faptă sau pentru fapte conexe cu cea pentru care este acuzată persoana juridică, aceasta va trebui să își numească un mandatar pentru a o reprezenta, pentru a se evita existența unui conflict de interese între persoana juridică și reprezentantul legal al acesteia, de natură a conduce la prejudicierea dreptului la apărare al persoanei juridice [art. 491 alin. (2) C.proc.pen.]; mandatarul ce urmează a fi desemnat trebuie să fie apt să asigure o apărare concretă și efectivă persoanei juridice, iar nu să fie un simplu interpus al reprezentantului legal[2];

---

[1] Dispoziția procesual civilă condiționează doar posibilitatea punerii de concluzii de reprezentarea calificată prin intermediul unui avocat, mandatarul neavocat putând formula cereri și excepții atât în procedurile desfășurate în faza de cameră preliminară, de judecată, ori în faza de executare. În această privință, în DCC nr. 31/2004 s-a arătat că „restricția mandatarului care nu are calitatea de avocat de a pune concluzii orale în instanță nu constituie o împiedicare a accesului liber la justiție, întrucât partea însăși poate participa la dezbateri și poate pune concluzii în fața instanței, iar mandatarul are posibilitatea de a formula cereri, de a propune probe în tot cursul procesului și de a depune concluzii scrise".

[2] În cazul în care persoana juridică a fost prejudiciată prin comiterea infracțiunii și dorește să se constituie parte civilă în procesul penal, trebuie avut în vedere faptul că prin *decizia nr. 9/HP/2016*, instanța supremă a considerat că „cererea de chemare în judecată și reprezentarea convențională a persoanei juridice în fața instanțelor de judecată nu se pot face prin mandatar persoană juridică, nici prin consilierul juridic sau avocatul acesteia din urmă".

- atunci când *persoana juridică* nu are calitatea de inculpat, reprezentarea convenţională în faţa instanţei de judecată se va putea realiza numai prin intermediul unui consilier juridic sau avocat, iar nu prin alt mandatar, chiar dacă acesta este împuternicit în baza unui mandat special autentic [art. 84 alin. (1) C.proc.civ.];

- în situaţia în care reprezentantul convenţional are calitatea de avocat, poate declara apel, în temeiul unei împuterniciri conferite de lege chiar fără împuternicire specială, în baza legii, ca şi reprezentantul legal[1];

- în absenţa vreunei menţiuni speciale ori contrare în Codul de procedură penală cu privire la modalitatea în care se poate face proba calităţii de reprezentant convenţional, cred că ar trebui aplicate în mod corespunzător dispoziţiile legii procesual civile în temeiul art. 2 alin. (2) C.proc.civ.; astfel, împuternicirea de a reprezenta o persoană fizică dată mandatarului care *nu are calitatea de avocat* se dovedeşte prin înscris autentic; dreptul de reprezentare mai poate fi dat şi prin declaraţie verbală, făcută în instanţă şi consemnată în încheierea de şedinţă, cu arătarea limitelor şi a duratei reprezentării [art. 85 alin. (1) şi (2) C.proc.civ.], ori în faţa organelor de urmărire penală care vor fi obligate să consemneze manifestarea de voinţă în cuprinsul unui proces-verbal; în schimb, împuternicirea de a reprezenta o persoană fizică sau persoană juridică dată unui avocat ori consilier juridic se dovedeşte prin înscris (contractul de asistenţă juridică, respectiv delegaţia semnată de organul competent din cadrul persoanei juridice ori al autorităţii sau instituţiei reprezentate), potrivit legilor de organizare şi exercitare a profesiei [art. 85 alin. (3) C.proc.civ.];

(iii) judiciară: în anumite situaţii prevăzute de lege, procurorul sau judecătorul pot dispune numirea unui reprezentant comun în cazurile de coparticipare procesuală, când există un număr mare de persoane vătămate sau de părţi civile ori în cazurile în care persoana vătămată nu îşi desemnează un reprezentant; în acest caz organul judiciar este cel care va desemna persoana care va reprezenta în procesul penal partea sau subiectul procesual principal;

- potrivit art. 20 alin. (6) C.proc.pen. şi art. 85 alin. (3) C.proc.pen.[2], în cazul în care *un număr mare de persoane care nu au interese contrarii s-au constituit parte civilă*, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal (*reprezentare convenţională care poate fi realizată inclusiv prin intermediul unui avocat*). În cazul în care părţile civile *nu şi-au desemnat un reprezentant comun*, pentru buna desfăşurare a procesului penal, procurorul, judecătorul de cameră

---

[1] În schimb, pentru retragerea căii de atac este întotdeauna necesar un mandat special dat de către apelant.

[2] Incoerenţa terminologică a Codului de procedură penală care în art. 20 alin. (6) C.proc.pen. vorbeşte de un număr *„mare"* de părţi civile, în vreme ce în art. 85 alin. (3) C.proc.pen. face referire la un număr *„foarte mare"* de părţi civile nu poate conduce la interpretări eclectice; în ambele cazuri legea a vizat cauzele penale cu numeroase părţi civile. Mai trebuie menţionat şi faptul că, deşi art. 20 alin. (6) C.proc.pen. nu stipulează termenul în care părţile civile au obligaţia de a încunoştinţa organele judiciare despre refuzul de a fi reprezentate de avocatul din oficiu, art. 85 alin. (3) C.proc.pen. face trimitere la dispoziţiile art. 80 C.proc.pen. aplicabil în privinţa persoanelor vătămate, astfel că şi în cazul părţilor civile se va reţine existenţa unui termen de trei zile de la data comunicării în care îşi pot manifesta voinţa cu privire la reprezentare.

preliminară sau instanţa de judecată ***poate desemna (măsură facultativă)***, prin ordonanţă, respectiv prin încheiere motivată, *un avocat din oficiu* pentru a le reprezenta interesele *(reprezentare judiciară)*. Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată părţilor civile care trebuie să încunoştinţeze ***în termen de 3 zile de la primirea comunicării (termen procedural)*** organul judiciar în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu. Acceptarea reprezentantului judiciar poate fi explicită sau implicită (prin necomunicarea refuzului părţii civile de a fi reprezentată de avocatul desemnat din oficiu în termenul procedural de 3 zile). Respingerea de una sau mai multe părţi civile a reprezentantului judiciar trebuie să fie explicită şi trebuie comunicată organului judiciar; părţile civile pot fi citate prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională. Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoştinţă sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate;

- tot astfel, art. 80 C.proc.pen. prevede că, în situaţia în care în cauză există *un număr mare de persoane vătămate care nu au interese contrarii*, acestea pot desemna o persoană care să le reprezinte interesele în cadrul procesului penal (*reprezentare convenţională care poate fi realizată inclusiv prin intermediul unui avocat*). În cazul în care persoanele vătămate nu şi-au desemnat un reprezentant comun, pentru buna desfăşurare a procesului penal, procurorul sau instanţa de judecată ***poate desemna (măsură caracter facultativă)***, prin ordonanţă, respectiv, prin încheiere motivată, un avocat din oficiu pentru a le reprezenta interesele *(reprezentare judiciară)*. Încheierea sau ordonanţa va fi comunicată persoanelor vătămate, *care trebuie să încunoştinţeze* ***în termen de 3 zile de la primirea comunicării (termen procedural)*** organul judiciar în cazul în care refuză să fie reprezentaţi prin avocatul desemnat din oficiu. Acceptarea reprezentantului judiciar poate fi *explicită sau implicită* (prin necomunicarea în termen a refuzului persoanei vătămate de a fi reprezentată de avocatul desemnat din oficiu în termenul procedural de 3 zile). Respingerea de una sau mai multe persoane vătămate a reprezentantului judiciar trebuie să fie explicită şi trebuie comunicată organului judiciar în termenul procedural prevăzut de lege[1]. Persoanele vătămate *pot fi citate prin reprezentantul legal sau printr-o publicaţie de circulaţie naţională.* Toate actele de procedură comunicate reprezentantului sau de care reprezentantul a luat cunoştinţă sunt prezumate a fi cunoscute de către persoanele reprezentate. Reprezentantul persoanelor vătămate exercită toate drepturile recunoscute de lege acestora;

- avocatul din oficiu care are calitatea de reprezentant judiciar comun poate fi desemnat şi în scopul asigurării asistenţei juridice în cazul în care aceasta este obligatorie pentru persoanele vătămate sau părţile civile reprezentate;

- potrivit art. 491 alin. (3) C.proc.pen., în cazul în care persoana juridică nu îşi numeşte un mandatar, acesta ***este desemnat (măsură obligatorie)***, după caz, de către procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, de către judecătorul

---

[1] Nu este exclusă posibilitatea ca ulterior expirării termenului de 3 zile prevăzut de art. 80 C.proc.pen. persoana vătămată nu mai dorească să fie reprezentată de avocatul desemnat din oficiu, caz în care poate solicita organului judiciar să ia act de această manifestare de voinţă şi să dispună citarea potrivit regulilor de drept comun.

de cameră preliminară sau de către instanţă, ***din rândul practicienilor în insolvenţă, autorizaţi potrivit legii***; reprezentantul legal va exercita drepturile persoanei juridice (de exemplu, dreptul de a angaja un avocat, de a exercita apărarea prin propria persoană, dreptul la tăcere şi privilegiul împotriva autoincriminării, dreptul de a exercita căile de atac, de a formula cereri, de a ridica excepţii etc.) în procesul penal.

Secţiunea a 3-a. Substitutul procesual

- este persoana care, în temeiul unei împuterniciri conferite de lege, poate să exercite în nume propriu un drept al unei părţi sau subiect procesual principal sau să efectueze în numele său un act procesual, în ambele cazuri acţionând în interesul unei părţi sau subiect procesual principal (*nomine proprio sed iure alieno*)[1];

- în literatura de specialitate[2] s-a arătat că substitutul procesual, nefiind titular al dreptului material nu are *legitimatio ad causam*, dar având un drept procesual propriu are legitimare procesuală (*legitimatio ad processum*);

- substitutul procesual se deosebeşte de reprezentant (care acţionează în numele şi în interesul reprezentatului), pe de o parte, prin faptul *că are facultatea, iar nu obligaţia* de a acţiona, iar pe de altă parte, prin aceea că *acţionează în nume propriu*, însă pentru valorificarea unui interes al părţii sau subiectului procesual principal (de exemplu, apelul poate fi declarat pentru inculpat de soţul acestuia sau cererea de revizuire poate fi formulată în favoarea condamnatului de un membru de familie al acestuia);

- în unele cazuri, legea prevede posibilitatea celui în favoarea căreia s-a efectuat actul procesual să îşi însuşească acest act sau să declare că nu şi-l însuşeşte în situaţia în care nu este de acord cu acţiunea substitutului procesual (de exemplu, în cazul în care plângerea penală este formulată de către unul dintre soţi pentru celălalt soţ sau de către copilul major pentru părinţi, persoana vătămată poate să declare că nu îşi însuşeşte plângerea).

---

[1] În mod întemeiat s-a reţinut în doctrină (*T. Pop*, Drept Procesual Penal, vol. II, Tipografia Naţională, Cluj, 1947, p. 67) că substitutul procesual are un drept propriu, de natură procesuală, prin mijlocirea căruia valorifică un interes sau drept de natură materială sau substanţială al celui pe care îl substituie, deci pentru interesul altuia. Este posibil ca şi substitutul să aibă un interes pentru a interveni, dar în acest caz interesul nu poate fi decât exclusiv moral, nicidecum procesual.

[2] *T. Pop*, op. cit., p. 68.

Capitolul X
Actele procesuale şi procedurale comune

În cadrul acestui capitol vor fi analizate actele procesuale şi procedurale comune, urmând a fi explicitate noţiunile de act procesual şi act procedural, prezentate modalităţile de citare a subiecţilor procesuali şi detaliate instituţiile aflate în legătură cu actele procesuale şi procedurale (termenele şi sancţiunile procedurale). Deopotrivă, vor fi studiate cazurile în care erorile materiale sau omisiunile vădite din actele procesuale sau procedurale pot fi îndreptate/completate de organele judiciare. Prezentarea modalităţii de imputare a cheltuielilor efectuate de organele judiciare sau de părţi şi subiecţi procesuali va oferi prilejul evidenţierii modalităţii în care culpa procesuală conduce la stabilirea acestora în funcţie de soluţiile dispuse de procuror cu privire la acţiunea penală sau de instanţa de judecată cu privire la acţiunea penală şi civilă.

Secţiunea 1. Actul procesual

- este ***actul de dispoziţie al părţilor sau al organelor judiciare*** prin care sunt exercitate drepturi procesuale ori sunt îndeplinite obligaţii procesuale, potrivit funcţiilor procesuale pe care aceştia le îndeplinesc, în vederea asigurării fiabilităţii procesului penal (de exemplu, cererea de constituire ca parte civilă, ordonanţa procurorului prin care se dispune punerea în mişcare a acţiunii penale, rechizitoriul, încheierea prin care se dispune luarea măsurii arestării preventive, încheierea instanţei prin care se dispune administrarea unor mijloace de probă, sentinţa, decizia etc.);

- prin actele procesuale se realizează scopul procesului penal; ele se întocmesc întotdeauna în limba română;

- pentru a putea fi utilizate în procesul penal, actele procesuale trebuie întocmite de organul judiciar competent cu respectarea condiţiilor (de fond şi de formă) prevăzute de lege; legea *nu prevede* drept condiţie de valabilitate a tuturor actelor procesuale întocmirea acestora *în formă scrisă*, existând posibilitatea ca acestea să fie realizate pe cale verbală, în special în cursul judecăţii unde oralitatea este un principiu de bază (de pildă, dispoziţia instanţei de schimbare a încadrării juridice, realizată în şedinţa publică de judecată; chiar dacă această dispoziţie se va consemna ulterior în încheierea de şedinţă, efectele sale se produc imediat în şedinţa publică odată ce a fost rostită de completul de judecată);

- actele procesuale au, în principiu, o autonomie în procesul penal (emiterea lor valabilă se raportează numai la condiţiile prevăzute de lege, nu şi la existenţa preala-

bilă a altor acte procesuale); ca excepţie, există şi acte procesuale a căror emitere valabilă este *condiţionată* de existenţa prealabilă a altor acte (de exemplu, începerea urmăririi penale pentru anumite infracţiuni este condiţionată de formularea unei plângeri prealabile de persoana vătămată);

- sunt acte procesuale comune asistenţa juridică şi reprezentarea;

- dispunerea actelor sau a măsurilor procesuale nu pot forma obiectul comisiei rogatorii, ori al delegării.

Secţiunea a 2-a. Actul procedural

- este actul prin care ***se aduce la îndeplinire un act sau o măsură procesuală*** (de exemplu, mandatul de arestare este actul emis în temeiul încheierii prin care s-a dispus măsura arestării preventive, în vederea aducerii la îndeplinire a acesteia; actul procesual al organului de urmărire penală ori al instanţei judecătoreşti prin care se dispune audierea unui martor, suspect, inculpat este adus la îndeplinire prin citarea persoanelor ce urmează a fi audiate sau prin consemnarea celor declarate de aceste persoane cu ocazia ascultării în cuprinsul unei declaraţii);

- pentru a putea fi utilizate în procesul penal, actele procedurale trebuie întocmite de organul judiciar competent cu respectarea condiţiilor (de fond şi de formă) prevăzute de lege; legea nu prevede drept condiţie de valabilitate a tuturor actelor procedurale întocmirea acestora în formă scrisă, existând posibilitatea ca acestea să fie realizate pe cale verbală, în special în cursul judecăţii unde oralitatea este un principiu de bază;

- actele procedurale nu au un caracter autonom, ci sunt dependente de existenţa prealabilă a unui act sau a unei măsuri procesuale;

- în principiu, sunt acte oficiale, neputând avea caracter privat (există şi situaţii de excepţie când unele acte procedurale sunt efectuate chiar de părţi; de pildă, organul de urmărire penală dispune prin prezentarea şi predarea unui obiect sau înscris, iar persoana care îl deţine se conformează şi îl predă);

- plângerea prealabilă nu poate fi asimilată unui act procedural, aceasta având natura juridică a unui act de sesizare a organelor de urmărire penală, respectiv a unui act prin care este posibilă continuarea exercitării acţiunii penale în situaţia în care este formulată după schimbarea încadrării juridice dintr-o infracţiune urmărită din oficiu într-o infracţiune urmărită la plângerea prealabilă, nici în acest din urmă caz nefiind adusă la îndeplinire prin intermediul plângerii prealabile a unui act sau măsuri procesuale;

- actele procedurale se întocmesc întotdeauna în limba română.

Secţiunea a 3-a. Citarea

§1. Noţiune. Conţinut

- este instituţia prin care o persoană este chemată la o anumită dată în faţa organelor judiciare [la judecătorul de drepturi şi libertăţi (de pildă, atunci când se formulează o propunere de arestare preventivă fără ca anterior să se fi dispus reţinerea, sau în scopul administrării anticipate a probei), la organele de urmărire penală (de exemplu, citarea suspectului sau a martorilor în vederea audierii), la judecătorul de cameră preliminară (de pildă, citarea părţii civile pentru a preciza dacă înţelege să introducă în cauză partea responsabilă civilmente), la instanţa de judecată (fie în primă instanţă, fie în apel sau în căile extraordinare de atac, ori în procedurile penale *postsententiam*)];

- importanţa efectuării în mod legal a procedurii de citare a fost subliniată de Curtea europeană în cauza *Raisa M. Shipping c. României*, principiile avute în vedere de Curte cu privire la procesul civil aplicându-se *mutatis mutandis* şi în materie penală. Astfel, instanţa europeană a subliniat că dreptul de acces la justiţie cuprinde mai multe aspecte, printre care şi dreptul de acces şi egalitatea armelor, care impune un echilibru just între părţi. Aceste principii se aplică în aceeaşi măsură în domeniul specific al comunicării actelor juridice către părţi. Astfel, organele judiciare (şi în special instanţele) trebuie să facă tot ce se poate aştepta în mod rezonabil de la acestea pentru a cita părţile şi să se asigure că acestea din urmă au cunoştinţă de procedurile din care fac parte;

- dispoziţia de citare reprezintă actul procesual, în vreme ce citaţia constituie actul procedural;

- citarea are ***caracter imperativ***, realizându-se *din oficiu* prin agenţii procedurali ai organelor judiciare *sau prin orice alt salariat al acestora (inclusiv de către organele poliţiei din cadrul structurilor de supraveghere judiciară, în cazul persoanelor faţă de care a fost luată măsura controlului judiciar sau a arestului la domiciliu, chiar dacă în cauză a fost depăşită faza urmăririi penale), prin intermediul poliţiei locale* ori prin serviciul poştal sau de curierat; prevederea în Codul de procedură penală a posibilităţii citării prin intermediul poliţiei locale ori a oricărui salariat al organului judiciar permite o mai mare flexibilitate în cadrul acestui proces şi asigurarea celerităţii procesului; persoanele însărcinate cu îndeplinirea citării sau comunicării actelor procedurale sunt obligate să îndeplinească procedura de citare şi să comunice dovezile de îndeplinire a acesteia înainte de termenul de citare stabilit de organul judiciar;

- ca excepţie, legea dă, în anumite situaţii, organelor judiciare *facultatea de a chema prin citaţie* anumite entităţi sau persoane în procesul penal [de pildă, potrivit art. 505 alin. (2) C.proc.pen., când suspectul sau inculpatul este un minor care a împlinit vârsta de 16 ani, la orice ascultare sau confruntare a minorului, *dacă organul de urmărire penală consideră necesar, citează* părinţii acestuia ori, după caz, pe tutore, curator sau persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află temporar

minorul, precum și Direcția generală de asistență socială și protecție a copilului din localitatea unde se desfășoară audierea];

- ***de regulă***, citarea se face prin ***citație scrisă***, dar se poate realiza în mod legal și prin alte modalități alternative echivalente juridic, cum ar fi *citarea prin notă telefonică* (apel telefonic către persoana citată, inclsuiv când acesta se realizează prin intermediul unei aplicații instalate pe un telefon inteligent) *sau telegrafică* (telefax), care vor conține mențiunile obligatorii ale citației prevăzute de art. 258 C.proc.pen., încheindu-se în acest sens un ***proces-verbal***[1]; procedura de citare va fi considerată legal îndeplinită indiferent de modalitatea alternativă în care are loc;

- ***ca excepție***, art. 257 alin. (7) C.proc.pen. prevede că organul judiciar poate comunica ***și oral*** persoanei prezente termenul următor, aducându-i la cunoștință consecințele neprezentării. În cursul urmăririi penale, aducerea la cunoștință a termenului se menționează într-un proces-verbal, care se semnează de către persoana astfel citată;

- Codul de procedură penală prevede că citarea se poate realiza și ***prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică***, însă numai în cazul în care persoana citată și-a dat în prealabil acordul cu privire la această modalitatea de citare; regula prevăzută de art. 257 alin. (5) teza finală C.proc.pen. a fost estompată prin dispozițiile art. 12 din Legea nr. 114/2021, potrivit cărora, în cauzele penale, acordul de comunicare a actelor procedurale prin poștă electronică se prezumă, iar organele judiciare vor solicita, acolo unde este cazul, de urgență, telefonic, indicarea adreselor de poștă electronică pentru comunicarea respectivelor acte. Dacă, din motive obiective, comunicarea prin poștă electronică nu se poate realiza, se vor folosi celelalte mijloace de comunicare prevăzute de Codul de procedură penală; citarea se face la adresa electronică ori la coordonatele care au fost indicate în acest scop organului judiciar de către persoana citată sau de către reprezentantul ei încheindu-se un proces-verbal cu privire la acesta; la procesul-verbal se atașează, dacă este posibil, *dovada transmiterii citației*[2]; nimic nu împiedică organul judiciar ca pe lângă această modalitate de citare să realizeze procedura și prin alte modalități prevăzute de art. 257 C.proc.pen.;

- ***de regulă, citația este individuală*** (pentru fiecare subiect chemat la organele judiciare) și trebuie să cuprindă elementele prevăzute de art. 258 C.proc.pen.:

a) denumirea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată care emite citația, sediul său, data emiterii și numărul dosarului;

b) numele și prenumele celui citat, calitatea în care este citat și indicarea obiectului cauzei;

c) adresa celui citat;

---

[1] Procesul-verbal poate fi întocmit și semnat de organul judiciar, sau de grefierul care funcționează în cadrul acestuia; în mod evident, persoana citată nu poate semna procesul-verbal prin care i s-a comunicat conținutul citației.

[2] În practică, organul judiciar transmite prin intermediul poștei electronice un link către citație, aceasta putând fi descărcată de către persoana citată, organul judiciar putând constata ulterior accesarea link-ului, precum și IP-ul care a accesat link-ul, fiind generat în acest sens de către sistemul informatic un raport care este atașat la dosar. În această modalitate se poate constatat atât transmiterea citației, cât și accesarea acesteia efectivă de către persoana citată.

d) ora, ziua, luna și anul, locul de înfățișare, precum și invitarea celui citat să se prezinte la data și locul indicate;

e) menţiunea că partea citată are dreptul la un avocat cu care să se prezinte la termenul fixat;

f) dacă este cazul, menţiunea că potrivit art. 90 sau art. 93 alin. (4) C.proc.pen., apărarea este obligatorie, iar în cazul în care partea nu își alege un avocat, care să se prezinte la termenul fixat, i se va desemna un avocat din oficiu;

g) menţiunea că partea citată poate, în vederea exercitării dreptului la apărare, să consulte dosarul aflat la arhiva instanţei sau a parchetului;

h) consecinţele neprezentării în faţa organului judiciar.

- citaţia transmisă suspectului sau inculpatului trebuie să cuprindă încadrarea juridică și denumirea infracţiunii de care este acuzat, atenţionarea că, în caz de neprezentare, poate fi adus cu mandat de aducere; se realizează astfel un prim pas în procedura încunoștinţării suspectului sau inculpatului cu privire la acuzaţia ce i se aduce, chiar dacă citaţia nu trebuie să cuprindă și faptele concrete de care este acuzat suspectul sau inculpatul; această menţiune din citaţie nu scutește organele de urmărire penală de a proceda ulterior la aducerea la cunoștinţă a naturii și cauzei acuzaţiei penale, inclusiv în limba pe care o înţelege acuzatul;

- citaţia este semnată de organul judiciar care o emite, *pusă în plic închis, care va purta menţiunea „Pentru justiţie. A se înmâna cu prioritate" și înmânată persoanei însărcinate cu realizarea comunicării care va avea obligaţia de a comunica organului judiciar dovada de îndeplinire a procedurii*;

- în ipoteza în care citarea se realizează prin telefon persoanei citate trebuie să îi fie communicate datele prevăzute de art. 258 C.proc.pen., enumerate mai sus;

- ***ca excepţie, art. 257 alin. (4) C.proc.pen. prevede că citaţia poate fi și colectivă*** (vizând chemarea mai multor persoane vătămate sau părţi civile în faţa organelor judiciare); astfel, în cazul în care în cauză există un număr mare de persoane vătămate sau de părţi civile, iar acestea sau organele judiciare le-au desemnăt un reprezentant judiciar/ convenţional comun în condiţiile art. 80 alin. (1) C.proc.pen., art. 20 alin. (6) C.proc.pen., respectiv art. 85 alin. (3) C.proc.pen., citarea se va realiza prin reprezentantul comun ales de părţi sau avocatul din oficiu numit de organul judiciar ori *printr-o publicaţie de circulaţie naţională*; doar în aceste cazuri de reprezentare colectivă și independent de manifestarea de voinţă în acest sens a persoanelor reprezentate, art. 257 C.proc.pen. a permis citarea colectivă în această modalitate prin intermediul unei publicaţii de circulaţie naţională, nu și în alte cazuri în care nu poate fi identificat domiciliul părţii sau subiectului procesual ori în ipoteza în care există o pluralitate de suspecţi/inculpaţi în cauză;

- potrivit art. 257 alin. (6) C.proc.pen. minorul cu o vârstă mai mică de 16 ani va fi citat, *prin intermediul părinţilor sau al tutorelui*, cu excepţia cazului în care acest lucru nu este posibil; cred că faţă de considerentele *DCC nr. 102/2018* citarea prin intermediul părţilor și tutorelui se va realiza și în cazul minorilor care au împlinit vârsta de 16 ani; în această ipoteză, citaţia se va trimite la adresa unde locuiește reprezentantul legal și va cuprinde numele minorului, precum și menţiunea că acesta este citat prin reprezentant legal;

- persoana citată este obligată să se prezinte la data și la locul stabilit de organul care a dispus citarea; în cazul în care părțile legal citate nu se prezintă în fața organului judiciar, în principiu, procesul penal poate continua și în lipsa acestora; martorii, experții și interpreții care nu se prezintă pot fi sancționați cu amendă judiciară; de asemenea, neprezentarea la citare poate atrage emiterea unui mandat de aducere.

§2. Locul de citare

- *locul de citare* este locul unde sunt citate persoanele chemate să se prezinte în fața organului judiciar, respectiv:

1. *suspectul, inculpatul, părțile în proces, precum și alte persoane se citează la adresa unde locuiesc*, fiind prezumate că acest loc este adresa de domiciliu dacă din alte mijloace de probă nu rezultă că locuiesc la altă adresă decât cea de domiciliu; pentru determinarea adresei de citare organele judiciare pot efectua verificări la Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date (D.E.P.A.B.D.);

- dacă după citarea la adresa de domiciliu și eventual emiterea unui mandat de aducere rezultă că adresa unde persoanele ce urmează a fi citate nu este cunoscută, citarea se va face la *adresa locului lor de muncă, prin serviciul de personal al unității la care lucrează*; pentru considerente ce țin de celeritatea procedurilor nimic nu împiedică organele judiciare să dispună citarea unei persoane direct la locul de muncă chiar dacă nu s-a procedat anterior la citarea acesteia la adresa unde locuiește atâta timp cât încunoștințarea despre desfășurarea procedurilor este mai eficientă pe această cale; determinarea adresei locului de muncă se poate realiza prin orice mijloc de probă, inclusiv prin solicitările adresate Ministerului Finanțelor Publice (prin direcțiile locale de impozite și taxe) pentru a se comunica dacă persoana citată realizează venituri impozabile pe teritoriul României, sau prin solicitările adresate Inspecției Muncii pentru a se comunica dacă persoana citată figurează în Registrul General de Evidență a Salariaților;

- suspectul sau inculpatul are obligația de a comunica *în termen de cel mult 3 zile* organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește. Suspectul sau inculpatul este informat cu privire la această obligație în cadrul audierii și cu privire la consecințele nerespectării obligației; suspectul sau inculpatul care a indicat, printr-o declarație dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat este citat la locul indicat;

- obligația de a comunica organului judiciar schimbarea adresei unde locuiește incumbă nu numai suspectului sau inculpatului, ci și persoanei vătămate, părții civile sau responsabile civilmente [art. 111 alin. (2) lit. f) C.proc.pen.] în cel mai scurt termen (deși legea nu prevede vreun termen maximal de comunicare, logica bunei funcționări a procesului impune efectuarea comunicării în cel mai scurt termen) sau martorului în cel mult 5 zile [art. 120 alin. (2) lit. c) C.proc.pen.];

- pentru a realiza ***citarea prin afișare la sediul organului judiciar*** trebuie să facă demersuri pentru determinarea adresei unde locuiește efectiv partea sau subiectul procesual principal; în acest context, trebuie notat că art. 6 din Directiva 2012/13/UE impune existența unei notificări efective cu privire la fapta prevăzută de legea penală pentru care a fost formulată acuzația penală; organul judiciar poate efectua adrese sau verifica baze electronice de date în vederea efectuării încunoștințării; astfel, se pot

introduce semnalări în Sistemul Informatic Național Schengen cu privire la orice parte sau subiect procesual[1], se poate verifica dacă partea sau subiectul procesual este privat de libertate ori este subiectul vreunei măsuri preventive (adrese la Administrația Națională a Penitenciarelor ori la Serviciul Independent de Reținere și Arestare Preventivă sau Inspectoratul Județean de Poliție, sau la Serviciul Cazier Judiciar, Statistică și Evidențe Operative); deopotrivă, se poate stabili adresa unde locuiește efectiv ori unde are doimiciliu/reședința prin efectuarea de adrese la Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date, ori la Serviciul de probațiune de la domiciliul cunoscut; din informațiile obținute din REGES se poate determina existența unor contracte individuale de muncă, care să permită citarea la adresa angajatorului;

- în ipoteza în care suspectul sau inculpatul și-a schimbat locuința, încălcându-și obligația prevăzută de art. 108 alin. (2) lit. b) C.proc.pen. de a comunica în scris în termen de 3 zile noua adresa, procedura de citare se *consideră legal îndeplinită, chiar dacă este realizată prin afișarea înștiințării la adresa cunoscută anterior de organele judiciare sau la sediul organului judiciar*; astfel, este instituită o prezumție legală cu caracter sancționator a îndeplinirii procedurii de citare care are la bază o ficțiune juridică; această prezumție nu poate fi răsturnată prin invocarea propriei turpitudini de către suspect sau inculpat;

- în cazul în care procesul penal se desfășoară în lipsa suspectului sau a inculpatului se justifică ***citarea acestuia prin afișare la sediul organului judiciar*** dacă anterior a fost citat la toate adresele cunoscute și dacă din cuprinsul procesului-verbal de executare a mandatului de aducere sau din orice alt mijloc de probă rezultă că acesta nu mai locuiește la adresa cunoscută de organele judiciare, fiind plecat din țară fără a se putea stabili o adresă sau alte date în baza cărora inculpatul să poată fi contactat;

Apărarea inculpatului în sensul că nu a fost citat legal și că, prin urmare, nici sentința instanței de fond nu i-a fost comunicată în mod legal, fiind deci încă în termenul de apel, ce nu a început să curgă în lipsa unei comunicări legale a sentinței, va fi înlăturată având în vedere dispozițiile art. 108 alin. (2) lit. b) C.proc.pen. La fila 24 din dosarul de urmărire penală există procesul-verbal de aducere la cunoștință a acestei obligații, încheiat de procuror și semnat de inculpat și de avocatul ce l-a asistat. În cuprinsul procesului-verbal inculpatul a indicat ca adresă unde să-i fie comunicate actele de procedură adresa din B., strada C., nr. xx, bl. x, ap. xx, exact adresa unde a fost citat la judecata fondului și unde i s-a comunicat sentința instanței de fond. Având în vedere aceste aspecte, Curtea a considerat că atât procedura de citare la judecata în fond a cauzei, cât și de comunicare a sentinței a fost realizată în mod legal la domiciliul indicat de inculpat la urmărire penală, nefiind obligatorie citarea sa prin afișare, sau citarea la o altă adresă *(C.A. Brașov, secția penală, decizia nr. 604/Ap/23 octombrie 2020, www.sintact.ro)*.

---

[1] Notificarea va fi afișată la punctele de frontieră, unde persoana căutată va fi informată cu privire la faptul că este căutată și îi va fi solicitată o adresă unde va putea fi citată, ulterior organele poliției de frontieră comunicând datele obținute organelor judiciare.

Atunci când nu se cunoaște adresa unde o persoană locuiește, instanța este obligată să efectueze anumite verificări rezonabile pentru a stabili adresa unde persoana în cauză locuiește efectiv. Este adevărat că persoana condamnată avea obligația de a comunica în mod expres Serviciului de Probațiune adresa unde locuiește (nu doar prin depunerea unor acte în care este menționat domiciliul său), dar nerespectarea acestei obligații nu poate exonera instanța de obligația pe care o are, și anume de a efectua minime verificări pentru a identifica acest lucru. Cu alte cuvinte, simplul fapt că o persoană nu locuiește la adresa indicată nu permite instanței să dispună direct citarea prin afișarea la sediul organului judiciar și să procedeze la soluționarea cauzei, ci judecătorul cauzei are obligația ca anterior să efectueze o serie de verificări. Sarcina instanței cu privire la acest aspect trebuie să fie una rezonabilă, urmând a fi stabilită în funcție de particularitățile fiecărei cauze *(C.A. București, secția I penală, decizia nr. 1 din 8 ianuarie 2020, în Cpp Ad. 3, p. 554).*

Observarea statutului social de cetățean sirian, deținut de inculpatul S., ar fi trebuit să impună instanței fondului și efectuarea unor demersuri suplimentare pentru identificarea reședinței inculpatului pe teritoriul României prin solicitarea de informații sub acest aspect de la Inspectoratul General pentru Imigrări din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, ceea ce i-ar fi oferit prilejul să constate că începând cu data de 7.03.2017 acesta figurează înregistrat în evidențele Direcției pentru Imigrări a Municipiului București cu adresa de reședință din București, Șoseaua F., fiind posesorul unui permis de ședere pe termen lung, cu drept de rezidență și de muncă pe teritoriul UE. Este adevărat că potrivit proceselor-verbale întocmite atunci când în cursul urmăririi penale i-a fost adusă la cunoștință calitatea de suspect, respectiv inculpat, numitului S. i-au fost comunicate și drepturile și obligațiile aferente acestor calități procesuale, printre care și obligația de a comunica, în scris, în termen de 3 zile, orice schimbare a adresei, atrăgându-i-se atenția că în cazul neîndeplinirii acestor obligații, citațiile și orice alte acte comunicate la prima adresă rămân valabile și se consideră că le-a luat la cunoștință, însă, dat fiind faptul că inculpatul este cetățean sirian, iar la momentul respectiv nu a beneficiat de serviciile unui translator de limbă siriană (neputându-se stabili care ar fi procentul de cunoaștere de către el a limbii române) și nici de asistență juridică din partea unui avocat (chiar dacă asistența juridică nu era obligatorie) există un dubiu rezonabil că acesta ar fi înțeles cu certitudine conținutul concret al obligației sus-menționate și care ar fi fost consecințele la care se expunea în cazul neîndeplinirii ei, astfel încât este excesiv a-i fi imputat că după data de 2.03.2016, când și-a declarat la Direcția pentru Imigrări a Municipiului București adresa de rezidență nu a făcut același lucru și în raport cu organele judiciare care instrumentau cauza de față *(C.A. București, secția I penală, decizia nr. 1495 din 8 noiembrie 2018, în Cpp Ad. 3, p. 555).*

- partea sau subiectul procesual principal sau orice altă persoană care a indicat, printr-o declarație dată în cursul procesului penal, un alt loc pentru a fi citat este citat la locul indicat;

- potrivit art. 259 alin. (4) C.proc.pen., ***suspectul sau inculpatul poate fi citat la sediul avocatului ales***, dacă nu s-a prezentat după prima citare legal îndeplinită;

rezultă aşadar că pentru a fi incidentă această dispoziţie este necesar ca suspectul sau inculpatul să fi fost legal citat în prealabil şi să nu se fi prezentat în faţa organelor judiciare, precum şi ca acesta să aibă un avocat ales (norma nefiind aplicabilă atunci când asistenţa juridică este asigurată prin avocat din oficiu); deopotrivă, trebuie avute în vedere şi dispoziţiile art. 353 alin. (2) C.proc.pen. potrivit cărora în cursul judecăţii inculpatul va avea termen în cunoştinţă dacă pentru primul termen de judecată inculpatul a primit personal citaţia comunicată sau avocatul ales se prezintă, caz în care nu mai este necesară emiterea citaţiei şi către sediul avocatului ales, pentru termenul următor;

- ***dacă suspectul sau inculpatul locuieşte în străinătate***, citarea se face, ***pentru primul termen,*** potrivit normelor de drept internaţional penal aplicabile în relaţia cu statul solicitat, în condiţiile legii (de pildă, citarea suspectului sau inculpatului care locuieşte într-un stat membru UE se va face potrivit dispoziţiilor Convenţiei din 29 mai 2000 privind asistenţa judiciară reciprocă în materie penală). În absenţa unei asemenea norme sau în cazul în care instrumentul juridic internaţional aplicabil o permite, citarea se face prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire. În acest caz, avizul de primire a scrisorii recomandate, semnat de destinatar ori de către o altă persoană care poate primi corespondenţa pentru acesta dintre cele prevăzute de art. 261 alin. (1) şi (2) C.proc.pen., sau refuzul de primire a acesteia ţine loc de dovadă a îndeplinirii procedurii de citare. Aşadar, ***pentru prima citare*** este necesar ca la dosarul cauzei să existe dovada primirii citaţiei, sau, după caz, a refuzului de primire;

- Codul de procedură penală a prevăzut că **pentru primul termen de judecată**, suspectul sau inculpatul va fi înştiinţat prin citaţie că are obligaţia de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poştă electronică sau mesagerie electronică, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care nu se conformează, comunicările i se vor face prin scrisoare recomandată, *recipisa de predare la poşta română a scrisorii*, în cuprinsul căreia vor fi menţionate actele care se expediază, *ţinând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii*, chiar dacă la dosarul cauzei nu se află dovada confirmării de primire din străinătate; astfel, faţă de ficţiunea juridică creată de legiuitor[1] nu va prezenta relevanţă pentru evaluarea îndeplinirii procedurii de citare data la care persoana citată în străinătate a primit efectiv citaţia şi nici data la care a luat cunoştinţă despre faptul că a fost citată;

---

[1] Este discutabil dacă această ficţiune satisface exigenţele europene ale dreptului la un proces echitabil, în special în componenta referitoare la respectarea dreptului la apărare şi asigurarea dreptului la a comparea în persoană ori prin intermediul videoconferinţei în cadrul procesului penal, în condiţiile în care lipsesc garanţiile cunoaşterii efective a termenului, faţă de considerentele deciziei pronunţate de CJUE în cauza *Krystyna Alder, Ewald Alder c. Sabina Orłowska, Czeslaw Orłowski* (*C-325/11*, hotărârea din 19 decembrie 2012) în care s-a arătat că: „Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 1393/2007 al Parlamentului European şi al Consiliului din 13 noiembrie 2007 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare şi extrajudiciare în materie civilă sau comercială («notificarea sau comunicarea actelor») şi abrogarea Regulamentului (CE) nr. 1348/2000 al Consiliului trebuie interpretat în sensul că se opune legislaţiei unui stat membru precum cea în discuţie în litigiul principal, care prevede că actele judiciare destinate unei părţi cu domiciliul sau reşedinţa obişnuită într-un alt stat membru sunt păstrate la dosar, cu consecinţa că ele sunt considerate notificate în cazul în care această parte nu a desemnat un reprezentant autorizat să primească notificările domiciliat în primul stat, în care este *pendinte* procedura jurisdicţională".

- în ipoteza în care nu se cunoaşte adresa din străinătate a persoanei citate se poate dispune emiterea unui ordin european de anchetă conform art. 328 şi urm. din Legea nr. 302/2004 având ca obiect obţinerea de informaţii incluse în baze de date deţinute de poliţie sau autorităţile judiciare;

În cursul judecății laturii penale, inculpatul a fost asistat de avocatul ales în cursul camerei preliminare. La termenul de judecată din data de 24.07.2018, avocatul ales a indicat domiciliul procesual ales al inculpatului în București. Pe data de 12.02.2019 avocatul ales al inculpatului a informat instanța că nu îl mai asistă pe acesta, fiind ulterior desemnat avocat din oficiu. Analizând situația procesuală a inculpatului, instanța a constatat că acesta a fost asistat de avocat ales inclusiv la termenul de dezbateri asupra laturii penale, ulterior fiind comunicat la sediul avocatului ales minuta sentinței penale, prin care a fost încetat procesul penal și s-a dispus disjungerea cauzei pentru judecarea laturii civile. Ulterior, fiind citat la același domiciliu procesual, avocatul acestuia a comunicat că nu îl mai reprezintă pe inculpat în acest dosar și nu poate primi citațiile emise către acesta, solicitând comunicarea citației la domiciliul inculpatului din Marea Britanie.Verificând dosarul de fond, instanța constată că pe data de 25.09.2019 inculpatul a indicat reședința în Marea Britanie. Cu toate acestea, instanța a constatat că poliția din Marea Britanie efectuase deja verificări la adresa indicată pe data de 30.08.2018, constatând că acesta nu mai locuiește la reședința indicată. Totodată, este consemnat că tatăl său a declarat că nu mai locuia la adresa respectivă de aproximativ 1 an. Față de acestea, instanța constată că inculpatul s-a folosit de indicarea adreselor în Marea Britanie numai pentru a beneficia de prelungirea procedurilor, indicând o reședință unde nu mai locuia de aproximativ 2 ani la data indicării domiciliului către instanță. De asemenea, deși i-a fost comunicată prin avocat ales soluția instanței de disjungere și formare a unui nou dosar, inculpatul a înțeles să rămână în pasivitate pentru a obliga instanța să refacă procedura la o presupusă reședință din Marea Britanie. Constatând însă că inculpatul a indicat în mod fictiv reședința sa pe data de 25.09.2019, instanța a procedat la efectuarea verificărilor DEPABD cu privire la domiciliul real al inculpatului și ulterior la citarea inculpatului la domiciliile cunoscute din țară și prin afișare la sediul instanței (*Judecătoria sectorului 6 Bucureşti, sentința penală nr. 464/12 octombrie 2020*).

2. ***bolnavii sau persoanele aflate***, după caz, în spitale, aşezăminte medicale ori de asistenţă socială se citează prin administraţia acestora (chiar şi în cazul în care a fost prezent la vreunul din termenele anterioare);

3. ***persoanele private de libertate*** în ţară sau în străinătate se citează la locul de deţinere, prin administraţia acestuia;

- potrivit art. 259 alin. (7) C.proc.pen., astfel cum a fost completat prin O.U.G. nr. 18/2016, *o copie a citaţiei se comunică şi administraţiei locului de deţinere*; prin această intervenţie legislativă au fost înlăturare dificultăţile întâmpinate în practică de administraţia penitenciarelor de a cunoaşte datele referitoare la calitatea procesuală a persoanei citate, obiectul cauzei, data şi ora şedinţei de judecată, în cazul în care persoana privată de libertate refuza să pună la dispoziţia acestora citaţia trimisă în plic închis cu argumentul că aceasta conţine date personale;

- copia citaţiei trimisă administraţiei locului de deţinere va fi păstrată şi la dosarul de penitenciar al persoanei private de libertate.

4. ***militarii*** se citează la unitatea din care fac parte, prin comandantul acesteia;

5. ***pentru persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă,*** citarea se face la căpitănia portului unde este înregistrată nava;

6. ***personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare şi cetăţenii români trimişi să lucreze în cadrul organizaţiilor internaţionale, membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, precum şi cetăţenii români aflaţi în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii de familie care îi însoţesc***, se citează prin intermediul unităţilor care i-au trimis în străinătate;

7. ***instituţiile, autorităţile publice şi alte persoane juridice*** se citează la sediul acestora.

- dacă nu se cunosc nici adresa unde locuieşte partea sau subiectul procesual principal şi nici locul său de muncă, precum şi în ipoteza neidentificării sediului instituţiilor, autorităţilor publice şi a altor persoane juridice, la sediul organului judiciar (nu la sediul consiliului local aşa cum prevedea vechiul Cod) ***se afişează o înştiinţare*** (*nu citaţia*), care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua şi ora când a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui citat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea termenului stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

- la stabilirea termenului pentru înfăţişarea suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se ţine seama de normele internaţionale aplicabile în relaţia cu statul pe teritoriul căruia se află suspectul sau inculpatul, iar în lipsa unor asemenea norme, de necesitatea ca citaţia, în vederea înfăţişării, ***să fie primită cel mai târziu cu 30 de zile*** înainte de ziua stabilită pentru înfăţişare;

- în cazul suspectului sau inculpatului care locuieşte pe teritoriul României, Codul de procedură penală nu a mai stipulat un termen minim înainte de ziua stabilită pentru înfăţişare în care trebuie să primească citaţia; trebuie avut în vedere că dreptul la un proces echitabil garantează dreptul persoanei acuzate de a participa efectiv la procesul său penal, care implică *inter alia* nu doar dreptul de a fi prezent, dar şi de a asculta şi a urmări procesul (cauzele *Stanford c Marii Britanii; Barberà, Messegué şi Jabardo c. Spaniei*); or, în aceste condiţii este necesar, pe de o parte, ca citaţia emisă

de organele judiciare să ajungă la persoana acuzată înainte de termenul stabilit pentru judecarea cauzei, iar pe de altă parte, ca acuzatul că aibă timpul necesar pregătirii unei apărări concrete şi efective[1];

- *suspectul sau inculpatul persoană juridică* se citează, *prin reprezentant legal*, la sediul acesteia; când sediul este fictiv ori persoana juridică nu mai funcţionează la sediul declarat, iar noul sediu nu este cunoscut, *la sediul organului judiciar* se afişează o înştiinţare; în cazul reprezentării convenţionale a persoanei juridice prin mandatar, ori printr-un practician în insolvenţă citarea se face la locuinţa mandatarului ori la sediul practicianului în insolvenţă desemnat în calitate de mandatar.

§3. Înmânarea citaţiei

3.1. Primirea citaţiei de către persoana chemată în faţa organului judiciar

- ***citaţia se înmânează, oriunde este găsit, personal celui citat***, care va semna dovada de primire; dacă persoana citată, primind citaţia, refuză sau nu poate să semneze dovada de primire, persoana însărcinată să comunice citaţia încheie despre aceasta proces-verbal;

- dacă persoana citată ***refuză să primească citaţia,*** persoana însărcinată să comunice citaţia ***va afişa pe uşa destinatarului o înştiinţare***, încheind un proces-verbal cu privire la împrejurările constatate.

Înştiinţarea trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua şi ora când afişarea a fost făcută;

b) numele şi prenumele celui care a făcut afişarea şi funcţia acestuia;

c) numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedinţa, respectiv sediul celui înştiinţat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înştiinţarea şi denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) menţiunea că înştiinţarea se referă la actul procedural al citaţiei;

f) menţiunea *termenului stabilit de organul judiciar* care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia; este în sarcina organului judiciar care emite citaţia să stabilească un termen procedural de cel puţin o zi de la afişarea înştiinţării în care persoana citată se poate prezenta pentru ridicarea citaţiei;

g) menţiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citaţiei în interiorul termenului prevăzut la lit. f), citaţia *se consideră comunicată* la

---

[1] În scopul garantării dreptului la apărare, art. 159 C.proc.civ. stipulează că „citaţia şi celelalte acte de procedură, *sub sancţiunea nulităţii* (n.n. – vătămarea este prezumată relativ până la proba contrarie), vor fi înmânate părţii *cu cel puţin 5 zile înaintea termenului de judecată* (n.n. – termen procedural calculat pe zile libere). În cazuri urgente sau atunci când legea prevede în mod expres, judecătorul poate dispune (n.n. – *ex ante*) scurtarea termenului de înmânare a citaţiei ori actului de procedură, despre aceasta făcându-se menţiune în citaţie sau în actul de procedură".

împlinirea acestui termen; astfel, legea instituie o prezumţie de citare, trăgând această concluzie din faptul vecin şi conex al lăsării înştiinţării care atrage o atitudine diligentă de ridicare a citaţiei în termenul prevăzut în aceasta; totuşi, trebuie avut în vedere că această prezumţie de citare nu poate conduce la concluzia că persoana citată primeşte în această modalitate termenul în cunoştinţă;

h) semnătura celui care a afişat înştiinţarea.

- în cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un suspect sau inculpat care locuieşte în străinătate nu poate fi înmânată, precum şi în cazul în care statul destinatarului nu permite citarea prin poştă, ***citaţia se va afişa la sediul parchetului sau al instanţei***; în această privinţă, în *DCC nr. 691/2017* s-a arătat că „dispoziţiile art. 259 alin. (5) lit. g) C.proc.pen. reglementează o procedură de citare aplicabilă atunci când nu sunt cunoscute nici adresa unde locuieşte suspectul sau inculpatul şi nici locul său de muncă. Această procedură de citare are un caracter subsidiar, aspect ce rezultă din interpretarea gramaticală şi sistematică a prevederilor art. 259 anterior menţionat, urmând a fi aplicată doar în situaţia prevăzută la alin. (1) al art. 259 C.proc.pen., respectiv dacă adresa unde locuiesc persoanele citate şi adresa locului lor de muncă nu sunt cunoscute"; aşadar, în această ipoteză specială, derogatorie de la regulile de drept comun, ***nu se va afişa pe uşa destinatarului o înştiinţare*** care să cuprindă termenul stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citaţia, angajatul serviciului poştal sau de curierat străin netrebuind să facă aplicarea regulilor procedurale române; nu se va realiza nici afişarea înştiinţării la sediul organului judiciar, ***unde se va afişa însăşi citaţia***;

- dacă procedura de citare a fost îndeplinită *prin afişare*, organele judiciare trebuie să facă *demersuri suplimentare* pentru a stabili dacă persoanele citate care au calitatea de părţi sau subiecţi procesuali principali au cunoştinţă de existenţa cauzei în care sunt implicate; în acest sens, în două cauze contra României *[SC Carbochim – SA Cluj-Napoca şi SC Fenega Import-Export – SRL ş.a. c. României (hotărârea din 17 ianuarie 2017) şi Timar ş.a. c. României (hotărârea din 28 februarie 2017)]*, Curtea Europeană a reţinut existenţa unei încălcări a dispoziţiilor art. 6 parag. 1 CEDO din cauza lipsei accesului la instanţe al reclamanţilor arătând că „în cauza *SC Raisa M. Shipping – SRL c. României*, Curtea a constatat o încălcare a art. 6 parag. 1 din Convenţie, deoarece societatea reclamantă a fost citată în procedurile privind fondul cauzei sale doar prin afişare. Curtea a considerat că, deşi legislaţia naţională în vigoare la momentul respectiv prevedea comunicarea citaţiei prin afişare, instanţele româneşti au aplicat legislaţia într-un mod prea formalist. Instanţele nu au dat dovadă de diligenţă în ceea ce priveşte asigurarea informării reclamanţilor cu privire la data şedinţelor de judecată şi, prin urmare, nu şi-au respectat obligaţia de a asigura participarea lor efectivă la proces. În prezentele cereri, Curtea nu a constatat niciun fapt sau argument care să o convingă să se îndepărteze de la jurisprudenţa sa existentă. Reclamanţii au fost notificaţi numai prin afişarea citaţiilor la adresele lor şi au susţinut că nu au primit notificările. Prin urmare, aceştia nu au luat cunoştinţă de termenele şedinţelor de judecată şi nu s-au putut prezenta în instanţă. În ciuda absenţei de la proces a reclamanţilor, instanţele naţionale nu au încercat în niciun fel să se asigure că

aceștia au fost informați cu privire la termenele ședințelor de judecată și că puteau să participe la procesele care priveau drepturile lor civile, în special prin amânarea ședințelor și repetarea procedurii de comunicare a citațiilor";

- în cazurile în care ***persoana citată locuiește în străinătate***, însă adresa acesteia este necunoscută sau inexactă, ori dacă nu a fost posibilă trimiterea citației prin intermediul poștei sau dacă citarea prin poștă a fost ineficientă sau necorespunzătoare, organul judiciar poate formula o cerere de asistență judiciară internațională având ca obiect comisia rogatorie internațională prevăzută de art. 231 din Legea nr. 302/2004, republicată, prin care va fi solicitat autorității competente străine să localizeze și să identifice persoana și să îi comunice actul procedural al citației potrivit procedurii prevăzute de art. 254-255 din Legea nr. 302/2004, republicată. Conform aceleiași proceduri pot fi comunicate și alte acte efectuate în cursul procesului penal, cum ar fi rechizitoriul sau sentința instanței;

- citarea se poate realiza și ***prin intermediul autorităților competente ale statului străin*** dacă:

a) adresa celui citat este necunoscută sau inexactă;

b) nu a fost posibilă trimiterea citației prin intermediul poștei;

c) dacă citarea prin poștă a fost ineficientă sau necorespunzătoare.

Curtea opinează că, deși citarea și comunicarea minutei hotărârii cu respectarea dispozițiilor legale au un caracter imperativ, inculpatul a fost nelegal citat de instanța de fond, iar comunicarea minutei sentinței primei instanțe nu a fost făcută în mod legal. (...) În materie procesual penală, potrivit art. 259 alin. (9) C.proc.pen., dacă inculpatul locuiește în străinătate, citarea se face, pentru primul termen, potrivit normelor de drept internațional penal aplicabile în relația cu statul solicitat, în condițiile legii, iar când instrumentul juridic internațional aplicabil o permite, citarea se face prin scrisoare recomandată. Totodată, este de precizat că, pentru primul termen de judecată inculpatul trebuie înștiințat prin citație că are obligația de a indica o adresă pe teritoriul României, o adresă de poștă electronică sau mesagerie electronică, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul. În relația cu Slovacia, țară membră a Uniunii Europene, este aplicabilă Convenția din 29 mai 2000 privind asistența judiciară reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene. Potrivit art. 5 alin. (1) din această Convenție fiecare stat membru trimite direct prin poștă persoanelor care se află pe teritoriul unui alt stat membru actele de procedură care le sunt destinate. Instanța de fond i-a comunicat inculpatului citația pentru primul termen de judecată la adresa din Slovenia prin scrisoare recomandată și, deși plicul conținând citația, împreună cu scrisoarea recomandată a fost restituit cu mențiunea că destinatarul nu mai locuiește la adresă, nu a efectuat niciun demers pentru a se asigura că inculpatul a fost informat cu privire la termenul de judecată fixat în cauză, dispunând citarea acestuia la adresa din România. Curtea apreciază că, spre deosebire de comunicările făcute în țară [în cazul cărora dacă agentul procedural nu găsește persoana căreia îi este destinată comunicarea, soțul, ruda sau oricare altă persoană care locuiește cu ea ori care în mod obișnuit îi primește corespondența, afișează pe ușa locuinței persoanei citate o înștiințare

care trebuie să cuprindă menţiunile prevăzute de art. 261 alin. (4) lit. a)-h) C.proc.pen., inclusiv termenul stabilit de organul judiciar care a emis citaţia în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica actul procedural], în cazul comunicărilor făcute în străinătate prin scrisoare recomandată, dacă persoana căreia îi este destinată comunicarea nu este găsită de agentul procedural, acesteia îi este lăsată doar o dovadă a faptului că a fost căutată în vederea remiterii corespondenţei, în cuprinsul căreia se menţionează locul de unde poate fi ridicată corespondenţa, angajatul poştei străine neputând face acte de procedură constând în afişarea înştiinţării potrivit Codului de procedură penală român şi, în absenţa unei dispoziţii date de un organ judiciar străin, nici acte de procedură potrivit legii procesuale a statului în care se trimite corespondenţa. Astfel cum rezultă din datele existente pe Portalul european *e-justiţie*, în Slovenia, în conformitate cu Legea privind serviciile poştale [Monitorul Oficial al Republicii Slovenia (*Uradni list RS*, nr. 51/09, 77/10 şi 40/14 – ZIN-B)], corespondenţa recomandată trebuie înmânată personal destinatarului la adresa unde locuieşte. Dacă acest lucru nu este posibil, corespondenţa recomandată este înmânată unui persoane adulte care locuieşte împreună cu destinatarul sau unei persoane autorizate să o primească, iar în cazul în care corespondenţa recomandată nu poate fi înmânată persoanelor menţionate mai sus (destinatar în persoană/persoană adultă care locuieşte cu destinatarul sau o persoană autorizată să primească actele) pe motivul absenţei acestora, persoana care efectuează comunicarea depune în cutia poştală un aviz în care indică locul de unde trebuie ridicate actele şi data până la care acestea pot fi ridicate. Dacă destinatarul nu ridică actele în termenul menţionat în avizul poştal, corespondenţa se returnează expeditorului. De asemenea, în cazul în care destinatarul nu mai locuieşte la adresă, doar instanţa slovenă competentă, la cererea instanţei străine verifică şi obţine informaţii despre adresa persoanei, din motive legate de protecţia datelor cu caracter personal accesul la astfel de informaţii fiind strict limitat. Aşa cum s-a arătat mai sus, în cauză, deşi citaţia, împreună cu scrisoarea recomandată au fost restituite cu menţiunea că inculpatul nu mai locuieşte la adresa din Slovacia, instanţa de fond a dispus citarea acestuia la adresa din România deşi, potrivit art. 260 alin. (3) C.proc.pen., în cazul în care scrisoarea recomandată prin care se citează un inculpat care locuieşte în străinătate nu poate fi înmânată, citaţia se afişează la sediul instanţei, iar conform art. 260 alin. (4) C.proc.pen., citarea se poate realiza şi prin intermediul autorităţilor competente ale statului străin dacă nu a fost posibilă trimiterea citaţiei prin intermediul poştei. Chiar dacă textul art. 260 alin. (4) C.proc.pen. nu este unul imperativ, Curtea consideră că, în vederea asigurării participării efective a inculpatului la proces şi implicit a respectării dreptului la un proces echitabil, instanţa de fond avea obligaţia să procedeze la citarea prin intermediul autorităţilor competente slovace, potrivit dispoziţiilor art. 5 alin. (2) lit. c) din Convenţia din 29 mai 2000, acestea urmând să procedeze la localizarea şi identificarea inculpatului şi la comunicarea actelor procedurale. De asemenea, deşi potrivit art. 257 alin. (1) C.proc.pen., citarea se poate face şi prin notă telefonică, încheindu-se în acest sens un proces-verbal şi, deşi inculpatul a precizat în declaraţia dată în faza de urmărire penală în calitate de inculpat numărul de telefon la care putea fi contactat, instanţa de fond nu a dispus citarea inculpatului în această modalitate.

Mai mult, deși din dovada de comunicare a procedurii de citare a fost restituită de la adresa din România cu mențiunea că inculpatul este plecat în străinătate, iar din procesul-verbal de executare a mandatului de aducere rezulta că inculpatul se află în Slovenia, instanța de fond nu a făcut niciun demers pentru a se asigura că inculpatul a fost informat cu privire la termenele ședințelor de judecată, reținând cauza în pronunțare. *În aceste condiții, Curtea opinează că în cauză, prin încălcarea dispozițiilor privind citarea, inculpatului i s-a produs o vătămare a dreptului la un proces echitabil, vătămare care ar putea fi înlăturată doar prin trimiterea cauzei spre rejudecare instanței de fond (C.A. Oradea, secția penală, decizia nr. 142/2019, nepublicată).*

- când citarea vizează bolnavii sau persoanele aflate, după caz, în spitale, așezăminte medicale ori de asistență socială, persoanele private de libertate, militarii, respectiv persoanele care alcătuiesc echipajul unei nave maritime sau fluviale, aflate în cursă se citează, administrația spitalului/așezământului medical sau de asistență socială, respectiv administrația locului de deținere, comandantul unității militare sau căpitănia portului unde este înregistrată nava sunt obligate a înmâna de îndată citația persoanei citate sub luare de dovadă, certificându-i semnătura sau arătând motivul pentru care nu s-a putut obține semnătura acesteia. Dovada este predată agentului procedural, iar acesta o înaintează organului de urmărire penală sau instanței de judecată care a emis citația;

- citația destinată unei instituții sau autorități publice ori altei persoane juridice se predă la registratură sau funcționarului însărcinat cu primirea corespondenței;

- ***dovada de primire a citației*** trebuie să cuprindă numărul dosarului, denumirea organului de urmărire penală sau a instanței care a emis citația, numele, prenumele și calitatea persoanei citate, precum și data pentru care este citată. De asemenea, trebuie să cuprindă data înmânării citației, numele, prenumele, calitatea și semnătura celui care înmânează citația, certificarea de către acesta a identității și semnăturii persoanei căreia i s-a înmânat citația, precum și arătarea calității acesteia.

3.2. Înmânarea citației altor persoane

- dacă persoana citată nu se află acasă, agentul înmânează citația fie soțului, unei rude sau oricărei persoane care locuiește cu ea, fie unei persoane care, deși nu locuiește cu persoana citată în mod obișnuit, îi primește corespondența. Citația nu poate fi înmânată unui minor sub 14 ani sau unei persoane lipsite de discernământ;

- dacă persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, în lipsa persoanelor arătate mai sus citația se predă administratorului, portarului ori celui care în mod obișnuit îl înlocuiește;

- potrivit art. 261 alin. (3) C.proc.pen. persoana care primește citația semnează dovada de primire, iar agentul, certificând identitatea și semnătura, încheie proces-verbal. Dacă aceasta *refuză sau nu poate semna* dovada de primire, agentul ***afișează citația*** pe ușa locuinței, încheind proces-verbal[1];

[1] În mod similar se va proceda și atunci când persoana care refuză primirea citației sau a actului procesual/procedural este privată de libertate, singura diferență fiind aceea că în acest

- dacă nu poate fi găsită niciuna dintre persoanele indicate mai sus agentul este obligat să se intereseze când poate găsi persoana citată pentru a-i înmâna citația. Când persoana citată nu poate fi găsită, agentul ***afișează*** *pe ușa locuinței persoanei citate o* ***înștiințare*** care trebuie să cuprindă:

a) anul, luna, ziua și ora când depunerea sau, după caz, afișarea a fost făcută;

b) numele și prenumele celui care a făcut afișarea și funcția acestuia;

c) numele, prenumele și domiciliul sau, după caz, reședința, respectiv sediul celui înștiințat;

d) numărul dosarului în legătură cu care se face înștiințarea și denumirea organului judiciar pe rolul căruia se află dosarul, cu indicarea sediului acestuia;

e) mențiunea că înștiințarea se referă la actul procedural al citației;

f) mențiunea ***termenului stabilit de organul judiciar*** care a emis citația în care destinatarul este în drept să se prezinte la organul judiciar pentru a i se comunica citația; astfel, în procesul penal este în sarcina organului judiciar care emite citația să stabilească un termen de cel puțin o zi de la afișarea înștiințării în care persoana citată se poate prezenta pentru ridicarea citației; termenul este unul procedural (calculat pe zile libere), citația fiind considerată comunicată numai după expirarea acestuia;

g) ***avertismentul nerespectării termenului:*** mențiunea că, în cazul în care destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului prevăzut la ***lit. f)***, citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen; așadar, pentru ca citația să fie considerată comunicată este necesar ca aceasta să cuprindă un termen de cel puțin o zi pentru prezentare; în absența determinării unui termen de către organul judiciar și a emiterii citației cu termen de zero zile, cred că procedura nu va putea fi considerată legal îndeplinită, deoarece nu este reglementat vreun caz în care data afișării înștiințării să fie asimilată *ope legis* cu cea a comunicării;

h) semnătura celui care a afișat înștiințarea.

- potrivit art. 261 alin. (5) C.proc.pen. în cazul în care persoana citată locuiește într-un imobil cu mai multe apartamente sau într-un hotel, dacă în citație nu s-a indicat apartamentul ori camera în care locuiește, agentul este obligat să facă investigații pentru a afla aceasta. Dacă investigațiile au rămas fără rezultat, agentul ***afișează citația*** pe ușa principală a clădirii, încheind proces-verbal și făcând mențiune despre împrejurările care au făcut imposibilă înmânarea citației.

3.3. Imposibilitatea de a comunica citația

- când comunicarea citației nu se poate face, deoarece imobilul nu există (de pildă, atunci când agentul procedural constată că la adresa indicată în citație este un teren viran, pe care nu se află amplasat niciun spațiu de locuit), este nelocuit ori

---

caz nu se va proceda la afișarea citației; în aceste condiții, se va încheia un proces-verbal referitor la refuzul de primire de către administrația locului de deținere în care se va menționa termenul pentru care a fost emisă citația sau denumirea actului care trebuie comunicat, precum și refuzul persoanei private de libertate de a primi citația sau actul. De la momentul constatării refuzului de primire actul se consideră a fi comunicat.

destinatarul nu mai locuiește în imobilul respectiv, sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, agentul întocmește *un proces-verbal în care menționează situațiile constatate, pe care îl trimite organului judiciar care a dispus citarea*; nu se va proceda la afișarea unei înștiințări decât în ipoteza în care adresa a fost indicată de însăși persoana care trebuie citată, iar aceasta și-a schimbat între timp locuința fără a notifica organele judiciare, când afișarea înștiințării are ca scop constatarea îndeplinirii în mod legal a procedurii de citare.

3.4. Incidente privind citarea

- încălcarea regulilor procedurale privind citarea poate atrage incidența sancțiunii ***nulității relative***, în condițiile art. 282 C.proc.pen., a actelor îndeplinite în cauza penală în care procedura a fost viciată; astfel, în urma constatării incidenței cazului de nulitate relativă se impune atât refacerea procedurii de citare, cât și a actelor efectuate în perioada sau la termenele în care procedura de citare a fost nelegal îndeplinită;

- neregularitatea procedurii de citare a suspectului sau inculpatului poate conduce la absența acestora de la proces, caz în care va fi incidentă ***nulitatea absolută*** a actelor procesuale/procedurale efectuate sau excluderea probelor în ipoteza în care prezența suspectului sau inculpatului este obligatorie, conform art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen.;

- nelegalitățile în legătură cu citarea unei părți sau subiect procesual principal obligă organele judiciare să constate existența lipsei de procedură în cauză și să dispună refacerea procedurii de citare;

- nelegala citare a părților sau a subiecților procesuali *în timpul urmăririi penale* poate fi invocată până la încheierea procedurii de cameră preliminară;

- *în faza camerei preliminare* se poate reține fie neregularitatea comunicării rechizitoriului către inculpat (caz în care inculpatul poate solicita inclusiv în fața judecătorului de cameră preliminară comunicarea legală a rechizitoriului și stabilirea termenului în care poate formula cereri și excepții), fie nelegala citare a părților sau a persoanei vătămate pentru dezbaterea cererilor și excepțiilor formulate într-o procedură contradictorie în fața judecătorului de cameră preliminară; nelegala citare a părților sau a persoanei vătămate în timpul procedurii de cameră preliminare poate fi invocată până la încheierea acestei faze procesuale fie în primă instanță, fie pe calea contestației;

- *în cursul judecății*, neregularitatea cu privire la citarea părții sau a persoanei vătămate este luată în considerare doar dacă partea/persoana vătămată lipsește la termenul la care s-a produs neregularitatea și o invocă *la termenul următor* la care este prezentă sau legal citată, atunci când neregularitate constituie un caz de *nulitate relativă*; din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 263 alin. (2) C.proc.pen. la termenul la care partea sau persoana vătămată nelegal citată lipsește, neregularitatea procedurii de citare poate fi invocată de celelalte părți sau persoane vătămate;

- în ipoteza în care prezența inculpatului este obligatorie la judecată, neregularitatea procedurii de citare va avea drept consecință absența inculpatului de la judecată, ceea ce va conduce la reținerea cazului de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen., ce poate fi invocat în orice stare a procesului;

dacă partea sau persoana vătămată este prezentă, personal sau prin reprezentant ori prin avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu partea la termenul la care a fost nelegal citată, viciile procedurii de citare se acoperă;

- în situaţiile în care neregularitatea procedurii de citare poate avea ca efect incidenţa sancţiunii nulităţii relative, aceasta poate fi invocată de către procuror, de către celelalte părţi ori din oficiu de instanţă sau de judecătorul de cameră preliminară numai la termenul la care ea s-a produs;

- în cazul în care, după încheierea dezbaterilor, instanţa repune cauza pe rol, va trebui să dispună citarea tuturor părţilor pentru noul termen.

Secţiunea a 4-a. Comunicarea actelor procedurale

- este mijlocul procesual prin care organele judiciare:

(i) transmit unui participant la procesul penal un act procedural sau o copie a acestuia (de exemplu, comunicarea unei copii de pe rechizitoriu inculpatului, ori a unei copii a minutei sentinţei penale procurorului, părţilor, persoanei vătămate şi, în cazul în care inculpatul este arestat, administraţiei locului de deţinere, în vederea exercitării căii de atac);

(ii) încunoştinţează participanţii la procesul penal despre un act procesual ori măsură procesuală ce a fost efectuată/luată sau care urmează a fi efectuată/luată, ori despre un incident procedural ce urmează a fi soluţionat (de exemplu, încunoştinţarea persoanei vătămate despre dispunerea unei soluţii de clasare).

- comunicarea actelor procedurale se face de regulă în scris şi din oficiu potrivit dispoziţiilor prevăzute de lege cu privire la locul de citare şi la înmânarea citaţiei.

Secţiunea a 5-a. Înştiinţarea

- este modalitatea prin care un organ judiciar informează participanţii la procedurile penale cu privire la efectuarea ori neefectuarea unui act procesual sau procedural ori despre luarea unei măsuri procesuale (de pildă, părţile sunt înştiinţate despre termenul la care va fi soluţionată cererea de strămutare, cu menţiunea că pot trimite memorii şi se pot prezenta la termenul stabilit pentru soluţionarea cererii; înştiinţarea persoanei vătămate despre punerea în libertate a inculpatului arestat preventive);

- înştiinţarea se poate realiza pe cale orală, activitatea desfăşurată consemnându-se într-un proces-verbal sau prin adresă, caz în care dispoziţiile prevăzute de lege cu privire la locul de citare şi la înmânarea citaţiei se aplică în mod corespunzător.

Secţiunea a 6-a. Mandatul de aducere

- ***mandatul de aducere este actul procedural*** ce constă în ordinul dat forţei publice de organul judiciar *prin ordonanţă sau încheiere* ca o anumită persoană, a cărei ascultare sau prezenţă este necesară, să fie adusă în faţa sa în cazul în care aceasta fiind anterior citată nu s-a prezentat; Codul de procedură penală a mai prevăzut o ipoteză suplimentară de emitere a mandatului de aducere în cazul în care nu a fost posibilă comunicarea corespunzătoare a citaţiei cu privire la o anumită persoană, a cărei ascultare sau prezenţă este necesară şi împrejurările indică fără echivoc că persoana se sustrage de la primirea citaţiei;

- mandatul de aducere poate fi emis numai după ce în cauză s-a dispus cel puţin începerea urmăririi penale *in rem*;

Cazuri generale de emitere a mandatului de aducere:

- suspectul, inculpatul, persoana vătămată, partea civilă, partea responsabilă civilmente, martorul expertul sau interpretul pot fi aduse cu mandat în următoarele **două situaţii**:

(i) dacă a fost legal citată anterior și nu s-a prezentat în mod nejustificat, iar ascultarea sau prezenţa sa este necesară;

- această ipoteză presupune îndeplinirea a *trei condiţii*: *1.* existenţa *a priori* a unei proceduri legale de citare; *2.* neprezentarea nejustificată a persoanei citate (simpla lipsă a persoanei citate nu poate conduce în mod automat la existenţa unei prezumţii cu privire la caracterul nejustificat al neprezentării); *3.* prezenţa sau ascultarea să fie în continuare necesară pentru buna soluţionare a cauzei; testul de necesitate impune oferirea unei argumentări adecvate din partea organului judiciar în vederea evitării privărilor arbitrare de libertate.

(ii) atunci când nu a fost posibilă comunicarea corespunzătoare a citaţiei și împrejurările indică fără echivoc că persoana se sustrage de la primirea citaţiei.

- în acest caz trebuie îndeplinite *două condiţii*: *1.* citaţia a fost emisă în mod legal, însă nu a fost posibilă comunicarea acesteia; *2.* din datele şi probele existente în cauză să rezulte în mod neechivoc că persoana citată se sustrage de la primirea citaţiei;

- în cazul în care suspectul sau inculpatul este o persoană juridică, mandatul de aducere se va emite cu privire la reprezentantul legal sau convenţional (mandatar, respectiv practician în insolvenţă) al acestuia.

Codul de procedură penală reglementează trei ipoteze speciale de emitere a unui mandat de aducere faţă de suspect sau inculpat[1]:

1. ***suspectul sau inculpatul poate fi adus cu mandat de aducere chiar înainte de a fi fost chemat prin citaţie, dacă această măsură se impune în interesul rezolvării cauzei;***

---

[1] Din analiza conţinutului normei procedurale rezultă că niciuna dintre ipotezele de excepţie nu este condiţionată de vreun nivel de gravitate al acuzaţiei penale formulate împotriva suspectului sau inculpatului.

- caracterul de excepţie al acestei ipoteze impune organelor judiciare un standard de diligenţă extrem de ridicat în vederea evitării privărilor arbitrare de libertate; astfel, organele judiciare trebuie să arate *atât în actul procesual prin care este dispus mandatul de aducere, cât şi în cuprinsul mandatului de aducere* motivele care au impus necesitatea emiterii acestuia în prealabil citării, precum şi motivele pentru care încunoştinţarea suspectului sau inculpatului prin citare şi oferirea posibilităţii acestuia de a se conforma benevol chemării organelor judiciare erau incompatibile cu interesul rezolvării cauzei; lipsa vreunei motivări sau inexistenţa vreunui motiv pentru a se dispune încă de la început aducerea cu mandat a suspectului sau inculpatului poate conduce la reţinerea caracterului disproporţionat al privării de libertate şi încălcarea art. 5 parag. 1 lit. b) din Convenţia europeană; totodată, să fie realizată, ca şi în cazul oricărei alte măsuri privative de libertate, o analiză a necesităţii şi proporţionalităţii măsurii cu scopul urmărit; prin urmare, testul de necesitate şi proporţionalitate nu se aplică doar în cazul măsurilor preventive, ci şi în ipoteza celorlalte măsuri procesuale cu efect echivalent cum este mandatul de aducere;

- relevantă în privinţa garanţiilor contra evitării privării arbitrarii de libertate este jurisprudenţa Curţii Europene; astfel, în cauza *Iustin Robertino Micu c. României*[1], Curtea Europeană a constatat încălcarea art. 5 din Convenție, în condiţiile în care Ministerul Public nu şi-a îndeplinit obligația de a preciza motivele pentru care emiterea mandatului de aducere era necesară înainte de legala citare a reclamantului. Curtea a mai constatat că, deşi urmărirea penală a fost începută în 2008, reclamantul a fost adus pe 9 martie 2010 sub puterea mandatului de aducere, fără a fi citat anterior, deşi, cu alte ocazii, reclamantul şi-a respectat obligația de a se prezenta în fața organelor judiciare pentru a fi audiat; tot astfel, în cauza *Ghiurău c. României*[2] Curtea a arătat că dacă au existat motive pentru aducerea reclamantului cu mandat de aducere chiar fără o prealabilă citare, asemenea motive nu au fost indicate, fiind încălcată astfel procedura penală. Totodată, în analiza proporţionalităţii, Curtea şi-a exprimat îndoiala că era necesară privarea de libertate a reclamantului pentru a fi însoțit pe o distanță de 200 km de către 10 polițiști în vederea audierii într-o anchetă penală care s-a finalizat cu netrimiterea lui în judecată pe motiv că vinovăția lui nu putea fi dovedită;

- în cauza *Gabriel Aurel Popoviciu c. României (hotărârea din 1 martie 2016)*, Curtea Europeană a constatat încălcarea dreptului la libertate ca urmare a emiterii unui mandat de aducere de către procuror, în condiţiile în care parchetul nu a motivat în cuprinsul ordonanţei necesitatea acestei măsuri, precum şi faţă de faptul că reclamantul se prezentase anterior la toate citările organelor judiciare. Deopotrivă, s-a mai reţinut că procurorul a avut motive suficient de puternice pentru a justifica privarea de libertate a reclamantului în scopul anchetei şi că legea română prevedea măsurile care trebuiau luate în această privinţă, şi anume, plasarea în custodia poliţiei sau arestul preventiv, însă procurorul a decis să îl ţină pe reclamant la dispoziţia sa în vederea audierii, pe baza unui mandat de aducere, şi să nu îl plaseze în detenţia

---

[1] CtEDO, hotărârea din 13 ianuarie 2015, în cauza *Iustin Robertino Micu c. României*, parag. 94-96.

[2] CtEDO, hotărârea din 20 noiembrie 2012, în cauza *Ghiurău c. României*, parag. 80.

poliției până la ora 23:30. Prin urmare, instanța de contencios european a considerat că reclamantul nu a fost privat de libertate în conformitate cu o procedură prevăzută de legislația internă, ceea ce face ca privarea de libertate a reclamantului de la ora 15:00 la ora 23:30, în data de 24 martie 2009, să fie incompatibilă cu exigențele art. 5 parag. 1 din Convenția europeană;

- tot astfel, în cauza *Tiba c. României*, Curtea a constatat că procurorul a emis un mandat de aducere în temeiul căruia, organele de poliție l-au însoțit pe reclamant la sediul parchetului, acesta fiind privat de libertate pentru o durată de 9 ore și10 minute, între orele 8:00-17:10, fiind audiat între orele 12:00-16:50, și aflându-se în permanență sub controlul organelor de poliției care îi luaseră telefonul și portmoneul, ceea ce atestă faptul că nu putea pleca în mod liber și nici nu a fost informat că ar putea pleca. În mandatul de aducere, procurorul nu a motivat în niciun mod faptul că măsura aducerii cu mandat era necesară pentru audierea reclamantului în calitate de învinuit/inculpat, acest fapt echivalând cu nerespectarea dreptului intern. În plus, instanța europeană a arătat că obligația de motivare nu are numai un scop pur de informare, ci urmărește și prevenirea oricărui abuz pe baza dispozițiilor care permit emiterea mandatului de aducere fără o citare prealabilă (CtEDO, *Tiba c. României*, hotărârea din 13 decembrie 2016, parag. 35-44);

- față de aceste soluții jurisprudențiale este important de precizat că, atunci când organele judiciare uzează de situația de excepție a emiterii unui mandat de aducere înainte ca suspectul sau inculpatul să fi fost citat, este necesar ca în cuprinsul mandatului ori al încheierii să fie prezentate motivele concrete pentru care se justifică o asemenea măsură care poate conduce la privarea de libertate și, totodată, să fie realizată, ca și în cazul oricărei alte măsuri privative de libertate, o analiză a necesității și proporționalității măsurii cu scopul urmărit; prin urmare, testul de necesitate și proporționalitate nu se aplică doar în cazul măsurilor preventive, ci și în ipoteza celorlalte măsuri procesuale cu efect echivalent cum este mandatul de aducere.

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS Persoana nu avea obligația de a se prezenta în fața organelor de urmărire penală, întrucât începerea urmăririi penale cu privire la faptă a fost dispusă pe 26 ianuarie 2002, în timp ce persoana a fost chemată în fața organelor judiciare pe data de 25 ianuarie 2002. Curtea a reținut că într-o astfel de situație reclamantul avea calitatea de *intervievat*, existând, potrivit legii naționale, numai un drept și nu o obligație de a da o declarație. În ceea ce privește altă cauză cu privire la care reclamantul a fost audiat, Curtea nu este convinsă că martorul se afla sub obligația legală de a da declarație și că aducerea prin constrângere era întemeiată pe dispozițiile interne din moment ce legea națională prevedea obligația de a cita în mod legal martorul, iar constrângerea putea fi utilizată numai dacă acesta nu se prezentase în mod nejustificat. De asemenea, privarea de libertate de 11 ore și 30 de minute nu a fost proporțională în sensul art. 5 parag. 1 lit. b) din Convenție, având în vedere că pretinsa faptă avusese loc cu 24 de zile înainte și nu exista niciun aspect urgent legat de persoana reclamantului. Totodată, la 25 ianuarie 2002, ora 11:00, reclamantul se afla deja la sediul poliției de 8 ore și nu a fost observată prezența acestuia sau starea sa de sănătate *(CtEDO, hotărârea din 9 noiembrie 2010, în cauza Osypenko c. Ucrainei, parag. 59-63)*.

Privarea de libertate a reclamantului a fost disproporționată față de scopul urmărit, având în vedere că acesta a fost arestat cu o zi înainte de ședința de judecată și a fost privat de libertate timp de 30 de ore. Distanța de 160 km dintre domiciliul său și orașul în care avea loc ședința nu putea justifica o perioadă atât de lungă de deținere. Curtea nu este convinsă că autoritățile nu puteau să utilizeze măsuri mai puțin radicale pentru a asigura prezența reclamantei în fața instanței. Mai mult, prin arestarea reclamantei cu o zi înainte nu i-a fost acordată posibilitatea acesteia de a se conforma dispoziției instanței din propria inițiativă *(CtEDO, hotărârea din 27 martie 2012, în cauza Lolova-Karadzhova c. Bulgariei, parag. 32).*

Curtea a constatat că nu este contestată de către părți împrejurarea că la data de 27 noiembrie 2006, ora 16:00 reclamantul a fost ridicat de poliție din locuința lui din localitatea Borș și transportat la Cluj, unde era în desfășurare o anchetă penală față de el, fiind eliberat la data de 28 noiembrie 2006, ora 02:00. Curtea a observat că, în timp ce reclamantul a susținut că a fost obligat de polițiști să-i însoțească, Guvernul a susținut că reclamantul a făcut acest lucru de bunăvoie. Constatând că reclamantul a fost păzit de polițiști continuu și că pe drumul de la Borș la Cluj acesta nu a putut să plece, precum și faptul că a fost păzit în ambulanța de la Spitalul Huedin la Spitalul Cluj, Curtea a concluzionat că reclamantul a fost privat de libertate în sensul art. 5 parag. 1 din Convenție. În acest context, Curtea a observat că reclamantul a susținut că nu a fost citat de parchet în procedura aflată în desfășurare față de el, iar Guvernul nu a produs vreo dovadă a citării reclamantului, spre exemplu copia citației. Totodată, dacă au existat motive pentru aducerea reclamantului cu mandat de aducere chiar fără o prealabilă citare, asemenea motive nu au fost indicate, fiind încălcată astfel procedura penală. Totodată, Curtea a remarcat că există contradicții cu privire la aducerea cu mandat a reclamantului. Astfel, în timp ce procurorul din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Cluj a reținut că, dată fiind ancheta penală în desfășurare, aducerea reclamantului cu mandat de aducere era necesară pentru ascultarea acestuia de îndată, chiar și fără citarea prealabilă, Procurorul General din cadrul aceluiași parchet a reținut că mandatul de aducere a fost emis, întrucât, deși legal citat, reclamantul a refuzat să se prezinte la poliție pentru a fi audiat. Curtea și-a exprimat îndoiala că era necesară privarea de libertate a reclamantului pentru a fi însoțit pe o distanță de 200 km de către 10 polițiști în vederea audierii într-o anchetă penală care s-a finalizat cu netrimiterea lui în judecată pe motiv că vinovăția lui nu putea fi dovedită. În concluzie, a fost încălcat art. 5 parag. 1 din Convenție *(CtEDO, hotărârea din 20 noiembrie 2012, în cauza Giurau c. României, parag. 79-89).*

Curtea acceptă faptul că atunci când un martor nu se prezintă, fără vreun motiv întemeiat, în fața autorităților pentru a fi audiat, el poate fi adus prin constrângere în fața organelor de urmărire penală sau a instanței. Totuși, decizia de a aduce o persoană prin constrângere în fața autorităților nu trebuie să fie o decizie formală, ci trebuie să aibă în vedere toate circumstanțele relevante

ale cauzei. Astfel, aceleași motive (o călătorie de afaceri, boala, un eveniment de familie) pot constitui motive justificate de neprezentare într-un caz sau nejustificate în alt caz. Curtea constată că reclamantul a fost informat despre faptul că este citat și că i s-au acordat 21 de ore pentru a se prezenta în fața organelor de urmărire penală din Moscova, însă acesta nu a compărut la audieri. Strict formal, el nu și-a respectat obligația de a se prezenta la audiere. Dar, Curtea nu este convinsă că acesta este un motiv suficient pentru ca reclamantul să fie adus prin constrângere la Moscova în ziua imediat următoare. *În primul rând*, este dificil de înțeles de ce organele de urmărire penală nu mai puteau aștepta încă trei zile, data la care reclamantul anunțase că se va întoarce la Moscova în condițiile în care ancheta se declanșase în urmă cu mai multe luni. Comportamentul anterior al reclamantului nu dădea niciun motiv de teamă că acesta ar urmări să se sustragă de la audieri. Deopotrivă, în caz de urgență organele de urmărire penală ar fi putut proceda la ascultarea reclamatului prin delegarea acestei activități organelor de urmărire penală de la locul în care acesta se afla sau ar fi putut trimite un reprezentant al acestora în acel loc pentru a proceda la ascultare. *În al doilea rând*, modalitatea în care acesta a fost ridicat și adus prin constrângere a fost neobișnuită. Reclamantul a fost privat de libertate în vederea aducerii la audieri mai degrabă ca un infractor periculos, decât ca un simplu martor: o întreagă operațiune polițienească a fost pusă în mișcare în scurt timp, inclusiv prin participarea unor ofițeri înarmați, reclamatul fiind ridicat din Novosibirsk imediat în dimineața zilei următoare. În final, modalitatea de desfășurare a evenimentelor merită de asemenea o atenție deosebită. Imediat după ce reclamantul a fost ascultat în calitate de martor, a fost pus sub învinuire și, de îndată, procurorii au solicitat judecătorului printr-un referat de 9 pagini arestarea sa preventivă. Această rapiditate în desfășurarea procedurilor sugerează faptul că, în realitate, organele de urmărire penală erau pregătite pentru o astfel de evoluție a lucrurilor și îl vizau pe reclamant în calitate de acuzat, iar nu de martor. Curtea reafirmă că o privare de libertate poate fi nelegală dacă scopul declarat al acesteia diferă de cel real. În prezenta cauză, dacă reclamantul ar fi fost privat de libertate în calitate de suspect în Novosibirsk, ar fi fost condus în vederea arestării preventive în fața instanței locale. În schimb, în calitate de martor acesta a fost adus prin constrângere la Moscova unde, ulterior, a fost formulată și propunerea de arestare. Împrejurările arestării preventive a reclamantului indică faptul că numai în mod formal acesta a fost adus ca martor, în condițiile în care intenția reală a organelor de urmărire penală a fost să îl acuze de comiterea unei infracțiuni pe reclamant și astfel, să schimbe locul de desfășurare a unei eventuale proceduri de arestare pentru unul mai favorabil. Prin urmare, Curtea a apreciat că au fost încălcate dispozițiile art. 5 parag. 1 lit. b) *(CtEDO, hotărârea din 31 mai 2011, în cauza Khodorkovskiy c. Rusiei, parag. 134-143)*.

2. *se poate dispune emiterea unui mandat de aducere a suspectului sau inculpatului în fața comisiei medico-legale psihiatrice în cazul în care acesta refuză în cursul urmăririi penale efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică [art. 184 alin. (4) C.proc.pen.];*

3. *în cursul judecății, dacă inculpatul refuză efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, instanța, din*

oficiu sau la cererea procurorului, dispune emiterea unui mandat de aducere [art. 184 alin. (20) C.proc.pen.].

- organul de urmărire dispune aducerea cu mandat a unei persoane *prin ordonanţă motivată*, iar instanţa de judecată *prin încheiere motivată*; în baza acestor acte procesuale se emite actul procedural (mandatul de aducere);

- *judecătorul de cameră preliminară sau judecătorul de drepturi și libertăţi* ar putea dispune emiterea unui mandat de aducere, de pildă, în ipoteza în care cu ocazia soluţionării unei cereri sau propuneri referitoare la măsurile preventive apreciază că este necesară prezenţa inculpatului;

- deopotrivă, *judecătorul de drepturi și libertăţi* poate dispune emiterea unui mandat de aducere la cererea procurorului în cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu;

- ***mandatul de aducere*** emis de organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau de instanţa de judecată **trebuie să cuprindă**:

a) denumirea organului judiciar;

b) data, ora și locul emiterii;

c) numele, prenumele și calitatea persoanei care a emis mandatul de aducere;

d) scopul pentru care a fost emis;

e) numele persoanei care urmează a fi adusă cu mandat și adresa unde locuiește. În cazul suspectului sau inculpatului, mandatul de aducere trebuie să menţioneze infracţiunea care constituie obiectul urmăririi penale;

f) indicarea temeiului ***și motivarea necesităţii emiterii mandatului de aducere***;

g) menţiunea că mandatul de aducere poate fi folosit o singură dată[1];

h) semnătura și ștampila organului judiciar.

- mandatul de aducere ***se execută*** prin organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare și organele de ordine publică (de pildă, organele jandarmeriei române); executarea mandatelor de aducere privind militarii se face prin comandantul unităţii militare sau prin poliţia militară;

- nu este de esenţa mandatului de aducere privarea de libertate sau restrângerea libertăţii persoanei, ci numai aducerea acesteia în faţa organului judiciar;

- persoana căreia i se încredinţează executarea mandatului transmite mandatul persoanei pentru care acesta a fost emis și îi solicită să o însoţească; în cazul în care persoana indicată în mandat *refuză* să însoţească persoana care execută mandatul *sau încearcă să fugă, aceasta va fi adusă* ***prin constrângere;*** prin urmare, orice persoană care face obiectul unui mandat de aducere (inclusiv persoana vătămată, partea civilă sau responsabilă civilmente) poate fi adusă prin constrângere în faţa organelor judiciare, chiar și atunci când mandatul de aducere a fost emis de un procuror;

---

[1] Această menţiune este similară celei de la mandatul de percheziţie care, de asemenea, poate fi folosit doar o singură dată.

- ca excepţie, mandatul de aducere *nu va fi pus în executare* prin constrângere dacă persoana arătată în mandatul de aducere nu poate fi adusă din motive de boală; în acest caz organul însărcinat cu executarea mandatului constată aceasta într-un ***proces-verbal***, care se înaintează de îndată organului judiciar care a emis mandatul de aducere;

- dacă organul însărcinat cu executarea mandatului de aducere *nu găsește persoana prevăzută în mandat* la adresa indicată, face cercetări și, dacă acestea au rămas fără rezultat, încheie un ***proces-verbal*** care va cuprinde menţiuni despre cercetările făcute. Procesul-verbal se înaintează, de îndată, organului de urmărire penală sau, după caz, instanţei de judecată; procesul penal poate continua şi în lipsa suspectului sau inculpatului în ipoteza în care din ***procesul-verbal*** încheiat rezultă imposibilitatea de executare a mandatului de aducere, dacă nu există alte date cu privire la adresa din ţară sau din străinătate unde locuieşte efectiv şi dacă s-a dispus şi efectuat citarea prin afișare la sediul organului judiciar;

- activităţile desfăşurate cu ocazia executării mandatului de aducere sunt consemnate într-un ***proces-verbal***, care trebuie să cuprindă:

a) numele, prenumele și calitatea celui care îl încheie;

b) locul unde este încheiat;

c) menţiuni despre activităţile desfăşurate.

- *mandatul de aducere* emis de organele de urmărire penală nu conferă organelor care îl execută dreptul de a pătrunde în orice mod în domiciliul/locuinţa celui ce urmează a fi adus; în cazul în care persoana ce trebuie adusă se află în spaţiul său privat, mandatul de aducere nu poate fi executat decât dacă aceasta își dă consimţământul pentru accesul în locuinţă ori dacă părăsește benevol spaţiul privat; totuși, în cazul în care pătrunderea într-un spaţiu privat a fost realizată în baza unui mandat de percheziţie domiciliară emis de judecătorul de drepturi și libertăţi, organele de urmărire penală pot aduce persoanele găsite în spaţiul privat la sediul acestora, în vederea audierii, în baza mandatului de aducere emis fie de procuror fie de organele de cercetare penală;

- în cazul în care pentru executarea mandatului de aducere este necesară pătrunderea fără consimţământ într-un domiciliu sau sediu, Codul de procedură penală a prevăzut că în cursul urmăririi penale mandatul de aducere poate fi dispus, *la cererea motivată a procurorului, de judecătorul de drepturi și libertăţi* de la instanţa căreia i-ar reveni competenţa să judece cauza în primă instanţă sau de la instanţa corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripţie se află sediul parchetului din care face parte procurorul;

- procedura de obţinere a mandatului de aducere de la judecătorul de drepturi și libertăţi este asemănătoare cu cea prevăzută de Codul de procedură penală pentru emiterea unui mandat de percheziţie domiciliară și presupune următorii paşi procedurali:

1. *formularea unei cereri de către procuror prin care să se solicite judecătorului de drepturi și libertăţi emiterea unui mandat de aducere;*

- cererea formulată de procuror, în cursul urmăririi penale, trebuie să cuprindă:

a) motivarea îndeplinirii condiţiilor necesare pentru emiterea mandatului;

b) indicarea infracţiunii care constituie obiectul urmăririi penale şi numele suspectului sau al inculpatului;

c) indicarea adresei unde se află persoana pentru care se solicită emiterea mandatului de aducere.

2. *repartizarea cererii unui judecător de drepturi şi libertăţi şi soluţionare de către acesta.*

- cererea prin care se solicită, în cursul urmăririi penale, emiterea unui mandat de aducere se soluţionează *în camera de consiliu, fără citarea părţilor; participarea procurorului nu este obligatorie*;

- în cazul în care apreciază că cererea este întemeiată, judecătorul de drepturi şi libertăţi dispune motivat, *prin încheiere* definitivă, admiterea solicitării parchetului şi încuviinţarea aducerii persoanei solicitate, *emiţând de îndată mandatul de aducere*;

- în vederea executării mandatului emis de judecătorul de drepturi şi libertăţi organele de cercetare penală ale poliţiei judiciare şi organele de ordine publică pot pătrunde în locuinţa sau sediul oricărei persoane, în care există indicii că se află cel căutat, în cazul în care acesta refuză să coopereze, împiedică executarea mandatului sau pentru orice alt motiv temeinic justificat şi proporţional cu scopul urmărit;

- mandatul de aducere emis de instanţa de judecată conferă dreptul organelor de executare să pătrundă în spaţiile private;

- organul judiciar trebuie să procedeze la ascultarea, de îndată, a persoanei aduse cu mandat de aducere sau, după caz, efectuează de îndată actul care a necesitat prezenţa acesteia;

- în vederea evitării privărilor de libertate arbitrare, Codul de procedură penală a prevăzut că persoanele aduse cu mandat rămân la dispoziţia organului judiciar numai pe durata impusă de audiere sau de îndeplinirea actului procesual care a făcut necesară prezenţa lor, ***dar nu mai mult de 8 ore***; la calculul termenului de 8 ore nu se ia în considerare perioada de timp scursă până la aducerea persoanei la sediul organului judiciar; termenul maximal de 8 ore începe să curgă de la data intrării persoanei care face obiectul mandatului în sediul organului judiciar şi include perioada în care acesta s-a aflat efectiv la dispoziţia organelor judiciare; astfel, în durata celor 8 ore nu vor fi incluse perioadele în care pentru orice motive suspectul sau inculpatul a părăsit sediul organului judiciar (de pildă, pentru a-şi achiziţiona alimente sau apă, ori pentru a fi supusă unor investigaţii medicale);

- legalitatea privării de libertate în temeiul art. 265 alin. (11) şi (12) C.proc.pen. a fost recent analizată de Curtea Europeană în *cauza Stănculeanu c. României (hotărârea din 9 ianuarie 2018)*; pe de o parte, Curtea Europeană a constatat că mandatul de aducere a fost emis cu respectarea normelor interne, deoarece menţiona atât infracţiunile de care era acuzată suspecta (spălare de bani şi evaziune fiscală), cât şi necesitatea ca aceasta să fie adusă în vederea audierii în calitate de suspect; deşi a constatat că suspecta a fost ridicată de la locuinţa sa, în urma efectuării percheziţiei domiciliare, la ora 14:10, ajungând la sediul organelor de urmărire penală la ora 14:40, şi că avocatul ales al acesteia a ajuns la ora 16:10, iar audierea suspectei a început la ora 19:32, instanţa de contencios european a arătat că nu poate ignora

faptul că, la momentul respectiv, 5 procurori și 6 ofițeri de poliție judiciară desfășurau audieri în paralel cu privire la mai mult de 30 de persoane implicate, într-o calitate sau alta, în ancheta penală în care reclamanta avea calitatea de suspectă. Astfel, Curtea Europeană a învederat că este conștientă de impedimentele existente în timpul urmăririi penale și nu poate ignora complexitatea procedurilor desfășurate în prezenta cauză, care necesita o abordare unitară a strategiei de anchetă într-o cauză complexă care viza un număr semnificativ de persoane. Așadar, în cauza de față Curtea Europeană a considerat că, deși a existat un număr mare de suspecți și inculpați, autoritățile naționale și-au luat suficiente măsuri de siguranță pentru a efectua audierea în cadrul duratei prevăzute de lege. Față de aceste împrejurări, a conchis că perioada de 2 ore în care reclamanta a așteptat să dea declarație nu poate fi considerată într-o asemenea măsură de nejustificată încât să devină arbitrară. Pe de altă parte, Curtea Europeană a analizat și interpretarea dată de autoritățile naționale dispozițiilor art. 265 alin. (12) C.proc.pen., în sensul că în durata maximă de 8 ore este inclusă numai perioada în care persoana se află efectiv la dispoziția organelor judiciare, în condițiile în care după aducerea la cunoștință a calității de suspect și a drepturilor procesuale, la momentul la care a fost solicitată să dea o declarație, aceasta a refuzat, susținând că nu se simte bine și că ar avea nevoie de asistență medicală. Ambulanța chemată la sediului organului de urmărire penală a ajuns la 19:50 și a acordat îngrijiri medicale reclamantei până la 20:31, moment la care a fost transportată la Spitalul Universitar de Urgență. Aceasta a sosit la spital la ora 20:40, însoțită de polițiști, fiind diagnosticată cu lipotimie și a rămas la spital până a doua zi, la ora 00:12, timp în care au fost efectuate mai multe analize medicale, fiind administrate de asemenea și vitamine, calciu și analgezice. Cu privire la perioada de timp în care au fost acordate îngrijiri medicale Curtea Europeană a arătat că aceasta nu ar putea fi considerată o perioadă în care organele judiciare ar avea obligația de a desfășura audierea reclamantei pentru a nu prelungi în mod inutil privarea sa de libertate și, astfel, să respecte dispozițiile legislației naționale și că suspecta nu a rămas în fapt la dispoziția organelor judiciare pentru a permite o executare promptă și diligentă a mandatului de aducere. Așadar, perioada cuprinsă între 4 decembrie 2014, ora 19:50 și 5 decembrie nu poate fi considerată ca fiind parte din perioada maximă de 8 ore permisă de lege. Pe cale de consecință, Curtea Europeană a apreciat că nu a existat o privare nelegală de libertate în sensul art. 5 parag. 1 CEDO, deoarece prin menținerea privării de libertate a reclamantei pentru o perioadă de 11 ore, din care mai mult de 4 ore au fost acordate acesteia îngrijiri medicale, autoritățile naționale nu au încălcat justul echilibru între necesitatea audierii suspectei și libertatea acesteia;

- în ipoteza în care a fost realizată audierea, respectiv efectuat actul procesual care a justificat emiterea mandatului, persoanele aduse au dreptul de a părăsi sediul organului judiciar în afară de cazul când s-a dispus reținerea, arestul la domiciliu ori arestarea preventivă a acestora;

- perioada în care o persoană este privată de libertate în temeiul mandatului de aducere nu intră în durata reținerii.

Secţiunea a 7-a. Termenele

- termenul este intervalul de timp înăuntrul căruia ori până la care se poate sau trebuie îndeplinit un act, activitate sau o măsură procesuală, ori exercitat un drept procesual;

- în anumite cazuri, în care actele procesuale sau procedurale trebuie îndeplinite cu celeritate, legea utilizează noţiuni ca: *„de urgenţă"* – de pildă, instanţa ierarhic superioară comună se pronunţă asupra conflictului de competenţă, *de urgenţă*, prin încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac [art. 51 alin. (6) C.proc.pen.], respectiv art. 159 alin. (9) C.proc.pen. prevede că, în cazuri excepţionale, ce impun efectuarea percheziţiei *de urgenţă*, sau în cazul în care avocatul nu poate fi contactat, percheziţia poate începe şi înainte de expirarea termenului de două ore, sau *„de îndată"* – de exemplu, după luarea măsurii, suspectului sau inculpatului i se aduc la cunoştinţă, *de îndată*, în limba pe care o înţelege, motivele internării, încheindu-se în acest sens un proces-verbal [art. 184 alin. (12) C.proc.pen.] sau procurorul dispune *de îndată* efectuarea unei autopsii medico-legale dacă decesul s-a produs în perioada în care persoana se află în custodia poliţiei, ori a Administraţiei Naţionale a Penitenciarelor [art. 185 alin. (2) C.proc.pen.];

- există şi ipoteze în care legea stabileşte în mod mai mult sau mai puţin previzibil intervalul de timp în care trebuie efectuat actul fără a face referire la un anumit număr de ore/zile/luni; de pildă, art. 20 alin. (1) C.proc.pen. stipulează că persoana prejudiciată se poate constitui parte civilă *până la începerea cercetării judecătoreşti*; art. 282 alin. (4) lit. a) C.proc.pen. prevede că nulitatea relativă poate fi invocată *până la închiderea procedurii de cameră preliminară, în vreme ce* art. 282 alin. (3) C.proc.pen. stipulează că nulitatea relativă se invocă *în cursul sau imediat după efectuarea actului*; sau art. 26 alin. (3) C.proc.pen. potrivit căruia probele administrate *până la disjungere* vor fi folosite la soluţionarea acţiunii civile disjunse.

§1. Categorii

(i) prin raportare la autoritatea care le stabileşte

- *termenul legal* este cel stabilit prin lege sau ordonanţă de urgenţă (de pildă, termenul de formulare a căilor ordinare sau extraordinare de atac sau termenul maxim al duratei măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale – 180 de zile); legea nu este unitară în modalitatea de fixare a termenelor acestea putând *fi minime*[1], *maxime*[2] *sau fixe*[3];

---

[1] De pildă, art. 252^3 alin. (1) C.proc.pen. prevede că în cursul judecăţii, instanţa de judecată poate dispune asupra valorificării bunurilor mobile sechestrate, urmând să fixeze un termen, care *nu poate fi mai scurt de 10 zile.*

[2] Conform art. 239 alin. (1) C.proc.pen., durata maximă a arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii în primă instanţă *nu poate fi mai mare de jumătatea maximului special* prevăzut de lege pentru infracţiunea care face obiectul sesizării instanţei de judecată, în toate cazurile, arestarea *neputând depăşi 5 ani.*

[3] În literatura de specialitate (*G. Theodoru, I.-P. Chiş*, Tratat de procedură penală, ed. a 4-a, Ed. Hamangiu, 2020, p. 580) s-a arătat că termenul este *fix* atunci când se stabileşte o anumită

- de regulă, termenele legale sunt termene imperative;

- *termenul judiciar* este cel stabilit de organele de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară sau de instanţa de judecată în cauza cu care sunt învestite (de pildă, termenul acordat de instanţa de judecată pentru administrarea probelor).

- în ***decizia nr. 14/RIL/2018***, instanţa supremă a stabilit că termenul în care inculpatul, persoana vătămată şi celelalte părţi pot formula în scris, în condiţiile art. 344 C.proc.pen., cereri şi excepţii cu privire la legalitatea sesizării instanţei, legalitatea administrării probelor şi a efectuării actelor de către organele de urmărire penală este un termen judiciar de recomandare;

- în mod întemeiat s-a reţinut în doctrină[1] că importanţa distincţiei constă în aceea că, de regulă, termenele legale nu pot fi modificate – nici prelungite, nici abreviate – în timp ce termenele judiciare pot fi modificate de organul care le-a fixat, cu asigurarea încunoştinţării părţilor despre această modificare.

(ii) în funcţie de modalitatea de calcul;

- termen *de regresiune* este termenul ce se calculează în sensul invers curgerii timpului [de exemplu, termenul în care trebuie înmânată citaţia suspectului sau inculpatului aflat în străinătate se calculează înapoi cu 30 zile de la ziua stabilită pentru înfăţişare – art. 259 alin. (11) C.proc.pen.];

- termenul *de succesiune* este termenul ce se calculează în sensul curgerii timpului; majoritatea termenelor prevăzute de normele de procedură penală sunt termene de succesiune (de pildă, termenul pentru atacarea cu apel a unei sentinţe curge, după caz, fie de la pronunţarea hotărârii, fie de la comunicarea acesteia).

(iii) în funcţie de obiectul protecţiei şi de scopul urmărit;

1. Termenul procedural[2]

---

dată la care are loc o activitate procesuală sau procedurală. Termenul este *maxim* când se stabileşte durata maximă de timp pentru efectuarea actului, dar acesta poate fi efectuat şi într-o durată de timp mai mică; de exemplu, procurorul trebuie să rezolve dosarul primit de la organul de cercetare penală în „cel mult 15 zile" (art. 322), dar el îl poate rezolva şi în aceeaşi zi când l-a primit. Termenul este *minim* când se fixează durata minimă de timp pentru ca un act să fie considerat efectuat în termen; de exemplu, procurorul trebuie să sesizeze judecătorul de drepturi şi libertăţi cu propunere de prelungire a măsurii arestării preventive cu „cel puţin 5 zile" înaintea de expirarea măsurii; sesizarea se poate face şi cu mai multe zile înainte de expirarea măsurii.

[1] *G. Theodoru, I.-P. Chiş*, op. cit., p. 579.

[2] În considerentele *deciziei nr. 20/RIL/2018* s-a reţinut că: „Procesul penal implică desfăşurarea în timp a unei activităţi compuse dintr-o succesiune de acte reglementate de legea de procedură penală. Această desfăşurare în timp impune ca, în disciplinarea actelor procesuale şi procedurale componente, să se ţină seama de elementul timp. Aceasta este raţiunea pentru care printre condiţiile cerute de lege pentru ca un act procesual sau procedural să fie valabil se înscrie şi condiţia privitoare la timpul în care trebuie să se înfăptuiască un astfel de act. Reglementarea în legea procesual penală a elementului timp se face cu ajutorul instituţiei procedurale a termenelor. Termenul este o limitare de ordin cronologic în îndeplinirea unor acte procesuale sau în efectuarea unor acte procedurale. Limitarea se realizează prin fixarea de către lege a unui interval de timp înăuntrul căruia sau după atingerea căruia să se poată înde-

- este termenul prevăzut de lege în vederea asigurării bunei desfășurări a procedurilor penale înăuntrul căruia sau până la care se pot îndeplini sau trebuie îndeplinite anumite acte, activități ori măsuri procesuale (de exemplu, termenele în care poate fi formulată o cale de atac);

Termenul procedural poate fi:

1. de recomandare – este termenul înăuntrul căruia ar trebui îndeplinite anumite acte procesuale sau procedurale în vederea bunei desfășurări a procesului penal, a cărui nerespectare *nu atrage consecințe juridice* cu privire la valabilitatea actului îndeplinit cu depășirea acestui termen (de exemplu, termenul de 5 zile înainte de expirarea măsurii arestării preventive în care trebuie înaintat judecătorului de cameră preliminară rechizitoriul și dosarul de urmărire penală în vederea analizei necesității menținerii stării de arest);

2. imperativ (peremptoriu)[1] este termenul în care trebuie exercitat un drept procesual ori îndeplinite anumite acte procesuale sau procedurale, ***sub sancțiunea decăderii***[2] (de exemplu, termenul pentru formularea plângerii prealabile[3], termenul în care poate fi formulată plângere împotriva soluțiilor procurorului de clasare sau de

---

plini un act procesual sau înfăptui un act procedural. Termenul operează asupra drepturilor, facultăților sau îndatoririlor subiecților procesuali pe care aceștia le au în desfășurarea procesului penal. În funcție de natura drepturilor și intereselor în considerarea cărora sunt instituite, termenele se clasifică în termene procedurale și termene substanțiale. *Termenele procedurale* sunt instituite în considerarea unor drepturi sau interese procesuale, reglementarea lor disciplinând activitățile ce se includ în sfera procesului penal. *Termenele substanțiale*, spre deosebire de cele procedurale, sunt reglementate în considerarea unor drepturi sau interese extraprocesuale. În funcție de sensul în care sunt calculate, termenele procedurale pot fi de succesiune, calculându-se în sensul curgerii timpului, și de regresiune, acestea din urmă calculându-se în sensul invers al curgerii timpului. În raport cu efectele pe care le produc, termenele se împart în dilatorii, peremptorii și orânduitorii (de recomandare). Această clasificare este specifică termenelor procedurale și se face în raport cu sancțiunea care intervine în cazul nerespectării termenului. În considerentele Deciziei nr. 336 din 30 aprilie 2015 a Curții Constituționale a României, M.Of. nr. 342 din 19 mai 2015, prin care a fost soluționată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 235 alin. (1) C.proc.pen., Curtea Constituțională a reținut că «Sancțiunile privind nerespectarea termenelor procedurale derivă din principiul legalității procesului penal, enunțat de art. 2 C.proc.pen. și consfințit prin dispozițiile art. 23 alin. (12) din Legea fundamentală, și sunt reglementate în cuprinsul normelor procesual penale ale art. 268 alin. (1)-(3), și anume: decăderea din exercițiul unui drept, nulitatea actului făcut peste termen și încetarea unei măsuri procesuale temporare» (parag. 26)".

[1] În latină *perimo, -emi, -emptum, -imere* semnifica a desființa, a stinge, iar *peremtorius* – definitiv, obligatoriu.

[2] Efectul decăderii poate fi anihilat în ipotezele strict și limitativ prevăzute de lege în care este reglementată repunerea în termen [*de apel*: art. 411 alin. (1) C.proc.pen., respectiv *de contestație:* art. 425[1] alin. (2) C.proc.pen.].

[3] În acest caz, efectul depășirii termenului procedural peremptoriu în care trebuia depus actul de sesizare este dispunerea unei soluții de clasare sau de încetare a procesului penal în considerarea lipsei plângerii prealabile, iar nu dispunerea unei soluții procesuale prin raportare la instituția decăderii din dreptul de a formula plângerea prealabilă („decade persoana vătămată din dreptul de a formula plângere"), a nulității (anulează plângerea prealabilă), sau a tardivității (respingerea plângerii ca tardivă).

renunţare la urmărirea penală, termenul pentru exercitarea căilor de atac etc.); actul efectuat după împlinirea unui termen imperativ este *tardiv*;

3. prohibitiv (dilatoriu[1]) este termenul care permite îndeplinirea actului procesual ori procedural, numai după expirarea duratei sale, ***sub sancţiunea nulităţii relative***[2] (de pildă, punerea în executare a unei hotărâri judecătoreşti prin care s-a dispus condamnarea unei persoane la o pedeapsă privativă de libertate nu poate avea loc mai înainte de rămânerea definitivă a hotărârii); termenul prohibitiv constituie, în fapt, *un impediment* la efectuarea legală a unui act procesual sau procedural pe durata sa; actul efectuat înainte de expirarea termenului prohibitiv este *prematur*.

- ***la calcularea termenului procedural*** se porneşte de la ora[3], ziua, luna sau anul menţionat în actul care a provocat curgerea termenului, afară de cazul când legea dispune altfel; ***la calcularea termenelor procedurale (de succesiune sau regresiune) pe ore sau pe zile*** nu se socoteşte ora (indiferent de minutele scurse din această oră) sau ziua (indiferent de orele scurse din această zi) de la care începe să curgă termenul, nici ora sau ziua în care acesta se împlineşte (***sistemul orelor/zilelor libere***); spre exemplu, un termen procedural de succesiune de 10 zile prevăzut de lege pentru exercitarea căii de atac a apelului, care începe să curgă în ziua de 3 martie 2017 se va împlini în ziua de 14 martie 2017; cele 10 zile libere sunt 4 martie 2017 - 13 martie 2017; aşadar, apelul poate fi formulat în termen în perioada 3-14 martie 2017)[4]; tot astfel, potrivit art. 68 alin. (5) C.proc.pen., soluţionarea în 24 de ore a declaraţiei de abţinere formulate în data de 1 martie 2019, ora 12:10 trebuie făcută până la data de 2 martie 2019, ora 14:00.

---

[1] În latină *dilator* are semnificaţie – *care amână*.

[2] Nu se poate reţine incidenţa sancţiunii decăderii în cazul termenelor dilatorii şi nici a nulităţii absolute (nelegalitatea nefiind explicit stipulată de art. 281 C.proc.pen.).

[3] În cazul în care nu se poate stabili ora comunicării actului procedural sau a pronunţării soluţiei de către judecător, cred că termenul începe să curgă de la ora 24:00 a zilei în care a fost întocmit actul procedural [a se vedea, *în acest sens*, şi *I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 311/A din 15 septembrie 2017* (*www.scj.ro*)].

[4] În doctrină (*I. Tanoviceanu*, Tratat de drept şi procedură penală, vol. IV, Ed. Curierul Judiciar, Bucureşti, 1927, p. 476) s-a arătat că: „în durata termenelor pe zile nu se socoteşte nici *dies a quo* şi nici *dies ad quem*; adică pentru ambele zile se aplică principiul *non computatur in termine*. Raţiunea necalculării în durata termenului a *dies ad quem* ar fi că ultima zi a termenului sfârşeşte la miezul nopţii şi, deci, de această zi nu s-ar putea profita în întregime fiindcă, în cursul nopţii, de regulă, nu se pot efectua acte procedurale şi de aceea trebuie să fie împins termenul pe ziua următoare"; tot astfel, s-a subliniat că „ziua în care s-a produs actul (*dies a quo*) nu se va socoti în termen fiindcă fracţiunile de zi nu se calculează. Ziua ce urmează epuizării termenului (*dies ad quem*) nu se calculează pe consideraţiunea că ultima zi a termenului sfârşind la miezul nopţii, iar beneficiarul trebuind să profite de termen în întregimea lui, cum în timpul nopţii nu poate să efectueze acte de procedură, atunci el trebuie să fie primit a le efectua a doua zi. (...) Legiuirile mai noi au înlăturat regula *dies ad quem non computatur in termine* dispunând că actele ce nu se pot efectua decât într-un anumit termen trebuie îndeplinite cel mai târziu în ultima zi. (...) Nu credem că acest raţionament este fondat, fiindcă folosirea de un termen nu implică numai efectuarea actului, ci şi meditarea, cumpănirea şi aprecierea dacă actul trebuie făcut şi căutarea mijloacelor pentru a-l face".

- ***termenele procedurale socotite pe luni sau pe ani*** expiră, după caz, la sfârşitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârşitul zilei şi lunii corespunzătoare din ultimul an; dacă această zi cade într-o lună ce nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni;

- când ultima zi a unui termen (***pe zile, luni, ani***) cade într-o zi nelucrătoare (sâmbăta, duminica, într-o zi de sărbătoare legală), termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează ***(prorogarea termenului procedural)***; când ultima zi a termenului nu cade într-o zi nelucrătoare, nu prezintă importanţă pentru calcularea duratei acestuia că în cuprinsul termenului au existat şi zile nelucrătoare;

- *prorogarea legală a termenelor procedurale de succesiune* ***nu va opera*** *în cazul termenului calculat* ***pe ore*** [de pildă, nu va opera prorogarea în cazul termenului de 48 de ore (calculat pe unităţi libere) în care trebuie exercitată contestaţia în materia măsurilor preventive, care se împlineşte într-o zi nelucrătoare];

- potrivit considerentelor ***deciziei nr. 20/RIL/2017***, prorogarea operează atât în cazul termenelor procedurale imperative de succesiune, cât şi în cazul celor de regresiune;

- în cazul termenelor de regresiune trebuie avută în vedere situaţia creată de interpretarea dată de Curtea Constituţională şi Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie termenului de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. ca ***termen imperativ procedural, minim, de regresiune care se calculează pe zile libere***; în calculul acestui termen nu se socoteşte ziua în care începe să curgă termenul şi nici ziua în care se împlineşte, iar în situaţia în care ultima zi a acestui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârşitul primei zile lucrătoare anterioare; ultima zi a termenului procedural, nu este la dispoziţia parchetului pentru formularea propunerii de prelungire a măsuri arestării preventive, ci reprezintă prima zi în care inculpatul îşi poate exercita dreptul la apărare prin studierea dosarului şi pregătirea concluziilor orale pentru termenul care va fi stabilit de judecătorul de drepturi şi libertăţi; prin urmare, sesizarea judecătorului de drepturi şi libertăţi trebuie întotdeauna formulată înainte de ultima zi a termenului prevăzut în favoarea inculpatului, acceptarea ca judecătorul să fie sesizat în ultima zi a termenului şi, implicit, cu nerespectarea acestuia, ar echivala cu posibilitatea de formulare a sesizării în orice altă zi în care termenul curge, întrucât nu există deosebiri calitative între ultima zi a termenului şi orice altă zi a termenului;

- tot astfel, prin ***decizia nr. 16/RIL/2018*** instanţa supremă a apreciat că termenul *„cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia" prevăzut de art. 207 alin. (1) C.proc.pen.* este un termen peremptoriu, iar încălcarea sa atrage decăderea procurorului din dreptul de a formula cereri privind măsurile preventive şi nulitatea actului făcut în acest sens peste termen, precum şi imposibilitatea judecătorului de cameră preliminară de a verifica din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive înainte de expirarea duratei acesteia.

- Codul de procedură penală nu prevede instituţia suspendării[1] sau a întreruperii termenelor procedurale.

Termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. se calculează potrivit art. 269 alin. (1), (2) şi (4) C.proc.pen. *(I.C.C.J., decizia nr. 20/RIL/2017, www.scj.ro).*

Termenul de 48 de ore prevăzut în art. 29 alin. (5) din Legea nr. 47/1992 pentru exercitarea căii de atac a recursului împotriva dispoziţiei de respingere a cererii de sesizare a Curţii Constituţionale cuprinsă într-o încheiere se calculează conform art. 269 alin. (1) şi (2) C.proc.pen.: Dacă în cuprinsul încheierii nu este menţionată ora pronunţării, termenul de 48 de ore începe să curgă de la ora 24:00 a zilei în care încheierea a fost pronunţată, iar ora la care începe să curgă şi ora la care se împlineşte nu se socotesc în calculul termenului. Dispoziţiile art. 269 alin. (4) C.proc.pen. nu sunt aplicabile în cazul termenului de 48 de ore, întrucât prorogarea reglementată în dispoziţiile menţionate operează numai în ipoteza termenelor procedurale pe zile, luni sau ani, iar nu şi în ipoteza termenelor pe ore *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 311/A din 15 septembrie 2017, www.scj.ro).*

- o particularitate o prezintă calcularea termenului de declarare a căii de atac în ipoteza în care copia minutei nu este înmânată destinatarului sau unui terţ împuternicit de lege, ci se afişează înştiinţarea pe uşa locuinţei şi se returnează plicul împreună cu procesul-verbal legal întocmit către instanţă; în acest caz, momentul de început al termenului de formulare a căii de atac ***nu este data afişării înştiinţării***, deoarece art. 260 alin. (2) lit. g) C.proc.pen. stipulează o ***prezumţie de comunicare a citaţiei la data împlinirii termenului stabilit de organul judiciar pentru ridicarea citaţiei***, iar nu la data afişării înştiinţării; aşadar, de la data înştiinţării va curge un *prim termen procedural de succesiune* (calculat pe zile libere), iar după ce termenul pentru ridicarea comunicării s-a împlinit fără ca destinatarul să fi ridicat plicul de la instanţa de judecată, începe să curgă *un al doilea termen procedural de succesiune* (calculat pe zile libere) pentru formularea căii de atac.

2. Termenul substanţial

- este termenul prevăzut de lege *în materia măsurilor restrictive sau privative de drepturi* [de exemplu, libertatea persoanei, viaţa privată), în scopul protejării acestora (de pildă, termenele prevăzute de lege în materia măsurilor preventive[2] (inclusiv cele

---

[1] Potrivit art. 69 alin. (2) din Legea nr. 192/2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator, *termenul prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile se suspendă pe durata desfăşurării medierii.* Este astfel reglementată *de legea specială*, cu titlu de excepţie, o ipoteză de suspendare a curgerii unui termen procedural.

[2] În cazul arestării preventive, organele judiciare trebuie să manifeste o diligenţă deosebită atunci când este necesară *„punerea de îndată în libertate"* deoarece nu mai există un temei de privare de libertate, în vederea evitării privării nelegale de libertate şi încălcării art. 5 parag. 1 CEDO (a se vedea cauza *Răducu c. României*).

referitoare la căile de atac[1]), a supravegherii tehnice, precum şi cele din materia prescripţiei, reabilitării, duratei pedepselor];

- termenele substanţiale se calculează pe *ore/zile pline* (ora sau ziua de la care începe şi cea la care se sfârşeşte termenul *intră* în durata acestuia); sunt de regulă cu două ore/zile mai scurte decât termenele procedurale; dispoziţiile art. 271 C.proc.pen. referitoare la calculul termenelor substanţiale în procedura penală *pe unităţi de timp pline* se aplică şi în ceea ce priveşte termenele prevăzute de lege pe luni sau pe ani (de pildă, cele referitoare la durata maximă a măsurii arestării preventive în faza de judecată care nu poate depăşi 5 ani), durata acestora neputând fi calculată în temeiul art. 186 alin. (1) teza a II-a C.pen. (aplicabil numai în materia dreptului penal substanţial) în sensul că se împlinesc cu o zi înaintea zilei corespunzătoare datei de la care au început să curgă[2];

- în materia termenelor substanţiale *nu operează prorogarea termenului*; chiar dacă ultima zi a unui termen substanţial cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră *în acea zi*, iar nu la sfârşitul primei zile lucrătoare care urmează;

- expirarea termenului substanţial atrage sancţiuni specifice, cum ar fi, de pildă, ***încetarea de drept*** a măsurii preventive; în cazul măsurii arestării preventive expirarea termenului pentru care a fost luată/prelungită/menţinută măsura atrage necesitatea punerii în libertate în cel mai scurt timp a celui arestat, în caz contrar fiind încălcate exigenţele art. 5 parag. 1 din Convenţia europeană;

- Codul de procedură penală nu prevede instituţia suspendării sau a întreruperii termenelor substanţiale;

- în materia măsurilor preventive o diligenţă deosebită trebuie manifestată şi în privinţă punerii ***de îndată*** în libertate a persoanelor cu privire la care nu mai există un temei de privare de libertate; astfel, în cauza *Răducu c. României* Curtea Europeană a arătat că a existat o încălcare a dreptului la libertate prin faptul că durata detenţiei reclamantului de la 19 la 20 octombrie 2000 nu a corespuns termenului minim inevitabil în executarea unei hotărâri definitive prin care se dispunea eliberarea sa.

---

[1] Există şi soluţii jurisprudenţiale în sensul că termenul de formulare a căilor de atac în materia măsurilor preventive este unul procedural. În susţinerea acestei interpretări se are în vedere faptul că termenele substanţiale ar viza strict durata măsurilor preventive, în vreme ce cu privire la restul termenelor stabilite în cadrul procedurilor privind măsurile preventive pentru disciplinarea participanţilor în procesul penal şi valorificarea drepturilor se apreciază că au o natură procedurală. Deşi consider că această interpretare nu are în vedere scopul instituirii căilor de atac în materia măsurilor preventive, reţinerea acesteia este totuşi preferabilă în situaţiile limită în care contestaţia ar fi tardivă dacă termenul ar fi considerat substanţial, însă s-ar reţine exercitarea căii de atac în termen atunci când s-ar aprecia natura sa procedurală. În aceste ipoteze apreciez că inexistenţa unei practici unitare nu trebuie să fie de natură să conducă la restrângerea dreptului de a obţine o nouă evaluare a privării de libertate de către instanţa de control judiciar.

[2] Nu trebuie omis faptul că durata privării de libertate prin intermediul măsurii arestării preventive sau a arestului la domiciliu trebuie dedusă integral din durata pedepsei aplicate.

Curtea observă că, prin hotărârea rămasă definitivă a Curții de Apel București din 19 octombrie, s-a dispus punerea imediată în libertate a reclamantului. Cu toate că părțile nu indică ora la care reclamantul a fost pus în libertate în mod efectiv, la 20 octombrie 2000, Curtea observă că, în speță, întârzierea în eliberarea reclamantului s-a datorat necesității îndeplinirii formalităților administrative referitoare la punerea în libertate a acestuia. Într-adevăr, menținerea persoanei respective în arest a fost cauzată de trimiterea eronată a ordinului de punere în libertate la Penitenciarul Rahova, în timp ce reclamantul se afla în spitalul penitenciar Jilava. Este necesar să se constate că guvernul nu prezintă nicio justificare pentru eroarea referitoare la trimiterea ordinului de punere în libertate. Potrivit Curții, este sarcina autorităților să arate o atenție deosebită în vederea identificării locului corect de detenție a persoanei în cauză și, astfel, a reducerii la minimum a timpului necesar punerii în libertate a acesteia. Curtea constată că, în urma acestei erori, care nu a fost rectificată de către autorități decât douăsprezece ore mai târziu, reclamantul a fost obligat să mai petreacă o noapte în închisoare. Având în vedere considerațiile precedente, Curtea estimează că durata detenției reclamantului de la 19 la 20 octombrie 2000 nu corespunde termenului minim inevitabil în executarea unei hotărâri definitive prin care se dispunea eliberarea sa. Prin urmare, detenția în cauză nu se poate întemeia pe unul din paragrafele art. 5 din Convenție. Rezultă că a fost încălcat art. 5 parag. (1) din Convenția europeană *(CtEDO, hotărârea din 21 aprilie 2009, cauza Răducu c. României, parag. 71-73)*.

§2. Act considerat ca fiind făcut în termen

- în ***decizia nr. 12/HP/2020***, instanța supremă a făcut distincția între ***depunerea*** actului procedural și ***înregistrarea*** acestuia de către organul judiciar; pe de o parte, ***depunerea*** unui act procedural la instanța de judecată reprezintă acțiunea pe care subiectul procesual interesat o realizează, în exercitarea unui drept prevăzut de lege, constând în predarea organului judiciar a instrumentului probator care confirmă existența actului procedural; în condițiile societății actuale, caracterizată prin dezvoltarea amplă a tehnologiei informatice, ***depunerea*** unui act procedural se poate realiza prin modalități clasice, personal, prin prezentarea celui interesat la sediul organului judiciar, prin poștă, ori prin utilizarea mijloacelor tehnice informatice de comunicare, prin poștă electronică ori fax; pe de altă parte, ***înregistrarea*** reprezintă activitatea desfășurată de personalul instanței de judecată de înscriere în evidențele specifice a actului procedural[1]; astfel, în vreme ce ***depunerea*** unui act procedural reprezintă o

[1] Această activitate este reglementată în acte normative subsidiare, respectiv în Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea nr. 1375 din 17 decembrie 2015 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii (M.Of. nr. 3243 din 22 decembrie 2022). Astfel, potrivit prevederilor art. 129 alin. (1) din Regulament: „Căile de atac prezentate direct sau primite prin poștă, curier, fax sau poștă electronică se înregistrează mai întâi în registrul general de dosare, în formă informatizată sau scrisă, după care registratorul le predă președintelui instanței sau persoanei desemnate de acesta, care le va rezolva, de regulă, în aceeași zi".

manifestare a voinței unui subiect procesual, ***înregistrarea*** acestui act în evidențele instanței de judecată reprezintă o activitate administrativă, ulterioară. Efectele atribuite celor două noțiuni prin Codul de procedură penală sunt diferite, în sensul că prin raportare la ***momentul depunerii*** unor acte procedurale se determină respectarea unor termene procedurale peremptorii, a căror nesocotire atrage sancțiunea decăderii, cum este cazul declarării apelului, a contestației, în vreme ce ***data înregistrării*** prezintă relevanță pentru determinarea momentului de început al termenelor de recomandare, care nu sunt susceptibile de sancțiuni procesuale;

- actul considerat ca fiind făcut în termen este actul depus înăuntrul termenului prevăzut de lege *la oficiul poștal prin scrisoare recomandată (nu prin scrisoare simplă)*, la administrația locului de deținere ori la unitatea militară, chiar dacă înregistrarea la organul judiciar are loc după expirarea termenului; este instituită astfel de art. 270 alin. (1) C.proc.pen. *o prezumție legală iuris et de iure cu privire la depunerea actului în termen*, chiar dacă actul este înregistrat la organul judiciar după expirarea termenului;

- înregistrarea sau atestarea făcută de către administrația locului de deținere pe actul depus, recipisa oficiului poștal, precum și înregistrarea ori atestarea făcută de unitatea militară pe actul depus reprezintă dovada datei depunerii actului;

- dacă actul este transmis de parte prin scrisoare simplă, va fi considerat făcut în termen dacă data înregistrării acestuia la organul judiciar este înăuntrul termenului, neprezentând importanță data depunerii scrisorii la poștă (dovada putând fi făcută numai cu recipisa oficiului poștal în cazul scrisorilor recomandate);

O.U.G. nr. 13/2013 este actul normativ suficient pentru a admite că, în sensul art. 270 alin. (1) C.proc.pen., expeditorul poate depune trimiterea poștală nu doar la un oficiu al Companiei Naționale P.R. S.A., ci și la un oficiu care asigură servicii poștale de către orice alt furnizor de servicii poștale care funcționează în baza Ordonanței de urgență a Guvernului indicate, fără ca pentru aceasta să fie necesară, după modelul art. 183 C.proc.civ., o referire expresă în art. 270 C.proc.pen. la serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare *(C.A. Târgu Mureș, secția penală, decizia nr. 453/A/16.10.2018, în R.R.D.J. nr. 4/2019, p. 247).*

- prin ***decizia nr. 12/HP/2020***, instanța supremă a apreciat că dacă actul de procedură care trebuie făcut într-un anumit termen este trimis prin e-mail sau fax, în ultima zi a termenului care se calculează pe zile, este socotit a fi făcut în termen, chiar dacă actul de procedură se înregistrează la organul judiciar după expirarea termenului[1]; astfel, pe cale pretoriană, *a fost extinsă prezimția legală prevăzută de*

[1] În considerentele acestei decizii s-a arătat că art. 269 C.proc.pen. instituie condiția ca exercițiul dreptului procesual penal să se realizeze în interiorul termenului stabilit de norma care îl prevede, în modalitățile stabilite prin aceasta, iar sancțiunea care intervine în cazul nerespectării termenului este decăderea din exercițiul dreptului și nulitatea actului făcut peste termen. Cum noțiunea de „depunere" este utilizată în Codul de procedură penală în relație cu exercitarea apelului sau contestației, rezultă că dreptul de a exercita aceste căi de atac trebuie să se realizeze prin depunerea cererii de apel, respectiv de contestație, la organul judiciar indicat prin normă, în interiorul termenului prevăzut de aceasta, legea necondiționând valabili-

art. 270 alin. (1) C.proc.pen. şi cu privire la actele trimise prin fax sau poştă electronică în temenul prevăzut de lege, chiar dacă acestea sunt primite de organul judiciar în ultima zi a termenului după expirarea orelor la care activitatea organului judiciar încetează sau chiar dacă sunt înregistrate de organul judiciar după expirarea termenului imperativ prevăzut de lege; mai trebuie precizat că spre deosebire de actul depus prin scrisoare recomandată, unde trebuie dovedită numai trimiterea actului în termen, indiferent de data la care acesta ajunge la organul judiciar, în cazul actelor trimise prin fax sau poştă electronică este necesară a se proba nu doar trimiterea actului în termen, ci şi că a fost recepţionată comunicarea de către aparatura informatică a organului judiciar înăuntrul termenului[1];

---

tatea manifestării de voinţă de înregistrarea în evidenţele instanţei în interiorul termenului. Când această activitate este realizată de subiectul procesual prin intermediul mijloacelor informatice de comunicare, poştă electronică sau fax, depunerea cererii este realizată efectiv în momentul la care aparatura specifică a instanţei de judecată *a recepţionat comunicarea, iar acest lucru este demonstrat de raportul informatic oferit de dispozitiv*. Ca atare, dacă actul de procedură care trebuie făcut într-un anumit termen este trimis prin e-mail sau fax în ultima zi a termenului care se calculează pe zile, este socotit a fi făcut în termen, chiar dacă înregistrarea sa la organul judiciar se realizează după expirarea termenului, în condiţiile în care *depunerea acestuia se realizează la momentul recepţionării comunicării de aparatura informatică a organului judiciar, fapt ce este dovedit prin raportul informatic oferit, indiferent de momentul înregistrării în evidenţele instanţei, operaţie administrativă ulterioară.*

[1] *În acest sens*, în doctrină [*V. Constantinescu*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 4-a] s-a arătat că: „Deşi există o percepţie generală că transmiterea mesajelor electronice este instantanee, acest lucru este incorect din punct de vedere tehnic. Simplificând, în cel mai lipsit de complexitate scenariu, mesajul este transferat de pe dispozitivul de trimitere către server-ul care găzduieşte adresa de e-mail al expeditorului. Ulterior, server-ul expeditorului, după identificarea server-ului destinatarului, transmite mesajul către acesta. Server-ul destinatar primeşte mesajul şi îl transferă către adresa de e-mail indicată de către expeditor. În oricare punct pot apărea erori sau întârzieri în transmiterea informaţiilor relevante, ceea ce va întârzia primirea mesajului de către destinatar. De asemenea, în cazul folosirii unor servicii de e-mail gratuite, pot exista întârzieri semnificative între momentul în care destinatarul trimite către server-ul său mesajul şi momentul în care server-ul expeditor transmite mesajul mai departe către server-ul destinatar. Aşadar, este necesar ca expeditorul să manifeste diligenţă cu privire la: (i) obţinerea şi tehnoredactarea corectă a adresei electronice a organului judiciar; (ii) solicitarea, fie în mod automat în clientul de e-mail, fie în cadrul mesajului electronic, o confirmare din partea organului judiciar cu privire la primirea mesajului. În cazul în care, din verificarea server-ului de e-mail al organului judiciar, rezultă că mesajul electronic a fost depus în interiorul termenului, atunci actul va fi considerat ca fiind realizat în termen chiar dacă a fost înregistrat de către serviciul de registratură a doua zi. Apreciem că *«momentul recepţionării comunicării de aparatura informatică»* este reprezentat de momentul la care mesajul este primit de către server-ul organului judiciar, chiar dacă, din orice motiv, server-ul organului judiciar repartizează mesajul în căsuţa electronică a serviciului de registratură. Aceasta poate fi situaţia în cazul în care mesajul este filtrat în mod automat la nivelul server-ului, întrucât este detectat ca fiind o reclamă nesolicitată (spam) sau ca având un ataşament virusat.

De asemenea, faţă de formularea deciziei, concluzionăm că indiferent care va fi adresa de corespondenţă a organului judiciar utilizată de către parte, depunerea va fi realizată chiar dacă este întrebuinţată adresa de mesagerie a unui alt serviciu decât cel al registraturii (spre ex., cererea de apel este depusă pe adresa de e-mail a serviciului de arhivă).

- potrivit Codului de procedură penală, dacă un act care trebuia făcut într-un anumit termen *a fost comunicat sau transmis, din necunoaștere ori dintr-o greșeală vădită a expeditorului*, înainte de expirarea termenului, *unui organ judiciar* care nu are competență, se consideră că a fost depus în termen, chiar dacă actul ajunge la organul judiciar competent după expirarea termenului fixat;

- ca regulă, actul efectuat de procuror este considerat ca făcut în termen, dacă data la care a fost trecut în registrul de ieșire al parchetului este înăuntrul termenului cerut de lege pentru efectuarea actului; deși art. 270 alin. (3) C.proc.pen. pare a institui o singură excepție de la această regulă, în ipoteza căilor de atac în privința cărora declarația de apel a procurorului trebuie să fie înregistrată în termenul legal la registratura instanței, fiind lipsită de relevanță data la care declarația de apel a fost trecută în registrele interne ale parchetului; nu pot fi ignorate și alte asemenea ***dispoziții derogatorii*** stipulate în partea generală a Codului de procedură penală, în care raportarea trebuie realizată tot la data înregistrării actului la instanță, după cum urmează:

a. art. 235 alin. (1) C.proc.pen. potrivit căruia prezintă relevanță pentru dezbaterea propunerii de prelungire a măsurii arestării preventive/arestului la domiciliu *data la care propunerea a fost înregistrată la judecătorul de drepturi și libertăți*, iar nu data la care a fost trecut actul în registrul de ieșire al parchetului;

b. potrivit art. 207 alin. (1) C.proc.pen. se va avea în vedere *data la care rechizitoriul împreună cu dosarul cauzei a fost înregistrat la instanță* cu privire la dezbaterea legalității și temeiniciei măsurii preventive, iar nu data la care a fost trecut actul în registrul de ieșire al parchetului.

§3. Luarea în cunoștință a termenului de judecată

- este procedura prin care unii subiecți procesuali sunt informați despre termenul de judecată fixat, nemaifiind necesară citarea lor; astfel, pe calea unei *ficțiuni juridice*, în cazurile strict și limitativ prevăzute de lege subiecții procesuali sunt prezumați că au cunoștință de toate termenele de judecată ulterioare celui pe care

---

Dacă mesajul electronic nu este primit de server-ul organului judiciar în cadrul termenului procesual, indiferent care este motivul pentru care trimiterea sau primirea nu a avut loc sau a avut loc cu întârziere, actul nu va fi considerat ca depus în termen. Apreciem că *«momentul recepționării comunicării de aparatura informatică»* este reprezentat de momentul la care mesajul este primit de către server-ul organului judiciar, chiar dacă, din orice motiv, server-ul organului judiciar repartizează mesajul în căsuța electronică a serviciului de registratură. Aceasta poate fi situația în cazul în care mesajul este filtrat în mod automat la nivelul server-ului, întrucât este detectat ca fiind o reclamă nesolicitată (spam) sau ca având un atașament virusat. De asemenea, față de formularea deciziei, concluzionăm că indiferent care va fi adresa de corespondență a organului judiciar utilizată de către parte, depunerea va fi realizată chiar dacă este întrebuințată adresa de mesagerie a unui alt serviciu decât cel al registraturii (spre ex., cererea de apel este depusă pe adresa de e-mail a serviciului de arhivă). Dacă mesajul electronic nu este primit de server-ul organului judiciar în cadrul termenului procesual, indiferent care este motivul pentru care trimiterea sau primirea nu a avut loc sau a avut loc cu întârziere, actul nu va fi considerat ca depus în termen".

subiectul îl cunoaşte efectiv, motiv pentru care nu se mai impune a fi citaţi[1]; va fi în sarcina acestor subiecţi depunerea de diligenţe ulterioare pentru cunoaşterea concretă a datei şi orei la care au fost stabilite termenele următoare de judecată;

- persoana vătămată şi părţile prezente la un termen de judecată iau în cunoştinţă noul termen, nemaifiind citate pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul din aceste termene;

- când judecata se amână, martorii, experţii şi interpreţii prezenţi în instanţă iau în cunoştinţă noul termen, nemaifiind necesară citarea lor;

- înfăţişarea persoanei vătămate sau a părţii în instanţă, în persoană *sau prin reprezentant ori avocat ales sau avocat din oficiu, dacă acesta din urmă a luat legătura cu persoana reprezentată, acoperă orice nelegalitate survenită în procedura de citare; partea sau alt subiect procesual principal* prezent personal, prin reprezentant sau prin avocat ales la un termen, precum şi acela căruia, *personal*, prin reprezentant sau avocat ales ori prin funcţionarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenţei, i s-a înmânat în mod legal citaţia pentru un termen de judecată nu mai sunt citaţi pentru termenele ulterioare, chiar dacă ar lipsi la vreunul dintre aceste termene, cu excepţia situaţiilor în care prezenţa acestora este obligatorie;

- la cererea persoanelor care iau termenul în cunoştinţă, instanţa le înmânează citaţii, spre a le servi drept justificare la locul de muncă, în vederea prezentării la noul termen.

Secţiunea a 8-a. Sancţiunile procesual penale

- sunt măsuri procesual penale prin care se asigură respectarea principiului legalităţii şi loialităţii procesului penal, precum şi drepturile şi interesele subiecţilor procesuali;

- nu prezintă importanţă forma de vinovăţie cu care au fost încălcate exigenţele de legalitate şi loialitate, sancţiunile procesuale putând interveni atât în cazul comiterii încălcării normei procedurale din culpă (chiar cea mai simplă), cât şi atunci când se poate reţine intenţia (inclusiv cea calificată);

- au ca efect fie pierderea unor drepturi procesuale, fie nevalabilitatea măsurilor procesuale dispuse ori a actelor procesuale sau procedurale efectuate cu încălcarea legii şi, după caz, obligaţia refacerii lor cu respectarea prevederilor legale;

- *sunt sancţiuni procesual penale: inadmisibilitatea, decăderea, nulitatea, excluderea probelor nelegal sau neloial administrate, neregularitatea rechizitoriului, inexistenţa*[2].

---

[1] De la această regulă care nu are caracter absolut legiuitorul a reglementat o serie de excepţii (de pildă, obligativitatea citării la fiecare termen a inculpatului arestat preventiv).

[2] În doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 962) s-a arătat că *inadmisibilitatea, decăderea, nulitatea şi inexistenţa* se deosebesc între ele prin natura, condiţiile şi efectele lor, însă se şi aseamănă datorită remediului procesual comun, care este anularea actelor, datorită conţinutului lor comun (invaliditatea actelor) şi datorită scopului lor comun (asigurarea legalităţii procesului penal).

§1. Inadmisibilitatea

- este sancţiunea procesuală prin care se împiedică efectuarea unui act pe care legea nu îl prevede ori îl interzice[1] (de exemplu, recuzarea întregii instanţe sau a judecătorului de drepturi şi libertăţi care urmează să soluţioneze cererea de recuzare, ori formularea unei noi cereri de strămutare în lipsa unor fapte sau împrejurări noi, ci în baza faptelor avute în vedere la soluţionare unei cereri anterioare) sau care intervine când se exercită un drept procesual epuizat deja printr-o altă cale procedurală (de pildă, este inadmisibilă formularea unui apel împotriva deciziei pronunţate de instanţa de apel); constituie o aplicare a principiului legalităţii în procesul penal[2];

- Codul de procedură penală nu oferă o reglementară generală a sancţiunii inadmisibilităţii, fiind stipulate numai ipoteze speciale care atrag incidenţa sancţiunii[3];

---

[1] În cazul liberării condiţionate, dacă instanţa constată că nu a fost încă executată fracţia din pedeapsă prevăzută de lege, va respinge cererea ca fiind *prematur* introdusă, *iar nu ca inadmisibilă*, stabilind totodată şi termenul de reiterare, situat anterior datei la care pedeapsa este considerată executată integral prin privare de libertate.

[2] În literatura de specialitate (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 992) s-a apreciat că inadmisibilitatea este, de regulă, virtuală, fiind prevăzută în mod implicit ca o modalitate de sancţionare a situaţiilor în care un act de procedură, dintre cele susceptibile de un asemenea examen, nu satisfac exigenţele de admisibilitate prevăzute de lege (excepţie făcând situaţiile în care inadmisibilitatea este expresă). S-a mai arătat că „în toate situaţiile însă, spre deosebire de decădere sau de nulitate, inadmisibilitatea este o sancţiune inevitabilă, în sensul că va interveni întotdeauna, nefiind condiţionată de cauzarea unei vătămări procesuale, şi are ca efect invalidarea unui act care nu este prevăzut de lege, care este interzis sau care a fost epuizat pe o altă cale procesuală, după caz. În esenţă, se poate considera că inadmisibilitatea este aplicabilă tuturor actelor lipsite de o bază legală, decurgând din principiul strictei legalităţi a procesului penal, care impune înlăturarea tuturor actelor de procedură care nu sunt reglementate. Totodată, ea împiedică folosirea în procesul penal a actului declarat inadmisibil şi nu poate fi acoperită în niciun fel. De aceea, credem că are prioritate, fiind mai puternică şi mai radicală în raport cu toate celelalte sancţiuni procesuale".

[3] De pildă, se va reţine *inadmisibilitatea*:

a. *în cursul procesului penal:* a cererii de strămutare prin care se invocă aceleaşi împrejurări care au fost invocate printr-o cerere anterioară respinsă, ori a unei cereri de recuzare care nu respectă cerinţele art. 67 alin. (2)-(4) C.proc.pen., ori a căii de atac declarate de o persoană care nu are dreptul de a formula apel sau contestaţie;

b. *căilor extraordinare de atac* în procedura filtru de analiză a admisibilităţii în principiu; de pildă, prin *decizia nr. 10/HP/2017* s-a apreciat că instanţa care soluţionează contestaţia în anulare nu poate reanaliza o cauză de încetare a procesului penal, în cazul în care instanţa de apel a dezbătut şi a analizat incidenţa cauzei de încetare a procesului penal;

c. *în faza de executare:* a cererilor fictive formulate [adică a cererilor în privinţa cărora rezultă că nu privesc o persoană condamnată determinată ori formulate împotriva unei persoane care nu poate fi determinată, precum şi cererile formulate în numele unei persoane condamnate, fără mandat din partea acesteia, dat în condiţiile legii – art. 601[1] C.proc.pen.] sau a contestaţiei la executare formulate din nou după pronunţarea unei hotărâri definitive de aceeaşi persoană, dacă există identitate de temei legal, motive şi apărări [art. 599 alin. (5) C.proc.pen.];

d. *după executarea pedepsei sau considerarea pedepsei ca executate:* a cererii de reabilitare care nu se referă la o persoană condamnată determinată sau care este formulată în numele persoanei condamnate în absenţa unui mandat legal [art. 532 alin. (4) C.proc.pen.];

- aplicarea sancţiunii inadmisibilităţii *nu este condiţionată de existenţa unei vătămări* ca în cazul nulităţii şi nici nu poate fi acoperită[1];

- poate privi atât actele părţilor, cât şi ale procurorului ori ale altor participanţi (de exemplu, declararea de către procuror ori de un martor a unui apel inadmisibil)[2];

- în unele cazuri, legea prevede proceduri filtru de analiză a admisibilităţii în principiu a unor cereri (de pildă, în cazul recursului în casaţie, revizuirii, contestaţiei în anulare etc.);

- actul inadmisibil ***este nul*** (inadmisibilitatea produce efecte prin intermediul nulităţii) şi nu poate fi refăcut.

În procesul penal principiul legalităţii este reglementat în mod expres prin art. 2 C.proc.pen., conform căruia procesul penal se desfăşoară potrivit dispoziţiilor prevăzute de lege. Principiul legalităţii presupune, pe de o parte, realizarea activităţii procesuale numai prin intermediul organelor judiciare prevăzute de lege, în compunerea şi limita atribuţiilor stabilite, doar în acest mod fiind asigurată protecţia persoanelor împotriva ingerinţelor autorităţilor judiciare în drepturile şi libertăţile garantate de lege, dar şi exigenţa dreptului la un proces echitabil. Pe de altă parte, principiul legalităţii implică respectarea şi de către ceilalţi participanţi în procesul penal (avocatul, părţile, subiecţii procesuali principali, precum şi ceilalţi subiecţi procesuali) a dispoziţiilor legale, pentru că aceste dispoziţii sunt garanţii ale drepturilor, intereselor şi îndatoririlor lor procesuale. Cu toate acestea, înscrierea în lege a obligaţiei desfăşurării activităţii în conformitate cu prevederile legii de către toţi participanţii la procesul penal nu este suficientă pentru realizarea legalităţii procesuale, motiv pentru care au fost instituite sancţiunile procesuale. Actualul Cod de procedură penală prevede în mod explicit trei feluri de sancţiuni procesuale: inadmisibilitatea [spre exemplu, art. 67 alin. (2) şi (5), art. 72 alin. (7), art. 421 pct. (1) lit. a); art. 425[1] alin, (7) pct. 1 lit. a); art. 431; art. 440; art. 459; art. 468, art. 559 alin. (5) etc.]; decăderea [art. 268 alin. (1)] şi nulitatea (art. 280-282), însă doctrina recunoaşte şi sancţiunea inexistenţei. Mai mult, având în vedere faptul că majoritatea regulilor de procedură penală au caracter de *nuda percepta* [de regulă, norma

---

e. *în procedurile de unificare a practicii judiciare:* cererea de recurs în interesul legii la care nu s-au ataşat copii ale hotărârilor judecătoreşti definitive din care rezultă soluţionarea neunitară de către instanţele judecătoreşti a chestiunilor de drept care formează obiectul judecăţii [art. 471 alin. (3) C.proc.pen.].

[1] În literatura de specialitate (*I. Neagu, M. Damaschin*, op. cit., vol. I, p. 716) s-a arătat că „între inexistenţă şi nulitate, ca sancţiuni procedurale, pot fi subliniate câteva *aspecte diferenţiale esenţiale*, şi anume: în timp ce nulitatea este o sancţiune de invalidare a unor acte care există din punct de vedere juridic, inexistenţa priveşte acte care au numai aparenţa unei existenţe juridice; în cazul nulităţii, trebuie să se facă dovada unei vătămări procesuale, acest lucru nefiind necesar în cazul inexistenţei; în cazul nulităţii, actul va trebui refăcut, pe când în cazul inexistenţei nu se pune o asemenea problemă".

[2] *În acelaşi sens*, a se vedea *Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 991 – *În sensul că* sancţiunea inadmisibilităţii poate privi numai actele subiecţilor procesuali principali sau ale părţilor din proces, şi nu pe cele ale organelor judiciare, deoarece acestea din urmă îşi respectă limitele competenţei stabilite prin lege, iar în cazul când le depăşesc, poate interveni sancţiunea nulităţii relative sau absolute (*I. Neagu, M. Damaschin*, op. cit., vol. I, p. 718).

procesual penală cuprinzând doar dispoziţia (perceptul), ipoteza, dar mai ales sancţiunea, fiind doar deduse sau incluse în alte norme], în literatura juridică de specialitate a fost construită doctrina sancţiunilor virtuale, în condiţiile în care nu există reguli de procedură penală care să nu fie întregite în conţinut cu una sau mai multe sancţiuni procesuale, sancţiuni care, nefiind prevăzute în mod explicit în dispoziţiile legale de aplicabilitate generală, decurg în mod implicit din natura imperativă a dispoziţiei. În doctrină (*N. Giurgiu*, Cauze de nulitate în procesul penal, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1974) s-a arătat în mod întemeiat că, deşi urmăresc acelaşi scop, al asigurării legalităţii actelor procesuale şi procedurale, sancţiunile procesuale se diferenţiază prin caracterul, condiţiile şi efectele lor. Astfel, dacă realizarea actelor procesuale sau procedurale în lipsa aptitudinii organului judiciar sau a persoanei de la care provine actul, ori în lipsa manifestării de voinţă a persoanei îndrituite să-l efectueze va atrage inexistenţa acestuia, îndeplinirea actelor cu nerespectarea termenelor prevăzute de lege va atrage sancţiunea decăderii din exerciţiul dreptului de a mai îndeplini actul. Înfăptuirea unor acte neadmise de lege va atrage sancţiunea inadmisibilităţii, iar nerespectarea dispoziţiilor legale, prin omisiunea sau cu încălcarea formelor prescrise de lege pentru îndeplinirea actelor procedurale ce are drept consecinţă producerea unei vătămări care nu poate fi înlăturată decât prin desfiinţarea actului va atrage sancţiunea nulităţii, sancţiune care are caracterul de remediu procesual. În mod constant în literatura juridică de specialitate s-a apreciat că inadmisibilitatea este acea sancţiunea care în cele mai multe cazuri are caracter virtual şi care constă în lipsirea de efecte a unui act procesual/procedural *pe care legea nu-l prevede ori îl exclude*, precum şi a unui act procesual/procedural *prin intermediul căruia a fost exercitat un drept procesual ce a fost îndeplinit şi epuizat anterior*, printr-un alt act procesual sau procedural. Această sancţiune, indiferent dacă este explicită sau virtuală, poate viza atât actele organelor judiciare (de pildă, actele procurorului în faza camerei preliminare sau a judecăţii), cât şi cele ale părţilor, persoanei vătămate sau a oricărui alt subiect procesual. Literatura juridică relevantă este unanimă în a considera că inadmisibilitatea este o sancţiune procesuală distinctă de cea a nulităţii sau decăderii, în special datorită efectelor sancţionatorii pe care le produce, câmpul său de aplicare fiind mai larg decât al celorlalte sancţiuni procedurale. Astfel, dacă nulitatea şi decăderea asigură legalitatea funcţională a regulilor de procedură penală, prin eliminarea actelor procesuale care nu au fost îndeplinite în termenul prevăzut de lege, ori cu respectarea regulilor procesuale, inadmisibilitatea asigură legalitatea constitutivă a regulilor de procedură penală, conducând la eliminarea din procesul penal a acelor manifestări care nu sunt încuviinţate de lege, inadmisibilitatea privind aspectul constitutiv (baza legală), iar nu aspectul instrumental (regularitatea formală) a actelor procedurale. Mai mult, spre deosebire de nulitate, care trebuie întotdeauna invocată şi declarată, iar în unele cazuri poate fi acoperită prin voinţa părţilor, inadmisibilitatea este o sancţiune procesuală inevitabilă, nefiind permis să se dea eficienţă unei manifestări pe care legea nu o încuviinţează, inadmisibilitatea existând şi atunci când legea încuviinţează o anumită manifestare procesuală, dar o limitează în mod obiectiv la anumite cazuri şi situaţii sau, subiectiv, numai la anumite persoane. Cu toate acestea, deşi deosebite ca natură şi funcţie procesuală, inadmisibilitatea şi nulitatea pot acţiona uneori în mod concomitent, cea mai frecventă situaţie a unei astfel de acţiuni convergente întâlnindu-se în materia exercitării căilor de atac, atunci când, deşi încălcarea

unor condiţii relative la sesizare ar atrage nulitatea absolută, exercitarea sesizării făcându-se în condiţii de inadmisibilitate (din lipsă de legitimitate procesuală a persoanei care exercită calea de atac, din lipsa încuviinţării obiective a căii de atac) sancţiunea pronunţată de instanţa de control judiciar va fi cea a respingerii căii de atac ca inadmisibilă, impunându-se şi precizarea că, în caz de concurs între cele două sancţiuni prevalează inadmisibilitatea, pentru că atrage nu numai invalidarea actului oprit, dar împiedică şi refacerea acestuia *(C.A. Oradea, secţia penală, decizia nr. 410/2019, nepublicată).*

§2. Decăderea

- decăderea este sancţiunea procesuală ce constă în **pierderea unui drept procesual** ca urmare a neexercitării lui în **termenul imperativ (peremptoriu) prevăzut de lege** şi în condiţiile prevăzute de lege (de exemplu, decăderea din dreptul de a exercita o cale de atac);

- spre deosebire de inadmisibilitate, decăderea are o prevedere explicită în art. 268 alin. (1) C.proc.pen., potrivit căruia **pentru exercitarea unui drept procesual legea** prevede un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage **decăderea** din exerciţiul dreptului **şi *nulitatea*** actului făcut peste termen[1]; se remarcă faptul că reglementarea decăderii în procedura penală este diferită de cea din procedura civilă unde art. 185 alin. (1) teza I C.proc.civ. se referă la ipoteza când un drept procesual trebuie exercitat într-un termen (fără a se face menţiunea dacă acesta este legal sau judiciar) nerespectarea acestuia atrage decăderea din exerciţiul dreptului; aşadar, decăderea este incidentă ***numai în ipotezele nerespectării termenelor legale peremptorii (imperative)***, nu şi atunci când nu sunt respectate termenele judiciare, sau a termenelor procedurale dilatorii ori a termenelor substanţiale[2]; în acest sens, în doctrină[3] s-a arătat că voinţa legii a fost de limitare a efectelor decăderii asupra exerciţiului unei facultăţi procesuale (a dreptului subiectiv procesual) care nu a fost realizată în termenul prevăzut de lege;

---

[1] Dispoziţia generală din art. 268 C.proc.pen. trebuie interpretată corelativ cu alte dispoziţii speciale care stipulează efecte specifice ale tardivităţii, cum ar fi în cazul sesizării organelor de urmărire penală cu o plângere prealabilă tardivă când se impune dispunerea unei soluţii de clasare în faza de urmărire penală sau de încetare a procesului penal în faza de judecată. Deopotrivă, în cazul recursului în casaţie, al contestaţiei în anulare sau al revizuirii, analiza cerinţei formulării căii extraordinare de atac în termenul peremptoriu prevăzut de lege se realizează în etapa admisibilităţii în principiu, astfel că tardivitatea va conduce la respingerea ca inadmisibilă a recursului în casaţie/revizuirii/contestaţiei în anulare, iar nu ca tardivă (tardivitatea este o problematică ce ţine de admisibilitatea acestor căi extraordinare de atac).

[2] De pildă, prin considerentele *DCC nr. 336/2015*, Curtea Constituţională a apreciat că termenul prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. *este unul peremptoriu*, iar încălcarea acestuia atrage *incidenţa sancţiunii decăderii procurorului din exerciţiul dreptului de a propune prelungirea duratei măsurii arestării preventive şi nulitatea actului făcut peste termen.* Tot astfel, prin *decizia nr. 20/RIL/2017* instanţa supremă a arătat că termenul de 5 zile prevăzut de art. 235 alin. (1) C.proc.pen. este un *termen imperativ procedural, minim, de regresiune şi se calculează pe zile libere.*

[3] *N. Giurgiu*, Cauzele de nulitate în procesul penal, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1974, p. 35.

- poate fi invocată de orice parte sau subiect procesual pe cale de excepție nefiind condiționată de dovedirea unei vătămări; tot astfel, procurorul sau judecătorul pot invoca din oficiu incidența sancțiunii decăderii;

- spre deosebire de inadmisibilitate unde lipsa dreptului de a efectua un act există din primul moment, în cazul decăderii, *ab initio* dreptul a existat, dar a fost pierdut prin neexercitare;

- în mod întemeiat s-a arătat în doctrină[1] că *decăderea se deosebește de nulitate* prin aceea că nulitatea se referă la acte procesuale, pe când decăderea se referă la drepturi procesuale; nulitatea se referă la un act efectuat, în timp ce decăderea are în vedere un act care nu mai poate lua ființă, deoarece a expirat termenul prevăzut de lege; tot astfel, s-a arătat[2] că spre deosebire de nulitate, care impune refacerea actului sau a activității anulate, în cazul decăderii, efectele se produc, în esență, cu caracter definitiv, cu excepția situațiilor în care legea permite exercitarea dreptului peste termenul prevăzut de lege; nulitatea trebuie constatată și declarată de organul judiciar competent, în vreme ce decăderea operează *de iure*[3];

- actul efectuat în temeiul unui drept din care o persoană a fost decăzută ***este nul***[4] (decăderea produce efecte prin intermediul nulității[5]) și nu poate fi refăcut, cu excepția situației în care instanța a dispus repunerea în termenul de exercitare a dreptului [de pildă, repunerea în termenul de apel – art. 411 alin. (1) C.proc.pen., respectiv repunerea în termenul de contestație: art. 425[1] alin. (2) C.proc.pen.].

§3. Nulitatea

3.1. Reguli generale

3.1.1. Noțiune. Condiții

- este sancțiunea procesuală ce poate fi dispusă de un organ judiciar, care are drept urmare desființarea totală sau parțială (lipsirea de efecte juridice, lipsa de eficiență) a actelor procesuale sau procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale ce reglementează desfășurarea procedurilor penale, în cazul în care s-a produs o vătămare (dovedită sau prezumată) a drepturilor (substanțiale sau procesuale) prevăzute de lege, Convenția europeană (astfel cum este interpretată de CtEDO), ori în Carta drepturilor fundamentale (astfel cum este interpretată de CJUE) sau a intereselor legitime ale părților ori ale subiecților procesuali principali sau a altor

---

[1] *I. Neagu, M. Damaschin*, op. cit., p. 703.

[2] Ibidem.

[3] *N. Giurgiu*, op. cit., p. 34.

[4] De exemplu, art. 335 alin. (4) C.proc.pen. prevede un termen de decădere de 3 zile în care ordonanța procurorului prin care s-a dispus redeschiderea urmăririi penale trebuie supusă confirmării de către judecătorul de cameră preliminară, sub sancțiunea nulității actului procurorului.

[5] În literatura de specialitate (*N. Giurgiu*, op. cit., p. 35) s-a arătat că încălcarea dispozițiilor legale relative la efectuarea unor acte procesuale ori procedurale în termenul stabilit de lege va atrage sancțiunea nulității, întrucât se referă la un element sau la o condiție de valabilitate formală a actului, aceea de a fi efectuat într-un anumit timp.

garanții procedurale prevăzute de lege, ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului nelegal[1];

- reprezintă principalul efect al principiului legalității în procesul penal; în doctrină[2], s-a arătat că instituțional nulitățile sunt supuse unei disciplinări virtuale, deoarece sunt atașate dispozițiilor normative, chiar în lipsa unor prevederi exprese;

- pentru reținerea nulității trebuie îndeplinite următoarele **condiții**:

***(i)* încălcarea unei dispoziții legale referitoare la desfășurarea procedurilor penale** fie prin acțiunea, fie prin inacțiunea organului judiciar;

- dispoziția legală poate fi prevăzută de Codul de procedură penală sau de alte legi speciale ce cuprind dispoziții procedurale; deopotrivă, pot fi încălcate standarde stipulate de Convenția europeană astfel cum este interpretată de CEDO, ori în Carta drepturilor fundamentale sau în jurisprudența CJUE; prin urmare, față de sfera de aplicare, va putea atrage incidența sancțiunii nulității încălcarea *oricăror reguli de procedură* referitoare la desfășurarea unei proceduri penale, iar nu numai cele ce normează dinamica procesului penal;

- încălcarea exigențelor legale constă, de regulă, într-o acțiune a organelor judiciare; nu poate fi exclusă și nelegalitatea constând *într-o omisiune* a organelor judiciare atunci când legea impune obligații procedurale pozitive, caz în care se va analiza nelegalitatea actelor întocmite ulterior (de pildă, omisiunea de a pune în mișcare acțiunea penală pentru toate infracțiunile investigate va atrage nelegalitatea propunerii de arestare preventivă, deoarece aceasta nu poate fi formulată față de un suspect);

***(ii)* producerea unei vătămări prin actul (procesual sau procedural) nelegal;**

- prin vătămare înțelegem atingerea adusă bunei desfășurări a procesului penal, echitabilității procedurilor ori drepturilor și libertăților fundamentale ale părților sau a subiecților procesuali principali;

- în cazul nulităților absolute, vătămarea este prezumată *ex lege*, netrebuind să fie probate de cel care o invocă și dovedește existența unui astfel de caz, în vreme ce, în

---

[1] În *DCC nr. 554/2017*, Curtea Constituțională a reținut că „nulitatea este definită ca fiind acea sancțiune procesuală constatată și aplicată de un organ judiciar, care atrage nevalabilitatea actelor procesuale și procedurale efectuate cu încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal, dacă s-a produs o vătămare dovedită sau prezumată de lege, ce nu poate fi înlăturată decât prin desființarea actului, organul judiciar dispunând refacerea acestuia atunci când este necesar și dacă este posibil. (...) nulitățile actelor procesuale și procedurale ocupă un loc important în sfera garanțiilor ce asigură efectivitatea principiului legalității procesului penal și a principiului aflării adevărului, fiind menite să înlăture încălcările normelor de procedură care au intervenit cu ocazia dispunerii unui act procesual sau a ducerii la îndeplinire a unui act procedural, precum și consecințele negative pe care aceste încălcări le-au produs în procesul penal. Nulitățile îndeplinesc astfel *un scop preventiv* – de preîntâmpinare a încălcării legii, *un rol sancționator* – de desființare a actelor efectuate cu încălcarea legii, *precum și un scop reparator* – de refacere a actelor procesuale și procedurale desființate, dacă este necesar și posibil".

[2] *N. Giurgiu*, op. cit., p. 44.

ipoteza nulităţilor relative, sarcina probei vătămării incumbă celui care invocă şi dovedeşte nerespectarea dispoziţiilor legale[1];

***(iii)* vătămarea să nu poată fi înlăturată altfel decât prin anularea actului.**

- în ipoteza nulităţilor absolute, legiuitorul asumă că vătămarea nu poate fi înlăturată, fiind necesară anularea actului; în cazul nulităţilor relative este în sarcina organului judiciar care prin respectarea legii a produs vătămarea să probeze că există mijloace eficiente prin care vătămarea poate fi înlăturată chiar fără anularea actului nelegal;

3.1.2. Invocare şi efecte

- nulitatea nu produce efecte *ope legis*, ci are ca efect desfiinţarea actului efectuat cu încălcarea dispoziţiilor procedurale (actul nelegal este lipsit de efecte juridice) ***numai dacă, fiind invocată*** de părţi şi subiecţi procesuali principali pe calea excepţiei/cererii/plângerii[2] ori prin exercitarea unei căi de atac sau din oficiu de organul judiciar, ***este constatată*** de organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, sau de instanţă;

- realitatea practică relevă şi situaţii în care, deşi actele de procedură erau lovite de o cauză de nulitate, aceasta nu a fost invocată în cursul procesului penal, care s-a finalizat cu o hotărâre judecătorească definitivă, uneori chiar aceasta din urmă fiind lovită de nulitate; trebuie avut în vedere că unele cazuri de nulitate pot fi invocate prin intermediul căilor extraordinare de atac (de pildă, incompatibilitatea pe calea contestaţiei în anulare, sau necompetenţa materială/personală pe calea recursului în casaţie), însă majoritatea ipotezelor de nulitate neinvocate/neconstatate în faţa organelor judiciare nu produc efecte după dispunerea unei soluţii definitive în procesul penal;

- indiferent de natura nulităţii reţinute efectele vor fi similare, vizând ***desfiinţarea retroactivă*** a actului nul sau chiar a unei întregi activităţi procedurale[3], *radierea*

---

[1] În *DCC nr. 630/2019* Curtea Constituţională a arătat că „orice încălcare a normelor relative la drepturile procesuale, inclusiv în materia probaţiunii, poate determina o vătămare a drepturilor părţilor ori subiecţilor procesuali principali, dovedirea vătămării de către aceştia, alături de impunerea, prin lege, şi a altor exigenţe, cum ar fi instituirea unor termene sau condiţii procesuale, constituind o condiţionare a accesului liber la justiţie, justificată prin restrângerea posibilităţii de exercitare abuzivă a dreptului de a invoca nulitatea relativă, în vederea asigurării ordinii de drept, indispensabilă pentru valorificarea drepturilor proprii, cu respectarea atât a intereselor generale, cât şi a drepturilor şi a intereselor legitime ale celorlalţi titulari, cărora statul este ţinut, în egală măsură, să le acorde ocrotire. De altfel, în acord cu jurisprudenţa instanţei de control constituţional, se reţine că această condiţionare a anulării actului de procedură care nu îndeplineşte prescripţiile prevăzute de lege de existenţa unei vătămări ce nu poate fi înlăturată în alt mod nu are semnificaţia unei sustrageri a acestuia de la aplicarea sancţiunilor legale sau a unei derogări de la obligativitatea respectării legii".

[2] A se vedea, spre exemplu, pentru faza de urmărire penală, dispoziţiile art. 304 alin. (1) C.proc.pen.

[3] De pildă, în cazul în care se constată nelegalitatea procedurii de citare la judecata în primă instanţă a inculpatului, pe parcursul întregii etape procesuale sau nerespectarea dreptului la apărare al părţilor în cazul în care, deşi asistenţa juridică era obligatorie, prima instanţa nu a desemnat un avocat din oficiu.

efectelor nulităţii şi cu privire la alte acte de procedură chiar dacă acestea privite autonom nu sunt nelegale şi refacerea actului nelegal;

- ***efectul retroactiv al nulităţii [art. 280 alin. (1) C.proc.pen.]:*** actul este nul din momentul întocmirii lui în mod nelegal, iar nu de la data la care organul judiciar dispune anularea actului;

- ***efectul extensiv al nulităţii [art. 280 alin. (2) C.proc.pen.]:*** *Codul de procedură penală reglementează explicit extinderea (radierea) efectelor nulităţilor (absolute sau relative), prevăzând că sunt nule şi actele concomitente cu actul nul sau subsecvente* acestuia, dacă *există o legătură directă şi obiectiv necesară (sine qua non) cu actul nul* (de pildă, existenţa încă de la primul termen a unui caz de incompatibilitate a judecătorului atrage nulitatea actelor efectuate la fiecare termen); posibilitatea reţinerii efectului extensiv trebuie analizată *in concreto*, în funcţie de particularităţile procedurale ale fiecărei cauze, deoarece invalidarea unui act procesual/procedural nu atrage *per se* şi

- ca excepţie, nulitatea unui act poate atrage şi nulitatea actelor *anterioare* acestuia (de exemplu, neîntocmirea minutei atunci când aceasta este obligatorie[1] atrage şi nulitatea actelor anterioare, instanţa de control judiciar trebuind să dispună trimiterea cauzei spre rejudecare);

- faţă de dispoziţia explicită a art. 280 alin. (2) C.proc.pen., apreciez că *nulitatea derivată* produce efecte *ope legis*, nefiind supusă aceloraşi reguli ca şi celelalte ipoteze de nulitate[2];

- ***efectul remediu [art. 280 alin. (3) C.proc.pen.]:*** atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, *când este necesar şi dacă este posibil*, refacerea acelui act cu respectarea dispoziţiilor legale; pe de o parte, trebuie observat că pot exista ipoteze în care remedierea actului să nu mai fie posibilă material sau juridic (de pildă, în ipoteza constatării de către procuror a nulităţii ordonanţei de reţinere dispusă de organul de cercetare penală, dacă infirmarea a fost dispusă cu puţin timp înainte de expirarea duratei de 24 de ore a reţinerii, sau imposibilitatea dispunerii unei noi examinări fizice ca urmare a decesului persoanei vătămate, ori în cazul nulităţii încheierii prin care este încuviinţată supravegherea tehnică, dacă momentul operativ urmărit prin acest procedeu probatoriu a fost depăşit); pe de altă parte,

---

[1] Este obligatorie întocmirea minutei în cauzele soluţionate de judecătorul de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară ori atunci când instanţa pronunţă o soluţie în cauzele care nu au ca obiect soluţionarea acţiunii penale/civile (de plidă, într-o contestaţie la executare sau în căile extraordinare de atac).

[2] *În acest sens*, în doctrină (*I. Kuglay*, în *M. Udroiu*, Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 806) s-a apreciat că faţă de dispoziţia imperativă a legii, nulitatea derivată *operează de drept*, chiar dacă ea nu a fost constatată de către organul judiciar care a sancţionat actul principal. Este însă recomandabil ca, prin acelaşi act prin care aplică sancţiunea nulităţii, organul judiciar să dispună expres şi cu privire la actele subsecvente afectate de aceeaşi sancţiune, pentru a asigura examinarea unitară a criteriului legăturii directe dintre acte şi pentru a conferi previzibilitate demersurilor procesuale ulterioare la care subiecţii procesuali sunt expuşi sau îndreptăţiţi ori la care celelalte organe judiciare sunt obligate.

efectul remediu se aplică indiferent dacă nulitatea constatată este relativă (de pildă, în ipoteza nelegalei audieri a martorului efectuate în condiţiile în care procedura de citare a persoanei vătămate era nelegală, când instanţa poate dispune excluderea probei nelegal administrate, citarea legală a persoanei vătămate şi reaudierea martorului), sau absolută (de exemplu, în ipoteza nelegalei audieri în cursul urmăririi penale a inculpatului în absenţa avocatului său, deşi asistenţa juridică era obligatorie, când procurorul, pentru a evita excluderea probei nelegale în faza de cameră preliminară, constată prin ordonanţă incidenţa nulităţii absolute şi exclude proba nelegală, dispunând reaudierea inculpatului cu respectarea dispoziţiilor legale)[1];

Potrivit art. 280 alin. (3) C.proc.pen., atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar şi dacă este posibil, refacerea acelui act cu respectarea dispoziţiilor legale. Or, în speţă, în primul ciclu procesual, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie a constatat încălcarea dispoziţiilor legale care reglementează percheziţia informatică, incidenţa nulităţii relative şi excluderea mijloacelor de probă astfel obţinute. Această constatare nu a echivalat cu interdicţia refacerii actelor efectuate anterior, cu atât mai mult cu cât aceasta era posibilă, fiind vorba despre o percheziţie informatică. Cu alte cuvinte, probele nu au putut fi „salvgardate" în cauza iniţială, în primul ciclu procesual, însă nimic nu s-a opus refacerii acestora, în condiţii de legalitate, după restituirea cauzei cerută chiar de procuror *(I.C.C.J., secţia penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 420 din 16 iulie 2020, în Buletinul jurisprudenţei 2020, p. 936-939).*

- refacerea se realizează de organul judiciar care a efectuat actul, dacă acest organ constată nulitatea; dacă nulitatea este constatată de un alt organ judiciar, refacerea actului poate fi efectuată de organul care a efectuat actul fie de un alt organ judiciar (de pildă, nulitatea ordonanţei de punere în mişcare a acţiunii penale constatată de judecătorul de cameră preliminară are drept consecinţă restituirea cauzei la parchet, după reluarea urmăririi penale procurorul putând dispune punerea în mişcare a acţiunii penale cu respectarea exigenţelor legale);

---

[1] În literatura juridică (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 1016) s-a apreciat că: „dispoziţia din alin. (3) al art. 280 C.proc.pen. este criticabilă, deoarece, fiind prevăzută într-un articol preliminar, poate induce idea eronată că este aplicabilă ambelor feluri de nulitate. De asemenea, ea este lăsată la liberal arbitru al organului judiciar care constată nulitatea. Cu alte cuvinte, chiar dacă ar afecta actul îndeplinit cu nerespectarea dispoziţiilor legale în cele două situaţii reglementate, respectiv când consideră necesar şi dacă este posibil, organul judiciar poate dispune, odată cu constatarea nulităţii sau ulterior, înlocuirea acestui act cu unul nou, care, dacă este efectuat cu respectarea condiţiilor legale, este valabil, putând fi folosit împotriva persoanei lezate prin actul iniţial. (...) în situaţia în care judecătorul de cameră preliminară constată nulitatea unui act efectuat de organul de urmărire penală, cu ocazia admiterii unei excepţii de procedură refacerea actului este posibilă, chiar dacă se dispune începerea judecăţii. În această situaţie, credem că refacerea actului anulat ar putea fi dispusă de către instanţă în cursul cercetării judecătoreşti. Dacă se dispune restituirea, ea se va realiza de către procuror în cadrul reluării urmăririi penale".

- trebuie avut în vedere faptul că în condiţiile în care inadmisibilitatea sau decăderea produc efecte definitive şi prin intermediul nulităţii, actul inadmisibil sau efectuat „fără drept" nu face obiectul efectului remediu;

- efectele nulităţii pot fi limitate în cazurile strict şi limitativ prevăzute de lege[1]; de pildă, potrivit art. 50 alin. (2) C.proc.pen., când declinarea a fost determinată de *competenţa materială sau după calitatea persoanei*, instanţa căreia i s-a trimis cauza *poate menţine*, motivat, probele administrate, actele îndeplinite şi măsurile dispuse de instanţa care şi-a declinat competenţa; tot astfel, în cazul conflictului de competenţă, art. 51 alin. (5) C.proc.pen. prevede că instanţa care s-a declarat cea din urmă competentă sau care şi-a declinat ultima competenţa *ia măsurile şi efectuează actele ce reclamă urgenţă*, dispoziţiile adoptate de către instanţă în regim de urgenţă nefiind afectate sub aspectul legalităţii de soluţia pronunţată în regulatorul de competenţă; deopotrivă, art. 68 alin. (6) C.proc.pen. prevede că în caz de admitere a abţinerii sau a recuzării, judecătorul care a soluţionat cererea *va stabili în ce măsură* actele îndeplinite ori măsurile dispuse de judecătorul incompatibil se menţin. În plus, trebuie avut în vedere că principiul *non reformatio in peius* aplicabil în materia căilor ordinare de atac [art. 418 C.proc.pen., respectiv art. 425[1] alin. (4) C.proc.pen.] poate constitui o limită a aplicării principiului general al legalităţii şi, implicit, al efectelor nulităţii.

3.2. Clasificare

(i) *în funcţie de efectele pe care le produc;*

- nulitatea *totală* este nulitatea întregului act procesual sau procedural nelegal;

- nulitatea *parţială* este nulitatea numai a unei părţi a actului procesual sau procedural.

(ii) *în funcţie de modul în care sunt reglementate de lege;*

- nulitatea *expresă* este nulitatea prevăzută explicit de lege; de regulă, nulităţile absolute sunt nulităţi exprese;

- nulitatea *virtuală* este nulitatea care nu este explicit prevăzută de lege; de regulă, nulităţile relative sunt nulităţi virtuale; cred că reglementarea unor cazuri de excludere automată a probelor trebuie să conducă la acceptarea faptului că aceste ipoteze

---

[1] Practica judiciară a relevat şi situaţii în care limitarea efectelor nulităţii a fost realizată în contextul succesiunii de legi procesual penale în timp, ca urmare a incidenţei principiului aplicării imediate a legii procesuale noi. *În acest sens*, în decizia nr. 4687/2002 (disponibilă pe site-ul *www.scj.ro*) instanţa supremă a reţinut că: „După intrarea în vigoare a Legii privind Statutul poliţistului, potrivit căreia poliţistul nu mai are calitatea de militar, ci aceea de funcţionnar public civil, infracţiunile săvârşite de poliţist înainte de intrarea în vigoare a acestei legi sunt de competenţa instanţelor civile după distincţiile prevăzute în art. 64 alin. (2) al legii. Ca atare, cauzele în curs de urmărire penală şi de judecată trebuie preluate, începând cu data menţionată, de organele de urmărire penală şi de instanţele civile competente potrivit noii legi. Soluţia se impune, în lipsa unor dispoziţii tranzitorii speciale în legea nouă, ţinând seama că în condiţiile concursului între legea de procedură penală având caracter de lege generală, care este Codul de procedură penală, şi Legea nr. 360/2002, care este, în materie, o lege specială, cea din urmă are prioritate şi este, totodată, de strictă interpretare şi de imediată aplicare, ceea ce exclude incidenţa prevederilor art. 40 C.proc.pen."

nu pot fi subsumate decât unor cazuri de nulităţi absolute virtuale, care se alătură celor prevăzute explicit de art. 281 C.proc.pen.

(iii) *cel mai important criteriu de clasificare este cel al regimului juridic*[1] *în funcţie de care nulităţile se împart în absolute şi virtuale.*

3.3. Nulitatea absolută

3.3.1. Noţiune. Categorii

- nulitatea absolută este nulitatea prevăzută, în principiu, în mod expres de lege;

- ***nulităţile absolute exprese***[2] constituie regula şi sunt atât cele care sunt prevăzute explicit de lege în art. 281 C.proc.pen., cât şi cele la care norma procesuală face referire când menţionează efectul încălcării acesteia [de pildă, art. 335 alin. (4) C.proc.pen. prevede că redeschiderea urmăririi penale este supusă confirmării judecătorului de cameră preliminară, în termen de cel mult 3 zile, *sub sancţiunea nulităţii*];

- ca excepţie, Codul de procedură penală prevede şi un set de **nulităţi absolute virtuale**; reţinerea acestora se impune pentru cazurile în care intervine excluderea juridică a probelor în mod automat (necondiţionată de existenţa unei vătămări sau de neidentificarea unui mecanism compensatoriu), întrucât în noua reglementare sancţiunea excluderii a fost subsumată nulităţii, iar ipotezele de excludere automată derivă din principii fundamentale ale procesului penal [principiul legalităţii (şi implicit al loialităţii procesuale), dreptul la apărare, respectarea demnităţii umane şi a vieţii private], iar legea le-a acordat un caracter imperativ[3]; astfel, în toate cazurile **de**

---

[1] Distincţia dintre nulitatea absolută şi relativă vizează, în esenţă, caracteristicile dispoziţiei procedurale, iar nu natura interesului ocrotit, cum este în cazul procedurii civile. În acest sens. prin DCC nr. 633/2018, Curtea Constituţională a reţinut că *„nulitatea absolută intervine în cazul încălcării unor norme care au un caracter esenţial în desfăşurarea procesului penal"*.

[2] În literatura de specialitate (*N. Giurgiu*, op. cit., p. 45) s-a arătat că: „Nulităţile exprese sunt cele prestabilite de lege în mod expres. Prevederea lor se poate realiza pe două căi, fie prin formularea unei dispoziţiuni cu caracter general în care se precizează care anume dispoziţii procesual penale sunt sancţionate cu nulitatea, fie prin formularea unor dispoziţii cu caracter limitat individual în care se menţionează sancţiunea nulităţii pentru actele efectuate cu neobservarea anumitor forme procesuale prevăzute de lege. În cazul acestora legea apreciază aprioric că neobservarea formelor de îndeplinire a actelor procesuale sau a dispoziţiilor privitoare la unele activităţi procesuale trebuie sancţionată cu nulitatea".

[3] În doctrină (*N. Giurgiu*, op. cit., p. 44) s-a arătat că „nulităţile virtuale se caracterizează prin aceea că nu sunt prestabilite de lege, *ci derivă implicit dintr-un principiu fundamental al dreptului procesual penal sau din spirtul legii*; aprecierea lor se face de judecător prin confruntarea regimului valorii procedurale violate cu elementele şi datele fiecărui caz în parte. Nulitatea virtuală va exista şi atunci când din încălcarea unei dispoziţii procedurale a rezultat o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului". În acelaşi sens, pentru a distinge între nulităţile absolute virtuale şi nulităţile relative virtuale, *I. Tanoviceanu* propunea efectuarea unei analize în *doi paşi*: 1. Se va examina dacă o formalitate dintr-un act, sau actele în întregimea lor, sunt impuse de un principiu fundamental inerent normelor de procedură penală sau instituit de legea de procedură penală; 2. Se va examina dacă prin felul în care legea s-a exprimat nu s-a abătut cumva de la principiile fundamentale ale obligativităţii şi legalităţii. S-a apreciat că va fi incidentă nulitatea absolută virtuală dacă se va reţine nerespectarea formalităţilor sau a actelor care vor apărea, în urma acestei duble verificări, ca *imperativ*

excludere automată a probelor[1] prevăzute de art. 89 alin. (2) C.proc.pen., art. 101 C.proc.pen., art. 102 alin. (1) C.proc.pen. şi art. 190 alin. (5) C.proc.pen. se va reţine şi existenţa incidenţei nulităţii absolute a actului prin care s-a dispus ori s-a autorizat administrarea probei ori prin care aceasta a fost administrată, deoarece şi în acest caz ca şi în ipoteza nulităţilor absolute exprese vătămarea este prezumată absolut şi considerată ope legis ca fiind **iremediabilă**[2];

- în cazul nulităţii absolute trebuie dovedită numai încălcarea dispoziţiilor strict şi limitativ prevăzute de lege;

3.3.2 Cazuri de nulitate absolută

Este sancţionată cu nulitatea absolută ***încălcarea dispoziţiilor legale referitoare la:***

a) ***compunerea completului de judecată [art. 281 alin. (1) lit. a) C.proc.pen.];***

- sunt avute în vedere dispoziţiile privind numărul de judecători din complet (de pildă, judecarea cauzei de un complet format dintr-un număr inferior de membri decât cel prevăzut de lege ori dezbaterea şi administrarea probelor de către un astfel de complet), existenţa şi semnarea minutei atunci când întocmirea acesteia este obligatorie (de exemplu, lipsa minutei, inclusiv din sistemul informatic ECRIS sau nesemnarea acesteia de membrii completului), cazurile de incompatibilitate [inclusiv cele generate de nerespectarea principiului separaţiei funcţiilor judiciare (de pildă, judecarea cauzei de un judecător care a încuviinţat în cursul urmăririi penale procedeul probatoriu al supravegherii tehnice)] sau cele referitoare la asigurarea continuităţii completului care deliberează asupra cauzei penale;

- nu sunt sancţionate în temeiul acestui caz de nulitate absolută încălcarea dispoziţiilor referitorare la constituirea instanţei cu procuror [analiza urmând a fi realizată în temeiul art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen.] sau cu grefier;

- printr-o decizie vădit eronată[3], dar obligatorie (*DCC nr. 417/2019*), Curtea Constituţională a opinat că atrage incidenţa sancţiunii nulităţii absolute şi încălcarea

---

obligatorii (*I. Tanoviceanu*, Tratat de drept şi procedură penală, vol. IV, ed. a 2-a, Tip. Curierul Judiciar, Bucureşti, 1924-1927, p. 483).

[1] Analiza acestor ipoteze se va realiza cu ocazia prezentării sancţiunii excluderii.

[2] În *DCC nr. 633/2018*, pe de o parte, Curtea Constituţională a pledat pentru asigurarea caracterului previzibil al reglementării nulităţilor absolute indicând în mod explicit că acestea ar trebuie reglementate în art. 281 C.proc.pen., părând să excludă posibilitatea existenţei unor nulităţi absolute virtuale. Pe de altă parte, instanţa de contencios constituţional a arătat că „administrarea probelor cu încălcarea principiului loialităţii, reglementat la art. 101 C.proc.pen., principiu circumscris principiului legalităţii, duce la constatarea nulităţii absolute a acestora, la fel cum administrarea probelor cu încălcarea dispoziţiilor art. 102 alin. (1) C.proc.pen. atrage aceeaşi sancţiune". În aceste condiţii, cum această sancţiune nu este stipulată explicit de art. 281 C.proc.pen. înseamnă că singura concluzie care se poate reţine este că în aceste ipoteze sancţiunea excluderii automate a probelor este subsumată unei nulităţi absolute virtuale, iar nu unei nulităţi relative explicite. În plus, în *DCC nr. 802/2017*, Curtea Constituţională a considerat că nulitatea absolută rezultată din încălcarea principiului loialităţii poate fi invocată oricând în cursul judecăţii, exact cum a procedat şi ulterior în ceea ce priveşte ipoteza de nulitate absolută rezultată în urma încălcării dreptului la apărare în situaţiile în care asistenţa juridică este obligatorie.

[3] Decizia este, pe de o parte, eronată, întrucât nu erau îndeplinite cerinţele legale privind reţinerea existenţei unui conflict de natură constituţională între puterile statului şi nici a admi-

prevederilor legale referitoare la completele specializate în materia infracțiunilor de corupție la I.C.C.J. (cu referire explicită la cele învestite cu judecarea infracțiunilor de corupție)[1]; astfel, pe de o parte, s-a generat în mod nejustificat o excepție de la aplicarea principiului *iura novit curia* care instituie o prezumție de specializare a judecătorilor din cadrul secției penale a instanței supreme pentru toate cauzele cu care sunt învestiți[2], iar, pe de altă parte, s-a asimilat în privința I.C.C.J. nerespectarea specializării completelor de corupție cu greșita compunere a instanței;

---

sibilității sesizării ori a competenței Curții Constituționale prin raportare la situația sesizată. Pe de altă parte, instanța de contencios constituțional lărgește în mod nejustificat sfera noțiunii de compunere a completului prin introducerea și a cerinței de specializare, în scopul de a-și justifica astfel concluzia referitoare la incidența sancțiunii nulității absolute.

[1] Instanța de contencios constituțional a opinat că „prin *compunerea instanței* se înțelege, *în sens restrâns* (aspectul cantitativ), alcătuirea instanței cu numărul de judecători prevăzut de lege, iar *în sens larg*, alcătuirea instanței cu judecătorii care pot face parte din complet. Prin urmare, compunerea instanței/completului nu se limitează la aspectul cantitativ. Este unanim acceptat că există situații în care este vizat aspectul calitativ al compunerii, una dintre acestea fiind și cazul când, în condițiile legii, anumite categorii de litigii trebuie să fie soluționate de completurile/secțiile specializate, după obiectul sau natura litigiului" (parag. 20). „Normele care reglementează competența materială procesuală (specializată) sunt în mod evident de ordine publică întrucât ocrotesc un interes public – buna administrare a actului de justiție, prin specializarea judecătorilor, necesară în raport cu complexitatea și numărul cauzelor. *Specializarea instanțelor/secțiilor și judecătorilor nu este o chestiune de ordine privată, ci una ce ține de organizarea și administrarea justiției.* Nu poate fi primită interpretarea potrivit căreia competența specializată este reglementată de norme de ordine privată, întrucât acestea din urmă ocrotesc interesele părților. (...) În ceea ce privește *sancțiunea judecării unei cauze de un complet specializat în condițiile în care competența revenea unuia nespecializat este nulitatea absolută.* Prin urmare, și viceversa, respectiv *judecarea unei cauze de un complet nespecializat în condițiile în care competența revenea unuia specializat, atrage sancțiunea nulității absolute a hotărârii astfel pronunțate (...)* atunci când legiuitorul constituțional se referă la compunerea instanței supreme – noțiune autonomă folosită de Constituție – nu are în vedere numărul total de judecători al acesteia, ci *organizarea și compunerea secțiilor, secțiilor unite, completurilor de judecată care realizează funcția sa jurisdicțională.* Astfel, Curtea a constatat că legiuitorul constituțional a dat o mare importanță ordonării acțiunii puterii judecătorești atât la nivelul instanței supreme, cât și la nivelul celorlalte instanțe inferioare. Această construcție constituțională a dus la calificarea la nivel legal a aspectelor referitoare la compunerea instanței judecătorești, ca fiind norme de procedură de ordine publică. De aceea, încălcarea prevederilor legii referitoare la compunerea completului de judecată exprimă o exigență de ordine publică, a cărei încălcare atrage nulitatea absolută a actelor pronunțate de acesta. O astfel de viziune asigură coerență acțiunii puterii judecătorești, garantând, în același timp, independența și imparțialitatea judecătorului. Dreptul la un proces echitabil are la baza sa exact aceste două caracteristici esențiale, iar încălcarea reglementărilor referitoare la compunerea instanței chiar de către aceasta atrage, în mod cert, o suspiciune/îndoială rezonabilă cu privire la posibilitatea ca instanțele să nu fie independente sau imparțiale".

[2] Cu alte cuvinte, potrivit raționamentului instanței de contencios constituțional (în opinia majoritară), judecătorii din cadrul secției penale a instanței supreme sunt prezumați a nu fi specializați în materia infracțiunilor de corupție. În opinia separată formulată la *decizia nr. 417/2019* s-a arătat că potrivit Avizului nr. 15/2012 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni privind specializarea judecătorilor, adoptat în cadrul celei de a 13-a reuniuni plenare a CCJE (Paris, 5-6 noiembrie 2012): „La vârful ierarhiei sistemului judiciar,

- în privința completurilor specializate să judece cauza în fond prin decizia nr. 17/RIL/2018 instanța supremă a apreciat că încălcarea normelor de organizare judiciară referitoare la compunerea completurilor de judecată atrage nulitatea absolută;

- acest caz de nulitate absolută privește nu numai hotărârile pronunțate în faza de judecată de către instanță, ci și pe cele pronunțate în faza de executare, ori încheierile încheierilor pronunțate în cursul urmăririi penale de judecătorul de drepturi și libertăți (de pildă, în materia supravegherii tehnice atunci când judecătorul nu a întocmit sau semnat minuta hotărârii prin care a fost autorizat procedeul probator) sau în faza camerei preliminare, de judecătorul de cameră preliminară;

Înalta Curte nu poate avea în vedere argumentele referitoare la respectarea de către doamna judecător a principiului continuității, prin acordarea unor termene scurte și epuizarea probatoriului, întrucât în raport cu adresa Curții de Apel București, secția a II-a penală, și hotărârile colegiului de conducere anexate, rezultă că doamna judecător a fost desemnată numai pentru termenul de 22.01.2016, chiar dacă titulara completului era în imposibilitate de participare la judecată în perioada 20.01-31.01.2016. Așadar, modul în care doamna judecător a procedat cu acordarea termenelor ulterioare, chiar și după revenirea titularei completului de judecată, reținând, astfel, în mod nelegal cauza spre judecare, care nu îi era repartizată aleatoriu, echivalează cu încălcarea dispozițiilor referitoare la compunerea completului de judecată *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 255 din 5 iulie 2017, în Cpp Ad. 3, p. 485).*

Dacă legea nu stabilește nicio procedură ce trebuie urmată pentru stabilirea compunerii completurilor de judecată, revine organelor de conducere ale Înaltei Curți de Casație și Justiție să reglementeze o procedură pentru executarea în concret a legii. În acest sens, a fost adoptat Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, prin

---

specializarea nu trebuie să împiedice existența unei anumite polivalențe, pentru a se permite administrarea cu flexibilitate a diverselor cauze la cel mai înalt nivel. Această flexibilitate este indispensabilă instanțelor superioare pentru a-și îndeplini misiunea lor legală și constituțională, mai ales garantarea unității și coerenței în interpretarea și aplicarea legii și a jurisprudenței. De asemenea, flexibilitatea va garanta că, în cadrul căilor de atac, domeniile specializate nu vor constitui apanajul unui grup (prea) restrâns de judecători care pot impune astfel punctul lor de vedere într-o materie anume și, prin acest fapt, pot împiedica dezvoltarea interpretării legii în respectivul domeniu. (...)". Este de evitat, mai ales la nivelul instanțelor superioare, monopolul asupra judecării anumitor tipuri de cauze de către un număr restrâns de completuri de judecată. Totodată, la nivelul instanțelor superioare trebuie să existe multă flexibilitate, astfel încât unificarea practicii judiciare și soluțiile de principiu să nu fie oferite de un număr foarte restrâns de judecători. În concluzie, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a încălcat legea, respectiv Legea nr. 78/2000, ci, dimpotrivă, s-a conformat acesteia, lege care, prin conținutul său normativ, excludea instanța supremă de la constituirea unor completuri specializate în privința infracțiunilor de corupție, din moment ce toate completurile erau specializate în materie de corupție. Pe de altă parte, volumul de activitate al instanței supreme în această materie nu justifica înființarea de completuri specializate în număr limitat, întrucât, de-a lungul anilor, cauzele având ca obiect infracțiuni de corupție au avut o pondere de peste 70%, 80% sau chiar de 100% din activitatea Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție".

Hotărârea Secţiilor Unite a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie nr. 2 din 24 septembrie 2004, care la art. 32 alin. (1) prevedea că „preşedinţii de secţii stabilesc judecătorii care compun completele de judecată şi programează şedinţele acestora". Ulterior, prin Hotărârea nr. 5/2013, textul antereferit a fost modificat în sensul că „preşedinţii de secţii stabilesc judecătorii care compun completele de judecată din cadrul secţiilor, transmit spre aprobare Colegiului de conducere compunerea completelor de judecată din cadrul secţiilor şi programează şedinţele acestora". Ulterior, prin Hotărârea nr. 232/2019, textul în cauză a fost modificat în sensul că „preşedinţii de secţii propun judecătorii care compun completurile de judecată din cadrul secţiilor, transmit spre aprobare Colegiului de conducere compunerea completurilor de judecată din cadrul secţiilor şi programează şedinţele acestora". Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, ca subiect de drept, este o persoană juridică de drept public, care, pe lângă latura jurisdicţională a activităţii sale, cunoaşte şi o latură administrativă. Această din urmă dimensiune priveşte organizarea şi funcţionarea în concret a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie pentru realizarea funcţiei sale jurisdicţionale, fiind reglementată prin lege şi, în aplicarea acesteia, printr-un act administrativ unilateral cu caracter normativ, şi anume Regulamentul privind organizarea şi funcţionarea administrativă. Cele două laturi – jurisdicţională şi administrativă – nu pot interfera între ele, niciuna neputând prelua obiectul activităţii celeilalte. Astfel, actele administrative generate nu pot stabili/influenţa compunerea completurilor sau procedura de judecată din faţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, cum nici hotărârile judecătoreşti pronunţate nu se substituie actelor administrative, ci controlează legalitatea acestora. Actele administrative sunt emise în scopul bunei administrări a executării cadrului normativ primar, care reclamă stabilirea de măsuri şi reguli subsecvente, care să asigure corecta aplicare a acestuia. De aceea, acestea nu pot reglementa în mod primar relaţiile sociale, ci sunt acte de executare a legii, emise în limitele competenţei autorităţii publice. Având în vedere cele expuse, se constată că ori de câte ori o lege nu reglementează o anumită procedură de aducere la îndeplinire a unei măsuri/finalităţi prevăzute prin lege, revine actului administrativ normativ să o reglementeze, fără ca un asemenea procedeu să poată fi echivalat cu o adăugare la lege. Prin urmare, reglementarea modului de desemnare a membrilor completurilor de 3 judecători de la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie printr-un act administrativ subsecvent cu caracter normativ, respectiv prin regulamentul instanţei supreme adoptat de Colegiul de conducere, potrivit art. 19 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 304/2004, nu contravine Legii nr. 304/2004, ci este în sensul acesteia, în condiţiile în care legea antereferită nu a stabilit numai un anumit mod de desemnare. (...) Raportat la cauza de faţă, se constată că modul de desemnare a membrilor completurilor de 3 judecători prin mijlocirea unui act administrativ cu caracter normativ nu se circumscrie cazului de contestaţie în anulare prevăzut de art. 426 alin. (1) lit. d) teza I C.proc.pen., invocat de către contestatori, întrucât actul administrativ nu face altceva decât să organizeze executarea legii. Modul de desemnare a membrilor completurilor de 3 judecători este un aspect al compunerii acestora, astfel că aceasta trebuie realizată în baza şi în temeiul legii, ceea ce s-a şi întâmplat. Dacă legea nu prevede în mod expres ca desemnarea membrilor completurilor să se facă prin tragere la sorţi sau prin nominalizare expresă, iar actul administrativ cu caracter normativ a reglementat, în lipsa unei dispoziţii legale restrictive, una dintre aceste două modalităţi, înseamnă că întreaga compunere a

completului, sub aspectul desemnării membrilor săi, a fost realizată în baza şi în temeiul legii, cu alte cuvinte, prin lege. Prin urmare, având în vedere cele expuse, nu se poate afirma că o asemenea modalitate de desemnare a membrilor completurilor de 3 judecători este de natură să afecteze cerinţa reglementării prin lege a compunerii completurilor de judecată. În consecinţă, se constată că soluţia aleasă prin actul administrativ normativ, respectiv desemnarea membrilor completurilor antereferite la propunerea preşedintelui de secţie şi cu aprobarea Colegiului de conducere, nu este de natură să afecteze cerinţa independenţei şi imparţialităţii obiective a completurilor de 3 judecători. Desemnarea prin tragere la sorţi a membrilor completurilor nu este unica şi singura modalitate prin care se asigură imparţialitatea obiectivă a acestora, putând exista şi modalităţi alternative de desemnare în mod transparent a acestora, care să asigure un grad înalt de încredere în sistemul judiciar, de natură a înlătura orice suspiciune privind modul în care sunt repartizaţi judecătorii în aceste completuri. Procedura actuală, care implică o dublă filtrare, atât din partea preşedintelui de secţie, cât şi a Colegiului de conducere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, de principiu, asigură transparenţa necesară. Propunerile preşedintelui de secţie nu pot fi arbitrare, întrucât şi acesta trebuie să ţină cont de criterii obiective pentru a se asigura calitatea actului de justiţie, chiar dacă aceste criterii nu sunt expres normate în actul administrativ cu caracter normativ [spre exemplu, asigurarea continuităţii acestora, îmbinarea experienţei judecătorilor cu vechime mai mare la gradul respectiv de jurisdicţie cu cea a noilor promovaţi etc.]. Astfel, în vederea aprobării în deplină cunoştinţă de cauză de către Colegiul de conducere a propunerii preşedintelui de secţie, acesta din urmă îşi motivează propunerile nominale făcute. De altfel, însuşi actul aprobării realizat de Colegiul de conducere – compus din preşedintele, vicepreşedinţii şi câte doi judecători de la fiecare secţie, aleşi pe o perioadă de 3 ani în adunarea generală a judecătorilor [art. 28 alin. (3) din Legea nr. 304/2004] – este o garanţie a modului obiectiv de realizare a repartizării judecătorilor în cadrul completurilor *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 142/2020, www.scj.ro).*

b) ***competenţa materială și competenţa personală a instanţelor judecătorești, atunci când judecata a fost efectuată de un organ judiciar inferior celui legal competent, respectiv competenţa materială și competenţa personală a organului de urmărire penală [art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen.];***

- pe de o parte, acest caz de nulitate absolută vizează încălcarea dispoziţiilor referitoare la ***competenţa materială sau personală a instanţelor judecătoreşti***[1] *și numai când actele sunt efectuate de o instanţă ierarhic inferioară celei legal competente; nu va exista, aşadar, un caz de nulitate absolută în ipoteza în care judecata este efectuată de o instanţă ierarhic superioară celei competente material sau personal să judece cauza, putându-se reţine însă existenţa unei nulităţi relative* dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de art. 282 C.proc.pen.[2]; tot astfel, sancţiunea nulităţii abso-

[1] Nu prezintă importanţă dacă nerespectarea normei de competenţă materială sau personală s-a făcut la judecarea în primă instanţă ori în calea de atac.

[2] Trebuie avut în vedere faptul că instanţa superioară în grad celei competente material/personal are obligaţia de a-şi verifica din oficiu competenţa şi de a dispune declinarea de competenţă.

lute va fi incidentă şi atunci când sunt încălcate dispoziţiile referitoare la *competenţa materială sau personală* a judecătorului de drepturi şi libertăţi ori a judecătorului de cameră preliminară (care potrivit art. 53 şi 54 C.proc.pen. îşi exercită atribuţii „în cadrul instanţei, potrivit *competenţei acesteia*") *şi numai când actele sunt efectuate de un judecător de la o instanţă ierarhic inferioară celei legal competente*[1]; *în acest sens, în doctrină*[2] s-a susţinut şi că referirea la competenţa „instanţelor" (şi nu a instanţei) probează că legiuitorul a avut în vedere sensul organizatoric, incluzând toate funcţiunile judiciare care se exercită în cadrul unei instanţe şi nu pe acela funcţional;

- pe de altă parte, prin **DCC nr. 302/2017** instanţa de contencios constituţional a apreciat că ***soluţia legislativă*** cuprinsă în dispoziţiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., care nu reglementează în categoria nulităţilor absolute încălcarea dispoziţiilor referitoare la ***competenţa materială şi după calitatea persoanei a organului de urmărire penală***, este neconstituţională, deoarece legiuitorul nu şi-a îndeplinit obligaţia ce decurge din respectarea principiului constituţional al legalităţii[3]; **DCC nr. 302/2017** nu este o *decizie propriu-zisă* de neconstituţionalitate referitoare la un articol de lege sau la o sintagmă şi nici nu poate fi asimilată unei *decizii interpretative stricto sensu*, întrucât prin intermediul acesteia instanţa de contencios constituţional nu a oferit o nouă interpretare în acord cu exigenţele constituţionale unui termen sau unei sintagme din cuprinsul normei de procedură; prin urmare, **DCC nr. 302/2017** trebuie calificată ca fiind o decizie *aditivă (constitutivă, manipulativă)*, întrucât se referă la neconstituţionalitatea unei soluţii legislative, conducând astfel la reconfigurarea conţinutului normei procesuale pentru a-l face să corespundă exigenţelor constituţionale; astfel, consecutiv acestei decizii, va fi *sancţionată cu nulitatea absolută încălcarea normelor referitoare la competenţa materială sau personală a organelor de urmărire penală*[4] (de pildă, în cazul în care urmărirea penală este efectuată de Parchetul de pe lângă judecătorie, deşi potrivit regulilor de competenţă personală aceasta trebuia efectuată de parchetul de pe lângă curtea de apel, sau în cazul în care, deşi urmărirea penală trebuie efectuată în mod obligatoriu de către procuror, aceasta sau unele acte de procedură sunt efectuate în absenţa unei delegări de către organele de cercetare penală; tot astfel, în cazul în care legea acordă competenţa de efectuare a urmăririi penale unei structuri specializate de parchet, iar investigaţia este efectuată de către o

---

[1] *În acest sens*, a se vedea şi DCC nr. 302/2017.

[2] *I. Kuglay*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1287.

[3] În această privinţă trebuie reţinut caracterul obligatoriu al deciziilor interpretative pronunţate de Curtea Constituţională; astfel, instanţa de contencios constituţional a arătat că „indiferent de interpretările ce se pot aduce unui text, atunci când Curtea Constituţională a hotărât că numai o anumită interpretare este conformă cu Constituţia, menţinându-se astfel prezumţia de constituţionalitate a textului în această interpretare, atât instanţele judecătoreşti, cât şi organele administrative trebuie să se conformeze deciziei Curţii şi să o aplice ca atare" (DCC nr. 265 din 6 mai 2014, M.Of. nr. 372 din 20 mai 2014).

[4] Nu va fi incidentă sancţiunea nulităţii absolute în ipoteza în care în condiţiile art. 60 C.proc.pen. organele de cercetare penală efectuează actele urgente („care nu suferă amânare") date de lege în competenţa procurorului, căruia îi sunt trimise de îndată după întocmire în vederea continuării urmăririi penale (de pildă, efectuarea de urgenţă a unei cercetări la faţa locului de organele de cercetare penală într-o cauză pentru care legea prevede că urmărirea penală se efectuează obligatoriu de către procuror).

altă structură specializată sau de către parchetul de drept comun); *față de considerentele acestei decizii, apreciez că în interpretarea Curții Constituționale este incidentă sancțiunea nulității absolute indiferent dacă organul de urmărire penală este inferior sau superior celui competent*[1]*;în acest sens, prin Legea de modificare a Codului de procedură penală a fost introdusă lit. b*[1]*) la alin. (1) al art. 281 care sancționează cu nulitatea absolută nerepectarea normelor privind competența materială și competența după calitatea persoanei a organului de urmărire penală; totuși, trebuie avut în vedere că dispozițiile art. 325 C.proc.pen. permit preluarea efectuării urmăririi penale de către un parchet ierarhic superior, caz în care, dacă ordonanța de preluare a fost emisă în mod legal nu se mai poate reține existența unui caz de nulitate absolută;*

- consecutiv *DCC nr. 302/2017*[2] a fost sancționată cu nulitatea absolută punerea în executare a măsurilor de supraveghere efectuată de către *„alte organe specializate ale statului"* (de pildă, SRI sau DIPI)[3], inclusiv când aceasta a avut loc în temeiul protocoalelor secrete încheiate între serviciile de informații și Ministerul Public; în această ipoteză, chiar dacă se reține legalitatea încheierii de autorizare a supravegherii tehnice, va fi nulă absolut punerea în executare a procedeului probator, deoarece sunt încălcate normele procedurale relative la competența materială/personală, cât și a celor referitoare la competența funcțională a organelor de urmărire penală, urmând a fi excluse atât procesele-verbale de readare a supravegherii, cât și mijloacele materiale de probă (pe care sunt stocate activitățile de supraveghere);

- ca efect al *DCC nr. 302/2017*, încălcarea competenței materiale/personale a unui organ de urmărire penală specializat (cum ar fi D.N.A., D.I.I.C.O.T) sau încălcarea de către un parchet specializat a competenței materiale/personale a parchetelor de drept comun va atrage incidența sancțiunii nulității absolute; deopotrivă, mai trebuie avut în vedere și faptul că actele de urmărire penală *efectuate după disjungere de*

---

[1] În DCC nr. 302/2017, instanța de contencios constituțional a reținut că „nu poate fi de acceptat *ca un parchet ierarhic inferior* să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală în cauze care, potrivit legii, sunt date în competența unui parchet ierarhic superior. De altfel, chiar dispozițiile art. 325 C.proc.pen. permit preluarea de către un parchet, în vederea efectuării sau supravegherii urmăririi penale, a cauzelor care nu sunt date, potrivit legii, în competența sa, dar numai în cazul în care parchetul care preia cazul este un parchet ierarhic superior celui care are competența de a efectua sau supraveghea urmărirea penală. (...) prin nereglementarea unei sancțiuni adecvate în cazul nerespectării de către organul de urmărire penală a competenței sale materiale și după calitatea persoanei, legiuitorul a creat premisa aplicării aleatorii a normelor de competență pe care le-a adoptat". În această privință, în doctrină [*M.S. Costinescu, D.M. Morar,* Comentariu art. 281, în *D.M. Morar* (coord.), Codul de procedură penală în jurisprudența Curții Constituționale, Comentarii pe articole, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 754] s-a arătat că „statuând că buna desfășurare a activității organelor judiciare impune respectarea fermă a competenței lor materiale și după calitatea persoanei, cu înlăturarea oricărei posibilități de aplicare aleatorie, Curtea a impus respectarea acestor competențe atât organelor judiciare superioare, cât și celor inferioare și a constatat că încălcarea normelor cu un atare obiect atrage nulitatea absolută a actelor încheiate".

[2] Anterior acestei decizii, în practica judiciară se analiza întrunirea cerințelor nulității relative.

[3] În această privință, a se vedea și *DCC nr. 51/2016*, prin care această sintagmă a fost declarată neconstituțională.

către procurorul din cadrul D.N.A. sau de către cel din cadrul D.I.I.C.O.T., în ipoteza în care aceştia au continuat investigaţia în condiţiile art. 13 alin. (5) din O.U.G. nr. 43/2002, respectiv în condiţiile art. 11 alin. (3) din O.U.G. nr. 78/2016, sunt acte efectuate de un organ de urmărire penală necompetent şi deci, lovite de nulitate absolută, faţă de DCC nr. 231/2021 și DCC nr. 380/2021;

- *DCC nr. 302/2017* mai conduce la o altă modificare în activitatea organelor judiciare ce trebuie avută în vedere în scopul respectării principiului legalităţii în activitatea procurorului; astfel, în condiţiile în care nulitatea absolută este incidentă indiferent de atribuţiile exercitate de procuror în considerarea competenţei funcţionale (inclusiv în legătură cu activitatea judiciară), însă cu nerespectarea normelor de competenţă materială sau personală, rezultă că va fi incidentă această sancţiune şi în cazul în care participarea procurorului la şedinţele de judecată are loc cu încălcarea acestor norme (inclusiv atunci când se referă la participarea la şedinţele de judecată ale instanţei ierarhic inferioare în locul procurorului din cadrul parchetului de pe lângă această instanţă)[1]; astfel, nu cred există vreo justificare legală pentru a considera că doar nerespectarea normelor de competenţă materială şi personală relative la supraveghere sau efectuarea urmăririi penale este sancţionată cu nulitatea absolută, iar cele relative la participarea la şedinţele de judecată atrag incidenţa nulităţii relative, în condiţiile în care în exercitarea ambelor atribuţii procurorul exercită funcţia de acuzare;

- deopotrivă, cred că trebuie analizată prin raportare la acest caz de nulitate absolută, iar nu la cel stipulat de art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. respectarea normelor procedurale în cazul participării la şedinţa de judecată a unui procuror din cadrul parchetului de pe lângă instanţa sesizată cu soluţionarea/judecarea unei cauze în locul procurorului din cadrul parchetului specializat, în cazul în care legea prevede obligativitatea reprezentării Ministerului Public numai de către aceştia din urmă[2];

---

[1] Situaţia relevată este consecinţa soluţiei eronate pronunţate de instanţa de contencios constituţional şi necesităţii aplicării unitare a sancţiunii nulităţii, indiferent de natura activităţilor procesuale efectuate de procuror (investigative sau judiciare).

[2] *În sensul că* sancţiunea care intervine este nulitatea absolută în temeiul art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen., deoarece dispoziţiile art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. se referă numai la competenţele parchetului ca organ de urmărire penală, iar participarea la şedinţa de judecată a unui procuror necompetent prin efectul de invalidare pe care îl produce asupra actelor procedurale efectuate în prezenţa sa echivalează cu o neparticipare a procurorului, a se vedea *A. Zampieri*, Aspecte controversate privind nulităţile în procesul penal, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2021, p. 57. Tot astfel, în unele soluţii jurisprudenţiale s-a arătat că: „În cauza care a format obiectul dosarului nr. /3/2015*, inculpatul a fost trimis în judecată prin rechizitoriul întocmit, în data de 22.07.2015, în dosarul de urmărire penală nr. 80/P/2012, de către un procuror din cadrul D.N.A. În dosarul nr. /3/2015*, la judecarea în fond a cauzei în care s-a pronunţat sentinţa penală nr. 50/24.03.2020 a participat, inclusiv la dezbateri, un procuror din cadrul D.N.A. În acelaşi dosar, la judecarea cauzei în calea de atac a apelului în care s-a pronunţat decizia penală nr. 720/22.07.2020 a participat, la unicul termen de judecată, un procuror din cadrul Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Bucureşti. În aceste coordonate, Curtea constată că, în dosarul nr. /3/2015*, judecarea cauzei în apel a avut loc fără participarea procurorului din cadrul D.N.A., fiind, astfel, încălcat art. 5 alin. (3) din Legea nr. 255/2013, potrivit căruia la judecarea cauzelor în care cercetarea penală a fost efectuată de D.N.A. participă procurori din cadrul acestei direcţii.

- va putea fi incidentă nulitatea absolută şi în ipoteza încălcării regulilor de competenţă materială/personală cu ocazia reunirii cauzelor ori a soluţionării chestiunilor prealabile; în schimb, nu va fi incidentă sancţiunea nulităţii absolute în situaţiile în care activităţile procesuale sunt efectuate de alte organe judiciare decât cele cărora le-ar reveni competenţa, potrivit legii, în ipoteza reţinerii unei situaţii de prorogare de competenţă determinată de schimbarea încadrării juridice sau de schimbarea calităţii persoanei[1] sau a calificării faptei;

- în ceea ce priveşte nerespectarea normelor de competenţă personală, opinez că incidenţa nulităţii absolute nu este condiţionată de reţinerea unei culpe a organului judiciar care a emis actul procesual/procedural nelegal, sancţiunea intervenind ori de câte ori se constată încălcarea acestor norme (de pildă, nu se poate înlătura incidenţa sancţiunii nulităţii absolute pe motiv că procurorul din cadrul parchetului de pe lângă judecătorie nu a cunoscut calitatea de avocat a inculpatului, de care a luat cunoştinţă numai după emiterea actului de sesizare a instanţei); pe altă parte, va fi incidentă sancţiunea nulităţii absolute în caz de nerespectare a dispoziţiilor art. 48 C.proc.pen., dacă instanţa care judecă cauză este inferioară în grad celei competente [de pildă, în ipoteza în care după pierderea calităţii personale ulterior comiterii faptei, deşi competenţa instanţei superioare era atrasă în condiţiile art. 48 alin. (1) C.proc.pen., aceasta îşi declină nelegal competenţa, cauza fiind judecată potrivit regulilor competenţei materiale de către instanţa ierarhic inferioară);

- nerespectarea normelor de *competenţă funcţională* ale primei instanţe ori ale instanţei de control judiciar, judecătorului de drepturi şi libertăţi sau de cameră preliminară, respectiv a organelor de urmărire penală se sancţionează tot prin intermediul ***nulităţii absolute***[2]; de pildă, va fi incidentă sancţiunea nulităţii absolute şi atunci

---

Prin urmare, în ceea ce priveşte decizia penală contestată în prezenta cauză, este incident cazul de nulitate absolută prevăzut în art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. relativ la participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii. Astfel, potrivit art. 420 alin. (3) C.proc.pen., participarea procurorului la judecarea cauzei în apel este obligatorie. Or, participarea unui procuror din cadrul unui alt parchet – decât cel din care a făcut parte procurorul care a efectuat urmărirea penală şi care a întocmit rechizitoriul prin care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului echivalează, din punct de vedere legal, cu lipsa participării procurorului. Aşadar, Curtea constată că împrejurarea anterior prezentată se circumscrie cazului de contestaţie în anulare prevăzut în art. 426 lit. e) teza I C.proc.pen., referitor la situaţia în care judecata (în speţă, judecarea cauzei în apel) a avut loc fără participarea procurorului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii" *(C.A. Bucureşti, secţia penală, decizia nr. 181/2021, www.sintact.ro).*

[1] Mai întâi, trebuie avute în vedere condiţiile în care operează schimbarea de competenţă potrivit art. 48 C.proc.pen. În al doilea rând, trebuie notat că excepţia la care face referire art. 48 alin. (2) teza finală, vizează doar competenţa de judecată în primă instanţă a I.C.C.J faţă de referirea explicită la dispoziţiile art. 40 alin. (1) C.proc.pen., iar nu la competenţa de judecată în apel a acestei instanţe, atunci când dobândirea calităţii speciale are loc după pronunţarea sentinţei primei instanţe.

[2] În doctrină (*I.-P. Chiş*, în Competenţa instanţelor de executare. Competenţă funcţională. Competenţă exclusivă în Dreptul nr. 8/2018, p. 184) s-a arătat drept „argument în susţinerea aplicării sancţiunii nulităţii absolute în acest caz de neobservare a normelor de competenţă – trebuie reţinut că între atribuţiile unei anumite instanţe şi aptitudinea acesteia de a le îndeplini

când instanţa judecă într-un alt grad de juridicţie decât cel prevăzut de normele imperative care îi determină competenţa funcţională;

Din perspectiva formelor competenţei, cea reglementată de art. 595 alin. (2) raportat la art. 553 alin. (1) C.proc.pen. nu este o competenţă materială (*ratione materiae*), ci o competenţă funcţională (*ratione officii*), astfel cum, de altfel, a şi fost indicată prin excepţia de necompetenţă invocată în faţa Tribunalului Bucureşti şi soluţionată de acesta. Astfel, competenţa funcţională conturează categoriile de activităţi pe care le poate desfăşura o instanţă în cadrul competenţei sale generale, ceea ce înseamnă că anumite activităţi se pot realiza numai de către anumite instanţe, pe când competenţa materială reprezintă criteriul prin intermediul căruia se stabileşte care dintre instanţele de grade diferite poate judeca o anumită cauză, delimitând competenţa acelei instanţe în raport cu instanţele superioare sau inferioare în grad, în funcţie de natura şi gravitatea infracţiunilor. Or, în cazul unei persoane condamnate care, la data actului de sesizare, nu se află într-un loc de deţinere (precum în speţă), art. 595 alin. (2) C.proc.pen. atribuie competenţa de judecare a cererii prin care se invocă intervenirea unei legi de dezincriminare exclusiv instanţei de executare, ceea ce înseamnă că numai instanţa respectivă, în speţă aceasta fiind Judecătoria Sectorului 2 Bucureşti, este competentă, din punct de vedere funcţional, să se pronunţe asupra unei astfel de cereri. Pe de altă parte, lipsa competenţei funcţionale a Tribunalului Bucureşti nu poate fi acoperită prin faptul că instanţa respectivă este superioară instanţei de executare (singura legal competentă), întrucât acest remediu funcţionează, potrivit art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., numai în cazul necompetenţei materiale şi a celei personale. Încălcarea dispoziţiei legale (art. 595 alin. (2) C.proc.pen.) ce reglementează competenţa funcţională exclusivă a instanţei de executare atrage sancţiunea nulităţii relative a hotărârii pronunţate de Tribunalul Bucureşti, în condiţiile art. 282 alin. (1) C.proc.pen. *(C.A. Bucureşti, secţia I penală, decizia nr. 552 din 20 decembrie 2017, Cpp Ad. 3, p. 586).*

Se pune problema aplicabilităţii în cauză a prevederilor art. 281 C.proc.pen., respectiv art. 282 C.proc.pen., privind cazurile de nulitate absolută sau relativă în cazul nerespectării competenţei funcţionale a judecătorului de cameră preliminară, iar textul art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. nu se referă *expressis verbis* (în mod expres) şi la nerespectarea competenţei funcţionale a instanţelor judecătoreşti. Deşi textul art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. nu prevede în mod expres faptul că legiuitorul a avut în vedere, la instituirea acestui caz de nulitate absolută, şi nerespectarea competenţei funcţionale a instanţelor

---

există o relaţie substanţială (iar nu una formală, cum este cazul competenţei teritoriale), care trebuie să aibă caracter absolut faţă de conţinutul extrem de strict al competenţei funcţionale, nesocotirea acesteia neputând fi în niciun caz sancţionată prin menţinerea actelor efectuate de către organul necompetent ori acoperită prin activitatea judiciară a organului superior celui competent. (...) separarea funcţiilor judiciare exclude *per se* aceste posibilităţi, organul judiciar căruia legea i-a stabilit competenţa să efectueze o parte dintre activităţile judiciare nefiind poziţionat pe o treaptă inferioară ori superioară faţă de organul judiciar căruia prin lege i s-a trasat un alt set de activităţi".

judecătoreşti (inclusiv separaţia funcţiilor judiciare), trebuie avut în vedere faptul că acest tip de competenţă este, la origine, o creaţie a doctrinei (în cadrul clasificării competenţelor organelor judiciare), care este subsumată competenţei materiale şi personale a instanţelor judecătoreşti, fiind indeniabil legată de aceasta. Această orientare doctrinară şi jurisprudenţială exista şi sub imperiul Codului de procedură penală anterior. Prin urmare, atât timp cât legea sancţionează cu nulitatea absolută nerespectarea competenţei materiale şi personale a instanţelor judecătoreşti, în mod implicit este avută în vedere şi nerespectarea competenţei funcţionale a acestor organe judiciare. Mai mult, nerespectarea separaţiei funcţiilor judiciare este, de asemenea, sancţionată cu nulitatea absolută, însă de această dată din perspectiva cazului de nulitate absolută instituit prin textul art. 281 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., care se referă la compunerea completului de judecată *(Trib. Cluj, secţia penală, decizia nr. 246 din 29 septembrie 2017, www.sintact.ro)*.

În cazul în care, în procedura camerei preliminare, în contestaţie, judecătorul de cameră preliminară constată nulitatea absolută a unor acte de urmărire penală, reţinând incidenţa dispoziţiilor art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen. şi exclude o parte din probele administrate în cursul urmăririi penale, însă acuzaţiile penale şi dispoziţia de trimitere în judecată nu se fundamentează numai pe probele excluse, iar procurorul comunică judecătorului de cameră preliminară că menţine dispoziţia de trimitere în judecată, nu sunt aplicabile nici dispoziţiile art. 346 alin. (3) lit. b) C.proc.pen., care reglementează restituirea cauzei la parchet în ipoteza excluderii tuturor probelor administrate în cursul urmăririi penale, şi nici dispoziţiile art. 346 alin. (3) lit. a) C.proc.pen., privitoare la restituirea cauzei la parchet în ipoteza neregularităţii rechizitoriului care atrage imposibilitatea stabilirii obiectului sau a limitelor judecăţii. În consecinţă, în acest caz, judecătorul de cameră preliminară dispune începerea judecăţii, în temeiul dispoziţiilor art. 346 alin. (4) C.proc.pen. *(I.C.C.J., secţia penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 90 din 6 februarie 2020, www.scj.ro)*.

Referitor la eventuala necompetenţă a organului de urmărire penală, reţine că raportat la valoarea cumulată a celor 6 (şase) imobile, situată peste pragul valoric de 1.000.000 euro, astfel cum a fost stabilită prin expertizele efectuate în cursul urmăririi penale, Direcţia Naţională Anticorupţie – Serviciul Teritorial Iaşi a fost organ de urmărire penală competent. Stabilirea şi reţinerea unei alte valori, urmare a expertizelor efectuate în cursul cercetării judecătoreşti, nu este de natură a infirma concluzia menţionată, neavând valenţă de producere a unor efecte cu caracter retroactiv *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 312/2018, www.scj.ro)*.

Contrar celor susţinute de către contestatori, I.C.C.J. consideră că dispoziţiile art. 11 alin. (1) pct. 5 din O.U.G. nr. 78/2016 nu au caracterul unor norme atributive de competenţă, ci stabilesc condiţiile unei prorogări de competenţă. Acest lucru rezultă atât din interpretarea sistematică a textului legal, cât şi din interpretarea logică. Interpretând sistematic textul legal se constată că

legiuitorul a prevăzut în cuprinsul art. 11 alin. (1) pct. 1-4 din O.U.G. nr. 78/2016 infracțiunile care sunt în competența materială specială a direcției, realizând o enumerare expresă și limitativă a acestora. În condițiile în care dinamica socială și infracțională a demonstrat faptul că persoanele care intră în conflict cu legea penală nu comit doar un singur gen de infracțiuni, ci sfera infracțiunilor comise este una eterogenă, după enumerarea menționată, legiuitorul a stipulat o prevedere de natură a permite organului de urmărire penală să realizeze o cercetare completă a infracțiunilor comise de către aceeași persoană, respectiv atât a infracțiunilor ce sunt în sfera de competență a direcției, cât și a infracțiunilor care nu intră în competența sa materială, dar sunt comise în condițiile în care pentru buna înfăptuire a justiției este necesară reunirea cauzei. Prin acest text legal, inserat la finalul dispoziției atributive de competență, legiuitorul a permis prorogarea competenței organului de urmărire penală și cu privire la infracțiunile care nu sunt în competența sa materială, dar cercetarea lor nu se poate face în alt cadru procesual fără ca interesul bunei înfăptuiri a justiției să fie afectat. De asemenea, din punct de vedere logic, textul legal nu poate avea o altă natură, pentru că interpretarea *per a contrario* conduce la concluzia că D.I.I.C.O.T. ar avea competența de a efectua urmărirea pentru orice infracțiune comisă de o persoană, indiferent de momentul sesizării, respectiv dacă mai exista sau nu pe rolul organului judiciar o cauză de competența sa, dacă aceasta a fost comisă, spre exemplu, în condițiile art. 43 alin. (2) lit. a) C.proc.pen., text legal invocat de către contestatori, ceea ce nu poate fi acceptat. Ar însemna că prin această dispoziție legală s-a atribuit direcției o competență materială generală și nu una specială, cum rezultă din litera și spiritul legii. Pe cale de consecință, fiind în prezența unei norme prin care se stabilesc condițiile unei prorogări de competență, organul judiciar trebuia să realizeze o atentă analiză a condițiilor în care aceasta operează, deoarece prorogarea de competență este de strictă interpretare, nefiind admisă interpretarea normei în sensul extinderii efectelor sale. Potrivit prevederilor art. 43 C.proc.pen., reunirea cauzelor se dispune în mod obligatoriu în cazul infracțiunii continuate, al concursului formal de infracțiuni sau în orice alte cazuri când două sau mai multe acte materiale alcătuiesc o singură infracțiune. De asemenea, reunirea cauzelor este facultativă când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană; când la săvârșirea unei infracțiuni au participat două sau mai multe persoane; când între două sau mai multe infracțiuni există legătură și reunirea cauzelor se impune pentru buna înfăptuire a justiției. Potrivit prevederilor art. 63 alin. (1) C.proc.pen., „dispozițiile art. 41-46 și 48 se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale". Referirea din textul legii speciale la prevederile art. 43 C.proc.pen. nu poate avea o altă semnificație decât aceea că în cadrul aceleiași cauze, în care este legal sesizat pentru cercetarea unei infracțiuni dată în competența sa materială specială, respectiv cele enumerate limitativ la art. 11 alin. (1) pct. 1-4 din O.U.G. nr. 78/2016, dacă organul judiciar constată că persoana cercetată a comis și alte infracțiuni, de o altă natură, care nu îi atrag competența materială, dar care se află în legătură cu cele pentru care are competența legală să efectueze urmărirea penală, în condițiile din Codul de procedură penală, competența sa materială se prorogă și cu privire la acele infracțiuni. Condiția esențială este aceea ca organul de urmărire penală să fie sesizat și să aibă în

lucru un dosar în care competența sa este legală, pentru că doar atunci se poate vorbi de o reunire a cauzelor și o prorogare a competenței. În măsura în care organul de urmărire penală s-a desesizat, prin pronunțarea oricărei soluții dintre cele prevăzute de norma de procedură penală, în cazul nostru dispunând soluția de trimitere în judecată, nu se mai poate vorbi de o prorogare a competenței, pentru că în esență adoptarea acestei măsuri are ca scop principal buna înfăptuire a justiției și aflarea adevărului, iar acest lucru nu se mai realizează. Fără reunirea cauzelor, nu mai operează prorogarea de competență menționată anterior, iar acest lucru este demonstrat, așa cum judecătorul fondului a indicat în încheierea atacată, și de faptul că legiuitorul a înțeles să mențină prorogarea de competență în situația în care este necesară dispunerea unei măsuri de disjungere pentru infracțiuni care nu sunt în competența exclusivă a direcției. În acest sens, alin. (3) al art. 11 din O.U.G. nr. 78/2016 a prevăzut expres că, „în cazul în care dispune disjungerea în cursul urmăririi penale, procurorul din cadrul D.I.I.C.O.T. poate continua efectuarea urmăririi penale și în cauza disjunsă". În cazul în care nu exista o asemenea dispoziție, nu era posibilă menținerea competenței organului judiciar și era necesară declinarea către unitatea de parchet competentă. De asemenea, argumentul contestatorilor referitor la faptul că legiuitorul, atunci când a făcut referire la prevederile art. 43 C.proc.pen., a avut în vedere doar componenta substanțială a normei, respectiv situațiile în care există legături între alte infracțiuni și cele date expres în competența direcției, nu poate fi acceptat, în condițiile în care norma legală nu poate fi interpretată fragmentat, doar cu privire la anumite elemente, cu excluderea altor componente ale textului legal. Pe de altă parte, procedura reunirii cauzelor nu este o procedură care se aplică exclusiv în cursul judecății, art. 63 alin. (1) C.proc.pen. stabilind că dispozițiile cuprinse în art. 41-46 și 48 C.proc.pen. se aplică în mod corespunzător și în cursul urmăririi penale. Nu era, pe cale de consecință, necesar ca într-o normă legală specială să fie prevăzute elemente care sunt cuprinse în norma generală. Doar în măsura în care se intenționa stabilirea unor reguli derogatorii legiuitorul trebuia să le indice expres în legea specială. Pentru aceste argumente, sunt nefondate contestațiile formulate de către D.I.I.C.O.T. În mod evident, în condițiile în care judecătorul de cameră preliminară a stabilit că urmărirea penală a fost realizată de un organ necompetent material, sancțiunea ce intervine prin prisma Deciziei nr. 302/2017 a Curții Constituționale este nulitatea absolută, conform prevederilor art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., această sancțiune vizând atât actul de sesizare a instanței de judecată, cât și probele administrate în cauză, în conformitate cu prevederile art. 102 alin. (3) C.proc.pen. În condițiile în care toată urmărirea penală a fost lovită de nulitatea absolută, utilizarea procedurii remediu, prevăzute în art. 345 alin. (3) C.proc.pen., nu mai este posibilă și, ca atare, soluția adoptată prin încheierea atacată este una legală și temeinică *(I.C.C.J., secția penală, Completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea nr. 164 din 14 martie 2019, www.scj.ro)*.

c) *publicitatea şedinţei de judecată [art. 281 alin. (1) lit. c) C.proc.pen.];*

- **publicitatea şedinţei de judecată** reprezintă un principiu al procesului penal aflat în faza de judecată ce constă în desfăşurarea judecăţii unei cauze penale în şedinţă publică[1];

- în doctrină s-a arătat[2] că garanţia publicităţii presupune două aspecte distincte. Pe de o parte, *un drept individual al acuzatului*, iar, pe de altă parte, *o garanţie instituţională* ce reprezintă o modalitate prin care se asigură că administrarea justiţiei în cauzele penale este subiect al examinării de către public şi contribuie la respectarea legii şi a persoanelor implicate (nu numai a acuzatului, ci şi a martorilor, experţilor sau a altor persoane ce sunt chemate în faţa instanţei);

- numai încălcarea exigenţei de publicitate a şedinţei de judecată atrage nulitatea absolută, nu şi judecarea în şedinţă publică a unei cauze care potrivit legii trebuie soluţionată în condiţii de nepublicitate potrivit Codului de procedură penală sau unor dispoziţii procedurale din legile speciale; prin urmare, încălcarea prevederilor legale referitoare la soluţionarea unor cauze în camera de consiliu, şedinţă secretă ori nepublică poate atrage numai sancţiunea nulităţii relative dacă sunt îndeplinite şi celelalte condiţii prevăzute de lege;

- când în aceeaşi cauză sunt mai mulţi inculpaţi, dintre care unii minori şi alţii majori, instanţa judecă după procedura obişnuită. Aceasta înseamnă că, în atare situaţie, şedinţa de judecată este publică, iar nerespectarea publicităţii este sancţionată cu nulitatea absolută;

- potrivit art. 405 C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 130/2021, hotărârea (prin care instanţa adoptă vreuna dintre soluţiile prevăzute de art. 396 sau art. 397 C.proc.pen.) se pronunţă, *după redactare, în şedinţă publică* de către preşedinte sau de către alt membru al completului de judecată desemnat de preşedinte, asistat de grefier, care va citi dispozitivul hotărârii, sau se pronunţă prin punerea acesteia la dispoziţia părţilor, a persoanei vătămate şi a procurorului, prin mijlocirea grefei instanţei[3]. În cazurile în care rezultatul deliberării se consemnează într-o

---

[1] În DCC nr. 702/2014, Curtea Constituţională a reţinut că „publicitatea, ca principiu al şedinţei de judecată, constă în posibilitatea pe care o are orice persoană de a asista la desfăşurarea judecăţii, constituind, deopotrivă, un mijloc de a prezerva încrederea opiniei publice în instanţele judecătoreşti". Consacrarea sa este asigurată de dispoziţiile art. 6 parag. 1 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, potrivit căruia orice persoană are dreptul la judecarea în mod public a cauzei sale de către o instanţă care va hotărî, între altele, asupra temeiniciei oricărei acuzaţii în materie penală. CtEDO a subliniat importanţa acestui principiu procesual, statuând că publicitatea procedurilor organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 are ca scop protejarea justiţiabililor împotriva unei „justiţii secrete" şi vizează dezbaterile propriu-zise ale procesului. Cu toate acesta, dreptul la o şedinţă publică nu este absolut, motiv pentru care nu s-ar putea susţine că, şi în situaţia în care, după judecarea în fond, instanţa de apel învestită cu plenitudinea de jurisdicţie ar fi ţinută întotdeauna de o audienţă publică, independent de natura problemelor asupra cărora ea ar statua.

[2] A se vedea *S. Trechsel*, Human Rights in criminal proceedings, Oxford University Press, 2006, p. 123.

[3] *În acest sens*, în cauza *Băcanu şi S.C. R c. României* (hotărârea din 3 martie 2009) Curtea de la Strasbourg a notat că reclamanţii au considerat că „practica instanţelor româneşti de a nu pronunţa hotărârile în mod public, ci de a retranscrie dispozitivul acestora într-un registru al

minută, deliberarea și pronunțarea în ședință publică a hotărârii au loc în termen de cel mult 15 zile de la închiderea dezbaterilor, dacă legea nu prevede altfel[1]. Președintele sau, după caz, alt membru al completului pronunță minuta hotărârii, în ședință publică, sau prin punerea acesteia la dispoziția părților, a persoanei vătămate și a procurorului, prin mijlocirea grefei instanței; la pronunțarea hotărârii părțile și persoana vătămată nu se citează;

- față de conținutul noțiunii de pronunțare în ședință publică cred că trebuie avut în vedere și faptul că lipsa înregistrării ședinței în care s-a făcut pronunțarea nu echivalează *per se* cu lipsa publicității pronunțării și nici nu atrage incidența nulității absolute a hotărârii pronunțate, dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. c) C.proc.pen. sancționând doar nepublicitatea ședinței de judecată, când aceasta trebuia, potrivit legii, să fie publică;

- având în vedere că ședințele de judecată în materie penală sunt înregistrate integral cu mijloace tehnice audio/audio-video, consider că ar trebui abandonată jurisprudența dezvoltată de instanța supremă în urmă cu peste 15 ani (*C.S.J., secția penală, decizia nr. 608/1999, www.legalis.ro*) în care se reținea că lipsa încheierii de amânare a pronunțării atrăgea *de plano* nulitatea absolută a hotărârii pronunțate în condițiile în care considerentele acestei soluții se întemeiau pe imposibilitatea verificării respectării prevederilor legale privind compunerea instanței, participarea procurorului, publicitatea ședinței de judecată, prezența părților și concluziile acestora; în lipsa încheierii de amânare a pronunțării, instanța de control judiciar trebuie să efectueze următoarele verificări: să procedeze la consultarea aplicației ECRIS pentru a constata dacă această încheiere a fost sau nu încărcată în sistemul informatic și să solicite înregistrarea ședinței de judecată și a caietului grefierului care constituie probe cu privire la compunerea completului și la modalitatea de desfășurare a ședinței de judecată; în urma acestor verificări se poate constata că lipsa încheierii de amânare a pronunțării constituie doar o omisiune în legătură cu înaintarea actelor dosarului primei instanțe; dacă în urma efectuării acestor verificări nu se poate stabili compunerea instanței, participarea procurorului, publicitatea ședinței de judecată, prezența părților și concluziile acestora se impune reținerea incidenței sancțiunii nulității absolute a hotărârii pronunțate în primă instanță.

---

grefei este contrară garanțiilor prevăzute de art. 6 parag. 1 din Convenție. Curtea constată că numeroase state membre din Consiliul Europei cunosc de multă vreme, pe lângă citirea în ședință publică, și alte mijloace de a face publice hotărârile instanțelor lor, de exemplu, prin depunerea la grefă spre a fi accesibile publicului. În speță, presupunând că hotărârile litigioase nu au fost pronunțate în ședință publică, Curtea reamintește că ea a statuat deja că scopul urmărit de art. 6 parag. 1, și anume asigurarea controlului puterii judiciare de către public, nu era realizat într-o mai mică măsură printr-o depunere la grefă decât prin citirea în ședință publică a unei hotărâri".

[1] În cazuri temeinic justificate, dacă deliberarea și pronunțarea hotărârii nu pot avea loc în acest termen, instanța poate amâna pronunțarea o singură dată, pentru o durată de cel mult 15 zile.

d) ***participarea procurorului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii [art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen.];***

- participarea procurorului la judecată sau la alte proceduri penale[1] este, în principiu, obligatorie[2]; neparticiparea acestuia poate îmbrăca fie forma absenței fizice efective de la judecată, fie omisiunea acestuia de a pune concluzii în cauza la judecarea căreia este prezent[3], inclusiv în cazul în care judecătorul nu a acordat cuvântul în dezbateri reprezentantului Ministerului Public[4];

- dacă instanța dispune disjungerea judecării unei cauze penale sau disjunge numai acțiunea civilă de acțiunea penală, participarea procurorului este obligatorie și în cauza disjunsă.

Având în vedere că în fața instanței de fond nu s-a acordat cuvântul procurorului cu privire la cererea de sesizare a Curții Constituționale formulate de recurentul A., iar participarea procurorului în faza de judecată presupune atât prezența fizică, cât și participarea activă constând în exercitarea atribuțiilor acestuia, Înalta Curte constată că este incident cazul de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. cu privire la dispoziția de respingere a cererii de sesizare a Curții Constituționale (...). Pentru aceste motive, Înalta Curte va admite recursul (...), va desființa, în parte, încheierea recurată, va trimite cauza spre rejudecare numai cu privire la admisibilitatea cererii de sesizare a Curții Constituționale *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 286/2021, nepublicată).*

Împrejurarea că, după reluarea cercetării judecătorești, nu s-a acordat cuvântul procurorului echivalează cu lipsa acestuia, deoarece reglementările în materie nu au în vedere simpla prezență fizică a procurorului, ci exercitarea atribuțiilor acestuia în instanță. Prin urmare, există cazul de nulitate absolută prevăzut la art. 281 alin. (1) lit. d) *(C.A. Pitești, secția penală, decizia nr. 190/A din 16 martie 2016, în A. Barbu, G. Tudor, A.M. Șinc, Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudență națională și europeană, Ed. Hamangiu, București, 2016, p. 634).*

---

[1] De pildă, este obligatorie participarea procurorului nu numai în faza procesuală a judecății, ci și la analiza propunerii de luare a măsurii de supraveghere tehnică, sau la dezbaterea propunerii de arestare preventivă/arest la domiciliu, ori în faza de cameră preliminară, sau la soluționarea unei contestații la executare etc.

[2] Codul de procedură penală prevede și situații în care participarea procurorului la procedură nu este obligatorie. De exemplu: art. 346 alin. (1) C.proc.pen.: „Judecătorul de cameră preliminară se pronunță în camera de consiliu, fără citarea părților și a persoanei vătămate și fără participarea procurorului, prin încheiere, care se comunică de îndată acestora"; art. 440 alin. (1) C.proc.pen.: „Admisibilitatea cererii de recurs în casație se examinează în camera de consiliu de un complet format din un judecător, după depunerea raportului magistratului-asistent și atunci când procedura de comunicare este legal îndeplinită, fără citarea părților și fără participarea procurorului".

[3] Nu se poate reține existența unui caz de nulitate absolută atunci când procurorul în exercitarea obligației procedurale pozitive de a pune concluzii în fața instanței înțelege să se abțină de la exprimarea unui punct de vedere sau arată că nu are o opinie conturată asupra problematicii puse în dezbatere.

[4] Această ipoteză poate fi incidentă și în cazul în care instanța împiedică procedural procurorul de a pune concluzii cu privire la chestiunile puse în dezbatere, nepermițându-i să ia cuvântul.

e) *prezența suspectului sau a inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii [art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen.];*

- trebuie avute în vedere procedurile desfășurate în fața oricărui organ judiciar sau sub supravegherea/coordonarea acestuia la care legea prevede cerința obligativității prezenței suspectului sau inculpatului; astfel, în scopul garantării dreptului la un proces echitabil, legiuitorul a instituit o obligație procedurală pozitivă în sarcina organelor judiciare ca, în cazurile explicit prevăzute de lege, să asigure prezența suspectului sau inculpatului la proceduri, sub sancțiunea nulității absolute;

- potrivit art. 168 alin. (11) C.proc.pen. percheziția informatică trebuie realizată *în prezența suspectului sau inculpatului,* ceea ce atrage obligația organelor judiciare de a dispune citarea acestuia pentru a participa la procedeul probatoriu; necitarea inculpatului și, pe cale de consecință, absența acestuia de la efectuare procedeului probatoriu va atrage incidența nulității absolute;

- este obligatorie prezența la judecata în primă instanță sau în căile de atac[1] a inculpatului aflat în stare de deținere (arestat preventiv în cauză sau în altă cauză sau aflat în executarea unei pedepse, în țară sau în străinătate[2]);

---

[1] A se vedea dispozițiile art. 364 alin. (1), art. 420 alin. (2), art. 432 alin. (3) și art. 461 alin. (1) C.proc.pen.

[2] Pentru incidența acestui caz de nulitate absolută nu prezintă importanță dacă se poate reține sau nu vreo culpă a organului judiciar (de pildă, va fi incidentă sancțiunea nulității absolute chiar dacă instanța nu avea în mod obiectiv cum să afle că pe parcursul judecății inculpatul a fost privat de libertate în executarea unei pedepse în altă țară). Deopotrivă, trebuie avute în vedere și situațiile de excepție prevăzute de art. 364 alin. (1) teza a II-a și alin. (4) C.proc.pen. când nu se poate reține incidența sancțiunii nulității absolute, legea procesuală permițând derularea procesului în absența inculpatului.

Relevante sunt, *în acest sens*, și cele reținute în unele soluții ale instanței supreme: „Înalta Curte consideră că absența inculpatului în apel, în condițiile în care procedura de citare a fost legal îndeplinită, atât pentru termenul din data de 14 septembrie 2017 la adresa din Iași, județul Iași efectuată prin afișare (fila 8, dosarul Înaltei Curți), cât și procesul-verbal întocmit de organele de poliție, dovada de primire a citației pentru termenul din 12 octombrie 2017 fiind semnată de soția inculpatului H., care a precizat că acesta revine pe data de 15 octombrie 2017, precum și faptul că îl va anunța atunci când revine în țară, nu împiedică judecarea cauzei, prezența inculpatului nefiind obligatorie. Mai mult, inculpatul cunoștea de existența cauzei penale, apelul fiind înregistrat pe data de 21 iulie 2017, inculpatul având obligația de diligență de a-și pregăti apărarea, acesta nefăcând niciun demers în acest sens, în condițiile în care se prezumă că ar trebui să exercite interes în judecarea într-un termen rezonabil a cauzei. Împrejurările de fapt relatate de soția acestuia, H., cu privire la faptul că inculpatul este plecat în străinătate în Italia, la mama soției și că se întoarce pe data de 15 octombrie 2017, nu sunt decât afirmații, nefiind însoțite de niciun înscris în acest sens, iar faptul că aceasta îl va înștiința despre data procesului de 12 octombrie 2017, ulterior revenirii sale în țară, reprezintă o formă de tergiversare a judecării cauzei. Dreptul la apărare efectivă a inculpatului a fost asigurat prin apărătorul din oficiu, G., cu delegație pentru asistență judiciară obligatorie din 12 octombrie 2017, în raport cu limitele de pedeapsă prevăzute pentru infracțiunea prevăzută de art. 87 alin. (1) din O.U.G. nr. 195/2002, republicată, respectiv pedeapsa închisorii de la 1 an la 5 ani, apărătorul fiind prezent la ambele termene de judecată, iar pentru termenul de astăzi prin concluziile puse a dat conținut concret pe motivele invocate în apărarea inculpatului" *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 346/2017, www.scj.ro).*

- Codul de procedură penală prevede o serie de proceduri penale în care prezenţa inculpatului *este obligatorie* (de pildă, la luarea măsurii controlului judiciar sau verificarea legalităţii şi temeiniciei măsurii arestării preventive în faza de cameră preliminară după sesizarea instanţei cu rechizitoriu[1]);

- tot astfel prezenţa celui deţinut *este obligatorie* la rejudecarea cauzei după admiterea cererii de revizuire, la judecarea contestaţiei în anulare (după admiterea în principiu) sau a contestaţiei la executare formulată de acesta;

- încălcarea obligaţiei de a asigura prezenţa suspectului sau inculpatului la un termen de judecată sau la un singur moment procesual în faza de urmărire penală nu va conduce, în principiu[2], la invalidarea întregii fazei/etape procesuale, ci numai la anularea tuturor actelor procesuale şi procedurale efectuate la acea dată, respectiv la excluderea tuturor probelor administrate; constatarea nulităţii poate fi realizată atât de organul judiciar care a dispus actele de procedură, sau a administrat proba, ori de un alt organ judiciar (de pildă, de către procuror în cazul în care actele nelegale sunt dispuse de organele de cercetare penală, sau de instanţa cu privire chiar la probele pe care le-a administrat în mod nelegal la un termen anterior);

f) asistarea de către avocat a suspectului sau inculpatului, a celorlalte părţi, precum şi a persoanei vătămate, atunci când asistenţa este obligatorie [art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen.];

- asistenţa juridică este obligatorie în cazurile prevăzute de art. 90 C.proc.pen., respectiv art. 93 alin. (4) şi (5) C.proc.pen.[3], precum şi în alte cazuri explicit prevă-

---

[1] În *decizia nr. 16/RIL/2018* instanţa supremă a arătat că „întocmirea rechizitoriului şi înaintarea sa împreună cu dosarul cauzei şi copii certificate ale acestuia pentru a fi comunicate inculpaţilor instanţei competente să soluţioneze cauza în fond declanşează o nouă etapă a procesului penal, camera preliminară. Procedura prevăzută de dispoziţiile art. 207 din Codul de procedură penală este însă relativ similară celei reglementate pentru faza de urmărire penală în art. 235 din acelaşi cod, diferenţa fiind aceea că judecătorul de cameră preliminară verifică din oficiu legalitatea şi temeinicia măsurii preventive, independent de existenţa sau nu a unei propuneri formulate, potrivit art. 330 din Codul de procedură penală, de către procuror prin rechizitoriu. Astfel, în ambele cazuri există obligaţia procurorului de sesizare a judecătorului cu cel puţin 5 zile înainte de expirarea duratei măsurii preventive, şedinţa se desfăşoară cu citarea inculpatului şi asigurarea apărării când aceasta este obligatorie potrivit legii, în prezenţa inculpatului arestat, cu excepţiile prevăzute de art. 235 alin. (4) C.proc.pen. la care dispoziţiile art. 207 alin. (3) fac trimitere".

[2] Dacă judecata s-a desfăşurat la un singur termen, când a fost incidentă şi sancţiunea nulităţii relative, se impune trimiterea cauzei spre rejudecare.

[3] În ceea ce priveşte cazurile prevăzute de art. 90 lit. b) C.proc.pen., respectiv art. 93 alin. (5) C.proc.pen., trebuie avut în vedere că acestea implică o evaluare *a priori* de către organul judiciar a posibilităţii concrete ca suspectul sau părţile să îşi poată face singure apărarea. Evaluarea făcută este supusă cenzurii în faţa instanţelor de control judiciar care pot ajunge la o concluzie diferită de cea a primei instanţe, de natură a conduce la reţinerea incidenţei nulităţii absolute (de pildă, în ipoteza în care inculpatul suferea de un retard mintal care, deşi nu îi afecta discernământul, îl punea în imposibilitate de a înţelege derularea procedurii şi de a-şi exercita efectiv drepturile procesuale; în acest caz, dacă prima instanţă a considerat în mod neîntemeiat că acesta îşi poate face singur apărarea, nedesemnând un avocat din oficiu pentru a-l asista, dacă instanţa de apel opinează că era absolut necesară desemnarea unui apărător în scopul respectării efective a garanţiilor dreptului la un proces echitabil, se impune reţinerea incidenţei nulităţii absolute şi trimiterea cauzei spre rejudecare).

zute de lege (de pildă, la soluționarea propunerii de internare medicală provizorie sau de internare nevoluntară în scopul efectuării expertizei psihiatrice, ori la luarea măsurii controlului judiciare, sau în cazul dezbaterii unei cereri de constatare a încetării de drept a unei măsuri preventive, ori la încheierea unui acord de recunoaştere a vinovăţiei); cred că aceste ipoteze nu trebuie limitate conceptual la sensul strict al noţiunii de asistenţă juridică care implică prezenţa suspectului sau a părţii şi absenţa avocatului, fiind aplicabile *a fortiori* şi în cazurile în care atât avocatul, cât şi suspectul sau partea lipsesc deoarece în această ipoteză nu se poate vorbi nici de asistenţă juridică şi nici de reprezentare; astfel, opinez că scopul legiuitorului a fost să sancţioneze cu nulitatea absolută procedurile desfăşurate în lipsa apărătorului acuzatului (suspect sau inculpat) ori al celorlalte părţi, în cazurile în care *a priori* s-a considerat că procedurile penale nu se pot desfăşura în absenţa unei apărări calificate şi că aceşti subiecţi procesuali nu îşi pot face singuri apărarea[1]; prin urmare, în absenţa avocatului, atunci când apărarea era obligatorie, este lipsit de relevanţă dacă suplimentar a lipsit şi cel prezumat de lege în situaţia de a nu îşi putea face apărarea;

- prin modificarea operată prin Legea nr. 279/2022, încălcarea dispoziţiilor referitoare la asistarea de către avocat a persoanei vătămate atunci când asistenţa este obligatorie, va atrage de asemenea ***incidenţa sancţiunii nulităţii absolute***;

- este incident acest caz de nulitate absolută şi în ipoteza în care suspectul sau părţile nu au avut parte de o apărare calificată concretă şi efectivă, deoarece aceasta echivalează cu lipsa asistenţei juridice (obligatorii), sau atunci când nu au fost asistate de un avocat din cadrul U.N.B.R., sau a fost asistat de către o persoană care fusese exclusă din avocatură printr-o hotărâre definitivă, ori când doi inculpaţi au fost asistaţi de acelaşi avocat desemnat din oficiu de organul judiciar, deşi interesele acestora erau vădit contrare, neasigurându-se o apărare concretă şi efectivă; nu aceeaşi va fi situaţia în care avocatul care a acordat asistenţa juridică efectivă era un avocat stagiar care nu avea dreptul de a pune concluzii în faţa instanţei unde a îndeplinit

---

[1] În *DCC nr. 88/2019* instanţa de contencios constituţional a arătat că „legiuitorul a reglementat obligativitatea asistenței juridice, iar nu a reprezentării. Astfel, nulitatea intervine numai pentru situațiile în care părțile sunt prezente, dar neasistate. Astfel, lipsa apărătorului nu este caz de nulitate absolută când și partea lipsește fără a avea un reprezentant. În cazul în care prezența suspectului sau inculpatului este obligatorie, lipsa lui va atrage nulitatea absolută a actului, fiind aplicabile însă dispozițiile art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen." Deopotrivă, instanţa de contencios constituţional a subliniat că „în cazurile în care legea impune asistența juridică obligatorie a suspectului sau a inculpatului, apărarea are valoarea unei instituții de cert interes social, care funcționează atât în favoarea suspectului și a inculpatului, cât și în vederea asigurării unei bune desfășurări a procesului penal, în considerarea unor situații speciale ce rezultă din însăși enumerarea cuprinsă în textul de lege". Cred că ceaţa dogmatică generată de raportarea sistematică la vechiul Cod de procedură penală şi la unele aprecieri doctrinale construite în temeiul acestuia a acoperit viziunea Curţii Constituţionale care în aceste condiţii nu a mai putut să înţeleagă o situaţie evidentă şi simplă: dacă suspectul şi părţile sunt prezumate în anumite cazuri de lege că nu îşi pot face apărarea prin propria persoană atunci când sunt prezente, *a fortiori* acestea nu se pot apăra în lipsă; în ambele cazuri absenţa apărătorului ales sau desemnat din oficiu va produce acelaşi efect, respectiv lipsa de apărare a unei persoane vulnerabile şi trebuie să conducă la aceeaşi soluţie.

prerogativele dreptului la apărare[1] sau era suspendat din profesie (de pildă, din cauza neplății taxelor către barou), întrucât prin suspendare nu se pierde calitatea de avocat;

- nu prezintă importanță faptul că avocatul ales sau desemnat din oficiu a avut posibilitatea de a formula concluzii scrise, în condițiile în care la termenul de judecată nu a fost asigurată apărarea părților prin avocat, deși asistența juridică era obligatorie;

- este incident acest caz de nulitate absolută chiar dacă soluția pronunțată cu încălcarea dreptului la apărare este favorabilă inculpatului (de pildă, chiar și în ipoteza în care se dispune o soluție de achitare), deoarece vătămarea procesuală este prezumată *ope legis*;

În cazul în care asistența juridică a inculpatului este obligatorie, încălcarea dispozițiilor relative la asistarea acestora de către apărător, ca persoană care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, se sancționează cu nulitatea absolută. Nu este incidentă sancțiunea nulității absolute dacă inculpatul a fost asistat de persoana care a dobândit calitatea de avocat în condițiile legii, indiferent dacă această calitate era suspendată pentru neplata taxelor și a contribuțiilor profesionale *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 2054 din 18 mai 2011, www.scj.ro)*.

În cauză a fost desemnat un avocat din oficiu pentru 48 de inculpați, doi au decedat, iar 6 și-au angajat apărători, astfel că la dezbateri un singur avocat a pus concluzii pentru 40 de inculpați, fără a se evidenția situația fiecăruia în parte, deși aceștia erau trimiși în judecată pentru infracțiuni diferite, stări de fapt complexe și nu s-a analizat probatoriul administrat. Totodată, același avocat, desemnat din oficiu pentru cei 40 de inculpați, a reprezentat în această cauză inculpați cu interese vădit contrare. În condițiile în care inculpații au fost reprezentați de un singur avocat, iar între unii dintre aceștia existau și interese vădit contrare, avocatul s-a prezentat pe tot parcursul judecății fără a face o apărare efectivă, a pus concluzii la dezbaterea în fond deosebit de eliptice pentru toți cei 40 de inculpați vizați de infracțiuni diferite, în condițiile unui dosar complex, cu particularități distincte pentru fiecare dintre aceștia, față de cele mai sus invocate, Curtea reține că inculpații au fost lipsiți de apărare pe tot parcursul procesului la instanța de fond, iar în acest sens, în raport de textele de lege invocate și art. 6 din Convenția Europeană, hotărârea este lovită de nulitate absolută *(C.A. Cluj, secția penală, decizia nr. 220 din 27 februarie 2019, www.rolii.ro)*.

Simpla prezență a avocatului în instanță, după repunerea cauzei pe rol, nu este în măsură să satisfacă cerințele legii privind exercitarea apărării efective, atât timp cât nu i s-a acordat cuvântul în dezbateri. O astfel de situație corespunde cazului de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. f), întrucât legea are în vedere nu simpla prezență fizică a apărătorului inculpatului, ci participarea efectivă a acestuia în procesul penal, prin exercitarea atribuțiilor

[1] În această ipoteză se va analiza posibilitatea reținerii unei abateri disciplinare a avocatului stagiar în măsura în care se reține o încălcare culpabilă a dispozițiilor Legii nr. 51/1995, republicată.

care îi revin potrivit mandatului şi dispoziţiilor legale aplicabile în materie *(C.A. Piteşti, secţia penală, decizia nr. 190/A din 16 martie 2016, în A. Barbu, G. Tudor, A.M. Şinc, Codul de procedură penală adnotat cu jurisprudenţă naţională şi europeană, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2016, p. 634).*

Asistenţa juridică acordată acestui inculpat de un avocat stagiar nu constituie o nulitate şi, în consecinţă, nu poate conduce la desfiinţarea hotărârilor pronunţate în cauză şi trimiterea cauzei la parchet pentru refacerea urmăririi penale. Este adevărat că asistenţa juridică este obligatorie, printre altele, când inculpatul este arestat în cauză sau în altă cauză, şi tot astfel legea sancţionează cu nulitatea absolută dispoziţiile relative la asistenţa juridică când aceasta este obligatorie. În cauză, nu sunt incidente aceste dispoziţii imperative pentru că ele au fost respectate. Astfel, în faza urmăririi penale şi a judecăţii în faţa primei instanţe, inculpatul S.A. a fost asistat de avocat ales în persoana domnului avocat T.G. Din adresa nr. 5081 din 14 iunie 2006 a Baroului Bucureşti a rezultat că acesta figurează în Baroul Bucureşti începând cu 1 februarie 2005, în calitate de avocat stagiar. Or, în această situaţie, se constată că nu instanţa a desemnat acest avocat pentru a asigura apărarea inculpatului, ci chiar inculpatul a făcut această alegere, caz în care nu şi-ar putea invoca propria culpă legat de calitatea asistenţei juridice prestate de avocatul ales. Dar, osebit de acest argument de ordin moral se constată că avocatul ales are pregătirea de specialitate, este înscris în Barou, iar împrejurarea că a acordat asistenţă inculpatului în faţa unei instanţe la care nu avea dreptul reprezintă o încălcare a legii de organizare şi funcţionare a avocaturii, ce poate fi constatată şi sancţionată ca o abatere disciplinară de cei în drept. Aşa fiind, asistenţa juridică acordată inculpatului, în aceste condiţii, nu poate echivala cu o lipsă a acesteia, sancţionată cu nulitatea actelor astfel efectuate *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 5201 din 12 septembrie 2006, www.scj.ro).*

Condiţia audierii prealabile a inculpatului în prezenţa avocatului ales sau numit din oficiu (cu excepţia situaţiei în care acesta declară că înţelege să uzeze de dreptul la tăcere) apare ca fiind de o egală importanţă ca şi celelalte condiţii impuse de Codul de procedură penală pentru luarea măsurii preventive a controlului judiciar. Prin instituirea condiţiei audierii prealabile a inculpatului este reglementată o garanţie a dreptului la apărare al inculpatului, care înlătură astfel posibilitatea luării măsurii controlului judiciar în mod arbitrar. Chiar dacă asistenţa juridică nu este obligatorie în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară sau al judecăţii, la luarea măsurii controlului judiciar este obligatorie ascultarea inculpatului, în prezenţa avocatului ales sau numit din oficiu. Chiar şi numai absenţa avocatului de la ascultare este suficientă pentru a atrage nulitatea măsurii restrictive de libertate, prin vătămarea gravă a dreptului la apărare al inculpatului, ce nu poate fi înlăturată în alt mod *(I.C.C.J., completul de 5 judecători, decizia nr. 292/2017, www.scj.ro).*

g) ***obligaţia procurorului de a sesiza judecătorul de cameră preliminară în vederea confirmării ordonanţei de redeschidere în termen de cel mult 3 zile calculat de la data dispunerii soluţiei de redeschidere [art. 335 alin. (4) C.proc.pen.]***[1].

- potrivit art. 335 C.proc.pen., procurorul are obligaţia de a solicita confirmarea redeschiderii urmăririi penale ***dacă a fost comunicată ordonanţa conţinând soluţia de netrimitere în judecată***, în următoarele patru cazuri:

1. dacă *procurorul ierarhic superior* celui care a dispus soluţia *de clasare, în cadrul controlului ierarhic, exercitat din oficiu sau la plângerea persoanei interesate*, constată, ulterior dispunerii soluţiei de clasare, în urma unei noi evaluări a materialului de urmărire penală existent în cauză, că *nu a existat împrejurarea* pe care se întemeia *clasarea* (*temeiul de fapt sau de drept*); în această ipoteză se va dispune ***infirmarea*** **ordonanţei de clasare sau a dispoziţiei de clasare din rechizitoriu şi redeschiderea urmăririi penale**;

2. dacă *procurorul ierarhic superior* celui care a dispus soluţia *de renunţare la urmărirea penală, în cadrul controlului ierarhic, exercitat din oficiu conform art. 318 alin. (10) C.proc.pen.*, constată în urma evaluării materialului de urmărire penală existent în cauză, că *nu a existat împrejurarea* pe care se întemeia *renunţarea (temeiul de fapt sau de drept*; *de pildă, în ipoteza în care soluţia este dată pentru o infracţiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de 7 ani)*, se va dispune ***infirmarea*** **ordonanţei de renunţare la urmărirea penală şi redeschiderea urmăririi penale**;

3. în ipoteza în care *procurorul de caz* constată că după dispunerea soluţiei de clasare *au apărut fapte sau împrejurări noi*, necunoscute la momentul adoptării soluţiei, din care rezultă că *a dispărut împrejurarea (temeiul de fapt sau de drept) pe care se întemeia clasarea*; în această situaţie se va dispune ***revocarea*** **ordonanţei de clasare şi redeschiderea urmăririi penale**;

4. când *procurorul de caz* constată că suspectul sau inculpatul *nu şi-a îndeplinit cu rea-credinţă obligaţiile* impuse prin ordonanţa de renunţare la urmărire penală în termenul stabilit; în acest caz se va dispune ***revocarea*** **ordonanţei de renunţare la urmărirea penală şi redeschiderea urmăririi penale**;

- *în aceste cazuri de redeschidere a urmăririi penale* (indiferent dacă redeschiderea s-a dispus din oficiu ori ca urmare a soluţionării de procurorul ierarhic superior a plângerii formulate împotriva ordonanţei de clasare), dacă a fost comunicată ordonanţa conţinând soluţia de netrimitere în judecată, procurorul trebuie să sesizeze judecătorul de cameră preliminară în vederea confirmării ordonanţei de redeschidere în termen de cel mult 3 zile calculat de la data dispunerii soluţiei de redeschidere (termen procedural imperativ), ***sub sancţiunea nulităţii absolute.***

Spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală nu prevede drept cazuri de nulitate absolută:

1. *sesizarea instanţei;*

---

[1] *În sensul că* această ipoteză este o nulitate relativă expresă în care vătămarea procesuală este prezumată *ex lege*, a se vedea *A. Zampieri*, op. cit., p. 202.

- nerespectarea dispozițiilor referitoare la sesizarea instanței prin rechizitoriu vor fi avute cu ocazia evaluării efectuate de judecătorul de cameră preliminară, iar atunci când nu poate fi stabilit obiectul sau limitele sesizării se va dispune restituirea cauzei la parchet; sancțiunea specifică va fi neregularitatea rechizitoriului, iar nu nulitatea.

2. *efectuarea referatului de evaluare în cauzele cu infractorii minori în cursul judecății, când acesta nu a fost efectuat în cursul urmăririi penale.*

3.3.3. Invocarea nulității absolute

- nulitatea absolută se constată din oficiu sau la cererea procurorului, persoanei vătămate, suspectului ori a părților;

- potrivit art. 281 alin. (3) C.proc.pen., cazurile de nulitate absolută prevăzute la de art. 281 alin. (1) **lit. a), b), c) și d) C.proc.pen.** ***pot fi invocate în orice stare a procesului***[1];

- având în vedere că în urma *DCC nr. 302/2017* încălcarea normelor de competență materială, personală și funcțională a organelor de urmărire penală este sancționată cu nulitatea absolută, aceasta putea fi invocată în orice stare a procesului, inclusiv în faza de judecată, indiferent de modul de sesizare a instanței; astfel, nu mai exista o limitare legală a invocării acestei nelegalități doar în faza de cameră preliminară, instanța de judecată putând analiza oricând în cursul acestei faze procesuale dacă au fost respectate normele imperative de competență în cursul urmăririi penale; este însă necesar ca analiza incidenței acestui caz de nulitate absolută să nu fi fost deja efectuată în faza de cameră preliminară, întrucât hotărârea definitivă a judecătorului de cameră preliminară prin care s-a apreciat că nu se poate reține incidența cazului de nulitate absolută generat de necompetența organelor de urmărire penală are autoritate de lucru judecat, principiul securității raporturilor juridice neputând fi relativizat prin intervenția instanței de contencios constituțional[2]; prin urmare, consecutiv DCC nr. 302/2017 încălcarea normelor de competență materială, personală și funcțională a organelor de urmărire penală putea fi cenzurată și în faza de judecată, dacă o analiză efectivă a acestei ipoteze nu a fost efectuată deja prin

---

[1] Nu prezintă importanță modalitatea în care a fost sesizată instanța de judecată. Deopotrivă, trebuie avut în vedere că unele cazuri de nulitate absolută pot fi invocate și prin intermediul recursului în casație [judecarea cauzei de către o instanță judecătorească inferioară în grad celei competente material sau personal constituie un motiv de recurs în casație prevăzut de art. 438 alin. (1) pct. 1 C.proc.pen.]. Tot astfel, pe calea contestației în anulare se pot invoca în temeiu art. 426 lit. c)-g) C.proc.pen. unele cazuri de nulitate absolută.

[2] Dacă încălcarea normelor de competență materială, personală și funcțională a organelor de urmărire penală a fost evaluată în faza de cameră preliminară anterior *DCC nr. 302/2017* din perspectiva nulității relative, instanța de judecată va putea proceda consecutiv deciziei Curții Constituționale la o verificare a incidenței nulității absolute, în această ipoteză neputându-se aprecia că este încălcată autoritatea de lucru judecat a încheierii definitive a judecătorului de cameră preliminară. Deopotrivă, dacă se descoperă în faza de judecată că inculpatul avea o anumită calitate care atrăgea incidența normelor de competență personală, iar judecătorul de cameră preliminară nu a avut cunoștință de această împrejurare și nici nu a verificat respectarea competenței organelor de urmărire penală din această perspectivă, analiza de legalitate poate fi efectuată în faza de judecată.

hotărârea defintivă a judecătorului de cameră preliminară, iar efectul constatării acestei nulități în faza de judecată ar trebui să se răsfrângă cel puțin în privința probelor administrate în prima fază a procesului, care ar trebui excluse juridic și material de instanța de judecată înainte de dezbaterea cauzei;

- consecutiv *DCC nr. 88/2019*, nulitatea absolută incidentă în ipoteza prevăzută de art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen. (neasistarea suspectului sau inculpatului de către un apărător, deși legea prevede obligativitatea asistenței juridice) putea fi invocată *în orice stare a procesului*[1]; pe de o parte, încălcarea acestor norme imperative referitoare la respectarea dreptului la apărare poate fi sancționată în faza de cameră preliminară, dacă se reține incidența cazului de nulitate în legătură cu faza de urmărire penală; pe de altă parte, instanța va putea sancționa atât actele nelegale efectuate în cursul urmăririi penale, cât și cele ale judecătorului de cameră preliminară atunci când reține incidența dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen.; astfel, constatând incidența acestui caz de nulitate absolută, instanța va putea exclude probele nelegal administrate în faza de urmărire penală, dacă o astfel de analiză nu a fost efectuată efectiv prin încheierea definitivă a judecătorului de cameră preliminară; deopotrivă, instanța va putea constatata nulitatea absolută a încheierii judecătorului de cameră preliminară care a desfășurat procedura cu încălcarea exigențelor dreptului la apărare, caz în care se impune trimiterea cauzei în faza procesuală a camerei preliminare pentru ca aceasta să se desfășoare în mod legal;

- prin Legea de modificare a Codului de procedură penală a fost limitată posibilitatea de invocare a cazurilor de nulitate absolută constând în nerespectarea competenței materiale sau personale a organului de urmărire penală și nerespectarea dreptului părților și subiecților procesuali principali de a fi asistați de un avocat în cazul în care asistența juridică este obligatorie, după cum urmează: a) *până la încheierea procedurii în camera preliminară*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale; b) în orice stare a procesului, dacă încălcarea a intervenit în procedura camerei preliminare sau în cursul judecății; c) în orice stare a procesului, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaștere a vinovăției; nu cred că prin această modificare s-a urmărit întocmai opinia instanței de contencios constituțional conturată în direcția inexistenței unei limite temporale de invocare a nulității absolute;

- trebuie avut în vedere că în cazul în care instanța este sesizată prin *acordul de recunoaștere a vinovăției*, nulitatea absolută indiferent de caz poate fi invocată ***în orice stare a procesului***;

---

[1] A se vedea DCC nr. 88/2019, parag. 46: „reglementarea unei noi faze a procesului penal nu reprezintă un motiv întemeiat, care să justifice legiferarea unui termen (încheierea procedurii în camera preliminară) până la care încălcarea dispozițiilor legale referitoare la asistarea obligatorie a inculpatului intervenită în procedura camerei preliminare să poată fi invocată; în lipsa intervenției legiuitorului este dificil de conturat o soluție la adăpost de critici pentru ipoteza în care această nulitate absolută a intervenit în faza de cameră preliminară, fiind în sarcina instanței să găsească soluția care să contrabalanseze în mod eficient lipsa dreptului la apărare pe parcursul unei faze procesuale".

- Curtea Constituțională a permis invocarea ***în faza de judecată*** şi a unor cazuri de nulitate absolută în legătură cu acte efectuate în cursul urmăririi penale, cum ar fi cele decurgând din:

1. încălcarea principiului loialității prevăzut de art. 101 C.proc.pen. (a se vedea DCC nr. 802/2017, parag. 29: „Curtea constată, totodată, că o verificare a loialității/ legalității administrării probelor, din această perspectivă, este admisă şi în cursul judecății, aplicându-se, în acest mod, regula generală potrivit căreia nulitatea absolută poate fi invocată pe tot parcursul procesului penal"); astfel, este posibilă excluderea probelor neloial administrate şi în faza de judecată în cazul în care din probele administrate rezultă încălcarea de către organele de urmărire penală a exigențelor art. 101 C.proc.pen., dacă o astfel de evaluare nu a fost efectuată în faza camerei preliminare, ori atunci când în cursul judecății sunt administrate probe care relevă neloialitatea procedurii investigative şi care relevă o altă situație de fapt decât cea avută în vedere de judecătorul de cameră preliminară;

2. administrarea probelor de către alte organe decât cele judiciare în temeiul Protocolului nr. 00750 din 4 februarie 2009 încheiat între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție şi Serviciul Român de Informații, precum şi a art. 6 alin. (1), art. 7 alin. (1) şi art. 9 din Protocolul nr. 09472 din 8 decembrie 2016, încheiat între Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție şi Serviciul Român de Informații (a se vedea DCC nr. 26/2019, parag. 211: „revine Înaltei Curți de Casație şi Justiție şi celorlalte instanțe judecătoreşti, precum şi Ministerului Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție şi unităților subordonate să *verifice în cauzele pendinte*, în ce măsură s-a produs o încălcare a dispozițiilor referitoare la competența materială şi după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, şi să dispună măsurile legale corespunzătoare; atât în cursul judecății în primă instanță, cât şi al celei în apel, instanța de judecată poate constata nulitatea absolută a punerii în executare a mandatelor de supraveghere tehnică şi, pe cale de consecință, exclude probele nelegal administrate"); evaluarea legalității punerii în executare a procedeelor probatorii poate fi efectuată în faza de judecată consecutiv deciziilor Curții Constituționale, deoarece vizează o ipoteză de nulitate absolută care nu putea fi evaluată anterior acestor decizii în faza de cameră preliminară;

- în schimb, ca efect al *DCC nr. 320/2017* şi *DCC nr. 88/2019*, ***cazul de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. a rămas în mod nejustificat singurul care trebuie invocat în condițiile art. 281 alin. (4) C.proc.pen., respectiv***:

1. *până la încheierea procedurii în camera preliminară*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau; aceste nulități absolute pot fi invocate atât în cadrul procedurii desfăşurate în fața judecătorului de cameră preliminară de la instanța sesizată prin rechizitoriu, cât şi pentru prima dată în calea de atac a contestației în fața instanței de control judiciar;

2. *în orice stare a procesului*, dacă încălcarea a intervenit în procedura camerei preliminare sau în cursul judecății;

3. *în orice stare a procesului*, indiferent de momentul la care a intervenit încălcarea, când instanța a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăției.

- prin Legea de modificare a Codului de procedură penală s-a prevăzut ca şi cazul de nulitate absolută prevăzut de art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. să poată fi invocat în aceleaşi limitele temporale ca şi cel stipulat de art. 281 alin. (1) lit. f) C.proc.pen.;

- în general, cred că în prezent nu există nicio justificare rezonabilă de creare a unei reglementări distincte a modului de invocare a nulităţii absolute; *prin urmare, ar trebui admis pe cale pretoriană că şi acest caz de nulitate absolută poate fi invocat în orice stare a procesului;*

- cazul de nulitate absolută prevăzut de art. 335 alin. (4) C.proc.pen. (incident în procedura confirmării redeschiderii urmăririi penale) poate fi constatat fie în cadrul procedurilor desfăşurate în faţa judecătorului de cameră preliminară sesizat de către procuror cu cerere tardivă de confirmare a redeschiderii urmăririi penale ori cu o cerere de confirmare a renunţării la urmărire penală în urma unei redeschideri nelegale sau în procedura plângerii împotriva unei soluţii de clasare dispuse în urma redeschiderii nelegale, fie în faza de cameră preliminară dacă urmărirea penală a fost redeschisă în absenţa unei confirmări judiciare, iar ulterior se dispune în mod nelegal o soluţie de trimitere în judecată;

- *în cursul urmăririi penale* nulitatea absolută poate fi invocată de părţi ori subiecţii procesuali principali pe calea cererii ori a plângerii sau poate fi constatată din oficiu; procurorul constatând că actele de urmărire penală efectuate de organele de cercetare penală sau chiar de el însuşi sunt nelegale va dispune infirmarea lor şi, pe cale de consecinţă, refacerea acestora cu respectarea exigenţelor de legalitate;

- nulitatea actelor de urmărire penală poate fi invocată pe calea plângerii formulată în temeiul art. 340 C.proc.pen., în faţa judecătorului de cameră preliminară în vederea obţinerii unei soluţii de reluare a urmăririi penale; în cazul în care soluţia de clasare a fost dispusă faţă de un inculpat, judecătorul de cameră preliminară are obligaţia procedurală pozitivă de a verifica legalitatea şi loialitatea urmăririi penale din oficiu ori ca urmare a cererilor şi excepţiilor formulate, putând dispune anularea actelor nelegale ori excluderea probelor nelegal sau neloial administrate;

- în procedurile desfăşurate în faţa judecătorului de drepturi şi libertăţi/judecătorului de cameră preliminară, nulităţile absolute pot fi invocate *oricând, inclusiv pe calea contestaţiei*; judecătorul poate reţine incidenţa unui caz de nulitate absolută, chiar dacă anterior evaluarea legalităţii actelor de urmnărire penală fusese realizată de procuror din oficiu sau ca urmare a plângerii formulate împotriva acestor acte;

- *în cursul judecăţii*, nulitatea absolută poate fi invocată din oficiu de instanţă sau de persoana vătămată sau de părţi ori de procuror prin formularea de excepţii ori prin exercitarea căilor de atac;

- prin Legea de modificare a a Codului de procedură penală s-a prevăzut că dacă în cursul judecăţii se constată nulitatea absolută a procedurii de cameră preliminară, instanţa, prin încheiere, desfiinţează actul prin care s-a dispus începerea judecăţii şi stabileşte limitele în care procedura va fi reluată, încheierea fiind supusă contestaţiei în condiţiile art. 425^1 C.proc.pen.;

- în ipoteza în care instanţa a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei, nulitatea absolută a actelor de urmărire penală poate fi invocată direct în faza de judecată, în acest caz lipsind faza camerei preliminare;

- chiar dacă se constată existența unor cazuri de nulitate absolută după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, acestea nu mai pot fi invocate, cu excepția situației în care motivele de nulitate constituie temeiuri pentru promovarea unei căi extraordinare de atac (de pildă, se poate formula cerere de revizuire a hotărârii penale pentru săvârșirea infracțiunii de fals intelectual în actele de urmărire penală efectuate de procuror, care pe cale de consecință atrag nulitatea actelor procesuale sau procedurale viciate de fals).

3.3.4. Acoperirea nulității absolute

- în principiu, nulitatea absolută nu poate fi acoperită; ***Codul de procedură penală prevede și unele cazuri de excepție, când nulitatea absolută este acoperită***:

a) dacă declinarea a fost determinată de competența materială sau după calitatea persoanei, instanța căreia i s-a trimis cauza poate menține, motivat, probele administrate, actele îndeplinite și măsurile dispuse de instanța care și-a declinat competența [art. 50 alin. (2) C.proc.pen.];

b) atunci când este admisă o declarație de abținere sau o cerere de recuzare a judecătorului, instanța care se pronunță asupra incidentului procedural poate menține actele efectuate de judecătorul incompatibil [art. 68 alin. (6) C.proc.pen.].

3.4. Nulitatea relativă

3.4.1. Noțiune, condiții, sarcina probei

- încălcarea oricăror dispoziții legale, în afara celor care sunt sancționate cu nulitatea absolută determină nulitatea actului atunci când, prin nerespectarea cerinței legale, s-a adus *o vătămare drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali*, care nu poate fi înlăturată altfel decât prin desființarea actului (de exemplu, neacordarea ultimului cuvânt al inculpatului)[1];

- reținerea nulității relative presupune o **analiză graduală în care sarcina probei este partajată** după cum urmează:

1. încălcarea standardelor legale sau convenționale din care izvorăsc drepturilor substanțiale sau procesuale: mai întâi, partea sau subiectul procesual trebuie

[1] În *DCC nr. 302/2017* s-a reținut că „nulitatea relativă este o nulitate virtuală, ce derivă din principiul fundamental al legalității și rezultă din încălcarea dispozițiilor legale referitoare la desfășurarea procesului penal, altele decât cele expres prevăzute de lege, care atrag nulitatea absolută. Aceasta se caracterizează prin faptul că intervine atunci când prin încălcarea dispozițiilor legale s-a produs o vătămare a drepturilor participanților la procesul penal (procuror, părți și subiecții procesuali principali), că aceasta trebuie invocată într-o anumită etapă a procesului penal sau într-un anumit moment procesual, prevăzut de lege, că aceasta se acoperă atunci când titularii dreptului de a o invoca nu își exercită acest drept în termenul de decădere prevăzut de lege și prin faptul că subiecții procesuali care pot invoca nulitatea relativă trebuie să aibă calitatea prevăzută de lege, precum și un interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale pretins încălcate. Așadar, cazurile în care poate fi invocată nulitatea relativă sunt, teoretic, foarte numeroase, fiind reprezentate de toate încălcările unor dispoziții procesual penale, altele decât cele pentru care poate fi invocată nulitatea absolută".

să dovedească că organul judiciar a acționat în mod nelegal, încălcând un drept substanțial sau procesual prevăzut de lege[1];

2. vătămarea: partea sau subiectul procesual trebuie să probeze[2] *in concreto* că, în urma încălcării, a rezultat o vătămare a drepturilor sale; pot fi vătămate *atât drep-*

---

[1] În *DCC nr. 554/2017* Curtea Constituțională a arătat că: „Spre deosebire de Codul de procedură penală din 1968, care – în dispozițiile art. 197 alin. (1) – prevedea existența unei vătămări procesuale în general, iar nu strict existența unei vătămări aduse drepturilor părților, actuala reglementare restrânge sfera nulităților relative numai la acele încălcări care aduc atingere drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali, excluzând din această sferă încălcările care aduc atingere legalității procesului fără a atrage, însă, în același timp, o vătămare a drepturilor părților ori ale subiecților procesuali principali".

[2] *În acest sens*, în *DCC nr. 462/2018* Curtea Constituțională a reținut: „Cum însă nu orice încălcare a unei norme procedurale provoacă o vătămare care să nu poată fi reparată decât prin anularea actului, legiuitorul a instituit regula potrivit căreia nulitatea actului făcut cu încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal intervine numai atunci când s-a adus o vătămare ce nu poate fi înlăturată în alt mod. Această reglementare reflectă preocuparea legiuitorului de a salva actele procedurale care, deși inițial nu au respectat formele procedurale, își pot atinge scopul prin completarea sau refacerea lor. Nimic nu împiedică persoana interesată ca, în ipoteza în care există o vătămare ce nu poate fi înlăturată, să invoce și să dovedească vătămarea pretinsă. Condiționarea anulării actului de procedură care nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege de existența unei vătămări ce nu poate fi înlăturată în alt mod nu are semnificația unei sustrageri a acestuia de la aplicarea sancțiunilor legale sau a unei «derogări» de la obligativitatea respectării legii. (...) analizând criticile de neconstituționalitate ale autorului excepției, Curtea constată că acesta dorește ca sancțiunea nulității absolute să intervină în cazul încălcării tuturor normelor de procedură penală, fără nicio distincție. Or, acest lucru ar echivala cu reglementarea unei prezumții absolute că încălcarea oricărei norme procedurale generează o vătămare, care nu poate fi înlăturată decât prin aplicarea sancțiunii nulității absolute, iar nu prin aplicarea altor remedii procesuale. O asemenea reglementare ar presupune că încălcarea oricărei dispoziții legale ar atrage, *per se*, sancțiunea cea mai gravă – nulitatea absolută – consecința într-un asemenea caz fiind îngreunarea desfășurării procedurilor penale".

Tot astfel, în *DCC nr. 630/2019* s-a arătat că: „În ceea ce privește vătămarea ce trebuie dovedită, în doctrină s-a apreciat că, deși legea nu precizează în ce poate consta vătămarea procesuală, aceasta se poate constitui în încălcarea drepturilor pe care le au părțile în procesul penal. De asemenea, s-a arătat că se poate defini vătămarea ca atingerea adusă principiilor fundamentale ale procesului penal din care rezultă posibilitatea de a nu se realiza scopul acestuia. Prin «vătămare» se poate înțelege orice atingere adusă justiției sau intereselor legitime ale părților. Atingerea se aduce părților din proces în cazul în care li se încalcă un drept procesual ori o garanție procesuală de natură a le asigura apărarea intereselor lor legitime în cursul procesului penal. Din analiza dispozițiilor art. 282 din Codul de procedură penală și a celor reținute de doctrină, Curtea a constatat că, *în cazul nulității relative, vătămarea se referă la o încălcare a normelor ce are drept consecință o afectare a drepturilor procesuale ale persoanei îndreptățite de a o invoca*. În speță, fiind vorba despre încălcarea normelor referitoare la competența materială și după calitatea persoanei a organului de urmărire penală, Curtea a reținut că, «teoretic, orice încălcare de către organul de urmărire penală a normelor relative la drepturile procesuale poate determina o vătămare independent de respectarea regulilor de competență ale acestuia. În consecință, demonstrarea vătămării va putea fi realizată prin relevarea consecințelor actului organului de urmărire penală, printr-o modalitate independentă, ce nu implică, întotdeauna, analiza respectării competenței acestuia. Cu alte cuvinte, încălcarea

turile substanţiale (de pildă, demnitatea umană, viaţa privată, secretul profesional etc.), *cât şi drepturile procesuale* (în special diferite componente ale dreptului la un proces echitabil, cum ar fi: dreptul de apărare prin intermediul unui avocat, dreptul de a fi informat de îndată cu privire la acuzaţia penală, dreptul la tăcere etc.); cele mai multe dintre aceste drepturi existente în patrimoniul părţilor şi subiecţilor procesuali principali sunt consacrate şi de Constituţie, Cartă, sau de Convenţia europeană ori de jurisprudenţa CtEDO sau CJUE, astfel că interesele procesuale ale persoanei în favoarea căreia este instituită norma legală nesocotită vătămarea, pot fi facil identificate sau rezultă *ex re*; în absenţa constatării unei vătămări inerente încălcării drepturilor fundamentale, acestea ar fi lipsite în concret de conţinut;

3. inexistenţa unui mecanism compensatoriu[1]**:** Codul de procedură penală asumă ca fiind iremediabile numai vătămările rezultate în urma reţinerii unui caz de nulitate absolută sau cele explicit prevăzute de lege în acest sens; astfel, constatarea nelegalităţii şi a producerii unei vătămări nu conduce *per se* la înlăturarea actului sau a probei nelegale, fiind necesar să nu poată fi identificat niciun mecanism procesual prin care vătămarea să poată fi efectiv înlăturată;

- cercetarea posibilităţii existenţei unui remediu trebuie să aibă loc *numai după determinare precisă a modalităţii nelegale* în care a fost întocmit actul sau administrată proba, *precum şi a amplorii vătămării* drepturilor părţii sau subiectului procesual principal. În cazul în care procesul penal este în faza de cameră preliminară, este necesară *stabilirea explicită* de către judecător *a nelegalităţii în emiterea actului sau în administrarea probei şi a vătămării*, indiferent dacă este identificat sau nu un mecanism compensatoriu[2];

---

de către organul de urmărire penală a normelor relative la drepturile procesuale poate produce o vătămare, chiar şi atunci când normele de competenţă au fost respectate, situaţie în care vătămarea e mai uşor de dovedit, fiind precis determinată»".

În sensul că în toate cazurile în care se constată împiedicarea unei părţi de a-şi exercita un drept procesual ori de a beneficia de o garanţie procesuală a dreptului său la apărare, vătămarea procesuală constând tocmai în restrângerea posibilităţilor părţii de susţinere a intereselor sale legitime, partea care invocă nulitatea relativă nu are obligaţia de a dovedi prin probe vătămarea, fiind suficient doar să demonstreze existenţa împiedicării. Pentru mai multe detalii, a se vedea *Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 1011.

[1] Pentru detalierea mecanismelor compensatorii în materia probelor, a se vedea analiza sancţiunii excluderii probelor nelegal sau neloial administrate.

[2] În această privinţă, în literatura de specialitate [*I. Kuglay*, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1296-1298] s-a reţinut că: „atunci când vătămarea poate fi înlăturată şi în alt mod decât prin desfiinţarea actului, actul nu va fi anulat, înlăturat, *dar se va proceda la înlăturarea vătămării printr-o altă modalitate.* Prin urmare, *condiţia presupune cu necesitate găsirea unui procedeu de înlăturare a vătămării, vătămare care, întrucât a fost constatată, va trebui apoi şi înlăturată.* A constata caracterul relativ al nulităţii nu înseamnă că nelegalitatea, nefiind dintre cele care ar atrage nulitatea absolută, poate prin aceasta să devină indiferentă procesului penal, lăsând astfel nesancţionat actul nelegal. Iar sancţiunea constă, în cazul nulităţii relative, ca şi în cazul celei absolute, în îndepărtarea consecinţelor vătămătoare ale nelegalităţii, chiar dacă, în cazul celei relative, actul nelegal nu este îndepărtat. Menţinerea actului nelegal nu se justifică decât prin acest rezultat al procedurii, constând în înlăturarea efectivă a vătămării. Practica în schimb pare a se mărgini la a constata simpla posibilitate de înlăturare a vătămării,

- **sarcina probei:** în acord cu *revirimentul Ibrahim*, dovedirea de către partea sau subiectul procesual principal a îndeplinirii primelor două condiţii conduce la reţinerea unei ***prezumţii relative de inechitate a procesului penal şi la inversarea sarcinii probei***[1] cu privire la identificarea mecanismului compensatoriu care să remedieze vătămarea produsă; astfel, apreciez că nu este în sarcina părţii sau a subiectului procesual să dovedească un fapt negativ nedeterminat, acela că nu există niciun mecanism compensatoriu al vătămării produse care să conducă la înlăturarea efectelor vătămării şi la salvgardarea echitabilităţii procedurii în ansamblu. Necesitatea

---

fără a se mai preocupa ulterior de această consecinţă. Mai mult, verificarea condiţiilor nulităţii în camera preliminară începe de cele mai mult ori cu constatarea că, oricare ar fi vătămarea, ea ar putea fi remediată în cursul judecăţii, ceea ce duce *de plano* la respingerea excepţiei. (...) Apoi, constatarea existenţei unei vătămări remediabile nu poate rămâne fără consecinţe, ci trebuie procedat efectiv la înlăturarea ei. De aceea, judecătorul de cameră preliminară va trebui nu doar să identifice vătămarea, ci, pentru a menţine actul nelegal, el va trebui să indice, în concret, şi care vor fi mijloacele procedurale de remediere a ei. Indicarea acestor mijloace se va impune cu caracter obligatoriu în faza de judecată. A proceda altminteri, respectiv a expedia critica nulităţii şi a menţine actul nelegal numai în considerarea unei ipotetice posibilităţi de remediere a vătămării, fără a şi indica cu caracter obligatoriu mijlocul procesual ce se va utiliza pentru aceasta şi, ulterior, fără a proceda în concret la remedierea ei, ar însemna a lipsi de conţinut instituţia şi a desconsidera principiul legalităţii. Nulitatea relativă îşi găseşte cel mai adesea aplicarea *în materia mijloacelor de probă.* Despre majoritatea acestora se poate susţine, întemeiat, că pot fi readministrate: un martor poate fi reaudiat, o expertiză poate fi refăcută ori completată, o probă obţinută printr-un anume mijloc de probă poate fi verificată printr-un alt mijloc de probă etc. Transpunând cele de mai sus în materia probelor, reţinem că: *a) Simpla constatare a posibilităţii de readministrare a unui mijloc de probă sau de suplimentare a probatoriului nu rezumă modul de soluţionare a excepţiei nulităţii relative a probei. b)* Astfel, după ce se constată care este, în concret, vătămarea produsă prin administrarea nelegală a probei (păstrând exemplele, obţinerea unei informaţii incriminatoare pentru inculpatul al cărui apărător nu a fost anunţat despre audierea martorului, o expertiză care susţine învinuirea împotriva inculpatului căruia nu i s-a dat posibilitatea să îşi desemneze expert parte), *trebui menţionat şi prin ce mijloace procesuale se va înlătura în concret vătămarea*; au această aptitudine, spre exemplu, reaudierea martorului în condiţii de legalitate, respectiv refacerea sau completarea expertizei. c) În fine, vătămarea nu este înlăturată de faptul că urmează a fi „dublate" mijloacele de probă, ci prin modul în care acestea vor fi *evaluate.* De aceea, *readministrarea mijloacelor de probă ori suplimentarea probatoriului trebuie finalizată printr-un examen de fiabilitate a probelor în cadrul următoarelor limite:* nu se vor putea reţine în defavoarea celui protejat prin norma iniţial încălcată decât probele legal obţinute, celelalte putând fi, eventual, valorificate numai: *(i)* împotriva altor persoane; sau *(ii)* în favoarea celui protejat prin norma încălcată. *Acest mecanism de înlăturare a vătămării, care să permită şi menţinerea actului nelegal, trebuie stabilit, explicitat, cu ocazia soluţionării excepţiei privind nulitatea relativă: se va arăta în concret mijlocul procesual de înlăturare a vătămării şi, când acesta constă în administrarea unor mijloace de probă, se vor stabili limitele valorii probatorii a actelor nelegale*".

[1] Curtea Europeană a apreciat că, în absenţa unor motive temeinice pentru restricţionarea dreptului la apărare, sarcina probei este inversată, incumbând Guvernului să dovedească în mod convingător de ce, în mod excepţional şi în raport de circumstanţele special ale cauzei, că echitabilitatea procedurii în ansamblu nu a fost în mod iremediabil afectată prin restrângerea nelegală a dreptului la apărare (CtEDO, *Ibrahim şi alţii c. Marii Britanii*, Marea Cameră, hotărârea din 13 septembrie 2016, parag. 301).

identificării existenţei unui ***mecanism concret de înlăturare a vătămării*** aparţine fie parchetului, fie judecătorului care decide că actul nelegal şi vătămător trebuie menţinut şi nu anulat; în această privinţă trebuie avut în vedere şi raţionamentul Curţii de la Strasbourg din cauza *Sîrghi c. României*, în care s-a subliniat că instanţele trebuie să urmărească repararea consecinţelor care decurg din nerespectarea drepturilor inculpatului (CtEDO, *Sîrghi c. României*, hotărârea din 24 mai 2016, parag. 51).

- mecanismele compensatorii trebuie să ţină cont atât de natura drepturilor încălcate, cât şi de jurisprudenţa CtEDO; remediul trebuie să fie *proporţional* cu natura dreptului încălcat şi cu amploarea vătămării *şi să fie apt să înlăture* orice efecte (directe sau colaterale) asupra echitabilităţii procedurii, în ipoteza în care actul nu va fi anulat, respectiv, proba nu va fi exclusă. Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată trebuie să indice *în mod concret* în ce constă remediul şi modul în care acesta este de natură a contrabalansa nelegalitatea din cursul urmăririi penale şi de a avea rol profilactic. Dispoziţiile judecătorului de cameră preliminară *sunt obligatorii* ulterior în faza de judecată, fiind premisa necesară care a condus la menţinerea actului sau a probei nelegale;

- trebuie avut în vedere că evaluarea echitabilităţii procedurii în ansamblu pe care o efectuează Curtea de la Strasbourg, în scopul de a stabili impactul nelegalităţilor procedurale din cursul urmăririi penale, cu privire la ansamblul standardului de echitabilitate al procedurilor nu poate fi aplicată *tale quale* în faza camerei preliminare, întrucât, judecătorul de cameră preliminară nu are privilegiul de a fi plasat la finalul procesului penal, după epuizarea tuturor căilor interne de atac, astfel cum se poziţionează instanţa europeană;

- în analiza echitabilităţii procedurii investigative, în ansamblu, judecătorul de cameră preliminară poate evalua, inclusiv prin raportare la unele dintre *criteriile Ibrahim* [de pildă, a) dacă acuzatul era într-o situaţie vulnerabilă, spre exemplu, ca urmare a vârstei sau capacităţii intelectuale; (...) c) dacă acuzatul a avut posibilitatea să conteste autenticitatea mijlocului de probă şi să opună folosirii lui; (...) f) în cazul unei declaraţii, natura acesteia şi dacă aceasta a fost în mod prompt retractată sau modificată; g) interesul public existent pentru urmărirea şi pedepsirea infracţiunii în cauză (CtEDO, *Ibrahim şi alţii c. Marii Britanii*, Marea Cameră, hotărârea din 13 septembrie 2016, parag. 274)], dacă anumite nelegalităţi au fost compensate prin garanţiile ulterioare ale dreptului la apărare care au permis sau, cel puţin, au creat premisele, pentru exercitarea efectivă a dreptului la apărare.

- în lipsa instituirii de către judecătorul de cameră preliminară a unui mecanism compensatoriu, simpla trimitere la posibilitatea readministrării probei nelegale în faza de judecată, face ca reţinerea nelegalităţii administrării probei în cursul urmăririi penale să se înfăţişeze ca o veritabilă „victorie pirică" pentru partea sau subiectul procesual ale cărui drepturi au fost încălcate;

- cu titlu de exemplu, pot fi reţinute drept cazuri în care intervine sancţiunea nulităţii relative:

i. încălcarea de către organele de urmărire penală sau de către instanţe a dreptului suspectului sau inculpatului la asistenţă gratuită din partea unui interpret, în acest fel aducându-se o atingere gravă dreptului la un proces echitabil, prin imposibilitatea

asigurării participării efective la desfăşurarea procedurii a celor ce nu înţeleg sau nu vorbesc limba şi lipsa unei apărări efective şi eficiente;

ii. încălcarea obligaţiei procedurale pozitive prevăzute de art. 305 alin. (3) C.proc.pen. prin efectuarea ansamblului urmăririi penale *in rem* dincolo de momentul în care, în mod rezonabil, se putea formula o „acuzaţie în materie penală", care conduce la o vătămare a dreptului la un proces echitabil al „acuzatului";

iii. încălcarea dreptului inculpatului de a fi încunoştinţat cu privire la audierea unor martori determinaţi în acuzare, care a avut ca efect restrângerea dreptului la apărare prin imposibilitatea participării avocatului ales al inculpatului la audiere;

iv. schimbarea încadrării juridice de prima instanţă direct prin sentinţă, fără punerea anterioară în discuţia părţilor şi a procurorului;

v. administrarea de probe relevante după închiderea dezbaterilor în faţa primei instanţe, probe care au fost avute în vedere la dispunerea soluţiei de condamnare/ amânare a aplicării pedepsei;

vi. încălcarea dispoziţiilor art. 139 alin. (4) C.proc.pen. referitoare la condiţiile în care poate avea loc supravegherea tehnică a raportului dintre avocat şi persoana pe care o asistă sau o reprezintă, care conduce la vătămarea dreptului la viaţă privată şi a dreptului la apărare (inclusiv în componenta relativă la confidenţialitatea raportului avocat - client);

Nulitatea relativă nu intervine decât dacă încălcarea a avut drept consecinţă o vătămare a drepturilor procesuale ale persoanei îndreptăţite de a o invoca. Vătămarea nu coincide cu simpla existenţă a actului îndeplinit cu încălcarea legii, ci este determinată de conţinutul acestuia în raport cu interesele procesuale ale persoanei în favoarea căreia este instituită norma legală nesocotită. Condiţia cerută de lege în cazul unei nulităţi relative este aceea ca dreptul procesual încălcat să nu poată fi restabilit. În ceea ce priveşte vătămarea, se impune a se reţine că aceasta nu va opera atunci când poate fi înlăturată printr-o altă modalitate. Prin urmare, condiţia presupune, cu necesitate, găsirea unui procedeu de înlăturare a vătămării. Constatarea caracterului relativ al unei nulităţi nu înseamnă că nelegalitatea nu trebuie înlăturată. Dimpotrivă, se impune îndepărtarea consecinţelor vătămătoare ale nelegalităţii, chiar dacă, în cazul nulităţii relative, actul nelegal nu este îndepărtat. În materia mijloacelor de probă, Înalta Curte reţine că omisiunea instanţei de fond privind administrarea unor probe, cum ar fi audieri de martori, efectuarea de expertize – astfel cum s-a invocat de apărare – poate fi suplinită în calea de atac, apelul fiind devolutiv. Prin urmare, nu se impune anularea actului, pretins nelegal, în condiţiile existenţei unei posibilităţi reale de înlăturare a pretinsei vătămări procesuale *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 301/2019, www.scj.ro).*

În cazul infracţiunii de bancrută frauduloasă prevăzută în art. 241 C.pen., ordonanţa prin care procurorul a dispus efectuarea unei expertize ale cărei obiective presupun analiza desfăşurării procedurii de insolvenţă şi a desemnat un expert care nu are calitatea de practician în insolvenţă, cu încălcarea dispoziţiilor art. 39 alin. (2) din O.U.G. nr. 86/2006 – potrivit cărora

expertizele dispuse de organul de urmărire penală ori de instanța de judecată în cazurile privind desfășurarea procedurilor de insolvență sunt efectuate de către practicieni în insolvență definitivi și compatibili se sancționează cu nulitatea relativă, în condițiile art. 282 C.proc.pen., cu consecința excluderii raportului de expertiză *(I.C.C.J., secția penală, completul de 2 judecători de cameră preliminară, încheierea din 22 octombrie 2018, www.scj.ro).*

3.4.2. Invocarea și acoperirea nulității relative

- nulitatea relativă poate fi invocată de procuror[1], persoana vătămată, suspect, inculpat, partea civilă, partea responsabilă civilmente care trebuie să facă dovada:

1. încălcării dispoziției legale;

2. a vătămării procesuale;

3. a faptului că vătămarea nu poate fi înlăturată decât prin anularea actului;

4. *a existenței unui interes procesual propriu în respectarea dispoziției legale încălcate* (de pildă, inculpatul nu poate invoca neregularitatea procedurii de citare a persoanei vătămate dacă aceasta nu îi produce nicio vătămare a drepturilor procesuale; tot astfel, procurorul nu are interes procesual de a invoca în apel nelegala citare a părții civile la judecata în primă instanță, când acțiunea civilă a fost exercitată de partea civilă, care și-a și retras plângerea prealabilă).

- *prin DCC nr. 554/2017* Curtea Constituțională a considerat că soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) C.proc.pen., care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, este neconstituțională; prin urmare, consecutiv acestei decizii, procurorul, *instanța de judecată, judecătorul de drepturi și libertăți sau cel de cameră preliminară va putea invoca* ***din oficiu*** *nulitățile relative*; invocarea nulității relative din oficiu de către judecător nu este subordonată interesului părții[2]

---

[1] În *DCC nr. 857/2017* s-a reținut „în ceea ce privește interesul procesual propriu al procurorului, Curtea reține că legiuitorul nu a avut în vedere un interes personal al acestuia, ci interesul circumscris prevederilor constituționale și legale privind rolul Ministerului Public. Astfel, potrivit art. 131 alin. (1) din Constituție, în activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor. Totodată, Codul de procedură penală reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală, stabilind competențele și rolul procurorului. Așa fiind, Curtea constată că interesul procesual propriu al procurorului este determinat de interesul general în considerarea căruia acesta acționează în fiecare caz și circumscris prevederilor constituționale și legale care stau la baza configurării rolului Ministerului Public".

[2] Din considerentele *DCC nr. 554/2017* rezultă că în interesul aflării adevărului și pentru justa soluționare a cauzei, judecătorul de cameră preliminară, în etapa camerei preliminare, respectiv instanța de judecată, în cursul judecății trebuie să poată invoca din oficiu nulitatea relativă atunci când, de pildă, se pune problema încălcării unor prevederi legale cu ocazia administrării unor probe.; soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) C.proc.pen., care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, aduce atingere prevederilor constituționale ale art. 1 alin. (3) și (5) privind statul de drept – în componenta sa referitoare la dreptate ca valoare supremă – și principiul legalității și ale art. 124 cu privire la înfăptuirea justiției.

sau procurorului[1], putând fi realizată indiferent de particularităţile cauzei, urmând a fi analizată *in concreto* întrunirea condiţiilor nulităţii relative;

Potrivit art. 282 alin. (3) şi (4) C.proc.pen., nulitatea relativă se invocă în cursul sau imediat după efectuarea actului ori cel mai târziu:

a) ***până la închiderea procedurii de cameră preliminară***, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură; faţă de formularea art. 282 alin. (4) C.proc.pen., indiferent de momentul în care a avut loc încălcarea dispoziţiilor legale în cursul urmăririi penale care atrage aplicarea sancţiunii nulităţii relative aceasta poate fi invocată până la închiderea procedurii de cameră preliminară;

- consider că prin noţiunea autonomă *„până la încheierea procedurii în camera preliminară"* trebuie înţeles momentul de finalizare a dezbaterilor şi de soluţionare a cererilor şi excepţiilor în procedura stipulată de art. 345 C.proc.pen.[2]; prin urmare, în procedura prevăzută de art. 346 C.proc.pen. (desfăşurată după expirarea termenului prevăzut pentru procedura incidentală şi care are ca obiect numai stabilirea soluţiei care urmează a fi pronunţată: restituirea cauzei la parchet sau începerea judecăţii) sau în calea de atac a contestaţiei[3] nu mai pot fi invocate noi cereri şi excepţii relative la legalitatea şi loialitatea urmăririi penale care pot atrage incidenţa sancţiunii nulităţii relative;

- în cursul urmăririi penale procurorul poate invoca din oficiu nulitatea relativă a propriilor acte ori a actelor efectuate nelegal de organele de cercetare penală;

b) ***până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită***, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanţa a fost sesizată cu un acord de recunoaştere a vinovăţiei;

c) ***până la următorul termen de judecată cu procedura completă***, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii; nu prezintă importanţă motivul pentru care subiectul procesual care poate invoca nulitatea relativă a lipsit de la termenul de judecată la care a fost efectuat actul nelegal;

- nulitatea relativă poate fi invocată direct în apel numai dacă partea, subiectul procesual principal sau procurorul nu au avut ocazia să o invoce la judecată în primă instanţă (de pildă, în ipoteza în care nulitatea relativă a intervenit în cadrul stadiului dezbaterii ori vizează hotărârea pronunţată în primă instanţă) sau dacă deşi au invocat-o instanţa a apreciat că nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege pentru anularea actului;

---

[1] Trebuie avut în vedere că procurorul acţionează în considerarea unui interes general şi că, potrivit art. 100 alin. (1) C.proc.pen., acesta are obligaţia de a strânge probe atât în favoarea, cât şi în defavoarea acuzatului. Astfel, acţiunea judecătorului de a invoca nulitatea realtivă este congruentă cu principiul aflării adevărului şi cu echitabila soluţionare a cauzei, iar nu subordonată interesului procurorului de a susţine acuzarea.

[2] *În acelaşi sens*, a se vedea *I. Kugaly*, în *M. Udroiu*, Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, op. cit., 2015, p. 912.

[3] În calea de atac a contestaţiei pot fi reiterate cererile şi excepţiile prin care a fost invocată nulitatea relativă în faţa judecătorului de cameră preliminară din cadrul instanţei sesizate cu rechizitoriu.

- reținerea de către instanța de apel a incidenței unui caz de nulitate relativă nu atrage *per se* dispunerea trimiterii cauzei spre rejudecare față de caracterul limitativ al ipotezelor prevăzute de art. 421 pct. 2 lit. b) teza a II-a C.proc.pen.; totuși, în ipoteza în care vătămarea procesuală afectează substanțial și semnificativ dreptul la un proces echitabil și la dublu grad de jurisdicție o astfel de soluție se impune (de pildă, în cazul în care se reține nerespectarea vădită a principiilor nemijlocirii și contradictorialității, nemotivarea hotărârii primei instanțe sau existența unor contradicții substanțiale între considerente și dispozitiv sau neefectuarea cercetării judecătorești în cauzele în care instanța avea obligația de a proceda la administrarea de probe);

- chiar dacă se constată existența unor cazuri de nulitate relativă după rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, acestea nu mai pot fi invocate (chiar și în situația în care, în mod obiectiv nu puteau fi invocate în cursul judecății), cu excepția situației în care motivele de nulitate constituie temeiuri pentru promovarea unei căi extraordinare de atac (de pildă, se poate formula contestație în anulare când procedura de citare a părții pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de apel nu a fost îndeplinită conform legii);

Nulitatea relativă se acoperă printr-o manifestare irevocabilă de voință atunci când:

1. persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege; în acest caz Codul de procedură penală nu mai prevede posibilitatea instanței să considere din oficiu, în orice stare a procesului, că nulitatea relativă nu a fost acoperită prin neinvocarea în termenul prevăzut de lege, dacă anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei;

2. persoana interesată a renunțat în mod expres la invocarea nulității.

Susținerea inculpatului A. privind nelegalitatea procesului-verbal din data de 22.02.2016, ca urmare a nerespectării dispozițiilor art. 195 alin. (1) lit. a) C.proc.pen., referitoare la indicarea actului procesual prin care s-a dispus măsura, antamează exclusiv o problemă de conținut formal al mijlocului de probă, sancționabilă cu nulitate relativă, conform art. 282 C.proc.pen. Or, omisiunea inculpatului de a invoca acest tip de nulitate în camera preliminară, conform art. 282 alin. (4) lit. a) C.proc.pen. are ca efect acoperirea sa, în condițiile expres prevăzute de alin. (5) lit. a) al aceluiași text de lege. Rațiuni identice impun o concluzie similară și în ceea ce privește pretinsa nelegalitate a declarației martorului amenințat F., decurgând din încălcarea dispozițiilor art. 129 alin. (4) C.proc.pen. privind înregistrarea declarațiilor cu mijloace tehnice video și audio. Fiind sancționată cu nulitate relativă, eventuala încălcare a acestei prescripții normative ar fi trebuit invocată și valorificată în camera preliminară, pasivitatea inculpatului sub acest aspect având ca efect acoperirea nulității și imposibilitatea invocării sale direct în faza de judecare a apelului *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 237/2018, www.scj.ro).*

Existența deciziei de pensionare medicală și chiar radierea cabinetului individual de avocatură (acesta reprezentând o formă de exercitare a profesiei de avocat) nu au condus la pierderea calității de avocat, Curtea de apel fiind compe-

tentă să soluționeze cauza în primă instanță. Chiar dacă s-ar asimila cazul radierii cabinetului individual de avocatură cu o renunțare la exercițiul profesiei, interpretare spre care tinde apărarea, Înalta Curte constată că tot nu am fi fost în prezența unui motiv de desființare a hotărârii și trimitere a cauzei spre rejudecare. Astfel, potrivit dispozițiilor art. 281 alin. (1) lit. b) C.proc.pen., sancțiunea nulității absolute intervine doar atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară în grad celei competente. Or, în speță nu se ridică o atare problemă, Curtea de apel fiind superioară în grad judecătoriei, instanța ce ar fi fost competentă dacă inculpatul nu ar fi avut calitatea de avocat. Rezultă, așadar, că în cauză erau aplicabile dispozițiile referitoare la nulitatea relativă, ceea ce presupunea invocarea sa într-un anumit termen (respectiv, în procedura de cameră preliminară), dovedirea unei vătămări a drepturilor inculpatului, ceea ce însă nu s-a întâmplat, eventuala nulitate fiind acoperită în condițiile art. 282 alin. (5) lit. a) C.proc.pen. *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 169/2019, www.scj.ro).*

Înalta Curte amintește dispozițiile art. 47 alin. (3) C.proc.pen., potrivit cărora „excepția de necompetență teritorială poate fi invocată până la începerea cercetării judecătorești", iar potrivit art. 281 coroborat cu art. 282 alin. (1) C.proc.pen., excepția de necompetență teritorială atrage sancțiunea nulității relative, care se acoperă atunci când persoana interesată nu a invocat-o în termenul prevăzut de lege, în speță, până la următorul termen de judecată cu procedură completă, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecății. Astfel, în acest context argumentativ, Înalta Curte constată că, în cauză, contestatorul avea posibilitatea de a invoca excepția de necompetență teritorială a Judecătoriei Oravița până la primul termen de judecată cu procedură completă, în fața instanței de fond, și nu prin formularea unei contestații la executare împotriva unei decizii penale definitive ce se bucură de autoritate de lucru judecat *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 216/2017, www.scj.ro).*

§4. Excluderea probelor și mijloacelor de probă nelegal sau neloial administrate[1]

4.1. Istoric. Incongruențe conceptuale și legislative

- deși prin Legea nr. 281/2003 a fost introdus în sistemul procesual penal român art. 64 alin. (2) C.proc.pen. din 1968 (dispoziție în vigoare până la data de 1 februarie 2014) care stipula că *mijloacele de probă obținute în mod ilegal nu pot fi folosite în procesul penal*[2], în jurisprudența anterioară anului 2014 au existat extrem de rar soluțiile în care instanțele să fi aplicat această sancțiune;

- prima abordare structurată a sancțiunii excluderii s-a regăsit în forma inițială a Codului de procedură penală, adoptată de Parlament în anul 2010, în care excluderea

[1] Pentru o analiză detaliată, a se vedea *M. Udroiu, M. Popa*, Comentariu art. 102, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a.

[2] În literatura de specialitate această dispoziție a fost considerată că reglementează *fie sancțiunea excluderii* probei nelegal administrate, *fie inadmisibilitatea (inutilizabilitatea)* probei nelegale.

probelor nelegal sau neloial administrate era concepută ca o *sancțiune autonomă* care avea ca obiect probele, în condițiile în care în privința nelegalității actelor procesuale sau procedurale urma să fie incidentă nulitatea; trei ani mai târziu, prin intermediul Legii de punere în aplicare a Codului de procedură penală (Legea nr. 255/2013) puterea legiuitoare a modificat în mod nefericit logica sancțiunilor procesuale, *corelând excluderea cu nulitățile*;

- nefericita corelare normativă cu materia nulităților a generat diluarea problematicii excluderii probelor nelegale, sterilizând instituția de drept în discuție; astfel fiind, a căpătat valențe axiomatice teza îmbrățișată în prezent atât doctrinar, cât și jurisprudențial, potrivit căreia excluderea probelor nelegal și/sau neloial obținute și/sau administrate (*brevitatis causa*, „probe nelegale") este subsumată sancțiunii nulității, nefiind o sancțiune procesuală autonomă, deoarece intervine numai în măsura în care se constată în amonte nulitatea (absolută sau relativă) unui act cu funcție probatorie;

- legiuitorul a adoptat o concepție eclectică despre excludere, readucând în discuție problematica vătămării și a mecanismelor în care aceasta poate fi înlăturată, tipică abordării remediu (anglo-saxone), respectiv viziunii procedurale franceze, aflată în antiteză cu teoria legitimității îmbrățișată potrivit expunerii de motive a noului Cod și pe deplin acceptată în teoria și practica actuală;

- subordonarea excluderii față de nulitate este doar un efect generat de cauza calificării primei instituții drept o veritabilă idiosincrazie în contextul tradiției noastre continentale dominate de nulități; clamata origine adversială – anglo-americană – a regulilor de excluziune rămâne la nivelul unei aserțiuni al cărei suport științific este dificil de identificat, teza fiind contrazisă de realitățile istorico-judiciare[1]; acestea din urmă fundamentează, în mod neechivoc, abandonarea mitului potrivit căruia instituția de drept analizată este una „de împrumut", provenită dintr-o altă cultură, care ne-ar fi invadat tradiția autohtonă de sorginte continentală, fiind dificil de acomodat în contextul acesteia.

4.2. Noțiunea și fundamentul sancțiunii excluderii[2]

- excluderea probelor nelegale este sancțiunea procesuală incidentă în baza regulilor de excluziune probatorie aplicabile în materia probelor obținute și/sau administrate cu încălcarea principiului legalității, al loialității, ori al unor drepturi și libertăți fundamentale garantate de Convenția europeană sau de Constituție (de pildă, utilizarea torturii sau a tratamentelor inumane ori degradante pe parcursul audierilor,

---

[1] *M.R. Damaška*, Evidence Law Adrift, op. cit., p. 12-14. Autorul arată că primul izvor de drept formal în care s-a proclamat necesitatea asanării actelor și probelor obținute prin violarea reglementărilor procedurale bazate pe dreptul natural – drepturile și libertățile fundamentale în terminologia contemporană – *folosindu-se chiar noțiunea de nulitate, este emanația sistemului inchizitorial*, cu peste șapte secole în urmă, respectiv bula papală *Pastoralis Cura* edictată în 1313 de către Papa Clement al V-lea. Deopotrivă, *teoria fructelor pomului otrăvit* a fost creionată de către Prospero Farinacci câteva secole mai târziu, în sensul că nulitatea se extinde de la proba ilegal obținută către toate actele și probele ce derivă din aceasta (*omnia gesta post denegatas defensiones sunt ipso facto nulla*).

[2] Pentru o analiză detaliată a se vedea *M. Udroiu, M. Popa*, Comentariu art. 102, în *M. Udroiu*, op. cit., ed. a 3-a.

încălcarea dreptului la tăcere şi de a nu se autoincrimina, provocarea săvârşirii de infracţiuni atrag sancţiunea excluderii probei astfel administrate), după caz;

- conceptual, această sancţiune este intim legată atât de noţiunea de stat de drept, cât şi de principiile legalităţii şi loialităţii procesuale;

- încălcarea dispoziţiilor legale de natură convenţională, constituţională sau infraconstituţională (procesual penale), după caz, pune în discuţie incidenţa sancţiunii excluderii fie în condiţiile aplicării teoriei probelor neconstituţionale, fie al constatării prealabile a unui caz de nulitate absolută (expresă ori virtuală) sau de nulitate relativă cu privire la un act cu funcţie probatorie, ori aplicării unui mecanism compensatoriu destinat să asigure echitabilitatea în ansamblu a procedurilor;

- nu doar probele obţinute şi/sau administrate cu încălcarea legii intră în sfera de aplicare a sancţiunii excluderii, ci şi cele care, aparent, respectă la nivel formal dispoziţiile legale însă, în realitate, sunt obţinute în urma unor manopere sau strategeme neloiale ale organelor de urmărire penală, ori ale unor persoane private care acţionează informal sub coordonarea organelor de urmărire penală, astfel că deturnarea procedurii şi constatarea lipsei unei anchete de bună-credinţă impun sancţionarea lor; în aceste ipoteze neloialitatea procesuală trebuie să aibă drept repercusiune excluderea probelor astfel obţinute (de pildă, în cazul probelor obţinute prin provocarea realizată de investigatorii sub acoperire).

- dispoziţiile art. 102 C.proc.pen. au urmărit să dea efect *teoriei legitimităţii*[1], consacrând şi o concluzie desprinsă din jurisprudenţa americană potrivit căreia,

---

[1] *P. Mirfield*, Silence, confessions and improperly obtained evidence, Oxford University Press, 1997, p. 23-28; *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, Ed. Thomson, Londra, 2007, p. 100-106. În doctrină au existat mai multe opinii cu privire la raţiunea sancţiunii excluderii mijloacelor de probă nelegal sau neloial administrate. Într-o *primă opinie*, se arăta că excluderea mijloacelor de probă are ca scop înlăturarea pentru viitor a posibilelor abateri de la lege ale organelor de urmărire penală, întrucât, dacă acestea cunosc că nu pot folosi în cadrul procesului penal mijloacele de probă nelegal sau neloial administrate, nu vor fi tentate să încalce prevederile legale (*abordarea disciplinară*). *O a doua opinie* (*abordarea remediu*) susţine că atenţia trebuie îndreptată către inculpat, care este victima nelegalităţilor comise în administrarea probelor comise de organele de urmărire penală şi care, prin excluderea mijloacelor de probă, este repus în situaţia anterioară încălcării dreptului său. *O a treia opinie* (*abordarea externă*) susţine că excluderea probelor neloiale nu este adecvată niciodată, atâta timp cât fiabilitatea lor nu este afectată. *Cea de-a patra abordare* pune accentul pe compararea celor două fapte condamnabile: nelegalităţile autorităţilor raportate la faptele penale ale inculpatului. Astfel, se arată că, pe de o parte, publicul nu va avea încredere în sistemul judiciar dacă instanţele ar trece prea uşor peste nelegalităţile comise de organele de urmărire penală în administrarea probatoriului, iar, pe de altă parte, publicul nu va avea un sentiment de securitate dacă infractorii ar fi achitaţi, ca urmare a excluderii mijloacelor de probă a căror nelegalitate provine din încălcarea unei dispoziţii legale nesemnificative (*teoria legitimităţii*). Numită în alte lucrări de specialitate şi *teoria integrităţii morale şi a legitimităţii verdictului* (*P. Roberts, A. Zuckerman*, op. cit., p. 188), teoria legitimităţii nu este altceva decât o revigorare modernă a tezei „mâinilor curate" concepute de profesorul Beling în 1903, în cadrul lucrării *Die Beweisverbote als Grenzen der Wahrheitserfoschung im Strafprozess*, fiind expresia principiilor integrităţii procedurii într-un stat de drept, respectiv al respectării reputaţiei statului de drept. Potrivit acestei teorii, „un sistem de drept care pretinde că serveşte o lecţie morală altora

excluderea probelor nelegale trebuie să fie întotdeauna ultimul refugiu al organelor judiciare, nu primul impuls, întrucât această sancțiune generează costuri sociale considerabile, care includ, câteodată, punerea în libertate a celor vinovați și periculoși [Curtea Supremă a Statelor Unite, *Hudson v. Michigan*, 547 U.S. 586 (15 iunie 2006)]; spre deosebire de celelalte teorii privind fundamentele excluderii probelor nelegale, teoria legitimității prezintă cel mai înalt grad de versatilitate, deoarece presupune *de plano* un examen concret, de la caz la caz, al circumstanțelor etiologice în care legalitatea probei penale a fost afectată, prin intermediul unui test judiciar de balansare a încălcării normei formale, principiului de drept sau dreptului fundamental, pe de o parte, în raport de caracteristicile probei nelegal obținute și a modului în care aceasta deservește necesitățile represiunii penale ce animă acțiunea publică, pe de altă parte; din păcate, soluția legislativă adoptată prin Legea nr. 255/2013, care a corelat în mod eronat excluderea cu nulitatea, a readus în discuție problematica vătămării și a mecanismelor în care aceasta poate fi înlăturată;

- nelegalitatea în obținerea și/sau administrarea probelor poate afecta atât drepturile substanțiale (de pildă, demnitatea umană, viața privată, secretul profesional etc.), cât și drepturile procesuale (în special diferite componente ale dreptului la un proces echitabil, cum ar fi: dreptul de apărare prin intermediul unui avocat, dreptul de a fi informat de îndată cu privire la acuzația penală, dreptul la tăcere etc.); cele mai multe dintre aceste drepturi existente în patrimoniul părților și subiecților procesuali principali sunt consacrate în primul rând de Constituție, Cartă sau de CEDO ori de jurisprudența CtEDO sau CJUE, astfel că tratamentul sancționator al probelor nelegale trebuie să țină cont atât de natura drepturilor încălcate, respectiv de preeminența acestor exigențe normative în raport cu normele dreptului formal, cât și de jurisprudența celor două instanțe europene[1];

- regulile de excluziune probatorie nu trebuie confundate cu alte interdicții probatorii, precum limitarea sau condiționarea valorii probante, în cazul acestora din urmă proba neavând caracter patologic *per se*;

- în cazul probelor nelegale susceptibile de excluziune probatorie, efectul sancționator constă în interdicția totală de apreciere a probei sancționate, fără a se pune așadar problema valorii sale probante și cu atât mai puțin a unui potențial rezultat probatoriu;

---

trebuie el însuși cel puțin să aspire să fie deasupra oricărui criticism moral" (*P. Roberts, A. Zuckerman*, op. cit., p. 188). Sintetic, excluderea probelor nelegal obținute este în accepțiunea teoriei legitimității instrumentul prin care sunt salvgardate încrederea publică în justiția penală, respectiv respectul cuvenit acesteia, prin evitarea oricărei forme de dublu standard de respectare a legii, unul destinat organelor judiciare, iar altul persoanelor acuzate că au încălcat legea penală.

[1] *În acest sens*, în mod întemeiat, s-a arătat în doctrină (*A. Ashworth*, Excluding Evidence as Protecting Rights, în Criminal Law Review, 1977, p. 735) că principala problemă este aceea dacă suntem dispuși să recunoaștem existența drepturilor persoanelor suspectate de comiterea unor infracțiuni și să le protejăm, deoarece recunoașterea fără asigurarea unei protecții este o prefăcătorie. Astfel, *profesorul Ashworth* pledează împotriva oricărei atitudini ipocrite în ceea ce privește protecția efectivă a drepturilor fundamentale și pentru tratarea cu o maximă seriozitate a acestora, propunând ca orice nelegalitate, care creează un dezavantaj actual acuzatului care nu poate fi înlăturat, să conducă la excluderea probei nelegale.

- în cazul valorii probante condiționate, proba este prin definiție legal obținută și susceptibilă în mod deplin de apreciere, fără să îi fie limitată nici valoarea probantă; interdicția probatorie vizează, în acest caz, posibilitatea obținerii unui rezultatul probatoriu exclusiv în baza respectivei probe; spre exemplu, în cazul reglementat de art. 103 alin. (3) C.proc.pen., probele testimoniale obținute de la martorii anonimi, investigator sau colaborator, după caz, nu pot conduce în mod singular ori determinant la obținerea unui rezultat probatoriu cu privire la vinovăția persoanei acuzate dincolo de orice îndoială rezonabilă;

- regulile de excluziune probatorie nu trebuie confundate cu noțiunea de „înlăturare" a probelor, la care se referă dispozițiile art. 403 alin. (1) lit. c) C.proc.pen.; în această ipoteză, înlăturarea se realizează cu ocazia aprecierii probelor de către jurisdicția de judecată, când se constată fie lipsa de credibilitate ori de valoare probantă [proba nu are capacitatea intrinsecă de a justifica în mod obiectiv convingerea despre veritatea propoziției (tezei) probatorii pe care tinde să o dovedească], fie limitarea sau condiționarea acesteia, după caz, datorită unei interdicții probatorii.

4.2. Categorii de reguli de excluziune

În funcție de valorile pe care le protejează, regulile de excluziune probatorie sunt, pe de o parte, *intrinseci* (aflării adevărului), menite să augmenteze acuratețea factuală a verdictului și proximitatea acestuia față de adevărul metafizic, respectiv, pe de altă parte, reguli de excluziune *extrinseci*, al căror scop rezidă în protejarea altor valori juridice externe fenomenului de aflare a adevărului[1];

- doar *regulile intrinseci de excluziune* sunt proprii arhetipului adversial caracterizat de o jurisdicție de judecată bifurcată între chestiunile de fapt, respectiv cele de drept. Bunăoară, sunt atare reguli intrinseci de excluziune regula împotriva probei din auzite (*rule against hearsay*) ori regula împotriva probei obținute din declarații date în afara procedurii adversiale (*rule against narrative*)[2];

- *regulile extrinseci de excluziune probatorie* (*extrinsic exclusionary rules*) nu sunt deloc idiomatice pentru arhetipul adversial, fiind în prezent mult mai dezvoltate în sistemele continentale, în care, de altfel, chiar își regăsesc originea; în consecință, *brevitatis causa*, orice referire la reguli de excluziune probatorie va avea în vedere exclusiv regulile extrinseci (aflării adevărului)[3];

În funcție de sfera de acțiune, regulile de excluziune probatorie *sunt automate sau discreționare*, în funcție de posibilitatea jurisdicției care le aplică de a efectua un test concret de păstrare a echilibrului (balansare) între valorile protejate de normele încălcate în cadrul procedurilor probatorii și necesitatea salvgardării probelor viciate, justificată de imperativul aflării adevărului;

- *regulile discreționare de excluziune* funcționează prin intermediul testelor de balansare și nu trebuie nicicum înțelese în sensul că ar fi arbitrare, deoarece ele sunt guvernate de principii și reguli normative care le creionează regimul juridic;

---

[1] *M.R. Damaška*, Evidence Law Adrift, op. cit., p. 12-14.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem.

- *regulile automate de excluziune* sunt acelea care, în virtutea unei dispoziții exprese a legii, declanșează de drept mecanismul sancționator, astfel încât nu permit jurisdicției competente să efectueze un test de balansare, în scopul excluderii probelor nelegale;

- regulile automate de excluziune *sunt întotdeauna normative*, în timp ce, spre deosebire de acestea, regulile discreționare de excluziune pot fi deopotrivă normative (explicite) ori jurisprudențiale (implicite), înzestrând în ambele situații jurisdicția care le aplică să efectueze în acest scop testul de păstrare a echilibrului (balansare) despre care discutam anterior;

- regulile discreționare jurisprudențiale nu sunt normate în mod explicit ca reguli de excluziune probatorie; cu toate acestea, nu trebuie să înțelegem că ar funcționa disociat de orice fundament normativ, întrucât, de cele mai multe ori, acestea sunt expresia unor principii de drept preeminente în raport cu normele dreptului formal, chiar dacă nașterea și aplicațiunea lor este rodul activismului judiciar.

4.3. Regulile de excluziune probatorie și principiul aflării adevărului în contextul constituționalizării procedurilor[1]

- regulile de excluziune probatorie constituie limite juridice ale aflării adevărului, apte să îi influențeze dinamica, alături de alte instituții apartenente teoriei generale a probelor;

- constituie limite juridice ale aflării adevărului respectarea reputației statului de drept, respectarea demnității umane, respectiv protecția drepturilor și a libertăților fundamentale, substanțiale (dreptul la viață privată, inviolabilitatea domiciliului, secretul corespondenței) și procesuale (dreptul la apărare, dreptul la un proces echitabil); acestea alcătuiesc dimensiunea constituțională a legalității probei penale sau, altfel spus, reprezintă limite de natură constituțională ale aflării adevărului, cărora li se adaugă în mod firesc imperativul respectării legalității formale în cadrul oricărei proceduri de obținere a probelor;

- limitele constituționale ale aflării adevărului conferă dimensiunea materială a legalității probei penale[2]; acesteia din urmă i se circumscrie inclusiv principiul loialității administrării probelor, întrucât respectivul principiu, specific materiei probelor, deservește atât respectarea reputației statului de drept, cât și respectarea demnității umane;

- unele probe neloiale pot fi simultan probe neconstituționale, fără ca reciproca să fie valabilă (cum ar fi, de pildă, cazul probelor obținute prin rele tratamente);

- legalitatea formală a probei penale este configurată de acele limite juridice care transpar din ansamblul de norme juridice procesuale ce reglementează regimul juridic al (admisibilității, administrării și aprecierii) probelor în procesul penal;

---

[1] Pentru o analiză detaliată a se vedea *M. Udroiu, M. Popa*, Comentariu art. 102, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a.

[2] *S. Guinchard, J. Buisson*, op. cit., p. 502 și 515.

- limitele juridice ale aflării adevărului nu trebuie restrânse doar la cele care transpar explicit din regulile automate de excluziune; primatul legalității probei penale are un spectru mult mai amplu, fiind asigurat deopotrivă prin intermediul unor limite juridice implicite ale aflării adevărului, care îmbracă forma unor reguli discreționare de excluziune probatorie, normate sau nu explicit, dar „citite" jurisprudențial de către jurisdicțiile competente prin intermediul testelor de păstrare a echilibrului (balansare) între drepturile fundamentale și imperativul aflării adevărului;

- proba este nelegală ori de câte ori a fost obținută și/sau administrată cu nerespectarea limitelor juridice ale aflării adevărului, de factură constituțională, ori existente la nivelul dreptului formal; proba nelegală este patologică *per se*, independent de credențialele ei intrinseci;

- nelegalitatea probei nu trebuie confundată ori echivalată cu nelegalitatea actelor cu funcție probatorie sau cu nelegalitatea hotărârii judecătorești care valorifică proba ca motiv de fapt; având în vedere sfera bidimensională a legalității probei penale, probele nelegale (patologice) au la rândul lor o structură dihotomică ce reunește două categorii de patologii care pot exista împreună sau separat, în funcție de circumstanțe: ***probele neconstituționale și probele neregulate***; diferența esențială dintre cele două categorii de patologii în discuție este aceea că, în vreme ce prima categorie vizează exclusiv probele, fără să producă invalidarea actelor cu funcție probatorie, cea de a doua categorie generează efecte juridice atât cu privire la probe, cât și referitor la actele cu funcție probatorie;

- sunt circumscrise ***patologiei probelor neconstituționale*** orice probe obținute și/sau administrate cu violarea demnității umane sau a unor drepturi ori libertăți fundamentale, protejate la nivel constituțional și supraconstituțional, fără să fie îndeplinite cumulativ condițiile de natură constituțională pentru restrângerea exercițiului acestora din urmă, edictate de prevederile art. 53 din Legea fundamentală; există situații în care încălcarea dreptului sau a libertății fundamentale, generată de neîndeplinirea exigențelor art. 53 din Constituție, se produce simultan cu nerespectarea unei norme formale infraconstituționale, care reglementează o condiție de fond ori de formă a unui act cu funcție probatorie prin intermediul căruia respectiva probă neconstituțională a fost obținută și/sau administrată; într-o atare ipoteză, nelegalitatea formală coexistă cu patologia probei neconstituționale, fără ca una să o excludă pe cealaltă, punându-se exclusiv problema mecanismului sancționatoriu menit să remedieze o atare *„patologie multi-etiologică"*.

4.4. Excluderea probelor neconstituționale în temeiul art. 102 alin. (2) C.proc.pen.[1]

- în dreptul comparat[2] se remarcă tendința de a recunoaște autonomia unei categorii distincte de reguli de excluziune probatorie aplicabile probelor obținute cu

---

[1] Pentru o analiză detaliată a se vedea *M. Udroiu, M. Popa*, Comentariu art. 102, în *M. Udroiu* (coord.), op. cit., ed. a 3-a.

[2] În literatura de specialitate (*J. Pradel*, Droit Pénal Comparé, Dalloz, 4ème édition, Paris, 2016, p. 341) s-a arătat că „în lege, jurisprudență și doctrină se degajă ideea că o probă trebuie să fie exclusă dacă este obținută cu violarea unei reguli constituționale".

violarea unor drepturi fundamentale de natură constituțională, independent de coexistența acestora cu nulitățile; implementarea acestei teorii în dreptul nostru reprezintă o formă a supremației Constituției, Legea fundamentală urmând să corecteze orice normă a dreptului formal sau izvor interpretativ, care ar tinde să legitimeze nerespectarea reputației statului de drept, ori a demnității umane, sau restrângerea exercițiului drepturilor și libertăților fundamentale, după caz, folosind în acest scop, indiferent de limbajul normativ, alte criterii decât cele edictate de prevederile art. 53 din Constituție;

- calificarea unei probe ca neconstituțională impune, în opinia noastră, îndeplinirea cumulativă a ***două condiții***:

a. constatarea unei ***restrângeri*** a dreptului sau libertății fundamentale protejate la nivel constituțional, ca efect al obținerii și/sau administrării probei pretins patologice;

b. existența unui ***rezultat negativ al testului judiciar de balansare*** pe care jurisdicția competentă trebuie să îl efectueze în formatul impus de prevederile art. 53 din Constituție, pentru a constata dacă restrângerea a fost sau nu legitimă din perspectivă constituțională; cu alte cuvinte, neîndeplinirea oricărei condiții reglementate de art. 53 din Constituție generează un rezultat negativ al testului de balansare, ceea ce echivalează cu o încălcare a dreptului sau libertății fundamentale lezate prin obținerea și/sau administrarea probei, remediabilă doar prin acțiunea unei reguli de excluziune probatorie;

- în ipoteza patologiilor multi-etiologice, încălcarea dreptului sau libertății fundamentale proteguite constituțional se produce concomitent cu nerespectarea unei norme formale care reglementează o condiție de fond ori de formă, a actului cu funcție probatorie prin care s-a obținut și/sau administrat proba neconstituțională; astfel, nelegalitatea formală coexistă cu patologia probei neconstituționale, fără ca una să o excludă pe cealaltă, punându-se exclusiv problema mecanismului sancționatoriu aplicabil;

- ca efect al caracterului multi-etiologic al nelegalității probei, în plan sancționatoriu *excluziunea coexistă cu nulitățile*, deși nu se creează normativ vreun raport de subordonare inter-sancționator, chiar dacă există o identitate a consecințelor practice care decurg în mod natural din retroactivitatea efectelor nulității actului cu funcție probatorie; cu toate acestea, tendința europeană este aceea ca, în confruntarea dintre excluziune și nulitate, prima să prevaleze pentru a se asigura astfel supremația reglementărilor constituționale, întrucât acestea nu pot fi subordonate regimului juridic al nulităților stabilit printr-o lege inferioară ca forță juridică Legii fundamentale; teza este în mod deplin compatibilă cu arhitectura noastră constituțională, cu amendamentul prevalenței nulității ori de câte ori caracterul multi-etiologic al nelegalității probei este generat de incidența oricărui caz de nulitate absolută (expresă ori virtuală, după caz); într-o atare situație, caracterul automat al regulii de excluziune probatorie va asigura *de plano* protecția efectivă a dreptului sau libertății fundamentale încălcate cu ocazia obținerii și/sau administrării probei, fiind astfel superfluă efectuarea testului de balansare în condițiile art. 53 din Constituție;

- exceptând cazurile de nulitate absolută expresă (art. 281 C.proc.pen.) sau virtuală [art. 89 alin. (2) C.proc.pen., art. 101 C.proc.pen., art. 102 alin. (1) C.proc.pen.,

art. 139 alin. (4) C.proc.pen. şi art. 190 alin. (5) C.proc.pen.], soarta juridică a probelor neconstituționale va fi guvernată de *regula normativă, generală și discreționară de excluziune cuprinsă în cadrul art. 102 alin. (2) C.proc.pen.*, incidentă în virtutea art. 1 alin. (3) și (5) din Constituție;

- în ipotezele de nelegalitatea care nu atrag incidența nulității absolute, examenul discreționar de legalitate al probei neconstituționale se va realiza prin intermediul ***unui test de păstrare a echilibrului (balansare) între drepturile fundamentale încălcate și imperativul aflării adevărului***, circumscris exigențelor art. 53 din Constituție, iar nu condițiilor de fond și de formă ale nulității; astfel fiind, în cazul probelor neconstituționale, legalitatea probei trebuie analizată disociat de legalitatea actului cu funcție probatorie, fără să excludă însă examenul de legalitate al acestuia din urmă, în condițiile art. 282 C.proc.pen., ori de câte ori este cazul în scopul de a identifica eventuale patologii multi-etiologice[1];

- dacă proba este obținută prin restrângerea exercițiului unor drepturi fundamentale, iar ulterior este folosită împotriva titularului ca probă judiciară într-o cauză penală, examenul de legalitate al probei trebuie înțeles ca o expresie a dreptului la un recurs efectiv (art. 13 CEDO), implicând *eo ipso* testul de constituționalitate a restrângerii exercițiului dreptului fundamental încălcat cu ocazia obținerii probei, distinct de soarta actului extrinsec procesului penal care a generat proba;

- testul judiciar de păstrare a echilibrului (balansare) referitor la drepturile fundamentale *nu trebuie rezumat la testul de echitabilitate în ansamblu a procedurii judiciare* și nici nu trebuie confundat cu acesta, întrucât pe lângă dreptul la un proces echitabil sunt protejate autonom, cu aceeași intensitate, drepturi ori libertăți fundamentale substanțiale, precum dreptul la viață privată, inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței, a căror restrângere nu poate fi justificată de caracterul echitabil al procedurilor; cu alte cuvinte, nu poate fi primit argumentul că o probă este legal obținută și/sau administrată doar pentru că nu este afectată echitabilitatea în ansamblu a procedurii[2];

---

[1] În această privință, în literatura de specialitate (*M. Popa*, loc. cit., p. 124-125) s-a arătat că „în limitele constituționale impuse de prevederilor art. 53 din Legea fundamentală, normele constituționale privind valorile statului de drept, respectiv protecția drepturilor și a libertăților fundamentale, vor manifesta un efect corector în sfera normelor de procedură penală, acționând în mod direct ca drept constituțional aplicat; rolul corector al disciplinei normative constituționale este într-o deplină sinergie cu natura discreționară a regulii de excluziune probatorie stipulate în cadrul prevederilor art. 102 alin. (2) C.proc.pen. Astfel, chiar dacă actul cu funcție probatorie prin care este obținută proba neconstituțională supraviețuiește nulității (relative), excluziunea va înlătura, în temeiul art. 102 alin. (2) C.proc.pen., proba viciată care nu va mai putea fi folosită în respectiva cauză penală, fiind interzisă aprecierea acesteia în rezolvarea acțiunii penale".

[2] Cu privire la spectrul testului judiciar de balansare aplicabil probelor neconstituționale, în doctrină [*H.L. Ho*, The Fair Trial Rationale for Excluding Wrogfully Obtained Evidence, în *S. Gless, Th. Richter* (eds.), Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial? A Comparative Perspective on Evidentiary Rules, Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice, vol. LXXIV, Springer Open, Cham, 2019, p. 285] s-a arătat că „încălcarea unui drept protejat de CEDO sau de o alta dispoziție legală, comisă cu ocazia obținerii probei în faza investigativă a procesului penal, este conceptual diferită de încălcarea dreptului la un proces

- excluderea probei neconstituţionale poate fi solicitată de orice parte sau de persoana vătămată ori de procuror sau poate fi pusă în discuţie din oficiu; solicitarea de excludere a probei neconstituţionale poate fi formulată oricând pe parcursul procesului penal, art. 102 alin. (2) C.proc.pen. neprevăzând vreo limită temporală în care aceasta să fie invocată.

4.5. Cazuri de probe patologice susceptibile de excluziune automată ca efect al unei nulităţi absolute virtuale

- art. 102 alin. (1) C.proc.pen. stipulează *un caz de* ***excludere automată (independent de orice vătămare) a probelor*** prevăzând că *probele obţinute prin tortură, precum şi probele derivate din acestea nu pot fi folosite în cadrul procesului penal.* Astfel, încă din primul alineat al art. 102 C.proc.pen. este consacrată respectarea dreptului absolut prevăzut de art. 3 din Convenţia europeană, precum şi faptul că probele obţinute prin tortură (chiar şi atunci când sunt probe derivate) nu pot fi folosite în niciun caz în procesul penal; în această privinţă, Codul de procedură penală se pliază pe jurisprudenţa Curţii Europene în care s-a arătat că analiza caracterului echitabil al procedurii presupune şi studierea modalităţii de administrare a probelor. Utilizarea în cadrul unei proceduri, de mijloace de probă obţinute prin încălcarea art. 3 din Convenţia europeană ridică grave întrebări cu privire la echitatea acelei proceduri, întrucât acest articol consacră una dintre valorile fundamentale ale societăţii democratice. Chiar şi în situaţii extreme, cum ar fi lupta împotriva terorismului sau a crimei organizate, Convenţia europeană interzice în mod absolut tortura sau tratamentele inumane sau degradante, fără posibilitatea existenţei unor derogări nici în cazurile prevăzute de art. 15[1]. În cauza *Jalloh c. Germaniei*[2], Marea Cameră a Curţii Europene, în opinie majoritară, a apreciat că deşi tratamentul la care a fost supus reclamantul nu a atins nivelul de gravitate al torturii, totuşi în circumstanţele de speţă, a avut nivelul minim de severitate pentru a cădea sub incidenţa interdicţiei prevăzute de art. 3[3]. Instanţa europeană a arătat că nu se poate exclude ca în anumite circumstanţe utilizarea probelor obţinute prin rele tratamente intenţionate, care nu ating nivelul de severitate al torturii, va avea ca efect caracterul inechitabil al procesului împotriva victimei, indiferent de gravitatea infracţiunii pe care se presupune că

---

echitabil protejat de art. 6 parag. 1 CEDO, întrucât aceasta din urmă este generată de un eveniment separat, respectiv folosirea dovezii în discuţie în etapa decizională a procesului".

[1] A se vedea CtEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 104.

[2] Idem, parag. 105-107.

[3] În cauză s-a apreciat că administrarea forţată de către poliţişti, sub supravegherea unui medic, a unui vomitiv unei persoane private de libertate sub acuzaţia de trafic de droguri, în scopul de a o face să regurgiteze o pungă de droguri pe care aceasta o înghiţise, nu pentru scopuri terapeutice, ci pentru obţinerea de mijloace de probă ce puteau fi obţinute şi prin alte mijloace, reprezintă un tratament inuman şi degradant, prin modalitatea concretă în care măsura a fost adusă la îndeplinire, de natură a inspira sentimente de frică, de inferioritate, ce aduce o gravă atingere integrităţii fizice şi psihice a reclamantului, fiind încălcate dispoziţiile art. 3 din Convenţia europeană (CtEDO, hotărârea Marii Camere din 11 iulie 2006, în cauza *Jalloh c. Germaniei*, parag. 82-83).

a comis-o aceasta, de importanţa probei şi de posibilitatea ca victima să conteste admisibilitatea probei. Astfel, s-a considerat că rămâne deschisă dezbaterea asupra întrebării generale dacă utilizarea probelor obţinute printr-un act considerat ca fiind inuman sau degradant conduce în mod automat la constatarea caracterului inechitabil al procesului. Aşadar, instanţa europeană a opinat că nu orice încălcare a dispoziţiilor art. 3, ce nu constituie tortură, conduce în mod automat la excluderea probei nelegal administrate;

- *în opinia (concordantă) exprimată în cauza Jalloh c. Germaniei judecătorul N. Bratza* a arătat următoarele: „(...) utilizarea probelor obţinute printr-un tratament care încalcă valorile fundamentale protejate de art. 3 este contrară întregului concept de proces echitabil, deşi admiterea unei astfel de probe nu este – astfel cum e situaţia în prezentul caz – decisivă în obţinerea unei condamnări. La fel ca în cazul declaraţiilor obţinute prin constrângere, se opune acestei utilizări încălcarea valorilor de echitate şi efectul negativ asupra integrităţii procesului juridic, precum şi caracterul nefiabil al probelor care pot fi astfel obţinute. Este adevărat că tratamentul la care a fost supus reclamantul a fost considerat inuman şi degradant, şi nu a fost calificat drept tortură şi că regula de excludere din art. 15 coroborată cu art. 16 al Convenţiei asupra torturii[1] distinge în mod expres între admiterea probei obţinute prin tortură şi cea obţinută prin alte forme de rele tratamente. Cu toate acestea, linia de demarcaţie între diferitele forme de rele tratamente nu este imuabilă sau susceptibilă de o definiţie precisă, astfel cum a precizat Curtea anterior, dar echitatea procesului judiciar este prejudiciată în mod iremediabil în cazul în care se admit probe care au fost obţinute de autorităţile Statului în cauză cu încălcarea interdicţiei de la art. 3";

- în cauza *Gafgen c. Germaniei*, Marea Cameră, după ce a reţinut că „admiterea ca probe a declaraţiilor obţinute prin acte de tortură sau prin alte rele tratamente contrare art. 3 fac ca procedura să fie privită în ansamblu ca inechitabilă"[2], concluzionează (oarecum contradictoriu cu cele afirmate anterior) că echitabilitatea proce-

---

[1] Convenţia împotriva torturii sau a altor pedepse sau tratamente cu cruzime inumane sau degradante, adoptată de Adunarea generală a O.N.U. la 10 decembrie 1984 şi intrată în vigoare la 26 iunie 1987. Potrivit art. 15 din acest document internaţional, fiecare stat parte va face în aşa fel încât orice declaraţie, în privinţa căreia s-a stabilit că a fost obţinută prin tortură, să nu poată fi invocată ca element de probă în nicio procedură, cu excepţia cazului când este folosită împotriva persoanei acuzate de tortură pentru a se stabili că o declaraţie a fost într-adevăr făcută.

Art. 16 prevede că: „*1.* Fiecare stat parte se angajează să interzică, pe teritoriul aflat sub jurisdicţia sa, şi alte acte care constituie pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante care nu sunt acte de tortură aşa cum aceasta este definită la articolul 1, când asemenea acte sunt săvârşite de către un agent al autorităţii publice sau orice altă persoană care acţionează cu titlu oficial sau la instigarea sau cu consimţământul expres sau tacit al acesteia. Îndeosebi, obligaţiile enunţate la articolele 10, 11, 12 şi 13 sunt aplicabile altor forme de pedepse cu cruzime, inumane sau degradante. *2.* Prevederile prezentei Convenţii nu afectează prevederile oricărui alt instrument internaţional sau lege naţională care interzic pedepsele sau tratamentele cu cruzime, inumane sau degradante, sau care se referă la extrădare sau la expulzare".

[2] A se vedea CtEDO, hotărârea Marii Camere din 1 iunie 2010, în cauza *Gafgen c. Germaniei*, parag. 166.

sului penal şi garantarea efectivă a interdicţiei absolute prevăzută de art. 3 din Convenţia europeană nu sunt afectate decât în măsura în care este demonstrat că încălcarea art. 3 a avut un impact cu privire la stabilirea vinovăţiei acuzatului sau a pedepsei ce urmează să îi fie aplicată acestuia[1]; astfel, CtEDO, aplicând într-o oarecare măsură principiile decurgând din doctrina americană a atenuării, respectiv a descoperirii inevitabile[2], a avut în vedere că:

a. instanţele germane au apreciat că este probată infracţiunea de care era acuzat inculpatul exclusiv pe noile declaraţii date de acesta în timpul procesului, iar nu pe declaraţia dată în condiţiile exercitării acţiunilor interzise de art. 3 CEDO. Aceste declaraţii au fost coroborate cu probele suplimentare administrate în baza cărora au fost verificată autenticitatea declaraţiilor inculpatului. Astfel, instanţa de contencios european a reţinut că probele materiale contestate nu erau necesare şi nici nu au servit la dovedirea vinovăţiei sau la stabilirea pedepsei. În consecinţă, s-a considerat că legătura de cauzalitate dintre, pe de o parte, metodele de anchetă interzise şi, pe de altă parte, verdictul de vinovăţie şi pedeapsa aplicată a fost ruptă în ceea ce priveşte mijloacele de probă materiale contestate;

b. declaraţiile date de acuzat în a doua zi a procesului penal au fost precedate de informarea cu privire la dreptul de a păstra tăcerea şi au fost date în prezenţa avocatului. Deopotrivă, inculpatul a fost notificat că declaraţiile anterioare date în cauză nu vor fi folosite în acuzare împotriva sa, iar în acest context inculpatul a arătat că declaraţiile sunt date de bunăvoie. Prin urmare, CtEDO nu a avut niciun motiv să presupună că reclamantul nu a spus adevărul sau că nu ar fi mărturisit dacă tribunalul regional ar fi decis, la deschiderea procesului, excluderea acestor probe materiale contestate;

c. nu se va putea reţine încălcarea dreptului la un proces echitabil atunci când soluţia de condamnare se bazează pe probe în privinţa cărora nu se poate reţine existenţa unei legături de cauzalitate între metodele nelegale de anchetă şi soluţia de condamnare dispusă ori atunci când probele contestate ca fiind nelegal administrate ar fi fost oricum descoperite ulterior, indiferent de metoda investigativă folosită;

- în opinia dizidentă la hotărârea Marii Camere, pronunţată în cauza *Gafgen c. Germaniei*[3], judecătorii *Rozakis, Tulkens, Jebens, Ziemele, Bianku şi Power* au arătat că repararea adecvată a încălcării art. 3 din Convenţia europeană cu ocazia administrării probelor este excluderea probelor astfel obţinute. Dreptul la un proces echitabil este încălcat în condiţiile în care probele materiale obţinute în mod direct în urma încălcării art. 3 din Convenţia europeană sunt utilizate în procesul penal. Un proces penal în care pot fi folosite probe strânse în urma unei încălcări unui drept absolut prevăzut de Convenţia europeană, nu poate *a fortiori* fi considerat echitabil;

- în acord cu opiniile dizidente la cele două hotărâri ale Marii Camere, Codul de procedură penală a reglementat excluderea probelor obţinute prin rele tratamente;

---

[1] Idem, parag. 178.

[2] A se vedea în cadrul *pct. 4.8.* de mai jos, destinat excluderii probelor derivate, prezentarea pe scurt a celor două doctrine.

[3] CtEDO, hotărârea Marii Camere din 1 iunie 2010, în cauza *Gafgen c. Germaniei*, parag. 178.

în acest sens, în ***revirimentul Ibrahim***, Marea Cameră a arătat că folosirea declaraţiilor obţinute prin rele tratamente, cu încălcarea art. 3 CEDO, pentru stabilirea unor fapte relevante care fac obiectul procesului penal, conduc la reţinerea lipsei de echitabilitate în ansamblu a procesului, indiferent de valoarea declaraţiilor şi indiferent dacă aceste au fost determinante în pronunţarea unei hotărâri de condamnare (parag. 254);

- chiar dacă art. 102 alin. (1) C.proc.pen. foloseşte numai noţiunea de tortură, cred că nici probele obţinute prin tratamente inumane sau degradante nu vor putea fi folosite în procesul penal, însă ca urmare a aplicării dispoziţiilor art. 102 alin. (2) C.proc.pen.; prin această soluţie cred că se asigură spiritul art. 3 CEDO, care nu acordă caracter relativ dispoziţiilor referitoare la interzicerea utilizării de tratament inumane sau degradante, interdicţia având caracter absolut şi în acest caz. Prin urmare, instanţele naţionale nu îşi vor putea întemeia nicio măsură dispusă prin încheiere, sentinţă sau decizie pe un mijloc de probă ce nu poate fi folosit în cadrul procesului penal, întrucât a fost obţinut prin recurgerea la tortură sau la tratamente inumane sau degradante, aceste urmând a fi excluse. Sancţiunea excluderii mijloacelor de probă obţinute prin recurgerea la tortură sau la tratamente inumane sau degradante trebuie să se aplice şi faţă de probele legal administrate pornind de la informaţii obţinute din probe nelegal administrate (probe derivate), fiind în acest fel necesar a fi aplicată doctrina „efectului la distanţă" sau „fructele pomului otrăvit" (*fruits of the poisonous tree*). Aşadar, dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea dreptului garantat de art. 3 din Convenţia europeană, iar din aceste mijloace de probă au rezultat fapte şi împrejurări ce au condus în mod direct şi necesar organele de urmărire penală să administreze în mod legal alte mijloace de probă (administrarea mijlocului de probă nelegal fiind o condiţie *sine qua non* pentru administrarea mijlocului de probă legal), acestea din urmă urmează a fi, de asemenea, excluse;

- art. 89 alin. (2) C.proc.pen. stipulează că probele obţinute cu încălcarea confidenţialităţii contactului între suspectul sau inculpatul reţinut sau arestat şi avocatul că ***se exclud (caz de excludere automată)***; deopotrivă, art. 139 alin. (4) C.proc.pen. prevede că atunci când, pe parcursul sau după executarea măsurii, rezultă că activităţile de supraveghere tehnică au vizat şi raporturile dintre avocat şi suspectul ori inculpatul pe care acesta îl apără, ***probele obţinute nu pot fi folosite în cadrul niciunui proces penal (caz de excludere automată), urmând a fi distruse, de îndată, de către procuror***; tot astfel, art. 190 alin. (5) C.proc.pen. stipulează un caz de ***excludere automată*** probelor rezultate din procedeul examinării fizice dispuse de procuror în ipoteza în care suspectul şi inculpatul nu şi-a manifestat acordul pentru examinare, dacă judecătorul de drepturi şi libertăți dispune *respingerea cererii* de validare a procedeului probator şi infirmarea acestuia;

- art. 101 C.proc.pen. reglementează exemplificativ trei ipoteze de neloialitate procedurală care conduc la o ***excludere automată*** a probelor administrate în mod neloial; astfel, norma procedurală stabileşte în mod explicit interdicţii absolute de a fi administrate probe în mod neloiale stipulând că: *a. este oprit* a se întrebuinţa violenţe, ameninţări ori alte mijloace de constrângere, precum şi promisiuni sau îndemnuri în scopul de a se obţine probe; *b. nu pot fi folosite* metode sau tehnici de ascultare care

afectează capacitatea persoanei de a-şi aminti şi de a relata în mod conştient şi voluntar faptele care constituie obiectul probei; *c. este interzis* organelor judiciare penale sau altor persoane care acţionează pentru acestea să provoace o persoană să săvârşească ori să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe; încălcarea acestor interdicţii atrage ***excluderea automată a probelor***;

- ***ipotezele de excludere automată a probelor*** (necondiţionată de existenţa unei vătămări sau de dovedirea inexistenţei unor mecanisme compensatorii), *prevăzute de art. 89 alin. (2) C.proc.pen., art. 101 C.proc.pen.*[1], *art. 102 alin. (1) C.proc.pen., art. 139 alin. (4) C.proc.pen. şi art. 190 alin. (5) C.proc.pen.* ***sunt subsumate unor nulităţi absolute virtuale***[2], generate de corelarea sancţiunii excluderii cu nulitatea, ipotezele de excludere automată derivând din principii fundamentale ale procesului penal [principiul legalităţii (şi implicit al loialităţii procesuale), dreptul la apărare, respectarea demnităţii umane şi a vieţii private], cărora legea le-a acordat un caracter imperativ;

- ***în toate cazurile de excludere automată a probelor*** se va reţine şi existenţa incidenţei ***nulităţii absolute*** a actului prin care s-a dispus ori s-a autorizat administrarea probei ori prin care aceasta a fost administrată, deoarece şi în acest caz, ca şi în ipoteza nulităţilor absolute exprese, vătămarea este prezumată absolut şi considerată *ope legis* ca fiind ***iremediabilă***;

- *excluderea automată a probei* poate fi solicitată de orice parte sau de persoana vătămată ori de procuror sau poate pusă în discuţie din oficiu; solicitarea de excludere a probei obţinute şi/sau administrate prin intermediul unui act cu funcţie probatorie afectat de o nulitate absolută virtuală poate fi formulată oricând pe parcursul procesului penal, ca o repercusiune a caracterului iremediabil al vătămării;

- instanţa de contencios constituţional a apreciat prin *DCC nr. 802/2017* că pot fi invocate, inclusiv în faza de judecată, elementele de neloialitate prevăzute de art. 101 C.proc.pen. Astfel, instanţa de judecată poate realiza o analiză a loialităţii procedurii

---

[1] *În sensul că* ipotezele de încălcare a principiului loialităţii atrag incidenţa sancţiunii inadmisibilităţii probei sau a procedeului probatoriu, iar nulitatea şi excluderea sunt consecinţe ale inadmisibilităţii, a se vedea *A. Zampieri*, op. cit., p. 204 şi urm.

[2] *În acest sens*, considerentele DCC nr. 802/2017 Curtea Constituţională a apreciat că „în cazul principiului loialităţii administrării probelor legiuitorul foloseşte expresii prohibitive în mod absolut [*«este oprit a se întrebuinţa (...)», «nu pot fi folosite (...)», «este interzis (...)»*], similar ipotezei probelor obţinute prin tortură, precum şi probelor derivate din acestea [*«nu pot fi folosite (...)»*]. Cu alte cuvinte, mijloacele de constrângere enumerate în art. 101 alin. (1) C.proc.pen., tehnicile de ascultare care afectează conştienţa persoanei [art. 101 alin. (2) C.proc.pen.], provocarea unei persoane să săvârşească ori să continue săvârşirea unei fapte penale, în scopul obţinerii unei probe [art. 101 alin. (3) C.proc.pen.], ca şi folosirea torturii în obţinerea probelor [art. 102 alin. (1) C.proc.pen.] atrag *nulitatea absolută a mijlocului de probă astfel obţinut, consecinţa fiind excluderea necondiţionată a probei*. Curtea constată că nerespectarea interdicţiei absolute statuată în cuprinsul normelor procesual penale ale art. 102 alin. (1) – potrivit căreia probele obţinute prin tortură, precum şi probele derivate din acestea nu pot fi folosite *«în cadrul procesului penal»* – şi a dispoziţiilor art. 101 alin. (1)-(3) C.proc.pen. privind interzicerea explicită a administrării probelor prin practici neloiale *atrage nulitatea absolută a actelor procesuale şi procedurale prin care probele au fost administrate şi excluderea necondiţionată a probei în faza camerei preliminare*".

din faza de urmărire penală pentru a determina legalitatea probelor pe care urmează a le evalua cu ocazia deliberării. În această privinţă, în jurisprudenţa instanţei supreme s-a reţinut, cu valoare de principiu, că *DCC nr. 802/2017* „nu legitimează eventuala recenzurare, de către instanţa de apel, a aspectelor de nelegalitate care au făcut obiectul unor verificări efective şi concrete în camera preliminară şi asupra cărora judecătorul astfel învestit s-a pronunţat în mod expres. Prin DCC nr. 802/2017 nu s-a urmărit o relativizare a hotărârii judecătorului de cameră preliminară în materia legalităţii actelor de urmărire penală şi probelor administrate ori o limitare implicită a autorităţii ataşate încheierii sale, decurgând din caracterul definitiv al acestei hotărâri. Recunoscându-se părţilor, şi în camera preliminară, toate garanţiile ce dau conţinut dreptului la un proces echitabil consacrat de art. 6 din Convenţia Europeană a Drepturilor Omului, încheierea pronunţată la finalul acestei etape filtru reflectă rezultatul controlului judecătoresc asupra legalităţii urmăririi penale şi se bucură de autoritatea specifică unei hotărâri judecătoreşti definitive. (...) Or, de esenţa dreptului la un proces echitabil este, *inter alia*, şi respectarea principiului securităţii raporturilor juridice; prezervarea acestei securităţi impune recunoaşterea de efecte juridice depline controlului jurisdicţional realizat în camera preliminară asupra legalităţii probaţiunii, dar şi excluderea repunerii în discuţie, în cursul judecăţii, a chestiunilor efectiv cenzurate şi definitiv tranşate de judecătorul de cameră preliminară. A admite ipoteza contrară echivalează, implicit, cu a admite că întreaga procedură de cameră preliminară are, în esenţă, un caracter pur formal şi iluzoriu, fiind superfluă în dinamica procesului penal, ceea ce ar contraveni flagrant tocmai standardelor de echitate a procedurii. O atare abordare ipotetică ar contrazice inclusiv jurisprudenţa Curţii Constituţionale, care a statuat în mod constant cu privire la rolul şi finalitatea camerei preliminare. (...) Formulată în aceste coordonate jurisprudenţiale, concluzia Înaltei Curţi referitoare la inadmisibilitatea recenzurării, în apel, a criticilor de nelegalitate care au făcut obiectul unor verificări efective şi concrete în camera preliminară, nu are, însă, semnificaţia unei interdicţii absolute pentru instanţa de judecată de a cenzura viciile de legalitate ce afectează actele de probaţiune efectuate în faza de urmărire penală, cum pare a sugera apelantul-inculpat. O atare posibilitate de contestare a legalităţii se află în continuare la îndemâna părţilor, dar numai în măsura în care este vorba fie despre motive de nulitate absolută necenzurate expres şi efectiv în camera preliminară, fie despre alte vicii substanţiale de legalitate, decurgând din încălcarea unor drepturi fundamentale ocrotite de tratatele internaţionale, relevate de probaţiunea administrată în cursul judecăţii. Acestea din urmă trebuie şi pot să fie cenzurate de către instanţa de apel, în scopul asigurării unei concordanţe depline între conţinutul real al mijloacelor de probă pe care se întemeiază hotărârea judecătorească definitivă, pe de o parte, şi principiul fundamental al legalităţii procesului penal, consacrat de art. 2 C.proc.pen., pe de altă parte *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 237/2018, www.scj.ro)*;

- mai trebuie avută în vedere şi ipoteza în care, deşi judecătorul de cameră preliminară a apreciat că a fost respectat principiul loialităţii în faza de urmărire penală, probele administrate în faza de judecată să aducă o nouă perspectivă cu privire la activitatea organelor de urmărire penală din care să rezulte neloialitatea procesuală; în acest caz, instanţa poate proceda la excluderea probelor obţinute

nelegal, nefiind ținută de soluția definitivă a judecătorului de cameră preliminară față de împrejurările nou ivite.

4.6. Excluderea probelor survenită consecutiv incidenței unei nulități absolute exprese ori a unei nulități relative

- în cazul incidenței unei nulități absolute exprese, consecințele practice sunt identice cu cele ale unei eventuale excluderi autonome a probelor nelegale relaționate actului cu funcție probatorie lovit de nulitate;

- aparte de ipoteza probelor neconstituționale, al căror regim juridic distinct este impus de supremația Legii fundamentale, se remarcă faptul că din prevederile art. 102 alin. (3) C.proc.pen. rezultă că excluderea probelor nelegale nu este o sancțiune procesuală autonomă, ci subsumată sancțiunii nulității (exprese ori virtuale), intervenind numai în măsura în care se constată nulitatea (absolută sau relativă) actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată;

- sancțiunea excluderii vizează, în principal, probele nelegal obținute și/sau administrate de către organele judiciare, iar nu pe cele obținute nelegal de părți, subiecți procesuali principali sau de alte persoane particulare; referitor la acestea din urmă, legalitatea probei penale trebuie asigurată prin cenzura de admisibilitate pe care organul judiciar o poate efectua în aplicațiunea prevederilor art. 100 alin. (4) lit. f) C.proc.pen. Ca excepție, în ipoteza în care legea prevede limitări legale ale posibilității utilizării probelor produse de părți, cum este cazul stipulat de art. 139 alin. (3) teza I C.proc.pen., sau în ipoteza în care, pentru mijloacele de probă nenumite stipulate de art. 97 alin. (2) lit. f) C.proc.pen., există cerințe legale cu caracter obligatoriu (de exemplu, în cazul expertizelor extrajudiciare) ori în cazul în care persoanele particulare au acționat sub coordonarea organelor judiciare (de pildă, probele obținute de colaborator, inclusiv atunci când acesta realizează o înregistrare ambientală) sancțiunea excluderii va fi deopotrivă incidentă.

Sancțiunea excluderii poate fi dispusă în fiecare fază procesuală[1] sau în unele proceduri desfășurate în fața judecătorului de cameră preliminară, după cum urmează:

a. în cursul urmăririi penale procurorul poate dispune prin ordonanță motivată excluderea probelor nelegale sau neloiale, din oficiu sau ca urmare a formulării unei plângeri de către persoana interesată în condițiile art. 336 C.proc.pen. Judecătorul de drepturi și libertăți nu are competența funcțională de a dispune excluderea probelor administrate de procuror sau de organele de cercetare penală, dar va putea evalua respectarea exigențelor de legalitate sau loialitate în procedurile desfășurate în fața sa, putând respinge sesizarea formulată de procuror atunci când, pentru probarea

---

[1] Având în vedere dispozițiile art. 102 C.proc.pen., cât și rolul și fundamentul acestei sancțiuni procesuale, apare surprinzătoare opinia exprimată recent în literatura juridică (*Gh. Mateuț*, op. cit., p. 483) potrivit căreia „sancțiunea excluderii privește doar probele obținute în faza de urmărire penală". *Această opinie nu poate fi primită în condițiile în care sancțiunea nulității absolute sau relative poate fi aplicată și cu privire la actele cu funcție probatorie dispuse în cursul judecății, ceea ce conduce la excluderea probei și a mijlocului de probă obținut în mod nelegal în această fază procesuală.*

situației factuale la standardul suspiciunii rezonabile, probele invocate sunt susceptibile de a fi afectate de nelegalitate sau neloialitate[1];

b. în procedurile penale consecutive dispunerii unei soluții de netrimitere în judecată. În cazul în care procurorul dispune o soluție de clasare cu privire la un inculpat, judecătorul de cameră preliminară sesizat cu plângerea formulată împotriva soluției de netrimitere în judecată este obligat să se pronunțe cu privire la legalitatea probelor administrate în cursul urmăririi penale. În ipoteza în care soluția de clasare s-a dispus într-o cauză în care nu a fost pusă în mișcare acțiunea penală, iar judecătorul de cameră preliminară, sesizat cu o plângere formulată împotriva soluției de netrimitere în judecată, opinează că în cursul urmăririi penale una sau mai multe probe au fost nelegal administrate, va proceda la evaluarea soluției procurorului numai prin raportare la probele pe care le consideră legal administrate, fără a dispune excluderea probelor nelegale/neloiale, explicând în considerente care sunt elementele de nelegalitate constatate și care au constituit un impediment la evaluarea probei. În mod similar va proceda judecătorul de cameră preliminară și atunci când este sesizat cu cererea parchetului de confirmare a soluției de renunțare la urmărirea penală, indiferent dacă aceasta a fost dispusă *in rem* ori față de un suspect sau inculpat;

c. în faza de cameră preliminară, părțile, persoana vătămată sau chiar și procurorul ori judecătorul din oficiu pot invoca cereri și excepții cu privire la legalitatea și loialitatea urmăririi penale, iar judecătorul de cameră preliminară va putea dispune prin încheiere motivată excluderea probelor nelegal sau neloial administrate;

d. în faza de judecată, atunci când instanța a fost sesizată cu rechizitoriu sau prin încheierea judecătorului de cameră preliminară, trebuie avute în vedere două ipoteze în care se poate dispune excluderea probelor nelegale/neloiale. *În primul rând*, instanța de judecată poate exclude probele administrate în etapa procesuală în care se află cauza sau chiar din etapa procesuală anterioară, atunci când excluderea este dispusă de către instanța de control judiciar. Astfel, cu respectarea termenelor prevăzute de lege în cazul nulității, excluderea poate fi solicitată de părți, persoana vătămată ori chiar de procuror sau poate fi pusă în discuție din oficiu, iar instanța va putea dispune prin încheiere motivată excluderea probelor nelegal sau neloial administrate. *În al doilea rând*, printr-o serie de decizii Curtea Constituțională a permis posibilitatea excluderii probelor administrate în cursul urmăririi penale și în faza de judecată. Pe lângă DCC nr. 802/2017, prin DCC nr. 26/2019 s-a prevăzut obligația verificării în cauzele *pendinte* a respectării regulilor de competență în executare a mandatelor de supraveghere tehnică, atunci când acestea au fost puse în executare de către Serviciul Român de Informații. Tot astfel este și cazul neasistării suspectului sau inculpatului în cursul urmăririi penale de către un apărător, deși legea prevede obligativitatea asistenței juridice [a se vedea DCC nr. 88/2019, parag. 46: „reglemen-

[1] *În acest sens*, în literatura de specialitate (*A. Iugan*, op. cit. în Dreptul nr. 5/2020) s-a arătat că „dacă în cadrul unei proceduri desfășurate în fața sa, judecătorul de drepturi și libertăți constată că o probă a fost obținută în mod nelegal (de exemplu, cu ocazia unei propuneri de arestare preventivă se constată că interceptările care-l incriminează pe inculpat sunt nelegale), acesta va respinge propunerea (bineînțeles, dacă celelalte probe legale nu sunt suficiente), motivând în considerente de ce nu ia în considerare proba pe care o consideră nelegală (fără însă a putea dispune efectiv excluderea ei)".

tarea unei noi faze a procesului penal nu reprezintă un motiv întemeiat, care să justifice legiferarea unui termen (încheierea procedurii în camera preliminară) până la care încălcarea dispoziţiilor legale referitoare la asistarea obligatorie a inculpatului intervenită în procedura camerei preliminare să poată fi invocată"];

- dacă instanţa de judecată a fost sesizată printr-un acord de recunoaştere a vinovăţiei şi opinează că în cursul urmăririi penale una sau mai multe probe au fost nelegal administrate, iar prin raportare la probele legal administrate nu se poate admite acordul, va dispune o soluţie de respingere a acordului de recunoaştere a vinovăţiei, fără a dispune şi excluderea probelor nelegale/neloiale, explicând în considerente care sunt elementele de nelegalitate constatate şi care au constituit un impediment la evaluarea probei;

- în principiu, va exista o ipoteză de excludere automată a probei şi atunci când încălcarea dispoziţiei legale constituie un caz care atrage aplicarea sancţiunii *nulităţii absolute* a actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată, în acest caz vătămarea fiind iremediabilă;

- atunci când încălcarea dispoziţiei legale *nu atrage aplicarea sancţiunii nulităţii relative* a actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată [fie din cauza faptului că nu se poate reţine existenţa unei vătămări a drepturilor părţilor sau subiecţilor procesuali principali (de pildă, cazul în care proba nelegal administrată este favorabilă acuzatului) care nu poate fi înlăturată altfel decât prin anularea actului, fie din cauza faptului că nulitatea nu a fost invocată în termenul prevăzut de lege], proba, chiar nelegală, va putea fi folosită în cadrul procesului penal, excepţie făcând doar situaţiile în care proba are caracter neconstituţional, caz în care este susceptibilă de excluziune în baza art. 102 alin. (2) C.proc.pen;

- atunci când excluderea este subsumată ***sancţiunii nulităţii absolute*** poate fi solicitată de orice parte sau de persoana vătămată ori de procuror sau pusă în discuţie din oficiu; astfel, cauzele de nulitate absolută prevăzute de art. 281 alin. (1) lit. a)-d) şi f) C.proc.pen. *pot fi invocate în orice stare a procesului*. Deşi art. 281 alin. (1) lit. e) C.proc.pen. trebuie invocat în condiţiile prevăzute în art. 281 alin. (4) C.proc.pen. (*până la încheierea procedurii în camera preliminară*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în procedura camerei preliminare, respectiv *în orice stare a procesului*, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii), nu văd niciun argument pentru care consecutiv DCC nr. 88/2019 şi această ipoteză care poate conduce la excluderea probei să poată fi invocată în orice stare a procesului (*ubi eadem est ratio ibi eadem sollutio esse debet*);

- solicitarea de excludere a probei consecutiv incidenţei ***unui caz de nulitate relativă*** poate fi făcută numai de persoana ale cărei drepturi au fost vătămate sau de judecător/instanţă din oficiu. Din punct de vedere temporal, această ipoteză de excludere trebuie invocată ***în cursul sau imediat după efectuarea actului cu funcţie probatorie ori cel mai târziu***: **a)** *până la închiderea procedurii de cameră preliminară*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale sau în această procedură; **b)** *până la primul termen de judecată cu procedura legal îndeplinită*, dacă încălcarea a intervenit în cursul urmăririi penale, când instanţa a fost sesizată cu un

acord de recunoaştere a vinovăţiei; **c)** *până la următorul termen de judecată cu procedura completă*, dacă încălcarea a intervenit în cursul judecăţii.

- dacă nulitatea relativă a fost invocată în termen, menţinerea probei nelegale este condiţionată de reţinerea unui mecanism compensatoriu efectiv, deoarece nulitatea relativă operează numai atunci când vătămarea nu poate fi înlăturată altfel.

În ceea ce priveşte geometria mecanismelor compensatorii trebuie trasate următoarele coordonate:

a. cercetarea posibilităţii existenţei unui remediu trebuie să aibă loc *numai după determinarea precisă a modalităţii nelegale* în care a fost administrată proba, *precum şi a amplorii vătămării* drepturilor părţii sau subiectului procesual principal. În cazul în care procesul penal este în faza de cameră preliminară este necesară *stabilirea explicită* de către judecător *a nelegalităţii în administrarea probei şi a vătămării*, indiferent dacă este identificat sau nu un mecanism compensatoriu.

b. remediul trebuie să fie *proporţional* cu natura dreptului încălcat şi cu amploarea vătămării *şi să fie apt să înlăture* orice efecte (directe sau colaterale) ce pot să apără în cadrul procedurii în ipoteza în care proba nu va fi exclusă. Judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată trebuie să indice *în mod concret* în ce constă remediul şi modul în care acesta este de natură a contrabalansa nelegalitatea din cursul urmăririi penale şi de a avea rol profilactic. Dispoziţiile judecătorului de cameră preliminară *sunt obligatorii* ulterior în faza de judecată, fiind premisa necesară care a condus la menţinerea probei nelegale. În aceste condiţii, cumulul funcţiilor judiciare între judecătorul de cameră preliminară şi instanţa de judecată se învederează a fi benefic pentru asigurarea echitabilităţii în ansamblu a procesului penal;

c. în cazul în care proba nelegal administrată relevă numai fapte sau împrejurări de fapt favorabile inculpatului, nu se poate reţine existenţa unei vătămări şi, prin urmare, proba va fi menţinută;

d. dacă proba nelegal administrată relevă atât fapte sau împrejurări de fapt favorabile inculpatului, cât şi defavorabile acestuia (apte să susţină acuzarea) remediul efectiv al nelegalităţii se poate obiectiva în constatarea posibilităţii folosirii probei în procesul penal numai în favoarea inculpatului, remediul constând aşadar într-o limitare pretoriană a valorii probante; trebuie totuşi reţinută şi necesitatea respectării exigenţelor constituţionale în materia excluderii materiale a probei nelegale, astfel că judecătorul sau instanţa trebuie să determine de la caz la caz modalitatea în care se vor anonimiza sau elimina informaţiile defavorabile persoanei acuzate, ca expresie a mecanismului compensatoriu;

e. atunci când proba nelegal administrată relevă numai fapte sau împrejurări de fapt în acuzare, posibilitatea readministrării acesteia în faza de judecată nu constituie în sine un remediu efectiv, ci o consacrare a aplicabilităţii principiilor generale protectoare a echitabilităţii procedurii în faza de judecată care nu înlătură sau limitează posibilitatea evaluării probei nelegale la stabilirea adevărului judiciar;

- în legătură cu această din urmă coordonată, care este şi cea care a evidenţiat o relativă inconsistenţă a soluţiilor de tip remediu reţinute în jurisprudenţa naţională, trebuie să avem în vedere faptul că CtEDO a oferit mecanisme compensatorii vizând

valoarea probantă nu doar în cazurile în care se constată o încălcarea a drepturilor fundamentale cu ocazia administrării probelor, ci şi atunci când probele au fost *legal administrate*; raţionamentul instanţei de contencios european are la bază faptul că acuzatul nu a beneficiat de plenitudinea dreptului la apărare sau că specificitatea administrării probei a condus la o restrângere a dreptului la apărare (de pildă, în cazul audierii martorilor protejaţi sau a investigatorilor sub acoperire când inculpatul nu poate contesta credibilitatea acestora necunoscându-le identitatea); aceste mecanisme compensatorii pot fi aplicate, cu atât mai mult în situaţiile în care probele *au fost administrate în mod nelegal* în cursul urmăririi penale, dacă se constată că astfel sunt înlăturate efectele vătămării produse. Această concluzie este în acord cu jurisprudenţa CtEDO, care a menţionat între *criteriile Ibrahim*[1] (în baza cărora instanţa de contencios european evaluează, în ansamblu, echitabilitatea procedurii) faptul că printre mecanismele compensatorii ale încălcării dreptului la un proces echitabil în cursul urmăririi penale pot fi şi cele care au *legătură directă cu valoarea probantă a probelor administrate cu încălcarea drepturilor fundamentale* de către organele de urmărire penală.

- având în vedere momentul în care este efectuată evaluarea nelegalităţii de către judecătorul de cameră preliminară, apreciez că argumentele instanţei de contencios european din cauza *Ibrahim ş.a. c. Regatului Unit*, trebuie privite circumstanţiat, fără a omite faptul că evaluarea CtEDO vine la finalul procesului penal, iar nu imediat după finalizarea fazei investigative;

Aşadar, analiza de mai sus impune reţinerea cel puţin a următoarelor două concluzii:

i. testul determinant sau exclusiv al probei, evaluat de CtEDO în ipotezele în care declaraţiilor unor martori (noţiune autonomă în sens european) ***au fost administrate fără ca acuzatul să fi putut avea o ocazie adecvată să îşi exercite dreptul prevăzut de art. 6 parag. (3) lit. d) din CEDO*** (a se vedea *infra* comentariu art. 103) poate fi aplicat, în mod similar şi în acelaşi scop (protecţia dreptului la un proces echitabil), şi atunci când probele au fost administrate în cursul urmăririi penale în mod nelegal. În această modalitate, în cazul în care nu operează o regulă de excluziune, dinamica valorii probante a unor probe obţinute şi/sau administrate nelegal în cursul urmăririi penale poate fi influenţată prin stabilirea de către judecătorul de cameră preliminară că singurul remediu eficient este acela al constatării valorii

---

[1] Astfel, criterii precum „(...) b) cadrul legal aplicabil urmăririi penale şi admisibilităţii probelor în timpul judecăţii, precum şi dacă acesta a fost respectat – *atunci când proba este exclusă, este foarte improbabil ca procedura în ansamblu să fie considerată inechitabilă*; (...) d) calitatea probei şi dacă circumstanţele în care a fost obţinută ridică îndoieli cu privire la fiabilitatea sau acurateţea sa, luând în considerare gradul şi natura oricărei constrângeri existente; e) atunci când proba a fost obţinută în mod nelegal, trebuie analizată nelegalitatea respectivă şi, atunci când aceasta decurge dintr-o încălcare a altui articol din Convenţie, natura încălcării; (...) g) modalitatea de valorificare a probei şi, în mod special, dacă aceasta a constituit, *integral sau în mod semnificativ*, materialul probator pe care s-a întemeiat condamnarea şi valoarea probatorie a celorlalte probe" (CtEDO, *Ibrahim ş.a. c. Regatului Unit*, Marea Cameră, hotărârea din 13 septembrie 2016, parag. 274) reliefează atenţia pe care o acordă CtEDO valorii probante reţinute de judecător cu privire la proba administrată în mod nelegal în cursul urmăririi penale.

probante condiţionate a acestor probe care, în cursul judecăţii, să nu poată servi în mod determinant sau exclusiv la pronunţarea unei hotărâri prin care să se dispună condamnarea inculpatului, renunţarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei.

ii. condiţionarea valorii probante a probelor nelegal administrate poate fi reţinută numai dacă nu există niciun risc de coroziune a drepturilor celui vătămat care să releve lipsa caracterului efectiv al remediului şi tratarea în mod neserios a gravităţii vătămării. Astfel, în măsura în care acest remediu nu se învederează a fi efectiv faţă de gravitatea vătămării şi de particularităţile faptelor sau împrejurărilor de fapt, proba poate fi menţinută atunci când serveşte la lămurirea altor împrejurări de fapt ale cauzei însă cu înlăturarea în totalitatea a valorii probante în acuzare. Aşadar, pot exista şi situaţii în care deşi nu se dispune excluderea probei patologice pentru că nu erau îndeplinite condiţiile pentru a opera o regulă de excluziune probatorie, aceasta este lipsită cu totul de valoare probantă în acuzare în cazurile în care un atare mecanism compensatoriu este singurul remediu efectiv faţă de gravitatea încălcării drepturilor fundamentele vătămate prin nelegalităţile din cursul urmăririi penale.

4.7. Excluderea probelor derivate

- art. 102 alin. (4) C.proc.pen. vizează aplicarea doctrinei „efectului la distanţă" sau a „fructelor pomului otrăvit" (*fruits of the poisonous tree*) stipulând că probele derivate se exclud *dacă au fost obţinute în mod direct din probele nelegale şi nu puteau fi obţinute în alt mod*[1];

- potrivit acestui principiu („fructele pomului otrăvit"), se analizează excluderea probelor administrate în mod legal, dar care sunt derivate (în strânsă legătură) din probe obţinute în mod ilegal. Relaţia dintre proba nelegală şi cea derivată nu trebuie restrânsă la raportul dintre declaraţia nelegal administrată şi mijlocul material de probă descoperit ulterior în baza acesteia, ci se referă la toate probele rezultate direct sau indirect din probe nelegal sau neloial administrate şi care nu puteau fi obţinute dintr-o sursă independentă. De pildă, pot exista următoarele ipoteze de analiză: **1.** ca urmare a dispariţiei unei persoane, organele de urmărire penală exercită violenţe faţă de o persoană pe care o bănuiesc că ar fi cauza dispariţiei victimei; în urma violenţelor exercitate, persoana anchetată recunoaşte că i-a provocat moartea persoanei dispărute, dar susţine că ar fi vorba despre un accident şi indică locul unde se află cadavrul; organele de urmărire penală descoperă cadavrul, iar investigaţiile efectuate relevă că victima a murit prin sugrumare, fiind totodată şi violată. În acest caz, apărarea se va prevala de faptul că probele au fost obţinute în mod nelegal, rămânând în sarcina judecătorului de cameră preliminară să decidă dacă aplică sau nu sancţiunea excluderii; **2.** organele de urmărire penală îl identifică pe X ca fiind traficant de

---

[1] Pentru o analiză detaliată a se vedea *P. Mirfield*, Silence, confessions and improperly obtained evidence, op. cit., p. 336-339; *I.H. Dennis*, The Law of Evidence, 3rd edition, op. cit., p. 84-85, 315-316; *D.E. Hall*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, 2003, op. cit., p. 303-304; *J.R. Arker, D.C. Brody*, Criminal Procedure. A Contemporary Perspective, 2nd edition, Ed. Jones & Bartlett Publishers, 2004, p. 96-101; *J.H. Langbein*, The origin of Adversary Criminal Trial, Oxford University Press, 2003, p. 228 şi urm.; *R.J. Bacigal*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, 2002, p. 222-223).

droguri din supravegherea tehnică instituită cu privire la un alt traficant de droguri, Y; tot astfel, despre Y organele de urmărire penală aveau date că este implicat în traficul de droguri din supravegherea tehnică instituită cu privire la un alt traficant de droguri, Z. Va rămâne în sarcina judecătorului de cameră preliminară să decidă cu privire la aplicarea sancțiunii excluderii în ipoteza în care apărarea va invoca nelegalitatea supravegherii tehnice originare a traficantului Z, pentru a obține excluderea celorlalte probe derivate; **3.** Descoperirea obiectului cu care a fost comisă o crimă ca urmare a unei declarații a suspectului privat de libertate luate în absența avocatului său ori ca urmare a supunerii acestuia la constrângeri fizice sau morale; **4.** Obținerea de date cu privire la anumite tranzacții financiare numai din declarațiile unor martori, nelegal administrate; **5.** Efectuarea unei percheziții informatice numai în baza informațiilor oferite de un inculpat nelegal audiat; **6.** Efectuarea unei percheziții domiciliare în baza datelor de trafic și de localizare obținute de la furnizorul serviciului de telecomunicații fără autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți;

- dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea principiului legalității, loialității, precum și în cazul în care au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale garantate de Constituție și Convenția europeană, iar dintr-o atare probă au rezultat informații care au condus la administrarea ulterioară în mod legal a unei alte probe în acuzare, se impune excluderea probei rezultate din proba nelegal sau neloial administrată, *cu excepția situației în care organele de urmărire penală reușesc să dovedească lipsa de cauzalitate juridică dintre acestea* sau *posibilitatea obținerii probei dintr-o sursă independentă*[1];

- caracterul derivat credem că trebuie analizat prin raportare la probele care servesc la susținerea acuzației factuale formulate de procuror ori a suspiciunilor rezonabile necesare pentru încuviințarea unui procedeu probatoriu sau pentru dispunerea unei măsuri preventive, iar nu cu privire la probele administrate *in favorem* ori la cele care relevă necesitatea luării unor măsuri de ocrotire sau a unor măsurii provizorii de siguranță ori a unor măsuri asiguratorii[2];

---

[1] Pentru jurisprudența instanțelor britanice în această materie, a se vedea *R. Chiriță*, op. cit., p. 66-68, iar pentru jurisprudența instanțelor americane a se vedea *A. Iugan.*, op. cit., în Dreptul nr. 5/2020.

[2] *În acest sens*, în doctrină (*A. Iugan.*, op. cit., în Dreptul nr. 5/2020) s-a arătat că „probele obținute în mod nelegal și probele derivate din acestea nu vor fi excluse dacă sunt în favoarea persoanei ale cărei drepturi au fost încălcate. De altfel, după cum am observat, o astfel de soluție este îmbrățișată și de doctrina spaniolă. De exemplu, dacă în cazul în care în urma unei percheziții ilegale se descoperă anumite înscrisuri care dovedesc că inculpatul nu se afla în localitate la data comiterii faptei, este evident că ele vor putea fi folosite pentru dovedirea nevinovăției sale. Această soluție se va aplica și în cazul probelor obținute prin tortură. De exemplu, X adoarme din cauza stării de ebrietate, noaptea, pe mijlocul suprafeței carosabile, decedând după o oră din cauza frigului. Două ore mai târziu Y, conducând cu o viteză mult peste limita legală, îl lovește pe X. Speriat, crezând că l-a omorât pe X, Y urcă cadavrul în mașină, îngropându-l într-o pădure la 50 km distanță. Accidentul rutier, precum și transportarea cadavrului în mașină au fost observate de doi martori, fiind surprinse și de o cameră video de supraveghere din zonă. Pe baza probelor administrate, organele de urmărire penală îl identifică pe Y și îl torturează pe acesta până când el le arată unde a ascuns cadavrul. Cadavrul

- constatarea nelegalității și/sau neloialității unei probe face ca să se nască *o prezumție de nelegalitate/neloialitate* și asupra probelor în acuzare, care, privite autonom, nu suferă de astfel de vicii, dar care sunt *dependente juridic de proba nelegală („obținute în mod direct" din probele obținute în mod nelegal și „nu puteau fi obținute în alt mod")*;

- dacă apărarea reușește să probeze, la nivel de suspiciune rezonabilă, caracterul derivat al probei, aceasta va trebuie să fie exclusă, dacă parchetul *nu aduce suficiente probe* prin care să răstoarne prezumția de nelegalitate potrivit *doctrinelor atenuării, sursei independente sau descoperirii inevitabile* ori prin orice ale mijloc de natură de a rupe cauzalitatea juridică dintre proba nelegală și cea prezumată nelegal administrată, astfel încât să se constate că proba ulterioară nu rezultă din exploatarea probei nelegale/neloiale;

- va există însă o prezumție absolută de nelegalitate a probei derivate care atrage excluderea lor automată ori de câte ori la baza nelegalității probei principale a stat exercitarea de acte de tortură în sensul art. 3 CEDO. Astfel, cu privire la aceste probe nu se va mai realiza un test de păstrare a echilibrului (balansare) referitor drepturile fundamentale prin aplicare *doctrinelor atenuării, sursei independente sau descoperirii inevitabile*, probele derivate aflate în legătură de cauzalitate directă sau indirectă cu probele obținute prin tortură urmând a fi excluse automat în temeiul art. 102 alin. (1) C.proc.pen., fără a se putea aplica vreuna dintre excepțiile stipulate de alin. (4) al aceluiași articol, care în anumite condiții permite menținerea probei[1];

- pentru înțelegerea ipotezelor în care funcționează excluderea probelor derivate în temeiul art. 102 alin. (4) C.proc.pen. și în special a excepțiilor în care aceste probe pot fi menținute în procesul penal este absolut necesară studierea doctrinei și jurisprudenței anglo-saxone[2]; astfel, în doctrină s-a arătat că probele administrate ulterior în mod legal ***nu sunt excluse dacă***:

(i) relația dintre proba administrată ilegal și probele administrate ulterior legal este marginală, adică legătura de cauzalitate a devenit așa de atenuată încât a disipat nelegalitatea (***doctrina atenuării***). Această excepție creată jurisprudențial de curtea supremă americană [primul caz în care a fost afirmată fiind *Wong Sun v. Statele Unite* (1963)] implică și cercetarea actelor intermediare efectuate între momentul administrării unei probe nelegale și cel al administrării probei derivate din aceasta[3];

---

este găsit, însă în urma autopsiei, se stabilește că moartea lui X survenise anterior datorită temperaturii scăzute. În mod normal, raportul de autopsie ar trebui exclus, însă ar fi absurd ca acesta să nu fie folosit pentru a dovedi nevinovăția inculpatului, în condițiile în care pe baza celorlalte probe (declarațiile martorilor, imaginile video) s-ar putea ajunge la o soluție de condamnare a acestuia".

[1] *În același sens*, a se vedea *Gh. Mateuț*, op. cit., p. 493.

[2] A se vedea *D.E. Hall*, op. cit., p. 304; *P. Mirfield*, op. cit., p. 336-339; *R.J. Bacigal*, op. cit., p. 222-223; *W.P. Signorelli*, Criminal Law, Procedure and Evidence, CRC Press, Taylor & Francis Group, 2011, p. 246 și urm.; *E. Chemerinsky, L.L. Levenson*, Criminal Procedure, Wolter Kluver, 2013, p. 396 și urm.

[3] În doctrină (*A. Iugan*, op. cit.) s-a arătat că pentru a stabili cât de mult legătura de cauzalitate s-a atenuat, literatura de specialitate americană a utilizat trei criterii: *„1. perioada de timp scursă între nelegalitatea comisă de către organele poliției și obținerea probei*

spre deosebire de *doctrina descoperirii inevitabile* [***pct. (iii)*** de mai jos] doctrina atenuării trebuie privită cu mult mai multă prudență în dreptul intern, întrucât implică, între altele, *posibilitatea descoperirii* probei derivate din alte surse, *iar nu inevitabilitatea descoperirii* acesteia; or, în acest caz cred că prezintă relevanță, în principal, natura dreptului încălcat și efectul pe care această violare în produce asupra evaluării echitabilității procedurii, și numai, în subsidiar, evaluarea celorlalte probe administrate ori a bunei sau relei-credințe a organelor judiciare în activitatea de strângere a probelor, respectiv a caracterului sistematic sau accidental al nelegalității reținute în cauză;

(ii) dacă proba ulterioară putea fi obținută și prin alte mijloace legale, diferite de proba inițial administrată ilegal (***doctrina sursei independente***). Această excepție creată jurisprudențial de curtea supremă americană [primul caz în care a fost afirmată fiind *Murray v. Statele Unite* (1988)] implică faptul că proba legal administrată poate fi menținută în procesul penal dacă ea provine dintr-o sursă independentă care nu se află în legătură cauzală cu proba nelegal administrată. De pildă, în cauza *Murray v. Statele Unite* instanța a arătat că pentru a determina dacă prima pătrundere în spațiul privat, care a avut loc nelegal și când s-a constatat existența unei cantități de droguri, nu a contaminat percheziția domiciliară efectuată ulterior în baza unui mandat emis de judecător, trebuie ca acuzarea să probeze că nici decizia parchetului de a solicita emiterea mandatului de percheziție domiciliară și nici decizia judecătorului nu au fost influențate de informațiile obținute ca urmare a primei pătrunderi ilegale în depozitul în care se aflau drogurile;

(iii) dacă proba ulterior administrată, chiar dacă este legată de proba inițial administrată în mod nelegal, ar fi fost în mod inevitabil descoperită ulterior prin mijloace legale (***doctrina descoperirii inevitabile***); această excepție creată jurisprudențial de curtea supremă americană [primul caz în care a fost afirmată fiind *Nix v. Williams*

---

derivate. Cu cât este mai mare această perioadă, cu atât există șanse mai mari ca legătura de cauzalitate să dispară; *2. intervenția unor diferite împrejurări.* Cu cât există mai multe împrejurări care intervin în lanțul cauzal dintre ilegalitate și proba derivată, cu atât mai atenuată este legătura de cauzalitate. Astfel, decizia unei persoane, luată în deplină cunoștință de cauză și în mod voluntar, de a da o declarație sau aplicarea avertismentului Miranda sunt împrejurări care trebuie luate pentru a stabili dacă legătura de cauzalitate a fost întreruptă. Cu toate acestea, simplul fapt că inculpatului i s-au adus la cunoștință drepturile sale nu face ca legătura de cauzalitate să fie întreruptă, în lipsa unei alte împrejurări. De exemplu, în cauza *Brown v. Ilinois* (1975), Curtea supremă a arătat că, în ciuda faptului că inculpatului i s-a aplicat avertismentul Miranda, declarația sa, dată la sediul poliției la circa o oră după ce apartamentul i-a fost percheziționat ilegal (însăși arestarea sa având caracter ilegal), trebuie să fie exclusă, ca „fruct al pomului otrăvit"; *3. gravitatea ilegalității inițiale.* Cu cât este mai gravă încălcarea legii de către poliție, cu atât mai mult se impune excluderea probelor care provin ca urmare a acelei ilegalități. În cazul în care încălcarea este minoră sau neintenționată, necesitatea de a descuraja conduita ilegală a polițiștilor este mai mică. În *Ceccolini*, de exemplu, ofițerul de poliție a descoperit acele bilete de pariuri în timp ce discuta cu un prieten într-o florărie. Curtea Supremă a avut în vedere că nu există nici cea mai mică dovadă care să sugereze că ofițerul a intrat în magazin sau a verificat plicul cu intenția de a găsi probe concrete privind pariuri ilegale. Aplicarea excluderii probei nu ar avea nici cel mai mic efect descurajant în ceea ce privește conduita viitoare a ofițerului de poliție".

(1984)] implică faptul că organele de urmărire penală trebuie să producă suficiente probe din care să rezulte că proba ar fi fost oricum descoperită prin mijloace legale, chiar şi atunci când se admite existenţa unei acţiuni nelegale sau neloiale cu privire la care se susţine că nu putea impieta inevitabilitatea descoperii probei. Astfel, instanţa a subliniat că în situaţia în care acuzarea dovedeşte în mod rezonabil că probele ar fi fost în cele din urmă descoperite prin mijloace licite, atunci raţiunea de descurajare a organelor investigative are o justificare atât de nesemnificativă, încât dovezile trebuie păstrate. În această ipoteză credem că nu poate fi echivalată posibilitatea de descoperire a probelor (*ca în cazul doctrinei atenuării*) cu caracterul inevitabil al descoperii, astfel că este în sarcina acuzării care invocă *doctrina descoperirii inevitabile* să dovedească certitudinea descoperirii probei, întrucât numai în acest fel nu este afectat dreptul la un proces echitabil faţă de diminuarea semnificativă a impactului probei nelegal/neloial administrate. Nu este necesar ca dovada să fie făcută în funcţie de standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă (certitudinii), ci prin raportare la standardul preponderenţei probei (un grad rezonabil de probabilitate). Nu vor fi menţinute probele derivate atunci când parchetul nu reuşeşte să depăşească stadiul unor speculaţii în legătură cu posibilitatea descoperirii lor în mod legal;

- cred că toate teoriile mai sus enumerate vizează în realitate un singur element: lipsa unei veritabile cauzalităţi juridice între proba nelegal sau neloial administrată şi proba derivată, care nefiind de natură de a conduce la afectarea echitabilităţii procesului (inclusiv în componenta referitoare la prezumţia de nevinovăţie) nu justifică excluderea probelor derivate, ca urmare a înlăturării prezumţiei de nelegalitate/neloialitate ale acestora. Astfel, în urma răsturnării prezumţiei relative, probele se învederează a fi legal şi loial administrate şi urmează a fi menţinute[1];

---

[1] Doctrina „efectului la distanţă" (excluderea probei derivate) îşi găseşte aplicabilitate numai în cazul în care între proba administrată ilegal şi proba ulterior administrată (secundară sau derivată) există o legătură de cauzalitate necesară (teoria echivalenţei condiţiilor, cunoscută sub denumirea de teoria condiţiei *sine qua non*), iar organele de urmărire penală au folosit în mod principal şi direct datele şi informaţiile obţinute din proba ilegală, fără vreo altă sursă alternativă şi fără să existe posibilitate certă ca acestea să fie descoperite în viitor, pentru a administra în mod legal mijlocul de probă derivat (*D.E. Hall*, op. cit., p. 304; *P. Mirfield*, op. cit., p. 336-339; *R.J. Bacigal*, op. cit., p. 222-223). *În acest sens*, în cauza *Hudson v. Michigan* [cauza *Hudson v. Michigan*, 547 U.S. 586 (2006) (*https://www.supremecourt.gov/opinions/05pdf/04-1360.pdf*)] Curtea supremă americană a avut oportunitatea de a analiza coroborat doctrinele evidenţiate mai sus în condiţiile în care inculpatul acuzat de deţinere ilegală de droguri şi nerespectarea regimului armelor şi muniţiilor a invocat nelegalitatea probelor obţinute în urma percheziţiei domiciliare pe motiv că procedeul probator a fost efectuat în mod nelegal, în condiţiile în care organele de urmărire penală, după ce şi-au anunţat prezenţa în faţa uşii, nu au aşteptat ca acuzatul să deschidă, ci au procedat la spargerea acesteia, încălcând regula *„Knock-and-Announce"*.

Mai întâi, Curtea supremă americană a făcut apel la ***doctrina descoperirii inevitabile***, apreciind că încălcarea regulii procedurale nu a condus la descoperirea probelor, deoarece organele de urmărire penală ar fi descoperit oricum arma şi drogurile în casă şi dacă ar fi respectat regula *„Knock-and-Announce"*.

În al doilea rând, utilizând ***doctrina atenuării***, Curtea supremă americană a apreciat că şi în măsura în care ar putea fi stabilită o legătură de cauzalitate între încălcarea constituţională

- dacă organele de urmărire penală au administrat o probă cu încălcarea principiilor legalităţii şi loialităţii, aducând atingere drepturilor garantate de CEDO, iar din aceste mijloace de probă au rezultat fapte sau împrejurări ce au condus în mod direct şi necesar la administrarea în mod legal a altor mijloace de probă (administrarea mijlocului nelegal fiind o condiţie *sine qua non* pentru administrarea mijlocului de probă legal), acestea din urmă vor fi excluse, instanţele neputându-şi fundamenta hotărârea pe aceste probe derivate [de pildă, în cazul în care judecătorul de drepturi şi libertăţi a respins cererea de validare a examinării fizice dispuse de organele de urmărire penală fără consimţământul persoanei examinate şi, cu toate acestea, organele de urmărire penală folosesc în continuare în procesul penal *probele obţinute prin examinarea fizică în cadrul altor procedee probatorii* (cum ar fi efectuarea unei expertize toxicologice sau de genetică judiciară); în această ipoteză, probele directe rezultate din examinarea fizică, precum şi mijloacele de probă derivate (rapoartele de expertiză) vor trebui să fie excluse de judecătorul de cameră preliminară];

- se impune excluderea probelor derivate şi în ipoteza în care, în urma excluderii (juridice şi materiale) a unor probe, informaţiile pe care acestea le conţin sunt utilizate de organele de urmărire penală în alte cauze, pentru a fi administrate în mod legal mijloace de probă;

şi descoperirea probelor, aceasta este extrem de atenuată, nelegalitatea fiind disipată. Pentru a ajunge la această concluzia s-a arătat că atenuarea poate apărea atunci când cauzalitatea este foarte redusă ori atunci când, deşi legătura dintre ilegalitate şi probă este directă, interesul protejat de Constituţie nu este apărat prin excluderea probei. Cum drepturile/interesele apărate prin regula *„Knock-and-Announce"* vizau evitarea comiterii unor acte de violenţă dacă proprietarului/locatarul spaţiului percheziţionat ar fi crezut în mod greşit că poliţiştii sunt intruşi sau protecţia împotriva distrugerii bunurilor cauzată de inutila intrarea forţată ori protecţia vieţii private şi demnităţii care pot fi compromise printr-o intrare bruscă, iar excluderea probei nu era aptă să le protejeze, instanţa supremă americană a considerat că legătura dintre ilegalitate şi probe a fost atenuată.

În final, mai trebuie notat că în privinţa excluderii probelor derivate Curtea supremă americană a pledat pentru o abordare prudentă, susţinând că „excluderea probelor derivate a fost întotdeauna ultima noastră opţiune, nu primul nostru impuls. Excluderea generează de regulă «costuri sociale substanţiale», care includ uneori eliberarea unor persoane vinovate şi lăsarea unor persoane periculoase în societate. (...) Excluderea probei a fost aplicată doar în cazul în care beneficiile sale de descurajare depăşesc «costurile sociale substanţiale». (...) În concluzie, costurile sociale ale aplicării excluderii probelor ca urmare a încălcării regulii *«Knock-and-Announce»* sunt considerabile; stimulentul pentru a preveni astfel de încălcări este minim, iar nivelul de descurajare pe care l-ar produce nu se compară cu nivelul de descurajare avut în vedere pentru a preveni intrările ilegale în locuinţe la pronunţarea soluţiei din cauza Mapp" (n.n., M.U.), în această cauză organele de poliţie au pătruns în lipsa unui mandat în locuinţa familiei Mapp, iar probele obţinute în urma percheziţiei ilegale au condus la condamnarea domnului Mapp pentru deţinerea şi distribuirea de material pornografic. În această cauză instanţa a arătat că „statul, admiţând probe obţinute în mod ilegal nu face altceva decât să încurajeze nerespectarea legii de către către cei care sunt ţinuţi să o respecte. (...). Este adevărat că în unele dintre cazuri, ca urmare a excluderii probelor, infractorul poate scăpa de răspunderea penală, însă există o altă valoare importantă a fi protejată, imperativul integrităţii judiciare. Nimic nu poate distruge un stat mai repede decât incapacitatea sa de asigura respectarea propriilor legi sau mai rău, nesocotirea acestor legi".

- administrarea unei probe nelegale nu produce automat un *„efect domino"* cu privire la probele administrate legal ulterior, atât timp cât între acestea nu se reţine existenţa unei legături directe şi necesare, constatându-se o „atenuare" a relaţiei cauzale, ori dacă se constată că proba ulterioară putea fi obţinută şi pe cale legală fără legătură cu proba nelegal administrată.

Procurorul nu poate susține că a aflat despre comiterea unei fapte penale dintr-o interceptare cu privire la care un judecător a dispus anterior să fie distrusă, deoarece se înfrânge însuși fundamentul procesului penal ce este guvernat de legalitate. Câtă vreme s-a analizat legalitatea unei măsuri intruzive dispuse vremelnic de către procuror, iar judecătorul a infirmat măsura dispusă de către procuror și a dispus distrugerea înregistrărilor, acestea nu mai există, deci nu pot produce consecințe juridice. În aceste condiții, începerea urmăririi penale în baza unor probe cu privire la care un judecător a dispus distrugerea încalcă dreptul la un proces echitabil *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 42 din 3 februarie 2016, în I. Neagu, M. Damaschin, A.V. Iugan, Codul de procedură penală adnotat, Ed. Universul Juridic, 2019, p. 215).*

În baza proceselor-verbale de consemnare a rezultatelor activităţilor de supraveghere tehnică, cu ocazia ascultării inculpaţilor T.I.L., T.A.C. şi Ş.I., pe tot parcursul procesului penal, pe lângă relatările libere cu privire la acuzaţiile care le-au fost aduse, li s-au cerut explicaţii asupra conţinutului convorbirilor telefonice şi din mediul ambiental, solicitându-li-se inclusiv să lămurească anumiţi termeni sau expresii folosite (de exemplu: *„explicaţi sensul discuţiei purtate cu T., redată la fila 17 din rechizitoriu", „explicaţi la ce v-aţi referit în discuţia redată şi la fila 15 din hotărârea de condamnare", „la ce v-aţi referit în afirmaţia «Acuma numai tu, dar dacă nu mai am la cine»", „explicaţi care a fost sensul discuţiei din 14.05.2014, ora 10:52 şi 14:05", „explicaţi: «Zoli merge din partea mea. Tu eşti pasager...»"* etc.). Astfel cum s-a arătat anterior, conţinutul convorbirilor telefonice şi al celor în mediu ambiental a rezultat din mijloace de probă obţinute în mod nelegal, respectiv din procesele-verbale de redare lovite de nulitate absolută. Înalta Curte reţine că organul judiciar nu avea posibilitatea de a afla cuprinsul exact al discuţiilor dintre inculpaţi printr-o altă modalitate, probele ***fiind obţinute în mod exclusiv*** din aceste mijloace de probă. În continuare, se constată că ***informaţiile obţinute în mod nelegal (probele) sunt folosite în mod direct pentru a obţine administrarea în mod legal a altui mijloc de probă***, respectiv declaraţiile inculpaţilor. Condiţia *sine qua non* ca organul judiciar să poată să solicite inculpaţilor explicaţii punctuale asupra cuprinsului discuţiilor pe care le-au purtat era ca acestea să le fie cunoscute, iar singurul mijloc de probă ce oferea toate aceste date este cel obţinut în mod nelegal. În aceste condiţii, Înalta Curte constată că declaraţiile inculpaţilor T.I.L., T.A.C. şi Ş.I. în care oferă lămuriri cu privire conţinutul concret al discuţiilor telefonice sau a celor din mediu ambiental, au caracterul unor probe derivate, care au fost obţinute în mod direct din probe nelegale şi care nu puteău fi obţinute într-o altă modalitate, ceea ce atrage incidenţa dispoziţiilor art. 102 alin. (4) C.proc.pen. Având în vedere caracterul divizibil al declaraţiei inculpatului, dar şi împrejurarea că excluderea vizează probele, respectiv faptele şi

împrejurările din cuprinsul mijlocului de probă, Înalta Curte constată că vor fi afectate de această sancţiune doar acele părţi din declaraţiile inculpaţilor T.I.L., T.A.C. şi Ş.I. în care aceştia au oferit explicaţii, justificări cu privire la conţinutul convorbirilor telefonice sau a celor purtate în mediul ambiental *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 330 din 18 decembrie 2018, nepublicată).*

Urmare a constatării nulităţii absolute a procedeului probator, se va constata şi nulitatea mijloacelor de probă astfel obţinute, aşa încât, în temeiul art. 102 alin. (2) C.proc.pen., vor fi excluse din materialul probator toate probele rezultate din mandatele de siguranţă naţională şi din procesele-verbale de consemnare a rezultatelor activităţilor de supraveghere tehnică realizate de către Serviciul Român de Informaţii. Înalta Curte, având în vedere actualul stadiu procesual, apreciază că nu se impune pronunţarea unei soluţii distincte în dispozitivul deciziei cu privire la cele anterior constatate, ci toate aceste probe obţinute din valorificarea mandatelor de supraveghere tehnică nu vor fi avute în vedere la evaluarea materialului probator. Analizând, în continuare, excluderea, în temeiul dispoziţiilor art. 102 alin. (4) C.proc.pen., a declaraţiilor date de inculpaţi, ca probe derivate din cele obţinute cu încălcarea dispoziţiilor legale, Înalta Curte reţine următoarele: în baza proceselor-verbale de consemnare a rezultatelor activităţilor de supraveghere tehnică, cu ocazia ascultării inculpaţilor, pe tot parcursul procesului penal, pe lângă relatările libere cu privire la acuzaţiile care le-au fost aduse, li s-au cerut explicaţii asupra conţinutului convorbirilor telefonice şi din mediul ambiental, solicitându-li-se inclusiv să lămurească anumiţi termeni sau expresii folosite. Astfel cum s-a arătat anterior, conţinutul convorbirilor telefonice şi al celor în mediu ambiental a rezultat din mijloace de probă obţinute în mod nelegal, respectiv din procesele-verbale de redare lovite de nulitate absolută. Înalta Curte reţine că organul judiciar nu avea posibilitatea de a afla cuprinsul exact al discuţiilor dintre inculpaţi printr-o altă modalitate, probele fiind obţinute doar din aceste mijloace de probă. În continuare, se constată că informaţiile obţinute în mod nelegal (probele) sunt folosite în mod direct pentru a obţine administrarea în mod legal a altui mijloc de probă, respectiv declaraţiile inculpaţilor. Condiţia *sine qua non* ca organul judiciar să poată să solicite inculpaţilor explicaţii punctuale asupra cuprinsului discuţiilor pe care le-au purtat era că acestea să le fie cunoscute, iar singurul mijloc de probă ce oferea toate aceste date este cel obţinut în mod nelegal *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 330/A din 11 decembrie 2018).* În aceste condiţii, Înalta Curte constată că declaraţiile inculpaţilor în care oferă lămuriri cu privire la conţinutul concret al discuţiilor telefonice sau a celor din mediu ambiental, au caracterul unor probe derivate, care au fost obţinute în mod direct din probe nelegale şi care nu puteau fi obţinute într-o altă modalitate, ceea ce atrage incidenţa dispoziţiilor art. 102 alin. (4) C.proc.pen. Având în vedere caracterul divizibil al declaraţiei inculpatului, dar şi împrejurarea că excluderea vizează probele, respectiv faptele şi împrejurările din cuprinsul mijlocului de probă, Înalta Curte constată că vor fi afectate de această sancţiune doar acele părţi din declaraţiile inculpaţilor în care aceştia au oferit explicaţii, justificări cu privire la conţinutul convorbirilor telefonice sau a celor purtate în mediul ambiental. Nulitatea probelor menţionate nu conduce la nulitatea tuturor probelor, având în

vedere că indicii privind circuitul evazionist în care era implicată SC O. SRL au existat anterior şi independent de interceptările menţionate şi anume ca urmare a Notei nr. x a Curţii de Conturi a României transmisă inculpatului K. în luna iunie 2009, precum şi ca urmare a notei întocmită de Direcţia Generală de Management al Domeniilor Reglementate Specific din data de 26 ianuarie 2011, astfel încât nu toate probele din dosar derivă din respectivele interceptări *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 134 din 15 aprilie 2019, www.scj.ro).*

În ceea ce priveşte raportul de constatare din data de 31.10.2016, întocmit de un specialist antifraudă din cadrul D.N.A., şi completarea raportului de constatare din data de 31.10.2016, întocmit de specialist antifraudă din cadrul D.N.A., judecătorul urmează să admită solicitarea inculpatului de excludere, în temeiul dispoziţiilor 102 alin. (4) C.proc.pen., probele rezultate din raportul de constatare completat fiind derivate din probele nelegal obţinute anterior menţionate, este vorba despre datele furnizate de I.B. SA cu privire la rulajul contului deschis la această unitate bancară. Judecătorul are în vedere că, deşi probele rezultând din aceste înscrisuri nu sunt singurele pe baza cărora specialistul antifraudă a efectuat constatarea tehnico-ştiinţifică, răspunzând obiectivelor stabilite, în absenţa acestora nu ar fi putut să stabilească în integralitate circuitul bancar al sumelor pretins provenite din derularea contractelor, având ca beneficiar final ANAF, iar, pe baza acestei concluzii, să stabilească sumele reprezentând 5% şi, respectiv, 95% din suma totală virată de SC R. SRL în contul SC I.D. SRL. Faptul, invocat în răspunsul Parchetului la cererile şi excepţiile formulate de inculpat, potrivit căruia „sumele de bani ce au făcut obiectul infracţiunii de corupţie rezultă şi din extrasele de cont depuse de denunţătorii B.H.B. şi O.R. (care în perioada activităţii infracţionale erau reprezentanţi legali ai SC R. SRL", nu este de natură să împiedice excluderea, în temeiul art. 102 alin. (4) teza finală C.proc.pen., din materialul probator a raportului de constatare completat, în condiţiile în care judecătorul reţine că, aşa cum se arată în acelaşi răspuns al parchetului, aceste extrase de cont prezentate de denunţători arată ce sume au fost virate de SC R. SRL în contul SC I.D. SRL, nu şi ce s-a întâmplat cu aceste sume de bani, odată ajunse în contul SC I.D. SRL, acest fapt rezultând doar din rulajul contului SC I.D. SRL deschis la I.D. SA, înaintat procurorilor de caz în temeiul unei dispoziţii nelegale *(Trib. Bucureşti, secţia I penală, încheierea din 1 februarie 2017, nepublicată).*

4.8. Excluderea materială a probelor nelegal sau neloial administrate

- prin DCC nr. 22/2018 instanţa de contencios constituţional a apreciat că ***dispoziţiile art. 102 alin. (3) C.proc.pen. sunt constituţionale în măsura în care prin „excluderea probei", din cuprinsul lor, se înţelege şi eliminarea mijloacelor de probă din dosarul cauzei***; astfel, Curtea Constituţională a consacrat o dublă dimensiune noţiunii de excludere a probelor nelegal sau neloial administrate, pe de o parte, *excluderea materială* a probelor, iar, pe de altă parte, *excluderea juridică* a acestora (sancţiune procesuală); astfel, s-a arătat că „atribuirea unei duble dimensiuni sensului noţiunii de *«excluderea probei»* – respectiv dimensiunea juridică şi cea a eliminării fizice – este de natură a garanta, de o manieră efectivă, drepturile fundamentale mai

sus invocate, asigurând, totodată, textului criticat un nivel sporit de claritate, precizie și previzibilitate. Prin urmare, Curtea reține că doar în aceste condiții instituția excluderii probelor își poate atinge finalitatea, aceea de a proteja atât judecătorul, cât și părțile de formarea unor raționamente juridice și de pronunțarea unor soluții influențate, direct sau indirect, de potențiale informații sau concluzii survenite ca urmare a examinării sau reexaminării empirice, de către judecător, a probelor declarate nule";

- Curtea Constituţională a apreciat în DCC nr. 22/2018 că garantarea prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia nu este efectivă, ci doar teoretică în măsura în care în urma aplicării sancţiunii procesuale a excluderii (juridice) probelor nelegal sau neloial administrate acestea rămân în materialitatea lor la dosarul cauzei; astfel, s-a considerat că *„excluderea probelor obținute în mod nelegal din procesul penal, ca o consecință juridică a nulității mijloacelor de probă/procedeelor probatorii, presupune o simplă eliminare a posibilității dezvoltării unor raționamente juridice pe baza acestora, în scopul soluționării cauzei, fără a putea determina și pierderea din memoria magistratului a informațiilor cunoscute în baza acestor mijloace de probă"*; instanţa de contencios constituţional a mai arătat că ***„accesul permanent al judecătorului învestit cu soluționarea cauzei penale la mijloacele de probă declarate nule nu poate avea ca efect decât o readucere în atenția judecătorului, respectiv o reîmprospătare a memoriei acestuia cu informații care pot fi de natură a-i spori convingerile referitoare la vinovăția/nevinovăția inculpatului, dar pe care nu le poate folosi, în mod legal, în soluționarea cauzei***. Astfel, fiecare nouă potențială examinare a unor probe declarate nule, de către instanța de judecată, ***determină un proces psihologic caracterizat prin contradicția informațiilor cunoscute de judecător cu cele pe care el este obligat să le aibă în vedere la soluționarea raportului juridic penal de conflict ce face obiectul cauzei***. În aceste condiții, în situația în care probele obținute în mod nelegal sunt de natură a demonstra vinovăția făptuitorului, observarea lor repetată de către instanța de judecată sporește și chiar materializează riscul înlocuirii acestora, în cadrul raționamentului judiciar, cu simpla convingere formată, prin mecanisme pur cognitive, tocmai pe baza respectivelor probe, operațiune logică nepermisă judecătorului. Prin urmare, cu toate că excluderea juridică a probelor obținute în mod nelegal din procesul penal apare ca fiind o garanție suficientă a drepturilor fundamentale anterior menționate, această garanție este una pur teoretică, în lipsa îndepărtării efective a mijloacelor de probă obținute în mod nelegal din dosarul cauzei. Mai mult, menținerea acestora în dosar, pe parcursul soluționării eventualelor căi ordinare și extraordinare de atac, ce pot fi invocate, nu poate produce decât același efect cognitiv contradictoriu, de natură a afecta procesul formării convingerii dincolo de orice îndoială rezonabilă a completului de judecată învestit cu soluționarea cauzei, referitoare la vinovăția sau nevinovăția inculpatului. În aceste condiții, Curtea conchide că **excluderea juridică a probelor obținute în mod nelegal în procesul penal, în lipsa înlăturării lor fizice din dosarele penale constituite la nivelul instanțelor, este insuficientă pentru o garantare efectivă a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia**. (...) Curtea constată că menținerea mijloacelor de probă în dosarele cauzelor penale, după excluderea probelor corespunzătoare acestora, ca urmare a constatării nulității lor, este de natură

a influența percepția judecătorilor, învestiți cu soluționarea acelor cauze, asupra vinovăției/nevinovăției inculpaților și de a-i determina să caute să elaboreze raționamente judiciare într-un sens sau altul, chiar în lipsa posibilității invocării, în mod concret, a respectivelor probe în motivarea soluțiilor, aspect de natură a încălca dreptul la un proces echitabil și prezumția de nevinovăție a persoanelor judecate. Prin urmare, Curtea reține că doar în aceste condiții instituția excluderii probelor își poate atinge finalitatea, aceea de a proteja atât judecătorul, cât și părțile de formarea unor raționamente juridice și de pronunțarea unor soluții influențate, direct sau indirect, de potențiale informații sau concluzii survenite ca urmare a examinării sau reexaminării empirice, de către judecător, a probelor declarate nule"; consecutiv *DCC nr. 22/2018* art. 102 alin. (3) C.proc. pen. trebuie înţeles ca făcând referire atât la *excluderea juridică* a probei nelegale sau neloiale („nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată *determină excluderea probei*"), cât şi la *excluderea materială a acesteia* (nulitatea actului prin care s-a dispus sau autorizat administrarea unei probe ori prin care aceasta a fost administrată *determină înlăturarea din dosarul cauzei a mijlocului de probă corespunzător probei excluse*);

- cred că motivarea Curţii Constituţională din DCC nr. 22/2018, axată pe garantarea efectivă a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia şi pe efectele pe care le produc pe plan cognitiv asupra judecătorului probele nelegale sau neloiale aflate în materialitatea lor în dosarul cauzei produce efecte nu numai în materia excluderii probelor nelegal sau neloial administrate, ci şi în sfera sancţiunii neregularității actului de sesizare;

- astfel, dacă în rechizitoriul cu care a fost învestită instanţa faptele sau împrejurările de fapt care rezultă din mijlocele de probă nelegal sau neloial administrate sunt prezentate de procuror astfel cum sunt consemnate în mijloacele de probă excluse (de pildă, copierea în cuprinsul rechizitoriului a conţinutului proceselor-verbale de redare a măsurilor de supraveghere tehnică care au fost excluse sau redare a declarației unei martor ori coinculpat cu privire la care s-a constatate că a fost administrată nelegal) consider că efectul cognitiv învederat de instanţa de contencios constituţional se menţine, chiar dacă a operat o excludere materială a acestor mijloace de probă; prin urmare, având în vedere scopul urmărit de garantarea efectivă, iar nu teoretică şi iluzorie a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia, apreciez că în acest caz se poate reține neregularitatea actului de sesizare prin raportare la ***condițiile de formă, extrinseci ale rechizitoriului***; pe de o parte, trebuie avut în vedere faptul că, indiferent dacă nulitatea este absolută sau relativă, constatarea acesteia determină lipsirea de efecte juridice a actului afectat, din momentul efectuării acestuia, iar nu din momentul constatării nulității, astfel că se poate constata că procurorul a făcut referire în actul de sesizare la probe nelegal administrate care prin menţinerea lor în cuprinsul actului de sesizare poate afecta prezumţia de nevinovăţie a acuzatului; pe de altă parte, trebuie avut în vedere că, potrivit art. 328 alin. (1) C.proc.pen., una dintre condiţiile de formă ale rechizitoriul este aceea de a conţine referirile la probele administrate în mod legal, or referirile la probele nelegale din cuprinsul actului de sesizare afectează legalitatea extrinsecă a acestuia.

În baza art. 102 alin. (2) şi (3) C.proc.pen., exclude din materialul probator datele obţinute prin procedeele probatorii menţionate, respectiv notele de redare de către SRI – UM 0822 Suceava, procesele-verbale şi planşele fotografice obţinute în baza mandatelor menţionate şi suporţii optici aferenţi. Dispune îndepărtarea de la dosarul cauzei a acestor mijloace de probă şi a suporţilor optici, precum şi eliminarea referirilor la aceste mijloace de probă şi eliminarea redării conţinutului acestor mijloace de probă din cuprinsul rechizitoriului (excludere fizică prin intervenţie directă). Eliminarea referirilor la mijloacele de probă excluse şi eliminarea redării conţinutului acestor mijloace de probă din cuprinsul actului de sesizare a instanţei *se va realiza de către parchet prin intervenţie directă asupra acestui document (fizic şi electronic) şi nu prin întocmirea unui nou rechizitoriu* (s.n.). Măsura va fi dusă la îndeplinire de către parchet, căreia i se trimite dosarul de urmărire penală, urmând a fi restituit instanţei de fond, respectiv Curţii de Apel C. (...)" *(I.C.C.J., secţia penală, încheierea nr. 638 din 19 decembrie 2019, nepublicată).*

4.9. Necesitatea excluderii juridice şi materiale a probelor nelegale sau neloiale anterior stadiului deliberării

- excluderea probelor nelegale (neconstituţionale şi/sau neregulate) poate fi invocată/dispusă pe parcursul întregului proces penal, uneori chiar pentru prima dată în faza de judecată, în vederea respectării drepturilor fundamentale şi asigurării supremaţiei Constituţiei;

- soluţiile procurorului, judecătorului de cameră preliminară sau ale instanţei trebuie temeinic motivate în considerentele actelor procesuale emise, cerinţa soluţiei motivate cu privire la probe, care constituie epicentrul procesului penal, fiind una dintre garanţiile echitabilităţii procedurii;

- excluderea juridică şi materială a probelor nelegale trebuie să aibă loc ***întotdeauna înainte*** de debutul stadiului dezbaterilor şi, implicit, al deliberării[1]; numai procedând astfel, instanţa de judecată va permite apărării şi acuzării să formuleze concluzii prin raportare la probele considerate legal/loial administrate şi va evita riscul contaminării cu informaţiile rezultate din probele nelegale cu ocazia deliberării[2]; prin urmare, considerăm că nu au bază legală acele soluţii jurisprudenţiale în

---

[1] Chiar dacă în *DCC nr. 302/2017, nr. 802/2017, nr. 26/2019 şi nr. 250/2019* instanţa de contencios constituţional nu a făcut precizări cu privire la actul prin care instanţa trebuie să se pronunţe cu privire la excluderea probelor şi nici nu a instituit o obligaţie de pronunţare printr-o încheiere distinctă, trebuie avut în vedere că la momentul deliberării, pentru a fi respectate exigenţele DCC nr. 22/2018, instanţa nu trebuie să aibă acces la probele nelegal administrate, ceea ce implică faptul că, anterior acestuia stadiu, procesual probele nelegale trebuie să fi fost excluse material din dosarul cauzei. Deopotrivă, crearea premiselor unei dezbateri efective şi a exercitării plenare a dreptului la apărare exclude ipoteza unei dezbateri alternative: cea în care probele ar fi excluse şi cea în care probele ar fi menţinute.

[2] *În acest sens*, în literatura de specialitate [*A. Cot, G. Zlati*, Excluderea interceptărilor convorbirilor telefonice direct în apel, prin încheiere. Aplicabilitatea deciziilor Curţii Constituţionale în cauzele *pendinte* (*www.penalmenterelevant.eu*)] s-a arătat că „amânarea pronunţării asupra cererii de excludere a probelor până la momentul pronunţării sentinţei/deciziei reprezintă doar o

care excluderea probelor nelegal/ neloial administrate a avut loc fie prin dispozitivul deciziei instanţei de apel, fie ulterior pronunţării, doar prin considerentele deciziei instanţei de control judiciar. Procedând astfel, instanţa nu avea cum să respecte considerentele DCC nr. 22/2018 şi scopul urmărit prin acesta.

- efectul incidenţei oricărei reguli de excluziune probatorie constă invariabil din interdicţia de apreciere a probei nelegale, fiind contrară legii atribuirea oricărei valori probante în scopul obţinerii unui rezultat probator[1].

§5. Neregularitatea rechizitoriului

- ***neregularitatea rechizitoriului*** este o sancţiune autonomă care intervine atunci când actul de sesizare este întocmit cu ***nerespectarea condiţiilor intrinseci sau extrinseci*** necesare pentru sesizarea instanţei;

- excluderea prin Codul de procedură penală a nelegalei sesizări a instanţei dintre cazurile care atrag nulitatea absolută astfel cum erau prevăzute de Codul de procedură penală din 1968 a fost necesară în vederea configurării neregularităţii rechizitoriului ca o nouă sancţiune procesuală, autonomă de cea a nulităţilor; astfel, nu pot fi considerate ca sinonime noţiunile de ***neregularitate a rechizitoriului cu cea de nelegalitate a actului de sesizare/sesizării, sfera neregularităţii rechizitoriului fiind mai largă***[2] şi înglobând atât ipotezele în care se relevă o nelegalitate a acestuia ca urmare a încălcării normelor privind trimiterea în judecată, deşi din cuprinsul actului se poate stabili obiectul şi limitele judecăţii (de pildă, când trimiterea în judecată s-a realizat pentru alte fapte decât cele care au făcut obiectul acţiunii penale, sau pentru fapte pentru care redeschiderea urmăririi penale nu a fost confirmată de judecător), cât şi ipotezele în care nu se reţine nerespectarea vreunei norme de procedură în cursul urmăririi penale însă rechizitoriul nu este apt să îşi îndeplinească funcţia

---

modalitate de eludare a considerentelor DCC nr. 22/2018. Însă încălcarea dreptului la un proces echitabil în această situaţie este chiar mai gravă, întrucât judecătorul nu doar că are la dispoziţie probele nelegale, ci este nevoit să examineze respectivele probe odată cu deliberarea asupra existenţei faptei, a vinovăţiei inculpatului şi a pedepsei. Acest aspect doar amplifică riscul, evidenţiat de instanţa constituţională, ca judecătorul să înlocuiască în cadrul raţionamentului judiciar probele nelegale cu simpla sa convingere – elementul subiectiv intrinsec oricărei hotărâri – convingere care, în fapt, nu se bazează pe probele legale, ci tocmai pe respectivele probe nelegale. Totodată, o atare abordare a instanţelor judecătoreşti ar goli de conţinut unele prevederi din Codul de procedură penală şi aici ne referim la dispoziţiile art. 280 alin. (3), care prevăd că atunci când constată nulitatea unui act, organul judiciar dispune, când este necesar şi dacă este posibil, refacerea acelui act cu respectarea dispoziţiilor legale".

[1] În doctrină (*P. Ferrua*, op. cit., p. 25) s-a arătat că „orizontul epistemic al judecătorului trebuie sa fie strict limitat de probele legitim obţinute în cadrul procesului".

[2] *În sens contrar*, în doctrină (*Gh. Mateuţ, L. Criste*, Verificarea legalităţii sesizării instanţei în procedurile jurisdicţionale în *In Honorem A. Crişu*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2022, p. 201) s-a apreciat că noţiunea de nelegalitate are un înţeles mai larg decât cea de neregularitate. Astfel, dacă nelegalitatea înseamnă orice încălcare a dispoziţiilor legale privind trimiterea în judecată, neregularitatea desemnează doar neîndeplinirea condiţiilor de fond şi de formă prevăzute de lege cu privire la cuprinsul rechizitoriului.

idonee ca urmare a imposibilităţii stabilirii limitelor judecaţii; practic, nelegalitatea actului de sesizare a instanţei este subsumată noii sancţiuni create de Codul de procedură penală, respectiv neregularităţii rechizitoriului;

- incidenţa sancţiunii ***nu este dependentă de existenţa unei vătămări***, fiind intim legată de evaluarea de către judecător a naturii idonee a rechizitoriului în scopul înlăturării patologiilor procesuale; în mod întemeiat s-a reţinut în doctrină[1] că validitatea rechizitoriului este independentă de legalitatea ori de sancţiunile aplicate actelor de urmărire penală şi că *nelegalitatea actelor de urmărire penală nu este de natură să atragă, prin ea însăşi, nelegalitatea sesizării instanţei*; totuşi, trebuie subliniat că anularea unor acte de urmărire penală poate atrage implicit şi neregularitatea rechizitoriului ca sancţiune autonomă, iar nu ca o consecinţă a aplicării dispoziţiilor art. 280 alin. (2) C.proc.pen. referitoare la efectul extensiv al nulităţii[2] (de pildă, anularea ordonanţei de punere în mişcare ori de extindere a acţiunii penale va conduce şi la constatarea neregularităţii rechizitoriului, deoarece acesta nu este aptă să învestească instanţa cu o infracţiune pentru care nu există un act de inculpare legal întocmit);

- sancţiunea ***neregularităţii rechizitoriului*** este incidentă numai cu privire la acest act de sesizare, nevizând şi celelalte acte de sesizare a instanţei (încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care se dispune începerea judecăţii în urma admiterii plângerii formulate împotriva unei soluţii de clasare dispuse faţă de un inculpat sau acordul de recunoaştere a vinovăţiei);

- verificarea regularităţii rechizitoriului constituie un element *distinct de verificarea legalităţii actelor de urmărire penală*, rechizitoriul nefiind un act de urmărire penală, ci actul de sesizare a instanţei care este emis de către procuror după finalizarea fazei procesuale a urmăririi penale;

- poate fi invocată **oricând** în faza camerei preliminare de părţi sau de subiecţii procesuali ***ori de către judecătorul de cameră preliminară din oficiu*** fie în primul grad de jurisdicţie, fie direct în calea de atac a contestaţiei;

- sancţiunea neregularităţii rechizitoriului nu îşi produce efectele prin intermediul nulităţii, condiţiile de reţinere şi invocare a celor două sancţiuni fiind diferite; constatarea neregularităţii rechizitoriului atrage obligaţia procesuală pozitivă a procurorului de a o remedia; încălcarea acestei obligaţii atrage restituirea cauzei la parchet;

- evaluarea criticilor referitoare la neregularitatea actului de sesizare este în competenţa **judecătorului de cameră preliminară** care va analiza dacă la întocmirea rechizitoriului au fost respectate:

1. condiţiile extrinseci ale rechizitoriului – neregularitatea formală a actului de sesizare (formă de nelegalitate a emiterii rechizitoriului):

---

[1] *I. Kuglay*, în *M. Udroiu* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 905.

[2] Trebuie notat şi că faţă de dispoziţia explicită a art. 280 alin. (2) C.proc.pen., *nulitatea derivată* produce efecte *ope legis*, nefiind supusă aceloraşi reguli ca şi celelalte ipoteze de nulitate, în special în privinţa dovezii existenţei unei vătămări.

(i) dacă rechizitoriul a fost verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de procurorul ierarhic superior[1];

(ii) dacă rechizitoriul cuprinde mențiunile obligatorii prevăzute de art. 328 C.proc.pen. [denumirea parchetului și data emiterii rechizitoriului, numele, prenumele și calitatea celui care l-a întocmit, semnătura celui care l-a întocmit, *fapta și persoanele pentru care s-a efectuat urmărirea penală* (pentru determinarea limitelor urmăririi penale se va analiza ordonanța de începere a urmăririi penale *in rem*, ordonanța prin care s-a dispus continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect și confirmarea acesteia, atunci când măsura a fost dispusă de organul de cercetare penală, ordonanța prin care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, ordonanța prin care s-a dispus extinderea urmăririi penale sau a acțiunii penale, ordonanța de reunire a cauzelor), încadrarea juridică a acesteia, motivele de fapt și de drept, probele și mijloacele de probă pe care se întemeiază acuzarea, actele de urmărire penală efectuate, datele referitoare la măsurile preventive/asigurătorii luate în cursul urmăririi penale, dispoziția de trimitere în judecată, cheltuielile judiciare, precum și numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, cu indicarea calității lor în proces și locul unde urmează a fi citate].

- motivarea Curții Constituționale din *DCC nr. 22/2018*, axată pe garantarea efectivă a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia și pe efectele pe care le produc pe plan cognitiv asupra judecătorului probele nelegale sau neloiale aflate în materialitatea lor în dosarul cauzei, produce efecte nu numai în materia excluderii probelor nelegal sau neloial administrate, ci și în sfera sancțiunii neregularității rechizitoriului;

- astfel, dacă în rechizitoriul cu care a fost învestită instanța faptele sau împrejurările de fapt care rezultă din mijlocele de probă nelegal sau neloial administrate *sunt prezentate* de procuror astfel cum sunt consemnate în mijloacele de probă excluse (de pildă, copierea în cuprinsul rechizitoriului a conținutului proceselor-verbale de redare a măsurilor de supraveghere tehnică care au fost excluse sau redarea declarației unui martor sau coinculpat cu privire la care s-a constatat că a fost administrată nelegal), consider că efectul cognitiv învederat de instanța de contencios constituțional se menține, chiar dacă a operat o excludere materială a acestor mijloace de probă; prin urmare, având în vedere scopul urmărit de garantare efectivă, iar nu teoretică și iluzorie, a prezumției de nevinovăție a inculpatului și a dreptului la un proces echitabil al acestuia, apreciez că în acest caz se poate reține neregularitatea actului de sesizare prin raportare la ***condițiile de formă, extrinseci ale rechizitoriului***; pe de o parte, trebuie avut în vedere faptul că, indiferent dacă nulitatea este absolută sau relativă, constatarea acesteia determină lipsirea de efecte juridice a actului afectat, din momentul efectuării acestuia, iar nu din momentul constatării nulității, astfel că se poate constata că procurorul a făcut referire în rechizitoriu la probe nelegal administrate care prin menținerea lor în cuprinsul actului de sesizare pot afecta prezumția de

[1] Astfel, verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului de un alt procuror decât cel ierarhic superior nu atrage incidența sancțiunii nulității (absolute sau relative), ci pe cea a neregularității rechizitoriului. Această neregularitate poate fi acoperită în procedura incidentală prevăzută de art. 345 C.proc.pen.

nevinovăție a acuzatului; pe de altă parte, trebuie avut în vedere că, potrivit art. 328 alin. (1) C.proc.pen., una dintre condițiile de formă ale rechizitoriul este aceea de a conține referiri la probele administrate în mod legal, or, referirile la probele nelegale din cuprinsul actului de sesizare afectează legalitatea extrinsecă a acestuia; în plus, cred că intervenția asupra rechizitoriului de înlăturare a pasajelor care cuprind referiri la probele nelegal administrate poate releva și mai clar caracterul inform al acestuia, întrucât, în unele cazuri, în urma operațiunii de eliminare, actul de sesizare se învederează inapt de a învesti instanța, fiindu-i afectată substanțial coerența[1];

---

[1] Deși a apreciat că, în conformitate cu DCC nr. 22 din 18 ianuarie 2018, se impune eliminarea de către procuror a referirilor la probele excluse în cuprinsul rechizitoriului sau a altor acte procesuale (constatând astfel, implicit, neregularitatea actului de sesizare prin raportare la condițiile de formă, extrinseci ale rechizitoriului), instanța supremă nu a aplicat în concret această sancțiune, ci a creat pe cale pretoriană o *procedură sui-generis*, fără acoperire în vreo dispoziție procedurală, dar mai flexibilă decât cea a remedierii neregularității rechizitoriului, constând în intervenția directă asupra actelor procesuale, precum și în întocmirea de către parchet a unui act care să ateste modul în care s-a intervenit în baza încheierii pronunțată de instanță, pentru a evidenția diferența între actele inițiale și cele rămase după aducerea la îndeplinire a acestei dispoziții. Caracterul pretorian al procedurii prin care a fost trimisă cauza la parchet în vederea remedierii neregularităților constatate cu privire la condițiile extrinseci ale rechizitoriului a condus la formularea unei contestații la executare de către parchet în scopul lămuririi dispozitivului soluției dispuse. Astfel, prin *încheierea nr. 31 din 27 septembrie 2018 (nepublicată)*, I.C.C.J. a dispus eliminarea referirilor la mijloacele de probă excluse și eliminarea redării conținutului acestor mijloace de probă din rechizitoriu și din ordonanța de remediere a neregularităților actului de sesizare. Astfel, s-a apreciat că „eliminarea respectivelor mențiuni din conținutul actelor procesuale se impune în egală măsură și pentru aceleași rațiuni avute în vedere în DCC nr. 22/2018, căci, în caz contrar, se anulează chiar efectul excluderii fizice a mijloacelor de probă, în condițiile în care despre existența și chiar conținutul acestora, se face mențiune expresă și detaliată în rechizitoriu și în ordonanța de regularizare a actului de sesizare. Altfel spus, contrar rațiunilor ce determină îndepărtarea mijloacelor de probă a căror nulitate a fost constatată, s-ar ajunge ca faptele și împrejurările relevate prin probele excluse să fie în continuare cunoscute și evidențiate prin acte esențiale pentru soluționarea cauzei. (...) Or, în speță, se constată că, pe lângă simpla indicare a acestor mijloace de probă și a modului în care s-a dispus autorizarea măsurilor de supraveghere tehnică, în cuprinsul rechizitoriului se procedează la analiza detaliată a acestora și la o amplă redare a conținutului probelor obținute prin punerea în executare a măsurilor de supraveghere tehnică. De asemenea, în cuprinsul ordonanței se procedează la înlăturarea neregularității actului de sesizare prin referire la conținutul mijloacelor de probă constând în procesele-verbale de redare a convorbirilor interceptate și prin redarea unor părți din conținutul acestor probe, declarate nule prin prezenta hotărâre. Luând în considerare rațiunile ce au stat la baza DCC nr. 22/2018 a Curții Constituționale, păstrarea acestor mențiuni în cuprinsul celor două acte procesuale ar anula consecințele excluderii probelor nelegale și ar genera efectul invers celui urmărit de Curtea Constituțională prin decizia menționată, conducând, implicit, la afectarea prezumției de nevinovăție și a dreptului la un proces echitabil al inculpatului". Ulterior, prin *încheierea din 17 octombrie 2018 (nepublicată)*, I.C.C.J. a admis contestația la executare formulată de parchet și a lămurit dispozitivul încheierii sus-menționate, în sensul că eliminarea referirilor la mijloacele de probă excluse în temeiul art. 102 alin. (2)-(4) C.proc.pen. și eliminarea redării conținutului acestor mijloace de probă din rechizitoriu și din ordonanța de remediere a neregularităților actului de sesizare (excluderea fizică) se va realiza de către parchet „prin intervenție directă asupra celor două acte procesuale, și nu prin întocmirea unor acte procesuale noi, iar aceasta vizează strict indicarea acestor mijloace

2. condiţiile intrinseci ale rechizitoriului – neregularitatea de conţinut a actului de sesizare:

(i) priveşte numai aptitudinea acestuia de a învesti instanţa – respectiv, dacă în cuprinsul rechizitoriului sunt descrise faptele care constituie obiectul acuzării (natura faptelor imputate inculpaţilor, modul, mijloacele, timpul şi locul presupusei lor comiteri, împrejurările de fapt şi contextul presupusei lor comiteri) faţă de fiecare inculpat în parte pentru a se putea stabili obiectul şi limitele judecăţii; verificarea este făcută în scopul stabilirii dacă acesta este apt să învestească în mod valabil instanţa de judecată, precum şi pentru a asigura posibilitatea efectuării unei apărări concrete şi efective a inculpatului prin raportare la faptele de care este acuzat şi de modalitatea în care se susţine că au fost comise;

- deopotrivă, trebuie analizat dacă nelegalitatea unor acte de urmărire penală sau omisiunea parcurgerii unor proceduri obligatorii de confirmare nu afectează regularitatea de fond a rechizitoriului (de pildă, neînceperea urmăririi penale *in rem* sau lipsa unei dispoziţii de extindere a urmăririi penale pentru infracţiunea cu care a fost sesizată instanţa, lipsa confirmării redeschiderii urmăririi penale, lipsa punerii în mişcare a acţiunii penale pentru faptele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată etc.)[1];

(ii) *faţă de funcţia procesuală stricto sensu a camerei preliminare şi de excluderea incompatibilităţii funcţiei de verificare a legalităţii trimiterii în judecată cu cea de judecată,* ***din sfera de verificare a regularităţii interne a rechizitoriului a fost exclusă cea a aparenţei de temeinicie a rechizitoriului care implica şi evaluarea testului suficienţei probelor în vederea evitării trimiterilor în judecată arbitrare***[2];

- preluând criteriile stabilite în jurisprudenţa Curţii Europene cu privire la *calitatea legii de a fi previzibilă*[3], apreciez că aceleaşi exigenţe pot fi reţinute *mutatis mutandis* şi în analiza efectuată de judecătorul de cameră preliminară cu privire la condiţiile intrinseci ale actului de sesizare; aşadar, trebuie determinat dacă acuzaţia a

---

de probă şi redarea conţinutului acestor mijloace de probă în cuprinsul celor două acte procesuale, şi nu descrierea situaţiei de fapt".

[1] În literatura de specialitate (*Gh. Mateuţ, L. Criste*, op. cit., p. 203) s-a apreciat că neregularitatea rechizitoriului priveşte doar cuprinsul rechizitoriului, nu şi actele care stau la baza acestuia, care formează obiectul unei verificări distincte de legalitate a actuului de sesizare a instanţei. Sancţionarea cu nulitatea a actelor de urmărire penală anterioare va conduce la reţinerea nulităţii rechizitoriului în temeiul art. 280 alin. (2) C.proc.pen.

[2] Pentru o analiză detaliată, a se vedea analiza camerei preliminare în *M. Udroiu*, Procedură penală. Partea Specială, ed. a 6-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2019.

[3] Legea trebuie să fie previzibilă, adică să fie redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât *să permită oricărei persoane – care la nevoie poate apela la consultanţă de specialitate – să îşi corecteze conduita* (CtEDO, hotărârea din 22 noiembrie 1995, în cauza *S.W. c. Marii Britanii*, parag. 34-36) Această exigenţă de „previzibilitate" a dispoziţiei de drept este destinată să protejeze principiul securităţii juridice şi este respectată „în cazul în care persoana poate să cunoască, din conţinutul dispoziţiei aplicabile şi, la nevoie, cu ajutorul interpretării date acesteia de tribunale, ce acţiuni şi omisiuni îi angajează răspunderea penală" (*Fr. Sudre*, Drept european şi internaţional al drepturilor omului, op. cit., p. 310). Previzibilitatea legii nu se opune ca persoana interesată să fie nevoită să recurgă la o consiliere pentru a evalua, în mod rezonabil faţă de împrejurările cauzei, consecinţele ce ar putea decurge dintr-o anumită acţiune (CtEDO, hotărârea din 13 iulie 1995, în cauza *Tolstoy Miloslavsky c. Marii Britanii*, parag. 37).

fost formulată *cu o suficientă precizie*, astfel încât să permită inculpatului (care la nevoie poate apela la consultanţă de specialitate din partea unui avocat ales sau desemnat din oficiu) să înţeleagă fapta de care este acuzat, încadrarea juridică a acesteia şi tratamentul sancţionator; pot exista însă situaţii în care discrepanţa dintre situaţia de fapt reţinută şi încadrarea juridică să conducă la reţinerea neregularităţii actului de sesizare prin imposibilitatea determinării obiectului şi limitelor judecăţii (de pildă, reţinerea unităţii legale de infracţiune sub formă continuată în condiţiile descrierii unui singur act de executare);

- pot exista însă situaţii în care discrepanţa dintre situaţia de fapt reţinută şi încadrarea juridică să conducă la reţinerea neregularităţii actului de sesizare prin imposibilitatea determinării obiectului şi limitelor judecăţii (de pildă, reţinerea unităţii legale de infracţiune sub forma continuată în condiţiile descrierii unui singur act de executare, ori în cazul în care nu se poate stabili numărul actelor materiale pentru care s-a dispus trimiterea în judecată dintre cele pentru care a fost începută urmărirea penală *in rem*);

- precizarea datei sau a unui interval de timp precis determinat în care procurorul susţine că au fost comise faptele este deosebit de importantă; în raport de această acuzaţie concretă, inculpatul îşi va putea pregăti ulterior apărarea, instanţa va putea verifica dacă susţinerile inculpatului sunt veridice sau constituie doar un alibi neconfirmat de probele administrate; în plus, din perspectiva dreptului substanţial, lipsa precizării datei faptei pune inculpatul în imposibilitate de a invoca dispoziţiile legii penale mai favorabile ori incidenţa unor cauze care înlătură răspunderea penală (de pildă, prescripţia răspunderii penale);

Nu constituie elemente de neregularitate a rechizitoriului care să conducă la concluzia că actul de sesizare nu îşi poate îndeplini funcţia idonee:

1. menţiunea din rechizitoriu că martorii urmează a fi citaţi în cursul judecăţii prin intermediul organului de urmărire penală, având în vedere că aceasta nu se înfăţişează ca fiind o veritabilă nelegalitate a actului de sesizare, instanţa în cursul judecăţii trebuind să procedeze la citarea doar a martorilor care au fost încuviinţaţi în prealabil, potrivit dispoziţiilor Codului de procedură penală;

2. greşita încadrare juridică a faptei sau greşita stabilire a legii penale mai favorabile, ori neindicarea incidenţei unei cauze legale de reducere a pedepsei, aceste aspecte urmând a fi analizate în cursul dezbaterii contradictorii din faza de judecată;

3. erorile din citativul rechizitoriului (de pildă, neindicarea unor martori audiaţi în cursul urmăririi penale şi la care se face referire în rechizitoriu, sau indicarea unei persoane vătămate în calitate de martori), deoarece cadrul în care urmează să fie realizată procedura de citare va fi evaluat în cursul judecăţii de către instanţă;

4. greşita evaluare (determinare) a prejudiciului produs prin fapta care face obiectul acuzaţiei penale, în cadrul secţiunii destinate laturii civile din rechizitoriu, aceasta constituind o problematică ce ţine de temeinicia acţiunii civile, iar nu de legalitatea acesteia;

5. neindicarea în dispozitivul rechizitoriului a persoanelor şi faptelor pentru care s-a dispus disjungerea; o situaţie similară este cea în care urmărirea penală a vizat mai multe persoane care au avut calitatea de suspect sau inculpat, iar prin rechizitoriu

s-a dispus trimiterea în judecată numai a unora dintre inculpaţi, fără a exista vreun act procesual din care să rezulte că pentru ceilalţi s-a adoptat o soluţie de netrimitere în judecată sau de disjungere a cauzei; aceste elemente de nelegalitate nu fac obiectul verificării în faza camerei preliminare şi, prin urmare, nu sunt în măsură să conducă la constatarea neregularităţii rechizitoriului, deoarece analiza de legalitate se va realiza de judecătorul de cameră preliminară numai prin raportare la faptele şi persoanele descrise în rechizitoriu, pentru care s-a dispus trimiterea în judecată;

6. eronata determinare a cuantumului cheltuielilor judiciare în cursul urmăririi penale şi a modalităţii de repartizare a acestora între coinculpaţi (de pildă, stabilirea în mod egal a cuantumului cheltuielilor judiciare în condiţiile în care participaţia penală a inculpaţilor este semnificativ diferită – unii dintre ei participând la toate actele materiale ale unei infracţiuni continuate, în vreme ce alţii doar la un singur act), întrucât competenţa de a dispune cu privire la obligarea la plata cheltuielilor judiciare către stat aparţine instanţei care va stabili şi modalitatea de imputare a acestora prin raportare la culpa procesuală a inculpaţilor în producerea acestora; lipsa totală a menţiunii în rechizitoriu a cuantumului cheltuielilor judiciare constituie o neregularitate care trebuie să fie sancţionată, procurorul având obligaţia de a reface sub acest aspect actul de sesizare în procedura incidentală;

7. erorile în determinarea formei de participaţie penală faţă de situaţia de fapt descrisă în rechizitoriu (de pildă, reţinerea instigării la comiterea faptei în locul complicităţii concomitente), aceste aspecte urmând a fi dezbătute în contradictoriu în faţa instanţei;

8. erorile materiale strecurate în menţionarea denumirii marginale a infracţiunii pentru care s-a dispus trimiterea în judecată, în condiţiile în care fapta a fost descrisă în concret în actul de sesizare şi a fost indicată corect norma de incriminare din Codul penal;

9. nelegalitatea sau netemeinicia soluţiei de netrimitere în judecată dispuse prin rechizitoriu, evaluarea acestora nefăcând obiectul evaluării în faza de cameră preliminară şi, pe cale de consecinţă, neputând afecta regularitatea rechizitoriului privit ca act de sesizare a instanţei;

10. caracterul incomplet al urmăririi penale, ca urmare a neadministrării tuturor probelor necesare lămurii cauzei;

Se vor putea reţine drept ipoteze de neregularitate a rechizitoriului care atrag imposibilitatea stabilirii obiectului şi limitelor judecăţii:

1. existenţa unei situaţii de fapt echivoce[1] descrise în rechizitoriu care nu face posibilă stabilirea faptei concrete imputate inculpatului (inclusiv în ipotezele în care nu se poate determina data comiterii faptei) sau a faptelor imputate fiecărui participant la comiterea infracţiunii (de exemplu, în cazul acuzaţiei de comitere a infracţiunii de şantaj va constitui o neregularitate a actului de sesizare neindicarea, pentru

[1] În jurisprudenţă s-a reţinut că „lipsa descrierii cu claritate a faptelor nu poate fi suplinită pe baza unor raţionamente logice efectuate de instanţă, prin coroborarea unor elemente faptice enunţate disparat în cuprinsul actului de sesizare sau în cuprinsul ordonanţei de înlăturare a neregularităţilor ori pe baza modalităţii în care s-a realizat încadrarea juridică" (*I.C.C.J., secţia penală, judecătorul de cameră preliminară, încheierea nr. 1035 din 22 noiembrie 2016, nepublicată*).

fiecare din inculpaţi în parte, a persoanelor asupra cărora s-ar fi exercitat activitatea de constrângere, nedescrierea acţiunilor concrete de constrângere exercitate de fiecare dintre inculpaţi, în raport de persoanele vătămate, neindicarea acţiunilor pe care fiecare dintre inculpaţi ar fi trebuit să le desfăşoare în cadrul infracţiunii/infracţiunilor de şantaj; tot astfel, va exista o neregularitate a actului de sesizare în cazul imposibilităţii determinării persoanelor acuzate în legătură cu fiecare dintre situaţiile de fapt redate din rechizitoriu, a activităţii concrete a fiecăreia dintre persoanele inculpate, precum şi a cuantumului prejudiciului pe care procurorul a înţeles să-l reţină în raport cu acuzaţiile formulate şi persoanele inculpate);

2. existenţa unor incongruenţe între faptele pentru care a fost începută urmărirea penală *in rem*, cele pentru care s-a dispus continuarea efectuării urmăririi penale faţă de suspect sau punerea în mişcare a acţiunii penale şi cele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată (de pildă, în ipoteza în care urmărirea penală s-a început, iar acţiunea penală s-a exercitat pentru o unitate naturală de infracţiune, iar trimiterea în judecată s-a dispus pentru o unitate legală de infracţiune);

3. imposibilitatea stabilirii din descrierea faptelor în actul de sesizare a numărului infracţiunilor de care este acuzat inculpatul, respectiv a acţiunilor sau inacţiunilor ce intră în conţinutul unităţii legale în cazul infracţiunii continuate ori a infracţiunii complexe sau de obicei;

4. imposibilitatea stabilirii modalităţii de comitere a faptei imputate inculpatului în ipoteza infracţiunilor cu conţinuturi alternative sau a acuzaţiilor referitoare la participaţia penală proprie sub forma complicităţii morale sau la participaţia improprie;

5. punerea în mişcare a acţiunii penale direct prin rechizitoriu;

6. omisiunea procurorului de a pune în mişcare acţiunea penală pentru toate infracţiunile pentru care s-a dispus trimiterea în judecată;

7. descrierea în partea expozitivă a rechizitoriului a unei/unor fapte şi reţinerea caracterului penal al acestora cu indicarea încadrării juridice corespunzătoare, fără să existe o dispoziţie de trimitere în judecată cu privire la acestea;

- în cazul în care prin rechizitoriu s-au dispus atât soluţii de trimitere în judecată, cât şi soluţii de netrimitere în judecată (clasare sau renunţarea la urmărirea penală), verificarea legalităţii actului de sesizare a instanţei se va raporta *doar la soluţiile de trimitere în judecată*; soluţia de clasare poate fi verificată sub aspectul legalităţii şi temeiniciei de judecătorul de cameră preliminară în cadrul *competenţelor derivate* numai în ipoteza formulării unei plângeri, potrivit procedurii prevăzute de art. 340 şi 341 C.proc.pen., în vreme ce soluţia de renunţare la urmărirea penală va fi supusă procedurii interne şi judiciare de verificare a legalităţii şi temeiniciei în condiţiile art. 318 alin. (10)-(16) C.proc.pen.; prin urmare, prin cererile şi excepţiile formulate în camera preliminară, participanţii nu pot supune analizei judecătorului aspectele de nelegalitate sau netemeinicie ale soluţiei de neurmărire/netrimitere în judecată, în această fază a procesului penal, judecătorul neavând competenţa funcţională să procedeze şi la analiza acestor soluţii, faţă de dispoziţiile art. 342 C.proc.pen.;

Excluderea proceselor-verbale de redare a convorbirilor interceptate neadusă la îndeplinire prin excluderea din conținutul rechizitoriului a fragmentelor citate și redate din interceptările excluse atrage neregularitatea derivată a rechizitoriului. Menținerea acestor reproduceri în conținutul actului de sesizare a instanței ar contraveni raționamentului dezvoltat de către Curtea Constituțională în considerentele deciziei nr. 22/2018 și ar lipsi de eficiență dispoziția de eliminare a mijloacelor de probă din dosarul cauzei. Pentru a se asigura respectarea cerințelor de conținut și de formă ale rechizitoriului și pentru ca acesta să aibă aptitudinea de a sesiza în mod valabil instanța, este necesară o reconfigurare a modului său de redactare, care va consta în eliminarea din conținutul său a pasajelor care conțin referiri la probele excluse sau la actele de urmărire penală constatate ca fiind nelegale, de o manieră care să facă posibilă parcurgerea textului și înțelegerea limitelor și a obiectului judecății. În condițiile în care nu există o reglementare legală sau infra-legală care să acopere situația expusă, completul de cameră preliminară, pentru a asigura efectivitatea DCC nr. 22/2018 va dispune eliminarea din conținutul rechizitoriului a conținutului înregistrărilor cu privire la care s-a dispus excluderea, precum și a oricăror referiri la acestea. Punerea în executare a acestei dispoziții se va realiza în modalități similare soluțiilor adoptate în practică la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție și care au presupus eliminarea prin acoperirea pasajelor corespunzătoare din conținutul rechizitoriului a redării unor probe excluse, eliminarea fiind realizată direct în conținutul actului de către procuror *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 359 din 7 iunie 2022 a completului de 2 judecători de cameră preliminară, www.scj.ro).*

Verificarea rechizitoriului ca act de sesizare a instanței poartă asupra actului de sesizare propriu-zis, asupra îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege cu privire la conținutul actului de sesizare și asupra respectării dispozițiilor art. 328 C.proc.pen., iar nu asupra modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale, criteriu care este analizat subsecvent. Examinarea modului în care au fost respectate dispozițiile legale care reglementează efectuarea urmăririi penale este o activitate distinctă de examinarea regularității actului de sesizare, distincție care rezultă în prezent din modul de redactare al art. 342 C.proc.pen. În cauza dedusă judecății, instanța a constatat că faptele sunt descrise în mod rezonabil de către parchet în actul de sesizare, este relevată modalitatea în care se reține comiterea de către inculpați a presupuselor infracțiuni de care sunt acuzați, ceea ce permite inculpaților, dar și avocaților acestora să-și pregătească apărări efective în raport cu acuzațiile aduse. Instanța verifică în procedura de cameră preliminară dacă în rechizitoriu sunt descrise elemente de fapt pentru fiecare dintre elementele de tipicitate ale conținutului infracțiunii. Instanța verifică, astfel, existența în acuzația formulată a unui corespondent în situația de fapt pentru fiecare element din conținutul infracțiunii. Instanța nu verifică în această fază procesuală dacă descrierea este corectă și poate conduce la condamnare, ci doar dacă este completă. Semnificația acuzației și caracterul ei fondat se hotărăsc în urma cercetării judecătorești *(I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 254 din 23 martie 2018, www.scj.ro).*

În cazul infracţiunii de abuz în serviciu, verificarea judecătorului de cameră preliminară din perspectiva DCC nr. 405/2016 se limitează la existenţa menţiunilor privind normele legislaţiei primare încălcate, neputând fi extinsă asupra conţinutului şi asupra caracterului insuficient sau incomplet al normelor legislaţiei primare indicate, întrucât acestea reprezintă chestiuni de fond care privesc temeinicia şi fundamentarea în drept a acuzaţiei şi, în consecinţă, nu se situează în cadrul verificărilor în procedura camerei preliminare, ci în cadrul examinării în cursul judecăţii. Analiza judecătorului de cameră preliminară trebuie să se limiteze la a constata existenţa menţiunilor şi natura dispoziţiilor privind textele de lege încălcate prin presupusa comitere a infracţiunii de abuz în serviciu, cu referire la DCC nr. 405/2016, analiza neputând fi extinsă şi asupra conţinutului acestora. Dacă aceste norme realizează sau nu corespondenţa cu actul îndeplinit de inculpată, dacă textele legale indicate sunt suficiente sau insuficiente pentru a contura în mod convingător o infracţiune de abuz în serviciu sunt chestiuni de fond care vizează temeinicia şi fundamentarea în drept a acuzaţiei penale. [...] În mod nefondat s-a considerat de judecătorul de cameră preliminară că o incompletă menţionare a legislaţiei primare presupus încălcate echivalează cu o descriere insuficientă a situaţiei de fapt, în condiţiile în care nu s-au adus argumente relative la lipsa datelor privind locul, timpul, modalitatea de comitere a faptei, ci se fac consideraţii referitoare la alegerea făcută de către procuror în ceea ce priveşte dispoziţiile legale încălcate de către inculpată din legislaţia primară, prin raportare la exigenţele DCC nr. 405/2016 referitoare la felul în care trebuie reglementate atribuţiile de serviciu pentru a deveni incidentă răspunderea penală, la faptul că textele indicate de acesta nu ar conţine atribuţii de serviciu relevante în raport de acuzaţie, aspecte care implică *de plano* aprecieri pe fondul acuzaţiei. ***În cazul infracţiunii de tăinuire***, constatarea caracterului incomplet al probatoriului, determinat de absenţa unei hotărâri penale definitive prin care să se statueze asupra provenienţei bunului din săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală, echivalează cu soluţionarea problemei de drept a autonomiei infracţiunii de tăinuire, problemă de drept care priveşte fondul cauzei şi nu poate forma obiectul procedurii camerei preliminare. (...) În realitate, judecătorul a făcut un examen al faptelor şi probelor indicate de procuror, concluzionând că nu sunt suficiente, fiind necesar a fi completate cu o hotărâre penală definitivă prin care să se statueze asupra provenienţei din infracţiuni a bunului. Practic, a fost expusă o problemă de drept care vizează fondul cauzei, respectiv dacă este necesar ca provenienţa din săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală a bunului tăinuit să fie probată prin hotărâre penală definitivă, punându-se în discuţie autonomia infracţiunii de tăinuire *(I.C.C.J., secţia penală, judecătorul de cameră preliminară, încheierea nr. 1064 din 14 noiembrie 2017, www.scj.ro)*.

Judecătorul de cameră preliminară apreciază că verificarea regularităţii acestuia se efectuează conform criteriilor de legalitate şi regularitate specifice acestui act de sesizare al instanţei, nefiind un act de urmărire penală. Rechizitoriul este întocmit de către procuror după finalizarea fazei procesuale a urmăririi penale, astfel încât validitatea sa este independentă de legalitatea ori de sancţiunile aplicate actelor de urmărire penală. În acest sens, regularitatea actului de sesizare priveşte exclusiv aspecte de formă şi de fond intrinseci actului de învestire a

instanței. Acest aspect transpare din interpretarea dispozițiilor art. 345 alin. (2) C.proc.pen., legiuitorul stabilind o distincție clară între constatarea neregularităților actului de sesizare, sancționarea actelor de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii, în condițiile art. 280-282 C.proc.pen., și excluderea uneia sau mai multor probe administrate *[I.C.C.J., secția penală, încheierea din 10 noiembrie 2015, definitivă prin încheierea nr. 251/C din 27 noiembrie 2015 a aceleiași instanțe, în M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1418]*.

Judecătorul de cameră preliminară nu analizează aparența de temeinicie a probelor, suficiența sau insuficiența acestora și nici nu poate analiza ***dacă probele susținute de acuzare conduc la încadrarea juridică dată faptei***. Toate aceste elemente de probatoriu sunt discutate în cadrul cercetării judecătorești. (...) Susținerile legate de (...) greșita încadrare juridică nu pot fi analizate, întrucât exced controlului ce se efectuează în procedura de cameră preliminară *[I.C.C.J., secția penală, încheierea nr. 230 din 25 martie 2015, în M. Udroiu (coord.), op. cit., ed. a 2-a, p. 1419]*.

Încercând să identifice descrierea faptelor reținute în sarcina inculpatului P.R.P., judecătorul de cameră preliminară a constatat că, în capitolul destinat descrierii situației de fapt, actul de sesizare s-a rezumat la redarea conținutului unor convorbiri telefonice (manieră în care, de altfel, a fost conceput întregul rechizitoriu). Astfel, a fost prezentată o convorbire telefonică dintre inculpatul P.R.P. și inculpatul L.S.: „«din care redăm pasaje relevante», urmând o redare a discuției fără însă ca procurorii să evidențieze eventuale aspecte de fapt cu relevanță penală pe care le-au reținut din această discuție (...) procurorii substituind descrierii faptelor prezentarea conținutului unor mijloace de probă. (...) Modul în care s-a procedat, prin prezentarea doar a conținutului unor mijloace de probă, a pus practic judecătorul în situația de a deduce starea de fapt cu care a fost sesizat, prin raportare și la aspectele reținute în rechizitoriu cu ocazia prezentării încadrării juridice (...) și, eventual, a celor rezultate din analiza apărărilor formulate de către inculpat, unde se făceau referiri și la celelalte probe. (...) Nu este rolul instanței de a corobora diferite probe menționate în rechizitoriu pentru a construi o situație de fapt care să formeze obiectul propriei sesizări" *(I.C.C.J. secția penală, încheierea nr. 1583 din 20 noiembrie 2015, în T. Manea, A.S. Uzlău, C. Voicu, op. cit., p. 91-92)*.

Judecătorul de cameră preliminară constată neregularitatea rechizitoriului ***în ceea ce privește elementele de fond intrinseci ale actului de învestire al instanței***. Astfel, în evaluarea ***cerințelor de fond ale actului de sesizare***, judecătorul de cameră preliminară verifică claritatea acuzației, ceea ce presupune atât stabilirea locului și datei comiterii faptelor care fac obiectul acuzației, cât și prezentarea acestora cu suficientă precizie încât să rezulte concordanța cu norma de incriminare. Realizarea acestei evaluări urmărește o dublă finalitate subsumată exigențelor de echitabilitate a procedurii. Pe de o parte, este necesar să se asigure respectarea standardului prevăzut de art. 6 parag. 3 lit. a) CEDO care recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat ***în mod amănunțit*** asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. Așa cum s-a arătat în literatura de specia-

litate (*R. De Gouttes, Article 5 parag. 2, în L.-E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert, La Convention Européenne des Droits de L'Homme. Commentaire article par article, Paris, Ed. Economica, Paris, 2000, p. 209-210*), garanţia prevăzută de art. 6 parag. 3 lit. a) are ca scop asigurarea posibilităţii persoanei împotriva căreia se formulează o acuzaţie în materie penală de a-şi pregăti o apărare efectivă şi eficientă. Pentru acest motiv, în multe hotărâri Curtea Europeană a Drepturilor Omului analizează coroborat dispoziţiile art. 6 parag. 3 lit. a) cu cele ale art. 6 parag. 3 lit. b) sau d) din Convenţia europeană (*CtEDO, hotărârea din 23 martie 1999, în cauza Pélissier şi Sassi c. Franţei, parag. 52-54*). Art. 6 parag. 3 lit. a) din Convenţia europeană recunoaşte acuzatului dreptul de a fi informat, în mod detaliat, nu numai cu privire la cauza acuzării, adică faptele materiale de care este acuzat şi pe care este fondată acuzaţia, dar şi cu privire la natura acuzării, adică încadrarea juridică a faptelor (*CtEDO, hotărârea din 1 martie 2001, în cauza Dallos c. Ungariei, parag. 47*), deoarece, în materie penală o informaţie precisă şi completă asupra acuzaţiilor formulate împotriva unei persoane, precum şi asupra încadrării juridice ce ar putea fi reţinută, este o condiţie esenţială a caracterului echitabil al procedurii (*CtEDO, hotărârea din 19 decembrie 2006, în cauza Mattei c. Franţei, parag. 35*). Pe de altă parte, *respectarea dreptului la un proces echitabil al inculpatului implică şi stabilirea în mod previzibil a obiectului judecăţii* care, potrivit art. 371 C.proc.pen., se limitează la faptele şi la persoanele arătate în actul de acuzare, fiind astfel necesar ca actul de sesizare să cuprindă descrierea fiecărei fapte care formulează obiectul acuzaţiei penale, cu indicarea pentru fiecare dintre acestea şi a inculpaţilor care se consideră că au participat la comiterea ei. Respectarea exigenţelor art. 371 C.proc.pen. presupune ca fapta pretins comisă de inculpat să fie descrisă în actul de sesizare cu relevarea conţinutului constitutiv în scopul asigurării posibilităţii inculpatului de a-şi pregăti o apărare concretă şi efectivă. Deopotrivă, stabilirea limitelor judecăţii prezintă importanţă şi pentru aducerea la cunoştinţă a acuzaţiilor de către instanţă în temeiul art. 374 alin. (2) C.proc.pen. pentru ca inculpatul să îşi manifeste în deplină cunoştinţă de cauza opţiunea pentru judecata potrivit procedurii de drept comun sau potrivit procedurii abreviate a recunoaşterii învinuirii. Tot astfel, respectarea cerinţelor art. 371 C.proc.pen. permite determinarea obiectului probei şi stabilirea tezei probante a mijloacelor de probă propuse în apărare sau în acuzare în vederea evaluării legalităţii, pertinenţei, concludenţei, utilităţii şi posibilităţii materiale de administrare a probelor în faza de judecată. Aşadar, acuzaţiile parchetului trebuie să fie formulate într-o manieră suficient de clară, încât să dea posibilitatea persoanei inculpate să înţeleagă, chiar beneficiind de sprijinul unor specialişti ai dreptului (avocaţi, consilieri juridici), ce anume i se reproşează de către autorităţi şi care este semnificaţia penală a conduitei sale (încadrare juridică şi, implicit, tratament sancţionator). ***În ceea ce priveşte nerespectarea exigenţelor de loc şi timp ale descrierii faptei în rechizitoriu***, judecătorul de cameră preliminară reţine că în cauza *Mattocia c. Italiei* (*CtEDO, hotărârea din 25 iulie 2000, în cauza Mattocia c. Italiei, parag. 70-71*), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că informaţiile conţinute în acuzaţie cu privire la detaliile esenţiale privind locul şi timpul săvârşirii infracţiunii erau vagi şi contradictorii, fiind încălcat dreptul la un proces echitabil care ar fi trebuit să garanteze reclamantului oportunitatea şi posibilitatea de a se apăra într-o modalitate concretă şi efectivă. Această situaţie apreciată de instanţa de contencios european ca încăl-

când dreptul la un proces echitabil se regăsește și în prezenta cauză. Prin urmare, judecătorul de cameră preliminară consideră că în rechizitoriu *data și locul comiterii faptelor sunt vag determinate* (menționându-se că faptele au fost comise la începutul anului 2012, sau în perioada aprilie-septembrie 2012 cu indicarea generală a mai multor țări: Cehia, Olanda, Ungaria și Germania, în care se susține că au fost săvârșite). Judecătorul de cameră preliminară opinează că, față de natura acuzațiilor formulate de procuror (constituirea unui grup infracțional organizat în scopul comiterii următoarelor fapte prin intermediul sistemelor informative: efectuarea de operațiuni financiare în mod fraudulos prin transmiterea neautorizată de date de identificare, acces ilegal la un sistem informatic, punerea în circulație de valori falsificate), de faptul că parchetul susține că țintele grupului organizat erau titularii unor carduri emise în străinătate, iar operațiunile efective de copiere a datelor de pe cardurile bancare sau de achiziționare de bunuri cu instrumentele de plată falsificate urmau să fie realizate în exclusivitate în străinătate, de mijloacele de supraveghere tehnică utilizate în cauză, de hărțile relaționale întocmite în baza informațiilor prelucrate, de listingul tranzacțiilor efectuate astfel cum a fost transmis de către societatea American Express și de informațiile comunicate de autoritățile străine în baza comisiilor rogatorii, procurorul avea elementele necesare pentru a putea determina cu suficientă precizie data și locul comiterii faptelor care au făcut obiectul acuzațiilor. Cu toate acestea, parchetul s-a rezumat ***la prezentarea exemplificativă doar a unora dintre faptele reținute în acuzare***. Judecătorul de cameră preliminară apreciază că, față de modalitatea în care au fost construite acuzațiile formulate de procuror, în lipsa identificării precise a locului comiterii fiecăreia dintre faptele care fac obiectul acțiunii penale, respectiv a datei ori a unui interval cât mai precis de timp în care se consideră că au fost comise faptele, dreptul la apărare al inculpaților din prezenta cauză este semnificativ vătămat deoarece aceștia nu își pot formula o apărare efectivă față de ansamblul acuzațiilor formulate, nu pot evalua data de la care curge termenul de prescripție a răspunderii penale sau incidența în cauză a efectelor impeditive ale principiului *ne bis in idem* pentru faptele comise în afara țarii. În această ultimă privință este relevant faptul că inculpatul S.C.E. a susținut în mod constant că în cazul său sunt incidente efectele principiului *ne bis in idem* deoarece pentru o acuzație factuală similară celei cuprinse în rechizitoriu a fost reținut și arestat preventiv în Olanda în perioada 10 iulie 2012 - 12 octombrie 2012, fiind ulterior achitat prin sentința penală a Tribunalului Amsterdam pronunțată la data de 26 octombrie 2012 și obținând despăgubiri pentru prejudiciul produs în urma privării de libertate. Aceste apărări prin care se invoca dispunerea unei soluții definitive de achitare pentru acuzații referitoare la folosirea de cărți de credit falsificate pe teritoriul Olandei în perioada 5 iulie - 7 iulie 2012 au fost ignorate în mod inexplicabil de către parchet, chiar dacă echivalează cu un impediment la exercitarea acțiunii penale. Tot astfel, față de antecedentele penale ale unora dintre inculpați, astfel cum rezultă din fișele de cazier, nu se poate determina dacă faptele care fac obiectul acuzațiilor în prezenta cauză sunt concurente cu cele pentru care s-au pronunțat hotărâri definitive de condamnare, sau sunt comise în stare de recidivă și nici dacă în cauză ar putea fi incidentă instituția anulării suspendării condiționate a executării pedepsei sau cea a revocării suspendării în măsura în care instanța ar reține temeinicia acuzațiilor parchetului. Această neregularitate ce ține de elementele intrinseci ale actului de sesizare a

condus şi la eroarea procurorului în evaluarea condiţiilor de aplicare a legii penale în timp şi, pe cale de consecinţă, la realizarea şi a altor elemente de neregularitate (sub forma nelegalităţii). ***În ceea ce priveşte descrierea faptelor în actul de sesizare***, judecătorul de cameră preliminară constată că acesta conţine o *descriere* echivocă a faptelor reţinute în sarcina inculpaţilor. Astfel, în cuprinsul rechizitoriului se realizează numai o descriere vagă şi generală a acuzaţiilor care alcătuiesc unităţile legale de infracţiuni imputate inculpaţilor şi a formelor de participare la acestea (fie autorat, fie complicitate la falsificarea de instrumente de plată electronică în formă continuată, punerea în circulaţie de valori falsificate în formă continuată, acces ilegal la un sistem informatic în formă continuată şi efectuarea de operaţiuni financiare în mod fraudulos prin transmiterea neautorizată de date de identificare în formă continuată) fără a fi realizată identificarea numărului de acte materiale care intră în conţinutul infracţiunii continuate, fără o prezentare concretă a fiecărui act material ce intră în latura obiectivă a infracţiunii continuate şi fără indicarea datei ultimului act material al infracţiunilor reţinute în sarcina inculpaţilor. Deopotrivă, în ceea ce priveşte acuzaţia vizând pluralitatea constituită, judecătorul de cameră preliminară din cadrul Curţii de Apel Oradea constată că nu au fost prezentate în concret faptele care întrunesc elementele de tipicitate, fiind doar reluate *in abstracto*, cu referire la unul sau mai mulţi inculpaţi, modalităţile alternative ale elementului material astfel cum este prevăzut de norma de incriminare. Tot astfel, având în vedere că parchetul susţine în cuprinsul rechizitoriului că unele dintre infracţiunile care fac obiectul acuzaţiei au condus la producerea de prejudicii patrimoniale, era necesară identificarea concretă a actelor de executare din cuprinsul fiecărei infracţiuni continuate pentru a stabili care sunt persoanele prejudiciate şi dacă toate acestea s-au constituit părţi civile. Astfel, putea fi determinat cadrul acţiunii civile exercitate sau care ar putea să fie exercitată în procesul penal şi, implicit, situaţiile în care în ipoteza reţinerii comiterii de către inculpaţi a unor fapte tipice şi nejustificate în absenţa formulării unor pretenţii civile ar putea fi incidentă măsura de siguranţă a confiscării speciale *(C.A. Oradea, secţia penală, încheierea nr. 27/2017, nepublicată)*.

I. În cadrul examenului de regularitate a actului de sesizare a instanţei, judecătorul de cameră preliminară trebuie să verifice dacă a fost instituit cadrul necesar exercitării acţiunii penale, ceea ce presupune, între altele, ca faptele deduse judecăţii să fie descrise într-un mod în care să fie exclus orice echivoc cu privire la stabilirea obiectului şi limitelor judecăţii, sub aspectul descrierii detaliate a stării de fapt şi al fixării acesteia în elemente spaţio-temporale. În plus, prezentarea împrejurărilor faptice trebuie să se realizeze de o asemenea manieră încât să existe suficiente elemente care să îşi găsească corespondent în norma de incriminare. Se constată că, procurorul a dispus trimiterea în judecată a inculpatului pentru introducerea în contabilitatea societăţii a tuturor facturilor fiscale fictive identificate (123), cărora le-a asociat un prejudiciu care corespunde numai unei părţi din aceste facturi. Din modul de formulare a normei de incriminare rezultă că legiuitorul a pus în relaţie infracţiunea de evaziune fiscală prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. c) cu cheltuielile ce au la bază operaţiunile nereale ori fictive, astfel că prejudiciul reţinut trebuie să aibă corespondent exact în documentele fictive. În atare condiţii, dispoziţia de trimitere în judecată a

inculpatului pentru înregistrarea în evidenţa contabilă a societăţii a 123 de facturi fiscale fictive cărora le-a fost asociat însă un prejudiciu parţial, mai mic decât valoarea cumulată a acestor facturi, nu este însă de natură a asigura exigenţa clarităţii acuzaţiei penale necesară în vederea determinării obiectului şi limitelor judecăţii. **II.** Schimbarea încadrării juridice dispuse în cursul urmăririi penale nu poate fi circumscrisă legalităţii sesizării instanţei, în componenta sa de claritate a acuzaţiei, înţeleasă ca o descriere a faptelor clară şi completă. Schimbarea încadrării juridice a faptei imputate inculpatului reprezintă o chestiune de temeinicie a actului de urmărire penală, şi nu o chestiune de legalitate, aşa încât nu ar putea fi cenzurată în procedura camerei preliminare *(C.A. Braşov, secţia penală, încheierea penală nr. 146/CP/14 octombrie 2021, nepublicată).*

Prin încadrarea juridică a unei fapte se înţelege actul procesual efectuat de organele judiciare prin care se stabileşte concordanţa deplină între fapta concretă de săvârşirea căreia este acuzată o persoană şi legea penală care incriminează acea faptă. (...) Analizând modul în care a fost efectuată de către procuror încadrarea juridică a faptelor reţinute în sarcina inculpatului, judecătorul constată că aceasta este confuză. Astfel, Ministerul Public nu a precizat care acte materiale întrunesc elementele constitutive ale fiecărei infracţiuni şi care este relevanţa penală a împrejurărilor de fapt menţionate la secţiunea privind situaţia de fapt. În absenţa unor asemenea precizări, instanţa nu va putea cunoaşte care este acuzaţia formulată împotriva inculpatului, care sunt faptele care i se reproşează acestuia în raport de textele incriminatoare. Ministerul Public are obligaţia de a prezenta în mod detaliat şi defalcat acuzaţia. Aceasta presupune descrierea detaliată şi distinctă a elementului material al fiecărei infracţiuni din conţinutul acuzaţiei. Această omisiune afectează legalitatea sesizării instanţei în raport de dispoziţiile art. 328 alin. (1) C.proc.pen. care prevăd că rechizitorul trebuie să cuprindă încadrarea juridică a faptei reţinute în sarcina inculpatului *(Jud. Zărneşti, judecătorul de cameră preliminară, încheierea din 5 august 2016, citată în I. Kuglay, Restituirea cauzei la parchet pentru neregularitatea rechizitoriului, C.D.P. nr. 1/2018, p. 42).*

Potrivit art. 4 al Directivei nr. 29/2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea şi protecţia victimelor criminalităţii şi de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului, (1) Statele membre se asigură că victimele primesc următoarele informaţii, fără întârzieri inutile, încă de la primul contact cu o autoritate competentă, pentru a permite acestora să îşi exercite drepturile prevăzute de prezenta directivă; (b) procedurile privind formularea unei plângeri cu privire la o infracţiune şi rolul victimelor în aceste proceduri; (c) modul şi condiţiile în care victimele pot avea acces la despăgubiri. În ceea ce priveşte noţiunea de victimă, art. 2 lit. a) pct. II al Directivei prevede că vizează şi membrii familiei unei persoane al cărei deces a fost cauzat în mod direct de o infracţiune şi care au suferit prejudicii în urma decesului persoanei respective. Aşadar, susţinerea procurorului potrivit căreia organele de urmărire penală nu au obligaţia de a identifica toţi succesorii unei persoane decedate într-un accident auto este falsă în parte. Având în vedere caracterul de victime al respectivelor persoane, în sensul Directivei nr. 29/2012, organele de urmărire penală au obligaţia de a depune toate eforturile rezonabile pentru a identifica

aceste victime şi de a le audia. Bineînţeles, o astfel de sarcină nu trebuie interpretată în mod absolut, organele de urmărire penală având o obligaţie de diligenţă în acest sens. Cu alte cuvinte, organele de urmărire penală trebuie să facă tot ceea ce se poate cere în mod rezonabil de la acestea pentru a identifica eventualele persoane vătămate. Urmare a încălcării prevederilor art. 20 C.proc.pen., care instituie obligaţia organelor judiciare de a aduce la cunoştinţa persoanelor vătămate dreptul de a se constitui parte civilă în cadrul procesului penal, după o prealabilă identificare a acestora, şi a art. 328 C.proc.pen., care statuează că rechizitoriul trebuie să conţină, printre alte, menţiuni cu privire la fapta care formează obiectul urmăririi penale, descrisă atât sub aspectul laturii penale, cât şi sub aspectul laturii civile, precum şi orice menţiuni necesare pentru soluţionarea cauzei, având în vedere că judecătorul de cameră preliminară, în majoritatea cazurilor, se află în imposibilitatea obiectivă de a identifica persoanele care au vocaţia de a deveni părţi civile în cauză, cu consecinţa imposibilităţii citării acestora în procedura de cameră preliminară, se impune a se constata neregularitatea rechizitoriului întocmit în asemenea condiţii. Referitor la susţinerea procurorului potrivit căreia aceste persoane se pot constitui părţi civile până la începerea cercetării judecătoreşti, judecătorul de cameră preliminară subliniază din nou că o astfel de argumentaţie reflectă o manieră simplistă asupra drepturilor persoanei vătămate. Lăsând la o parte dreptul persoanei vătămate de a obţine repararea prejudiciului, trebuie avut în vedere că ea are şi alte drepturi, printre care şi dreptul de a participa la procedura de cameră preliminară. Or, prin modalitatea de instrumentare a dosarului de către organele de urmărire penală, eventualele rude ale defunctului au fost lipsite de dreptul de a participa la procedura de cameră preliminară *(Jud. Sectorului 5 Bucureşti, încheierea din 24 aprilie 2018, în Cpp Ad. 3, p. 585).*

§6. Inexistenţa

- în doctrină[1] s-a arătat că „inexistenţa este sancţiunea procesuală care se caracterizează prin constatarea şi declararea nevalabilităţii (inexistenţei) juridice a actului

[1] *N. Giurgiu*, op. cit., p. 30. Într-o altă opinie s-a apreciat că inexistenţa este „sancţiunea procesuală ce caracterizează actele şi măsurile procesual penale ce nu sunt îndeplinite sau efectuate cu respectarea condiţiilor esenţiale pretinse de lege pentru existenţa lor ori sunt lipsite de obiect" (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 962). În literatura de specialitate (*N. Volonciu*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. I, Ed. Paideia, Bucureşti, 1997, p. 476-477) s-au exprimat şi rezerve faţă de calificarea inexistenţei drept sancţiune procesuală, întrucât „Inexistenţa, este o categorie cu care operează îndeosebi ştiinţa dreptului procesual penal, instituţia nefiind reglementată în codul nostru de procedură penală şi nici folosită noţional. Pentru rezolvarea unor asemenea situaţii practica are la îndemână dispoziţiile care reglementează nulităţile în general. Actul procesual care nu a luat fiinţă juridică, respectiv nu s-a produs în condiţiile necesare pentru a se naşte, nu este imperfect sau greşit realizat, ci pur şi simplu nu există. (...) Actele (inexistente) nu trebuie anulate sau supuse unei forme de declarare a nevalabilităţii lor, făcându-se abstracţie de ele, ca şi cum nu s-ar fi realizat. Spre deosebire, în cazul actelor lovite de alte sancţiuni, acestea nu pot fi ignorate pur şi simplu, întrucât ele existând trebuie să se constate motivat viciul procedural pentru care nu pot fi admise. Consideraţiile amintite conferă inexistenţei o importanţă teoretică în dezbaterea problematicii sancţiunilor procedurale. Din punct de vedere practic este însă dificil să se reţină că această

procesual ori procedural care nu s-a întocmit cu întrunirea condițiilor esențiale prevăzute de lege pentru existența sa ori este lipsit de obiect; spre deosebire de actul nul care este lovit de nevalabilitate în situația în care a fost făcut într-o formă imperfectă, dar fără a i se putea tăgădui existența ca atare, actul inexistent nu este imperfect, ci pur și simplu se consideră că nu a fost format ca realitate juridică, este inexistent în sens procesual";

- actul procesual sau procedural reprezintă o realitate de fapt, iar nu una juridică; care, nefiind permis de lege, nu poate produce niciun efect juridic, datorită modului cum a fost conceput[1];

- în literatura de specialitate[2] s-a reținut că în cazul omiterii întocmirii unui act, sancțiunea inexistenței trebuie constatată întotdeauna din oficiu de către organul judiciar și va fi însoțită de invalidarea actului inexistent, care este lipsit de drept de orice efecte juridice.

În aceste circumstanțe, se constată că ordonanța procurorului din data 19 septembrie 2016, prin care a dispus începerea urmăririi penale *in rem* pentru tentativa la infracțiunea de omor, poate fi considerat *un act inexistent*, adică un act lipsit de obiect care are numai aparența unei existențe juridice, deoarece, astfel cum se arată în literatura de specialitate, actul inexistent nu este o realitate juridică, ci o simplă aparență, este o realitate de fapt. Inexistența actului juridic poate fi constată oricând în cursul procesului penal, inclusiv din oficiu, și nu este condiționată de dovedirea vreunei vătămări, deoarece, în esență, actul inexistent nu produce efecte juridice concrete, lipsind ca realitate juridică. Prin urmare, judecătorul de cameră preliminară consideră că ordonanța procurorului din data 19 septembrie 2016 este lipsită de efecte juridice, chiar dacă nu s-a dispus anularea sa, și reflectă confuzia cu privire dinamica urmăririi penale în cauză a reprezentantului Ministerului Public. Acest act nu este apt să producă efecte juridice, întrucât parchetul nu putea dispune la data 19 septembrie 2016 începerea urmăririi penale *in rem* pentru tentativa la infracțiunea de omor în condițiile în care urmărirea penală se efectua, încă din data de 1 august 2016 pentru această infracțiunea, ca urmare a efectelor ordonanței din 1 august 2016, prin care procurorul din cadrul Parchetului de pe lângă Judecătoria Beiuș a dispus schimbarea încadrării juridice a faptelor pentru care a fost efectuată investigația *in rem*, din infracțiunile de loviri sau alte violențe [art. 193 alin. (1) C.pen.] și distrugere [art. 253 alin. (1) C.pen.] în tentativă la infracțiunea de omor (art. 32 C.pen. raportat la art. 188 C.pen.) și distrugere [art. 253 alin. (1) C.pen.]. Așadar, actele anterioare ordonanței parchetului din 19 septembrie 2016 au fost efectuate în cadrul unei investigații *in rem* privind tentativă la infracțiunea de omor (art. 32 C.pen. raportat la art. 188 C.pen.) și distrugere [art. 253 alin. (1)

---

categorie constituie o sancțiune propriu-zisă. Sancțiunile procedurale sunt necesare pentru remedierea sau evitarea unor consecințe juridice nedorite izvorîte din nerespectarea dispozițiilor legale. Atîta vreme cît actul fiind inexistent nu a produs efecte juridice nu se ridică nici necesitatea practică a înlăturării acestora".

[1] A se vedea *N. Giurgiu*, op. cit., p. 30-32; *I. Neagu, M. Damaschin*, vol. I, op. cit., p. 716; *Gr. Theodoru*, Tratat de procedură penală, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 517.

[2] *Gh. Mateuț*, op. cit., p. 980.

C.pen.], iar nu înainte de începerea urmăririi penale și că acest act al parchetului are valoarea unui act inexistent, neputând fi din nou începută *in rem* o urmărire penală care anterior a fost în mod legal începută *in rem* pentru aceeași faptă. Judecătorul de cameră preliminară opinează că numai carențele parchetului în evaluarea cadrului procesual au fost de natură de a conduce apărarea să considere că aceste acte au fost efectuate în afara procesului penal, însă aceste carențe nu sunt apte să determine reținerea incidenței vreunei sancțiuni procesuale în cauză *(C.A. Oradea, secția penală, încheierea nr. 8/2017, nepublicată).*

Secţiunea a 9-a. Amenda judiciară

- amenda judiciară este sancțiunea pecuniară de natură administrativă prevăzută de lege pe care o poate aplica organul de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară sau instanța de judecată persoanei care a comis o abatere judiciară;

- în *DCC nr. 561/2017* Curtea Constituțională a reținut că „dispozițiile art. 283 C.proc.pen. prevăd structura de bază a conținutului abaterilor judiciare (respectiv fapta persoanei care, fiind obligată printr-o dispoziție a legii procesual penale sau a unei legi speciale să îndeplinească o anumită activitate procesuală ori să se abțină de la îndeplinirea unei activități contrare acesteia, cu știință, nu a îndeplinit-o sau a îndeplinit-o fără respectarea condițiilor prevăzute de lege), iar acest conținut se poate completa cu alte norme procesuale. Prin urmare, prevederile art. 283 C.proc.pen. au caracter de norme generale, care se întregesc prin alte norme procedurale. Astfel, legiuitorul a identificat o serie de cazuri de neîndeplinire a obligațiilor procesuale sau de îndeplinire a lor cu nerespectarea exigențelor legale";

- spre deosebire de nulitate, care vizează un act procedural sau procesual întocmit cu nerespectarea legii, amenda judiciară nu este o sancțiune procesuală care produce în mod direct efecte asupra unui act de procedură, ci o sancțiune pecuniară ce poate fi aplicată unui participant în cadrul procedurilor penale în urma comiterii unei abateri judiciare în scopul asigurării bunei desfășurări a procedurii;

- nerespectarea de către participanții la procesul penal a unor dispoziții procedurale (de exemplu, lipsa nejustificată a avocatului și refuzul de a asigura apărarea[1],

[1] Potrivit art. 39 din Legea nr. 51/1995: „Avocatul este dator (...) să se prezinte la fiecare termen la instanțele de judecată sau la organele de urmărire penală ori la alte instituții, conform mandatului încredințat (...). (2) Avocatul este obligat să depună toată diligența pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale clienților și să uzeze de mijloacele prevăzute de lege, pe care le consideră favorabile acestora".

În privința abaterii judiciare prevăzute de art. 283 alin. (3) C.proc.pen., în *DCC nr. 561/2017* s-a reținut că „legiuitorul a prevăzut, pe lângă posibilitatea răspunderii disciplinare a avocatului, sancționarea avocatului care nu și-a îndeplinit obligația profesională prin aplicarea unei amenzi judiciare. Împrejurarea că avocatul nu a obținut acordul clientului pentru posibilitatea substituirii nu echivalează cu absența justificată, deoarece raporturile contractuale dintre avocat și client nu pot duce la paralizarea procedurilor judiciare. Drept urmare, simpla

abuzul de drept constând în exercitarea cu rea-credinţă a drepturilor procesuale şi procedurale de către părţi, reprezentanţii legali ai acestora ori consilierii juridici[1];

---

imposibilitate justificată de prezentare nu este suficientă pentru înlăturarea abaterii (cum ar fi faptul că avocatul în cauză trebuie să fie prezent în fața altei instanțe), întrucât avocatul trebuie să indice motivul care a stat la baza acestei imposibilități (de exemplu, termenul de la altă instanță are ca obiect propunerea de arestare preventivă, care nu putea fi în mod rezonabil prevăzută de avocat). Așa fiind, dacă avocatul cunoștea existența imposibilității de prezentare și a avut un termen rezonabil pentru a-și asigura substituirea, simpla justificare a imposibilității de prezentare va fi sancționată cu amendă judiciară. În practică se invocă uneori de către avocați neîndeplinirea obligației de substituire prin aceea că cei pe care îi reprezintă refuză să fie asistați de un alt avocat sau că niciun coleg avocat nu a dorit să îi substituie, din varii motive: complexitatea dosarului, lipsa de timp etc. Cu toate acestea, reglementarea legală oferă cadrul necesar pentru un avocat diligent să își poată asigura substituirea în cvasitotalitatea situațiilor. Astfel, în ce privește opunerea clientului de a fi asistat/reprezentat la un termen de un alt avocat cu care el nu a încheiat un contract de asistență juridică, aceasta poate fi depășită în condițiile în care cu ocazia încheierii contractului de asistență juridică/reprezentare avocatul propune includerea unei clauze potrivit căreia, în caz de imposibilitate temporară de exercitare a mandatului dat, clientul va fi de acord cu substituirea de către un alt avocat, desemnat de avocatul titular. Dreptul părții în proces de a fi asistată de un anume avocat se întinde până la limita la care intră în conflict cu interesul general al parcurgerii cu celeritate a procesului. În ce privește imposibilitatea găsirii unui avocat substituent, acest aspect ține de modul de organizare a profesiei de avocat, legea specială cuprinzând dispoziții de organizare colectivă care ar presupune susținerea reciprocă a avocaților în astfel de situații. Totodată, cu privire la teza refuzului nejustificat de a asigura apărarea, Curtea constată că legea se referă la asigurarea exercitării atât a drepturilor părții pe care o asistă, cât și a drepturilor procesuale proprii ale avocatului. Dificultatea, în privința constatării acestei abateri judiciare, constă în divergența de apreciere între avocat și organul judiciar, primul susținând că nu i s-a asigurat exercitarea deplină a drepturilor, pe când cel de-al doilea apreciind că aceste drepturi sunt asigurate. De exemplu, avocatul susține că timpul stabilit pentru a studia dosarul cu propunerea de arestare preventivă nu îi este suficient pentru a asigura o apărare efectivă, pe când judecătorul apreciază invers. În acest caz, va fi avută în vedere situația concretă, cum ar fi volumul actelor de studiat, împrejurarea că avocatul a asistat anterior la efectuarea unora dintre aceste acte sau cunoștea dosarul de la debut, complexitatea cauzei etc. Pentru a asigura contradictorialitatea și transparența măsurii luate, organul judiciar va indica în motivarea ordonanței sau încheierii elementele de fapt care au format convingerea că exercitarea drepturilor procesuale a fost asigurată și că refuzul de a asigura apărarea este nejustificat".

[1] În *DCC nr. 675/2018* s-a reținut că „abuzul de drept procesual presupune atât un element subiectiv, cât și unul obiectiv. Astfel, elementul subiectiv constă în exercitarea cu rea-credință (*mala fides*) a dreptului procesual, în scop de șicană, fără justificarea unui interes special și legitim, ci numai cu intenția de a aduce atingere drepturilor părții adverse, fie prin limitarea ori întârzierea acestuia în procesul de valorificare a drepturilor sau a mijloacelor de apărare, fie prin exercitarea de presiuni, în vederea renunțării la susțineri ori pentru a conduce la compromisuri. De asemenea, elementul obiectiv constă în deturnarea dreptului procedural de la scopul/finalitatea pentru care a fost recunoscut de lege, actul abuziv negăsindu-și o motivare legitimă. În plus, în procesul penal, elementul subiectiv poate privi nu numai vătămarea intereselor părții adverse, ci și ale societății, care sunt reprezentate de către Ministerul Public, ci și împiedicarea organelor judiciare de la aflarea adevărului în cauză. În acest sens, potrivit art. 10 alin. (6) C.proc.pen., „dreptul la apărare trebuie exercitat cu bună-credință, potrivit scopului pentru care a fost recunoscut de lege". Legiuitorul a reglementat abuzul de drept în

neîndeplinirea în mod nejustificat sau îndeplinirea greşită ori cu întârziere a lucrărilor de citare sau de comunicare a actelor procedurale, de transmitere a dosarelor, precum şi a oricăror alte lucrări, dacă prin aceasta s-au provocat întârzieri în desfăşurarea procesului penal; neîndeplinirea ori îndeplinirea greşită a îndatoririlor de înmânare a citaţiilor sau a celorlalte acte procedurale, precum şi neexecutarea mandatelor de aducere; tergiversarea de către expert sau interpret a îndeplinirii însărcinărilor primite; nerespectarea de către părţi, avocaţii acestora, martori, experţi, interpreţi sau orice alte persoane a măsurilor luate de către preşedintele completului de judecată, neîndeplinirea obligaţiei de cooperare pentru punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică ori pentru obţinerea datelor de trafic şi de localizare prelucrate de către furnizorii de servicii de comunicaţii electronice destinate publicului; neîndeplinirea obligaţiei de a pune la dispoziţie datele privind tranzacţiile financiare de către instituţiile de credit sau entităţile financiare care efectuează tranzacţiile financiare);

În ceea ce priveşte temeinicia cererii de anulare a amenzii judiciare, Curtea reţine că amenda judiciară este sancţiunea pecuniară prevăzută de lege pe care o pot aplica organele judiciare persoanei care a comis una dintre abaterile judiciare prevăzute de art. 283 alin. (1)-(4) C.proc.pen. Ca orice sancţiune aplicată în cadrul procedurilor penale, amenda judiciară nu poate fi impusă decât în condiţiile prevăzute limitativ de lege. Faţă de dispoziţiile art. 283 alin. (4) lit. n) C.proc.pen., Curtea apreciază că pot fi subiecţii cărora le poate fi impusă această sancţiune *numai părţile, reprezentanţii legali ai acestora ori consilierii juridici.* Astfel, nu se poate dispune aplicarea unei amenzi judiciare în temeiul art. 283 alin. (4) lit. n) C.proc.pen. reprezentanţilor convenţionali ai părţilor (inclusiv avoca-

---

strânsă legătură cu noţiunea de bună-credinţă (*bona fides*). Faţă de dispoziţiile art. 15 C.civ. şi art. 12 C.proc.civ., săvârşeşte un abuz de drept cel care exercită un drept subiectiv într-un mod excesiv şi nerezonabil, contrar bunei-credinţe. De această dată, însuşi legiuitorul Codului civil a făcut referire la buna-credinţă, prevăzând că „orice persoană fizică sau persoană juridică trebuie să îşi exercite drepturile şi să îşi execute obligaţiile civile cu bună-credinţă, în acord cu ordinea publică şi cu bunele moravuri" (art. 14 C.civ.). Existenţa bunei-credinţe va constitui un element important de apreciere privind săvârşirea unui abuz de drept şi în alte materii (cum ar fi cea penală), în măsura în care legile care le reglementează nu cuprind dispoziţii contrare – a se vedea art. 2 alin. (2) C.proc.civ. Cu alte cuvinte, acolo unde există bună-credinţă nu poate fi abuz de drept, iar, în măsura în care dreptul este exercitat cu rea-credinţă, prin deturnarea acestuia de la scopul economic şi social în vederea căruia a fost recunoscut şi, respectiv, prin încălcarea drepturilor unei alte persoane, acesta nu mai poate beneficia de protecţie juridică. Cât priveşte abaterea judiciară, ce constă în exercitarea cu rea-credinţă a drepturilor procesuale şi procedurale, Curtea a constatat că, în procesul penal, asemeni celui civil, drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credinţă, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege şi fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părţi. Din această perspectivă, exercitarea cu rea-credinţă a unui drept procesual sau procedural poate avea consecinţe negative prin perturbarea bunei desfăşurări a procesului, prin prejudicierea unui drept procesual al altuia sau într-o altă modalitate. Situaţii frecvente în practică, în care se exercită cu rea-credinţă drepturile procesuale, sunt, spre exemplu, cele privind formularea de cereri identice, repetate la un interval scurt de timp după respingerea cererii anterioare sau rezilierea contractului de asistenţă juridică în diferite momente procesuale, când partea are interes în amânarea pe orice cale a procesului – cum ar fi împiedicarea instanţei de a judeca o propunere de prelungire a măsurii arestării preventive".

ţilor aleşi) ori avocaţilor desemnaţi din oficiu. Prin urmare, petentului, care a avut în cauză calitatea de avocat ales al revizuentului, nu îi putea fi aplicată amenda judiciară în temeiul art. 283 alin. (4) lit. n) C.proc.pen. *(C.A. Oradea, secţia penală, încheierea din 14 decembrie 2017, nepublicată).*

Pretinsa încălcare a dispozițiilor legale, inclusiv din perspectiva modalității de audiere a martorului, puteau fi valorificate de apărare doar prin invocarea dispozițiilor art. 282 alin. (1) C.proc.pen., în termenul prevăzut de art. 282 alin. (3) C.proc.pen., ceea ce presupunea ca judecătorul să fie lăsat să efectueze actul. Această conduită s-ar fi circumscris într-adevăr noțiunii de drept la apărare, iar nu intervențiile repetate și nejustificate ale petentei – avocat, în ciuda atenționărilor judecătorului de a fi păstrată ordinea și respectată solemnitatea ședinței. Dispozițiile invocate de doamna avocat [art. 39 alin. (2) din Legea nr. 51/1995] se referă la obligația avocatului de a uza de „mijloacele prevăzute de lege" pentru apărarea drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale clienților, iar mijloacele prevăzute de lege sunt cele menționate în paragraful precedent (*C.A. București, încheierea din 2 februarie 2023, www.rejust.ro*).

- aplicarea amenzii judiciare nu este incompatibilă cu aplicarea şi a unor sancţiuni de natură disciplinară, în cazul în care abaterea constituie în acelaşi timp şi o încălcare a regulilor de deontologie profesională (spre exemplu, răspunderea disciplinară a avocaţilor ca urmare a comiterii unei abateri disciplinare grave);

- amenda se aplică de organul de cercetare penală sau de procuror *prin ordonanţă*[1], iar de judecătorul de drepturi şi libertăţi, de judecătorul de cameră preliminară şi de instanţa de judecată, *prin încheiere*;

- persoana amendată poate cere anularea ori reducerea amenzii. Cererea de anulare sau de reducere se poate face în termen de *10 zile de la comunicarea ordonanţei ori a încheierii de amendare*;

- dacă persoana amendată justifică de ce nu şi-a putut îndeplini obligaţia, judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată poate dispune anularea ori reducerea amenzii;

- spre deosebire de vechiul Cod, actualul Cod de procedură penală stipulează că cererea de anulare sau de reducere a amenzii, aplicată prin ordonanță de procuror sau de organul de cercetare penală va fi soluţionată *de judecătorul de drepturi şi libertăţi*[2]*, prin încheiere definitivă*[3]; deopotrivă, cererea de anulare sau de reducere a

---

[1] Nu este exclus ca nelegalitatea soluției de amendare să fie cenzurată din oficiu pe scară ierarhică, astfel ca procurorul ierarhic superior celui care a dispus amendarea subiectului procesual, chiar şi în absenţa unei cereri de anulare a amenzii să înlăture nelegalitatea constatată infirmând ordonanţa nelegală.

[2] Pe de o parte, trebuie avut în vedere că judecătorul de cameră preliminară nu are competenţa de a anula sau reduce amenda aplicată prin ordonanţa organului de urmărirea penală. Pe de altă parte, trebuie observat că în lipsa unor reguli procedurale proprii acestei proceduri se vor aplica regulile generale de competenţă. Procedura este camerală şi se desfăşoară cu citarea persoanei amendate.

[3] Nimic nu exclude posibilitatea procurorului care supraveghează urmărirea penală să dispună din oficiu ori ca urmare a plângerii formulate de persoana amendată, infirmarea ordo-

amenzii aplicate prin încheiere va fi soluționată *de un alt* judecător de drepturi și libertăți, respectiv de un alt judecător de cameră preliminară ori *de un alt complet*, *prin încheiere definitivă*;

- judecătorul competent verifică numai legalitatea dispoziției de amendare, neputând cenzura temeinicia sau oportunitatea dispozițiilor anterioare ale organului judiciar care nu au fost respectate de cel amendat;

- ca urmare a modificării art. 409 lit. e) C.proc.pen. prin O.U.G. nr. 18/2016, *numai împotriva amenzilor judiciare aplicate prin sentința primei instanțe* va putea fi exercitată calea de atac a apelului; în consecință, împotriva încheierilor prin care prima instanță aplică sancțiunea amenzii judiciare este deschisă o singură procedură de contestare, cea prevăzută de art. 284 C.proc.pen.

Este inadmisibil apelul declarat de către avocatul amendat la unul dintre termenele desfășurate în fața primei instanțe, reținând că petenta nu poate uza de calea de atac a apelului împotriva unei amenzi dispuse în cursul judecății printr-o încheiere. Petenta a uzat de procedura privitoare la amenda judiciară prevăzută de art. 284 C.proc.pen., cererea de anulare fiind respinsă și definitiv soluționată prin încheierea din data de 3.09.2021 (*C.A. București, decizia penală nr. 1272 din 24 octombrie 2022, www.rejust.ro*).

Secțiunea a 10-a. Cheltuielile judiciare

- sunt cheltuieli efectuate de stat, prin organele judiciare sau de către subiecții procesuali principali sau de părți pentru desfășurarea procedurilor penale (de exemplu, cheltuielile necesare pentru efectuarea actelor de procedură, administrarea probelor, conservarea mijloacelor materiale de probă, administrarea și, după caz, valorificarea în cursul procesului penal a bunurilor indisponibilizate[1], sumele cuvenite martorilor, experților și interpreților, pentru acoperirea cheltuielilor efectuate de aceștia cu transportul, onorariile avocaților, precum și orice alte cheltuieli ocazionate de desfășurarea procesului penal);

- cheltuielile judiciare avansate de stat, sunt cuprinse distinct, după caz, în bugetul de venituri și cheltuieli al Ministerului Justiției, al Ministerului Public, precum și al altor ministere de resort;

În cuantumul cheltuielilor judiciare stabilite de instanță trebuie incluse și cheltuielile judiciare efectuate în cursul urmăririi penale. De asemenea, în cheltuielile judiciare trebuie incluse sumele plătite martorilor și experților drept cheltuieli de transport, întreținere și locuință. În scopul plății acestor sume, instanța trebuie să se pronunțe cu privire la cererile formulate de cei îndreptățiți,

---

nanței organului de cercetare penală. Tot astfel, procurorul ierarhic superior poate infirma din oficiu sau la plângere ordonanța procurorului ierarhic inferior prin care a fost aplicată amenda.

[1] Această completare a dispozițiilor art. 272 alin. (1) C.proc.pen. a fost realizată prin Legea nr. 6/2021.

ţinând seama, cu ocazia determinării cheltuielilor de deplasare la înapoiere, de costul biletelor de călătorie folosite la venire *(Trib. Suprem, decizia de îndrumare nr. 8/1972, în C.D. 1972, p. 47).*

- dispoziţiile art. 272-276 C.proc.pen. consacră două reguli de bază în materia cheltuielilor judiciare: **1.** suportarea acestora doar de inculpat în cazurile în care instanţa constată că aceasta a comis o infracţiune, dispunând renunţarea la aplicarea pedepsei, amânarea aplicării pedepsei sau condamnarea (în principal, în temeiul unei ***culpe infracţionale*** şi în subsidiar în baza unei culpe procesuale)[1]; **2.** imputarea cheltuielilor judiciare părţilor şi subiecţilor procesuali în raport de ***culpa lor procesuală*** în funcţie de celelalte soluţii dispuse cu privire la acţiunea penală sau acţiunea civilă; obligarea la plata cheltuielilor judiciare în temeiul culpei procesuale relevă existenţa unei *răspunderi delictuale* adaptate specificului prejudiciului creat şi contextului în care acesta s-a produs;

Procesul penal, atunci când cheltuielile judiciare nu rămân în sarcina statului, prevalează principiul explicit referitor la obligarea unei persoanei la plata cheltuielilor judiciare către stat, numai în măsura în care are o culpă procesuală. Totodată, nicio normă constituțională nu impune gratuitatea actului de justiție. Prin urmare, cheltuielile judiciare ocazionate în procesul penal, avansate de stat, trebuie suportate de partea vinovată pentru provocarea lor, neputându-se aprecia că aceasta are semnificația afectării dreptului de proprietate privată prin naționalizare sau prin trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor, așa cum susține autorul excepției. Faptul că, în caz de împăcare, în procesul penal, cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate de inculpat și persoana vătămată, nu împiedică părțile interesate să se adreseze justiției și să se prevaleze, fără nicio îngrădire, de toate garanțiile care caracterizează dreptul la un proces echitabil, reglementat de dispozițiile constituționale ale art. 21. În calculul cheltuielilor judiciare, instanțele judecătorești determină cheltuielile

---

[1] În literatura de specialitate (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 980) s-a arătat că: „în procesul penal, spre deosebire de cel civil, desfăşurarea activităţilor procesuale nu îşi are temeiul doar într-o culpă procesuală, deoarece începerea şi efectuarea urmăririi penale, precum şi desfăşurarea judecăţii reprezintă consecinţa intervenţiei din oficiu a autorităţii de stat, peste voinţa celui ce urmează a fi tras la răspundere penală. Ca regulă, în materie penală, se invocă *vinovăţia*, respectiv *culpa infracţională*, care reprezintă o consecinţă a încălcării legii penale, ca temei juridic al obligării la plata cheltuielilor judiciare a inculpatului condamnat pentru săvârşirea infracţiunii, deoarece, fără săvârşirea infracţiunii, astfel de cheltuieli nu s-ar fi efectuat. (...) Invocarea *culpei procesuale* nu se poate face decât în subsidiar, indiferent de subiecţii procesuali, respectiv atât în privinţa autorităţilor judiciare, cât şi în privinţa părţilor. Astfel, dacă inculpatul nu este vinovat, fiind achitat, dar în cursul urmăririi penale, al procedurii de cameră preliminară şi al judecăţii s-au efectuat totuşi cheltuieli judiciare, obligaţia de a suporta cheltuielile rămâne în sarcina statului, în temeiul culpei procesuale a autorităţilor judiciare. (...) Pentru existenţa culpei procesuale nu se cere ca membrul autorităţii judiciare sau partea aflată în culpă procesuală să fie de rea-credinţă, astfel încât se consideră în culpă procesuală şi persoana care, deşi de bună-credinţă, a pus în mişcare o acţiune penală sau o acţiune civilă neîntemeiată ori a exercitat o cale de atac sau a făcut orice altă cerere care i-a fost respinsă, dacă au fost antrenate cheltuieli judiciare".

avansate de stat și cele făcute de părți și de alți subiecți procesuali. Din prima categorie fac parte cheltuieli precum cele necesare efectuării actelor de procedură sau de probațiune dispuse de organele judiciare și cheltuielile pentru conservarea obiectelor ridicate sau sechestrate în cursul procesului. În cea de-a doua categorie se încadrează cheltuielile făcute de părți și de ceilalți subiecți procesuali în cursul procesului, din proprie inițiativă, cum sunt angajarea unui apărător, depunerea de cereri și memorii și administrarea de mijloace de probă pentru susținerea acțiunii civile, sau pe baza dispozițiilor instanței, cum sunt deplasarea la sediul organului judiciar pentru audiere sau nerealizarea unui câștig licit. Prin urmare, aceste două categorii de cheltuieli însumează subcategorii determinate de particularitățile fiecărei cauze penale. Valoarea acestora este atestată prin documente justificative sau este determinată numeric pe baza unor criterii legale, cum sunt ordinele și normele metodologice de stabilire a onorariilor cuvenite experților sau interpreților. Așa fiind, Curtea constată că, în ce privește cheltuielile judiciare propriu-zise, acestea pot fi împărțite în două mari categorii: **cheltuieli avansate de stat** și **cheltuieli făcute de părți sau de alți subiecți procesuali**. În procesul penal, obligația suportării cheltuielilor judiciare are caracter complex, teoria culpei procesuale uzitată în procesul civil fiind completată cu cea derivând din accesorialitatea cheltuielilor judiciare față de răspunderea penală sau, după caz, răspunderea civilă constatată. Obligația inculpatului aflat în **culpă infracțională** de a suporta cheltuielile judiciare este principală și integrală, întrucât săvârșirea unei infracțiuni atrage inevitabil desfășurarea urmăririi penale și a judecății în primă instanță, incluzând și eventualele cheltuieli determinate de persoana vătămată sau partea civilă. **Culpa infracțională** nu exclude culpa procesuală, în situațiile în care cheltuielile au fost provocate de o cerere accesorie fondului procesului, respinsă ca neîntemeiată. Celelalte părți au o obligație subsidiară și limitată de a suporta cheltuielile judiciare, de principiu, **culpa lor fiind una procesuală.** Obligația este subsidiară, întrucât intervine numai când cheltuiala respectivă nu este suportată de inculpat și limitată numai la cheltuielile provocate din culpa procesuală a părții. Această soluție este valabilă întotdeauna în cazul în care părțile nu se înțeleg și nu se interpun în niciun fel în deturnarea procesului penal de la scopul său *(DCC nr. 758/2017, www.ccr.ro)*.

- art. 273 C.proc.pen. cuprinde o reglementare detaliată a sumelor de bani cuvenite martorului, expertului sau interpretului; astfel, potrivit art. 273 alin. (1) C.proc.pen., martorul, expertul şi interpretul chemaţi de organul de urmărire penală ori de instanţă au dreptul la restituirea cheltuielilor de transport, întreţinere, locuinţă şi a altor cheltuieli necesare, prilejuite de chemarea lor; procurorul sau instanţa de judecată poate cenzura aceste cheltuieli în măsura în care se dovedeşte că sunt disproporţionate (inclusiv prin raportare la modul de viaţă ori situaţia patrimonială a solicitantului) ori nu au legătură cu participarea acestora la proces (de pildă, cazarea într-un hotel exclusivist, deplasarea cu avionul la clasa business în măsura în care existau locuri la clasa economică, plata a şapte mese luate în restaurante de lux pe parcursul unei singure zile de un martor având un venit egal cu cel mediu pe economie etc.);

- conform art. 273 alin. (2)-(4) C.proc.pen., martorul, expertul și interpretul care *sunt salariaţi* au dreptul la *venitul de la locul de muncă*, pe durata lipsei de la serviciu pricinuite de chemarea la organul de urmărire penală sau la instanță; de asemenea,

martorul care *nu este salariat*, dar are venit din muncă, este îndreptăţit să primească şi o compensare a pierderii materiale aferentă zilei în care s-a prezentat în faţa organelor judiciare; tot astfel, expertul şi interpretul au dreptul şi la o retribuţie pentru îndeplinirea însărcinării date, în cazurile şi condiţiile prevăzute prin dispoziţii legale;

- toate aceste sume de bani solicitate de martor, expert şi interpret, ce constituie cheltuieli judiciare se plătesc pe baza dispoziţiilor luate de organul care a dispus chemarea şi în faţa căruia s-a prezentat martorul, expertul sau interpretul, din fondul cheltuielilor judiciare special alocat;

- organele de urmărire penală trebuie să ofere o justificare credibilă cheltuielilor judiciare aferente primei faze de a procesului penal, care sunt comunicate instanţei de judecată pentru a fi imputate inculpaţilor;

- în *DCC nr. 117/2020* s-a reţinut că instanţa de judecată nu este ţinută de cuantumul cheltuielilor judiciare şi de modalitatea repartizării acestora dispuse prin rechizitoriu. Dimpotrivă, aceasta are libertatea ca, în aplicarea dispoziţiilor art. 272-276 C.proc.pen. şi, desigur, pe baza documentelor care atestă efectuarea respectivelor cheltuieli, să aprecieze cu privire la întinderea lor şi la modul în care ele se impun a fi suportate de către părţile procesului penal. De altfel, spre deosebire de procuror, care, cu ocazia emiterii rechizitoriului se pronunţă doar cu privire la cheltuielile judiciare efectuate în cursul urmăririi penale, instanţa de judecată trebuie să aibă în vedere cheltuielile judiciare efectuate pe parcursul întregului proces penal, până la momentul pronunţării soluţiei;

- instanţa de apel sau de contestaţie va trebui să aibă în vedere şi cheltuielile judiciare efectutae în cadrul căilor ordinare de atac; deopotrivă, va putea cenzura cuantumul cheltuielilor judiciare stabilite de prima instanţă;

La stabilirea cuantumului cheltuielilor judiciare, prima instanţă a avut în vedere, pe lângă cheltuielile efectuate în cursul judecăţii, cuantumul cheltuielilor judiciare stabilite de către procuror în cursul urmăririi penale, respectiv 130.000 lei contravaloarea interceptărilor telefonice; 19.000 lei contravaloarea supravegherii operative; 8.500 lei contravaloarea percheziţiei informatice; 2.000 lei contravaloarea constatării tehnico-ştiinţifice; 6.000 lei onorariile apărătorilor desemnaţi din oficiu, iar 39.900 lei reprezintă alte cheltuieli. Solicitându-se detalierea cuantumului acestor sume, D.N.A. a comunicat, astfel cum s-a arătat şi în cele ce preced, că procurorul anchetator nu-şi mai desfăşoară activitatea în cadrul acestei unităţi de parchet şi că nu poate oferi alte relaţii. Înalta Curte constată că la dosarul de urmărire penale nu există niciun fel de date din care să rezulte modul în care s-a ajuns la stabilirea sumelor menţionate în rechizitoriu. În opinia instanţei de apel şi comparativ cu cuantumul cheltuielilor judiciare stabilit de către parchet în alte dosare de o complexitate mult mai ridicată, suma precizată ca şi cost al interceptărilor telefonice, de 130.000 lei, este exagerată, mai ales în condiţiile în care acestea au fost dispuse pentru o perioadă limitată de timp, iar convorbirile transcrise se rezumă la un singur volum de urmărire penală. Totodată, nu rezultă din dosar în ce constau cheltuielile în cuantum de 8.500 lei pentru efectuarea percheziţiei informatice în condiţiile în care aceasta a fost efectuată de către un specialist IT din cadrul D.N.A., iar din cuprinsul

procesului-verbal de percheziție rezultă că pentru prelevarea datelor a fost folosită o aplicație software deja deținută de către Parchet, iar copierea acestora s-a efectuat pe suporturi de memorie pe care le aveau în dotare. Similar se ridica problema și în cazul raportului de constatare tehnico-științifică ce fost întocmit de către același specialist din cadrul D.N.A. De asemenea, Înalta Curte constată total nejustificată suma de 39.900 lei stabilită cu titlu de alte cheltuieli, având în vedere că restul probatoriului administrat în cursul urmăririi penale constă în înscrisuri și declarații de inculpați și de martori, nerezultând că ar fi existat cereri formulate de către aceștia din urmă, de restituire a cheltuielilor de deplasare, a contravalorii veniturilor de la locul de muncă, cereri cărora parchetul să le dea curs. Fără a nega în niciun fel faptul că efectuarea actelor de urmărire penală și administrarea probelor implică o serie de cheltuieli pentru stat care ulterior trebuie recuperate de la persoanele găsite vinovate, lipsa unor date minime care să justifice cuantumul acestora obligă instanța să le cenzureze și să le aprecieze în raport de circumstanțele cauzei, respectiv de activitatea concretă desfășurată în dosar; în caz contrar, prin cuantumul acestora, riscă să se transforme într-o sancțiune pecuniară, stabilită de procuror. Înalta Curte constată astfel întemeiate criticile formulate de către apelanții inculpații P., H., I., F., R. și N.; având în vedere efectul devolutiv integral al căii de atac, va analiza hotărârea și în privința inculpaților care nu au invocat acest motiv de apel și, potrivit art. 419 C.proc.pen., și cu privire la inculpații O., J., K., L. și M. care nu au declarat apel. Ca atare, rejudecând cauza sub acest aspect și reevaluând cuantumul cheltuielilor judiciare în raport de actele dosarului de urmărire penală, având în vedere și cheltuielile efectuate în cursul judecății cu administrarea probatoriilor, inclusiv sumele avansate cu titlu de cheltuieli de transport martorilor ascultați, ținând cont și de împrejurarea că potrivit noilor dispoziții procedurale [art. 275 alin. (6) C.proc.pen.] sumele reprezentând onorariile pentru apărătorii desemnați din oficiu de către organele judiciare rămân în sarcina statului, Înalta Curte va stabili după cum urmează: 6.000 lei în sarcina inculpatei A.; 5.000 lei în sarcina inculpatei B.; 2.000 lei în sarcina inculpatului F.; 3.800 lei în sarcina inculpatei H.; 2.600 lei în sarcina inculpatei I.; 3.100 lei în sarcina inculpatului K.; 3.100 lei în sarcina inculpatului J.; 2.600 lei în sarcina inculpatului L.; 2.600 lei în sarcina inculpatului M.; 3.100 lei în sarcina inculpatului N.; 2.600 lei în sarcina inculpatului O.; 1.200 lei în sarcina inculpatei P.; 1.300 lei în sarcina inculpatului R. *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 448/A din 4 decembrie 2015, www.scj.ro).*

§1. Cheltuielile judiciare avansate de stat (cheltuielile de procedură)

- cheltuielile judiciare avansate de stat sunt suportate[1]:

a) de inculpat:

(i) *în cazul în care s-a dispus renunțare la urmărirea penală;*

[1] Punerea în executare a dispozițiilor din hotărârile instanței de judecată privind obligarea la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat se realizează de instanța de executare, care va ține și evidența executării cheltuielilor.

- potrivit art. 274 alin. (1) C.proc.pen., astfel cum a fost modificat prin O.U.G. nr. 18/2016, în cazul în care se dispune soluţia renunţării la urmărire penală şi suspectul, nu doar inculpatul, va putea fi obligat la plata cheltuielilor judiciare către stat avându-se în vedere culpa infracţională a acestuia.

(ii) *în ipoteza în care s-a dispus condamnarea la pedeapsa închisorii/amenzii/ detenţiunii pe viaţă sau, după caz, la o măsură educativă privativă sau neprivativă de libertate, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei*, reţinându-se în sarcina acestuia o culpă infracţională;

- în cele două ipoteze de mai sus inculpatul va fi obligat la plata tuturor cheltuielilor judiciare efectuate atât pe parcursul urmăririi penale, respectiv al judecăţii, în legătură cu infracţiunea/nile pentru care s-au dispus soluţiile enumerate mai sus; când sunt mai mulţi suspecţi sau inculpaţi, procurorul sau, după caz, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare, în această ipoteză neputându-se reţine răspunderea solidară a coinculpaţilor. La stabilirea acestei părţi se ţine seama, pentru fiecare dintre inculpaţi, de măsura în care a provocat cheltuielile judiciare;

- nu vor fi incluse *în categoria cheltuielilor judiciare ce trebuie suportate de inculpat cheltuielilor privind avocaţii din oficiu şi interpreţii desemnaţi de organele judiciare, care* ***rămân în sarcina statului*** *(spre deosebire de vechiul Cod, potrivit actualului Cod de procedură penală*, onorariul avocatului din oficiu, numit în cauzele în care asistenţa juridică este obligatorie, sunt avansate de Ministerul Justiţiei şi intră în categoria cheltuielilor judiciare care rămân în sarcina statului, inculpatul neputând fi obligat la plata acestora);

- potrivit art. 505[2] C.proc.pen., introdus prin Legea nr. 284/2020, când suspectul sau inculpatul este minor, cheltuielile generate de ***înregistrările audiovideo****, care ar fi căzut în sarcina acestuia potrivit art. 274 sau 275 C.proc.pen.,* ***rămân în sarcina statului****;*

(iii) în cazul în care s-a dispus achitarea în temeiul art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a sau lit. d) C.proc.pen., însă inculpatul a fost obligat la repararea prejudiciului; în acest caz nu se poate reţine o culpă procesuală a persoanei vătămate constituite parte civilă, ci a inculpatului;

(iv) în cazul în care s-a dispus o soluţie de clasare sau de încetare a procesului penal pentru motivul existenţei unei cauze (generale sau speciale) de nepedepsire; în cursul urmăririi penale dacă în cauză nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală până la dispunerea soluţiei de clasare, cheltuielile judiciare vor fi suportate de suspect;

(v) atunci când se dispune clasarea în temeiul art. 16 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. (existenţa unei cauze justificative sau a unei cauze de neimputabilitate)[1] ori încetarea procesului penal, dacă inculpatul cere continuarea procesului penal; în cursul urmăririi penale, dacă în cauză nu a fost pusă în mişcare acţiunea penală până la dispunerea soluţiei de clasare, cheltuielile judiciare vor fi suportate de suspect.

---

[1] Astfel, trebuie avut în vedere că nu orice soluţie de clasare dispusă după continuarea procesului penal conduce la reţinerea cheltuielilor judiciare în sarcina statului, ci numai acele soluţii dispuse în baza art. 16 alin. (1) lit. a)-c) C.proc.pen.

- se remarcă faptul că Codul de procedură penală a prevăzut, în mod eronat, că în cazul continuării procesului penal în cursul urmăririi penale la cererea inculpatului, dacă s-a dispus clasarea pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. ca urmare a reţinerii unei cauze justificative sau de neimputabilitate, cheltuielile judiciare vor fi suportate de inculpat (chiar şi în ipoteza reţinerii legitimei apărări sau a iresponsabilităţii). Nu aceeaşi va fi situaţia în cursul judecăţii când achitarea inculpatului în urma continuării procesului penal pe temeiul prevăzut de art. 16 alin. (1) lit. d) C.proc.pen. ca urmare a reţinerii unei cauze justificative sau de neimputabilitate va atrage suportarea cheltuielilor judiciare de persoana vătămată.

Simplul fapt că reclamantul a fost obligat din greşeală să achite o parte din cheltuielile judiciare nu ar putea, prin el însuşi, să ducă la încălcarea art. 6 parag. 2 din Convenţie. Observând că reclamantului îi era deschisă calea îndreptării erorii materiale, pe care acesta nu a utilizat-o, Curtea a respins ca inadmisibilă cererea *(CtEDO, Manea c. României, decizia de inadmisibilitate din 15 aprilie 2014).*

Inculpatul minor a fost obligat în solidar cu partea responsabilă civilmente la plata cheltuielilor judiciare. Instanţa de fond a încălcat în acest fel dispoziţiile Codului de procedură penală, deoarece inculpatul nu a fost obligat la plata despăgubirilor civile, neexistând constituire de parte civilă. Numai în această situaţie, instanţa putea obliga partea responsabilă civilmente, în solidar cu inculpatul minor, la plata cheltuielilor judiciare *(C.A. Timişoara, secţia penală, decizia nr. 124/1998, Lex Expert – Bază de date).*

Obligarea solidară a inculpaţilor condamnaţi la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat este nelegală, întrucât, când sunt mai mulţi inculpaţi condamnaţi, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare avansate de stat datorate de fiecare *(C.A. Braşov, decizia penală nr. 256/Ap din 5 decembrie 2001, în Cpp Ad. 1, p. 107).*

Obligarea inculpatului la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat cu ocazia examinării legalităţii şi temeiniciei arestării preventive a inculpatului în cursul judecăţii se dispune prin hotărârea prin care instanţa soluţionează fondul cauzei, în funcţie de soluţia pronunţată asupra fondului cauzei, iar nu prin încheierea prin care instanţa dispune asupra arestării preventive *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 698/2007, www.scj.ro).*

Reţinerea circumstanţei atenuante legale a provocării în favoarea inculpatului produce efecte numai cu privire la individualizarea pedepsei, precum şi la despăgubirile civile şi cheltuielile judiciare cuvenite părţii civile, nu şi în ceea ce priveşte cheltuielile judiciare avansate de stat. Reţinând vinovăţia şi pronunţând condamnarea inculpatului, instanţa trebuia să-l oblige la plata integrală a cheltuielilor judiciare avansate de stat *(C.S.J., secţia penală, decizia nr. 1173/1990, www.legalis.ro).*

Legea nu oferă alte detalii privind modul de stabilire a cheltuielilor efectuate de stat cu ocazia desfășurării procesului penal, astfel încât, în lipsa unor criterii impuse de acte normative interne, determinarea cuantumului cheltuielilor judiciare aferente fiecărei faze procesuale se face de organul judiciar corespunzător în urma unei aprecieri echitabile a costurilor pe care le-a presupus activitatea judiciară specifică desfășurată în fiecare etapă procesuală. Astfel, în faza de judecată, cuantumul cheltuielilor judiciare este stabilit de către instanța de fond în raport de cheltuielile judiciare efectuate de stat atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de cercetare judecătorească, în funcție de multitudinea de acte procedurale efectuate, de probatoriile administrate, inclusiv prin raportare la elementele de extraneitate, dacă acestea au existat în speță. Verificând actele și lucrările dosarului, instanța de apel constată că atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată au existat asemenea elemente de extraneitate, concretizate în folosirea mai multor instrumente de cooperare judiciară internațională în materie penală, cum ar fi comisiile rogatorii efectuate de către autoritățile judiciare franceze, belgiene (în special în legătură cu percheziționarea birourilor în care și-a desfășurat activitatea inculpatul, în calitate de europarlamentar) și britanice (în legătură cu audierea celor doi jurnaliști), toate în faza de urmărire penală, precum și citarea în străinătate a acelorași martori, urmată de audierea lor prin videoconferință efectuată de asemenea în cooperare cu autoritățile judiciare britanice, în faza de judecată. Toate aceste elemente de extraneitate s-au reflectat în mod corespunzător în cuantumul cheltuielilor judiciare, adăugându-se la cele efectuate uzual în orice proces penal ori prin raportare la specificul cauzei, impuse de administrarea probatoriului (citarea inculpatului și a martorilor din acte, transcrierea în limba engleză, urmată de traducerea în limba română a înregistrărilor convorbirilor din mediul ambiental, al celor telefonice, precum și al comunicărilor de tip e-mail, efectuarea unui raport de constatare tehnico-științifică informatică asupra imaginilor rezultate în urma percheziților informatice menționate în procesele-verbale întocmite de autoritățile franceze și belgiene). Din actele și înscrisurile dosarului rezultă că, în faza de urmărire penală, cheltuielile judiciare avansate de stat s-au cuantificat la suma de 10.000 lei, iar suma 20.000 lei, reprezentând diferența până la suma de 30.000 lei, s-a apreciat că reprezintă cuantumul cheltuielilor judiciare avansate de stat în etapa camerei preliminare, precum și în faza cercetării judecătorești în primă instanță, în condițiile în care dosarul a fost înregistrat pe rolul instanței la 11 septembrie 2013 și soluționat la 24 februarie 2016, după epuizarea etapei camerei preliminare și după parcurgerea unui număr de 15 termene de judecată. Având în vedere ansamblul, varietatea și complexitatea actelor de procedură efectuate în cauză în faza de urmărire penală și în cursul judecății în primă instanță, Completul de 5 judecători constată că suma totală de 30.000 de lei la plata căreia a fost obligat inculpatul cu titlu de cheltuieli judiciare către stat a fost corect stabilită, astfel încât nici acest motiv de apel al inculpatului nu este întemeiat *(I.C.C.J., Completul de 5 judecători, decizia nr. 187 din 16 noiembrie 2016, www.scj.ro)*.

b) de persoana vătămată:

(i) în cazul în care s-a dispus clasarea în cursul urmăririi penale sau achitarea în cursul judecăţii, şi se reţine o culpă procesuală a persoanei vătămate;

(ii) în cazul în care s-a dispus clasarea sau încetarea procesului penal în caz de retragere a plângerii prealabile şi nu a fost stabilită imputabilitatea cheltuielilor în sarcina suspectului sau inculpatului printr-un acord de mediere[1], sau în cazul în care plângerea prealabilă a fost tardiv introdusă;

(iii) dacă suspectul/inculpatul a cerut continuarea procesului penal, atunci când persoana vătămată şi-a retras plângerea prealabilă ori s-a dispus clasarea în temeiul dispoziţiilor art. 16 alin. (1) lit. a)-c) sau achitarea inculpatului şi se reţine o culpă procesuală a persoanei vătămate.

- în cazul în care persoana vătămată este minor, cheltuielile judiciare ocazionate de judecarea cauzei vor fi suportate de minorul persoană vătămată, prin reprezentant legal.

c) de partea civilă căreia i s-au respins în totul pretenţiile civile, în cauzele în care s-a dispus achitarea inculpatului, în măsura în care cheltuielile judiciare au fost determinate de aceasta (culpa procesuală a părţii civile);

d) de partea responsabilă civilmente în solidar cu inculpatul faţă de care s-a dispus condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei**,** dacă partea responsabilă civilmente a fost obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei;

- în cazul în care asiguratorul este obligat singur, în calitate de parte responsabilă civilmente la repararea prejudiciului produs prin comiterea infracţiunii ca urmare a accidentului produs de inculpat cu autovehiculul asigurat, în cazul s-a dispus condamnarea, amânarea aplicării pedepsei sau renunţarea la aplicarea pedepsei nu se va putea reţine incidenţa dispoziţiilor art. 274 alin. (3) C.proc.pen. pentru ca asiguratorul să fie obligat la plata cheltuielilor judiciare către stat în solidar cu inculpatul, ci a dispoziţiilor art. 274 alin. (1) C.proc.pen., doar inculpatul urmând a fi obligat la plata cheltuielilor judiciare[2];

e) de inculpat/suspect şi de persoana vătămată (constituită sau nu parte civilă) în cazul în care s-a dispus clasarea, respectiv încetarea procesului penal ca urmare a împăcării, iar modalitatea de plată a cheltuielilor nu a fost stabilită printr-un acord de mediere; în acest caz nu se va dispune obligarea solidară a acestora la plata cheltuielilor judiciare, ci organul judiciar va trebui să stabilească în mod explicit partea din cheltuieli care trebuie să fie suportată de inculpat şi partea care i se impută persoanei vătămate;

- atunci când, după începerea urmăririi penale *in rem*, procurorul a dispus clasarea, luând act de împăcarea survenită între persoana vătămată şi făptuitor, doar persoana

---

[1] Este posibil ca retragerea plângerii prealabile să fie rezultatul unei activităţi de mediere şi să fie consemnată în acordul de mediere, împreună cu modalitatea de suportare a cheltuielilor judiciare către stat.

[2] Spre deosebire de cheltuielile judiciare către stat, în privinţa cheltuielilor judiciare efectuate de partea civilă acestea urmează a fi suportat de asigurator în temeiul art. 11 alin. (2) lit. e) din Legea nr. 132/2017.

vătămată va fi obligată la plata cheltuielilor judiciare proporţional cu culpa sa procesuală; nu este posibilă obligarea făptuitorului la plata cheltuielilor judiciare către stat, partea din cheltuieli imputabilă acestuia urmând să rămână în sarcina statului.

Potrivit dispozițiilor art. 274 alin. (3) C.proc.pen., partea responsabilă civilmente, în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta și la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat. Prin aplicarea prevederilor art. 274 alin. (3) C.proc.pen., instanța nu intervine în raportul juridic dintre avocat și clientul său (deci contractul de asistență juridică își va produce pe deplin efectele între părți), ci doar se apreciază în ce măsură onorariul stabilit de partea care a avut câștig de cauză trebuie suportat de adversarul său (față de complexitatea speței și efortul depus de avocatul creditorului), restul acestui onorariu rămânând în mod definitiv în sarcina clientului. În cadrul răspunderii civile delictuale, partea ce câștigă litigiul are dreptul de a obține de la adversar, în cadrul cheltuielilor de judecată, sumele pe care le-a plătit cu titlu de onorariu de avocat (fapta ilicită săvârșită de cel care a pierdut procesul constând în declanșarea litigiului), dar tot pe temeiul răspunderii civile delictuale, partea câștigătoare nu poate obține de la adversar decât o parte din sumele pe care i ie-a plătit cu titlu de onorariu de avocat (de data aceasta, fapta ilicită fiind săvârșită de partea câștigătoare și constând în exercitarea abuzivă a dreptului de a-și angaja un apărător). Instanța îl poate obliga pe cel care pierde procesul să suporte doar o parte din suma ce reprezintă onorariul de avocat plătit de adversarul său, dacă apreciază că acesta din urmă a săvârșit un abuz de drept atunci când și-a dat acordul pentru un onorariu avocațial exagerat de mare. Dreptul de a pretinde despăgubiri pentru prejudiciile cauzate printr-o faptă ilicită, ca orice drept subiectiv civil, este susceptibil de a fi exercitat abuziv. În raport cu situația din speță și demersurile efectuate în concret de apărătorul intimatei în exercitarea dreptului de apărare, instanța apreciază că suma solicitată 9.020,34 lei este disproporționată față de activitatea depusă de apărător la cele două termene de judecată (la primul termen cauza fiind amânată), motiv pentru care va cenzura cuantumul cheltuielilor judiciare solicitate și susținute cu actele depuse la dosar, în sensul că acestea vor fi reduse la suma de 3.000 lei *(I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 506 din 21 noiembrie 2016, www.scj.ro)*.

f) de către persoana căreia i s-a respins ori care și-a retras apelul, contestația, recursul în casație, contestația în anulare, revizuirea, redeschiderea procesului penal[1] sau cererea (de pildă, cererea de revocare a arestării preventive), reținându-se culpa lor procesuală;

g) de persoana căreia i s-a respins plângerea formulată împotriva actelor și măsurilor dispuse de organele de urmărire penală de către procurorul care supraveghează activitatea organelor de cercetare penală (atunci când este atacat actul sau măsură dispusă de acestea), respectiv de procurorul ierarhic superior (atunci când a fost contestat un act sau o măsură a procurorului de caz);

---

[1] În cazul respingerii căii extraordinare de atac, competența de a pune în executare cheltuielile judiciare va aparține tot instanței de executare.

h) de partea prevăzută în acordul de mediere, în cazul în care a intervenit medierea penală;

i) în celelalte cazuri, cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului; deopotrivă, în caz de restituire a cauzei la parchet, cheltuielile judiciare sunt suportate de către stat.

- când mai multe părţi sau mai mulţi subiecţi procesuali principali sunt obligaţi la suportarea cheltuielilor judiciare, instanţa hotărăşte partea din cheltuielile judiciare datorate de fiecare; la stabilirea acestei părţi se ţine seama, pentru fiecare dintre aceştia de măsura în care a provocat cheltuielile judiciare;

- cheltuielile privind avocaţii din oficiu, precum şi cele pentru plata interpreţilor desemnaţi de organele judiciare, potrivit legii, *rămân în sarcina statului.* Cheltuielile judiciare avansate de stat se pun în executare după aceleaşi reguli ca şi amenda penală;

- potrivit art. 275 alin. (7) introdus prin O.U.G. nr. 18/2016, în situaţia contestaţiilor formulate de către administraţia penitenciarului în cazurile prevăzute de Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor şi a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările şi completările ulterioare, *cheltuielile judiciare rămân în sarcina statului.*

§2. Cheltuielile judiciare avansate de persoana vătămată sau de partea civilă (cheltuielile de judecată)

- *ab initio*, trebuie precizat că aceste cheltuieli nu se acordă de instanţă din oficiu, fiind necesară solicitarea lor de către persoana vătămată sau partea civilă până la închiderea dezbaterilor, chiar dacă nu le-au cerut anterior pe parcursul procesului penal; *sarcina probei* existenţei şi întinderii prejudiciului aparţine persoanei vătămate/părţii civile care are posibilitatea de a solicita şi obţine administrarea de probe până la închiderea dezbaterilor, iar nu ulterior acestui moment în stadiul deliberării[1] (de pildă, se poate dovedi prin intermediul contractului de asistenţă juridică că partea civilă s-a obligat la plata unui anumit onorariu către apărătorul ales[2]);

---

[1] *În acest sens*, art. 452 C.proc.civ. prevede explicit că partea care pretinde cheltuieli de judecată trebuie să facă, în condiţiile legii, dovada existenţei şi întinderii lor, cel mai târziu la data închiderii dezbaterilor asupra fondului cauzei.

[2] Nu cred că este necesară şi dovada plăţii efective a onorariului, deoarece probarea existenţei unui debit în patrimoniul persoanei vătămate/părţii civile constând în cuantumul onorariului avocaţial echivalează cu dovedirea producerii unui prejudiciu delictual prin culpa procesuală a inculpatului. În privinţa cheltuielilor judiciare constând în onorariul avocatului ales al persoanei vătămate/părţii civile cred că se vor aplica în mod corespunzător dispoziţiile art. 451 alin. (2) C.proc.civ. potrivit căruia „instanţa poate, chiar şi din oficiu, să reducă motivat partea din cheltuielile de judecată reprezentând onorariul avocaţilor, atunci când acesta este *vădit disproporţionat* în raport cu valoarea sau complexitatea cauzei ori cu activitatea desfăşurată de avocat, ţinând seama şi de circumstanţele cauzei. Măsura luată de instanţă nu va avea niciun efect asupra raporturilor dintre avocat şi clientul său". În această privinţă, în literatura de specialitate (*G.-L. Zidaru, P. Pop*, Drept procesual civil. Procedura în faţa primei instanţe şi în căile de atac, Ed. Solomon, Bucureşti, 2020, p. 346 şi urm.) s-a arătat că în condiţiile în care activitatea avocatului implică şi aspecte care nu sunt vizibile instanţei

- nu în toate procesele penale este necesar să se acorde cheltuieli judiciare persoanei vătămate/părții civile; astfel, acestea pot arăta instanței până la închiderea dezbaterilor că nu solicită cheltuieli judiciare în procesul penal[1], chiar și atunci când anterior solicitaseră plata acestora;

(strângerea de probe, cercetare, documentare, redactarea actelor de procedură etc.), precum și costuri inerente unei forme de organizare a profesiei de avocat, este necesar ca onorariul avocațial să fie justificat în mod plauzibil. În privința dispozițiilor art. 451 alin. (2) C.proc.civ., autorii arată că rațiunea textului rezultă din principiul relativității efectelor contractului de asistență avocațială, acesta producând efecte între avocat și clientul său. Față de partea adversă care suportă cheltuielile de judecată în temeiul culpei procesuale, acest contract este un *res inter alios acta*, un fapt juridic *stricto sensu*, care dovedește prejudiciul suferit, temeiul recuperării cheltuielilor fiind unul delictual. Aceasta explică de ce, pe de o parte, instanța nu are nicio prerogativă de a interveni în contractul de asistență juridică, ce rămâne valabil și pe deplin eficace, fiind legea părților, iar, pe de altă parte, de ce nu are loc automat obligarea părții căzute în pretenții la plata întregului onorariu. Pe de altă parte, trebuie observat că orice sumă dedusă de instanță din suma plătită de partea care a câștigat procesul avocatului său este nu doar o scutire pentru partea care a pierdut, ci și o pierdere pentru partea care, deși a câștigat procesul, se vede pusă în situația de a-și suporta singură o parte din costurile procesului, fără putința de a le recupera.

[1] Persoana vătămată sau partea civilă pot solicita în fața instanței civile obligarea pe temei delictual a inculpatului/părții responsabile civilmente la plata cheltuielilor de judecată efectuate în cursul procesului penal, termenul de prescripție a dreptului material la acțiune începând să curgă de la data rămânerii definitive a hotărârii instanței penale când intră în autoritatea de lucru judecat soluția pronunțată cu privire la acțiunea penală/civilă. În această privință semnalez că, prin *decizia nr. 59/HP/2017*, instanța supremă a apreciat că „în cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, dispozițiile art. 453 alin. (1) C.proc.civ. rămân aplicabile". În motivarea soluției pronunțate s-a arătat că „recunoașterea posibilității recuperării pe cale separată a cheltuielilor de judecată și caracterul autonom al unor astfel de litigii (în raport cu acelea care le-au generat) au constituit situația premisă a dezlegării regăsite în Decizia nr. 19/2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Completul competent să judece recursul în interesul legii, prin care s-a stabilit că în acest caz este vorba despre cereri principale supuse taxei judiciare de timbru, care se calculează la valoarea pretențiilor deduse judecății, chiar dacă cererile care au format obiectul litigiului din care aceste cheltuieli provin au fost scutite de la plata taxelor judiciare de timbru. Or, posibilitatea recunoscută ca fiind legală nu constituie altceva decât un drept, iar cel ce pune în practică o posibilitate legală ori care exercită un drept – așa cum este cazul reclamantului care solicită recuperarea, pe calea unei acțiuni separate, a cheltuielilor de judecată determinate de susținerea unui proces definitiv câștigat – nu poate fi considerat în culpă. Reclamantului din astfel de acțiuni nu i se poate reproșa opțiunea recuperării pe cale separată a cheltuielilor de judecată dintr-un litigiu anterior, după cum el nu poate fi considerat culpabil pentru valorificarea acestei posibilități legale și nici nu poate fi prezumat *de plano* că exercită un abuz procesual manifestându-se în acest sens. (...) Nu există niciun argument ca, în litigiile având ca obiect plata cheltuielilor de judecată decurgând dintr-un proces anterior, analiza culpei procesuale a părților implicate să aibă loc în alte coordonate decât cele dictate de lege, respectiv art. 453 alin. (1) și art. 454 C.proc.civ., respectiv prin observarea rezultatului procesului și a atitudinii procesuale a celui care l-a pierdut, manifestată pe parcursul său. Examenul jurisprudențial relevă însă că, într-o proporție covârșitoare, pârâții s-au opus acțiunilor prin care s-a solicitat obligarea lor la plata cheltuielilor de judecată decurgând din procese anterioare, dezvoltând ample apărări, de la invocarea de excepții (autoritatea de lucru judecat, prescripția, necompetența instanței), la

- evaluarea culpei procesuale se va realiza în funcție de fiecare etapă procesuală în parte.

Codul de procedură penală stabilește următoarele reguli de stabilire a cheltuielilor judiciare datorate persoanei vătămate sau părții civile în urma evaluării existenței și întinderii *culpei procesuale*:

1. în caz de condamnare, renunțare la urmărirea penală, renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei (nu și în caz de achitare sau încetare a procesului penal), inculpatul este obligat să plătească persoanei vătămate[1], precum *și părții civile căreia i s-a admis acțiunea civilă*, cheltuielile judiciare făcute de acestea [de pildă, onorariul avocatului persoanei vătămate sau părții civile, sau cheltuielile făcute de acesta pentru administrarea unor mijloace de probă (de exemplu, obținerea certificatului medico-legal, plata onorariului de expert etc.)];

- în ipoteza în care în cauză sunt mai mulți inculpați care au obligația solidară de a repara prejudiciul produs părții civile, aceștia vor fi obligați în solidar și la plata cheltuielilor judiciare către aceasta;

- dacă în cauză există și parte responsabilă civilmente, aceasta, în măsura în care este obligată solidar cu inculpatul la repararea pagubei, este obligată în mod solidar cu acesta și la plata cheltuielilor judiciare către persoana vătămată sau partea civilă;

- față de dispozițiile explicite ale art. 11 alin. (2) lit. e) din Legea nr. 132/2017 privind asigurarea obligatorie de răspundere civilă auto pentru prejudicii produse terților prin accidente de vehicule și tramvaie[2] în baza art. 276 C.proc.pen. se va proceda la obligarea asigurătorului la plata cheltuielilor judiciare efectuate de persoana vătămată sau de partea civilă;

- în măsura în care s-a reținut existența unei culpe concurente în producerea prejudiciului a persoanei vătămate sau a victimei decedate la stabilirea cuantumului cheltuielilor de judecată se va ține seama de proporția culpelor în producerea faptului prejudiciabil.

2. când acțiunea civilă este admisă numai în parte, instanța îl poate obliga pe inculpat la plata totală sau parțială a cheltuielilor judiciare;

---

formularea de cereri reconvenționale, de cereri de strămutare, până la contestarea a însuși dreptului reclamantului la recuperarea pe cale separată a cheltuielilor și la punerea în discuție a culpei procesuale din primul proces. În pofida acestor manifestări procesuale și a admiterii acțiunilor prin obligarea la plata debitului principal, pârâții au fost considerați lipsiți de orice culpă în legătură cu acest al doilea proces, culpă ce a fost atribuită reclamantului dată fiind opțiunea lui de recuperare pe cale separată a cheltuielilor (chiar și în cazul omisiunii instanței de a le acorda, pentru vina de a nu fi solicitat completarea hotărârii, procedură apreciată ca fiind obligatorie)".

[1] În cursul urmăririi penale procurorul poate obliga suspectul sau inculpatul la plata cheltuielilor judiciare efectuate de persoana vătămată.

[2] Art. 11 alin. (2) lit. e) din Legea nr. 132/2017 prevede că, fără a se depăși limitele de răspundere prevăzute în contractul RCA, în conformitate cu prevederile art. 6 alin. (4) și (5) și în condițiile în care evenimentul asigurat s-a produs în perioada de valabilitate a contractului RCA, asigurătorul RCA acordă despăgubiri în bani pentru: e) cheltuieli de judecată efectuate de către persoana prejudiciată sau cheltuieli aferente în cazul soluționării alternative a litigiului dacă soluția este favorabilă persoanei prejudiciate. *Dispoziții similare existau și în art. 50 alin. (1) din Legea nr. 136/1995.*

3. în caz de renunţare la pretenţiile civile, precum şi în caz de tranzacţie, mediere ori recunoaştere a pretenţiilor civile, instanţa dispune asupra cheltuielilor conform înţelegerii părţilor;

4. *în celelalte cazuri* instanţa stabileşte obligaţia de restituire potrivit legii civile, aplicând regulile răspunderii delictuale (de pildă, în ipoteza în care a fost respins apelul declarat de inculpat prin care acesta solicita reducerea cuantumului daunelor morale, iar partea civilă a efectuat cheltuieli cu pregătirea apărării).

- punerea în executare a cheltuielilor judiciare se efectuează conform legii civile.

Dreptul la un proces echitabil trebuie asigurat tuturor părţilor din proces, astfel încât suma plătită pentru un serviciu avocaţial nu trebuie să împovăreze excesiv una dintre părţi, care a înţeles să formuleze o acţiune în pretenţii. Chiar dacă în practica judiciară şi în doctrină s-a apreciat că obligarea la plata cheltuielilor de judecată a părţii care pierde procesul este întemeiată pe răspunderea civilă delictuală, aceasta nu trebuie transformată într-o sancţiune care să afecteze accesul la justiţie. Se poate observa că societatea-pârâtă a oferit o sumă de 37.406 lei ca despăgubire pentru bunurile mobile distruse în incendiu şi a solicitat 46.761 lei cheltuieli de judecată, reprezentând onorariu de avocat. Aşadar, s-ar ajunge ca despăgubirea acordată să fie aproape anihilată de cheltuielile de judecată, ceea ce ar impieta în mod esenţial asupra demersului judiciar al reclamantei. De altfel, obligaţia de plată a cheltuielilor de judecată are un temei legal, prin dispoziţiile art. 274 C.proc.civ., la fel ca şi posibilitatea instanţei de a reduce cuantumul onorariului de avocat, fără ca prin aceasta să afecteze convenţia părţilor, care îşi păstrează toate efectele prevăzute de lege. Faptul că una dintre părţi a plătit un onorariu avocaţial, într-un cuantum proporţional cu valoarea pretenţiilor, nu înseamnă că litigiul prezintă un grad ridicat de dificultate şi nu trebuie să se reflecte asupra părţii adverse care, în esenţă, a procedat conform legii, acţionând pârâtul în instanţă Decizia reclamantei de se adresa instanţei de judecată pentru valorificarea drepturilor sale civile, acţiunea admiţându-se în parte, nu reprezintă o faptă culpabilă, ci un demers legal, care permite afirmarea ordinii de drept, prin tranşarea litigiului dintre părţi pe cale jurisdicţională *(I.C.C.J., secţia I civilă, decizia nr. 866 din 12 aprilie 2016, www.sintact.ro)*.

Curtea raportează sumele facturate proforma în euro la cursul valutar şi reţine dovedite pretenţiile în cuantum de 45.134,74 lei. Acestei sume urmează a i se aplica dispoziţiile art. 451 alin. (2) C.proc.civ., întrucât, în pofida complexităţii problemelor de drept deduse judecăţii şi a activităţii desfăşurate de avocatul părţii (întâmpinare, concluzii scrise, probatoriu, asistenţă la termene în etapa cercetării şi a dezbaterilor în fond), suma apare ca fiind prea mare, în sensul art. 451 alin. (2) C.proc.civ., faţă de complexitatea concretă a cauzei şi de activitatea depusă în concret, materializată la trei termene de judecată. Fără ca instanţa să-şi aroge dreptul de a cenzura orele de activitate enunţate în anexă şi fără a nega dreptul părţilor contractului de asistenţă juridică de a stabili orice onorariu consideră adecvat – iar reputaţia avocatului, complexitatea pricinii, miza reputaţională şi patrimonială a litigiului pentru parte etc. sunt criterii legi-

time care pot determina şi stabilirea unor onorarii mai mari – trebuie reţinut că intimata este terţ faţă de contractul de asistenţă juridică şi răspunde în temeiul culpei procesuale, aşadar, pe temei delictual; ca atare, trebuie stabilită o relaţionare obiectivă între împrejurările pricinii şi suma suportată cu titlu de cheltuieli de judecată. În concret, Curtea reţine că suma de 28.000 lei apare ca suficientă cu acest titlu, urmând a aplica art. 451 alin. (2) C.proc.civ. în acest sens *(C.A. Bucureşti, secţia a IV-a civilă, decizia nr. 189/2018, www.sintact.ro).*

Stabilirea, în raport cu prevederile art. 451 alin. (2) C.proc.civ., a cheltuielilor cu onorariul de avocat plătit de partea care a câştigat procesul presupune o analiză a unor aspecte de fapt referitoare la complexitatea cauzei şi la munca efectivă a apărătorului părţii. De asemenea, presupune o raportare la valoarea obiectului pricinii şi o evaluare a ponderii pe care instanţa trebuie să o dea acestui criteriu în cadrul demersului de stabilire a cheltuielilor la care este obligată partea care a pierdut litigiul. În analiza sa, judecătorul trebuie să se raporteze, în permanenţă, la circumstanţele cauzei, instanţa de fond dispunând de o marjă de apreciere în analiza pe care o face. În acest sens, faţă de dispoziţiile art. 451 alin. (2) C.proc.civ., este vorba de o evaluare care se sprijină pe analiza unor aspecte de fapt, nu pe o interpretare a normei juridice. În aceste condiţii, proporţionalitatea cheltuielilor de judecată reprezentând onorariul avocaţilor cu complexitatea şi valoarea cauzei şi cu activitatea desfăşurată de avocat reprezintă o chestiune de temeinicie, nu o chestiune de legalitate a hotărârii atacate *(I.C.C.J., decizia nr. 3/RIL/2020, www.scj.ro).*

§3. Cheltuielile judiciare avansate de inculpat sau de partea responsabilă civilmente

- dacă inculpatul este achitat, cheltuielile judiciare *avansate de inculpat sau de partea civilmente responsabilă* se suportă de persoana vătămată/partea civilă în măsura în care au fost determinate de aceasta;

- dispoziţiile art. 276 alin. (6) C.proc.pen. pot fi aplicate şi atunci când persoana vătămată este în culpă procesuală în legătură cu formularea unei căi de atac care a generat efectuarea de cheltuieli de către inculpat sau partea responsabilă civilmente. Astfel, în ipoteza în care calea de atac a fost respinsă ca nefondată, tardivă sau inadmisibilă se poate reţine culpa procesuală a părţii civile şi obligarea acesteia (chiar dacă acţiunea civilă a fost anterior admisă în tot sau în parte) la plata cheltuielilor judiciare efectuate de inculpat/partea responsabilă civilmente în calea de atac;

- punerea în executare a cheltuielilor judiciare se efectuează conform legii civile.

Mecanismul acordării cheltuielilor judiciare se întemeiază pe noţiunea de culpă procesuală, a cărei sferă de cuprindere nu se identifică cu cea a instituţiei răspunderii civile delictuale. Prin urmare, în analiza culpei procesuale nu se recurge la elementele ce definesc răspunderea civilă delictuală (faptă ilicită, vinovăţie, legătură de cauzalitate), reglementate de norma de drept substanţial din art. 1349 C.civ., ci la acele elemente care, în materie civilă, se înscriu în sfera noţiunii de „parte căzută în pretenţii", reglementate de norma

procesual civilă din art. 453 C.proc.civ. În cauzele penale, regimul aplicabil cheltuielilor judiciare ocazionate de desfășurarea procesului penal nu poate fi decât cel al art. 276 C.proc.pen., cu respectarea ipotezelor descrise în textul de lege menționat. Față de existența unor norme speciale ce constituie sediul materiei în privința cheltuielilor judiciare, cererea de acordare a acestora formulată în temeiul răspunderii juridice obiective a Statului Român, cu titlu de prejudiciu material, nu poate fi primită *(I.C.C.J., secția I civilă, decizia nr. 665 din 5 martie 2020, www.scj.ro)*.

Prevederile art. 276 C.proc.pen., care reglementează situația cheltuielilor judiciare în ipoteza achitării, stabilesc în sarcina persoanei vătămate/părții civile obligația de a plăti cheltuieli judiciare în măsura în care au fost provocate de acestea. Dat fiind faptul că procesul penal este guvernat, în principiu, de regula oficialității și că începerea urmăririi penale ori punerea în mișcare a acțiunii penale și învestirea instanței de judecată se realizează de organele judiciare penale ale statului, nu se poate susține că prezența în proces a persoanei vătămate sau a părții civile înseamnă în sine o culpă procesuală. Astfel, în situația în care procesul penal a fost pornit la sesizarea din oficiu a organelor de urmărire penală, neexistând o acțiune civilă de sine stătătoare – în care să fi căzut în pretenții partea vătămată – ci una alăturată acțiunii penale care învestise instanța urmare a rechizitoriului parchetului, nu poate fi reținută nicio culpă procesuală în sarcina părții vătămate. Totodată, antrenarea răspunderii statului sub aspectul suportării cheltuielilor judiciare, fundamentată pe o presupusă culpă procesuală a acestuia, dedusă din soluția de achitare a instanței penale, ar conduce la concluzia săvârșirii unei fapte ilicite din partea organului judiciar penal ori de câte ori soluția instanței nu ar confirma actul de inculpare. În felul acesta, pe de o parte, s-ar ignora specificul cercetării judecătorești care permite administrarea de probe suplimentare în apărare, inclusiv valorificarea nulităților actelor procedurale, iar pe de altă parte, s-ar impune procurorului ca la data întocmirii rechizitoriului și punerii în mișcare a acțiunii penale să aibă certitudinea unei condamnări penale. Prin urmare, nu se poate reține un caracter ilicit al faptei atunci când este vorba de îndeplinirea unei activități impuse sau permise de lege în limitele prescrise de aceasta (art. 1364 C.civ.), ca în ipoteza întocmirii rechizitoriului și trimiterii în judecată a unei persoane pe baza probelor administrate în cadrul urmăririi penale *(I.C.C.J., secția I civilă, decizia nr. 543 din 26 februarie 2020, www.scj.ro)*.

[illegible] Modificarea și îndreptarea actelor procedurale

- ***modificarea actelor procedurale*** presupune efectuarea unor schimbări făcute chiar în cuprinsul actelor procedurale; potrivit art. 277 C.proc.pen., orice adăugire, corectură ori suprimare făcută în cuprinsul unui act procedural se ia în considerare, numai dacă aceste modificări sunt confirmate în scris, în cuprinsul sau la sfârșitul actului, de către cei care l-au semnat; modificările neconfirmate, dar care nu schimbă înțelesul frazei, rămân valabile; locurile nescrise din cuprinsul unei declarații trebuie

barate, astfel încât să nu se poată face adăugiri; aşadar, pentru aceste corecturi, care nu ţin de erorile de judecată, nu se impune parcurgerea procedurii îndreptării erorii materiale stipulate de art. 278 C.proc.pen. şi pot fi realizate oricând;

- ***îndreptarea erorii materiale vădite*** este mijlocul prin care este corectată eroarea materială evidentă dintr-un act procesual sau procedural; în cazul în care eroarea materială se localizează iniţial în actul procesual, iar apoi este preluată şi în actul procedural emis în baza acestuia este necesar ca îndreptarea erorii să vizeze ambele acte, iar nu doar actul procesual[1] (de pildă, se impune atât îndreptarea erorii materiale din minute încheierii prin care s-a încuviinţat percheziţie domiciliară, cât şi cea din mandatul de percheziţie; tot astfel, se impune înlăturarea atât a erorii materiale din minuta hotărârii de condamnare, cât şi cea din mandatul de executare a pedepsei);

- eroarea materială este o ***greşeală evidentă*** strecurată cu ocazia redactării unui act procedural (de pildă, tehnoredactarea greşită a unor menţiuni, enumerări de obligaţii sau măsuri de supraveghere); caracterul evident al erorii exclude *de plano* existenţa unei activităţi de deliberare cu privire la conţinutul greşelii; aşadar, eroarea materială este o eroare formală, iar nu o eroare de judecată;

- având în vedere sistemul de determinare a pedepsei rezultante în cazul concursului de infracţiuni ori a pluralităţii intermediare, care presupune un calcul matematic al sporului, cred că erorile evidente de calcul pot fi îndreptate prin procedura prevăzută de art. 278 C.proc.pen.

În situaţia în care erorile materiale din cuprinsul unui act procedural întocmit de un organ judiciar nu au fost observate şi îndreptate cu ocazia redactării acestuia, art. 278 C.proc.pen. prevede o procedură eficientă prin care astfel de erori să fie corectate. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, erorile trebuie să fie materiale (erori în activitatea de consemnare a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului) şi evidente (diferenţa de necontestat între ceea ce rezultă din conţinutul materialului documentar din dosar şi ceea ce s-a consemnat în actul care conţine eroarea, ce poate fi stabilită prin simpla comparaţie între acestea, fără a fi necesară o operaţiune de evaluare, interpretare sau judecată). Prin urmare, evidenţa erorii se traduce prin lipsa oricărui dubiu, neimpunându-se reaprecierea, opera de deliberare sau de exprimare a unei convingeri. Pornind de la definiţiile prezentate mai sus, se constată că schimbarea soluţiei pronunţată în cauză, ce ţine de rezolvarea acţiunii penale,

---

[1] În doctrină (*Gh. Mateuţ*, op. cit., p. 961) s-a apreciat că pentru folosirea procedurii îndreptării erorilor materiale, trebuie să fie îndeplinite următoarele *condiţii*: a) *să fie vorba de erori materiale în cuprinsul unui act procedural*; b) *erorile materiale să fie evidente* (atunci când rezultă în mod nemijlocit din compararea menţiunilor consemnate greşit cu datele din conţinutul dosarului sau însuşi actului în care s-a strecurat eroarea materială. Cerinţa ca eroarea materială să fie evidentă presupune ca ea să rezulte fără dubiu, „implicând certitudinea existenţei, fără a se administra probe, fără reaprecierea acestora, fără o operă de deliberare şi de exprimare a unei convingeri); c) *erorile să apară chiar cu ocazia redactării actelor procedurale* (erorile trebuie să fie conţinute într-un act procedural întocmit de către un organ judiciar penal competent, în cadrul procesului penal, şi nu în acte procedurale întocmite de către organe de stat extrajudiciare, de către părţi ori alte persoane).

în condiţiile art. 396 C.proc.pen., nu se încadrează în dispoziţiile art. 278 C.proc.pen. şi, în consecinţă, nu se poate dispune pe calea procedurii de îndreptare a erorilor materiale evidente. Aceasta în condiţiile în care, pronunţarea unei soluţii de achitare sau de încetare a procesului penal nu reprezintă o eroare în activitatea de consemnare a constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului, ci presupune o operaţiune de evaluare, interpretare şi reapreciere, în fine, o operaţiune de judecată şi deliberare *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 425/A/2014, www.scj.ro).*

O soluţie de îndreptare de eroare materială depăşeşte obiectul acesteia, astfel cum este prevăzut în normele de procedură penală, atunci când îndreptarea erorii nu putea fi decât consecinţa unui proces deliberativ specific exprimării convingerii judecătorului ca urmare a finalizării dezbaterilor. Procedura prevăzută de art. 278 C.proc.pen. nu se poate folosi în cazul în care greşelile pe care le conţin anumite acte procedurale scrise au avut sau pot avea consecinţe asupra răspunderii penale a inculpatului. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, erorile trebuie să fie materiale şi evidente. Prin erori materiale se înţeleg erorile în activitatea de consemnare într-un act procedural cu rol de instrument al constatărilor organului judiciar ce rezultă din alte acte ale dosarului. Erorile evidente sunt acele diferenţe de necontestat între ceea ce rezultă din conţinutul material documentar din dosar şi ceea ce s-a consemnat în actul care conţine eroarea, care pot fi stabilite prin simpla comparare între documente, fără a fi necesară o operaţiune de evaluare, interpretare sau judecată. Evidenţa erorii se deduce din lipsa oricărui dubiu asupra rezultatului deliberării, neimpunându-se reaprecierea, deliberarea sau exprimarea unei convingeri de către judecător. Astfel, în aplicarea celor ce preced, nu poate fi considerată eroare materială neconcordanţa dintre minută şi dispozitivul hotărârii, în ceea ce priveşte sporul de pedeapsă aplicat inculpatului, deoarece este o chestiune ce face parte din obiectul deliberării. Asemenea greşeli pot fi îndreptate numai prin folosirea căilor de atac prevăzute de lege. Dispoziţiile referitoare la sporul de pedeapsă aplicat în urma rezolvării concursului de infracţiuni nu pot fi încadrate în categoria erorilor materiale care să poată fi remediate printr-o încheiere pronunţată în baza art. 278 C.proc.pen. *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 174/A/2022, www.scj.ro).*

- nu se încadrează în procedura îndreptării erorii materiale:

(i) omisiunea instanţei de apel de a se pronunţa şi de a consemna în minuta şi dispozitivul deciziei soluţia dată asupra apelului părţii civile[1];

(ii) modificarea duratei arestului preventiv, incluzând o zi suplimentară faţă de cea reţinută prin încheierea de arestare preventivă, fără să se fi discutat în contradictoriu cu procurorul şi inculpatul asupra acestui aspect[2];

---

[1] I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3605 din 17 octombrie 2011 (*www.legalis.ro*).

[2] C.A. Târgu Mureş, secţia penală şi pentru cauze cu minori şi de familie, încheierea nr. 3 din 9 ianuarie 2012 (*www.legalis.ro*).

(iii) absența din dispozitiv a soluției cu privire la plângerea formulată în cauză, chiar dacă în considerentele sentinței sunt expuse motivele de fapt și drept cu privire la soluția preconizată[1];

(iv) greșita menționare a datei săvârșirii faptei, atunci când prin aceasta se tinde la o critică a modului în care s-a reținut starea de fapt[2];

(v) omisiunea aplicării de pedepse complementare sau accesorii;

(vi) modificarea cuantumului despăgubirilor civile fie în sensul micșorării sumei acordate, fie în sensul majorării acesteia prin menționarea și a beneficiului nerealizat ori prin modificarea datei de la care se calculează dobânzile;

(vii) modificarea cuantumului pedepsei rezultante, dacă nu se învederează o eroare de tehnoredactare, ci o eroare de judecată;

(viii) modificarea modalității de individualizare a pedepsei (de pildă, înlăturarea dispozițiilor relative la suspendarea executării pedepsei și menționarea executării pedepsei în regim de detenție, sau înlăturarea dispoziției de condamnare a inculpatului și înlocuirea acesteia cu cea de stabilirea a unei pedepse în scopul asigurării coerenței cu modalitatea de individualizare a amânării aplicării pedepsei);

(ix) modificarea minutei pronunțate prin completarea acestuia cu soluții pronunțate cu privire la infracțiunile cu care a fost sesizată instanță, dar cu privire la care a omis să se pronunțe în minuta hotărârii;

- pot fi reținute drept situații care justifică aplicarea procedurii îndreptării erorii materiale:

a) greșita denumire a infracțiunii pentru care a fost condamnat inculpatul în condițiile în care din starea de fapt și din încadrarea juridică dată, rezultă fără dubiu că instanța a avut în vedere atunci când a pronunțat hotărârea de condamnare pentru temeiul prevăzut de art. 3 alin. (1) din Legea nr. 143/2000, republicată (forma anterioară modificării prin Legea de punere în aplicare a Codului penal), infracțiunea de introducere în țară de droguri de risc fără drept[3];

b) introducerea unui alineat în cuprinsul dispoziției de deducere a duratei reținerii[4];

c) menționarea unui alt număr de dosar de urmărire penală, în condițiile în care instanța a pronunțat soluția de respingere a plângerii și a analizat criticile prin raportare la dosarul de urmărire penală corect[5].

- eroarea materială strecurată poate fi îndreptată de organul de urmărire penală, de judecătorul de drepturi și libertăți sau de cameră preliminară ori de instanța care a întocmit actul, la cererea celui interesat ori din oficiu; față de natura de remediu a procedurii nu prezintă importanță dacă culpa în producerea erorii materiale aparține exclusiv organului judiciar sau a fost provocată de mențiuni eronate regăsite în actele evaluate (de pildă, în cazul în care persoana prejudiciată și-a trecut din neglijență în mod greșit numele în cererea de constituire ca parte civilă);

---

[1] I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 685 din 22 februarie 2011 (*www.legalis.ro*).
[2] I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 401 din 14 februarie 2012 (*www.legalis.ro*).
[3] I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 3951 din 26 noiembrie 2009 (*www.legalis.ro*).
[4] Trib. Hunedoara, secția penală, încheierea din 15 ianuarie 2010 (*www.legalis.ro*).
[5] I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 3747 din 25 octombrie 2010 (*www.legalis.ro*).

- cererea de îndreptare a erorii materiale poate fi formulate *oricând*, chiar după rămânerea definitive a hotărârii judecătoreşti;

- îndreptarea erorii materiale fie că are loc la cerere sau din oficiu se realizează prin aplicarea în mod corespunzător a normelor procesuale care reglementează dispunerea sau pronunţarea actului care va fi îndreptat;

- în vederea îndreptării erorii, părţile pot fi chemate spre a da lămuriri;

- în cazul în care, din orice motive, prin îndreptarea erorii materiale este afectat cuantumul pedepsei de executat de către condamnat, data începerii executării ori data la care acesta va putea fi pus în libertate, CtEDO a apreciat că sunt incidente garanţiile art. 6 CEDO; astfel, în cauza *Kereselidze c. Georgiei* (hotărârea din 28 martie 2019) CtEDO a reţinut că din argumentele reclamantului, respectiv existenţa unei hotărâri a Curţii Supreme, depăşirea limitelor stabilite de procedura de îndreptare, agravarea situaţiei în propriul apel, rezultă că poziţia sa procesuală era cel puţin argumentabilă şi ar fi necesitat ca instanţele naţionale să o considere în cadrul unei dezbateri contradictorii;

- dacă ***participarea procurorului este obligatorie*** la procedura în faţa judecătorului sau a instanţei în urma căreia a fost emis actul care trebuie îndreptat, participarea acestuia va fi obligatorie ***şi în procedura îndreptării erorii materiale***;

- îndreptarea erorii materiale efectuate se va reflecta după caz, într-un ***proces-verbal*** (organele de urmărire penală) sau într-o ***încheiere*** (judecătorul de drepturi şi libertăţi, judecătorul de cameră preliminară sau instanţa); deopotrivă, se va face menţiune şi la sfârşitul actului corectat; procesul-verbal, cât şi încheierea prin care s-a făcut îndreptarea erorii materiale sunt supuse aceloraşi căi de atac ca şi actul îndreptat (de pildă, încheierea prin care judecătorul de drepturi şi libertăţi/de cameră preliminară se pronunţă cu privire la îndreptarea erorii materiale este suspusă contestaţiei; în faza de judecată, încheierea prin care instanţa de judecată se pronunţă cu privire la îndreptarea erorii materiale dintr-o sentinţă este suspusă apelului, iar cea referitoare la o decizie este definitivă);

- în cazul în care cererea persoanei interesate de îndreptare a erorii materiale este admisă, cheltuielile judiciare vor rămâne în sarcina statului; în ipoteza respingerii cererii, petentul va fi obligat la plata cheltuielilor judiciare către stat, potrivit art. 275 alin. (3) C.proc.pen.;

Indicarea corectă în minută, precum şi în considerentele hotărârii, a datei de la care se deduce din durata pedepsei pronunţate timpul arestării preventive şi menţionarea în dispozitivul hotărârii a aceleiaşi zile şi luni, dar a altui an decât în minută, nu constituie motiv de casare, ci o evidentă eroare materială, ce se îndreaptă de instanţa de judecată care a pronunţat hotărârea *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 107 din 9 ianuarie 2004, www.legalis.ro)*.

Încheierile de îndreptare a erorilor materiale sau cele date pentru înlăturarea unor omisiuni vădite nu pot fi atacate separat, ci numai odată cu hotărârea fondului, calea de atac declarată împotriva sentinţei socotindu-se făcut şi împotriva acestor încheieri, chiar dacă au fost date după pronunţarea hotărârii *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 3745 din 6 iulie 2004, în Cpp Ad. 1, p. 109)*.

Pronunţarea, în mod greşit, de către instanţa de apel asupra unui apel inexistent, în sensul admiterii acestuia, nu constituie o eroare materială, ci o eroare de conţinut, care a implicat o deliberare a membrilor completului de judecată asupra hotărârii atacate, precum şi asupra soluţiei ce urma a fi adoptată în rezolvarea cauzei. Pentru a fi supuse procedurii de îndreptare, erorile trebuie să fie materiale şi evidente. Constituie erori materiale evidente numai acele greşeli scriptice, făcute în cazul scrierii numelui sau prenumelui unei persoane, a unei sume, a unor date calendaristice la care se referă actul procedural sau a datei întocmirii actului, evidenţa erorii traducându-se în lipsa oricărui dubiu cu privire la aceasta, certitudinea ei fiind manifestă, neimpunându-se deliberarea, reaprecierea ori exprimarea unei convingeri *(I.C.C.J., secţia penală, decizia nr. 1916 din 25 mai 2009, în B.J. 2009, p. 854).*

- procedura de îndreptare a erorilor materiale se aplică şi în cazul când organul judiciar, ca urmare a unei ***omisiuni vădite***, *nu s-a pronunţat asupra sumelor pretinse de martori, experţi, interpreţi, avocaţi* (de pildă, în cazul în care instanţa omite să dispună plata onorariului avocatului desemnat din oficiu ori al interpretului din fondurile Ministerului Justiţiei*), precum şi cu privire la restituirea lucrurilor* (de exemplu, bunul ridicat de la un cumpărător de bună-credinţă în vederea confiscării, dacă instanţa a apreciat că nu se impune dispunerea măsurii de siguranţă) *sau la ridicarea măsurilor asigurătorii* (de pildă, în cazul în care inculpatul a achitat integral prejudiciul şi a solicitat ridicarea măsurii asigurătorii, iar instanţa a omis să se pronunţe cu privire la această cerere);

- procedura remediu prevăzută de art. 273 C.proc.pen. poate fi desfăşurată din oficiu sau la cererea persoanei interesate, numai pentru ipotezele limitativ prevăzute de lege, iar nu prin aplicarea corespunzătoare a dispoziţiilor art. 444 C.proc.civ.[1]; nici cu privire la această procedură legea nu instituie o limită de timp în care poate fi realizată; celelalte omisiuni ale instanţei (de pildă, nepronunţarea cu privire la cererea părţii civile de acordare şi a daunelor morale) pot fi complinite de instanţa de control judiciar dacă hotărârea în care s-au localizat omisiunile a fost atacată;

- omisiunea instanţei de a se pronunţa în condiţiile art. 399 alin. (1) C.proc.pen. poate conduce la încetarea de drept a măsurii preventive în cazul în care instanţa nu se pronunţă asupra măsurii preventive în temeiul art. 399 alin. (10) C.proc.pen., respectiv dacă instanţa de control judiciar nu se pronunţă asupra măsurii preventive înainte de

---

[1] Conform art. 444 C.proc.civ., „(1) Dacă prin hotărârea dată instanţa a omis să se pronunţe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în acelaşi termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva acelei hotărâri, iar în cazul hotărârilor date în căile extraordinare de atac sau în fond după casarea cu reţinere, în termen de 15 zile de la pronunţare. În cazul hotărârilor definitive pronunţate în apel sau în recurs, completarea acestora se poate cere în termen de 15 zile de la comunicare. (2) Cererea se soluţionează de urgenţă, cu citarea părţilor, prin hotărâre separată. Prevederile art. 443 alin. (3) se aplică în mod corespunzător. (3) Dispoziţiile prezentului articol se aplică şi în cazul când instanţa a omis să se pronunţe asupra cererilor martorilor, experţilor, traducătorilor, interpreţilor sau apărătorilor, cu privire la drepturile lor".

expirarea duratei maximale de 60 de zile de la ultima menţinere; instanţa care a pronunţat sentinţa nu va putea apela la procedura îndreptării omisiunii vădite prevăzute de art. 279 C.proc.pen., această carenţă nefiind stipulată de legiuitor printre omisiunile ce pot fi astfel complinite şi nici nu va putea califica această carenţă drept o eroare materială strecurată în minuta hotărârii; aşadar, prima instanţă va putea proceda potrivit art. 399 alin. (10) C.proc.pen., astfel că până la sesizarea instanţei de apel, prima instanţă va putea verifica legalitatea şi temeinicia măsurii preventive în cadrul unei proceduri contradictorii desfăşurate în prezenţa procurorului, inculpatului şi a avocatului acestuia, conform art. 208 C.proc.pen., în urma căreia va putea dispune menţinerea măsurii preventive, ori revocarea sau înlocuirea acesteia.

Bibliografie generală

1. *Alexy R.*, Demnitatea umană şi analiza proporţionalităţii, în Noua Revistă de Drepturile Omului nr. 4/2017.
2. *Anderson T., Schum D., Twining W.*, Analysis of Evidence, 2nd edition, Cambridge University Press, New York, 2010.
3. *Andriantsimbazovina J., Gaudin H., Marguénaud J.-P., Rials S., Sudre Fr.*, Dictionnaire des droits de l'Homme, Presses Universitaires de France, Paris, 2008.
4. *Antoniu G., Vlăsceanu A., Barbu A.*, Codul de procedură penală, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2006.
5. *Arker J.R., Brody D.C.*, Criminal Procedure. A Contemporary Perspective, 2nd edition, Ed. Jones & Bartlett Publishers, 2004.
6. *Ashworth A.*, Excluding Evidence as Protecting Rights, în Criminal Law Review, 1977.
7. *Ashworth A., Redmayne M.*, The criminal process, Oxford University Press, 2005.
8. *Ashworth A., Redmayne M.*, The criminal process, Oxford University Press, 2007.
9. *Audi R.*, Epistemology. A Contemporary Introduction to the Theory of Knowledge, Routledge, 3rd edition, New York, 2011.
10. *Avram M., Ilie A.-R.*, Concursul între poprirea asigurătorie înfiinţată în materie civilă sau penală şi poprirea executorie asupra conturilor bancare, în C.J. nr. 5/2012.
11. *Bacigal R.J.*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, New York, 2002.
12. *Barbu A., Anghel-Tudor G., Şinc A.M.*, Codul de procedură penală adnotat, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2016.
13. *Beernaert A., Bosly H.D., Vandermeersch D.*, Droit de la Procédure Pénale, La Charte, 8ème éd., Brugge, 2017.
14. *Beernaert M.-A., Bosly H.D., Vandermeersch D.*, Droit de la Procédure Pénale, La Charte, 8ème édition, tome II, Brugge, 2017.
15. *Beziz-Ayache A.*, Dictionnaire de droit pénale général et de procédure pénale, 4e édition, Ed. Ellipses, Paris, 2008.
16. *Bleichrodt E.*, Right to liberty and security of person, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, 4th edition, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006.
17. *Bogdănescu V., Pastor L.*, Probleme de drept din deciziile Curţii Supreme de Justiţie 1990-1992, Ed. Orizonturi, Bucureşti, 1993.
18. *Bohlander M.*, Principles of German Criminal Procedure, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2012.
19. *Bouloc B., Matsopoulou H.*, Droit pénal général et Procédure pénale, 18e édition, Sirey, Paris, 2011.
20. *Bouloc B.*, Procédure pénale, 21ème édition, Dalloz, Paris, 2007.
21. *Bouloc B.*, Procédure pénale, 24e édition, Dalloz, Paris, 2013.

22. *Boursier E.*, Le principe de la loyauté de la preuve en droit processuel, Dalloz, Nouvelle bibliothèque des thèses, vol. XXIII, 2003.
23. *Bouzat P.*, La loyauté dans la recherche des preuves, Mélanges Hugueney, Sirey, Paris, 1964.
24. *Briciu T.C.*, Principalele modificări aduse Legii nr. 51/1995 pentru organizarea şi exercitarea profesiei de avocat (*www.juridice.ro*).
25. *Briciu T.C., Trandafir (Ilie) A.-R.*, Incidenţa dispoziţiilor Codului de procedură civilă sau ale Codului de procedură fiscală în materia măsurilor asigurătorii luate în procesul penal. Concursul între măsurile asigurătorii luate în procesul penal şi titlurile executorii, în R.R.D.P. nr. 4/2014.
26. *Budăi R.*, Audierea sub pseudonim, în Revista Themis nr. 1-2/2021.
27. *Bunting S.*, EnCase Computer Forensics: The Official EnCase Certified Examiner, 3rd edition, Ed. John Wiley & Sons, Canada, 2012.
28. *Carbonnier J.*, Droit civil, Introduction, ed. a 27-a, P.U.F., Paris, 2002.
29. *Chanez C.*, Epistémologie de la vérité dans le Code de procédure pénale suisse, Schulthess, Zürich, 2009.
30. *Chemerinsky E., Levenson L.L.*, Criminal Procedure, Wolter Kluver, 2013.
31. *Chiriţă R.*, Convenţia europeană a drepturilor omului. Comentarii şi explicaţii, vol. I, II, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007.
32. *Chiriţă R.*, Dreptul la tăcere şi privilegiul contra autoincriminării, în C.D.P. nr. 4/2006.
33. *Chis I.-P.*, în Competenţa instanţelor de executare. Competenţă funcţională. Competenţă exclusivă, în Dreptul nr. 8/2018.
34. *Ciobanu V.M.*, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. II, Ed. Naţional, 1997.
35. *Ciolcă I.*, Probele în procesul penal, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007.
36. *Clayton R., Tomlinson H.*, The Law of Human Rights, Oxford University Press, 2001.
37. *Constantinescu V. ş.a.*, Dicţionar de drepturile omului, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.
38. *Constantinescu V.*, Aplicarea principiului *non bis in idem* în jurisprudenţa europeană şi naţională (*www.victorc.org*).
39. *Cornu G.*, Vocabulaire juridique, P.U.F., ed. a 6-a.
40. *Costaş C.F.*, Măsuri adoptate de statele părţi la Convenţia europeană a drepturilor omului pentru a preveni sau sancţiona depăşirea termenului rezonabil, în P.R. nr. 6/2008.
41. *Couvreur Ph.*, Réflexions sur la „loyauté" dans les rapports judiciaires internationnaux, în La Loyauté. Mélanges offerts à Ettienne Cerexhe, Edition Larcier, 1996.
42. *Curt I.*, Confluenţa de riscuri – efectele contribuţiei concomitente a victimei asupra răspunderii penale a autorului, C.D.P. nr. 4/2018.
43. *Cusson M.*, Criminologie, 4ème éd., Hachette, 2005.
44. *Dalbignat-Deharo G.*, Vérité scientifique et vérité judiciaire en droit privé, L.G.D.J., Paris, 2002.
45. *Damaška M.R.*, Evidence Law Adrift, Yale University Press, New Haven, 1997.
46. *Degre A.*, Scrieri juridice, vol. II, Ed. Gutenberg, Bucureşti, 1901.

47. *Deleanu I.*, Acțiunea civilă în procesul penal (1), în Dreptul nr. 5/2009.
48. *Deleanu I.*, Tratat de procedură civilă. Vol. I. Noul Cod de procedură civilă, ed. revizuită, completată și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2013.
49. *Dennis I.H.*, The Law of Evidence, 3rd edition, Sweet & Maxwell, 2007.
50. *Dennis I.H.*, The Law of Evidence, Ed. Thomson, Cornwall, 2007.
51. *Dennis I.H.*, The Law of Evidence, Ed. Thomson, Londra, 2007.
52. *Dennis I.H.*, The Law of Evidence, Sweet & Maxwell, London, 6th edition, 2017.
53. *Dennis I.H.*, The Law of Evidence, 5th edition, Sweet & Maxwell, Londra, 2013.
54. *Desportes F., Lazerges-Cousquer L.*, Traité de procédure penale, 4e édition, Ed. Economica, 2013.
55. *Desportes Fr., Lazerges-Cousquer L.*, Traité de Procédure Pénale, Economica, 4ème éd., Paris, 2016.
56. *Dongoroz V.*, Curs de procedură penală (litogr.), nr. 44, 1942.
57. *Dongoroz V.*, Drept penal, Ed. Societății Tempus & Asociația română de științe penale, București, 2000.
58. *Dongoroz V.*, în *I. Tanoviceanu*, Tratat de Drept și Procedură Penală, București, Tipografia Curierul Judiciar, 1926.
59. *Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R.*, Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea Generală, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975.
60. *Duff R.A.*, Presuming innocence, în *L. Zender, J.V. Roberts*, Principles and values in Criminal law and criminal justice, Oxford University Press, 2012.
61. *Eisenberg U.*, Beweisrecht der StPO, Ed. C.H. Beck, 10. Auflage, München, 2017.
62. *Elton J.*, The Polygraph in the English Courts: A Creeping Inevitability or a Step too Far?, The Journal of Criminal Law, 2017, vol. LXXXI, 2017.
63. *Emmerson B., Ashworth A., Macdonald A.*, Human Rights and Criminal Justice, ed. a 3-a, Sweet & Maxwell, Londra, 2012.
64. *Ferrua P.*, La Prova nel Processo Penale, vol. I, G. Giappicheli Editore, seconda edizione, Torino, 2017.
65. *Finnis J.*, Judicial Law-Making and the „Living" Instrumentalisation of the ECHR, în Barber *N., Ekins R., Yowell P.* (ed.), Lord Sumption and the Limits of the Law, Oxford: Hart Publishing, 2016.
66. *Flauss J.-F.*, Le „délai raisonnable" au sens des articles 5(3) et 6(1) de la Convention Européenne des Droits de L'Homme dans la jurisprudence française, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991.
67. *Franchimont M., Jacobs A., Masset A.*, Manuel de procédure pénale, Éditions Larcier, 4ème édition, Bruxelles, 2012.
68. *Franchimont M.*, Loyauté, Proportionnalité, et procès équitable, în Les droits de l'Homme au seuil du troisiéme millénaire. Mélanges en hommage à Pierre Lambert, Bruylant, Bruxelles, 2000.
69. *Gâlea R.*, Reglementarea remediilor privind durata excesivă a procedurilor judiciare – lucrare prezentată în cadrul conferinței „Aniversarea a 10 ani de la intrarea în vigoare a Convenției Europene a Drepturilor Omului pentru România", București, 2004.

70. *Gârbuleț I.*, Vânzarea la licitație publică a bunurilor imobile sechestrate în cadrul procesului penal, în R.R.E.S. nr. 1/2010.
71. *Ginestet C.*, Les droits de la défense en procédure pénale, în Cabrillac R. (coord.), Libertés et droits fondamentaux, 24e éd., Dalloz, 2018.
72. *Giurgiu N.*, Cauzele de nulitate în procesul penal, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.
73. *Greer S.*, Should Police Threats to Torture Suspects Always be Severely Punished? Reflections on the Gäfgen Case, Human Rights Law Review, vol. XI, nr. 1/2011.
74. *Griga I., Ungureanu M.*, Dreptul la tăcere al învinuitului sau inculpatului, în R.D.P. nr. 1/2005.
75. *Guerin M.*, Le témoignage anonymes au regard de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme nr. 16/2002.
76. *Guery C.*, Détention provisoire, Dalloz, Paris, 2001.
77. *Guinchard S., Buisson J.*, Procédure pénale, 9e édition, Litec, Paris, 2013.
78. *Guinchard S., Buisson J.*, Procédure Pénale, LexisNexis, 14e édition, Paris, 2021.
79. *Guinchard S., Buisson J.*, Procédure pénale, Litec, Paris, 2008.
80. *Guinchard S.*, Droit commun et droit comparé du procès équitable, 5-eme édition, Dalloz, 2009.
81. *Hall D.E.*, Criminal Law and Procedure, Ed. Thomson Delmar Learning, 2003.
82. *Harris D.J., O'Boyle M., Warbrick C.*, Law of the European Convention on Human Rights, Ed. Butterworths, Londra, 1995.
83. *Harris D.J., O'Boyle M., Warbrick C.*, Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2009.
84. *Helmoholz R.H.*, Origins of the Privilege against self-incrimination: the role of the european ius commune, New York University Law Review 65-1990.
85. *Hira S., Furumitsu I.*, Polygraphic Examinations in Japan: Application of the Guilty Knowledge Test in Forensic Investigations International Journal of Police Science and Management nr. 4/2002.
86. *Ho H.L.*, A Philosophy of Evidence Law, Oxford University Press, New York, 2008.
87. *Ho H.L.*, The Fair Trial Rationale for Excluding Wrogfully Obtained Evidence, în *Gless S., Richter Th.* (eds.), Do Exclusionary Rules Ensure a Fair Trial? A Comparative Perspective on Evidentiary Rules, Ius Gentium: Comparative Perspectives on Law and Justice, vol. LXXIV, Springer Open, Cham, 2019.
88. *Ho H.L.*, The Presumption of Innocence as a Human Right, în *Roberts P., J. Hunter* (eds.), Criminal Evidence And Human Rights. Remaining Common Law Procedural Traditions, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2013.
89. *Iftenie V., Dermengiu D.*, Medicină legală, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.
90. *Ilie A.-R.*, Răspunderea penală a persoanei juridice. Jurisprudenţă rezumată şi comentată, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013.
91. *Ionescu G., Ionescu I.*, Probleme de drept din jurisprudența Curții Supreme de Justiție în materie penală 1990-2000, Ed. Juris Argessis, Curtea de Argeș, 2002.

92. *Jacobs F., Ovey C., White R.*, The European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2010.
93. *Jeanneret Y., Kuhn A.*, Précis de procédure pénale, Stämpfli Editions, 2ème édition, Berne, 2018.
94. *Jugastru C.*, Prejudiciu de agrement, în Revista Română de Drept Privat nr. 3/2020.
95. *Keane A., McKeown P.*, The Modern Law of Evidence, 11th edition, Oxford University Press, New York, 2016
96. *Koering-Joulin R.*, Le juge impartial, în Revue générale de droit processuel nr. 10/1998.
97. *Kuglay I.*, Răspunderea penală pentru malpraxis medical, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
98. *Kuglay I., Toma-Dăuceanu L., Trandafir A.-R.*, Desființarea înscrisurilor și anularea actelor juridice în procesul penal, în R.R.D.P. nr. 4/2018.
99. *Kuty F.*, L'étendue du droit au silence en procédure pénale, în Revue de sciences criminelle et de droit pénal comparé, 1999.
100. *LaFave W.R., Israel J.H.*, Criminal Procedure, 2nd edition, West Publishing Co., 1992.
101. *Lambert P.*, Les notions de „délai raisonnable" dans la jurisprudence de la Cour Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991.
102. *Lambert-Faivre V.*, L'éthique de la responsabilité, în RTD civ., 1998.
103. *Langbein J.H.*, The origin of Adversary Criminal Trial, Oxford University Press, 2003.
104. *Lefterache L., Ioan G.C., Sorohan S., Sima M.-G.*, Justiţia penală în cazul minorilor, Ed. Hamangiu, București, 2021.
105. *Lefterache L.V.*, Confiscarea extinsă, în C.J. nr. 7/2015.
106. *Lemoine P.*, La loyauté de la preuve, studiu disponibil online (*www.courde cassation.fr*).
107. *Lestrades J.*, Les delais des articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, Th. Nice, 2000.
108. *Leș I.*, Tratat de drept procesual civil, vol. I, Ed. C.H. Beck, 2014.
109. *Lévy-Bruhl H.*, La preuve judiciare, Librairie Marcel Rivière et Cie, Paris, 1944.
110. *Mallet-Bricout B., Favario T.* (coord.), L'identité, un singulier au pluriel, Themes et commentaires, Dalloz, 2015.
111. *Mateuț Gh., Criste L.*, Verificarea legalităţii sesizării instanţei în procedurile jurisdicţionale în *In Honorem A. Crișu*, Ed. Hamangiu, București, 2022.
112. *Mateuț Gh.*, Procedură penală. Partea Generală, Ed. Universul Juridic, 2019.
113. *Mateuț Gh.*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. I, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007.
114. *Mateuț Gh.*, Tratat de procedură penală. Partea generală, vol. II, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2012.
115. *Mathias E.*, Termes de droit pénale et de procédure pénale, Gualino éditeur, Paris, 2006.
116. *Mera L., Rog L., Savonea L., Budăi R.*, Codul de procedură penală, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008.

117. *Merle R., Vitu A.*, Traité de Droit criminel. Procédure pénale, vol. II, 7e édition, Ed. Cujas, Paris, 1997.
118. *Micu B.*, Particularităţile obiectului probaţiunii în calea de atac a apelului formulat într-o cauză penală, în Dreptul nr. 12/2020.
119. *Micu B., Păun A.G., Slăvoiu R.*, Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură şi avocatură. Teste-grilă, ed. a 3-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2017.
120. *Mirfield P.*, Silence, confessions and improperly obtained evidence, Oxford University Press, 1997.
121. *Moisă C.*, Probele în procesul penal. Practică judiciară comentată, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, 2019.
122. *Morar D.M.* (coord.), Codul de procedură penală în jurisprudenţa Curţii Constituţionale, Comentarii pe articole, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2021.
123. *Moroşan D.*, Controlul de convenţionalitate – viziunea CEDO asupra instituţiei confiscării (speciale, extinse, în lipsa unei soluţii de condamnare, de la terţi) conform Directivei 2014/42/EU, în C.D.P. nr. 1/2019.
124. *Moruzi J.*, Studii de drept şi procedură penală, Bucureşti, 1935.
125. *Mueller C.B., Kirkpatrick L.C.*, Evidence Under The Rules. Text, Cases, and Problems, Wolters Kluwer, 8th edition, New York, 2015.
126. *Munday R.*, Evidence, 8th edition, Oxford University Press, 2015.
127. *Neagu I., Crişu, A.*, Codul de procedură penală, Ed. All Beck, Bucureşti, 2003.
128. *Neagu I., Damaschin M., Iugan A.*, Codul de procedură penală adnotat, Ed. Universul juridic, Bucureşti, 2018.
129. *Neagu I., Damaschin M.*, Tratat de procedură penală, Partea generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014.
130. *Nicolae A.*, Relativitatea şi opozabilitatea efectelor hotărârii judecătoreşti, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008.
131. *Nicolae M.*, Drept civil. Teoria generală – Vol. II. Teoria drepturilor subiective civile, Ed. Solomon, Bucureşti, 2018.
132. *Nicolae M.*, Tratat de prescripţie extinctivă, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010.
133. *Niţu D.*, Confiscarea extinsă. Confiscarea specială. Confiscarea de la terţi, în CDP nr. 4/2017.
134. *Niţu D.*, Procedura plângerii contra soluţiei de netrimitere în judecată. Titularii cererii. Strămutare. Admisibilitate, în C.D.P. nr. 1/2020.
135. *Papadopol V., Popovici M.*, Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975, Ed. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, 1982 şi 1989.
136. *Papuc T.*, Principiul Proporţionalităţii, Ed. Solomon, Bucureşti, 2019.
137. *Pascu I.*, Legitima apărare în noua reglementare, în R.D.P. nr. 1/2003.
138. *Paşca V.*, Excepţia de neconstituţionalitate. Chestiune prejudicială în procesul penal, în R.D.P. nr. 3/1999.
139. *Pelea S.I., Ne bis in idem* – cumulul unor proceduri penale şi fiscale sau administrative. Cazul Italiei în C.D.P. nr. 2/2020.

140. *Picard M., Titiun P.*, Article 5 §3, în L.-E. Pettiti, E. Decaux, P.-H. Imbert, La Convention Européenne des Droits de L'Homme. Commentaire article pär article, Economica, Paris, 1999.
141. *Pop L., Popa I.-F., Vidu S.-I.*, Curs de drept civil, Obligaţiile, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2015.
142. *Pop Tr.*, Drept penal comparat. Partea generală, vol. II, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", Cluj-Napoca, 1923.
143. *Pop Tr.*, Drept procesual penal, vol. I-IV, Tipografia Naţională, Cluj, 1946-1948.
144. *Popa M.*, Relevanţa probelor în acuzare obţinute în faza de urmărire penală. Patologii, sancţiuni, remedii, în P.R. nr. 6/2017.
145. *Pradel J.*, Droit Pénal Comparé, Dalloz, 4ème édition, Paris, 2016.
146. *Pradel J.*, Procédure pénale, 10ème édition, Cujas, Paris, 2000.
147. *Pradel J.*, Procédure pénale, 17e edition, Cujas, Paris, 2013.
148. *Puşcaşu V.*, Prezumţia de nevinovăţie, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010.
149. *Rasat, M.-L.*, Procédure pénale, 2e edition, Ellipses, Paris, 2013.
150. *Redmayne M.*, Character in the Criminal Trial, Oxford University Press, 2015.
151. *Reid K.*, A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights, 2nd Edition, Ed. Thomson, Sweet & Maxwell, 2004.
152. *Renucci J.-F.*, Traité de Droit Européen des droits de l'homme, L.G.D.J., Paris, 2012.
153. *Rizoiu R.*, Când penalul ţine loc de civil, în *M. Nicolae* (coord.), Actul juridic în Noul Cod civil – Probleme teoretice cu implicaţii practice.
154. *Roberts P., Zuckerman A.*, Criminal Evidence, Oxford University Press, 2nd edition, Oxford, 2010.
155. *Sabaté L.M.*, La prueba de indicios en el proceso judicial, Wolters Kluwer, 2.ª Edición, Madrid, 2020.
156. *Shute S., Simester A.*, Criminal Law Theory: Doctrines of the General Part, Oxford University Press, 2002.
157. *Signorelli W.P.*, Criminal Law, Procedure and Evidence, CRC Press, Taylor & Francis Group, 2011.
158. *Sklansky D.A.*, Evidence. Cases, Commentary, and Problems, Wolters Kluwer, 4th edition, New York, 2016.
159. *Slăvoiu, R.*, Protecţia penală a vieţii private, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2016.
160. *Spîrchez G.-B., Şaramet O.*, Despre utilitatea folosirii principiului proporţionalităţii în analiza depăşirii limitelor puterii discreţionare a administraţiei, în Revista Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Iurisprudentia, nr. 3/2018, disponibilă pe (*https://law.ubbcluj.ro*).
161. *Stancu E.*, Tratat de criminalistică, ed. a 4-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2007.
162. *Starmer K., Strange M., Whitaker Q.*, Criminal Justice, Police Powers and Human Rights, Ed. Blackstone Press, Londra, 2001.
163. *Stătescu C., Bîrsan C.*, Drept Civil. Teoria Generală a Obligaţiilor, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008.

164. *Stefani G., Levasseur G., Bouloc B.*, Procédure pénale, 24e édition, Dalloz, 2014.
165. *Stoenescu I., Zilberstein S.*, Drept procesual civil. Teoria generală, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1977.
166. *Stravos S.*, The guarantees for accused persons under article 6 of the European Convention on Human Rights: An Analysis of the Application of the Convention and a Comparison, Martinus Nijhoff Publishers, 1993.
167. *Streteanu F., Nițu D.*, Drept penal, Partea generală, Ed. Universul Juridic, 2018.
168. *Streteanu F.*, Tratat de drept penal. Partea generală, vol. I, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008.
169. *Sudre Fr.*, Drept european şi internaţional al drepturilor omului, Ed. Polirom, Bucureşti, 2006.
170. *Suian M.*, Metode speciale de supraveghere sau cercetare, Ed. Solomon, București, 2021.
171. *Suian M.*, Unele aspecte privind folosirea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor, în Penalmente Relevant nr. 2/2016.
172. *Şandru A., Herinean D.*, Nemotivarea hotărârii. Încălcarea dreptului la apărare prin disjungere. Trimitere spre rejudecare, în Dreptul nr. 6/2021.
173. *Şandru A., Morar M., Herinean D., Predescu O.*, Parchetul European. Reglementări. Controverse. Explicaţii, Ed. Universul Juridic, București, 2021.
174. *Tanoviceanu I., Dongoroz V.*, Tratat de drept penal şi procedură penală, vol. II, 1947.
175. *Tanoviceanu I.*, Tratat de drept și procedură penală, vol. IV, ed. a 2-a, Tip. Curierul Judiciar, București, 1924-1927.
176. *Tanoviceanu I.*, Tratat de Drept şi Procedură penală, vol. IV, ed. a 2-a, Ed. Curierul Judiciar, 1912.
177. *Tanoviceanu I.*, Tratat de drept şi procedură penală, vol. IV, Ed. Curierul Judiciar, București, 1927.
178. *Tanoviceanu I.*, Tratat de drept şi procedură penală, vol. V, ed. a 2-a, Ed. Curierul Judiciar, București, 1927.
179. *Taruffo M.*, Rethinking standard of proof, în The American Journal of Comparative Law vol. LI, nr. 3/2003.
180. *Tăbârcă M.*, Drept procesual civil. Vol. I. Teoria generală, vol. II, ed. a 2-a, Ed. Solomon, București, 2017.
181. *Thayer J.B.*, A Preliminary Treatise on Evidence at the Common Law, Little, Brown & Co., Boston, 2nd edition, 1898.
182. *Theodoru Gr, Chis I.P..*, Tratat de procedură penală, Ed. Hamangiu, București, 2020.
183. *Theodoru Gr.*, Tratat de procedură penală, Ed. Hamangiu, București, 2008.
184. *Tomuleț C.*, Cutuma în dreptul penal, în C.D.P. nr. 1/2019.
185. *Tonini P., Conti C.*, Il diritto delle prove penali, G. Giappicheli Editore, seconda edizione, Milano, 2014.
186. *Tonini P.*, Manuale di Procedura penale, undicesima edizione, Giuffre Editore, Milano, 2010.

187. *Trandafir A.-R., Lazăr G.-A.*, Inaplicabilitatea măsurii preventive prevăzute de art. 493 alin. (1) lit. a) C.proc.pen. cu privire la dizolvarea sau lichidarea persoanei juridice în procedura de insolvenţă, în C.D.P. nr. 3/2020.
188. *Trandafir A.-R., Marin G.*, Obținerea de informații ori înscrisuri de la instituțiile de credit în cursul urmăririi penale, în In honorem N. Volonciu, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017.
189. *Trandafir A.-R.*, Răspunderea penală a persoanei juridice, Ed. C.H. Beck, București, 2021.
190. *Trandafir A.-R., Zlati G.*, Monedele virtuale: între obținerea datelor privind tranzacțiile financiare și luarea măsurilor asigurătorii în procesul penal, în AUB nr. 1/2022.
191. *Trechsel S.*, Human Rights in criminal proceedings, Oxford University Press, 2006.
192. *Turner J.I.*, Limits on the search for truth in criminal procedure: a comparative view, în *J.E. Ross, S.C. Thaman*, Comparative Criminal Procedure, Edward Elgar Publishing, Cheltenham & Northampton, 2018.
193. *Tyler T.R.*, Why People Obey the Law, Yale University Press, New Haven, 1990.
194. *Udroiu M.* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2020.
195. *Udroiu M.* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck. Bucureşti, 2022.
196. *Udroiu M.* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015.
197. *Udroiu M.* (coord.), Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2017.
198. *Udroiu M.*, Sinteze de Drept penal. Partea generală, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2023.
199. *Udroiu M.*, Drept penal. Partea generală, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2018.
200. *Udroiu M., Predescu O.*, Protecţia europeană a drepturilor omului şi procesul penal român, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008.
201. *Udroiu M.*, Procedură penală. Partea specială, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2018.
202. *Udroiu M.*, Prolegomene la acțiunea civilă exercitată în procesul penal, în R.R.D.P. nr. 4/2018.
203. *Udroiu M.*, Sinteze de Drept penal. Partea generală, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2021.
204. *Udroiu M.*, Sinteze de Drept penal. Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2020.
205. *Udroiu M.*, Sinteze de Procedură penală. Partea specială, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2021.
206. *Udroiu M.*, Sinteze de Procedură penală. Partea specială, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2020.

207. *Unguraș C.*, Dreptul acuzatului de a avea acces la dosarul cauzei, din perspectivă europeană și națională, în CDP nr. 2/2013.
208. *Valery A.*, Qu'est-ce qu'un délai raisonnable au regard de la jurisprudence de la Cour Européenne des droits de l'homme, în Le procès équitable et la protection juridictionnelle du citoyen, Ed. Bruylant, Bruxelles, 2001.
209. *van Dijk P., Viering M.*, Right to a fair and public hearing, în *P. van Dijk, F. Van Hoof, A. Van Rijn, L. Zwaak*, Theory and practice of the European Convention on Human Rights, 4th edition, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006.
210. *Vasiliu Al.*, Nulitățile în procesul penal, Ed. Hamangiu, București, 2011.
211. *Vauclair M., Desjardins T.*, Traité Général de Preuve et de Procédure Pénales, Éditions Yvon Blais, 25ème édition, Montreal, 2018.
212. *Vaucl'air M.*, Traite general de preuve et de procedure penal, Editions Yvone Blais, 24ème édition, 2017.
213. *Veges E., Vial G., Leclerc O.*, Droit de la preuve, P.U.F., Paris, 2015.
214. *Velu J., Ergec R.*, La Convention européenne des droits de l'homme, Ed. Bruylant, Bruxelles, 1990.
215. *Velu J., Ergec R.*, Les notions de „délai raisonnable" dans les articles 5 et 6 de la Convention Européenne des Droits de L'Homme, în Revue trimestrielle des droits de l'homme, vol. II, nr. 5/1991.
216. *Vergès É.*, «Vers un portrait-robot génétique? Le profil morphologique d'un suspect face aux droits fondamentaux», în Revue de droits et libertes fundamentaux nr. 25/2014.
217. *Vișinescu I.*, Confiscarea de la terțe persoane, în C.D.P. nr. 1/2019.
218. *Volonciu N.* (coord.), Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, București, 2017.
219. *Volonciu N. și alții*, Noul Cod de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, București, 2014.
220. *Volonciu N., Barbu A.*, Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, București, 2007.
221. *Volonciu N.*, Tratat de Procedură Penală. Partea Generală, Ed. Paideia, București, 1998.
222. *Volonciu N.*, Tratat de procedură penală. Partea generală. Partea specială, vol. I-II, Ed. Paideia, București, 1998.
223. *Volonciu N., Vasiliu A.*, Codul de procedură penală comentat, Ed. Hamangiu, București, 2007.
224. *Vrij A.*, Detecting Lies and Deceit Pitfalls and Opportunities, 2nd ed., Wiley: Chichester, 2008.
225. *Whitman J.Q.*, The Origins of Reasonable Doubt. Theological roots of the criminal trial, Yale University Press, New Haven & London, 2008.
226. *Wigmore J.H.*, The Principles of Judicial Proof, Little, Brown & Co., Boston, 1st edition, 1913.
227. *Wong R.*, Privacy: Charting its developments and prospects, în „Human Rights in the digital age", GlassHouse Press, Londra, 2005.
228. *Zarafiu A.*, Câteva probleme controversate și actuale privind camera preliminară, în C.D.P. nr. 3/2017.

229. *Zarafiu A.*, Despre incidenţa cazului de incompatibilitate a judecătorului, prevăzut de art. 64 alin. (4) C.proc.pen. Consecinţe privind absenţa unor dispoziţii tranzitorii, în In Honorem N. Volonciu, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017.

230. *Zarafiu A.*, Procedură penală, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2014.

231. *Zarafiu A.*, Procedură penală. Partea generală. Partea specială, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015.

232. *Zender L., Roberts J.V.*, Principles and values in Criminal law and criminal justice, Oxford University Press, 2012.

233. *Zidaru G.-L., Pop P.*, Drept procesual civil. Procedura în faţa primei instanţe şi în căile de atac, Ed. Solomon, Bucureşti, 2020.

Index*

Abţinerea
- procedura de soluţionare **480**
abuzul de drept procesual **1604**
achiziţii publice **1387, 1388, 1421**
accesul
- la bazele electronice de date **890**
- la un sistem informatic **786, 801, 803, 805-807, 847, 1456**
accesibilitatea legii **16, 17**
achitarea **12, 30, 34, 37, 53, 57, 117, 128, 163, 177, 214, 228, 229, 232, 233, 240, 252, 259, 269, 275, 277, 278, 282, 283, 310, 315, 340-342, 346, 408, 558, 603, 615, 616, 647, 712, 815, 972, 978, 1083, 1173, 1264, 1267, 1299, 1612, 1613, 1615**
acordul de recunoaştere a vinovăţiei **12, 181, 224, 226, 287, 340, 342, 371, 372, 464, 656, 1071, 1102, 1131, 1166, 1180, 1190, 1227, 1280, 1542, 1587**
actele încheiate de
- unele organe de constatare **139**
- comandanţii de nave şi aeronave **139**
actul de sesizare a instanţei **25, 170, 219, 360, 413, 581, 662, 1041, 1443, 1531, 1587**
acţiune în răspundere civilă delictuală **316**
acuzaţie în materie penală
- în sens european – criteriile Engel **67, 78, 142**
administrarea probelor
- procedură **573 şi urm.**
- respectarea demnităţii umane **583, 584**
ADN **641, 646, 683, 914, 915, 962, 969 şi urm.**
- expertiza genetică judiciară **970 şi urm.**
aducerea la cunoştinţă
- a calităţii de suspect **78, 149, 1493**
- a acuzaţiei **149, 644**
agenţi provocatori **603**
alibiul **537**
amânarea
- aplicării pedepsei **12, 29, 58, 78, 214, 277, 278, 293, 337, 977, 978, 1083, 1140, 1173, 1197, 1245, 1249, 1264, 1267, 1291, 1299, 1574, 1608, 1612, 1615**
- informării persoanei supravegheate tehnic despre procedeul probatoriu **149, 154, 224**
- aducerii la cunoştinţă a calităţii de inculpat **154, 224**
amenda
- judiciară **1603 şi urm.**
- penală **1297, 1299, 1356, 1617**
anticipare a pedepsei **1140, 1196**
antijuridicitatea **235, 237**
apărare concretă şi efectivă – jurisprudenţa CtEDO **106, 650**
aplicarea semnăturii electronice **738**
aprecierea probelor **31, 43, 67, 70, 94, 522, 527, 533, 569, 570, 584, 607, 608, 610-612, 622, 623, 635, 930**
arestarea preventivă
- condiţii şi cazuri de aplicare **1019 şi urm.**
- durată **1046 şi urm.**
- durata maximă **1094**
- în procedura de cameră preliminară şi în cursul judecăţii **1078, 1079, 1110, 1117**
arestul la domiciliu
- condiţii generale **1144 şi urm.**
- conţinut **1152**
- durată **1151, 1157, 1162, 1194**
- organ de supraveghere **1154**
- prelungirea arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale **1188**

* Cifrele aldine fac trimitere la numărul de pagină.

asigurarea
- apărării **110, 114, 1536**
- integrităţii datelor informatice transmise **747, 793**
- ordinii şi solemnităţii şedinţei **1002**

asistenţa judiciară internaţională
- comisia rogatorie internaţională **996, 1481**

asistenţa juridică
- a suspectului sau a inculpatului **1373 şi urm.**
- a persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente **1438 şi urm.**
- obligatorie **90, 925, 1158, 1191, 1215, 1223, 1240, 1246, 1253, 1268, 1277, 1344, 1437, 1439-1443, 1445, 1451, 1452, 1537**

audierea
- expertului **943, 947, 952, 954-956, 990, 991**
- inculpatului **224, 549, 637, 644, 994, 996, 1036, 1062, 1069, 1135, 1148, 1151, 1215, 1224, 1233, 1234, 1238, 1241, 1268, 1277, 1285, 1286, 1392, 1397, 1398**
- martorului **22, 367, 555, 556, 631, 635, 697, 708, 709, 715, 716, 719, 720, 728, 731, 733-735, 1548**
- persoanei vătămate, a părţii civile şi a părţii responsabile civilmente **135, 155, 549, 665, 669, 671, 672, 690**
- prin interpret **101**
- prin videoconferinţă **377, 649, 650, 715, 994**

autopsia medico-legală
- a fetusului sau a nou-născutului **986**
- diferenţa faţă de autopsia anatomopatologică **985**

autoritatea de lucru judecat
- noţiune şi efecte **49 şi urm.**
- condiţii **57 şi urm.**

autorizarea
- percheziţiei informatice **787**
- sau sesizarea organului competent **241, 287**
- supravegherii tehnice de procuror **827**

avertismentul **587, 1235, 1287, 1484, 1577**

avizul eliberat de Comisia Superioară de Medicină Legală **956**

avocatul
- incompatibilităţi **1433-1437**
- din oficiu **1120, 1439, 1446 şi urm.**
- dreptul de a formula plângere **160, 1498**

Buletin de analiză toxicologică **967**

Calea de atac
- împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive **21, 1157, 1237, 1287**

capacitatea de a fi martor **558, 695**

caracterul
- echitabil şi termenul rezonabil al procesului penal **14, 75**
- accesoriu al acţiunii civile **115, 576, 1351**

caracteristicile declaraţiei
- suspectului sau inculpatului **637, 646, 663**
- persoanei vătămate **664 şi urm.**

cauţiune
- condiţii **1248**
- conţinut **1255, 1256**

cauză
- justificativă **235, 236, 239, 279, 420, 569, 636, 709, 712, 879, 1315, 1316**
- de nepedepsire **238, 262-264**

cazuri
- speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate **139, 1387**
- urgente **365, 366, 827, 831, 857, 866, 947, 1155, 1157, 1309, 1479**

cerere de asistenţă judiciară internaţională **1481**

cercetarea la faţa locului **142, 435, 764, 916 şi urm., 993, 996**

cheltuieli judiciare avansate de stat **1609 şi urm.**

chestiunile prealabile **178, 351, 404, 415 şi urm., 523, 738**

citarea
- în plic închis **1472, 1477**
- prin afişare la sediul organului judiciar **1474, 1493**

citaţia
- conţinut **1480 şi urm.**

- înmânare **1479 şi urm.**
- imposibilitatea comunicării **1487**
- dovada de primire şi procesul-verbal de predare **1479, 1483**

citirea actului de sesizare **257, 258, 261, 262, 379, 380**

clasarea **59, 75, 131, 140, 143, 152, 156, 181, 190, 215, 220, 234, 239, 240, 252, 253, 258, 259, 267, 268, 273-275, 277, 279, 280, 282, 283, 286, 294, 316, 334, 344, 372, 395, 410, 579, 600, 692, 823, 849, 854, 978, 1132, 1138, 1141, 1191, 1195, 1197, 1264, 1265, 1314-1317, 1331, 1413, 1540, 1612, 1613, 1615**

clasificarea probelor **540 şi urm.**

comisia rogatorie
- naţională **995**
- internaţională **996**

competenţa judecătoriei
- funcţională **355**
- materială **369**
- personală **389**

competenţa tribunalului
- funcţională **355**
- materială **370**
- personală **389**

competenţa tribunalului militar
- funcţională **358**
- personală **382**

competenţa curţii de apel
- funcţională **356**
- materială **374**
- personală **389**

competenţa curţii militare de apel
- funcţională **357**
- materială şi personală **393**

competenţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie
- funcţională **356, 357**
- materială **377**
- personală **391**

competenţa judecătorului de cameră preliminară
- funcţională **360**
- materială, personală şi teritorială **378, 395, 403**

competenţa judecătorului de drepturi şi libertăţi
- funcţională **358**
- materială şi personală **378, 394**
- teritorială **403**

competenţa pentru infracţiunile săvârşite
- pe teritoriul României **396**
- în afara teritoriului României **401**

competenţa
- de a efectua urmărirea penală în cauzele reunite **404, 410**
- în caz de reunire a cauzelor **411, 413, 432, 444**
- în caz de schimbare a calităţii inculpatului **137, 382**
- în caz de schimbare a încadrării juridice sau a calificării faptei **351, 404, 426, 1525**

comunicarea drepturilor şi obligaţiilor **703**

concludenţa probei **501, 554, 740, 871, 940, 957**

condamnarea **5, 12, 16, 29, 30, 32, 34, 37, 38, 46, 53, 57, 63, 68, 69, 75, 88, 128, 134, 159, 277, 293, 305, 322, 337, 341, 525, 536, 610, 627, 629, 631, 647, 655, 675, 678, 679, 681, 683, 689, 723, 872, 922, 979, 1014, 1083, 1140, 1173, 1249, 1264, 1267, 1291, 1300, 1301, 1360, 1428, 1499, 1573, 1574, 1579, 1608, 1612, 1613, 1615**

condiţii de punere în mişcare sau de exercitare a acţiunii penale **144, 216, 220**

conflictul de competenţă
- noţiune **443**
- soluţionarea în faza de judecată **445**
- soluţionarea în faza de urmărire penală **449**
- între judecătorii de drepturi şi libertăţi **452**
- între judecătorii de cameră preliminară **452**

confruntarea **737 şi urm.**

consecinţele neprezentării în faţa organului judiciar **1471**

conservarea
- datelor informatice **906 şi urm.**
- sau valorificarea obiectelor ridicate **1418**

constituirea ca parte civilă **164-166, 172, 174, 182, 286, 291, 292, 294, 343**

consultarea dosarului **147, 575 şi urm., 852, 902, 1157, 1459**

constatarea infracţiunii flagrante **139**

contestarea modului de valorificare a bunurilor mobile sechestrate **1422**
continuarea
- acţiunii civile de către moştenitori **178**
- procesului penal la cererea suspectului sau inculpatului **278**
controlul judiciar
- condiţii generale **1199 şi urm.**
- conţinut **1212 şi urm.**
- durată **1202**
- modificare **1204 şi urm.**
- organul judiciar competent **1199**
- organul de supraveghere **1204 şi urm.**
- pe cauţiune **1250 şi urm.**
- luarea măsurii de către procuror **1213**
- plângerea împotriva ordonanţei procurorului prin care s-a luat sau s-a prelungit măsura controlului judiciar **1216, 1217**
- luarea măsurii de către judecătorul de cameră preliminară sau instanţa de judecată **1218, 1220**
- încuviinţarea depăşirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar **1236**
cooperarea judiciară internaţională **53, 103, 138, 666, 1051**
corpurile delicte **741, 754, 971, 988**
criterii de apreciere a termenului rezonabil al procedurilor
- comportamentul părţilor **79**
- importanţa pentru părţi a obiectului procedurii **79**
- comportamentul autorităţilor **79**
- complexitatea cauzei **80**

Date informatice **371, 744, 745-748, 785, 786, 794, 799, 803, 805-810, 848, 883, 884, 906-908, 913, 1364**
declaraţie de abţinere **461, 470, 473, 475, 477, 478, 485, 487, 492, 1433, 1545**
declinarea de competenţă **414, 428, 429, 431, 435, 439 şi urm., 1048, 1523**
definiţia
- acţiunii civile **111**
- acţiunii penale **110**
delegarea **362, 364, 396, 697, 751, 845, 901, 905, 996 şi urm., 1491**
demnitatea persoanei **45, 94, 964**
desemnarea altei instanţe pentru judecarea cauzei **496, 511 şi urm.**
disjungerea
- acţiunii civile **116, 117, 344, 345**
- cauzelor **361, 433, 464, 723**
dispensă de probă **537, 538, 555, 570**
dreptul
- de acces la dosar **575**
- de a beneficia de timpul şi înlesnirile necesare pregătirii apărării **139**
- de a fi asistat de către un avocat **89, 107, 643, 655, 708, 709, 1007, 1201, 1253, 1430, 1450**
- la apărare
  • noţiune şi baze legale **84 şi urm.**
  • conţinut **84 şi urm.**
- la libertate şi siguranţă
  • noţiune **21, 22**
- la libera circulaţie **21, 22**
- la informare
  • în cadrul procedurilor penale **40, 82**
- la tăcere **30, 77, 94, 150-152, 558, 567, 583, 637-640, 643-647, 654, 657, 664, 706, 708-710, 714, 994, 1054, 1073, 1080, 1129, 1161, 1167, 1170, 1175, 1189, 1200, 1467, 1539, 1547, 1557**
- la traducere şi interpretare **100**
- la un proces echitabil
  • noţiune **75**
  • conţinut **76**
- părţii sau subiectului procesual principal
  • de a fi asistat/ă sau reprezentat/ă de un avocat **89, 107, 643, 655, 708, 709, 1007, 1201, 1253, 1430, 1450**
  • de a lua cunoştinţă de actele şi lucrările dosarului prin intermediul unui interpret **101**
  • de a vorbi şi de a pune concluzii prin intermediul unui interpret **99**
- persoanei de a refuza să dea declaraţii în calitate de martor **699**
durata rezonabilă a arestării preventive – jurisprudenţa CtEDO **1123**

Efectuarea
- în continuare a urmăririi penale **123, 142-147, 150, 246, 247, 367, 644, 710, 740, 768, 1023, 1221**
- unei noi expertize **954, 955, 982, 990, 991**

examinarea
- fizică **752, 753, 961 şi urm., 973, 981, 992, 1579**
- medico-legală a persoanei **940, 991**
excluderea
- declaraţiilor **693, 705, 711**
- probelor obţinute în mod nelegal **1435, 1565, 1568, 1583**
exceptio rei iudicatae **51**
excepţii
- de la principiul oficialităţii **73, 255**
- de necompetenţă **437**
  • în cursul urmăririi penale **437**
executarea mandatului
- de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului **1065**
- de aducere **81, 547, 586, 1052, 1474, 1483, 1492-1495**
- de percheziţie domiciliară **770, 773**
exhumarea **986**
expert-parte **574, 926, 933, 936, 944, 947**
expertiza
- genetică judiciară (a se vedea şi *supra* ADN) **970, 974, 977, 978-981**
- medico-legală psihiatrică **940, 947, 948, 1045, 1310, 1336, 1340, 1344, 1345**
- tehnică judiciară **937, 942**
- toxicologică **957 şi urm., 961, 967**
extinderea competenţei teritoriale **435**

Fapte sau împrejurări
- care trebuie dovedite **533**
  • principale **531**
  • probatorii **531**
  • faptele care se referă la normala desfăşurare a procesului penal **532**
- care pot fi dovedite **532**
  • auxiliare **532, 535**
  • similare **532**
  • negative sau pozitive determinate **532 537**
- care nu trebuie dovedite **537**
  • prezumţiile legale relative **537**
  • faptele notorii **537**
  • faptele necontestate de toţi participanţii la proces **538**
- care nu pot fi dovedite **539**
  • prezumţiile legale absolute **539**
  • faptele negative sau pozitive nedeterminate **539**
  • faptele contrare concepţiei comune despre lume **539**
filtru de admisibilitate **167, 479, 1373**
folosirea forţei **774, 777, 778, 918, 919**
fondul de protecţie a victimelor străzii **331**
funcţia
- de dispoziţie asupra drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală **20, 21**
- de urmărire penală (de anchetă) **20, 21**
- de verificare a legalităţii trimiterii sau netrimiterii în judecată **20, 23**
- de judecată **20, 25**

Identificarea persoanelor şi a obiectelor **525, 742 şi urm.**
imparţialitatea
- funcţională a instanţei de judecată **454, 455**
- subiectivă şi obiectivă a judecătorului **469**
- testul subiectiv **454**
- testul obiectiv **454**
incompatibilitatea judecătorului
- cazuri **456 şi urm.**
- judecătorul delegat la Biroul de executări penale **1064, 1076, 1083**
incompatibilitatea
- judecătorului de drepturi şi libertăţi **469, 470, 472-476**
- judecătorului de cameră preliminară **469, 470, 476, 477**
- procurorului **484 şi urm.**
- organului de cercetare penală **489 şi urm.**
- magistratului-asistent sau a grefierului de şedinţă **491, 492**
- expertului **493, 494**
inculpatul
- drepturi **156 şi urm., 160, 222, 224, 430, 647, 1043, 1151**
indicii temeinice **3, 267, 544-547, 588, 751, 753, 757-759, 826, 862, 869, 905, 1005, 1006, 1066, 1077, 1199**
in dubio pro reo **31, 32, 227, 232, 233, 526, 564, 568, 609, 622, 623**

informarea persoanei supravegheate **851, 901**
informaţii clasificate **581, 871**
infracţiuni
- de audienţă **1012**
- omisive **228, 396**
- comise pe o navă sub pavilion românesc sau pe o aeronavă înmatriculată în România **401, 402**
ingerinţe în dreptul la viaţă privată **97-99, 754, 769, 770, 778, 790, 791, 796, 797, 801, 809, 813, 814, 821, 825, 826, 832, 885, 886, 888, 893, 896, 899, 964, 976**
instanţele judecătoreşti **104, 122, 129, 228, 355, 422, 423,443, 446, 837, 839, 938, 976, 977, 1093, 1095, 1177, 1509, 1524, 1532, 1608**
independenţa şi imparţialitatea judecătorului **456, 1520**
inspectori antifraudă **930**
internarea nevoluntară **940, 949, 1002, 1306, 1325, 1336-1338, 1342, 1342**
interceptarea comunicaţiilor ori a oricărui tip de comunicare la distanţă **800, 1456**
internarea medicală provizorie
- condiţii de aplicare şi conţinut **1255**
- procedura de aplicare şi de ridicare a măsurii **1308 şi urm., 1319, 1320**
- verificarea periodică a necesităţii măsurii **1335**
- înlocuirea măsurii **1320**

Împăcarea **75, 135, 146, 165, 237, 251, 254, 256-261, 308, 349, 536, 854, 1021, 1023, 1029, 1039, 11231, 1145, 1445, 1463, 1615**
încheierea unui acord de mediere **257, 260-262, 1021, 1145**
încuviinţarea
- depăşirii temporare a limitei teritoriale fixate de organul judiciar **1236**
îndreptarea erorilor materiale **1056, 1066, 1076**
înlăturarea unor omisiuni vădite **1409, 1626**
înlesnirile necesare pregătirii apărării **86, 88, 139, 1455**
înlocuirea
- expertului **495, 951**
- măsurii controlului judiciar cu măsura arestului la domiciliu sau a arestării preventive **1213, 1245**
înmânarea citaţiei altor persoane **1483, 1484**
înregistrarea audio sau audiovideo **136, 185, 651, 670, 780, 819**
înscrierea ipotecară **1389**
întrebările
- adresate suspectului sau inculpatului **657**
- adresate martorului, expertului sau interpretului **720, 742**

Jurământul şi declaraţia solemnă a martorului **716, 717, 732**

Lăsarea nesoluţionată a acţiunii civile **117, 120, 180, 188, 190, 209, 257, 305, 346, 347**
legalitatea
- pedepsei **17, 1360**
- probelor **23, 1444, 1568, 1570**
- procesului penal **14, 16**
libertatea individuală **83, 837, 1086, 1124, 1143, 1215, 1269**
limba oficială şi dreptul la interpret **14**
limite ale principiului aflării adevărului **47**
livrare supravegheată **876, 877**
localizare sau urmărire prin mijloace tehnice **811**
locul de citare **1473, 1486**
lucrători specializaţi din cadrul poliţiei **835, 842, 844**

Mandat
- de arestare preventivă **473, 767, 1036, 1059, 1064, 1076, 1083, 1094**
- de aducere **148, 159, 161, 222, 547, 653, 718, 767, 948, 1010, 1050, 1151, 1334, 1340, 1442, 1487 şi urm.**
- de percheziţie domiciliară **547, 758, 764, 821, 1066, 1435, 1493**
- de percheziţie informatică **748, 784, 787, 791, 793-795, 804, 836**
- european de arestare **271, 356, 1019, 1067**
martorul
- drepturi şi obligaţii **681, 690**
- absent **631, 632**

- ameninţat **726**
- vulnerabil **736**
- valoare probatorie **359, 548, 621, 622, 626, 632, 635, 741, 784, 872, 922, 928, 934, 944, 977, 978**
- denunţător **847**

măsurile
- asigurătorii
  • natură şi obiect **1345 şi urm.**
  • contestare **1389 şi urm.**
  • bunurile supuse măsurilor asigurătorii **1417**
- preventive **999**

mediere **119, 146, 173, 181, 188-190, 251, 257, 260-262, 287, 340, 342, 346, 349, 1021, 1127, 1145, 1188, 1615, 1617, 1620**
metode speciale de supraveghere sau cercetare **525, 800 şi urm.**
mijloacele materiale de probă **525, 548, 740, 741, 754, 756, 759, 760, 762, 765, 782, 1028, 1525**
Ministerul Public **24, 57, 111, 114, 121, 122, 127, 130, 140, 153, 186, 188, 231, 248, 355, 461, 493, 512, 536, 644, 719, 781, 841, 842, 846, 872, 885, 998, 1061, 1091, 1359, 1361, 1488, 1525, 1543, 1551, 1600, 1604**
mitior lex **7, 8, 18, 250**

Natura actului de constituire de parte civilă **164, 321**
ne bis in idem **14, 44, 47, 49 şi urm., 206, 228, 266, 268-270, 1598**
- în jurisprudenţa CJUE **49, 51, 52**
- în jurisprudenţa naţională **49 şi urm.**

nelegala citare
- în faza urmăririi penale **1598**
- în faza camerei preliminare **1596**

nemo debet prodere se ipsum **638, 639, 647**
non reformatio in peius **47, 280, 284, 1064, 1079, 1139, 1170, 1196**
nulităţile
- absolute **1517, 1518, 1544**
- relative **1517, 1518, 1551**

numirea expertului **942, 945, 947**

Obiectul şi exercitarea
- acţiunii penale **52, 110 şi urm., 116**
- acţiunii civile **52, 111 şi urm., 116**

obiectul
- constatării şi raportul de constatare **334, 494, 626, 926, 927, 929, 933-936, 947, 967, 977, 1582**
- probaţiunii **531, 534, 554, 570, 719, 738**
- urmăririi penale **140, 145, 221, 528, 768, 864, 875, 896, 905, 909, 986, 1362, 1492, 1494, 1601**

obligarea provizorie la tratament medical
- condiţii de aplicare şi conţinut **1323, 1325 şi urm.**
- procedura de aplicare şi de ridicare a măsurii **1330, 1333, 1335**

obligativitatea punerii în mişcare şi a exercitării acţiunii penale **14, 72**
obţinerea datelor privind tranzacţiile financiare ale unei persoane **801, 889, 892, 897, 1456**
onus probandi incumbit actori **567**
organe
- de supraveghere **1153-1155, 1157, 1189, 1204, 1205, 1209, 1256**
- specializate ale statului **835-837, 933, 1525**
- de urmărire penală **367, 443, 450, 548, 968**
  • procurorii **122 şi urm.**
- de cercetare penală **355, 362, 449, 693, 694, 845, 846, 995, 887, 1448**
  • ale poliţiei judiciare **21, 131, 354, 362, 366, 382, 791, 838, 968, 1492, 1494**

Partea civilă
- constituire **113, 120, 164, 166, 168, 170, 176, 178, 182, 313, 321, 343, 345, 688, 1426, 1428, 1613**
- drepturi şi obligaţii **162 şi urm.**

partea responsabilă civilmente
- drepturi şi obligaţii **191 şi urm.**
- Biroul Asigurătorilor de Autovehicule din România **199**

participanţii în procesul penal **2, 5, 20, 110, 139, 163, 190, 252, 263, 272, 332, 387, 409, 410, 433, 454, 462, 466, 485, 529, 531, 538, 581, 847, 990, 1027, 1430, 1437, 1486, 1509, 1593, 1603**
părţi cu interese contrare **1089, 1435, 1436, 1464**
părţile în procesul penal **1546**

percheziţia
- domiciliară **574, 649, 749, 751, 755, 760-768, 771, 773, 775, 777, 779, 798, 919, 920, 992, 1454, 1577**
- corporală **160, 752 şi urm., 961**
- unui vehicul **757 şi urm.**
- informatică **746, 747, 784 şi urm., 806, 807, 1516, 1535**

persoana vătămată
- noţiune **133**
- noutăţi aduse prin Codul de procedură penală **133**
- drepturi şi obligaţii **134 şi urm.**

persoanele audiate **624, 628**
pericolul de tulburare a ordinii publice **502, 513**
poprirea **1346, 1347, 1350, 1363, 1372, 1373, 1380, 1389, 1403, 1410**
pluralitatea de identificări **744**
posibilitatea materială de administrare a probei **552, 554**
probe
- biologice **32, 618, 752, 920, 959, 961, 964-966, 968, 970, 971, 975, 987, 988**
- directe **541, 542, 646, 741, 963, 972, 1006, 1020, 1039, 1145, 1149, 1199, 1251, 1295**
- derivate **1563, 1566, 1575, 1579-1581**

punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică **820, 845-847, 1605**
predarea de bunăvoie **745, 754, 761, 775**
predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informatice **744**
prelungirea mandatului de supraveghere tehnică **826**
previzibilitatea legii **1590**
prezumţia de nevinovăţie
- ca drept subiectiv **35 şi urm.**
- drept, garanţie procedurală şi regulă de fond **30 şi urm.**
- funcţionalitate **32**
- noţiune **29, 35**
- şi imparţialitatea instanţei **37**
- şi sarcina probei **31**
- şi mediatizarea procesului penal **37 şi urm.**

principiul
- aflării adevărului **41, 42, 117, 345, 519, 568, 1336, 1552, 1559**
- egalităţii armelor **86, 87, 562, 627, 995**
- imediatei aplicări a legii de procedură **7, 9, 18**
- legalităţii **15-18, 32, 44, 128, 231, 280, 411, 523, 581, 586, 609, 837, 1086, 1498, 1509, 1518, 1548, 1551, 1567**
  - administrării probelor **581**
- liberei aprecieri a probelor **42, 502, 589, 647, 657, 670, 703, 721, 723, 825, 872, 886, 901, 923, 924, 926, 927**
- loialităţii administrării probelor **607, 611, 519**
- oficialităţii **72-75, 216, 255**
- oportunităţii urmăririi penale

privilegiul împotriva autoincriminării **73, 111, 239**
prorogare de competenţă **370, 371, 404, 407, 416, 430, 513, 1527**
protecţia
- dreptului la un proces echitabil **575, 1573**
- martorilor ameninţaţi **726 şi urm.**
- martorilor vulnerabili **734 şi urm.**
- persoanei vătămate şi a părţii civile **688 şi urm.**

Raportul de expertiză **322, 340, 458, 494, 942, 944, 950-952, 954, 956, 957, 960, 967, 972, 978-980, 983, 990, 992, 1310, 1321, 1333, 1340, 1415**
rechizitoriu **12, 72, 157, 214, 221, 226, 239, 244, 267, 268, 273, 275, 277, 313, 359, 369, 371, 427, 428, 432, 434, 465, 485, 499, 513, 516, 536, 538, 577, 601, 644, 645, 822, 849, 897, 1061, 1070 şi urm., 1117, 1131, 1137 şi urm.**
reconstituirea **16, 525, 574, 649, 922-925, 996**
recuzarea **158, 462, 478, 480, 482, 483, 487-489, 492, 495, 497, 502, 1455, 1508**
res iudicata pro veritate habetur **44, 51, 52, 264**
respectarea demnităţii umane **14, 22, 48, 92 şi urm., 95, 583, 584, 1518, 1559, 1567**
restabilirea situaţiei anterioare **121, 182, 316, 317, 320-322, 344, 345, 564, 1002, 1408, 1426 şi urm.**
retragerea plângerii prealabile **107, 251-254, 261, 262, 1131, 1615**

reţinerea **74, 81, 83, 84, 91, 92, 115-117, 223, 264, 483, 1002, 1005 şi urm.**
reţinerea, predarea şi percheziţionarea trimiterilor poştale **403, 525, 579, 854-856, 858, 859**
reunirea cauzelor **73, 351, 397, 404-414, 432, 874, 1530, 1531**
ridicarea de obiecte şi înscrisuri **525, 744 şi urm., 992, 996**

Sarcina probei **6, 30, 32, 42, 43, 112, 298, 455, 519, 548, 559, 560 şi urm., 592, 596, 613, 615, 619, 1133, 1158, 1514, 1545, 1548, 1617**
schimbarea
- calificării faptei **351, 426**
- încadrării juridice a faptei **275, 284, 426, 427, 448, 465, 1600**
scopul procesului penal **12 şi urm., 41, 1468**
scripte de comparaţie **950**
secret
- de stat **699**
- profesional **699, 789, 891, 1432**
sistem informatic **371, 746, 784 şi urm., 1456, 1598, 1599**
Sistemul Naţional de Date Genetice Judiciare **976**
soluţionarea acţiunii civile disjunse **345, 1496**
stabilirea alcoolemiei sau a prezenţei în organism a substanţelor sau produselor stupefiante în cazul conducătorilor de vehicule **967, 969**
subiecţii procesuali principali **19, 44, 85, 86, 105, 435, 436, 439, 459, 478, 481, 487, 492, 495, 518, 551, 555, 561, 563, 573-577, 656, 717, 720, 732, 733, 779, 831, 919, 934, 941, 944, 972, 1430, 1435, 1436, 1455, 1464, 1509, 1544, 1545, 1607**
suplimentul de expertiză **954, 955**
supravegherea
- video, audio sau prin fotografiere **801, 803, 810, 819, 820, 826-828, 868, 1456**
- tehnică **359, 474, 475, 579, 580, 802, 803 şi urm.**
stingerea acţiunii penale **72, 214, 226, 250, 256, 257, 276, 277, 278**
strămutarea
- noţiune **496, 497**
- cazuri **498 şi urm.**
- cererea **504 şi urm.**
- procedură de soluţionare **505**
substituitul procesual **1465**
„suportul", „copia suportului" şi „copia certificată a suportului" **849**
suspectul
- noţiune **140**
- drepturi **141**
- obligaţii **141**
suspiciune rezonabilă **141, 144, 456, 461, 462, 475, 484, 490, 491, 493, 497, 498, 500, 503, 511, 513, 592, 596, 598, 601, 644, 688, 726, 745, 753, 766, 778, 786, 812, 813, 816, 824, 847, 855, 858, 861-863, 874, 884, 892, 909, 943, 984, 1002, 1007, 1020, 1039, 1045, 1145, 1199, 1212, 1261, 1292, 1348, 1412, 1576**

Tempus regit actum **7, 9, 10, 18**
termenul
- de formulare a contestaţiei **1102**
- de executare a hotărârilor de repunere în libertate **1141**
- în cunoştinţă **1405, 1480, 1507**
- rezonabil al arestării preventive **1065, 1076, 1083, 1094, 1103, 1104, 1112, 1117, 1121 şi urm., 1129**
timpul necesar pentru pregătirea apărării **86, 91, 1089**
transfer de proceduri cu un alt stat **271, 272, 287**
tratament degradant **95, 587, 774, 778**
tratament inuman **965, 967, 984, 1563**

Utilitatea probei **552, 554**
utilizarea investigatorilor sub acoperire şi a colaboratorilor **801, 860 şi urm., 1456**

Valorificarea bunurilor mobile sechestrate **1387, 1421-1423**
vătămare procesuală **48, 167, 451, 869, 1447**

SINTEZE

Scrisă de unul dintre membrii Comisiei de elaborare a proiectului Noului Cod de procedură penală, lucrarea conține un comentariu aprofundat și clar al noilor instituții de **Procedură penală, Partea generală**, în scopul înțelegerii intenției legiuitorului, dar și a modului în care se aplică în practică noile dispoziții procesual penale. Aceasta nu conține doar informații complete pe fiecare temă de **Procedură penală, Partea generală**, dar și acele detalii care fac diferența în susținerea oricărui examen, fie de licență, de admitere la Institutul Național al Magistraturii, în magistratură sau avocatură, de promovare în funcții de execuție a magistraților, de capacitate al magistraților stagiari, respectiv definitivat al avocaților stagiari. **Lucrarea acoperă atât examenele tip test-grilă, cât și cele pentru proba scrisă de verificare a cunoștințelor juridice, în acest sens**:

- sunt evidențiate operațiile gândirii – analiză, sinteză, generalizare – și trăsături ale procesului de gândire, cum ar fi: flexibilitatea și dimensiunea critică în analiza instituțiilor de procedură penală;
- tratarea subiectelor angajează cât mai multe posibilități de analiză, de sinteză și de generalizare din partea candidaților.

Din această perspectivă, prezenta lucrare constituie una dintre cele mai performante cărți de **Procedură penală, Partea generală**, în înțelegerea și aplicarea Codului de procedură penală.

Ediția 4 cuprinde:

- peste **1500** de noi comentarii;
- analiza deciziilor Curții Constituționale, precum și a tuturor soluțiilor pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție în recurs în interesul legii și hotărâri prealabile până în **mai 2023**;
- jurisprudența recentă relevantă în aplicarea Codului de procedură penală (în mare parte nepublicată);
- comentarii detaliate ale tuturor modificărilor aduse Codului de procedură penală, prevăzute în **Legea nr. 49/2022** (M.Of. nr. 244 din 11 martie 2022), **Legea nr. 230/2022** (M.Of. nr. 734 din 21 iulie 2022), **Legea nr. 140/2022** (M.Of. nr. 500 din 20 mai 2022), **Legea nr. 173/2022** (M.Of. nr. 560 din 8 iunie 2022), **Legea nr. 279/2022** (M.Of. nr. 967 din 4 octombrie 2022), **Legea nr. 51/2023** (M.Of. nr. 186 din 6 martie 2023) și **Legea de modificare a Codului de procedură penală din 2023**;
- analiza **Deciziei Curții Constituționale din 17 mai 2023**.

Preț vol. I și II: 354 lei
ISBN 978-606-18-1320-9
ISBN 978-606-18-1322-3
9 786061 813209
www.beckshop.ro